

Dios Cũ Cauetibũjũ Cũrĩcã Tuti

Carapana New Testament

Contents

El Santo Evangelio Según San Mateo	1
El Santo Evangelio Según San Marcos	79
El Santo Evangelio Según San Lucas	126
El Evangelio Según San Juan	209
Los Hechos de los Apóstoles	269
Carta de San Pablo a los Romanos	339
Primera Carta de San Pablo a los Corintios	375
Segunda Carta de San Pablo a los Corintios	410
Carta de San Pablo a los Gálatas	432
Carta de San Pablo a los Efesios	445
Carta de San Pablo a los Filipenses	456
Carta de San Pablo a los Colosenses	464
Primera Carta de San Pablo a los Tesalonicenses	472
Segunda Carta de San Pablo a los Tesalonicenses	479
Primera Carta de San Pablo a Timoteo	483
Segunda Carta de San Pablo a Timoteo	494
Carta de San Pablo a Tito	502
Carta de San Pablo a Filemón	506
Carta a los Hebreos	508
Carta de Santiago	532
Primera Carta de Pedro	541
Segunda Carta de Pedro	552
Primera Carta de Juan	558
Segunda Carta de Juan	567
Tercera Carta de Juan	569
Carta de Jude	571
El Apocalipsis	574

Dios Cũ Cauetibũju Cũrĩcã Tuti

New Testament in Carapana (CO:cbc:Carapana)

Language: Carapana

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

99068d56-6663-5705-a797-f3948a83a567

ISBN: 978-1-5313-0134-7

El Santo Evangelio Según

SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

(Lc 3.23-38)

1 Jesucristo ati yepapũ cũ caátĩanjẽrẽ ati tutipũ marĩ tũgoroa. Mai, caãni-jũgoro cũ ñicũjãã ānana wāmerĩrẽ mujãã quetibujũgu yũ átiya. Jesucristo puame David, bairi Abraham ānacũ pārami majũ caānacũ āmi. Atore bairo āñupā:

² Abraham macũcusupi Isaac cawāmecũcure.

Isaac puame cabero macũcusupi Jacob cawāmecũcure.

Jacob puame cabero macũcusupi Judá cawāmecũcure, cũ bairã mena.

³ Judá puame cabero pũnaacũsupi Fares, bairi Zara cawāmecũcũ mena. Na paco, Tamar wāmecũsupo.

Tunu bairoa Fares puame cabero macũcusupi Esrom cawāmecũcure.

Esrom puame cabero macũcusupi Aram cawāmecũcure.

⁴ Aram puame cabero macũcusupi Aminadab cawāmecũcure.

Aminadab puame cabero macũcusupi Naasón cawāmecũcure.

Naasón puame cabero macũcusupi Salmón cawāmecũcure.

⁵ Salmón puame cabero macũcusupi Booz cawāmecũcure. Cũ paco, Rahab wāmecũsupo.

Tunu bairoa Booz puame cabero macũcusupi Obed cawāmecũcure. Cũ paco, Rut wāmecũsupo.

Tunu bairoa Obed puame cabero macũcusupi Isaí cawāmecũcure.

⁶ Isaí puame cabero macũcusupi David, Israel yepa macãāna quetiupau rey caānipaure.

Bairo David cũã cabero macũcusupi Salomón cawāmecũcure. Cũ paco

ānacõ puame Urías ānacũ numo āñupõ.

⁷ Tunu bairoa Salomón puame cabero macũcusupi Roboam cawāmecũcure.

Roboam puame cabero macũcusupi Abías cawāmecũcure.

Abías puame cabero macũcusupi Asa cawāmecũcure.

⁸ Asa puame cabero macũcusupi Josafat cawāmecũcure.

Josafat puame cabero macũcusupi Joram cawāmecũcure.

Joram puame cabero macũcusupi Uzías cawāmecũcure.

⁹ Uzías puame cabero macũcusupi Jotam cawāmecũcure.

Jotam puame cabero macũcusupi Acaz cawāmecũcure.

Acaz puame cabero macũcusupi Ezequías cawāmecũcure.

¹⁰ Ezequías puame cabero macũcusupi Manasés cawāmecũcure.

Manasés puame cabero macũcusupi Amon cawāmecũcure.

Amon puame cabero macũcusupi Josías cawāmecũcure.

¹¹ Josías puame cabero macũcusupi Jeconías, cũ bairã menarẽ. Ti yũteare marĩ ñicũjãã Israel yepa macãānarẽ na ñejoyupa aperopũ Babilonia yepapure.

¹² Bairi yua, Jeconías puame na cawiyoro bero tunu etaupũ, macũcusupi tunu Salatiel cawāmecũcure.

Salatiel puame cabero macũcusupi Zorobabel cawāmecũcure.

¹³ Zorobabel puame cabero macũcusupi Abiud cawāmecũcure.

Abiud puame cabero macũcusupi Eliaquim cawāmecũcure.

Eliaquim puame cabero macũcusupi Azor cawāmecũcure.

¹⁴ Azor puame cabero macũcusupi Sadoc cawāmecũcure.

Sadoc puame cabero macücüsü Aquim cawāmecüüre.

Aquim puame cabero macücüsü Eliud cawāmecüüre.

¹⁵ Eliud puame cabero macücüsü Eleazar cawāmecüüre.

Eleazar puame cabero macücüsü Matán cawāmecüüre.

Matán puame cabero macücüsü Jacob cawāmecüüre.

¹⁶ Jacob puame cabero macücüsü yua José cawāmecüüre.

José puame María manapü añupĩ. Bairi yua, María puame Jesús paco cañacō āmo.

Dios cū cajoricu Mesías marĩ caĩ, Jesús paco majũ ācō baiwō María.

¹⁷ Bairi bairo cōñaata, Abraham ānacũ berore puga wāmo peti rupore baparıcā-nacā pēnirō cānacā tutiri bero macāācũ añupĩ David. Tunu bairoa David ānacũ berore puga wāmo peti rupore baparıcā-nacā pēnirō cānacā tutiri bero caátó majũ israelita majārē na ñejoyupa Babiloniapü. To Babiloniapü israelita majārē na cañejoricaro berore tunu puga wāmo peti rupore baparıcānacā pēnirō cānacā tutiri capetiro bero macāācũ majũ añupĩ yua Jesús.

Nacimiento de Jesucristo

(Lc 2.1-7)

¹⁸ Āmerē, mujāārē yu quetibujugu Jesucristo cū cabuiarique quetire. Bairo baiyupa: Jesús paco María puame José mena cawāmojiyapao añupō. Mai, cū mena cō cañiparo jūgoyepua, merē bairirupau añupō. Mai, Espiritu Santo, Dios Yeri majũ cū camasirijē jūgori bairo baiyupo María. ¹⁹ José puame masīē-supü Espiritu Santo bairo cū caātiatajere. “Roro átiatacomo,” ĩ tūgoñañupũ cū yeripü. Baiyupa, nipetiro camasā na cañajoro cō tutigaesupü. Cariape caācũ ānirĩ caroaro tūgoñañupũ. “Cō yarā je-

tore, ‘Cōrē yu boetiya,’ ñigu yasioroa,” ĩ tūgoñañupũ.

²⁰ Bairo cū caītūgoñarō bero caānimaatacūārē, ñami caāno qūēguericaropü Dios cū cajou, ángel majũ buiaetayupü. Cū puame bairo qūñupũ: “José, David ānacũ pārāmi, tūgoñarīqūē paeticōaña María menarē. Rorije áperiyamo. Cō macũ caānipau Espiritu Santo cū camasirijē jūgori cabuiapau ññami. Torecũ, ‘Cōrē cō yu boetiya,’ ĩ tūgoñaeticōaña. ²¹ Tunu bairoa cō macũ cū cabuiaro, ‘Jesús’ cū mü wāmetigu. Tore bairo wāmecutigumi, cabero butiácú cū yarā na carorije wapare canetōōpau ānirĩ. Bairi ‘Jesús’ cū mü wāmetigu,” qūñupũ ángel Josére, qūēguerica tutipü yua.

²² Profeta majōcũ jūgori Dios cū caijū-goyeticūrīcārōrē bairo baietaro baiyupa. Mai, atore bairo ĩ quetibujuyupi Dios profeta majōcüre tirūmupure:

²³ “Jicāo carōmio, caūmü mena caāmeo nimiocūā, macūcutigomo.

Yu camasirijē jūgori macūcutigomo.

Cū, cō macũ puame ‘Emanuel’ wāmecutigumi,” ĩ quetibujuyupi profetare.

(Emanuel ĩgaro ĩña: “Dios marĩ mena ānicōāñami.”)

²⁴ Cabero José puame cāniwācārĩ bero, ángel cūrē cū caātirotirore bairo ásupü. María mena wāmo jiyayupü. ²⁵ Bairo wāmoyijamicūā, cō mena āmeñupũ, cō macũ, Jesús cawāmecutipau cū cabuiaparo jūgoye mai.

La visita de los sabios del Oriente

2 Bairo cabairo bero yua, Jesús buiayupi Belén cawāmecuti macāpü, Judea yepapü. Rey Herodes cawāmecücü majũ quetiupau cū caāni yuteare buiayupi. Bairo cū cabuiaro bero, cabutoa camasirā ñocōārē cañnacōñamasirĩ majā ti yepapü

etayuparā. Muipū cū cawāmuatōpū caatīatana etayuparā. ²Bairo eta yua, atore bairo na ī jēniñañupū:

—¿Noo cū āniñati mujāā, judío majā, quetiupau rey caānipau cabuiatacu? Cū yau ñocōrē jāā iñajoapū. Ñocō puame muipū cū cawāmuatōpū buiatuaetami. Bairo cūācārē qūiroagarā jāā atīapū —na ī quetibujuyuparā cabutoa camasirā.

³Bairo na caiquetibujuro tūgo, quetiupau rey Herodes puame tūgo acuacoasupū. To Jerusalén macāāna cūā nipe-tirā tūgo acuacoasuparā. ⁴Bairo Herodes puame tūgoacuari yua, na piijoyupū sacer-dote majā quetiuparārē, bairi Moisés ānacū cū caroticirīqūērē cajūgobueri majā cūārē. Bairo na caneñaetaro iña yua, atore bairo na ī jēniñañupū:

—¿Dope bairo na ī quetibujuyupari marī ñicūjāā, Mesías cawāmecucū cū cabuiapeere? ¿Cū puame noopū cū buia-gayupari? —na ī jēniñañupū Herodes cū capiijoatanarē.

⁵Bairo cū cairō tūgo yua, na puame qūiñuparā:

—Belén na cairī macāpū Judea yepapū buiagayupū Mesías. Dios yaye quetire woaturica tutipū atore bairo ī woatuyupi profeta Dios cūrē cū caiquetibujurijere:

⁶Mujāā, Judea yepa, Belén na cairī macā macāāna useanirī āña.

Capairi macā macāāna mee nimirācūā, caāni macā majū macāāna mujāā āniña.

Mujāā mena macāācū jīcāū quetibujū masīgumi.

Yū yarā, Israel yepa macāānarē na quetibujū masīgumi,

ī woatuyupi profeta Dios cūrē cū caiquetibujurijere —qūi quetibujuyuparā Herodere cū capiijoatana puame.

⁷Cabero yua, Herodes puame ya-sioro na piijoyupū cabutoa camasirā muipū cū cawāmuatōpū caatīatanarē. Bairo yasioro na piijori yua, cū ñocō

cabuiatīatacu na caiñajūgoatajere na jēniñañupū. ⁸Bairo tiere cūrē na caque-tibujuyaparoro, Herodes puame Belēpū na joyupū. Alore bairo na ī joyupū:

—Topū ánāja. Cū, cawīmauacārē mujāā macāwā. Bairo cū mujāā cabocaata, yū mujāā quetibujujowa. Yū cūā, cū ñiroau āgu —na itomiñupū Herodes cabutoa camasirī majārē.

⁹Bairo cū cairō tūgo, “Jau” qūiñu-parā. Bairi Belēpū acoásuparā cabutoa camasirā puame. Bairo na caátó, ñocō na caiñajoatacu puame tunu buiatuayupū. Na riape baujūgoyecusupū. Cawīmauaca cū caāni wii buipū bauetayupū. ¹⁰Bairo ñocō cū cabairo iña, cabutoa camasirā butioro useaniñuparā yua. ¹¹Bairo ti wii Jesús cū caāni wiipure etarā yua, jāāñu-parā. Bairo jāāetarā, Jesure cū paco María mena qūiñañuparā. Bairo Jesure qūiña yua, rapopaturi mena etanumurī qūiroayuparā. Bairo áti yaparo, na roca-pataarire pāāñuparā. Na yaye apeyere cū nuniñuparā. Bairi orore, werea ūnierē, bairi caroaro cajutiñurijē ūnie cūārē cū nuniñuparā. ¹²Cabero qūēguerica tutipū na quetibujuyupū Dios Herodes roro cū caátigarijere. Bairi cabutoa camasirā puame apewāpū tunucoásuparā, na ya macā tunu áná yua.

La huida a Egipto

¹³Bairo cabutoa camasirā na catunuátó bero, marī Quetiupau cū cajou ángel buiaetayupū tunu. José cū cacānirō qūēguerica tutipū cūtu buiaetayupū. Alore bairo qūiñupū ángel Joséré:

—José, wācāña. Herodes, cawīmauacārē cū pajīārocacōāgu, mujāārē macāū átiyami. Bairi cawīmau, cū paco mena cū jūgorutiácūja Egipto yepapū. Topū mujāā ānicōāwā. Cabero mujāā yū quetibujugu tunu —qūiñupū ángel Joséré.

¹⁴ Bairo ángel cū cairō tūgo, cū cairōrē bairo baiyupū José. Ti ñamia Jesuaca, bairi cū paco mena cū neásúpū Egipto yepapū. ¹⁵ Topure eta, yoaro ánicōāñuparā. Herodes cū cariatato beropū tunucoásúparā na ya yepapū tunu. Profetare marī Quetiupau cū caijūgoyetiricarore bairo baietaro baiyuparo. Atore bairo mai ī quetibujayupi Dios profetare tirūmupū: “Yū macū Egiptopū caāniatature cū yū piitunuojogu,” ī quetibujayayupi Dios profetare.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶ Mai, Herodes puame cabutoa camasirā cū cabairotirote bairo na cabaieto tūgon yua, butioto asiajāñuñupū. Bairi cū ūmuare na joyupū Belén macāpū, nipetiro cawīmarā caūmua puga cūma cacūgorā, na bairā cūārē na capajārepeyoparore bairo ī. Belén macātū macāāna cūārē tore bairo na pajārepeyocōārotiupū. Cabutoa camasirā na caquetibujuriquei jūgori, “Puga cūma cacūgon ācūmi cūācā,” ī tūgoñarī bairo na átirotiupū. ¹⁷ Profeta Jeremías cawāmecucu cū caīwoatuyaricarore bairo baiyuparo:

¹⁸ “Ramā cawāmecuti yepapure otiawajarique ocajogaro butioto majū.

Raquel nigomo roro yapapuarique mena caotio, cō pūnaa na cariapetiro ñnarī yua.

Bairi, ‘Roro otiecoa. Roro mū cabairije netōcoagaro,’ cō na caīrījērē tūgogaetigomo.

Oticōā ninucūgomo,” ī quetibujū woatuyayupi Jeremías ānacū cabaieere.

¹⁹ Cabero Herodes puame riacoásúpū. Bairo cū cariaro ñña, ángel puame Joséré cū buiaetayupū tunu. Egipto yepapū José qūēguerica tutipū cū caāno, cū buiaetayupū. Bairo buiaeta yua, atore bairo qūñūpū Joséré:

²⁰—Wācāña José. Cawīmauacaré capajāgamirīcārā merē riapeticoama. Bairi cū, cawīmau, cū paco mena cū neácúja tunu mujāā ya yepa, Israel yepapū —qūñūpū ángel Joséré.

²¹ Bairi ángel cū cairōrē bairo ásupū José. Jesús, bairi cū paco mena cū neásúpū Israel yepapua tunu. ²² Mai, topū ācū, quetire tūgoyupū José. “Herodes ānacū macū, Arquelao cawāmecucu Judea yepa macāāna quetiupau merē jāāñpū,” īrīqūē quetire tūgoyupū. Bairo tūgo yua, uwi, ti yepare tunuāgaetimiñupū. Bairo qūēguerica tutipū Dios cū caquetibujuatacu ānarī, Galilea yepapū roque na jūgoásúpū José. ²³ Bairo Galilea yepapure etau, na jūgoānicōāñupū Nazaret cawāmecuti macāpū. Profeta majā Jesure na caīwoatujūgoyetiricarore bairo baietaro baiyuparo: “Jesús, Nazaret macāācū na caī nigūmi,” ī woatuyupa mai profeta majā.

Juan el Bautista en el desierto

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

3 Bairo cayoato bero, ti yutea caāno, Juan ānacū, camasārē oco mena cabautizapau puame etayupū. Desierto cayucūmanopū Judea yepare etari Dios yaye quetire camasārē na quetibujugū etayupū. ² Atore bairo na ī quetibujayupū: “Dios cū carotimasirīpau merē etaro baiya. Bairi tūgoña qūēnorī caroaro āña Dios mena, mujāā yasire,” na ī quetibujayupū cūtu catūgorā etarārē.

³ Mai, Juan puame profeta Isaías ānacū cū cawoatujūgoyecutacu āñupū. Atore bairo ī woatu quetibujayayupi Juan cū cabaieere:

“Bairo īgūmi jīcāñ desierto cayucūmanopū caānicōāniatacu:

‘Marī Quetiupau yoaro mee etagūmi. Torena, caroaro cariape ānicoteya.

Camasã na quetiupau cū caetaparo jūgoye cū caatípwārē na caqūēnoyurea bairo cū qūēnoyuya mujāā cūā,”

ī woatu quetibujayupī Isaiás ānacū Juan cū caīquetibujapeere.

⁴ Juan puame waibucu camello cawāmecucu asero mena jutiuro qūēnorī jāñañupū. Tunu bairo waibucu aserowē mena cū jutiurore ñujāā tūgābiyori jutii jāñañupū. Bairi tunu űgarique cusupu Juan yeseroare bairā caānarē. Beroa oco cūārē etinucūñupū. ⁵ Bairo cū cabaiāno, Juan tupu asúparā camasā capāārā. Jerusalén macā macāāna, bairi Judea yepa macāāna cūā, Río Jordán na caīrīya tūni macāāna nipetiro camasā Juan tupu asúparā. Juan yaye quetibujuriquere tūgogarā cūtu asúparā. ⁶ Bairo cū caīquetibujuro tūgorā, roro na caátajere tūgoña yapapuari Dios mena busunetōñuparā. Bairo na caáto iña, oco mena na bautizayupu. Catūgousarārē Río Jordāpu na bautizayupu Juan.

⁷ Mai, aperā capāārā fariseo majā, bairi saduceo majā mena Juarē cū bautiza rotiranā etayuparā na cūā. Bairo na caboro iñarī, atore bairo na iñupū Juan: “¡Mujāā caītopairā, āña pūnaarē bairo caāna mujāā caānoi, mujāā yu bautizaecu! Alore bairo mujāā ī tūgoñarā: ‘Dios camasārē cū caīñabeseri rūmurē popiye marī cabaibujioatajere oco mena marī cosenetōbujioumi,’ mujāā ī tūgoñarā. ¿Namū mujāā cū quetibujayati, ‘Tie mena jāā netōgarā,’ mujāā caīrījērē?”

⁸ Bairo puame mujāā caátianierē boya: Rorije mujāā caátiere yapapuari caroaro ānajē puame átijūgoya. Bairo mujāā caáto, camasā nipetiro iñarā, ‘Torena, na yerire merē wasoa yaparoupa,’ ī masigarāma. ⁹ Tunu bairoa, ‘Marīā, Abraham ānacū pārāmerā marī caānoi, marī netōōgumi Dios,’ ī tūgoñaeticōāña.

Bairo mujāā caītūgoñamiatacūārē, dope bairo átinetōmasiā maniña. Dope bairo Dios boű, atie űtā rupaa mena Abraham pārāmerārē bairo na átiqūēno jēñomasīñami. ¹⁰ Bairi caroaro mujāā caápericōāta, jīcāű yucu, carīca maniirē quetījoerocacōārīcārōrē bairo mujāā átirecōāgumi Dios mujāā cūārē. Petoaca rusaya mujāārē Dios cū caīñabesepa rūmu.

¹¹ “Bairopua, yu paarique niña mujāārē oco mena yu cabautizarije. Roro mujāā caátajere yapapua tūgoñarī tiere mujāā cajānarō iñarī, tore bairo mujāārē yu átiya. Yu paarique to cañumiatacūārē, yu bero caetau cū capaarije puame ñunetōgaro. Cū roque Espíritu Santore jōmasīgumi camasāpure. Tunu bairoa camasā roro na catūgoñarījērē na wasoao joroque na átiűgumi. Cū roque yu netōrō caānimajūű nigumi. Bairi yu puame jīcārō tūni yu átiűeyomasīētiña. ¹² Yu bero caetapau puame marī iñabesegumi. Bairo carorārē na beseregumi. Trigo aseri carorijere joerocacōārīcārōrē bairo camasā carorārē na beseregumi. Caūpetieti peeropu na joeregumi. Caroarā roquere caroaro na qūēnogumi. Trigo caroa majūrē caroaro na caqūēnocūrōrē bairo caroaro na qūēnogumi caetapau cū yarā majūrē,” na ī quetibujayupu Juan catūgorā etarārē Jesús cū caátipeere.

Jesús es bautizado

(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Cabero Jesús Galilea yepa caāni-atacu Juan ture etayupu Río Jordán cawāmecutiya tūnipu. “Juan yu cū bautizáto,” ī etayupu. ¹⁴ Cajūgoye mai Juan puame cū bautizagaetimiñupū Jesure. Bairi atore bairo qūimiñupū Juan:

—¿Nopēi mu puame yure mu bautiza rotiatíati? Yure mu cabautizaro roque ñubujioatato —qūñupū.

¹⁵ Bairo Juan cū cairō tūgo, bairo qūīnupū Jesús:

—Baipua, yu caborore bairo mu ápa. Bairo mu caápata, caroaro cariape Dios marirē cū carotirore bairo marī átigarā —qūīnupū Jesús Juarē.

Bairo cū cairō bero, Juan puame “Jau” ī, Jesús cū caborore bairo oco mena cū bautizayupū yua. ¹⁶ Bairo Jesure cū cabautizaro bero, Jesús puame petapū maanucānupū. Bairo maanucā yua, jōbui umurecōpū īnamugōjoyupū. Bairo cū caīñajoro, jicoquei umurecōo puame pāanucācoasuparo. Bairo cabairo, Espiritu Santo Dios Yeri majū bauruiasupū. Bua cū caruiatōre bairo bauruietayupū Jesús tūpure. ¹⁷ Bairo cū caruietaro, jōbuiupū atore bairo busurique ocajoyuparo: “Āni, yu macū, yu camai majū niñami. Cū caātiānierē niñajesoya butioro,” ī busuocajoyuparo busurique.

Jesús es puesto a prueba

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

4 Cabero Espiritu Santo puame Jesure cū neásupū desierto cayucumanopū, wātī cūrē cū átiñato ī. “Cariapea cū át-inucūnati,” Jesure qūī jēniñagu ásupū wātī.

² Bairo Jesús topū ācū, ñe ūnie ugaesupū. Cuarenta rūmurī, bairi cuarenta ñamirī majū auanucācōānupū. Cabero yua, queyarique tūgoñanupū Jesús. ³ Bairo cū cabairo, wātī puame Jesutu etayupū, roro cū áparo, ī. Bairo cūtu etari, atore bairo qūīnupū:

—Mu, Dios macū mu āniña. Bairo cariapea Dios macū caācū ānirī, ati ūtā rupaare pan qūēnorī ugaya —qūīnupū wātī Jesure.

⁴ Bairo cū cairō tūgo, atore bairo puame qūīcōānupū Jesús:

—Mu cairōrē bairo yu áperigu. Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū ricaati yu átirotietiya. Bairo īña ti

tuti: ‘Ugarique marī cauganucūrō jeto boetiyami Dios. Nipetirije cū yaye quetibujuriquere marī catūgoñarījē cūārē boyami,’ ī quetibujuya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūīnupū Jesús wātirē.

⁵ Bairo cū cairō bero, wātī puame Jesure cū neásupū caroa macā Jerusalén macāpū. Topū etari yua, Dios ya wii templo wii buipū cū neásupū. ⁶ Bairo topū cū jūgoetari, qūīnupū wātī Jesure:

—Mu, Dios macū mu āniña. Bairo cariapea Dios macū caācū ānirī, mu majū patīñarui ácūja jō yepapū. Mu riaecu. Tore bairo ī quetibujuya Dios yaye queti: ‘Dios puame cū yarā ángelea majārē mu coterotigumi.

Na, ángelea majā, mu bocāñegarāma ūtā rupaare mu cañarocapeaetiparore bairo irā,’

ī quetibujuya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūīnupū wātī Jesure.

⁷ Bairo cū cairō tūgo, bairo qūīnupū Jesús:

—Bairo mu caīquetibujurore bairo caīmiatacūārē, mu caātirotirore bairo yu áperigu. Bairo yu caáto boetiyami Dios. Ape wāme ape pūrōpū atore bairo ī quetibujuya: ‘Marī Quetiupau Diore cū camasirījērē átiepecōārī cū jēniet-icōāña,’ ī quetibujuya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūīnupū Jesús wātirē.

⁸ Bairo cū cairō bero, wātī puame Jesure ūtāu caūmuarīcu buipū cū neásupū. Topū etari yua, qūīñojoyupū ati yepa macāāna tocānacāpau macāāna quetiuparā na carotimasirīpaurire. Caroa macārī majūrē qūīñojoyupū. ⁹ Bairo qūīñojo yua, atore bairo qūīnupū wātī:

—Atie murē yu caīñojorijere mu yu nunigu. Yutu rūpopaturi mena etanumurī yu mu caīroata, mu yu nunigu

nipetirijere. “Јау,” miwā —qũĩnupũ wātĩ Jesure.

¹⁰ Bairo cū caĩrō tũgo, atore bairo qũĩnupũ Jesús:

—Ácúja wātĩ. Mũ caĩrotiroke bairo yu áperĩgu. Dios yaye woaturica tutipũ ricaati yu átirotietiya. Bairo ñña ti tuti: ‘Jicāũa niñami marĩ caĩroau, Dios jeto. Cũ caĩrijē jetrore tũgoya,’ ĩ quetibũjũya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipũ —qũĩnupũ Jesús wātirē. Cũ yuesupũ.

¹¹ Bairo Jesús cū caĩrijērē tũgo, acoásupũ wātĩ puame yua. Bairo cū caátó bero, jicāārā ángelea majā Jesure cū juátirā etayuparā yua.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Cabero Jesús puame queti tũgoyupũ, “Juan preso jorica wiipũ niupũ,” ĩrĩqũē quetire. Bairo tiere tũgo yua, Galilea yepapũ acoásupũ.

¹³ Baipua, Nazaret macārē tuaesupũ. Ti macārē netóácú, Capernaum cawāmecuti macāpũ etayupũ. Ti macā Galilea utabucura tũnipũ niña. Marĩ ñicũjāā Zabulón, bairi Neftalí cawāmecuna ānana na caña yepapũ niña ti macā. ¹⁴ Profeta Isaías ānacũ Zabulón, Neftalí macāānarē cū caĩwoatujũgoyetiricarore bairo baietaro baiyuparo. Atore bairo ĩ quetibũjũ woatucũñañupĩ Isaías:

¹⁵ “To Zabulón yepa macāāna, bairi aperā Neftalí yepa macāāna, bairi aperā Rio Jordán ape nugōā, mar tũni macāāna, bairi aperā Galilea yepa macāāna cūā Diore camasīēna niñama.

¹⁶ Na, canaitĩārōpũ cañesēārārē bairo caña niñama.

Bairo caña nimirācũā, caroaro cabusurore ĩñarārē bairo nigarāma. Dios cū cajou cū caquetibũjuriere tũgorā, caroaro cabusurore ĩñarārē bairo nigarāma.

Diore masicoagarāma yua,” ĩ woatuyupi profeta Isaías ānacũ.

¹⁷ Ti watoare na quetibũjũ jũgoyupũ Jesús cū yaye quetire camasārē. Atore bairo na ĩ quetibũjũyupũ: “Dios cū carotimasĩrĩpau merē etaro baiya. Bairi tũgoña qũēnorĩ caroaro āña Dios mena,” na ĩ quetibũjũyupũ Jesús camasārē.

Jesús llama a cuatro pescadores

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Cabero, Galilea na caĩrĩ utabucura tũnipũ ásupũ Jesús. Bairo ácú yua, Simón, apeĩ cū bai Andrés, jicāũ pũnaa caña pugarārē na ĩñajoyupũ. Ape wāme “Pedro” qũĩnuparā Simorē. Bairo Jesús narē cū caĩñajoro, na pugarāpua utabucurapũ bapi mena wai wasarā ásuparā na, pugarāpua. Na capaarije, waiwe wapatarique āñuparō. ¹⁹ Bairo na ñña, atore bairo na ĩnupũ Jesús:

—Jito, yu bapacusa. Caroaro waire cawāsāmasĩrā mujāā āniapũ, wai na rutieticoáto, ĩrā. Amerē yua, caroaro camasārē caquetibũjurā mujāā ānio joroque mujāā yu átigu, na yasieticoáto, ĩrā —na ĩnupũ Jesús.

²⁰ Bairo cū caĩrō tũgo, tocārōā jicoqueĩ pugarāpua na bapi yucure cūrĩ, acoásuparā Jesús mena.

²¹ Bairo cajũgoye jāñurĩ na caānemorō, utabucura tũnipũ Jesús puame na ĩñajoyupũ aperā pugarārē tunu. Santiago, bairi cū bai Juan cawāmecucu Zebedeo pũnaarē na ĩñajoyupũ Jesús. Mai, Santiago, cū bai Juan mena cūmua capairicapũ āñuparā. Bapi yucu caopecutiere jiyajārā ásuparā. Bairo narē na ñña, na piijoyupũ Jesús: “Jito. Yu bapacusa. Marĩ quetibũjuto camasārē Dios yaye caroa quetire,” na ĩnupũ. ²² Bairo cū caĩrō tũgo, tocārōā, jicoqueĩ na cūā acoásuparā Jesús mena. Na bapi yucure cūrĩ, na pacu cūmuapũ caācūrē cū

aweyocoásúpũ Santiago, cū bai Juan mena.

Jesús enseña a mucha gente

(Lc 6.17-19)

²³ Cabero áñesēāñupũ Jesús Galilea yepapũ. Topũ áñesēā yua, tocānacā macā macāāna na cañubueri wiiripũ sinagogas na caĩrĩ wiiripũre buenucũñupũ to macāānarē. Dios cū carotimasĩrĩpau caetarore na buenucũñupũ, caroa queti majūrē. Bairo topũ buñesēāũ, nipetiri wāme cariyecunārē na catiopyupũ Jesús. ²⁴ Bairo tiere ñnarā, camasā tocānacāñupua āmeo quetibujunetōñuparā na majũ. Bairi Siria yepa macāāna tũgopeticoasuparā Jesús cū caátimasĩrĩjērē. Bairo tiere tũgo, na yarā cariarārē cũtu na jeasúparā. Nipetirije riaye cacũgorārē, bairi na rupauri cawũgārārē, bairi wātĩa yeri pũna cacũgorārē, bairi camecũrārē, bairi ñicāārĩ cabũrārē cũtu na jeasúparā. Jesús puame bairo na cajejanārē na bocá catiopyupũ.

²⁵ Bairo cū caátimasĩrĩjērē ñnarā, camasā capāārā cū berore űsayuparā. Na, Galilea yepa macāāna, bairi Decápolis yepa macāā macāāna, bairi Jerusalén macā macāāna, bairi Judea yepa macāāna, bairi Rio Jordán cawāmecutiya jinũgōā macāāna nipetirā Jesús berore űsayuparā.

El sermón del monte

5 Bairo capāārā camasā na caetaro ñnarĩ yua, Jesús puame jĩcāũ űtāũ buipũ acoásúpũ. Topũ cū caruiro, cū cabuerā cũtu etayuparā. ² Bairo na caetaro ñna, atore bairo na ĩ quetibujuyupũ:

La verdadera dicha del hombre

(Lc 6.20-23)

³ “Useanirĩ niñama Diore caroaro masĩētĩmirācũā, cū mena

catũgoñatutuanemogarā puame. Bairo caāna ānirĩ Dios cū carotimasĩrĩpau macāāna nigarāma yua.

⁴ “Tunu bairoa useanirĩ niñama yapuari caānimiatana cūā. Dios puame useanirō ānitũgoñarĩqũērē na jogumi.

⁵ “Tunu bairoa useanirĩ niñama rorije caāmeoáperā. Ati yepa uparā na ānio joroque na átigumi Dios cū caĩricārōrēā bairo.

⁶ “Tunu bairoa useanirĩ niñama Dios cū caborore bairo butiro caáticōā ānigarā. Dios puame na juátinmogumi, cū caborore bairo na caátimasĩparore bairo ĩ.

⁷ “Tunu bairoa useanirĩ niñama cabopacarārē caĩnamairā. Na cūārē na ñnamairĩ na juátigumi Dios.

⁸ “Tunu bairoa useanirĩ niñama ñe űnie na yeripũ carorije mána caāna. Na roque Diore qũĩnagarāma.

⁹ “Tunu bairoa useanirĩ niñama jĩcārō tũni ānajērē cajũgoátĩāna. ‘Narē Dios pũnaa caāna,’ na ĩgarāma.

¹⁰ “Tunu bairoa useanirĩ niñama Dios cū caborore bairo na caátie jũgori caĩñate ecorā. Aperā roro popiye na baio joroque na caátimiatacũārē, Dios cū carotimasĩrĩpau macāāna majũ nigarāma bairāpua.

¹¹ “Tunu bairoa useanirĩ mujāā ānigarā, camasā roro mujāārē na caĩmiatacũārē. Tunu yure mujāā catũgousarije jũgori capee ĩtorique mena popiye mujāā baio joroque na caátimiatacũārē, useanirĩ mujāā ānigarā. ¹² Bairo jeto ásupa camasā, profeta majā mujāā jũgoyepũ caquetibujunetōrĩ majā ānana cūārē. Tore bairo āmerē roro mujāā cabaimiatacũārē, Dios mujāārē caroare cū cajopee pajjāñurō nigaro. Jōbuiupũ mujāā caetaro, paio nigaro mujāārē caroa cū cajopee puame. Tiere tũgoñarĩ useanirĩqũē mena bairoa ānicōā ninucũna.

Sal y luz del mundo

(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ “Mujãã, yu yarã ati yepapure moarẽ bairo mujãã ãniña camasãrẽ. Moa caocaetie caãmata, ñerẽ átimasietĩña camasãrẽ. Bairi moa caocarije capeticõã usapata, ñe ùnie puamerẽ ñuẽtĩña. Rerique ñiña. Bairi macã yepapũ reyama camasã tie ùnie carorijere. Bairo na carero, na ya wii macã yepa canetõánã puame na careatajere peaborecõãgarãma.

¹⁴ “Tunu bairoa ati yepapure cabusurijere bairo mujãã ãniña camasãrẽ. Jicã macã ùtãũ buipũ na caqũẽnoricã macã caãmata, yasioropũ ãmerĩña. Nipetiro camasã caroaro ti macãrẽ ññajomasĩnama. ¹⁵ Tunu bairoa ni jicãũ ùcũ jĩñaworiquere bugacũecũmi carupapata rocapũ. Jõbuiipũ cùnucũñami, cũ ya wiire to ãbusuwoáto, í. ¹⁶ Bairi mujãã puame torea bairo mujãã átigarã mujãã cũã. Caroaro mujãã átiãninucũgarã camasã na caĩñajoro, marĩ Pacũ Dios, umurecõo macããcũrẽ cũ na cabasapeoparore bairo irã,” na í quetibujuyupũ Jesús.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷ Í quetibujũ yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu: “Moisés ãnacũ, bairi profeta majã ãnana cũã na caquetibujucũrĩquẽrẽ jãnarotiacũ, tiere bueyami,’ í tũgoñaeticõãña yu capaarique cutiere. Bairo mee átiacũ yu baiya ati yepapure. Dios yarã ãnana na caĩquetibujũ jũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo jicãrõ tũni to baipeticõãto í, ati yepapure yu apũ. ¹⁸ Cariape mujããrẽ yu quetibujuya: Ati umurecõo capetiparo jũgoye Moisés ãnacũ cũ caãtiroticũrĩquẽ jicã wãmeacã ùnorẽ noa ùna átiyasiomasietĩnama. Cũ caĩrĩcãrõrẽã bairo baicoagaro. ¹⁹ Bairi ni jicãũ ùcũ Moisés cũ caãtiroticũrĩquẽ jicã wãmeacã

ùnorẽ cũ cajãnarotiata, o camasãrẽ ricaati na cũ caĩquetibujũata, Dios cũ carotimasĩrĩpau macããna nipetiro netõrõ cabũgoro macããcũ nigũmi. Apei puame tie cũ caãtiroticũrĩquẽrẽ cũ catũgousacõãmata, bairi tunu camasãrẽ cariape na cũ caĩquetibujũata, Dios cũ carotimasĩrĩpau macããna mena carotimasĩ majũ nigũmi. ²⁰ Cariape mujããrẽ ñiña: Moisés ãnacũ cũ caãtiroticũrĩquẽrẽ cajũgobueri majã, bairi fariseo majã na caãtiãnie netõjãñurõ Dios cũ caborore bairo caroaro mujãã caápericõãta, Dios cũ carotimasĩrĩpau mujãã etaetigarã.”

Jesús enseña sobre el enojo

(Lc 12.57-59)

²¹ Apeyera, “Marĩ ñicũjããrẽ na caquetibujucũrĩquẽrẽ mujãã tũgoyupa: ‘Camasãrẽ na pajĩareeticõãña. Ni jicãũ ùcũ apeire cũ capajĩãrocaata, roro cũ caãtiere ññacõñarĩ popiye cũ baio joroque cũ átirotigarãma cabutoa camasĩrã,’ na caĩrĩquẽrẽ mujãã tũgoyupa. ²² Bairo na caĩquetibujucũmiatacũãrẽ, yu puame atore bairo mujããrẽ yu quetibujũ cùnemoña: Ni jicãũ ùcũ cũ yau mena cũ caasiata, Dios puame roro cũ caãtiere ññacõñarĩ popiye cũ baio joroque cũ átigũmi. Tunu bairoa ni jicãũ ùcũ cũ yaure roro cũ caĩtutiata, Junta Suprema macããna roro cũ caãtiere ññacõñarĩ popiye cũ baio joroque cũ átiagarãma. Tunu bairoa ni jicãũ ùcũ cũ yaure, ‘Catũgomasiẽcũ mũ ãniña,’ irĩ, butioro yapapua tũgoñarĩ cũ ãnio joroque cũ cũ caápata, caũpetietopũ caácũre bairo nigũmi.

²³⁻²⁴ “Bairi ni mujãã mena macããcũ roro cũ caãtaje wapare yasiogu, altar mesapũ waibucure cũ neátĩ, bairi, ‘Yu mena asiajãñuñami mai yu yau,’ cũ caĩtũgoñabõcaata, ti altapure cũ ca-nunigamirĩjẽrẽ cũ cacũrõ ñuña mai.

Cariape cū yautu cū caátó boya. Cū mena cū cabusuqüēnorō boya. Bairo tiere áti yaparori bero roque, Diore cū cañuburo ñña.

²⁵ “Tunu bairoa ni apeí ũcū, ‘Yū mujāā wapamoña,’ írī, mujāārē juez cañābesei tpu cū caneápáro jūgoye, tāmuri cū mena busuqüēnojūgoya. Mujāārē juez tpu cū caneápéríparore bairo írā, cū mena busuqüēnojūgoya. Mujāā cabusuqüēnojūgoeticōāta, juez puame preso jorica wii macāāna cacoterārē mujāārē ñerotigumi. Bairo áti yaparo, na puame preso jorica wiipu mujāārē cūrecōāgarāma. ²⁶ Cariape mujāārē ñña: Dinero mujāā cawapamoriñērē mujāā cawapatipeyoparo jūgoye, topu mujāā ānicōāgarā. Mujāā witimasētigarā,” na í quetibujuyupu Jesús.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷ Í quetibujū yaparo, na í nemoñupū tunu: “‘Apeo mū nūmo mee caācōrē eperico cūgoeticōāña,’ na caīquetibujucūrīqūērē mujāā tūgoyupa. ²⁸ Bairo na caīquetibujucūmiatacūārē, yū puame atore bairo mujāārē yū quetibujū cūnemoña tunu: Ni jīcāū ũcū cū nūmo mee caācōrē roro cō cū caátigatūgoñata, merē cū yeripure cō mena caācūrē bairo ānicōābujioūmī.

²⁹ “Bairi ni jīcāū ũcū mujāā mena macāācū cū caapea cariape nūgōā macāācā mena carorije macāājē jetore iñanucūūmī. Bairo tia cū caapea jūgori carorije macāājērē cañāpai cū caāmata, apeire tia cū caapeare weeroticōārī caācūrē bairo cū caāno, ñubujioro. Bairo cū rupau macāātō jīcārōrē cūgoeticimicūā, Dios tpu cū caetaata, ñña. Bairo cū rupau macāājē roro cūrē caātiecorotirije nipetiro mena peeropu roro cū tāmno joroque Dios cū caápata roque, ñuetimajucōāña. ³⁰ Tunu bairoa ni jīcāū ũcū mujāā mena

macāācū cū wāmo jūgori rorije jetore átinucūūmī. Bairo cū wāmo jūgori carorijere caātieconucūū cū caāmata, apeire cū wāmorē yisetaroticōārī caācūrē bairo cū caāno, ñubujioro. Bairo cū rupau macāātō jīcārōrē cūgoeticimicūā, Dios tpu cū caetaata, ñña. Bairo cū rupau macāājē roro cūrē caātiecorotirije nipetiro mena peeropu roro cū tāmno joroque Dios cū caápata roque, ñuetimajucōāña. Bairi roro mujāā caātinucūrījērē jānacōāña,” na í quetibujuyupu Jesús.

Jesús enseña sobre el divorcio

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ Í quetibujū yaparo, atore bairo na iñemoñupū tunu: “Ni jīcāū ũcū cū nūmorē cū carocagaata, atore bairo írīcā pūrōrē cō cū cajoro, ñurō: ‘Bairo mū cabairoi, mūrē teei, mūrē yū rocaya yua,’ na caīquetibujucūrīqūērē mujāā tūgoyupa. ³² Bairo na caīquetibujucūmiatacūārē, yū puame atore bairo mujāārē yū quetibujū cūnemoña tunu: Ni jīcāū ũcū cū nūmo, apeí mena roro caepeeco cō caānimiatacūārē, cōrē cū carocaata, roro cō baio joroque cō átiyami. Apeí mena roro caepericore bairo caācō cō ānio joroque cō átiyami, bairo cō cū caápata. Tunu bairoa apeí puame capitiecoricore cū cawāmojiyaata, apeo mena roro caepericure bairo caācū ānibujioūmī cū cūā,” na í quetibujuyupu Jesús.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³ Í quetibujū yaparo, ape wāme atore bairo na iñemoñupū tunu: “‘Dios mena ñña, mujāā caīatato bero caāmata, mujāā caīrōrēā bairo ása. Ítoeticōāña,’ marī ñicūjāā na caīquetibujucūrīqūērē mujāā tūgoyupa. ³⁴⁻³⁵ Bairo na caīquetibujucūmiatacūārē, yū puame atore bairo mujāārē yū quetibujū cūnemoña tunu: Atore bairi wāme iētīcōāña: ‘Jō

umurecóo mena ñiña,’ o ‘Ati yepa mena ñiña,’ o ‘Jerusalén na caĩrĩ macã mena majũ ñiña,’ iẽtĩcõãña. Bairo mujãã caĩata, Diore caĩroaenarẽ bairo caãna mujãã añibujiorã. Umurecóo puame Dios cũ caãnipau ñiña. Ati yepa puame cũ carotiripau ñiña. Jerusalén cũã cũ carotimasĩripau ñiña. ³⁶ Tunu bairoa, ‘Yũ rupoa mena ñiña,’ iẽtĩcõãña. Ni jĩcãũ ùcũ cũ poawẽ jĩcãwẽ cañirĩwẽacãrẽ cabotirĩwẽ majũ átiwasoamasĩtĩñami. O cabotirĩwẽacã caãmata, cañirĩwẽ majũ átiwasoa masĩtĩñami.

³⁷ “Bairi atore bairo ĩrĩqũẽ jeto ñiña: ‘Bairo yũ átigu,’ o ‘Bairo yũ áperigu,’ cariapea ĩrĩqũẽ jeto ñiña. Tie netõjãñurõ mujãã caĩata, wãtĩ cũ caĩbusujãrĩjẽrẽ catũgousarãrẽ bairo caãna mujãã añibujiorã,” na ĩ quetibujuyupũ Jesús.

Jesús enseña sobre la venganza

(Lc 6.29-30)

³⁸ ĩ quetibujũ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ tunu: “Jĩcãũ apei mena ãmeo qũẽrĩ cũ caapeere cũ caroyetuata, cũ cũã cũrẽã bairo cũ caapeere cũ caãmerõ ñurõ. O cũ opire cũ capapeata, cũ cũã cũrẽã bairo cũ opire cũ capapeero ñurõ,” na caĩquetibujucũrĩqũẽrẽ mujãã tũgoyupa. ³⁹ Bairo na caĩquetibujucũmiatacũãrẽ, yũ puame atore bairo mujããrẽ yũ quetibujũ cũnemoña tunu: Aperã roro mujããrẽ na caátimiatacũãrẽ na ãmeetĩcõãña. Bairi ni jĩcãũ ùcũ mujãã wasopananrẽ cũ capaata, ape nugõã cũãrẽ cũ ãnotaeĩcõãña. ⁴⁰ Tunu bairoa apei mujãã pesu puame mujãã jutiĩro cabui macããtõtõrẽ quetiupau juezre cũ caẽmarotĩata, mujãã camisa cũãrẽ cũ nunicõãña mujãã pesure. ⁴¹ Tunu bairoa ape yepa macããcũ soldau ùcũ, ‘Puga kilómetro majũ yũ yayere pusabojaya tãmurĩ wapa mano,’ mujãã cũ caĩata, baparicãnacã kilómetro majũ buipearo cũ mujãã pusabojagarã. ⁴² Tunu bairoa apei cũ cajeniata, cũ cabopacarijere cũ nuniña.

Tunu apei, ‘Yũre wasoya,’ mujãã cũ caĩata, ‘Mũ yũ wasoecu,’ qũĩetĩcõãña. Cũ nunicõãña,” na ĩ quetibujuyupũ Jesús.

El amor a los enemigos

(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ ĩ quetibujũ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ tunu: “Marĩ yarãrẽ marĩ camairõ ñiña. Tunu marĩ pe-sua puamerẽ marĩ cateero ñiña,” na caĩquetibujucũrĩqũẽrẽ mujãã tũgoyupa. ⁴⁴ Bairo na caĩquetibujucũmiatacũãrẽ, yũ puame atore bairo mujããrẽ yũ quetibujũ cũnemoña tunu: Mujãã pe-sua cũãrẽ na maiña. Rorije na áperĩcõãña. Caroa roquere na ása. Dios yarã mujãã caãnoi, roro mujãã baio joroque caánarẽ na jẽnibojaya Diopure. ⁴⁵ Bairo mujãã caápata, Dios umurecóo caãcũ pũnaarẽ bairo caãna mujãã ãnigarã. Dios puame nipetirore caĩñamai ñiñami. Carorijere caãna, caroare caãna cũãrẽ muipũ asibatopeyocõãnucũñami. Tunu bairoa oco caocarijere na jonucũñami Dios carorije wapare cacũgorãrẽ bairo cũ caĩñarãrẽ, carorije wapa cacũgoenarẽ bairo cũ caĩñarã cũãrẽ. Bairi mujãã cũã Dios caroaro cũ caátorea bairo caroaro na ása, roro mujããrẽ caãna cũãrẽ. ⁴⁶ Mujããrẽ camairã jetore mujãã camaiata, Dios mujãã cawapatapee mujããrẽ cũ cajorije manigarõ. Tore bairo átinucũñama Roma macããnanrẽ camasã yaye dinerore jejobojari majã. Narẽ camairã jetore na mainucũñama. ⁴⁷ Tunu bairoa mujãã yarã jetore, ‘Caroare cũ joáto Dios mujããrẽ,’ na mujãã caĩata, ¿ñe ñnierẽ aperã netõtõ caroare mujãã átiyati? Tore bairo átinucũñama Diore camasĩẽna cũã. ⁴⁸ Marĩ Pacũ, umurecóo macããcũ puame roque caroaro cariape cũ caátie petietiia. Bairi mujãã Dios yarã ãnirĩ roro mujããrẽ caãna cũãrẽ caroaro na ása. Bairi Dios cũ caátinucũrĩjẽrẽ bairo mujãã cũã caroaro cariape átinucũña,” na ĩ quetibujuyupũ Jesús.

Jesús enseña sobre las buenas obras

6 Ī quetibujų yaparo, atore bairo na ĩnemoņupų tunu: “Nubueráná caroaro tųgoñaña. ‘Capāārā camasā na caneanārō jetore marī ĩnubuegarā, caroaro marī caátiere na caĩnaparore bairo ĩrā,’ ĩ tųgoñaeticōaña. Bairo mujāā caĩtųgoñaata, marī Pacu Dios ımurecōo macāācų mujāā cawapatapee mujāārē cų cajopeede mujāā joetigumi.

² “Bairi camasā na cabopacarijere mujāā cajoata, nipetiro camasārē, bairo mujāā caátiere na quetibujų masiōēticōaña. Tore bairo átinucũnama caĩtopairā cųā ĩnubuerica wii, sinagogare āna, o maapų āñesēārā, nipetiro camasā narē na caĩroaparore bairo ĩrā. Cariape mujāārē ĩña: Na ũna camasā aperā narē na caĩroanucũrjē netōrō cųgonemoetigarāma. Dios puame na ĩroetiri caroare na joetigumi roro na catųgoñarjē jųgori. ³ Bairi mujāā puame camasā na cabopacarijere mujāā cajoata, ni ũcų mujāā yau caānimajųrē cų quetibujųeticōaña. ⁴ Capāārā na caĩnaetopų, cabopacarārē na juátinemoña. Tore bairo mujāā caápata, marī Pacu Dios yasioropų mujāā caátimiatacųārē, caĩnau ānirī mujāā jogumi mujāā cawapatapeede.

Jesús enseña a orar

(Lc 11.2-4)

⁵ “Tunu bairoa Diore jēnirā, caĩtopairā na cajēnirōrē bairo jēnieticōaña. Na puame ĩnubuerica wiipų āna, nucũrī Diore cų jēniuseanucũnama. O plaza tũnipų capāārā camasā na caānopų āna, bairo átiuseanucũnama, nipetiro camasā caroaro na caĩnubuerijere na caĩnaparore bairo ĩrā. Cariape mujāārē ĩña: Na ũna camasā aperā narē na caĩroanucũrjē netōrō cųgonemoetigarāma. Dios na ĩroetiri, caroare na joetigumi, roro na catųgoñarjē jųgori. ⁶ Bairi mujāā puame

Diore cų mujāā cajēniata, atore bairo mujāā caáto ĩña: Mujāā ya arua jopere biajāáti, aperā na caĩnaetopų Diore cų jēninucũña. Tore bairo mujāā caápata, marī Pacu Dios jeto caĩnau, mujāā mena caācų ānirī caroare mujāā jogumi.

⁷ “Tunu bairoa Diore cų jēnirā, nairō jicā wāmea cabugoro macāājērē ĩ busujēnieticōaña. Torea bairo jeto ĩ jēninucũnama Diore camasiēna. ‘Nairō jicā wāmea cų marī caĩata, caroaro tųgoumi Dios,’ ĩ tųgoñañama, masiēna. ⁸ Marī Pacu Dios puame cų mujāā cajēnipoaro jųgoyepua merē mujāā cajēnipeede masicōañaami. Bairi narē bairo cų jēnieticōaña Diore. ⁹ Atore bairo mujāā caĩjēnirō boyo:

‘Jāā Pacu, jōbui macāācų, nipetiro camasā mų wāmerē na ĩroáto.

¹⁰ Tunu bairoa mų carotimasĩrjapau ati yepapų to apáro.

Jōbuipų mų carotirorea bairo to baiáto ati yepapų cųārē.

¹¹ Tunu āme jāā caųgapee, jāā caborije, jāārē carusarije ũnie cųārē jāā joya.

¹² Tunu bairoa roro jāā caátaje cųārē jāā masiriyobojaya.

Camasā roro jāārē na caátajere jāā camasiritirorea bairo roro jāā caátaje cųārē jāā masiriyobojaya mų cųā.

¹³ Tunu wātī roro jāārē cų caátigarijere jāā ēnotaya. Jāā netōña.

Mų jeto carotimasĩ mų āniña.

Mų jeto catutuanetōų mų āniña.

Mų jeto camasā na caĩroapau mų āniña tocānacā rēmua. Bairo to baiáto,’

bairo Diore cų mujāā caĩjēnipeede ĩña,” na ĩ quetibujųyupų Jesús.

¹⁴ Ī quetibujų yaparo, atore bairo na ĩnemoņupų tunu: “Camasā roro mujāārē na caátajere na mujāā cabusuqũēnoata, marī Pacu Dios ımurecōopų caācų cųā roro mujāā caátajere masiriyobojagumi.

¹⁵ Bairo roro mujāārē na caátajere na mujāā cabusuqũēnoeticōāta roque, marī

Pacu Dios cūā roro mujāā caátajere masiriyobojaetigumi.

Jesús enseña sobre el ayuno

16 “Tunu bairoa ape rūmu űgarique betiri Diore ñubueāna, tũgoñariqũē pairā yapapuarique cunarē bairā na cabau-rore bairo baieticōāna. Tore bairo jeto átiyama caĩtopairā, nipetiro camasā űgarique betiri Diore na cañubuoero na camasĩparore bairo írā. Cariape mujāārē ñiña: Camasā na caĩroarije netōrō cũ-goetigarāma. Dios na ĩroaetiri caroare na joetigumi, roro na catũgoñarijē jũgori. 17 Bairi mujāā puame űgarique betiri Diore mujāā cañubueata, atore bairo mujāā caáto ñiña: Mujāā riapére wacoseya. Mujāā poa cūārē caroaro wũgapeoya. 18 Bairo ása, ni jĩcāũ űcũ űgarique betiri mujāā cañubuerijere cũ camasĩtĩparore bairo írā. Atorea bairo mujāā caápata, marĩ Pacu Dios caĩñau jeto mujāā mena caācũ ānirĩ caroare mujāā jogumi.

Riquezas en el cielo

(Lc 12.33-34)

19 “Tunu bairoa ati yepa macāājē pairo cawapacutierte jeeneñorĩ caroare bairo jecũcũgonetōētĩcōāna. Ati yepapu marĩ caāno, moena űgareyama ti űnierē. O tie āpōā űnie caāmata cūārē, űta witiri boacoaya. O aperā tierte jerutirecōānama. 20 Caroaro ása, jōbuipu roquere mujāā yaye wapa caānipeere mujāā cacũgonetōparore bairo. Topu noa űna moena caugarerā mánama. Cautawitiboarije űnie cūā mano. Cajerutiri majā cūā mánama űmũrecóopure. Bairi topu mujāā cacũgopee yasietigaro. 21 Ati yepapu macāājē jetore mujāā camaitũgoñaata, tie jetore mujāā bootũgoñagarā. Jōbuipu mujāā cacũgopeere mujāā camaitũgoñaata

roque, ati yepa macāājēerē butioro mujāā bootũgoñaetigarā.

La lámpara del cuerpo

(Lc 11.34-36)

22-23 “Tunu bairoa mujāā caapee puame cajiñaworicare bairo ñiña mujāā rupauere. Mujāā caapee caroaro to caĩñamasĩata, caroaro mujāā ĩñamasĩña. Caroyetuata, caroaro mujāā ĩñamasĩtĩña. Tore bairo mujāā, cayeriñurā ānirĩ cariape mujāā catũgoñaata, caroaro mujāā átimasĩgarā. Cayeriñuena mujāā caāmata roque, caroaro mujāā átimasĩtĩbujiorā. Dios mujāārē cũ camasĩtĩrĩjēerē mujāā catũgousajānacōāta, ĩroro majũ ána mujāā átibujiorā!

Dios y el dinero

(Lc 16.13)

24 “Tunu bairoa ni jĩcāũ űcũ, pũgarāpu cũ quetiuparā na caĩrōrē bairo átimasĩtĩñami, jĩcārōrēā bairo na carotimasĩtĩcōāta. Bairo na cabaiaata, jĩcāũrē qũĩroabujioumi. Apeire qũĩroaetibujioumi. Jĩcāũ mena yeri ñugumi. Apeire qũĩñategumi. Torea bairo mujāā cūā dinerore mujāā cabotũgoñaata, Dios yaye mujāārē cũ caátĩrotirijere mujāā ĩñatebujiorā,” na ĩ quetibujĩyupu Jesús.

Dios cuida de sus hijos

(Lc 12.22-31)

25-26 Ĩ quetibujũ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ tunu: “Mujāā yeri pũna puame, mujāā caugapee, bairi mujāā cajiñapee netōjāñurō caānimajũrĩjē ñiña. Bairi mujāārē ñiña: Ati yepa macāājēerē butioro bootũgoñaeticōāna. Mujāā caugapeere, mujāā caetipeere, bairi mujāā cajiñapee cūārē butioro tũgoña macāētĩcōāna. Minia na caátĩānierē mujāā masĩña. Na caugapeere

oteetiyama. Tunu na caugapeere cabutiro iña, jeetiyama. Na caugapeere jeri wiipu qüenocüetünucüñama. Bairo na caáperimiatacüärë, na caugapeere jonucüñami Dios. ¡Mujää roquere minia netörö mujää maiñami Dios! Bairi áme mujää cañierë tũgoña macãeticõaña. ²⁷ Ni ücũ mujää mena macãacũ, cũ catũgoñamacãrijë jũgori, ‘Yũ butinemoũ jicã metro recomacã majũ, ñmuau ãnigũ,’ i masiẽtiñami. Mujää catũgoñamacããrijë jũgori mujää átimasĩetĩña.

²⁸ “Bairi, ¿nopẽirã mujää cajãñapeere mujää tũgoñarĩqũe paiyati? Oó, tataboaro macããjẽ cabairije cũãrẽ mujää masĩña. Oó puame paaetinucüña. Eetinucüña. ²⁹ Bairo áperimircũã, caroa bauya. Quetiupau rey Salomón ãnacũ caroa majũ cũ cajutii jãñarĩqũe netõjãñurõ caroa bauya oó puame. ³⁰ Bairo tie taa ñnie Dios cũ caqũenorĩqũe jicã rũmu caroa cabaumiatacũãrẽ, ape rũmu peeropũ joeyama camasã, peero riorã. Mujããrẽ taa ñnie netõjãñurõ mujää maiñami Dios. Bairi mujää cajãñapeere mujää jogumi yua. ¡Mujää, Dios mena catũgoñatutuaenarẽ bairo majũ mujããrẽ ñiñaña! ³¹ Bairi mujää cabopacarijere tũgoña macãeticõaña. ‘¿Ñerẽ marĩ ugarãati?’ o ‘¿Ñerẽ marĩ etirãati?’ o ‘¿Ñerẽ marĩ jãñarãati?’ i tũgoña macãeticõaña. ³² Diore caĩroaena puame na caugapeere, bairi na caetipee cũãrẽ tũgoña macãnucüñama. Mujää roque narẽ bairo baieticõaña. Marĩ Pacu Dios ñmurecõo macãacũ marĩ cabopacarijere masĩpeyocõãñami. Bairi tũgoña macãeticõaña. ³³ Dios cũ carotimasĩrĩpau roquere tũgoñaña. Dios cũ carotirore bairo ása. Bairo mujää caápata, ati yepa macããjẽ nipetirije mujää cabopacarijere cũãrẽ mujää jogumi Dios. ³⁴ Tocãnacã rũmu ricaati capee wãme baicõã ñiña. Bairi

ñamircã mujää caátipeere tũgoña macãeticõaña. Ñamircã caetaro roque mujää caátipee ñnierẽ mujää masĩgarã,” na i quetibũyupũ Jesús.

No juzgar a otros

(Lc 6.37-38, 41-42)

7 I quetibũyũ yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu: “Aperã noo na caátiere roro busupaeticõaña, mujããrẽ Dios cũ mujää caátiere, ‘Roro átiyama,’ cũ caetiparore bairo irã. ² Dios puame aperã na caátianierẽ roro mujää cabusupairo cãrõ, mujää ñroaetigumi. Tunu bairoa aperãrẽ na mujää catuticõñarõ cãrõ jicãrõ tũni mujää cũãrẽ mujää tutigumi. ³⁻⁴ Tunu bairoa jicãũ caũmu cũ baire, ‘Mu caapeapu pũrõãcã jãñaña. Yũ nerocapa,’ qũĩñupũ. Bairo qũĩmicũã, cũ puame tutu majũ cũgocõãñami cũ caapeapu. Tore bairo baiyami jicãũ ücũ paio roro caátacũ, cũ cũã petoaca roro caátacũre, ‘Roro mu baiya,’ cũ cũ caĩbusupaiata. ⁵ ¡Caĩtopairã mujää ãniña! Torena, mujää puame roque rejũgoya mujää carorijere. Bairo átiri bero roque, mujää quetibũyũ masĩgarã aperã rorije na caátiere.

⁶ “Tunu bairoa caroa majũrẽ marĩ joetiya wii yaiare. Tunu perlas caroa cabotiri rupaaca cũãrẽ yeseapure marĩ wẽjoetiya. Bairo marĩ caápata, tiere peabato recoagarãma. Torena bairo Dios yaye busurique caroa majũ to caãñimiatacũãrẽ, wii yaia, bairi yeseare bairo caãnarẽ bairo catũgogaenarẽ na quetibũjueticõaña, caroa quetire roro na busueticõãto, irã,” na i quetibũyupũ Jesús.

Pedir, buscar y llamar a la puerta

(Lc 11.9-13; 6.31)

⁷⁻⁸ I quetibũyũ yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu: “Noa ñna na cajẽniata, na cajẽnirijẽrẽ bõcamasĩgarãma. Tunu bairoa apeye ñnierẽ na camacãata,

na camacārījērē bócamasīgarāma. Tunu jopepu na capiiata, ti wii upau puame ti jopere pāāgumi. Bairi tore bairo Diore mujāā cajēniata, mujāā caānimasīpeere jogumi. Bairi Diore mujāā cajēnirō ñña.

⁹“Mujāā, capūnaacuna mujāā pūnaa pan rupare na cajēniata, ¿ūtā rupare na mujāā jobujiocuti? Bairo mujāā áperā. ¹⁰Tunu bairoa waire na cajēniata, ¿āna ūcūrē na mujāā jobujiocuti? Bairo mujāā áperā. ¹¹Mujāā, carorā nimirācūā, mujāā pūnaarē caroa wāmerē mujāā jomasīnucūā. Marī Pacu Dios ūmurecōo macāācū roque carou majū ññami. Camasā netōrō carou ññami. ¡Bairi noa ūna cūrē cajēnirārē na jogumi caroa ūnie majūrē!

¹²“Bairi aperā mujāā na caátore mujāā caborore bairo na cūrē na nūcūbugoya. Tore bairo marī ī quetibujū cūñañupā Moisés ānacū bairi profeta majā cūā,” na ī quetibujuyupu Jesús.

La puerta angosta

(Lc 13.24)

¹³⁻¹⁴ ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “Ati yepapu mujāā caāno, puga jopeere bairo ñña. Jīcā jope, pairi jope ñña. Ti jope jāāetari-caro esari wāā baucoaya. Bairo caroa wāā baumirōcūā, ti wāā yapapu camasā na cayasipapau ñña. Bairo cabaimi-atacūrē, camasā capārā ti jopere pāājāārī ti wāārē ānucūñama. Ape jope cūā ñña ōcā jopecā. Ti jope jāāetari-caro esaeti wāā baucoaya. Bairo cabairi wāā nimirōcūā, ti wāā yapapu camasārē tocānacā rūmua caroaro na canetōpau ñña. Bairo cabaimiatacūrē, camasā petoaca ti jopere pāājāārī ti wāārē áyama. Mujāā puame roque na mena mujāā caátó yu boya,” na ī quetibujuyupu Jesús.

El árbol se conoce por su fruto

(Lc 6.43-44)

¹⁵ ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “Dios yaye busuriquere mujāārē jāā quetibujugārā,’ jīcāārā mujāārē na caīmiatacūrē, bairo mujāārē itogarā baiyama. Na tūgousaeticōāña. Ovejare bairo nurīcārā baumirācūā, macāñecū yaia, cauwarā majūrē bairo caāna ññama. ¹⁶ Marī caugarije use cūrē marī jeetiya pota yucpu. Tunu bairoa ugarique, higuera na caīrījē cūrē marī jeetiya pota wopu. Torea bairo caītopairā ricaati na caātiānierē īñarī, ‘Naana, caītopairā ññama,’ mujāā ī masīgarā. ¹⁷ Tunu tocānacāpua yucu carou puame caroare rīcacutiya. Apei yucu caroricu roque carorijere rīcacutiya. ¹⁸ Yucu carou puame carorijere rīca cuperiya. Tunu bairoa apei yucu caroricu caroa rīca cuperiya. ¹⁹ Bairi camasā tocānacāñā caroaro na caāpericōāta, jīcāñ yucu, carīca maniirē quetjjoerocacōārīcārōrē bairo na átirecōāgumi Dios na cūrē. Petoaca rusaya Dios camasārē cū caīñabesepa rūmu. ²⁰ Tore bairo camasā na caātiānierē īñamasīrī tore bairo caātiānarē na mujāā ī masīgarā,” na ī quetibujuyupu Jesús.

No todos entrarán en el reino de Dios

(Lc 13.25-27)

²¹ ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “Tocānacāpua, ‘Jāā Quetiupau’ yure caīrā nimirācūā, jīcāārā na mena macāāna ápérigarāma Dios cū carotimasīrīpaupure. Noa ūna, yu Pacu ūmurecōo macāācū cū carotirore bairo caāticōāna roque ágarāma. ²² Ti rūmu camasārē Dios na cū caīñabesepa rūmu caetaro īña, atore bairo ñīgarāma capārā camasā yure: ‘Jāā Quetiupau, jāā cūā mu yaye busuriquere jāā

quetibujnetōwū camasārē. Tunu bairoa mu wāme mena īrī, wātī yeri pūnarē na jāā acuwiyojowu. Capee jāā átijēnowū mu camasīrījē mena. Jāārē mu masīl, nīmigarāma ti rūmu caetaro. ²³ Bairo na caīmiatacūārē, atore bairo nīgu: ‘Mujāā yu masīētīna. Bairi ánāja. ¡Mujāā carorije cacūgorā ānirī yu mena mujāā āmerīgarā yua!’ na nīgu caītori majārē,” na ī quetibujyupū Jesús.

Las dos bases

(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴ Ī quetibujū yaparo, ape wāmerē īcōñarī na īnemoñupū tunu Jesús: “Ni ūcū yu yaye quetire tūgori, cabero yu caīrōrē bairo caācu atore bairo niñami: Tutuari wiire caqūēnouērē bairo camasī niñami. Camasī puame cū ya wiire ūtā bui qūēnoñupū. ²⁵ Bairi cabero oco paio caocaro, ria puta, wiipū etayuparo yua. Wīno cūā butioro papuyuparo. Bairo cabaimiatacūārē, ti wii puame toa nicōāñuparō. Wii botare cayepa usuropū nūcōrī cū caqūēnorīcā wii ānirī toa nicōāñuparō. ²⁶ Tunu bairoa ape cūā yu yaye quetire tūgogaetiri, yu caīrōrē bairo caāpei atore bairo niñami: Tutuaeti wiire caqūēnouērē bairo caācū niñami. Catūgoñamasīēcū ānirī ūtā bui mee, paputiropū cū wiire qūēnoñupū. ²⁷ Bairi cabero oco paio caocaro, ria puta, wiipū etayuparo. Wīno cūā butioro papuyuparo. Bairo cabairoi yua, ti wii puame pecoasuparo. Wii botare cayepa usuetopū nūcōrī cū caqūēnorīcā wii ānirī, jñe mano ñapeticoasuparo!” na ī quetibujyupū Jesús.

²⁸ Bairo camasārē na ī quetibujū yaparo yua, nipetirā cū yaye quetire catūgorā etarā puame cū tūgocōā maniásuparā. ²⁹ Jesús puame Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majārē bairo camasārē na quetibujuesupū. Carotimasī cū caquetibujure bairo na quetibujyupū. Bairi cū yaye

quetire tūgori, cū tūgocōā maniásuparā nipetiro camasā.

Jesús sana a un leproso

(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

8 Bairo Jesús ūtāupū caāniatacū tunu ruiasúpu. Bairo cū caruiatō, capāārā camasā cū bero usayuparā. ² Bairo cabairo, jīcāū carupau boau puame Jesutū cū rapopaturi mena etanumurī qūiroau etayupū. Bairo eta, atore bairo qūī jēniñupū:

—Yu Quetiupau, mu cabooata, yu mu netōōgu yu caboariaye cutiere.

³ Bairo cū caījēnirō tūgo, Jesús puame cū wāmo mena cū pāñañupū. Bairo átīcōā, atore bairo qūīñupū Jesús:

—Mu cacatiro yu boya. ¡Bairi mu yu netōōña! —qūīñupū cariaure.

Bairo Jesús cū caīrō, jicoquei cati-coasupū carupau boamiatacū. ⁴ Bairo qūīnemoñupū tunu Jesús:

—Tūgoya. Aperārē na quetibujuet-icōāña mūrē yu canetōatajere. Cari-ape acoácūja sacerdote tūpu. Qūīñoña mu rupau, mu cacatiatajere. Bairo tunu Diore cū nuniña mu cacatirije wapore. Tore bairo marī átirotiyupi Moisés ānacū. Bairo mu caátīatato bero, nipe-tiro camasā masīgarāma mu cacati-atajere yua —qūīñupū Jesús carupau boamiatacure.

Jesús sana al criado de un capitán romano

(Lc 7.1-10)

⁵ Cabero Capernaum na caīrī macāpu etayupū Jesús. Bairo cū caetaro tūgo, jīcāū, romano soldaua quetiupau capitán majū cūtu etayupū, cū jēniñagu. ⁶ Ato-re bairo qūīñupū:

—Yu Quetiupau, yu paabojari ma-jōcu jīcāū rijāñuñami. Ámasīētīñami. Cū nīcāārī bujāñuñami. Cū rupau cūārē butioro wisiojāñuñami —qūīñupū.

⁷ Bairo cū caĩrō tūgo, bairo qũĩnupũ Jesús:

—Mũ mena, mũ ya wiipũ yũ águ. Mũ paabojari majõcure yũ catiobojauágú — qũĩnupũ.

⁸ Bairo cū caĩrō tūgo, atore bairo qũĩnupũ soldaua quetiupau capitán Jesure:

—Yũ Quetiupau, yũ mena mũ ápeí. Mũ, cañimajũũ mũ ãniña. Yũ puame roque murẽ bairo yũ baietiya. Bairi yũ ya wiire mũ cajããrõ ñuetõ. Atopua ãcũ, “Cũ catiáto,” mũ caĩjoro jeto ñurõ. Bairo mũ caĩrõ, caticoagumi yũ yau. ⁹ Yũ netõjãñurõ carotirã na carotiricũ yũ ãniña. Tunu bairoa yũ cũã quetiupau ãnirĩ yũ ãmuarẽ na yũ rotimasĩnucũña. Bairi “Tiaya,” yũ caĩrõ, jicoquei atĩnucũñama. Tunu “Ánája,” yũ caĩrõ, jicoquei ánucũñama. Tunu “Bairo ása,” yũ paabojari majãrẽ yũ caĩrõ, jicoquei yũ caĩrõrẽ bairo átinucũñama — qũĩnupũ quetiupau capitán Jesure.

¹⁰ Bairo cū caĩrō tūgo, Jesús puame tũgoacuacoasupũ. Bairi cūrẽ causerãrẽ na ãmejore ñĩarĩ, atore bairo na ñĩnupũ:

—Mujããrẽ cariape ñiña: Ato Israel yepa macããna jĩcãũ ũcũ ãnirẽ bairo yũ mena catũgoñatutuaure yũ bócaetañaetiña. Cũ puame tũgoñatutuañũñami Dios cū carotimasĩrĩjẽrẽ.

¹¹ Tunu cariape ñinemoña: Ape rũmũ capããrã camasã romano majõcũ ãna muipũ cū cawãmuatõpũ caatĩatana, bairi muipũ cū cañajããtopũ caatĩatana cũã nipetiropũ caatĩatana etari, marĩ ñicũjãã, Abraham, Isaac, Jacob mena mesapũ ruigarãma. Judío majã caãmerã na caãnimiatacũãrẽ, na mena uga bapacutigarãma Dios cū carotimasĩrĩpau caetaro. ¹² Bairo caroaro na mena na cauga bapacutimiatacũãrẽ, aperã capããrã judío majã Dios cū carotimasĩrĩpaure caetabujioatana puamerẽ canaitĩãrõpũ na joregumi Dios,

cũ mena na catũgoñatutuaetie wapa. Bairi capããrã topũ otigarãma. Na opire bacarupotugarãma, butiuro yapapuarã yua —na ñĩnupũ Jesús cū bero causerãrẽ.

¹³ Ñĩ quetibũju yaparo, atore bairo qũĩnemoñupũ tunu soldaua quetiupau capitãrẽ:

—Tunu ácũja mũ ya wiipũ. Tore bairo yũ mena mũ catũgoñatutuarore bairo to baiáto. Mũ paabojari majõcũ caticoagumi —qũĩnupũ.

Tocãrõã bairo cū caĩrõ, jicoquei caticoasupũ capitán paabojari majõcũ yua.

Jesús sana a la suegra de Pedro

(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Cabero acoásupũ Jesús, Pedro cawãmecũcũ ya wiipũ. Bairo ti wii jããetari Pedro mañicõrẽ cõ ñiñañupũ. Cõ puame riao baiyupo. Butiuro bugoyupo.

¹⁵ Bairo cõ cabairo ñiña, cõ wãmorẽ pãñañupũ. Bairo cū caátoa, jicoquei yua jãnacuasuparo bugoye puame. Tocãrõã caticoasupo. Bairo catiácó yua, tocãrõã ugariquere na qũẽnonuñupõ Jesujããrẽ.

Jesús sana a muchos enfermos

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Cabero canaioatĩpau Pedro ya wiipũre etayuparã nipetiro ti macã macããna. Wãtĩ yeri pũnarẽ cacũgorãrẽ na jeasuparã Jesús tũpũ. Bairo Jesús na caetaro ñiña, wãtĩ yeri pũnarẽ na acurewiyojoyupũ. Jĩcãnia cū caĩrõ witicoásuparã. Tunu bairoa nipetiro cariayecũnarẽ na catioyupũ Jesús. ¹⁷ Bairo profeta Isaías ãnacũ cū caĩquetibũju jũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo baietaro baiyuparo. Ato bairo ñĩ quetibũju woatucũñañupĩ Isaías: “Marĩ riayere, popiye marĩ cabairije nipetirijere marĩ netõbojagumi,” ñĩ quetibũju woatucũñañupĩ Isaías ãnacũ Jesús cū caátipeere.

Los que querían seguir a Jesús

(Lc 9.57-62)

¹⁸ Cabero camasā capāārā majū Jesús tūpure īñanucū āmejoreyuparā. Bairo na cabairo īñarī, Jesús puame, “Utabucura ape nūgōāpu marī pēña átōca,” na īñupū cū cabuerārē. ¹⁹ Bairo na caápáro jūgoye, jīcāū Moisés ānacū cū caroticūrīquērē cajūgobuei puame Jesure qūīñupū:

—Cabuei, yu cūa mu cabuei yu āni-gaya. Bairi noo mu cañesēārōpu yu āgu yu cūa —qūīñupū.

²⁰ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīñupū Jesús:

—Macānucū macāāna waibutoa na caānipauri cūgoyama. Minia cūa na ri-abatiri na caānipaurire cūgoyama. Bairo na cacūgomiatacūārē, yua, Camasā Jū-gocū, yu caānipau ūno yu cūgoetiya —qūīñupū Jesús caūmurē.

²¹ Bairi apei Jesús berore causau puame atore bairo qūīñupū:

—Yu Quetiupau, mai mu mena yu bapacūperigu. Yu pacure cū cotei ācu yu baiya. Cū cariacato bero roque, mu mena yu ābujion —qūīñupū Jesure.

²² Bairo cū caīmiatacūārē, Jesús puame bairo qūīñupū:

—Āmerē yu mena mu cabapacūto yu boya. Camasā cariacoatanarē bairo caāna puame na qūēnoáto cabaiyasirārē —qūīñupū Jesús jīcāū cūrē causagamirē.

Jesús calma el viento y las olas

(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Bairo cū caīrō bero, Jesús puame cūmua capairicapū ājāāñupū. Bairo cū caájāārō īñarā, cū cabuerā cūa ājāāñuparā. ²⁴ Bairo ājāa yua, ti utabucurapu pēñacoásuparā. Bairo na caátó yua, wīno paio papu atījūgoyuparo. Bairo capapuro ocoturi paio atījabejāāñuparō, cūmua ruagari tānipu yua. Mai, Jesús

puame na caátó beroaca cānijāācoasupu. ²⁵ Bairo cū cabairoi, cū cabuerā puame cū wācōñuparā. Cū wācōrī atore bairo qūīñuparā Jesure:

—¡Jāārē cabuei, jāa netōōña! ¡Ruarā marī baiya! —qūīñuparā.

²⁶ Bairo na caīwācōrō tūgo, bairo na īñupū:

—¿Nopēirā butioro mujāa uwiyati? ¡Dios mena mujāa tūgoñatutuaetima-jūcōāña! —na īñupū.

Ī yaparo, wāmānucārī yua, wīnorē jānarotiyupū. Tunu bairoa oco turi cūārē jānarotiyupū. Bairo cū caátó, jico-quei jānapeticoasuparo yua. ²⁷ Bairo cū caátó īña, cū cabuerā puame qūīñacōā maniāti, atore bairo āmeo īñuparā na majū:

—¡Ago tame! ¿Ŋamu ūcū cū āniñati Jesús? Wīno, ocoturi cūa cū tūgocōāña.

Los endemoniados de Gadara

(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Cabero ti utabucura ape nūgōāpu pēñaetayuparā Jesujāa, Gadara na caīrī yepapu. Bairo eta yua, maanucāñupū Jesús. Bairo cū camaanucārō, pugarā caūmua wātī yeri pūna cacūgorā puame cūtu etayuparā. Camasārē na carerica ūtā wiiripu caāniatana cūtu etayuparā. Mai, na puame cauwiorā majū āñuparā. Bairi camasā puame tipaure netōā-masīētīnucūñuparā. ²⁹ Bairi yua, na, caūmua puame Jesús cū camaanucārō īña, bairo qūī awajayuparā:

—¿Mu, Dios macū, ñerē acū mu atīati jāa ture? ¿Dios popiye jāārē cū caātīpa rūmu jūgoye, mu puame popiye jāa baio joroque átigu mu atīati? —qūīñuparā butioro.

³⁰ Mai, to jūgoye cayojāñurīpau pu capāārā yesea nurīcārā ūga āñuparā.

³¹ Bairo na caugaāno, wātī yeri pūna puame atore bairo butioro qūīñuparā Jesure:

—Jäärē m̄ caacurewiyojomajūgaata, yesea t̄p̄ jāā árotiya. Nap̄re jāā jāā-garā —b̄tioro q̄iñuparā.

³² Bairo na cairō t̄go, “¡Jau, topu ánaja toroque!” na iñup̄ Jesús, na ároti yua. Bairo cū cairō, wātī yeri p̄na puame cañmuarē na witipeticoásuparā. Yeseap̄re jāārásuparā. Bairo yeseare na cajiārīpau yua, yesea útāū bui caānimitana puame mecūrā utabucurap̄ ature ñāñuacoásuparā. Bairi yua, ruapeticoásuparā yesea puame.

³³ Bairo na cabairo iña, yeseare cacetemiatana puame acuarī acoásuparā. Bairo macāp̄ etarā, na quetibujuyuparā nipetiro yesea na cabaiatajere. Tunu bairoa nipetiro wātī yeri p̄na cacūgomiatana na cabaiataje cūārē na quetibujuyuparā. ³⁴ Bairo tiere t̄gori, camasā puame iñarásuparā cabaiatajere. Bairo topu etarā, Jesure q̄iñna yua, b̄tioro aperop̄ cū árotiyuparā. Na ya yepare cū caño boesuparā.

Jesús sana a un paralítico

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

9 Bairo na cairō t̄go, Jesús cūmuarē ájāñup̄ tunu. Bairo ájāā yua, ti utabucura ape n̄gōāp̄ peñacoásup̄ cū cabuerā mena. Peñaátī yua, cū ya macā majūp̄ etayup̄. ² Bairo cū caetaro iña, ti macā macāāna jicāārā Jesu, ñicārī cabuūricure cū neasuparā, na canerī coro mena. Bairo na caató iña, Jesús puame masicōāñup̄ cū mena na cat̄goñatutuarijere. Torecu, atore bairo q̄iñup̄ Jesús ñicārī cabuūricure:

—Yū yau, caroaro useanirō ānitūgoñaña. Merē m̄ carorije wapare yū netōōcōāna —q̄iñup̄ Jesús.

³ Bairo cū cairō t̄go, cūtu macāāna Moisés ānacū cū caroticūrīq̄ūrē cajūgobueri majā puame bairo ī t̄goñañuparā na yerip̄: “Diore cū netōñcāū átiyami bairo cū cairījē mena. ‘Merē m̄ carorije wapare yū recōāna,’ cū ūcū

ī masiā maa.” ⁴ Masicōāñup̄ Jesús cū yerip̄ na caāmeobusurijere. Bairi atore bairo na iñup̄:

—¿Nopēirā yū mena roro mujāā t̄goñañati? ⁵⁻⁶ “M̄ carorije wapare yū netōōña,” ānirē yū caīata, “Bairo īcōāū iñami,” mujāā ībujiorā. Bairāpua, “Wāmūncāña,” cūrē yū caīata, to bero cū cawāmūncató iñarā roque, “Bairo īcōāū mee iñami Jesús,” mujāā ībujiorā. Yū, Camasā Jūgocu, atī yepap̄ yū carotimasīrījērē mujāā camasīparore bairo, tiere ñigu —na iñup̄ Jesús Moisés ānacū cū caroticūrīq̄ūrē cajūgobueri majārē.

Ī yaparo, cū cairōrē bairo q̄iñemoñup̄ Jesús ñicārī cabuūricure:

—Wāmūncāña. M̄ cacūñarī corore nepusari m̄ ya wiip̄ tunu ácūja. Merē m̄ riayere yū netōōña —q̄iñup̄.

⁷ Bairo cū cairō t̄go, tocārōā jicoquei wāmūncā yua, cū ya wiip̄ acoásup̄ cabuūmiatacu puame. ⁸ Bairo cū caató iña, to macāāna, capāārā camasā cū t̄goñacōā maniásuparā. Bairi Diore cū basapeoyuparā. Dios cū camasīrījērē camasārē na cū cajorijere t̄goña useaniñuparā yua.

Jesús llama a Mateo

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Cabero topu caāniatacu acoásup̄ Jesús. Bairo netōácū, yū, atī tutire cawoatū Mateo cawāmecucure ñiñajowī. Mai, yū puame Roma gobiernorē camasā yaye dinero impuestos na cairījērē jecobojari majōcu yū ām̄. Bairi yū capaari aruap̄ yū caāno, ñiñajowī Jesús. Bairo ñiñajori bero, yutū etari atore bairo ñiwi yua:

—Jito. Yū bapacusa.

Bairo cū cairō t̄go, tocārōā jicoquei yū puame Jesús mena yū bapacuti acoāáp̄ yua.

¹⁰ Cabero Jesús, bairi jāā, cū cabuerā mena mesap̄ jāā caruiro, camasā

capāārā ruirā etawā, yure bairo caparique cūgorā, bairi aperā camasā roro na cabusupairā cūā. ¹¹ Bairo jāā caugabapacutore iñarā yua, fariseo majā puame bairo jāā ī tutiwā:

—¿Nopēi dinero jejori majā mena, bairi roro caāna mena mujāārē cabuei cū etiuga bapacutiyati? Roro ácu átiyami — jāā ī tutiwā fariseo majā, jāā, Jesús cū cabuerārē.

¹² Bairo na caītutiro tūgo, bairo na īwī Jesús:

—Ucotiri majōcure bairo yu āniña ati wiire. Ucotiri majōcu áperiyami cacatirā na caāni wiiripure. Cariarā na caāni wi-iri jetore etanucūñami, na ucoti etau. Bairi ānoa mena yu āniña. Na carorije, riayere bairo caānierē netōōū ácu yu átiapu. ¹³ Mujāā, ati wāmerē Dios cū caquetibujucūrīqūērē bueri mujāā camasirō boyā: “Mujāā, waibūtoa riire mujāā cajoemugōrījē mee, cabopacarārē na mujāā cañnamairījē roquere yu boyā,” ī quetibujuyupi Dios cū ya tutipū. Torecūna, yu apú ati yepapure. “Caroarā marī āniña,” caītorārē na yu macāētīña. Aperā, “Carorije wapa marī buicutiya,” caītūgoñayapapuarārē na macāū acú yu apú, na yeri wasoáto, ī —na īwī Jesús fariseo majārē.

La cuestión del ayuno

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴ Cabero Juan cū cabuerā Jesús tupu etawā. Eta yua, bairo Jesure qūi jēniñawā:

—Jāā, bairi fariseo majā cūā ugarique betiri Diore jāā ñubuenucūña. Mu cabuerā puame bairo áperiyama. ¿Nopēirā na ugarique betietinucūñati? —qūi jēniñawā Juan cū cabuerā Jesure.

¹⁵ Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na īwī Jesús:

—Caroaro yu caátiere mujāā tūgomasiētīña. Caūmu cawāmojiyapure bairo yu āniña. Cū yarārē

bairo niñama yu cabuerā. Caūmu cū cawāmojiyari rūmurē cū yarā nipetirā ugayama paio, cū mena useaniāna. Ti rūmurē auatāmūoetiayama. Caūmu cū cawāmojiyari rūmu bero roquere, cū yarā caborā ugarique betiri Diore cū tūgoña jēniñubuebujiorāma tunu. Narē bairo jāā āniña. Bairi yu mena āna, yu cabuerā auatāmūoetigarāma. Yu camano roquere auatāmūobujiorāma —na ī quetibujuwī Jesús, Juan cū cabuerārē.

¹⁶ Ī yaparo, “Yu yaye cawāma quetire cabucu macāājē mena tūgousa masiā maniña,” īgu, atore bairi wāme na īcōña quetibujunemowī Jesús tunu:

—Cabucuro jutirore cawori opere seretuetiyama camasā camasirā jutiro cawāma asero carugaeti asero mena. Bairo na caápata, ñuetigaro. Cose, ti aserore bopo na caáto, rugagaro. Rugari tūgāwonemogaro paijāñurō cawāma asero puame cabucuro jutirore. ¹⁷ Tunu bairoa use oco cawāma quēnoyaparoriquere piojāētīnucūñama camasā cabucu poa waibucu asero poapure. Bairo na caápata, ti poa wocoagaro, tie oco capāmūrōi. Ti poa macāājē yasigaro. Bairi use ocore cawāma quēnoyaparoriquere piojānucūñama camasā cawāma poa mena. Bairo na caápata, ti poa tie oco cūā nicōāña. Yasietiya —na ī quetibujuwī Jesús to macāānarē.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸ Bairo narē cū caquetibujūāno, cūtu etawī judío majā quetiupau jīcāū. Bairo cūtu etari yua, rupopaturi mena etanumurī Jesure qūirowā. Atore bairo qūiwī:

—Jesús, yu macō mepu riacoámō. Bairo cariacoataco cō caānimiatacūārē, mu wāmo mena cō rupauri ānajērē mu

capãñaata, caticoagomo tunu. Bairi yu mena mu apă tãmurĩ —qũĩwĩ quetiupau.

¹⁹ Bairo cũ caĩrõ tũgo, wãmũnucã yua, cũ mena acoámĩ. Jesús cariacoataco cõ caãnopũ ácu. Cũ cabuerã cũã cũ mena jãã ápu. ²⁰ Bairo jãã caátó, Jesús bero puame asũpo jĩcão carõmio pũga wãmo peti rapore pũga pẽnĩrõ cãnacã cũmarĩ majũ carijãnaecõ. Bairo cũtu eta yua, aperã na caĩnaeto, cũ jutiro cayoaro yapaacarẽ pãñaupõ. ²¹ Mai, cõ puame cariape tũgoñaupõ Jesús cũ cariape netõmasĩrijẽrẽ. Bairo cariape tũgoñarĩ yua, “Cũ jutiro cayoaro yapaacarẽ yu capãñaata, yu caticoago,” ĩ tũgoñaupõ. Bairo tiere ĩ tũgoñarĩ, Jesús bero puame atĩri, tore bairo asũpo. ²² Jesús puame cõ caátiere masĩcõãũpĩ. Bairo camasĩ ãnĩrĩ yua, ãmejorenucãrĩ, atore bairo cõ ĩwĩ:

—Yu yao, caroaro useanĩrõ ãnitũgoña. Yu mena mu catũgoñatuturoi, mu riayere yu netõcõãña —cõ ĩwĩ.

Bairo cũ caĩrõã, jicoquei caticoamo yua.

²³ Cabero jĩcãũ judío majã quetiupau ya wiipũ Jesús cũ caetaro, ti wii macããna puame oti awajarã baiwã, cabaiyasiatacore ĩnarĩ. ²⁴ Bairo na cabairo ĩña, atore bairo na ĩwĩ Jesús:

—Witiánãja. Atio cawĩmao baiyasio mee baiyamo. Cãnio baiyamo —na ĩwĩ Jesús.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, roro cũ bócaboyeticõãwã, “Merẽ yasicõãmo,” ĩrã. ²⁵ Bairo na cabaimiatacũãrẽ, Jesús puame ti wiire na wiyocõãjowĩ. Áti yaparo, cariacoataco ãnacõ cõ caãni arũpũ jãátĩ yua, cõ ãnacõ wãmorĩrẽ ñewĩ. Bairo cũ caátó, cõ puame catitunurĩ wãmũnucãcoámo yua. ²⁶ To bero camasã nipetiro ti yepa tũni macããna cũã queti tũgopeticoasuparã Jesús cũ caátĩatajere.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷ Cabero topũ caãniatacu acoámĩ Jesús tunu. Bairo cũ caátó, pũgarã caũmua cacaapee ĩñaena cũ berore usawã. Bairo usa yua, busurique tutuaro mena atore bairo qũĩwã:

—¡Jesús, David ãnacũ pãrãmi, bopacooro jãã ĩñaña! —qũĩwã.

²⁸ Bairo Jesús wiire cũ cajããetaro, cacaapee ĩñaena puame cũtu etawã. Bairo na caetaro ĩña yua, atore bairo na ĩwĩ Jesús:

—¿Yu canetõrĩjẽrẽ cariape mujãã tũgoñañati?

Bairo cũ caĩjẽniñarõ tũgo, bairo qũĩwã pũgarãpua:

—Jããrẽ mu canetõõpeere cariape jãã tũgoñaña.

²⁹ Bairo na caĩrõ tũgo, na caapeere pãñawĩ Jesús. Pãña yua, bairo na ĩwĩ:

—Bairi yu mena mujãã catũgoñatutuarijerea bairo to baiáto mujããrẽ —na ĩwĩ.

³⁰ Bairo cũ caĩrõã, jicoquei ĩñamasĩcõãma yua. Bairo na cacatiro ĩña, Jesús puame bairo na ĩnemowĩ tunu butiro:

—Aperãrẽ na quetibũjeticõãña mujããrẽ yu cacatiorijere.

³¹ Bairo cũ caĩrõ tũgomĩrãcũã, cabero nipetiropũ camasãrẽ na quetibũju batocõãũpã Jesús narẽ cũ cacatioatajere.

Jesús sana a un mudo

³² Bairo na caátó, camasã aperã Jesús tupũ cũ neamá tunu apeĩ wãtĩ yeri pũna cacũgoure. Cũ puame wãtĩ yeri pũna jũgori busumasĩẽmi. ³³ Bairi Jesús wãtĩ yeri pũnarẽ cũ cawijojoro bero, caũmu puame catiácu busumasĩcõãmi tunu. Bairo cũ cabairo ĩña, to macããna qũĩñacõã maníama. Bairo ãmeo ĩwã na majũ:

—¡Diwatoa ūno āni cū cacatiorore bairo marī īñāepū ato Israel yepapure! —āmeo īwā na majū.

³⁴Bairo na caāmeoīmiatacūārē, fariseo majā puame bairo īwā:

—Beelzebú, wātīā quetiupau majū cū camasiōrījē jūgori wātīā yeri pūna, camasārē cajanārārē na acurewiyojo masīnami —qūī busupaiwā fariseo majā Jesure.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵Cabero ānesēāwī Jesús tocānacā macāāpu. Bairi capairi macā, o ōcā macāācā cūārē etau, to macāāna na cañubuenenarī wiipure na quetibujwī caroa queti, Dios cū carotimasīrīpau caetarijere. Tunu bairoa nipetiri wāme cariyecunarē na catiowī. ³⁶Bairo capāārā camasārē na īñarī yua, bopacooro na īñawī. Dope caátimasīēna tūgoñarīqūē pairique caāna na caānoi, bopacooro na īñawī Jesús. Nurīcārā oveja narē cacotei camānarē bairo baiwā Jesure. ³⁷Bairo na cabairoi, atore bairo jāā īwī Jesús, jāā, cū cabuerārē:

—Oterique camasā na cajepee pairo caānimiatacūārē, tie uparārē cajujeperā puame capāārā mee niñama. Torea bairo Dios yaye quetire catūgousaparā capāārā na caānimiatacūārē, marīrē cajuquetibujuparā puame capāārā mee niñama. ³⁸Bairo na cabairoi, marī Pacu Diore mujāā cajēnirō boya. Cū puame oterique Upaure bairo cū yaye busurique cajuquetibuju batoparārē na jomasīgumi.

Jesús escoge a los doce apóstoles

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

10 Cabero Jesús, puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāū majū cū caquetibujurotijoparārē jāā besewī. Bairo jāā bese yua, jāā jowī masīrīqūērē. Wātīā yeri pūnarē wiyomasīrīqūērē,

bairi tocānacā wāmeppure riaye netō-masīrīqūē cūārē jāā jowī.

²Bairi puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāū majū jāā āmu Jesús cū caquetibujurotijoparā. Cajūgoye āmi Simón. Simorēā qūīwī Jesús tunu “Pedro”. Tunu cabero āmi Pedro bai, Andrés cawāmecucu. Cū bero āma Zebedeo pūna, Santiago, bairi cū bai Juan mena. ³Tunu cabero āma Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo. Yū, Mateo puame Roma macāānarē, camasā yaye dinerore jebobajari majōcu caānimirīcū yu āmu. Tunu cabero āmi Alfeo macū Santiago cawāmecucu. Tunu cabero āmi Tadeo. ⁴Tunu cabero āmi Simón. Cū puame āmi jīcāū celotea mena macāācū. Cabero āmi Judas Iscariote. Cū puame āmi Jesure cañerotipau. Tocānacāū jāā āmu Jesús cū caquetibujurotijoparā, cū cabeseatana yua.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵Bairo, Jesús puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāū majū, jāā, cū cabuerārē jāā bese yaparo, camasārē jāā quetibuju rotijowī. Bairo jāā quetibuju rotijori yua, cariape atore bairo jāā īwī: “Judío majā caāmerā na caānopu mujāā cañesēārō yu boetiya. Tunu bairoa Samaria yepa macāāna na caāni macāārīpu cūārē mujāā cañesēārō yu boetiya. ⁶Ati yepa Israel macāāna oveja nurīcārā cayasiricarārē bairo caāna niñama. Na caāno puamerē mujāā cañesēārō yu boya. ⁷Bairo na mena āna, atore bairo na ī quetibujuya: ‘Dios cū carotimasīrīpau merē etaro baiya.’ ⁸Tunu bairoa cariyecunarē na catioya. Bairi cariaccoatana cūārē tunu na cationemoña. Bairi na rupau caboarā cūārē na catioya. Tunu bairoa wātī yeri pūna camasā rupaupu caānarē na acurewiyojoya. Yū camasiñjērē wapa

mano mujãārē yu joya. Bairi wapa mano cabopacarārē na juátinemoña mujãā cūā.

⁹“Tunu bairoa oro, plata, cobre moneda tiirire jeápéricōāña. ¹⁰Tunu bairoa wasopoa, apeye ūnierē mujãā cajiārī poa cūārē jeápéricōāña. Tunu jutiro, mujãā cawasoaparo cūārē jeápéricōāña. Rupo jutii, mujãā cawasoapee, bairi tuericu cūārē mujãā cajeátó yu boetiya. Mujãā, paari majā āniri mujãā ūgamasīña noo mujãā caátópu na canurijērē.

¹¹“Bairi noo cabori macā, o peeti macāācā camasā na caānopu etarā, ‘¿Ni caroú cū āniñati?’ ti macā macāānarē na ī jēniñajūgoya. Bairo cū ūcūrē masī yua, cū ya wiipu mujãā ānicōāwā. Capee wiiripu patowācō ñesēāētīcōāña.

¹²Bairi ti wii jāāetarā yua, ‘Dios caroa yericutaje cū joátó ati wii macāānarē,’ na mujãā īgarā ti wii macāānarē. ¹³Bairo mujãā cajiēnirō, na puame cūā caroaro mena mujãārē na cajiēnīata, Diore na mujãā cajiēnibojari wāmerē bairoa caroa yericutajere na jogumi Dios. Bairo mujãā cajiēnīatiacūārē, caroaro mena mujãārē na cajiēnīeticōāta, Diore na mujãā cajiēnibojari wāmerē bairo caroa yericutajere na joetigumi Dios. ¹⁴Bairo ti wii upau cū mena mujãā cabapacuto cū caboeticōāta, o mujãā yaye quetire cū catūgogaeticōāta, cū mena āmerīcōāña. Bairi yua, cū ya wiire witiṛā, o cū ya macārē witiánā, cū macā ñerī mujãā rupo jutii macāājērē mujãā paregarā, ‘Roro jāārē mu ātiapu,’ īrā. ¹⁵Cariape mujãārē ñiña: To macāāna mujãārē na catūgogaetie wapa Dios puame roro na ātigumi. Camasārē cū caīñabeseri rūmu caāno Sodoma, Gomorra macāā macāāna netōjāñurō popiye na baio joroque na ātigumi yua,” jāā ī quetibujwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Persecuciones

¹⁶Ī quetibujū yaparo, atore bairo jāā īnemowī tunu: “Tūgoya, āmerē mujãārē caroa quetire yu quetibujū rotijoya. Ovejas nurīcārā, macānucū macāāna lobos cauwiōrā watoa na caānorē bairo watoare mujãā yu joya. Bairi āña cū camasīrōrē bairo tūgoñamasīña mujãā cūā. Bairo baimirācūā, bua ñerē caāpei cū cabairore mujãā mujãā caāno yu boyā. ¹⁷Diore caīroaena na caātīānierē tūgoñamasacatiya. Na puame mujãārē ñerī, na quetiuparā tupu mujãārē jeāgarāma. Aperā cūā na cañubueri wiiripu mujãā bapegarāma. ¹⁸Bairi yu yarā mujãā caāno jūgori na puame mujãārē roro na catutiparore bairo īrā, quetiuparā gobernadores, bairi quetiuparā reyes tupu cūārē mujãārē jeāgarāma. Bairo na caātīmiatacūārē, na ūnarē, bairi judío majā caāmerā cūārē yu yaye quetire nemojāñurō mujãā quetibujū masīgarā bairāpua. ¹⁹Bairo mujãārē na cañerō, uwirā, ‘¿Dope bairo na marī īrāati?’ ī tūgoña macāētīcōāña. Tipau caetaro īña, Dios puame mujãā caīmasīpeere mujãā jogumi. ²⁰Mujãā catūgoñamasīrījē mena mujãā quetibujuetigarā. Marī Pacu Dios mena macāācū, Espíritu Santo cū camasīōrījē jūgori roque mujãā quetibujugarā camasārē.

²¹“Tipau caāno, jīcāū pūnaa caāna nimirācūā, āmeo busujābuitirecōāgarāma. Bairo āna, gobiernorē na ñerotiri pajīārerotigarāma. Tunu apeī cūā cū macūrē torea bairo cū ātirotigumi. Tunu jīcāū pūnaa na pacuare boetiri, na pajīārerotigarāma. ²²Bairi yua, ati ūmurecōo macāāna nipetiro mujãārē īñategarāma, yu yarā mujãā caānoi. Bairo mujãārē na caīñatemīatiacūārē, ni ūcū mujãā mena macāācū yu yaye quetire jīcā wāmeacā ūno cū cajānaeticōāmata, cū netōgumi Dios. ²³Bairi jīcā macā macāāna yu

yaye busuriquere tūgogaena, roro mujāārē na caápata, ape macāpu ruti ánāja. Cariape mujāārē ñiña: Israel yepa macāārī tocānacā macāāpure mujāā caquetibujupoyoparo jūgoyepua, merē yu, Camasā Jūgocu nemo yu tunuatígu ati yepapure.

²⁴ “Tunu bairoa ni jīcāũ ūcũ bueri majōcu, cūrē cabuei netōrō masīētīnami. Tunu ni jīcāũ ūcũ paabojari majōcu cū quetiupau netōrō rotimasīētīnami. ²⁵ Bairi ni jīcāũ ūcũ bueri majōcu, cūrē cabueire bairo popiye cū cabaigaeticōāta, ñuetō. Torea bairo ni jīcāũ ūcũ paabojari majōcu, cū quetiupau bairo popiye cū cabaigaeticōāta, ñuetō. Bairi jīcā wii upaure, ‘Wātī quetiupau, Beelzebú cawāmecucu mu ācũ,’ cū na caīata, netōjāñurō na ñātegarāma caībusupairā ti wii upau yarārē,” jāā ī quetibujuwī Jesús.

A quién se debe tener miedo

(Lc 12.2-7)

²⁶ Ī quetibuju yaparo, atore bairo jāā ñemowī tunu: “Bairi yu yarā, mujāārē caīñaterārē na uwieticōāña. Nipetiro āme caāna na catūgoñarījē nipetirijere masīōpeyocōāgumi Dios. Baujaro nīgaro mujāā yeripū mujāā catūgoñarījē nipetirije. ²⁷ Bairo bairo yasioro mujāārē yu caīrīqūē cūrē nipetiro camasārē na quetibujuya busurique tutuaro mena. ²⁸ Bairi yu yarā, mujāārē capajīareyasioogarā ūnarē na uwieticōāña. Bairo pajīaremasīmirācūā, dope bairo átimasīētīnāma mujāā yeri pūna caānipeere. Dios puame camasā na cayasiparo, caūpetietopu na yeri pūnarē jomasīñami. Bairi Dios puame roquere cū uwiri jīcārō tūni caroaro ása.

²⁹ “Tunu pugarā minia, jīcā moneda tiaca wapacutiyama. Bairi petoaca wapacutimirācūā, ni jīcāũ mini ūcũ Dios cū caīñarīcānūgōēcū maami. Bairi marī Pacu Dios, ‘Bairo cū

baiáto,’ cūrē cū caīētīcōāta, ni jīcāũ mini ūcũ riayasietigumi. ³⁰ Mujāā cūā mujāā cabaípee nipetirijere ñāusagumi Dios. Mujāā poawērē cūrē nipetiro cōōñapeyo masīcōāñami. ³¹ Bairi, ‘Marī cabairijere masīēcūmi Dios,’ ī tūgoñaticōāña. Minia netōjāñurō mujāā maiñami Dios. Bairi uwieticōāña,” jāā ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

(Lc 12.8-9)

³² Ī quetibuju yaparo, atore bairo jāā ñemowī tunu: “Ni jīcāũ ūcũ, ‘Jesús yau yu āniña,’ aperā camasā na catūgoro caī-quetibujure, yu yau cū caāñierē yu cūā yu Pacu, ūmurecōo macāācūrē cū yu quetibujugu. ³³ Bairi tunu apeí, ‘Jesure yu masīētīña,’ caī puamerē yu cūā, ‘Cū yu masīētīña cūrā,’ ñi quetibujugu yu Pacu ūmurecōo macāācūrē,” jāā ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Jesús es causa de división

(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Ī quetibuju yaparo, jāā ī quetibujunemowī tunu: “Camasā watoa yu caāñierē cariape masīña. ‘Dios cū cajou cū caetaro bero jūgori nipetiro camasā caroaro āmeo átīānigarāma,’ ī tūgoñaticōāña. Yu caetaro jūgori camasā jīcārō tūni tūgoñaticōāña. Caāmeoquērā na catūgoñarījērē bairo tūgoñagarāma. ³⁵ Bairi camasā yu yaye busuriquere jīcā yerire bairoa catūgousaena āñirī jīcāũ cū pacure cū pesucutigumi. Torea bairo apeo cūā cō pacore cō pesucutigomo. Apeo cūā cō mañicōrē cō pesucutigomo. ³⁶ Bairi jīcāũ caūmu pesua puame jīcā wii macāāna majū nimirācūā, tore bairo baigarāma.

³⁷ “Bairi tunu ni jīcāũ ūcũ, cū pacure, o cū pacore yu netōrō na cū cama-

iata, yu cabueire bairo animasiētīnami. Tunu bairoa apei ūcū cū macūrē, o cū macōrē yu netōrō na cū camaiaata, yu cabueire bairo animasiētīnami. ³⁸ Tunu ni jīcāū ūcū yu mena ágamicūā, yure bairo popiye cū cabaigaeticōāta, yu cabueire bairo animasiētīnami. ³⁹ Tunu ni jīcāū ūcū cū caānie puamerē mairī, yu yaye quetire cajānau puame yasico-agumi yua. Bai-pua, ni jīcāū ūcū yu yaye quetire cajānaecu roque netōcōāgumi. Cūrē na capajīarocacōāmiatacūrē, catīcōā āninucūgumi tocānacā rūmua,” jāā ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Premios

(Mr 9.41)

⁴⁰ Ī quetibujū yaparo, atore bairo jāā īnemowī tunu: “Ni jīcāū ūcū mujāārē cū canucūbugoata, yure canucūbugoure bairo cū nīnagu. Tunu bairoa yure canucūbugou caācū cū caānoi, Dios yure cajou puame cūrē canucūbugoure bairo qūīnagumi. ⁴¹ Tunu bairoa ni jīcāū ūcū puame profetare cū cū canucūbugoata, caroare cū jogumi Dios. Dios yaye busuriquere cū caquetibujurotījoricu cū caānoi, caroaro cū cū caápata, profeta caroaro cū caátie wapare bairo cū cūrē cū jogumi Dios. Tunu bairoa ni jīcāū ūcū puame carorije wapa cacūgoecure cū cū canucūbugoata, caroare cū jogumi Dios caūmurē. Cariape Dios yau cū caānoi caroaro cū cū caápata, carorije wapa cacūgoecu caroaro cū caátie wapare bairo cū cūrē cū jogumi Dios. ⁴² Tunu bairoa ni jīcāū ūcū puame yu cabueire cū cū canucūbugoata, caroare cū jogumi Dios cū cūrē. Yu cabuei, cabugoro macāācū majū cū caānimitacūrē, caroaro cū cū caápata, cūrē caroaro cū caátie wapa nigaro. Dise ūnieacārē oco cū caetipee cūrē yu cabueire cū cajoata, cūrē caroaro cū caátie wapa nigaro,” jāā ī quetibujuwī Jesús.

Los enviados de Juan el Bautista

(Lc 7.18-35)

11 Bairo puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāū majū, jāā, cū cabuerārē jāā quetibujū yaparo yua, topu caāniatacu ti yepa macāājē ape macāārīpu āñesēānemowī Jesús, caroa quetire camasārē na quetibujū ácú.

² Mai, Juan camasārē cabautizamiatacu puame preso jorica wiipu ānupū ti rūmurērē. Bairo topu ācū, queti tūgoyupū Jesús cū caātīānierē. Bairo tūgori, atore bairo na ī jēniñarotījoyupi cū cabuerārē: ³ “¿Cariape Mesías, Dios cū cajou majū, mu āniñati? Cū mee mu caāmata, ¿apei puamerē jāā coterāati?” na ī jēniñarotījoyupi Juan cū cabuerārē, Jesure.

⁴ Bairo cabero Juan cū cabuerā torea bairo na caījēniñarō, atore bairo na īwī Jesús: “Tunu ánāja Juan tūpu. Cū quetibujurájá mujāā caīnaatajere, bairi mujāā catūgoataje cūrē. ⁵ Yu camasīrījē jūgori caīnamasiētāna merē īnamasiñama. Tunu caāmasiētāna cūā merē āmasiñama. Carupau boaatana cūā merē caticoayama. Tunu catūgoetana cūā merē tūgomasiñama. Cabaiyasiatana cūā merē caticoayama. Tunu cabopacarā cūā caroa queti tūgoyama, Dios narē cū canetōrījērē. Tere cū quetibujurájá. ⁶ Tunu bairoa mujāārē nīña: ¡Useanirī nīñama camasā yu mena catūgoñatutujānaena puame!” na ī jowī Jesús, Juan cū cabuerārē.

⁷ Bairo Juan cū cajoatāna na caátō īña, to macāāna capāārā camasārē na quetibujū jūgowī Jesús, Juan cū cabairiquere. Ato-re bairo na īwī: “¿Nopēirā desierto cayucumanopu mujāā ásúpari? ¿Jīcāū yucucā wīnoi cayuguiricacarē īñagarā, topu mujāā ásúpari? ⁸ ¿O caūmu, caroa cajutii jāñaurē qūīñagarā, topu mujāā ásúpari? Mujāā baiesupa. Camasā

caroa jutii cajānarā puame caroa wiiripū, quetiuparā ya wiiripū āniñama. Desierto cayucmanopū etaetiayama na ūna. ⁹¿O profetare qũĩnagarā, topū mujāā ásūpari? Bairoa mujāā baiyupa. Cariape mujāārē ñiña: Mujāā puame, ‘Profeta ācūmi Juan,’ mujāā caĩtũgoñamiatacūārē, Juan profeta netōōjāñurō caānimajũũ niñami. ¹⁰Cũ niñami Dios yaye quetibujurica tutipū na cawoatujũgoyecutacu majũ. Ato bairo ti tutipū i quetibujayayupi Dios, cū macūrē, Juan cū cabaipere:

‘Mu, yu cajopau, ti yepapū mu cabuia-
paro jũgoye, apeire cū yu qũēnoroti
jojũgogu.

Camasā mu yaye quetire na tũgousaáto
ĩ, apeire yu qũēnoroti jojũgogu,’

ĩ quetibujayayupi Dios Juan cū
cabaipere.

¹¹Cariape mujāārē ñiña: Ni jĩcāũ
ũcũ ati yepapū cabuiaricu, Juan,
camasārē cabautizamiatacu netōrō
caquetibujunetōomasĩ maami. Baipua,
Dios cū carotimasĩripau macāācũ
puame nipetirā netōrō cabũgoro
macāācũ ānemicũā, ape rūmupū roquere
Juan netōrō masĩcōāgumi.

¹²“Juan cabautizamiatacu cū
cabauetaropūi nijũgoaná, āme caānapū
tocānacā rūmua nituetayama Dios
cū carotimasĩripau capāārā beropū
butioro cajāāgarā. Na puame āmeo
qũērĩ majā jĩcā macārē ēmagarā butioro
na caátore bairo popiye bairi jāārā
ātiyama. ¹³Tunu Juan ati yepapū
cū caquetibujuparo jũgoye profeta
majā nipetirā, bairi Moisés ānacũ
cūā quetibujũ jũgoatĩyayupa Dios cū
carotimasĩripau caetapeere. ¹⁴Tunu
mujāā camasĩgaata, atore bairo mujāārē
ñi quetibujunemoña: ‘Elĩare bairo
caācũ ape rūmupū buiaetagusĩ,’ na
caĩwoatucũjũgoyecutacu majũ niñami
Juan. ¹⁵Mujāā, caāmoocna mujāā
āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yu

caquetibujuatajere tũgoāmewiyoya
mujāā yeripū.

¹⁶“¿Dope bairo mujāā, ati yutea
macāāna mujāā ūnarē ñicuti? ¿Noa
ūnarē bairo mujāā ānicuti? Cawĩmarārē
bairo mujāā āniña. Cawĩmarā puame
camasā na caneñaporipau ūno plazapū
eperā, awajari atore bairo i joyama na
baparārē: ¹⁷‘Jāā catōrōā putiro, mujāā
basaetiapū. Tunu bairoa jāā caotiro
cūārē, jāā mujāā otinemoetiapū,’ i
joyama cawĩmarā na baparārē. Narē
bairo mujāā āniña, cayugaena majũ.

¹⁸Tũgopeoya mai. Yu jũgoye etayupū
Juan. Cū puame pan ũgaesupū. Tunu
use oco cūārē etietinucũñupū. Bairo
cū cabairijere iñarā, mujāā puame,
‘Wātĩ yeri pūna cacũgon ācūmi. Cũ
marĩ tũgoetiroa,’ mujāā iñupā Juarē.

¹⁹Bairi Juan bero yu, Camasā Jũgocu,
yu etawu. Yu puame camasā mena yu
ũganucũña. Na mena yu etinucũña.
Bairo yu cabairijere iñarā, mujāā
puame, ‘Ugapacajāñuñami. Use oco
cūārē etipacajāñuñami. Carorā mena
bapacutiyami. Tunu bairoa Roma
macāācũ gobiernorē camasā yaye
dinerore cajejobojari majā mena
bapacutiyami. Bairi carōñ ācūmi. Cũ
marĩ tũgoetiroa cū cūārē,’ yu mujāā
iñucũña. Baipua, Dios puame cū
camasĩrijērē camasārē na āti iñoñami
cū mena catũgoñatutuarā caroaro na
caátie jũgori,” na i quetibujuwĩ Jesús
cũtu catũgorā etarārē.

Los pueblos desobedientes

(Lc 10.13-15)

²⁰ĩ quetibujũ yaparo, atore bairo na
ĩnemowĩ tunu Jesús to macāānarē, ape
macāā macāāna roro na cabairiquere.
Mai, na macāārē ācũ, capee caroa
átijēño iñorĩqũērē na āti iñowĩ Jesús.
Bairo narē caroaro cū caátimiatacūārē,
na puame roro na caátajere tũgoña
yapapuari tũgoña wasoaema na yerire.

Bairi atore bairo na iŵi Jesús na cabaipeere: ²¹ “¡Roro majũ baigarãma to Corazín macã macããna! ¡Roro majũ baigarãma Betsaida macã macããna cũa! Dios cũ caátijẽnomasĩrĩjẽ capeere iñawã. Bairo caĩnarã nimirãcũa, roro na caátajere jãnagaema. Tirũmũpu macããna Tiro, Sidón macããna ãnana, Corazín, Betsaida macããna na caĩnarĩcãrõrẽ bairo na cũa na caĩnaata, roro na caátajere jãnabujioricãma Tiro, Sidón macããna puame. Butioro yapapuarã na cajãnarĩjẽ jutii ùnierẽ jãnabujioricãma. Peero õwã cũãrẽ na ruoapũ mapeobujioricãma, butioro yapapuari yua. ²² Cariape mujããrẽ ñiña: Camasãrẽ Dios cũ caĩnabeseri rũmũ caetaro, Corazín, bairi Betsaida macããna puame, Tiro, Sidón macããna netõjãñurõ popiye baigarãma. ²³ Torea bairo Capernaum macã macããna cũa baigarãma. ‘Jõbuiũ marĩ ágarã,’ caĩtũgoñarã na caãnimiatacũãrẽ, ¡caũcũãrĩ opepũ roquere na regumi Dios! Cũ caátijẽnorĩjẽ capeere iñawã Capernaum macããna. Tirũmũpu macããna, Sodoma macããna ãnana, Capernaum macããna na caĩnarĩcãrõrẽ bairo na cũa na caĩnaata, roro na caátajere jãnarĩ, yasietibujioricãma. Na ya macã puame ati rũmurẽ nicõãbujioro mai. ²⁴ Cariape mujããrẽ ñiña: To macããna na catũgoetie wapa, Dios puame roro na átigumi. Camasãrẽ cũ caĩnabeseri rũmũ caetaro, Capernaum macããna, Sodoma macããna netõjãñurõ popiye baigarãma,” na i quetibujuwĩ Jesús, camasã cũtu catũgorã etarãrẽ.

Vengan a mí y descansen

(Lc 10.21-22)

²⁵ Bairo ti watoa caãno atore bairo Diore qũĩ jẽniwĩ Jesús: “Caacũ, mũ, ati mũmrecóo nipetiro upau, mũ ñu-jãñuña yũ yarã mena. Naa, cabũgoro

macããnarẽ bairo caãna na caãnimi-atacũãrẽ, masĩrĩqũẽrẽ na mũ joyupa. Aperã, ati yepa macããna, ‘Marĩ roque marĩ masĩnetõña,’ caĩrã puamerẽ na mũ joesupa. ²⁶ Caacũ, tore bairo mũ ásupa mũ cabojũgoyetiricarorea bairo caãno jũgori,” qũĩ jẽniwĩ Jesús cũ pacure.

²⁷ Bairo qũĩ jẽni yaparo, atore bairo na iŵi Jesús cũtu catũgorã etarãrẽ: “Yũ Pacũ puame nipetirije masĩrĩqũẽrẽ yũ jowĩ. Tunu yũ caátĩanie cũãrẽ yũ Pacũ jeto masĩnami. Tunu cũ caátĩanierẽ yũ cũa yũ masĩpeyocõãña. Bairi yũ cũa yũ jeto na yũ masĩõmasĩña camasã yũ cabeserãrẽ yũ Pacũ cũ caátĩanierẽ. ²⁸ Tunu mujãã nipetirã cajũgobueri majã na caquetibujucũrĩqũẽrẽ caátipeyogamirã yũ mena tũgoñatutuarasã. Caroa yericutajere mujããrẽ yũ jogũ, ‘Jau,’ mujãã caĩata. ²⁹ Wecua pũgarã jiyaricarã jĩcãrõ mena na capaarorea bairo marĩ cũa jĩcãrõ mena marĩ paaroa. Tunu bairoa yũ yaye busurique cũãrẽ tũgopajeusaya. Yua, tutuaro caroti mee yũ ãniña. Caroa yeri pũna mena caquetibujũ yũ ãniña. Bairi yũ mena mujãã caãmata, caroa yericutaje majũ mujãã yeripure etagaro. ³⁰ Mujãã caátipee yũ caborije puame tũgoña yapapua joroque mujããrẽ áperigarõ. Tunu yũ caborore bairo mujãã caátipee masĩriyoetiya,” na i quetibujuwĩ Jesús cũtu catũgorã etarãrẽ.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

12 Ti rũmurĩrẽ jãã, judío majã jãã cayerijãrĩ rũmũ caãno, jãã netõápũ weseripũ. Bairo netõãná, jãã, Jesús cũ cabuerã puame queyari, trigo apeacarẽ jeri cacatirijerea jãã ugajũ-gowũ. ² Bairo jãã caátore iñarĩ, fariseo majã atore bairo qũĩ tutiwã Jesure:

—¡Na ñañijate! ¿Mu cabuerā roro na caátie miñaetiyati? Ati rŭmu ũnorē paariquere bairo átiyama mu cabuerā, bairo trigo apeacarē jeugarā. Ati rŭmu ũnorē caápericōāpee niña na caátie ũnierē —qŭi tutiwā fariseo majā Jesure.

³ Bairo na caítutiro tŭgo, atore bairo na íwī Jesús:

—David ānacŭ queyamiácŭ, ¿cŭ caátajere na caquetibŭjucŭrŭqŭērē mujāā ñaetinucŭñati Dios ya tutipŭ? Mujāā ñanucŭrā. ⁴ Bairo baiyuparo: David puame jāāetayupu Dios ya wiire cŭ ũmua mena. Ũgariquere macārā jāāetayuparā. Bairi pan āñuparō, caroa Dios yaye majŭ na caicŭrŭqŭē jeto. Tie pāārē sacerdote majā jetore na ũgarotiyupu Moisés ānacŭ. Bairo sacerdote majā jeto na caugarije caān-imiatacŭārē, tie pāārē ũgari bero, cŭ ũmuarē na batonuñupŭ David. ⁵ Tunu bairoa Moisés ānacŭ cŭ caroticŭrŭqŭē ape pŭrō ape wēepŭ sacerdote majā ati rŭmu ũnorē na caátipeere, ¿mujāā ñaetinucŭñati? Mujāā ñnarīcārā. Ati rŭmu ũnorē templo wiire paariquere bairo camasārē na cajŭgoñubuoero átirotiyupi Moisés. Bairo na puame ati rŭmu ũnorē na capaamiatacŭārē, tie jŭgori carorije wapa cacŭgorārē bairo na ñaetinucŭñami Dios. ⁶ Cariape mujāārē ñiña: Āme ati yepapŭ mujāā mena macāacŭ jŭcāŭ templo wii netōjāñurō caānimajŭŭ niñami. ⁷ Dios yaye cŭ caquetibŭjucŭrŭqŭērē, “Waibutoa rii joemugōrŭ yu mujāā cañubuoero mee, camasārē bopacooro mujāā cañamairō roquere yu boya,” cŭ caīquetibŭjucŭrŭqŭērē mujāā tŭgomasiētŭiña. Bairo tiere mujāā catŭgomasiāta, yu cabuerā, carorije wapa cacŭgoenarē na mujāā tutietibujorā. ⁸ Yu, Camasā Jŭgocŭ ānirŭ, yu átirotimasŭiña yerijārīcā rŭmu cŭārē camasā caroare na caátŭiñipeere —na í quetibŭjŭwŭ Jesús fariseo majārē.

El hombre de la mano tullida

(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Cabero topŭ caāniatacŭ jāā jŭgoa-coámŭ tunu Jesús. Á yua, ti yepa macāā wii na cañubueri wiire jāāmi. ¹⁰ Mai, topŭ āmi jŭcāŭ caricáburiçŭ. Bairi to macāāna qŭi jēniñawā Jesure:

—Marŭ cayerijārīcā rŭmurēā cariayecunarē marŭ cacatioro, ¿to ñucōācutŭ? O paariquere bairo caānoi, ati rŭmu ũnorē tore bairo caápericōāpee, ¿to ānicuti? —qŭi jēniñawā Jesure, cŭ caīrŭjērē na quetiuparārē busŭjāgarā.

¹¹ Bairo na caīrō tŭgo, atore bairo na íwī Jesús:

—¿Ni ũcŭ mujāā mena macāacŭ, oveja jŭcāŭācā cacŭgou ũcŭ cŭ caāmata, cŭ yau opepŭ ati rŭmu ũnorē cŭ cañarocajāā-pata, jicoquei cŭ cŭ nemugōmasiētŭcutŭ? Nipetirā mujāā tore bairo mujāā átibujorā, marŭ cayerijārŭ rŭmu ũno cŭārē. ¹² ¡Camasā puamerē oveja netōjāñurō na mainami Dios! Bairi cañurŭjē marŭ caátie ñuña Dios cŭ cañajoro marŭ cayerijārŭ rŭmu ũno cŭārē —na íwī Jesús ti wii macāānarē.

¹³ Bairo na í yaparo, atore bairo qŭiŭwŭ Jesús caricáburiçŭ:

—Mu ricāre ñupoya.

Bairo cŭ caīrō, caricáburiçŭ puame cŭ ricāre ñupoowŭ. Tocārōā cŭ ricā ñucoápŭ ape nugōā macā ricāre bairo yua. ¹⁴ Bairo cŭ caátō ñnarā, fariseo majā puame ti wiire witi yua, “¿Dope bairo marŭ ánaati, Jesure pajŭjāgarā?” āmeo í busupaijŭgoyuparā na majŭ.

Una profecía acerca de Jesús

¹⁵ Jesús puame masŭcōāwŭ fariseo majā na caítŭgoñarŭjērē. Bairo masŭrŭi yua, topŭ caāniatacŭ aperopŭ acoámŭ. Bairo cŭ caátō ñnarā, capāārā camasā cŭ bero ũsawā. Na mena macāāna cariayecuna nipetirārē na catiowŭ

Jesús. ¹⁶ Bairo na catio yaparo, narē cū caátibojarijere aperārē na quetibuju rotiemī. ¹⁷ Dios busurica tutipū profeta Isaías ānacū cū caīquetibuju jūgoyeticūrīcārōrē bairo baietaro baiwu. Atore bairo ī quetibuju woatucūñānupī Isafas ānacū Dios cū caīrījērē:

¹⁸ “Āni, yu cabesericu, yu caroti niñami. Cū yu maijāñuña.

Cū caátianierē niñauseaniña. Bairi yu yerire cū mena yu bapacutitrotigu. Cū puame judío majā caāmerā cūārē cariape quetire na quetibujugumi.

¹⁹ Tunu bairoa camasārē roro na busunetōētīgumi.

Caroa yeri mena Roque na quetibujugumi.

Bairi noo macā maapu ācū, di rūmu ūno awajatutiri na quetibujuetīgumi.

²⁰ Bairi camasā catūgoñatutuaenarē caroaro mena na beyogumi.

Cū carotimasīripau caetaparo jūgoye tūgoñatutuarique roquere na jogumi.

²¹ Bairi judío majā caāmerā cūā nipe-tirā, ‘Cū caīrōrē bairo caroaro marī juátibojagumi,’

ī tūgoñagarāma,” ī quetibuju woatucūñānupī Isafas ānacū Jesús cū caátipeere.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Ape rūmu Jesutu cū neamá camasā jīcāñ wātī yeri pūna cacūgoure. Mai, wātī yeri pūna cū cajāñarō jūgori cū puame iñamasīēmi. Bairi tunu busumasīēmi. Jesús puame cū catiowī cū cūārē. Bairo cū cacatioro, caūmu puame busumasīwī. Tunu bairoa iñamasīwī. ²³ Bairo cū cacatiro iña, nipe-tiro camasā tūgoñacōā maniāma. Atore bairo iwā: “¿Āni, Jesús, marī nīcū David ānacū pārāmi mee cū ānicuti? ¿Dios cū

cajou Mesías mee cū ānicuti?” iwā nipe-tiro camasā.

²⁴ Bairo na caīrō tūgo, fariseo majā puame atore bairo iwā: “Dios jūgori mee, Beelzebú, wātīā quetiupau majū cū camasiōrījē jūgori wātī yeri pūna, camasārē caānarē na acurewiyojo masīimi Jesús,” iwā fariseo majā.

²⁵ Jesús puame masīcōāwī na catūgoñarījērē. Bairo masīrī yua, atore bairo na iwī: “Quetiupau rey cū carotimasīripau macāāna na caāmeoboeticōāta, jīcārō ānimasīētīñama. Tunu bairoa jīcā macā, o jīcā wii macāāna na caāmeoboeticōāta, na cūā caroaro ānimasīētīñama. ²⁶ Tore bairo Satanás, wātīā quetiupau, cū yarārē na cū caboeticōāta, ¿dope bairo to āninetōrōati cū carotimasīripau? Āninetōmasīēto. Yasipeticoagaro cū yarārē, na cū caboeticōāta. ²⁷ Tunu bairoa Beelzebú jūgori wātī yeri pūnarē na yu caacurewiyojomasiāta, ¿ñamū cū camasiōrījē jūgori mujāā yarā cūā yure bairo na átimasīcuti? Bairo mujāā caīrō tūgorā, mujāā yarā puame, ‘Cariape mee mujāā tūgoñaña,’ mujāārē ibujiorāma. ²⁸ Yu puame, Dios Yeri Espíritu Santo cū camasiōrījē jūgori wātī yeri pūnarē yu caacurewiyojomasiāta, nipetiro camasā yu caātiere iñarā, ‘Merē Dios cū carotimasīripau marīrē etaya,’ ī masībujiorāma,” na ī quetibujuwī Jesús fariseo majārē.

²⁹ Bairo ī quetibuju yaparo, cajerutiri majōcure īcōñarī atore bairo na ī quetibujunemowī tunu: “Jīcāñ wii upau, catutuañ majū, cū ya wii macāājērē caroaro cū caīñacoteata, ni ūcū cajerutiri majōcu cū yayere jerutimasīēcūmi. Jerutimasīimi baipua, ti wii upaure cū cajiyaājūgoata. Bairo cū jiyajūgori bero Roque, ti wii macāājē nipetirijere jerutipeyo masīcōāūmi.

³⁰ “Yu mena caānigaecu, yure caīñateire bairo caācū niñami. Tunu

bairoa yu mena caquetibujunetōogaecu, camasārē caquetibujumawijioire bairo caācū niñami.

³¹ “Bairi cariape mujāārē niña: Cabusupairā dope bairo roro na caīrjē tocānacā wāmerē masiriyogumi Dios, cūrē na cajēniata. Bairo masiriyobojamiciā, Espiritu Santore roro na cabusupaiaata roquere, na masiryoetigumi. ³² Baipua, noa ūna yu, Camasā Jūgocure roro na caīrjērē masiriyogumi Dios, cūrē na cajēniata. Tore bairo átomicūā, Espiritu Santore roro na caīata roque, na masiriyobojetigumi. Ati yutea caāno cūā, bairi ati yepa cū cawasoaro bero caānipa yutea cūārē na masiryoetigumi, Dios Espiritu Santore roro na caīata,” na ī quetibujuwī Jesús fariseo majārē.

El árbol se conoce por su fruto

(Lc 6.43-45)

³³ Ī quetibuju yaparo, atore bairo na ĩnemowī tunu: “Tūgoñañijate. Jicāū yucu caroú carorijere rícacuperiya. Tunu bairoa apei yucu caroricu caroare rícacuperiya. Tocānacā yucu carícacutīi yucu rícare ugarā, tiire marī masīña. ‘Yucu caroú niña,’ o ‘Yucu caroricu niña,’ marī ī masīña. ³⁴ ¡Mujāā, āña ūna moena majū mujāā āniña! Bairi rorije caáticōāna ānirī dope bairo puame caroaro cariape macāājērē mujāā quetibuju masīēna. Marī yeri marī catūgoñamasirījēpu caānoi, marī busunucūña. ³⁵ Bairi marī yeripu caroa caāmata, caroa wāme tūgoñarīqūrē marī busunucūña. Tunu bairoa carorijere marī cabusunucūata cūārē, marī yeri pūnaapu carorije caāno jūgori carorije jeto busurique niña. ³⁶ Cariape mujāārē niña: Dios camasārē na cū cañabeseri rūmu caetaro, roro na caīrīqūrē tocānacā wāmerē ĩnabesegumi Dios. ³⁷ Mujāā ya risero jūgori mujāā

masīgumi Dios mujāā caátianierē. Caroaro caīrīcū cū caāmata, carorije wapa cacūgoecure bairo qūñagumi Dios. Roro caīrīcū cū caāmata roque, carorije wapa cacūgoere bairo qūñagumi,” na ī quetibujuwī Jesús.

La gente mala pide una señal milagrosa

(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Cabero jicāārā Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē cajūgobueri majā, bairi fariseo majā mena Jesutu etawā tunu. Atore bairo qūwā:

—Cabuei, jicā wāme ūno átijēño ĩnorīqūrē jāārē mu āti ĩnowā.

³⁹ Bairo na caīrō tūgomicūā, atore bairo na ĩwī Jesús:

—Ati yepa macāāna, āme caāna, caroaro Dios mena ānimasīētīñama. Jicā rūmu cū boo, ape rūmu cū boetiyama. Átijēño ĩnorīqūrē jetore boyama. Bairo na cabomiatacūārē, tiere na āti ĩnoetigumi Dios. Merē na quetibuju cūñupī Jonás ānacū cū cabairiquere. ⁴⁰ Jonás puame itia rūmu, itia ñami majū wai capai paaro puapepu āñupī. Torea bairo yu, Camasā Jūgocu cūā itia rūmu, itia ñami majū ati yepa puapepu yu ānigu. ⁴¹ Tirūmupure Jonás cū caīrījērē tūgorā, Nínive macā macāāna puame roro na caátajere jānacōāñupā. “Cariapea Dios cū caquetibujunetōrotiricu majū niñami Jonás,” ī tūgoñamasīñupā. Bairo Jonarē na caītūgoñamiatacūārē, mujāā, āme caāna puame Jonás netōjāñurō caānimajūū cū caīrījērē mujāā tūgousagaetiya. Bairi Dios cū cañabeseri rūmu caetaro, Nínive macā macāāna puame catitunurī, “Roro majū mujāā tūgousaesupa,” mujāā ĩgarāma. ⁴² Tunu bairoa ti rūmu caetaro, jicāō catitunurī, mujāā, āme caānarē, “Cariapea mujāā tūgousaepu,” mujāārē ĩregomo cō cūā. Ape nugōā waru

jopepu macāācō quetiupao ānacō cūā bairo mujāārē īgomo. Cō puame noo cayoaropu asūpo, Salomón ānacū cū camasīrījērē tūgogo. Bairo catūgogarico cō caānimitacūārē, mujāā, āme caāna yu camasīrījērē mujāā tūgogaetiya. Bairo Salomón netōrō camasī yu caānimitacūārē, yu caīrījērē mujāā tūgogaetiya.

El espíritu impuro que regresa

(Lc 11.24-26)

⁴³Ī quetibuju yaparo, ape wāme īcōnārī atore bairo na īnemowī Jesús tunu: “Wātī yeri pūna caūmurē cū cawitiātato bero, noo caoco manipauripu ānesēāumi. Ānesēā yua, cū caānīparore cū cabocaeticōāta, atore bairo ī tūgoñāumi: ⁴⁴‘Yu caānīmatatopua yu tunuāgu tunu,’ ī tūgoñāumi. Bairo ī tūgoñā yua, tunuā, caūmurē qūīñāumi tunu. Caūmu yeri puame caroaro na caowa qūēnopeyoatato wiire bairo bauumi. ⁴⁵Bairo cabairo īña yua, ācoacumi tunu wātī, aperā jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāu majū cū netōrō cañuenarē na piīneñou ácú. Bairo na bocá, ‘¡Jito!’ na ī, caūmurē cū jāārāma tunu nipetirā. Bairi cū yeripu ānicōārāma tunu. Bairo na caāno, jōpuame roro baibujioumi tunu caūmu puame yua. Torea bairo baigarāma ati yutea macāāna carorā, Dios narē cū canetōtatato bero cū Yeri majūrē na yeripu caboena puame,” na ī quetibujuwī Jesús fariseo majārē.

La madre y los hermanos de Jesús

(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶Bairo narē cū caquetibujūāno, Jesús paco, bairi cū bairā cūā topu etayupa. Eta yua, cū caāni wii macāpu cū cotenucūñupā, cū mena busugarā. ⁴⁷Bairo macāpu na cacotenucūrō, Jesutū macāācū jīcāu atore bairo qūīwī Jesure:

—Mū paco, mū bairā mū macāuparā. Macāpu mūrē coterā átiuparā —qūīwī jīcāu Jesure.

⁴⁸Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīwī Jesús cūrē caquetibujure:

—Naa, yu paco, yu bairā cūā, yu yarā majū na caānimitacūārē, aperā, yu yarārē bairo caāna niñama na cūā.

⁴⁹Ī quetibuju yaparo, cū wāmorē, jāā, cū cabuerā ture ñupujori atore bairo qūīnemowī tunu:

—Ānoa niñama yu pacore bairo caāna, bairi yu bairārē bairo caāna. ⁵⁰Noa ūna yu Pacu umrecóo macāācū cū carotirore bairo caāna puame yu bairārē bairo caāna, bairi yu bairā rōmirirē bairo caāna, bairi yu pacore bairo caāna niñama.

La parábola del sembrador

(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

13 Ti rūmua ti wii caāniatacu witiátī yua, utabucura tūnipu ruietawī Jesús. ²Bairo cū caruiro, camasā capāārā cūtu neñetawā. Bairo capāārā majū na caānoi, Jesús puame cūmua turorica capairicapu ájāāwī. Cūtu catūgorā etarā puame peta paputiropu nucūwā. ³Bairo na cabairo, capee wāme īcōnārī na quetibujuwī Jesús.

Atore bairo na ī quetibujuwī: “Jīcā rūmu ásupu jīcāu caūmu cū wesepu, oteriquere otei ácú. ⁴Topu eta, cū oteriquere wēbato otejūgoyupu. Bairo caroaro cū caotemiatacūārē, oterique jīcā rupaa ñañuparō maapu. Bairo maapu ti rupaa cañarō īñarā, minia puame wuruiatī, ugarecōāñuparā. ⁵Cabero cū cawēbatoro, ape rupaa ūtā yepapu cayepa esemenirōpu ñañuparō. Tie puame yoaro mee putimiñuparō, cayepa esemenirō caānoi yua. ⁶Bairo tie oterique puame pútiatīmii yua, yoaro mee riacoásuparo muipu cū caasijīārōī, dope bairo nēcōōrī jōmasiētūrī yua. ⁷Cabero cū cawēbatoro, ape rupaa pota

yucu watoapu ñañuparō. Cabero pota yucu puame cabutinetōrō, tie oterique puame caroaro pútimasīesuparo. Pota yucu puame otere butibiacōañuparō. ⁸Cabero ape rupaa puame caroa yepapu ñañuparō. Cabero puti, buticoasuparo. Bairo butiátó, jīcā jatí cien rupaa majū rícacusuparo. Ape jatí sesenta rupaa majū rícacusuparo. Ape jatí treinta majū rícacusuparo. ⁹Mujāā, caāmoocuna mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yu caquetibujuatjere tūgoāmewiyoya mujāā yeripu,” na īwī Jesús cūtu catūgorā etarārē.

El porqué de las parábolas

(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰Cabero jāā, Jesús cū cabuerā cūtu jāā etawū. Cūtu eta yua, atore bairo cū jāā ī jēniñawū: “Camasā, mutū catūgorā etarārē, ¿nopēī capee īcōñarī na mu quetibujunucūñati?” cū jāā īwū. ¹¹Bairo jāā caīrō tūgo, atore bairo jāā ī quetibujūwī Jesús: “Dios cū carotimasīrīpau macāājērē tirūmupū macāāna na catūgoetajere mujāā roquere mujāā masiōñami. Aperā tiere na camasīrōrē boetiyami. Torecū, ape wāme īcōñarī na quetibujū rotiyami Dios. ¹²Bairi ni jīcāū ūcū yu caquetibujurijere cū catūgousaata, Dios puame cū masiōnemogumi tunu. Bairo átimicūā, petoaca catūgousau cū caāmata, cabero cū camasimiatajere cū masiriyocōāgumi. ¹³Bairi ape wāme īcōñarī na yu quetibujunucūñā camasā yutu catūgorā etarārē. Bairi na puame cacaapee cūgorā nimirācūā, Dios cū caátiere īñamasīētīñama. Tunu bairoa cū yaye quetire tūgomirācūā, tiere tūgomasiētīñama. ¹⁴Dios busurica tutipū Isaiás ānacū cū caīquetibujū jūgoyeticūrīcārōrē bairo baietaro baiya narē:

‘Ati yepa macāāna yu yaye quetire tūgomirācūā, di rūmu ūno tiere tūgomasiētīñama.

Tunu bairoa cacaapee cūgorā nimirācūā, di rūmu ūno yu caátiere īñamasīētīñama.

¹⁵Ati macā macāāna, na yeripū catūgoñamasīgaetoi cacaapee cūgorā nimirācūā, yu caátiere īñamasīētīñama.

Tunu bairoa caāmoo cūgorā nimirācūā, yu yaye quetire tūgomasiētīñama.

Na yeripure tūgoña masiētīñama na yu caquetibujugamirījērē.

Bairi, “Jāā mu netōōwā,” ñiet-inucūñama,’ ī quetibujū cūñañupī Isaiás ānacū,” ī quetibujūwī Jesús.

¹⁶⁻¹⁷Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo jāā īnemowī tunu Jesús: “Tirūmupū macāāna profeta majā capāārā majū mujāā caīñarījē ūnierē īñagamiñupā. Na ūna aperā carorije wapa cacūgoenarē bairo caāna cūā tiere īñagamiñupā. Mujāā catūgorije ūnie cūārē tūgogamiñupā. Bairi mujāā, yu cabuerā puame capee īña, tūgo, caāna ānirī, useanirī āña,” jāā īwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Jesús explica la parábola del sembrador

(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo jāā ī quetibujū masiōwī caoteire īcōñarī cū caquetibujuatjere: “Tūgoya yu cabuerā. Mujāārē yu quetibujugu caroaro, īcōñarī caotei quetire camasārē yu caquetibujuatjere: ¹⁹Camasā jīcāārā Dios yaye quetire tūgoyama. Bairo tūgomirācūā, tūgomasiētīñama. Dios busuriquere na catūgoatato beroaca, wātī puame uwaro eta, jecōāñami na camasibujioatajere. Minia na cawūje ugaricarore bairo etanecōāñami wātī, na camasibujioatajere. Na puame caotei cū caoterique maapu cañarīcā

rupaare bairo niñama. ²⁰⁻²¹ Bairo tunu aperã camasã Dios yaye quetire useanirõ tũgo, jicoquei, ‘Jau,’ iñama. Bairo bomirãcũã, bairãpua na yeripu caroaro cũ yuetiyama. Capútirije canucõmanajêrê bairo niñama. Bairi roro na cabairo caãno, o Dios yaye quetire na catũgousaro jũgori aperã narê na caĩñatero iñarã, yoaro mee jãnañama Dios yaye quetire yua. Dios mena yoaro ãmeriñama. Naa, caotei cũ caoterique ape rupaa ãtã buipũ cañaricã rupaare bairo niñama. ²² Bairo tunu aperã camasã Dios yaye quetire, ‘Jau,’ na caĩrõ bero, apeye ãnie puamerê butioro tũgoña macãñama. Ati yepa macããjê wapatarique ãnierê, bairi caroaro na caãnigarije cũãrê tũgoñañama butioro. Bairi Dios busuriquere tũgoña masiriticõãñama. Caroaro caánarê bairo na caáperoi, caríca butimasietĩerê bairo niñama. Bairi naa, caotei cũ caoterique ape rupaa pota watoapu cañaricã rupaare bairo niñama. ²³ Bairãpua, aperã roque Dios yaye quetire useanirĩ tũgoyama. Na yeri pũnapu cariape tũgopeori, tiere tũgousayama. Caotei cũ caoterique ape rupaa, caroa yepapu cañaricã rupaare bairo niñama. Bairi jicã jatĩ cien rupaa majũ rícacusuparo. Ape jatĩ sesenta rupaa majũ rícacusuparo. Ape jatĩ treinta majũ rícacusuparo. Torea bairo niñama Dios yayere catũgousanucũrã puame,” jãã ĩ quetibujuwĩ Jesús.

La parábola de la mala hierba entre el trigo

²⁴ Jãã ĩ quetibujũ yaparo, ape wãme ĩcõñarĩ atore bairo na ĩnemowĩ Jesús tunu cũtũ catũgorã etarãrê: “Dios cũ carotiripau atore bairo niña: Oteriquere caotei cũ oterique caroa majũrê cũ wesepure oteyupũ. ²⁵ Cabero cũ, bairi aperã cũ yarã cũã nipetiro na cacãnitoye cũ pesu puame yasioro

cũ wesepũ etayupũ. Eta yua, oterique moetie majũrê trigo cũ caoteataje watoapure otenemocõãñupũ. Bairo roro áti yaparo, acoásupũ. ²⁶ Cabero cũ caotemirĩquê puame puti, butiyaparoyuparo. Moetie cũã puti, butiyaparoyuparo caroa oterique watoare. ²⁷ Bairo cabairo iña, ti wese upau ãmua puame cũtũ etayuparã. Eta yua, atore bairo qũĩ jēniñuparã: ‘Jãã quetiupau, oterique caroa majũrê mu oterotiricu. Bairo mu caátirotimiatacũãrê, ¿dopẽirõ caroa watoare carorije to putiyupari?’ qũĩñuparã cũ ãmua puame. ²⁸ Bairo na caĩrõ tũgo, atore bairo na ĩñupũ: ‘Yũ pesuũ jĩcãũ roro yũ átibojaatacumi.’ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩ jēniñañuparã: ‘Bairi, ¿ñerê jãã caátie mu boyati? ¿Moetiere jãã cawããrero mu boyati?’ qũĩñuparã cũ ãmua ti wese upaure. ²⁹ Bairo na caĩrõ tũgo, atore bairo na ĩñupũ: ‘Bairo yũ boetiya. Bairo mujãã caápata, trigo caroa apeye moetie mena mujãã wããrecõãbujiorã. ³⁰ Bairi trigo carorije mena to buticõáto mai. Cabero trigo jericapau caetaro iña, atore bairo ñigu trigore cajebajari majãrê: “Trigore mujãã cajeparo jũgoye carorijere ricaati jee yaparo, carupaa rotori jiyari joerecõãña. Bairo áti yaparo, trigo puamerê mujãã cajero yũ boyã. Jee yaparo, yũ ya wii ugarique cũricã wiipũ mujãã cacũrõ yũ boyã,” ñigu trigore cajebajari majãrê,’ na ĩñupũ ti wese upau,” na ĩcõña quetibujuwĩ Jesús cũtũ catũgorã etarãrê.

La parábola de la semilla de mostaza

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ ĩ quetibujũ yaparo, ape wãme ĩcõñarĩ atore bairo na ĩnemowĩ Jesús tunu cũtũ catũgorã etarãrê: “Tunu mostaza na caĩrĩ apeacarê jĩcãũ cũ wesepũ cũ caotericaacarê bairo niña Dios cũ carotimasĩrĩpau. ³² Tia apeacã puame õcããcã majũ nimirõcũã, marĩ

caotero bero butiátó, pairicu majū áya, nipetirije wesepu oterique netōrō. Bairi minia cūā tii yucu rūpūripure na ria batiirire qūēnorī nicōāmasīñama. Torea bairo niña Dios cū carotimasīrīpau cūā,” na ĩcōña quetibujuwī Jesús.

La parábola de la levadura

(Lc 13.20-21)

³³Ĭ quetibujū yaparo, ape wāme ĩcōñarī atore bairo na ĩnemowī Jesús tunu cūtu catūgorā etarārē: “Levadurare bairo niña Dios cū carotimasīrīpau. Jīcāo trigo wāīārīqūē wetare, itiaru majū oco mena weyo yaparo, levadurare petoaca jāāñamo. Bairo petoaca cō cajāāmiatacūārē, tie puame jesapeticoaya yua. Torea bairo niña Dios cū carotimasīrīpau cūā,” na ĩcōña quetibujuwī Jesús.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

(Mr 4.33-34)

³⁴Torea bairo jeto na ĩcōña quetibujūnucūwī Jesús nipetiro camasā cūtu catūgorā etarārē. Dise ũnie quetibujūriquere ĩcōñaetiri na quetibujūemi. ³⁵Bairo Dios busurica tutipū profeta cū caīwoatuquetibujū jūgoyeticūricārōrē bairo baietaro baiwu. Atore bairo ĩ woatuyayupi profeta, Jesús cū caīpeere:

“Capee wāme ĩcōñarī yu quetibujūgu camasārē.

Ati ũmurecōo Dios cū caqūēnoparo jūgoye camasā na catūgoetajere na yu quetibujūgu,”

ĩ woatu quetibujū jūgoyeticūñañupī profeta.

Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo

³⁶Cabero Jesús camasā cūtu catūgorā etarārē, “Yu áya,” na ĩrī bero, jīcā wiire jāāetawī. Bairo cū cajāāetaro bero,

jāā, cū cabuerā puame cūtu jāā etawu. Atore bairo cū jāā ĩ jēniñawū: “¿Dope bairo ĩgaro to ĩñati carorije trigo wa-toapu na caotemirīqūērē ĩcōñarī mu caquetibujūataje? Jāā tūgomasiētīāpū. Bairi jāā mu caquetibujuro jāā boyu,” cū jāā ĩwū. ³⁷Bairo jāā caīrō tūgo, atore bairo jāā ĩwī: “Oterique caroare caotei puame, yu, Camasā Jūgocu bairo caācū niñami. ³⁸Caotei ya wese puame ati ũmurecōo macāā yepare bairo niña. Ti wese caputibutirique caroa macāājē puame Dios cū carotimasīrīpau puapu macāānarē bairo niña. Ti wese caputibutirique oterique carorije puame wātī yarārē bairo niña. ³⁹Ti wese upau pesu puame wātīrē bairo caācū niñami. Tunu bairoa ti wese caputibutirique jericapau caetaro ati ũmurecōo cape-tiri rūmurē bairo niña. Bairi ti wese caputibutiriquere jebojari majā puame ángelea majārē bairo niñama. ⁴⁰Bairi jebojari majā moetiere na cajoerericarore bairo baigaro ati ũmureco cape-tiri rūmu caetaro yua. ⁴¹Yu, Camasā Jūgocu, yu carotirā ángelea majārē na yu jogu yu carotimasīrīpau. Yu yarā na catūgoñarījērē royetuo joroque caānarē, bairi rorije caáticōāna cūārē na yu jeneñorotigu. ⁴²Ángelea, bairo na cajeeneñopeyoro ĩña yua, caūpeti-etopu na yu rerotigu. Topu butioro otigarāma. Na opire bacarupotugarāma, butioro yapapuarā yua. ⁴³Bairo na caáto bero, yu yarā, carorije cacūgoe-narē bairo Dios cū caīñarīcārā puame muipu ũmurecōo macāācū cū caasiyari-jere bairo baupeticoagarāma yu Pacu cū carotimasīrīpau. Mujāā, caāmoocna mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yu caquetibujūataje tūgoāmewiyoya mujāā yeripu,” ĩwī Jesús.

La parábola del tesoro escondido

⁴⁴Ĭ quetibujū yaparo, ape wāme ĩcōñarī atore bairo ĩnemowī Jesús tunu:

“Dios cū carotimasīrīpau atore bairo niña: Pairo cawapacutie capee mon-eda tiirire wesepu aperā na cayacūya-sioricarore bairo niña. Bairi caūmu jīcāu tiere īña acuari yua, jicoquei tiere yanemoñupū tunu. Bairo āti yaparo, useanirīqūē mena cū yaye apeye ūnie nipetirijere aperārē nuni, tie wapa jeyupu, ti wesere wapatigu. Bairo cū cawapatinunirō, cū yaye cū cabocaataje cū yaye majū nicōāñuparō yua.

La parábola de la perla de mucho valor

⁴⁵ “Dios cū carotimasīrīpau tunu atore bairo niña: Jīcāu, cū yayere canunireri majōcu perla caroaro cabotiri rupaacarē macāu ācū baiyupu. ⁴⁶ Bairo cū caátō, jīcā, tocānacā rupaa netōrō caroa botirica majūrē bōcacōāñupū. Bairo bōcari, cū yaye apeye ūnie nipetirijere aperārē nuni, tie wapa jeyupu, tiare wapatigu. Bairo cū cawapatiro, tia cū ya majū nicōāñuparō yua.

La parábola de la red

⁴⁷ “Dios cū carotimasīrīpau tunu atore bairo niña: Ria capairiyapu wai wasarā aperā na bapire na carocañuajorore bairo niña. Bairo camasā na caátō, wai capāārā tocānacā wāme majū ti bapire jāāñuparā. ⁴⁸ Bairo na cajāārō īña, wemoñuparā ti bapire paputiropu. Wemo yaparo yua, waire na beseruiyuparā. Wai caroarā jetore boyuparā. Carorā puamerē na recōāñuparā.

⁴⁹⁻⁵⁰ “Torea bairo baigaro ati umurecōo capetiparo jūgoye. Ángelea majā puame ati yepapu etarā, camasā carorārē na ricawori caūpetietopure na regarāma. Topu butioro otigarāma. Na opire bacarupotugarāma, butioro yapapuarā yua,” ī quetibujawī Jesús.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹ Ī quetibuju yaparo, atore bairo jāā ī jēniñawī Jesús:

—¿Mujāārē yu caquetibujuaatajere mujāā tūgomasiati?

Bairo cū caijēniñarō, “Jāā tūgomasiña,” cū jāā īwū.

⁵² Bairo jāā cairō tūgo, atore bairo jāā īnemowī tunu:

—Ni jīcāu, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuei ūcū Dios cū carotimasīrīpau macāājērē cū cajūgobueata, jīcāu wii upaure bairo nīgumi. Ti wii upau puame cū ya wii macāājē cū caqūēnocūrīqūē puga wāme mena ātimasīñami cawāma apeye ūnie mena cūārē, bairi cabucu apeye ūnie mena cūārē. Cūrēā bairo nīgumi, cajūgobuei cawāma macāājē yu cabuerije, bairi tunu Moisés ānacū cū cacūrīqūērē cabucu macāājērē cariape cū catūgoñaata —jāā īwī Jesús.

Jesús en Nazaret

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Bairo atie capee wāme īcōña quetibuju yaparori bero, ti macāpu witi acoámī. ⁵⁴ Bairo witi acoátī yua, cū ya yepa majūpu etawī. Eta, ti yepa macāāna na cañubueri wiire jāāetawī, na quetibujugu. Bairo cū caquetibujaro tūgo, to macāāna puame tūgocōā maníāma. Atore bairo īwā:

—Ānia, caroaro jīcārō tūni quetibujayami. ¿Noopu atie caroaro cū caquetibujumasīrījērē cū masīñuparī? ¿Dope bairo átījēnorīqūē cūārē cū ātimasīñuparī? ⁵⁵ ¿Āni, yucupāīrī mena rocapata ūnierē caqūēnou macū mee cū āniñati? ¿Marī mena macāācō, María macū mee cū āniñati? Bairi, ¿Santiago, José, Simón, Judas jūgocu mee cū āniñati? ⁵⁶ Cū marī masījāñuñā. Bairi, ¿marī mena macāāna rōmirī jūgocu mee cū āniñati? Bairi, ¿noopu atie nipetirije

cũ camasĩrĩjẽrẽ cũ masĩnuparĩ? —ãmeo ĩ jẽniñawã na majũ.

⁵⁷ Bairo Jesure qũĩroagaetiri, cũ ya macã macãana puame cũ caquetibujurijere tũgogaema. Bairo na catũgogaeto ĩña, atore bairo na ĩwĩ Jesũs:

—Profeta majã tocãnacãũpurea na ĩroanucũnama camasã nipetiro na cañesẽarõpũ. Na ya macã macãana, bairi na ya wii macãana majũ roque na boetinucũnama. Na yarã jeto na ĩroaetinucũnama —na ĩwĩ Jesũs.

⁵⁸ Bairi cũ ya macã macãana cũ caquetibujurijere cariape na catũgogaeto, capee caroa cũ caatijẽnomasĩrĩjẽrẽ topure áti ĩñoemi Jesũs yua.

La muerte de Juan el Bautista

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

14 Ti rũmurĩ majũã Herodes, Galilea yepa macãana quetiupau puame queti tũgoyupũ Jesũs cũ caátimasĩrĩjẽrẽ. ² Bairo tiere tũgo, atore bairo na ĩnupũ cũ carotĩrãrẽ: “Jesũs na caĩ, cũã ãcũmi Juan el Bautista cabaiyasiricu ãnacũ tunu cacati majũ. Bairo cabai ãnĩrĩ capee átijẽnomasĩĩmi,” na ĩnupũ Herodes.

³⁻⁴ Mai, cajũgoyepũ Herodes puame Juarẽ ñerotiyupũ. Bairo cũ ñerotiri bero, ãpõawẽ mena cũ jiyari, preso jorica wiipũ cũ cũrocaroti joyupũ. Juan cũ caquetibujurijere boesupũ Herodes. Mai, “Mu bai Felipe numo Herodías na caĩõ mena mu caãnie ñuẽtĩña. Carorije ñiña mu caátie,” cũrẽ cũ caĩquetibujurijere boesupũ. Bairo boetiri preso jorica wiipũ cũ cũrocaroti joyupũ Herodes puame Juarẽ.

⁵ Tunu nipetiro camasã Juarẽ, “Dios cũ caquetibujurotijou ãcũmi,” ĩrã, cũ maijãñuñuparã. Bairi Herodes puame jicoquei Juarẽ cũ pajĩãroca rotigamicũã, bairo átiroti masĩẽsupũ, camasã yũ tutirema, ĩ. ⁶ Bairo jĩcã rũmu yua, Herodes cũ cabuiarica rũmu caetaro, bose rũmu qũẽnoñupũ. Bairo

cũ caqũẽnorõ, Felipe numo caãnimĩrĩcõ Herodías cawãmecuco macõ puame basa ĩñoñupõ, Herodes cũ capĩiyoatana cõ na caĩñaparore bairo ĩõ. Herodes cũã cõ cabasarijere ĩñajesomajũcõãñupũ. ⁷ Bairi nipetirã na catũgoro, atore bairo cũ ĩnupũ Herodías macõrẽ Herodes puame: “Noo, yure mu cajẽnigari wãmerẽ yũ jẽniña. Mu yũ jomajũcõãgu. ĩtoricarõ mano Dios mena ñiña,” cõ ĩnupũ. ⁸ Bairo cawãmao puame tiere tũgori, cõ pacore jẽniñao ásũpo. Cabero yua, cõ paco cõrẽ cõ caĩrotirotore bairo qũĩñupõ Herodere:

—Bairo yũ boyã: ãmeacã Juan el Bautista rũpoare patanerĩ jotũ bapapũ jããrĩ, yũ mu jowa —qũĩñupõ.

⁹ Bairo cũ caĩrõ tũgo, tũgoña yapapuacoásupũ Herodes puame. Bairo tũgoña yapapuamicũã, “¡Dios mena ñiña!” cõrẽ yũ caĩatajere yũ tũgoama yũ capi-ijoatana,” ĩ yua, cõrẽ cũ caĩatatore bairo átirotiyupũ. ¹⁰ Bairi cũ ãmuarẽ Juan preso jorica wiipũ caãcũrẽ cũ rũpoa patarotijoyupũ. ¹¹ Bairo cũ caĩrõ tũgo, cũ caĩrõrẽ bairo cũ ásuparã Juarẽ. Bairo cũ pajĩã yaparori bero, cũ ãnacũ rũpoare jotũ bapa buipũ nejããrĩ, Herodías macõrẽ cõ nuniñuparã. Cõ puame cõ pacore cũ rũpoa ãnatõrẽ cõ neásũpo, cũ cayasiro cõ masĩáto, ĩõ.

¹² Cabero Juan cũ cabuemĩrĩcãrã puame bairo cũrẽ na capajĩãrocarijere queti tũgori, preso jorica wiipũ etarã, cũ ãnacũ rupauare neásũparã, masã opepũ cũ yarocagarã. Bairo áti yaparori bero, Jesutũ etawã, tie quetire cũ quetibujurã etarã.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Bairo Jesũs na caĩquetibujuro tũgo, topũ caãniatacũ cũmuarẽ ájããrĩ camasã manopũ jãã jũgoacoámĩ. Bairo jãã caátĩere masĩrĩ yua, ti macãã macãana

camasã puame maapu utabucura tûni ásupa, jáa ênota áná. Bairo áná, jáa jûgoye etayupa. ¹⁴Bairi Jesús utabucura ape nugôapu pëñaeta yua, maanucawî. Maanucârî yua, camasã capãârârê na îñawî. Bairo na cabairo, bopacooro na îñawî. Bairi na mena macãana cariyecuna na caneatiatanarê na catiowî. ¹⁵Bairo na cû caáticôano, ñamicãacã nicoa ápú. Bairi jáa, cû cabuerã puame Jesutu etari, atore bairo cû jáa îwû:

—Merê ñamicã majû niña. Atopure wiiri maniña. Dope camasã capãârârê na marî áperã. Bairi ãnoarê na mu árotiwa macãapu, na majû na caugapeere na wapatirápáro —jáa îwû Jesure.

¹⁶Bairo jáa caîrô tûgomicûa, atore bairo jáa îwî:

—Aperopu na caugapeere na wapatira rotieticôaña. Mujãa majû na ugarique nuña —jáa îwî.

¹⁷Bairo cû caîrô tûgo, bairo cû jáa îwû:

—Jãa, jicã wãmo cãrô pan jororiaca, wai, pugarãacã tocãrôa jáa cûgoya —cû jáa îwû.

¹⁸Bairo jáa caîrô: “Ato puame jeasá,” jáa îwî.

¹⁹Í yaparo, camasã capãârã to caãnarê taa yepapu na ruirotiwî. Bairo na caruiro îña, pan rupaa jicã wãmo cãnacã rupaacare, wai pugarã mena nee, jôbuire îñamugôjori, “Jãa mena mu ñujãnuña,” Diore qûi jëniwî. Bairo qûi jëni yaparo, pan rupaare carecomacã peeri, jáa, cû cabuerârê, jáa nuniwî, camasãrê jáa cabatoparore bairo î. ²⁰Bairo jáa cabatoro bero yua, nipetiro camasã caroaro ugayapicoáma, ugariquere narê jáa cabatoatajere. Bairo na caugatuaro bero, jáa jejãawû piiripu na caugarugarijere. Puga wãmo peti rupore puga pëniro cãnacã piiri majû jáa jejãajirowu. ²¹To caãna caugaatana jicã wãmo cãnacã mil majû camasã âma, carômia, bairi cawimarã cûa cõñaña manoa.

Jesús camina sobre el agua

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²²Tipau bero, jáa, cû cabuerârê cûmuapu jáa ájãarotiwî Jesús tunu. Camasãrê na cû caññatusajotoye, ti utabucura jîñugôapu cû jûgoye jáa capëñaátó bowî. ²³Bairi camasãrê na îñatusajo yaparo, ûtãu buipu wãmucoásupi Jesús, Diore cû jëniácú. Bairi muipu cû cajãarô canaioatipau, jicãuã ãñupî Jesús ti ûtãu buipu. ²⁴Jãa puame merê cûmua mena tira recomacã majupu jáa ãmu. Bairo jáa caãno, oco turi puame butioro jabewu. Wîno cûa butioro jáa riape jáa paputunuo pocôawû. ²⁵Bairo roro jáa cabairo, cabusuparo jûgoyeaca oco bui peari jãatu amí Jesús. ²⁶Bairo oco buipu cû caató îña yua, “Apei ûcû ãcûmi,” îrã, jáa, cû cabuerã uwiri bairo jáa awajawu:

—¡Âni, camasocu ãnacû wâtî marîtu atíyami! —jáa îwû.

Butioro cauwirã ãnirî bairo jáa awajawu yua.

²⁷Bairo jáa cabairo, Jesús puame jáa î jowî:

—¡Tûgoñatutuaya yu yarã, Jesua yu ãniña, yu uwieticôaña! —jáa îwî.

²⁸Bairo cû caîrô tûgo, atore bairo qûiwî Pedro Jesure:

—Mu, jáa Quetiupau cariape mu caãmata, mutu oco buipu yu árotiya.

²⁹Bairo cû caîrô tûgo, “Jau, yutu asá,” qûiwî Jesús Pedroro.

Bairo cû caîrô tûgo, Pedro, jáa cûmuapu cajãñaatacu puame cûmuarê ruiro oco buipu Jesutu ámiwî. ³⁰Bairo ámasîmicûa, wîno butioro cû caññarô capapunemorô, tûgoña uwirique Pedroro etawu. Eta yua, ruacôa ruinutuami. Bairi atore bairo qûi awajawî Pedro Jesure:

—¡Yu Quetiupau, yure ñei asá! ¡Rua ácú yu baiya!

³¹ Bairo cū caĩrō tũgo, jicoquei Jesús cū wāmo ñujori Pedre cū ñewĩ. Ñerĩ yua, atore bairo qũĩwĩ:

—Yũ yau, ¡jĩĩĩacā majũ yũ mena mu tũgoñatutuaya! ¿Nopēĩ, “Yũ ámasĩecũ,” mi tũgoñaati? —qũĩwĩ Jesús Pedre.

³² Bairo cūmuapũ na caájãrō, wĩno puame papujānacoapũ yua. ³³ Bairo cabairo ñña, jãã, cūmuapũ caāna puame Jesutu rapopaturi mena etanumurĩ cū jãã iroawũ:

—¡Cariape Dios macũ majũ mu ãniña! —cũ jãã iŵũ Jesure.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

(Mr 6.53-56)

³⁴ Bairo pēñaáná, utabucura ape nugõapũ jãã etawũ, Genesaret cawāmecuti yepapũ. ³⁵ Bairo jãã caetaro ñña, to macāna puame Jesure qũĩnamasĩwã. Bairi cū caetarije quetire ti yepa nipetiroapũ quetibũju batoyupa, cariyecũnarē na caneatĩparore bairo ĩrã. ³⁶ Bairi na puame, Jesutu eta, atore bairo tũgoñañupã: “Cũ jutiro yapa ũno cūārē marĩ capāñaata, marĩ caticoagarã,” ĩ tũgoñañupã. Bairo pñanarĩquērē butioro cū jēniwã. Bairo cariyecũna tocānacāũ cū jutiro yapare capāñarã caticoama.

Lo que hace impuro al hombre

(Mr 7.1-23)

15 Cabero etawã fariseo majã, bairi Moisés ānacũ cū caroticũrĩquērē cajũgobueri majã mena. Na puame Jerusalén macapũ caatĩatana āma. Atope bairo qũĩwã Jesure:

² —¿Nopēĩrã mu cabuerã marĩ ñicũjãã ānana na caroticũrĩquērē bairo na áperiyati? Coseitiyama na wāmorĩrē na caugaparo jũgoye —qũĩwã Jesure.

³ Bairo na caĩrō tũgo, atore bairo na ĩ jēniñawĩ Jesús:

—¿Nopēĩrã mujãã cūã mujãã caátinucũrĩjērē butioro borã, Dios marĩrē cū caroticũrĩquē puamerē mujãã áperinucũñati? ⁴ Dios puame atore bairo marĩ rotiyupi: “Mujãã pacuare mujãã caĩroaro yũ boyã. Ni ũcũ cū pacure, o cū pacore roro cū caĩata, cū mujãã pajĩarocacõagarã,” ĩ quetibũju cūñupĩ Dios. ⁵ Bairo cū caĩcũmiatacũārē, mujãã puame ricaati mujãã quetibũjaya camasārē. Atope bairo mujãã ñña: “Ni jĩcãũ ũcũ cū pacure, o cū pacore, ‘Yũ yaye nipetirijere merē Diore cū yũ nuniapũ. Bairi mujãã cabopacarijere yũ nunimasĩetĩña,’ cū caĩata, ñurõ. ⁶ Bairi ni jĩcãũ ũcũ tore bairo caĩ ānirĩ, cū pacure, o cū pacore cū cajuátinemorõ átirotietiya,” mujãã ĩ quetibũjaya. Bairo ĩ quetibũjurã, Dios marĩrē cū caroticũrĩquērē cajānarotirārē bairo mujãã baiya. Bairo caquetibũjurã ānirĩ netõjãñurõ mujãã boyã mujãã caátinucũrĩjē mujãã ya wāme puamerē. ⁷ ¡Caĩtopairã majũ mujãã āniña! Dios puame Isaías ānacũ cū cawoaturica pũrõpũ mujãã ũnarē cū caĩquetibũjunetõjũgoyeticũrĩcārõrē bairo mujãã baimajũcõāña. Atope bairo ĩñupĩ Dios mujãārē:

⁸ ‘Ati poa macāna na busurique mena yure caĩroarārē bairo baiyama.

Bairo baimirãcũã, na yeri na catũgoñarĩjẽpũ ricaati baicõāñama.

⁹ Na puame, “Camasã na carotirique puamerē Dios cū caquetibũjuroticũrĩquē netõjãñurõ caānimajũrĩjē ñiña,” caĩrārē bairo buenucũñama.

Bairo cabuerã na caānoi, yure na cañubuegarije dope bairo átimasĩã maa,’

ĩñupĩ Dios mujãã cabaipere —na ĩ quetibũjwĩ Jesús fariseo majārē.

¹⁰ ĩ quetibũju yaparo, camasārē na pi-ineñorĩ, atore bairo na ĩwĩ Jesús:

—Tūgopeoya yu yaye quetibujuri-
quere. Tiere tūgomasīna: ¹¹ Camasā
na caugarije wapa jūgori mee carorā
niñama. Na majūā rorije na yeripū na
catūgoñanucūrījē jūgori roque carorā
niñama —na ī quetibujuwī Jesús.

¹² Bairo cū caīrō tūgo, jāā, cū cabuerā
puame cūtu etari, atore bairo cū jāā īwū:

—Bairo mu caīrō, fariseo majārē tū-
goasiao joroque na mu áticupū —cū jāā
īwū.

¹³ Bairo jāā caīrō tūgo, atore bairo jāā
īwī:

—Wesepū moetie camasā na
caoteetiere, to majū caputirijere
wārocancūñama. Torea bairo yu Pacu
umurecōo macāācū camasā tocānacāñ
cū yarā caāmerārē na beseregumi.

¹⁴ Bairi fariseo majā na caīrījērē
tūgopeoeticōāña. Na puame cacaapee
mána, aperā na bapa cacaapee mána
cūārē, “Mujāārē jāā jūgogarā,” caīrārē
bairo niñama. Ni jīcāñ ūcū cacaapee
mácū puame, apeī cū bapa cacaapee
mácūrē, “Mu yu jūgogu,” cū caīata, na
pugārāpua opepu rocajācōābujiorāma
—jāā ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū
cabuerārē.

¹⁵ Bairo cū caīrō tūgomicūā, tūgo-
masiēmi Pedro. Bairi atore bairo qūiwī
Jesure:

—Ape wāme icōñarī jāārē mu caque-
tibujurije, ¿dope bairo ígaro to iñati?

¹⁶ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo
qūiwī Jesús Pedore:

—¿Mujāā cūā yu yaye quetire mujāā
tūgomasīētiñati? ¹⁷⁻¹⁸ Nipetiro camasā
na caugarije tocānacā wāme puame
na paaropū yuaya. Yuari yua, cabero
netōcoaya. Na caugarije mee na yeri
pūna to royetuo joroque na átiya. Roro
na catūgoñarījē jūgori roque carorije
caánarē bairo na iñañami Dios. ¹⁹ Ca-
masā na yeripū roro na catūgoñarījē
jūgori aperārē na pajīāreyama. Aperā
na numoa mee, o na manapūā mena

mee roro āniñama. Cawāmarā cawāmo-
jiyaena cūā bairoa roro ānajē cūtiyama.
Tunu bairoa aperā jerutiya. Aperā
munana iñama. Aperā busupaiyama.
²⁰ Bairo camasā na yeripū roro na catū-
goñarījē jūgori roro átiyama. Bairo na
wāmorī coseena na caugarije wapa
mee, roro na caátie jūgori carorije caā-
narē bairo na iñañami Dios —jāā ī
quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Una extranjera que creyó en Jesús

(Mr 7.24-30)

²¹ Ī quetibujū yaparo, topū caāniatacū
Tiro, Sidón cawāmecutopū ámi. ²² Topū
cū caetaro, ape yepa macāācō, Canaán
na caīrī yepa macāācō puame Jesutū
etawō. Bairo etari, busurique tutuaro
mena bairo qūiwō Jesure:

—¡Yu Quetiupau, David ānacū
pārāmi, bopacooro niñaña! ¡Yu macō
wātī yeri pūnarē cūgoyamo! —qūiwō
Jesure.

²³ Jesús puame cō yuemi. Bairo cū
cayuetō iña, jāā, cū cabuerā puame cūtu
etari, atore bairo cū jāā īwū:

—Aperopū cō árotiya. Awajari jāā
berore usayamo. Awaja jānaētiñamo —
cū jāā īwū Jesure.

²⁴ Bairo jāā caīrō tūgo, atore bairo jāā
īwī:

—Ape poa macāānarē yu juátinemo
rotiemī Dios. Yu yarā, israelita majā jeto,
oveja nuricārā cayasiricarārē bairo caā-
narē yu juátinemorotiwī Dios —jāā īwī
Jesús.

²⁵ Bairo cū caīmiatacūārē, carōmio
puame rupopaturi mena etanumurī
atore bairo qūiwō Jesure:

—¡Yu Quetiupau, yu juátinemobo-
jaya! —qūiwō.

²⁶ Bairo cō caīrō tūgo, bairo cō īwī:

—Mua, israelita yao mee mu āniña.
Bairi mu yu cajuápata, jīcāñ, cū pūnaa
na caugarije pan rupaare ēmarī cū wii

yaiare canureire bairo yu átibujion —cō īwī.

²⁷ Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūīwō.

—Bairoa mu átibujion baiṗua. Bairo mu caīmiatacūārē, bairāṗua cawīmarā na caugawerije yepaṗu cañarijēācārē uganucūñama wii yaia cūā. Bairi na caugaricarocarē bairo yu mu juátigu petoaca —qūīwō carōmio Jesure.

²⁸ Bairo cō caīrō tūgo, bairo cō īwī:

—Mua, yu mena mu tūgoñatutua netō-majūcōāña. ¡Bairi yu mu cajēnirōrē bairo to baiáto! —cō īwī.

Bairo cū caīrō, jicoquei caticoamo, cananea yao macō, wātī yeri pūna cacū-gomiataco puame yua.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹ Bairo topu caāniatacu Jesús acoámí Galilea utabucura tupa tunu. Topu eta, tira tūni ūtāūrē wāmucoámí. Bairi topu tuanumuetawī. ³⁰ Bairo topu cū caruiro, camasā capāārā na yarā cariyecunarē cūtu na ne etawā. Na mena macāāna jīcāārā caāmasiēna āma. Aperā cacaapee īñamasīēna āma. Aperā carupayuriri āma. Aperā cabusena āma. Aperā capee riayecuna āma. Bairi na yarā puame Jesús rupori tuaca na cūrā etawā. Bairo na caáto īña, Jesús puame na catiowī. ³¹ Bairo na cacatiro īñarā, to macāāna puame īña acuacoama. Cabusumasīētīmiatana merē busumasīwā. Tunu bairoa carupayuriri caānimiatana merē catipeticoama. Caāmasīētīmiatana merē ámasīwā. Tunu bairoa caīñamasīētīmiatana cūā merē caroaro īñamasīcoáma. Bairo na cacatiro īñarī cū basapeojūgowā to macāāna, jāā, Israel macāāna jāā caīrou Diore.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

(Mr 8.1-10)

³² Cabero Jesús puame, jāā, cū cabuerārē piijowī. Bairo jāā caetaro īña, atore bairo jāā īwī:

—Ānoa camasā merē itia rūmu majū yu mena nicōāñama. Ñe ūnie majū ugarique cūgoetiama. Bairi bopacooro na ñiñaña. Jicoquei na yu tunuo jogaetiya mai. Caugarique ugaenarē na yu catunuojoata, áwēpūētībujiorāma, na ya wiiripure áná. Bairi na marī ugarique nuto —jāā īwī.

³³ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo cū jāā īwū:

—Ānoa camasā capāārā ñiñama. Tunu atopu wiiri maniña. Bairi, ¿noopu marī bocarāti ugarique, paio narē marī canupeere? —cū jāā ī jēñiñawū.

³⁴ Bairo jāā caīrō, Jesús puame jāā īnemowī tunu:

—Pan rupaa, ¿nocānacā rupaa majū mujāā cūgoyati?

Bairo cū caīrō, atore bairo cū jāā īwū:

—Jāā, jīcā wāmo peti puga pēnirō cārō pan rupaaca, wai jīcārācā jeto tocārōā jāā cūgoya —cū jāā īwū Jesure.

³⁵ Bairo jāā caīrō tūgo, camasārē yepaṗu na ruirotiwī. ³⁶ Bairo na caruiro īña, tie pan jīcā wāmo peti puga pēnirō caāni rupaare, wai mena nerī, Diore, “Jāā mena mu ñujāñuña,” qūī jēñiwī. Bairo qūī jēni yaparori bero, tie pan, bairi wai cūārē carecomacā peeri bero, jāā, cū cabuerārē jāā nuniwī, camasārē jāā batoroti. ³⁷ Bairo jāā caáto yua, nipetiro camasā caroaro ugayapicoáma, ugarique jāā cabatoatajere. Bairo na caugatuaro bero, jāā jejāāwū piiripu na caugarugarijere. Jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā piiri majū jāā jejāājirowu yua. ³⁸ To caāna caugari-carā puame baparićānacā mil majū camasā āma, carōmia, bairi cawīmarā cūā

cõõna manoa. ³⁹Cabero Jesús puame camasārē, “Yū áya,” na ī yaparo, cū-muarē ájāāwī. Bairo cū caátáje uwiwo bero yua, Magadán cawāmecuti yepapu jāā acoápú yua.

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

16 Bairo Magadán yepapu cū caāno, Jesús cū caátiere īnarī busujāgamirā, cūtu etawā fariseo, bairo saduceo majā mena. Bairo etarā, dise ūnie átijēñorīqūē ūmurecōo macāājērē Jesure cū áti īñorotimiwā. “¿Cariape Dios cū carotijoricu majū cū ānicuti?” īrā, bairo cū ātirotimiwā.

² Jesús puame na yeripu roro na catū-ñoñarījērē masīcōāwī. Bairo atore bairo na īwī: “Ūmurecōo cajūārocājāāto īnarā, ‘Namirōcā caroa rūmu ānigaro,’ mujāā ī masīña. ³Tunu bairoa cabusuripau caāno, oco buseri cañirō īnarā, ‘Oco rūmu ānigaro,’ mujāā ī masīña. Bairo caoco ocapeere, bairo caasipee cūārē bairo cañamasirā nimirācūā, ¿nopēirā Dios ati yuteare cū caátīānie puamerē mujāā masīētīñati? ⁴Ati yepa macāāna, āme caāna, caroaro Dios mena āni-masīētīñama. Jīcā rūmu cū boo, ape rūmu cū boetiyama. Átijēño īñorīqūē jetore boyama. Bairo na cabomiatacūārē, tiere na áti īñoetigumi Dios. Merē na quetibujū cūñupī Jonás ānacū cū cabairiquere,” na ī quetibujūwī Jesús.

Ī quetibujū yaparo, acoámī.

La levadura de los fariseos

(Mr 8.14-21)

⁵Cabero Jesús, jāā, cū cabuerā ūtabucura ape nūgōāpu jāā ápú tunu. Mai, jāā caugapee, pan rupaare masiriticōārī jāā jeápéwu. ⁶Bairo jāā cabairo, Jesús puame bairo jāā īwī:

—Tūgoya mujāā. Fariseo, saduceo majā yaye levadura, pan pairica na cawauorijere boeticōāña —jāā īwī.

⁷Bairo cū cañirō tūgo, jāā, cū cabuerā, atore bairo jāā āmeo īwū jāā majū:

—¡Pan rupaa marī cajeatībujioatajere marī masiriticūūpā! Bairo bairo marī īmi —jāā āmeo īwū.

⁸Jesús puame masīcōāwī jāā caāmeoñijērē. Bairo atore bairo jāā īnemowī tunu:

—¿Nopēirā, “Pan rupaa na cajeatībujioatajere na masiritiupari,” īgu īcūmi Jesús,” mujāā āmeo īñati? Bairo mee īgu nīña. ¡Yū mena mujāā tūgoña tutuaetima-jūcōāña! ⁹¿Mujāā tūgoña masīētīñati mai? ¿Yoaro mee mujāā masiriticoayati yū caátijēñorīqūērē? Pan rupaa, jīcā wāmo cānacā rupaa jetore cūgomicūā, caūmua jīcā wāmo cānacā mil majū na ūga yapicoao joroque na yū ápu. Tiere mujāā īñawū. Bairo caññarīcārā ānirī cabero piiripu na caugarugari-quere, ¿nocānacā piiri majū mujāā je-jāājirori? ¿Tiere mujāā masiriticoayati?

¹⁰Tunu bairoa ape rūmu pan rupaa, jīcā wāmo peti puga pēñirō cānacā rupaa jetore cūgomicūā, caūmua bapāricānacā mil majū na ūga yapicoao joroque na yū ápu. Tie cūārē mujāā īñawū. Bairo caññarīcārā ānirī cabero piiripu na caugarugariquere, ¿nocānacā piiri majū mujāā je-jāājirori? ¿Tiere mujāā masiriticoayati? ¹¹Mujāā masiritiena. Bairo, ¿nopēirā, “Pan rupaa na cajeatībujioatajere na masiritiupari,” īgu īcūmi Jesús,” cañārē bairo mujāā āmeo īñati? —jāā īwī.

¹²Bairo cū cañirō tūgo, jāā tūgoña-masīwū cū cañgarijere: “Fariseo, saduceo majā mena levadura, pan pairica na cawauorijere mujāā boepa,” īñicārō ūñorēā, ‘Ricaati na caquetibujurijere mujāā boepa,’ marī īgu īcūmi Jesús,” jāā ī tūgoñamasīwū, jāā, Jesús cū cabuerā yua.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Cabero Cesarea de Filipino na caĩrĩ yepapu Jesús etari bero, atore bairo, jáã, cū cabuerārē jáã iwĩ:

—¿Noa ācūmi Camasā Jūgocure, yu na ĩnucūñati? —jáã ĩ jēniñawĩ.

¹⁴ Bairo cū caĩrō tūgo, atore bairo cū jáã iwĩ:

—Jicāārā ĩnama: “Juan el Bautista ācūmi.” Aperā ĩnucūñama: “Elías ānacū tunu catiri ācūmi,” miñama. Aperā ĩnucūñama: “Jeremías, o apei profeta ānacū tunu catiri ācūmi Jesús,” minucūñama —cū jáã ĩ quetibujwũ Jesure.

¹⁵ Bairo cū jáã caquetibujuro bero, atore bairo jáã ĩ jēniñanemowĩ tunu:

—¿Mujāã ate? ¿Noa ācūmi yu mujāã ĩnucūñati? —jáã iwĩ.

¹⁶ Bairo cū caĩrō tūgo, Simón Pedro puame bairo qũiwĩ Jesure:

—Mũa, Mesías, Dios macū, tocānacā rūmũ caānicōāninucūũ macū majũ mũ āniña —qũiwĩ.

¹⁷ Bairo cū caĩrō tūgo, atore bairo qũiwĩ Jesús Pedore:

—Cūā yu āniña. Camasā puame yu caānierē mũ masiōētiñama. Yũ Pacũ, umurecōo macāācũ roque mũ masiōñupĩ tiere. Bairi useanirĩ āña mũ, Simón, Jonás macū. ¹⁸ Tunu atore bairo murē ñiña: Āmea, “Pedro” mũ yu wāmetiya. Mũ wāme cawāma wāme puame Pedro “ūtā” ĩgaro ĩña. Bairi noa ũna murē bairo catūgoñatutuarā ũna, yu ya poa macāāna na ānio joroque na yu átigu. Bairo caāna ānirĩ yasietigarāma. Yũ mena ānicōānucugarāma tocānacā rūmũ. ¹⁹ Tunu Dios cū carotiripau macāānarē caátijūgon majũ mũ yu cūgu. Bairo caācũ ānirĩ ati yepa ācũ, “Dios umurecōo macāācũ marirē cū caātirotirije niña,” o “Cū caātirotietie niña,” mi quetibujũ besemasigu Dios yarārē — qũiwĩ Jesús Pedore.

²⁰ Cabero, jáã, nipetiro Jesús cū cabuerārē atore bairo jáã iwĩ: “Mesías yu āniña. Bairāpua, cū, yu caānierē na quetibujueticōāña aperā camasārē mai,” jáã iwĩ.

Jesús anuncia su muerte

(Mr 8.31–9.1; Lc 9.22–27)

²¹ Tipau bero, jáã, cū cabuerārē Jerusalēpu cū caápere jáã quetibujũ jūgonutuámĩ. Jáã quetiuparā cabutoa camasārā, bairi Dios cū caroticūrĩqũērē cajūgobueri majā, bairi sacerdote majā quetiuparā cūā, popiye cū baio joroque na caátipeere jáã quetibujũ jūgonutuámĩ, cūrē na capajīārotipee majūrē. “Bairo yu na caátimiatacūārē, itia rūmũ bero yu caticoagu tunu,” jáã iwĩ. ²² Bairo cū caĩrō tūgo, Pedro puame jōjāñurō Jesure cū neámĩ. Topu eta, bairo qũĩ jūgoyupu Jesure:

—¿Yũ Quetiupau, mũ caĩrōrē bairo boecumi Dios! ¡Mũ caĩrōrē bairo to baiteticōāto! —qũĩñupũ.

²³ Bairo cū caĩrō tūgo, Jesús puame Pedore cū āmejore ĩnarĩ, atore bairo qũĩñupũ:

—¿Ácũja wātĩ Satanás! ¡Bairo mũ caĩrō roro yu cabaipeere cabusujānemourē bairo miña! Dios cū catūgoñarōrē bairo mee, camasā na catūgoñarōrē bairo mũ tūgoñaña, bairo yu mũ caĩata —qũĩñupũ Jesús Pedore.

²⁴ Cabero Jesús, jáã, cū buerārē atore bairo jáã iwĩ:

—Ni cabou, yu cabuei caānigau, cū majũ cū caátigamirĩjērē piticōāgumi. Yũ carotirore bairo jeto roque átigumi tocānacā rūmũ. Popiye baimicūā, yu yaye quetire jānaetigumi yu cabuei caānigau puame. ²⁵ Bairo tunu caūmũ apei cū caānie puamerē mairĩ, yu yaye quetire jānacōāgumi. Bairo cabai ānirĩ yasicoagumi yua. Apei, yu yaye quetire cajānaecu roque netōcoagumi. Cūrē na capajīārocacōāmiatacūārē,

caticōā āninucūgumi tocānacā rūmua.
²⁶Tunu caūmu apei ati yepa macāājē nipetirije merē cūgoyami, cū caborije caāno cārō. Bairo cūgomicūā, Diore cū tūgoñaētiñami. Bairo catūgoñaecū ānirī cū cariaatato bero, Dios mena āmerīgumi. Bairi dope baieto paio cū cacūgorije puame. Wapa maa tie ati ūmurecōo macāājē, Diore cū camasiētīcōāta. ²⁷Yū, Camasā Jūgocu, ati yepapu yū Pacu cū camasirijē mena nemo yū tunuetagu. Ángelea majā, yū Pacutu macāāna mena nemo yū tunuetagu. Ti rūmu puamerē ati yepa macāāna tocānacāūpurea na caātatorea bairo na cūārē na yū átigu. ²⁸Cariape mujāārē yū quetibujuya: Mujāā jīcāārā, ato caāna, mujāā cariaparo jūgoye yū, Camasā Jūgocu, quetiupau reyre bairo yū caetarore mujāā īnamajūcōāgarā.

La transfiguración de Jesús

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

17 Cabero jīcā wāmo peti jīcā pēnirō cānacā rūmurī bero Pedroke, Santiagore, bairi cū bai Juarē na piiámí Jesús ūtāū caūmwarīcu buipū. ²Bairo topu na caāno, Jesús puame cū cabaurije wasoacoasupū. Cū riape puame asiyaro baucoasuparo, muipū ūmureco macāācū cū caasiyarore bairo. Baicōā, cū jutiro cūā botiro baicoasuparo. ³Bairo cū cabaiāno, Moisés ānacū, Elías ānacū mena buiaetayuparā. Bairo buiaetarā yua, Jesús mena busupēni nucūñuparā. ⁴Bairo na caāno, Pedro puame atore bairo qūñupū Jesure:

—Yū Quetiupau, jatopu marī caāno űumajūcōāna! Bairi, “Jau,” mu caīata, itia wiipāirīācā majū mujāārē jāā qūēnobojarā. Jīcā wii mu ya wii, ape wii Moisés ya wii, ape wii Elías ya wii mujāārē jāā qūēnobojarā —qūñupū Pedro Jesure.

⁵Bairo cū caāno, buseriwo caasiyabatori poa atí, na pauma

tocoasuparo. Bairo catoro, Pedrojāā puame cayusuropu āñuparā. Bairo āna, busurique buseriwo watoapu cabusuocajorijere tūgoyuparā. Atore bairo īñuparō: “Āni, yū macū, yū camai majū niñami. Cū caātiānierē niñajesoya butioro. Cū yaye busuriquere tūgousaya,” ī ocajoyuparo jōbuipū.

⁶Bairo cairō tūgo, Jesús cū cabuerā puame yepapu mubia cūmucoásuparā. Tūgocōā maniásuparā yua. ⁷Bairo na cabairoi, Jesús puame natu atí, na pāna, atore bairo na īñupū:

—Yū yarā, wāmūnucāña, uwieticōāña —na īñupū.

⁸Bairo cū cairō tūgo, īñajoyuparā. Elías, Moisés cūā mañuparā yua. Jesús jeto nucūñupū.

⁹Cabero ūtāūrē na caruiatō, atore bairo na īñupū Jesús Pedrojāārē:

—Āme mujāā caīnaatajere aperārē na mujāā quetibujuetigarā mai. Cabero yū, Camasā Jūgocu, cariacoatacu nimicūā, yū cacatiro bero roque na mujāā quetibujugarā —na īñupū.

¹⁰Bairi cabero atore bairo qūī jēniñañuparā Pedrojāā Jesure:

—Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē cājūgobueri majā bairo īñama: “Dios cū cājopau ati yepapu cū caetaparo jūgoye Elías ānacū catiri etanemogumi tunu,” īñama. ¿Nopērā bairo na ī quetibujuyati camasārē?

¹¹Bairo na caījēniñarō, atore bairo na ī quetibujuyupū Jesús:

—Na cairōrē bairo atījūgogumi jīcāū Elías ānacūrē bairo caācū. Cū puame nipetirijere qūēnojūgogumi. ¹²Cariape mujāārē niña: Elías ānacūrē bairo caācū merē etawī. Bairo cū caetamiatacūārē, “Cūā niñami Elías ānacūrē bairo caācū,” qūī masīēma camasā puame. Bairi ricaati noo na caborore bairo cū āma. Torea bairo yū, Camasā Jūgocure popiye yū baio joroque yū átigarāma —ī quetibujuyupū Jesús Pedrojāārē.

¹³ Bairo cū cairō tūgo, Jesús cū cabuerā masīcoasuparā. “Juan el Bautistare igu icūmi Jesús, Elías ānacūrē bairo caācū caetamirīcū majū cū caīata,” ī tūgoña masīcoasuparā.

**Jesús sana a un muchacho
que tenía un demonio**

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Bairo cabero camasātu na caetaro, jīcāu caūmu rūpopaturi mena Jesutū etanumurī qūiroawī. Bairo qūiroari atore bairo qūīwī caūmu Jesure:

¹⁵ —¡Yū Quetiupau, yū macūrē cū bopaca iñaña! Ñama riaye mena riamecū baiyami. Bairo bairi, butioro popiye baiyami. Capee majū wātī peeropu cū jūgorocajoe ānucūñami. Ape rūmurā riapu cū jūgorocañua mecūnucūñami. ¹⁶ Bairi mu cabuerā tupu cū yu neatímiapū. Na puame cū netōōmasīētīñama —qūīwī capacu Jesure.

¹⁷ Bairo cū cairō tūgo, bairo na īwī Jesús to macāānarē:

—¡Mujāā, ati yepa caāna Dios cū camasirijērē cariape mujāā tūgoetimañucōāña! Bairo mujāā cabairoi, yu tūgoña yapapuajāñuñā. ¿Nocārō yoaro mujāā mena yu ānibujiocuti? Jau, toroque cawāmaurē ato puame cū neasā —na īwī Jesús.

¹⁸ Bairi wātī yeri pūna cawāmaurē caroyetuoricure cū acuwijojowī. Bairo cū caátó, cawāmau puame jicoquei cati-coami yua.

¹⁹ Cabero aperā na camano, jāā jeto āna, atore bairo Jesure cū jāā ī jēniñawū:

—¿Nopēirā wātī yeri pūnarē jāā acurocawijoyo masīētīcuti? —cū jāā īwū, jāā, Jesús cū cabuerā puame.

²⁰ Bairo jāā cairō tūgo, atore bairo jāā īwī:

—Dios mena mujāā tūgoña tutuaetimañucōāña. Cariape mujāārē ñiña: Mostaza cawāmecutii apeacā, ōcā apeacā majū ñiña. Tiacarē

bairo petoaca Dios mena mujāā catūgoñatutuata, ūtāūrē etari, “Wāāti, aperopu etanucārōjā,” mujāā caīata, mujāā cairōrēā bairo baibujioro ti ūtāū puame. Aperopu ágaro. Bairi dise mujāā caátimasīētīē manigaro, Dios mena mujāā catūgoñatutuata. ²¹ Wātīā, jō caāniatacure bairo caānarē na mujāā caārotigata, cajūgoye ūgarique betiri mujāā jēniñubuegarā Diore —jāā ī quetibujawī Jesús.

**Jesús anuncia por
segunda vez su muerte**

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Ape rūmu Galilea yepapu Jesús mena jāā caānesēārō, atore bairo jāā ī quetibujawī tunu:

—Yū, Camasā Jūgocu, yu ñerotiecogu camasārē. ²³ Bairi yu pajīārotiecogu. Bairo yu na capajīārocacōāmiatacūārē, itia rūmu bero yu caticoagu tunu —jāā īwī.

Bairo cū cairō tūgo, jāā puame butioro jāā tūgoña yapapuawu.

El pago del impuesto para el templo

²⁴ Bairi Capernaum na cairōpu Jesús mena jāā caetaro, templo wii macāāna camasā yaye dinero jejobojari majā puame Pedrore qūiñarā etayuparā. Bairo etarā, atore bairo qūiñuparā:

—¿Mujāārē cabuei, Dios ya wii macāājē caānipeere cū wapa joeticuti? —qūī jēniñañuparā Pedrore.

²⁵ Bairo na cairō tūgo, bairo na iñupū Pedro:

—Wapa joumi.

Ī yaparou, wiire jāāñupū. Bairo Jesure cū caibusuparo jūgoyea, Jesús puame qūiñupū Pedrore:

—¿Dope bairo mu tūgoñañati, Simón? Ati yepa macāāna quetiuparā, ¿noa ūnarē dinero, impuestore na jēninucūñati? ¿Na ya yepa macāānarē,

o ape yepa macãana puamerē na jēninucũnati?

²⁶ Bairo cū caĩrō, Pedro puame qũĩnupũ:

—Ape yepa macãana puamerē jēninucũnama.

Bairo cū caĩrō tũgo, atore bairo qũĩ quetibũju nemoĩnupũ tunu Jesũs Pedore:

—Bairoa átinucũnama. Na ya yepa macãana puamerē wapati rotietinucũnama. ²⁷ Bairo marĩ puame cawapatietibujoparã caãna nimirãcũ, marĩ wapatigarã bairãpua, roro marĩrē na catũgoñaetiparore bairo ĩrã. Bairi utablecurapũ waiweiã. Mu capajĩãjũgoure cū riserore tũgãpã átiri, jĩcã moneda tiire mu bócagu. Ti tii mena mu wapatigu marĩ pugarã yaye wapare cajēnirãrē —ĩnupũ Jesũs Pedore.

¿Quién es el más importante?

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

18 Tipau caãno jãã, Jesũs cū cabuerã cũtu etarã, atore bairo jãã ĩ jēniñawũ:

—¿Ni majũ cū ánicũti jĩcãũ Dios cū carotimasĩrĩpau macããcũ, caãnimajũũrē bairo caãcũ? —jãã ĩ jēniñawũ Jesure.

² Jesũs puame bairo jãã caijēniñarō tũgo, jĩcãũ cawĩmaurē cū piijowĩ. Cũ piijo yua, jãã watoapũ cawĩmaurē cū nucōwĩ. ³ Bairo átiri, atore bairo jãã ĩwĩ:

—Cariape mujããrē ñiña: Mujãã, yu cabuerã, ãni cawĩmaurē bairo tũgoñarĩqũe cutiri mujãã yerire mujãã cawasoaticōãta, Dios cū carotimasĩrĩpaurē mujãã jããetigarã.

⁴ Ñni, cawĩmau puame cū pacu mena tũgoñatutuamajũcōãñami. Cũrē bairo Dios mena mujãã cabairo yu boya. Bairi ni jĩcãũ ũcũ Dios mena cū catũgoñatutuanemoata, Dios puame cū carotimasĩrĩpaurē caãnimajũũ cū ãnio joroque cū átigumi. ⁵ Tunu bairoa ni

jĩcãũ ũcũ, yu yaye quetire tũgousari, ãni cawĩmaurē bairo caãcũrē cū camaiata, yũre camairē bairo cū ñiñagu.

El peligro de caer en pecado

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ “Ni jĩcãũ ũcũ apeĩ yu mena catũgoñatutujũgoure, cū tũgomawijiao joroque cū caápata, roro majũ baigumi Dios cū caĩnabesepa rũmu caetaro. Jĩcãũ, ũtãã capairica mena cū wãmuarē jiyaturi, ria capairiyapũ na carurocaricure bairo netōjãñurō popiye baigumi cū ũcũ ti rũmurē. ⁷ ¡Ati yepapũ mujãã catũgoñarĩjē mujããrē caroyeturiye capee ñiña! Bairoa nicōãgaro tocãnacã rũmu ati yepapũ mujãã caãno. ¡Bairo cabairo jũgori bopacooro netōrō na baio joroque na átigumi Dios ati yepapũre camasãrē roro cajũgoátiri majã roquere!

⁸ “Bairi mujããrē ñinemoña tunu: Ni mujãã mena macããcũ cū wãmorĩ mena jũgori caroriye jetore átinucũũmi. O cū rupori mena jũgori caroropũ ánuucũũmi. Bairo cū wãmorĩ mena jũgori roro caátipai, o cū rupo mena jũgori caroriye caãna na caãnopũ caápai cū caãmata, apeĩ cū wãmorĩrē, o cū ruporire capajurere ecoricure bairo cū caãno, ñuña. Cũ rupau macããjē cũgoetimicũã, rupa tutua Diotu cū caátó, ñujãñuña. Peeropũ roro cū caábujiiorijere cū netōõgumi Dios, tore bairo roro cū cabairijere cū caátijánata yua. Cũ wãmorĩ, o cū rupori roro cū átio joroque caátie mena cũgori roro peeropũ cū capopiye tãmuoata roque, ñuetibujioro, yura. ⁹ Tunu bairoa ni jĩcãũ ũcũ mujãã mena macããcũ cū caapee mena jũgori caroriye macããjē jetore ĩñanucũũmi. Bairo cū caapee mena jũgori caroriye macããjērē caĩnapai cū caãmata, apeĩ cū caapeere cawero-caecoricure bairo cū caãno, ñuña. Bairo jĩcã ũno caapea cũgoetimicũã, Diotu cū caátó ñujãñuña. Peeropũ roro cū

caábujiorijere cū netōōgumi Dios, tore bairo carorije macāājērē cū caīñājānaata yua. Cū caapee roro cū átio joroque caátie mena cūgori roro peeropu cū capopiye tāmūoata roque, ñuetibujoro, yura. Bairi roro mujāā caátinucūrjērē jānacōāña.

La parábola de la oveja perdida

(Lc 15.3-7)

¹⁰“Tunu bairoa mujāārē ñiña: Cawimarārē, cabugoro macāānarē bairo na īnaeticōāña. Na cūārē na mujāā canucūbugoro boya. Cariape mujāārē ñiña: Narē caīñarīcānugōrī majā ángelea puame na cabairijere yu pacu Dios umurecōo macāācūrē cū quetibujunucūñama. ¹¹Torecu, yu, Camasā Jūgocu, yu apú, camasā cayasibujiorārē na netōū acú.

¹²“Tūgopeoya mai. Jīcāū, cien ovejare cacotei jīcāū na mena macāācū oveja cū camawijiayasicoápata, ¿jicoquei cū macāū ápéribujioñcuti? Jicoquei cū macāū ácoabujioñmi. Noventa y nueve caānarē ēnotaricaropu cūcōā, apeí cayasiatacure cū macāū ábujioñmi.

¹³Bairi oveja cayasiatacure cū cabocaata, caroaro useanibujioñmi. Aperā camawijiaetiatanarē na cū causeanirō netōrō cū useanibujioñmi, cayasiatacure cū cabocaata. ¹⁴Torea bairo ānoa cawimarā mena macāācū jīcāū ūcū cū cayasiro boetiyami yu Pacu umurecōo caācū puame,” jāā ī quetibujuwī Jesús.

Cómo se debe perdonar al hermano

(Lc 17.3)

¹⁵ī quetibuju yaparo, atore bairo jāā ī nemowī tunu: “Ni jīcāū ūcū mujāā yau, roro mujāārē cū caápata, cūtu átiri cū quetibujuya, aperā na catūgoetopu. Bairi cū puame mujāā caīrjērē cū catūgousaata, jīcā yerire bairo cacūgorā mujāā tuagarā yua. ¹⁶Bairo mujāā caīrjērē cū catūgogaet-

icōāta roque, apeí mujāā yau, jīcāū, o pugarārē na piya. Bairo na caetaro īña, na mena átiri, roro mujāārē caátiaatacure mujāā quetibuju nemogarā tunu, cū mujāā caīrjērē aperā pugarā, o itiarā na catūgoparore bairo īrā. ¹⁷Bairo mujāā caquetibujuquēnogamiatacūārē, cū puame jīcā nugōā cū catūgogaeticōāta, ñubueri majārē na quetibujuya. Torea bairo tunu na caquetibujurijere cū catūgogaeticōāta, Diore camasīēcūrē bairo qūñnacōāña yua. O romano majārē camasā yaye dinerore cajejobojari majārē bairo qūñnacōāña.

¹⁸“Cariape mujāārē ñiña: Dios cū carotimasīrīpau macāānarē caátijūgorā mujāārē yu cūña. Bairo caāna ānirī ati yepa āna, ‘Dios umurecōo macāācū marīrē cū caátitotirije ñiña,’ o ‘Dios cū caátitotietie ñiña,’ mujāā ī masīgarā Dios yarārē.

¹⁹“Apeyera tunu mujāārē ñinemoña: Noa ūna mujāā mena macāāna pugarāpua jīcā yericūnarē bairo dise ūnie mujāā caborijere Diore mujāā cajēniata, mujāā caīrōrēā bairo mujāā áti-bojagumi yu Pacu Dios, umurecōo macāācū. ²⁰Yu yarā yu yaye busuriquere na cañubuenenarōpu caāno cārō na mena yu ānigu. Pugarā, o itiarā jeto na caāmata cūārē, na mena yu ānigu,” jāā ī quetibujuwī Jesús.

²¹Bairo jāārē cū caīquetibujuyaparoro, Pedro puame Jesutu atí, atore bairo qūñjēñawī:

—Jāā Quetiupau, yu yau roro yu cū caápata, ¿nocānacāni majū cū mena yu busuquēnocuti? ¿Jīcā wāmo peti puga pēñirō cānacāni majū bairo yu áticuti? —qūñjēñawī Pedro Jesure.

²²Bairo cū caījēñinarō tūgo, atore bairo qūñwī Jesús Pedrorre:

—Baipua, tore bairo mee mujāā yu átirotiya. Siete por setenta cānacāni majū cū mujāā busuquēnogarā, ñiña — qūñwī.

La parábola del funcionario que no quiso perdonar

²³Í quetibujū yaparo, ape wāmerē ĩcōñarī bairo jāā ĩ quetibujawī tunu: “Dios cū carotimasīrīpau atore bairo niña: Jīcāū quetiupau rey cū ūmua cūrē cawapamorā dinerore na catun-uorō boyupū. ²⁴Bairo boñ, cūtu na piijoneñojūgoyupū, na mena qūēnogū. Bairo jīcāū cū capiijojūgou paio capee millones majū cū wapamoñupū. ²⁵Cū puame dope bairo cū átiwapatimasīē-supū tie cū cawapamorījērē cū quetiupau. Bairo, ‘Yū cūgoetiya,’ cū caīrō tūgo, quetiupau rey puame cū cawapamouērē, cū nūmorē, cū pūnaarē, bairi cū yaye nipetirije cū cacūgorije ūnie cūārē aperārē na nunirerotiyupū, cū cawapamorījērē na cajeparore bairo ĩ. ²⁶Cawapamou puame bairo rey cū carotiro tūgori, rūpopaturi mena cūtu etanumurī atore bairo butioro qūññupū: ‘Yū Quetiupau, jicoquei roro yū mū ápewa. Dinero mū yū cawapamorījērē tocānacā tiirire cabero mū yū tunuogu baipua,’ qūññupū. ²⁷Bairo cū caīrō tūgo, bopacooro qūññañupū quetiupau rey cū ūmurē. Bairi, ‘Nugaro. Caroaro mū tu-agu. Yū mū cawapamorījērē mū yū masiriyogu’ qūññupū. Bairo ĩrī, caroaro tuao joroque cū áti, cū árotiyupū.

²⁸“Bairo caroaro cū caátimiatacūārē, cawapamomiatacū puame cabero apeī cū yau petoaca cūrē cawapamouērē bocāetari cū tutiyupū. Bairo cū tuti yua, roro cū wāmūtutupūre ñerī atore bairo qūññupū: ‘¡Yū mū cawapamorījērē jicoquei yū mū tunuogu!’ qūññupū. ²⁹Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūññupū cū bapa cū cawapamouērē: ‘Yū yau, jicoquei roro yū mū ápewa. Dinero mū yū cawapamorījē tocānacā tiirire cabero mū yū tunuogu baipua,’ qūññupū. ³⁰Bairo cū caīrō, cū yuesupū. Preso jorica wiipū cū cūrocarotiyupū, yū cū cawapamorījērē

cū jopeyoáto, ĩ. ³¹Bairo cū caáto ĩña, aperā cū mena macāāna paabojari majā tūgoñarīqūē paiyuparā. Bairo cabairā ānirī na quetiupauē cū quetibujurásuparā. ³²Bairo na caīquetibujuro tūgo, quetiupau rey puame cū piijorotiyupū tunu cūrē cawapamomiatacūre. Bairo cū caetaro ĩña, atore bairo qūññupū: ‘Mū, yū paabojari majōcū, ¡roro majū mū tūgoñaña! Bopacooro yū mū cajēñirōī, paio yū mū cawapamomiatajere yū masiriyobojaapū. ³³Bairo yū caátimiatacūārē, ¿nopēī bopacooro murē yū caīñaatatorea bairo, apeī, mū bapare bopacooro cū miñaetiati? Roro majū mū tūgoñaña,’ qūññupū. ³⁴Bairo qūññirī, netōjāñurō cū mena asiari, preso jorica wiipū cū árotiyupū. Topū nicōñañupū dinero cū cawapamorījē cū catunuopeyoparo jūgoye,” ĩcōñarī jāā ĩ quetibujawī Jesús.

³⁵Bairo ĩ quetibujū yaparo, atore bairo jāā ĩnemowī tunu:

—Yū Pacū ūmurecōo macāācū puame torea bairo átigūmi mujāā tocānacāūrē, mujāā yeripū mujāā yarā roro mujāārē na caátiere na mujāā camasiriyoezata — jāā ĩwī.

Jesús enseña sobre el divorcio

(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

19 Bairo atiere cū caīquetibujuro bero, Jesús Galilea yepapū caāniatacū, Judea yepapū acoámī. Río Jordán muipū cū cawāmuatī nugōā puamepū acoámī. ²Bairo cū caátó, capāārā camasā cū usawā. Bairi topū cariyecunārē na netōwī.

³Bairo cū caáto, qūñ jēñinarā etawā jīcāārā fariseo majā. “Carorije buei átiyami Jesús,” qūñ busujāgamirā, atore bairo cū jēñiñamiwā:

—Marī judío majā mena macāācū ni jīcāū ūcū cū majū cū catūgoñarō jūgori cū nūmorē rocagu, ¿cō cū rocamasīcutī? —qūñ jēñiñawā.

⁴ Bairo na caijēniñarō tūgo, atore bairo na iwī Jesús:

—Dios yaye quetibujuriquere cajūgobuerā nimirācūā, ¿ati wāmerē mujāā īnāētīnati Dios ya tutipure? Merē mujāā masīrā. Caānijūgoripau camasārē átijūgou, caūmu, carōmio cūā na qūēnojūgoyupī Dios. ⁵ Na átī yaparo, atore bairo marī īcūñupī: “Jīcāū caūmu carōmio mena cū cawāmojiyaata, cū pacua ture witigumi. Ape wiipū ānigumi cū nūmo mena. Bairo na cabairo, jīcāūrē bairo na nīnagu. Jīcā rupaure bairo nigarāma,” marī īcūñupī Dios. ⁶ Bairo jīcāūrē bairo Dios narē cū cacūrīcārā na caānoi, ni jīcāū ūcū na ricawa masīēcūmi. Na majū cūā āmeo pitimasīētīnāma —na ī quetibujuwī Jesús fariseo majārē.

⁷ Bairo cū caīquetibujuro tūgo, atore bairo qūī jēniñanemowā tunu:

—Bairopua, ¿nopēī marī nīcū Moisés ānacū cū yaye quetibujucūrīqūrē ape wēepū, “Ni jīcāū ūcū cū nūmorē cū carocagaata, atore bairo īricā pūrōrē cō cū cajoro, nūrō: ‘Bairo mu cabairoi, mu teei, mūrē yu pitia,’” qūī cūñuparī? —qūīwā fariseo majā Jesure.

⁸ Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na iwī Jesús:

—Mujāā nīcūjāā, mujāārē bairo āmeo mairīqūrē camasīēna na caānoi, na mena macāacū jīcāū ūcū cū nūmorē carocagaure roro cū caātiere ēñotaesupī Moisés. Baipua, bairo boesupī Dios caānijūgoripau. ⁹ Cariape mujāārē nīña: Ni jīcāū ūcū cū nūmo, apeī mena roro caepeco cō caānimiatacūārē, cōrē rocarī bero tunu apeo mena cū cawāmojiyaata, roro majū ācu ātiyami. Dios cū caroticūrīqūrē caāpei majū nīñami. “Apeo mu nūmo mee caācō mena āmericōāña,” cū caīrīqūrē cabaibotioū majū nīñami —na ī quetibujuwī Jesús fariseo majārē.

¹⁰ Bairo na cū caīquetibujuyaparoro, jāā, cū cabuerā puame atore bairo jāā iwī Jesure:

—Mu caīrōrē bairo camasā na nūmoarē na capitimasīētīcōāta, na nūmoa caāniparārē na camacāētīcōāta, nūbujioricarō —jāā iwī.

¹¹ Bairo jāā caīrō tūgo, bairo jāā iwī:

—Tocānacāupua nipetiro camasā masīētīnāma atīe yu caīquetibujurijere. Masīōrīqūrē Dios cū cajorā jeto masīnāma. ¹² Cawāmarā jīcāārā rorā cabuiaricarā ānirī nūmo cutimasīētīnāma. Tunu aperā, na nūmo cutimasīētīo joroque na ātiyama. Aperā na majūā Dios yaye rotiriquere netōjāñurō ātigarā, carōmiorē na negaetiyama. Bairo bairā, canūmo cutimasīēnarē bairo nicōāñāma. Bairo yu caīquetibujucūrījērē bairo camasītūgoñarā torea bairo na áparo —jāā iwī Jesús.

Jesús bendice a los niños

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Cabero tunu aperā na pūnaa cawīmarārē na jeamá Jesús tūpū, na pāñarī Diore na cū jēnibojāáto, īrā. Bairo na pūnaarē na cajeatō īnarī jāā, cū cabuerā puame, “Na jeapéricōāña mujāā pūnaarē,” na jāā iwī capacuare. ¹⁴ Bairo jāā caīrō tūgo, atore bairo jāā iwī Jesús:

—Yutu puame cawīmarārē na atīrotiya. Na ēñotaeticōāña. Dios cū carotimasīrīpau macāānarē bairo caāna nīñāma cawīmarā. Narē bairo cayerīñurā jeto ānimasīñāma Dios cū carotimasīrīpaupe —jāā iwī Jesús.

¹⁵ Ī yaparo, cawīmarārē na pāñarī Diore na jēnibojawī. Áticōā yua, acoámī tipau caānimiatacu Jesús.

Un joven rico habla con Jesús

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Bairo cū caátō, jīcāū cawāmau Jesutu atīri, atore bairo qūī jēniñawī:

—Jäärē cabuei, ¿dope bairo yu átibujiocuti, caroa yeri capetietiere bócaɣu?

¹⁷ Bairo cū cairō tūgo, atore bairo puame qūiwī Jesús:

—¿Nopēi, “Dise yu caátipee caroa wāme majūrē yure quetibujaya,” yu mi jēniñañati? Cañuu, jīcāuā niñami, Dios jeto. Caroa yeri capetietiere bócaɣu, Dios camasārē cū caroticūrīqūērē mū tūgousaɣu —qūiwī Jesús cawāmaurē.

¹⁸ Bairo cū cairō tūgo, “¿Dise puamerē cū caroticūrīqūērē yu ácuati?” qūi jēniñawī cawāmau.

Bairo cū cairō tūgo, bairo qūi quetibujawī Jesús cawāmaurē:

—‘Pajīāētīcōāña camasārē. Carōmio mena roro átiepeeticōāña. Aperā yayere jeerutieticōāña. Aperā cabugoroa na ibuitieticōāña. ¹⁹ Mū pacu, mū paco cūārē nucūbugoya. Mū mena macāāna cūārē mū rupauṛe mū camairōrēā bairo na maiña,’ —qūi quetibujawī Jesús.

²⁰ Bairo cū caīquetibujuro tūgo, atore bairo qūiwī cawāmau Jesure:

—Tie nipetirijere merē yu átipecoānucūña. Bairi, ¿ñe to rusacuti mai yu caátipee? —qūi jēniñawī.

²¹ Bairo cū caījēniñarō tūgo, atore bairo qūi quetibujunemowī Jesús tunu cawāmaurē:

—Carou majū, ñe ūnie carusaecu ānigu, mū cacūgorije nipetirijere mū nunirepeyocōāɣu. Tie wapare jeeri, cabopacarārē na mū ricawogu. Bairo mū caápata, jōbuipū paio nigarō mū cawapatapee. Bairo yu cairōrē bairo áti yaparori, yu mena bapacusa —qūiwī Jesús.

²² Tiera tūgo, cawāmau puame tūgoñarīqūē pairi acoámí. Capee apeye ūnierē cacūgou ānirī Jesús cū cairōrē bairo átigaemi yua.

²³ Bairo cū caátó iña, atore bairo, jāā, cū cabuerārē jāā iwī:

—Cariape mujāārē ñiña: Camasā ap-eye ūnierē capee cacūgori majā Dios cū

carotimasirīpaure na caetapee masiriy-ojāñuña. ²⁴ Tunu bairoa ñiña: Waibacu capai, camello, āpōā pota opeacapu cū cajā āmewitiata, masiriyojāñuña. Tore bairo cabaimiatacūārē, netōjāñurō masiriyoro ñiña caūmu capee apeyere cacūgou Dios cū carotimasirīpaure cū caetapee puame roque —jāā iwī.

²⁵ Bairo cū cairō tūgo, jāā, cū cabuerā puame, jāā tūgoacuacoapu. Atore bairo jāā iwī:

—Bairi toroque, ¿ni ūcū cū netōmasicuti?

²⁶ Jesús puame jāā iñarī, atore bairo jāā iwī:

—Dise ūnie camasā na caátimasietēē nipetirije Dios cū caátimasirījē jeto ñiña —jāā iwī.

²⁷ Bairo cū cairō tūgo, Pedro puame bairo qūiwī Jesure:

—Jāā Quetiupau, jāā roque merē nipe-tirije jāā cacūgorijere cūrī, murē jāā bapacuti usajūgowu. Bairo jāā caátie wapa, ¿ñerē jāā cū jouati Dios? —qūi jēniñawī Pedro Jesure.

²⁸ Bairo cū caījēniñarō tūgo, bairo qūiwī Jesús:

—Cariape mujāārē ñiña: Dios ati umurecōo nipetiro cawāmarō cū cawasoaripau quetiupau yu caānopu, mujāā, yu baparā, yu rocajāñurō mujāā rotigarā mujāā cūā. Quetiuparā na caruiro ūno, tronopu mujāā ruigarā. Israelita puga wāmo peti rapore puga pēnirō cānacā poari macāānarē na caátajere iñacōñarī na mujāā iñabesegarā. ²⁹ Ni jīcāu ūcū yu mena bapacutigu, cū ya wiire, o cū bairārē, cū bairā rōmirirē, cū pacuare, cū pūnaarē, o cū ya yepa cūārē cū caawayecoápata, narē cū cacūgoro netōjāñurō bócanemogumi tunu cū yaye ūnierē, bairi cū yarā ūna cūārē. Bairi jīcāūrē cū caawayecoápata, cū netōrō cien bui peoro cārō majū bócanemogumi. Tunu bairoa caroa yeri capetietiere cū jogumi Dios yu mena cabapacutiácure.

³⁰ Apeyera tunu ati rūmurirē camasā jicāārā rotimasimirācūā, caberopu na mena macāānarē na rotimasietigarāma. Tunu bairoa ati rūmurirē camasā jicāārā rotimasietimirācūā, caberopu na mena macāāna capāārārē carotimasirā majū nigārāma.

La parábola de los trabajadores

20 Ī quetibujū yaparo, paabojari majārē icōnārī, atore bairo jāā ĩ quetibujūnemowī tunu: “Dios cū carotimasirīpau puame jicāū use wese upau, cabusuripau caāno cū ya wese pu capaabojarārē camacāūātacure bairo niña. ² Cū puame jicāārā caūmuarē na bōcari yua, useanirī, ‘Jicā rūmu paarique wapare tocārō majū mujāārē yu wapatigu, yu yaye usere mujāā cajebojaata,’ na ĩnupū. Bairo ‘Jau,’ na cairō tūgo, cū ya wese pu paarotijoyupu. ³ Cabero mui pu cū caasitutuátipau caāno macāpu ásupu tunu. Topu eta yua, ñe ũnie áperā plaza caānarē na ĩñañupū. ⁴ Atoe bairo na ĩnupū na cūārē: ‘Mujāā cūā yu ya wese pu paarájā. Bairo mujāā caparāápata, cariape mujāārē yu wapatigu,’ na ĩnupū. Bairi na cūā, cū carotirore bairo cū wese pu paarā ásuparā. ⁵ Cabero pasaribota caāno macāpu ásupu tunu. Cabero tres de la tarde caāno ásupu tunu, aperā cūrē capaabojarārē na macāū ácu. Bairo na bócaetari yua, ‘Cariape mujāā cūārē yu wapatigu,’ na ĩnupū. Bairo cū cairō, na cūā, ‘Jau,’ ĩnuparā. Bairo na cairō tūgo, na paarotiyupu cū ya wese pure. ⁶ Cabero cinco de la tarde caāno macāpu átusayupu tunu. Topu eta, aperā caūmua ñe ũnie caáperārē na ĩña, atore bairo na ĩnupū: ‘¿Nopēirā bairoa mujāā ĩnacōānucū naioañati paari mee?’ na ĩnupū. ⁷ Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūñuparā: ‘Ñamu ũcū, “Marī paáto,” jāā ĩetīñami. Bairi jāā paaetiya,’ qūñuparā. Bairo na cairō

tūgo: ‘Mujāā cūā paabojaasá yu ya wese pu,’ na ĩnupū ti wese upau puame.

⁸ “Cabero canaiorīpau caetaro ti wese upau cū ũmua quetiupau mayordomorē cū árotiyupu cū wese pu. Atoe bairo qūñupū: ‘Tocārōā yu paabojari majārē na piijori na wapatiya. Yu ya wese capaa etatusaatacupū na wapatijūgoacú, capaa etajūgoatacupū cū wapatituya,’ qūñupū. ⁹ Bairo cū cairō, cinco de la tarde caāno capaabojarā etaátana majū wapa jegarā, quetiupau mayordomotu etayuparā. Bairo caberopu capaārā etaátana nimirācūā, jicā rūmu paarique wapa jicārō tūni ñeñuparā. ¹⁰ Cabero capaabojarā etajūgoatana puame etarā yua, ‘Na netōjāñurō marirē wapatigumi,’ ĩ tūgoñañuparā. Bairo na caītūgoñamiat-acūārē, jicārō tūnia jicā rūmu paarique wapa cārō na joyupu na cūārē. ¹¹ Bairo jicārō tūnia na cū cawapatiro ĩñarā yua, ‘¡Tame, ñuētīña!’ āmeo ĩ busu-paiyuparā na majū ti wese upau bairo cū caátirotirijere. ¹² Atoe bairo qūñuparā: ‘Ánoa caberopu capaabojarā etaátana puame jicā horaaca jeto paarā etaama. Jāā puame roque, ati rūmurē jāā paanaiocoápu caasiro watoare. Bairi, ¿nopēī na netōjāñurō jāārē mu wapa joetiyati?’ qūñuparā. ¹³ Bairo na cairō tūgo, jicāū na mena macāācūrē atore bairo qūñupū ti wese upau puame: ‘Yu yau, murē ricaati roro yu áperiya. Murē yu cairōrēā bairo mu yu wapatiya, jicā rūmu wapa majūrē. ¹⁴ Bairi mu cawapatarijere jecoácúja. Caberopu capaabojarā etaátanarē jicārō tūni na yu cawapatiata, ñujāñuña. ¹⁵ Yu majūā yu yaye dinerore yu caborore bairo yu átimasīña. Bairi dopēirā, ¿Cabopacarārē na yu caīñamairijērē roro mujāā ĩnatutiyati?’ qūñupū ti wese upau cajūgoye capaabojaū etaátacure,” icōnārī jāā ĩ quetibujūwī Jesús.

¹⁶ Ī yaparo, atore bairo jāā ĩnemowī tunu: “Torea bairo āmerē camasā caān-

imajūrā nimirācūā, caberopu cabugoro macāāna nigarāma. Tunu bairoa āmerē camasā cabugoro macāāna nimirācūā, caberopu caānimajūrā nigarāma,” jāā īwī.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Bairo cabero Jesús Jerusalén caátīwāpu ácú, jāā, cū cabuerā puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāu majū camasā watoa caānarē, jāā piiwuojori, atore bairo jāā īwī:

¹⁸ —Jerusalēpu marī caátīere merē mujāā masīña. Topu ti macā macāāna puame yu, Camasā Jūgocure, yu ñerī, yu jogarāma sacerdote majā quetiuparārē, bairi Moisés ānacū cū caquetibujucūrīqūērē cajūgobueri majārē. Bairo na caáto, sacerdote majā quetiuparājāā puame yu pajīāroca rotigarāma.

¹⁹ Bairo átirotiri yua, ape yepa macāānarē yu nunirocacōāgarāma. Roro ñiepegarāma. Roro yu bape epegarāma. Bairo átieperi, yucupāipu yu papuatu rocarāma. Bairo yure na caátimiatacūārē, itia rūmu bero caāno yu puame yu cati-coagu tunu —jāā īwī.

Lo que pidió la madre de Santiago y Juan

(Mr 10.35-45)

²⁰ Cabero Zebedeo nūmo cō pūnaa mena Jesutu etari, cō rupopaturi mena etanumuñupō, qūī jēniñago. ²¹ Bairo cō caáto īña, “¿Ñerē mu yu caáto mu boy-ati?” cō ī jēniñañupū.

Cō puame bairo qūīñupō:

—Ati yepare mu carotimasīrīpau caetaro, yu pūnaa mutu na mu caruirotiro yu boya. Jīcāu cariape nūgōā, apeī caācō nūgōā na mu caruirotiro yu boya. “Jau,” miwā —qūīñupō Juan, Santiago paco puame Jesure.

²² Bairo cō caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús cō pūnaarē:

—Mujāā cabaieere masīētīmirācūā, yure mujāā jēniña. Būtioro popiye bairicarore mujāā jēnimiña. Yu puame popiye yu baigu. Yure bairo mujāā cūā popiye mujāā cabaiata, ¿mujāā nūcāmasīrāti? —na īñupū Jesús Juarē, bairi Santiago cūārē.

Bairo cū caīrō tūgo:

—Murē bairo jāā nūcāmasīña —qūīñuparā.

²³ Bairi Jesús puame atore bairo na īñupū:

—Mujāā caīrōrē bairo popiye mujāā baigarā. Baipua, yu majū yure cajuroti-parā, yutu cariape nūgōā, bairi caācō nūgōā caruiaparārē na yu besemasīētiña. Yu Pacu puame roque bairo caāniparārē na besemasīñami —na īñupū Jesús, Juarē bairi Santiago cūārē.

²⁴ Cabero jāā, Jesús cū cabuerā puga wāmo cānacāu majū caāna Santiago, Juan mena Jesure na caījēniñaatajere catūgoatana ānirī na mena jāā asia-coapu. ²⁵ Jesús puame tiere īña, nipetirā jāārē cūtu piijori atore bairo jāā īwī:

—Merē mujāā masīña ati umurecōo macāāna na caátīānierē. Ati yepa macāāna Diore caīroaena quetiuparā reyre bairo caāna tutuaro mena rotiepeyama na roca macāānarē. Popiye na baio joroque na rotiepeyama.

²⁶ Mujāā puame roquere tore bairo baietirotiya. Bairo puame bairotiya mujāārē: Mujāā mena macāācū, caānimajūūrē bairo caānigau, mujāā roca netōjāñurō carotimasīrē bairo ānirotiya. ²⁷ Tunu bairoa mujāā mena macāācū, caroti majūūrē bairo caānigau, mujāā umurē bairo cū caāno, ñuña. ²⁸ Bairi yu, Camasā Jūgocu quetiupau majūrē bairo yure capaabojarārē na macāu acú mee yu apú ati yepare. Camasārē na juátinemoñ acú yu apú ati yepapure. Tunu bairoa

yū cariarije jūgori camasā capāārārē na carorije wapare netōū acū yū apū —jāā īwī.

Jesús sana a dos ciegos

(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹ Cabero jāā, Jesús mena Jericó na caīrī macāpū caāniatana jāā cawitiro, capāārā camasā Jesús berore ūsawā. ³⁰ Bairo jāā caátó, cacaapee īnaena pūgarā, maa tūpū ruiyupa. Bairi cacaapee īnaena puame, Jesús cū canetóátóre tūgorā, busurique tutuaro mena atore bairo qūī awajajowā Jesure:

—¡Jāā Quetiupau, David ānacū pārāmi, bopacooro jāā īñaña! —qūīwā.

³¹ Bairo na caīrō, camasā puame na tutiwā, na awajaeticōāto, irā. Bairo narē na caīmiatacūārē, jīrīā jāñurī awajnemowā tunu:

—¡Jāā Quetiupau, David ānacū pārāmi, bopacooro jāā īñaña!

³² Jesús puame bairo na caīawajarijere tūgori, tuanucāwī. Tuanucārī yua, cūtu na pijowī. Atore bairo na īwī:

—¿Nerē mujāā yū caáto mujāā boyati?

³³ Bairo cū caījēniñarō tūgo, bairo qūīwā cacaapee īnaena Jesure:

—Jāā Quetiupau, caīñamasīēna ānirī jāā īñamasīgaya tunu —qūīwā.

³⁴ Jesús puame bopacooro na īñarī, na caapeere pāñawī. Bairo cū caáto, jicoquei īñamasicōāma yua. Īñamasi, Jesús berore ūsawā yua.

Jesús entra en Jerusalén

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

21 Bairo Jerusalén macā tūpū cōñaánā yua, Betfagé na caīrī macārē, Olivo buro ture jāā etawu. ² Bairo etarā, jāā mena macāāna, Jesús cū cabuerā, pūgarārē atore bairo na ī jowī:

—Ánája ato riape caāni macāācāpū. Topū etarā, jicoquei burra jīyanucōrīcōrē cō macū mena mujāā

bócagarā. Bairo na bóca yua, na ōwārī, na mujāā jeapá yū tūpū. ³ Bairo mujāā caōwārō, jīcāū ūcū mujāārē, “¿Nopēirā na mujāā ōwāñati?” cū caīata, atore bairo cū mujāā īwā: “Marī Quetiupau na boami. Yoaro mee mujāā tunuogumi tunu mujāā burrore,” cū mujāā īwā —na ī jowī Jesús.

⁴ Tie puame profeta ānacū cū caīwoatuquetibujū jūgoyeticūrīcārōrē bairo baietaro baiwu. Atore bairo ī woatuyayupi profeta Jesús cū cabaipere mai:

⁵ “Atore bairo Sión cawāmecuti macā macāānarē na ī quetibujuya:

‘Mujāā quetiupau rey puame mujāātu etaacū baiyami.

Capajīārīcūrē bairo mee, caroaro mena burro macū bui pesari mujāātu etaacū baiyami,’

na ī quetibujuya,” ī quetibujū jūgoyeticūñanupī profeta ānacū puame.

⁶ Bairo Jesús cū caīrō tūgo, cū cabuerā puame cū caīrotiorea bairo átiracoámā.

⁷ Bairi burra, cō macū cūārē bóca yaparori, na jeámā Jesús tūpū. Bairo na caje etaro yua, jāā jutii, cabui macāājērē, burro buire jāā peowu. Bairo jāā caáto, Jesús puame burro buipū wāmupeawī. Bairo cū bui pesari yua, ánutuami Jesús Jerusalēpū. ⁸ Bairi camasā capāārā āma. Jīcāārā na mena macāāna na jutii cabui macāājērē esocūwā maa cū caátīwārē. Aperā pepūū queerī ūnierē patanerī Jesús jūgoyere piticūjūgowā, Jesure qūīroari, useanirā. ⁹ Bairo bairā, nipetiro Jesús jūgoye macāāna, cū bero macāāna cūā busurique tutuaro mena atore bairo qūī basapeojūgowā:

—¡Numajūcōāña! ¡Nipetiro cū marī basapeoroa Quetiupau Rey David marī ñicū ānacū pārāmirē! ¡Jesús, Dios cū cajou marī Quetiupau majū cū caānoi, cūrē marī cabasapeoro ñuña! ¡Nipetiro cū marī basapeoroa Dios umurecōo macāācūrē! —qūī basapeowā camasā.

¹⁰ Bairo Jesús Jerusalêrê cû cajiáato, ti macã macãana nipetirã qũĩnarã etawã:

—Ăni, ħnamũ cũ ħniĩnati? —ĩ jēniĩnawã Jesure causerãrê.

¹¹ Bairo na caijēniĩnarō tũgo, atore bairo na iŵã:

—Ăni Jesús, profeta, Nazaret Galilea yepa macãacũ niĩnami —na iŵã.

Jesús purifica el templo

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Bairo Jesús puame etari, templo capairi wii ñubuerica wiire jãami. Ti wiire jãetari, to macãana nuniri cawapatari majãrê, bairi wapatiri majã cũãrê na acurewiyojo jũgowĩ nipetirore. Tunu moneda tiirire cawasoari majã ya mesarire, bairi buare cawapatiri majã ya mesari cũãrê tujerecũ peyocõawĩ.

¹³ Bairo átiri, bairo na iŵĩ:

—Dios cũ caquetibujuri tutipũ bairo iĩna: “Yũ ya wii ñubuerica wii majũ nigaro,” iĩna. Bairo caiquetibujumiat-acũãrê, mujãã puame apeye aruare bairo mujãã átiya. Camasãrê jerutinuniri majãrê bairo caãna ħniri jerutiri majã na caãni wii, ũtã wiire bairo mujãã átiya ati wii, Dios ya wiire —na iŵĩ Jesús.

¹⁴ Cabero Jesús templopũ cũ caãno mai, cacaapee iĩnmasiēna puame, bairi ñicãri caroyetuarã cũã cũtu etawã. Jesús puame na catiowĩ. ¹⁵ Bairo sacerdote majã quetiuparã, bairi Moisés ħnacũ cũ caroticĩrĩqũērê cajũgobueri majã cũã caroaro cũ caátieri iĩnamirãcũã, tunu cawĩmarã templopũ, “Nipetiro cũ marĩ basapeoto David ħnacũ pãrãmirê,” na caĩrō tũgori, Jesure qũĩnatejãñuwã.

¹⁶ Bairi atore bairo qũĩwã:

—Cawĩmarã, ħbairi na caĩrō, mu tũgoetiayati? “ĩTocãrõã jãnaña!” na iĩna —qũĩwã sacerdote majã quetiuparã Jesure.

Bairo na caĩrō tũgo, atore bairo na iŵĩ Jesús:

—Yũ tũgomajũcõãña. ħMujãã puame ħnoa cawĩmarã Diore na cabasapeorijere mujãã iĩnatinucũĩnati Dios ya tutipũ? Mujãã masĩrã. Bairo iĩna:

‘Dios, cawĩmarãrê, caũpũrããcã cũãrê murê na caĩuseanipeere mu na basapeo joroque na mu átiya,’ ħ quetibujuya ti tutipũ —na iŵĩ Jesús fariseo quetiuparãjããrê.

¹⁷ Bairo ħ yaparo, na aweyori ti macã Jerusalêrê witicoámĩ, Betania macãpũ ácũ. Topũ jãã cãniwũ.

Jesús maldice la higuera sin fruto

(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Cabusuri rũmu caãno tunucoámĩ Jesús Jerusalēpũ. Bairo ti macãpũ ácũ, queya tũgoñãñupĩ. ¹⁹ Bairo queyari, jĩcãũ yucu higuera cawãmecũtii, maa tũniacã caãniirê iĩnajowĩ. Bairo iĩnajori yua, carĩcare iĩnaũ ámĩ. Bairo carĩcare cũ camacãmiatacũãrê, capũũ jeto ãñupã. Rĩca mañupã. Bairo cabairoi, atore bairo iŵĩ yua Jesús higerare:

—ĩAtii, tocãrõã rĩca manigaro yua!

Bairo cũ caĩrō, jicoquei ti yucu puame jĩnicoaãpũ.

²⁰ Bairo cabairo iĩna, jãã, Jesús cũ cabuerã puame jãã iĩna acũacoapũ. Atoe bairo jãã iŵũ Jesure:

—ħÑe jũgori yoaro mee to jĩnicoayati ti yucu? —cũ jãã ħ jēniĩnawũ.

²¹ Bairo jãã caijēniĩnarō tũgo, atore bairo jãã iŵĩ Jesús:

—Cariape mujããrê ñiĩna: Dios mena tũgoñatutuari pũgani cãrō tũgoñari mee, “Yũ caĩrõrê bairo baicoagaro,” cariape mujãã caĩtũgoñatutuoacõãta, atii higuera yucure yũ caátiatatore bairo netõjãñurõ mujãã átimasĩgarã. Bairi ati ũtãũrê etari, “Wãáti ria capairiyapũ etanucãrõjã,” mujãã caĩata, mujãã caĩrõrẽã bairo baibujioro tii ũtãũ puame. ²² “Yũ ca-jēnirõrẽã bairo jogũmi Dios,” cariape mujãã caĩtũgoñatutuoacõãta, nipetiri

wāme cū mujāā cajēnirijērē mujāā joma-jūcōāgumi Dios —jāā īwī Jesús.

La autoridad de Jesús

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Bairo cabero templo wiipu jāāmi Jesús. Bairo topu camasārē cū cabueāni-toye, sacerdote majā quetiuparā, aperā judío majā, cabūtoa camasīrā cūā, cūtu etari, atore bairo qūī jēniñawā:

—¿Noa ūna na carotiro mena bairo mu átiati ñamicā mu caátijatjere?

²⁴⁻²⁵ Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na īwī Jesús:

—Yū cūā mujāārē jīcā wāme yū jēniñagu. Cariape yū mujāā yūwa: ¿Ni ūcū camasārē cū bautiza rotijoyupari Juan ānacūrē? ¿Dios, o camasā puame cū na bautiza rotijoyupari? Tierē cariape yū mujāā caīquetibujūata, yū cūā cariape mujāārē yū quetibujugu, “Noa ūna na carotiro mena bairo yū átiya,” mujāā ñigu —na īwī Jesús.

Bairo cū caīrō tūgo, yasioroaca āmeo busuwā na majū cūrē na caīyūpeere: “¿Nopē bairo cū marī yūrāati? ‘Dios puame cū bautiza rotijoricūmi Juarē,’ marī caīata, ‘Toroque, ¿nopēirā Juan ānacū cū caquetibujurijere cariape mujāā tūgoeti?’ marī ibujioūmi. ²⁶ Tunu bairoa, ‘Camasā puame cū bautiza rotijoricarāma Juarē,’ marī ī masīētīña, marīrē tutirema, irā. Merē camasā nipetiro, ‘Juan ānacū Dios cū caquetibujurotjoricū āmi,’ ī tūgoñacōāñama,” yasioroaca āmeo ī busuwā. ²⁷ Bairi, “Jāā masīētīña Juarē cabautiza rotijoricure,” qūīwā fariseo quetiuparājāā Jesure.

Bairo na caīrō tūgo, Jesús puame bairo na īwī:

—Cariape yū mujāā yuetiya. Bairi yū cūā, “Noa ūna na carotiro mena tore bairo yū átimasīña,” mujāārē ñi quetibujuetigu —na īwī.

La parábola de los dos hijos

²⁸ Ī yaparo, ape wāme īcōñarī bairo na ī quetibujuwī Jesús:

—¿Dope bairo mujāā ī tūgoñañati atie quetire? Jīcāū pugarā capūnaacucū āñupū. Bairi jīcāūrē, “Macū, ati rūmurē yū use wesepu mu capaauāto yū boya,” qūīñupū. ²⁹ Bairo cū caīrō tūgo, cū macū puame, “¡Yū áperigu, yū ágaetiya!” qūīñupū. Cabero cū pacure cū cainetōnucārījērē ape wāme tūgoña wasoari, paau acoásúpu. ³⁰ Cabero tunu cū macū apeire torea bairo cū paarotiyupu na pacu tunu. Cū puame, “Jau, āmeacā yū paau águ,” qūīñupū. Bairo caī nimicūā, paau ápéyupu. ³¹ Bairi na pacu cū caborijere caátacu, ¿ni puame cū āñuparī? —na ī jēniñawī Jesús, to caāna fariseo majārē.

Bairo cū caījēniñarō tūgo:

—Cū macū cū carotijūgoatacu puame niñami na pacu cū caīrījērē catūgousau majū —qūīwā.

Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īnemowī tunu Jesús to caāna fariseo majārē:

—Cariape mujāārē ñiña: Torea bairo Roma macā macāānarē camasā yaye dinerore jejjobajari majā, bairi carōmia caūmua mena caepewapatarā rōmirī cūā, mujāā jūgoye Dios mena cabusuqūēnorā ānirī, Dios cū carotimasīrīpaure mujāā jūgoye jāāgarāma. ³² Juan ānacū puame caroa ānajē cutajere mujāārē quetibujuyupi. Bairo cū caīquetibujumiatacūārē, cariape cū mujāā tūgoesupa. Bairo cū caīquetibujuriquere cariape mujāā catūgoetimiatacūārē, dinerore jejjobajari majā, bairi carōmia caūmua mena caepewapatarā rōmirī cūā cū tūgousayupa. Bairo na caáto īñamirācūā, roro mujāā caátajere tūgoña yapapuari mujāā tūgoña

wasoaesupa mujāā yerire —na ī quetibujawī Jesús.

La parábola de los labradores malvados

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Ī quetibujū yaparo, atore bairo camasārē na ī quetibujunemowī tunu: “Tunu ape wāme īcōñarī, mujāārē yu quetibujupa: Āñupū jīcāu wese upau. Cū puame use wesere quēnoñupū. Bairo ti wesere ote yaparo, cū wesere jānīa ēñotayupū ūtā rupaa mena. Āti yaparo, use ocore na canumuparo cūārē quēnoñupū. Āti yaparo, na cañnacotepa wii cañmuarī wii, torre cūārē quēnoñupū. Bairo quēno yaparori bero, acoásupū cayoaropu. Mai, āgu jūgoye, cū wesere waso cūñupū aperā paari majārē, wapatagu. ³⁴ Cabero yua, use cabutiri yutea caetaro masīrī, cū ūmuarē na joyupū cū ya wesere cū cawasoricarā tupū. Cūrē na cawasorique wapare bou, na joyupū, tiere na jeatībojaáto, ī. ³⁵ Bairo cū ūmua na caetaro īña, ti wese paari majā puame cū ūmua cū cajomiatana jīcāārārē na quēñuparā. Aperārē na pajīārecōāñuparā. Aperārē ūtā rupaa mena wēērī na cāmītu tunuojoyuparā. ³⁶ Cabero ti wese upau puame cū ūmua cū cajojūgoricarā netōjāñurō na jonemoñupū tunu cū wesepū. Tunu torea bairo na ásuparā ti wesere capaari majā puame.

³⁷ “Cabero ti wese upau cū macū majūrē cū joyupū, atore bairo ī tūgoñarī: ‘Yu macū roquere cū nucūbubogubujorāma, yu macū majū cū cañnoi.’ ³⁸ Bairo cū caītūgoñamiatacūārē, wese paari majā puame ti wese upau macū cū caátore īñarī, āmeo īñuparā: ‘Atíyami ati wese upau macū. Cūā niñami cū pacū cū cariaro bero ati wesere cacūgousapau. Bairi cū marī pajīārocacōāto. Bairo marī caápata, ati wese uparārē bairo marī tuagarā,’ āmeo īñuparā na majū. ³⁹ Bairo caīrā ānirī na caīrōrēā bairo ásuparā.

Ti wese tūnipū cū ñeowaátī, cū pajīārocacōāñuparā,” na ī quetibujawī Jesús.

⁴⁰ Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo na ī jēniñawī cū caīrījērē catūgori majārē: “¿Dope bairo ácumī mujāā ī tūgoñañati cū macūrē na capajīārocaro bero ti wese upau puame ti wesere etaupū?”

⁴¹ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo quīwā:

—Bairo átigumi: Bopacooro na īñaecū, ti wese paari majārē na pajīārecōāgumi. Bairo na átirerī bero, aperārē cū wesere coteroticūgumi. Na puame roque cū jogarāma cūrē na cawasorique wapare, ti yutea caetaro —quīwā Jesure cū caīrījērē catūgori majā.

⁴² Ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemowī tunu:

—¿Atie quetibujucūrīquērē mujāā īñāetincūñati Dios yaye busurica tutipū? Mujāā masīrā. Bairo īña:

‘Ūtā mena cawii quēnorī majā jīcā ūtāārē na caboetimiatacūārē, tia puame caāni majūrīcā nigaro.

Tia camanicōāta, wii manibujioricarō. Dios puame bairoa ásupi.

Bairo cū caátore īñarā, marī tūgoña useaniña,’ ī quetibujūya Dios yaye busurica tutipū —na ī quetibujawī Jesús.

⁴³ Ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemowī tunu:

—Bairi mujāārē ñiña: Mujāā, Dios cū carotimasīrīpauare cajāābujioatana topū mujāā jāāetigarā. Aperā puame roque jāāgarāma. Dios cū carotirore bairo caátimajā jāāgarāma. ⁴⁴ Tunu ni jīcāū ūcū tia ūtāā mena cū cañarocapeata, rocapecoabujioūmi. Tunu bairoa tia, jīcāū buipū to cañarocapeata, cū rocaboo rocacōābujio —na ī quetibujawī Jesús, tia ūtāārē bairo cū cabairijere na quetibujūgu.

⁴⁵ Bairo cū caīquetibujūro tūgo, sacerdote majā quetiuparā bairi fariseo

majā cūā masīcōāwā Jesús cū caīrījērē. “Marī puame tia ūtāārē carocari majārē bairo marī āniña. Bairo marīrēā īgu īcūmi Jesús,” ī tūgoñawā. ⁴⁶Tie jūgori Jesure cū ñegamirācūā, cū ñemasīēma, camasārē na uwirā. “Jesús profeta ācūmi,’ ī tūgoñarī marī qūērema camasā, cū marī cañerotiata,” īrā, cū ñemasīēma.

La parábola de la fiesta de bodas

(Lc 14.15-24)

22 Tunu ape wāme camasārē īcōñarī na quetibujunemowī:

²“Dios cū carotimasīrīpau atore bairo niña: Jīcāñ quetiupau rey cū macū cū cawāmojiyaparo bose rūmūrē qūēnobojoyupū. ³Bairo qūēnorī yua, cū capiiatanarē cū ūmuarē na piirotijoyupū. Bairo cū caīrōrēā bairo cū ūmua narē na caquetibujunetōmiatacūārē, cū capiiatana puame atīgaesuparā. ⁴Bairi cabero aperā cū ūmuarē tunu na piirotijonemoñupū: ‘Bairo mujāā īgarā yu capiiatanarē: “Merē marī caugaparo etaya. Yu wecuare, aperā waibutoa caroaro cariicūna cūārē na pajīārī, na riire yu āsūñaioyaparoya. Ñe ūnie rusaetiya. Bairo tāmuri mujāā apá,” na ī quetibujunetōrājá,’ na ī joyupū quetiupau rey cū ūmuarē. ⁵Cū capiiimiatana puame cū yueticōāñuparā. Jīcāñ na mena macāācū cū wesepū acoásúpū. Apei cū caapeye nunirōpū acoásúpū. ⁶Aperā puame quetiupau rey ūmuarē ñerī, roro na ásuparā. Jīcāārē na pajīāreyuparā. ⁷Bairo quetiupau rey puame roro na caáto tūgo yua, asiajāñuñupū. Cū ūmua soldaua pajīārī majā puamerē natu joyupū, na pajīārerotijou. Na ya macā cūārē joerocacōā rotiyupū. ⁸Bairo átirotiri bero, atore bairo cū ūmua aperārē na īñupū: ‘Yu macū cū cawāmojiyaparo bose rūmūrē ñe ūnie merē rusaetiya.

Yu capiijomiatana puame roro na caátie jūgori na yu boetiya. ⁹Bairi maarīpu mujāā caátó yu boya tunu. Maapu caāna tocānacāūpurea mujāā cabocaetarārē, “Ūgarasā quetiupau rey macū bose rūmūrē,” na mujāā īwā. ¹⁰Bairo cū caīrō tūgo, cū ūmua cū caīrōrēā bairo maarīpu ásuparā. Á yua, nipetiro na cabocaetarārē na neñoñuparā, camasā na caīroarā, na caīroaena cūārē. Bairo na caátoi, quetiupau rey bose rūmu cū caqūēnorī aruare camasā jeto jiracoasuparā yua.

¹¹“Bairo quetiupau rey puame cū capiijoatanarē na jēnigu, ti aruapū etayupū. Eta yua, jīcāñ na mena macāācūrē qūññabocayupū. Cū puame jutii, wāmo jiyarica bose rūmu macāājē mee jutii jāñañupū. ¹²Bairo tie mee cū cajāñarō īñarī quetiupau rey atore bairo qūññupū: ‘Yu yau, wāmo jiyarica bose rūmu macāājērē mu jutii jāñāētiña. Bairo, ¿noa na carotiro mena yu ya wiire mu jāāti?’ qūññupū. Caūmu puame quetiupaure dope bairo qūñ masīēsupū. ¹³Bairi quetiupau rey puame cū mesarire cañarīcāñgōrī majārē atore bairo na īñupū: ‘Ānirē cū ñeña. Cū wāmorī, cū raporire jiyari, jō macā canaitiārōpū cū rocawiyocōā joya,’ na īñupū. To canaitiārōpū camasā capāārā otigarāma. Na opire bacarupotugarāma, butioro yapapuarā. ¹⁴Capāārā niñama Dios cū capiijorā. Bairo na caānimiatacūārē, na mena macāāna jīcāārā jeto cū yuyama, cū cabeserā puame,” na ī quetibujuwī Jesús.

El asunto de los impuestos

(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵Cabero fariseo majā jīcārōrē bairo āmeo busupēñirā neñañuparā. “¿Dope bairo rorije cū busuo joroque marī ánaati? Bairo roro Jesús cū cabusuata, cū marī busujāmasīgarā,” īrā neñañu-

parā. ¹⁶ Bairo busupēni yaparo, na cabuerā, bairi Herodes yarā cūārē Jesutu na joyupa, atore bairo qūi jēniñagarā:

—Cabuei, jāā masīña merē mu caātiānierē. Mua, caroaro cariape mu quetibujunucūña. Tunu bairoa cariapea Dios marirē cū caānirotiricarorea bairo mu bueya. Aperā roro na cabaurije, aperā caroaro na cabaurije jūgori mee na miñabeseya. ¹⁷ Bairo cabai ānirī, ¿dope bairo mi tūgoñañati romano majā marirē na carotirijere? ¿To ñuñati quetiupau emperadore camasā yaye dinerore jeri, jāā cajoata, o to ñuētīñati? —qūi jēniñawā.

¹⁸ Jesús puame roro na caītūgoñarījērē masicōārī, atore bairo na īwī:

—Mujāā, caītopairā, ¿nopēirā, “Roro qūiāto,” caīrārē bairo yu mujāā ī jēniñañati? ¹⁹ Jau, yure joñijate moneda tiire, emperadore mujāā cajonucūrī tii ūnorē —na īwī.

Bairo cū caīrō tūgo, moneda tiire cū nuniwā. ²⁰ Bairo na canunirō, atore bairo na īwī:

—¿Noa riape to tusayati ti tii moneda tiiacapure? Tunu bairoa, ¿noa wāme woaturique to tusayati? —na ī jēniñawī Jesús.

²¹ Bairo cū caīrō, na puame bairo qūiwā:

—Emperador, quetiupau ya wāme, bairi tunu cū riape tusaya ti tii moneda tiiacapure —qūiwā.

Bairo na caīquetibujuro, atore bairo na īwī yua Jesús:

—Toroque emperador quetiupaure cū yaye caānierē, cūrē cū tunujoya. Tunu bairoa Dios yaye caānierē Diore cū jonucūña —na ī quetibujuwī Jesús fariseo majārē.

²² Bairo cū caīrō tūgorā, cū caī-quetibujurijere tūgo acuacoama. Bairo bairā, cū witiweyocoámā.

La pregunta sobre la resurrección

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Ti rūmua caāno jīcāārā saduceo majā na caīrā qūiñarāmā Jesure. Mai, saduceo majā puame atore bairo caītūgoñarī majā niñama: “Camasā cariacoatana, nopē bairo catitunu masīñama,” caītūgoñarā āma. Bairi atore bairo qūiwā Jesure:

²⁴ —Cabuei, Moisés ānacū atore bairo marirē ī woacūñañupī tirūmupure: “Ni jīcāū ūcū cawāmojiyaricū cū nūmo mena pūnaa mácūā cū cariacoopata, cū ānacū bai puame cū buiacore cō cū wāmojiyaáto. Bairo cū caáto, cū pūnaa caāni-parā puame cū ānacū pūnaarē bairo ānibujiorāma,” īcūñupī. Tiere mu masī. Bairi jīcā wāme īcōñarī jāā quetibujupa mai: ²⁵ Āñuparā jīcāni, jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāū jīcāū pūnaa. Bairi cajūgocu puame wāmojiya jūgoyupu. Cabero pūnaa mácūā riacoásupu. Bairi cū ānacū bai puame cū buiacore wāmojiyayupu tunu. Cabero pūnaa mácūā riacoásupu cū cūā. ²⁶ Bairi torea bairo cū bai cabero macāācū cūā cō wāmojiyamī, riacoásupu. Bairo jetoa aperā cū bairā cūā na buiacore numocutimī, pūnaa māna jeto riapeticoásuparā. ²⁷ Cabero na ānana nūmo caānimirīcō cūā riacoásupo. ²⁸ Bairo ati yepapu nipe-tirā nūmo caānacō ānirī yua, cariaricarā tunu na cacatiropu na caāno, ¿ni majū jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāū mena macāācū nūmo cō ānicuti? —qūi jēniñawā saduceo majā Jesure.

²⁹ Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na ī quetibujuwī Jesús:

—Mujāā, saduceo majā, Dios yaye cū caquetibujucūrīqūē, bairi cū catutuarije cūārē mujāā tūgoña mawijiacoaaya, bairo īrā. ³⁰ Ape umurecōore caūmua, carōmia cūā catiri caetaparā puame nūmo manigarāma. Ángelea majā, umurecōo macāāna na caānorē bairo

nigarāma. ³¹ Apeyera tunu mujāārē yu quetibujugū: ¿Cariacoatana nimirācūa tunu na cacatiore Dios cū caquetibujucūrīcā tutipū mujāā īnaetinu cūñati atiwērē? Mujāā masīrā: ³² ‘Yu, yu āniña Abraham, cū macū Isaac, bairi cū macū Jacob quetiupau caānacū,’ īnupī. Bairo cū caīrōī, marī masīña: Dios puame cayasirā ānana ūna quetiupau mee niñami. ¿Cacatirā majū quetiupau roque niñami! —na ī quetibujawī Jesús saduceo majārē.

³³ Bairo camasā puame cū caīquetibujuro tūgo, tūgocōā maniāma caroaro Jesús cū caīquetibujurijere yua.

El mandamiento más importante

(Mr 12.28-34)

³⁴ Bairo Jesús caroaro cū caīquetibujuro jūgori, pugani cū jēniñanemo masīēma saduceo majā puame yua. Bairo tiere tūgorā, fariseo majā puame na majū āmeo busupēnigarā neñañuparā. ³⁵ Bairo busupēni yaparo yua, jīcāū na mena macāācū, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueire Jesutū cū joyupa. Bairi cū puame Jesús roro cū busuāto īrā na cajoatacū, atore bairo qūī jēniñawī:

³⁶ —Cabuei, Moisés ānacū cū caroticūrīqūē mena macāājē, ¿dise puame caānimajūrījē cū caroticūrīqūē to āniñati? —qūī jēniñawī.

³⁷ Bairo cū caījēniñarō tūgo, atore bairo qūīwī Jesús caūmurē:

—‘Mujāā, Israel macāāna, mujāā caātīānie nipetirije mena cū maiña. Tunu bairoa mujāā yeripu, mujāā catūgoñarījē nipetirije mena cū maiña. Tunu bairoa mujāā catutuarije nipetirije mena cū maiña.’ ³⁸ Atie Moisés cū caroticūrīqūē tocānacā wāme netōrō caānimajūrījē niña. ³⁹ Atie rocajāñurī

cū caroticūrīqūē torea bairo jāñurī niña tie cūā. Bairo īña: ‘Mujāātū macāāna cūārē mujāā rupaure mujāā camairōrēa bairo na maiña.’ ⁴⁰ Tie puga wāme cū caroticūrīqūē caānimajūrījē niña. Moisés ānacū ape wāme cū caroticūrīqūē bairi profeta majā na caroticūrīqūē tocānacā wāme netōrō caānimajūrījē niña. Tie camanicōāta, ape wāme carotirije manibujoro —qūī quetibujawī Jesús cajūgobueire.

¿De quién descende el Mesías?

(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹⁻⁴² Bairo fariseo majā aperā na caneñarō, atore bairo na īwī Jesús cūtu caānarē:

—¿Dope bairo mujāā ī tūgoñañati Mesías, “Dios cū cajou,” na caīrē? ¿Noa macū cū ānicuti? —na ī jēniñawī.

Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīwā: —David ānacū pārāmi niñami.

⁴³ Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ī jēniñanemowī tunu:

—Bairo cū caānimiatacūārē, ¿nopēī David ānacū puame Espiritu Santo cūrē cū camasiōrījē jūgori, “Yu Quetiupau,” cū qūīñañuparī Mesīare? Atore bairo īnupī David:

⁴⁴ ‘Dios puame yu Quetiupaure atore bairo qūīwī:

“Ato ruiya cariape nugōā puame mai. Mu pesua caānanarē na yu canetōnucārō bero, mu puame na mu rotimasīgu,” ī woatuyupi David ānacū, Dios cū caīrīqūērē.

⁴⁵ Bairo Mesīare, “Yu Quetiupau,” cū caīmiatacūārē, ¿dope bairo cū pārāmi majū cū ānibujiocuti? —na ī jēniñawī Jesús cūtu caānarē.

⁴⁶ Bairo cū caījēniñarō tūgo, ni jīcāū ūcū cū yumasīēmi jīcā wāmeacā ūno. Bairi yua pugani cū jēniñanemo masīēma.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

23 Cabero camasā cūtu caānarē, bairi jāā, cū cabuerā cūārē atore bairo jāā īwī: ²“Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cajūgobueri majā, bairi fariseo majā cūā, ‘Bairo īgaro īña Moisés ānacū marīrē cū caroticūrīqūē,’ mujāārē ī quetibujunucūñāma. ³Bairi mujāārē na caīquetibujurijere bairo āsa. Na tūgousaya. Bairo na tūgousamirācūā, bairāpua na caātiānierē bairo ápericōāña. Caītopairā ānirī cariape rotimirācūā, na majū puame na caātirotirotore bairo áperiyama. ⁴Caūmu jīcāū, cū paabojari majōcure cū jupusaetiyami. Jīcā wāme ūnoacā cūārē cū juáperiyami. Tore bairo Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi fariseo majā cūā átiyama camasārē. ‘Jīcā wāmeacā rusaeto āsa,’ camasārē caīrā nimirācūā, na puame tore bairo áperimajūcōāñāma. ⁵Tunu bairoa caroa wāme nipetirije na caátie camasā na caīñajoropu átinucūñāma, nipetiro camasā nūcūbugoro na mena na catūgoñaparore bairo īrā. Tunu bairoa Dios yaye busurique, na cawoaturi pūriācārē jīyanucūñāma na riapē buipū, na wāmoripū cūārē. Tunu bairoa jutii cayowerijere jāñajesoyama. ⁶Tunu bōse rūmu caāno narē na capiiata, caroapauripure ruiiri ugaganucūñāma. Tunu bairoa űubuerica wiipū na caápāta, quetiupau cū caruirije űniepū jeto ruiganucūñāma. ⁷Tunu bairoa maapu na caāñesēāta, nipetiro camasā nūcūbugorique mena na cajēnirō bonucūñāma. ‘Jāārē Cabuerā!’ camasā narē na caījēnirō bonucūñāma.

⁸“Bairo na cabomiatacūārē, bairo na caborore bairo mujāā caīñacōrō yu boetiya. Mujāā cabuei jīcāū

niñami. Tunu mujāā puame jīcāū pūnaa jīcārōrē bairo cabairā mujāā āniña. Bairi, ‘Jāārē Cabuerā!’ camasā mujāārē na caīroaro boeticōāña. ⁹Tunu bairoa ni jīcāū űcū ati yepa macāācūrē, ‘Marī pacu űcū niñami,’ qūiroaeticōāña. Jīcāūā niñami marī Pacu, űmurecōo macāācū majū. ¹⁰Tunu bairoa, ‘JMarī Quetiuparā!’ aperā mujāārē na caīroarore boeticōāña. Yu, Cristo jeto camasā quetiupau yu āniña. ¹¹Bairi ni jīcāū űcū caānimajūūrē bairo caānigau, cabopacarārē caroaro na cū cajuáto űña. ¹²Ni jīcāū űcū cū majūā, ‘Caānimajūū yu āniña,’ caī puamerē, cabugoro macāācūrē bairo cū ānio joroque cū átigumi Dios. Apei, ‘Caānimajūū mee yu āniña,’ caī puame roquere, cabero cabugoro macāācūrē bairo mee cū ānio joroque cū átigumi Dios.

¹³“JiMujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, caītopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā caātiānie jūgori! Dios cū carotimasīrīpaure mujāā jāāmasiētigarā. Tunu camasārē ricaati buerā, Dios cū carotimasīrīpaure cajāāgarā puamerē caēñotarārē bairo na mujāā átinucūña.

¹⁴“JiMujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, caītopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā caātiānie jūgori! Cawapearā rōmiri ya wiirire mujāā ēmanucūña. Tunu yoaro Diore cū mujāā jēniñubuetonucūña. Bairi aperā netōjāñurō roro mujāā netōgarā.

¹⁵“JiMujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, caītopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā caātiānie jūgori! Cayoaropu, ria capairiyare pēña átí, o ape yepapure ánetō átí, mujāā quetibuju

ñesēānucūña, mujāā yaye quetire, camasā na catūgousaparore bairo irā. Bairo jīcāū catūgousaure cū bócarā, ricaati cū mujāā caquetibujuriye tūgori tūgoñamawijiao joroque cū mujāā átiya. Mujāā netōjāñurō caróure bairo caácu cū ānio joroque cū mujāā átiya. Bairo mujāā caátie jūgori caūpetieti peeropu roro majū baigumi.

¹⁶ “¡Mujāā, roro majū mujāā netōgarā! Jīcāū cacaapee mácū cū yarārē, ‘Mujāā yu jūgogu,’ caī ūcūrē bairo mujāā baiya. Ricaati camasārē na mujāā bueya. Atore bairo na mujāā ī quetibujuya: ‘Ni jīcāū ūcū, “Caānorē bairo ñiña,” īgu, “¡Dios ya wii mena ñiña!” cū caīata, cabero cū caīrōrēā bairo cū caápericōāta, ñubujioro. Bairo īmicūā, “¡Dios ya wii macāājē oro majū mena ñiña!” cū caīata, cabero cū caīrōrēā bairo cū caápericōāta roque, ñuētīña,’ cariape mee mujāā ī quetibujuya camasārē. ¹⁷ ¡Bairo caīquetibujurā ānirī cacaapee mánarē bairo mujāā baiya! Catūgomasiēnarē bairo mujāā tuaya. Dios ya wii macāājē oro puame, ti wii netōjāñurō caānimajūrījē mee niña. Ti wii puame, ti wii macāājē oro to ñuo joroque átiya. ¹⁸ Tunu atore bairo camasārē na mujāā quetibujunemoña: ‘Ni jīcāū ūcū, “Caānorē bairo ñiña,” īgu, “¡Altar mena ñiña!” cū caīata, cabero cū caīrōrēā bairo cū caápericōāta, ñubujioro. Bairo īmicūā, “¡Waibucu riire na cajoemugōjorije mena ñiña!” cū caīata, cabero cū caīrōrēā bairo cū caápericōāta roque, ñuētīña,’ mujāā īto quetibujuya camasārē. ¹⁹ ¡Cacaapee mánarē bairo mujāā baiya! Waibucu riire na cajoemugōjorije puame altar netōjāñurō caānimajūrījē mee niña. Ti altar puame waibucu riire ñuo joroque átiya. ²⁰ Bairi ni jīcāū ūcū, ‘Caānorē bairo ñiña,’ īgu, ‘¡Altar mena ñiña!’ cū caīata, ‘¡Altar, bairi nipetirije altar bui macāājē mena ñiña!’ caīrē bairo īñami. ²¹ Tunu bairoa

ni jīcāū ūcū, ‘¡Templo mena ñiña!’ cū caīata, ‘¡Templo wiire, bairi ti wii macāācū Dios mena cūā ñiña!’ caīrē bairo īñami. ²² Tunu bairoa ni jīcāū ūcū, ‘¡Umurecōo mena ñiña!’ cū caīata, ‘¡Dios ya trono, bairi to ruiricarō macāācū mena cūā ñiña!’ caīrē bairo īñami.

²³ “¡Mujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē cajūgobueri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, caītopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā caātiānie jūgori! Mujāā cūā puga wāmo cārō moneda tiiriacarē mujāā cacūgoata, jīcā tiiaca mujāā jonucūña Diore. O ūgarique asurique jīcā wāme ūno puga wāmo cārō mujāā cacūgoata, jīcārōācā mujāā jonucūña Diore. Bairo cariape tie ūnierē átimasīmirācūā, ape wāme paijāñurō Dios cū carotirique puamerē mujāā tūgoñaetimajūcōāña. Caroaro āmeo átaje cūārē marī rotiyami Dios. Camasārē bopacooro na marī caīñarījē, bairi caroaro āmeo mairīqūrē cūārē marī rotiyami. Tie puamerē mujāā tūgoñaētīña. ²⁴ ¡Mujāā, jīcāū cacaapee īñaecū cū yarārē, ‘Mujāā yu jūgogu,’ caī ūcūrē bairo mujāā baiya! Tunu, ‘Becoaca cū manicōāto,’ irā, oco mujāā caetipeere mujāā weyórotinucūña. Bairo weyorotimirācūā, waibucu capai, camellōre rupaua caugayujorārē bairo mujāā baiya. Cabugoro macāājē puamerē caānimajūrījērē bairo mujāā átiya. Tunu bairoa caānimajūrījē puamerē cabugoro macāājērē bairo mujāā īñacōāña.

²⁵ “¡Mujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē cajūgobueri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, caītopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā caātiānie jūgori! Jotu bapaarire dope bairo ūgueri mano mujāā coserotinucūña. Bairo rotimirācūā, mujāā yeripu roro mujāā catūgoñarījē puamerē mujāā coserotietiya Diore. Bairi mujāā cayajapairije nicōāña

mujãa yeripũ. Tunu bairoa mujãa caborije jetore mujãa tũgoñanucũña. ²⁶¡Mua, fariseo, cacaapee ñaecũ ũcũ tũgopeoya mu yu caĩrĩjerẽ! Jicãũ, cũ jotu bapa pupeapure cacosejũgoricũre bairo, mu cũa cajũgoye mu yeripũre cacosejũgopau mu ãniña. Bairo mu caáto, caroũ majũ mu ãnicõãgu yua.

²⁷“¡Mujãa, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ cajũgobueri majã, bairi mujãa fariseo majã cũa, caĩtopairã, roro majũ mujãa netõgarã, ricaati mujãa caátĩãnie jũgori! Camasã ãnana na cacũrocarica ũtã ope buire bairo mujãa baiya. Ti opeaca buipũ cabotirije mena caroaro warerique bauya. Bairo baimirõcũã, capupea puame caboaricarã õwã ãnajẽ, bairi capũnirĩjẽ cũa nicõãña. ²⁸Torea bairo mujãa baiya. Camasã mujãarẽ na caĩñarõ, caroarã majũ mujãa bauya. Bairo baumirãcũã, mujãa yeri pupeapũ mujãa rojãñuña. Caĩtorije tũgoñarĩqũẽ, bairi apeye roro tũgoñarĩqũẽ cũa mujãa yeri pupeapũ jiracõãña.

²⁹“¡Mujãa, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ cajũgobueri majã, bairi mujãa fariseo majã cũa, caĩtopairã, roro majũ mujãa netõgarã, ricaati mujãa caátĩãnie jũgori! Profeta majã, bairi aperã tirũmũpu macããna caroarã cũã, na rupauri ãnajẽ masã ope buire mujãa qũẽnonucũña caroa ũtã wiiriacãrẽ. Bairo áti yaparo, ti wiiriacãrẽ mujãa ñnacotenucũña, camasã, profeta ãnanarẽ na ñroáto, ñrã. ³⁰Cabero atore bairo mujãa ñña: ‘Marĩ puame marĩ ñicũjãã na caãni yutea macããna marĩ caãmata, narẽ bairo profeta majãrẽ roro na marĩ áperibujioricarã,’ mujãa ñña. ³¹Bairo mujãa caĩrĩjẽ jũgori, ‘Profeta majãrẽ capajĩarericarã pũnaa majũ marĩ ãniña,’ ñrãrẽ bairo mujãa ñña. ³²Torena, ¡mujãa ñicũjãã roro na caátijũgoriquere átipecõãña!

³³“¡Ñña ũna, moena majũ mujãa ãniña! Dios camasãrẽ cũ caĩnabeseri rũmu mujãarẽ peeropũ popiye mujãa baio joroque cũ caáto, ¿dope bairo mujãa rutimasĩrãati? Mujãa rutimasĩetĩgarã. ³⁴Torecũ, mujãatu yu jonemogu tunu yu yarã profeta majãrẽ, camasĩrĩ majã cũãrẽ, bairi cajũgobueri majã cũãrẽ. Bairo na yu cajomiatacũãrẽ, cañuena ãnirĩ na mujãa boetigarã. Jicããrã na mena macããnarẽ na mujãa pajĩãregarã. Aperãrẽ yucupãipũ na mujãa papuaturotigarã. Tunu aperã yu yarãrẽ sinagoga ñubuerica wiipũ na mujãa baperotigarã. Tunu aperãrẽ roro popiye na baio joroque na mujãa átigarã noo na caãnopũ. Bairi ape macãpu na caápáta, topũ cũãrẽ na usaáti, bairo jeto na mujãa átigarã roro majũ. ³⁵Bairo mujãa caáto jũgori, popiye mujãa baio joroque mujãa átigumi Dios. Tocãnacũ caroarã, caãniñarĩcãrãrẽ na carĩ reyarique wapa popiye mujãa baio joroque mujãa átigumi. Na carĩ rejũgoricũ caroũ Abel cawãmecucupui nijũgo aná, Zacarías, Berequías macũ, altar, santuario watoa mujãa capajĩarĩcũpũ nituyama camasã na carĩ rejũgoatana capããrã beropũ. ³⁶Cariape mujãarẽ ñiña: Na ãnana wapa roro popiye mujãa baio joroque mujãa átigumi Dios, mujãa ãme caãnarẽ,” na ñwĩ Jesús fariseo majãrẽ.

Jesús llora por Jerusalén

(Lc 13.34-35)

³⁷Cabero atore bairo ñnemowĩ Jesús tunu: “¡Jerusalén, Jerusalén macã macããna mujãarẽ ñiña: Dios yarã profeta majãrẽ mujãa pajĩãrenucũwũ! Dios mujãarẽ cũ caquetibujurotijomirĩcãrã cũãrẽ ũtã mena wẽẽrĩ na mujãa pajĩãrenucũwũ. Bairo roro majũ na mujãa caátimiatacũãrẽ, ¡nairõ mujãarẽ yu juátinmogamiwũ! Áboco cõ pũnaarẽ na asipogo, narẽ cõ caneñorõrẽ

bairo mujãã yu juátinemogamiwũ. Bairo yu caátimiatacũarẽ, jicã nũgõã yu mujãã boepũ. ³⁸Bairo mujãã caboetoi, tocãrõã yua, mujãã caãnipau yasicoagaro. Tore camasã aweyorocacõãgarãma. ³⁹Caãnorẽ bairo mujããrẽ ñiña: ‘¡Useanirĩ atíyami Dios cũ cajou majũ!’ mujãã caĩparo jũgoye, yu mujãã ñaetigarã mai,” iwi Jesús, ti macãrẽ ñnarĩ.

Jesús anuncia que el templo será destruido

(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

24 Cabero templo, Dios ya wii caã-niatacu ti wiire witicoámí Jesús. Bairo cũ caátó, jãã, cũ cabuerã puame cũtu etari, atore bairo cũrẽ jãã iwi: “¡Jã, ññañijate! Caroa wii majũ ñiña templo wii.” ²Bairo jãã caĩrõ tũgo, Jesús puame bairo jãã iwi:

—Ati wii paca ãtãpãĩrĩ ñnie nipetiri-jere mujãã ññaña. Tie cabaipere cariape mujããrẽ ñiña: Jicã rũmu, ati wiire roro na caátĩ rũmu caetaro, jicã ãtãã ñno bui tuticuti pesaricaro manopũ átiyasio ro-cacõãgarãma ati wiire —jãã iwi.

Señales antes del fin

(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³Cabero Olivo buropũ jãã acoápũ. Bairo topũ etarã, Jesús cũ caruiro ñnarĩ, jãã, cũ cabuerã puame Jesutu atí, atore bairo cũ jãã i jẽniñawũ:

—Jããrẽ mu caquetibujuro jãã boya: ¿Nocãrõpu to bairoati atie mu caĩrĩjẽ? ¿Dope bairo merẽ, “Ati yepa nemo yu tunuetagu,” bairi tunu, “Ati ãmurecõo peticoagaro,” mu caĩataje to bairoati? —cũ jãã i jẽniñawũ.

⁴Bairo jãã caĩjẽniñarõ tũgo, atore bairo jãã iwi Jesús:

—Caroaro majũ mujãã tũgoñamasĩ-garã, jããpu, jãã ñtoecore, ñrã. ⁵Capããrã atĩgarãma ñtoñesẽarĩ majã. Atore bairo ñgarãma: “Yua, Mesías yu ññaña, Dios

cũ cajou,” ñgarãma. Bairo na ñrĩ, camasã capããrãrẽ na ñtogarãma. ⁶Tunu bairoa mujãã queti tũgogarã: “Camasã aper-opũ cũãrẽ ñmeo pajĩarã átiuparã.” Bairo na caátie quetire tũgori, tũgoacuaet-icõãña. Ati ãmurecõo capetiparo jũ-goye bairoa cabaijũgoyecutipee ñiña bairopũ. Bairi tũgoacuaeticõãña. ⁷Ti yutea caãno jicã yepa macããna, ape yepa macããna mena ñmeo pajĩãgarãma. Tunu bairoa jicã macã macããna ape macã macããna mena ñmeo pajĩãgarãma. Tunu apeye auariarique atĩgaro. Tunu tutu-aro mena ati yepa cãã yuguigaro nipe-tiropũ. ⁸Jicãõ carõmio bairirupũ caãcõ cõ macũ cũ cabuiari rũmu capũnirõ tũ-goñarĩ cõ cawisiojũgoriquere bairo ñiña atie ãmurecõo cabaipere mujããrẽ yu caquetibujuri.

⁹“Mai, atie cabaiparo jũgoye mujããrẽ roro átiũgogarãma. Mujããrẽ ñerĩ, aperãrẽ mujãã jogarãma popiye mujãã baio joroque na caátiparore bairo ñrã. Bairo áticõã, roro majũ mujããrẽ átiigarãma. Bairi yua, ati ãmurecõo macããna nipetirã mujããrẽ ññategarãma, yu yarã mujãã caãnoi. ¹⁰Bairi ti yutea caãno capããrã camasã yu yaye busuriquere piticõãgarãma. Jicããrã ñmeo busujãbuitiregarãma na majũ. Bairo bairã, ñmeo tejãñugarãma na majũ. ¹¹Tunu bairoa, ‘Jãã, profeta majã, jãã ññaña,’ caĩtori majã capããrã etagarãma. Bairo camasãrẽ na i quetibujuri, na ñtogarãma. Ricaati tũgojũgogarãma camasã puame. ¹²Camasã roriye na caátie butioro majũ nigaro. Bairi camasã capããrã na caãmeomairĩjẽrẽ jãnacõãgarãma. ¹³Bairo na caátimiatacũãrẽ, noa ñna yu yaye busurique jicã wãmeacã ñnorẽ na cajãnaeticõãta, yasietigarãma. ¹⁴Atie caroa queti cãã ati ãmurecõo capetiparo jũgoye nipetiropũ cajesapeticoa jũgoyecutipee ñiña bairopũ.

¹⁵“Bairi mujāā puame profeta Daniel ānacū cū caīquetibujū jūgoyet-icūrīcārōrē bairo cabaletarijere īnarā, atore bairo mujāā ī tūgoñamasīgarā: ‘Merē ati macā yasīgaro baiya.’ Dios ya wiire nocārō caroapaure moecū carōu majū topū cū caānierē īnarā, tore bairo mujāā ī tūgoñamasīgarā yua. (Mujāā, ati tuti yu ya tutire caīnabuerā puame tūgopeoya yu yaye, yu caquetibujūrijere.) ¹⁶Bairo cabairo, Judea yepa macāāna ūtā yucupū na ruti ápáro. ¹⁷Tunu bairoa jīcāū ūcū cū wii, cabuimacā aruapū cū caāmata, ruiatīrī, cū apeyere, ape aruapū caānierē cū jei ápéricōāto. Cariape cū ácoa ápáro. ¹⁸Tunu bairoa cū, wesepū caācū cū jutii ūnierē bomīcūā, cū jetunuu ápéricōāto cū ya wiipū. ¹⁹‘Ti rūmu caāno carōmia bairirupau caāna popiye netōrō baigarāma! ¡Tunu bairoa, caūpūrāācārē, capūnaacūna cūā popiye netōrō baigarāma ti rūmurē! ²⁰Bairi Diore cū jēniña, mujāā carutiripau camasiriyoeti rūmu to caāniparore bairo īrā. Cawāma pue yutea caāno, o marī judío majā, marī cayerijārī rūmu ūnorē to cabaletiparore bairo īrā, Diore cū jēniña. ²¹Ti rūmurē roro ati yepapūre bairique nigaro. Dios ati yepare cū caātijūgori rūmu bero tocānacā rūmurē netōrō popiye bairica yutea nigaro ti rūmu caetaro. ²²Bairi Dios puame ti rūmu roro cabairijere cū cajānarotieticōāta, camasā nipetiro riapeticoabujiorāma. Baipua, mujāā, cū cabeserārē mairī, peti yutea ūnoa popiye mujāā cabaipa rūmurē áti ēñotabojagumi.

²³“Bairi ni jīcāū ūcū, ‘Mesías, Dios cū cajou puame ati macāpū etaupū,’ o ‘Jī macāpū etaupū,’ cū caīata, cariape cū mujāā tūgoetigarā. ²⁴Caītopairā capāārā atīgarāma. ‘Yua, Mesías yu āniña,’ o ‘Yua, profeta yu āniña,’ caīrā atīgarāma. Capee átijēñogarāma, camasā ricaati

na catūgousaparore bairo īrā. Mujāā ūna, Dios cū cabesericarā cūārē itomi-garāma. ²⁵Merē mujāā, yu cabuerā, tiere mujāārē yu quetibujū jūgoyetiya. ²⁶Bairi mujāārē nīña: Noa ūna, ‘Mesías, desierto cayucumanopū buiaetaupū,’ na caīata, cariape na tūgoeticōāña. Camasā manopū yu macārā ápéricōāña. Tunu bairoa aperā, ‘Mesías, ato marī caīnaetopū ācūmi,’ na caīata, cariape na tūgoeticōāña. Bairo mee yu tunuetagu ati yepare. ²⁷Bupo puame yabei, muipū cū cawāmuatōpūi yabejūgo acū, jō muipū cū caruiropū yabetuetayami. Torea bairo yu, Camasā Jūgocu nemo ati yepapūre yu catunuati rūmurē yu baigu. Yoaro mee yu bauetagu tunu. ²⁸Tunu bairoa noo rupaurī ānajē cacūñarō yuca cūā topua neñaetagarāma,” jāā ī quetibujūwī Jesús.

El regreso del Hijo del hombre

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33;
17.26-30, 34-36)

²⁹Ī quetibujū yaparo, atore bairo jāā ī nemowī tunu: “Camasā roro majū na cabairi yutea capetiro bero, muipū ūmurecōo macāācū naitīāco-agūmi. Nami macāācū cūā bauetigumi. Nōcōā, ūmurecōore caānimiatana cūā űacoagarāma. Bairo bairā, ūmurecōo macāāna nipetirā yugui űacoagarāma. ³⁰Bairo cabairo bero, apeye ūnie áti-jēnorīqūē ūmurecōo macāājē Dios cū caāti īnorījē buiaetagarō. Bairi ati yepa tocānacā poa macāāna tiere īnarā, ‘Merē etamajūcoagumi Camasā Jūgocu,’ ī masīgarāma. Bairo na puame yu uwirā otigarāma. Tocārōā yu, Camasā Jūgocu, buseriwo watoapū nocārō yu catutuarije mena, bairi yu caasiyabatorije mena yu caatóre īñajogarāma. ³¹Bairo trompeta, pútíricaro cabusuocajoro yua, yu ūmua, ángelea majārē nipetiroppū na yu árotigu. Bairi ati ūmurecōo macāāna nipetiroppū

caānarē na neñogarāma yu cabesericarā puamerē.

³² “Mai, higuera yucure mujāā masiña. Ti yucu cawāma pūū cawasoaro iñarā, ‘Merē cūma cōñarō baiya,’ mujāā ī masiña. ³³ Torea bairo mujāārē yu caquetibujurijere bairo cabaietaro iñarā, ‘Merē Jesús ati yepapū nemo cū catunuetaparo cōñarō baiya,’ mujāā ī masigarā. ³⁴ Cariape mujāārē ñiña: Mujāārē yu caquetibujurije baipecticoagaro ti yutea macāāna na cariaparo jūgoye. ³⁵ Tunu bairoa ati umurecōo, ati yepa cūā yasipeticoagaro. Yu yaye quetibujurique roque petietigaro. Yu caīrōrēā bairo baimajūcōāgaro.

³⁶ “Bairopua ti rūmu, ti hora majū mujāā yu caquetibujurije caetaparore ni jīcāū ūcū masiētīñami. Umurecōo macāāna ángelea majā cūā masiētīñama. Yu, cū macū cūā yu masiētīña. Marī Pacu Dios jeto masiñami ti rūmu caetaparore.

³⁷ “Noé ānacū cū caāniyuteare cabaiyaricarorea bairo baigaro nemo Camasā Jūgocu ati yepapure yu catunuati rūmurē. ³⁸ Atore bairo baiyayuparā camasā mai Noé ānacū cū caāni yuteapure, ati yepa caruaparo jūgoye: Camasā caroaro āñuparā. Eti, ūga, bairi tunu wāmo jiya átiāñuparā, ñe ūno jīcā wāmeacā cabaiāñipeere tūgoñarī mee. Noé, cūmua capairicare cū caājāārī rūmupū baijāñanuparā. ³⁹ Bairo useanirō cabaiāñimiatana puame na cayasipeere masiēsuparā. Ati yepa oco mena narē to cajūgoneruaparo jūgoye masiēsuparā. Torea bairo yu, Camasā Jūgocu, nemo yu catunuetaro dope caīmasiā mani rūmu yu etagu. ⁴⁰ Ti rūmu caāno pugarā caūmua wesepū nigarāma. Bairo pugarā nimirācūā, jīcāū cū mena macāācū jeto neāecogumi. Apei cū bapa puame neāecoetigumi. ⁴¹ Tunu bairoa pugarā rōmia rupa bari trigo wāñanigarāma. Bairo pugarā rōmia nimirācūā, jīcāōā,

cō mena macāācō jeto neāecogomo. Apeo puame neāecoetigomo. Mujāā puame ti rūmu yu caetaparore dope bairo mujāā ī masiētigarā.

⁴² “Bairi yu, mujāā Quetiupau, yu caetaparore mujāā masiētigarā. Bairi masacatiya yu yarā. Cacāñirārē bairo baieticōāña. Caroaro ānicoteya. ⁴³ Tunu ati wāme mujāārē īcōñarī yu caquetibujurijere tūgopeoya: Apei wii upau, cū ya wii macāājērē cayajauacūre ñami caāno ti hora majū cū caetarore cū camasiata, cāñietibujioumi. Cū caetarore iñaricanugōbujioumi, jāāremi, ī. ⁴⁴ Torea bairo yu, Camasā Jūgocu, tunu yu caetari rūmurē jīcāū cayajari majōcure bairo yu etagu ati yepapure. ‘Ti rūmu majū etagumi,’ caīā mani rūmu yu etagu. Bairi caroaro āña. Nemo yu catunuetaparo jūgoye caroaro mujāā ānicotegarā,” jāā ī quetibujuwī Jesús.

El criado fiel y el criado infiel

(Lc 12.41-48)

⁴⁵⁻⁴⁶ Ī quetibujū yaparo, ape wāme īcōñarī atore bairo jāā īnemowī tunu: “Jīcāū quetiupau cū caápáro jūgoye, ‘Yu ūmua aperārē na mu qūēnowā. Ūgariquere na mu batowa,’ qūī cūñupū cū ūmu, cū rocajāñurī macāācūrē. Bairi cabero tunuetau, cū ūmu cū caīrotiricarorea bairo cū caápata, caroare cū jogumi. Bairi useanirī nigumi cū ūmu. ⁴⁷ Cariape mujāārē ñiña: Quetiupau puame atore bairo īgumi cū ūmurē: ‘Nipetirije yu cacūgorijere carotibojau mu ānigu.’ ⁴⁸ Bairo átato ūñorēā, cū cacūátacu puame caróu cū caāmata, ‘Yu quetiupau tāmuri tunu etaecumi,’ īrī aperā cū baparārē roro na átibujioumi. ⁴⁹ Aperā cūrē bairo paabojari majārē roro na átibujioumi. Tunu bairoa aperā caetipairā mena ūga, eticūmu baibujioumi. ⁵⁰ Bairi cabero cū quetiupau cañesēāutácū

puame, 'Ti rûmu etagumi,' cû caîmasiētī rûmurē etabujioumi. Bairo etau yua, cû caroticûátacu roro cû caátiere îñabujioumi. ⁵¹ Bairo îña yua, popiye cû baio joroque cû átibujioumi. Cû piticôâbujioumi, aperâ caîtorâ mena cû âmarô, î. Topu butioro otigarâma camasâ. Na opire bacarupotugarâma, butioro yapapuarâ yua," jâa î quetibujawī Jesús.

La parábola de las diez muchachas

25 Î quetibuju yaparo, ape wâme îcônari atore bairo jâa înemowī tunu: "Dios cû carotimasîrîpau puame cawâmarâ rômîrî puga wâmo cânacâo cawâmojiyaenarē bairo niña. Bairi na yau cû cawâmojiyari rûmu caâno cû bose rûmurē îñagarâ, cû pacu ya wiipu âsúparâ, topu cû, cû numo caânipao mena na caetarore coterâ. Bairi ñami caânoi, na cajîñabusuri rupaare tocânacâopua jeásúparâ. ² Bairo na mena macââna jîcâ wâmo cânacâ rômîrî catûgoñajûgoyecuperâ âñuparâ. Aperâ na mena macââna catûgoñajûgoyecuna âñuparâ. ³ Catûgoñajûgoyecuperâ puame na cajîñawonemopee use ape botella mena jeápeyuparâ. ⁴ Na bapa puame camasîrâ ânîrî, ape botella usere jeánemoñuparâ. ⁵ Bairo cû numo caânipaore caneiátacu puame tāmuri etaesupu. Bairi cawâmarâ rômîrî narē wûgoa caetaro, cânicoasuparâ tie jâa îrî mee. ⁶ Bairo ñami recomacâ cacônârô majû jîcâû awajarique mena, 'jJâ, îñañijate! jAtîyami cawâmau, cû numo caânipao mena! jCû marî jênirápáro!' îñupû. ⁷ Bairo cû caîrô tûgo, cawâmarâ rômîrî nipetîrâ wâcârî, na cajîñaworica rupaare qûënojûgoyuparâ tunu. ⁸ Bairo na caqûënorô, catûgoñajûgoyecuperâ puame atore bairo na î jênîñuparâ na baparâ rômîrîrê: 'jJâa jîñaworica rupaa use petiro baiya! Jîña wotutuaetiya. Bairi mujâa yaye use petoaca jâa joya,'

na îñuparâ. ⁹ Bairo na caîrô tûgo, 'Mujâârê jâa jomasîētîña. Mujâârê jâa cajoata, jâa yaye etaetibujioro,' na îñuparâ. 'Bairi wapatîrâjâ usere mujâârê carusarijere,' na îñuparâ catûgoñajûgoyecuna, na baparâ rômîrîrê. ¹⁰ Bairo na caîrô tûgo, 'Jau' î, acoásúparâ usere wapatîránâ yua. Bairo na caátô bero, cawâmojiyapau puame etayupu. Etari yua, catûgoñajûgoyecuna pajîñûrô causejeatana rômîrî puame cû, cû numo mena cû pacu ya wiipu jâacoasuparâ, ugarique ju ugaránâ bose rûmu na caqûënoatajere. Bairo na cajâârô bero, ti wii jope puamerê biacônâñuparâ yua. ¹¹ Cabero usere cawapatiratana rômîrî jopetu etarâ, atore bairo î piiyuparâ: 'jJâa Quetiupau, jâa jope pââña!' qûîmiñuparâ. ¹² Bairo na caîmiatacûârê, cawâmojiyaatacu puame ti jopere pâânemoesupu. 'Cariapea mujâârê ñiña: Mujâârê yu masîētîña,' na îñupû yua," îcônari jâa î quetibujawī Jesús.

¹³ Bairo î quetibuju yaparo, atore bairo jâa înemowī: "Mujâa, ti rûmu ti hora majû yu catunuetaparore mujâa masîētîgarâ. Bairi caroaro masacatîri ânicoteya. Cacânîrârê bairo baeticôâna," jâa îwî.

La parábola del dinero

(Lc 19.11-27)

¹⁴ Ape wâme îcônari tunu atore bairo jâa î quetibujunemowī Jesús: "Dios cû carotimasîrîpau puame jîcâû quetiupau cû cabairiquere bairo niña. Cû puame ape yepa cayoaropu âgu jûgoye, cû paabojari majârê na piijori, na nuniñupû tocânacâûrêa cû yaye dinerore, tiere na caqûënobojaparore bairo î. ¹⁵ Bairi na mena macââcûrê jîcâ wâmo cânacâ mil moneda tiiri majû cû nuniñupû. Apei puamerê puga mil moneda tiiri majû cû nuniñupû. Apei puamerê jîcâ mil moneda tiiri majû cû nuniñupû. Na capaarique na cawa-

patamasirō cārō na joyupũ quetiupau cū ũmua tocānacāūrēā. Bairo na nuni yaparo, acoásupũ na quetiupau yua. ¹⁶Bairo cū caátó bero, cū ũmua jīcā wāmo cānacā mil moneda tiiri majūr cū cajoatacu puame, āmeo nuni wapatarī yoaro mee apeye jīcā wāmo cānacā mil moneda tiiri majūrē wapatanemoñupũ. ¹⁷Torea bairo puga mil majūr moneda tiiri cū cajoatacu cūā apeye puga mil moneda tiiri majūrē wapatanemoñupũ. ¹⁸Bairo caroaro na cawapatanemomiatacūārē, jīcā mil moneda tiiri majūr cū cajoatacu puame wapatanemoesupũ. Cū quetiupau dinerore cū canunirō bero, acoásupũ. Á yua, yepa pupearũ ope yesea, cū quetiupau dinerore topũ yacūcōāñupũ.

¹⁹“Bairo cayoato bero, paabojari majūr quetiupau puame tunuetayupũ tunu cū ya yepapũ. Bairo tunuetari bero, cū paabojari majūrē na piijoyupũ, dinerore cū canunicūrīcārārē. ‘¿Nocārō majūr na wapataupari tocānacāupua?’ ĩ, na piijoyupũ. ²⁰Bairi cū paabojari majōcu jīcā wāmo cānacā mil moneda tiiri majūr cū cajoricu puame cūtu etajūgoyupũ. Eta yua, atore bairo qūññupũ: ‘Yũ quetiupau, mũ dinerore yũ mũ cacūrīqūē mena yũ wapatanemoapũ. Mũ puame jīcā wāmo cānacā mil moneda tiiri majūrē yũ mũ cacūmiatacūārē, tunu jīcā wāmo cānacā mil moneda tiirire mũ yũ tunuo buipeogu,’ qūññupũ. ²¹Bairo cū cairō, cū quetiupau puame atore bairo qūññupũ: ‘Numajūcōāña. Cañũ mũ āniña mũa paabojari majōcu. Bairi caroaro tūgoñarīqūē yeri pūna mena apeye petoaca caānie ũnierē mũ caññarīcānugōmasirō jūgori, paijāñurō caānie ũnierē caññarīcānugōpau mūrē yũ cūña. Bairi yũ ya wiipũ jāāñ asá. Yũ mena useanirī āña,’ qūññupũ. ²²Cabero cū paabojari majōcu apeī puga mil moneda tiiri majūrē cū cajoricu cūā etari, atore bairo qūññupũ: ‘Yũ quetiupau, mũ

dinerore yũ mũ cacūrīqūē mena yũ wapatanemoapũ. Mũ puame puga mil moneda tiiri majūrē yũ mũ cacūmiatacūārē, tunu puga mil moneda tiirire mũ yũ tunuo buipeogu,’ qūññupũ. ²³Bairo cū cairō, cū quetiupau puame atore bairo qūññupũ: ‘Numajūcōāña. Cañũ mũ āniña mũa paabojari majōcu. Bairi caroaro tūgoñarīqūē yeri pūna mena apeye petoaca caānie ũnierē mũ caññarīcānugōmasirō jūgori, paijāñurō caānie ũnierē caññarīcānugōpau mūrē yũ cūña. Bairi yũ ya wiipũ jāāñ asá mũ cūā. Yũ mena useanirī āña,’ qūññupũ.

²⁴“Bairo na caátimiatacūārē, apeī cū paabojari majōcu jīcā mil moneda tiiri majūrē cū cajoricu puame yua cūtu etari, atore bairo qūññupũ: ‘Yũ quetiupau, mũa, tutuaro mena caroti mũ āniña. Caoteecu nimicūā, aperā na caoteriquepũre mũ jenucūña. Tunu bairoa aperā yayere na mũ ēmanucūña. ²⁵Bairo caācu mũ caānierē uwiri caroaro yũ qūēnocūwũ mũ dinerore. Yepapũ yeseari yũ yacūwũ tiere, yasire, ĩ. Āmerē yua, mũ yũ tunuogu tie mũ dinero, yũ mũ canunimirīqūērē.’ ²⁶Bairo cū cairō tūgo, cū quetiupau puame qūññupũ: ‘Mũa, paabojari majōcu, cañuecū cateeyepai majūr mũ āniña. ¿Atore bairo yũre mi tūgoñanucūñati: “Caoteecu nimicūā, aperā na caoteriquepũre jenucūñami. Tunu bairoa aperā yayere na ēmanucūñami,” yũre mi tūgoñanucūñati? ²⁷Bairo yũre cañtūgoñau nimicūā, ¿nopēĩ yũ dinerore bancopũ mũ cūētĩ? Bairo cūrĩ, tie dinerore mũ cawasoriye wapa mũ wapatanemobujioricu. Tie mena yũ mũ tunuobujioatacu, yũ ya wii yũ catunuetaro,’ qūññupũ quetiupau cū ũmūrē. ²⁸Bairo qūññupũ yaparori, atore bairo na ĩñupũ aperā cūtu caānarē: ‘Dinero, cū cacūgorijere ēmarĩ, apeī puga wāmo cānacā mil majūr moneda

tiirire cacūgoure cū joya.’ ²⁹Torea bairo jeto yu átirotigu camasārē. Noa ūna caroaro tūgoñarīqūē yeri pūna mena yu cajorijere na cañausaata, paijāñurō na yu jonemogu tunu. Aperā caroaro tūgoñarīqūē yeri pūna mena yu cajorijere na cañausaeticōāta, na cacūgomirijē cūārē yu ēmapeyocōāgu. ³⁰Bairi āni, yure capaabojamasiēcūrē macāpu cū rocawiyojoya canatiārōpu. Topure camasā otigarāma. Na opire bacarupotugarāma, butioro yapapuarā yua,” icōñarī jāā quetibujawī Jesús.

El juicio de las naciones

³¹Ī yaparo, atore bairo jāā ĩnemowī Jesús tunu: “Camasā Jūgocu, ati yepapu nemo yu catunuetari rūmurē caasiyarije mena yu atīgu. Tunu bairoa yu yarā ángelea majā mena yu atīgu. Bairo atī yua, trono quetiupau cū caruiro caroaro majūpu yu ruigu. ³²Bairo yu caruiro, ati ũmurecōo macāāna, tocānacā poa macāāna yu riape neñaetagarāma. Bairo na caneñaetaro ĩña, na ĩñābesegu. Jīcāū ovejare cacotei cū yarā nurīcārā oveja, bairi cabras na caīrā cūārē ricaati jeto cū cabesecūrōrē bairo camasā nipe-tirote na ĩñābesegu. ³³Bairi yu yarā, ovejare bairo caāna puamerē yutu cariape nūgōārē na yu nucūrotigu. Aperā yu camasīēna, cabrare bairo caāna roquere yutu caācō nūgōārē na yu nucūrotigu.

³⁴“Bairo áticōā, yu, Quetiupau Rey, bairo ĩngu yu caruiro cariape nūgōā caānarē: ‘Yu yarā, yu Pacu caroaro useanirīqūērē cū cajoricarā ānirī, tiaya. Dios cū carotimasīrīpaure jāārā asá, ati ũmurecōo caāniparo jūgoye mujāā caānipeere cū caijūgoyeticūrīcārōrēā bairo. ³⁵Yu puame yu caqueyaro, yu mujāā ũgarotiwu. Tunu bairoa yu cañemejipiro, yu mujāā etirique nuniwū. Tunu bairoa canucūñesēārī majōcure bairo yu cabainucūñesēārō, “Jāātu āña,” yu mujāā ĩwū. ³⁶Tunu

bairoa yu cajutii cūgoeto, yu mujāā jutii nuniwū. Tunu yu cariaro, mujāā puame yutu etari caroaro yu mujāā juátinemowū. Torea bairo yu mujāā ápu preso jorica wii yu caāno cūārē,’ na ĩngu nipetirā yu caruiro cariape nūgōā caānarē. ³⁷Bairo yu caīrō tūgo, atore bairo ĩi jēñiñagarāma na, carorije wapa cacūgoena yu cañnarā puame: ‘Jāā Quetiupau, ¿dipau ūno mu caqueyaro, murē jāā ũgarotiri? Tunu, ¿dipau ūno mu cañemejipiro, murē etirique jāā nuniirī? ³⁸Tunu, ¿dipau ūno canucūñesēārī majōcure bairo mu cabainucūñesēārō, “Jāātu āña,” murē jāā ĩrī? Tunu, ¿dipau ūno mu cajutii cūgoeto, murē jutii jāā nuniirī? ³⁹Tunu, ¿dipau ūno majū mu cariaro, o preso jorica wii mu caāno, mutu etari murē jāā juátinemomuparī?’ ĩi jēñiñagarāma yutu cariape nūgōārē caāna puame. ⁴⁰Bairo na caijēñiñarō tūgo, atore bairo ĩngu yu, Quetiupau Rey: ‘Cariape mujāārē niña: Yu yarā cabūgoro macāāna cūārē caroaro na mujāā cajuátinemorōī, yūpure juátinemorā mujāā ápu,’ ĩngu yutu cariape nūgōā caānarē.

⁴¹“Ī yaparo, yu, Quetiupau Rey, ĩnemogu tunu caācō nūgōā puame caānarē: ‘Mujāā, popiye mujāā baio joroque mujāā átigumi Dios cū caiquetibuju jūgoyeticūrīcārōrēā bairo. Bairi ánāja mujāā caūpetietopu. Wātī, cū yarā ángelea cañuena mena Dios narē cū cacūjūgoricaropu ánāja. ⁴²Yu puame yu caqueyaro yu mujāā ũgarotiepu. Tunu bairoa yu cañemejipiro, yu mujāā etirique nuniepu. ⁴³Tunu bairoa canucūñesēārī majōcure bairo yu cabainucūñesēārō, “Jāātu āña,” yu mujāā ĩepū. Tunu bairoa yu cajutii cūgoeto, yu mujāā jutii nuniepu. Tunu yu cariaro, bairi preso jorica wiipu yu caāno cūārē, yutu etari caroaro yu mujāā juátinemoepeu,’

ñigu yutu caãcõ nugõã caãnarẽ.
⁴⁴Bairo yu caĩrõ tũgo, atore bairo ñi jëniñagarãma: ‘Jãã Quetiupau, ¿dipau ũno mu caqueyaro, o mu cañemejipiro, o jãã ya macãpu mu caetaro, o mu cariaro, o preso jorica wiipu mu caãno jãã juátinemoesuparĩ? Bairo mu cabairo jãã ñnaepũ,’ ñigarãma.
⁴⁵Bairo na caĩrõ, atore bairo na ñigu, yu, Quetiupau Rey: ‘Cariape mujããrẽ ñiña: Yu yarã cabugoro macãana cũarẽ na mujãã cajuátinemoetoi, yũpũre juátinemoena mujãã ápu,’ na ñigu yutu caãcõ nugõã caãnarẽ. ⁴⁶Bairi na puame popiye bairique capetietopu ágarãma yua. Carorije cacũgoenarẽ bairo yu caĩñarã puame yu mena useanirĩ ánicõã ninucũgarãma tocãnacã rũmua,” jãã ĩ quetibujuwĩ Jesús.

Conspiración para arrestar a Jesús

(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

26 Bairo nipetirije ĩ quetibuju ya-parori, atore bairo cũ cabuerãrẽ jãã ñinemowĩ tunu:

²—Merẽ mujãã masiña. Pascua bose rũmu etagaro baiya. Puga rũmua rusaya. Tocãrõã yu, Camasã Jũgocure, yu nunirocagarãma, yucupãipu aperã yu na capapuaturocaparore bairo ĩrã —jãã ĩwĩ Jesús.

³Tipau caãno, sacerdote majã quetiuparã, bairi cabutoa camasĩrã cũã Caifás cawãmecucu ya wiire neñañuparã. Caifás puame sacerdote majã quetiupau, sumo sacerdote majũ ãmi. ⁴Bairo neñarã, atore bairo ãmeo ĩñuparã na majũ: “¿Dope bairo camasã na caĩñaeto Jesure gobierno cũ ñerotio joroque marĩ áticuti?” ãmeo ĩñuparã ĩtorique mena, Jesús cũ cariarore borã.

⁵—Bairãpu, Pascua caãno cũ marĩ ñerotimasĩena, camasã roro awajari marĩ tutirema, ĩrã —ĩ tũgoñañuparã.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶Jesús puame tipau caãno Betania macãpu ãmi, carupau boamirĩcũ Simón cawãmecucu ya wiipu. ⁷Bairo ti wii cũ caãno, jĩcã carõmio cũtu etawõ. Cõ puame caroaruacapu jiraro cajutiñurijẽ pairo cawapacutiere neamó. Bairo Jesús mesapu cũ caruiro, carõmio puame tie caroa cajutiñurijẽrẽ cũ rupoapu piopeowõ, Jesure butiro nucũbugoo. ⁸Jãã, cũ cabuerã puame bairo cõ caáto ĩñarã, cõ mena jãã asiajãñuwũ.

—¿Nopẽĩõ pairo cawapacutiere bairo cõ átiyeyati? ⁹Apei, tiere caboure cõ canuniata, tie wapa pairo dinerore jeri, aperã cabopacarãrẽ na juátinemo masĩbujiommo. Ámerẽ tie yasicoaya cõ cawapatabujioataje yua —jãã ãmeo ĩwũ jãã majũ.

¹⁰Jesús puame tũgowĩ jãã caãmeoĩrjẽrẽ. Bairi atore bairo jãã ĩwĩ:

—¿Nopẽĩã patowãcõrõ cõrẽ mujãã busupaiyati? Atio carõmio bairo yure cõ caátie ñujãñuã. ¹¹Cabopacarã nicõãnucũgarãma mujãã watoare. Yu puame roque yoaro yu ãmerĩgu ati yepapũre. ¹²Bairo cajutiñurijẽrẽ yu rupoare cõ capiopeoro jũgori yu rupaure caroaro qũẽnoñamo, yu rupauri ãnajẽrẽ na carocaparo jũgoye. ¹³Cariape mujããrẽ ñiña: Ati umurecõo nipetiropu, atie yu yaye queti, camasãrẽ Dios cũ canetõõrjẽrẽ na caquetibujuropu atio carõmio bairo yure cõ caátie cũãrẽ quetibujugarãma. Bairi cõ caátie masĩcõã ninucũgarãma camasã tocãnacã rũmua —jãã ĩwĩ Jesús.

Judas traiciona a Jesús

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴Bairi yua, jãã, Jesús cũ cabuerã puga wãmo peti rupore puga pẽnirõ mena macããcũ jĩcãũ Judas Iscariote

cawāmecucu na iñau ásúpi quetiuparā sacerdote majārē. ¹⁵ Na tũpu etari bairo na iñupũ:

—Jesure, mujāā yu ñerotigu, cū mujāā capajīamasīparore bairo. Bairi, ¿tie wapa nocānacā moneda tiirire yure mujāā nunibujiocuti tie wapa? —na iñupũ.

Bairo cū caĩrō tũgo, treinta plata moneda tiiri majũ cōñari, Judare cū nuniñuparā. ¹⁶ Tipau bero Judas puame dipau ũno dope bairo camasā mano macājũgoyupũ, Jesure cū ñerotigu.

La Cena del Señor

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹⁷ Bairi yua, Pascua bose rūmu, caāni-jũgori rūmu, levadura pan cawauarije caasuanierē judío majā na caugari rūmu etawũ. Bairo ti rūmu caetaro iña, jāā, Jesús cū cabuerā puame, cūtu etari, atore bairo cūrē jāā ī jēniñawũ:

—¿Noopũ marĩ caugapeere jāā caquēnoyuro mu boyati?

¹⁸ Bairo jāā caijēniñarō, atore bairo jāā īwĩ:

—Ánája mujāā Jerusalēpu. Bairo ti macārē etarā, mujāā bócaetagarā jīcāũ, wii upaure. Bairo cūrē bócaeta yua, atore bairo cū mujāā iğarā: “Cabuei bairo iñami: ‘Yu Pacu yure cū cacūricārō merē etaro baiya. Bairi mu ya wiipũ yu atĩgu, yu cabuerā mena Pascua bose rūmurē netōgu,’ iñami marirē cabuei,” cū mujāā iğarā —jāā īwĩ Jesús.

¹⁹ Bairo cū caĩrō tũgo, jāā, Jesús cū cabuerā, cū caĩrōrēā bairo jāā ápu. Bairi ti wiipũ jāā quēnoyuwũ Pascua rūmu jāā caugapeere.

²⁰ Cabero canaiorīpau caetaro, Jesús puame ti wii jāāetari mesapu ruiwĩ jāā, puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāũ majũ cū cabuerā mena. ²¹ Bairo jāā caugaruiripau, atore bairo jāā īwĩ Jesús:

—Cariape mujāārē ñiña: Mujāā mena macāacũ jīcāũ roro yure ī busujābuitirocagumi.

²² Bairo cū caĩrō tũgo, butioro jāā tũgoña yapapuawũ. Bairo bairā, apeĩ, apeĩ, Jesure bairo jāā ī jēniñajũgowũ:

—¿Yu mee, yu ānicōāētīmicuti murē caĩbusujābuitiri majōcu? —jāā, tocānacāũpua jāā ī jēniñawũ.

²³ Bairo jāā caĩrō, bairo jāā īwĩ Jesús:

—Āni, āmerē yu mena atirure cū pāārē cayosene ugaũ puame niñami yure roro caĩbusujābuitirocapau.

²⁴ Torecuna, yu, Camasā Jũgocu, profeta majā yu cabaiepere na caquetibujucūricārōrēā bairo yu baigu. Cabaimiatacūārē, iyuere caĩbusujābuitirocapaure cū carorije wapa paio nigaro! Bairi cū cabuiaeticōāta roque, ñubujioricarō —jāā īwĩ Jesús.

²⁵ Bairo cū caĩrō tũgo, Judas, Jesure caĩbusujā buitirocaricu ānacũ puame atore bairo qūiwĩ Jesure:

—Yure cabuei, ¿yu mee yu ānicuti murē caĩbusujābuitirocapau?

Bairo cū caĩrō:

—Mu, caĩrōrēā bairo mu baiya —qūiwĩ Jesús Judare.

²⁶ Bairo cū caĩrō bero, jāā caugatoye, Jesús puame cū wāmo mena pāārē nerĩ, “Dios mu ñujāñuña jāā mena,” ī yaparo, carecomacā peenerĩ, jāā, cū cabuerārē atore bairo ĩrĩ jāā batowĩ:

—Atie pan, yu rupau ñiña. Tiere ugaya —jāā īwĩ.

²⁷ Bairo ī yaparo, cū wāmo mena copa etiricarure nerĩ, “Dios, mu ñujāñuña jāā mena,” qūĩ yaparo, atore bairo ĩrĩ ti copare jāā nuniwĩ:

—Mujāā tocānacāũ nipetiro atiru macāājē use ocore etiya. ²⁸ Atie use oco puame yu ríĩ ñiña. Camasā capāārārē na netōōgu, yu riacoagu. Bairo yu caríapee jũgori cawāma wāme camasārē Dios cū caátibojacūriqūē etacoaya. ²⁹ Cariape

mujäärē ñiña: Āmea mujāā mena use ocore pugani yu etinemoetigu yu Pacu cū carotimasirīpau tunu caetaro marī caetinemoparo jūgoye —jāā īwī Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰Ī yaparo, salmos basarique mena Diore jāā basapeowu. Basapeo yaparo yua, jāā acoápú Olivo cawāmecuti buropu. ³¹Bairo jāā caátó, atore bairo jāā īwī Jesús:

—Āme ñami mujāā nipetiro aperārē uwirā, yu mujāā aweyocoagarā. Mujāā cabaipeere ī quetibuju jūgoyeticūñañupā profeta majā Dios yaye woaturica tutipu: ‘Ovejare cacoteire camasā na capajīārō yu ēñotaetigu. Bairo cūrē na capajīārō bero cū yarā oveja puame ábatapeticoagarāma,’ ī quetibuju jūgoyeticūñañupā. ³²Tunu bairoa apeyera, yu puame cariacoatacu nimicūā, yu caticoagu tunu. Bairo cati yua, mujāā jūgoye Galilea yepapu yu āgu —jāā īwī Jesús.

³³Bairo cū cairō bero, Pedro puame bairo qūiwī:

—Ānoa yu mena macāāna nipetiro murē na caaweyocoamiatacūārē, yu puame Roque di rūmu ūno mu yu aweyoetigu.

³⁴Bairo cū cairō, bairo qūiwī Jesús:

—Pedro, cariape murē ñiña: Āme ñami ābocu cū capiiparo jūgoye itiani, “Cū yu masiētīña Jesure,” yu mitogu — qūiwī Jesús Pedore.

³⁵Pedro puame bairo qūiwī:

—Mu mena yure na capajīārocagamiatacūārē, “Cū yu masiētīña Jesure,” ñitoetimajūcōāgu —qūiwī Pedro Jesure.

Bairo cū cairō tūgo, jāā, Jesús cū cabuerā cūā nipetiro, bairo jeto cū jāā īwī.

Jesús ora en Getsemaní

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶Bairi Jesús mena jāā etawu Getsemaní cawāmecutopu. Bairo jāā caetaro, bairo jāā īwī Jesús:

—Ato ruicoteya mai. Jō jāñurōpu Diore cū jēnigu yu átiya.

³⁷Ī yaparo, Pedro, bairi pugarā Zebedeo pūnaa mena jōjāñurōpu na neámí Jesús. Bairo ácu, bñtioro tūgoña yapapuyupu Jesús. ³⁸Bairi atore bairo na īñupū Pedrojāārē:

—Riaure bairo yu tūgoña yapapuaya. Mujāā puame cāniena, atoa yu mujāā cotewa.

³⁹Ī yaparo, na jūgoye jāñurōpu ánemoñupū Jesús. Ánemo yua, cū rupopaturi mena etanumurī yepapu cū riapére mucūmuáti bairo Diore qūī jēniñupū: “Caacu, mu cabooata, atie roro yu canetōpeere yu mu netōōbojagu. Bairopua, yu caborore bairo to baieticōāto. Mu caborore bairo Roque to baiáto,” ī jēniñupū.

⁴⁰Cabero tunu ásúpu Jesús, Pedrojāā na caānopu. Bairo cacāñirāpūrē na etayupu. Bairi qūiñupū Jesús Pedore:

—¿Jicā hora ūnoacā cāniena, yu mujāā cotemasīētīñati? ⁴¹Cāniena, wāmūnucārī Diore cū jēniña, wātī mujäärē cū caītoetiparore bairo irā. Bairo yu mujāā caaweyocoagaetimiat-acūārē, mujāā rupau puame tutuaetiya —na īñupū.

⁴²Ī yaparo, ásúpu tunu Jesús, Diore cū jēninemoñ ácu. Á yua, bairo qūī jēninemoñupū tunu: “Caacu, roro yu cabaipeere mu caēñotagaeticōāta, bairoa to baiáto. Yu caborore bairo to baieticōāto. Mu caborore bairo Roque to baiáto,” ī jēniñupū.

⁴³Ī jēni yaparo, tunucoásúpu Jesús Pedrojāā tūpu. Bairo cacāñirāpūrē na etayupu tunu. Na puame wūgoa cutiri īñapāā masiēsuparā. ⁴⁴Bairo na cabairo

ĩña yua, ásupu Jesús tunu Diore cū jēniácu, cūrē cū cajēniatatore bairo. ⁴⁵ Bairo jēni yaparo, tunucoásupū Jesús Pedrojáa na caānopu. Bairo natu eta, atore bairo na ĩñupū:

—¿Nopēirā mai cacānirārē bairo mujāā nicōānucūñati? Yū, Camasā Jūgocure, carorā carorije cawapa cūgorārē yu na canunirocaripau etaya merē. ⁴⁶ Bairi, wāmūnucāña. ¡Jito! Yūre caĩbusujābuitirocari majōcu puame maritū atiyami merē —na ĩñupū Jesús Pedrojáārē.

Arrestan a Jesús

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Bairo cū caĩño, Judas, jāā, Jesús cū cabuerā mena macāācū jīcāū caān-inucūmiatacu puame etawī. Cū mena capāārā camasā cūā etawā. Na puame jarericapāĩrī, bairi yucu rucaari cūārē cūgori etawā. Sacerdote majā quetiuparā, bairi aperā judío majā cabutoa camasirā na cajoatana āma. ⁴⁸ Mai, na caetaparo jūgoye, Judas puame atore bairo na ĩñupū Jesure cañeranārē: “Cū wasoponarē ūpūrī yu cajēnipau puame Jesús nigūmi. Bairo mujāā puame cū yu caáto ĩñarā, cūrē mujāā ñegarā,” na ĩñupū. ⁴⁹ Bairo Judas Jesutū etari, atore bairo qūi jēniwī:

—¡Cabuei, mu ānīmiñati!

Bairo caroaro mena qūitori cū ūpūwī.

⁵⁰ Bairo cū caáto, Jesús puame atore bairo qūiwī:

—Judas, yu bapa caānīmiatacu, mu caátigarijere jicoquei ása.

Bairo cū caĩrō, Judas mena caetari majā puame Jesure etari, cū ñecoámá.

⁵¹ Mai, bairo Jesure na caáto ĩnarī, jīcāū jāā mena macāācū puame sacerdote majā quetiupau ūmurē cū āmorōrē patañocōā jowī. ⁵² Bairo cū caáto ĩña, atore bairo qūiwī Jesús:

—Bairo ápericōāña. Noa ūna nipetirā jarericapāĩrī mena caāmeoqūēnucūrā,

aperā ya jarericapāĩrī mena pajīāecori riacoagarāma. ⁵³ ¿Dios yūre cū ca-juátinemobujiopoeere mu tūgoñāētīñati? Yu Pacure cū yu cajēniata, ángelea majā puga wāmo peti rupore puga pēnirō cā-nacā poa ejerícito poa majūrē yu jobujoumi. ⁵⁴ Baipua, bairo cū caáto, yu boetiya. Cū cajoata, nipetiro baipeti-etibujioro Dios busurica tutipū profeta majā na caīquetibuju jūgoyeticūrīcārōrē bairo —qūiwī Jesús caūmurē cacāmii tumiatacure.

⁵⁵ Ī yaparo, bairo ĩnemowī Jesús cūrē cañerī majārē:

—¿Nopēirā cajerutiri majōcu yu caānorē bairo jarericapāĩrī mena, bairi yucu rucaari mena yu mujāā ñērā atīati? Tocānacā rūmua mujāā watoa yu āninucūāpū templo wiipure. Bairo yu caānīmiatacūārē, ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū yu ñeemi. ⁵⁶ Bairopua, nipetiro yu mujāā caátie Dios busurica tutipū profeta majā na caīquetibuju jūgoyeticūrīqūērē bairo baietaro baiya —na ĩwī.

Tipau caāno yua, jāā, Jesús cū cabuerā uwirā, Jesure jāā rutiweyo peticoápū.

Jesús ante la Junta Suprema

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Bairi Jesure cañerī majā puame Caifás, sacerdote majā quetiupau majū ya wiipu cū neásuparā. Mai, ti wiire merē āñuparā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi aperā judío majā cabutoa camasirā cūā, ti ñamirē caneñaetaatana. ⁵⁸ Bairi Jesure ti wiipu na caneátó, Pedro puame yoa-jāñurōpua na ĩñausayupu. Bairo ti wiire na cajāāetaro bero, Pedro cūā etayupu ti wii macā yepa majūpu. Bairi ti yepa ēñotaricarore jāāetari, templo coteri majā guardia mena ruiyupu, “¿Dope bairo Jesure cū na átī yaparo jorāati?” ĩgu.

⁵⁹ Bairi ti wii pupeapu sacerdote majã quetiuparã, bairi nipetiro Junta Suprema macãana mena Jesús cū cayasiro boyuparã. Bairi, “¿di wãme carorije cū ásupari?” ámeo i macãnuparã na majũ. “¿Dope bairo cū caátaje wapa cū marĩ pajĩarotiyati?” ⁶⁰ Bairo ámeo imacãmĩracũã, dope bairo cū caátaje wapa cū na capajĩarotimasĩpeere bócaesuparã. Camasã capããrã Jesús cū caĩrĩqũerẽ na caĩtonetõmiatacũãrẽ, dope bairo cū caĩrĩqũe wapa cū na capajĩarotimasĩpeere bócaesuparã. Cabero aperã caĩtorã pugarã atore bairo na ñnuparã:

⁶¹ —Áni Jesús, cū caĩrĩqũerẽ jãã tũgowu. Bairo ñwĩ: “Dios ya wii templore yu rocacõãgu. Bairo áti yaparori, itia rũmu bero yu puame yu wasoanucõgu tunu ape wii yu camasĩrĩjẽ mena,” ñwĩ Jesús —qũĩ busujãñuparã.

⁶² Bairo na caĩquetibujuro tũgo, sumo sacerdote puame wãmũncãrĩ atore bairo qũĩñupũ Jesure:

—¿Mũna mee mure na ññati? Roro mure na caĩbusumiatacũãrẽ, ¿nopẽi narẽ mu yuetiyati? —qũĩ jẽniñañupũ Jesure.

⁶³ Jesús puame cū yueticõãñupũ. Bairo cū cayueto ñña, atore bairo qũĩñemoñupũ tunu sumo sacerdote Jesure:

—Dios, tocãnacã rũmu caãnicõãninucũũ, cū carotiro mena mu yu quetibujũ rotiya jããrẽ: ¿Cariapea, Mesías, Dios macũ majũ mu ññiñati?

⁶⁴ Bairo cū caĩrõ, atore bairo qũĩñupũ Jesús:

—Mu caĩrõrẽã bairo cũã yu ññiña. Tunu bairoa áme beroaca Nipetiro Carotimasĩ tũpu cariape nũgõãrẽ yu caruiro mujãã ñnamũgõjogarã. Bairi tunu oco poa buseri watoapu ati yepare acũ yu caruiatõ cũãrẽ mujãã ñnamũgõjogarã — qũĩñupũ Jesús sumo sacerdotere.

⁶⁵ Bairo cū caĩrõ tũgo, sumo sacerdote puame cū yaro jutirore tũgãworocacõã joyupu. Bairo átiri:

—¿Roro majũ ñcõãñami Diore, bairo cū caĩata! Roro cū caĩrĩqũerẽ marĩrẽ caquetibujũnemoparãrẽ na marĩ macãnemoetigarã. Merẽ marĩ majũpu marĩ tũgo yaparoya roro cū caĩrĩjẽrẽ —ñnupũ.

⁶⁶ Bairi, “¿Dope bairo cū marĩ ánaati?” na ñnupũ sumo sacerdote cū ya wiire caneñaatĩatanarẽ. Bairo cū caĩrõ, to macãana puame bairo ñnuparã:

—Roro cū caĩrĩjẽ wapa cū marĩ pajĩã rocarotigarã.

⁶⁷ Ñ yaparo, Jesús riapẽpu cū uco eyotuyuparã. Bairi tunu cū bapecyuparã. Aperã tunu cū caapeere jutii asero mena jiyabiatori, cū riapẽre cū payuparã. ⁶⁸ Bairo átiri, qũĩ jẽniñañuparã:

—Mu, Dios cū cajou ññĩrĩ mu camasĩrĩjẽ jũgori jãã quetibujũya: ¿Noa ámerẽ mure na paayati? —qũĩ epeyuparã to macãana Jesure.

Pedro niega conocer a Jesús

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Bairo na cabaiãno, Pedro puame ti wii macã yepa majũrẽ ruiyupu. Bairo cū caruiro, jicãõ paabojari majõco puame cũtu etari bairo qũĩñupõ:

—Mu cũã, Jesús, Galilea yepa macããcũ mena mu áñesẽãwũ. Cũã mu ãcũ.

⁷⁰ Pedro puame ñtou, nipetiro to macãana na catũgoro cõ ñnupũ:

—Yu masĩtĩña. ¿Ñe ññierẽ yu mu jẽniñañati? Cũ yu masĩtĩña Jesure.

⁷¹ Bairo cõ ñ yaparo yua, ti yepa ññotarica jope tũpu ásupu Pedro. Topu cū caetanucãrõ, apeo carõmio Pedrorẽ qũĩñarĩ atore bairo na ñnupõ cõtu caãnarẽ:

—Áni cũã Jesús, Nazaret macããcũ mena cabapacutinucũatacu ácũmi.

⁷² Pedro pñame cō ññupũ:

—¡Dios mena ñña! ¡Cũ yũ masĩtĩma-jũcōaña Jesure!

⁷³ Cabero tunu to macãana Pedrotu etari bairo qũĩñuparã:

—Bairo ĩcũũ miña, mña, Jesús mena macãacũ majũ mu ãña. Mu cabusurijepũ cũã Galilea macãana na cabusũrore bairo mu busũya. Bairi na mena macãacũ mu ãña.

⁷⁴ Bairo na caĩrō tũgo, Pedro pñame na ññupũ:

—¡Tame, cariape Dios mena mujããrẽ ñña! Netõjãñurõ merẽ mujããrẽ, “Cũ yũ masĩtĩña,” mujãã ñimiñajã —na ññupũ.

Bairo Pedro cũ caĩtoãnipaua, jĩcãũ ābocũ piiyupũ. ⁷⁵ Bairo cũ capiĩro, Pedro pñame tũgoña bocayupũ Jesús cũ cũ caĩatajere. “Pedro, āmeacã ābocũ cũ capiĩparo jũgoye itiani, ‘Cũ yũ masĩtĩña Jesure,’ yũ mitogu,” cũ caĩatajere tũgoña bocayupũ. Bairo tũgoña bocari yua, witi-coásupũ macãpũ. Topũ yua, tũgoña yapapuari butiuro otiyupũ Pedro.

Jesús es entregado a Pilato

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 Bairo ti ñami cabusuetaro, nipe-tirã sacerdote majã quetiuparã, bairi aperã judío majã cabutoa camasĩrã cũã jĩcãrõ mena tũgoñari Roma macãana Jesure cũ na capajĩãrotipeere āmeo ĩ busũyuparã na majũ. ² Bairo ĩbusũ yaparo yua, Jesús wãmorĩrẽ jiyarotiyuparã. Áti yaparo, cũ neásuparã Pilato cawãmecucũ tupũ. Pilato pñame Roma macãana, Israel yepare caẽmarĩcãrã ti yepare na caroticũrĩcũ gobernador majũ ãñupũ.

La muerte de Judas

³ Mai, Judas, Jesure caĩbusujãbuitiro-caatacũ pñame Jesure na capajĩãgaro ĩñari, tũgoña yapapuyupũ roro cũ caĩ-tiatajere. Bairo tũgoña yapapuari treinta moneda plata tiĩre na tunuojoyupũ

fariseo majã quetiuparã, bairi judío majã cabutoa camasĩrãrẽ. ⁴ Atore bairo na ññupũ:

—Ñe ũnie cabuicũpeire qũĩ busujãbuitirocaũ, roro majũ Dios mena yũ átiapũ, bairo ácu —na ññupũ Judas.

Bairo cũ caĩmiatacũãrẽ, fariseo quetiuparãjãã pñame cũ yuesuparã:

—Jããrã, ñe wapa maa. ¡Mu majũã mu baitũgoñaña ti wãmerẽ! —qũĩñuparã.

⁵ Judas pñame na caĩrō tũgo, tie moneda tiĩre ti wii templo wiipure wecũrecõãñupũ. Bairo áti yaparo, acoásupũ, cũ majũã pajĩãyasiácũ. Bairi yua, cũ majũã cũ wãmuarẽ jiyatubiyori pajĩãyasicoasupũ.

⁶ Sacerdote majã quetiuparã pñame Judas moneda tiĩri cũ cawẽcũrerijere jeri, bairo āmeo ññuparã na majũ:

—Atie moneda tiĩri caũmurẽ marĩ capajĩãrocarotiataje wapa ñña. Bairo cabairoi, ati wii templo macãã pata Dios rocapatare marĩ jããnemomasĩẽna —āmeo ññuparã na majũ.

⁷ Bairo āmeo ĩrĩ, jĩcãrõ mena tũgoñañuparã. Jĩcã yepa Campo del Alfarero cawãmecuti yepare wapatirotiyuparã tie dinero mena, ape yepapũ caĩtiatana, marĩ ya macãpũ cariyasĩrã na rupauri āñajẽrẽ topũ na cayareparore bairo ĩrã. ⁸ Bairi camasã nipetiro bairo na caĩatajere tũgori, ti yepare Rĩ Yepa wãmetĩcõã ninucũñama, āme rũmurĩ cũãrẽ.

⁹ Bairo profeta Jeremías ānacũ Dios busurica tutipũ cũ caĩquetibujũ jũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo baietayuparo. Bairo ĩ quetibujũ jũgoyeticũñañupĩ Jeremías: “Bairi tie moneda, treinta tiĩri majũrẽ, israelita majã ‘Tocãrõã wapa borotiya,’ na caĩrĩjẽrẽ neágarãma.

¹⁰ Bairo tie jeátĩ yua, ‘Alfarero’ na caĩrĩ yepare wapatigarãma, tie dinero mena marĩ Quetiupau cũ caĩquetibujũcũrĩcãrõrẽ bairo,” ññupĩ.

Jesús ante Pilato

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Bairi Jesure cū neásuparā fariseo majā Pilato gobernador tūpū. Cū puame na caĩbusupairijere tūgoū, bairo qūi jēniñañupū Jesure:

—¿Mua, judío majā Quetiupau Rey mū āniñati?

Bairo cū caĩrō, Jesús puame qūiñupū:

—Mū caĩrōrēā bairo yū baiya.

¹² Bairo fariseo majā quetiuparā, bairi cabutoa camasirā mena Jesure nemo-jāñurō cū na cabusujā nemomiatacūārē, Jesús puame na yuesupū. ¹³ Bairi narē cū cayueto iña yua, Pilato puame atore bairo qūi jēniñañupū Jesure:

—¿Capee mūrē roro na caĩrījērē mū tūgoetiya?

¹⁴ Jesús puame bairo cū caĩrō tū-gomicūā, jīcā wāmeacā ūno cū yuesupū. Bairo cū cayueto iña, butioro Pilato gobernador quetiupau puame tū-gocōā maniásupū.

Jesús es sentenciado a muerte

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

¹⁵ Mai, tocānacā Pascua bose rūmū caāno, Pilato puame wiyonucūñupū jīcāū preso jorica wii macāacūrē, judío majā na caboure. ¹⁶ Bairi tipau caāno romano majā preso na cajoricū āñupū jīcāū, Jesús Barrabás cawāmecucū, judío majā nipetirā na camasī puame. ¹⁷ Bairi Pilato puame to macāāna na caneñaporo iñau, atore bairo na ī jēniñañupū:

—¿Ni puamerē yū cawiyoro mujāā boyati? ¿Jesús Barrabás, o Jesús, “Mesías” mujāā caĩwāmetinucūūrē? —na ī jēniñañupū.

¹⁸ Masīcōāmiñupū Pilato Jesure qūiñatutiri cū cayasiro na cabotūgoñarījērē.

¹⁹ Apeyera tunu Pilato iñabesei cū caruiropū cū caruiro, cū nūmo puame

atore bairo qūi joyupo: “Cū, dise rorije caápeire roro cū átirotieticōāña. Āme ñami yū caqūēgueropū popiye yū tūgoñaapū roro cūrē na caátipeere,” qūi joyupo.

²⁰ Bairi Pilato Jesure cū cawiyogami-atacūārē, sacerdote majā quetiuparā, bairi cabutoa camasirā cūā bairo boe-suparā. Na puame yasioroaca camasā natū caānarē atore bairo na ī rotiyuparā: “Barrabāre, Pilato cū cawiyoro jāā boyā. Jesús puamerē cū pajīarotiya,” na ībusu awajarotiyuparā. ²¹ Bairi gobernador Pilato puame atore bairo na ī jēniñanemoñupū tunu:

—¿Ni puamerē yū cawiyoro mujāā boyati?

Bairo cū caĩjēniñarō, bairo qūiñuparā:

—¡Barrabás roquere cū mū cawiyoro jāā boyā!

²² Bairo na caĩrō, Pilato puame bairo na ī jēniñanemoñupū tunu:

—Bairi Jesús, Mesías cawāmecucūre, ¿dope yū caáto mujāā boyati?

Bairo cū caĩjēniñarō, bairo qūiñuparā:

—¡Yucupāipū cū papuaturotiya!

²³ Tunu na īnemoñupū Pilato:

—¿Nopēirā yucupāipū cū yū capapaturotiro mujāā boyati? ¿Dise ūnie carorije cū ásupari?

Bairo cū caĩjēniñamiatacūārē:

—¡Yucupāipū cū papuaturotiya! —jīrīā butioro jāñurī ī awajanemoñuparā.

²⁴ Bairo roro na caátigarije iñarī, “Dope bairo na yū quetibujunetō-masīēcū,” ī tūgoñañupū Pilato. Bairo ī tūgoñarī cū paabojari majōcūre ocorū cū neatī rotiyupū, camasā yū cawāmo coserijere na iñaáto ī. Bairo áti yaparo yua, atore bairo na iñupū Pilato nipetiro camasārē:

—Bairo yū wāmorirē yū cacoserije jūgori mujāārē ñiñoña, yua, ñe yū buicuperiya āni cū cariarije. Mujāā yaye wapa rotie roque niña.

²⁵ Bairo cū caĩrō tũgo, atore bairo qũĩ yuyuparā to macāāna:

—¡Nugaro, jāā, jāā pūnaa cūā yaye wapa rotie jeto jũgori cū m̃u pajĩarotigu! —qũĩnuparā.

²⁶ Bairo na caĩrō tũgo, Pilato Barrabāre cū wiyorotiyupũ. Bairo áti yaparo, Jesure wecũ asero wēēri mena cū baperotiyupũ. Bairo cū na caátĩ yaparoro, na nuniñupũ, Jesure yucupāipũ cū na capapuatuparore bairo ĩ yua.

²⁷ Gobernador cū carotirā soldaua puame Jesure cū neásúparā pretorio cawāmecuti wii macā yepa recomacāpu. Topũ etarā, na baparārē na piineñoñuparā, Jesure roro cū átiepegarā. ²⁸ Bairo neña yaparo, cū jutirore weri, ap-ero cajũārō, quetiupau rey cū cajāñarō ũnorē cū jāāñuparā. ²⁹ Áti yaparo, quetiupau rey corona cū cape-sari beto ũnorē cū pesáto ĩrā, pota wēēri mena juarica betore cū rupoapũ peoyuparā. Tunu bairoa, quetiupau rey wāmocutacu ũnorē cū ñeáto ĩ eperā, yucuarē cū wāmo cariape nũgōāpũ cū cũgorotiyuparā. Bairo áticōā yua, cūrē quetiupaure jēnirārē bairo na rupoaturĩ mena cūtũ etanumurĩ bairo qũĩ boyeti epeyuparā:

—¡Cū ānicōā ninucúáto āni judío majā Quetiupau Rey tocānacā rŭmua! —qũĩ boyeti epeyuparā soldaua Jesure.

³⁰ Bairo áticōā, cū ũcoo eyotuepeyuparā. Tunu bairoa cū yucuarē nerĩ, cū rupoare payuparā. ³¹ Bairo Jesure roro cū átiepe yaparo yua, cūrē na cajāatajere cū tuweneñuparā. Cū jutii majũ puamerē cū jāāñuparā tunu. Bairo áti yaparo, cū neásúparā, yucupāipũ cū papuaturáná.

Jesús es crucificado

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Bairo áná, bócaetayuparā jĩcāũ caũmũ, Simón cawāmecucũ, Cirene

yepa macāācūrē. Bairo Simorē bócaetari cū pusarotiyuparā, Jesús yucupāirē.

³³ Bairo áti yua, Gólgota buropũ etayuparā. (Gólgota ĩgaro, “La Calavera” o “Rupoa coro buro” ĩgaro ĩña.) ³⁴ Bairo etarā, ũse ocore, mirra bũurije cabair-ije ũnie mena asuyariquere Jesure cū tĩamiñuparā. Jesús puame tiere etiñarĩ etigaesupũ.

³⁵ Bairi soldaua yucupāipũ Jesure cū papuatu nacōrĩ bero, número tiirire āmeo wēnuniñuparā. Bairo átiri, na majũ masiñuparā Jesús jutii āñajērē canepaure. ³⁶ Bairo áti yaparo, topũ rui, Jesure qũĩña coteyuparā. ³⁷ Tunu bairoa Jesús rupoa buire yucupāĩ woaturicapāirē papuatuyuparā, Jesure na cū capajĩarotirique wapare nipetiro camasā na ĩñaο joroque ĩrā. Tipāirē atore bairo ĩ woaturique tusayuparo: ĀNI, JUDÍO MAJÁ QUETIUPAU REY NIÑAMI, ĩrĩqũē tusayuparo.

³⁸ Bairi Jesús mena yucupāipũ papuatureyuparā puğarā caũmũ jerutiri majārē. Jĩcāũ cariape nũgōārē, apeĩ caācō nũgōārē na papuatuyuparā.

³⁹ Bairo yucupāipũ papuaturicũ Jesús cū caāno yua, camasā canetōánucūrā puame Jesure qũĩroaena, na rupoare yureyuparā. ⁴⁰ Roro majũ atore bairo qũĩnuparā:

—¡Mũ, templo wiire roca yaparori, itia rŭmũ bero ape wii cawāma wiire caqũēnomasígau ānirĩ, mũ majũā netōña! ¡Dios Macũ majũ mũ caāmata, yucupāipũ ānemicũā, atopũ ruíasá! —qũĩ epeyuparā to macāāna caĩñanetōánucūrā puame.

⁴¹ Torea bairo qũĩ epeyuparā sacer-dote majā quetiuparā, bairi Moisés ānacũ cū caroticũrĩqũērē cajũgobueri majā, bairi cabutoa camasĩrā cūā. Atore bairo qũĩnuparā:

⁴² —Aperārē na netōũpĩ. Bairo na netōmicũā, āmerē cū majũā netōmasiētĩñami. Israel yepare

quetiupau rey majũ cariapea cũ caãmata, ¡cũ majũã cũ camasĩĩjẽ mena atore ruiatĩbujioũmi! Bairo cũ caruiapáta, cariape marĩ tũgogarã. ⁴³Dios mena tũgoĩatutuaricũmi. Bairi Dios puame cariapea cũrẽ cũ camaiata, cũrẽ cũ netõõgũmi. “Dios macũ yu añiña,” marĩ iwi —qũĩ epeyuparã sacerdote quetiuparãjãã Jesure.

⁴⁴Bairi jerutiri majã, Jesús mena na capapuatatana cũã tore bairo roro qũĩnuparã.

Muerte de Jesús

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵Merẽ yua, pasaribota caãno, caãno tusaroa naitĩãcapũ ati yepa nipetiropu. Yoaro naitĩãwũ. Ñamicã, tres de la tarde caãno majũ tunu busuwũ. ⁴⁶Tipau caãno, Jesús puame busurique tutuaro mena atore bairo ñnupũ: “Elĩ, Elĩ, ¿lema sabactani?” (Ti wãme puame irã, “Yu Pacũ Dios, yu Pacũ Dios, ¿nopẽi yu mũ aweyocoatĩ?” igaro ñã.)

⁴⁷Bairo cũ caĩrõ tũgo, to macããna puame bairo ãmeo ñnuparã na majũ:

—¡Jã, tũgoñjate! Ñni Jesús, profeta Elĩas ãnacũrẽ cũ pii ñnami.

⁴⁸Ícõã yua, na mena macããcũ jĩcãũ carupajitia mena use oco, cajũgũẽatajere yosene ásupũ. Bairo átĩcõã, yucu yapapũ ti jitiare jiyaturi, tiere cũ ñumũgõ joyupũ, cũ etiãto, i. ⁴⁹Bairo cũ caãto ñã, aperã cũtu macããna puame bairo qũĩnuparã:

—Bairo ápericõãña mai. Cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, ¿Elĩas ãnacũ cũ cũ netõũ acũati? Marĩ ñnacoteroa mai —qũĩnuparã.

⁵⁰Jesús puame busurique tutuaro mena i wisiotusa, riacõásupũ yua. ⁵¹Tipau caãno, templo wii aruare ãnotaricarõ jutii asero carecomacã woocõã ruiásuparo. Yepa cũã butioro yuguwũ. Ûtã rupa cũã waticõápũ tie majũã. ⁵²Camasã cariaricarã na cayarica opee cũã to

majũã pããcoásuparo. Bairo pããcoa yua, cariaricarã, Dios yarã puame tunu catitunucõãma. ⁵³Bairo bairã, witicoámã, Jesús cariacõamiatacu tunu cũ cacatinemorõ bero. Tocãrõã Jerusalén carõa macãrẽ etari jããwã yua. Bairo capããrã camasã cũã ti macãrẽ na caãnorẽ ñnawã.

⁵⁴Bairi soldaua quetiupau capitãn, bairi cũ ñmua Jesure caĩnacoterã cũã yepa cayuguirijere, bairi nipetiro tie cabairijere ñnarã, butioro uwiri atore bairo ãmeo ñnuparã:

—¡Cariapea ñni, Jesús, Dios Macũ majũ nimipũ!

⁵⁵Bairi Jesure cajuãtinemorĩcãrã carõmia capããrã, Galileapũ Jesure cabapacutiatiatana puame jõpũã tuari qũĩñacõã nucũñnuparã. ⁵⁶Jicãõ na mena macããcõ ãñupõ María Magdalena cawãmecuco. Apeo, María, Santiago bairi José paco ãñupõ. Apeo Zebedeo pũnaa paco ãñupõ.

Jesús es sepultado

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷Bairo ti rũmũ canaioatĩpau caãno José cawãmecucu, Arimatea macã macããcũ etayupũ. Cũ puame paio apeyere cacũgou ãmi. Tunu bairoa Jesús yaye busuriquere catũgousau ãmi. ⁵⁸Bairi yua, Pilato tupũ átĩ, Jesús rupauri ãnajẽrẽ yarocagu, cũ jẽniásupũ. Pilato puame bairo cũ caĩjẽnirõ tũgo, “Jau” i, Jesús rupauri ãnajẽrẽ cũ ñmuarẽ Josẽre ruio rotiyupũ. ⁵⁹Bairo cũ caĩrõ bero, José puame Jesús rupauri ãnajẽrẽ lino jutii asero, caugueri mani asero mena cũ ñmañupũ. ⁶⁰Bairo átiri bero, cawãma ñtã ope, na cayesearica opepũ Jesús rupauri ãnajẽrẽ cũñupũ. Áti yaparo, ñtãpãĩ mena ti opere tubiatoyupũ. Bairo tubiato yaparo, acoásupũ José. ⁶¹Bairo José cũ caãmĩatacũãrẽ, María Magdalena bairi apeo María cawãmecuco cũã

topu tuari Jesure cū carocatato riape ruicōānuparā.

La guardia ante el sepulcro de Jesús

⁶² Bairo ti rūmu bero, yerijāricā rūmu puamerē sacerdote majā quetiuparā, bairi fariseo majā mena jīcārō tūni ásúparā Pilato tūpu. ⁶³ Bairo cūtu eta, atore bairo qūīnuparā:

—Jāā Quetiupau, jāā tūgoñabocaapu Jesús, caítapai ānacū cū caīrīqūērē. “Cariacoatacu nimicūā, itia rūmu bero yu catigu tunu,” jāā ītowī. ⁶⁴ Bairi atore bairo mu caáto űña: Mu űmuarē cū ānacū rupauri na cacūrocaatapauē itia rūmu majū na coterotiya, Jesús cū cabuerā űamipu yasiori cū rupau ānajerē na canerutietiparore bairo īrā. Bairo cū cabuerā bairo na caápata, cabero camasārē, “Merē catiupi,” na ītobujiorāma. Bairo na caītoata, jōpuame roro baibujioro cū caītojūgorique netōjāñurō ati yepapūre —qūīnuparā sacerdote quetiuparājāā Pilatore.

⁶⁵ Pilato puame bairo na īñupū:

—Ānoa soldauare na neánāja. Cū ānacūrē na carocaatapauē caroaro mujāā carotiro cārō na coteáto —na īñupū.

⁶⁶ Bairo cū caīrō tūgo, sacerdote quetiuparājāā acoásúparā Jesús rupauri ānajerē na cacūrocaatapaupu. Topu etarā, űtā, capairi tii na catubiatori tii buire caroaro jugobiacōānuparā, “Aperā na capāata, marī īñamasībujiorā,” īrā. Bairo átiri, soldauare na cūñuparā.

La resurrección de Jesús

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 Cabero yerijāricā rūmu bero macā rūmu, cabusuripauaca caāno, ape semana caāni jūgori rūmu majū, María Magdalena, bairi apeo María cawāmecuco mena Jesús rupauri ānajerē na cacūrocaatapaupu īñarásúparā. ² Bairo na caátó, jīcāū

āngel, Diotu caatīatacu puame ruietayupu. Bairo cū caruietaro yua, yepa butioro majū yuguiyuparo. Bairo cabairo, āngel puame Jesús rupauri ānajerē na cacūrocaatapauē etanūcānupū. Bairo etanūcā yua, ti opere na cabiaatatiire tunerocacōānupū. Bairo āti yaparo, ti űtā tii buire ruiyupu. ³ Āngel puame asiyajāñuñupū, bupo cū cayaberijere bairo. Cū jutii cūā cabotirije nieve cabauore bairo bauyuparo. ⁴ Bairi soldaua, bairo cū cabairo īña yua, nanarī butioro cū uwiyparā. Cariacoatanarē bairo baicūmucoasuparā. ⁵ Bairo na cabaiāno, āngel puame carōmia topu caīñarā etarārē atore bairo na īñupū:

—Mujāā, uwieticōāña. Yu masīña mujāā caátigarijere. Jesús yucupāipu na capapuaturocamiatacūre qūīñagarā mujāā baiya. ⁶ Atoe maniñami. Merē caticoami tunu, mujāārē cū caīquetibuju jūgoyeticūrīcārōrē bairo. Atopu asá mai. Īñañijate cūrē na cacūmiatatore. Catiri, atore maniñami. ⁷ Bairo īña yaparori bero, tunu ánāja macāpu. Cū cabuerārē atore bairo na quetibujurájá: “Merē caticuupi Jesús. Bairi mujāā jūgoye Galilea yepapu águmi. Topu mujāā cotegumi,” na ī quetibujurájá. Bairo na camasipeere yu quetibuju atīapu —na ī quetibujuyupu āngel María Magdalenajāārē.

⁸ Bairo cū caīquetibujuro tūgo, carōmia puame yooaro mee acoásúparā. Uwirā, bairi tunu tie quetire tūgouseanirī atucoásúpa, jāā, Jesús cū cabuerārē quetibujuráná. ⁹ Bairo na caátó, Jesús puame na jūgoye buiaetayupu. Bairo buiaetari yua, caroaro mena na jēniñupū. Bairo cū caīrō tūgo, carōmia puame cūtu na rapopaturi mena etanumuri cū raporire pāāñarī űpūñuparā, butioro qūīroarā. ¹⁰ Bairo na caátó, atore bairo na īñupū Jesús:

—Yũ uwieticōãña. Yũ bairârê bairo caãnarê atore bairo na i quetibujurájá: “Galilea yepapũ ánája. Topũ Jesure cũ mujãã ññagarã,” na i quetibujurájá —na ññupũ Jesús.

Lo que contaron los soldados

¹¹ Bairo carõmia na caátöye, Jesús rupauri áñajêrê cacotemiatana jicãärã na mena macããna macãpũ etayuparã. Etarã yua, sacerdote majã quetiuparãrê na quetibujuyuparã nipetiro narê cabaiatajere. ¹² Bairo na caquetibujuro tũgorã, sacerdote majã puame ásuparã cabutoa camasirã tupũ jicãrõrê bairo na catũgoñaparore bairo ñrã. Bairo na mena busũ yaparo yua, soldauare paio dinerore na nuniñuparã. ¹³ Bairo na nuni yua, atore bairo na ññuparã:

—Atore bairo mujãã cabaiatajere camasãrê na mujãã i quetibujugarã: “Jãã cãnicõaupã. Bairo jãã cacãnitöye, Jesús cũ cabuerã puame atí, cũ áñacũ rupaurire yajacũüpã,” mujãã ñgarã. ¹⁴ Tunu bairoa quetiupau gobernador bairo mujãã cacãniatajere cũ catũgoata, jãã puame popiye baio joroque mujãärê cũ caátipeere jãã ññotabojagarã —na i quetibujuyuparã sacerdote majã quetiuparãjãã soldauare.

¹⁵ Bairo na caĩrõ tũgo, soldaua puame, “Jau” i, dinerore jeyuparã. Bairi sacerdotea quetiuparã narê na caĩrotiorea bairo quetibujũ batoyuparã camasãrê. Bairi ati rũmurĩ cũärê torea bairo jeto ãmeo quetibujucõã ninucũñama judío majã.

El encargo de Jesús a los discípulos

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Bairi yua, jãã, Jesús cũ cabuerã, pũga wãmo peti rupore jicã pẽñirõ cãnacãũ majũ caãna jãã ápũ Galilea yepapũ. Topũ etarã, ñtãũ, Jesús jãärê cũ caĩquetibujuricu majũ cũ jãã bo-caetawũ. ¹⁷ Bairo qũñã yua, jãã rupopaturĩ mena etanumurĩ cũrê jãã ñroawũ. Mai, jicãärã jãã mena macããna, “Jesús catĩri niñami,” i masiẽma. ¹⁸ Bairo jãã cabairo, Jesús puame jããtu etari, atore bairo jãã ñwĩ:

—Marĩ Pacũ Dios yũ joyami tocã-nacã wãme rotimasĩrĩqũẽrê. ñmurecõo, bairi ati yepa cũã rotimasĩrĩqũẽrê yũ joyami. ¹⁹ Bairi camasã tocãnacã poari macããnarê noo na caãnopũ yũ yaye quetire na quetibujũ ñesẽärájá, na cũã yũ yaye quetire na catũgousaparore bairo ñrã. Bairo na catũgousaro, na mujãã bautizagarã. Marĩ Pacũ Dios ya wãme mena, yũ, cũ macũ ya wãme mena, bairi tunu Espĩritu Santo ya wãme ñrĩ mena na mujãã bautizagarã. ²⁰ Tunu bairoa mujãärê yũ caátĩroticũrĩqũẽ nipetirijere na quetibujunetõõña, na cũã tiere na catũgousaparore bairo ñrã. Yua, mujãärê yũ aweyoetigũ. Mujãã mena yũ áñicõã ninucũgũ tocãnacã rũmũ, ati ñmurecõo capetiropũ —jãã ñcũwĩ Jesús, jãã, cũ cabuerãrê.

Tocãrõã ññña.

El Santo Evangelio Según

SAN MARCOS

Juan el Bautista en el desierto

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

1 Cañijūgoripaupua Jesucristo, Dios macū ati yepapū cū caátianajērē marī tūgoroa mai. Caroa queti niña. ²Atore bairo ī woatu quetibujū cūñañupī profeta Isaías ānacū Dios cū macūrē cū caīrīqūrē:

“Mū, yū cajopau, ti yepapū mū cabuia-paro jūgoye, apeire cū yū qūēnoroti jojūgogu.

Camasā mū yaye quetire na tūgousaāto ī, apeire yū qūēnoroti jojūgogu.

³Bairo īgūmi jīcāū desierto, cayucū-manopū caānicōāniatacū:

‘Marī Quetiupau yoaro mee etagūmi.

Torena, caroaro cariape ānicoteya.

Camasā na quetiupau cū caetaparo jūgoye cū caatīpawārē na caqūēnoyurore bairo cū qūēnoyuya mujāā cūā,”

ī woatu quetibujuyayupi Isaías ānacū Juan cū caīquetibujupeere.

⁴Bairo cayoato bero Juan ānacū, camasārē oco mena cabautizaricū pūame etayupū desierto cayucūmanopū. To macāāna cū yaye quetire catūgorā etarārē atore bairo na ī quetibujuyupū: “Tūgoña qūēnoña roro mujāā caátianierē. Tie mujāā cabairijere cū tūgoña jēniña mujāā majū Diore. Tunu bairoa cabautizarotiparā mujāā āniña. Bairo mujāā caāto, mujāā netōgūmi Dios,” na īnupū Juan to macāānarē.

⁵Bairo cū cabaiāno, Jūātupū asúparā camasā capāārā. Judea yepa macāāna, bairi Jerusalén macā macāāna cūā, nipetiro camasā Jūātupū asúparā. Juan yaye quetibujuriquere tūgogarā cūtu asúparā. Bairo cū caīquetibujuro

tūgorā, roro na caátajere tūgoña yapapuari Dios mena busūnetōñuparā. Bairo na caāto īña, oco mena na bautizayupū. Catūgousarārē ria Jordán cawāmecutiyaupū na bautizanucūñupū Juan.

⁶Juan pūame waibucū camello cawāmecucū asero mena jutiuro qūēnorī jāñañupū. Tunu bairo waibucū aserowē mena cū jutiore nūjāā tūgābiyori jutii jāñañupū. Bairi tunu ūgarique cūsupū Juan yeseroare bairā caānarē. Beroa oco cūārē etinucūñupū. ⁷⁻⁸Bairo ī quetibujuyupū Juan nipetiro camasā catūgorā etarārē: “Yū paarique niña mujāārē oco mena yū cabautizarije. Yū paarique to cañumiatacūārē, yū bero caetau cū capaarije pūame nūnetōgaro. Cū Roque Espīritu Santore jōmasīgūmi camasāpūre. Tunu bairoa camasā roro na catūgoñarījērē na wasoao joroque na ātigūmi. Cū Roque yū netōrō caānimajūū nigūmi. Bairi yū pūame jīcārō tūni yū ātipeyo masīētīña,” na ī quetibujuyupū Juan catūgorā etarārē.

Jesús es bautizado

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹Cabero Jesús Nazaret de Galilea macāācū ti macā caāniatacū Juan tūre etayupū. Bairo cū caetaro, Jesús cūārē cū bautizayupū Juan, Rio Jordán cawāmecutiyaupū. ¹⁰Bairo Jesure cū cabautizaro bero, Jesús pūame petapū maanūcāñupū. Bairo maanūcā yua, jōbuiupū īnamugōjoyupū. Bairo cū cañajoro, jicoquei ūmūrecōo pūame pāānūcācoasuparo. Bairo cabairo, Espīritu Santo, Dios Yeri majū, bauruiasúpū. Bua cū caruiatōre bairo bauruietayupū Jesús tūpūre.

¹¹Bairo cū caruietaro, atore bairo jōbuiupū busūrique ocajoyuparo: “Mū, yū macū, yū camai majū mū āniña. Mū caátianierē nīñajesoya būtorio,” ī busuocajoyuparo busurique.

Jesús es puesto a prueba

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹²To bero jicoquei Espíritu Santo puame Jesure butioro cū árotiyupu desierto cayucumanopu. ¹³Topure cuarenta rûmurî majû añupû Jesús waibutoa cauworâ na caânopu. Bairo topu cū caño yua, Satanás puame rorije cū átirotimiñupû Jesure, “Cariapea cū átinucûñati,” í. Bairo Satanás cū caátó bero, jicâarâ ángelea majâ Jesure cū juátirâ etayuparâ yua.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴Cabero Juan camasârê cabautiza-mirîcûrê preso jorica wiipu cū na cacûrocaatato bero, Jesús puame Galilea yepapu acoásúpu. Topu etari, Dios yaye caroa quetire na quetibujû jûgoyupu Jesús camasârê. ¹⁵Atore bairo na í quetibujuyupu: “Dios cū carotimasîrîpau merê etaro baiya. Bairi tûgoña qûenorî caroaro âña Dios mena. Dios yaye caroa quetire cariape tûgoya,” na ñupû Jesús camasârê.

Jesús llama a cuatro pescadores

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶Cabero Galilea na caîrî utabucûra tûnipu ásúpu Jesús. Bairo ácu yua, Simón, apeí cū bai Andrés, jicâû pûnaa caâna pugarârê na ñajoyupu. Bairo Jesús narê cū cañajoro, na pugarâpu utabucurapu bapi mena wai wasarâ ásuparâ. Na capaarije, waiwe wapatarique añuparô. ¹⁷Bairo na ñña, atore bairo na ñupû Jesús:

—Jito, yu bapacusa. Caroaro waire cawâsâmasîrâ mujââ ñiapu, wai na rutieticoáto, îrâ. Ámerê yua, caroaro camasârê caquetibujurâ mujââ ñio joroque mujââ yu átiyu, na yasieticôáto, îrâ —na ñupû Jesús.

¹⁸Bairo cū caîrô tûgo, tocârôâ jicoquei pugarâpu na bapi yucure cûrî, acoásúparâ Jesús mena.

¹⁹Bairo cajûgoye jâñurî na caânemorô utabucûra tûnipu Jesús puame na ñña-joyupu aperâ pugarârê tunu. Santiago, bairi cū bai Juan cawâmecucu Zebedeo pûnaarê na ññajoyupu Jesús. Bairi Santiago, cū bai Juan mena cûmua capairicapu añuparâ. Bapi yucu caopecutiene jiyajârâ ásuparâ. ²⁰Bairo narê na ñña, jicoquei na piijoyupu Jesús: “Jito, yu bapacusa. Marî quetibujuto camasârê Dios yaye caroa quetire,” na ñupû. Bairo cū caîrô tûgo yua, na pacu, cū ûmua mena cûmuapu na cûcôâ, tocârôâ jicoquei Jesús mena acoásúparâ

Un hombre que tenía un espíritu impuro

(Lc 4.31-37)

²¹Cabero Capernaum cawâmecuti macâpu etayupu. Topu eta, yerijârîcâ rûmu caño ti macâ macâana na cañubueri wiipure, sinagoga na caîrî wiipure jâañupû. Bairo jâârî, na buejûgoyupu to macâânarê. ²²Moisés ânacû cū caroticûrîqûerê cajûgobueri majârê bairo camasârê na quetibujuesupu. Carotimasî cū caîquetibujurore bairo na quetibujuyupu. Bairi cū yaye quetire tûgori, to macâana puame tûgocôâ maniásuparâ. ²³Mai, ti wii sinagoga ñubuerica wiipu añupû jicâû wâtî yeri pûna cacûgon. Bairo Jesús cū cabueâno, wâtî yeri pûna cacûgon puame atore bairo butioro qûi awajayupu:

²⁴—Mu, Jesús Nazaret macââcû, ¿nopêî mu atíati jââ ture? ¿Jâârê rei acú mu baiyati? Murê yu masîjâñuña. Mu, Dios macû, cañuu, mu âniña —qûi awajayupu wâtî yeri pûna cacûgon puame.

²⁵Bairo cū caîrô tûgo, qûiñupû Jesús: —¡Busueticôâña! ¡Âni cañumu rupaure witi ácuja! —qûiñupû Jesús wâtîrê.

²⁶ Bairo cū caĩrō tũgo, wātī yeri puame caĩmurē cū yuguĩ, butioro awajari cū witicoásupũ. ²⁷ Bairo caĩmurē cū caátieri ñnarā, nipetiro camasā qũĩna acuaacoasuparā.

—¿Ñe to ãniñati cawāma Jesús cū carotirije? ¡Nocārō caroaro majũ cū masĩnati! ¡Wātī yeri pũna cūā cū yucōānama! —ameo ñnuparā na majũ Jesure.

²⁸ To bero cū tũgoyuparā camasā nipe-tiro ti yepa tũni macāana, Jesús cū caátieri, cū camasĩrĩjērē yua.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Bairo na quetibujũ yaparo, na ñnubuerica wiire witicoásupũ Jesús. Ti wiire witiá, Santiago, bairi Juan mena acoásupũ Jesús, Simón, bairi cū bai Andrés ya wiipũ. ³⁰ Mai, Simón mañicō puame riajāñuñupō. Butioro bũgoyupo. Bairi cū cajāārō, cū quetibujuyuparā cabucuo cō cariarijere. ³¹ Bairo na caĩ-quetibujaro tũgo, cōtu eta, cō wāmo mena ñerĩ cō tũgāwāmuñupũ. Bairo cū caáto, jicoquei jānacuasuparo bũgoye puame. Tocārōā caticoasupo yua. Bairo catiáco, tocārōā űgarique na qũēnonuñupō Jesujāārē.

Jesús sana a muchos enfermos

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³²⁻³³ Cabero muipũ cū cajāāripau, canaio atípaũ caāno Simón ya wiipure etayuparā nipetiro ti macā macāana. Nipetirije cariyecunarē na jeasúparā Jesús tũpũ. ³⁴ Bairo Jesús puame na caetaro ñña, capāārā cariarārē na catiopyũ. Nipetirije riaye cacũgorārē na catiopyũ. Tunu bairoa wātī yeri pũnarē na acurewiyojoyupũ Jesús. Bairo na cawitiro, Jesús puame na busurotiesupũ. “Yũ, Mesías, Dios cū cajou yũ caānierē na quetibujeticōāto,” i, bairo na busurotiesupũ.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

(Lc 4.42-44)

³⁵ Ape rũmu cabusuatípaũ Jesús wācā, ti macārē witicoásupũ. Bairo ácú yua, etayupũ Jesús camasā na camanipaupũ. Topũ Diore cū jēniñupũ. ³⁶ Bairo topũ cū caāno, Simojāā cū macārásuparā. ³⁷ Bairo cū macārĩ, cū etacoasuparā. Atore bairo qũĩñuparā:

—Nipetirā murē macārā átiyama.

³⁸ Bairo na caĩrō tũgomicūā, bairo na ññupũ Jesús:

—Ape macāā macāana cūārē na yũ quetibujugu. Caroa quetire, Dios cū carotimasĩrĩpaũ caetarore na yũ quetibujũ masĩōgu. Torecuna, yũ jowĩ Dios ati yepapure —na ññupũ Jesús Simojāārē.

³⁹ Cabero āñesēñupũ Jesús Galilea yepapũ. Topũ āñesēñ yua, tocānacā macā macāana na cañubueri wiiripũ, sinagogas na caĩrĩ wiiripure buenucũñupũ to macāānarē. Tunu bairoa wātī yeri pũnarē na acurewiyojoyupũ Jesús.

Jesús sana a un leproso

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Bairo cabero caĩmu jĩcāũ carupau boau puame Jesutā cū rupopaturi mena etanumurĩ qũĩroau etayupũ. Bairo eta, atore bairo qũĩ jēniñupũ:

—Yũ Quetiupau, mu cabooata, yũ mu netōōgu yũ caboariaye cutiere.

⁴¹ Bairo cū caĩjēnirō tũgo, cū maitũgoñañupũ Jesús cū rupau caboaure. Bairi cū wāmo mena cū pāñañupũ. Bairo áticōā, bairo qũĩñupũ:

—Mu cacatiro yũ boya. ¡Bairi mu yũ netōōña! —qũĩñupũ Jesús cariaure.

⁴²⁻⁴³ Bairo Jesús cū caĩrō, jicoquei caticoasupũ carupau boamiatacũ. Bairo cū cabairo ñña, Jesús puame tutuaro

mena cū quetibujū rotiesupū aperārē cū cabaiatajere. Bairo qūīnupū:

⁴⁴—Cariape acoácūja sacerdote tūpū. Qūīñoña mū rupaure, mū cacatiatajere. Bairo tunu Diore cū nuniña mū cacatirije wapare. Tore bairo marī átirotiyupi Moisés ānacū. Bairo mū caátiatato bero, nipetiro camasā masīgarāma mū cacatiatajere yua —qūīnupū Jesús carupau boamiatacure.

⁴⁵Bairo cū caīmiatacūārē, cū, carupau boamiatacū puame Jesús cū carotiata wāmerē bairo ápeyupū. Nipetirā na quetibujū peyocōānupū cū cabaiatajere. Bairi Jesús puame jāmasiēs supū tocānacā macāārē. Bairi macāā tūnupū camasā na cañesēāetopū ásupū. Bairo cū cabaimiatacūārē, cū macārā, cū bocacōānuparā ti macāā macāāna Jesure yua.

Jesús sana a un paralítico

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

2 Nocānacā rūmū bero mea tunucoásupū Jesús Capernaum macāpū. Topū cū caāno, aperā, “Ti wiipū ācūmi,” īrīqūē queti tūgoyuparā.

²Capāārā camasā neña etayuparā. Bairo na cabairo, Jesús na bueyupū. Ti wiire jira netōcoasuparā. Jope tūpūa jira etayuparā. ³Bairo cū cabueāno, ti macā macāāna cawāmarā baparicānacāū Jesutu űicārī cabūuricure cū neasuparā.

⁴Bairo cū ne etamirācūā, ti wii pupeapū na yaure cū nejāā masiēs uparā, camasā capāārā na cajiromo jūgori. Bairi wii buipū wāmucoásuparā űicārī cabūuricure mena. Ti wii buipū etarā, ope qūēnorī cū piti ruio joyuparā pūū rapowērī mena Jesús tūpū űicārī cabūuricure.

⁵Bairo na caāto īña, Jesús puame tūgoña masīnupū na catūgoñarījērē. “Yū camasīrījērē cariape tūgoñatutuayama,” na ī tūgoñānupū. Torecū, atore bairo qūīnupū Jesús űicārī cabūuricure:

—Yū yaū, merē mū carorije wapare yū netōōcōāña.

⁶Bairo cū caīrō tūgo, ti wii macāāna caruirā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā puame bairo ī tūgoñānuparā na yeripū: ⁷“¿Namū űcū majū caūmū cū āniñati, ‘Merē mū carorije wapare yū netōña,’ caīā? Dios jeto netōōmasīñami marī carorije wapare. Āni, Jesús, Diore cū netonūcāū átiyami, bairo cū caīrījē mena,” āmeo ī busuyuparā na majū. ⁸Jicoquei masīcōānupū Jesús cū yeripū na caāmeobusurijere. Bairi atore bairo na īnupū:

—¿Nopērā yū caīatajere tūgori mujāā tūgoñarīqūē paiyati? ⁹⁻¹⁰“Mū carorije wapare yū netōña,” ānirē yū caīata, “Bairo īcōāū īñami,” mujāā ībujiorā. Bairāpua, “Wāmūnucāña. Mū cacūñarī coro nepusari mū ya wiipū tunu ácūja,” cūrē yū caīata, to bero cū cawāmūnucáto īñarā roque, “Bairo īcōāū mee īñami Jesús,” mujāā ībujiorā. Yū, Camasā Jūgocū ati yepapū yū carotimasīrījērē mujāā camasīparore bairo, tiere űigu — na īnupū Jesús fariseojāārē.

Ī yaparo, cū caīrōrē bairo qūīnemoñupū Jesús űicārī cabūuricure:

¹¹—Murē űiña: ¡Wāmūnucāña! Mū cacūñarī coro nepusari mū ya wiipū tunu ácūja. Merē mū riayere yū netōña — qūīnupū.

¹²Bairo cū caīrō tūgo, tocārōā jicoquei wāmūnucā yua, cū cacūñarī corore nepusa, ti wiire witicoásupū cū űicārī cabūumiatacū puame nipetirā na caīñarō. Bairo cū caátó īñarā, nipetiro camasā tūgoñacōā maniasuparā. Bairi Diore atore bairo qūī basapeoyuparā:

—¿Diwatoa űno tore bairo caroa majūrē marī īñarī? Marī īñaepū. ¡Camasī űiñami Dios! —qūī basapeoyuparā nipetirā.

Jesús llama a Leví

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Cabero ásúpü tunu Jesús utabucura tünipü. Topü camasä neñañuparä. Bairo na canañarö, na bueyupü Jesús. ¹⁴ Bairo netöácü, Leví cawāmecucü, Alfeo macürë qüññajoyupü. Mai, Leví puame Roma gobiernorë camasä yaye dinero impuesto na caññerë jejoberari majöcü añupü. Bairi cü capaari aruapü cü caño, qüññajoyupü Jesús Leví. Bairo qüññajori bero, cütü etaátí, atore bairo qüññupü yua:

—Jito, yu bapacusa.

Bairo cü cañrö tũgo, tocãrö jicoquei Leví puame cü yaye paarique nipe-tirore cücöä, Jesús mena bapacuti ácu acoásúpü yua.

¹⁵ Cabero Jesús, bairi cü cabuerä mena Leví ya mesapü na caruiro, camasä capãärä ruirä etayuparä. Na mena macãana jicãärä Leví üna, gobiernorë camasä yaye dinerore cajejobo-jari majä añuparä. Aperä camasä roro na cabusupairä cüä añuparä. Jesujä mena ugabapacusuparä. Mai, capãärä añuparä Jesure catũgousari majä. ¹⁶ Bairo cü cugabapacutore ñnarä yua, fariseo majä puame na i tutiyuparä Jesús cü cabuerärë. Na yarä, Moisés cü caroticüriqüerë cajũgobueri majä mena atore bairo na i tutiyuparä:

—¿Nopëi dinero jejori majä mena, bairi aperä roro caána mena mujäärë cabuei cü etiuga bapacutiyati? Roro ácu átiyami —na i tutiyuparä fariseojä fariseojä Jesús cü cabuerärë.

¹⁷ Bairo na catutiro tũgo, bairo na ññupü Jesús:

—Ucotiri majöcure bairo yu añña ati wiire. Ucotiri majöcü áperiyami cacatirä na cañni wiiripure. Cariarä na cañni wi-iri jetore etanucünami, na ucoti etaü. Bairi änoa mena yu añña. Na caror-ije, riayere bairo cañnerë netööü ácu

yu atíapü. Torecuna, yu apü ati yepa-pure. “Caroarä marí añña,” cañtorärë na yu macãetüña. Aperä, “Carorije wapa marí buicutiya,” cañtũgoña yapapuarä roquere na macãüacü yu apü, na yeri wasoaáto, i —na i quetibujuyupü Jesús fariseojäärë.

La cuestión del ayuno

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Tiwatoa cañnopure Juan cü cabuerä, bairi fariseo majä na cabuerä cüä ugarique betiri Dios jetore cü jëññuparä. Bairo na cabairo ñña, jicãärä Jesutu etari atore bairo qüñ jëññañuparä:

—Ugarique betiri Dios jetore cü jën-inucünama Juan cü cabuerä. Fariseo majä na cabuerä cüä tore bairo átiyama na cüä. Mu cabuerä puame áperiyama. ¿Nopëirä na ugarique betietinucünati? —qüñ jëññañuparä to macãana Jesure.

¹⁹⁻²⁰ Bairo na caññenarö tũgo, atore bairo na ññupü Jesús:

—Caroaro yu caátiere mujää tũgomasiëtüña. Caümü cawāmojiya-paure bairo yu añña. Cü yarärë bairo ññama yu cabuerä. Caümü cü cawāmojiyari rümurë cü yarä nipetirä ugayama paio, cü mena useaniäna. Ti rümurë auatāmuoetiyama. Caümü cü cawāmojiyaro bero roquere, cü yarä caborä ugarique betiri Diore cü tũgoña jëññubuebujioräna tunu. Narë bairo jãä añña. Bairi yu mena äna, yu cabuerä auatāmuoetigaräna. Yu camano roquere auatāmuobujioräna —na i quetibujuyupü Jesús fariseo majärë.

²¹ I yaparo, “Yu yaye cawāma que-tire cabucu macãäjë mena tũgousa masiä maniña,” igü, atore bairi wäme na icöña quetibujunemoñupü Jesús tunu:

—Cabucuro jutirore cawori opere seretuetiyama camasä camasirä jutiro cawāma asero carugaeti asero mena.

Bairo na caápata, ñuetigaro. Cose, ti aserore bopo na caáto, rugagaro. Rugari tūgāwonemogaro paijāñurō cawāma asero puame cabucuro jutiore. ²²Tunu bairoa use oco cawāma quēnoyaparoriquere piojāētīnucūñama camasā cabucu poa waibucu asero poapure. Bairo na caápata, ti poa wocoagaro, tie oco capāmūrōi. Ti poa macāājē yasigaro. Bairi use ocore cawāma quēnoyaparoriquere piojānucūñama camasā cawāma poa mena —na ī quetibujuyupū Jesús fariseo majārē.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³Cabero judío majā na cayerijārī rūmu caño Jesujāā netōásuparā wesseripū. Bairo netōánā, Jesús cū cabuerā puame queyari trigo apeacarē jeri cacatirijerea ugajūgoyuparā. ²⁴Bairo na caáto īnarī, fariseo majā atore bairo qūi tutiyuparā Jesure:

—¡Na īñāñijate! ¿Mu cabuerā roro na caátie miñaetiyati? Ati rūmu ūnorē paariquere bairo átiyama mu cabuerā, bairo trigo apeacarē jeugarā. Ati rūmu ūnorē caápericōāpee niña na caátie ūnierē —qūi tutiyuparā fariseo majā Jesure.

²⁵Bairo na caītutiro tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—David ānacū queyamiácú, ¿cū caátajere na caquetibujucūrīqūērē jīcāni ūno mujāā īñatinucūñati Dios ya tutipū? Mujāā īñanucūrā. ²⁶Bairo baiyuparo: Abiatar cawāmecucu ānacū, sacerdote majā quetiupau cū caño, David puame jāāetayupū Dios ya wiire cū ūmua mena. Ugariquere macāārā, jāāetayuparā. Bairi pan āñuparō, caroa Dios yaye majū na caīcūrīqūē jeto. Tie pāārē sacerdote majā jetore na ugartiyupū Moisés ānacū. Bairo sacerdote majū

jeto na caugarije caāniamiatacūārē, tie pāārē ugari bero, cū ūmua cūārē na batonuñupū David.

²⁷⁻²⁸Tunu na īnemoñupū Jesús fariseo majārē:

—Caroaro marī caānipeere yerijārīcā rūmurē cūñupī Dios. Yerijārīcā rūmu puame marīrē to rotiáto ī mee cūñupī Dios yerijārīcā rūmurē. Yū, Camasā Jūgocu ānirī yū átirotimasīña yerijārīcā rūmu cūārē camasā caroare na caátīanipeere —na ī quetibujuyupū Jesús fariseo majārē.

El hombre de la mano tullida

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

3 Ape rūmu caño tunu jāāetayupū Jesús ñubuerica wiipū. Mai, topū āñupū jīcāū caricábūricu. ²Bairi to macāāna puame Jesús cū caátigarijere caroaro qūīña ūsayuparā, na quetiuparārē busujāgarā. “¿Yerijārīcā rūmurēā cū catiouáti caricábūre?” ī tūgoñāñuparā. ³Atore bairo qūīñupū caricábūre Jesús:

—Tiaya. Ato yū tupū asá.

⁴Bairo ī yaparou, atore bairo na ī jēñiñāñupū tunu Jesús to macāānarē:

—¿Nerē marī ānaati ati rūmurī ūnorē, camasā na cayerijārī rūmurīrē? ¿Cañurījērē marī ānaati, o carorije puamerē marī ānaati? —na ī jēñiñāñupū.

Bairo na cū cajēñiñamiatacūārē, cū yuesuparā. ⁵Bairi Jesús puame na asiayupū, na yeri na catūgoñarījē na cawasoagaetie wapa jūgori. Bairo bai, atore bairo qūīñupū Jesús caricábūricure:

—Mu ricāre ñupoya.

Bairo cū caīrō, caricábūricu puame cū ricāre ñupooásupū. Tocārōā cū ricā ñucoasuparo yua. ⁶Bairo cū caáto īnarā, fariseo majā puame ti wiire witi yua, neñāñuparā quetiupau Herode majā mena. Bairo neñarā, “¿Dope bairo marī

ánaati, Jesure pajīāgarā?” āmeo ī busu-paijūgoyuparā na majū.

Mucha gente a la orilla del lago

⁷ Cabero ásūpu Jesús cū cabuerā mena utabucura tūnipu. Na bero usayuparā capāārā Galilea yepa macāāna. ⁸ Judea macāāna, Jerusalén macāāna, Idumea macāāna, Rio Jordán ape nūgōā macāāna, Tiro bairi Sidón macā tūni macāāna, capāārā Jesús bero usayuparā. Ti yepa macāāna capāārā cū caātijēnorijē quetire tūgorā, Jesure qūīnagayuparā. ⁹ Bairo na caāmeotuworijere īña, na jūgoye utabucurapu na ārotiyupu Jesús cū cabuerārē, cūmuarē na caqūēnoyuparore bairo ī. ¹⁰ Mai, capāārā camasārē na catioyupu Jesús. Bairi aperā cariyecuna cūā āmeo tuwori utabijaro majū cū neñañuparā, Jesure cū pāñagarā.

¹¹ Tunu bairo camasā wātī yeri pūna cacūgorā Jesure na caīnarō cānacāni, cūtu rūpopaturi mena etanumurī atore bairo qūī awajayuparā:

—¡Mu, Dios macū mu āniña!

¹² Jesús puame bairo na caīrō, mai camasā cūrē na camasīrō boetiri, tutuaro mena tiere na busurotiesupu.

Jesús escoge a los doce apóstoles

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Cabero Jesús ūtāūpu etari cū cabueparā cū caīñajesorārē na piīneñojoyupu. Bairo cū capiīneñojoro tūgo, cū tūpu etayuparā. ¹⁴ Bairo na caetaro īña, na beseyupu pūga wāmo peti rūpore pūga pēnirō cānacāū majū, cū mena na cabapacutiparore bairo ī, tunu bairo na cajuquetibūjuparore bairo ī. Bairo na bese yaparo yua, “Mujāā yu caquetibūjurotijoparā mujāā ānigarā,” na īñupū Jesús. ¹⁵ Bairo ī yaparo yua, wātī yeri pūnarē wiyomasīrīqūērē na joyupu. ¹⁶ Bairi pūga wāmo peti rūpore pūga pēnirō cānacāū majū

añuparā Jesús cū caquetibūjurotijoparā. Cajūgoye añupū Simón. Simorēā qūīñupū tunu “Pedro”. ¹⁷ Tunu cabero añuparā Santiago, bairi cū bai Juan cawāmecucu. Naa, Zebedeo pūnaa añuparā. Bairi Santiagore bairi Juarēā qūīñupū Jesús tunu “Boanerges”. Mai, Boanerges, “Bupo Pūnaa” īgaro īña. ¹⁸ Tunu cabero añuparā Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, apeī Santiago. Cū, Santiago, Alfeo macū añupū. Tunu cabero añupū apeī Simón. Cū puame celotea mena macāācū añupū. ¹⁹ Tunu cabero añupū Judas Iscariote. Cū puame añupū Jesure cañerotipau. Tocārōā niñama Jesús cū caquetibūjurotijoparā, cū cabesericarā yua.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

²⁰ Cabero wiipu jāásūpu Jesús tunu. Topu capāārā camasā neña etayuparā. Torecu, Jesús cū cabuerā mena ūgamasīēsupu. ²¹ Bairo, “Mecūcoayami Jesús,” camasā na caīrījē quetire tūgori, cū yarā puame cū piirásuparā.

²² Bairo Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cabueri majā puame Jerusalén macā caatīatana, atore bairo īñuparā: “Dios jūgori mee, Beelzebú, wātīā quetiupau majū cū camasīōrījē jūgori wātī yeri pūna, camasārē caānarē na acurewiyojo masīimi Jesús. Beelzebú cū jāārīcūmi Jesure,” īñuparā.

²³ Jesús puame masīcōāñupū na catūgoñarījērē. Bairi cūtu na piijoyupu. Bairo piijo yaparo, ape wāme īcōñarī atore bairo na īñupū: “¿Dope bairo wātī cū majūā cū acurocawiyo masīcuti?” ²⁴ Quetiupau rey cū carotimasīrīpau macāāna na caāmeoboeticōāta, jīcārō ānimasīētīñama. ²⁵ Tunu bairoa jīcā wii macāāna na caāmeoboeticōāta, na cūā caroaro ānimasīētīñama. ²⁶ Tore

bairo Satanás, wātīā quetiupau, cū yarārē na cū caboeticōāta, ¿dope bairo cū āninetōūati? Āninetōmasiēcūmi. Yasicoacūmi.

²⁷ Bairo ī quetibūju yaparo, cajerutiri majōcure īcōñarī atore bairo na ī quetibūjanemoñupū tunu: “Jīcāū wii upau, catutuaū majū, cū ya wii macāājērē caroaro cū cañnacoteata, ni ūcū cajerutiri majōcu cū yayere jerutimasīēcūmi. Jerutimasīmi baipua, ti wii upaure cū cajiyaājūgoata. Bairo cū jiyajūgori bero roque, ti wii macāājē nipetirijere jerutipeyo masīcōāūmi,” na ī quetibūjuyupū Jesús.

²⁸ “Bairi cariape mujāārē ñiña: Cabusupairā dope bairo roro na cañrījē tocānacā wāmerē masiriyogumi Dios, cūrē na cajēniata. ²⁹ Bairo masiriyobojamicūā, Espiritu Santore roro na cabusupaiata roquere, na masiriyobojaetigumi. Roro na cabusupairije wapa na cabuicūtie nicōā ninucūgaro tocānacā rūmua. Petietigaro.”

³⁰ Mai, na puame qūi jūgoyuparā: “Wātī, cū jāārīcūmi Jesure.” Bairi tore bairo na īñupū Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Bairo cū caquetibūjuro bero, Jesús paco, bairi cū bairā cūā topū etayuparā. Eta yua, cū caāni wii macāpua cū cotenucūñuparā. Bairo cotenucūrā, cū piirotiyuparā, cū mena busugarā. ³² Bairo macāpū na cacotenucūrō, Jesutū macāāna carupa beto caruiāmejorerā puame atore bairo qūiñuparā Jesure:

—Mu paco, mu bairā mu macāūparā. Macāpū murē coterā ātiuparā — qūiñuparā Jesure.

³³ Bairo na cañrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús cūrē caquetibūjurārē:

—Naa, yu paco, yu bairā cūā, yu yarārē majū na caānimitacūārē, aperā cūā, yu yarārē bairo caāna niñama.

³⁴ Ī quetibūju yaparo, cūtu macāāna caruirārē na īñarī, atore bairo na īnemoñupū tunu:

—Ānoa niñama yu pacore bairo caāna, bairi yu bairārē bairo caāna. ³⁵ Noa ūna yu Pacu cū carotirore bairo caāna puame yu bairārē bairo caāna, bairi yu bairā rōmirirē bairo caāna, bairi yu pacore bairo caāna niñama.

La parábola del sembrador

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

4 Cabero acoásupu Jesús utabucura tūnipū. Topū eta, camasārē na quetibūju jūgoyupū tunu. Mai, camasā capāārā majū na caānoi, Jesús puame cūmua turorica capairicapū ájāāñupū. Cūtu catūgorā etarā puame peta paputiropū nucūñuparā. ² Bairo na cabairo, capee wāme īcōñarī na quetibūjuyupū Jesús.

Atore bairo na ī quetibūjuyupū: ³ “Yu caquetibūjurijere caroaro tūgopeoya. Jīcā rūmu ásupu jīcāū caūmu cū wesepū, oteriquere otei ácu. ⁴ Topū eta, cū oteriquere wēbato otejūgoyupū. Bairo caroaro cū caotemiatacūārē, oterique jīcā rupaa ñañuparō maapu. Bairo maapu ti rupaa cañarō īñarā, minia puame wūruiatī, ūgarecōāñuparā. ⁵ Cabero cū cawēbatoro, ape rupaa ūtā yepapu cayepa esemenirōpu ñañuparō. Tie puame yoaro mee putimiñuparō, cayepa esemenirō caānoi. ⁶ Bairo tie oterique puame pútiatīmii yua, yoaro mee riacoásuparo muipu cū caasijārōi, dope bairo nucōōrī jomasīētīrī yua. ⁷ Cabero cū cawēbatoro, ape rupaa pota yucu watoapu ñañuparō. Cabero pota yucu puame cabutinetōrō, tie oterique puame caroaro pútimasiēsuparo. Pota yucu puame otere butibiacōāñuparō. Bairi rícamani yucu ásuparo. ⁸ Cabero

ape rupaa puame caroa yepapu ñañuparō. Cabero puti, buticoasuparo. Bairo butiátó, jīcā jatí treinta rupaa majū ríacusuparo. Ape jatí sesenta rupaa majū ríacusuparo. Ape jatí cien majū ríacusuparo,” na ī quetibujuyupu Jesús.

⁹Í quetibuju yaparo, atore bairo na inemoñupū tunu: “Mujāā caāmoocuna mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yu caquetibujuatajere tūgoāmewiyoya mujāā yeripū,” na īñupū Jesús cūtu catūgorā etarārē.

El porqué de las parábolas

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰Cabero Jesús jīcāñā cū caāno, cūtu macāāna bairi cū cabuerā cūā cūtu eta yua, atore bairo qūī jēniñañuparā: “¿Dope īgaro to īñati caotei queti?” ¹¹Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ī quetibujuyupu Jesús: “Dios cū carotimasīrīpau macāājērē tirūmupū macāāna na catūgoetajere mujāā roquere mujāā masīōñami. Aperā tiere na camasīrōrē boetiyami. Torecū, ape wāme īcōñarī na quetibuju rotiyami Dios. ¹²Na puame cacaapee cūgorā nimirācūā, Dios cū caátiere īnamasīētīñama. Tunu bairoa cū yaye quetire tūgomirācūā, tiere tūgomasiētīñama. Bairi Diore, ‘Jāā mu netōōwā,’ qūīēñinucūñama. Torena, carorije wapa cacūgorā tuayama Dios cū cañajoro yua,” na ī quetibujuyupu Jesús.

Jesús explica la parábola del sembrador

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³Bairo ī quetibuju yaparo, atore bairo na ī quetibujuyupu tunu: “¿Caotei cū caátajere ī cōñarī mujāārē yu caquetibujuatajere mujāā tūgomasiētīñati? Tiere mujāā camasiētīcōāta, ¿Dope bairo rita ape wāmerē mujāā masīcutī?

Mujāā masīēna. ¹⁴⁻¹⁵Āmerē yua, mujāārē yu quetibujugu caroaro īcōñarī caotei quetire camasārē yu caquetibujuatajere: Camasā jīcāārā Dios yaye quetire tūgoyama. Bairo tūgomirācūā, tūgomasiētīñama. Dios busuriquere na catūgoatato beroaca, wātī puame uwaro eta, jecōāñami na camasībujioatajere. Minia na cawūje ugaricarore bairo etanecōāñami wātī, na camasībujioatajere. Na puame caotei cū caoterique maapu cañarīcā rupaare bairo niñama. ¹⁶⁻¹⁷Tunu aperā camasā Dios yaye quetire useanirō tūgo, jicoquei, ‘Jau,’ īñama. Bairo bomirācūā, bairāpua na yeripū caroaro cū yuetiyama. Capūtirije canucōmanajērē bairo niñama. Bairi roro na cabairo caāno, o Dios yaye quetire na catūgousaro jūgori aperā narē na caññatero īñarā, yoaro mee jāñañama Dios yaye quetire yua. Dios mena yoaro āmerīñama. Naa, caotei cū caoterique ape rupaa ūtā buipū cañarīcā rupare bairo niñama. ¹⁸⁻¹⁹Tunu aperā camasā Dios yaye quetire, ‘Jau,’ na caīrō bero, apeye ūnie puamerē butioro tūgoña macāñama. Ati yepa macāājē wapatarique ūnierē, bairi caroaro na cañnigarije cūārē tūgoñañama butioro. Bairi Dios busuriquere tūgoña masirīcōāñama. Caroaro caānarē bairo na caāperoi, carīca butimasīētīērē bairo niñama. Bairi naa, caotei cū caoterique ape rupaa pota watoapu cañarīcā rupaare bairo niñama. ²⁰Bairāpua, aperā roque Dios yaye quetire useanirō tūgoyama. Na yeri pūnapū cariape tūgopeori, tiere tūgousayama. Caotei cū caoterique ape rupaa, caroa yepapu cañarīcā rupaare bairo niñama. Jīcā jatí treinta rupaa majū ríacusuparo. Ape jatí sesenta rupaa majū ríacusuparo. Ape jatí cien majū ríacusuparo. Torea bairo niñama

Dios yayere catūgousanucūrā puame,” na ī quetibujuyupū Jesús.

La parábola de la lámpara

(Lc 8.16-18)

²¹Ī yaparo, atore bairo na ī quetibujunemoñupū Jesús tunu: “¿Camasā carupapata rocapū, o cama rocapū jīñaworiquere na cūñati? Tore bairo cūētīnucūñāma. Jōbuiṗu roque cūnucūñāma camasā, nipetiro cajāāetarā na cañīmasīparore bairo irā. ²²Na cajiñaworipau nipetiro baugaro cañīmaniataje. Torea bairo ape rūmupū camasā nipetiro āme camasīā manierē masīpeticoagarāma. ²³Mujāā caāmoocūna mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yu caquetibujuatajere tūgoāmewiyoya mujāā yeripū.”

²⁴⁻²⁵Tunu atore bairo na īnemoñupū Jesús: “Yū caquetibujurijere mujāā catūgopeoata, Dios puame mujāārē masīōnemogumi tunu yu caquetibujurijere. Bairo tūgomirācūā, petoaca mujāā catūgopeoata roque, cabero mujāā camasīmatajere mujāā masiriticōāgarā. Bairi caroaro cariape tūgopeoya,” na ī quetibujuyupū Jesús.

La parábola de la semilla que crece

²⁶Ī yaparo atore bairo na ī quetibujunemoñupū tunu: “Dios yaye macāājērē quetibujurique, jīcāū camasocu yepapū otere cū caoterijere bairo niña: ²⁷Ote yaparori bero, tie otere īñapeocōā āmeimi. Bairi tocānacā ñamia cāniī, tocānacā rūmua ānicōā, cū cabaitoye, cū caoterique puame puticoato. Bairi cū puame dope bairo bairi caputirore masīēcūmi. ²⁸Putiro, yooaro mee pūū witiro. Pūū witi yaparo, carupa jatī jeñarō. Carupa jatī jeña yaparo, carīca wiyoro, tie buti carupa rupaa jeñarō. ²⁹Ti rupaa cabutiro īña, jeiimi tiere caotericu, ‘Tocārōā buti yaparoya,’ ī. Torea bairo Dios yaye

macāājērē quetibujurique cūā niña,” na ī quetibujuyupū Jesús.

La parábola de la semilla de mostaza

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰Ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū Jesús tunu cūtu catūgorā etarārē: “¿Dope bairo mujāārē yu masīōñati Dios cū carotimasīrīpaure? ¿Di wāme ūnorē īcōñarī mujāārē yu quetibujuyati? ³¹⁻³²Mostaza na caīrī apeacarē jīcāū cū wesepū cū caoteri-caacarē bairo niña Dios cū carotimasīrīpau. Tia apeacā puame ōcācā majū nimirōcūā, cabero puti butiátó, pairicu majū áya, nipetirije wesepū oterique netōrō. Paca majū rupuri cutiya. Bairi minia cūā tii yucu rupuripure na ria batiirire qūēnorī nicōāmasīñāma. Torea bairo niña Dios cū carotimasīrīpau cūā,” na īcōña quetibujuyupū Jesús.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

(Mt 13.34-35)

³³Torea bairo jeto capee wāme īcōñarī na quetibujunucūñupū Jesús nipetiro camasā cūtu catūgorā etarārē. Na camasījīatiparo cārō caroaro na quetibujuyupū. ³⁴Dise ūnie quetibujuriquere īcōñaetiri na quetibujuesupū. Baipua, aperā na camano na catūgoetopū cū cabuerā puamerā nipetiro caroaro tūgojīatipetiricarō na quetibujunucūñupū.

Jesús calma el viento y las olas

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵Cabero ti rūmū muiṗu cū cajāātō, Jesús puame atore bairo na īñupū cū cabuerārē:

—Jito, ati utabucura ape nūgōāṗu marī pēña átóca.

³⁶Bairo cū caīrō bero, cū cabuerā ájāāñuparā cūmua cū cajāatacapū, ape nūgōāṗu pēñagarā. Bairo na caátó, aperā

cũã na cūmu rupaa mena Jesujãã bero ʘsa asúparã. ³⁷ Bairo na caátó yua, wĩno paio papu atĩjũgoyuparo. Bairo capapuro ocuturi paio atĩjabejããñuparõ, cūmua ruagari tũnipu yua. ³⁸ Mai, Jesús puame na caátó beroaca, cūmua cawaturo puame jutipoti buipũ cãnijãã-coasupũ. Bairo cū cabairoi, cū cabuerã puame cū wãcõñuparã. Cū wãcõrĩ atore bairo qũĩñuparã Jesure:

—¡Jããrẽ cabuei, ruarã marĩ baiya! ¿Mu tũgoñaẽtĩñati jããrẽ? —qũĩñuparã.

³⁹ Bairo na caĩrõ tũgowãcã, wãmũnucãñupũ Jesús. Wãmũnucã, wĩnorẽ jãnarotiyupũ. Tunu bairoa oco turi cũãrẽ:

—¡Jãna átoja! —ĩñupũ.

Bairo cū caĩrõ, jicoquei jãnapeticoasuparo yua. ⁴⁰ Cabero atore bairo na ññupũ Jesús cū cabuerãrẽ:

—¿Nopẽĩrã butioro mujãã uwiya? ¿Dios mena mujãã tũgoña tutuaetiyati mai? —na ññupũ.

⁴¹ Cū cabuerã puame cū caátó ññaacuacoasuparã. Atore bairo ãmeo ññuparã na majũ:

—¡Ago tame! ¡Nocãrõ majũ cū masĩñati Jesús! Wĩno, ocuturi cũã cū tũgocõãña.

El endemoniado de Gerasa

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

5 Cabero ti utabucura ape nũgõãpu pẽña etayuparã Jesujãã, Gerasa na caĩrĩ yepapu. Bairo eta yua, maa nũcãñupũ Jesús. ² Bairo cū camaa nũcãrõ, caĩmu jĩcãũ, wãtĩ yeri pũna cacũgonu puame cũtu etayupũ. Camasãrẽ na carerica ãtã wiiripu caãniatacu cũtu etayupũ. ³⁻⁴ Mai, cū puame ãtã wiiripu ninucũñupũ. Cauwion majũ ãñupũ. Bairi camasã puame cū ñesẽãrotietimiñuparã. Cū wãmorĩrẽ, bairi cū rupori cũãrẽ ãpõã wẽẽrĩ mena nairõ cū jiyancũmiñuparã. Bairo na caátimiatacũãrẽ, cū puame ãpõã

wẽẽrĩrẽ tũgãjure recoanucũñupũ. Bairi ni ãcũ cū átinetõnucã masĩẽsupũ. ⁵ Bairi ʘmũrecóo caãno cãrõ, ñami cũãrẽ bairo roro ñesẽãcõãnucũñupũ ãtã yucu buiripu. Camasãrẽ na carericaaronu awaja ñesẽãnucũñupũ. Bairi ãtã ruparire ñosẽ ñesẽãnucũñupũ. ⁶ Bairo Jesure cayoaronu ññajouna, cũtu atũeta, rupopaturi mena etanumũñupũ. ⁷⁻⁸ Jesús puame atore bairo qũĩñupũ wãtĩ yeri pũnarẽ:

—¡Wãtĩ, jicoquei cū witi ácũja! —qũĩñupũ.

Bairo cū caĩrõã, wãtĩ yeri pũna cacũgonu puame awajarique mena atore bairo qũĩ awajayupũ:

—¡Mu, Dios jõbui macããcũ macũ mu ãniña! ¿Ñerẽ ácu mu atĩyati yũtũre? ¡Popiye yũ cabaipeere ápericõãña! —butioro qũĩñupũ.

⁹⁻¹⁰ Bairo cū caĩrõ tũgo, qũĩ jẽniñañupũ Jesús wãtĩ yeri pũnarẽ:

—¿Ñamu mu wãmecutiyati?

Bairo cū caĩrõ tũgo, qũĩñupũ wãtĩ yeri pũna Jesure:

—Jãã, capããrã jãã niña. Bairi yũ wãme, Legiõn yũ ãniña. ¡Jããrẽ ape macãpu jãã mu joepa! —butioro qũĩñupũ wãtĩ yeri pũna Jesure.

¹¹ Mai, totu ãtãũpu capããrã yesea nurĩcãrã ʘgarã ásuparã. ¹² Bairo na cau-gaãno, wãtĩ yeri pũna puame atore bairo butioro qũĩñuparã Jesure:

—¡Yeseapure jããrẽ jããrotiya! Napure jãã jããgarã —butioro qũĩñuparã.

¹³ Bairo na caĩrõ tũgo, “¡Jau! Topũ ánája toroque,” na ññupũ Jesús, na ároti yua. Bairo cū caĩrõ, wãtĩ yeri pũna puame caĩmurẽ cū witipeticoásuparã. Yeseapure jããrásuparã. Bairo yeseare na cajããrĩpau yua, yesea ãtãũ bui caãnimitana puame mecũrã utabucurapu ature ñãnuacoásuparã. Bairi yua, ruapeticoasuparã yesea puame.

¹⁴ Bairo na cabairo ñña, yeseare cacotemiatana puame acuari

acoásúparā. Macāpu etacoasuparā. Topu na quetibujuyuparā nipetiro yesea na cabaiatajere. Macā tūni macāāna cūārē na quetibujuyuparā.¹⁵ Bairo tiere tūgori, camasā puame īnārásúparā cabaiatajere. Bairo topu etarā, qūīña acuacoasuparā capāārā wātī yeri pūnarē cacūgomiatacure. Cū puame jutī jāñarī, caroaro tūgoñarīqūē mena ruiyupu. Bairo dope bairo cū cabaiatajere masīēna, uwijāñuñuparā.¹⁶ Bairo baicōā, caññaatana puame, na quetibujuyuparā caetarārē. Wātī yeri pūnarē cacūgomiatacu cū cabaiataje, bairi yesea na cabaiataje cūārē na quetibujuyuparā.¹⁷ Bairo na caquetibujuro, butioro Jesure cū uwiri, atore bairo butioro qūīñuparā: “¡Tunu áćúja mu caatíatatu!” qūīñuparā Jesure to macāāna, Gerasa yepa macāāna.

¹⁸ Bairo na cañrōī, Jesús puame cū-muarē ájāñupū tunu cū cabuerā mena. Bairo cū caájāārō, wātī yeri pūnarē cacūgomiatacu puame butioro qūīñupū Jesure: “¡Jesús, mu mena yu ágaya butioro!” qūīñupū.¹⁹ Bairo cū cañrō, Jesús qūīñupū tunu:

—¡Yu yau, tuaya! ¡Mu ya macā puame tunu áćúja! Topu etau, mu yarā to macāānarē na quetibujuya marī Quetiupau Dios murē mairī caroaro mu cū caátíatajere —qūīñupū.

²⁰ Bairo cū cañrō tūgo, tunucoásúpu cū ya macāpu. Topu etau, nipetirā Decápolis na cañrī macāā macāānarē na quetibujuyupu Jesús cū caátíatajere. Tiere tūgori nipetiro camasā tūgo acuacoasuparā.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Bairo cabero Jesús ti utabucurare cū capēñaetaro, capāārā camasā cū coteyuparā. Bairo cū caetaro īña,

cū cacoteatana puame capāārā cūtu neñapoyuparā.²² Bairo Jesús cū camaa nūcārō, cūtu etayupu cañmu jīcāū, Jairo cawāmecucu. Jairo puame camasā na cañubueri wī sinagoga quetiupau āñupū. Torecu cūtu eta, rupopaturi mena eta numurī Jesure qūīroayupu.²³ Atore bairo qūīñupū:

—¡Jesús, yu macō riácópu baiamo! Mu wāmo mena cōrē nīgā peoñau asá, cō cacatīcoaparore bairo ī.

²⁴ Bairo cū cañrō tūgo, Jairo mena acoásúpu Jesús. Bairo cū caátó, camasā puame utabijaro majū cū usayuparā Jesure.²⁵ Mai, na mena macāācō jīcāō carījānaecō āñupō. Yoaro, puga wāmo peti rupore puga pēñirō cānacā cū-marī majū tiere riayupo.²⁶ Capāārā caucotiri majā cō ucotimiñuparā. Na caucotimiatacūārē, cō tūgoesuparo. Bairo na caátimiatacūārē, jīrīā netōrō roro majū baiyupo. Tunu bairo cō cacūgoriyeacarē na nunire peyocōāñupō uco wapa.²⁷ Bairo baicōā yua, tūgoñāñupō cō puame Jesús cū camasīrījērē, cū carīaye netōrījērē. Bairo tiere tūgoñarī, Jesús bero puame asúpo. Bairo cū bero atī yua, cū jutirore tuañāñupō.²⁸ Mai, cō puame carīape tūgoñāñupō Jesús cū carīaye netōmasīrījērē. Bairo carīape tūgoñarī yua, “Cū jutiro cayoaro yapaacarē yu capāñaata, yu catīcago,” ī tūgoñāñupō. Bairo tiere ī tūgoñarī, Jesús bero puame atīrī, tore bairo ásupo.²⁹ Bairo cō caátó, tocārōā jicoqueī catīcoasupō. Cō carīpetirīje riaye jānacōasuparo. Bairi cō puame tocārōā masīcōāñupō cō riaye canetōrījērē yua.³⁰ Jesús puame, “Yu camasīrījē jūgori jīcāō cō carīaye cutiere yu netōāpū,” ī masīñupū. Bairo masīrī, atore bairo na īñupū Jesús cūtu caāna camasārē:

—¿Noa na tuañaati yu jutirore? —na ī jēñīñāñupū.

³¹ Bairo cū cañrō tūgo, cū cabuerā puame atore bairo qūīñuparā Jesure:

—Jãã cabuei, rita ãnoa camasã capããrã niñama. Bairi mu tunerocayama noo na caboro. Nana na caátiere mi bauya —qũĩnuparã.

³² Bairo na caĩrõ tũgomicũã, cõ ñnamacãñupũ, cũrẽ capãñaatacore masĩgu. ³³ Bairo ñnamacã cũ cabaiãno, cariamiataco puame, cõ cacatiatajere masĩrĩ, tunu bairi uwitũgoñarĩ, Jesutu etayupo. Rũpopaturi mena Jesús rũporĩ tũpũ etanumuñupõ. Bairo etanumuri, nipetirije cõ cabaiatajere Jesure cũ quetibũyupo. ³⁴ Bairo cõ caĩquetibũjuro bero, cõ ñnupũ Jesús:

—Yu yao, yu camasĩrĩjẽrẽ cariape mu tũgoñaupa. Bairi mu riayere yu netõõcõãña. Tunu ácója useanirĩquẽ mena —cõ ñnupũ Jesús.

³⁵ Bairo cũ caĩñanitoyea, jĩcããrã etayuparã, Jairo ya wii macããna puame. Jaiore qũĩ quetibũjurã etayuparã:

—Mu macõ merẽ baiyasicoaamo. Bairi tocãrõã cũ patowãcõña marĩrẽ cabueire —qũĩ quetibũjuyuparã Jaiore.

³⁶ Bairi Jesús cũã cũ caĩrĩjẽrẽ tũgoyupũ. Bairo tũgori, atore bairo qũĩnupũ Jaiore:

—Jairo, tũgo acuaeticõãña. Dios cũ camasĩrĩjẽ jetore tũgoñatutuaya —qũĩnupũ Jesús Jaiore.

³⁷ Bairo icõã, Pedro, Santiago, cũ bai Juan ásuparã Jesús mena. Aperãrẽ na árotiesupũ Jesús. ³⁸ Bairo Jairo ya wiipũ na caetaro, ti wii macããna puame oti awaja ãñuparã. Cabaiyasiatacore bopacooro cõ cabairijere cõ ñña otiyuparã. ³⁹ Bairo na cabairo ñnarĩ, ti wiire jããrĩ bero, atore bairo na ñnupũ Jesús:

—Awaja otieticõãña mũjãã. Atio cawĩmao baiyasietiyamo. Cãnio baiyamo —na ñnupũ Jesús.

⁴⁰ Bairo cũ caĩrõ tũgo, nipetirã to macããna puame roro cũ bócaboyeticõãñuparã, “Merẽ yasicoaamo,” ñrã. Bairo na cabaimiatacũãrẽ, Jesús puame ti wiire na wiyocõã joyupũ. Áti yaparo,

cariacoataco ãnacõ cõ caãnopũre jããcoasupũ cõ ãnacõ pacua mena. ⁴¹ Bairo jããeta yua, cõ ãnacõ wãmorĩrẽ ñerĩ, atore bairo cõ ñnupũ:

—¡Talita cum! (Bairo ñgaro ñña: “Cawĩmao wãmũñcãña.”)

⁴² Bairo cũ caĩrõ, cõ puame jicoquei catitunurĩ wãmũñcã ñesẽãcoasupo yua. Mai, pũga wãmo peti rũpore pũga pẽnĩrõ cãnacã cũmarĩ majũ cũgoyupo. Bairo cõ cacatitunurõ ñnarĩ, camasã puame butiro tũgoñacõã maníasuparã. ⁴³ Bairo na catũgoñamaniamiatacũãrẽ, Jesús puame na ñnemoñupũ tunu atore bairo: “Aperãrẽ na quetibũjueticõãña cawĩmao cõ cacatiatajere,” na ñnupũ. Í yaparo, ugariquere cõrẽ na nurotiyupũ yua.

Jesús en Nazaret

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

6 Cabero, ti macãpu witi acoásúpũ Jesús. Cũ cabuerã puame cũ mena ásuparã. Bairo witi acoátĩ yua, cũ ya yepa majũpu etayuparã. ² Eta, yerijãrĩcã rũmu caãno ti yepa macããna na cañubueri wiire jããñupũ, na quetibũjugu. Bairo cũ caquetibũjuro tũgo, camasã capããrã tũgocõã maníasuparã. Atore bairo ñnuparã:

—Ñña, caroaro jĩcãrõ tũni quetibũjuyami. ¿Noopũ atie caroaro cũ caquetibũjumasĩrĩjẽrẽ cũ masĩñuparĩ? ¿Dope bairo átijẽnorĩquẽ cũãrẽ cũ átimasĩñuparĩ? ³ ¿Ñni, yucupãĩrĩ mena rocapata ñnierẽ caquẽnou macũ mee cũ ãniñati? ¿Marĩ mena macããcõ, Marĩa macũ mee cũ ãniñati? Bairi, ¿Santiago, José, Judas, Simón jũgocu mee cũ ãniñati? Cũ marĩ masĩjãñuña. Bairi, ¿marĩ mena macããna rõmirĩ jũgocu mee cũ ãniñati? —ãmeo í jẽniñañuparã na majũ.

Bairi Jesure qũĩroagaetiri, cũ ya macã macããna puame cũ caquetibũjurijere tũ-

gogaesuparã. ⁴ Bairo na catügogaeto ñña, atore bairo na ññupũ Jesús:

—Profeta majã tocãnacãũpurea na ñroanucũñama camasã nipetiro na cañesẽarõpũ. Na ya macã macããna, bairo na ya wii macããna majũ roque na boetinucũñama. Na yarã jeto na ñroaetinucũñama —na ññupũ Jesús.

⁵ Bairo cũ ya macã macããna cũ caquetibujurijere cariape na catügogaetoi, capee caroa cũ caátijẽnomasĩrĩjẽrẽ topure áti ñnoesupũ Jesús. Jicããrã cariarã jetore cũ wãmo mena na pãñarĩ na catioyupũ. ⁶ “Cũrẽ cariapea ññami,” to macããna camasã na caĩtũgousaetie jũgori, tũgoñarĩqũẽ pairi tũgoñacõã maniásupũ Jesús.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Bairo na cabairo ññarĩ, Jesús puame totuaca caãni macãrĩpũ, na quetibujũ ñesẽãũ ásúpũ. ⁷ Bairo jicã rũmũ na neñoñupũ Jesús cũ caquetibujurotijoparã pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ majũ cañarẽ. Bairo na bese yaparo yua, tocãnacã macãã, pũgarã jeto na árotiyupũ. Mai, na caápáro jũgoye na joyupũ masĩrĩqũẽrẽ, wãtĩ yeri pũnarẽ wiyomasĩrĩqũẽ majũrẽ. ⁸ Tunu apeye na cacũgorije ñnierẽ na jeárotiesupũ. Bairo wasopoa, apeye ñnierẽ na cajããrĩ poa, pan, dinero cũãrẽ na jeárotiesupũ. Na tuericu jetore na neárotiyupũ. ⁹ Tunu rupo jutii na cacũgorije, na jutii na cajãñarĩjẽ jeto mena na árotiyupũ. ¹⁰ Bairo na ároti yaparo, atore bairo na ññupũ:

—Noo mujãã cañesẽarõpũ jicã wii ñnorẽ etarã, toa tuacõãña, ti macãpũ mujãã caãni rũmũrĩ cãrõ. Capee wi-iripũ patowãcõ ñesẽãẽtĩcõãña. ¹¹ Bairo di macã macããna ñña mujãã cabapacũto na caboeticõãta, o mujãã yaye quetire na catügogaeticõãta, na mena ãmerĩcõãña.

Bairo na ya macãrẽ witiánã, na macã ñerĩrẽ mujãã rupo jutii macããjẽrẽ mujãã paregarã, “Roro jããrẽ mujãã átiapũ,” ñrã —na ñ joyupũ Jesús.

¹² Bairo cũ caĩrõ bero acoásuparã yua. Bairo ánã yua, camasãrẽ, “Roro mujãã caátinucũrĩjẽrẽ tũgoña yapapuari tũgoña wasoaya. Dios yaye busũrique puamerẽ tũgousajũgoya,” na ñ quetibujũ ñesẽãñuparã. ¹³ Tunu bairoa camasã capããrã wãtĩ yeri cacũgorãrẽ na acurewiyoyuparã Dios cũ catutuarije jũgori. Capããrã cariayecuna cũãrẽ na rupoare use aceituna mena na piopeori na catioyuparã.

La muerte de Juan el Bautista

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Ti yutea caãno camasã nipetiro Jesús cariarãrẽ cũ canetõmasĩrĩjẽrẽ tũgoyuparã. Bairo quetiupau rey Herodes cũã queti tũgoyupũ Jesús cũ caátimasĩrĩjẽrẽ. Bairo tiere tũgo, atore bairo na ññupũ cũ carotirãrẽ:

—Jesús na caĩ, cũã ãcũmi Juan el Bautista cabaiyasiricu ãnacũ tunu cacati majũ. Bairo cabai ãnirĩ capee átijẽno masĩĩmi —na ññupũ Herodes.

¹⁵ Aperã qũĩñuparã:

—Dios camasãrẽ cũ caquetibujuroti-joricu ãnacũ, Elías cawãmecucũ ãnacũ catiri buiaetaupũ —qũĩñuparã aperã.

Bairo aperã qũĩñuparã:

—Tirũmupũ caãnana profeta majã mena macããcũ jicãũ catiri buiaetaupũ —qũĩñuparã.

¹⁶ Bairo Herodes na caĩquetibujurijere tũgomicũã, atore bairo ññupũ:

—Juan, tirũmupũ cũ rupoare yũ capatarocarotiricu ãcũmi Jesús. Merẽ cati-coatacũmi tunu —ññupũ.

¹⁷⁻¹⁸ Mai, cajũgoyepũ Herodes puame Juarẽ ñerotiyupũ. Bairo cũ ñerotiri bero, ãpõãwẽ mena cũ jiyari, preso jorica wi-ipũ cũ cũroca rotijoyupũ. Juan cũ ca-quetibujurijere boesupũ Herodes. Mai,

“Mu bai Felipe numo Herodías na caĩō mena mu caānie ñuētĩña. Carorije ñña mu caátie,” cūrē cū caĩquetibujurijere boesupũ. Bairo boetiri preso jorica wiipũ cū cūroca rotioyupũ Herodes puame Juarē.

¹⁹ Herodías puame Juarē qũĩñate-jāñuñupō. Bairo qũĩñateeri yua, cū pajĩā rotigamiñupō. Bairo átirotigamicũā, átiroti masĩesupo, quetiupau rey Herodes Juarē cū camairĩjē jũgori. ²⁰ Herodes puame Juarē, “Caroú, Dios cū caquetibujurotijou ācũmi,” ĩ tũgoña uwijāñuñupũ. Bairi Juarē cū qũēnoñupũ. Apeyera Juan cūrē cū caĩquetibujurijere dope bairo átimasĩētĩmicũā, caroaro mena cū caĩrĩjērē tũgoganucũñupũ Herodes. ²¹ Mai, merē etayuparo Herodías Juarē cō capajĩārotimasĩpa rũmu majũ. Bairi jĩcā rũmu, Herodes puame cū cabuiarica rũmu caetaro, bose rũmu qũēnoñupũ. Áticōā, cū mena macāāna cū rocajāñurĩ carotimasĩrā, cū comandante carotirā, Galilea yepa macāāna carotimasĩrā cūā cū capiijoatana etayuparā. ²² Bairo na caũgaāno, Felipe numo caānimirĩcō Herodías cawāmecuco macō puame basao ásupo, Herodes cō cū caĩñaparore bairo iō. Herodes cū capiijoatana cūā cō cabasarijere ĩñajesomajũcōāñuparā. Bairi nipetirā na catũgoro, atore bairo cō ĩñupũ Herodías macōrē Herodes puame:

—Noo, yure mu cajēnigari wāmerē yu jēñiña. Mu yu jomajũcōāgu —cō ĩñupũ.

²³ Pugani cārō, “Ītoricarō mano Dios mena ñiña. Mu yu jomajũcōāgu dise ũnie yure mu cajēnirĩjērē. Yu ya yepa yu caquetiupau cuti yepa carecomacā ũno cūārē mu yu jomasĩgu, mu cabooata,” cō ĩñupũ. ²⁴ Bairo cawāmao puame tiere tũgori, cō pacore jēñiñao ásupo. Atope bairo cō ĩñupō:

—Caaco, ĳñe ũnie puamerē cū yu jēnioati?

Cō paco puame ĩñupō:

—Juan el Bautista rupoare cū jēniojā.

²⁵ Bairo cō caĩrō tũgo, tāmuri cō masōricũ tũpu átĩ, atore bairo qũĩñupō:

—Bairo yu boyā: Āmeacā Juan el Bautista rupoare patanerĩ jotũ bapapũ jāārĩ, yu mu jowa —quĩñupō.

²⁶⁻²⁷ Bairo cō caĩrō tũgo, tũgoña yapapacoásupũ Herodes puame. Bairo tũgoña yapapauamicũā, “¡Dios mena ñiña!” cōrē yu caĩatajere yu tũgoama yu capiijoatana,” ĩ yua, cōrē cū caĩatatore bairo átirotiyupũ. Bairi cū ũmu jĩcāũ soldaure Juan preso jorica wiipũ caācūrē cū rupoā pataroti joyupũ. ²⁸ Bairo cū caĩrō tũgo, cū caĩrōrē bairo cū ásupũ Juarē. Bairo cū pajĩā yaparori bero, cū ānacũ rupoare jotũ bapa buipũ nejāārĩ, Herodías macōrē cō nuniñupũ. Cō puame cō pacore cū rupoā ānatōrē cō neásúpo, cū cayasiro cō masĩáto iō.

²⁹ Cabero Juan cū cabuemirĩcārā puame bairo cūrē na capajĩārocarijere queti tũgori preso jorica wiipũ etarā, cū ānacũ rupauare neásúparā, masā opepu cū yarocagarā.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Cabero Jesús cū caquetibujuroti-joricarā tunu etayuparā. Bairo eta yua, Jesure cū quetibujuyuparā na caátĩñesēātaje, bairi na caĩbueñesēātaje cūārē. ³¹ Bairo na caĩquetibujuro bero, atore bairo na ĩñupũ Jesús:

—Jito aperopũ. Topũ eta, ũga, marĩ yerijāgarā mai —na ĩñupũ.

Mai, camasā capāārā na tũpure nairō majũ na caetaro, dope bairo átiuga masĩesuparā Jesujāā. ³² Bairi topũ caāniatacu cūmuarē ájāārĩ camasā manopũ acoásupũ Jesús cū cabuerā mena. ³³ Bairo Jesujāā na caátĩere masĩrĩ yua, nipetiro macāā macāāna Jesujāā na caátópũ, utabucura tũni

maapu atu ásuparā. Bairo áná, na jūgoye na capēñataparopure ānicote yuyuparā. ³⁴ Bairi Jesús utabucura ape nūgōāpu pēñeta yua, maa nūcāñupū. Maa nūcārī yua, camasā capāārārē na īñāñupū. Bairo bai, bopacooro na īñāñupū, nūrīcārā oveja narē cacotei camānarē bairo na cabairo jūgori. Bairi capee bueriquere na bueyupu. ³⁵ Bairo na cū cabueāno, nāmicācā nicoasuparo. Bairi cū cabuerā puame Jesutu etari, atore bairo qūñuparā:

—Merē nāmicā majū niña. Atopure wiiri maniña. ³⁶ Dope camasā capāārārē na marī áperā. Bairi ānoarē na mu árotiwa macāāpu, na majū na caugapeere na wapatirápáro —qūñuparā Jesure.

³⁷ Bairo na caĩrō tūgomicūā, atore bairo na īñupū:

—Mujāā majū na ūgarique nuña —na īñupū.

Bairo cū caĩrō tūgo, bairo qūñuparā:

—¿Jāā cawapatiráto mu boyati? ¿Dos cientos denario moneda tiiri cārō mena pan rupare jāā wapatiracuti, narē nugarā?

³⁸ Bairo na caĩrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—Pan rupaa, ¿nocānacā rupaa majū mujāā cūgoyati? Īñarájá.

Bairo cū caĩrōrē bairo áti yaparori bero, atore bairo qūi quetibujyuparā:

—Jāā, jīcā wāmo cārō pan jororiaca, wai, pugarācā tocārōā jāā cūgoya.

³⁹ Bairo cū na caĩquetibujy yaparo bero, camasā capāārā to cañanarē taa yepapu rupa poari na ruirotiyupu.

⁴⁰ Bairo jīcā poa macāāna, ape poa macāāna cien majū camasā ruiyuparā. Ape poa macāāna, ape poa macāāna, cincuenta majū camasā ruiyuparā.

⁴¹ Bairo na caruiro īña, pan rupaa jīcā wāmo cānacā rupaacarē, wai pugarā mena nerī, jōbuire īnamugōjori, “Jāā Pacu, jāā mena mu nujāñuña,” qūi

jēniñupū Jesús Diore. Bairo qūi jēni yaparo, pan rupaare carecomacā peeri, cū cabuerārē na nuniñupū, camasārē na cabatoparore bairo ī. Wai cūārē carecomacā peeri, cū cabuerārē na nuniñupū, camasā nipetirore na cabatoparore bairo ī. ⁴² Bairo na cabatoro bero yua, nipetiro camasā caroaro ūgayapicoasuparā, ūgarique na cabatoatajere. ⁴³ Bairo na cauga tuaro bero, jejāñuparā piiripu na caugarugarijere. Puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā piiri majū jejāā jiroyuparā. ⁴⁴ To caña caugaatana jīcā wāmo cānacā mil majū camasā āñuparā.

Jesús camina sobre el agua

(Mt 14.22-27; Lc 6.16-21)

⁴⁵ Tipau bero cū cabuerārē cūmuapu na ájāārotiyupu Jesús tunu. Camasārē na cū caññatusajotoye, ti utabucura jīnūgōāpu Betsaida macāpu cū jūgoye na capēñatát boyupu. ⁴⁶ Bairi camasārē na īñatusajo yaparo, ūtāū buipu wāmu-coásupu Jesús, Diore cū jēniácú. ⁴⁷ Bairi muipu cū cajāārō canaioatīpau Jesús cū cabuerā cūmua mena merē tira recomacā majupu na īñajoyupu Jesús. Cū puame jīcāūā āñupū ti ūtāū buipu. ⁴⁸ Topu ācū, cū cabuerā popiye mena na capēñatátore īñajoyupu. Mai, wīno puame butioro na rīapere papu tunuoñuparō. Bairo roro na cabairo, cabusuparo jūgoyeaca oco bui peari natu asupu Jesús. Cū puame na netōágure bairo baimiñupū. ⁴⁹ Bairo oco buipu cū caató īña yua, cū cabuerā uwiri bairo awajayuparā: “¿Āni, camasocu ānacū wātī marītu atīyami!” īñuparā. ⁵⁰ Cū cabuerā nipe-tirā qūiñāñuparā Jesure. Bairo butioro cauwirā ānirī bairo ī awajayuparā yua. Bairo na cabairo, jicoquei Jesús puame na ī joyupu:

—¿Tūgoñatutuaya yu yarā, Jesua yu āniña, yu uwieticōāña! —na īñupū.

⁵¹ Bairo cūmuapɯ cū caájāārō, wīno puame papu jānacoasuparo yua. Bairo cabairo īña, cū cabuerā puame butioro īña acuacoasuparā. ⁵² Cajūgoye Jesús pan rupare cū caátijēñorīqūērē caīñarīcārā nimirācūā, cū caátimasīnetōrījērē tūgoña masīēsuparā. Na yeri mena tūgoña masīēsuparā.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

(Mt 14.34-36)

⁵³ Bairo pēnaáná, utabucura ape nugōāpu etayuparā, Genesaret cawāmecuti yepapɯ. Topu etarā, na cūmuarē jiyatupoo yaparo, maa nūcāñuparā. ⁵⁴ Bairo na caetaro īña, jicoquei to macāāna puame Jesure qūīña masīñuparā. ⁵⁵ Bairo cū caetaro īñarī, ti yepa macāāna nipetiropure atuátí, na quetibujɯ batoyuparā. Cariayecunarē na canerī coro mena na jeatí rotiyuparā, “Tīpaupua niñami Jesús,” na caīrōpu. ⁵⁶ Bairo na puame Jesús noo cū caboropu cū caāñesēārō, o peeti macāācā, o capairi macā, o macā tūni macāā macāārīpu cū caátó cūārē na jeásuparā camasā cariarārē. Jesús cū caátí wāārīpu cariarārē na cūñuparā, butioro, “Mɯ jutiro yapaacarē jāā pāñarotiya,” cūrē na caīmasīparore bairo īrā. Bairo cariyecuna tocānacāūpu cū jutiro yapare capāñarā caticoasuparā yua.

Lo que hace impuro al hombre

(Mt 15.1-20)

7 Cabero etayuparā fariseo majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā mena. Na puame Jerusalén macāpu caátīatana āñuparā. ² Jesús cū cabuerā jīcāārā wāmo coseena na caugaro na īñañuparā fariseo majā. “Ugagarā jūgoye marīrē bairo wāmo coseetiyama Jesús cū cabuerā,” ī busu-

paiyuparā. Bairi, “Carorā ānama,” na ī īñañuparā, fariseo majā Jesús cū cabuerārē. ³ Mai, fariseo majā, judío majā nipetirā na ñicūjāā na caátijūgoata-torea bairo āna ásuparā. Bairi caroaro na wāmorīrē tocānacānia coseri bero jeto ugānucūñuparā. ⁴ Ugarique cawap-atiratana tunu etarā cūā na wāmorīrē cosenucūñuparā, ugagarā jūgoye. Na ñicūjāā na caátinucūrīqūē wāme cārō át-inucūñuparā. Tunu bairoa etirique na capiojārī ruri cūārē, na joturi cūārē cosenucūñuparā. Bairo marī caáper-icōāta, Dios, “‘Carorā niñama,’ marī ī īñabujioumi,” īrā bairo átinucūñu-parā. ⁵ Bairi atore bairo qūī jēñiñāñu-parā fariseo majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā mena Jesure:

—¿Nopēirā mɯ cabuerā marī ñicūjāā ānana na caroticūrīqūērē bairo na áperiyati? Coseetiyama na wāmorīrē na caugaparo jūgoye —qūī jēñiñāñuparā Jesure.

⁶ Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—¡Caītōpairā majū mujāā āniña! Dios puame Isaías ānacū cū cawoaturica pūrōpu mujāārē cū caīquetibujɯ jū-goyeticūrīcārōrē bairo mujāā baima-jūcōāña. Atore bairo īñupī Dios mujāārē: ‘Ati poa macāāna na busurique mena yure caīroarārē bairo baibauyama. Bairo baimirācūā, na yeri na catū-goñarījēpu ricaati baicōāñama.

⁷ Na puame, “Camasā na carotirique puamerē Dios cū caque-tibujeroticūrīqūē netōjāñurō caānimajūrījē niña,” caīrārē bairo buenucūñama.

Bairo cabuerā na caānoi, yure na cañubuegarije dope bairo átimasīā maa,’ īñupī Dios mujāā cabaipeere.

⁸ Mujāā puame mujāā caátinucūrījērē butioro borā, Dios marīrē cū caroticūrīqūē puamerē mujāā

áperinucũña —na ĩ quetibũjũyupũ Jesús fariseo majārē.

⁹ ĩ quetibũjũ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ:

—Mujāā caátinucũrĩjērē bũtioro borā, Dios marĩrē cũ caroticũrĩqũērē cabaibotiorārē bairo mujāā baiya.

¹⁰ Moisés ānacũ puame atore bairo marĩrē ĩ woatucũñupĩ: “Mujāā pacuare mujāā caĩroaro boyā. Ni ũcũ cũ pacure, o cũ pacore roro cũ caĩata, cũ mujāā pajĩā rocacōāgarā,” ĩ woatuyupi Moisés.

¹¹ Bairo cũ caĩcũmiatacũārē, mujāā puame ricaati mujāā quetibũjũya. Alore bairo mujāā ĩña: “Ni ĩcāũ ũcũ cũ pacure, o cũ pacore, ‘Yũ yaye nipetirijere merē Diore cũ yũ nuniapũ. Corbán na caĩrĩjē niña. Bairi mujāā cabopacarijere yũ nunimasĩētĩña,’ cũ caĩata, ñũrō. ¹² Bairi ni ĩcāũ ũcũ tore bairo caĩ ānĩrĩ, cũ pacure, o cũ pacore cũ cajuátinemorō boetiya,” mujāā ĩ quetibũjũya. ¹³ Bairo ĩ quetibũjũrā, Dios marĩrē cũ caroticũrĩqũērē cajānarotĩrārē bairo mujāā baiya. Bairo caquetibũjũrā ānĩrĩ netōjāñũrō mujāā boyā mujāā caátinucũrĩjē mujāā ya wāme puamerē. Tore bairo jeto capee wāme majũ mujāā átinucũña.

¹⁴ ĩ quetibũjũ yaparo, camasārē na pi-ineñorĩ, atore bairo na ĩñupũ Jesús:

—Mujāā nipetiro camasā tũgopeoya yũ yaye quetibũjũrique. Tere tũgo-masĩña: ¹⁵ Camasā na caugarije wapa jũgori mee carorā niñāma. Na majũā rorije na yeripũ na catũgoñanucũrĩjē jũgori Roque carorā niñāma. ¹⁶ Mujāā, caāmoocũna mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yũ caquetibũjuatajere tũgoāmewiyoya mujāā yeripũ —na ĩ quetibũjũyupũ Jesús.

¹⁷ Bairo ĩ yaparo, camasā capāārā wa-toapũ caāniatacũ na aweyocoásupũ. Á yua, cũ cabuerā mena wiipũ jāācoá-supũ. Bairo ti wiipũ jāāeta, cũ cabuerā puame atore bairo qũĩ jēniñañuparā:

“Ape wāme ĩcōñarĩ camasārē mũ caque-tibũjũrije, ¿dope bairo ĩgaro to ĩñati?” ^{18–19} Bairo cũ caĩrō tũgo, atore bairo na ĩñupũ Jesús cũ cabuerārē:

—¿Mujāā cũā mujāā tũgomasiētĩñati yũ yaye quetire? Nipetiro camasā na caugarije tocānacā wāme puame na paaropũ yuaya. Yuari yua, cabero netō-coaya. Na caugarije mee na yeri pũnarē to royetuo joroque na átiya.

Bairo ĩ, “Tocānacā wāme ũgarique caroa jeto niña,” ĩgũ ĩñupũ Jesús. ²⁰ Tunu atore bairo ĩnemoñupũ:

—Na yeripũ roro na catũgoñarĩjē roque na yeri pũnarē tũgoña asurotiya. Bairi roro na catũgoñarĩjē jũgori caror-ije caānarē bairo na ĩñañami Dios. ²¹ Camasā na yeripũ roro na catũgoñarĩjē jũgori tocānacā wāme carorijere át-inucũñāma. Ato cānacā wāme majũ na caátinucũrĩjē niña: átiepericarā cu-taje, jerutirique, aperārē pajĩārerique, ²² camasā na nũmoa mee, o na man-apũā mena mee ānajē, tunu apeye ũnierē bonetōrĩqũē, roro tũgoñarĩqũē, ĩtorique, cawāmarā jeto āna āmeo roro ānajē cutaje, roro ĩñaugorique, busu-pairique, botiorique ānajē cutaje, tũgomasiētājē ānajē cutaje. ²³ Bairo camasā na yeripũ roro na catũgoñarĩjē jũgori roro átiyama. Bairo na wāmorĩ coseena na caugarije wapa mee, roro na caátie jũgori carorije caānarē bairo na ĩñañami Dios —ĩ quetibũjũyupũ Jesús cũ cabuerārē.

Una extranjera que creyó en Jesús

(Mt 15.21-28)

²⁴ ĩ quetibũjũ yaparo, topũ caāniatacũ Tiro cawāmecuti macāpũ ásupũ. Topũ eta, topũ cũ caetarijere camasā na camasĩrō boesupũ Jesús, capāārā yũ tũpũ na neñarema, ĩ. Bairi ĩcā wiipũ jāācoá-supũ. Bairo jāāmicũā, dope bairo bairuti masĩēsupũ camasārē. ²⁵ Topũ cũ cae-taro beroaca, ĩcāō carōmio cawātĩ yeri

pūna jããecorico paco puame Jesús tupu rɔpopaturi mena etanumuo etayupo. ²⁶Mai, cō puame ape yepa macãacō sirofenicia na caĩrō macãacō añupō. Bairo etari, busurique tutuaro mena cō macōpu wātī caãcūrē cū acure rocawiy-ojo rotiyupo. ²⁷Bairo cō caĩmiatacũārē, atore bairo cō ññupū Jesús:

—Mua, israelita yao mee mu ãniña. Bairi mu yu cajuápata, jicãũ cū pūnaa na caũgarije pan rupaare ẽmarī cū wii yaiaire canureire bairo yu átibujion —cō ññupū.

²⁸Bairo cū caĩrō tũgo, bairo qũĩñupō.

—Bairoa mu átibujion baipua. Bairo mu caĩmiatacũārē, bairãpu cawĩmarã na caũgawerije yepapu cañarijẽãcārē uganucũñama wii yaia cũã. Bairi na caũgaricarocarē bairo yu mu juátigu petoaca —qũĩñupō carõmio Jesure.

²⁹Bairo cō caĩrō tũgo, bairo cō ññupū:

—Cariapea miña. Caroaro yu mena mu catũgoñatutuario jũgori, wātī mu macōpũre caãnimiatacũre merē yu witirotiya. Tunu ácója mu ya wiipu —cō ññupū Jesús.

³⁰Bairo cō ya wiipũre tunueta ácó, cō macō, wātī yeri pūna cacũgomiataco caciopũre cō etayupo yua.

Jesús sana a un sordomudo

³¹Bairo Tiro macãpu cañniatacu Jesús acoásupu. Bairo netōáná, Decápolis cawãmecuti macãã etari, netōáná, Galilea utabucura tupu etayupu tunu. ³²Bairo topu cū caetaro, jicãũ tũgomasiẽtī, bairi caroaro busumasiẽtī cabaire cū neásuparã Jesús tupu, cū wãmo mena cū ñigãpeonetóáto ñrã. ³³Bairo cũtu na cane etaro ñña, Jesús puame aperopu camasã na camanopu cū neásupu. Topu cū neá, cū wãmojũārī mena cū ãmooperipu ñujõrī bero, cū wãmojũārē ucoo wareri, cū ñemerõrē pãñañupū. ³⁴Cabero umurecõopũre ñnamugõjori

yeri jĩniñañupū. Cabero qũĩñupū cabusumasiẽcũ catũgomasiẽcũrē: “¡Efata!” Efata ñgaro ñña: “¡Pãña!” Cũ ãmo to tusuáto ñ, bairo ññupū.

³⁵Bairo Jesús cū caĩrō tũgomasi, bairi tunu busumasi baicoasupu yua. ³⁶“Aperārē na mujãã quetibujuepa,” na ñmiñupū Jesús. Bairo, “Mujãã quetibujuepa,” cū caĩmiatacũārē, aperārē na quetibujubatoo peyocõañuparã. ³⁷Bairo cū caãtiere ñña acũacoati, bairo qũĩñuparã: “Nipetiri wãmeri caroaro átiyami Jesús. Cabusumasiẽna cũārē na busumasiõ joroque na átiyami. Tunu bairoa catũgomasiẽna cũārē na tũgomasiõ joroque na átiyami,” ññuparã.

Jesús da de comer a cuatro mil personas

(Mt 15.32-39)

8 Ti yutea caãnorē camasã capããrã Jesús tupu tunu na caneñaporo, cū cabuerārē na piijoyupu. Bairo na caetaro ñña, atore bairo na ññupū:

²—Ánoa camasã merē itia rũmu majũ yu mena nicoayama. Ñe ñnie majũ ugarique cũgoetiyama. Bairi bopacooro na ññaña. Jicoquei na yu tunuo jo-gaetiyama mai. ³Caugarique ugaenarē na yu catunuojoata, áwẽpũẽtĩbujiorãma, na ya wiiripũre áná. Jicããrã na mena macããna cayoaropu caatiátana ññaama. Bairi na marĩ ugarique nuto —na ññupū.

⁴Bairo cū caĩrō tũgo, atore bairo qũĩñuparã:

—Ánoa camasã capããrã ññaama. Tunu atopu wiiri maniña. Bairi, ¿noopu marĩ bocarãti ugarique, paio narē marĩ canu-peere? —qũĩ jẽniñañuparã.

⁵Bairo na caĩrō, Jesús puame na ñnemoñupū tunu:

—Pan rupaa, ¿nocãnacã rupaa majũ mujãã cũgoyati?

Bairo cū caĩrō, atore bairo qũĩñuparã:

—Jāā, jīcā wāmo peti puga pēnirō cārō pan rupaaca tocārōā jāā cūgoya — qūīnuparā Jesure.

⁶Bairo na caīrō tūgo, camasārē yepapū na ruirotiyupū. Bairo na caruiro īña, tie pan jīcā wāmo peti puga pēnirō caāni rupaare nerī, Diore, “Jāā mena mu űujāñuña,” qūī jēniñupū. Bairo qūī jēni yaparori bero, tie pāārē carecomacā peeri bero, cū cabuerārē na nuniñupū, camasārē na batoroti.

⁷Wai cūārē petoaca cūgoyuparā. Narē nerī, Diore, “Jāā mena mu űujāñuña,” qūī jēniñupū. Bairo qūī jēni yaparo, na cūārē na batorotiyupū camasārē.

⁸Bairo na caāto yua, nipetiro camasā caroaro űgayapicoasuparā, űgarique Jesús cū cabuerā na cabatoatajere. Bairo na caugatuaro bero, jejāāñuparā cū cabuerā piiripū na caugarugarijere. Jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā piiri majū jejāājiroyuparā yua. ⁹⁻¹⁰To caāna caugaricarā puame baparcānacā mil majū camasā āñuparā. Cabero Jesús puame camasārē, “Yu āya,” na ī yaparo, cūmuarē ājāāñupū. Dalmanuta cawāmecuti yepapū ásúpū yua.

Los fariseos piden una señal milagrosa

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹Bairi Dalmanuta yepapū cū caāno, Jesús cū caātiere īnarī busujāgamirā, cūtu etayuparā fariseo majā. Bairo etarā, dise űnie átijēñorīqūē űmurecōo macāājērē Jesure cū āti īñorotimiñuparā. “¿Cariape Dios cū cajoricu majū cū ānicuti?” īrā, bairo cū ātirotimiñuparā. ¹²Jesús puame yeri jīniñāārī, atore bairo na īñupū:

—¿Nopēirā ati yepa macāāna, āme caāna átijēño īñorīqūē jetore na boy-ati? Bairo na cabomiatacūārē, tiere āti īñoetigumi Dios —na ī quetibujuyupū Jesús.

¹³Ī quetibujū yaparo, na cūmuarē etajāā, űtabucura ape nūgōāpū pēña-coásúpū Jesús cū cabuerā mena.

La levadura de los fariseos

(Mt 16.5-12)

¹⁴Mai, cū cabuerā na caugapee, pan rupaare masiriticōārī jeápéyuparā. Jīcācā cūgoyuparā ti cūmuapūre.

¹⁵Bairo na cabairo, Jesús puame bairo na īñupū:

—Tūgoya mujāā. Fariseo, Herodes majā yaye levadura, pan pairica na cawauorijere mujāā boeticōāña —na īñupū.

¹⁶Bairo cū caīrō tūgo, cū cabuerā puame atore bairo āmeo īñuparā na majū: “¿Pan rupaa marī cajeatībujioatajere marī masiriticūpā! Bairi bairo marī īimi,” āmeo īñuparā na majū.

¹⁷Jesús puame masicōāñupū na caāmeoīrījērē. Bairi atore bairo na īnemoñupū tunu:

—¿Nopēirā, “Pan rupaa na cajeatībujioatajere na masiritiupari,” īgu īcūmi Jesús,” mujāā āmeo īñati? Bairo mee īgu nīña. ¿Mujāā tūgoña masiētīñati mai? ¹⁸Cayericuna nimirācūā, ¿mujāā tūgoña masiētīñati? Tunu cacaapee cūgorā nimirācūā, ¿mujāā īñamasiētīñati? Tunu caāmoocuna nimirācūā, ¿mujāā tūgoetiati? ¿Yoaro mee mujāā masiriticoayati yu caátijēñorīqūērē? ¹⁹Pan rupaa, jīcā wāmo cānacā rupaa jetore cūgomicūā, caūmua jīcā wāmo cānacā mil majū na űga yapicoao joroque na yu āpu. Tiera mujāā īñawū. Bairo caīñarīcārā ānirī cabero piiripū na caugarugariquere, ¿nocānacā piiri majū mujāā jejāājirori?

Atore bairo qūīñuparā cū cabuerā puame:

—Puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā piiri cārō jāā jejāājirowū.

²⁰Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñupū tunu Jesús:

—Tunu bairoa ape rūmũ pan rupaa, jĩcã wãmo peti puga pẽnirõ cãnacã rupaa jetore cūgomicũã, caũmũa bapariçã-nacã mil majũ na ũga yapicoao joroque na yũ ápu. Tie cũãrẽ mujãã ññawũ. Bairo caĩnarĩcãrã ãnirĩ cabero piiripu na caugarugariquere, ¿nocãnacã piiri majũ mujãã jejããjirori? ¿Tiere mujãã masiriticoayati?

Cũ cabuerã puame atore bairo qũĩñuparã:

—Jĩcã wãmo peti puga pẽnirõ cãrõ jãã jejããjirowũ —qũĩñuparã Jesure.

²¹ Bairo na caĩrõ tũgo, atore bairo na ññupũ:

—Bairo majũã baiwũ. ¿Bairi mujãã tũgoña masĩẽtĩñati mai?

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²² Jesús cũ cabuerã mena etayupu Betsaida cawãmecuti macãpu. Ti macãpu na caetaro, jĩcãũ cacaapee ññamasĩẽcũrẽ cũ ne etayuparã. Jesús tũpu cũ ne etari, atore bairo bũtioro qũĩñuparã, “Ãnirẽ cũ pãnarĩ cũ netõña.” ²³ Bairi Jesús cacaapee ññaecũrẽ cũ wãmo mena cũ tũgã ásupũ macã tũnipũ. Topũ cũ ne eta, Jesús cũ ũcoo mena cũ wareyupũ cũ capeere. Bairo áti yaparo cũ wãmoorĩ mena cũ capeere ñĩgã peoyupũ. Bairo átiri bero qũĩ jẽniñañupũ, “¿Merẽ ap-eye ññierẽ miñañati?” ²⁴ Bairo cũ caĩrõ, caĩñaecũ puame ññapãmasĩrĩ yua, atore bairo qũĩñupũ:

—Ññiñaña camasãrẽ. Baipua, yucure bairo cabaurã ãñesẽãñama —qũĩñupũ.

²⁵ Bairo cũ caĩrõ tũgo, Jesús cũ wãmoorĩ mena ñĩgã peonemoñupũ tunu. Bairo cũ caátopua, caroaro majũ ññamasĩñupũ yua. Tocãnacã wãmea caroaro ññamasĩñupũ. ²⁶ Bairo cũ cabairo ñña, atore bairo qũĩñupũ Jesús:

—Tunu áćũja mu ya wiipũ. Baipua, macãpũre mu tunu apérigu —qũĩñupũ Jesús cacaapee ññamasĩẽtĩmiatacũre.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Cabero Cesarea de Filipo na caĩrĩ yepapu Jesús, cũ cabuerã mena maapu áćũ, atore bairo na ññupũ:

—“¿Noa áćũmi?” yũ na ññucũñati camasã —na ñ jẽniñañupũ.

²⁸ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñuparã Jesure cũ cabuerã puame:

—Jĩcãrã ññama: “Juan el Bautista áćũmi.” Aperã ññucũñama: “Elías ãnacũ catiri áćũmi,” miñama. Aperã ññucũñama: “Tĩrũmũpu caãnana profeta majã mena macããcũ jĩcãũ catiri caatãcũ áćũmi Jesús,” minucũñama —qũĩ quetibũjũyuparã cũ cabuerã Jesure.

²⁹ Bairo cũ na caquetibũjũro bero, atore bairo na ñ jẽniñanemoñupũ tunu:

—¿Mujãã ate? “¿Noa áćũmi?” yũ mujãã ññucũñati —na ññupũ.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, Simón Pedro puame qũĩñupũ:

—Mũa, Mesías, Dios cũ cajou majũ mu ãniña —qũĩñupũ.

³⁰ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús Pedroe: “Cũã, yũ ãniña. Bairãpua, cũ, yũ cañnierẽ na quetibũjueticõãña aperã camasãrẽ mai,” na ññupũ Jesús cũ cabuerãrẽ.

Jesús anuncia su muerte

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Tipau bero cũ cabuerãrẽ Jerusalẽpu roro popiye cũ cabaĩpeere na quetibũju jũgonutuásupũ. Quetiuparã cabutoa camasĩrã, bairi Dios cũ caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobueri majã, bairi sacerdote majã quetiuparã cũã, popiye cũ baio joroque na caátipeere na quetibũju nutuásupũ, cũrẽ na capajĩãrotĩpee majũrẽ. “Bairo yũ, Camasã Jũgocũ, yũ na caátĩmiat-acũãrẽ, itia rūmũ bero yũ caticoagu tunu,” na ññupũ. ³² Cũ, na caátipeere caroaro carĩape na quetibũjũyupũ. Bairo cũ caĩrõ tũgo, Pedro puame jõjãñurõ

Jesure cū neásupũ. Topũ eta, bairo qũĩ jũgoyupũ Pedro Jesure: “¡Yũ Quetiu-paũ, mũ caĩrõrẽ bairo to baieticõãto!” qũĩñupũ. ³³Bairo cū caĩrõ tũgo, Jesús puame cū cabuerãrẽ na ãmejore ñĩarĩ, atore bairo qũĩñupũ Pedrorẽ:

—¡Ácúja Satanás! Bairo mũ caĩrõ roro yũ cabaĩpeere cabusujãnemourẽ bairo miña. Dios cū catũgoñarõrẽ bairo mee, camasã na catũgoñarõrẽ bairo mũ tũgoñaña, bairo yũ mũ caĩata —qũĩ tutiyupũ Jesús Pedrorẽ.

³⁴Cabero Jesús cū buerã, aperã camasã cũãrẽ na piineñojori, atore bairo na ñĩupũ:

—Ni cabou, yũ cabuei caãnigau, cū caátigamirĩjẽrẽ pitigumi. Yũ carotirore bairo jeto roque átigumi tocãnacã rũmua. Popiye baimicũã, yũ yaye quetire jãnaetigumi yũ cabuei caãnigau puame. ³⁵Bairo tunu caũmũ apei cū caãnie puamerẽ mairĩ, yũ yaye quetire jãnacoagumi. Bairo cabai ãnirĩ yasicoagumi yua. Apei, yũ yaye quetire cajãnaecu roque netõcõãgumi. Cũrẽ na capajĩã rocacõãmiatacũãrẽ, caticõã ãninucũgumi tocãnacã rũmua.

³⁶Tunu caũmũ apei ati yepa macããjẽ nipetirije merẽ cũgoyami, cū caborije caãno cãrõ. Bairo cũgomicũã, Diore cū tũgoñaẽtĩnami. Bairo catũgoñaecũ ãnirĩ cū cariaatato bero Dios mena ãmerĩgumi. ³⁷Bairi dope baieto paio cū cacũgorije puame. Wapa maa tie ati umurecõo macããjẽ, Diore cū camasĩetĩcõãta. ³⁸Bairi ni jĩcãũ ùcũ yure tũgoñabobori, “Jesús yaũ yũ ãniña,” ati yũtea macããna carorã ricaati caãnarẽ na cū caĩquetibujugaeticõãta, yũ cũã, “Ãni, yũ yaũ niñami,” cū ñi masĩetĩgu. Yũ, Camasã Jũgocu, ati yepapũ yũ Pacũ cū camasĩĩjẽ mena nemo yũ catunuetaro, “Ãni, yũ yaũ niñami,” cū ñi masĩetĩgu. Ángelea majã jõbui macããna, cañurã mena, tunu yũ catunuetaro, bairo cū ñimasĩetĩgu ni

jĩcãũrẽ tũgoñabobori, “Jesús yaũ yũ ãniña,” cū caĩquetibujugaeticõãta.

9 Bairo Jesús camasãrẽ na cū ca-quetibujuro bero, atore bairo na ñnemoñupũ cū cabuerã puamerẽ:

—Cariape mujããrẽ yũ quetibujuya: Mujãã jĩcããrã, ato caãna, mujãã caria-paro jũgoye mujãã ñĩagarã Dios cū carotimasĩrĩpau tutuaro mena caetarore —na ñ quetibujuyupũ Jesús cū cabuerãrẽ.

La transfiguración de Jesús

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

²Cabero, jĩcã wãmo peti jĩcã pẽnirõ cãnacã rũmurĩ bero Pedrorẽ, Santi-agore, Juarẽ na piiásupũ Jesús ùtãũ caũmũarĩcu buipũ. Bairo topũ na caãno, Jesús puame cū cabaurije wasoacoasupũ. ³Cũ jutiro puame botiro baicoasuparo. Camasã coserique mena jutii botirije majũ na cacosero netõrõ botiyuparo. Asiyau baicoasupũ Jesús yua. ⁴Bairo cū cabaiãno, Elías ãnacũ, Moisés ãnacũ mena buiaetayuparã. Bairo buiaetarã yua, Jesús mena busupẽninucũñuparã. ⁵Bairo na caĩãno, Pedro puame atore bairo qũĩñupũ Jesure:

—Jããrẽ cabuei, jatopũ marĩ caãno ñu-majũcõãña! Bairi itia wiipãĩrĩãcã majũ mujããrẽ jãã qũẽnobjagarã. Jĩcã wii mũ ya wii, ape wii Moisés ya wii, ape wii Elías ya wii mujããrẽ jãã qũẽnobjagarã —qũĩñupũ Pedro Jesure.

⁶Mai, Jesús cū cabuerã puame ñña acuanetõcoasuparã. Bairi Pedro puame dope bairo ñ masĩetĩrĩ, tore bairo ñĩupũ. ⁷Bairo cū caĩãno, buseriuwo atĩ, na pauma tocoasuparo. Bairo catoro, Pedrojãã puame cayusurupũ ãñuparã. Bairo ãna, busurique buseriuwo watoapũ cabusucajorijere tũgoyuparã. Atore bairo ñĩuparõ: “Ãni, yũ macũ, yũ camai majũ niñami. Cũ yaye busuriquere tũgousaya,” ñ ocajoyuparo jõbuiupũ. ⁸Bairo to caĩrõ tũgo, tunu ãmejore

ĩñajoyuparã. ¡Tame! Elías, Moisés cũã mañuparã yua. Jesús jeto nucũñupũ.

⁹ Cabero ãtãũrẽ na caruiatõ, atore bairo na ãñupũ Jesús Pedrojããrẽ: “Áme mujãã caĩñaatajere aperãrẽ na mujãã quetibujuetigarã mai. Cabero, yũ, Camasã Jũgocu, cariacocatũ nimicũã, yũ cacatiro bero roque na mujãã quetibujugarã,” na ãñupũ. ¹⁰ Bairo cũ caĩrõrẽ bairo aperãrẽ quetibujuetimirãcũã, na jetoa na yeripũ tiere tũgoñañuparã. Bairo tũgoñarĩ, atore bairo ámeo ĩ jẽniñañuparã, “¿Dope bairo ĩgu qũĩñati, ‘Cariacocatũ nimicũã, yũ catĩgu,’ Jesús cũ cabaipeere cũ caĩata?” ámeo ĩ jẽniñañuparã na majũ. ¹¹ Bairi cabero atore bairo qũĩ jẽniñañuparã Pedrojãã Jesure:

—Moisés ánacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobueri majã bairo ĩñama: “Dios cũ cajopau ati yepapũ cũ caetaparo jũgoye Elías ánacũ catiri etanemogumi tunu,” ĩñama. ¿Nopẽĩrã bairo na ĩ quetibujuyati camasãrẽ?

¹² Bairo na caĩjẽniñarõ, atore bairo na ĩ quetibujuyupũ Jesús:

—Na caĩrõrẽ bairo atĩjũgogumi jĩcãũ Elías ánacũrẽ bairo caãcũ. Cũ puame nipetirijere qũẽnojũgogumi. Tunu bairoa, ¿nopẽĩrã Dios yaye busurica tutipũ cawoaturicarã puame, “Camasã Jũgocure popiye cũ baio joroque átigarãma. Roro majũ qũĩñategarãma,” na ĩ woatu quetibujucũñuparĩ? ¹³ Cariape mujããrẽ ñiña: Elías ánacũrẽ bairo caãcũ merẽ etawĩ. Bairo cũ caetamiatacũãrẽ, “Cũã ñiñami Elías ánacũrẽ bairo caãcũ,” qũĩ masĩẽma camasã puame. Bairi ricaati, noo na caborore bairo cũ áma, profeta majã na caquetibujũ jũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo —na ĩ quetibujuyupũ Jesús Pedrojããrẽ.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴ ãtãũpũ caetaatana na mena macããna na caãnopũ rui etayuparã. Capããrã camasãrẽ na ĩñañuparã. Aperã Moisés ánacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobuerã Jesús cũ cabuerã mena butiuro ámeo busuyuparã, busunetõgarã. ¹⁵ Bairo na puame Jesús natũ cũ caruietaro ĩña acũacoasuparã. Bairi yua, cũtu atu ásuparã, cũ jẽniránã. ¹⁶ Bairo na caatuatõ:

—¿Ñe ãnierẽ ámeo busurã mujãã átiati na mena? —na ãñupũ Jesús.

¹⁷ Bairo cũ caĩjẽniñarõ tũgo, camasã capããrã watoapũ caãniatacũ jĩcãũ bairo qũĩ yuyupũ:

—Cabuei, yũ macũ jĩcãũã caãcũrẽ mutũ cũ yũ ne atĩapũ. Yũ macũ wãtĩ yeri pũna jũgori busumasĩẽtĩñami. ¹⁸ Bairo wãtĩ yeri pũna puame yũ macũrẽ cũ cajããrõĩ, cũ jũgoñao joroque átiyami. Bairo cũ caãto, yũ macũ puame cũ risero jopo witinucũñami. Cũ opi mena bacarupotu nucũñami. Tutuau cũ buo joroque cũ átinucũñami. Bairi mũ cabuerãrẽ butiuro na yũ wiyorotimiapũ wãtĩ yeri pũnarẽ. Mũ cabuerã puame cũ wiyoyo masĩẽtĩñama —qũĩ quetibujuyupũ wãtĩ yeri pũna cacũgon pacũ Jesure.

¹⁹ Bairo cũ caĩquetibujuro tũgo, atore bairo na ãñupũ Jesús:

—¡Tame, mujãã, ati yepa caãna Dios cũ camasĩrĩjẽrẽ cariape mujãã tũgoetimajũcõãña! Bairo mujãã cabairoi, yũ tũgoña yapapujãñũna. ¿Nocãrõ yoaro mujãã mena yũ añibujucuti? Jau, toroque cawãmaurẽ ato puame cũ neasã —na ãñupũ Jesús.

²⁰ Bairo cũ caĩrõ tũgo, cawãmaurẽ Jesutũ cũ ne etayuparã. Bairo wãtĩ yeri pũna puame Jesure qũĩñarĩ, caĩmurẽ cũ jũgoñañupũ yepapũ cũ risero jopo witir-

inucūpū. Bairo cū jūgoñau, riañarīqūērē bairo cū ásupu tunu. ²¹ Bairo cū cabairo ñña, atore bairo qūi jēniñañupū Jesús capacure:

—¿Nocarōpu tore bairo cū baijūgori?

Cawāmau pacu puame atore bairo qūi yuyupu:

—Cawīmauaca ācūpūna bairo baijūgowī. ²² Capee majū wātī peeropu cū jūgorocajoe ānucūñami. Ape rūmurā riapu cū jūgorocañua mecūnucūñami, cū caria yasiparore bairo ī. Mu catutuarije mena cūrē mu canetōōmasiata, jāā bopaca ññarī jāā juátinemoña.

²³ Bairo cū cairō tūgo, bairo qūñupū Jesús:

—Yure mu canucūbugoata, yu netōbojamasīña. Yu mena catūgoñatutuarā nipetirore nipetiri wāmerirē yu netōbojamasīña.

²⁴ Bairo cū cairō tūgo, qūñupū cariau pacu Jesure tutuaro mena:

—Mu mena yu tūgoñatutuaya. Bairi nemojāñurō mu mena yu tūgoñatutuoao joroque yu átinemoña.

²⁵ Bairo Jesús camasā capāārā cū tupu na caatuató ññau, cū jānaoñupū wātī roro caácure. Alore bairo qūñupū Jesús:

—Wātī yeri, camasārē cabusūena catūgoenarē bairo caácu, tūgoya. Murē ñña. Āni, cawāmau rupaure cū witi ácúja. Pugani cūpure jāānemoeticōña —qūñupū Jesús wātī yerire.

²⁶ Bairo cū cairō, wātī yeri pūna puame tocārōā jicoquei cawāmaurē butioro cū yuguī, cū awajao joroque áti, cū witicoásupu yua. Bairo cū caátó, cawāmau wātī yeri pūna cacūgomiatacu puame acūēsupu. Cariacoatacure bairo baiyupu. Bairo cū cabairo ññarī, capāārā ññuparā: “Merē riacuupi yua.” ²⁷ Jesús puame cū wāmopu ñerī, cū tūgāwāmuo nūcōñupū. Bairo cū caátó, cawāmau puame wāmūnucāoasupu yua.

²⁸ Cabero Jesús wiipu cū cajāārō, aperā na camano, na jeto āna, cū

cabuerā atore bairo Jesure qūi jēniñañuparā:

—¿Nopēirā wātī yeri pūnarē jāā acurocawiyojo masīētīcuti? —qūi jēniñañuparā.

²⁹ Bairo na cairō tūgo, atore bairo na ññupū:

—Wātīā, jō caāniatacure bairo caānarē na mujāā caārotigata, cajūgoye ugarique betiri mujāā jēniñubuegarā Diore —na ī quetibujuyupu Jesús.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰⁻³¹ To bero áná, Galilea macātu netōásuparā Jesujāā. Jesús puame to cū caátíere camasā na camasīrō boesupu, cū cabuerārē caquetibujñesēāñ ññirī. Alore bairo na ī quetibujuyupu tunu:

—Yu, Camasā Jūgocu, yu ñerotiecogu camasārē. Bairi yu pajīārotiecogu. Bairo yu na capajīāmiatacūārē, itia rūmu bero yu caticoagu tunu —na ī quetibujuyupu.

³² Na puame tie cū cairījērē tūgoma-jūcōāmīrācūā, tiere tūgomasiēsuparā. Tunu bairoa Jesure cū jēniña uwijāñuñuparā tiere.

¿Quién es el más importante?

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Cabero Jesús cū cabuerā mena Capernaum cawāmecuti macāpu etayuparā. Bairo ti macā eta, na caāni wiipu na cajāārō bero, atore bairo na ī jēniñañupū Jesús cū cabuerārē:

—Maapu áná, ¿ñerē mujāā āmeo busupēniatiati?

³⁴ Mai, maapu áná, “¿Ni cū ānicuti marī menarē caānimajūūrē bairo caācū?” āmeo ī busupēni ásuparā. Bairo caāmeo íatana ññirī boboori cū yuesuparā. ³⁵ Bairo na cayūeto ñña, Jesús puame cūmurōpu rui yaparori bero, “Tiaya mai,” na ññupū Jesús cū cabuerā puga wāmo peti rupore puga

pênirō cānacāũ caānarē. Atore bairo na ī quetibujuyupũ:

—Aperā netōrō carotimasirā mujāā caānigaata, nipetirā bero macāānarē bairo mujāā caānajē cutiere boya. Narē capaacoterārē bairo caāniparā mujāā āniña —na īñupũ.

³⁶ Bairo ī yaparo, jicāũ cawīmaurē na watoapũ cū nucōñupũ. Bairo cū nucō, cū nemugōrī, atore bairo na īñupũ Jesús cū cabuerārē:

³⁷ —Ni jicāũ ūcũ, yu yaye quetire tũgousari, āni cawīmaurē bairo caācūrē cū camaiata, yure camairē bairo cū ñiñagu. Tunu bairoa yure camai cū caānoi, yu jeto mee Dios yure cajoricu cūā cūrē camairē bairo qũñagumi —na ī quetibujuyupũ Jesús.

**El que no está contra nosotros,
está a nuestro favor**

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Juan puame atore bairo qũñupũ Jesure:

—Jāārē cabuei, apei caūmurē jāā īñawũ. Cū puame mu wāme mena īrī rotimasīwī. Bairo rotimasīrī yua, cū acurewiyojowī wātī yeri pūnarē, caūmurē cajāñamiatacure. Bairo cū caáto īña, jāā puame cū caátierre cū jāā átirotiepu, marī mena macāācũ cū caāmerōi —qũñupũ Juan Jesure.

³⁹ Bairo cū cairō tũgo, atore bairo qũñupũ Jesús Juarē:

—¿Nopēirā cūrē, “Ápeina,” mujāā īrī? Bairo iētīcōāña. Ni ūcũ yu wāme mena Diore jēnirī apeye ūnierē átijēñorī bero, roro yure ī masīētīgumi. ⁴⁰ Jicāũ ūcũ caūmu marīrē cū catutieticōāta, marīrē cajuácure bairo caácu ñiñami. ⁴¹ Tunu bairoa ni jicāũ ūcũ puame mujāā yu cabuerā mujāā caāno jūgori mujāārē cū canucūbugoata, caroare cū jogumi Dios caūmurē. Dise ūnieacārē oco mujāā caetipee cūārē mujāā cū cajoata, cū

caátie wapa nigaro —na īñupũ Jesús cū cabuerārē.

El peligro de caer en pecado

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Ī quetibuju yaparo, atore bairo na īnemoñupũ tunu: “Ni jicāũ ūcũ apei yu mena catũgoñatutuaajũgoure, cū tũgomawijiao joroque cū caápata, roro majũ baigumi Dios cū cañabesepa rũmu caetaro. Jicāũ ūtāā capairiyapũ mena cū wāmuarē jiyaturi, ria capairiyapũ na carurocaricure bairo netōjāñurō popiye baigumi cū ūcũ ti rũmurē yua. ⁴³ Bairi mujāārē ñinemoña tunu: Ni mujāā mena macāācũ cū wāmorī mena jūgori carorije jetore átinucũmi. Bairo cū wāmorī mena jūgori roro caátipai cū caāmata, apei cū wāmorīrē cayiseta rocaecoricure bairo cū caāno, ñuña. Cū rupau macāājē wāmorī cacũgoecure bairo baimicũā, rupa tutua Diotu cū caátó, ñujāñuña. Peeropũ roro cū caábujiorijere cū netōōgumi Dios, tore bairo roro cū caátierre cū camasiritiata yua. Cū wāmorī roro cū átio joroque caátie mena cūgori roro peeropũ cū capopiye tāmnoata Roque, ñuetibujioro, yura. ⁴⁴ Topure peero cūā di rũmu ūno caũjānaeti peero, cayatieti peero majũ nigaro. Becoa cūā cariaena majũ nigarāma topure. ⁴⁵ Tunu bairoa ni mujāā mena macāācũ cū rupori mena jūgori carorije caāna na caānopũ ánucũmi. Bairo cū rupori mena roro caápai cū caāmata, apei cū ruporire cayisetarocaecoricure bairo cū caāno, ñuña. Cū rupau macāājē rupori cacũgoecure bairo baimicũā, rupa tutua Diotu cū caátó, ñujāñuña. Peeropũ roro cū caábujiorijere cū netōōgumi Dios, tore bairo roro cū cabainucũrījērē cū cajānaata yua. Cū rupori roro cū baio joroque caátie mena cūgori roro peeropũ cū capopiye tāmnoata Roque, ñuetibujioro, yura. ⁴⁶ Topure peero cūā di rũmu ūno caũjānaeti peero, cayatieti

peero majũ nigaro. Becoa cũã cariaena majũ nigarãma topure. ⁴⁷ Tunu bairoa ni jĩcãũ ùcũ mujãã mena macããcũ cũ caapee mena jũgori carorije macããjẽ jetore ññanucũũmi. Bairo cũ caapee mena jũgori carorije macããjẽrẽ caĩñapai cũ caãmata, apeĩ cũ caapeere caweroacoricure bairo cũ caãno, ñũa. Cũ rupau macããjẽ cacaapee cũgoecure bairo baimicũã, cacaapee macũ Diotu cũ caátó, ñujãñũa. Peeropũ roro cũ caábujorijere cũ netõõgumi Dios, tore bairo carorije macããjẽrẽ cũ caĩñajãnaata yua. Cũ caapee roro cũ átio joroque caátie mena cũgori roro peeropũ cũ capopiye tãmuoata roque, ñuetibujoro, yura. ⁴⁸ Topure peero cũã di rũmu ùno caũjãnaeti peero, cayatieti peero majũ nigaro. Becoa cũã cariaena majũ nigarãma topure. Bairi roro mujãã caátinucũrĩjẽrẽ jãnacõãña.

⁴⁹ “Ati yepapũ ãna, popiye mujãã baigarã. Peeropũ marĩ caũrõ capũnirõrẽã bairo roro popiye netõrõ mujãã baigarã. ⁵⁰ Moa caocarije ñujãñũa. Moa caocaetie roque ñerẽ átĩ masĩetĩña camasãrẽ. Bairi moa caocarije capeticoausapata, ñe ùnie pũamerẽ ñuetĩña. Mujãã, yũ cabuerã moa caocarijere bairo ãnajẽcusa. ãmeo juátinemoña. Tunu bairoa jĩcã yericunare bairo ãnajẽcusa,” na ï quetibujuyupũ Jesús.

Jesús enseña sobre el divorcio

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

10 Bairo atiere cũ caĩquetibujuro bero, Jesús to Capernaum cañniatacũ, Judea yepapũ acoásúpũ. Rio Jordán muipũ cũ cawãmuatĩ nugõã pũamepũ acoásúpũ. Bairo cũ caátó, capããrã camasã cũ usayuparã. Bairi cũ caátinucũrõrẽ bairo Dios yaye cũ caquetibujunucũrĩjẽrẽ na quetibujuyupũ. ² Bairo cũ caquetibujuro, qũĩ jẽniñarã etayuparã jĩcããrã fariseo majã. “Carorije

buei átiyami Jesús,” qũĩ busujãgamirã, atore bairo cũ jẽniñamiñuparã: “Marĩ judío majã mena macããcũ ni jĩcãũ ùcũ cũ majũ cũ catũgoñarõ jũgori cũ ñumore rogaũ, ¿cõ cũ roca masĩcuti?” qũĩ jẽniñañuparã. ³ Bairo na caĩjẽniñarõ tũgo, atore bairo na ññupũ Jesús:

—¿Dope bairo Moisés ãnacũ cũ roticũñuparĩ camasãrẽ? —na ññupũ.

⁴ Bairo cũ caĩrõ, atore bairo qũĩñuparã:

—Moisés ãnacũ atore bairo ï quetibujũ cũñañupĩ: “Ni jĩcãũ ùcũ cũ ñumore cũ carocagaata, atore bairo ïrĩcã pũrõrẽ cõ cũ cajoata, ñurõ: ‘Bairo mu cabairoi, mure teeĩ, mure yũ pitiya,’” ï quetibujũ cũñupĩ Moisés —qũĩñuparã fariseo majã Jesure.

⁵ Bairo na caĩrõ tũgo, atore bairo na ññupũ Jesús:

—Mujãã ñicũjãã, mujããrẽ bairo ãmeo mairĩquẽrẽ camasĩena na caãnoi, na mena macããcũ jĩcãũ ùcũ cũ ñumore carocagaure roro cũ caátie eñotaesupi Moisés. ⁶ Baipua, bairo boesupi Dios cañnijũgoripaupure. Ati umurecõore atĩjũgoupua camasãrẽ átijũgou, caũmu carõmio cũã na qũẽnojũgoyupi Dios. ⁷ Bairi jĩcãũ caũmu carõmio mena cũ cawãmojiyaata, cũ pacua ture witigumi. Ape wiipũ ãnigumi cũ ñumo mena. ⁸ Bairo na cabairo, jĩcãũrẽ bairo na ññañami Dios. Jĩcã rupauere bairo nigarãma. ⁹ Bairi Dios jĩcãũrẽ bairo cũ cacũrĩcãrã na caãnoi, ni jĩcãũ ùcũ na ricawa masĩecũmi. Na majũ cũã ãmeo piti masĩetĩñama —na ï quetibujuyupũ Jesús fariseo majãrẽ.

¹⁰ Cabero wiipũ ãna, Jesús cũ cabuerã cũ caĩquetibujũatajere cũ jẽniñanemoñuparã tunu, masĩgarã.

¹¹ Bairo na caĩjẽniñarõ, atore bairo na ññupũ Jesús:

—Ni jĩcãũ ùcũ cũ ñumore cõ rocari bero, tunu apeo mena cũ cawãmojiyaata, roro majũ cañnijũgorico mena

ácu átiyami. Dios cū caroticūrīqūērē caápei majū niñami. “Apeo mū nūmo mee caācō mena āmerīcōāña,” cū caicūrīqūērē cabaibotiū majū niñami. ¹²Tunu bairoa jīcāō ūcō cō manapūre cū rocarī bero, tunu apeī mena cō cawāmojiyaata, roro majū áco átiyamo. “Apei mū manapū mee caācū mena āmerīcōāña,” cū caicūrīqūērē cabaiboti majū niñamo —na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē.

Jesús bendice a los niños

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³Cabero tunu aperā na pūnaa cawīmarārē na jeasúparā Jesús tūpu, na pāñarī, Diore na cū jēnibojāáto, īrā. Bairo na pūnaarē na cajeatō īñarī, cū cabuerā puame, “Na jeapéricōāña mujāā pūnaarē,” na īñuparā capacūare. ¹⁴Bairo na caīrō tūgo, asiari atore bairo na īñupū Jesús:

—Yutu puame cawīmarārē na atīrotiya. Na ēñotaeticōāña. Dios cū carotimasīrīpau macāānarē bairo caāna niñama cawīmarā. Narē bairo cayerīñurā jeto ānimasīñama Dios cū carotimasīrīpaupure. ¹⁵Mujāārē carīape nīña: Nī jīcāū ūcū cawīmau cū catūgoñarōrē bairo Dios mena cū catūgoñatutuaeticōāta, Dios cū carotimasīrīpaure etamasīētīgumi —na ī quetibujuyupū Jesús.

¹⁶Ī yaparo, cawīmarārē na nemugō, cū wāmori mena na bui nīgāpeori, Diore na jēnibojayupū.

Un hombre rico habla con Jesús

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷Cabero Jesús aperopū cū caápáro jūgoye jīcāū cawāmau cūtu atuetari, cū rūpopaturi mena etanumūrī qūīroau etayupū. Atoze bairo qūī jēniñāñupū cawāmau Jesure:

—Cañuū majū cabuei, ¿dope bairo yu átibujiocuti, caroa yeri capetietiere bócagu?

¹⁸Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīñupū Jesús:

—¿Nopēī “Cañuū” yu mi piiyati? Cañuū, jīcāūā niñami, Dios jeto. ¹⁹Merē mū masīī Dios camasārē cū caātīroticūrīqūērē: Pajīāeticōāña camasārē. Carōmio mena roro átiepeeticōāña. Aperārē cabugoroa na ībuitieticōāña. Tunu ītoeticōāña. Mū pacu, mū paco cūārē nūcūbugoya —qūī quetibujuyupū Jesús.

²⁰Bairo cū caīquetibujuro tūgo, atore bairo qūīñupū cawāmau Jesure:

—Cabuei, tie nipetirijere cawīmau ācūpūna, yu átipecocōā jūgowu —qūīñupū.

²¹Bairo cū caīrō tūgo, cū maitūgoñarī atore bairo qūī quetibujunemoñupū Jesús tunu cawāmaurē:

—Mai, jīcā wāme mū rusacōāña. Mū cacūgorije nipetirijere nunirepeyocōāña. Tie wapare jeri, cabopacarārē na ricawoya. Bairo mū caápata, jōbuiupū paio nigaro mū cawapatapee. Bairo yu caīrōrē bairo áti yaparori, yu mena bapacusa —qūīñupū Jesús.

²²Tiere tūgo, cawāmau puame tūgoñarīqūē pairi acoásupū. Capee apeye ūnierē cacūgon ānirī, Jesús cū caīrōrē bairo átigaesupū.

²³Bairo cū caátō īña, atore bairo na īñupū Jesús cū cabuerārē:

—¡Camasā apeye ūnierē capee cacūgori majā Dios cū carotimasīrīpaure na caetapee masirīyojāñuñā! —na īñupū Jesús.

²⁴Bairo cū caīrō tūgo, tūgo acūacoasuparā cū cabuerā. Bairi atore bairo na īnemoñupū Jesús:

—Yu yarā, tūgopeoya: Camasā ap-eye ūnierē capee cacūgori majā Dios cū carotimasīrīpaure na caetapee masiriy-

ojãnuña. ²⁵ Waibucu capai, camello, apõa pota opeacapu cû cajã amewitiata, masiriyojãnuña. Bairo cû caamewiti-masimiatacûarê, netõjãnurõ masiriyoro niña caumu capee apeyere cacûgon Dios cû carotimasirîpaure cû caetapee puame roque —na ñinupũ Jesús.

²⁶ Bairo cû cairõ tũgo, cû cabuerã puame nemojãnurõ tũgo acuacoasuparã. Atope bairo ameo ñinuparã na majũ:

—Bairi toroque, ¿ni ucũ cû netõmasicuti?

²⁷ Jesús puame na ññarĩ, atore bairo na ñinupũ:

—Dise ñnie camasã na caátimasietĩe nipetirije Dios cû caátimasirijẽ jeto niña —na ñinupũ.

²⁸ Bairo cû cairõ tũgo, Pedro puame bairo qũĩñupũ Jesure:

—Jãã Quetiupau, jãã roque merẽ nipe-tirije jãã cacûgorijere cûrĩ, murẽ jãã bapacuti usajûgowu —qũĩñupũ Pedro Jesure.

²⁹⁻³⁰ Bairo cû cairõ tũgo, bairo qũĩñupũ Jesús:

—Ni jicãũ ucũ yu mena bapacutigu yu yaye caroa quetibujuriquere ju-quetibujugu, cû ya wiire, o cû bairãrê, cû bairã rõmirirê, cû pacuare, cû pũnaarê, o cû ya yepa cûarê cû caawey-ocoápata, narê cû cacûgoro netõjãnurõ bõcanemogumi tunu ati yepapure acũ cû yaye ñnierê, bairi cû yarã ñna cûarê. Bairi jicãũrê cû caaweyocoápata, cû netõrõ cien bui peoro cãrõ majũ bõcanemogumi. Yu yau cû caãnie jûgori aperã popiye cû baio roque cû na caátimiatacûarê, bairo jeto bõcanemogumi cû ya wiirire, o cû bairãrê, cû bairã rõmirirê, cû pacuare, cû pũnaarê, o cû ya yepaa cûarê. Tunu ape umurecõo cae-taro, cûgonemogumi yeri capetietiere. ³¹ Apeyera tunu ati rûmurirê camasã jicããrã rotimasimĩracũã, caberopu na mena macãanarê na rotimasietĩgarãma. Tunu bairoa ati rûmurirê camasã jicããrã

rotimasietĩmiracũã, caberopu na mena macãana capããrê carotimasirã majũ nigarãma.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Cabero Jesujãã Jerusalẽpu caãniati wããpu ásúparã. Jesús puame cû cabuerã jûgoyere ásúpũ. Bairo cû cabairo ñña, cû cabuerã tûgocõã maniásuparã. Tunu bairoa nipetirã cû bero causarã uwitũgoñañuparã. Bairo na cabairo ñña, Jesús puame cû cabuerã puga wãmo peti rupore puga pẽnirõ cãnacãũ majũ camasã watoa caãnarê na piijori, atore bairo na ñinupũ cû cabaipeere: ³³ “Jerusalẽpu marĩ caátiere merẽ mujãã masiña. Topu ti macã macãana puame yu, Camasã Jûgocure, yu ñerĩ, yu jogarãma sacerdote majã quetiuparãrê, bairi Moisés ñnacũ cû caquetibujucûrĩqũerê cajûgob-ueri majãrê. Bairo na caáto, sacerdote majã quetiuparãjãã puame yu pajĩãroca rotigarãma. Bairo átirotiri yua, judío majã caãmerãrê yu nuni rocacõãgarãma. ³⁴ Roro ñiepegarãma. Na uco mena yu eyotu epegarãma. Bairo átiri, roro majũ yu bape epegarãma. Bairo yu átieperi, yu pajĩã rocacõãgarãma. Bairo yure na caátimiatacûarê, itia rûmu bero caãno yu puame yu caticoagu tunu,” na i quetibujayupu Jesús.

Santiago y Juan piden un favor

(Mt 20.20-28)

³⁵ Cabero Santiago, Juan Zebedeo pũnaa Jesús tũpu atĩ, atore bairo qũĩñuparã:

—Jããrê cabuei, murẽ jãã cajẽnirĩ wãme jããrê mu caátibojaro jãã boya — qũĩñuparã.

³⁶ Bairo na cairõ tũgo:

—¿Ñerê mujãã yu caáto mujãã boyati? —na i jẽniñañupũ.

³⁷ Na puame bairo qũĩñuparã:

—Ati yepare mu carotimasirīpau caetaro, mutu jāa mu caruirotiro jāa boyā. Jīcāu cariape nūgōā, apei caācō nūgōā jāa mu caruirotiro jāa boyā. “Jau,” miwā —qūīnuparā Juan, Santiago mena Jesure.

³⁸ Bairo na cairō tūgo, atore bairo na īnupū Jesús:

—Mujāa caijēnirijē cabaiepere caroaro mujāa masīētīña. Butioro popiye bairicarore mujāa jēnimiña. Yu puame popiye yu baigu. Yure bairo popiye mujāa cabaiata, ¿mujāa nūcāmasirāti? —na īnupū Jesús Juarē, bairi Santiago cūārē.

³⁹ Bairo cū cairō tūgo:

—Murēā bairo jāa nūcāmasīña — qūīnuparā.

Bairi Jesús puame atore bairo na īnemoñupū:

—Yu cabaiparore bairo popiye mujāa baigarā mujāa cūā. ⁴⁰ Baipua, yu majū yure cajurotiparā, yutu cariape nūgōā, bairi caācō nūgōā caruiiparārē na yu besemasīētīña. Yu Pacu puame roque bairo caāniparārē na besemasīñami —na īnupū Jesús Juarē, bairi Santiago cūārē.

⁴¹ Cabero Jesús cū cabuerā puga wāmo cānacāu caāna majū, Santiago, Juan mena Jesure na caijēniñaatajere catūgoatana ānirī, na mena asiajāñuñuparā. ⁴² Jesús puame tiere īña, cūtu na piijori atore bairo na ī quetibujyupū:

—Merē mujāa masīña ati umurecōo macāāna na caātianierē. Ati yepa macāāna Diore cairoaena quetiuparā reyre bairo caāna tutuaro mena rotiepeyama na roca macāānarē. Popiye na baio joroque na rotiepeyama. ⁴³ Mujāa puame roquere tore bairo baietirotiya. Bairo puame bairotiya mujāārē: Mujāa mena macāācū, caānimajūūrē bairo caānigau, mujāa roca netōjāñurō carotimasirē bairo ānirotiya. ⁴⁴ Tunu bairoa mujāa mena macāācū, carotimajūūrē bairo caānigau,

mujāa ūmurē bairo cū caāmata, nūrō. ⁴⁵ Yu, Camasā Jūgocū, quetiupau majūrē bairo yure capaabojarārē macāu acū mee yu apū ati yepapure. Camasārē na juātinemoū acū yu apū ati yepapure. Tunu bairoa yu cariarije jūgori camasā na carorije wapare netōū acū yu apū —na ī quetibujyupū Jesús cū cabuerārē.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Cabero Jericó na cairī macāpu etayuparā. Bairo ti macāpu caāniatana ti macārē na cawitiro, cū cabuerā Jesús berore usayuparā. Capāārā camasā cūā cū bero usayuparā. Bairo na caátó, jīcāu cacaapee īñaecū Bartimeo cawāmecucū, Timeo macū maa tūpu dinerore jēni ruiyupū. ⁴⁷ Cū, cacaapee īñaecū puame, “Jesús Nazaret macā macāācū netōācū baiyami,” na cairō tūgori, busurique tutuaro mena atore bairo qūī joyupū Jesure:

—¡Jesús, David ānacū pārāmi, bopacooro ñiñaña!

⁴⁸ Bairo cū cairō, capāārā camasā puame cū tutiyuparā, cū awajaeticōāto, irā. Bairo cūrē na caīmiatacūārē, butioro jāñurī awajanemoñupū tunu:

—¡David ānacū pārāmi, bopacooro ñiñaña!

⁴⁹ Jesús puame bairo cū caīawajarijere tūgori tuanucāñupū. Tuanucārī yua, “Cū piijoya,” na īnupū Jesús cūtu caānarē.

Bairo cū capirotiro tūgo, bairo qūīñuparā to macāāna cacaapee īñaecūrē:

—Tūgoñarīqūē paieticōāña. Wāmūnucārī asā Jesutū. Murē pii átiyami.

⁵⁰ Bairo na cairō tūgo, cacaapee īñaecū puame jicoquei cū jutiro cabuimacāātōrē wērocacūrī, pati wāmūnucā acoásúpū Jesús tūpu.

⁵¹ Bairo cū caetaro īña, Jesús puame:

—¿Ñerē m̄ yu caáto m̄ boyati? —q̄i jēniñup̄.

Bairo cū caījēniñarō tūgo, bairo q̄iñup̄ cacaapee ñaēcū Jesure:

—Yu Quetiupau, cañamasīēcū ānirī ñiñamasīgaya tunu —q̄iñup̄.

⁵² Bairo cū cairō tūgo, atore bairo q̄iñup̄ Jesús Bartimeorē:

—Tunu áćja m̄ ya wiip̄. Yu mena m̄ catūgoñatutuarije jūgori m̄ caapee ñamasio joroque m̄ yu átiya.

Bairo cū cairō, jicoquei ña masīcoasup̄ yua. Bairo ña masirī bero, maapu Jesús berore usa ásup̄ Bartimeo cūa yua.

Jesús entra en Jerusalén

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 Bairo Jerusalén tup̄ cōñaáná yua, Betfagé, Betania na cairī macāārē, Olivo buro ture etayuparā Jesujā. Bairo etarā, Jesús puame cū cabuerā pugarārē macāp̄ na ájūgorotiyup̄. ² Alore bairo na i joyup̄:

—Ánája ato riape caāni macāācāp̄. Top̄ etarā, jicoquei burro jiyancōricūrē cū mujāá bócararā. Cū, burro puame mai camasā na capesañaēcū nigumī. Cūrē cū ōwārī, cū mujāá neapá yu tup̄. ³ Bairi tunu aperā mujāārē, “¿Nopēirā cū mujāá ōwāñati?” na cañata, atore bairo na mujāá iwā: “Marī Quetiupau cū boami. Yoaro mee mujāá tunuogumī tunu mujāá burrore,” na mujāá iwā —na i joyup̄ Jesús.

⁴ Bairo cū cairō tūgo cū cabuerā pugarā puame acoásuparā. Bairo áná yua, burrore cū bócyuparā. Wii jopetu maa tūni na cajiyanucōātacure cū bócyuparā. Cū bócaetari yua, cū ōwāñuparā.

⁵ Bairi burrore na caōwārō ñnarī, to macāāna jicāārā atore bairo na ñnuparā:

—¿Ñerē mujāá átiyati? ¿Nopēirā cū mujāá ōwāñati?

⁶ Bairo na cairō tūgo, Jesús cū cabuerā puame Jesús na cū cañrotiatatore bairo na i yuyuparā to macāānarē. Bairo na cañyuro, burro uparā puame, “Toroque cū neánája,” na ñnuparā. ⁷ Bairo Jesutu burrore na cane etaro yua, na jutii, cabui macāājērē, burro buire peoyuparā. Bairo na caáto, Jesús puame burro buip̄ wāmu peayup̄. Bairo cū buip̄ pesari yua, ásup̄ Jesús Jerusalēp̄. ⁸ Bairo cū caátō, to macāāna capāārā camasā na jutii cabui macāājērē esocūñuparā maa cū caátí wāārē. Aperā maatu macāājē pepū queeri űnierē patanerī Jesús jūgoyere piticū jūgoyuparā, Jesure q̄iñroari űseanirā. ⁹ Bairo bairā, nipetiro Jesús jūgoye macāāna, cū bero macāāna cūa busurique tutuaro mena atore bairo q̄i basapeo jūgoyuparā:

—¿Numajūcōāñā! ¡Jesús, Dios cū cajou marī Quetiupau majū cū caānoi, cūrē marī cabasapeoro ñuñā! ¹⁰ ¡Quetiupau rey David marī ñicū ānacū cū cañatōrē bairo caroaro to baicōā āmarō! ¡Nipetiro cū marī basapeoroa Dios űmurecōo macāācūrē! —q̄i basapeoyuparā to macāāna.

¹¹ Bairo na cabasa āno űno, etayup̄ Jesús Jerusalēp̄. Top̄ eta, jāñup̄ Jesús Dios ya wii, templo wiire. Bairo ti wiire jāñucā, nipetirop̄ ññapeyocōñup̄ Jesús. ññapeyo yaparo, tocārōā acoásup̄ Betania macāp̄ cū cabuerā puga wāmo peti rapore puga pēñirō cañnacū mena, merē ñamicā caānoi yua.

Jesús maldice la higuera sin fruto

(Mt 21.18-19)

¹² Cabusuri rūmu caāno tunucoásup̄ Jesús Jerusalēp̄ tunu. Bairo ti macāp̄ áć, queya tūgoñañup̄. ¹³ Bairo queyari, jicāū yucu higuera cawāmecutiire yojāñurōpua ācū ññajoyup̄. Bairo ññajo yua, caricare ññau ásup̄. Bairo caricare cū camacāmiatacūārē, capū jeto

nicōāñuparō. Ríca mañuparō. Carícacuti yutea mee añuparō mai. ¹⁴ Bairo tii otei carícamanoi, atore bairo ññupũ Jesús ti oteire:

—¡Atii tocārōā ríca manigaro yua! Ni ũcũ ati rícare ũgaetigumi yua.

Bairo cũ caĩrĩjērē cũ cabuerā puame tũgoyuparā.

Jesús purifica el templo

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Cabero Jerusalēpu na caetaro bero, Jesús puame jãññupũ templo capairi wii, ñubuerica wiire. Ti wiire jãætari, to macãāna nunirĩ cawapatari majārē, bairi wapatiri majā cũārē na acurewiyojo jũgoyupũ. Tunu moneda tiirire cawasoari majā mesarire, bairi buare cawapatiri majā ya mesari cũārē tujerecũ peyocoásupũ. ¹⁶ Bairo átiri yua, aperārē apeye ũnierē cũgori, o pusari, templo wii recomacāpu caánucũrārē na netōárotiesupũ Jesús. ¹⁷ Bairo áti yaparo, atore bairo na i quetibujuyupũ to macãānarē:

—Dios cũ caquetibujuri tutipũ bairo ñña: “Yũ ya wii ati ũmurecáo nipe-tiro camasā na cañubueri wii, ñubuerica wii majũ nigaro,” ñña. Bairo caĩ-quetibujumiatacũārē, mujāā puame ap-eye aruare bairo mujāā átiya. Camasārē jeruti nunirĩ majārē bairo caāna ānirĩ jerutiri majā na caāni wii, ũtā wiire bairo mujāā átiya ati wii, Dios ya wiire —na i quetibujuyupũ Jesús.

¹⁸ Bairo cũ caĩquetibujurijere tũgorā, sacerdote majā quetiuparā, bairi Moisés ānacũ cũ caroticũrĩquērē cajũgobueri majā cũā, “¿Dope bairo átiri cũ marĩ pajĩrāati?” āmeo i busupēni jũgoyuparā na majũ. Mai, cũ uwiyparā Jesure, nipetiro camasā Jesús yaye cũ quetibujurijere caroaro cũ na catũgousacōā maniátie jũgori. ¹⁹ Cabero canaioatĩpau caāno ñña yua, Jesús cũ cabuerā mena ti macā Jerusalērē witicoásuparā.

La higuera sin fruto se seca

(Mt 21.20-22)

²⁰ Cabusuri rūmu caāno higuera yucutu netōásuparā. Bairo áná, higuera yucure canucōrĩpu caĩni yasiatacure ññajoyuparā. ²¹ Bairo na caĩñajoro, Pedro puame Jesús cũ caĩrĩquērē tũgoñabocari, atore bairo quĩñupũ Jesure:

—Yũ Quetiupau, ññajoya. Jicu, “Tocārōā ríca manigaro,” mu caĩñaatacu puame merē jĩnicuupa —quĩñupũ.

²² Bairo cũ caĩrō tũgo, atore bairo na ññupũ Jesús cũ cabuerārē:

—Dios mena tũgoñatutuaya. ²³ Cariape mujāārē ñña: Ni jĩcāũ ũcũ atii ũtāũrē etari, “Wāátĩ ria capairiyapu etanucārōjā,” cũ caĩata, cũ caĩrōrēā bairo baibujioro tii ũtāũ puame. “Yũ caĩrōrē bairo baicoagaro,” pugani cārō tũgoñarĩ mee, cariape cũ caĩtũgoñatutuacōāta, cũ caĩrōrēā bairo baigaro yua. ²⁴ “Yũ cajēnirōrēā bairo jogumi Dios,” cariape i tũgoñatutuacōāña. Bairo mujāā caĩtũgoñatutuacōāta, nipetiri wāme cũ mujāā cajēnirĩjērē mujāā jomajũcōāgumi. ²⁵ Tunu bairoa Diore mujāā cajēniparo jũgoye, aperā camasā mena roro mujāā caátaje caāmata, na mena mujāā cabusquēñorō ñña, marĩ Pacu Dios ũmurecōopũ caācũ cũā roro mujāā caátajere mujāā cũ camasiriyobojarore bairo ĩrā. ²⁶ Bairo roro mujāārē na caátajere na mujāā cabusquēñoeticōāta roque, marĩ Pacu Dios cũā roro mujāā caátajere mujāā masiriyobojaetigumi.

La autoridad de Jesús

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Tipau bero etayuparā tunu Jesujāā Jerusalēpu. Bairo etarā, templo wiipũ jãññuparā. Bairo Jesús puame topũ cũ cañesēā ānitoye, sacerdote majā

quetiuparā, aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, aperā judío majā cabutoa camasīrī majā cūā cūtu etayuparā. ²⁸ Bairo cūtu etari, atore bairo qūi jēniñañuparā Jesure:

—¿Noa ūna na carotiro mena bairo mu átiati ñamicā mu caátiatajere?

²⁹⁻³⁰ Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na iñupū Jesús fariseojāārē:

—Yū cūā mujāārē jīcā wāme yū jēniñagu. Cariape yū mujāā yūwa: ¿Ni ūcū camasārē cū bautiza rotijoyupari Juan ānacūrē? ¿Dios, o camasā puame cū na bautiza rotijoyupari? Tere cariape yū mujāā caīquetibujūata, yū cūā cariape mujāārē yū quetibujugu, “Noa ūna na carotiro mena bairo yū átiya,” mujāā ñigu —na iñupū Jesús.

³¹ Bairo cū caīrō tūgo, yasioroaca āmeo busuyuparā na majū cūrē na caīyūpeere: “¿Nopē bairo cū marī yūrāati? ‘Dios puame cū bautiza rotijoricūmi Juarē,’ marī caīata, ‘Toroque, ¿nopēirā Juan ānacū cū caquetibujuriquere cariape mujāā tūgoeti?’ marī ibujioūmi. ³² Tunu bairoa, ‘Camasā puame cū bautiza rotijoricārāma Juarē,’ marī ī masiētīña, marirē tutirema irā,” yasioroaca āmeo ī busuyuparā. Mai, camasārē na tūgoña uwiuparā. Na, nipetiro camasā puame, “Juan, Dios cū caquetibujurotijoricū āmi,” ī tūgoñarāma. ³³ Bairi, “Jāā masiētīña Juarē cabautiza rotijoricure,” qūiñuparā fariseo quetiuparājāā Jesure.

Bairo na caīrō tūgo, Jesús puame bairo na iñupū:

—Cariape yū mujāā yuetiya. Bairi yū cūā, “Noa ūna na carotiro mena tore bairo yū átimasīña,” mujāārē ñi quetibujuetigu —na iñupū.

La parábola de los labradores malvados

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

12 Ī quetibujū yaparo, ati wāme ĩcōñarī na quetibujū jūgoyupū Jesús. Alore bairo na iñupū: “Āñupū jīcāū wese upau. Cū puame use wesere qūēnoñupū. Bairo ti wesere ote yaparo, cū wesere jānīa ēñotayupū ūtā rupaa mena. Áti yaparo, use ocore na canumuparo cūārē qūēnoñupū. Áti yaparo, na cacoteri wii caūmuarī wii, torre cūārē qūēnoñupū. Bairo qūēno yaparori bero, acoásúpū cayoaropū. Mai, águ jūgoye, cū wesere wasocīñupū aperā paari majārē, wapatagu. ² Cabero yua, use cabutiri yutea caetaro masīrī, cū ūmu jīcāūrē cū joyupū cū ya wesere cū cawasoricarā tupū. Cūrē na cawasorique wapare bou, cū joyupū, tie wapare cū jeatībojaáto, ī. ³ Bairo cū ūmurē cū cajo-miatacūārē, wese paari majā puame, cū caetaro cū qūēñuparā. Bairo cū qūērī, ñe ūnie mácū cū átitunuo joyuparā. ⁴ Tunu ti wese upau puame apeī cū ūmurē cū joyupū. Cū cūārē torea bairo cū ásuparā. Roro cū átieperi, cū rupoare rīf witio joroque cū payuparā. ⁵ Cabero ti wese upau apeī cū ūmurē cū joyupū tunu. Bairo topū cū caetaro, cū pajīā ro-cacōañuparā ti wese cacoteri majā yua. Cabero capāārā na jonemomiñupū tunu. Bairo topū na caetaro, ti wesere cacoteri majā puame jīcāārārē na qūēñuparā. Aperārē na pajīā recōañuparā.

⁶ “Bairo na caáto bero, jīcāūā rusayupū yua, cū macū butioro cū camai majūū jeto. Bairo bairi ti wesepū cū joyupū, atore bairo ī tūgoñarī: ‘Cū roquere cū nūcūbugobujiorāma, yū macū cū caānoi.’ ⁷ Bairo cū caītūgoñamiatacūārē, wese paari majā puame ti wese upau macū cū caatóre iñarī, āmeo iñuparā: ‘Átiyami ati wese upau macū. Cūā niñami cū pacu cū

cariaro bero ati wesere cacũgousapau. Bairi cũ marĩ pajĩarocacõato. Bairo marĩ caápata, ati wese uparārẽ bairo marĩ tuagarā, 'ameo ñũparā na majũ. ⁸ Bairo caĩrā ãnĩrĩ na caĩrõrẽ bairo ásuparā. Ti wese tũnipũ cũ ñeowa átĩ, cũ pajĩa rocacõañuparā," na ĩ quetibujuyupũ Jesús.

⁹ Bairo ĩ quetibujũ yaparo, atore bairo na ĩ jeniñañupũ cũ caĩrĩjẽrẽ catũgori majārẽ: "¿Dope bairo ácumĩ mujāã ĩ tũgoñañati cũ macũrẽ na capajĩarocarõ bero ti wese upau puame? Bairo átigumi: Topũ á, ti wese paari majārẽ na pajĩa recõágumi. Bairo na átireri bero, aperārẽ cũ wesere coteroticũgumi," na ñũpũ Jesús cũ caĩrĩjẽrẽ catũgori majārẽ.

¹⁰ ĩ quetibujũ yaparo, atore bairo na ñemoñupũ tunu: "¿Atie quetibujucũrĩqũrẽ mujāã ñnaet-inucũñati Dios yaye busurica tutipũ? Mujāã masĩrā. Bairo ñña:

‘Ũtā mena cawii qũenorĩ majā jĩcā ũtāārẽ na caboetimiatacũārẽ, tia puame cañnimajũrĩcā nigaro.

Tia camanicõata, wii manibujioricarõ.

¹¹ Dios puame bairoa ásupi. Bairo cũ caátore ñnarā, marĩ tũgoña useaniña,' ĩ quetibujuyũ Dios yaye busurica tutipũ," na ĩ quetibujuyupũ Jesús tia ũtāārẽ bairo cũ cabairijere.

¹² Bairo cũ caĩquetibujuro tũgo, to macāña puame masĩcõañuparā Jesús cũ caĩrĩjẽrẽ. "Marĩ puame tia ũtāārẽ carocari majārẽ bairo marĩ ãniña. Bairi marĩrẽ ĩgu ĩcũmi Jesús," ĩ tũgoñañuparā. Bairo ĩ tũgoñamasĩrĩ jicoquei Jesure cũ ñegamiñuparā. Bairo cũ ñegamirácũã, cũ ñemasĩẽsuparā, camasārẽ na uwirā. Bairi tocārõã jãnarĩ acoásuparā.

El asunto de los impuestos

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Cabero tunu fariseo majā jĩcāārã bairi Herodes yarā cũārẽ Jesutu na

joyuparā, "¿Dope bairo rorije cũ busuo joroque marĩ ánaati? Bairo roro Jesús cũ cabusuata, cũ marĩ busujā masĩgarā," ĩrā. ¹⁴ Bairi na cajoatana Jesús tupũ etarā, atore bairo qũĩ jeniñañuparā:

—Cabuei, jāã masĩña merẽ mu caátĩanierẽ. Mua, caroaro cariape minucũña. Aperā roro na cabaurije, aperā caroaro na cabaurije jũgori mee na miñabeseya. Mua, cariapea Dios marĩrẽ cũ cañnirotiricarorea bairo mu bueya. Bairo cabai ãnĩrĩ, ¿dope bairo mi tũgoñañati romano majā marĩrẽ na carotirijere? ¿To ñũñati quetiupau emperadore camasā yaye dinerore jeri, jāã cajoata, o to ñueticuti? —qũĩ jeniñañuparā.

¹⁵ Jesús puame roro na caĩtũgoñarĩjẽrẽ masĩcõārĩ, atore bairo na ñũpũ:

—¿Nopẽĩrā, "Roro qũĩáto," caĩrārẽ bairo yũ mujāã ĩ jeniñañati? Jau, yure joñijate moneda tiire, caroaro marĩ caĩñaparore bairo ĩrā —na ñũpũ.

¹⁶ Bairo na canunirõ, atore bairo na ñũpũ:

—¿Noa riapẽ to tusayati, ti moneda tiacapurẽ? Tunu bairoa, ¿noa wāme woa-turique to tusayati? —na ĩ jeniñañupũ Jesús.

Bairo cũ caĩrõ, na puame ñũparā:

—Emperador quetiupau ya wāme, bairi tunu, cũ riapẽ tusaya ti tii moneda tiacapurẽ —qũĩñuparā.

¹⁷ Bairo na caĩquetibujuro, atore bairo na ñemoñupũ Jesús tunu:

—Toroque emperador quetiupaurẽ cũ yaye cañnierẽ cũrẽ cũ tunujoya. Tunu bairoa Dios yaye cañnierẽ Diore cũ jonucũña —na ĩ quetibujuyupũ Jesús fariseojāārẽ.

Bairo cũ caĩrõ tũgorā, cũ caĩquetibujurijere tũgo acũacoasuparā.

La pregunta sobre la resurrección

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Cabero jīcāārā saduceo majā na caīrā qūīnarásuparā Jesure. Mai, saduceo majā puame atore bairo caītūgoñarī majā āñuparā: “Camasā cariaccoatana, nopē bairo catitunu masīēnama,” ī tūgoñañuparā. Bairi atore bairo qūīñuparā Jesure:

¹⁹ —Cabuei, Moisés ānacū atore bairo marīrē ī woacūñañupī tirūmūpure: “Ni jīcāū ūcū cawāmojiyaricu cū nūmo mena pūnaa mácūā cū cariaccoatana, cū ānacū bai puame cū buiācore cō cū wāmojiyaāto. Bairo cū caāto, cū pūnaa caāniparā puame cū ānacū pūnaarē bairo ānibujiorāma,” īcūñupī. ²⁰ Tiere mū masī. Bairi ape wāmerē īcōñarī jāā quetibujupa mai: Āñuparā jīcāni, jīcā wāmo peti pūga pēnirō caānacūā majū jīcāū pūnaa. Bairi cajūgocū puame wāmojiya jūgoyupū. Cabero pūnaa mácūā riacoásupū. ²¹ Bairi cū ānacū bai puame cū buiācore wāmojiyayupū tunu. Cabero pūnaa mácūā riacoásupū cū cūā. Tunu bairoa cū ānacū bai ape puame cū buiācore wāmojiyayupū tunu. Cabero cū cūā riacoásupū pūnaa mácūā. ²² Bairi bairo jeto baiyuparā nipetiro na ānana bairā, aperā cūā. Bairo nipetiro cō mena numocutimirācūā, cō mena pūnaa māna jeto riapeticoasuparā. Cabero na ānana nūmo caānimirīcō cūā riacoásupo. ²³ Bairo ati yepapū nipetirā nūmo caānacō ānirī yua, cariaricarā tunu na cacatiropū na caāno, ħni nūmo majū cō ānicuti? —qūī jēniñañuparā saduceo majā Jesure.

²⁴ Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na ī quetibujuyupū Jesús:

—Mujāā, saduceo majā, Dios yaye cū caquetibujūcūrīqūē, bairi cū tutuarije cūārē mujāā tūgoña mawijiacoyā, bairo īrā. ²⁵ Ape ūmurecōore caūmua, carōmia cūā catiri caetaparā puame

nūmo manigarāma. Ángelea majā, ūmurecōo macāāna na caānorē bairo nigarāma. ²⁶ Apeyera tunu mujāārē yū quetibujugu: Cariacoatana nimirācūā tunu na cacatirore Moisés ānacū cū caquetibujūwoacūrīcā tutipū mujāā īñaetincūñati ati wēērē. Ti tutipū yucū ūmirōcūā caūpetietiere cū caquetibujuricapapū atore bairo ī woatuyupi Moisés: “Yua, yū āniña Abraham, cū macū Isaac, bairi cū macū Jacob quetiupau caānacū,” īñupī. ²⁷ Bairo cū caīrōī, marī masīña: ¡Dios puame cayasirā ānana ūna quetiupau mee niñami! Cacatirā majū quetiupau roque niñami. Tiere mujāā tūgoña mawijiacoyā —na ī quetibujuyupū Jesús saduceo majārē.

El mandamiento más importante

(Mt 22.34-40)

²⁸ Bairo na caāmeo busupēnirījērē catūgoatacū jīcāū Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuei puame bairo Jesús caroaro cū caīquetibujuro tūgori, Jesutu etayupū. Bairo cūtu eta, atore bairo qūī jēniñañupū Jesure:

—Cabuei, Moisés ānacū cū caroticūrīqūē mena macāājē, ħdise puame caānimajūrījē cū caroticūrīqūē to āniñati? —qūī jēniñañupū.

²⁹ Bairo cū caījēniñarō tūgo, atore bairo qūīñupū Jesús caūmurē:

—Moisés ānacū cū caroticūrījē mena macāājē cabuijāñurō netōrō carotirije atore bairo niña: “Tūgoya mujāā Israel macāāna. Dios marī Pacu jīcāū niñami. Apei maniñami. ³⁰ Bairi mujāā caātīānie nipetirije mena cū maiña. Tunu bairoa mujāā yeripū, mujāā catūgoñarījē nipe-tirije mena cū maiña. Tunu bairoa mujāā catutuarije nipetirije mena cū maiña.” ³¹ Atie rocajāñurī cū caroticūrīqūē torea bairo jāñurī niña tie cūā. Bairo īña: “Mujāātu macāāna cūārē mujāā rupaure mujāā camairōrēā bairo na maiña.” Tie

Moisés ānacū cū caroticūrīqūē tocā-nacā wāme netōrō caānimajūrījē niña. Ape wāme tie netōrō caānie maa —qūi quetibujuyupū Jesús cajūgobueire.

³² Bairo cū caīrō tūgo, qūiñupū Jesure: —Cabuei, cariape miña. Mu caī-quetibujurijere bairo baiya: Dios marī Pacu jicāūā niñami. Apei maniñami.

³³ Marī caātiānie nipetirije mena cū marī maigarā. Tunu bairoa marī yeripū, marī catūgoñarijē nipetirije mena cū marī maigarā. Tunu bairoa marī catutuarije nipetirije mena cū marī maigarā. Marītu macāāna cūārē marī rupauē marī camairōrēā bairo na marī maigarā. Tie puame marī catūgopeoro, waibutoa rii altapū marī cajoemugō jonucūrījē tocā-nacā wāme netōrō caānimajūrījē niña —qūiñupū.

³⁴ Jesús puame caroaro cū cayuro tūgo, atore bairo qūiñupū:

—Petoaca rusaya Dios cū carotimasīri-paupū mū caetapee.

Bairo cū caīrō bero yua, cū jēniña uwiri, ni jicāū ūcū cū jēniñanemoesupū.

¿De quién descende el Mesías?

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Bairo Jesús Dios ya wii templo wiipū camasārē na bueācū, atore bairo na iñupū cūtu caānarē:

—¿Dopēirā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā puame, “Mesías, ‘Dios cū cajou,’ na caīrē David ānacū pārāmi ānigumi” na ī quetibujunucūñati? ³⁶ David ānacū puame Espiritu Santo cūrē cū camasīōrījē jūgori, atore bairo ī woatuyupi:

‘Dios puame yu Quetiupaure atore bairo qūiwī:

“Ato ruiya cariape nūgōā puame mai.

Mu pesua caānanarē na yu canetōnucārō bero, mū puame na mū rotimasīgu,”

iñupī David ānacū, Dios cū caīrīqūērē.

³⁷ Bairo Mesīare, “Yu Quetiupaū,” cū caīmiatacūārē, ¿dope bairo cū pārāmi majū cū ānibujiocuti? —na ī jēniñañupū Jesús cūtu caānarē.

Na puame capāārā āñuparā cū yaye quetibujuriquere useanirīqūē mena catūgousarā.

Jesús acusa a los maestros de la ley

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Bairo Jesús camasārē na quetibujūācū, atore bairo na iñupū: “Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā na caātiānierē tūgoñamasīña: Na puame jutii cayowerijere jāñajesoyama. Bairo cajāñarā ānirī plazapū na caāñesēāta, nipetiro camasā nūcūbugoricaro mena na cajēnirōrē bonucūñama. ³⁹ Tunu bairoa ñubuerica wiiripū na caápāta, caroapaūri jetore ruiganucūñama. Tunu bōse rūmū caāno narē na capiata, caroapaure ruii ūgaganucūñama. ⁴⁰ Tunu bairoa cawapearā rōmirī ya wiirire ēmanucūñama. Tunu yoaro Diore cū jēniñubue tonucūñama. Na puame roque aperā netōjāñurō popiye tāmugōgarāma.”

La ofrenda de la viuda pobre

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Jicā rūmū templo wiipū ācū, camasā na yaye dinerore na cajāānucūrī patatū ruiyupū Jesús. Bairo totū ruiācū, ti patapū na dinerore jori majārē na iñajoyupū. Capāārā āñuparā paio cadinerocuna. Na puame dinero jāārīcā pataripū na yaye dinerore jāārā ásuparā. ⁴² Na bero cawapeao cabopacao cūā jāāñupō puga moneda, cobre tiiriacarē, cacūgoeco majū nimiocūā. ⁴³⁻⁴⁴ Bairo cō caāto iña, atore bairo na iñupū Jesús cū cabuerārē:

—Ānoa cadinero cūgonetōōrā ānirī narē catuarijere, dinerore na cajāānucūrī patapū jāāñama. Atio

cawapeao puame cabopacaneťōō ānirī, cō cacūgomirījē nipetirijere jāācōāñamo. Bairi cariape mujāārē niña: Dios cū cañajoro atio puame cadinero cūgorā netōōjāñurō jāāñamo —na ĩñupū Jesús.

Jesús anuncia que el templo será destruido

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

13 Cabero templo Dios ya wii cañi-atacu ti wiire witicoásupū Jesús. Bairo cū caátó, jicāū Jesús cū cabuei atore bairo qūñupū:

—¡Cabuei, nocārō caroa wii majū to āniñati ati wii! Paca ũťāpāĩrī niña. Ati wii, caroa wiuro majū nicōāña —qūñupū Jesure jicāū cū cabuei, templo wiire ĩñarī.

²Bairo cū caĩrō tūgori, atore bairo qūñupū Jesús cūrē:

—Ati wii paca ũťāpāĩrī ũnie nipetirijere miñaña. Cariape miña: Jicā rūmū, ati wiire roro na caátipa rūmū caetaro, jicā ũťāā ũno bui tuticuti pesaricaro manopū átiyasio rocacōāgarāma ati wiire —qūñupū Jesús cū cabuei jicāūrē.

Señales antes del fin

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³Cabero Olivo buropū acoásuparā Jesujāā. Mai, Olivo buro Dios ya wii templo jīāme āñuparō. Bairo ti buropū na caetaro, topū ruiyupū Jesús. Bairo cū caruiro, aperā na camano, cū cabuerā Pedro, Santiago, Juan, Andrejāā puame atore bairo qū ĩñiñañuparā Jesure: ⁴“Cabuei, ¿nocārōpū to bairoati atie mū caĩrījē? ¿Dope bairo merē, ‘Jesús cū caĩrīqūē etaro baiya,’ jāā ĩ masĩrāati?”

⁵Bairo na caĩjēniñarō tūgori, atore bairo na ĩñupū Jesús: “Caroaro majū mujāā tūgoñamasĩgarā, jāāpū jāā ĩtoecore, ĩrā. ⁶Capāārā átigarāma ĩtoñesēārī majā. Atore bairo ĩgarāma: ‘Yua, Mesías yu āniña Dios cū cajou,’

ĩgarāma. Bairo na ĩrī, camasā capāārārē na ĩtogarāma.

⁷“Tunu bairoa mujāā queti tūgogarā: ‘Camasā aperopū cūārē āmeo pajīārā átiuparā.’ Bairo na caátie quetire tūgori, tūgo acuaeticōāña. Ati umurecōo capetiparo jūgoye bairoa cabaijūgoyecutipee niña bairopua. Bairi tūgo acuaeticōāña. ⁸Ti yutea caāno jicā yepa macāāna, ape yepa macāāna mena āmeo pajīāgarāma. Tunu bairoa jicā macā macāāna, ape macā macāāna mena āmeo pajīāgarāma. Tunu tutuaro mena ati yepa cūā yuguigaro nipetiropū. Apeye aua riarique átigarō. Jicāō carōmio bairirupau caācō cō macū cū cabuiari rūmū capūnirō tūgoñarī cō cawisiojūgoriquere bairo niña ati umurecōo cabaipēe mujāārē yu caquetibujuriē.

⁹“Diore caĩroaena na caátianierē tūgoñamasacatiya. Mujāārē roro átigarāma. Mujāārē ñerī, popiye mujāā baio joroque mujāā átigarāma. Quetiuparā tūpū mujāārē neágarāma, to macāāna mujāārē na caĩñabeseparore bairo ĩrā. Aperā cūā sinagogas, na cañubueri wiiripū mujāā bape epegarāma. Tunu yu yarā mujāā caāno jūgori na puame mujāārē roro na catutiparore bairo ĩrā, quetiuparā gobernadores, bairi quetiuparā reyes tūpū cūārē mujāā neágarāma. Bairo na caátimiatacūārē, na ũnarē yu yaye quetire nemojāñurō mujāā quetibujū masĩgarā bairāpua. ¹⁰Atie caroa queti cūā ati umurecōo capetiparo jūgoye nipetiropū cajesapeticoa jūgoyecutipee niña bairopua. ¹¹Bairi quetiuparā tūpū roro mujāārē na caneátó, ‘¿Dope bairo na marī ĩrāati?’ ĩ tūgoña macāētīcōāña. Tipau caetaro ĩña, Dios puame mujāā caĩmasĩpeere mujāā jogumi. Mujāā catūgoñamasĩrījē mena mujāā quetibujuetigarā. Marī Pacu Dios mena macāācū, Espĩritu

Santo cū camasiōrījē jūgori roque mujāā quetibujugarā camasārē. ¹² Tipau caāno, jīcāū pūnaa caāna nimirācūā, āmeo busujābuitirecōāgarāma. Bairo āna, gobiernorē na ñerotiri na pajiārerotigarāma. Tunu apei cūā cū macūrē torea bairo cū ātirotigumi. Tunu jīcāū pūnaa na pacuare boetiri, na pajiārerotigarāma. ¹³ Bairi yua, ati űmurecōo macāāna nipetiro mujāārē īñategarāma, yu yarā mujāā caānoi. Baipua, ni űcū mujāā mena macāācū yu yaye jīcā wāmeacā űnorē cū cajānaeticōāta, cū netōgumi Dios.

¹⁴ “Bairi mujāā puame Dios ya wiire nocārō caroapaure moecū carōu majū topu cū caānierē īñarā, atore bairo mujāā ī tūgoñamasīgarā: ‘Merē ati macā yasigaro baiya.’ (Mujāā, atie yu ya pūrōrē cañabuerā puame tūgopeoya yu yaye, yu caquetibujurijere.) Bairo cabairo, Judea yepa macāāna űtā yucupū na ruti ápáro. ¹⁵ Tunu bairoa jīcāū űcū cū wii, cabuimacā aruapu cū caāmata, ruiatūri cū apeyere, ape aruapu caānierē cū jei ápéricōāto. Cariape cū ácoa ápáro. ¹⁶ Tunu bairoa cū, wesepū caācū cū jutii űnierē bomicūā, cū jetunuu apéricōāto cū ya wiipū. ¹⁷ ¡Carōmia bairirupau caāna popiye netōōrō baigarāma! ¡Tunu bairoa, caūpūrāācārē, capūnaacuna cūā popiye netōōrō baigarāma ti rūmurē! ¹⁸ Bairi Diore cū jēniña, mujāā carutiripau camasiriyoeti rūmu to caāniparore bairo īrā. Cawāma pue yutea caāno to cabaietiparore bairo īrā, Diore cū jēniña. ¹⁹ Ti rūmurē roro ati yepapure bairique nigaro. Dios cū caátījūgori rūmu bero tocānacā rūmurē netōrō popiye bairicapau nigaro ti rūmu caetaro. ²⁰ Bairi Dios puame ti rūmu roro cabairijere cū cajānarotieticōāta, camasā nipetiro riapeticoabujiorāma. Bairo na cariapeticoamiatacūārē, mujāā, cū cabeserārē mairī roque,

peeti yutea űno popiye mujāā cabaipa rūmurē āti ēñotabojagumi.

²¹ “Bairi ni jīcāū űcū, ‘Mesías, Dios cū cajou puame ati macāpu etaupu,’ o ‘Ji macāpu etaupu,’ cū caīata, cariape cū mujāā tūgoetigarā. ²² Caītopairā capāārā átigarāma. ‘Yua, Mesías yu āniña,’ o ‘Yua, profeta yu āniña,’ caīrā átigarāma. Capee átijēnogarāma, camasā ricaati na catūgousaparore bairo īrā. Mujāā űna, Dios cū cabesericarā cūārē itomigarāma. ²³ ¡Bairi masacatiya yu yarā! Merē mujāā tiere mujāārē yu quetibuju jūgoyetiya,” na ī quetibujuyupu Jesús.

El regreso del Hijo del Hombre

(Mt 24.29-35, 42, 44; Lc 21.25-36)

²⁴ ¡ quetibuju yaparo, atore bairo na ī nemoñupū tunu: “Camasā roro majū na cabairi yutea capetiro bero, muipu űmurecōo macāācū naitīācoagumi. Nami macāācū cūā bauetigumi. ²⁵ Nōcōā, űmurecōore caānimiatana cūā ñacoagarāma. Bairo bairā, űmurecōo macāāna nipetirā yugui ñacoagarāma. ²⁶ Tocārōā yu, Camasā Jūgocu, buseriwo watoapu nocārō yu catutuarije mena, bairi yu caasiyaborije mena yu caatóre īñajogarāma. ²⁷ Bairo yu caatóre na cañajoro yua, yu űmua, ángelea majārē nipetiropu na yu árotigu. Bairi ati űmurecōo macāāna nipetiropu caānarē na neñogarāma yu cabesericarā puamerē,” na ī quetibujuyupu Jesús.

²⁸ ¡ quetibuju yaparo, ati wāmerē īcōñarī na īnemoñupū tunu: “Mai, higuera yucure mujāā masīña. Ti yucu cawāma pūū cawasoaro īñarā, ‘Merē cūma cōñarō baiya,’ mujāā ī masīña. ²⁹ Torea bairo mujāārē yu caquetibujurijere bairo cabaietaro īñarā, ‘Merē Jesús ati yepapu nemo cū catunuetaparo cōñarō baiya,’ mujāā ī masīgarā. ³⁰ Cariape mujāārē ñiña: Mujāārē yu caquetibujurije baipeticoagaro ti yutea macāāna na

cariaparo jũgoye. ³¹Tunu bairoa ati umurecáo, ati yepa cũa yasipeticoagaro. Yu yaye quetibujurique roque petietigaro. Yu caĩrõrẽa bairo baicoagaro.

³²“Bairopua di rũmu, di hora majũ mujãa yu caquetibujurije caetaparore ni jĩcãũ ùcũ masĩetĩĩnami. Umurecáo macãana ángelea majã cũa masĩetĩĩnama. Marĩ Pacu Dios macũ, yu cũa yu masĩetĩĩna. Marĩ Pacu Dios jeto masĩĩnami ti rũmu caetaparore.

³³“Bairi ti rũmu yu caetapa rũmurẽ mujãa masĩetĩĩna. Bairi masacatiya yu yarã. Cacãnirãrẽ bairo baieticõãña. Caroaro coteya. ³⁴Ti rũmu caetaparo, jĩcãũ quetiupau cũ cabairiquere bairo niña. Cũ puame ape yepapũ cayoaropũ águ jũgoye, cũ paabojari majãrẽ na piijori, na cũĩupũ tocãnacãũpũrea cũ ya wii macããjẽ coteriquere caroaro na caqũenobojaparore bairo i. Ti wii jope cacotei cũãrẽ, ‘Masacatiya, cajerutiri majã jããrema,’ qũĩ quetibujũ cũĩupũ. ³⁵Cũ caátó bero caroaro na caãniyurorea bairo baiya mujãa cũa. Na cũa, ‘Tocãrõ majũ tunu etagumi marĩ quetiupau,’ i masĩĩnama. ‘Canaiorĩpau caãno, ñami recomacã caãno, o ãbocu cũ capiirĩpau, o cabusurĩpau bero tunu etabujĩomi,’ i masĩĩnama. Mujãa cũa narẽ bairo masĩetĩĩmirãcũa, yure cotecõa ninucũña. ³⁶Masiã mano yu caatĩpaure cacãnirãrẽ bairo mujãa añibujiorã, tocãnacã rũmua caroaro tũgoñamasĩĩ yure mujãa cacoteeticõãta. ³⁷Bairo mujããrẽ yu caĩrĩjẽrẽ yu yarã nipetirã cũãrẽ atore bairo mujãa ñiña: ¡Caroaro coteya tocãnacã rũmua!” na i quetibujuyupũ Jesús.

Conspiración para arrestar a Jesús

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 Merẽ yua, pũga rũmu rusayuparo bõse rũmu, Pascua na caĩrĩ rũmu, pããrẽ cawauarije caasua manierẽ

judío majã na caũgapa bõse rũmu majũ. Quetiuparã sacerdote majã, bairi Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobueri majã puame, “¿Dope bairo camasã na caĩñaeto Jesure gobierno cũ cañerotio joroque marĩ átirocticũti?” ãmeo iĩuparã na majũ itoriquere mena, Jesús cũ cariarore borã. ²Bairo ãmeo iĩrĩ cũrẽ na capajĩagamiatacũãrẽ, jĩcããrã na mena macãana atore bairo iĩuparã:

—Bairãpua, Pascua caãno cũ marĩ ñerotimasĩĩna, “Camasã roro awajari marĩ tutirema,” iĩrã, iĩuparã.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³Jesús puame tipau caãno Betania macãpũ añupũ, carupau boamirĩcũ Simón cawãmecucũ ya wiipũ. Bairo ti wii cũ caãno, jĩcãõ carõmio cũtu etayupo. Cõ puame caroarũacapũ jiraro cajutiĩnurĩjẽ pairo cawapacutiere neasũpo. Bairo Jesús mesapũ cũ caruiro, carõmio caroa puame tie cajutiĩnurĩjẽrẽ cũ rũpoapũ piopeoyupo, Jesure butioro nucũbugoo. ⁴Jĩcããrã to caãna puame bairo cõ caátõ iĩnarã, cõ mena asiajãũũuparã. Atore bairo iĩuparã:

—Tame, ¿nopẽĩõ pairo cawapacutiere bairo cõ átireyati? ⁵Apei, tiere caboure cõ canuniata, pairo, trescientos denario moneda tiiri majũ wapa nerĩ, aperã cabopacarãrẽ na juátinemo masĩbujiomo. ãmerẽ tie yasicoaya cõ cawapatabujioataje yua —ãmeo iĩuparã.

Tore bairo ãmeo i busuyuparã na majũ carõmio cõ caátiere iĩnarĩ.

⁶Jesús puame tũgoyupũ cõ na catutirijere. Bairi atore bairo na iĩupũ:

—¿Nopẽĩrã patowãcõrõ cõrẽ mujãa busupaiyati? Atio carõmio bairo yure cõ caátie ñujãũña. ⁷Cabopacarã nicõãnucũgarãma mujãa watoare. Yu puame roque yoaro yu ãmerĩgu

ati yepapure. ⁸ Bairo cajutiñurijērē yu rupoare cō capiopeoro jūgori yu rupaure caroaro qūēnoñamo, yu rupauri ānajērē na cayacūparo jūgoye. ⁹ Cariape mujāārē ñiña: Ati umurecōo nipetiropu, atie yu yaye queti, camasārē Dios cū canetōōrijērē na caquetibujaropu atio carōmio bairo yure cō caátie cūārē quetibujagarāma. Bairi cō caátie masicōā ninucūgarāma camasā tocānacā rūmua —na ññupū Jesús.

Judas traiciona a Jesús

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Bairi yua, jīcāū Jesús cū cabuerā puga wāmo peti rupore puga pēnirō mena macāācū, Judas Iscariote cawāmecucu na ññau ásūpu quetiuparā sacerdote majārē. Na tupu etari, Jesure busujā buitirocacōñupū, cū na capajīamasīparore bairo ī. ¹¹ Bairo cū cairō tūgo, useanicoasuparā sacerdote majā quetiuparā. Bairo useanirī, “Dinero murē jāā jogarā tie wapa,” qūñuparā. Tipau bero, Judas puame dipau ūno dope bairo camasā mano macājūgoyupu, Jesure na ñerotigu.

La Cena del Señor

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Bairi yua, etayuparo Pascua bōse rūmu, caāñijūgori rūmu, levadura pan cawauorije caasua manierē judío majā na caugari rūmu. Tunu bairoa oveja nurīcū macū cordero na cairē pajīārī na caugari bōse rūmu etayuparo. Bairo ti rūmu caetaro ñña, Jesús cū cabuerā puame, cūtu etari, atore bairo qūñ jēñiñañuparā:

—¿Noopu marī caugapeere jāā caqūēnoyuro mu boyati?

¹³ Bairo na caījēñinarō, na árotiyupu Jesús pugarā cū cabuerārē:

—Ánāja mujāā Jerusalēpu. Bairo ti macārē etarā, mujāā bócaetagarā jīcāū

caūmurē, ocoru pusari caácure. Cūrē cū bócaetari, cū bero mujāā usaápá. ¹⁴ Cū usaa yua, cū wiipū cū cajāārō ti wii upaure atore bairo cū mujāā ĩgarā: “Cabuei bairo ī jēñiñajoyami: ‘¿Noopu to āñiñati Pascua bōse rūmu caāno yu cabuerā mena yu caugapa arua?’ ī jēñiñajoyami,” cū mujāā ĩgarā. ¹⁵ Bairo mujāā caījēñinarō, mujāā ĩnogūmi jōbuipū caroaro qūēnoweyorica aruare. Topu marī caugapeere mujāā qūēnoyuwa —na ññupū Jesús cū cabuerā pugarārē.

¹⁶ Bairo cū cairō tūgo, acoásuparā Jerusalén macāpu. Topu na caetaro, nipetiro Jesús na cū caītatorea bairo baipeticōñuparō. Bairi topu qūēnoyuyuparā Pascua bōse rūmu na caugapeere yua.

¹⁷ Cabero canaiorīpau caetaro, Jesús puame ti wii jāāetari mesapu ruiyupu puga wāmo peti rupore puga pēnirō caāna cū cabuerā mena. ¹⁸ Bairo na caugaruiripau, atore bairo na ññupū Jesús:

—Cariape mujāārē ñiña: Mujāā mena macāācū jīcāū roro yure ī busujā buitirocagūmi.

¹⁹ Bairo cū cairō tūgo, butioro tūgoña yapapuayuparā cū cabuerā. Bairo bairā, apeī, apeī, Jesure bairo ī jēñiña jūgoyuparā:

—¿Yu mee, yu ānicōāētīmicuti murē caībusujābuitirī majōcu? —ī jēñiñañuparā tocānacāūpu.

²⁰ Bairo na cairō, bairo na ññupū Jesús: —Āni niñami yure roro caībusujābuitirocapau, āmerē ati bapare yu mena cū pan cayoseugau puame. ²¹ Torecūna, yu, Camasā Jūgocu, profeta majā yu cabaieere na caquetibujucūrīcārōrēā bairo yu baigu. Cabaimiatacūārē, yure caībusujābuitirocapaure cū carorije wapa paio nigaro! Bairi cū cabuiaeticōāta, ñubujioricarō —na ññupū Jesús cū cabuerārē.

²² Bairo na ĩrĩ bero, na caugatoye, Jesús puame cū wāmo mena pãārē nerĩ, “Dios, mu ñujãñuña jãã mena,” ĩ yaparori, carecomacã peenerĩ, cū cabuerārē, atore bairo ĩrĩ na batoyupũ:

—Atie pan, yu rupau niña. Tiera ugaya —na ĩñupũ Jesús.

²³ Bairo ĩ yaparo, cū wāmo mena copa etirica bapare nerĩ, “Dios, mu ñujãñuña jãã mena,” qũĩ yaparori, ti copare na nuniñupũ. Bairo cū caáto, cū cabuerã nipetiro use oco ti copa macãājērē etipeticõañuparã. ²⁴ Bairo na caetiro, atore bairo na ĩñupũ:

—Atie use oco puame yu rĩf niña. Camasã capãārārē na netõõgu, yu riacoagu. Bairo yu caríapee jūgori cawāma wāme camasārē Dios cū caátibojacũrĩqũē eta-coaya. ²⁵ Cariape mujãārē niña: Āmea mujãã mena use ocore pugani yu etinemoetigu yu Pacu cū carotimasĩrĩ-pau tunu caetaro marĩ caetinemoparo jūgoye —na ĩñupũ Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ ĩ yaparo, salmos basarique mena Diore basapeoyuparã. Basapeo yaparo yua, acoásuparã Olivo cawāmecuti buropũ. ²⁷ Bairo na caátó, atore bairo na ĩñupũ Jesús:

—Yu cabuerã, mujãã nipetirã aperārē uwirã, yu mujãã awayocoagarã. Mujãã cabaipeere ĩ quetibujũ jūgoyeticũñañupã profeta majã Dios yaye woaturica tutipũ: “Ovejare cacoteire camasã na capajĩārõ yu ěnotaetigu. Bairo cūrē na capajĩārõ bero, cū oveja puame bata peticõāgarãma,” ĩ quetibujũ jūgoyeticũñañupã. ²⁸ Tunu apeyera cariacoatacu nimicũã, yu caticoagu tunu. Bairo cati yua, mujãã jūgoye Galilea yepapũ yu águ —na ĩñupũ Jesús.

²⁹ Bairo cū caĩrõ bero, Pedro puame bairo qũĩñupũ Jesure:

—Ānoa yu mena macããna nipetirã murē na caawayocoamiatacũārē, yu puame roque di rũmu ũno mu yu awayoetigu.

³⁰ Bairo cū caĩrõ, bairo qũĩñupũ Jesús:

—Pedro, cariape murē niña: Āme ñami ābocu pugani cū capiiparo jūgoye itiani, “Cū yu masĩtĩña Jesure,” yu mitogu —qũĩñupũ Jesús Pedore.

³¹ Pedro puame butioro tutuaro mena bairo qũĩñupũ:

—Mu mena yure na capajĩã rocamiamatacũārē, “Cū yu masĩtĩña Jesure,” ñitoetimañucõāgu —qũĩñupũ Pedro Jesure.

Bairo cū caĩrõ tũgo, Jesús cū cabuerã cũã nipetiro, bairo jeto qũĩñuparã.

Jesús ora en Getsemaní

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Bairi Jesujãã ásúparã Getsemanĩ cawāmecutopũ. Topũ etari, bairo na ĩñupũ Jesús cū cabuerārē:

—Ato ruicoteya mai. Jõ jãñurõpũ Diore cū jēnigu yu átiya.

³³ ĩ yaparo, Pedro, Santiago, bairi Juarē jõjãñurõpũ na jūgoásupũ Jesús. Bairo ácũ, butioro tũgoña yapapuayupũ Jesús. ³⁴ Bairi atore bairo na ĩñupũ Pedrojãārē:

—Riaure bairo yu tũgoña yapapuaya. Mujãã puame cāniena, atoa yu mujãã cotewa.

³⁵ ĩ yaparo, na jūgoye jãñurõpũ ánemoñupũ Jesús. Ánemo yua, cū rupopaturi mena etanumũĩ yepapũ cū riapére mucũmuáti, Diore qũĩ jēniñupũ, roro cū cabaipeere Dios cū canetõõbojaparore bairo ĩ. ³⁶ Atore bairo qũĩ jēniñupũ Diore: “Caacu, mu cabooata, atie roro yu canetõpeere yu mu netõõbojagu. Bairopũ, yu caborore bairo to baieticõãto. Mu caborore bairo roque to bai áto,” ĩ jēniñupũ.

³⁷ Cabero tunu ásupu Jesús, Pedro-jã na caãnopu. Bairo cacãnirãpūrē na etayupu. Bairi qũĩñupũ Jesús Pedrorē:

—Jicã hora ũnoacã cãniēna, ¿yu mujãã cotemasĩētĩñati? ³⁸ Cãniēna, wãmũnucãrĩ Diore cũ jēniña, wãtĩ mujããrē cũ canetõõētiparore bairo ĩrã. Bairo mujãã cabomiatacũãrē, mujãã rupau puame tutuaetiya —na ĩñupũ.

³⁹ ĩ yaparo, ásupu tunu Jesús Diore cũ jēninemou ácũ. Á yua, cūrē cũ caijēni-jũgoatatorea bairo qũĩ jēninemõñupũ tunu. ⁴⁰ ĩ jēni yaparo, tunucoásupu Jesús Pedrojãã tupu. Bairo cacãnirãpūrē na etayupu tunu. Na puame wũgoa cutiri ĩnapãã masĩēsuparã. Bairi dope bairo qũĩ yu masĩēsuparã. ⁴¹ Bairo na cabairo ĩña yua, ásupu Jesús tunu Diore cũ jēniácũ. Bairo jēni yaparo, tunucoásupu Jesús Pedrojãã na caãnopu. Merē itiani majũ nature etayupu. Bairo natu eta, atore bairo na ĩñupũ:

—¿Nopẽĩrã mai cacãnirãrē bairo mujãã nicõãnucũñati? Tocãrõã cãniña. Carorije cacũgorãrē Camasã Jũgocure, yu na canunirocaripau etaya merē. ⁴² Bairi wãmũnucãña. Jito, yũre caĩbusujãbuitirocari majõcu puame marĩtu atĩyami merē —na ĩñupũ Jesús Pedrojããrē.

Arrestan a Jesús

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Bairo cũ caĩño, Judas, Jesús cũ cabuerã mena macããcũ jicãũ caãnĩnucũmiatacu puame etayupu. Cũ mena capããrã camasã cũã etayuparã. Na puame jarericapãĩrĩ, bairi yucu rucaari cũãrē cũgori etayuparã. Sacerdote majã quetiuparã, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũē cajũgobueri majã, bairi aperã judío majã cabutoa camasĩrã na cajoatana ãñuparã. ⁴⁴ Mai, na caetaparo jũgoye, Judas puame atore bairo na ĩñupũ Jesure cañeranãrē: “Cũ wasopanarē ũpũrĩ yu cajēnipau puame, Jesús

nigumi. Bairo mujãã puame cũ yu caáto ĩñarã, cūrē mujãã ñegarã. Cũ ñe, caroaro cũ jiya, cūrē mujãã neágarã,” na ĩñupũ. ⁴⁵ Bairo Judas Jesutu etari, atore bairo qũĩ jēniñupũ:

—¿Cabuei, mu ãniniñati!

Bairo caroaro mena qũĩtori cũ ũpũñupũ. ⁴⁶ Bairo cũ caáto, Judas mena caetari majã puame Jesutu etari, cũ ñecoásuparã yua.

⁴⁷ Mai, bairo Jesure na caáto ĩnarĩ, jicãũ Jesús mena macããcũ puame sacerdote majã quetiupau ũmũrē cũ ãmorõrē cũ patañocõã joyupu. ⁴⁸ Bairo cũ caáto bero, atore bairo ĩñupũ Jesús cūrē cañerĩ majãrē:

—¿Nopẽĩrã cajerutiri majõcu yu caãnorē bairo jarericapãĩrĩ mena, bairi yucu rucaari mena yu mujãã ñerã atĩati? ⁴⁹ Tocãnacã rũmua mujãã watoa yu ãninucũãpũ templo wiipure. Bairo yu caãnimiatacũãrē, ni jicãũ ũcũ mujãã mena macããcũ yu ñeemi. Bairopua, nipetiro yu mujãã caátie Dios busurica tutipu profeta majã na caĩquetibũju jũgoyeticũrĩqũērē bairo baietaro baiya —na ĩñupũ.

⁵⁰ Tipau caãno yua, Jesús cũ cabuerã puame uwirã, Jesure rutiweyo peticoasuparã. ⁵¹ Bairo cūrē na cañeáto, jicãũ cawãmau puame cũ cãnĩrĩ jutiro mena duruaturi usa ásupu. ⁵² Bairo cũ cabairo, cũ cũãrē cũ ñegamiñuparã. Cūrē na cañemiatacũãrē, cũ cacãnĩrĩ jutirore tuwe rocacũ, jutii mácũã atu ruticoásupu.

Jesús ante la Junta Suprema

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵³ Bairi Jesure cañerĩ majã puame sacerdote majã quetiupau majũ ya wiipu cũ neásuparã. Mai, ti wiire merē ãñuparã sacerdote majã quetiuparã, bairi aperã judío majã cabutoa camasĩrã, bairi Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũērē cajũ-

gobueri majā cūā ti nāmīrē canēñae-taataana. ⁵⁴ Bairi Jesure ti wiipū na caneátō, Pedro puame yoajāñurōpua na iña usayupū. Bairo ti wiire na cajāāe-taro bero, Pedro cūā etayupū ti wii macā yepapū. Bairi ti yepa ēnotaricarore jāāe-tari, templo coteri majā guardia mena ruiyupū. Na peerotū jūma ruiyupū Pedro cūā.

⁵⁵ Bairi ti wii pupeapū sacerdote majā quetiuparā, bairi nipetiro Junta Suprema macāāna mena Jesús cū cayasiro boyuparā. Bairi, “¿di wāme carorije cū ásupari?” āmeo ī macāñuparā na majū. “¿Dope bairo cū caátaje wapa cū marī pajīārotiyati?” Bairo āmeo īmacāmīrācūā, dope bairo cū caátaje wapa cū na capajīārotimasīpeere bócaesuparā. ⁵⁶ Camasā capāārā Jesús cū caīrīqūērē na caītonetōmiatacūārē, dope bairo jīcā riseroa ī busuesuparā. ⁵⁷ Bairi jīcāārā na mena macāāna wāmūnūcārī atore bairo itoyuparā mūnana:

⁵⁸ —Āni Jesús, cū caīrīqūērē jāā tū-gowū. Bairo īwī: “Ati wii templo camasā na caqūēnorī wiire yū rocaōāgu. Bairo áti yaparori, itia rūmū bero yū puame yū wasoanūcōgu tunu ape wii camasā mee na caqūēnorīcā wii majū yua,” īwī Jesús —qūī busujāñuparā.

⁵⁹ Bairo ī busumīrācūā, na caīrījē cūārē jīcārōrē bairo tūgoñarī busumasīesuparā.

⁶⁰ Bairo na caīquetibujuro tūgo, sumo sacerdote puame wāmūnūcārī atore bairo qūīñupū Jesure:

—¿Mūna mee mūrē na iñati? Roro mūrē na caībusumiatācūārē, ¿nopēī narē mū yuetiyati? —qūī jēniñāñupū Jesure.

⁶¹ Jesús puame cū yueticōāñupū. Bairo cū cayeto iña, atore bairo qūīnemoñupū tunu sumo sacerdote Jesure:

—Jāārē cariape quetibujaya: ¿Mū, Mesías, Dios nocārō Cañuū macū mū āniñati?

⁶² Bairo cū caīrō, atore bairo qūīñupū Jesús:

—Cūā yū āniña. Tunu bairoa āme beroaca Nipetiro Carotimasī tūpū cariape nūgōārē yū caruiparore mūjāā īñamūgōjogarā. Bairi tunu oco poa buseri watoapū ati yepare acū yū caruiatō cūārē mūjāā īñamūgōjogarā — qūīñupū Jesús sumo sacerdote.

⁶³ Bairo cū caīrō tūgo, sumo sacerdote puame cū yaro jutirore tūgāworocacōā joyupū. Bairo átiri, atore bairo īñupū:

—¡Roro majū īcōāñami Diore, bairo cū caīata! Bairi roro cū caīrīqūērē marīrē caquetibujunemoparārē na marī macānemoetigarā. ⁶⁴ Merē marī majūā marī tūgo yaparoya roro cū caīrījērē. Bairi, dope bairo cū marī ānaati — na īñupū sumo sacerdote cū ya wiire canēñaatīatanarē.

Bairo cū caīrō, to macāāna nipetirā puame bairo īñuparā: “Roro cū caīrījē wapa cū marī pajīā rocarotigarā,” jīcārō āmeo ī busuyuparā.

⁶⁵ Bairo ī yaparo, jīcāārā Jesure cū riapépū uco eyotu epeyuparā. Bairi tunu cū baheyuparā. Aperā tunu cū caapeere jutii asero mena jiyabiatori, cū riapére cū payuparā. Bairo átiri, qūī jēniñāñuparā:

—¡Mū camasīrījē jūgori jāā quetibujaya! ¿Noa āmerē mūrē na paayati? —qūī epeyuparā to macāāna Jesure.

Templo wii coteri majā guardia majā cūā Jesure cū riapére paepeyuparā.

Pedro niega conocer a Jesús

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

⁶⁶⁻⁶⁷ Bairo na cabaiāno, Pedro puame ti wii macā yepa majūrē ruiyupū. Bairo cū caruiro, jīcāō sacerdote majā queti-

paɯ paabojari majōco pɯame qũĩñacōã maniáti, atore bairo qũĩñupō:

—Mɯ cūã, Jesús, Nazaret macã macãacū mena mɯ áñesēawū. Cūã mɯ acū.

⁶⁸ Pedro pɯame ĩtori atore bairo cō ĩñupū:

—Yɯ masiētĩña. ¿Ñe ũnierē yɯ mɯ jēniñañati? Cū yɯ masiētĩña Jesure.

Bairo cō ĩ yaparo yua, ti yepa ēnotarica jope tɯɯp ʼásúpɯ Pedro. Bairo tɯɯp cū caetanucārō, ābocu pɯame piyupɯ. ⁶⁹ Cabero tunu carōmio Pedroro qũĩñari atore bairo na ĩñupō tunu cōtu caānarē:

—Āni cūã, Jesús, Nazaret macãacū mena cabapacuti nucūatacu ācūmi.

⁷⁰ Pedro pɯame cō ĩtonemoñupū tunu:

—¡Cariape Dios mena mɯ ñiña! Cū yɯ masiētĩmajucōãña Jesure.

Cabero tunu to macãaña Pedrotu etari bairo qũĩñuparā:

—Bairo ĩcūũ miña. Mɯa, Jesús mena macãacū majū mɯ āniña. Mɯ cabusurije cūã Galilea macãaña na cabusurore bairo mɯ busuya. Bairi na mena macãacū mɯ āniña.

⁷¹ Bairo na caĩrō tūgo, Pedro pɯame na ĩtonemoñupū tunu:

—¡Tame, cariape Dios mena ñiña! Netōjāñurō merē mujāārē, “¡Cū yɯ masiētĩña!” mujāā ñimiñajā —na ĩñupū.

⁷² Bairo Pedro cū caĩto ānipaua, ābocu pɯame piñemoñupū tunu. Bairo cū capiĩro, Pedro pɯame tūgoña bocayupɯ Jesús cū cū caĩatajere. “Pedro, āmeacā ābocu pɯgani cū capiĩparo jūgoye itiani, ‘Cū yɯ masiētĩña Jesure,’ yɯ mitogu,” cū caĩatajere tūgoña bocayupɯ. Bairo tūgoña bocari yua, butioro otiyupɯ Pedro.

Jesús ante Pilato

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 Bairo ti ñami cabusuetaro, sacerdote majā quetiuparā, aperā judío majā cabutoa camasirā, bairi aperā

Moisés ānacū cū caroticūrĩqũērē cajū-gobueri majā, nipetirā Junta Suprema macãaña cūã neñañuparā. Bairo neña, ĩbusu yaparo yua, Jesús wāmorirē jiyarotiyuparā. Āti yaparo, cū neásuparā Pilato cawāmecucu tɯɯp. ² Pilato pɯame na caĩbusupairijere tūgori, bairo qũĩ jēniñañupū Jesure:

—¿Mɯa, judío majā Quetiupau Rey mɯ āniñati?

Bairo cū caĩrō, Jesús pɯame qũĩñupū:

—Mɯ caĩrōrēã bairo yɯ baiya.

³ Bairi sacerdote majā quetiuparā Jesure nemojāñurō cū busujāñuparā. ⁴ Bairi Pilato pɯame atore bairo qũĩ jēniñañupū Jesure:

—Nocārō capee majū roro mūrē ĩñama. ¿Bairo na caĩmiatacūārē, na mɯ yugaetiyati?

⁵ Jesús pɯame bairo cū caĩrō tūgomicūã, jĩcā wāmeacā ũno cū yuesupɯ. Bairo cū cayueto ĩña, Pilato pɯame tūgocōã maniásupɯ.

Jesús es sentenciado a muerte

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Mai, tocānacā Pascua bose rūmɯ caāno, Pilato pɯame wiyonucūñupū jĩcāũ preso jorica wii macāacūrē, judío majā na caboure. ⁷ Bairi tipau caāno romano majā preso na cajoricu āñupū jĩcāũ, Barrabás cawāmecucu. Na quetiupau gobiernorē rocagarā camasārē capajĩārĩcārā mena macãacū jĩcāũ āñupū Barrabás. ⁸ Bairo tipau caāno, camasā pɯame Pilato tɯɯp ʼásuparā. Bairo cūtu eta, “Bose rūmɯ caāno mɯ caátinucūrōrē bairo ása tunu,” qũĩñuparā. ⁹ Bairo na caĩrō tūgori, atore bairo na ĩ jēniñañupū Pilato:

—¿Jesús, “Judío majā Quetiupau Rey” mujāã caĩwāmetinucūūrē yɯ cawiyorotiro mujāã boyati? —na ĩ jēniñañupū.

¹⁰ Masicōāmiñupũ Pilato Jesure qũĩnatutiri sacerdote majã quetiuparã cũ cayasiro na cabotũgoñarijērē. ¹¹ Bairi Pilato Jesure cũ cawiyogamiatacũārē, sacerdote majã quetiuparã puame bairo boesuparã. Na puame yasioroaca camasã natu cañarē atore bairo na ĩ rotiyuparã: “Barrabáre Pilato cũ cawiyoro boya. Jesús puamerē cũ pajĩarotiya,” na ĩ quetibujuyuparã. ¹² Bairi Pilato puame atore bairo na ĩ jēniña nemoñañupũ tunu:

—Bairi Jesús “Judío majã Quetiupau Rey” mujãã caĩwāmetinucũūrē, ¿dope yu caáto mujãã boyati?

¹³ Bairo cũ caĩjēniñarō, bairo ĩ awajajũgoyuparã:

—¡Yucupāipũ cũ papuatu rotiya!

¹⁴ Tunu na ĩnemoñupũ Pilato:

—¿Nopēĩrã yucupāipũ cũ yu capaputurotiro mujãã boyati? ¿Dise ũnie carorije cũ ásupari?

Bairo cũ caĩjēniñamiatacũārē, “¡Yucupāipũ cũ papua turotiya!” butioro jãñurĩ ĩ awajanemoñuparã.

¹⁵ Bairo roro na caĩawajarijere tũgoñ, Pilato puame, camasã caroaro yure na iáto ĩ, Barrabáre wiyorotiyupũ. Bairo áti yaparo, Jesure wecu asero wēērĩ mena cũ baperotiyupũ. Bairo cūrē na caátiyaparoro, na nuniñupũ, Jesure yucupāipũ na capapuatuparore bairo ĩ yua.

¹⁶ Pilato cũ carotirã soldaua puame Jesure cũ neásúparã pretorio cawāmecuti wii macã yepa recomacāpũ. Topũ etarã, na baparārē na piineñoñuparã, Jesure roro cũ átiepegarã. ¹⁷ Bairo neña yaparo, cũ jutirore weri, apero cajũārō, quetiupau rey cũ cajãñarō ũnorē Jesure cũ jãñuparã. Áti yaparo, “Quetiupau rey corona cũ capesari beto ũnorē cũ pesa áto,” ĩrã, pota wēērĩ mena juarica betore cũ rupoapũ peoyuparã. ¹⁸ Bairo áticōã yua, cūrē quetiupaure jēnirārē bairo qũĩ boyeti epeyuparã:

—¡Cũ ānicōāninucũáto āni judío majã Quetiupau Rey tocānacã rũmua! —qũĩ boyetiepeyuparã soldaua Jesure.

¹⁹ Bairo áticōã, yucu mena cũ rupoare payuparã. Tunu bairoa cũ ucoo eyotuepeyuparã. Bairo áticōã, cūrē quetiupaure jēnirārē bairo na rupopaturi mena cũtu etanumurĩ cũ boyeti epeyuparã. ²⁰ Bairo Jesure roro cũ átiepe yaparori yua, cūrē na cajãatajere cũ tuweneñuparã. Cũ jutii majũ puamerē cũ jãñuparã tunu. Bairo áti yaparo, cũ neásúparã, yucupāipũ cũ papuaturánã yua.

Jesús es crucificado

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Bairo ánã, bócaetayuparã jĩcãũ caũmu, Simón cawāmecucu, Cirene yepa macãacūrē. Simón puame Alejandro, Rufo cawāmecuna pacu añupũ. Bairo Simorē bócarĩ cũ pusarotiyuparã, Jesús yucupāirē.

²² Bairo áti yua, Gólgota buropũ etayuparã. “Gólgota” ĩrã, “La Calavera” o “Rupoa coro buro” ĩgaro ĩña. ²³ Bairo etarã, use ocore mirra buuriye cabairije ũnie mena asuriquere Jesure cũ tĩamiñuparã. Jesús puame tiere etigae-supũ. ²⁴ Bairi soldaua yucupāipũ Jesure cũ papuatunucōrĩ bero, número tiirire ámeo wēnuniñuparã. Bairo átiri, na majũ masiñuparã Jesús jutii ānajērē canepaure.

²⁵ Bairi soldaua muipũ cũ caasituatípau caãno yucupāipũ cũ papuatu rociayuparã Jesure. ²⁶ Tunu bairoa Jesús rupoa buire yucupāi woaturicapāirē papuatuyuparã, Jesure na cũ capajĩarotirique wapare nipetiro camasã na ĩñaorero joroque ĩrã. Tipāirē atore bairo ĩ woaturique tusayuparo: ĀNI, JUDÍO MAJã QUETIUPAU REY NIÑAMI. ²⁷ Bairi Jesús mena yucupāipũ na papuatuyuparã pugarã caũmua jerutiri majārē. Jĩcãũ cariape nugōārē, apei caacō nugōārē na

papuatuyuparã. ²⁸ Bairo na caátie puame Dios yaye quetibujurica tutipũ na cawoatujũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo cariape baietaro baiyuparo: “Cũ cũã carorã mena macãacũ niñami,” i tũgoñagarãma.”

²⁹ Bairo yucupãipũ papuaturicũ Jesús cũ caãno yua, camasã canetõánucũrã puame Jesure qũiroaena na rupoare yureyuparã. Roro majũ tore bairo qũĩnuparã:

—ĩMũ, templo wiire roca yaparori, itia rũmu bero ape wii cawãma wiire caqũēnomasĩgau ũcũ añirĩ, mũ majũã netõña! ³⁰ ĩYucupãipũ papuaturicũ caãcũ nimicũã, mũ camasĩrĩjẽ jũgori yucupãipũre ruiasã! —qũĩ epeyuparã to macããna caĩñanetõánucũrã puame.

³¹ Torea bairo qũĩ epeyuparã sacerdote majã quetiuparã, bairi Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũērẽ cajũgobueri majã cũã. Atole bairo qũĩnuparã:

—Aperãrẽ na netõupũ. Bairo na netõmicũã, ãmerẽ cũ majũã netõmasiẽtĩñami. ³² ĩIsrael yepa macãacũ Mesías, Quetiupau Rey majũ cariape cũ caãmata, cũ majũã cũ camasĩrĩjẽ mena atopũ ruiatĩbujioũmi! Bairo cũ caruiapãta, tiere ñnarĩ bero cariape marĩ tũgobujiorã.

Bairi jerutiri majã, Jesús mena na capapuatatana cũã tore bairo roro qũĩnuparã.

Muerte de Jesús

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Merẽ yua pasaribota caãno, caãno tusaroa naitĩãcoásúparo ati yepa nipe-tiropũ. Yoaro naitĩãñuparõ. Ñamicã, tres de la tarde caãno majũ tunu busuyuparo. ³⁴ Tipau caãno, Jesús puame busurique tutuaro mena atole bairo ñnupũ:

—Eloi, Eloi, ¿lema sabactani? Ti wãme puame ñrã, “Yũ Pacũ Dios, yũ Pacũ Dios, ¿nopẽi yũ mũ awayocoátĩ?” ĩgaro ñña.

³⁵ Bairo cũ caĩrõ tũgo, to macããna puame bairo ãmeo ñnuparã na majũ:

—ĩJã, tũgoñjate! Profeta Elías ãnacũrẽ cũ pii ññami Jesús.

³⁶ ĩCõã yua, na mena macãacũ jĩcãũ carupajitia mena use oco, cajũgũẽatajere yosene ásúpũ. Bairo átĩcõã, yucũ yapapũ ti jitiare jiyaturi, Jesutũ ásúpũ. Cũtũ eta yua, tiere cũ ñumũgõ joyupũ, cũ etiãto, ĩ. Bairo áti yaparo, bairo na ñnupũ:

—Marĩ ñnacoteroa mai. Cũ cairĩjẽrẽ tũgori, ¿Elías ãnacũ yucupãipũ cũ caãno cũ cũ ruiou acũati? —ñnuparã.

³⁷ Jesús puame busurique tutuaro mena ĩ wisiotusa, riacoásúpũ yua. ³⁸ Tipau caãno, templo wii aruare ñnotaricarõ jutii asero carecomacã woocõã ruiásúparo. ³⁹ Bairi soldaua quetiupau capitãn Jesús cũ cariyasicoato ñnarĩ, atole bairo ñnupũ:

—Cariapea ãni, Jesús, Dios macũ majũ nimiupĩ.

⁴⁰ Bairi Jesure cajuátinemorĩcãrã jĩcããrã carõmia jõpũã tuari qũĩñacõã nucũñuparã. Jĩcãõ na mena macãacõ ãñupõ Marĩ Magdalena cawãmecũco. Apeo, Marĩ, Santiago cabai, bairi José paco ãñupõ. Apeo Salomé ãñupõ. ⁴¹ Na rõmirĩ puame Jesús Galileapũ cũ caãno cũrẽ cajuátinemorĩcãrã rõmirĩ ãñuparã. Aperã capããrã rõmirĩ Jerusalẽpũ Jesús mena caetaatana cũã ãñuparã.

Jesús es sepultado

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Bairo ti rũmu ãñuparõ judío majã na cayerijãrĩ rũmu jũgoye macã rũmu. Ti rũmu ñamicã merẽ judío majã qũẽno weyopeyogarã baiyuparã, na cayerijãrĩ rũmu caetaparo jũgoye. Bairi ti rũmu canaiorĩpau jũgoyeaca José cawãmecũcũ, Arimatea macã macãacũ Pilatotũ etayupũ. Mai, José cũã, quetiuparã, Junta Suprema majã mena macãacũ jĩcãũ caãnimajũũ ãñupũ. Tunu bairoa Dios cũ

carotimasĩrĩpau caetare cacotei jĩcãũ añupũ. Bairi yua, tũgoñatutuarique mena Pilato tupũ átĩ, Jesús rupauri añajẽrẽ yarocagu, cũ jẽni ásũpũ. ⁴⁴Pilato puame bairo cũ caĩjẽnirõ tũgo, “¿Merẽ cũ riacoabaupari?” ĩ masĩgu, cũ ũmũ capitãrẽ cũ piijori cũ jẽniñañupũ: “¿Merẽ cũ baiyasicoaati?” ⁴⁵“Merẽ baiyasicoaami,” capitãn cũ caĩquetibujũro tũgo, Jesús rupauri añajẽrẽ cũ ũmũ capitãrẽ Josẽrẽ ruio rotiyupũ. ⁴⁶Bairo cũ caĩrõ bero, Josẽ puame lino jutii aserore wapati yaparo, Jesús rupauri añajẽrẽ ti asero mena cũ ũmañupũ. Bairo átiri bero, cawãma ũtã ope, na cayeseaica opepũ Jesús rupauri añajẽrẽ cũñupũ. Áti yaparo, ũtãpãĩ mena ti opere tubiatoyupũ. ⁴⁷Mai, María Magdalena bairi apeo María cawãmecuco Josẽ pacojãã cũã topũ etari Jesure cũ na cacũrocaripaurẽ ĩñañuparã.

La resurrección de Jesús

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 Cabero yerijãrĩcã rũmũ bero macã rũmũ caãno María Magdalena, bairi apeo María Santiago paco, bairi apeo Salomé, cajutiñurijẽrẽ wapatiyuparã. Jesús rupauri añajẽrẽ pioturagarã baimiñuparã. ²Bairo ti rũmũ, cabusuripauaca muipũ cũ cawãmuatĩpau caãno, ape semana caãni jũgori rũmurẽ Jesús rupauri añajẽrẽ na cacũrocaatapaurẽ ásũparã.

³Bairo topũ ánã, atore bairo ãmeo ĩ ásũparã na majũ:

—¿Noa marĩrẽ ti ope na cabiaatatiire na tupãbojarãati?

⁴Bairo ti masã opere etarã yua, ĩña-joyuparã. Ti opere na cabiaatatii, capairi ũtã tii puame tupãworicaropũ bauyuparo. ⁵Bairo cabairoi, ti opepũ jããñuparã. Bairo jããetari, jĩcãũ cawãmau cari-ape nũgõã puame jutii caroaro cabotiri

wure cajãñaruire qũĩñañuparã. Bairo qũĩñarã yua, acuacoasuparã. ⁶Bairo na cabairo, atore bairo na ĩñupũ caũmũ puame:

—Mujãã, uwieticõãña. Yũ masĩña. Jesús, Nazaret macã macããcũ, yucupãipũ na capapuaturocamiatacure cũ macãrã mujãã baiya. ĩñañijate cũrẽ na cacũmiatatore. Merẽ catitunucoami. Bairi atore maniñami. ⁷Bairo ĩña yaparori bero, tunu ánãja macãpũ. Cũ cabuerã, bairi Pedro cũãrẽ na quetibujurájã. Atore bairo na mujãã ĩwã: “Merẽ caticuupi Jesús. Bairi mujãã jũgoye Galilea yepapũ águmi. Topũ mujãã cotegumi,” na ĩ quetibujurájã. Bairo cũ cabaieere mujãã cũ caquetibujucũrĩcãrõrẽã bairo topũ cũ mujãã bocagarã yua —na ĩ quetibujuyupũ ángel María Magdalenajããrẽ.

⁸Bairo cũ caĩquetibujũro tũgo, carõmia puame yooaro mee acoásũparã. Nanauwirã, bairi tunu tie cabairijere tũgoacuari atucoásũparã. Bairi aperãrẽ na caĩñaatajere na quetibujuesuparã, butioro uwirã yua.

Jesús se aparece a María Magdalena

(Jn 20.11-18)

⁹Bairo judío majã na cayerijãrĩ rũmũ busuri rũmũ cabusuro bero Jesús cacatitunuatacu cõ buiaetajũgoyupũ María Magdalenarẽ. Mai, María puame cajũgoyepure jĩcã wãmo peti pũga pẽnirõ cãrõ majũ wãtĩ yeri pũnaarẽ Jesús cũ caawiyojobarico añupõ. ¹⁰Bairo Jesús Marĩare cũ cabuiaetaro bero, cũ mena caquetibujũñesãñucũrĩcãrãrẽ na quetibujũo ácó ásũpo. Mai, na puame butioro yapapuari otirã baiãñuparã. ¹¹Bairo, “Jesús merẽ tunu catiupi. Мерũ cũ ĩñiñapũ,” cõ caĩrõ tũgomirãcũã, cari-ape cõ tũgoesuparã.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos

(Lc 24.13-35)

¹² Tipau bero aperã cū cabuerã pugarã caãesẽārãrẽ apeire bairo tunu na buiaetayupũ Jesús. ¹³ Bairo na cū cabuiaetaro bero, na cūã tunucoásuparã Jerusalẽpũ cū cabuerãrẽ na quetibũjuránã. Na cūãrẽ cariape na tũgoesuparã cū cabuerã puame.

El encargo de Jesús a los apóstoles

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ Cabero tunu cū cabuerã puga wãmo peti rupore jĩcãã pẽnirõ caãnacãũ majũ na caũgaruiripaua buiaetayupũ. Bairo natũ buiaetari, “Tunu caticuupi,” na yarã na caĩrĩjẽrẽ cariape na catũgoetoi jũgori, “¿Nopẽĩrã, ‘Tunu caticuupi,’ na caĩrĩjẽrẽ cariape mujãã tũgoetiyati?” na ĩ tuti etayupũ Jesús. ¹⁵ Bairo ĩ yaparo, atore bairo na ĩ quetibũjunemoñupũ: “Camasã tocãnacã poari macããnarẽ noo na caãnopũ, yũ yaye caroa quetire na quetibũjũ ñesẽãrãjã, na cūã yũ yaye quetire na catũgousaparore bairo ĩrã. ¹⁶ Bairo noa ũna yũ yaye quetire tũgousari, cabautiza rotirã ũna caroaro netõcõãgarãma. Aperã catũ-

gousaena puame roro popiye baigarãma. ¹⁷ Bairo tunu yũre catũgousarãrẽ cū camasĩrĩjẽrẽ na jogũmi Dios. Tiere narẽ cū cajoro capee wãmerĩ átimasigarãma. Yũ catutuarije mena wãtĩã camasãrẽ cajãnarãrẽ na acurewiyojo masigarãma. Bairo tunu aperã yayere na cabusumasĩetajere busumasigarãma. ¹⁸ Ñãrẽ ñerã cūã, bairo capũnirĩjẽrẽ etirã cūã, dope bairo baietigarãma. Apeyera tunu cariarãrẽ na wãmorĩ mena na cañigãpeorõ, na cariayecutie netõcoagaro,” na ĩñupũ Jesús.

Jesús sube al cielo

(Lc 24.50-53)

¹⁹ Bairo Jesús cū cabuerãrẽ na ĩ quetibũjũ yaparori bero, na wũweyori, umurecõo puamerẽ wãmucõasúpũ. Cū pacu Dios tũpure etau, cariape nũgõã puame etari ruiyupũ yua. ²⁰ Bairo umurecõopũ cū cawãmuatato bero, cū cabuerã tocãnacãũpu nipetiropũ Jesús yaye quetire quetibũjũ ñesẽãñuparã. Na caquetibũjũñesẽãrõ, marĩ Quetiupau puame masĩrĩqũẽrẽ na joyupũ. Capee wãmerĩ átijẽño masĩrĩqũẽrẽ na joyupi, camasã, “Na caquetibũjurijere cariapea niña,” na ĩ masiãto ĩ yua.

Tocãrõã niña.

El Santo Evangelio Según

SAN LUCAS

Prólogo

1 ¹⁻³ Mũ, Teófilo, nocārō majũ caān-
imajũrē, ati carta mena mũ yũ
quetibũ woaťuťopa mai, Jesucristo
cũ caátĩanajērē caroaro cōñarĩcārōrē
bairo. Mai, capāārā camasā tiere, Jesús
cũ caátĩanajērē merē quetibũ woa-
jomiñupā. Bairo na caátimiatacũārē,
yũ cũā tiere yũ quetibũ woaťogu.
Mai, Jesús cũ caátĩanajērē caĩnarĩcārā
puame na caquetibũnetōrĩqũērē jāā
cũārē jāā quetibũwā. Caānjũgoripau
Jesús cũ caátĩanajērē na caĩnarĩqũērē jāā
cũārē jāā quetibũwā. Bairo tiere tũ-
gori yua, caroaro cōñarĩcārōrē bairo mũ
yũ quetibũ woaťuťoya ati carta mena.
⁴ Teófilo, merē Jesús cũ caátĩanajē jĩcā
wāme ũnorē mũ tũgoyupa. Bairo cũ
caátĩanajē nipetirije caroaro cariape cũ
masĩnemoáto ĩ, mũ yũ quetibũ woa-
ťoya ati carta mena.

**Un ángel anuncia el nacimiento
de Juan el Bautista**

⁵ Bairo baiyupa: Herodes cawāmecucũ
ānacũ Judea yepa macāānarē
quetiupau rey cũ caāni yuteare
jĩcāũ sacerdote āñupũ. Abías ya poa
macāācũ jĩcāũ āñupũ. Cũ puame
Zacarías wāmecusupũ. Cũ nũmo
Isabel wāmecusupo. Cō puame Aarón
ānacũ pārāmeo majũ āñupō. ⁶ Bairi
na, pũgarāpua Dios cũ caroticũrĩqũē
nipetirijere tũgousayuparā. Bairo bairā,
carorije wapa mánarē bairo baiyuparā,
Dios cũ caĩñajoro. Tunu bairoa nii
ũcũ, “Roro ásuparā na,” ĩ masĩēsuparā
narē. ⁷ Na puame tiwatoare capũna
mána āñuparā. Isabel puame pũnaa
bomiocũā, yoaro pũnacuti masĩēsupo.

Tunu bairoa cabutoa ānirĩ na capũna
cutigamirĩcāpau merē netōcoásúparo.

⁸ Bairo na cabairipau jĩcā rũmu
Zacarías templo wiipũ paaũ ásupũ, cũ
ya poa macāāna mena cũ cajupaari
rũmu caetaro ĩñarĩ. ⁹ Bairo topũ eta,
jupaa yua, jĩcā rũmu cũ yarā puame
cũ beseyuparā. “Templo wii pupearũ
werea cajutiñurĩjērē cũ joeáto,”
qũĩñuparā cũ yarā Zacarías. ¹⁰ Bairo
Zacarías, “Jau,” ĩ, ti wii pupea ape
aruapũ jāsúpũ. Ti hora Zacarías
cajutiñurĩjērē cũ cajoeri hora majũ
Diore cũ jēnirā baiyuparā camasā
puame. ¹¹ Bairo Zacarías tiere cũ
cajoeāno yua, cũ tupũ ángel puame
buaetayupũ. Altar, cajutiñurĩjērē
cũ cajoemũgōrĩ mesa cariape nũgōā
puame buiaetanucāñupũ. ¹² Bairo ángel
cũ cabairo, Zacarías puame qũĩña
acuacoasupũ. Qũĩña uwijāñũñupũ.
¹³ Bairo cũ cabairo ĩña, ángel puame
qũĩñupũ Zacarías:

—Yũ uwieticōāña Zacarías. Caroa
quetire mũ quetibũ acũ yũ atĩapũ.
Dios, mũ cajēnirĩjērē tũgoyami. Bairo
bairi mũ caborore bairo mũ nũmo,
macũ cutimasĩgomo. Bairi mũ macũ
caānipau cũ cabuiaro yua, “Juan” cũ
mũ wāmetigu. ¹⁴ Ti rũmu, cũ cabuiari
rũmurē mũ useanigu butioro. Mũ mena
macāāna cũā capāārā useanigarāma,
cũ cabuiaro ĩnarĩ yua. ¹⁵ Tunu bairoa
mũ macũ caānipau puame Dios yaye
quetire catũgomasĩ ānirĩ caānimajũũ
nigumi Dios cũ caĩñajorore. Bairi
tunu use oco cacũmuorĩjērē cũ
etieticōáto. Bairi tunu Espĩritu Santo,
Dios Yeri cũ camasĩōrĩjē carusaecu
majũ ānicōāgumi. Cũ cabuiaparo
jũgoyepua merē cũ mena ānicōāgumi.
¹⁶ Bairo mũ macũ caānipau butiácũ
yua, Israel yepa macāāna capāārā
cũ caquetibũurijere tũgousagarāma.
Bairo bairā, marĩ Quetiupau Diore cũ
bogarāma tunu, na cũ caquetibũurije

jūgori yua. ¹⁷Tunu bairoa marī Quetiupau ati yepapū cū caetaparo jūgoye camasārē na quetibujugumi mu macū caānipau puame. Elías cawāmecucu ānacū Espiritu Santo jūgori caroaro cū caquetibujumasīrīcārō cārō cū cūā Dios Yeri jūgori camasārē caroaro na quetibujū masīgumi. Bairo cū caquetibujūro, capūnacuna puame na pūnaa mena na asijānao joroque na átigumi. Tunu bairoa Dios yaye quetire catūgogaena cūā cariape tūgousagarāma tunu, mu macū caānipau caroaro cū caquetibujurije jūgori yua. Bairo bairi mu yarā Israel yepa macāāna marī Quetiupau cū caetaparore caroaro yugarāma mu macū caānipau caroaro na cū caquetibujurije jūgori yua —qūī quetibujuyupū ángel Zacaríare.

¹⁸Bairo cū caīmiatacūārē, Zacarías puame cariape cū tūgoesupū:

—¿Ñe jūgori, “Cariape mu busuya,” ñi masīcuti? Merē cabūtoa majū jāā āniña yu, yu numo cūā. Torena, jāā pū-nacuti masīētīña —qūīñupū Zacarías ángel puamerē.

¹⁹Bairo cū caīrō tūgo, ángel puame Zacaríare qūīñupū tunu:

—Yuu, Gabriel, Diotu macāācū yu āniña. Cū majūā yu joāmi mu tūpū, caroa quetire cū masīáto, ī. ²⁰Baipua, cabusumasīēcū mu tuagu āmerē. Yu caīrījērē cariape mu catūgoetie wapa bairo mu tuagu. Cabero mu macū caānipau cū cabuiaropū roque tunu mu busumasīgu. Yu yaye quetire mu caīroaetimiatacūārē, tore bairo nipetirije baipecticoagaro ti yutea caetaro —qūī quetibujuyupū ángel Zacaríare.

²¹Bairo ángel mena Zacarías cū cabusūānitoye yua, to macāāna cañubueri majā puame Zacarías ti arua cū cawitietoi, yoaro coteyuparā. Na puame: “¿Nopēi yoaro cū baiyati?” āmeo ī jēniñañuparā na

majū. ²²Cabero Zacarías witietau, na quetibujū masīēsupū. Cū wāmo mena jeto na quetibujūmiñupū. Bairo cū cabairo īña, atore bairo āmeo īñuparā: “Qūēguericarore bairo apeye ūnierē īñaatacūmi Zacarías,” āmeo ī busuyuparā cañubueri majā macāpū cacoterā puame. Bairo busumasīēcūā, ānicōāñupū yua.

²³Bairo Zacarías nocānacā rūmu bero templo wii coterique cū capaari rūmurī capetiro īña, tunucoásupū cū ya wiipū. ²⁴Bairo topū eta, āni yua, tocārōā cū numo Isabel puame bairirupau āñupō merē. Bairo wii pupeapū ānicōā nin-ucūñupō. Jīcā wāmo cānacāñ muipua, aperā tūpū átáto mano ānicōānucūñupō cō ya wiipū. ²⁵Cō puame bairo ī tūgoñañupō: “Āmerē yu átinemoñami Dios, camasā puame, ‘Capūna mácō niñamo Isabel,’ yure na caibusupaietiparore bairo ī. Bairi, ñujāñuñami Dios yu mena,” useanirī ī tūgoñanucūñupō Isabel.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

²⁶Cabero Isabel jīcā wāmo peti jīcā pēnirō cānacāñ muipua majū bairirupau cō caāno, ángel Gabriel cawāmecucure cū joyupū Dios tunu. Galilea na caīrī yepapū, Nazaret cawāmecuti macāpū cū joyupū. ²⁷“María cawāmecucore mu quetibujūápá,” ī, cū joyupū. Mai, María puame camanapū mácō āñupō. Caūmu mena āmeñupō. José cawāmecucu numo caānipao ānirī apeī mena āmeñupō. José puame David ānacū pārāmi āñupū. ²⁸Bairo bairi Gabriel puame Maríare cō buiaetayupū. Bairo cōtu buiaetari yua, cō īñupū:

—¡María, Dios cū caīroao majū, mu āniniñati! Marī Quetiupau mu mena āniñami. Tocānacāo camasā rōmirī netōrō caroaro mu átinemoñami —cō ī quetibujū etayupū ángel Maríare.

²⁹ Bairo cū cairō tūgo yua, cō puame tūgo асааасupо: “¿Dope bairo īgu qūīnati, yure bairo cū caījēniata?” ī tūgoñañupō. ³⁰ Bairo cō caītūgoñarō yua, ángel puame cō īñupū tunu:

—Yū uwieticōāña María. Caroa quetire murē quetibujū acū yū atīapū. Caroaro mu caātīānierē īñajesoyami marī Quetiupau Dios. Bairi mu beseami. ³¹ Bairi bairirupau mu ānigo. Cawīmauaca mu cūgogo. Bairi mu macū caānipau cū cabuiaro yua, “Jesús” cū mu wāmetigo. ³² Tunu bairoa mu macū caānipau puame caātīrotimasī nigūmi. Bairi nipetiro camasā, “Dios jōbui macāācū macū majū niñami,” qūīgarāma camasā cūrē. Cū, marī Quetiupau Dios puame mu macū caānipau quetiupau bairo cū cūgūmi. Cū nīcū ānacū David ānacūrē bairo cū cūgūmi mu macū caānipau. ³³ Bairo cū cacūrō yua, mu macū caānipau puame rotimasīgūmi. Israel yepa macāānarē tocānacā rūmua na rotimasī ānigūmi yua. Cū carotiānie petietigaro —cō ī quetibujuyupū ángel Mariare.

³⁴ Bairo cū cairō tūgo, María puame atore bairo qūī jēniñañupō:

—Yū puame, ¿dope bairo yū baioati? Caūmu mena yū āmerīnucūña —qūīñupō María ángel puamerē.

³⁵ Bairo cō cairō, cū puame cō īñupū:

—Espíritu Santo, Dios Yeri majū buseriwo ruiatī, catorore bairo baiña-jāetagūmi mupure. Bairo Dios, nipe-tiro netōrō caātīmasī, cū camasīrījē jūgori cawīmauaca mu cūgogo. Bairo bairi nipetiro camasā, “Caroú cañu, Dios macū majū niñami,” qūīgarāma camasā cūrē, murē cabuiapau puamerē. ³⁶ Apey-era tunu mu yao Isabel cawāmecuco cūā cabucuo ānimīocūā, āmerē bairirupau āniñamo cō cūā. Jīcā wāmo peti jīcā pēnirō cānacāū muipua merē cūgoyamo capūna mácō na caīmīrīcō

puame. ³⁷ Dise ūnie Dios cū caātīmasīētīē maniña. Nipetiro cū caātīmasīrījē jeto niña —cō ī quetibujū yaparoyupū ángel Mariare.

³⁸ Bairo cū cairō tūgo, María puame qūīñupō:

—Mu cairōrē bairo to baiáto toroque. Dios cū carotio yū āniña. Bairi cū caborore bairo yū cū áparo —qūīñupō María.

Bairo cō caīyaparoro, ángel puame acoásúpū yua.

María visita a Isabel

³⁹ Cabero nocānacā rūmu bero caño, María puame Judea caūtāyucu pairi yepapū, cariape acoásúpo. ⁴⁰ Topū eta, Zacarías, bairi Isabel ya wiipū jāāñupō. Bairo jāārī yua, Isabere cō ī jēniñupō: “¡Mu ānīmīnati!” ⁴¹ Bairo María cō cairō, Isabel macūācā puame cō paropū yuguīyupū. Bairo cū cabairo, Espíritu Santo Isabel yerire jāāñupū. ⁴² Bairo cū cajāārō, Isabel puame Mariare useanirīqūē mena atore bairo cō īñupō:

—Yū yao, camasā rōmirī tocānacāō netōrō caroare mu joyami marī Pacu Dios! Mu macū caānipau cūārē caroare cū joyami. ⁴³ Cabugoro macāācō yū āniña. Bairo cabaio yū caānīmiatacūārē, mu, yū Quetiupau paco, yū mu nucūbugoya, bairo yure iñao acó. ¡Yū mena mu ñujāñuñā! ⁴⁴ Tūgoya. Yure mu cajēnirō, yū macū caānipau puame yū paropū yuguīami. ⁴⁵ ¡Yū yao useanirī āña! Murē marī Quetiupau cū caīrīqūērē cariape mu tūgoyupa. Bairi caroare mu joupī Dios —cō īñupō Isabel Mariare.

⁴⁶ Bairo cō cairō, María puame cō īñupō Isabere:

“Yū yeri ñujāñuñā. Ńe ūnie yū rusaetiya. Yū mena ñumajūcōāñami marī Pacu Dios.

⁴⁷ Dios, yure canetōōū, caroaro cū caātīere tūgoñarī yū useaninetōña yū yeripū.

⁴⁸Yũũ, cū carotio cabũgoro macããcō yũ ãniña.

Bairo cabaio yũ cañimiatacũãrẽ, yũ beseami.

Cũ cajou paco yũ ãnigo cū camasĩrĩjẽ jũgori.

Bairo bairi nipetiro camasã ñiroagarãma.

‘Camasã rōmirĩ tocãnacão netōrō useaniñamo María,’ ñigarãma.

⁴⁹Marĩ Pacu Dios nipetiro caátimasĩ ãnirĩ caroare yũ joami.

Cũ caátimasĩrĩjẽ ñujãñuña yure.

¡Caroá cañuũ majũ ñiñami!

⁵⁰Tunu bairoa noa ñna cũrẽ canucũbugorãrẽ na ñnamaiñami Dios.

Ape tuti, ape tuti macããnarẽ bairo jeto na ñnamaiñami.

⁵¹Tunu cũrẽ canucũbugorãrẽ cū caátimasĩrĩjẽrẽ na ññoñami Dios.

‘Cabũgoro macããna mee marĩ ãniña,’ caĩtũgoñarã roquere na caátigamirĩjẽrẽ na ãnotayami.

⁵²Quetiuparã cũãrẽ na rotijãñoñami.

Aperã cabũgoro macããna roquere cañimajũrã na ãnio joroque na átiyami.

⁵³Tunu bairoa caqueyarãrẽ ugariquere paio na joyami.

Aperã capee apeye ñnierẽ cacũgorã roquere ñe ñnie mánarẽ bairo na átiyami.

⁵⁴⁻⁵⁵Marĩ ñicũjãã, Abrahãjããrẽ cū caĩricãrõrẽ bairo átiyami Dios. Tiere masiritietiyami.

Bairi marĩ, Israel yepa macããnarẽ marĩ juátiyami ãmerẽ caroaro,”

cō ññupō useanirĩ María Isabere.

⁵⁶Bairo ñ yaparo yua, Isabejãã mena ãninucũñupō María. Itiarã muipua bero caãno, cō ya wiipũ tunucoásũpo tunu.

Nacimiento de Juan el Bautista

⁵⁷Cabero Isabel puame cō macũ cū cabuiari rũmũ etayuparo. Bairo caetari rũmũ cō macũ buiaetayupũ yua.

⁵⁸Bairo cū cabuiaro, Isabejãã yarã, bairi natũ macããna cũã cō macũ cū cabuiaro tũgori useaniñuparã. “Bairi cō ñnamaiñami Dios,” useanirĩ ãmeo ññuparã na yarã, bairi natũ macããna cũã.

⁵⁹Bairo jĩcã wãmo peti itia pẽnirō cãnacã rũmũrĩ cō macũ cū cabuiaro bero etayuparã na yarã puame. Cũãcã rupau macããtõrẽ yisetarã etayuparã. Bairo áti yaparo yua, cū pacu wãmerẽ bairo, Zacarías cū wãmetigamiñuparã cũãcã cũãrẽ. ⁶⁰Bairo na cabomiatacũãrẽ, cū paco puame atore bairo ññupō:

—Bairo jãã boetiya. “Juan” roque jãã boyu. Bairo marĩ wãmetiroa yũ macũãcãrẽ —na ññupō.

⁶¹Bairo cō caĩrō tũgo, cō ññuparã:

—¿Nopẽĩõ “Juarẽ” mu boyati? ¿Ni ñcũ mujãã yau Juan cawãmecucũ cū ãñuparĩ? Jĩcãũ ñcũ mácũmi —cō ññuparã.

⁶²Bairo cō ñ yaparo, Zacarías cabusmasĩẽcũrẽ na wãmorĩ mena qũĩ jẽniñañuparã, “¿dise wãme puame cū boyati?” ñrã. ⁶³Bairo na caĩjẽniñarõ, Zacarías puame cū wãmorĩ mena “Woaturicapãĩ, yucupãĩrẽ neasá,” na ññupũ. Bairo na canenunirõ bero, Zacarías, “Juan wãmecutigami cũãcã,” ñ woatuyupũ tipãĩpũre yua. Bairo cū caĩwoaturo, to macããna caetari majã puame ñña acũacoasuparã, “¿Nopẽĩ bairo cū boyati?” ñrã yua. ⁶⁴Tocãrõã

Zacarías cabusmasĩẽtĩmiatacũ jicoquei busumasĩcoasupũ tunu. Bairo busumasĩcõã yua, Diore qũĩ basapeoyupũ. ⁶⁵Bairo bairi natũ macããna tũgo acũayuparã nipetirã. Tunu bairoa Judea yepa macããna caũmuarĩ yepa macããna nipetirãpũ ãmeo quetibũjuyuparã Zacaríajãã na cabairiquere. ⁶⁶Bairo ãmeo quetibũjũrã yua, na yeripũ tũgoñañuparã nipetirã butioro. “¿Dope cabaipau cū ãnicuti ãni cawĩmau?” ãmeo ññuparã. “Cariape Dios cū maitũgoñañupĩ,” ãmeo ññuparã.

El canto de Zacarías

⁶⁷ Zacarías puame cū macū cū caátipeere quetibujuyupū. Espíritu Santo cū camasōrījē jūgori atore bairo īnupū:

⁶⁸ “¡Marī Pacū Dios caroú majū niñami, marī, Israel yepa macāāna, marī caīroaū!

Bairi marītū atiyami. Marī netōōū acū atiyami, cū yarā majū marī caānoi.

⁶⁹ Marīrē jou atiyami catutuaū majū, marīrē canetōōpaure.

Cū carotiricū David ānacū pārāmerā poa watoai marīrē jou atiyami marīrē canetōōpau majūrē.

⁷⁰ Tirūmupure profeta majārē cū caquetibujū jūgoyeticūrīcārōrē bairo baietaro baiya.

⁷¹ Bairo boyupi Dios: Marī wapana roro marīrē caátigarārē marī canetōōrō boyupi.

Tunu bairoa marī pesua roro marīrē caátigarārē marī canetōōrō boyupi.

⁷² Bairo bairi marīrē jou atiyami marīrē canetōōpaure.

Marī nīcūjāārē cū caīrīcārōrē bairo ácu, marīrē īñamairī, marī jou atiyami cūrē.

Cū caijūgoyeticūrīcārōrē bairo tiere masiritietiyami Dios.

⁷³ Marī nīcū Abraham ānacūrē cū caīcūrīcārōrē bairo tiere masiritietiyami.

⁷⁴ Bairi marī wapanarē cū canetōrō, marī puame uwiricarō mano cū yaye quetire marī tūgousagarā.

⁷⁵ Tunu bairoa carorije caáperā, cariape caāna majū marī ānigarā Dios cū caīñajoro tocānacā rūmu marī cacatiri rūmu cārō,” ī quetibujuyupū Zacarías.

⁷⁶ Ī quetibujū yaparo, qūīñupū tunu cū macūācārē:

“Macū, atore bairo migarāma:

‘Dios jōbui macāācū yau niñami Juan.

Cū yaye quetire caquetibujūjūgoyecacu niñami,’ migarāma.

Marī Quetiupau camasārē cū caquetibujuparo jūgoye mu quetibujū jūgoyecutigu.

Marī Quetiupau yaye quetire caroaro na tūgoáto ī, cū jūgoye mu quetibujū jūgoyecutigu.

⁷⁷ Bairo mu caquetibujuro, Israel ya poa macāāna atore bairo ī masigarāma: ‘Roro marī caātiere masiriyogūmi marī Pacū Dios.

Marī netōōgūmi,’ ī masigarāma yua.

⁷⁸ Marī Pacū Dios puame cū camairījē mena marī netōōñami.

Ti rūmu marīrē cū canetōōrī rūmu merē etaya.

Jīcā rūmu cabusuetarore bairo merē etaya.

⁷⁹ Bairi camasārē caroaro na masīōgūmi Dios cū cajopau.

Camasā puame canaitīārōpu ruirārē bairo caāna niñama.

Bairo caāna nimirācūā, caroaro cabusurore īñarārē bairo nigarāma, cū caquetibujurijere tūgorā.

Jīcārō tūnia ānimasigarāma,” qūīñupū Zacarías cū macūācārē.

⁸⁰ Bairo cabero Zacarías cū caīrōrē bairo baiyupū. Cū macū yeri űuu butiásúpū. Bairo butiácū, desierto cayucumanopū āninucūñupū Juan. Israel ya poa macāānarē Dios yaye quetire cū caquetibujuparo jūgoye topū āninucūñupū Zacarías macū puame.

Nacimiento de Jesús

(Mt 1.18-25)

2 Mai, tiwatoapure quetiupau emperador Augusto cawāmecucu ti yepa nipetiro caroti āñupū. Bairo ācū, na cōñarotiyupū nipetiro camasārē. Na wāmerīrē woatu rotiyupū. ² Mai, tiere, Siria cawāmecuti yepa macāānarē, Cirenio cawāmecucu na quetiupau cū caānipau camasārē na cōñajūgo rotiyupū.

³Torena, nipetiro camasã na ñicũjãã na caãni macãrĩpu ásúparã, na wãmerĩre woatu rotiránã.

⁴José cũa Galilea cawãmecuti yepa, Nazaret macã macãacũ caãniatacu ásúpu. Quetiupau rey David ãnacũ pãrãmi ãnirĩ, David cũ cabuiaricaropu ásúpu, Belén cawãmecuti macã Judea yepapu. ⁵María cũ ñumo caãnipao mena ásúpu José, na wãmerĩre woaturoti ácu. María puame merẽ macũ jãñañupõ cõ parore. ⁶Bairi Belén macãrẽ na caetaro bero, cõ macũacã cũ cabuiari rũmu etayuparo. ⁷Mai, ti macãpu camasã cañesẽãrĩ majã na cacãnirĩ wii jiranetõcoasuparo merẽ. Torecu, ti wii upau wecuã cũ canurã na cacãnirĩ wiipu yosarotiyupu Maríajããrẽ. Bairi topua macũcusupo, cõ macũ caãnijũgoure. Bairo macũcuti, jutii aseri mena cũ ãmañupõ. Cũ ãmarĩ yua, wecuã, na caugari coropu cũ cũñupõ, topu cũ cãniãto, iõ.

Los ángeles y los pastores

⁸Bairo ti ñamirẽ waibutoa nurĩcãrã oveja cawãmecunarẽ cacoteri majã ãñuparã. Topu Belén macãture na coteyuparã. ⁹Bairo na cacoteãno caãnoa yua, ángel Dios mena macãacũ natu buiaetayupu. Bairo cũ cabuiaetaro, na tũpu butiõro asiwoyuparo Dios yaye mena cũ caasiyarije. Bairi ovejare cacoteri majã puame butiõro uwitũgoñañuparã, bairo cabairoi. ¹⁰Bairo na cauwitũgoñañarõ ñña, ángel puame atore bairo na ññupũ: “Mujãã, ovejare cacoteri majã yu uwieticõãña. Caroa quetire mujããrẽ quetibũju acú yu atĩapũ. Nipetiro camasã tiere tũgorã butiõro useanigarãma. ¹¹Bairo baiya queti: Ñme ñami David ãnacũ cũ caãna macãpure buiãmi mujããrẽ canetõõpau. Mujãã Quetiupau, Mesías, Dios cũ cajou majũ merẽ buiãmi,” na ññupũ ángel oveja cacoteri majãrẽ. ¹²Bairo na ñ yaparo, atore bairo

ññemoñupũ: “Wecua wiipu na caugarique nurĩcã coro buipu pesayami. Jutii aseri mena ãmarĩcũ topu pesayami. Bairo mujãã cũacãrẽ bócarã yua, ‘Cũa ññami,’ mujãã ñ masigarã,” na ñ quetibũjuyupu ángel ovejare cacoterãrẽ.

¹³Bairo cũ caãno, ángelea majã capããrã buiaetayuparã jõbui macããna. Diore cũ basapeorã etayuparã. Atore bairo ñ basayuparã:

¹⁴“¡Dios jõbui macãacũ cañunetõũ ññami!

¡Bairi jĩcãrõ tũni tũgoñañĩquẽrẽ cũ joãto narẽ cũ mena caroaro caãnarẽ!”

ñ basapeoyuparã ángelea majã.

¹⁵Bairo ñ basapeo yaparori bero, tunucoásúparã jõbui pu tunu. Bairo na caátó bero, ovejare cacoterã puame ãmeo ññuparã:

—Jito, marĩ átóca Belẽpu. Marĩ Quetiupau ãme ñami cũ caquetibũjurijere bairo cabaiatajere marĩ ññararóca —ãmeo ññuparã na majũ.

¹⁶Bairo ñ yaparo, tãmurĩ ásúparã Belẽpu. Topu eta, Maríare, bairo Josere na bócyuparã. Cawĩmauacarẽ, wecuã nurĩcã coro buipu capesaure cũ bócyuparã cũ cũãrẽ. ¹⁷Bairo quĩñarĩ, bairo ángel narẽ cũ caĩatajere na quetibũju netõñuparã Maríajããrẽ. “‘Mujãã Quetiupau buiãmi,’ jãã ñami ángel,” na ññuparã. ¹⁸Bairi nipetiro camasã ovejare cacoteri majã na caĩquetibũjunetõõrĩjẽrẽ tũgorã, butiõro tũgoñañuparã na yeripu. ¹⁹María puame capee majũ tũgoñanucũñupõ cõ yeripu ovejare cacoteri majã na caĩñĩjẽrẽ. ²⁰Cabero ovejare cacoteri majã puame useanirĩquẽ mena tunucoásúparã. Bairo ánã, Diore quĩ basapeoyuparã: “Jãã Pacu Dios, mu roque caroú mu ãniña,” quĩ basapeoyuparã. Nipetirije na caĩñaatajere, bairi na catũgoataje cũãrẽ tũgoñañĩ bairo quĩ basapeoyuparã. “Ángel marĩrẽ cũ caquetibũjuatatore

bairo baiapu,” iñuparā oveja cacoteri majā, tunu áná yua.

El niño Jesús es presentado en el templo

²¹ Bairo na caátó bero, jīcā wāmo peti itia pēnirō cānacā rūmurī canetōrō, cūācārē cū rupau macāātōrē yiseta rotiyuparā cū pacua puame. Bairo áti yaparorā, “Jesús” cū wāmetiyuparā. María bairirupau cō caānparo jūgoye āngel cū cawāmeti rotiricarorea bairo cū wāmetiyuparā.

²² Cabero nocānacā rūmu María cō cacatipetiro bero, Jesús pacua ásuparā Jerusalēpu, Moisés ānacū cū caroticūrīcārōrē bairo átiráná. “Merē ñucoayamo María,” to templo wii macāānarē na ī quetibujugarā ásuparā. Bairo áná, Jesuacārē cū neásuparā, Diore qūīnōgarā. ²³ Tore bairo camasārē na átirotiyupa. Dios yaye woaturica tutipū bairo ī quetibujuyupa: “Mujāā pūnaa tocānacāū caūmua cabuiajūgorārē yure mujāā iñōgarā,” ī quetibujuyupa Dios yaye woaturica tutipū. ²⁴ Tunu bairoa ape wāme Dios yaye cū caroticūrīqūērē bairo átiráná baiyuparā. Bairi buare pugarā, o buaaca cawīmarā majūrē Diore īroari joemugōjoráná baiyuparā.

²⁵ Bairo áná, Dios ya wii, templo wiipūre etayuparā. Mai, tiwoatore ti macā Jerusalēpure Dios yau jīcāū Simeón cawāmecucu āñupū. Diore caroaro caīroau, carorije wapa cacūgoecu āñupū. Bairo ācū, Israel yepa macāānarē canetōōpau cū caetaparore iñagayupū. Tunu bairoa Espiritu Santo, Dios Yeri majū Simeón mena āñupū. ²⁶ Bairo cū mena cū caānoi, cū masīōñupū cū cariparo jūgoye Mesías, marī Quetiupau Dios cū cajoure cū caīnapeere. ²⁷ Bairo ti rūmu, Joséjāā templo wiipūre na caetari rūmu, Espiritu Santo cū camasīrjē jūgori

Simeórē cū joyupu ti wiipū. Bairo ti wiipū cū caāno, Jesús pacua puame ti wiire jāāñuparā na cūā, Moisés ānacū cū carotiricarore bairo átiráná. ²⁸ Bairo na cajāātō iña, Simeón puame natu atī, Jesuacārē useanirī cū neñupū. Bairo cū ne yua, atore bairo Diore qūī basapeoyupū:

^{29–30} “Yū Quetiupau Dios, yure mū caīrīcārōrē bairo āmerē baiya.

Āniacārē mū cajoure ñiñaña.

Camasārē canetōōpau majūrē ñiñaña.

Bairi useanirīqūē mena yū riacoagu.

³¹ Cūā ñiñami nipetiro camasārē canetōōpau mū cacūjūgoyetiricu.

³² Cabusuatīpau caetaro, camasā iñamasīñama.

Tore bairo āniaca butiácūpu cū caquetibujuro, judío majā caāmerā cūā masīgarāma.

Tunu jāārē, mū yarā Israel yepa macāāna cūārē jāā īroagarāma,

camasārē canetōōpau jāā ya poa macāācū jīcāū cū caāno jūgori yua,”

qūī basapeoyupū Simeón Diore.

³³ Bairo cū caīrō tūgorā, José, bairi María butioro tūgoñañuparā, Simeón na macūācārē cū caīrjērē. ^{34–35} Bairo na catūgoñarō, Simeón puame atore bairo na iñupū: “Marī Pacu Dios caroare cū jonemoáto mujāārē,” na iñupū. Bairo na ī yaparou, tunu cō iñupū Simeón Maríare:

—Yū yao, tūgoya. Mū macūācā puame caroaro cariape Israel yepa macāānarē caquetibujupau Dios cū cacūjūgoyetiricu ñiñami. Bairo butiácū, cū caquetibujuroi, Israel yepa macāāna jīcāārā netōgarāma. Aperā yasicoagarāma. Nipetiro camasā na yeripu na catūgoñarjē puame baujaro na iñamasīō joroque átigumi, cū caquetibujuriye jūgori. Torena, jīcāārā mū macūrē cū tejāñugarāma. Mū puame tiere na cateero iñao, butioro

m̄ yapapuaǵǵũũgo —cō ĩñupũ Simeón Mariare.

³⁶ Mai, ti wiipũ añupō Ana cawāmecuco cūā. Fanuel ānacū macō, Aser ānacū ya poa macāācō majũ añupō. Cō puame profeta añupō. Bairi jicāōā āninucũñupō Ana. Mai, cawāmao ācō, manap̄cusupo. Jicā wāmo peti p̄ga p̄nirō cānacā cūmarī majũ cō manap̄ mena āniniñupō. ³⁷ Bairo cō manap̄ cū cariaro bero yua, jicāōā āninucũñupō. Apei boesupo. Bairo bairi templo wiipure āninucũñupō Ana. Top̄re ācō, Diore cū jēninucũñupō. Ũmurecōo, ñami cūārē cū jēninucũñupō. Ũgarique betiri Diore cū jēni ñubuenucũñupō. Bairo áti ācō yua, cabuc̄uo añupō. Ochenta y cuatro cūmarī majũ cūgoyupo. ³⁸ Bairo bai yua, Simeón Mariare cū caquetibuj̄u yaparoripaua cō cūā natu etayupo. Bairo etan̄cā, cūācārē qũĩñarī, “Dios m̄ ñujāñuña jāā mena,” qũĩñupō. Bairo ĩ yaparo, narē canetōōpaure cacoteri majārē atore bairo na ĩ quetibuj̄uyupo: “Ũseanirī āña yu yarā Jerusalén macāāna. Merē etayami marīrē canetōōpau,” na ĩ quetibuj̄uyupo.

El regreso a Nazaret

³⁹ Cabero, Josējāā Dios cū carotiricarore bairo átipeyori bero, tunucoásúparā Galilea yepap̄ Nazaret macā, na ya macā majũp̄. ⁴⁰ To bero Jesús puame caroaro tutuau butiyup̄. Bairi tunu caroaro tũgoñamasĩcoasup̄. Torec̄u, Dios caroare cū joyup̄ Jesure.

El niño Jesús en el templo

⁴¹ Tunu tocānacā cūma Jesús pacujāā Jerusalēp̄u ānucũñuparā, Pascua bose rūm̄urīrē ĩñarānā. ⁴² Bairi Jesús p̄ga wāmo peti rūpore p̄ga p̄nirō cānacā cūmarī cacūgon̄ cū caāno ásúparā Jerusalēp̄u. Na cabainucūrīcārōrē bairo baiyuparā. ⁴³ Bairo top̄u eta,

āni, pascua bose rūm̄urī bero yua, tunuásúparā na ya paup̄u. Jesús puame Jerusalēp̄u tuayup̄u. Cū pacua puame masĩesuparā cū catuarijere. ⁴⁴ Bairo ánā, Jesure qũĩñatimirācūā, “Marī mena macāāna mena ācūmi,” ĩ tũgoñañuparā. “Marī berore usaumi,” qũĩ tũgoñañuparā Jesure ti rūm̄u, na caájũgori rūm̄urē. Cabero qũĩñatiri yua, cū macājũgoyuparā. “¿Jāā macūrē mujāā ĩñatīati?” ĩ jēniñañuparā. Na yarā, na bapa cūārē na ĩ jēniñamiñuparā. ⁴⁵ Bairo cū bócae-timirā yua, tunucoásúparā Jerusalēp̄u, cū macārānā.

⁴⁶ Bairo ti macāp̄u etarā, itia rūm̄u bero cū bócayparā Dios ya wii templo wiip̄u. Mai, Jesús puame to macāāna cajũgoñubueri majā mena ruiyup̄u. Na caquetibuj̄urijere tũgon̄ baiyup̄u. Tunu bairoa narē, “¿Dope bairo ĩgaro to ĩñati tie?” na ĩ jēniñanucũñup̄u. ⁴⁷ Bairi nipetiro camasā cū caĩmasĩrījērē tũgorā, narē cū cayurije cūārē tũgorā, cū tũgocōā maníasuparā. “Cawīmau nimicūā, masĩjāñuñami,” ĩñuparā na puame, Jesure. ⁴⁸ Bairi yua, cū pacua top̄u cū bócayparā. Cū bóca, qũĩña ac̄uacoasuparā. Cū paco puame atore bairo qũĩñupō:

—Macū, ¿nopēĩ jāārē, bairo m̄u baiyati? Ȳu, m̄u pacu mena m̄urē yoaro jāā macāmiap̄u. Bairi jāā tũgoñarīqũē paiaup̄ —qũĩñupō Marīa Jesure.

⁴⁹ Bairo cō caĩrō tũgo, cō ĩñup̄u:

—¿Nopēĩrā yure mujāā macāati? Ȳu Pacu yure cū carotirijere yu caátigaro, ¿mujāā masĩētīati? —cō ĩñup̄u Jesús Mariare.

⁵⁰ Bairo cū caĩrījērē tũgomasiēsúparā cū pacua puame. “¿Dope bairo ĩgu qũĩñati marī macū?” ĩcōañuparā.

⁵¹ Cabero yua, na mena tunucoásúp̄u Jesús Nazaret macāp̄u. Bairo top̄u eta, ācū yua, cū pacua na caĩrōrē bairo caroaro ȳuyup̄u. Mai, cū paco puame cū caátīānierē caroaro tũgoña qũēnocōā

āninucūñupō cō yeripū. ⁵² Jesús puame cū catūgoñarījē, cū rupau mena baticōā usaásupū. Bairi Dios puame cū caátianierē caroaro qūññajesoyupū. Camasā cūā caroaro qūññajesoyuparā Jesure.

Juan el Bautista en el desierto

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

3 ¹⁻² Cabero yua, nocānacā rūmūrī bero, Juan ānacū desierto cayucūmanopū āninucūñupū, Zacarías ānacū macū majū. Mai, tiwatoa Tiberio cawāmecucu nipetiro yepa quetiupau āñupū. Merē wāmori peti jīcā rupo pēnirō cānacā cūmarī majū quetiupau āñupū Tiberio. Apei, Poncio Pilato cawāmecucu Judea yepa macāānarē cūrē carotibojau āñupū. Apei cūā Herodes cawāmecucu Galilea yepa macāānarē cūrē carotibojau āñupū. Apei, Herodes bai cūā, Felipe cawāmecucu Iturea, Traconite puga yepa macāānarē cūrē carotibojau āñupū. Apei cūā Lisania cawāmecucu Abilinia yepa macāānarē cū rotibojayupū cū cūā Tiberiore. Tunu bairoa Anás, Caifás cawāmecucu sacerdote majā quetiuparā majū āñuparā na cūā. Tiwatoa majū Dios Juarē cū quetibujū āñesēarotiyupū yua. ³ Bairo cū cairō tūgo, topū ásúpū Juan, Río Jordán na cairī yaa tūnipū. To macāānarē atore bairo na ī quetibujuyupū: “Tūgoña qūēnoña roro mujāā caátianierē. Tie mujāā cabairijere cū tūgoña jēniña mujāā majū Diore. Tunu bairoa cabautizarotiparā mujāā āniña. Bairo mujāā caáto, mujāā netōgumi Dios,” na īñupū Juan to macāānarē. ⁴ Atore bairo ī woatu quetibujucūñañupī Isaiás ānacū, Dios yau profeta Juan cū cabaipere:

“Bairo īgumi jīcāū desierto cayucūmanopū caānicōāniatacū:

‘Marī Quetiupau yoaro mee etagumi.

Torena, caroaro cariape ānicoteya.

Camasā na quetiupau cū caetaparo jūgoye cū caatípawārē na caqūēnorōrē bairo cū qūēnoyuya mujāā cūā.

⁵ Na puame na quetiupau cū caatípawāpūre ope to caāmata, ñerī mena tore cūbiayama.

Tunu bairoa ūtā buri to caāmata, yesea qūēnoñama.

Tunu bairoa carupa betori cūā to caāmata, cariape qūēno āmewiyoyama ti wāārē.

Caroa wāā majū qūēnoñama cū caatípawārē.

Tore bairo mujāā cūā marī Quetiupau cū caetaparore caroaro qūēnoyuya mujāā yeripū.

⁶ Bairo nipetiro camasā narē Dios cū canetōōroticūrīcūrē qūññagarāma,’ īgumi cayucūmanopū caānicōāniatacū,”

ī woatu quetibujū jūgoyeticūñupī Isaiás ānacū Juan cū caīquetibujupeere.

⁷ Bairo Isaiás cū caīwoatuquetibujuro bero, cayoato bero Juan puame etayupū. Bairo cūrē cabautiza rotiratīatanarē atore bairo na ī quetibujuyupū: “īMujāā caītopairā, āña pūnaarē bairo caāna mujāā caānoi, mujāā yu bautizaecu! Atore bairo mujāā ī tūgoñarā: ‘Dios camasārē cū caīñabeserī rūmurē popiye marī cabaiubujioatajere oco mena marī cosenetōbujioumi,’ mujāā ī tūgoñarā. ĩNamū mujāā cū quetibujuyati, ‘Tie mena jāā netōgarā,’ mujāā caīrījērē? Bairo puame mujāā caátianierē boya:

⁸ Roriye mujāā caátiere yapapuari caroaro ānajē puame átijūgoya. Bairo mujāā caáto, camasā nipetiro īñarā, ‘Torena, na yerire merē wasoa yaparoupa,’ ī masīgarāma. Tunu bairoa, ‘īMarīā, Abraham ānacū pārāmerā marī caānoi, marī netōōgumi Dios!’ ī tūgoñaeticōāña. Bairo mujāā

caĩtũgoñamiatacũārē, dope bairo átinetōmasiā maniña. Dope bairo Dios boũ, atie ũtā rupaa mena Abraham pārāmerārē bairo átiqũēno jēñomasĩñami. ⁹Bairi caroaro mujāa caápericōāta, jĩcāũ yucũ, carĩca maniirē quetĩjoerocacōāricārōrē bairo mujāa átiřecōāgumi Dios mujāa cūārē. Petoaca rusaya mujāārē Dios cū caĩñabesepa rūmũ, na ĩ quetibũjũyupũ Juan cūrē cabautiza rotiratiatanarē.

¹⁰Bairo cū caĩrō tũgo, atore bairo qũĩ jēñiñañuparā to macāña capāārā:

—Tame, toroque, ģñerē jāā átiũjũocuti?

¹¹Bairo na caĩjēñiñarō tũgo, Juan puame atore bairo na ĩñupũ:

—Nii ũcũ jutiro pugaro cacũgoũ, apeĩ cacũgoecũre jĩcārō cū nuniáto. Tunu bairoa ũgarique cacũgoũ, apeĩ cacũgoecũre cū batoáto —na ĩ quetibũjũyupũ Juan catũgorā etarārē.

¹²Na watoa etayuparā jĩcāārā dinerore jejobojari majā. Roma gobiernorē camasā yaye dinerore impuestos cawāmecutiẽre jejobojari majā etayuparā, cū bautiza rotirána Juarē. Na cūā qũĩ jēñiñañuparā:

—Cabuei, ģdope jāā caátore cū boyati Dios?

¹³Bairo na caĩjēñiñarō tũgo, atore bairo na ĩ quetibũjũyupũ:

—Mujāa quetiuparā na carotiricarō jĩcārō tũni jeya. Tie netōrō jeeticōāña.

¹⁴Cabero tunu soldaua cūā cū eta, qũĩ jēñiñañuparā:

—Jāā ate, ģñerē jāā caátiere cū boyati Dios?

Bairo na caĩjēñiñarō tũgo, na cūārē na ĩ quetibũjũyupũ:

—Tutuaro mena camasārē na ģmaeticōāña. Tunu na busũjāētićōāña caáperārē, marĩrē na wapatiáto, ĩrā. Tunu mujāa capapee wapare mujāa quetiuparā na cajorijerea tocārōā

useanicōāña. Bonemoeticōāña —na ĩ quetibũjũyupũ Juan soldauare.

¹⁵Camasā puame Juan cū caque-tibũjũrije jũgori butioro tũgoñañuparā. Bairi nipetiro camasā na yeripũ atore bairo ĩ tũgoñañuparā: “ģĀni, Juan, Mesías, Dios cū cajou majũ cū ānicuti?” āmeo ĩ tũgoñañuparā na majũ. ¹⁶Bairo na caĩtũgoñarō, Juan puame atore bairo na ĩ quetibũjũyupũ: “Yũ paarique niña mujāārē oco mena yũ cabautizarije. Yũ paarique to cañumiatacũārē, yũ bero caetaũ cū capaarije puame ģñunetōgaro. Cū roque Espĩritu Santore jōmasĩgumi camasāpure. Tunu bairoa camasā roro na catũgoñarĩjē na wasoao joroque na átiũgumi. Cū roque yũ netōrō caānima-jũũ nigumi. Bairi yũ puame jĩcārō tũni yũ átipeyomasĩētiña. ¹⁷Yũ bero caetapau puame marĩ ģñabesegumi. Bairo carorārē na beseregumi. Trigo aseri carorijere joerocacōāricārōrē bairo camasā carorārē na beseregumi. Caũpetieti peeropũ na joeregumi. Caroarā roquere caroaro na qũēnogumi. Trigo caroa majũrē caroaro na caqũēnocũrōrē bairo caroaro na qũēnogumi caetapau cū yarā majũrē,” na ĩ quetibũjũyupũ Juan catũgorā etarārē Jesús cū caátipeere.

¹⁸Bairo yua, atore bairo capee wāme, camasārē na quetibũjũyupũ Juan caroa queti majũrē. ¹⁹Bairo caroaro cū caquetibũjũmiatacũārē, quetiupau gobernador Herodes cawāmecũcũ puame Juan cū caĩrĩjērē tũgousaesupũ. Mai, Herodes bai Felipe ñumōrē cō ģmañupũ. Herodías cawāmecũco mena āninucũñupũ. Tore bairo apeye ũnie cūārē roro majũ ásupũ Herodes. Bairo bairi roro cū caátiere cū quetibũjũmiñupũ Juan Herodere. ²⁰Cabero Herodes puame cū caĩrō tũgo, nemorō roro ásupũ. Juarē preso jorica wiipũ cū jorocacōāñupũ yua.

Jesús es bautizado

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Mai, Juan puame to macãana nipe-tirârê oco mena na bautizayupũ. Bairo cû caáto watoa, Jesús cûârê cû bautizayupũ. Bairo Jesús cû cajênirîpaña yua, jôbui ămurecôo puame pãânucã-coasuparo. ²² Bairo capârô yua, buare bairo ruiasúpũ Espíritu Santo, Dios Yeri majũ, Jesús tũpũ. Bairo cû cabauriató, jôbuiupũ busurique atore bairo î ocajoyuparo:

—Mũ, yũ macũ, yũ camai majũ, mũ ãniña. Mũ caátianierê ñiñajesoya butioro —ĩ busũ ocajoyuparo jôbuiupũ busurique.

Los antepasados de Jesucristo

(Mt 1.1-17)

²³ Bairi yua, Jesús camasârê cû caque-tibujũjũgoripau treinta años majũ cũ-goyupũ. Mai, Dios macũ cû caãnimiat-acũârê, “Cũ pacũ José niñami,” qũĩ tũ-goñañuparã camasã Jesure.

José puame Elí cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

²⁴ Elí puame Matat cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Matat puame Leví cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Leví puame Melqui cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Melqui puame Jana cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Jana puame José cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

²⁵ José puame Matatías cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Matatías puame Amós cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Amós puame Nahúm cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Nahúm puame Esli cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Esli puame Nagai cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

²⁶ Nagai puame Maat cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Maat puame Matatías cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Matatías puame Semei cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Semei puame Josec cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Josec puame Judá cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

²⁷ Judá puame Joanán cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Joanán puame Resa cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Resa puame Zorobabel cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Zorobabel puame Salatiel cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Salatiel puame Neri cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

²⁸ Neri puame Melqui cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Melqui puame Adi cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Adi puame Cosam cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Cosam puame Elmadam cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Elmadam puame Er cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

²⁹ Er puame Jesús cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Jesús puame Eliezer cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Eliezer puame Jorim cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Jorim puame Matat cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

³⁰ Matat puame Leví cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Leví puame Simeón cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Simeón puame Judá cawãmecũcũ ãnacũ macũ ãñupũ.

Judá pñame José cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

José pñame Jonám cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Jonám pñame Eliaquim cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

³¹ Eliaquim pñame Melea cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Melea pñame Mena cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Mena pñame Matata cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Matata pñame Natán cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

³² Natán pñame David cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

David pñame Isaí cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Isaí pñame Obed cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Obed pñame Booz cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Booz pñame Sala cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Sala pñame Naasón cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

³³ Naasón pñame Aminadab cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Aminadab pñame Admin cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Admin pñame Arni cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Arni pñame Esrom cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Esrom pñame Fares cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Fares pñame Judá cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

³⁴ Judá pñame Jacob cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Jacob pñame Isaac cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Isaac pñame Abraham cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Abraham pñame Taré cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Taré pñame Nacor cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

³⁵ Nacor pñame Serug cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Serug pñame Ragau cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Ragau pñame Peleg cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Peleg pñame Heber cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Heber pñame Sala cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

³⁶ Sala pñame Cainán cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Cainán pñame Arfaxad cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Arfaxad pñame Sem cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Sem pñame Noé cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Noé pñame Lamec cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

³⁷ Lamec pñame Matusalén cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Matusalén pñame Enoc cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Enoc pñame Jared cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Jared pñame Mahalaleel cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Mahalaleel pñame Cainán cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

³⁸ Cainán pñame Enós cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Enós pñame Set cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Set pñame Adán cawātescsu ānacū macū āñupŭ.

Adán pñame Dios cū caqũenojũgoricu ānirĩ cū macũrẽ bairo caacũ āñupŭ yua.

Jesús es puesto a prueba

(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

4 Bairo Juan Jesure cū cabautizaro bero, Jesús pñame Espíritu Santo,

Dios Yeri cū camasiōrījē carusaecu majū ānicōāñupū. Bairo cū caāno yua, Jesure, Rio Jordán caāniatacure cū jūgoásúpū desierto cayucumanopu Espíritu Santo puame. ²Bairi desierto cayucumanopu cuarenta rūmurī majū āñupū. Bairo topu cū caāno yua, wātī puame rorije cū átirotimiñupū Jesure, “Cariape cū átinucūñati,” i. Tunu topu ācū, ñe ūnie ūgae-supu Jesús. Bairi cuarenta rūmurī bero yua, queyarique tūgoñāñupū. ³Mai, wātī puame atore bairo cū átirotimiñupū Jesure:

—Mū, Dios macū mū āniña. Bairo cariapea Dios macū caācū ānirī, atia ūtārē pan qūñorī ūgaya —qūñupū wātī Jesure.

⁴Bairo cū cairō tūgo, atore bairo puame qūñicōāñupū Jesús:

—Mū cairōrē bairo yu áperigu. Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū ricaati yu átirotietiya. Bairo iña ti tuti: ‘Ūgarique marī cauganucūrō jeto boetiyami Dios. Nipetirije cū yaye quetibujuriquere marī catūgoñarījē cūārē boyami,’ i quetibujuya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūñupū Jesús wātīrē.

⁵Bairo cū cairō bero, wātī puame Jesure ūtāū buipū cū neásúpū. Topu etari yua, qūññoñupū ati yepa macāāna tocānacāñupua macāāna quetiuparā na carotimasirīpaurire. ⁶⁻⁷Bairo qūñño yaparo, bairo qūñupū tunu Jesure:

—Atie murē yu caññorījērē yu cūgoya. Bairi noo yu caboure cū yu nuninetō-masiña. Mū puame mū cabooata, tocā-nacā macā macāānarē carotimasirījērē murē yu nunigu. Nipetiro camasā murē iroagarāma, rūpopaturi mena etanumurī yure mū cañroaata. Carotimasī mū ānio joroque mū yu átigu. “Jau,” miwā — qūñupū wātī Jesure.

⁸Bairo cū cairō tūgo, bairo qūñupū Jesús:

—Mū cairōrē bairo yu áperigu. Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū ricaati yu átirotietiya. Bairo iña ti tuti: ‘Jicāūā niñami marī cañroa, Dios jeto. Cū cairījē jetore tūgoya,’ i quetibujuya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūñupū Jesús wātīrē.

⁹Bairo cū cairō bero, wātī puame Jesure cū neánemoñupū. Jerusalén macāpu Dios ya wii, templo wii buipū cū neánemoñupū. Bairo topu eta, qūñupū wātī Jesure:

—Mū, Dios macū mū āniña. Bairo cariapea Dios macū caācū ānirī, mū majū patīñarui ácūja jō yepapu. Mū riaecu. ¹⁰Tore bairo i quetibujuya Dios yaye queti:

‘Dios puame cū yarā ángelea majārē mū coterotigumi.

¹¹Na, ángelea majā, mū bocāñegarāma ūtā rupaapu mū cañarocapeaeti-parore bairo irā,’

i quetibujuya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūñupū wātī Jesure.

¹²Bairo cū cairō tūgo, bairo qūñupū Jesús:

—Bairo mū caīquetibujurore bairo caimiatacūārē, mū caátirotirore bairo yu áperigu. Bairo yu caāto boetiyami Dios. Ape wāme ape pūrōpu atore bairo i quetibujuya: ‘Marī Quetiupau Diore cū camasirījērē átiepecōārī cū jēniet-icōāña,’ i quetibujuya Dios yaye queti na cawoaturica tutipū —qūñupū Jesús wātīrē. Cū yuesupu.

¹³Bairi wātī puame ape wāme roro cū átiroti masiēsúpū. Bairo átiroti masiētīrī yua, Jesure cū aweyocoásúpū mai.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴Bairo cabero Jesús Galilea yepapu Espíritu Santo cū camasirījē mena ñe ūnie rusaricaro mano tunucoásúpū yua. Bairi to macāāna nipetiro camasā ti

yepa tūni macāāna puame cū cabairijere tūgorā tocānacāpua āmeo quetibūju netōōnuparā na majū. ¹⁵ Jesús puame tocānacāpauri na cañubuenenarī wiiripure camasārē na quetibūjuyupū. Bairo cū caīquetibūjuro, camasā nipetiro qūiroayuparā.

Jesús en Nazaret

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Cabero Nazaret cawāmecuti macāpu etayupū tunu Jesús. Cawīmau ācū, cū cabutirica macāpu etayupū. Topū eta, ti macā macāāna na cañubuenenarī wiipure jāānupū yerijāricā rūmū caāno. Bairo jeto ātinucūnupū Jesús ti rūmū ūnorē. Bairi ti wii camasā riapepū nucūnupū, Dios ya tutire jūgoquetibūjugū. ¹⁷ Bairo cū cabairo, profeta Isaías ānacū cū cawoaturiquere cū nuniñuparā. Bairo cū na canunirō, ti pūrō macāājē quetibūjuri que jīcā wāmerē bōcayupū. Atore bairo caīrīpaure bōcayupū:

¹⁸ —“Espíritu Santo yu mena āniñami merē, Dios yure cū caroticūrīcārōrē bairo yu caátiparore bairo ī.

Yu mena āniñami, cabopacarārē caroa quetire na yu caquetibūjuparore bairo.

Yu jowī Dios, camasārē cū caqūēnoparore bairo na yu caquetibūjuparore bairo ī.

Jīcāārā preso cañe ecoricarārē bairo caāna niñama.

Aperā cacaapee iñaenarē bairo niñama.

Aperā wātīrē roro caátiecorārē bairo caāna niñama.

Na ūnarē yu caqūēnoparore bairo ī, yu jowī Dios.

¹⁹ Camasārē Dios cū canetōrī yutea caetarore yu quetibūju rotijowī yua,”

iña ati pūrō —na ī quetibūjuyupū Jesús cūrē catūgori majā, sinagoga wii macāānarē.

²⁰ Bairo ti pūrōrē iñayaparo, ti tutire biayupū. Bairo āti yua, ti wii papera tutirire cacoteire cū pitinuniñupū. Pitinuni, etanumucoasupū Jesús. Bairo cū caāto, nipetiro camasā qūīnacōā ūsayuparā. ²¹ Bairo cūrē na caīñausaro, atore bairo na iñupū Jesús:

—Isaías ānacū cū caīquetibūju woaturicua yu āniña. Āmerē cū caīquetibūjurarore bairo baietaya —na iñupū Jesús ti wii macāānarē.

²² Bairo cū caīrō tūgorā, cū caīrījērē tūgo acūacoasuparā. Atore bairo iñuparā:

—Ago tame, āni, caroaro jīcārō tūni busuyami. ¿José macū mee cū āniñati? Bairo cūā nimicūā, ¿caroaro cū masīñati? —āmeo ī busuyuparā na majū.

²³ Cabero Jesús puame na iñupū tunu:

—Ati yepa macāāna apei narē cū cacatiorore borā, cū na cañnucūrōrē bairo mujāā cūā yu mujāā ī tūgoñarā: “Mu, ūcotiri majōcu, mu majūā ūcoti catioya. Bairi Capernaupure ācū, mu caátijēñorīqūērē bairo atore, mu ya macāpu cūārē mu átigu, Dios cū cajon mu caāmata,” yure mujāā ī tūgoñarā —na ī quetibūjuyupū Jesús ti wii macāānarē.

²⁴ Ī quetibūju yaparo, bairo na iñupū tunu:

—Cariape mujāārē niña: Ni ūcū Dios yau profetare cū ya macā macāāna cū boenama. Noa majū qūiroaenama.

²⁵ Tunu bairoa marī nīcū profeta Elías ānacū, cū caāni yuteapū cawapearā rōmirī capāārā āñuparā. Ati yepa Israel yepapure itia cūma ape cūma recomacā caoco ocaeti yuteare capāārā āñuparā. Tunu ti yuteare butioro auariarique āñuparō. ²⁶ Bairo capāārā na ūna na caānimiatacūārē, cawapearā rōmirī jīcāōā na mena macāācō jetore cū juātínemo rotiyupū Dios Elīare. Sarepta cawāmecucore ape yepapū Sidón

macãacôrê cõ juátinemo rotiyupũ.
²⁷ Tunu bairoa profeta apeí Eliseo cawãmecucu ãnacũ cũ caãni yutea carupau boarã capãarã ãnuparã ati yepapure. Bairo capãarã na ãna na caãnimiatacũarê, jĩcãũã na mena macãacũ jetore cũ catorotiyupũ Dios Eliseore. Naamãn cawãmecucure, ape yepa, Siria yepa macãacũrê cũ catorotiyupũ —na í quetibujuyupũ Jesús cũ ya macã macããnarê.

²⁸ Bairo cũ caĩquetibujuro tũgorã, ñubuerica wii macããna puame butioro asiajãñuñuparã Jesús mena. ²⁹ Bairo cũ mena asia yua, cũ ñe, ti macã jũgoye ãtãũ buipũ cũ neásúparã. Bairo topũ etarã, cũ tuneroca ñojogamiñuparã Jesure. ³⁰ Bairo na caátigamiatacũarê, Jesús puame na watoapũ, cũ jãã í masĩã mano, na netõ acoásúpũ.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

(Mr 1.21-28)

³¹ Cabero Galilea yepapũ Capernaum cawãmecuti macãpũ acoásúpũ Jesús. Topũ eta, yerijãrĩcã rũmu caãno na jũgobueyupũ camasãrê. ³² Carotimasĩ cũ caĩquetibujurore bairo na quetibujuyupũ. Bairo cũ caquetibujurijere tũgorã, to macããna puame tũgo acuacoasuparã.

³³ Mai, ti wii sinagoga ñubuerica wiipũ ãñupũ jĩcãũ wãtĩ yeri pũna cacũgon. Bairo Jesús cũ cabueãno, wãtĩ yeri pũna cacũgon puame atore bairo butioro qũ awajayupũ:

³⁴ —Mũ, Jesús Nazaret macãacũ, ¿nopẽĩ mũ atĩati jãã ture? ¿Jããrê rei acú mũ baiyati? Murê jãã masĩjãñuã. Mũ, Dios macũ, cañuu, mũ ãniña —qũ awajayuparã wãtĩ yeri pũna, caũmu risero mena jũgori.

³⁵ Bairo na caĩrõ tũgo, na ññupũ Jesús:

—¡Busueticõãña mujãã! ¡Ñni caũmu rupaure witi ánája! —na ññupũ Jesús wãtĩarê.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, wãtĩ yeri pũna puame caũmurê cũ jũgoñãñupũ yepapũ, cũrê caĩnarĩ majã watoare. Bairo áticõã, roro cũ átiri mee witicoásúpũ. ³⁶ Bairo caũmurê cũ caátiere ñnarã, nipetiro camasã qũĩña acuacoasuparã.

—¿Ñe to ãñĩnati cawãma Jesús cũ carotirije? ¡Nocãrõ caroaro majũ cũ masĩnati! Wãtĩ yeri pũna cũã cũ yucõãñama. “Witi ánája,” cũ caĩrõ, witicoayama yua —ãmeo ññuparã na majũ Jesure.

³⁷ Bairo cũ caáto bero, cũ tũgoyuparã camasã nipetiro ti yepa tũni macããna, Jesús cũ caátiere, cũ camasĩrĩjêrê yua.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Bairo na quetibujũ yaparo, na ñubuerica wiire witicoásúpũ Jesús. Ti wiire witiã, jããcoasupũ Simón cawãmecucu ya wiipũ. Mai, Simón mañicõ puame riãjãñuñupõ. Butioro bugoyupo. Bairo cũ cajããrõ, cũ quetibujuyuparã cabucuo cõ cariarijere. ³⁹ Bairo na caĩquetibujuro tũgo, cõtu eta, “Bugoye tocãrõã jãnaña cõrê,” ññupũ. Bairo cũ caĩrõ, jicoquei jãnacuasuparo bugoye puame. Tocãrõã caticoasupo. Bairo catiácó yua, tocãrõã ugárique na qũẽnonuñupõ Jesujããrê.

Jesús sana a muchos enfermos

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Cabero muipũ cũ cajããrĩpau, canaioatĩpau caãno Simón ya wiipure etayuparã nipetiro ti macã macããna. Dise ñnie riaye caãno cãrõ cacũgorã yarã puame na neasúparã Jesús tũpũ. Bairo Jesús puame na caetaro ñña, nipetirãrê na catiopyupũ. Cũ wãmorê na bui ñĩgãpeori tocãnacã wãme riaye cacũgorãrê na catiopyupũ. ⁴¹ Tunu bairoa

na mena macãana cariarã capããrã wãtĩ yeri pũnarẽ cacũgorã cũãrẽ na netõõnupũ Jesús. Bairo cũ caáto, wãtĩ yeri pũna puame qũĩ awajayuparã, bairo witi áná:

—¡Mu roque Dios macũ mu ãniña! — qũĩnuparã.

Bairo na caĩmiatacũãrẽ, Jesús puame na ñrotiesupũ. Yũ, Mesías, Dios cũ cajou yũ caãnierẽ na quetibujeticõãto ñ, bairo na ñrotiesupũ.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

(Mr 1.35-39)

⁴² Ape rũmu cabusuatĩpau Jesús wãcã, ti macãrẽ witicoásupũ. Bairo ácũ yua, etayupũ Jesús camasã na camanipaupũ. Bairo topũ cũ caãno, ti macã macããna cũ macãñuparã. Bairo cũ macãrĩ, cũ etacoasuparã. Alore bairo qũĩnuparã:

—Aperopũ mu ápewa. Jãã mena mu ãnicõãwã — qũĩnuparã.

⁴³ Bairo na caĩrõ tũgo, bairo na ñnupũ Jesús:

—Ape macãã macããna cũãrẽ na yũ quetibujugũ. Caroa quetire, Dios cũ carotimasĩrĩpau caetare na yũ quetibujũ masĩõgũ. Torecuna, yũ jowĩ Dios ati yepapũre —na ñnupũ Jesús ti macã macããnarẽ.

⁴⁴ Cabero cũ caĩrõrẽ bairo quetibujũ ñesẽãñupũ Jesús Judea yepapũre. Ñubuerica wiiri macããnarẽ na quetibujũ ñesẽãñupũ Jesús.

La pesca milagrosa

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

5 Ape rũmu utabucũra Genesaret cawãmecutira tũnipũ ãñupũ Jesús. Topũ cũ caãno, camasã puame Dios yaye quetire tũgogarã, cũtũ neñañuparã dope baía masĩã manopũ. ² Bairo na cabairo yua, tira tũnipũ ññajoyupũ Jesús pũga cũmuu, capaca turorica cũmuu majũrẽ. Mai, ti cũmuu uparã mañuparã.

Na cũmuurẽ maa weyo, paputiropũ na bapĩ yucũre coserã baiyuparã. Wai pajĩãrĩ majã ãñuparã. ³ Bairi Jesús puame ti cũmua jĩcãrẽ ájããñupũ Simón ya cũmua majũrẽ. Bairi Simorẽ jõjãñurĩ tuwiyo rotĩjoyupũ. Simón puame, “Jau,” ñ, cũ tuwiyo joyupũ. Bairo ti cũmuapũ jãñarĩ Jesús puame petapũ canucũrĩ majãrẽ caroaro na quetibujũ jũgoyupũ. ⁴ Bairo na quetibujũ yaparori bero, atore bairo qũĩnupũ Jesús Simorẽ:

—Jito, utabucũra recomacũpũ marĩ átõca. Topũ etari mujãã bapire mujãã roca ñuawa. Bairo ána, marĩ wai pajĩãgarã — qũĩnupũ Jesús Simorẽ.

⁵ Bairo cũ caĩrõ tũgo, Simón puame qũĩnupũ:

—Cabuei, ati ñami jãã wai macãmiapũ. Jãã bocaetiapũ. Maniãma. Baipua, mu caĩrõrẽ bairo yũ átigu. Bapire yũ rocañuagu — qũĩnupũ Simón Jesure.

⁶ Bairo Simojãã na caáto, tocãrõã wai capããrã ti bapire jããñuparã. Bairo jããnetõrã yua, na bapĩ worĩ nũcũpũ jããñuparã. ⁷ Bairo capããrã waire ñña acuari, na baparãrẽ ape cũmuapũ caãnarẽ na piijoyuparã. “Jãã juátirasá,” na ññuparã. Bairo na caetaro yua, waire na jejããñuparã. Pũga cũmuapũrea waire na jejããñuparã. Cũmuu puame ruacoabujoyuparo. ⁸ Bairo Simón puame Jesús cũ caátimasĩrĩjẽrẽ ññarĩ, cũtũ rũpopaturĩ mena etanumũrĩ qũĩroayupũ. Bairo áticõã, qũĩnupũ Simón Jesure:

—Yũ Quetiupau, carõu yũ ãniña. Carorije wapa cacũgou majũ yũ ãniña. ¡Bairi yũtũ ãmeina! — qũĩnupũ.

⁹ Mai, butioro ñña acũacoasupũ Simón, Jesús cũ caátimasĩrĩjẽrẽ. Tie jũgorĩ waire capããrã pajĩãñuparã. Bairi Simón, cũ mena macããna cũã ñña acũacoasuparã. ¹⁰ Bairo cũ caáto, Jacobo, cũ bai Juan cũã, Zebedeo pũnaa puame cũã ñña acũacoasuparã. Mai, naa, Simón bapa ãñuparã. Jĩcãrõ wai pajĩãñucũñuparã. Bairi

Jesús puame, Simón bairo cū cairō tūgo, atore bairo qũĩñupũ:

—Simón, uwiecu. Caroaro waire cawāsāmasĩ mu āniapũ, wai na rutieticoáto, ĩ. Āmerē yua, caroaro camasārē caquetibujũ mu ānio joroque mu yu átigu, na yasieticōāto, ĩ—qũĩñupũ Jesús Simorē.

¹¹ Bairo cū cairō bero, Simojāā petapũ maarásuparā. Topũ etarā, na cūmuurē, na apeye ũnie cūārē toa cūcōā, Jesús mena bapacutiracoásuparā.

Jesús sana a un leproso

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Cabero Jesús jicā macāpũ cū caāno, caũmu jicāũ carupau boau puame qũĩña-joyupũ Jesure. Bairo qũĩñajo yua, cũtu etari rupopaturi mena etanumuri Jesure qũĩroayupũ. Bairo qũĩroa, atore bairo qũĩ jēniñañupũ:

—Yu Quetiupau, mu cabooata, yu mu netōōgu yu caboariaye cutiere —qũĩ jēniñañupũ Jesure.

¹³ Bairo cū caijēniñarō tūgo, Jesús puame cū wāmo mena cū pāñañupũ. Bairo áticōā, atore bairo qũĩñupũ Jesús:

—Mu cacatiro yu boya. ¡Bairi mu yu netōōña! —qũĩñupũ cariaure.

Bairo Jesús cū cairō, jicoquei caticoasupũ carupau boamiatacu. ¹⁴ Bairo cū cabairo ĩña, Jesús puame cū quetibujũ rotiesupũ aperārē cū cabaiatajere. Bairo qũĩñupũ:

—Cariape acoácúja sacerdote tũpu. Qũĩñoña mu rupau, mu cacatiatajere. Bairo tunu Diore cū nuniña mu cacatirije wapare. Tore bairo marĩ átirotiyupi Moisés ānacũ. Bairo mu caátiatato bero, nipetiro camasā masĩgarāma mu cacatiatajere yua —qũĩñupũ Jesús carupau boamiatacure.

¹⁵ Bairo Jesús cū caátiatajere camasā na camasĩrōrē cū caboetimiatacūārē, nipetiropũ queti batapeticoasuparo. Bairi capāārā camasā Jesús tũpu

etayuparā. Jicāārā cū yaye busuriquere tũgogarā, bairi aperā na riayere cū netōōrotigarā cũtu etayuparā. ¹⁶ Bairo na cabaimiatacūārē, Jesús puame aperopũ acoásupũ. Ācoa yua, etayupũ Jesús camasā na camanopũ. Topũ Diore cū jēniñupũ yua.

Jesús sana a un paralítico

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Jicā rūmu Jesús camasārē tunu cū caquetibujũāno, fariseo majā, Moisés ānacũ cū caroticũrĩqũērē cajũgobueri majā mena Jesutũre tũgo ruiyuparā. Mai, na, tocānacā macā macāāna caatĩatana āñuparā. Galilea yepa macāāna, bairi Judea yepa macāāna, tunu bairi Jerusalén macā macāāna caatĩatana cūā āñuparā. Bairo na catũgoĩñaruiro, Jesús puame cariayecunārē na catioyupũ. Dios cūrē cū camasĩrĩjē jũgori bairo na catioyupũ Jesús. ¹⁸ Bairo camasārē cū cacatioāno, caũmua Jesutũ etanemoñuparā tunu cariaũ, ñicārĩ cabũuricu mena. Mai, na canerĩ coro mena cū neasuparā ñicārĩ cabũuricure. Jesutũre cū cũgamiñuparā, marĩ yaure cū catioáto, ĩrā. ¹⁹ Bairo cũtu cū cũgamirācũā, ti wii pupearũ na yaure cū nejāā masĩesuparā, camasā capāārā na cajiraro jũgori. Bairi wii buipũ wāmucoásuparā ñicārĩ cabũuricu mena. Ti wii buipũ etarā, ope qũēnorĩ, cū pitiruiro joyuparā pũũ rupo wēērĩ mena Jesús tũpu ñicārĩ cabũuricure. ²⁰ Bairo na caáto ĩña, Jesús puame tũgoña masĩñupũ na catũgoñarijē. “Yu camasĩrĩjē cariape tũgoñatutuayama,” na ĩ tũgoñañupũ. Torecu, atore bairo qũĩñupũ Jesús ñicārĩ cabũuricure:

—Yu yau, merē mu carorije wapare yu netōōcōāña —qũĩñupũ Jesús.

²¹ Bairo cū cairō, ti wii macāāna Moisés ānacũ cū caroticũrĩqũērē cajũgobuerā, aperā fariseo majā mena āmeo ĩ jēniñañuparā na majũ Jesús cū caĩata-

jere tūgori, “¿Namū ūcū majū caūmu cū āniñati, ‘Yū yaū, merē mū carorije wapare yū netōña,’ caīā? Dios jeto netōomasīñami marī carorije wapare. Āni, Jesús, Diore cū netōnucāū ātiyami bairo cū caīrījē mena,” āmeo ī busuyuparā na majū.

²² Masīcōāñupū Jesús cū yeripū na caāmeobusurijere. Bairi atore bairo na īñupū:

—¿Nopēirā yū caīatajere tūgori, mujāā tūgoñarīqūē paiyati? ²³⁻²⁴ “Mū carorije wapare yū netōña,” ānirē yū caīata, “Bairo īcōāū īñami,” mujāā ībujiorā. Bairāpua, “Wāmūnucāña,” cūrē yū caīata, to bero cū cawāmūnucāto īñarā roque, “Bairo īcōāū mee īñami Jesús,” mujāā ībujiorā. Yū, Camasā Jūgocu, ati yepapū yū carotimasīrījērē mujāā camasīparore bairo, tiere nīgu —na īñupū Jesús fariseojāārē.

Ī yaparo, cū caīrōrē bairo qūīnemoñupū Jesús nīcārī cabūūricure:

—Mūrē nīña: ¡Wāmūnucāña! Mū cacūñarī corore nepusari mū ya wiipū tunu ácúja. Merē mū riayere yū netōña —qūīñupū.

²⁵ Bairo cū caīrō tūgo, tocārōā jicoquei wāmūnucā yua, cū cacūñarī corore ne pusa, ti wiire witicoásúpū cū nīcārī cabūūmiatacū pūame. Diore basapeorī, cū ya wiipū acoásúpū yua. ²⁶ Bairo cū caátō īñarā, nipetiro camasā tūgoña acuari, atore bairo īñuparā:

—Ago tame, ¿diwatoa ūno tore bairo caroa majūrē marī īñarī? Marī īñaepū. ¡Camasī nīñami Dios! —qūī basapeoyuparā nipetirā.

Jesús llama a Leví

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Cabero acoásúpū Jesús tunu. Bairo ácú, Leví cawāmecūcure qūīñajoyupū. Mai, Leví pūame Roma gobiernorē camasā yaye dinero impuesto na caīrījērē jejjobojari majōcu āñupū. Bairi cū ca-

paari aruapū cū caāno, qūīñajoyupū Jesús Levīre. Bairo qūīñajori bero, cūtu etaátī, atore bairo qūīñupū:

—Jito, yū bapacusa.

²⁸ Bairo cū caīrō tūgo, tocārōā jicoquei Leví pūame cū yaye paarique nipe-ti-rore cūcōā, Jesús mena bapacuti ácú acoásúpū yua.

²⁹ Nocārō bero Leví cū ya wiipū bose rūmū jūgo qūēnoñupū. Bairo bairi ti rūmūrē cū ya wiipū capāārā camasā āñuparā cū capījoatana. Na mena macāāna jīcāārā Leví ūna, gobiernorē camasā yaye dinerore cajejobojari majā āñuparā. Na ūna Jesujāā mena ūga bapacūsuparā. ³⁰ Bairo na caugabapacutore īñarā yua, fariseo majā pūame na ī tutiyuparā Jesús cū cabuerārē. Na yarā, Moisés cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā mena atore bairo na ī tutiyuparā:

—¿Nopēī dinero jejori majā mena, bairi aperā roro caāna mena mujāā etiuga bapacutiya? Roro mujāā ātiya —na ī tutiyuparā fariseojāā Jesús cū cabuerārē.

³¹ Bairo na catutiro tūgo, bairo na īñupū Jesús:

—Ūcotiri majōcure bairo yū āniña ati wiire. Ūcotiri majōcu ápériyami cacatirā na caāni wiiripure. Cariarā na caāni wi-iri jetore etanucūñami, na ūcoti etau. Bairi ānoa mena yū āniña. Na carorije riayere bairo caānierē netōōū ácu yū atīapū. ³² Torecuna, yū apū ati yepapure. “Caroarā marī āniña,” caītorārē na yū macāētiña. Aperā, “Carorije wapa marī buicutiya,” caītūgoña yapapuarā roquere na macāūacú yū apú, na yeri wasoáto, ī —na ī quetibūjuyupū Jesús fariseojāārē.

La cuestión del ayuno

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Cabero Jesure qūī jēniñañuparā tunu to macāāna camasā:

—Ugarique betiri Dios jetore cū jēn-inucūñama Juan cū cabuerā. Fariseo majā na cabuerā tore bairo átiyama na cūā. Mū cabuerā puame áperiyama. ¿Nopēirā na ugarique betietinucūñati? —qūī jēniñañuparā to macāāna Jesure.

³⁴⁻³⁵ Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na iñupū Jesús:

—Caroarō yū caátiere mujāā tūgo-masiētīña. Caūmū cawāmojiyapaure bairo yū āniña. Cū yarārē bairo niñama yū cabuerā. Caūmū cū cawāmojiyari rūmurē cū yarā nipetirā ugayama paio, cū mena useanirī āna. Ti rūmurē auatāmuoetiayama. Caūmū cū cawāmojiyaro bero roquere, cū yarā caborā ugarique betiri Diore cū tūgoñajēni ñubuebujiorāma tunu. Narē bairo jāā āniña. Bairi yū mena āna, yū cabuerā auatāmuoetigarāma. Yū camano roquere auatāmuoebujiorāma —na ī quetibujuyupū Jesús fariseo majārē.

³⁶ I yaparo, “Yū yaye cawāma quetire cabucū macāājē mena tūgousa masīā maniña,” īgu, atore bairi wāme na īcōña quetibujanemoñupū Jesús tunu:

—Cabucuro jutirore cawori opere seretuetiyama camasā camasīrā jutiro cawāma asero carugaeti asero mena. Bairo na caápata, ñuetigaro. Cose, ti aserore bopo na caáto, rugagaro. Rugari tūgāwonemogaro pajāñurō cawāma asero puame cabucuro jutirore.

³⁷ Tunu bairoa use oco cawāma qūēnoyaparoriquere piojāētīnucūñama camasā cabucū poa waibucū asero poapure. Bairo na caápata, ti poa wocoagaro, tie oco capāmūrōī. Ti poa macāājē yasigaro. ³⁸ Bairi use ocore cawāma qūēnoyaparoriquere piojānucūñama camasā cawāma poa mena. ³⁹ Tunu bairoa use oco cabucure caetiatana ni ūcū jīcāū cawāmarē boecūmi. Cū puame, “Use oco cabucū

jeto yū ñuña,” ī tūgoñañami —na ī quetibujuyupū Jesús fariseo majārē.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

6 Cabero judío majā na cayerijārī rūmū caāno Jesujāā netoásuparā wesaripū. Bairo netoánā, Jesús cū cabuerā puame queyari trigo apeacarē cacatirijerea peenerī bure ugaījūgoyuparā. Bairo na caáto, fariseo majā puame na iñañuparā. ² Bairo na caáto iña yua, atore bairo na ī tutiyuparā:

—¿Nopēirā ati rūmū ūnorē paariquere bairo mujāā átiyati? Ati rūmū ūnorē caápericōāpee niña mujāā caátie ūnierē —na ī tutiyuparā fariseo majā Jesús cū cabuerārē.

³ Bairo na caītutiro tūgo, atore bairo na iñupū Jesús:

—David ānacū queyamiácū, ¿cū caátajere na caquetibujucūrīqūērē mujāā iñāetinucūñati Dios ya tutipū? Mujāā iñanucūrā. ⁴ Bairo baiyuparo: David puame jāāetayupū Dios ya wiire cū ūmua mena. Ugariquere macāārā jāāetayuparā. Bairi pan āñuparō, caroa Dios yaye majū na caīcūrīqūē jeto. Tie pāārē sacerdote majā jetore na ugarotiyupū Moisés ānacū. Bairo sacerdote majā jeto na caugarije caānimiatacūārē, tie pāārē ugari bero, cū ūmuarē na batonuñupū David —na iñupū Jesús.

⁵ Tunu na inemoñupū Jesús fariseo majārē:

—Yū, Camasā Jūgocu ānirī yū átirotimasīña yerijārīcā rūmū cūārē camasā caroare na caātiānipeere —na ī quetibujuyupū Jesús fariseo majārē.

El hombre de la mano tullida

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Ape rūmū caāno tunu judío majā na cayerijārī rūmū caetaro iña, jāāetayupū Jesús ñubuerica wiipū. Bairo jāāeta, na

buejũgoyupũ. Topũ añupũ jĩcãũ cariapape nũgõã caricáburicu. ⁷Mai, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ cajũgobueri majã, bairi fariseo majã mena Jesús cũ caátigarijere caroaro qũĩña usayuparã, na quetiuparãrẽ busujãgarã. “¿Yerijãricã rũmurẽã cũ catioũãti caricábũure?” ĩ tũgoñañuparã. ⁸Jesús masijãñũñupũ na catũgoñarijẽrẽ. Bairo masimicũã, atore bairo qũĩñupũ caricábũure:

—Tiaya. Ato yũ tũpũ asã.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, wãmũncã, cũ tũpũ etanũcã etayupũ. ⁹Bairo cũ caetaro ãña, atore bairo na ĩ jẽniñañupũ Jesús fariseojããrẽ:

—¿Nerẽ marĩ ánaati ati rũmurĩ ũnorẽ, camasã na cayerijãrĩ rũmurĩrẽ? ¿Cañurijẽrẽ marĩ ánaati, o carorije puamerẽ marĩ ánaati? Cañurijẽrẽ marĩ átigarã. Bopacooro cabairãrẽ marĩ canetõrõrẽ boyami Dios —na ĩñupũ Jesús fariseo majãrẽ.

¹⁰Bairo na ĩ yaparo, nipetirãrẽ na ãña, atore bairo qũĩñupũ Jesús caricáburicũre:

—Mũ ricãre ñupoya.

Bairo cũ caĩrõ, caricáburicu puame cũ caĩrõrẽ bairo ásupũ. Tocãrõã cũ ricã ñucoasuparo yua. ¹¹Bairo cũ caáto ãñarã, fariseo majã puame asia netõcoasuparã Jesús mena. Bairo asia netõcõãti, atore bairo ãmeo ĩ jẽniñañuparã na majũ: “¿Dope bairo marĩ ánaati, Jesure cũ pajãgarã?” Cũ tejãñũñuparã fariseo majã Jesure.

Jesús escoge a los doce apóstoles

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹²Ti rũmurĩrã Diore jẽnigu, ãtãũ buipũ acoásúpũ Jesús. Topũ eta, ti ñamirẽ Diore qũĩ jẽniñubue busucoásúpũ. ¹³Bairo baibusueta, na piiyupũ Jesús cũ cabueparãrẽ. Bairo na caetaro ãña, na beseyupũ pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacãũ majũ. Bese yaparo yua, “Mujãã yu

caquetibũjurotijoparã mujãã ãnigarã,” na ĩñupũ. ¹⁴Bairi pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacãũ majũ añuparã Jesús cũ caquetibũjurotijoparã. Cajũgoye añupũ Simón. Simorẽã qũĩñupũ tunu “Pedro”. Tunu cabero añupũ Pedro bai, Andrés cawãmecucu. Tunu cabero añuparã Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵Mateo, Tomás, apeĩ Santiago. Cũ, Santiago, Alfeo macũ añupũ. Tunu cabero añupũ apeĩ Simón. Cũ puame celotes na caĩrã mena macããcũ añupũ. ¹⁶Tunu cabero añupũ Judas, Santiago macũ puame. Tunu cabero añupũ Judas Iscariote. Cũ puame añupũ Jesure cañerotipau. Tocãrõã ñiñama Jesús cũ caquetibũjurotijoparã, cũ cabesericarã yua.

Jesús enseña a mucha gente

(Mt 4.23-25)

¹⁷Bairo Jesús na bese yaparo, buro bui cañniatacũ ti burore cũ cabuerã mena ruietayupũ yua. Bairo cũ caruiro, capããrã camasã qũĩñacoteyuparã. Na, camasã nipetiropũ caatĩatana añuparã. Torena, Judea yepa macããna, Jerusalén macã macããna, capairiyatũ macã macããna, Tiro, Sidón na caĩrĩ macã macããna cũã nipetiro añuparã. Jesús yaye quetire tũgogarã baiyuparã. Tunu bairoa, marĩ riayere cũ netõõáto, ĩrã baiyuparã. ¹⁸Bairo bairi Jesús puame wãti yeri pũna jũgori popiye cabairãrẽ na netõõñupũ. ¹⁹Bairo to macããna cariyecũnarẽ na catioyupũ Jesús cũ camasĩrĩjẽ mena. Bairi nipetiro camasã cũ pãñagayuparã, marĩ cũãrẽ cũ catioáto, ĩrã.

La felicidad y la infelicidad

(Mt 5.1-12)

²⁰Cabero Jesús cũ cabuerãrẽ na ãña-mai, atore bairo na ĩñupũ:

“Useanirĩ ãña mujãã yũ cabuerã. Capee apeye ũnierẽ cacũgoenarẽ bairo

caāna nimirācūā, āmerē Dios cū caroti-masīrīpau macāāna mujāā āniña.

²¹ “Tunu bairoa aṣanucāmīrācūā, cabero mujāā ugayapigarā. Bairi useanirī āña.

“Tunu bairoa āmerē otimirācūā, cabero useanirī mujāā boyetigarā. Bairi useani āña.

²²⁻²³ “Mujāā, yu yarā majū mujāā āniña. Yu yaye quetire catūgousarā mujāā āniña. Bairo catūgousarā mujāā caānoi, camasā aperā mujāārē tejāñuñama. ‘Jāā mena āmericōāña,’ mujāārē iñama. ‘Moena mujāā āniña,’ mujāārē iñama. Tunu yu, Camasā Jūgocure, yu mujāā catūgousaroi, mujāārē busupaiyama. Tore bairo jeto ásupa na ñicūjāā profeta majā ānana cūārē tirūmupure. Mujāārē tore bairo na caáto iñarā, mujāā useanijāñugarā. Dios mujāārē caroare cū cajopee pajāñurō nigaro. Jōbuipū mujāā caetaro, pairo nigaro mujāārē caroa cū cajopee. Bairo tiere tūgoñarī useanirīqūē mena bairoa ānicōā ninucūña,” na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

²⁴ Ī yaparo, aperā cū yaye quetire cariape catūgogaenarē atore bairo na iñupū: “Mujāā capee apeyere cacūgorā Roque caroaro mujāā āmerigarā. Ati yepapure caroaro ānimirācūā, cabero popiye mujāā netōgarā. ¡Bopacooro mujāā tāmugogārā!

²⁵ “Tunu bairoa mujāā, ‘Ñe ūnie yu rusaetiya,’ caīrā, ¡bopacooro mujāā tāmugogārā mujāā cūā! Āmerē mujāā caborijere cūgomirācūā, cabero mujāā cūgoetigarā.

“Tunu mujāā, roro caīboyetirā, ¡bopacooro mujāā tāmugogārā mujāā cūā! Āmerē boyetimirācūā, cabero roro majū otiri mujāā yapapugarā.

²⁶ “Tunu bairoa mujāā, ati yepa macāāna nipetirā na caīroaricarā ānimirācūā, ¡bopacooro mujāā tāmugogārā mujāā cūā! Tirūmupure

caānijūgoyaricarā cūā bairo átiyayupa profeta majā caītori majā ānanarē,” na ī quetibujuyupu Jesús cūtu catūgorā etarārē.

El amor a los enemigos

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷ Bairo ī quetibujū yaparo, na iñupū tunu: “Bairāpua mujāā, yu yaye quetire catūgousarā puame atore bairo mujāā caátore yu boya: Mujāā pesuare na mairotiya. Rorije na āmeo ápericōāña. Caroa roquere na ása. ²⁸ Roro mujāārē caīrārē, ‘Caroare cū joáto Dios mujāārē,’ na iña. Tunu bairoa mujāārē popiye mujāā baio joroque caánarē na jēnibojaya Diopure. ²⁹ Tunu ni jīcāū ūcū mujāā wasoponarē cū capaata, ape nugōā cūārē cū ēñotaeticōāña. Tunu bairoa apei mujāā pesu puame mujāā jutiro cabui macāātōrē cū caēmaata, mujāā camisa cūārē maieticōāña. ³⁰ Tunu apei cū cājēniata, cū cabopacarijere cū nuniña. Tunu bairoa mujāā cacūgorijere caēmau cūārē, ‘Jāā tunuoña,’ qūīētīcōāña. ³¹ Aperā mujāārē caroaro na canucūbugoro mujāā boya. Torea bairo na cūārē mujāā canucūbugoro ñuña.

³² “Mujāārē camairā jetore mujāā caāmeo maiata, ¿ñe ūnie caroare mujāā āmeo átiyati? Tore bairo átinucūñama Dios yaye quetire catūgousaena cūā. Narē camairā jetore na mainucūñama. Torenā, mujāā Dios yarā ānirī, mujāārē cateerā cūārē na mairotiya. ³³ Tunu bairoa mujāārē caroaro caāna jetore caroaro mujāā caápata, ¿ñe ūnie caroare mujāā átiyati? Tore bairo átinucūñama Dios yaye quetire catūgousaena cūā. Narē caroaro caāna jetore caroaro na átinucūñama. Bairi mujāā, Dios yarā ānirī mujāārē carorije caāna cūārē caroaro na átirotiya. ³⁴ Tunu bairoa mujāārē catunuomasirā jetore mujāā cawasoata, ¿ñe ūnie caroare mujāā átiyati? Tore bairo átinucūñama Dios

yaye quetire catūgousaena cūā. Narē nipetirā na cawasorijere catunuomasirā jetore na wasonucūnama. Bairi mujāā, Dios yarā ānirī mujāārē catunuomasīēna cūārē na rotijoya. ³⁵ Bairi yu yarā, mujāā pesuare na maiña. Caroaro na ātirotiya. Na wasoya mujāā cacūgorijere. ‘Marī tunuomasīēnama,’ ī tūgoñaeticōāña. Bairo mujāā caápata, mujāā cawapatapee pairo nigaro. Caroaro mujāā caátie wapa jūgori pairo nigaro. Dios puame nipetirārē cañnamai niñami. ‘Yu mena mu ñujāñuña,’ cañēna, bairi rorije caána cūārē na ñnamaiñami Dios. Bairi cū pūnaa, nipetirā netōōrō carotimasī pūnaa majū mujāā ānigarā, bairo mujāā caápata. ³⁶ Marī Pacu Dios camasārē cū cañnamairōrēā bairo mujāā cūā mujāā yarārē na ñnamaiña,” na ī quetibujuyupu Jesús cūtu catūgorā etarārē.

No juzguen a otros

(Mt 7.1-5)

³⁷ Bairo ī quetibuju yaparo, na ññupū tunu: “Aperā noo na caátianierē roro busupaieticōāña, mujāārē bairo Dios cūā mujāā caátie, ‘Roro ātiyama,’ cū caītētparore bairo irā. Tunu bairoa camasārē, ‘Carorā mujāā āniña,’ na iētīcōāña, mujāārē bairo Dios cūā, ‘Carorā mujāā āniña,’ mujāārē cū caītētparore bairo irā. Caroaro āsa. Aperā roro mujāārē na caátie masiritiya. Bairo mujāā caápata, Dios cūā roro mujāā caátie masiriyobojagumi. Mujāārē netōōgumi yua. ³⁸ Tunu aperā na cabopacarijere na joya. Bairo mujāā caápata, caroare mujāā jogumi Dios cūā. Petoaca cabopacarārē mujāā cajoata, petoaca mujāā juátigumi. Netōjāñurō mujāā cajoata, netōjāñurō mujāā juátigumi. Aperārē mujāā cajuátato cārō mujāā juátigumi Dios,” na ī quetibujuyupu Jesús.

³⁹ Ī quetibuju yaparo, ape wāme na ī cōñañupū tunu: “Ni jīcāū ūcū caaapee mácū puame, apeī cū bapare cacaapee mácūrē, ‘Mu yu jūgogu,’ cū cañata, ñuetō. Na, pugarāpu opēpu rocajācōābujiorāma. ⁴⁰ Tunu bairoa ni jīcāū ūcū bueri majōcu, cūrē cabuei netōōrō masīētiñami. Bairo masīpeyoe-timicūā, cabero roquere masīpeyōupū, cūrēā bairo masīgumi,” na ññupū Jesús.

⁴¹⁻⁴² “Tunu bairoa jīcāū caūmu cū baire, ‘Mu caapeapu pūrōācā jāñaña. Yu nerocapa,’ quññupū. Bairo quñmicūā, cū puame tutu majū cūgocōāñami cū caapeapu. Tore bairo baiyami jīcāū ūcū pairo roro caátacu cū cūā petoaca roro caátacure, ‘Roro mu baiya,’ cū cū caibusupaia. ¡Caītōpairā mujāā āniña! Torena, mujāā puame roque rejūgoya mujāā carorijere. Bairo ātiri bero roque, mujāā quetibuju masīgarā aperārē rorije na caátie,” na ī quetibujuyupu Jesús.

El árbol se conoce por su fruto

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Ī quetibuju yaparo, na ññupū tunu: “Yucu, caroū puame carorijere rīcacuperiya. Tunu bairoa apeī yucu caroricu caroare rīcacuperiya. ⁴⁴ Tocānacā yucu carīcacūtiire ugarā, tiire marī masīña. Tunu marī caugarije, higuera na cañrījērē marī jeetiya pota yucupū. Tunu bairoa use cūārē marī jeetiya pota wopū. ⁴⁵ Toreā bairo camasā caroarā na yeripū caroaro tūgoñañama. Bairi caroaro busuyama. Aperā carorā na yeripū roro tūgoñañama. Bairi roro busuyama. Marī yeri marī catūgoñamasīrījēpu cañnoi, marī busunucūña,” na ī quetibujuyupu Jesús.

Las dos bases

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ Ī quetibuju yaparo, na ññemoñupū tunu: “Mujāā yu yaye quetire ātigae-

timirăcūā, ħnopēirā, ‘Jāā Quetiupau,’ yure mujāā īnāti? ⁴⁷ Āmerē ape wāme īcōnārī mujāārē yu quetibujugu camasī cū cabairijere. Ni ūcū yutu caetau, yu yaye quetire tūgori, cabero yu caīrōrē bairo caācu atore bairo niñami: ⁴⁸ Tutuari wiire caqūēnourē bairo camasī niñami. Cū puame pupea yeseari cū wii botare ūtā buire nūcōñupū. Bairi cabero ria putaro, oco puame ti wiipu etayuparo. Bairo ti wiire butioro to cajabemiatacūārē, ti wii puame toa nicōñuparō, usuro cū caqūēnorīcā wii ānirī. ⁴⁹ Tunu bairoa apei cūā yu yaye quetire tūgogae-tiri, yu caīrōrē bairo caāpei atore bairo niñami: Tutuaeti wiire caqūēnourē bairo caācū niñami. Cū puame ūtā bui mee cū wii botare nūcōñupū. Paputiropu cū wiire qūēnoñupū. Bairi cabero ria putaro, oco puame ti wiipu etayuparo. Bairo eta, ti wiire butioro to cajaberoi yua, ti wii puame pecoasuparo. Usuetō cū caqūēnorīcā wii ānirī ñee mano ñapeti-coasuparo,” na ī quetibujuyupu Jesús.

Jesús sana al criado de un oficial romano

(Mt 8.5-13)

7 Bairo camasārē na ī quetibuju yaparo yua, acoásupu Jesús Capernaum na caīrī macāpu. ² Mai, ti yepapu āñupū jīcāū, romano soldaua quetiupau capitán. Cū puame capaabojari majōcure cūgoyupu, cū camai majūrē. Ti watoare riajāñuñupū cū capaabojari majōcu puame. Riácūpu baiyupu. ³ Bairo butioro majū cū cariaroi yua, tūgoyupu quetiupau capitán ti yepare Jesús cū caetarijere. Bairo tiere tūgo yua, jīcāārē judío majā cabutoa camasīrārē na pi-iroti joyupu Jesure. “Tāmuri yu yaure cū cation apáro,” na ī piiroti joyupu. ⁴⁻⁵ Bairi yua, Jesutu etarā, tutuaro mena qūñuparā:

—Quetiupau capitán, jāārē cajou carou niñami. Marīrē, judío majārē

marī nūcūbugoyami. Jāā cañubueri wiire qūēnorotibojawī. Bairi mu cajuáto boya. Jito tāmuri jāā mena —qūñuparā cabutoa camasīrā Jesure.

⁶ Bairo na caīrō tūgo, “Jaū,” ī, na mena ásupu Jesús. Bairo quetiupau capitán ya wiipu na caetaparo jūgoye, aperā cū mena macāānarē na joyupu tunu Jesús tūpu quetiupau capitán puame. Atore bairo na ī rotijoyupu Jesure: “Mū, caāñimajūū mu āniña. Yu puame roque mūrē bairo yu baietiya. Bairi yu ya wiire mu cajāārō ñuetō. ⁷ Bairi yu majū mu yu macāū áperiapu. Bairi topua ācū, cū catiáto, ī joya. Bairo mu caīrō, catico-agumi yu yau. ⁸ Yu netōjāñurō carotirā na carotiricu yu āniña. Tunu bairoa yu cūā quetiupau ānirī yu ūmuarē na yu rotimasīnucūña. Bairi ‘Tiaya,’ yu caīrō, jicoquei atñucūñama. Tunu ‘Ánája,’ yu caīrō, jicoquei ánucūñama. Tunu ‘Bairo ása,’ yu paabojari majārē yu caīrō, jicoquei yu caīrōrē bairo átinucūñama,” na ī rotijoyupu quetiupau capitán Jesure.

⁹ Bairo na caīrījērē tūgo, Jesús puame tūgoacuacoasupu. Bairi cūrē causerārē na āmejore īña, atore bairo na īñupū:

—Mujāārē cariape ñiña: Ato Israel yepa macāāna jīcāū ūcū cūrē bairo yu mena catūgoñatutuaure yu bócaetañaētiña. Cū puame tūgoña tutua-jāñuñami Dios cū carotimasīrījērē —na īñupū Jesús cū bero causerārē.

¹⁰ Bairo cabero quetiupau capitán cū cajoatana wiipure tunueta āna, paabojari majōcu cacatipure cū etayuparā yua.

Jesús resucita al hijo de una viuda

¹¹ Jesús puame atie bero ásupu tunu Naín cawāmecuti macāpu. Cū mena bapacutiásuparā cū cabuerā. Aperā capāārā camasā cūā na bero usayuparā. ¹² Bairo ti macātu na caetaripau Jesús puame īñajoyupu capāārā camasā ti macā, cawitiánarē. Na puame cabaiyasiatacure cū yaránā,

cũ neásúparã. Cabaiyasiatacu puame jĩcãũ ãñupũ cawapearico macũ.
¹³Bairo Jesús cawapearicore ññau, cõ ññamaiñupũ. Bairi atore bairo cõ ññupũ:
 —Yũ yao, otieticõãña.

¹⁴Bairo ñ yaparo, ti masã potire etanucã, pãñañupũ. Bairo cũ caáto, ti potire caneatana puame tuanucãñuparã. Bairo na cabairo, cariacootacure qũññupũ Jesús:

—Cawãmau, tũgoya yũ caĩrĩjẽ. Mure ñña: ¡Wãmũnucãña! —qũññupũ Jesús cariacootacure.

¹⁵Bairo cũ caĩrõ, cariacoomiatacu puame jicoquei cati wãmũnumũñupũ yua. Baicõã, busujũgoyupu. Bairo cũ cabairo ñña, Jesús puame cũ joyupu cũ pacopure. ¹⁶Bairo Jesús cũ caátijẽñorĩjẽrẽ ññarã, nipetiro camasã butioro uwiyparã. Tunu Diore qũ basapeoyuparã:

—Profeta carou cañuu majũ marĩtu etayami.

Tunu atore bairo ñ basapeoyuparã:

—Dios cũ yarãrẽ juátinemoũ marĩtu etayami —ñ basapeoyuparã Jesús cũ caáto caññaatana.

¹⁷Bairo ti yepa, Judea yepa macããna, bairi ti yepa tũni macããna cũã nipetirã Jesús cũ caátijatjere tũgopeticoasuparã.

Los enviados de Juan el Bautista

(Mt 11.2-19)

¹⁸Juan cũã, presopũ na cacũrocaricu tũgoyupu tie quetire. Cũ cabuerã puame cũ quetibujuyuparã. Bairi na mena macããnarẽ na piijoyupu. ¹⁹“Jesure na jẽniñarã ápáro,” ñ, na piijoyupu. “¿Cariapea Mesías Dios cũ cajou majũ mu ãniñati? ¿Cũ mee mu caãmata, apeĩ puamerẽ jãã coterãati?” qũ jẽniñarãjã,” na ññupũ Juan cũ cabuerã pugarãrẽ. ²⁰Bairi cũ cabuerã cũ caĩrõrẽ bairo ásúparã Jesús tupũ. Bairo cũ tupũ eta yua, atore bairo qũññuparã Jesure:

—Juan, camasãrẽ cabautizamirĩcũ puame jãã joami. Mure jãã jẽniñarotiami: “¿Cariapea, Mesías, Dios cũ cajou majũ mu ãniñati? Cũ mee mu caãmata, ¿apeĩ puamerẽ jãã coterãati?” —qũ jẽniñañuparã Juan cũ cajoatana Jesure.

²¹Mai, na cajẽniñaparo jũgoyeaca, Jesús puame capããrã camasãrẽ na catiopyupũ. Cariayecunare, bairi popiye cabairã cããrẽ, bairi wãti yeri pũna cacũgorã cããrẽ, nipetirãrẽ na catiopyupũ. Tunu bairoa cacaapee ññamasĩẽna cããrẽ na catiopyupũ Jesús. ²²Bairi Juan cũ cabuerã na cajẽniñarõ, atore bairo na ññupũ:

—Ññañjate mujãã majũ yũ caátijatjere. Tere Juarẽ cũ quetibujurãjã. Yũ camasĩrĩjẽ jũgori caññamasĩẽtãna merẽ ññamasĩñama. Tunu caãmasĩẽtãna cũã merẽ ámasĩñama. Carupau boaatana cũã merẽ caticoayama. Catũgoetana cũã merẽ tũgomasĩñama. Tunu cabaiyasiatana cũã merẽ caticoayama. Tunu cabopacarã cũã caroa queti tũgoyama Dios narẽ cũ canetõrĩjẽrẽ. Tere cũ quetibujurãjã. ²³Tunu bairoa mujããrẽ ñña: ¡Useanirĩ ññama camasã yũ mena catũgoñatutu-ajãnaena puame! —na ñ joyupu Jesús, Juan cũ cabuerãrẽ.

²⁴Bairo Juan cũ cajoatãna na caátõ ñña, to macããna capããrã camasãrẽ na quetibujũ jũgoyupu Jesús, Juan cũ cabairiquere. Atoe bairo na ññupũ: “¿Nopẽirã desierto cayucũmanopũ mujãã ásúpari? ¿Jicãũ yeruaca, wĩnoi cayuguiricucarẽ ññagarã, topũ mujãã ásúpari? ²⁵¿O caũmu, caroa jutii cajãñaurẽ qũññagarã, topũ mujãã ásúpari? Mujãã baiesupa. Camasã caroa jutii cajãñarã puame caroa wiiripũ, quetiuparã ya wiiripũ ãniñama. Desierto cayucũmanopũ etaetiayama na ñña. ²⁶¿O profetare qũññagarã, topũ mujãã ásúpari? Bairoa mujãã baiyupa. Cariape mujããrẽ ñña: Mujãã

puame, ‘Profeta ácūmi Juan,’ mujāā caītūgoñamiatacūārē, Juan profeta netōōjāñurō caānimajūū niñami. ²⁷ Cūā niñami Dios yaye quetibujurica tutipu na cawoatujūgoyecutacu majū. Atore bairo ti tutipu ī quetibujayayupi Dios cū macūrē, Juan cū cabaipere:

‘Mū, yu cajopau, ti yepapu mū cabuia-paro jūgoye, apeire cū yu quēnoroti jojūgogu.’

Camasā mū yaye quetire na tūgousaáto ī, apeire yu quēnoroti jojūgogu,’

ī quetibujayayupi Dios Juan cū cabaipere.

²⁸ Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcāū ūcū ati yepapu cabuiaricu Juan netōrō caquetibujunetōōmasī maami. Baipua, Dios cū carotimasīrīpau macāācū puame nipe-tirā netōrō cabugoro macāācū ānim-icūā, ape rūmupu roquere Juan netōrō masīcōāgumi.

²⁹ “Bairo cū caīrō tūgo, nipetiro camasā Juan cū cabautizaricarā puame Diore quīroayuparā. Gobiernorē camasā yaye dinerore cajejobojari majā cūā quīroayuparā. ‘Torecu, marī Pacu Dios caroaro cariape átinucūñami,’ quī tūgoña masīñuparā Dios cū caátiere.

³⁰ Aperā fariseo majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīquērē cajūgobueri majā puame roque Juan cū cabautizarijere boesuparā. Bairo boena, Dios narē cū ca-juátigamirījērē butioro īñateyuparā,” na ī quetibujayupu Jesús.

³¹ Cū puame masīcōāñupū na catūgoñarījērē. Bairi atore bairo na īñupū: “¿Dope bairo mujāā, ati yutea macāāna mujāā ūnarē ñicuti? ¿Noa ūnarē bairo mujāā ānicuti? ³² Cawīmarārē bairo mujāā āniña. Cawīmarā puame camasā na caneñaporipau ūno plazapu eperā, awajari atore bairo ī joyama na baparārē: ‘Jāā catōrōā putiro mujāā basaetiapu. Tunu bairoa jāā caotiro cūārē, jāā mujāā otinemoetiapu,’ ī

joyama cawīmarā na baparārē. Narē bairo mujāā āniña cayugaena majū. ³³ Tūgopeoya mai. Yu jūgoye etayupi Juan, camasārē na bautizau etau. Cū puame pan ūgaesupu. Tunu use oco cūārē etietinucūñupū. Bairo cū cabairijere īñarā, mujāā puame, ‘Wātī yeri pūna cacūgon ācūmi. Cū marī tūgoetiroa,’ mujāā īñupā Juarē. ³⁴ Bairi Juan bero yu, Camasā Jūgocu, yu etawu. Yu puame camasā mena yu ūganucūña. Na mena yu etinucūña. Bairo yu cabairijere īñarā, mujāā puame, ‘Ūgapacajāñuñami. Ūse oco cūārē etipacajāñuñami. Carorā mena bapacutiyami. Tunu bairoa Roma macāācū gobiernorē camasā yaye dinerore cajejobojari majā mena bapacutiyami. Bairi carou ācūmi. Cū marī tūgoetiroa cū cūārē,’ yu mujāā īnucūña. ³⁵ Baipua, Dios puame cū camasīrījērē camasārē na áti īñoñami cū mena catūgoñatuturarā caroaro na caátie jūgori,” na īñupū Jesús.

Jesús en casa de Simón el fariseo

³⁶ Cabero fariseo majā mena macāācū jīcāū, Simón cawāmecucu Jesure quīñupū: “Jito, marī ūgaáto yu ya wiipu.” Jesús puame cū caīrō tūgo, “Jau,” ī, cū ya wiipu ásupu. Topu eta, ti wiire jāā, cū mesapu etanumuñupū. ³⁷ Mai, ti macāpu āñupō carōmio roro caáco. Cō puame tūgoyupo Jesús fariseo ya wiipu cū caugau etaro. Bairo tiere tūgo, ti wiipu ásupo cō cūā. Caroaruacapu cajutiñurījērē cūgori ti wiipu ásupo. ³⁸ Bairo ti wiire jāāeta, Jesús rupori tupu ruiyupo. Bairo rui, otiyupo. Bairo cō caotiro, cō yaco oco puame cū ruporipu etayuparo. Bairo cabairo īña, cō poa mena cō caapee ocore pareyupo. Bairo pare yaparo, Jesure cū nūcūbugori cū ruporire ūpūñupō. Ūpū yaparo, caroa cajutiñurījē, cō cajeatajere cū ruporire

piopeoyupo yua. ³⁹Bairi fariseo ti wii upau puame bairo cō caáto iña, atore bairo i tũgoñañupũ: “Jesús, cariapea Dios yau profeta cū caámata, atio carōmio cō caátianierē masibujioumi. ‘Yure capaña, rorije caáco niñamo,’ i masibujioumi, Jesús profeta cū caámata,” i tũgoñañupũ fariseo, ti wii upau puame. ⁴⁰Jesús puame masicōañupũ cū caítũgoñarijērē. Bairi atore bairo qũñupũ:

—Simón, jicā wāme mu ñigaya.

Bairo cū cairō tũgo, “Jau, iña,” qũñupũ.

⁴¹Bairi Jesús puame atore bairo qũñ quetibujuyupu Simorē:

—Cañmua pugarā dinerore cawapamorā añuparā. Jicāñ pajjāñurō, quinientos denario moneda tiiri majũ wapamoñupũ. Apei puame petoaca cincuenta denario moneda tiiri majũ wapamoñupũ. ⁴²Na, pugarāpua tie dinerore tunuo masiēsuparā. Bairi na cawapamou puame bopacooro na iñarī, “Ñugaro. Mujāā cawapamorijērē yu masiritigu,” na iñupũ yua. Bairi, ¿ni puame cūrē cū mainetōcuti? —qũñ jēniñañupũ Jesús fariseore.

⁴³Bairo cū caijēniñarō tũgo, atore bairo qũñupũ fariseo Jesure:

—Yura, pajjāñurō cawapamou puame butioro cū maijāñuñami —qũñupũ.

Bairo cū cairō, “Cariape miña,” qũñupũ Jesús puame.

⁴⁴I yaparo, carōmiorē āmejore iña, qũñupũ Simorē:

—¿Atio carōmio cō caátijatjere miñaetiyati? Mu ya wii yu caetaro bero, yu mu oco joetiapu, yu r̥porire yu cacosepeere. Bairo mu caápericōāmiatacūārē, atio cō caapee oco mena yu r̥porire coseamo. Áticōā tunu, cō poa mena yu r̥porire pareamo. ⁴⁵Tunu bairoa mu ya wii yu caetaro, caroaro jēnirī yu mu ūpūetiapu. Bairo mu caápericōāmiatacūārē, atio

nucūbugorique mena yu r̥porire ūpū jānaētīñamo.

⁴⁶“Tunu yu r̥poare ūse oco aceite mena mu peoetiapu. Bairo mu caápericōāmiatacūārē, atio caroa cajutiñurijērē yu piopeoamo yu r̥porire. ⁴⁷Bairi murē iña: Atio yure cō caátiroarije jūgori yure butioro cō camairōrē áti iñoñamo. Bairi cō carorije wapa paio to caānimitacūārē, tiere yu masiriyoya. Baipua, apei petoaca cō carorije wapare cū camasiriyōata, petoaca cū camairjē cūārē áti iñobujioumi cūrē camasiriyōare,” qũñupũ Jesús Simorē.

⁴⁸Qũñ yaparo yua, atore bairo cō iñupũ Jesús carōmiorē:

—Yu yao, mu carorije wapare yu masiriyoya.

⁴⁹Bairo cū cairō tũgo, ti wii macāāna, cū mena caugari majā puame āmeo iñuparā na majũ:

—Bairo caí, ¿ñamũ ūcũ cū ānicuti?

⁵⁰Bairo Jesús puame na cairjērē masimicūā, carōmiorē cō iñemoñupũ:

—Yu mena mu tũgoñatutuaya. Bairi murē yu netōōña. Caroaro ūseanirīqũē mena ácója —cō iñupũ Jesús carōmiorē.

Mujeres que ayudaban a Jesús

8 Cabero Jesús āñesēañupũ ape macāārīpu. Bairi tocānacā macā, capairi macā, o ōcā macāacā cūārē etau, to macāānarē na quetibujuyupu. Caroa queti, Dios cū carotimasirīpau caetarore na quetibujuyupu. Cū cabuerā, puga wāmo peti r̥pore puga pēnirō cānacāñ apóstolea majā mena quetibujũ ñesēañupũ. ²Tunu carōmia, wātī yeri pūnarē cacūgomiatana cūā cū mena bapacuti ñesēañuparā. Jesús puame wātī yeri pūnarē na acurewiyojobojayupu. Jicāō Jesús mena caáco, María Magdalena wāmecusupo. Cō puame wātī yeri pūnarē jicā wāmo peti puga pēnirō majũ cacūgomiataco añupō. ³Apeo, Juana cawāmecuso

añupō. Cō puame Cuza, Herodes ya wiire paari majārē carotibojau nūmo añupō, Juana puame. Apeo, Susana cawāmecuco añupō. Capāārā añuparā bairāpua Jesús mena cañesēārī majā rōmirī. Na cacūgorije mena Jesujāārē na juátinemoñuparā.

La parábola del sembrador

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Cabero camasā capāārā, na ya macāapū caatíatana Jesutire neña etayuparā, qūñagarā. Bairo na caneñaetaro iña yua, na quetibujū jūgoyupū Jesús. Oteriquere caoteire icōñarī atore bairo na ī quetibujuyupū: ⁵ “Jicā rūmū ásúpū jicāū caūmū cū wesepū, oteriquere otei ácu. Topū eta, cū oteriquere wēbato otejūgoyupū. Bairo caroaro cū caotemiatacūārē, oterique jicā rupa ñañuparō maapū. Bairo cabairoi, ti wāārē caānetōrā camasā puame oteriquere pea aboyuparā. Tunu bairoa minia ti rupare iñarī, wū ruiatī, ugarecōañuparā maapū cañaatarupare. ⁶ Cabero cū cawēbatoro, ape rupa ūtā yepapū ñañuparō. Bairo tie oterique puame pútiatímii yua, yoaro mee riacoásúparo, ti yepa caoco mano jūgori yua. ⁷ Cabero ape rupaa pota yucu watoapū ñañuparō. Cabero pota yucu puame butinetōrō, tie oterique caroaro pútimasiēsúparo. Pota yucu puame otere butibiacōañuparō. ⁸ Cabero ape rupaa puame caroa yepapū ñañuparō. Cabero puti, buticoasuparo. Bairo butiátó yua, tocānacā jatípua cien rupa jeto rícacusuparo,” na ī quetibujuyupū Jesús.

ī quetibujū yaparo, atore bairo na inemoñupū: “Mujāā caāmoocūna mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yū ca-quetibujuatājere tūgoāmewiyoya mujāā yeripū,” na iñupū, Jesús busurique tutuaro mena cūtu caneñaetari majārē.

El porqué de las parábolas

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Cabero Jesús cū cabuerā puame qūī jēniñañuparā: “¿Dope īgaro to iñati caotei queti?” qūñuparā. ¹⁰ Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ī quetibujuyupū Jesús: “Dios cū carotimasirīpau macāājērē tirūmupū macāāna na catūgoetājere mujāā roquere mujāā masīōñami. Aperā tiere na camasīrōrē boetiyami. Torecu, ape wāme icōñarī na quetibujū rotiyami Dios. Na puame cacaapee cūgorā nimirācūā, Dios cū caátiere iñamasīētīñama. Tunu bairoa cū yaye quetire tūgomirācūā, tiere tūgomasiētīñama,” na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē.

Jesús explica la parábola del sembrador

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo na inemoñupū Jesús tunu cū cabuerārē: “Āmerē yua, mujāārē yū quetibujugu caroaro icōñarī camasārē yū caquetibujuatājere. Caotei cū caoterije Dios yaye quetire bairo niña: ¹² Camasā jicāārā Dios yaye quetire tūgoyama. Bairo tūgomirācūā, tūgomasiētīñama. Dios busuriquere na catūgoatato beroaca, wātī puame uwaro eta, jecōñami na camasiñubujuatājere. Minia na cawūje ugaricarore bairo etanecōñami wātī, na camasiñubujuatājere, Dios busuriquere cariape na tūgoeticōāto, ī. Na canetōrōrē boetiyami wātī. Na puame caotei cū caoterique maapū cañarīcā rupaare bairo niñama. ¹³ Tunu aperā camasā Dios yaye quetire useanirō tūgo, jicoquei, ‘Jau,’ iñama. Bairo bomirācūā, bairāpua na yeripū caroaro cū yuetiyama. Capútirije canucōmanājērē bairo niñama. Bairi

wātī puame, ‘Roro ása,’ cū cairō, yoaro mee jānañama Dios yaye quetire. Dios mena yoaro āmeriñama. Naa, caotei cū caoterique ape rupaa ūtā rupaa buipū cañaricā rupaare bairo niñama. ¹⁴Tunu aperā camasā Dios yaye quetire, ‘Jau,’ na cairō bero, apeye ūnie puamerē butioro tūgoña macañama. Ati yepa macāājē wapatarique ūnierē, bairi caroaro na caānigarije cūārē tūgoñañama butioro. Bairi Dios busuriquere tūgoña masiriticōañama. Caroaro caānarē bairo na caāperoi, caríca butimasīētērē bairo niñama. Bairi naa, caotei cū caoterique ape rupaa pota watoapu cañaricā rupaare bairo niñama. ¹⁵Bairāpua, aperā roque Dios yaye quetire useanirō tūgoyama. Na yeri pūnapu cariape tūgopeori, tiere tūgousayama. Bairi Dios mena tutuaro niñama. Cū yaye quetire jānaētīñama. Capee caroare átinucūñama. Caotei cū caoterique ape rupaa, caroa yepapu cañaricā rupaare bairo niñama. Bairi capee carícacutacure bairo niñama yua,” na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

La parábola de la lámpara

(Mr 4.21-25)

¹⁶Ī yaparo, atore bairo na ī quetibujñemoñupū Jesús tunu: “Ni ūcū jīcāū jīñaworiquere bugacūētīnucūñami jotū rocapū. Cama rocapū cūārē cūētīñami. Jōbuipū roque cūnucūñami, camasā nipetiro cajāāetarā na caññamasīparore bairo ī. ¹⁷Na cajīñaworipau nipetiro baugaro caññamaniataje. Torea bairo ape rūmupū camasā nipetiro āme camasīa manierē masīpeticoagarāma.

¹⁸“Bairi yu caquetibujurijere mujāā catūgopeoata, Dios puame mujāārē masīōnemogumi tunu yu caquetibujurijere. Bairo tūgomirācūā, petoaca mujāā catūgopeoata roque,

cabero mujāā camasīmiatajere mujāā masiriticōāgarā. Bairi caroaro cariape tūgopeoya,” na ī quetibujuyupu Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹Bairo cū caīquetibujuro bero, Jesús paco, bairi cū bairā cūā topu etayuparā. Bairo camasā capāārā Jesús tūpu na caānoi, na yau tūpure eta āmasīēsuparā. Bairi Jesús cū caāni wii macāpu cū cotenucūñuparā. ²⁰Bairo macāpu na cotenucūrō, Jesutu macācū jīcāū bairo qūñupū Jesure:

—Mu paco, mu bairā mu macāūparā. Macāpua murē coterā átiuparā — qūñupū jīcāū Jesure.

²¹Bairo cū cairō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús to macāānarē:

—Noa ūna Dios yaye quetire catūgousarā puame niñama yu pacore bairo caāna, bairi yu bairārē bairo caāna —na īñupū Jesús to macāānarē.

Jesús calma el viento y las olas

(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²²Jīcā rūmu Jesús cū cabuerā mena cūmua capairicapū ájāāñupū. Bairo ájāa yua, atore bairo na īñupū:

—Jito, ati utabucura ape nugōāpu marī pēña átóca.

Bairo cū cairō bero, pēñacoásuparā. ²³Bairo na caátó yua, wīno paio papu átijūgoyuparo. Bairo capapuro, ocoturi paio atījabejāāñuparō, cūmua ruagari tūnipu yua. Mai, Jesús puame cāñijāacoasupū. ²⁴Bairo cū cabairoi, cū cabuerā puame cū wācōñuparā. Cū wācōri atore bairo qūñuparā Jesure:

—¡Jāārē cabuei, ruarā marī baiya! ¡Yasirā marī baiya! —qūñuparā.

Bairo na cairō tūgowācā, wāmñucāñupū Jesús. Wāmñucā, wīnorē jānarotiyupu. Tunu bairoa oco turiri cūārē jānarotiyupu. Bairo cū cairō, jicoquei jānacoasuparo yua.

²⁵ Cabero atore bairo na ññupũ Jesús cũ cabuerārē:

—¿Dios mena mujãã tũgoña tutuaetiyati? —na ññupũ.

Cũ cabuerã puame cũ caáto ñña acuacoasupará. Bairi atore bairo ámeo ññupará na majũ:

—Ago tame, ñnocārō majũ cũ masĩñati Jesús! Wĩno, ocoturi cũã cũ tũgocõãña —ññupará, Jesús cũ camasĩrĩjērē ññarĩ.

El endemoniado de Gerasa

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Cabero ti utabucura ape nugõõpu pẽña etayupará Jesujãã. Galilea yepa jĩãme, Gerasa cawãmecutopũ etayupará. ²⁷⁻²⁹ Bairi eta yua, maanucãñupũ Jesús. Bairi cũ camaa nucārō, caũmu jĩcãũ, wãtĩ yeri pũna cacũgon puame cũ atu etayupũ. Mai, caũmu puame yoaro jutii mácũ niñesẽãñupũ. Wiipũ ámeñupũ. Ûtã wiiripũ roque camasārē na carericaropũ niñesẽãñupũ. Tunu wãtĩ yeri pũna cūrē cũ caãno jũgori nairō mecũnucũñupũ. Bairi camasã puame cũ ñesẽã rotietimiñupará. Cũ wãmorĩrē, bairi cũ rupori cũārē ãpõã wēērĩ mena cũ jiyancũmiñupará. Bairi na caátimiat-acũārē, cũ puame ãpõã wēērĩrē tũgãjure recoanucũñupũ. Bairi áticõã, camasã manopũ rutiñesẽãcõã nucũñupũ. Bairi bai, ti rũmu Jesús tupũ eta, rupopaturi mena etanumurĩ Jesure qũĩ awajayupũ. Mai, Jesús puame atore bairo qũĩñupũ wãtĩ yeri pũnarē:

—Wãtĩ, jicoquei cũ witi ácũja! — qũĩñupũ.

Bairi cũ caĩrō tũgo, wãtĩ yeri pũna cacũgon puame, Jesure qũĩ awajayupũ:

—¡Mu, Dios, jõbui macããcũ macũ, mu ãniña! ¿Ñerē mu ácuati yuturē? ¡Popiye yũ cabaipere ápericõãña! — butioro qũĩñupũ.

³⁰⁻³¹ Bairi cũ caĩrō tũgo, qũĩ jẽniñañupũ Jesús wãtĩ yeri pũnarē:

—¿Ñamu mu wãmecutiyati?

Bairi cũ caĩrō tũgo, qũĩñupũ wãtĩ yeri pũna Jesure:

—Jãã, capããrã jãã niña. Bairi yũ wãme, Legiõn yũ ãniña. ¡Jãārē aperopũ, popiye bairicaropũ jãã mu joepa! — butioro qũĩñupũ wãtĩ yeri pũna Jesure.

³² Mai, totũ ãtãũpu capããrã yesea nurĩcãrã ugarã ásupará. Bairi na caugãno, wãtĩ yeri pũna puame atore bairo butioro qũĩñupará Jesure:

—¡Yeseapũre jãārē jããrotiya! Napũre jãã jããgarã —butioro qũĩñupará.

Bairi na caĩrō tũgo, “Jau, topũ ánãja toroque,” na ññupũ Jesús, na ároti yua. ³³ Bairi cũ caĩrō, wãtĩ yeri pũna puame caũmurē cũ witipeticoásupará. Yeseapũre jããrásupará. Bairi yeseare na cajããrĩpau yua, yesea ãtãũ bui caãnimiatana puame mecũrã utabucurapũ ature ñañuacoásupará. Bairi yua, ruapeticoásupará yesea puame.

³⁴ Bairi na cabairo ñña, yeseare cacotemiatana puame acuari acoásupará. Macãpu etacoasupará. Topũ na quetibujuyupará nipetiro yesea na cabaiatajere. Macã tũni macããna cũārē na quetibujuyupará.

³⁵ Bairi tie tũgori camasã puame ññarásupará cabaiatajere. Bairi topũ etarã, qũĩña acuacoasupará capããrã wãtĩ yeri pũnarē cacũgomiatacũre. Cũ puame jutii jãñarĩ, caroaro tũgonarĩqũē mena ruiyupũ. Bairi dope bairo cũ cabaiatajere masĩena, uwijãñũñupará.

³⁶ Bairi baicõã, caĩñaatana puame, na quetibujuyupará caetarārē. Wãtĩ yeri pũnarē cacũgomiatacũ cũ cabaiatajere na quetibujuyupará.

³⁷ Bairi na caquetibujuro, butioro Jesure cũ uwiri atore bairo qũĩñupará: “Tunu ácũja mu caatĩfatatopũ,” qũĩñupará Jesure to macããna, Gerasa yepa macããna. Bairi na caĩrõĩ, Jesús puame cũmuarē ájããñupũ tunu cũ cabuerã mena.

³⁸ Bairi cũ caájãārō, wãtĩ yeri pũnarē

cacūgomiatacu puame butioro qũĩñupũ Jesure:

—Jesús, mu mena yu ágaya butioro — qũĩñupũ.

Bairo cū caĩrō, Jesús qũĩñupũ tunu:

³⁹—Yu yau, tuaya. Mu ya macā puame tunu áćúja. Topu etau, to macāā-narē na quetibujaya marĩ Quetiupau Dios caroaro mu cū caátijatjere — qũĩñupũ.

Bairo cū caĩrō tũgo, tunucoásupu cū ya macāpu. Topu etau, nipetirārē na quetibujayupu Jesús cū caátijatjere.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰Bairo cabero Jesús ti utabucurare cū capēñetaro, capāārā camasā cū coteyuparā. Bairi useanirĩquē mena cū bocáyuparā. ⁴¹Bairo Jesús cū camaanucārō, cūtu etayupu caĩmu jĩcāũ, Jairo cawāmecucu. Jairo puame camasā na cañubueri wii sinagoga quetiupau añupũ. Torecu, cūtu eta, r̃ropaturi mena eta numurĩ Jesure qũĩroayupu. Bairi butioro, “Yu ya wiipu mu caátó yu boya,” qũĩñupũ. ⁴²Mai, Jairo macō puame riajāñuñupō. Cū macō, jĩcāōā caācō puga wāmo peti r̃ropore puga pēnirō cānacā cūmarĩ majũ cacūgo añupō. Bairo bairi merē riácópu baiyupo. Bairi Jesús cū ya wiipu cū caátóre butioro boyupu Jairo, cōrē cū catioáto, ĩ. Bairo Jesús puame, Jairo macō cō cabairo tũgo, Jairo mena acoásupu, cariao cō cañopu áćú.

Bairo cū caátó, camasā puame utabijaro majũ cū usayuparā Jesure. ⁴³Mai, na mena macāācō jĩcāō carĩfjānaecō añupō. Yoaro, puga wāmo peti r̃ropore puga pēnirō cānacā cūmarĩ majũ tiere riayupo. Catimasĩesupo. Capāārā camasā cōrē na caucotimiatacūārē, cō tũgoesuparo. ⁴⁴Bairo baicōā yua, tũgoñañupō

cō puame Jesús cū camasĩrĩjērē, cū caria-aye netōmasĩrĩjērē. Bairo tiere tũgoñarĩ, Jesús bero puame asúpo. Bairo aperā na caĩñaeto, cū jutiro cayoaro yapaacarē tuañañupō. Bairo cō caáto, tocārōā, jicoquei caticoasupo. Cō carĩf petirique riaye jānacooasuparo yua. ⁴⁵Bairo cō capāñarō bero, atore bairo na ĩñupũ Jesús cūtu caāna camasārē:

—¿Noa na tuañaati yu jutirore? —na ĩ jēniñañupũ.

Bairo cū caĩrō tũgo, nipetirā, “Jāā tuañaatiapu,” qũĩñuparā.

Bairo na caĩrō bero, Pedro puame qũĩñupũ Jesure:

—Jāā cabuei, rita ānoa camasā capāārā niñama. Bairi mu tunerocayama noo na caboro. Nana na caátiere mi bauya — qũĩñupũ Pedro Jesure.

⁴⁶Bairo cū caĩrō tũgomicūā, atore bairo na ĩnemoñupũ Jesús tunu:

—Yu camasĩrĩjērē yu átiroyaapu. Bairi yu masĩña yu caátijatjere. Jĩcāũ ũcū yu jutirore pañaroyaami — qũĩñupũ Jesús Pedore.

⁴⁷Bairi cariamiataco puame, ruti masĩtĩmiácó, uwi tũgoñarĩ, Jesutũ etayupo. R̃ropaturi mena Jesús r̃ropori t̃rup etanumuñupō. Nipetiro camasā na caĩñarō, atore bairo ĩ quetibujayupo:

—Catigo, yua, mu jutirore yu tuañaapu. Bairo yu caáto, jicoquei yu caticoapu, —qũĩ quetibujayupo.

⁴⁸Bairo cō caĩquetibujaro bero, cō ĩñupũ Jesús:

—Yu yao, yu camasĩrĩjērē cariape mu tũgoñaupa. Bairi mu riayere yu netōcōcāña. Tunu áćója useanirĩquē mena —cō ĩñupũ Jesús.

⁴⁹Bairo cū caĩñanitoyea, jĩcāũ etayupu, Jairo ya wii macāācū puame. Jairore qũĩ quetibujayupu:

—Mu macō merē baiyasicoaamo. Bairi tocārōā cū patowācōña marĩrē cabueire —qũĩ quetibujayupu Jairore.

⁵⁰ Bairi Jesús cūā cū caīrījērē tūgoyupũ. Bairo tūgori, atore bairo qũĩnupũ Jairore:

—Jairo, tūgo acuaeticōāña. Dios cū camasīrījē jetore tūgoñatutuaya. Bairo mu catūgoñaata, mu macō netōgomo — qũĩnupũ Jesús Jairore.

⁵¹ Cabero Jairo ya wiipũ etayuparā. Bairo ti wiipũ etarā, ti wiire jāānuparā. Pedro, Santiago, Juan, bairi cawīmao pacua Jesús mena jāānuparā. Aperārē na jāārotiesupũ Jesús. ⁵² Mai, to macāāna nipetirā otiawaja ānuparā. Bopacooro cō cabairijere cō ĩña otiyuparā. Bairo na cabairo ĩnarĩ, atore bairo na ĩnupũ Jesús:

—Atio cawīmao baiyasietiyamo. Cānio baiyamo. Awaja otieticōāña mujāā —na ĩnupũ Jesús.

⁵³ Bairo cū caīrō tūgo, nipetirā to macāāna puame roro cū bōcaboyeticōānuparā, “Merē yasicōāāmo,” ĩrā.

⁵⁴ Bairo roro cūrē na caboca boyetimiatacūrē, Jesús puame cawīmao cariacoaaco cō caānopũ jāāeta yua, cō ānacō wāmorirē ñerĩ, atore bairo cō ĩnupũ:

—¡Cawīmao wāmũncāña!

⁵⁵ Bairo cū caīrō, jicoquei catitunucoasupo. Bairo cati yua, wāmũncācoasupo. Bairo cō cawāmũncārō ĩña, “Cō nuña űgariquere. Queyao baiyamo,” na ĩnupũ Jesús. ⁵⁶ Cō pacua puame bairo cō cabairo ĩña, butioro tūgoñacōā maníasuparā. Bairo na catūgoña maniamiatacūrē, Jesús puame na ĩnemoñupũ tunu atore bairo:

—Aperārē na quetibujeticōāña mu macō cō cacatiatajere —na ĩnupũ.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

9 Jĩcā rũmũ na neñoñupũ Jesús cū cabuerārē, pũga wāmo peti rupore pũga pēnirō cānacāũ caānarē. Bairo narē neño, narē joyupũ masīrīqũērē. Tocānacā wāmeppurea wātĩ yeri pũnarē

wiyomasīrīqũērē na joyupũ. Baicōā, riaye netōmasīrīqũē cūārē na joyupũ.

² Baicōā, na quetibujũ rotijoyupũ. Camasārē Dios cū carotimasīrīpau caetarore na masiáto ĩ, na quetibujũ rotijoyupũ. Tunu bairoa, camasā cariayecunarē na catioáto ĩ, na joyupũ Jesús cū cabuerārē. ³ Bairi na caápáro jũgoye atore bairo na ĩnupũ Jesús:

—Mujāā yaye apeye űnierē jeápéricōāña. Bairi tuericu, wasopoa, pan, dinero cūārē mujāā jeápewa. Mujāā cajānarō mena tocārōā mujāā neágarā. Apero mujāā cawasoaparore mujāā neápewa. ⁴ Bairo noo mujāā cañesēārōpũ jĩcā wii űnorē etarā, toa tuacōāña, ti macāpũ mujāā caāni rũmũrĩ cārō. Capee wiiripũ mujāā capatowācō ñesēārōrē yũ boetiya.

⁵ Bairi di macā macāāna űna mujāārē na caĩñateata, na mena āmericōāña. Bairo mujāārē na caboetiere ĩnarā, na macā ñerirē mujāā rupo jutii macāājērē mujāā paregarā. Mujāā mena roro na caátĩānierē na masiáto ĩrā, bairo mujāā átigarā —na ĩ quetibujuyupũ Jesús cū cabuerārē.

⁶ Bairo cū caĩquetibujuro bero, acoásuparā cū cabuerā. Macāā caāno cārō āñesēānuparā. Caroa quetire, Dios roro cabairārē cū canetōōrījērē na quetibujũ ñesēānuparā. Tunu bairoa cariayecunarē na catioyuparā.

Incertidumbre de Herodes

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Ti yutea caāno Herodes, ti yepa macāāna quetiupau puame tūgoyupũ nipetirije Jesús cū caátimasīrījērē. Bairo tūgori yua, dope bairo ĩ masiēsũpũ Herodes. Mai, cũtu macāāna atore bairo qũĩ quetibujuyuparā: “Juan el Bautista, cabaiyasiricu ānacũ merē catiupũ,” qũĩnuparā cũtu macāāna jĩcāārā Herodere. ⁸ Aperā qũĩnuparā: “Dios camasārē cū caquetibujurotijoricu

ānacū, Elías cawāmecucū ānacū catiri buiaetaupū,” qūīnuparā. Bairo aperā qūīnuparā: “Apei, tirūmupū caānana profeta majā mena macāācū jīcāū catiri buiaetaupū,” qūīnuparā aperā Herodere, Jesús cū caātiere tūgori yua. ⁹Bairo na caīrō tūgo, Herodes puame na īnupū:

—Juarē cū boecuna, cū rūpoare yu patarocacōa rotiwū. Bairi, ħnamū ūcū cū ānicūti āni, “Tocārō capee āti īñoñami,” mujāā caī? —na īnupū Herodes cūtu macāānarē.

Bairo na ī yaparo yua, Jesure qūīnagamiñupū butiuro.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰Cabero apóstolea Jesús cū caquetibujurotjoricarā puame tunu etayuparā. Bairo eta yua, Jesure cū quetibujuyuparā na caātiñesēatajere. Bairo na caīquetibujuro tūgo, “Jito aperopū,” na īnupū Jesús cū cabuerārē. Bairo ī yua, Betsaida na caīrī macāpu na jūgo ásupū. ¹¹Camasā puame Jesús topū cū caátóre tūgoyuparā. Bairo tūgo yua, cū berore ūsayuparā. Bairo Jesús na causaetarore īña, caroaro mena na bocáyupū. Bairo na bocá yua, Dios cū carotimasīripau caetarore na ī quetibujuyupū. Tunu bairoa aperā carīayecunarē na catiopyupū.

¹²Bairo yooaro capee cū caáto jeto, ñamicāācā nicoasuparo. Bairi cū cabuerā puame Jesutu etari, atore bairo qūīnuparā:

—Ānoa camasā capāārā niñama. Tunu atopure wiiri maniña. Bairi ānoarē na árotiya macāāpu, topū yerijā, na cauga-parore bairo ī —qūīnuparā cū cabuerā Jesure.

¹³Bairo na caīrō tūgomicūā, atore bairo na īnupū Jesús:

—Mujāā majū na ūgarique nuña.

Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūīnuparā na puame:

—Jāā, jīcā wāmo cārō pan jororiaca, wai pugarāācā, tocārōā jāā cūgoya, ānoa na caugapeere macāpu jāā cawapati-jeápericōāta —qūīnuparā cū cabuerā.

¹⁴Mai, topū āñuparā jīcā wāmo cānacā mil majū camasā, Jesús cū cabuerijere catūgoatāna puame. Tocārō na caānimitacūārē, atore bairo na īnemoñupū Jesús tunu cū cabuerārē:

—Camasārē na ruirotiya. Rupa poari na ruirotiya. Cincuenta majū jīcā poare na āmarō —na īnupū Jesús.

¹⁵Bairo cū caīrō tūgo, “Jau,” ī, cū caīrōrē bairo ásuparā. Bairi nipe-tiro camasā ape poa, ape poa ruiyuparā. ¹⁶Jesús puame bairo na caruiro īña, pan rupa, wai mena nerī, jōbuire īñamugōjori, “Jāā Pacū, mu ñujāñuña jāā mena,” qūī jēniñupū Jesús Diore. Bairo qūī jēni yaparo, pan rupare carecomacā peeri, wai cūārē carecomacā peeri, cū cabuerārē na nuniñupū, camasārē na cabatoparore bairo ī. ¹⁷Bairo áticōā yua, nipetiro camasā caroaro ūga yapicoasuparā ūgarique na cabatoatajere. Bairo na caugayaparoro bero, jejāāñuparā piiripu na caugarugarijere. Puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā piiri majū jejāā jiroyuparā yua.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

¹⁸Ape rūmu Jesús jīcāūā ācū, Diore cū jēni baiyupū. Bairo cū cabairo, cū cabuerā puame cūtu etayuparā. Bairo na caetaro īña, atore bairo na ī jēniñanupū Jesús:

—“ĤNoa ācūmi?” yu na īnucūñati camasā.

¹⁹Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīnuparā Jesure cū cabuerā puame:

—Jīcāārā īñama: “Juan el Bautista ācūmi.” Aperā īnucūñama: “Elías ānacū catiri ācūmi,” miñama. Aperā

ĩnucũnama: “Tirũmũpũ caãnana profeta majã mena macãacũ jĩcãũ catiri caatãcũ ãcũmi,” minucũnama —qũĩ quetibũjũyuparã cũ cabuerã Jesure.

²⁰ Bairo na caĩquetibũjũro bero, na ĩ jẽniñanemoñupũ tunu Jesús:

—¿Mujãã ate? “¿Noa ãcũmi?” yũ mujãã ĩnucũnati —na ĩ jẽniñañupũ.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, jicoquei Pedro puame qũĩñupũ Jesure:

—Mua, Mesías, Dios cũ cajou, mũ ãniña —qũĩñupũ.

Jesús anuncia su muerte

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

²¹ Bairo cũ caĩrõ tũgo, na ĩ quetibũjũyupũ Jesús cũ cabuerãrẽ: “Cũã yũ ãniña. Bairo cũã yũ caãnimiatacũãrẽ, bairãpũ mai, na quetibũjũeticõãña aperãrẽ.” ²² ĩ quetibũjũ yaparo, atore bairo na ĩ ĩnemoñupũ tunu Jesús cũ cabuerãrẽ:

—Yũ, Camasã Jũgocũ, butioro popiye yũ baigu. Marĩ quetiuparã cabũtoa camasĩrã puame popiye yũ baio joroque yũ átigarãma. Dios cũ caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobueri majã cũã yũ tejãñugarãma. Sacerdote majã quetiuparã cũã yũ tejãñugarãma. Bairo bairi yũ pajĩã rotigarãma. Bairo yũ na capajĩrõ, cariacoaatacũ nimicũã, itia rũmũ bero yũ caticoagu tunu —na ĩ quetibũjũyupũ Jesús.

²³ Cabero atore bairo na ĩ quetibũjũyupũ Jesús tunu nipetirãrẽ:

—Ni cabou, yũ cabuei caãnigau, cũ caátimirĩjẽrẽ jãnagũmi. Yũ carotirore bairo jeto roque átigũmi tocãnacã rũmua. Popiye riaricarõ cãrõ baimicũã, yũ yaye quetire jãnaetigũmi, yũ cabuei caãnigau puame. ²⁴ Bairo tunu caũmu apei cũ caãnie puamerẽ mairĩ, yũ yaye quetire jãnacoagũmi. Bairo maimicũã, yasicoagũmi yua. Apei roque yũ yaye quetire cajãnaecu roque netõcõagũmi. Cũrẽ na capajĩã rocacõãmiatacũãrẽ, caticõã ãninucũgũmi tocãnacã rũmua.

²⁵ Tunu caũmu apei ati yepa macããjẽ nipetirije merẽ cũgoyami, cũ caborije caãno cãrõ. Bairo cũgomicũã, Diore cũ tũgoñaetĩñami. Bairo catũgoñaecũ ãnirĩ cũ cariaatato bero Dios mena ãmerĩgũmi. Bairi dope baieto paio cũ cacũgorije puame. Wapa maa tie ati umurecõo macããjẽ, Diore cũ camasĩetĩcõãta. ²⁶ Bairi ni jĩcãũ ũcũ yũre tũgoñabobori, o yũ yaye queti cũãrẽ tũgoñabobori, “Jesús yau yũ ãniña,” cũ caĩquetibũjũgaeticõãta, yũ cũã, “Ãni, yũ yau niñami,” cũ ñi masĩetĩgu. Yũ, Camasã Jũgocũ, ati yepapũ yũ Pacũ cũ camasĩrĩjẽ mena nemo yũ catunuetaro, “Ãni, yũ yau niñami,” cũ ñi masĩetĩgu. Ángelea majã jõbui macããna, cañurã mena tunu yũ catunuetaro, bairo cũ ñimasĩetĩgu ni jĩcãũrẽ yũre tũgoñabobori, “Jesús yau yũ ãniña,” cũ caĩquetibũjũgaeticõãta.

²⁷ Cariape mujããrẽ yũ quetibũjũya: Mujãã jĩcããrã, ato caãna, mujãã cariaparo jũgoye mujãã ĩñagarã Dios cũ carotimasĩrĩpau majũrẽ —na ĩ quetibũjũyupũ Jesús cũ cabuerãrẽ.

La transfiguración de Jesús

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ Cabero Jesús atiere na quetibũjũri bero, jĩcã wãmo peti itia pẽnirõ cãnacã rũmũrĩ bero, Pedrore, Juarẽ, bairi Santiagore, “Jito,” na ĩñupũ Jesús. Bairi ũtãũ caũmũarĩcũ buipũ na mena wãmũ ásupũ Jesús. Diore qũĩ jẽniãcũ, topũ na jũgoásupũ. ²⁹ Bairo cũ cajẽniãno, Jesús riapẽ cũ baurique wasoacoasuparo. Baicõã, cũ jutiro cũã botiro baicoasuparo. Asiyau baicoasupũ Jesús yua. ³⁰⁻³¹ Bairo cũ cabaiãno, caũmũa pũgarã asiyarije mena buiaetayuparã. Na puame, Moisés ãnacũ, bairi Elías ãnacũ ãñuparã Jesutũ cabuiaetarã. Bairo buiaeta yua, Jesús mena busupẽnĩñuparã Jerusalẽpũ cũ cariapeere. ³² Bairo na caĩãno, Pedrojãã wũgoa paimirãcũã,

Jesús bairi cū mena macāāna pu-
garā na caasiyarijere īña acuacoasuparā.

³³ Bairo cabero Jesús mena macāāna na
caátipaua, Pedro puame dope bairo ī
masīētīrī, atore bairo qūīnupū Jesure:

—Jāārē cabuei, jatopu marī caāno űu-
majūcōāña! Bairi itia wiipāīrīācā majū
mujāārē jāā qūēnobojarā. Jīcā wii mu
ya wii, ape wii Moisés ya wii, ape wii
Elías ya wii mujāārē jāā qūēnobojarā
—qūīnupū Pedro Jesure.

³⁴ Bairo cū caāno, buseriwo atī na
tocoasuparo. Bairo catoro, Pedrojāā
puame tipoa toyepu āñuparā. Bairi bu-
tioro uwiyparā. ³⁵ Bairo na cabairo,
busurique buseriwo watoapu cabusuo-
cajorijere tūgoyparā. Atoe bairo īñu-
parō: “Āni, yu macū, yu cabesericu
majū niñami. Cū yaye busuriquere tū-
gousaya,” ī ocajoyuparo jōbuipu.

³⁶ Bairo caīrō bero, Moisés, bairi Elía-
jāā mañuparā. Jīcāūā tuayupu Jesús jeto
yua. Tie na caīñaatajere quetibujuesu-
parā Pedrojāā aperārē.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Ti rūmū, cabusuri rūmū Jesujāā ti
ūtāūrē ruicoasuparā. Bairo na caruietaro
bero, capāārā camasā Jesutu etayu-
parā. ³⁸ Bairi jīcāū na mena macāācū
busurique tutuaro mena qūīnupū Jesure:

—Cabuei, qūīñauasā yu macūrē.
Jīcāūā caācū niñami yu macū. ³⁹ Wātī
yeri pūna puame cū mecūō joroque
átinucūñami yu macūrē. Bairo cū
awajao joroque cū átinucūñami.
Tunu cū yugui mecūō joroque
cū átinucūñami, cū risero jopo
witrinucūpū. Roro popiye cū baio
joroque cū átinucūñami. Pitigaetiymi
wātī yeri pūna yu macūrē. ⁴⁰ Bairi mu
cabuerārē butioro na yu wiyorotimiapu
wātī yeri pūnarē. Mu cabuerā
puame na wiyoyo masīētīñama —qūī

quetibujuyupu wātī yeri pūna cacūgon
pacu Jesure.

⁴¹ Bairo cū caīquetibujuro tūgo, atore
bairo na īñupū Jesús:

—¡Mujāā, ati yepa caāna Dios cū
camasīrījērē cariape mujāā tūgoetima-
jūcōāña! ¿Nocārō yoaro mujāā mena yu
ānibujiocuti? Jau, mu macūrē cū neasā
toroque —qūīnupū Jesús cariau pacure.

⁴² Bairo cawāmau puame Jesutu cū
caetaripau yua, wātī yeri pūna puame cū
jūgoñāñupū yepapu. Bairo cū jūgoñau,
riañārīqūērē bairo cū ásupu tunu. Bairo
cū caāto, Jesús puame cū jānaoñupū
wātī roro caācure. Cū acuwiyo joyupu
yua. Bairo cū caāto, cawāmau puame
caticoasupu. Cū cacatiro īña, cū pacure
cū tunuoñupū Jesús cū macūrē yua.
⁴³ Bairi camasā puame bairo Dios cū ca-
masīrījē jūgori Jesús cū caāto īñarā, bu-
tioro tūgocōā maníasuparā.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Bairo to macāāna Jesús capee caroaro
cū caātiere na catūgoñacōā maniatipaua
Jesús puame atore bairo na īñupū cū
cabuerārē:

⁴⁴ —Āmeacā mujāā yu caquetibujuri-
jere tūgopeoya. Mujāā masiritiepa. Yu,
Camasā Jūgocu, yu ñerotiecogu ca-
masārē —na īñupū Jesús cū cabuerārē.

⁴⁵ Na puame tie cū caīrījērē tūgoma-
jūcōāmīrācūā, tiere tūgomasiēsuparā.
Dios na catūgomasīpeere na joesupu
mai. Tunu bairoa Jesure cū jēñiña uwi-
jāñuñuparā tiere.

¿Quién es el más importante?

(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶ Cabero tunu āmeo ī busuyuparā
cū cabuerā na majū: “¿Ni majū cū
ānicuti marī menarē caānimajūūrē bairo
caācū?” āmeo īñuparā na majū. ⁴⁷ Jesús
puame masīcōāñupū na caīrījērē. Bairo

masĩrĩ yua, cawĩmauacarẽ cõtũ cũ tũgãẽtoyupũ. ⁴⁸ Bairo átĩcõã, atore bairo na ĩ quetibũjuyupũ. Jesũs cũ cabuerãrẽ:

—Ni jĩcãũ ũcũ, yũ yaye quetire tũgousari, ãni cawĩmaurẽ bairo caãcũrẽ cũ camaiata, yũre camairẽ bairo cũ ñĩñagũ. Tunu bairoa yũre camai cũ caãnoi, yũ jeto mee Dios yũre cajoricũ cũã cũrẽ camairẽ bairo qũĩñagumi. Ni jĩcãũ ũcũ mujãã mena macããcũ, mujãã roca netõjãñurõ carotimasĩ puame mujãã netõjãñurõ caãnimajũrẽ bairo qũĩñagumi Dios —na ĩ quetibũjuyupũ Jesũs cũ cabuerãrẽ.

**El que no está contra nosotros,
está a nuestro favor**

(Mr 9.38-40)

⁴⁹ Juan puame atore bairo qũĩñupũ Jesure:

—Jããrẽ cabuei, apei caũmurẽ jãã ĩñawũ. Cũ puame mũ wãme mena ĩrĩ rotimasĩwĩ. Bairo rotimasĩrĩ yua, cũ acurewiyojowĩ wãtĩ yeri pũnarẽ, caũmurẽ cajãñamiatacure. Bairo cũ caáto ĩña, jãã puame cũ caátiere cũ jãã átirotiepu, marĩ mena macããcũ cũ caãmerõĩ —qũĩñupũ Juan Jesure.

⁵⁰ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesũs Juarẽ:

—¿Nopẽĩrã cũrẽ, “Ápeina,” mujãã ĩrĩ? Bairo ĩẽtĩcõãña. Jĩcãũ ũcũ caũmu marĩrẽ cũ catutietĩcõãta, marĩrẽ cajuácure bairo caácu ñĩñami —na ĩñupũ Jesũs cũ cabuerãrẽ.

Jesũs reprende a Santiago y a Juan

⁵¹ Cabero Jesũs puame jõbuipu cũ pacutu cũ caátĩ rũmu caetagarõ ĩña yua, yeri tutuarique mena Jerusalẽpu ájũgoyupũ. ⁵² Bairi cũ jũgoye cũ mena macããnarẽ, Samaria yepa macãrẽ na ájũgorotiyupũ, “Atĩyami jããrẽ cabuei,” na íato, ĩ. Narẽ caqũẽnoparãrẽ boũ, topũ na ájũgorotiyupũ. ⁵³ Bairo topũ cũ cajo-miatacũãrẽ, to Samaria macããna puame

na caetaro boesuparã. “Jerusalẽpu ácu baiyami Jesũs,” na caĩrĩjẽrẽ na catũgoatato bero jũgori, na boesuparã. ⁵⁴ Bairo Jesure na caboeto ĩñarã, cũ cabuerã, Santiago, Juajãã puame atore bairo Jesure qũĩñuparã:

—Jãã Quetiupau, ¿peero, jõbui macãã peeroi na marĩ joerecuti? Roro na caĩrĩjẽ wapai, ¿Elfãs ãnacũ cũ caátatore bairo na marĩ áti yasiorecuti? —qũĩñuparã cũ cabuerã Jesure.

⁵⁵ Bairo na caĩrõ tũgo, narẽ ãmejore ĩña, na ĩ tutiyupũ Jesũs cũ cabuerãrẽ: “Mujãã masĩẽtĩña mujãã caĩrĩjẽrẽ. Wãtĩ cũ carotirore bairo mujãã tũgoñaña. ⁵⁶ Yua, Camasã Jũgocu, camasãrẽ na rei ácu mee yũ apũ. Na netõõũ ácu yũ apũ ati yepapure,” na ĩ quetibũjuyupũ Jesũs cũ cabuerãrẽ. Bairo ĩ quetibũjũ yaparo, na jũgoacoásúpũ ape macãpu yua.

Los que querían seguir a Jesũs

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Bairo maapu na caátó, jĩcãũ caũmu Jesutu etayupũ. Cũtu eta yua, atore bairo qũĩñupũ Jesure:

—Yũ cũã, mũ cabuei yũ ãnigaya. Bairi noo mũ cañesãrõpu yũ águ yũ cũã.

⁵⁸ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesũs:

—Macãñucũ macããna waibutoa na caãnipauri cũgoyama. Minia cũã na riabatĩri na caãnipaurĩre cũgoyama. Bairo na cacũgomiatacũãrẽ, yua, Camasã Jũgocu, yũ caãnipau ũno yũ cũgoetiya —qũĩñupũ Jesũs caũmurẽ.

⁵⁹ Cabero apeire qũĩñupũ tunu:

—Jito, yũ bapacusa.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, caũmu puame “Jau,” ĩmicũã, atore bairo qũĩñemoñupũ:

—Yũ Quetiupau, mai mũ mena yũ bapacũperigu. Yũ pacure cũ cotei ácu yũ baiya. Cũ cariacõto bero roque, mũ mena yũ ábujiou —qũĩñupũ Jesure.

⁶⁰ Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūīnupū Jesús:

—Camasā cariacoatanarē bairo caāna puame na qūēnoáto cabaiyasirārē, nīña. Mū puame Dios cū carotimasirīpau caetatore mū quetibuju nēsēāgu yua.

⁶¹ Cabero tunu apei qūīnupū Jesure:

—Jāa Quetiupau, yu cūa mū mena yu bapacutigu. Baipua mai, cajūgoye yu ya wii macāānarē na nīnagu. “Ácú yu baiya marirē cabuei mena,” na nīāgu mai — qūīnupū apei caūmu Jesure.

⁶² Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūīnupū Jesús:

—Ni jīcāū ūcū jīcā yeri mena caroaro Dios cū carotiriquere cū catūgousaeticōāta, nūētīña. Ape wāme, ape wāme ricaati tūgoñarīqūērē cū catūgoñāata, nūētīña. Bairi yua, Dios cū carotimasirīpaure dope bairo átimasīā maniñami — qūīnupū Jesús caūmu apeare.

Jesús envía a los setenta y dos

10 Cabero Jesús, marī Quetiupau, cū caquetibujurotijoparā setenta y dos majū caūmuarē na beseyupū. Bairo na beseri bero yua, tocānacā macāā, pūgarā jeto cū caetaparopū na ájūgo rotiyupū.

² Mai, na caápáro jūgoye atore bairo na īnupū: “Oterique camasā na cajepee paio caānimiatacūārē, tie uparārē cajuje parā puame capāārā mee niñama. Torea bairo Dios yaye quetire catūgousaparā capāārā na caānimiatacūārē, marirē cajuquetibujuparā puame capāārā mee niñama. Bairo na cabairoi, marī Pacu Diore mujāā cajēnirō boyā. Cū puame oterique Upaure bairo cū yaye busurique cajuquetibuju batoparārē na jomasīgumi. ³ Tūgoya, āmerē mujāārē caroa quetire yu quetibuju rotijoya. Corderos nurīcārā, macānucū macāāna lobos cauwiōrā watoa na caāno uwiojāñuñā. Torea bairo mujāā

puame camasā watoa mujāā caāno uwiojāñugaro. Bairi masacatiri mujāā cañesēārō nūñā,” na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē. ⁴ Bairo na ī yaparo, atore bairo na ī quetibujunemoñupū Jesús tunu: “Bairo ánā, dinero jāārīcā poa, bairi waso poa cūārē, bairi rupo jutii cūārē mujāā jee ápewa. Tunu maapu mujāā cabocāetarārē na mena mujāā busupēniepa. Cariapea mujāā acoápā. ⁵ Bairi jīcā wii ūno etarā, ‘Dios caroa yericutaje cū joáto ati wii macāānarē,’ mujāā ī etagarā ti wiire. ⁶ Bairi ti wii macāāna puame caroaro mena mujāārē na cajēniata, mujāā cairōrēā bairo caroa yericutajere na jogumi Dios. Baipua, caroaro mena mujāārē na cajēnieticōāta, mujāā cairōrē bairo na áperigumi Dios. ⁷ Bairo mujāārē caqūēnorārē bócarā yua, na ya wiipū mujāā ānicōāwā. Capee wiiripū patowācōētīcōāñā. Bairi jīcā wiia āni, mujāārē na canurījē jetore mujāā ūgawā. Mujāā, paari majā ānirī, mujāā ūgamasīña na canurījērē. ⁸ Bairo bairi jīcā macā ūno etarā, mujāārē caroaro na cajēniata, na yaye ūgarique na canurījē jetore ūgaya. ⁹ Tunu bairoa ti macā macāāna cariayecunarē na catioya. Tunu atore bairo na ī quetibujuya: ‘Dios cū carotimasirīpau merē etaro baiya ati yepapure.’ ¹⁰ Bairo mujāā caquetibujunēsēārō, di macā macāāna ūna mujāārē caroaro mena na cajēnieticōāta, ti macā maapu nipetiro camasā na catūgoropū atore bairo na mujāā īgarā: ¹¹ ‘Jāa yaye quetire mujāā catūgogaetoi, mujāā ya macā nērīrē jāa rupo jutii catusarijere jāa pareya! Ape macāpu jāa áya. Bairo jāa caápáro jūgoye tūgopeoya mai. Jāa yaye quetire mujāā catūgoata, Dios cū carotimasirīpau macāājērē mujāā tūgobujiorā,’ na mujāā īgarā ti macā macāānarē. ¹² Mujāā, yu yarā cariape mujāārē nīña: To macāāna mujāārē

na catūgoetie wapa, Dios puame roro na átigumi. Camasārē cū caīñabeseri rūmūrē Sodoma macāāna netōjāñurō popiye na baio joroque na átigumi,” na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē.

Los pueblos desobedientes

(Mt 11.20-24)

¹³Bairo na ī yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu Jesús ape macāā macāānarē, Corazín, bairi Betsaida macāā macāānarē: “¡Roro majū baigarāma to Corazín macā macāāna! ¡Roro majū baigarāma Betsaida macā macāāna cūā! Dios cū caátijēñōñorījē capeere īñawā. Bairo caīñarā nimirācūā, roro na caátiere jānagaema. Tirūmupū macāāna Tiro, Sidón macāāna ānana, Corazín, Betsaida macāāna na caīñarīcārōrēā bairo na cūā na caīñaata, roro na caátajere jānabujioricarāma Tiro, Sidón macāāna puame. Butioro yapapuarā na cajāñarījē jutii ūnierē jānabujioricarāma. Tunu peero ōwāwopū ruibujioricarāma, butioro na cayapapuarijere īñorā yua. ¹⁴Bairi camasārē Dios cū caīñabeseri rūmu caetaro Corazín, bairi Betsaida macāā macāāna puame, Tiro, Sidón macāā macāāna netōjāñurō popiye baigarāma yua. ¹⁵Torea bairo Capernaum macā macāāna cūā baigarāma. ‘Jōbuipū jāā ágarā,’ caītūgoñarā na caānimiatacūārē, ¡caūcūārī opepū roquere na regumi Dios!” na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē Corazín, Betsaida, Capernaum macāā macāāna na cabaipere.

¹⁶Bairo na ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “Yū cabuerā, ni jīcāū ūcū mujāā yaye quetire catūgou, yū yaye quetire catūgoure bairo niñami. Tunu bairoa ni jīcāū ūcū apei mujāā yaye quetire catūgogaecu, yū yaye quetire catūgogaecure bairo niñami. Bairo caācū ānirī Dios, yure cajoricu yaye

queti cūārē caboecure bairo niñami,” na ī quetibujuyupū Jesús.

Regreso de los setenta y dos

¹⁷Cabero Jesús cū caquetibujurotjoricarā setenta y dos majū useanirīqūē mena tunu etayuparā caquetibujūñesēārátana. Bairo etarā yua, atore bairo qūī quetibujuyuparā Jesure:

—¡Jāā Quetiupau mū wāmei jāā caījēnirō, wātī yeri pūna cūā jāā caīrotiorea bairo baimajūcōānama! —qūñuparā.

¹⁸Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—Ñuñā mujāā caātiataje. Yū puame wātī quetiupau jōbuipū caānimiatacu cū cañarōrē niñajoapu. Cabupo yaberije cañarōrē bairo majū ñaami. ¹⁹Mujāārē masīrīqūērē yū jowu, āña mujāārē cū cabacamiatacūārē, mujāā cariaetiparore bairo ī, o cotapa mujāārē cū catoamiatacūārē, mujāā cariaetiparore bairo ī. Tunu bairoa mujāārē masīrīqūērē yū jowu, marī pesu wātī cū catutuarije nipetirijere mujāā canetōparore bairo ī. Bairo tie masīrīqūērē cacūgorā ānirī, dise ūnie wātī roro mujāārē cū caátigamirījērē mujāā tāmuoetinucūgarā. ²⁰Bairāpua, wātī yeri pūnarē cawitiroti jomasīrā nimirācūā, tie jetore mujāā catūgoñarō boetiya. Jōbuipū Dios ya pūrōpū mujāā caāno cārō mujāā wāmerīrē cū cawoaturicarā mujāā āniña. Tie puamerē tūgoñajesoya —na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē.

Jesús se alegra

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹Bairo tipaua butioro Espíritu Santo mena ānirī atore bairo useanirīqūē mena Diore qūī basapeoyupū Jesús: “Caacu, mū, ati ūmūrecóo nipetiro upau, mū ñujāñuñā yū yarā mena. Naa, cabu-

goro macãanarê bairo caãna na caãn-imiatacũarê, masĩrĩqũerê na mu joyupa. Aperã, ati yepa macãana, 'Marĩ roque marĩ masĩnetõña' caĩrã puamerê na mu joetiya. Caacu, tore bairo mu ásupa mu cabojũgoyetiricarore bairo caãno jũgori," qũĩ jẽniñupũ Jesũs cũ pacure.

²² Bairo qũĩ jẽni yaparo, atore bairo na iñupũ Jesũs cũtu caãnarê: "Yũ Pacu puame nipetirije masĩrĩqũerê yũ jowĩ. Tunu yũ caátĩanie cũarê yũ Pacu jeto masĩnamĩ. Tunu cũ caátĩanierê yũ cũã yũ masĩpeyocõãña. Bairi yũ cũã yũ jeto na yũ masĩomasĩña camasã yũ cabeserãrê yũ Pacu cũ caátĩanierê," na iñupũ Jesũs.

²³⁻²⁴ Bairo ĩ yaparo, cũ cabuerãrê na ãmejore iña, atore bairo na iñupũ na jetore: "Tĩrũmũ macãana profeta majã capããrã mujãã caĩnarĩjê ũnierê iñagamiñupã. Quetiuparã ãnana cũã tiere iñagamiñupã. Mujãã catũgorije ũnie cũarê tũgogamiñupã. Bairi mujãã puame capee iña, tũgo caãna ãnirĩ useanirĩ ãña," na iñupũ Jesũs cũ cabuerãrê.

Parábola del buen samaritano

²⁵ Cabero jĩcãũ, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerê cajũgobuei Jesũs tũpu etayupũ. "Cariape cũ quetibũjuyati Jesũs," ĩ masĩgu, cũtu etayupũ. Bairo cũtu eta, atore bairo qũĩ jẽniñañupũ Jesure:

—Jããrê cabuei, ¿dope bairo yũ ácuati Dios tũpu cariamanopũ água? —qũĩ jẽniñañupũ cajũgobuei Jesure.

²⁶ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesũs:

—Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerê na cawoaturica pũrõpu mu caĩñaata, ¿nopẽ ĩgaro tie bairo to ĩcuti murã? —qũĩ jẽniñañupũ Jesũs cajũgobuei.

²⁷ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesure:

—Atore bairo iña ti pũrõpu: 'Mujãã, Israel macãana, mujãã caátĩanie nipetir-

ije mena cũ maiña. Tunu bairoa mujãã yeripũ, mujãã catũgoñarijê nipetirije mena cũ maiña. Tunu bairoa mujãã catu-tuarije nipetirije mena cũ maiña.' Tunu torea bairo: 'Mujããtu macãana cũarê mujãã rupaure mujãã camairõrêã bairo na maiña,' ĩ quetibũjuyupi ti pũrõpu — qũĩñupũ cajũgobuei Jesure.

²⁸ Bairo cũ caĩrõ tũgo, bairo qũĩñupũ Jesũs:

—Cariape miña. Tore bairo ĩ woatuyupi Moisés ãnacũ. Bairo bairi cũ caĩricãrõrêã bairo caroaro cariape mu caápata, Dios tũpu cariamanopũ mu águ —qũĩ quetibũjuyupũ Jesũs Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerê cajũgobuei.

²⁹ Bairo cũ caĩrõ tũgomicũã, cũ caĩrõrê bairo átigaesupũ. Bairi atore bairo qũĩ jẽniñanemoñupũ Jesure tunu:

—¿Noa ũna na ãniñati marĩ yarã, marĩ rupaure bairo marĩ camaiparã?

³⁰ Bairo cũ caĩrõ tũgo, ĩcõnarĩ atore bairo qũĩñupũ Jesũs cajũgobuei:

—Jĩcãũ Jerusalẽpu caãniatacu Jer-icó macãpu ásupũ. Bairo ti macãpu cũ caetaparo jũgoye jerutiri majã puame maapu cũ bocáetayuparã. Cũ bocáeta yua, roro cũ ásuparã. Cũ apeyere, cũ jutii nipetirijere jeyuparã. Jee yaparo, cũ payuparã butioro, ñe mano riaricaropũ. Áticõã yua, ruticoásuparã.

³¹ Bairo na caátó bero, jĩcãũ sacerdote na caqũẽatacu cũ cacũnarĩ wããrê ásupũ cũ cũã. Bairo ácu, etayupũ na caqũẽat-acũre. Bairo qũĩñamicũã, cũ owanetõ-coásupũ.

³² Bairo cũ canetõátó bero, apei tunu levita poa macããcũ etayupũ. Bairo eta, qũĩña, cũ owanetõcoásupũ cũ cũã.

³³ Bairo na canetõátó bero, apei tunu Samaria yepa macããcũ etayupũ. Bairo eta, bopacooro qũĩñañupũ na caqũẽat-acũre, Samaria yepa macããcũ puame.

³⁴ Qũĩña mai yua, cũtu eta, cũ cãmĩirê cũ ucotiyupũ. Aceite, bairi use oco majũ mena cũ cãmĩirê cũ ucotiyupũ. Tunu jutii mena cũ cãmĩirê jiyayupũ.

Áti yaparo, cū yaū burro buipū cariaure cū nepeoyupū. Bairo áti, cū neásúpū camasā ñesēārī majā na cacānirī wiipū. Topū ācū, cū űcotinemoñupū tunu. ³⁵ Ape rūmū, cabusuri rūmū cū caápáro jūgoye Samaria yepa macāācū puame atore bairo qūññupū ti wii upaure: “Ŭjū, pūga denario moneda tiiri mu yu nuniña. Āni, yu caneatíatacure cū mu caqūēnorō yu boya. Murē yu canunirijē to caetaeticōāta, cabero acúrū, mu yu wapatinemoḡu tunu,” qūññupū Samaria yepa macāācū ti wii upaure —bairo ícōñarī quetibujuyupū Jesús cajūgobueire.

³⁶ Bairo ícōñarī bero, atore bairo qūññemoñupū:

—¿Dope bairo mu tūḡoñañati? Camasā itiarā qūññañuparā jerutiri majā na caqūēatacure. Bairi, ¿ni puame cū yaure bairo qūññañuparī? —qūññ jēñiñañupū Jesús cajūgobueire.

³⁷ Bairo cū cairō tūḡo, atore bairo qūññupū Jesure:

—Cūrē caññamairícū puame cū yaure bairo qūññañupī —qūññupū cajūgobuei puame.

Bairo cū cairō tūḡo, bairo qūññupū Jesús:

—Bairo baimajūcōāñupī. Bairi mu cūā cūrē bairo ácuja. Aperā mu yarā, mu űnarē, mu rupaure mu camairōrē bairo na mu juátinemoḡu na cūārē —qūññupū Jesús, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuei puamerē.

Jesús en casa de Marta y María

³⁸ Cabero netōásúpū Jesús. Bairo ácū, jīcā macāpū etayupū tunu. Topū cū caetaro, jīcā wii macāācō, Marta cawāmecuco puame bairo qūññupō: “Jāā mena űḡau asá.”

³⁹ Mai, Marta puame baiocūsupo, María cawāmecucore. Bairo Jesús na ya wii cū caetaro, María cū rporiture etanumuñupō. Jesús cū

caquetibujurijere butioro tūḡogayupo.

⁴⁰ Marta puame jesaesupo: “Yu jeto paarique nipetirijere yu átimiña,” í tūḡoñañupō. Bairi Jesutu cō baio cō caruiro ĩñarī, Jesure qūññupō:

—Yu Quetiupau, ¿yu cabairijere mu tūḡoñāētiñati? Yu baio puame yu juáperiyamo. ¿Bairo cō cabairije to ñuñati murā? Jīcāōā yu puame yu paaya. Bairi, “Cō jupaoja,” cō ĩña —qūññupō Marta Jesure.

⁴¹ Bairo cū cairō tūḡo, atore bairo cō ĩñupū Jesús:

—Marta, mua, capee apeye űnierē mu tūḡoñaña. ⁴² Bairo mu catūḡoñami-atacūārē, jīcā wāme cariape tūḡoñarīqūē niña. Bairi María puame ti wāmerē tūḡogayamo. Bairi noa una, “Tocārōā tūḡojāñaña tiere,” cō í masīēnama —cō ĩñupū Jesús Martare.

Jesús y la oración

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 Ape rūmū Jesús Diore cū cajēñirō bero, cū cabuerā mena macāācū jīcāū, puame atore bairo qūññupū Jesure:

—Yu Quetiupau, Diore jāā cajēñimasī-parore bairo jāā mu buewa. Juan cū cabuerārē cū cairīcārōrē bairo jāā cūārē mu buewa —qūññupū Jesure.

² Bairo cū cairō tūḡo, atore bairo na ĩñupū Jesús cū cabuerārē:

—Diore jēñirā, atore bairo mujāā í jēñiwā:

‘Jāā Pacū, jōbui macāācū, nipetiro camasā mu wāmerē na ĩroáto.

Tunu bairoa mu carotimasīrīpau ati yepapū to apáro.

Jōbui mu carotirorea bairo to baiáto ati yepapū cūārē.

³ Tunu tocānacā rūmua jāā caḡapeere jāārē jonucūña.

⁴ Tunu bairoa roro jāā caátaje cūārē jāā masiriyobojaya.

Camasā roro jāārē na caátajere jāa camasiritiorea bairo roro jāa caátaje cūārē jāa masiriyobojaya mu cūā.

Tunu wātī roro jāārē cū caátigarijere jāa ēnotaya. Jāa netōña,

bairo Diore cū mujāā cajēnipee nūña —na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē.

⁵ Bairo na ī yaparo, ape wāmerē īcōnārī atore bairo na ī quetibujunemoñupū tunu:

—Jīcāū, nāmi recomacā cū bapa ya wiipū etayupū. Eta yua, bairo qūñupū: ‘Yū wasoya itia pan ūnoacā. ⁶ Yū yaū jīcāū cayoaropū caatīatacū etayami. Cūrē yū canupee maniña yū wiire. Bairi mu yū jēniña,’ qūñupū. ⁷ Bairo cū caīmiatacūārē, cū bapa puame cū yuesupū: ‘Yū pajūgoeticōāña. Merē jope biaricaro niña. Yū, yū pūnaa cānirā jāa baiya. Bairi dope bairo wācārī mu yū jomasīēcū,’ qūñupū ti wii macāācū cajēniñaurē. ⁸ Bairi mujāārē nīña: Cū bapa cū caānimiatacūārē, cū caīrōrē bairo átigaesupū. Baipua, ‘Nairō yū patowācōremi,’ ī, atore bairo átibujoumi: Wācā, jopere pā, noo cū bapa cū caborore bairo nipetirijere cū jobujoumi yua. ⁹⁻¹⁰ Tūgopeoya mujāā mai mujāārē īcōnārī yū caquetibujurijere: Noa ūna na cajēniata, na cajēnirījērē bōcamasīgarāma. Tunu bairoa apeye ūnierē na camacāata, na camacārijērē bōcamasīgarāma. Tunu jopepū na capiīata, ti wii upau puame ti jopere pāāgumi. Bairi tore bairo Diore mujāā cajēniata, mujāā caānimasīpeere jogūmi. Bairi Diore mujāā cajēnirō nūña.

¹¹ “Mujāā, capūnaacuna mujāā pūnaa pan rupare na cajēniata, ŷūtā rupare na mujāā jobujocuti? Bairo mujāā áperā. Tunu bairoa waire na cajēniata, ŷāña ūcūrē na mujāā jobujocuti? Bairo mujāā áperā. ¹² Tunu bairoa āmona riare na cajēniata, ŷcotapa ūcūrē na mujāā jobu-

jiocuti? Bairo mujāā áperā. ¹³ Mujāā, carorā nimirācūā, mujāā pūnaarē caroa wāmerē mujāā jomasīnucūña. Marī Pacū Dios ūmurecōo macāācū roque carou majū niñami. Camasā netōrō carou niñami. ¡Bairi noa ūna cūrē cajēnirārē na jogūmi Espiritu Santore!” na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴ Ape rūmu Jesús wātī yeri pūnarē cū acuwijoyoyupū caūmūrē cajāmiatacure. Mai, caūmu puame busu-masīēsupū, wātī yeri cū cajāñarō jūgori. Bairo Jesús cūrē cū caacuwijoyoro bero, caūmu puame tunu busu-masīñupū yua. Bairo cū cabairo īñārī, to macāāna camasā īña acuoasuparā. ¹⁵ Jīcāārā qūīroaesuparā Jesure. Atore bairo qūñuparā: “Beelzebú wātī quetiupau majū cū camasīōrījē jūgori wātī yeri pūna, camasārē caānarē na acurewiyojo masīmi Jesús,” qūī busupaiyuparā Jesure.

¹⁶ Aperā tunu, dise ūnie átijēnorīqūērē ūmurecōo macāājērē Jesús cū caátijēnorō boyuparā. Na puame roro cū áti īñarā ásuparā, “¿Dope bairo cū ácuati āni?” írā. ¹⁷ Jesús puame na caītūgoñarījērē masīcōāñupū. Bairi atore bairo na īñupū:

“Quetiupau rey cū carotimasīrīpau macāāna na caāmeoboeticōāta, jīcārō ānimasīētīñama. Tunu bairoa jīcā wii macāāna na caāmeoboeticōāta, na cūā caroaro ānimasīētīñama. ¹⁸ Tore bairo Satanás, wātīā quetiupau cū yarārē na cū caboeticōāta, ¿dope bairo to āninetōrōati cū carotimasīrīpau? Āninetōmasīēto. Yasipeticoagaro cū yarārē, na cū caboeticōāta. ¹⁹ Tunu bairoa Beelzebú jūgori wātī yeri pūnarē na yū caacurewiyo jomasīata, ŷñamu cū camasīrījē jūgori mujāā

yará cūa yure bairo na átimasīcuti? Bairo mujāa caīrō tūgorā, mujāa yarā puame, ‘Cariape mee mujāa tūgoñaña,’ mujāārē ībujiorāma. ²⁰ Yū puame, Dios cū camasiōrījē jūgori wātī yeri pūnarē yū caacurewiyo jomasīata, nipetiro camasā yū caátiere īñarā, ‘Merē Dios cū carotimasīripau marīrē etaya,’ ī masībujiorāma,” na ī quetibujuyupū Jesús.

²¹ Bairo ī quetibujū yaparo, cajerutiri majōcure icōñarī atore bairo na ī quetibujunemoñupū tunu: “Jīcāū wii upau, catutuau majū cū ya wii macāājērē caroaro cū caīñacoteata, ni ūcū cajerutiri majōcu cū yayere jerutimasīēcūmi. ²² Baipua, apeī cū netōōrō catutuau cū wiire jāārī, cūrē cū caqūēēnetōata roque, ti wii upau yaye cū besure cū ēmapeyo masīñami. Ti wii upau puame, ‘Yū besu mena ni ūcū ati wiire cajāāūrē cū yū netōcōāgu,’ cū caītūgoñamiatacūārē, cū besure cū ēmapeyo masīñami. Bairo ácu yua, ti wii upau apeye ūnierē jeruti masīcōāñami yua,” na ī quetibujuyupū Jesús.

²³ Ī quetibujū yaparo, bairo na īnemoñupū tunu: “Yū mena caānigaecu, yure caīñateire bairo niñami. Tunu bairoa yū mena caquetibujūnetōōgaecu, camasārē caquetibujūmawijioire bairo niñami,” na ī quetibujuyupū Jesús.

El espíritu impuro que regresa

(Mt 12.43-45)

²⁴ Ī quetibujū yaparo, ape wāme cūārē na īnemoñupū tunu: “Wātī yeri pūna caūmurē cū cawitiatato bero, noo caoco manorīpu ānesēñami. Ānesēñ yua, cū caāniparore cū cabócaeticōāta, atore bairo ī tūgoñañami: ‘Yū caān-imiataatopua yū tunuágu tunu,’ ī tūgoñañami. ²⁵ Bairo ī tūgoña yua, tunuá, caūmurē qūīñañami tunu. Caūmu yeri puame wiire, caroaro na caowaqūēno

peyoata wiire bairo bauya. ²⁶ Bairo cabairo īña yua, acoásūpu tunu wātī, aperā jīcā wāmo peti pūga pēnirō cā-nacāū majū cū netōrō cañuenarē na pi-ineñou ácu. Bairo na bóca, ‘Jito,’ na ī, caūmurē cū jāāñama tunu nipetirā. Bairi cū yerīpu ānicōāñama tunu. Bairo na caāno, jōpuame roro baibujioñmi tunu caūmu puame yua,” na ī quetibujuyupū Jesús cūta catūgorā etarārē.

La felicidad verdadera

²⁷ Bairo cū caāno, na mena macāācō jīcāo atore bairo qūīñupō butioro:

—¡Caroaro cariape mu quetibujuya! Bairi mu paco, murē camasōrīcō puame useanirī ācōmo mu mena —qūīñupō busurique tutuaro mena.

²⁸ Bairo cō caīrō tūgo, bairo cō īñupū Jesús:

—¡Yū paco netōōrō useaniñama Dios yaye quetire catūgousarā puame roque!

La gente mala pide una señal milagrosa

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Cabero camasā puame aperā, aperā capāārā majū na caneñaporo īña, atore bairo na īñupū Jesús: “Ati yepa macāāna, āme caāna, caroaro tūgoñaētīñama. Átijēno īnorīqūē jetore boyama. Bairo na cabomiatacūārē, tiere na áti īñoetigūmi Dios. Merē na quetibujū cūñupī Jonás ānacū cū cabairiquere. ³⁰ Tirūmupure Jonarē cū caátajere Nínive macā macāānarē na īñoñupī. Bairo narē cū caīñorō bero, to macāāna puame, ‘Cariapea Dios cū caquetibujūnetōrotiricu majū niñami Jonás,’ ī tūgoñamasīñupā. Torea bairo yure Dios cū caátipeere mujāa āme caānarē cū caīñorō bero, bairoa mujāa ī tūgoñamasīgarā yū cūārē yua. ³¹ Tunu bairoa ti rūmu camasārē cū caīñabeseri rūmu caetaro, jīcāo ānacō catitunurī, mujāa, āme caānarē, ‘Cariapea mujāa

tūgousaepu,' mujāārē iregomo cō cūā. Ape nūgōā waru jopepu macāācō quetiupao ānacō bairo mujāārē īgomo. Cō puame noo cayoaropu asūpo, Salomón ānacū cū camasīrījērē tūgogo. Bairo cō catūgogarico cō caānimiatacūārē, mujāā, āme caāna yu camasīrījērē mujāā tūgogaetiya. Bairo Salomón netōrō camasī yu caānimiatacūārē, yu caīrījērē mujāā tūgogaetiya. ³²Tunu bairoa ti rūmu camasārē cū caīñabeseri rūmu caetaro, Nīnive macā macāāna ānana catitunurī, 'Caroaro mujāā tūgousaepu,' mujāārē īgarāma na cūā. Na puame Jonás ānacū cū caquetibujurijere tūgorā, roro na caātiere tūgoña qūēnoñuparā. Bairo na catūgoñaqūēnomiatacūārē, mujāā, āme caāna, mujāā tūgoña qūēnogaetiya. Jonás netōrō camasī yu caānimiatacūārē, yu caīrījē tūgori, mujāā tūgoña qūēnogaetiya," na ī quetibujuyupu Jesús.

La lámpara del cuerpo

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³Ī quetibuju yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: "Ni ūcū jīcāū jīñaworique cū cajīñawogaata, cayasioropu cūēcūmi. Ni ūcū jīcāū carupapata rocapu cūēcūmi. Jōbuiupu cūnucūñami, camasā nipetiro cajāāetarā na caīñamasīparore bairo ī. ³⁴⁻³⁵Tunu bairoa mujāā caapee puame cajīñaworicare bairo niña mujāā rupau. Mujāā caapee caroaro to caīñamasīata, caroaro mujāā īñamasīgarā. Caroye tuata, caroaro mujāā īñamasīētigarā. Tore bairo mujāā, cayeriñurā ānirī cariape mujāā catūgoñaata, caroaro mujāā átimasīgarā. Cayeriñuena mujāā caāmata roque, caroaro mujāā átimasīētigarā. Bairo Dios mujāārē cū camasīōrījērē tūgousa jānaeticōāna. ³⁶Bairi mujāā yeripu caroa jeto

tūgoñarī, bairi tunu carorijere tūgoña ēñotari, Dios cū caátigarije nipetirijere mujāā tūgomasīgarā. Jīñaworique mujāārē cajīñaworore bairo caroaro mujāā tūgomasīgarā nipetirijere yua," na ī quetibujuyupu Jesús catūgorā etarārē.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷Bairo cū caīrō bero, fariseo majōcu Jesure, "Jito, marī átōca. Yu ya wiipu marī ūgaāto," qūīñupū. Bairo cū caīrō tūgo, "Jau," ī, cū tūpu ūgau ásūpu Jesús. Bairi cū wiipu jāāeta, cariapea cū mesapu etanumu etayupu. ³⁸Bairi fariseo puame, Jesús cariapea cū caetanumurō īña yua, "Tame," ī tūgoñañupū, "Marī, judío majā marī ya wāmerē bairo áperiyami Jesús. Cū wāmorirē coseetiyaami cū caugaparo jūgoye yua," ī tūgoñañupū fariseo Jesús cū cabairijere. ³⁹Marī Quetiupau puame masicōāñupū cū catūgoñarījērē. Bairi atore bairo qūīñupū:

—Mujāā, fariseo majā jotu bapaari mujāā cacosepeere nairō mujāā tūgoñanucūña. Bairi tie ūnierē nairō tūgoñamirācūā, mujāā yerire coserique puamerē mujāā tūgoñaētīña. Bairi yajariquere, bairi ape wāme ricaati tūgoñarīqūē cūā nicōāña mujāā yeripu. ⁴⁰Caītopairā mujāā āniña. Cajotubapariwei puame jotu bapa bui cūārē, capupea cūārē qūēnoñami. Torea bairo Dios puame mujāā rupau jeto meerē, mujāā yeri pūna cūārē ásupi. ⁴¹Atore bairo mujāā caātiere boyami Dios: Mujāā yeri mujāā caqūēnorō boyami. Bairo mujāā caápata, mujāā nūbujiorā.

⁴²"Bairo átato ūnorēā, ricaati mujāā, fariseo majā, mujāā átinucūña. Bairo ána yua, puga wāmo cārō moneda tiriicarē mujāā cacūgoata, jīcā tiiaa mujāā jonucūña Diore. O ūgarique jīcā

wāme ūno, puga wāmo cārō mujāā cacū-goata, jīcārōacā mujāā jonucūña Diore. Bairo cariape tie ūnierē átimasīmirācūā, ape wāme pajāñurō Dios cū carotirique puamerē mujāā tūgoñaetima jūcōāña. Caroaro āmeo átaje cūārē marī rotiyami Dios. Caroaro āmeo mairīqūē cūārē marī rotiyami. Tie puamerē mujāā tūgoñaetīña. ¡Bairi mujāā carorije wapa pairo nigaro!

⁴³ “Tunu bairoa ñubuerica wiipũ mujāā caápata, caroapaure mujāā ruiganucūña. Tunu bairoa maapu mujāā caāñesēata, nipetiro camasā nucūbugoricaro mena na cajēnirō mujāā bonucūña. Bairo mujāā caboroi, ¡mujāā carorije wapa pairo nigaro!

⁴⁴ “Mujāā, camasā ānanarē na cayarica opeere bairo mujāā āniña. Āme caāna puame ti opee buire áná, ‘Masā operi āno,’ ī masīetīñama. Tore bairo mujāā āniña. ¡Bairi mujāā carorije wapa pairo nigaro!” na ī quetibujuyupũ fariseo majārē.

⁴⁵ Bairo cū caīrījērē tūgo, fariseo mena macāacū jīcāū, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuei puame atore bairo qūññupũ Jesure:

—Cabuei, bairo mu caīata, jāā, jāārēā roro ī micupũ.

⁴⁶ Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūññupũ Jesús:

—Jīcāū, cū paabojari majōcure cū jupusaetiyami. Jīcā wāme ūnoacā cūārē cū juáperiyami. Tore bairo na mujāā átiya camasārē. ‘Moisés ānacū cū carotiriquere jīcā wāmeacā rusaeto ása,’ camasārē na mujāā ĩnucūña. Bairo caīrotirā nimirācūā, mujāā puame tore bairo mujāā áperimajūcōāña. ¡Bairi mujāā carorije wapa pairo nigaro!

^{47–48} “Tunu bairoa caītopairā mujāā āniña. Profeta majā na rupauri ānajē masā ope buire mujāā qūēnonucūña caroa ūtā wiīacarē, camasā profeta ānanarē na ĩroáto, ĩrā. Bairo qūēnomirācūā,

mujāā ñicūjāārē bairoa mujāā ānicōāña. Na puame Dios yaye quetire buena, profeta majārē pajāreyuparā. Narē bairo mujāā boetiya Dios yaye quetire mujāā cūā. Bairi, ‘Marī ñicūjāā profeta majārē na capajīārīcārōrē bairo ñurō. Dios yaye queti to yasicōato,’ ĩrārē bairo mujāā átinucūña. ¡Bairi mujāā carorije wapa pairo nigaro!

⁴⁹ “Dios puame camasī ānirī atore bairo ĩñupi: ‘Yũ yarārē na yũ jogũ camasā tũpũ. Profeta majārē, apóstolea majā cūārē natũ yũ jogũ, na quetibujúato, ī. Bairo yũ cajomiatacūārē, jīcāārārē na pajīāregarāma. Aperārē roro popiye na baio joroque na átigarāma,’ ĩñupī.

⁵⁰ Bairi Dios puame camasā profetare roro na caátaje jūgori ati rūmurē popiye na baio joroque na átigumi. Tocānacāũ profeta majā, caāñīnarīcārārē na carīf reyarique wapa popiye na baio joroque na átigumi āme caānarē. ⁵¹ Na carīf rejūgoricũ, Abel cawāmecucupui nijūgoaná, Zacarías, altar, santuario watoa na capajīārīcũpũ nituetayama na carīf rejūgoatana capāārā beropũ. Bairo na ānana wapa roro popiye na baio joroque na átigumi āme caānarē yua,” na ĩñupũ Jesús.

⁵² ĩ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ tunu: “Dios yaye queti puame llavere bairo niña camasārē. Llave jūgori wiire biaricarore marī pājāāmasīña. Tore bairo Dios yaye queti jūgori ũmurecōore marī jāāmasīña. Mujāā puame Dios cū cabuerijere masīmirācūā, cūrē mujāā boetiya. Tunu bairoa camasā Diore na camasīgarijere mujāā ĩñotaya. ¡Bairi mujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuei majā, mujāā carorije wapa pairo nigaro!” na ī quetibujuyupũ Jesús.

^{53–54} Bairo cū caīrōĩ, to macāāna, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuei majā, bairi fariseo majā mena cū asiayuparā Jesure. Bairi ape wāme,

ape wāme cū jēniñañuparā. “Carorije buei átiyami Jesús,” qūi busujāgamirā, cū jēniñamiñuparā nairō.

Jesús enseña contra la hipocresía

12 Bairo na cabairo, capāārā majū camasā, Jesutū neña etayuparā. Bairi capāārā majū āna, dope baiā masiā manopu añuparā. Bairi Jesús puame cū cabuerārē atore bairo na ī jū-goyupū: “Fariseo majā pan pairica na cawauorijere boeticōāña,’ īricārō pu-mata, ‘Na caītopairijere mujāā boepa,’ ñiña. ²Tunu bairoa āme caāna na catū-goñarijē nipetirijere masiōpeyocōāgumi Dios nipetirārē. Baujaro nigaro mujāā yeripū mujāā catūgoñarijē nipetirije. ³Bairo bairi yasioro aperārē mujāā caīrīqūē cūārē nipetiro camasā tūgoga-rāma. Mujāā ya aruapu biajāāti, mujāā caīrīqūē cūārē capāārā na catūgojoro tiere quetibujugarāma aperā, busurique tutuaro mena,” na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē.

A quién se debe tener miedo

(Mt 10.26-31)

⁴Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnupū tunu: “Yū yarā cariape mujāārē ñiña: Mujāārē capajīamasirārē na uwi-eticōāña. Mujāārē na capajīaatato bero, dope bairo átimasiēnama mujāā yeri pūna puamerē. ⁵Bairo puame ása: Dios yaye quetire tūgousaya. Cūā, camasā na cariaro bero, caūpetietopu na yeri pūnarē jomasīñami. Bairi Dios puame roquere cū uwiri jīcārō tūni caroaro ása.

⁶“Tunu minia, jīcā wāmo caānacāūrē puga moneda tiiaca wapacūtiyama. Bairo petoaca wapacutimirācūā, ni jīcāū ūcū Dios cū caīñacoteecu maami. Nipetirārē na cabairijere masiōcōāñami. ⁷Mujāā cūārē mujāā cabairijere masiōpeyocōāñami. Mujāā poa wēērī cūārē cōōñapeyocōāñami Dios. Bairi, ‘Marī cabairijere masiēcūmi Dios,’

ī tūgoñaeiticōāña. Minia netōjāñurō mujāā maiñami. Bairi uwieticōāña,” na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcāū ūcū, ‘Jesús yau yū āniña,’ aperā camasā na catūgoro caīquetibujūre yū yau cū caānierē yū cūā yū Pacu yarā ángelea majā cūārē na yū quetibujūgu. ⁹Bairi tunu apeī, ‘Jesure yū masiētīña,’ caī puamerē yū cūā, ‘Cū yū masiētīña cūrā,’ na ñi quetibujūgu, yū Pacu yarā ángelea majārē.

¹⁰“Bairi tunu noa ūna yū, Camasā Jū-gocure, roro na caīrījērē masiriyogumi Dios, cūrē na cajēniata. Tore bairo átim-icūā, Espiritu Santore roro na caīata roque, na masiriyobojaetigumi,” na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē.

¹¹Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “Yū yarā, mujāārē tutigarā, mujāārē jeágarāma. Jīcā rūmū, ñubuerica wii uparā tūpū, ape rūmū ññabeserica wii uparā tūpū, ape rūmū ññabeseri majā tūpū, ape rūmū macā quetiuparā tūpū mujāārē neá-garāma. Bairo mujāārē na caáto uwiri, ‘¿Dope bairo na marī īrāati?’ ī tūgoña macāētīcōāña. ¹²Marī mena macāācū, Espiritu Santo puame tipau caetaro ñña, na mujāā caīpeere mujāārē masiōgumi,” na ī quetibujuyupū Jesús cū cabuerārē.

El peligro de las riquezas

¹³Bairo cū caīrō bero camasā capāārā watoa jīcāū qūñīnupū Jesure:

—Cabuei, yū pacu riacoámī. Bairi cū cacūgomiatajere carecomacā yū boya. Bairi yū mū juīgu yū jūgocure, tiere cū ricawoáto, ī —qūñīnupū.

¹⁴ Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūīnupū Jesús caūmurē:

—Yū yau, mujāā yayerē cabatopau mee yū āniña. Bairo āti acū mee, yū apū ati yeparure.

¹⁵ Ī yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu to macāānarē:

—Dios puame, “Carorije wapa cacūgoenarē bairo mujāārē ñiñaña,” na ī tūgoñaētiñami, camasārē pairo na cacūgorije jūgori. Torena, pairo apeye ūnierē īñaugaripeaticōāña. Roro mujāā tūgoñare —na īnupū.

¹⁶ Ī yaparo, capee apeye ūnierē cacūgoure īcōñarī bairo na ī quetibujunemoñupū tunu: “Jicāñ caūmu caroa yepa majūrē cūgoypu. Bairi cū oterique capee cū rīcacutibojayuparo. ¹⁷ Bairo capee carīcacuto īñarī, atore bairo ī tūgoñañupū caūmu puame: ‘¿Dope bairo yū ácuati? ¿Yū cajepeere noorē yū cūñati?’ ī tūgoñañupū. ¹⁸ Ī tūgoña yaparo yua, atore bairo ī tūgoñanemoñupū tunu: ‘Merē yū masīña yū caátipeere. Otere yū cacūnucūrī aruarire yū weeregu. Áti yaparo, paca arurī majū yū qūēnogu tunu. Topu yū cacūgorije, bairi yū cajepeere mena nipetiro to jeto yū qūēnocūgu yua. ¹⁹ Bairo āti yaparo, yū yerire atore bairo ñigu: “Āmerē yua, capee cūmarī yū cacūgopee nicōāña. Bairi āmerē noo yū caborore bairo jeto yū átigu. Yerijā, ūga, eti, useanirī yū baiāñigu yua,” ī tūgoñañupū capee cacūgon puame. ²⁰ Bairo cū caītūgoñamiatacūārē, Dios puame atore bairo qūīñupū: ‘Catūgoñamasīēcū mu āniña bairo mu caītūgoñaata. Ati ñamia mu riacoagu. Bairi ati yepare caāmei ānirī, ¿mu yaye apeye mu cacūgorijere dope mu ácuati yua? ¿Nopē mu ápei?’ qūīñupū Dios capee apeyere cacūgomiatacure. ²¹ Cūrē bairo ñiñami camasā nipetiro capee apeyere cacūgorā, Dios yaye quetire

tūgousaena. Cū ūna catūgoñamasīēna majū ñiñama,” na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

Dios cuida de sus hijos

(Mt 6.25-34)

²²⁻²³ Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “Mujāā yeri pūna puame mujāā caugapee netōōjāñurō caānimajūrījē majū ñiña. Tunu bairoa mujāā cajāñapee netōōjāñurō caānimajūrījē majū ñiña. Bairi mujāārē ñiña: Ati yepa macāājērē butioro bootūgoñaeticōāña. Mujāā cacūgopeere, mujāā caugapeere, bairi mujāā cajāñapeere tūgoña macāētīcōāña. ²⁴ Minia na caátīānierē mujāā masīña. Na caugapeere otejūgoetiyama. Na caugapeere jeri wiipu qūēnocūētīnucūñama. Bairo na caáperimiatacūārē, na caugapeere jonucūñami Dios. ¡Mujāā roquere minia netōōrō mujāā maiñami Dios! Bairi āme mujāā caānierē tūgoña macāētīcōāña. ²⁵ Ni ūcū mujāā mena macāācū, cū catūgoñamacārījē jūgori, ‘Yū butinemogu jīcā metro recomacā majū, ūmuu āñigu,’ ī masīēcūmi. Mujāā catūgoñamacāārījē jūgori mujāā átimasīētiña. ²⁶ Bairi cabugoro macāājē ūnierē caátimasīēna nimirācūā, ¿nopēirā, ‘Marī átimasīpeyocōārā marī catūgoñamacārījē jūgori,’ caītūgoñarārē bairo mujāā īñati?

²⁷ “Tunu bairoa oó, tataboaro macāājē cabairije cūārē mujāā masīña. Oó puame paaetīnucūña. Eetīnucūña. Bairo áperimīrōcūā, caroa bauya. Quetiupau rey Salomón ānacū caroa majū cū cajutī jāñarīqūē netōōjāñurō caroa bauya oó puame. ²⁸ Bairo tie taa ūnie Dios cū caqūēnorīqūē jīcā rūmu caroa cabaumiatacūārē, ape rūmu peeropu joeyama camasā, peero riorā. Mujāārē taa ūnie netōōjāñurō mujāā maiñami Dios. Bairi mujāā cajāñapeere mujāā jogūmi yua.

¡Mujáa, Dios mena catũgoñatutuaenarẽ bairo mujáarẽ ñiñaña! ²⁹⁻³⁰ Ati yepa macãana Diore caĩroaena puame na caũgapeere, bairi na caetipeere tũgoña macãnucũñama. Mujáa puame roque narẽ bairo baieticõaña. Marĩ Pacu Dios, marĩ cabopacarijere masĩpeyocõañami. Bairi tũgoña macãeticõaña. ³¹ Dios cũ carotimasĩrĩpau roquere tũgoñaña. Bairo mujáa catũgoñaata, ati yepa macãajẽ mujáa cabopacarije cũarẽ mujáa jogumi Dios.

Riqueza en el cielo

(Mt 6.19-21)

³² “Mujáa yu yarã, oveja petoaca cañnarẽ bairo mujáarẽ ñiñaña. Bairo capãarã mee caña mujáa cañnimaatacũarẽ, Dios puame cañnu ãnirĩ cũ carotimasĩrĩpau mujáa cañnorẽ boyami. Bairi mujáa uwietigarã. ³³ Tunu bairoa mujáa cacũgorijere nunireri, dinero ñerĩ, aperã cabopacarãrẽ na batorájá. Bairo mujáa caápata, jõbuipu mujáa cawapatapee paio nigaro. Ati yepapu mujáa caño, mujáa yaye boacoaya. O jerutiri majã tiere jeruti recõañama. O moena tiere ugareyama. Jõbuipu roquere mujáa yaye cañnipee yasietigaro. ³⁴ Ati yepapu macãajẽ jetore mujáa camaitũgoñaata, tie jetore mujáa bootũgoñagarã. Jõbuipu mujáa cacũgopeere mujáa camaitũgoñaata roque, ati yepa macãajẽrẽ butioro mujáa bootũgoñaetigarã,” na ï quetibujuyupu Jesús cũ cabuerãrẽ.

Hay que estar preparados

³⁵ Bairo ï quetibuju yaparo, ape wãmerẽ na ï cõñañupũ: “Caroaro mujáa qũenoyuwa. Mujáa jutii, mujáa cajãnapeere qũenoña. Tunu bairoa mujáa cajĩñaworijere jĩñapeori mujáa cotewa. ³⁶ Jicãarã paabojari majã ñnarẽ bairo ása. Na puame na quetiupau

aperã na cawãmojiyari bose rũmurẽ caĩñau atácu cũ catunuetaparore caroaro cũ yuyuparã. ‘Jicoquei cũ caetaro, cũ marĩ pãjõrõã,’ ïrã cũ yuyuparã. ³⁷ Useanigarãma capaacoteri majã, na quetiupau cũ catunuetarore caroaro cacotemasĩrã. Cãniena cacoterã ãnirĩ cũ mena useanigarãma. Cariape mujáarẽ ñiña: Na quetiupau puame mesapu na ruirotigumi, ugariquere na nugũ. ³⁸ Bairi noa ñna cãniena cacoterã useanirĩ nigarãma, noo ñami recomacã, o cabusuatĩpau na quetiupau cũ catunuetarore cacoterã puame,” na ï quetibujuyupu Jesús.

³⁹ ï quetibuju yaparo, ape wãmerẽ na ï cõñañupũ tunu: “Apei wii upau, cũ ya wii macãajẽrẽ cayajauacũ cũ caetaparore cũ camasĩata, cãnietibujioricumi. Cũ caetaparore ñnacotebujioricumi, jãaremi, ï. ⁴⁰ Tore bairo yu, Camasã Jũgocũ, tunu yu caetari rũmurẽ jicãũ cayajari majõcure bairo yu etagu ati yepapũ. ‘Tĩ rũmu majũ etagumi,’ caĩã mani rũmu majũ yu etagu. Bairi caroaro ãña. Yu catunuetarore caroaro mujáa cotewa,” na ï quetibujuyupu Jesús cũ cabuerãrẽ.

El criado fiel y el criado infiel

(Mt 24.45-51)

⁴¹ Bairo cũ caĩrõ tũgo, Pedro puame atore bairo qũĩñupũ Jesure:

—Jãa Quetiupau, ¿jicãurẽ cũ ñmua cũrẽ na cacoterijere icõñarĩ jãa jetore ï quetibuju miñati? ¿O nipetiro camasãrẽ ï quetibujuatõ miñati? —qũĩ jẽniñañupũ Pedro Jesure.

⁴²⁻⁴³ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús Pedore: “Ni ñcũ jicãũ mayordomorẽ bairo caãcũ, cũ quetiupau cũ carotirore bairo caátimasĩ ñcũrẽ ñiña. Cũ quetiupau puame cũ caápáro jũgoye, ‘Yu ñmua aperãrẽ na mu qũenowã. Ugariquere na mu batowa,’ qũĩ cũñupũ cũ ñmurẽ.

Bairi cabero tunueta, cū ūmū, cū caīrotiricarorea bairo cū caápata, caroare cū jogumi. Bairi useanirī nigumi mayordomo. ⁴⁴Caānorē bairo mujāārē ñiña: Quetiupau cū yaye nipetirije upaure bairo cū cūgumi, cū, mayordomo puame. ⁴⁵Bairo cū cacūmiatacūārē, cū puame carōu cū caāmata, ‘Yū quetiupau tāmuri tunu etaecumi,’ irī, aperā cū baparārē roro na átibujioumi. Cū quetiupau ūmū, cū paabojari majā rōmirī cūārē roro na átibujioumi. Tunu bairoa ūga, eticūmu baibujioumi. ⁴⁶Bairi cabero cū quetiupau cañesēñātacu puame, ‘Ti rūmū etagumi,’ cū caīmasiētī rūmurē etabujioumi. Bairo eta yua, cū caroticūátacu roro cū caátiere ñinabujioumi. Bairo ñiña yua, popiye cū baio joroque cū átibujioumi. Cū piticōābujioumi, aperā yū caīroaena mena cū āmarō, ī.

⁴⁷“Ni jīcāū ūcū cū quetiupau cū caīrījērē masīmicūā, tore bairo cū caápata, cū paecogumi butioro cū quetiupaure. ⁴⁸Apei cū quetiupau cū caīrījērē masīētīrī roro átiyami. Bairo roro cū caátimiatacūārē, butioro cū paetigumi cū quetiupau puame. Bairi paijāñurō camasījūgoricarā puame netōjāñurō caroaro na caátiere átirotiya. Petoaca camasīrā netōjāñurō caroaro na caáto ñiña,” na ī quetibujuyupū Jesús.

Jesús es causa de división

(Mt 10.34-36)

⁴⁹Ī yaparo, atore bairo na ĩñupū tunu: “Camasārē na quetibujū ácu yū apú ati yepapure. Tunu yū yaye busurique peerore bairo ñiña narē. ¡Bairi tiere nipe-tiro na masīpeyocoáto! ⁵⁰Yū cūā, yū yaye busurique jūgori popiye yū baiya. Bairoa yū baicōā ānigu yū paarique capetiparo jūgoye. ⁵¹Mujāā, camasārē yū caátiatájere mujāā masīētīña. ‘Dios cū cajou, cū caetaro bero nipetiro ca-

masā caroaro āmeo átigarāma,’ mujāā ī tūgoñaña. Bairo mujāā caītūgoñami-atacūārē, bairo mee ñiña. Yū caetaro jūgori camasā jīcārō tūni tūgoñaeti-garāma. ⁵²Bairi jīcā wii macāāna jīcā wāmo cānacāū majū na caāmata, yū yaye busuriquere tūgorā, itiarā ĩroa-garāma. Pugarā ĩroaetigarāma. Torea bairo ape wii macāāna cūā pugarā ĩroa-garāma. Itiarā ĩroaetigarāma. ⁵³Bairi jīcāū cū macūrē cū pesucutigumi yū yaye busuriquere cū catūgousaro jūgori. Torea bairo apeī cū pacure cū pe-sucutigumi. Apeo cūā cō macōrē cō pe-sucutigomo. Apeo cūā cō pacore cō pe-sucutigomo. Apeo cūā cō pēēpōrē cō pe-sucutigomo. Apeo cūā cō mañicōrē cō pesucutigomo, yū yayere cō catūgousaro jūgori,” na ĩñupū Jesús cūtu catūgorā etarārē.

Las señales de los tiempos

(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo tunu na ĩnemoñupū camasārē: “Oco poari muipu cū cawāmuatō to cawāmu atóre ĩñarā, ‘Oco ató baiya,’ mujāā ī masīña. Torea bairo bain-ucūña. ⁵⁵Tunu bairoa ape nugōā warua jopepu cawīno atóre ĩñarā, ‘Asigaro baiya āme rūmurē,’ mujāā ī masīña. Torea bairo bainucūña. ⁵⁶Bairo caoco ocapeere, bairi caasipee cūārē bairo caīñamasīrā nimirācūā, ¿nopēīrā Dios ati yuteare cū caátīānie puamerē mujāā masīētīñati? ¡Caītopairā mujāā āñiña!” na ī quetibujuyupū Jesús.

Procura ponerte en paz con tu enemigo

(Mt 5.25-26)

⁵⁷Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo tunu na ĩnemoñupū: “¿Nopēīrā cari-ape átajere mujāā majūā mujāā ī busu qūēnomasiētīñati? ⁵⁸Ni jīcāū ūcū, ‘Yū mujāā wapamoña,’ irī, mujāārē juez

caĩnabesei tupu cũ caneápáro jũgoye, cũ mena busuqũẽnojũgoya. Mujãārẽ juez tupu cũ caneápéríparore bairo írã, cũ mena busuqũẽnojũgoya. Mujãã cabusuqũẽnojũgoeticõãta, juez puame guardiare mujãārẽ ñerotigumi. Bairo áti yaparo, na puame preso jorica wiipũ mujãārẽ cũrecõãgarãma. ⁵⁹ Cariape mujãārẽ ñiña: Dinero mujãã cawapamorijørẽ mujãã cawapatipeyoparo jũgoye, topu mujãã ãnicõãgarã. Mujãã witimasiẽtigarã,” na ñinupũ.

Importancia de la conversión

13 Jicã rũmu caãno camasã Jesure qũĩnarã etayuparã. Eta, atore bairo qũĩ quetibũjuyuparã: “Pilato puame Galilea macããnarẽ na pajĩareupũ, Diore na cañubuerã etaro. Waibutoa riire na cajoemũgõrã etaro na pajĩareupũ,” qũĩ quetibũjuyuparã camasã Jesure.

² Bairo na caĩquetibũjuro tũgo, atore bairo na ñinupũ Jesús: “¿Dope bairo mujãã ñ tũgoñañati na cabaiatajere? ‘Na yarã Galilea macããna nipetirã netõrõ carorã ãniupã. ¿Bairi bũtioro majũ na caroriye wapa jũgori yasiupa,’ mujãã ñ tũgoñañati? ³ Bairo mujãã caĩtũgoñamiatacũārẽ, baietiupa. Na yarã netõrõ carorã mee ãniupã. Caãnorẽ bairo mujãārẽ ñiña: Mujãã cũã roro mujãã yasigarã, roro mujãã caátie yãpauari Diore mujãã caĩbusuqũẽnoeticõãta. ⁴ Tunu bairoa, ¿dope bairo mujãã ñ tũgoñañati caũmuarĩ wii Siloẽ macããjẽ ãtã rupaa mena catãni yasiricarãrẽ? Dieciocho majũ catãni yasiricarãrẽ roro na cabairiquere, ¿dope bairo mujãã ñ tũgoñañati? ‘Jerusalén macããna nipetiro netõrõ carorã ãniupã. ¿Bairi bũtioro majũ na caroriye wapa jũgori yasiupa,’ mujãã ñ tũgoñañati? ⁵ Bairo mujãã caĩtũgoñamiatacũārẽ, baiesupa. Jerusalén macããna netõrõ carorã

mee ãñupã. Caãnorẽ bairo mujãārẽ ñiña: Mujãã cũã roro mujãã yasigarã, roro mujãã caátie yãpauari Diore mujãã caĩbusuqũẽnoeticõãta,” na ñ quetibũjuyupũ Jesús.

La parábola de la higuera sin fruto

⁶ Bairo ñ quetibũjũ yaparo, higuera yucu carícamanirẽ icõnarĩ tunu na ñ quetibũjunemoñupũ: “Jicãũ, cũ wesepũ cũgoyupũ higuera cawãmecũtiire. Bairi jicã rũmu carícare ñãu etayupũ. Bócaesupũ. Ríca mañuparõ mai. ⁷ Itia cũmarĩ majũ bairo jeto baiyupũ. Ríca mañuparõ. Bairo cabairoi, qũĩñupũ cũ ãmurẽ: ‘Merẽ itia cũma majũ carícare yũ macãmiña. Caríca mani ãno ati higuera marĩ caotemirĩcu. ¿Nopẽirõ to ãnicõãroati ati yepapũ? Bairi quetĩrocacõãña,’ qũĩñupũ ti wese upau cũ ãmurẽ. ⁸ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ cũ ãmu puame: ‘Yũ quetiupau, ati yũteare marĩ quetĩtiroa mai. Tii pũtore yũ jetugũ. Abono cũārẽ yũ jããgu mai. ⁹ Bairi ape yũteare carícacupata, ñujãñugaro. Tii caríca manicõãta roquere, tiire quetĩrocacõã rotiya,’ qũĩñupũ caũmu ti wese upaure,” na ñ quetibũjuyupũ Jesús camasãrẽ.

Jesús sana en el día de reposo a una mujer jorobada

¹⁰ Ape rũmu tunu Jesús judío majã na cayerijãrĩ rũmu caãno na cañubuenearĩ wiipũ jũgobuei ásupũ. ¹¹ Mai, ti wiipũ ãñupõ jicãõ carõmio. Cõ puame wãtĩ yerĩ pũna jũgori ríajãñuñupõ. Dieciocho cũmarĩ majũ riayupo. Bairi wãmu pomasiẽsupõ. ¹² Bairo cõ cabairo ñãu, Jesús puame atore bairo cõ ñinupũ:

—Yũ yao, mu cariyecutie to petiáto, ñiña. Mu yũ catioya —cõ ñinupũ.

¹³ Bairo ñ yaparo, cũ wãmorĩrẽ cõ buire pitipeoyupũ. Bairo cũ caáto, jicoquei wãmũpo masĩcoasupo yua. Tunu Diore cũ basapeo jũgoyupo, catiáco yua.

¹⁴ Bairo useanirō cō caānimitacūārē, ti wii ñubuerica wii quetiupau puame asiajāñuñupū. Judío majā na cayerijārī rūmurē Jesús cū caátie iñarī asiajāñuñupū. Bairo asiari atore bairo na iñupū ti wii caneñarī majārē:

—Marī capaari rūmu jīcā wāmo peti jīcā pēnirō cānacā rūmurī majū niña. Ti rūmurī jeto catio rotiya. Marī cayerijārī rūmu caānorē catio rotieticōāna — na iñupū.

¹⁵ Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūñupū Jesús:

—Caītopairā mujāā āniña, bairo mujāā caīata. ¿Ni ūcū mujāā mena macāācū marī cayerijārī rūmu caāno cū wecure, o cū burrore na oco etiricapaupū na cū jee áperinucūñati? Nipetirā bairo jeto átinucūñama ati rūmu ūno cūārē. ¹⁶ Bairi mujāā wecure caqūēnonucūrā nimirācūā, ¿nopēirā, ‘Atiore Abraham ānacū pārāmeorē dieciocho cūmarī majū Satanás, wātī quetiupau roro cō cū caátie jūgori popiye cabaiore cō marī catorotietigarā ati rūmu ūnorē,’ irārē bairo mujāā iñati? ¡Roro mujāā tūgoñāna! —qūñupū Jesús ti wii ñubuerica wii quetiupaure.

¹⁷ Bairo cū cairō, cū pesua puame bobotūgoña jāñuñuparā na caīatajere. Aperā camasā puame useani peticoasuparā, Jesús nocārō caroaro cū caátie iñarī.

La parábola de la semilla de mostaza

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Cabero atore bairo na inemoñupū Jesús tunu: “¿Dope bairo mujāārē yu masiōñati Dios cū carotimasirīpaure? ¿Di wāme ūnorē icōñarī mujāārē yu quetibujuyati? ¹⁹ Mostaza na caīrī apeacārē jīcā cū wesepū cū caotericaacarē bairo niña Dios cū carotimasirīpau. Bairi caūmu tiacarē cū caotero bero pairicu butiya. Bairi minia puame tii rupū buire na ria batiirire

qūēnonucūñama. Torea bairo niña Dios cū carotimasirīpau cūā,” na ī cōña quetibujuyupū Jesús.

La parábola de la levadura

(Mt 13.33)

²⁰ Ī quetibujū yaparo, ape wāmerē ī cōñanemoñupū tunu: “¿Dope bairo mujāārē yu masiōñati Dios cū carotimasirīpaure? ²¹ Levadure bairo niña Dios cū carotimasirīpau. Jicāo trigo wāīārīqūē wetare, itia ruri majū, oco mena weyo yaparo, levadurare petoaca jāñāmo. Bairo petoaca cō cajāāmiat-acūārē, tie puame jesapeticoaya yua. Torea bairo niña Dios cū carotimasirīpau cūā,” na ī cōña quetibujuyupū Jesús.

La puerta angosta

(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Bairo bai, Jesús Jerusalēpu ácu, tocānacā macāā cū canetōrī macāārē camasārē na quetibujuyupū. Capaca macāārī, ōcā macāārīācā cūārē na quetibujuyupū. ²³ Bairo cū caátó, cū mena macāācū jīcāū atore bairo qūī jēñiñāñupū:

—Jāā Quetiupau, ¿nocānacāū majū camasārē marī Pacu Dios cū netōñati? ¿Petoaca majū na āniñati Dios cū canetōparā? —qūī jēñiñāñupū caūmu Jesure.

²⁴ Bairo cū caījēñiñarō tūgo, atore bairo na ī quetibujuyupū Jesús:

—Ati yepapu mujāā caāno, puga jopeere bairo niña. Bairi ōcā jopeacarē mujāā capājāāmasirō ñuña. Cariape mujāārē ñiña: Capāārā camasā ti jopere jāāgamigarāma. Bairo jāāgamirācūā, jāāmasiētigarāma. ²⁵ Jīcā rūmu ti wii upau puame wāmuátī, ti jopere biacōāgumi yua. Pāñemoetigumi. Bairo cū caáto, mujāā macāpu caāna cū piirā, “Jāā pāāña,” mujāā imigarā. Bairo mujāā caīmiat-acūārē, “Mujāārē yu masiētīña,” mujāā igumi. ²⁶ Bairo cū cairō tūgo, mujāā inemogarā: “Jāārē mu

masiī. Mu mena eti, ũga jāā ápu. Tunu bairoa jāā ya macāāpu mu bueñesēawū. Jāārē mu masiī,” mujāā igrā. ²⁷ Bairo mujāā cairō tūgo, atore bairo mujāā inemogumi tunu: “Merē mujāārē ñiapū: ‘Mujāārē yu masiētīña. Mujāā, carorije caána mujāā caānoi, ati wiire mujāārē yu jāārotietigū. ¡Ánája!’” mujāā igumi ti wii upau. ²⁸ Mujāā, marī ñicūjāārē Abraham, Isaac, Jacob, profeta majā nipetirā cūārē, Dios cū carotimasirī paupu caānarē mujāā ñajogarā. Mujāā puame aperopu wērewiyo joricarārē bairo mujāā ānigarā. Bairi butioro mujāā otigarā. Mujāā opire mujāā bacarupotugarā, butioro yapapuarā yua. ²⁹ Tunu bairoa Dios cū carotimasirīpau caetaro camasā Diotu neña etagarāma. Muipu cū cawāmuatōpu caatīatana, bairi cawaru macāā jopepu caatīatana, bairi ape nūgōā waru macāā jopepu caatīatana, bairi muipu cū cañajāātopu caatīatana cūā Diotu neñaetagarāma. Bose rūmurē netōrā ána, cūtu rui ũgagarāma. ³⁰ Ati rūmurirē jicāārā carotimasietāna rotimasigārāma. Tunu bairoa ati rūmurē jicāārā carotimasirā rotimasietigarāma Dios tūpure —na ī quetibujayupu Jesús.

Jesús llora por Jerusalén

(Mt 23.37-39)

³¹ Bairo cū caquetibuju āno, ti rūmu majūrē cūtu etayuparā fariseo majā. Bairo cūtu eta, atore bairo qūñuparā:

—Ati yepa quetiupau, Herodes, murē pajīā rocacoagayami. Bairi tāmuri ruti áćúja —qūñuparā.

³² Bairo na cairō tūgori, atore bairo na ñiupū:

—Tunu ánaja Herodes tūpu, macānucū yaire bairo caācū tūpu. Ato bairo qūirájá: “Áme wātī yeri pūnarē yu acurewiyoyoya. Tunu bairoa cariyecuna cūārē na yu catioya. Ñamirōcā cūārē bairoa yu átigu.

Bairi itia rūmu bero bairo yu caátiere yu átijānagu,’ ññami Jesús,” qūirájá Herodere —na ī joyupu Jesús fariseo majārē.

³³ I yaparo, atore bairo na ñnemoñupū tunu: “Áme, ñamirōcā, ñamirōcā ape rūmu bairoa yu átigu, Dios yarā profeta majā camasā na capajīā rírericarā ānana Jerusalēpu jeto yasinucūñupā. Bairi topu cariape yu caátó ñña,” na ñiupū.

³⁴ Cabero atore bairo na ñnemoñupū Jesús tunu: “Jerusalén, Jerusalén macā macāāna mujāārē ñña: ¡Dios yarā profeta majārē mujāā pajīā rírenucūñupā! Dios mujāārē cū caquetibujurotíjomiricārārē ũtā mena narē wēērī na mujāā pajīārenucūñupā. Bairo roro majū mujāā caátimiatacūārē, nairō mujāārē yu juátinemogamiwū. Áboco cō pūnaarē na asipogo, narē cō caneñoricārōrē bairo mujāā yu juátinemogamiwū. Bairo yu caátigamiatacūārē, mujāā puame jicā nūgōā yu mujāā boepu. ³⁵ Bairo mujāā caboetoi, tocārōā yua, mujāā caānipau yasicoagaro. Tore camasā awayo rocacōāgarāma. Caānorē bairo mujāārē ñña: ‘¡Useanirī ññami Dios cū cajou majū!’ mujāā caiparo jūgoye, yu mujāā ññaetigarā mai,” na ñiupū Jesús Jerusalén macāānarē.

Jesús sana a un enfermo de hidropesía

14 Ape rūmu tunu judío majā na cayerijārī rūmu caāno Jesús ũgau ásupu jicāñ fariseo majā quetiupau ya wiipū. Bairo topu cū caāno, ti wii macāāna fariseo majā puame qūñausayuparā, “Dope bairo cū caátó,” irā. ² Mai, Jesús riapere añupū cariyecucu cūā. Cū puame oco riayere cacūgon añupū. ³ Bairo cū cabairo ñña, atore bairo na ñiupū Jesús to macāānarē, Moisés ānacū cū

caroticūrīqūērē cajūgobuerārē, bairi fariseo majā cūārē:

—Marī cayerijārīcā rūmurēā carīayecunarē marī cacatioro, ¿to ñucōācuti? O paariquere bairo caānoi, atī rūmū ūnorē tore bairo caāpericōāpee, ¿to ānicuti? —na ī jēñīñāñupū Jesūs to macāānarē.

⁴Bairo narē cū caijēñīñamiatacūārē, busuesuparā. Bairo na cūbusueto īña, carīaure cū pāñarī cū catiuyupū yua. Cū catio yaparo, cū árotiyupū. ⁵Bairo áticōā, tunu na īnemoñupū Jesūs fariseojāārē:

—¿Ni ūcū mujāā mena macāācū cū macū, o cū wecu opepu atī rūmū ūnorē cū cañarocajāāpata, jicoquei cū cū ne mugō masīētīñati? Nipetirā mujāā tore bairo mujāā átibujiorā, marī cayerijārī rūmū ūno cūārē. ¿Bairo mujāā ápericuti? —na ī jēñīñāñupū Jesūs.

⁶Bairo narē cū caijēñīñamiatacūārē, dope bairo cū yumasīēsuparā.

Los invitados a la fiesta de bodas

⁷Cabero aperā ti wii upau cū capiātana na caetaro īñāñupū Jesūs. Na puame caroapaure ruigayuparā butioro, “Cabugoro macāāna na caruiparore marī ruietiroa,” īrā. Bairo na cabairo īña, atore bairo na ī beyoyupū:

⁸—Ni jīcāū mujāā mena macāācūrē wāmo jiyarica bose rūmurē cūrē cū capiata, ‘Caānimajūrā na caruiparopū cū ruigaeticōāto,’ ñīña. Topū cū caruiata, cabero bobooro netōbujioūmi. Apei ti bose rūmū upau cū capiimajūatacu etabujioūmi. ⁹Bairi ti bose rūmū upau puame cū caetaro īña, atore bairo qūibujioūmi: ‘Jōpu catusaropū ruija. Āni puame cabero caetau atore ruigūmi,’ qūibujioūmi. Bairo cū caīrōī, mujāā ūcū bobotūgoñabujioūmi. ¹⁰Bairi mujāārē na capiata, catusari cūmurō roquere ruiya. Cabero bose rūmū upau

puame topū mujāā caruiro īña: ‘Ato puame caānimajūrā mena ruirasā,’ mujāā īgūmi. Bairo cū caīrō tūgo, aperā ti mesa macāāna mujāārē cū caīroarore īñagarāma yua. ¹¹Ni jīcāū ūcū cū majūā, ‘Caānimajūū yu āniña,’ caī puamerē, cabugoro macāācūrē bairo cū ānio joroque cū átigūmi Dios. Apei, ‘Caānimajūū mee yu āninā,’ caī puame roquere, cabero cabugoro macāācūrē bairo mee cū ānio joroque cū átigūmi Dios —na ī quetibujuyupū Jesūs ti wii macāāna, fariseo cūrē capiatacure.

¹²Bairo na ī quetibujū yaparo, atore bairo qūīnemoñupū:

—Bose rūmurē mū caqūēnonemoata, mū baparārē na piieticōāña. Tunu bairoa mū bairārē, mū jūgocujāā nipetirā mū yarārē, mutū macāāna paio dinero cacūgorā cūārē na piieticōāña. Na ūnarē bairo mū capiata, ape rūmū na cūā murē torea bairo átiāmebujiorāma. Bairi merē wapaticūre bairo mū tuabujioū yua. ¹³Bairo bairi bose rūmurē mū caqūēnonemoata, cabopacarārē na pi-iyā. Tunu bairoa caāmasīēnarē, bairi jīcā rupo, o jīcā ricā caroyetuaricarārē, bairi caīñamasīēna cūārē, na ūnarē na piīya. ¹⁴Bairo ácu, useanirī mū ānigu. Cabopacarā puame mū átiāme masīētīgarāma, ñe ūnie cacūgoena ānirī. Bairo na caātiāme masīētīmiatacūārē, cariacootana tunu na cacatirī rūmū caāno Dios puame caroare mū jogūmi, caroaro na mū caátie wapa yua — qūī quetibujuyupū Jesūs fariseo, cūrē capiatacure.

La parábola de la gran cena

(Mt 22.1-10)

¹⁵Bairo cū caīquetibujuro tūgo, jīcāū na mena mesapu carui puame atore bairo qūīñupū Jesure:

—¿Dios cū carotimasīrīpau bose rūmurē caju ugau puame useanirī nigūmi! —qūīñupū.

¹⁶ Bairo cū cairō tūgo, ape wāmerē ĩcōñarī atore bairo qũĩ quetibujuyupũ Jesús:

—Jĩcāũ nocārō caroaro bose rūmurē qũēnogayupũ. Torecũ, capāārā camasārē na piineñorotiyupũ. ¹⁷ Ugaricapau caetaro iña, cū capiiatanarē cū ũmurē na pirotijoyupũ. ‘Merē marī caugaparo etaya. Ne ũnie rusaetiya. Bairi, “Tāmurī mujāā apá,” na ĩ quetibujũja,’ qũĩñupũ. ¹⁸ Bairo cū cairō tūgo, cū ũmu cū quetiupau cū cairōrēā bairo ásupũ. Bairo narē cū caĩquetibujũ netōmiatacũārē, nipetirā ricaati jeto qũĩ yuyuparā. Jĩcāũ na mena macāācũ atore bairo qũĩñupũ: ‘Meepũ jĩcā yepa, oterica yepare yũ wapatiapũ. Bairi āme ti yepare iñau águ yũ baiya. “Bairi yũ ámasiētĩña, iāmi,” cū miwā mu quetiupaure,’ qũĩñupũ jĩcāũ. ¹⁹ Apei cūā atore bairo qũĩñupũ: ‘Wecua jĩcā wāmo cānacā bapa majũ yũ wapatiapũ. Bairi āme narē iñau águ yũ baiya. “¿Caroaro na paayati?” ĩ, ñiñau ágaya. “Bairi yũ ámasiētĩña, iāmi,” cū miwā mu quetiupaure,’ qũĩñupũ. ²⁰ Apei cūā atore bairo qũĩñupũ: ‘Mepũ yũ wāmoyiyaapũ. “Bairi yũ ámasiētĩña, iāmi,” cū miwā mu quetiupaure,’ qũĩñupũ apei. ²¹ Bairo jeto na cairō tūgo, narē capiiámiatacũ puame tunucoásúpũ cū quetiupau tupũ. Eta yua, na caĩatajere cū quetibujunetōñupũ. Bairo tiere tūgo, cū quetiupau puame na mena asiajāñuñupũ, cū capiijomiatana mena. Asia yua, atore bairo qũĩñupũ tunu cū ũmurē: ‘Tāmurī áćuja tunu macāpũ. Cabopacarā maapũ caānarē, “Ugarasá,” na miwā. Tunu bairoa caámasiēnarē, bairi jĩcā rupo, o jĩcā ricá caroyetuaricarārē, bairi caĩnamasiēna cūārē nipetirā na ũnarē na jee asá yũ ya wiipũ,’ qũĩñupũ ti bose rūmu upau cū ũmurē. ²² Cabero cū ũmu puame bairo áti yaparo, cū quetiupaure atore

bairo qũĩñupũ tunu: ‘Yũre caroti, mu cairōrēā bairo yũ áti yaparoya merē. Bairopua, mu ya wii puame jiraetiya mai,’ qũĩñupũ. ²³ Bairo cū cairō tūgo, ti wii upau puame: ‘Áćuja tunu macāpũ. Maa cañesēārī majārē, wii tũni macāāna cūārē na piija. Tutuaro mena, “Ugarasá,” na miwā. Yũ ya wii to jiraáto ĩ, bairi murē yũ jonemoña,’ qũĩñupũ ti bose rūmu upau cū ũmurē. ²⁴ Caānorē bairo mujāārē ñiña: Noa ũna yũ capiijũgomiatana caáperā yũ mena ugaetigarāma —na ĩ quetibujuyupũ Jesús.

Lo que cuesta seguir a Cristo

(Mt 10.37-38)

²⁵ Bairo ti watoare camasā capāārā Jesús berore usayuparā. Bairo na cabairo iña, cū puame āmejorenucārī atore bairo na iñupũ: ²⁶ “Ni jĩcāũ ũcũ, yũ mena caágau nipetirā netōōrō yũre cū camairō ñuña. Cũ pacũ, cū paco, cū nũmo, cū pūnaa, cū jũgocujāā, cū jũgocōjāā, cū bairā nipetirā netōōrō yũre cū camairō ñuña. Cũ rupau netōōrō yũre cū camairō ñuña. Tore bairo yũre cū camaieticōāta, yũ cabueire bairo ānimasietĩñami. ²⁷ Tunu bairoa ni jĩcāũ ũcũ yũ mena caágau, popiye cū cabaigaeticōāta, yũ cabueire bairo ānimasietĩñami. ²⁸ Tunu ni jĩcāũ mujāā mena macāācũ caũmuarī wiire cū caqũēnorotiparo jũgoye cū dinerore cōñajũgo masiñami mai, ‘¿Yũ dinero yũ cacũgorije to etaroati?’ ĩ. ²⁹ Bairo cū cacōñaeticōāta, cabero ti wiire qũēnopeyo masiētibujioumi. Ũtāpāĩrĩ, na cacũjũgoripāĩrĩre na cacũyaparoro bero, cū dinero cū cacũgomirĩjē puame peticoabujioro. Bairi yua, nipetiro camasā cū paariquere iñarī, cū boyeti epebujiorāma. ³⁰ Bairo qũĩbujiorāma: ‘Āni, cū ya wiire paaajũgomicũā, paapeyo masiētĩñami,’ qũĩbujiorāma camasā, cū capaapeyoetoi. ³¹ Torea

bairo jīcāũ quetiupau apei mena cū ūmuarē cū caameo qūērotijoparo jūgoye, atore bairo ī tūgoña jūgobujioumi: ‘Yū ūmua, puga wāmo cānacā mil majū soldaua niñama. Yū wapana puame veinte mil majū niñama. Bairo na cabairoi, ¿narē yū netōomasīcuti?’ ī tūgoña jūgobujioumi. ³² ‘Yū netōomasīēcū,’ cū caītūgoñaata, cū wapana cayoaropua na caāno mai, cū caquetibujunetōrotire na tūp cū jobujioumi. ‘Marī āmeo qūēētīcōāto. Nūgaro,’ na ījā qūī rotijobujioumi. ³³ Bairo bairi ni ūcū mujāā mena macāācū cū yaye cū camairījērē cū cajānaeticōāta, yū cabueire bairo ānimasīētīñami.

Cuando la sal deja de estar salada

(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ “Tunu bairoa moa caocarije űu-jāñuña. Moa caocaetie roque ñerē āti-masīētīña camasārē. ³⁵ Bairi moa caocarije capeticōā usapata, ñe űnie puamerē űuētīña. Yepa űnorē, o abono űno cūārē űuētīña. Rerique niña. Mujāā, caāmoocuna mujāā āniña. Bairi moa cabairijere mujāārē īcōñarī yū caquetibujurijere tūgoāmewiyoya mujāā yeripū,” na ī quetibujuyupū Jesús.

La parábola del pastor que encuentra su oveja

(Mt 18.10-14)

15 Bairi ti watoa Roma macāānarē camasā yaye dinerore jejobojari majā, aperā carorije caāna cūā Jesús cū caīquetibujurijere tūgogarā, cū ture etanucūñuparā. ² Bairo na caátó iña, fariseo majā Jesure qūī busupaiyuparā. Aperā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē camasārē cajūgobuerā mena qūī busupaiyuparā atore bairo:

—Cū, Jesús carorije caānarē boyami. Moena mena űgabapacuti nucūñami — qūñuparā, Jesús cū cabairijere iñarī.

³ Bairo na caīrōī, Jesús puame oveja cacoteire īcōñarī atore bairo na ī quetibujuyupū: ⁴ “¿Ni ūcū mujāā mena macāācū cien oveja majūrē cū cacūgoata, bairi jīcāũ na mena macāācū cū camawijiaata, jicoquei cū macāũ áperibujioucuti? Jicoquei cū macāũ ácoabujioumi. Noventa y nueve caānarē ēñotaricaropū cūcōā, jīcāũ camawijiaatacure cū macāũ ábujioumi. ⁵ Bairi caūmū puame cabero ovejare cū macā bócari, cū pusa, tunuatibujioumi useanirī. ⁶ Bairo cū ya wiipū tunueta, cū bapare, bairi cūtu macāāna cūārē na neñoporotibujioumi. Bairo na caetaro iña, na ībujioumi: ‘Jīcāũ yū oveja, camawijiamiatacure merē cū yū bócaapū. Bairi yū mena mujāā cūā useanirasá,’ na ībujioumi. ⁷ Caānorē bairo mujāārē ñiña: Jōbui macāāna netōjāñurō useaniñama ati yepa macāācū carorije caátimiatacū cū yerire cū cawasoaro berore. Noventa y nueve camasā cañurā caroaro na caátīānie netōrō iñajesoyama jōbui macāāna puame,” na iñupū Jesús fariseojāārē.

La parábola de la mujer que encuentra su moneda

⁸ Ī yaparo, ape wāmerē īcōña quetibujuyupū tunu: “¿Dico ūcō carōmio moneda puga wāmo cānacā tiiri majūrē cō cacūgoata, bairi jīcā tii wiipū to cayasicoápata, jicoquei ti tiire cō macāō áperibujioacuti? Jicoquei macāō ácoabujioomo. Cō jīñaworique lámparare jīñawori canaitīārōrēā owa macābujioomo caroaro mena. Bócaripū owa macājānabujioomo yua. ⁹ Bairo carōmio puame cabero ti tiire macā bócari, cō baparā rōmirīrē, bairi cōtu macāāna cūārē na neñopo rotibujioomo. Bairi na caetaro iña, na ībujioomo: ‘Jīcā moneda tiire, cayasimiata tiire merē yū bócaapū. Bairi yū mena mujāā cūā useanirasá,’ na ībujioomo. ¹⁰ Caānorē

bairo mujãārē ñiña: Torea bairo Dios yarã ángelea majã cūã useaniñama ati yepa macãacū carorijere caátimiatacu cū yerire cū cawasoaro berore,” na ññupū Jesús fariseojãārē.

La parábola del padre que perdona a su hijo

¹¹ Ñ yaparo, ape wãme cūārē ï cōñañupū: “Jicãū añupū pugarã caũmuarē capũnaacscu. ¹² Bairi jicã rũmu cabai puame atore bairo qũñupū cū pacure: ‘Caacu mu cariaro bero, mu yaye mu cacũgomirĩqũērē yure na caricawopeere ãmeacã yu boyã. “Jau,” miwã,’ qũñupū cū pacure. Bairo cū caĩrõ tũgo, cū caĩrõrẽã bairo ásupu cū pacu puame. Na, pugarãpũrea na ricawoyupu cū yayere yua. ¹³ Bairo cabero, nocãnacã rũmu bero meea cabai puame cū cacũgomiataje nipetirijere nunireyupu. Bairo áticõã, tie wapa dinerore ñerĩ, acoásupu cayoaropu ape yepapu. Bairo topu eta, noo cū rupau caborije carorije jetore ásupu. Bairo ácu, tie dinerore átire peyocõañupū. ¹⁴ Bairi cū dinero capetiro beropu, ti yepa macããjē ugarique cūã peticoasuparo. Bairo cabairoi, caátacu puame aua riãjũgoyupu. ¹⁵ Bairo auariari, ti yepa macããcũrē paarique jēni ásupu. Bairo cū cajēnirõ, to macããcū puame cū yeseare cū coterotiyupu. ¹⁶ Bairo na cote ãcū yua, na caũgarije, qũēnu ñnierẽã ugagamiñupū cū cūã, butioro queyari. Camasã noa ũna ugariquere cū nuesuparã. ¹⁷ Bairo roro tãmuorĩ cū pacu paabojari majã na caátĩanierē tũgoña bõcayupu: ‘Caacu ñmua capããrã ãma. Ni ũcū na mena macããcū queyaemi. Na ugarique cūã rusacõãnucũwũ na ya wiipũre. ¡Yu roque atopu ãcū, auai yu riaya!’ ï tũgoñañupū cawãmau. ¹⁸ Ñ tũgoña, atore bairo ï tũgoñanemoñupū tunu: ‘Caacu tũpu yu tunuágu tunu. Topu

eta, qũñiña, atore bairo cū ñigu: “Caacu, Dios mena roro yu átiapu. Mu mena cūārē roro yu átiapu. ¹⁹ Bairo roro yu caátĩataje jũgori, mu macũrē bairo yu ãmeriña yua. Apei, mu paabojari majõcure bairo yure miñagu ãmerē,” cū ñigu Caacure,’ ï tũgoñañupū cawãmau. ²⁰ Bairo ï tũgoña, torea bairo baiyupu. Maapu cū pacu ya macã caátĩwãrē tunu ásupu yua.

“Bairi jõpũã mai cawãmau cū caãno, cū pacu puame qũñĩajoyupu. Qũñĩajo yua, bopacooro qũñĩañupū cū macũrē. Bairi cū tũpu atu ásupu. Bairo cū atu bocá, caroaro cū jēni, cū pabario, useanirĩ cū bocáyupu. ²¹ Bairo cū caátimiatacũārē, cū macū puame tũgoña yapapuari atore bairo qũñĩupū: ‘Caacu, Dios mena roro yu átiapu. Mu mena cūārē roro yu átiapu. Bairo roro yu caátĩataje jũgori mu macũrē bairo yu ãmeriña yua. Apei, mu paabojari majõcure bairo yure miñagu ãmerē,’ qũñĩupū cawãmau cū pacure. ²² Bairo cū caĩmiatacũārē, cū pacu puame cū yuesupu. Cū paabojari majãrē jutii cū macū cū cawasoapeere na neátĩ rotiyupu: ‘Tãmurĩ jutii caroa majũrē jeasã. Tunu bairoa anillo, yu macū cū cawãmojããpa beto cūārē neasã. Tunu bairoa rupo jutii cū capeapee cūārē jeasã. Cū marĩ jããto,’ na ññupū. ²³⁻²⁴ Ñ yaparo, bairo na ñnemoñupū tunu: ‘Marĩ wecu macū caroaro majũ carĩcũcũre cū pajĩãrãjã. Cū marĩ ugaroa. Ñni, yu macū carĩacoabujioatacu nimicũã, tunu caca-tiatacure bairo ñiñami ãmerē. Cayasi-coamirĩcũrē cū marĩ bõcaya tunu. ¡Bairi marĩ bose rũmu qũēnoto! ¡Useanirĩ marĩ ãnito!’ na ññupū cū pacu cū ñmuarē. Bairo cū caĩrõ tũgo, cū caĩrõrẽã bairo ásuparã. Bose rũmu qũēno jũgoyuparã yua.

²⁵ “Bairo na cabaiãno, cajũgocu puame jõpu wesepu añupū. Bairo topu paatusa, wiipũ tunucoásupu tunu. Bairo tunuatĩ wiitu etayupu. Bairo etau yua,

na cabasarijere tũgoyupũ wiipure. ²⁶Bairo tũgo, paabojari majõcũ jĩcãũrẽ cũ piijori qũĩ jẽniĩañupũ: ‘¿Dope to baiyati?’ ²⁷Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩĩupũ: ‘Mũ bai, tirũmũ cañesẽãũ ámirĩcũ etaami. Bairi catia cũ catunuetaro iĩa, mũ pacũ puame wecũ macũ caroaro majũ causecũcũre jãã pajĩarotiami. “Bose rũmũ marĩ qũẽnoto,” iĩami mũ pacũ,’ qũĩĩupũ paabojari majõcũ cajũgocũre. ²⁸Bairo cũ caĩrõ tũgo, asiacoasupũ. Ti wiire jããgaesupũ. Bairo cũ cabairo tũgo, cũ pacũ puame macãpũ cũ pii asúpũ, cũ jããparo i. ²⁹Cajũgocũ puame cũ pacũre cũ yuesupũ mai. ‘Caacũ nocãrõ yoarõ mũ mena yũ paanucũña. Di rũmũ ũno mũ yũ botioetinucũña mũ carotirijere. Bairo caroaro majũ murẽ yũ caĩroamiatacũãrẽ, di rũmũ ũno jĩcãũãcã ũcũ marĩ canuũrẽ yũ mũ pajĩarotiepu. “Mũ baparã mena ʘseanirĩ bose rũmũ qũẽnoña,” yũ miepũ. ³⁰Ámerẽ ãni mũ macũ, carõmia caũmũ mena caepewapatarã mena mũ dinerore caátireatacũ puame etaupĩ. Bairo cũ catunuetaro iĩa, jicoquei mũ puame jĩcãũ wecũ macũ caroaro majũ causecũcũre cũ mũ pajĩarotiupa, bose rũmũ marĩ qũẽnoto, i. Bairo mũ caáto ñuetõ,’ qũĩĩupũ cajũgocũ cũ pacũre.

³¹“Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩĩupũ cũ pacũ: ‘Macũ mua, yũ mena mũ ãninucũña. Bairi yũ yaye nipetirije mũ yaye niĩa. ³²Mũ bai puame cariacobujioatacũ nimicãã, tunu caca-tiatacũre bairo niĩami ãmerẽ. Cayasi-coamirĩcũrẽ cũ marĩ bõcaya tunu. Bairi marĩ causeanirõ ñuũa. Bose rũmũ marĩ caqũẽnorõ ñuũa,’ qũĩĩupũ capacũ cũ macũ cajũgocũre yua,” iĩcõnarĩ na i quetibũjũyupũ Jesús fariseojããrẽ.

La parábola del mayordomo que abusó de la confianza

16 I quetibũju yaparo, ape wãmerẽ iĩcõnarĩ atore bairo na i quetibũjũyupũ cũ cabuerãrẽ: “Jĩcãũ capee apeye ũnierẽ cacũgon puame ũmũ cũgoyupũ cũ roca carotimasirẽ, mayordomo na caĩrẽ. Bairo cũrẽ cũ cacũgomiatacũãrẽ, mayordomo puame cũ dinerore cũ átiyasio rebojayupũ cũ quetiupau yayerẽ. Bairo cũ caátoi, aperã puame cũ busujãñuparã. ²Bairo na caĩrõ tũgo, cũ ũmurẽ cũ piijori atore bairo qũĩĩupũ: ‘Mepũ yũ quetibũjuama roro mũ caátiere. ¿Dope bairo mũ átiati yũ yaye dinero mena? Tocãrõã yũ mena mũ paaetigu. Yũ roca jãñurĩ carotibojau mee mũ ãnigu yua. Bairi cõnarĩ mũ quetibũju woatugu yũ yaye carũsarijere,’ qũĩĩupũ cũ quetiupau cũ mayordomorẽ. ³Bairo cũ caĩrõ tũgo, mayordomo puame tũgoña macãñupũ: ‘¿Dope bairo yũ ácuati ãmerẽ? Yũre caroti yũ paariquere yũ wiyogayami. Ñerẽ yũ paaecũ ãmerẽ. Oterica yepare yeseari yũ paawẽpũẽcũ. Tunu bairoa aperãrẽ dinerore yũ jẽnibobojãñucupũ. Bairi, ¿dope bairo yũ ácuati ãmerẽ?’ i tũgoña macãñupũ. ⁴I tũgoña yua: ‘Yũ caátipeere merẽ yũ masiĩa, yũ quetiupau yũre cũ cawiyoro bero, aperã na ya wiiripũ yũre na camaiparore bairo i,’ iĩupũ. ⁵Bairo i yaparo yua, cũ quetiupauẽre cawapamorãrẽ jĩcããrã jeto na piijoneño jũgoyupũ, yũ mena na busupẽniatõ, i. Bairi cũ capiijũgon cũ caetaro iĩa, atore bairo qũĩĩupũ: ‘¿Nocãrõ majũ yũ quetiupauẽre mũ wapamoñati?’ qũĩ jẽniĩañupũ mayordomo puame. ⁶Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩĩupũ: ‘Pairõ, cien raperi majũ aceituna oco rapeerire cũ yũ wapamoña,’ qũĩĩupũ caetajũgon mayordomorẽ. Bairo cũ caĩrõ tũgo: ‘Ato ruiya mai. Ato niĩa

mũ cawapamorijêrê caquetibujuri pûrô. Cien mũ cawapamorôrê coseya. Cincuenta puame woatuya tunu. ¡Tāmuri ása!’ qũĩnupũ mayordomo caetajũgoure. ⁷ Cabero etayupũ tunu apeí. Bairo cũ caetaro iña, bairoa qũĩnupũ tunu: ‘¿Nocârô majũ yũ quetiupaure mũ wapamoñati?’ qũĩ jēñiñanupũ mayordomo puame. Bairo cũ caĩrô tũgo, atore bairo qũĩnupũ: ‘Pairo, trigo ũgariquere cien piiri majũ cũ yũ wapamoña,’ qũĩnupũ cabero macãacũ mayordomorê. Bairo cũ caĩrô tũgo, ‘Ato niña mũ cawapamorijêrê caquetibujuri pûrô. Cien mũ cawapamorôrê coseya. Ochenta puame woatuya,’ qũĩnupũ mayordomo cabero macãacũrê. ⁸ Cabero yua, quetiupau puame cũ ũmũ caróũ, bairo cũ caáto tũgoñamasĩrĩ, ‘¡Nocârô cũ masĩñati!’ qũĩ tũgoñanupũ,” na ĩ quetibujuyupũ Jesús cũ cabuerârê.

Ī quetibujũ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ: “Bairo baiyama ati yepa macãana. Īto masijãñuñama, mayordomo cũ caĩtorore bairo. Bairi Dios yarã cabusuropũ caánârê bairo caaña netôorô átiãni masijãñuñama ati yepapure.”

⁹ “Cañorê bairo mujãârê ñiña: Mujãa puame mujãa yaye dinero mena caroaro ása. Ati yepa macãana carorã na caátiquêno cũgorijere caroaro ása. Cabopacarârê dinerore na joya, mujãa mena na causeaniparore bairo ĩrã. Bairo mujãa caápata, jôbuiupũ mujãa caetaro, useanirĩqũe mena mujãârê bocágarãma.

¹⁰ “Noo jicãũ ũcũ nũcũrĩ yeri pũna mena apeye petoaca caãnie ũnierê cũ caĩñaricãnũgô masĩata, pajjãñurô caãnie ũnie cũãrê ĩñaricanũgô masĩbujioũmi. Apei, nũcũrĩ yeri pũna mena mee apeye petoaca caãnie ũnierê cũ caĩñaricãnũgômasĩetĩcôata, pajjãñurô caãnie ũnie cũãrê ĩñaricanũgôetibujioũmi. ¹¹ Torea bairo mujãa ati yepa macãajê paio

cawapacũtiere nũcũrĩ yeri pũna mena mujãa caĩñaricãnũgô masĩetĩcôata, noa ũna jôbui macãajê nocârô cañurijê quetire mujãârê quetibujũ cũenama. ¹² Tunu bairoa apeí yaye cũ cacũgorijere nũcũrĩ yeri pũna mena mujãa caĩñaricãnũgô masĩetĩcôata, noa ũna mujãa yaye caãnipeere mujãa joenama.

¹³ “Tunu bairoa paabojari majôcũ ni jicãũ ũcũ pũgarãpua cũ quetiuparã na caĩrôrê bairo átimasĩetĩñami, jicãrôrêã bairo na carotimasĩetĩcôata. Bairo na cabaiata, jicãũrê qũĩroabujioũmi. Apeire qũĩroaetibujioũmi. Jicãũ mena yeri ñugumi. Apeire qũĩñategumi. Torea bairo mujãa cũa dinerore mujãa cabotũgoñaata, Dios yaye mujãârê cũ caátirotirijere mujãa ĩñatebujiorã,” na ĩ quetibujuyupũ Jesús.

¹⁴ Fariseo majã puame dinerore catũgoñamaimajũcôãrã ãnirĩ cũ caĩrijêrê tũgomirãcũã, cũ caĩrijêrê cariape tũgopeoesuparã. Cũ bócaboyeti epecôãñuparã. ¹⁵ Bairo na cabairo iña, Jesús puame atore bairo na ĩñupũ: “Mujãa camasârê caĩtorã mujãa ãniña. Camasã na caĩñarôpura caroarã majũ mujãa bauya, camasã watoa ãna. Baipua, Dios puame Roque bairo mujãa cabaimiatacũãrê, masijãñuñami roro mujãa yeri pũna caãnierê. Tunu bairoa dise ũnierê, ‘Cabũgoro macãajê mee ñiña atie,’ camasã na caĩwãmetimiatacũãrê, Dios puame tiere ĩñatejãñuñami,” na ĩ quetibujuyupũ Jesús.

La ley y el reino de Dios

¹⁶ Ī quetibujũ yaparo, atore bairo na ĩ quetibujũ nemoñupũ tunu: “Moisés ãnacũ camasã na caátipeere cũ caroticũrĩqũe, bairi profeta majã na caquetibujucũrĩqũe cũa mujãa jũgoãñupã, Juan camasârê cabautizamirĩcũ cũ caetaparo jũgoye.

Ati rûmurîrâ caroa queti, Dios cû carotimasîrîpau caetarore tûgorâ átiyama camasâ. Bairo na catûgoro jûgori cû carotimasîrîpaure jââmasîo joroque na átiya tie caroa queti.

¹⁷ “Bairopua, Moisés ânacû cû caroticûrîqûê puame nicôâgaro. Noa ûna mujâa mena macâana ati umurecore, ati yepa cûârê átiyasíomasîêtiñama. Torea bairo Moisés ânacû cû caroticûrîqûê jîcâ wâmeacâ ûno cûârê átiyasio masîêtiñama camasâ.

Jesús enseña sobre el divorcio

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ “Bairi ni jîcâû ûcû cû numorê cû capitata, bairi apeo mena cû cawâmojiyaata, Moisés ânacû cû caroticûrîqûêrê caápei niñami. ‘Apeo mu numo mee caâcô mena âmericôâña,’ cû caîcûrîqûêrê caápei niñami. Tunu bairoa apei camanapu pitirico mena cû cawâmojiyaata, cû cûa Moisés cû caroticûrîqûêrê caápei niñami,” na î quetibujuyupu Jesús.

El rico y Lázaro

¹⁹ Î quetibujû yaparo, ape wâmerê îcônari na înemoñupû tunu: “Jîcâû caûmu âñupû pairo cadinero cûgon. Cû puame jutii caroa caugueri manie jetore jâñanucûñupû. Bairi nûcûbugorique mena âninucûñupû, caroa majûrê cajutii jâñau ânirî. Tunu bairoa tocânacâ rûmua bese rûmurî qûenonucûñupû caroa rûmurî majû. ²⁰ Tunu bairoa âñupû jîcâû cabopacau, Lázaro cawâmecucu. Cû puame bopacooro âninucûñupû. Câmii boarique cûgoyupu. Bairo bopacau ânirî, pairo cadinero cûgon jopeture ruinucûñupû yepapu. ²¹ Bairo bopacau ânirî pairo cadinero cûgon cû caugañorîjêrê, cû mesa roca cañarîjêrê ugaganucûmiñupû. Bairo ugamicûa,

dope átimasîêsupu. Roro netôrô baiyupu. Nurîcârâ yaia cû câmiirê cû weronucûñuparâ roro majû. ²² Bairi yua, jîcâ rûmu cabopacau puame riacoásûpu. Bairo cû cabaiyasiro yua, ângelea majâ cû necoásûparâ Abraham ânacû cû caânopu, nocârô caroaro caânopu yua. Bairo cabopacau ânacû cû cabaiyasiro bero, pairo cadinero cûgomirîcû cûa riacoásûpu. Bairo cû cabaiyasiro îña, cû yarocacôañuparâ cû ânacû yarâ puame.

²³ “Bairi yua, dinero pairo cacûgomirîcû puame roro majû netôñupû cariarîcarâ ânana cañuena na caânopure yua. Bairo topu âcû, îñamugôjoyupu jôbuiPu. Bairo îñamugôjoyu majû, qûîñabocayupu Abraham ânacûrê. Lázaro ânacû cûârê qûîñañupû Abraham menapu cû caâno. ²⁴ Bairo na îña yua, atore bairo qûîñupû pairo cadinero cûgomirîcû puame Abraham ânacûrê, topu caâcûrê, busurique tutuaro mena: ‘Jâa ñicû Abraham, tûgoya mai yu caîrîjêrê. ¡Yu bopaca îñaña! Roro netôû yu baicupu atopure. Bairi Lázaro cû joya yu tupu. Cû wâmojûa yapaaca mena ocopu weyori, yu ñemerôrê cû yusuou apáro. Butioro majû bopacooro yu netôcupu, ati peero cañjânaeti peerore âcû,’ qûîñupû pairo cadinero cûgomirîcû Abrahârê. ²⁵ Bairo cû caîmiatacûârê, atore bairo qûîñupû Abraham ânacû puame pairo cadinero cûgomirîcûrê: ‘Yu pârâmi, mua caroaro mu âmu ji yepapure. Caroaro netôrô majû mu âmu mu yarâ mena. Âni, marî yau, Lázaro puame roque roro majû netôwî, topu âcû. Bopacooro baiwî. Bairi âmerê cû useanio joroque cû jâa átiya atopure. Yerijâû átiyami bopacooro canetôrîcû ânirî. Mua, âni Lázaro cû cayerijârô ûnoa, mu puame bopacooro mu netôña caroaro caânacû ânirî yua. ²⁶ Tunu murê ñiña: Ato jâa caâno pairo ope,

ope caāni ēñotarore bairo niña. Bairi topu caāna, dope bairo atímasiēnama atopure. Tunu bairoa, dope ámasiēnama ato caāna puame cūa mujāa tūpure. Bairi dope bairo ámasiēcūmi Lázaro cūa mu tūpure,’ qūiñupū Abraham ānacū.

²⁷ “Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūinemoñupū paio cadinero cūgomiricū puame Abrahārē tunu: ‘Jāa ñicū Abraham murē ñiña: Toroque Lázaro cū árotiya yu pacu ya wiipū.

²⁸ Topu ānama yu bairā jicā wāmo cānacāu majū yurea bairo caāna. Bairi Lázaro narē cū quetibujū ápáro, “Na cūa roro bopacooro netōrema ati peero cañjānaeti peerore na cariarī rūmu,” i,’ qūiñupū paio cadinero cūgomiricū Abrahārē. ²⁹ Bairi cadinero cūgomiricū cū cairō tūgo, atore qūiñupū Abraham puame: ‘Merē na, ji yepa macāāna Moisés ānacū, bairi profeta majā ānana na caquetibujūwoatucūñarīqūērē masiñama. Bairi tie na caquetibujūwoatucūñarīqūērē na tūgousaáto, atore roro tāmūogaena,’ qūiñupū Abraham paio cadinero cūgomiricūrē. ³⁰ Bairi cū cairō tūgo, atore bairo qūi yuyupu paio cadinero cūgomiricū Abrahārē tunu: ‘Jāa ñicū Abraham, bairoa baiya bairopua. Bairi cabaimiatacūārē, yu yarā puame tūgousaetiya. Bairi cariacoatacu tunu cacati roquere qūiñarī, caroaro cū cairījē roquere tūgousa jūgobujiorāma. Na yerire tūgoña wasoabujiorāma yu yarā,’ qūiñupū paio cadinero cūgomiricū puame Abrahārē. ³¹ Bairi cū cairō tūgo, bairo qūi tusayupu Abraham puame: ‘Moisés ānacū, bairi profeta majā na caīquetibujūwoatucūñarīqūērē na catūgousagaeticōāta, ti yepa macāāna mu yarā, cariacoatacu tunu cacati cū cairījē cūārē tūgousaetibujiorāma,’ qūi jānañupū Abraham puame paio cadinero cūgomiricūrē yua,” na i quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

El peligro de caer en pecado

(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

17 Jesús atore bairo na iñupū cabero tunu cū cabuerārē: “Mujāārē ñiña: Tocānacānia nigarāma ati yepapure roro cajūgoirī majā. Roro majū baiyama camasā na caátie jūgori. Netōjāñurō yu puame bopacooro na ñiñaña, roro caītori majārē. ¡Na roquere bopacooro netōrō na baio joroque na átigūmi Dios, na yaye wapa! ² Bairi atore bairo ñi tūgoñaña yu busuriquere camasipeyoenarē roro cajūgoirī majārē: Ūtāa capairica mena na wāmuarirē jiyaturi, ria capairiyapu na carurecōāpee ñiña. ³ Bairi mujāārē ñiña: Caroaro ása. ¡Mujāa cūa mujāa yasire!

“Ni jicāu ūcū mujāa yau, roro cū caá-pata, cū quetibujūya tutuaro mena. Bairi cū puame tunu cū catūgoñawasoata, cū masiriyobojaya. ⁴ Bairi mujāārē ñiña tunu: Mujāa yau jicā rūmurē jicā wāmo peti puga pēñirō cānacāni majū mujāārē roro cū caápata, ñuña. Bairi cū puame tunu jicā wāmo peti puga pēñirō cānacāni majū, ‘Mujāārē pugani yu áperigu tore bairo,’ mujāārē cū caīata, cū mujāa camasiriyobojapee ñiña tocā-nacānia cū caīata,” na i quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

El poder de la fe

⁵ Cabero tunu, atore bairo qūi jēñiñuparā cū cabuerā Jesús, marī Quetiupaure:

—Jāārē paijāñurō Dios mena tūgoñatutuariquere jāa jonemoña —qūiñuparā.

⁶ Bairi na cairō tūgo, atore bairo na iñupū:

—Yu yarā mujāārē ñiña: Mostaza cawāmecutii apeacā, ōcā apeacā majū ñiña. Tiacarē bairo petoaca Dios mena mujāa catūgoñatutuaata, yucu

capairicure etari, tiire, 'Wāāti ria capairiyapu etanucārōjā,' mujāā caīata, mujāā caīrōrēā bairo baibujioro tii yucu puame —na ī quetibujuyupu Jesús, bairo na caījēniñarō cū cabuerārē.

El deber del que sirve

⁷ Na ī quetibujū yaparo, na īnemoñupū tunu Jesús: "¿Ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū, cūrē paacoteri majōcū cū cacūgoata, wesepu cū quetiupau wecuare na nuu, o yepa cū caoteparore qūēnou caatīatacū cū caetaro īña, cū quetiupau puame: 'Tāmurī etanumūrī ūgaya ūgariquere,' cū qūibujiocuti capaatacu cū caetaroī? ⁸ Īēcūmi yūra. Atore bairo puame qūibujioūmi: 'Tāmurī ūgarique qūēnorī yū jeasā. Ūgagu yū ātiya. Bairi etirique cūārē yū joya. Mua, cabero mu ūgawa yū caugayaparoro bero,' qūibujioūmi cūtu macāācūrē cū quetiupau puame. ⁹ Tunu bairoa cū capaacoteri majōcure: 'Yū mena mu ū-jāñuña. Bairi mu mena yū ūseaniña,' qūi pitietibujioūmi cū quetiupau puame cū ūmu cū caugarique nuu yaparoro berore. ¹⁰ Bairi mujāā puame Dios mujāārē cū caroticūrīqūērē nipetirijere ātipecorā, atore bairo mujāā caīpee niña: 'Dios cū carotirā marī āniña. Bairi cū caroticūrīqūē jetore cū marī juátibojaya. Bairi noa ūna marī mena macāāna, "Caānimajūrārē bairo jāārē īñaña, jāā capaayaparoroī," caīmasīrā maniñama,' mujāā caīpee niña," na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

Jesús sana a diez leprosos

¹¹ Cabero Jesús Jerusalén macāpu ácu, Samaria bairi Galilea na caīrī yepa watoare netōásúpū. ¹² Bairo ácu, etayupu jīcā macāācārē. To cū caetaro īña yua, puga wāmo cānacāū majū caūmua witi asūparā, na rupauri cacāmii boarā puame, Jesure cū bocārā aná. Bairo atūmīrācūā, Jesús tupu etaesuparā.

¹³ Jōōpūā tuari atore bairo qūi busujoyu-parā busurique tutuaro mena:

—¿Jesús cabuei, jāārē bopacooro jāā īñañā!

¹⁴ Bairo na caīrō, na īñajōō, atore bairo na ī joyupu Jesús puame:

—Jaū, mujāārē yū catiogu. Bairi ánāja sacerdote majā tupu. Na quetibujarājā mujāā cabaīatajere —na īñupū Jesús.

Bairo cū caīrō tūgo, acoásuparā. Bairo na caátutuato, na cāmii caboamiataje na rupaurire peticoasuparo, cosericarore bairo yua, na riaye caānimiataje. ¹⁵ Bairi yua, na mena macāācū jīcāū tiere īñarī, butioro cū basapeoyupu Diore, busurique tutuaro mena. ¹⁶ Bairo ī yua, na mena caāmiatacū tunuatī, Jesús riaye, yepapu cū rupopaturi mena etanumūrī qūīroayupu. "Yū mena mu ūnumajūcōāña," qūīñupū Jesure cacāmii boamiatana mena macāācū jīcāū puame. Cū puame Samaria yepa macāācū āñupū. ¹⁷ Cūrē qūīña, atore bairo qūīñupū Jesús puame:

—¿Noate aperā mu yarā? ¿Mu, jīcāū ató mu āniati? Yua, puga wāmo caānacūā ānama, mujāā ūiapū. ¿Noate aperā jīcā wāmo peti bapariācācū caāniatana? ¹⁸ ¿Āni, apero macāācū jeto ató Diore cū basapeo masīñati?

¹⁹ Ī yaparo, atore bairo qūīnemoñupū tunu:

—Wāmūncārī tunu ácuja mu ya wiipū. Yū mena mu catūgoñatutuarije jūgori mu riayere yū netōōcōāña —qūīñupū Jesús cacāmii boamiatana puga wāmo cānacāū majū mena macāācū jīcāūrē.

Cómo llegará el reino de Dios

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ Jīcāni fariseo majā atore bairo qūi jēniñañuparā Jesure: "¿Nocārōpu Dios cū carotimasīrīpau to etaroati?" Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús puame:

—Dios cū carotimasīrīpau baujaro etaetigarō. ²¹ Tunu bairoa iētīgarō: ‘Atoa niña merē,’ o ‘Jōō bauya,’ mujāārē iā manigarō. Merē Dios cū carotimasīrīpau mujāā recomacāpu niña —na iñupū Jesús fariseo majārē.

²² Ī yaparo, atore bairo na iñupū cū cabuerārē: “Jicā rūmū mujāārē atore bairo tūgoñariqūē etagarō: ‘Jicā rūmū ūno majū marī iñagamiña Jesús, Camasā Jūgocu,’ mujāā ī tūgoñagarā. Bairo yūre mujāā cañagamiatacūārē, yu baуетигу,” na iñupū Jesús cū cabuerārē.

²³ Ī yaparo, na iñemoñupū tunu: “Aperā iğarāma: ‘Ati macāpu etaupū,’ o ‘Jī macāpu etaupū,’ iğarāma. Bairo na cañmiatacūārē, cariape na mujāā tūgoetigarā. Mujāā ápérigarā. Na cañrījērē na mujāā tūgousaetigarā.

²⁴ Bairi mujāārē niña: Bupo cū cayaberije mena umurecōore jīñawoyami pugatuapua. Torea bairo yu, Camasā Jūgocu nemo ati yepapūre yu catunuatī rūmurē yu baighu. Yoaro mee yu baуетагу.

²⁵ Baipua mai, cañijūgoro bairo yu baijūgogu: Ati yepapūre roro popiye yu netōgu. Camasā, ati yepa macāāna nīñatejāñugarāma ati yutea macāāna puame.

²⁶ Noé ānacū cū cañiyuteare cabaiyaricarorea bairo baigaro nemo yu, Camasā Jūgocu ati yepapūre yu catunuatī rūmurē. ²⁷ Atoe bairo baiyayuparā camasā mai Noé ānacū cū cañi yuteapūre: Camasā caroaro āñuparā. Eti, uga, bairi tunu wāmo jiya átīāñuparā, ñe ūno jicā wāmeacā cabaiānipeere tūgoñarī mee. Noé, cūmua capairicare cū caájāārī rūmupu bairo baijāñuparā. Ti rūmua ati yepare ruayuparo. Bairo caruaro, camasā nipetiro ruayasi peticoasuparā, caroaro useanirō cañnimitana yua.

²⁸ Torea bairo baiyupa Lot cū cañi yuteapū cūārē: Camasā useanirō āñupā. Eti, uga, apeye ūnierē wapatijee átīcōā,

tunu nuni, oterique cūārē ote, wiiri cūārē caroa qūēnorī āñuparā, ñe ūnie rusaricaro mano, Lot ānacū cū cañi yuteapūre. ²⁹ Bairi Lot ti macā, Sodoma macārē cū cawitiro bero, oco ocarore bairo wēñuparō. Peerori, azufre mena asuyaro jōbui umurecōopu caatīe ñañuparō. Tie mena yasi peticoasuparā ti macā Sodoma ānatō macāāna ānana. ³⁰ Torea bairo baigaro nemo yu, Camasā Jūgocu yu cabauetari rūmurē,” na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerāre.

³¹ Ī quetibuju yaparo, na iñemoñupū tunu: “Ti rūmū caetarore jicāū ūcū wii cabuimacā aruapu cū caāmata, ruiatīri, cū apeyere, ape aruapu cañnierē cū jei ápéricōāto. Tunu bairoa cū, wesepu caācū cū wiipu cū tunu apéricōāto.

³² Tūgoña masīnemoñijate Lot nūmo ānacō cō cabaiyariquere. Roro baiyupo.

³³ Bairi mujāārē niña: Ni jicāū ūcū cū cañnie puamerē mairī, yu yaye quetire jānacōāgumi. Bairi maimicūā, yasi-coagumi yua. Apei roque yu yaye quetire cajānaecu roque caticōā āninucūgumi. Cūrē na capajīā rocacoamiatacūārē, caticoa āninucūgumi tunu. Cū ūcū puame netōgumi.

³⁴ “Mujāārē caānorē bairo niña: Yu, Camasā Jūgocu nemo yu caetari rūmū caāno, ti ñamirē jicā camapu pugarā cānigarāma. Bairo pugarā nimirācūā, jicāūā cū mena macāācū jeto neāecogumi. Apei cū bapa puame neāecoetigumi. ³⁵ Tunu bairoa pugarā rōmia rupa bari trigo wāñanigarāma. Bairo pugarā rōmia nimirācūā, jicāōā cō mena macāācō jeto neāecogomo. Apeo puame neāecoetigomo. ³⁶ Tunu bairoa pugarā wesepu nigarāma. Bairo pugarā nimirācūā, jicāūā cū mena macāācū jeto neāecogumi. Apei puame neāecoetigumi,” na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

³⁷ Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūī jēniñañuparā:

—Jāā quetiupau, ¿noopu to bairoati atie mu caīquetibujuriye?

Cū puame atore bairo na ī yuyupu:

—Noo rupauri ānaje cacūñarō, yucaā cūā topu neñaetagarāma —na ī yuyupu Jesús cū cabuerārē.

La parábola de la viuda y el juez

18 Cabero Jesús icōñarī na quetibujuyupu, jēnijutimirācūā Diore cū na cajēnijānaetiparore bairo ī. ²Atore bairo na īñupū: “Āñupū jicāu quetiupau juez na caī. Cū puame nipetirārē cauwiecu āñupū. Bairi Dios cūārē iroaesupu. Tunu bairoa camasārē na nucūbugoesupu. ³Cū, juez cū caāni macārēā āñupō jicāo cawapeao cūā. Cō puame aperā roro na caīpepo āñupō, na pesuore bairo caācō. Bairi cawapeao puame tocānacānia ānucūñupō juez quetiupau tūpu. Cūrē, ‘Tocārōā yure na patowācōētīcōātō yure roro caīrārē na mu quetibujūwa, mu, quetiupau ānirī,’ qūiō acō ānucūñupō tocānacānia. ⁴Baipua, quetiupau juez puame capee majū cō juátigaesupu. Bairo juátigaetimicūā, cabero atore bairo ī tūgoñāñupū: ‘Diore caīroaecu yu āniña. Tunu bairoa camasā cūārē na yu nucūbugoetiya. ⁵Bairo cabai yu caānimaatacūārē, atio puame yu pajūgo jānaētīñamo. Bairi, yure tocārōā cō pajūgo jānato. Nairō yu tūre cō apéricōātō ī, cō yu juátigu,’ ī tūgoñāñupū,” na ī quetibujuyupu Jesús.

⁶Ī yaparo, na īnemoñupū tunu: “Tūgopeoya juez cañuecū cawapeaore cō cū caātajere. ⁷Bairi, ¿Nopē bairo Dios, cū yarā cū canetōōparārē, umurecōo, ñamii nairō na cajēniata, na cū juáperibujiocuti? Cañuu ānirī na juátimajūcōāgumi. ¿O na cotecōā manio joroque na cū átibujiocuti? Bairo na áperigumi. ⁸Caānorē bairo mujāārē ñiña: Coteri mea, jicoquei na juátibujioumi. Mujāārē ñiña

tunu: Nemo yu, Camasā Jūgocu yu catunuetari rūmūrē, ¿ati yepapūre mai Dios mena catūgoñatutuarārē na yu bócaetau átí?” na īñupū Jesús.

La parábola del fariseo y el cobrador de impuestos

⁹Cabero tunu Jesús ī cōñanemorī, quetibujuyupu fariseo, bairi jicāu gobiernorē dinero jejobojari majōcu menarē. Na quetibujūgu āsupu aperā, “Caroarā majū jāā āniña,” īri aperārē caīñateri majārē. ¹⁰Atore bairo na īñupū: “Pugarā ñubuerā ásuparā caūmua Dios ya wii, templo na caīrī wiipu. Bairi jicāu āñupū fariseo majā mena macāācū. Apei puame āñupū Roma macārē camasā yaye dinerore jejobojari majā mena macāācū jicāu. ¹¹Atore bairo fariseo puame nucūrī Diore qūi jēniñupū: ‘Dios nocārō cañuu majūrē mūrē ñiña. Mu ñujāñuña yu menarē. Yua, aperārē bairo yu baietiya. Cañuu yu āniña. Narē bairo yu yajapaietiya. Rorije átajere yu áperiya. Carōmio mena rorije átaje cūārē yu áperiya. Tunu bairoa āni, apei, Roma macārē dinero jejobojari majōcure bairo yu baietiya. ¹²Yua, pugani jeto jicā semanarē ugarique betiri mu yu ñubuenucūña. Tunu bairoa yu cawapatariye cūārē puga wāmo petiro cānacā sero cārōrē jicā sero cārō jeto tocānacānia mu yu jonucūña,’ ī jēniñupū Diore fariseo majōcu puame. ¹³Apei Roma macā macāānarē dinero jejobojari majōcu puame, noo, jopetuaca ūnopūā tuacōāñupū. Bairo tuari jīrīācā ūno cūārē umurecōore īñamugōnucūrī mee nucūñupū. Bairo nucūñ, cū majū cotiare pari, atore bairo ī jēniñupū Diore: ‘Dios, nocārō cañuu majū, mūrē ñiña. ¡Yure bopacooro īñaña! Yua, roro caātajecucu yu āniña,’ qūi jēniñupū Diore Roma macā macāānarē dinero

jejobojari majöcu puame. ¹⁴Mujääre caānorē bairo ñiña: Āni, Roma macā macāānarē cadinero jejobojari majöcu, cū ya wiire cū catunuetaparo jūgoye, merē Dios cū carorije wapare cū masiriyo bojacōārīcūmi. Apei fariseo majöcu puame roquere cū masiriyo bojaetacūmi. Bairi torea bairo ni jīcāū ūcū cū majūā: ‘Caānimajūū yu āniña,’ caī puamerē, cabūgoro macāācūrē bairo cū ānio joroque cū ātigumi Dios. Apei, ‘Caānimajūū mee yu āniña,’ caī puame roquere, cabero cabūgoro macāācūrē bairo mee cū ānio joroque cū ātigumi Dios,” na īñupū Jesús.

Jesús bendice a los niños

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵Bairo cū caīquetibujū yaparoro bero, tunu aperā na pūnaa, cawīmarārē na jeasúparā Jesús tūpu, na pāñarī Diore na cū jēnibojāáto, īrā. Bairo na pūnaarē na cajeatō īñarī, cū cabuerā puame, “Na jeapéricōāña mujāā pūnaarē,” na īñuparā capacuare. ¹⁶Bairo na caáto īña, na piijori atore bairo na īñupū Jesús cū cabuerārē:

—Yutu puame cawīmarārē na atírotiya. Na ēñotaeticōāña. Dios cū carotimasīrīpau macāānarē bairo caāna niñama cawīmarā. Narē bairo cayeriñurā jeto ānimasīñama Dios cū carotimasīrīpaupure. ¹⁷Mujääre cariape ñiña: Ni jīcāū ūcū cawīmau cū catūgoñarōrē bairo Dios mena cū catūgoñatutuaeticōāta, Dios cū carotimasīrīpaure jāā masīētīgumi —na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

Un hombre rico habla con Jesús

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸Cabero jīcāū sacerdote majā mena macāācū atore bairo qūī jēniñañupū Jesure:

—Cañu majū cabuei, ¿dope bairo yu átibujiocuti, caroa yeri capetietiere bócagu?

¹⁹Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo Jesús puame qūī uyuyupū:

—¿Nopēī cañu yu mi piiyati? Cañu, jīcāūā niñami, Dios jeto. ²⁰Merē mū masīī Dios camasārē cū caātiroticūrīqūērē: “Carōmio mena roro átiepeeticōāña. Pajīāētīcōāña camasārē. Aperā yayere jeerutieticōāña. Aperārē cabūgoroa na ibuitieticōāña. Mū pacu, mū paco cūārē nūcūbugoya.”

²¹Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīñupū cañu puame:

—Tie nipetirijere cawīmau ācūpūna, yu átipecocōā jūgowu —qūīñupū.

²²Tiere tūgo, Jesús puame qūīnemoñupū tunu:

—Mai, jīcā wāme mū rusacōāña. Mū cacūgorije nipetirijere nunirepey-ocōāña. Tie wapare jeri cabopacarārē na ricawoya. Bairo mū caápata, jōbuiupū paio nigaro mū cawapatapee. Bairo yu caīrōrē bairo áti yaparori, yu mena bapacusa —qūīñupū Jesús.

²³Tiere tūgo, cañu puame tūgoñarīqūē paicoasupū. Capee apeye ūnierē cacūgou ānirī, Jesús cū caīrōrē bairo átigaesupū. ²⁴Bairo cū catūgoñarīqūē paio īñarī, atore bairo na īñupū Jesús cūtu caānarē:

—Ni jīcāū ūcū capee apeye ūnierē cacūgou, Dios cū carotimasīrīpaure cū caetapee masiriyojāñuña. ²⁵Waibucu capai, camello, āpōā pota opeacapu cū cajā āmewitiata, masiriyojāñuña. Bairo cū caāmewitimasīmiatacūārē, netōjāñurō masiriyoro niña cañu capee apeyere cacūgou Dios cū carotimasīrīpaure cū caetapee puame roque —na ī quetibujuyupu Jesús.

²⁶Bairo cū caīrījērē catūgorā puame cū jēniñañuparā:

—Bairi, ¿ni ūcū toroque cū netōmasīcuti?

²⁷ Bairo na caijēniñarō tūgo, atore bairo na iñupū Jesús:

—Dise ūnie camasā na caátimasīētīē, nipetirije Dios cū caátimasīrījē jeto niña.

²⁸ Bairo cū caīrō tūgo, Pedro puame bairo qūiñupū Jesure:

—Jāā Quetiupau, jāā roque merē, nipetirije jāā cacūgorijere cūrī, murē jāā bapacūtī usajūgowu.

²⁹⁻³⁰ Jesús puame atore bairo qūi yuyupū:

—Ni jīcāū ūcū Dios cū carotimasirīpau macāājērē paagu, cū ya wiire, o cū nūmorē, cū bairārē, cū pacuare, o cū pūnaa cūārē na cū caaweyocoápáta, narē cū cacūgoro netōrō bócanemogumi tunu ati yepapūre. Tunu ape umwecóo caetaro, cūgonemogumi yeri capetietiere — na ī quetibujuyupū Jesús.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Cabero Jesús cū cabuerārē, puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāū majū camasā watoa caānarē na piiwuojori na iñupū na jetore: “Āmerē Jerusalēpu marī ágarā. Topu profeta majā ānana yu, Camasā Jūgocūre na caiquetibuju woatuyaricarorea bairo baigaro. ³²Ti macā macāāna puame judío majā caāmerārē yu nunirocacōāgarāma. Roro ñiepegarāma. Roro yu átiepegarāma. Na ucoo mena yu eyotuepegarāma. ³³Bairo átiri, roro majū yu bape epegarāma. Bairo yu átieperi, yu pajīā rocacōāgarāma. Bairo yure na caátimiatacūārē, itia rūmu bero caāno yu puame yu caticoagu tunu,” na ī quetibujuyupū Jesús.

³⁴ Na, cū cabuerā puame cū caquetibujumirījērē tūgomasiētīma-jūcōāñuparā. Na puame, “Jesús bairo baiyasigumi,” ī masīēsuparā. Bairi tūgomasiēsuparā.

Jesús sana a un ciego de Jericó

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Cabero Jericó macārē cōñaácú, Jesús puame cacaapee iñaecūrē netōásupū. Cū puame maa tūni camasārē dinero jēniruinucūñupū.

³⁶ Bairi yua, camasā capāārā na canetōrōrē tūgori, “¿Dope to baiyati?” na ī jēniñañupū cūtu caānarē. ³⁷ Bairo cū caijēniñarō tūgo, na puame qūiñuparā:

—Jesús, Nazaret macā macāācū netōácú baiyami —qūi quetibujuyuparā.

³⁸ Tiera tūgori, busurique tutuaro mena qūi joyupū Jesure:

—¡Jesús, David ānacū pārāmi, bopacooro ñiñaña!

³⁹ Bairo cū caīrō, aperā cū riape caāna puame cū tutiuparā, cū awajaeticōāto, irā. Bairo cūrē na caīmiatacūārē, butioro jāñurī awajanemoñupū tunu:

—¡David ānacū pārāmi, bopacooro ñiñaña!

⁴⁰ Jesús puame cū caīawajarijere tūgori, tuanucāñupū. Tuanucārī, “Cū neasá,” na iñupū aperārē. Bairo yua, cū na cane etaro iña, cū jēniñañupū:

⁴¹ —¿Ñerē mu yu caáto mu boyati?

Bairo cū caīrō caīñaecū puame qūiñupū:

—Yu Quetiupau, caīñamasīēcū ānirī ñiñamasigaya tunu —qūiñupū.

⁴² Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūiñupū Jesús:

—¡Jau, iñamasīña! Yu mena mu catūgoñatutuarije jūgori mu caapee iñamasīō joroque mu yu átiya.

⁴³ Bairo cū caīrō, jicoquei iñamasīcoasupū. Iñamasī yua, Jesús bero usari, Diore cū basapeoyupū. Nipetiro camasā, tiere caīñaatana cūā Diore cū basapeoyuparā.

Jesús y Zaqueo

19 Cabero yua, etayupũ Jericó cawãmecuti macārẽ. Eta yua, ti macārẽ tẽñota jũgoyupũ. ²Mai, ti macãpũ añupũ Zaqueo cawãmecucũ. Cũ puame paio netõrõ apeye ãnierẽ cacũgon añupũ. Roma macããnarẽ camasã yaye dinerore jejobojarĩ majã quetiupau añupũ. ³Cũ puame butioro ñagamiñupũ Jesure. Bairo ñagamicũã, cayepauaca añirĩ, tunu bairoa camasã capããrã cũ riapere na caãnoi, dope bairo Jesure qũĩña bocamasĩesupũ. ⁴Bairi Jesús cũ caápáro riape atuátĩ, yucupũ wãmucóásupũ, cũ cũ caĩñajo masĩparore ñ. ⁵Bairi Jesús puame to netõácú qũĩnamũgõ joyupũ Zaqueo, yucu buipũ capesauere. Qũĩñabocari, atore bairo qũĩñupũ:

—Zaqueo, tãmurĩ ruiasá. ãmerẽ mũ ya wiipũ yũ tuagaya —qũĩñupũ.

⁶Bairo cũ caĩrõ tũgo, uwaro ruiátĩri, ñseanirĩqũẽ mena cũ ya wiipũ cũ jũgoásupũ. ⁷Bairo Jesús cũ mena cũ caátó ñña, to macããna nipetirã Jesure ãmeo busupai jũgoyuparã na majũ, “Rorije caácũ ya wiipũ tuau áyami,” ñ busupaiyuparã. ⁸Cabero Zaqueo ya wiipũ na caetaãno yua, Zaqueo puame wãmũnucãrĩ atore bairo qũĩñupũ Jesure:

—Yũ Quetiupau, ãmerẽ yua, yũ cacũgorijere carecomacã majũ cabopacarãrẽ na yũ jogũ. Tunu bairoa ni jĩcãũ ãcũrẽ cayajaricũ yũ caãmata, yũ caya-jamirĩqũẽrẽ cũ yũ tunuonemogũ tunu. Tie netõjãñurõ bapariçãnacãni majũ cũ yũ tunuonemogũ tunu —qũĩñupũ Jesure.

⁹⁻¹⁰Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús puame:

—Ãni, Zaqueo cũã, Abraham ãnacũ pãrãmi majũ niñami. Bairi ãme cũ, cũ yarã cũãrẽ na netõñami Dios. Torecũna, yũ apú, yũ, Camasã Jũgocũ, camasã

cayasicoabujiorãrẽ na netõũ ácu —qũĩñupũ.

La parábola del dinero

(Mt 25.14-30)

¹¹Camasã puame Jesús cũ caĩrĩjẽrẽ caroaro cũ tũgousayuparã. Bairo caroaro na catũgousaro ñnarĩ, dinerore ñcõnarĩ na quetibujũyupũ. Mai, Jesús puame merẽ Jerusalén macãtuacapũ añupũ. Bairi camasã puame Dios cũ carotimasĩrĩpau, “Ãmeacã etagaro baiya,” ñ tũgoñũparã.

¹²Bairi atore bairo na ññupũ Jesús: “Añupũ jĩcãũ caũmu quetiuparã yau. Cũ puame águ baiyupũ ape yepa cayoaropũ. Topũ cũ ya yepare quetiupau, reyre bairo cũrẽ na cajõrõ bero, tunuatĩgayupũ tunu cũ ya yepapũ. ¹³Bairi águ jũgoye, cũ paabojari majã puga wãmo cãnacãũ majũ mena macããnarẽ na piijori, na nuniñupũ tocãnacãũrẽã dinerore. Na nuni yaparori, atore bairo na ññupũ: ‘Mujãã majũ atie dinero mena wapataya aperã mena. Tunu, yũ catunuetaropũ mujãã wapata jãnagarã,’ na ññupũ. ¹⁴Bairo cũ caĩcũmiat-acũãrẽ, camasã, cũ caãni yepa macããna puame butioro cũ mena asiajãñũñuparã. Quetiupau, reyre bairo cũ cajããrõ boesuparã. Bairo cũrẽ caasiarã añirĩ, cũ berore na ñ rotijoyuparã na quetibujũbojarĩ majãrẽ: ‘Jãã, reyre bairo mũ cajããrõrẽ jãã boetiya jãã ya yepare.’

¹⁵“Bairo cũ na caboetimiatacũãrẽ, aperã, ape yepa macããna puame quetiupau reyre bairo cũ jõõcõñũparã. To bero tunucoásupũ tunu cũ ya yepapũ. Bairo tunuetari bero, cũ paabojari majãrẽ na piirõtĩjoyupũ aperãrẽ, ‘Dinerore yũ canunicũrĩcãrã nocãrõ majũ na wapataupari tocãnacãũpũ,’ ñ. ¹⁶Bairi cũ paabojari majõcu caãnijũgon puame etari, atore bairo qũĩñupũ: ‘Quetiupau, mũ dinero yũ mũ cacũrĩqũẽ mena yũ wapatanemoapũ tunu. Mũ puame puga

wāmo cānacā mil tiiri dinerore yu mu cacūmiatacūārē, tunu puga wāmo cānacā mil tiiri murē yu tunuo buipeogu,’ qūīnupū. ¹⁷ Bairo cū caīrō, cū quetiupau puame atore bairo qūī yuyupū: ‘Numajūcōāña; cañuu mu āniña mua paabojari majōcu. Bairi nūcūrō mena apeye petoaca caānie ūnierē mu caīnarīcānūgō masirō jūgori, puga wāmo cānacā macāa quetiupau majū mu jāāo joroque mu yu ātigu,’ qūīnupū. ¹⁸ Bairi tunu cū paabojari majōcu cabero macāacū puame etari, atore bairo qūīnupū: ‘Quetiupau, mu dinero yu mu cacūrīqūē mena yu wapatanemoapu tunu. Mu puame jīcā wāmo cānacā mil tiiri dinerore yu mu cacūmiatacūārē, tunu jīcā wāmo cānacā mil tiiri murē yu tunuo buipeogu,’ qūīnupū. ¹⁹ Bairo cū caīrō, cū quetiupau puame qūīnupū: ‘Numajūcōāña; mu cūā jīcā wāmo cānacā macāa quetiupau majū mu jāāo joroque mu yu ātigu,’ qūīnupū.

²⁰ “Apei cū paabojari majōcu puame yua cūtu etari, atore bairo qūīnupū cū cūā: ‘Quetiupau, atie niña mu dinero. Yu mu canunimirīqūē jetore mu yu tunuogu. Yasire ī, jutii asero mena ūmarī mu yu qūēnocūbojawu.

²¹ Mua, tutuaro mena caroti mu āniña. Aperā yayere na mu ēmanucūña. Tunu bairoa caoteecu nimicūā, aperā na caoteriquepūre mu jenucūña. Bairi murē uwiri, caroaro yu qūēnocūwū mu dinerore, yasire ī,’ qūīnupū.

²² Bairo cū caīrō tūgo, cū quetiupau puame qūīnupū: ‘Mua, paabojari majōcu, cañuecū majū mu āniña. Bairi bairo mu caīrījē menaa murē niñabesegu. Yūre, “Mua, tutuaro mena caroti mu āniña,” yu miapū. Tunu bairoa, “Aperā yayere na mu ēmanucūña. Tunu bairoa caoteecu nimicūā, aperā na caoteriquepūre mu jenucūña,” yu miapū. ²³ Dopēī, bairo yu cabairijere masīmicūā, yu

dinerore banco wiipu mu cūētī? Bairo cūrī, tie dinerore mu cawasorije wapa mu wapata nemobujoricu. Tie mena yu mu tunuobujioatacu, yu wii yu catunuetaro,’ qūī tutiyupū cū quetiupau cū ūmurē. ²⁴ Bairo qūī yaparori, atore bairo na īnupū aperā, cūtu caānarē: ‘Dinero cū cacūgomirījērē jeri, apeī puga wāmo carō cawapata nemoricūrē cū joya,’ na īnupū. ²⁵ Bairo cū caīrō tūgomirācūā, cūtu caāna puame qūīnuparā: ‘Merē paio cūgonemoñami, puga wāmo carō majū. Bairi bonemoētīñami,’ qūīnuparā. ²⁶ Bairo na caīrō tūgori, atore bairo na īnupū: ‘Mujāārē cariape niña: Noa ūna nūcūrō mena yu cajorijere na caīnarīcānūgōata, pajjānūrō na yu jonemogu tunu. Aperā nūcūrō mena yu cajorijere na caīnarīcānūgōeticōāta, na cacūgomirījērē yu ēmapeyocōāgu. ²⁷ Tunu bairoa yu pesua, yūre reyre bairo caboetiatanarē na neatūrī, yu caīñajoro na pajjārecōāña,’ na īnupū quetiupau puame,” na ī cōña quetibujuyupū Jesús.

Jesús entra en Jerusalén

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Bairo atiere quetibuju yaparori bero, Jesús Jerusalēpu āmajūnupū yua.

²⁹ Bairi Betfagé, Betania na caīrī macāa tūpu cōñāacū, cū cabuerā pugarārē na árotiyupū. Mai, Betfagé, Betania puame Olivo na caīrī buro tūpu āñuparō. ³⁰ Bairi atore bairo na ī joyupū cū cabuerā pugarārē:

—Ánája ato riape caāni macāācāpu. Topu etarā, jīcāū burro jiyaturicure cū mujāā bōcagarā. Cū, burro puame mai camasā na capesañaecū nigūmi. Cūrē cū ōwārī, cū mujāā neapā yu tūpu. ³¹ Bairi tunu aperā, mujāārē, ‘¿Nopēīrā cū mujāā ōwāñati?’ na caīata, atore bairo na mujāā īwā: ‘Marī Quetiupau

cū boami,' na mujāā īwā —na ī joyupū Jesús.

³² Bairo cū caīrō tūgo, acoásuparā cū cabuerā pugarā puame. Bairo na caátó yua, nipetiriye Jesús cū caiatatorea bairo baiyuparo. ³³ Bairi burrore na caōwārō īñarī, cū uparā puame:

—¿Nopēirā cū mujāā ōwāñati? —na īñuparā.

³⁴ Na puame atore bairo na ī yuyuparā cauparārē:

—Marī Quetiupau cū boami. Bairi cū jāā ōwāña —na īñuparā.

³⁵ Bairo cū ōwā yaparori, cū neásuparā burrore Jesús tūpu. Cū nee etari yua, cū cabuerā puame na jutii, cabui macāājērē, burro buire peoyuparā. Peo yaparori, Jesure cū nemugō peoyuparā burro buipū yua. ³⁶ Bairo na caátó bero yua, Jesús puame ánutuásupū Jerusalén caátīwāpū. Bairi camasā puame na jutii cabui macāājērē esocūñuparā maa cū caátīwārē. ³⁷ Bairi Jesujāā Olivo buro roaro na caetaro yua, camasā Jesure causari majā puame nipetiro busurique tutuaro mena ī awaja jūgoyuparā. Tunu bairoa useanirīqūē mena Diore cū basapeoyuparā. Jesús cū caátījēño īñorīqūē jūgori butiro Diore cū basapeoyuparā.

³⁸ Alore bairo qūī basapeoyuparā:

—¡Jesús, Dios cū cajou, marī Quetiupau majū cū caānoi, cūrē marī cabasapeoroa űña! ¡Jesús cū caatāje jūgori Dios jōbui macāācū mena caroaro marī ānimasīña! ¡Bairi nipetiro cū marī basapeoroa Dios űmurecōo macāācūrē! —qūī basapeoyuparā.

³⁹ Bairo camasā Jesure causari majā na caīrījērē tūgori, atore bairo qūīñuparā fariseo majā jīcāārā, camasā watoapu caāna puame Jesure:

—¡Jāā cabuei, murē caīawaja usarārē tocārō na jānarotiya! —qūīñuparā.

⁴⁰ Bairo na caīrō, Jesús puame atore bairo na īñupū:

—Mujāārē cariape űña: Ānoa camasā yure na cabasapeoticōāta, űtā rupaa puame yure basapeobujioro —na īñupū Jesús fariseo majārē.

⁴¹ Merē yua, Jesús Jerusalén macātuacapu ācū, ti macārē īñajori, otiyupū. ⁴² Alore bairo na ī tūgoña yapapuayupū Jerusalén macā macāānarē: “Mujāā, Jerusalén macāāna āme rūmu mujāārē yu quetibujugamiña caroa yeri cutajere. Mujāā puame tie quetire apero cayasioropū caānierē na caīñamasīētōrēā bairo tiere mujāā masīētiña. ⁴³ Bairi mujāārē roro na caátipa rūmurī atígaro. Mujāā wapana puame Jerusalērē űtā mena ēñota, āmejoregarāma rupa macāpua, mujāā carutimasīētiparore bairo īrā. Bairo áticōārī, camasā, mujāā wapana puame mujāā tocānacāpauurea ēñota āmejoreri, mujāā āmeo qūēgarāma. ⁴⁴ Āmeo qūērī mujāārē pajiāre peyocōāgarāma mujāā wapana puame. Bairo mujāā pajiārerī, Jerusalén macā ānatōrē átiyasio rocamajūcōāgarāma. Tie űtā rupaa na caēñotamirīqūē jīcā űtā űno buituticuti pesaricarō manopū átiyasio rocacōāgarāma, mujāā ya macā Jerusalén macā ānatōrē. Mujāā majū Dios mujāārē cū canetōū atiere mujāā tūgopeoepū. Bairi mujāārē pajiāregarāma mujāā wapana,” ī yapapuayupū Jesús, Jerusalén macārē īñajori.

Jesús purifica el templo

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Bairo īrī bero, Jesús etayupū Jerusalén macārē yua. Bairo etari, templo capairi wii, űnubuerica wiire jāāñupū. Ti wiire jāāetari, to macāāna nunirī wapatarī majārē, bairi wapatarī majā cūrē na acurewiyojo jūgoyupū. ⁴⁶ Bairo na acurewiyojori, atore bairo na īñupū:

—Dios cū caquetibujuri tutipū bairo iña: ‘Yū ya wii ñubuerica wii majū nigaro,’ iña. Bairo caīquetibujumiat-acūārē, mujāā puame apeye aruare bairo mujāā átiya. Camasā jeruti nunirī majārē bairo caāna ānirī jerutiri majā na caāni wii, ūtā wiire bairo mujāā átiya ati wii, Dios ya wiire —na iñupū Jesús.

⁴⁷ Bairo áti yaparori bero, ti wiipū camasārē na bueñupū tocānacā rūmua ti semanarē. Bairo to cū caāno, quetiuparā sacerdote majā, aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, aperā cabutoa camasirī majā puame na nipetiro, “¿Dope bairo átiri cū marī pajārāati?” āmeo ī busupēni jūgoyuparā na majū. ⁴⁸ Mai, camasā puame nipetiro cū cabuerijere caroaro mena cū tūgousayuparā. Bairi cūrē na capajārocagamirijērē átimasīēsuparā fariseo majā puame.

La autoridad de Jesús

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

20 Jicā rūmu templo wiipū camasārē na cū cabueñitoye, quetiuparā sacerdote majā, aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, aperā cabutoa camasirī majā cūā, na nipetiro Jesutu etayuparā. ² Etari atore bairo qūi jēniñañuparā:

—¿Noa na carotiro mena bairo mu átiati ñamicā mu caátijatjere?

³ Bairo na caĩrō tūgo, atore bairo na iñupū Jesús cūā:

—Yū cūā mujāārē jicā wāme yū jēniñagu. Cariape yū mujāā yūwa: ⁴ ¿Ni ūcū camasārē na cū bautiza rotijoyupari Juan ānacūrē? ¿Dios, o camasā puame cū na bautiza rotijoyupari? —na iñupū Jesús.

⁵ Bairo cū caījēniñarō tūgo, yasioroaca āmeo busuyuparā na majū cūrē na caīyūpeere: “¿Nopē bairo cū marī yūrāati rita? ‘Dios puame cū

bautiza rotijoricūmi,’ marī caīata, ‘Toroque, ¿nopēirā cū caquetibujurijere cariape mujāā tūgoeti?’ marī ibujioūmi. ⁶ Tunu bairoa, ‘Camasā puame cū bautiza rotijoyupa,’ marī ī masiētīña. Bairo marī caīata, camasā puame ūtā rupaa mena marī wēpajīābujiorāma. Merē nipetiro camasā, ‘Juan ānacū Dios cū caquetibujurotijoricū majū āmi,’ ī tūgoñamasirāma,” āmeo iñuparā.

⁷ Bairi atore bairo qūiñuparā fariseojāā Jesure:

—Jāā masiētīña Juarē cabautiza rotijoricure.

⁸ Bairo na caĩrō tūgo, atore bairo na iñupū:

—Cariape yū mujāā yūetiya. Bairi yū cūā, ‘Noa ūna na carotiro mena tore bairo yū átimasīña,’ mujāārē ñi quetibujuetigu —na iñupū Jesús fariseojāārē.

La parábola de los labradores malvados

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Cabero aperā camasā catūgori majārē ati wāmerē icōñarī Jesús na quetibujuyupū: “Āñupū jicāū wese upaū. Cū puame use wesere qūēnoñupū. Bairo ti wesere ote yaparori bero, acoásúpū cayoaropū. Mai, āgu jūgoye, cū wesere wasocūñupū aperā paari majārē, wapatagu. ¹⁰ Cabero yua, use cabutiri yūtea caetaro masirī, cū ūmu jicāūrē cū joyupū cū ya wesere cū cawasoricarā tupū. Cūrē na cawasorique wapare bori, cū joyupū, tie wapare cū jeatfbojaáto, ī. Bairo cū ūmurē cū cajomiatacūārē, wese paari majā puame, cū caetaro cū qūēñuparā. Bairo cū qūērī, ñe ūnie mácū cū átitunuo joyuparā. ¹¹ Tunu ti wese upaū puame apeī cū ūmurē cū joyupū. Cū cūārē torea bairo cū ásuparā. Roro cū átieperi, cū qūēñuparā. Bairo áti yaparori, ñe ūnie mácū cū átitunuo

joyuparā cū cūārē. ¹² Cabero apei, tunu cū joyupū. Tunu torea bairo cū ásuparā ti wesere capaari majā puame. Roro cū cāmii turi, cū acuwioy joyuparā ti wese camanopū.

¹³ “Bairo jeto use wese macāāna na caáto iñamirī, atore bairo ī tūgoñañupū use wese upau majū puame: ‘¿Dope yu ácuati yua? Yu macū, yu camairē cū yu jogu na tūpū. Cū roquere cū nucūbugobujiorāma, yu macū cū caānoi,’ ī tūgoñañupū. ¹⁴ Bairo cabero yua, wese paari majā puame ti wese upau macū cū caatóre iñarī, ámeo iñuparā: ‘Atíyami ati wese upau macū. Cūā niñami cū pacu cū cariaro bero ati wesere cacūgousapau. Bairo cū marī pajīārocacōāto. Bairo marī caápata, ati wese uparārē bairo marī tu-agarā,’ ámeo iñuparā na majū. ¹⁵ Bairo caīrā ānirī na caīrōrēā bairo ásuparā. Ti wese tūnipu cū neowaátí, cū pajīā rocacōañuparā,” na ī quetibujuyupū Jesús.

Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo na ī jēniñañupū cū caīrījērē catūgori majārē: “¿Dope bairo ácumī mujāā ī tūgoñañati cū macūrē na capajīārocaro bero ti wese upau puame yua? ¹⁶ Bairo átigumi: Topū á, ti wese paari majārē na pajīā recōāgumi. Bairo na átireri bero, aperārē cū wesere coteroticūgumi,” na iñupū Jesús.

Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo qūñuparā Jesure:

—¡Tocārōā ī jānaña tiere! ¡lētīcōāña! —qūñuparā.

¹⁷ Bairo na caīrō, na iñarī, atore bairo na iñupū:

—¿Nopēirā, ‘Tocārōā ī jānaña tiere,’ yu mujāā iñati? ¿Torea bairo na ī quetibujū woacūēsupari Dios yaye quetibujurica tutipure? Atoe bairo iña: ‘Ūtā mena cawii qūēnorī majā jīcā ūtāārē na caboetimiatacūārē, tia puame caāni majūrīcā nigaro.

Tia camanicōāta, wii manibujioricarō,’ ī quetibujū woacūñupā Dios ya tutipū.

¹⁸ Bairo ni jīcāū ūcū tia ūtāā mena cū cañarocapeata, rocapecoabujioumi. Tunu bairoa tia, jīcāū buipū to cañarocapeata, cū rocaboo rocacōābujioro —na ī quetibujuyupū Jesús.

¹⁹ Bairo cū caīquetibujū yaparoro, quetiuparā sacerdote majā, bairo Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē cajūgobueri majā puame masicōañuparā Jesús cū caīrījērē. “Marī puame tia ūtāārē carocarī majārē bairo marī āniña. Bairo marīrēā īgu īcūmi Jesús,” ī tūgoñañuparā. Bairo ī tūgoñamasīrī jicoquei Jesure cū ñegamiñuparā. Bairo cū ñegamirācūā, cū ñemasīēsuparā, camasārē na uwirā.

El asunto de los impuestos

(Mt 22.15-22; Mr 12.13-17)

²⁰ Bairo Jesutū na joyuparā catūgoru-tiri majārē. Na puame nucūbugori majārē bairo Jesure na cabai iñorō boyuparā, rorije cū busuo joroque irā. Bairo roro cū caīata, quetiupau gobernadore cū marī busujāmasīgarā irā, bairo na joyuparā. ²¹ Bairo na puame cūtu etari, atore bairo qūī jēniñañuparā Jesure:

—Cabuei, jāā masīña merē mu caātiānierē. Mua, caroaro cariape minucūña. Tunu bairoa caānorē bairo mu quetibujūnucūña. Aperā roro na cabaurije, aperā caroaro na cabaurije jūgori mee na miñabeseya. Mua, cariapea Dios marīrē cū caānirotiricarorea bairo mu bueya. ²² Bairo cabai ānirī, ¿dope bairo mi tūgoñañati romano majā marīrē na carotirijere? ¿To ñuñati quetiupau emperadore camasā yaye dinerore jeri jāā cajoata, o to ñueticuti? —qūī jēniñañuparā.

²³ Jesús puame roro na caītūgoñarījērē masicōārī, atore bairo na iñupū:

²⁴ —Jaꝝ, yꝝre joñijate moneda tiire — na ññupũ.

Bairo na canunirõ, na ññupũ:

—¿Noa riapé to tusayati ti tii moneda tiicapure? Tunu bairoa, ¿noa wame woaturique to tusayati? —na ñ jëniñañupũ Jesús.

Bairo cũ caĩrõ, na puame ññuparã:

—Emperador, quetiupau ya wame, bairi tunu, cũ riapé tusaya ti tii moneda tiicapure —qũñuparã.

²⁵ Bairo na caĩquetibujuro, atore bairo na ñnemoñupũ Jesús tunu:

—Toroque emperador quetiupaure cũ yaye cañierẽ, cũrẽ cũ tunuojoya. Tunu bairoa Dios yaye cañierẽ Diore cũ jonucũña —na ñ quetibujuyupũ Jesús fariseojããrẽ.

²⁶ Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori yua, nopẽ bairo puame qũito masiẽsuparã fariseo majã puame camasã watoare. Bairoa bocá busueticõãñuparã, Jesús na cũ cayurijere tũgorã. “¡Nocãrõ cũ masĩnati!” ñ, tũgoñacõã jãnasuparã yua.

La pregunta sobre la resurrección

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Cabero jicããrã, saduceo majã na caĩrã qũñnarã asúparã Jesure. Mai, saduceo majã puame atore bairo caĩtũgoñarĩ majã ãñuparã: “Camasã cariaccoatana, nopẽ bairo catitunu masiẽnama,” ñ tũgoñañuparã. Bairi atore bairo qũñuparã Jesure:

²⁸ —Cabuei, Moisés ãnacũ atore bairo marĩrẽ ñ woatucũñañupĩ tirũmupure: “Ni jicãũ ùcũ cawãmojiyaricu cũ numo mena pũnaa mácũã cũ cariaccoatana, cũ ãnacũ bai puame cũ buiacore cõ cũ wãmojiyaáto. Bairo cũ caáto, cũ pũnaa cañiparã puame cũ ãnacũ pũnaarẽ bairo ãnibujiorãma,” ñcũñupĩ. ²⁹ Tiere mu masĩ. Bairi ape wãmerẽ ñcõñarĩ jãã quetibujupa mai: ãñuparã jicãni, jicãũ pũnaa jicã wãmo peti pũga pẽnirõ cañnacãũ majũ. Bairi cajũgocu puame wã-

mojiya jũgoyupũ. Cabero pũnaa mácũã riacoásúpũ. ³⁰ Bairi cũ ãnacũ bai puame cũ buiacore wãmojiyayupũ tunu. Cabero pũnaa mácũã riacoásúpũ cũ cũã. ³¹ Tunu bairoa cũ ãnacũ bai, ape puame cũ buiacore wãmojiyayupũ tunu. Cabero cũ cũã riacoásúpũ pũnaa mácũã. Bairi, bairo jeto baiyuparã nipetiro na ãnana bairã, aperã cũã. Bairo nipetiro cõ mena numo cutimirãcũã, nipetirã cõ mena pũnaa mána jeto riapeticosuparã. ³² Cabero na ãnana numo cañimirĩcõ cũã riacoásúpo. ³³ Bairo ati yepapũ nipetirã numo cañnacõ ãnirĩ yua, cariaricarã tunu na cacatiropu na caãno, ¿ni numo majũ cõ ãnicuti? —qũĩ jëniñañuparã saduceo majã Jesure.

³⁴ Bairo na caĩrĩjẽrẽ tũgo, atore bairo na ññupũ:

—Ati umurecóore caãna, carõmia manapũ cutinucũñama. Caãmua cũã numo cutinucũñama. ³⁵ Aperã Dios mena na catũgoñatutuarie jũgori, ape umurecóore tunu catiri, caetaparã puame roque numo manigarãma. Tunu bairoa na pũnaa rõmiarẽ na numotietigarãma. ³⁶ Topure pugani riaetigarãma nipetiro to macããna. Ángelea majã na cañnorẽ bairo nigarãma. Tunu bairoa Dios cũ cacatiorã ãnirĩ, cũ pũnarẽ bairo majũ caãna nigarãma. Bairi numo cutaje manigaro ti umurecóopure yua. ³⁷ Bairi Moisés ãnacũ cũ caquetibujwoacũñarĩcã tutipũ marĩ quetibujũ masiõña atore bairo: ‘Nipetiro camasã cariaccoatana nimirãcũã, caticoagarãma.’ Ti tutipũ yucu ãmirõcũã caũpetietiare cũ caquetibujuricapapũ atore bairo ñ woatuyupi Moisés: ‘Yua, yu ãniña Abraham, cũ macũ Isaac, bairi cũ macũ Jacob quetiupau cañnacũ,’ ññupĩ. ³⁸ Dios puame cayasirã ãnana ùna quetiupau mee niñami. ¡Cacatirã majũ quetiupau roque niñami! Dios, cũ caññajorore na nipetiro cacatirãrẽ bairo caãna niñama

—na ĩ quetibujuyupũ Jesús saduceo majārẽ.

³⁹ Bairo cũ caĩrõ tũgori, jĩcãārã fariseo majã mena macãana atore bairo qũĩnuparã:

—Cabuei, caroaro majũ mu quetibujaya —qũĩnuparã Jesure.

⁴⁰ Bairi yua, pũgani cũ jẽniñanemo masĩesuparã.

¿De quién es descende el Mesías?

(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Cabero Jesús atore bairo na ĩ jẽniñañupũ:

—¿Nopẽĩrã, “Mesías Dios cũ cajou, David ãnacũ pãrãmi nigumi,” na ĩ quetibujunucũnati? ⁴² David ãnacũ puame Salmos tutipure atore bairo ĩ woatuyupi:

‘Dios puame yu Quetiupaure atore bairo qũĩwĩ:

“Ato ruiya cariape nũgõã puame mai.

⁴³ Mu pesua caãnanarẽ na yu canetõnucãrõ bero, mu puame na mu rotimasĩgu,”

ĩnupĩ David ãnacũ, Dios cũ caĩrĩqũerẽ.

⁴⁴ Bairi Dios cũ cajoure, “yu Quetiupau” cũ caĩmiatacũarẽ, ¿nopẽĩrã, “David ãnacũ pãrãmi ãnigumi,” na ĩ quetibujunucũnati? —na ĩnupũ Jesús, na catũgomasĩparore bairo ĩ.

Jesús acusa a los maestros de la ley

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Cabero capãārã camasã na catũgõãno, atore bairo na ĩnupũ Jesús cũ cabuerãrẽ: ⁴⁶ “Moisés ãnacũ cũ carotĩcũrĩqũerẽ cajũgobueri majã na caátĩãnierẽ tũgõñamasĩña: Na puame jutii cayowerijere jãñajesoyama. Bairo cajãñarã ãnirĩ maapu na caãñesẽata, nipetiro camasã nucũbugorique mena na cajẽnirõrẽ bonucũnama. Tunu bairoa ñubuerica wiiripu na caápãta, caroapaũri jetore ruiganucũnama. Tunu

bose rũmu caãno narẽ na capiiata, caroapaure ruiri ugaganucũnama.

⁴⁷ Tunu bairoa cawapearã rõmirĩ ya wiirire emanucũnama. Tunu yoaro Diore cũ jẽniñubuetonucũnama. Na puame roque aperã netõjãñurõ popiye tãmuogarãma.”

La ofrenda de la viuda pobre

(Mr 12.41-44)

21 Cabero templo wiipũ ãcũ, Jesús paioo cadinero cunarẽ na ĩñajoyupũ. Na puame dinero jããrĩcã pataripu na yaye dinerore jãārã ásuparã. ² Na bero cawapeao cabopacao cũã jããñupõ pũga moneda, cobre tiiriacarẽ, cacũgoeco majũ nimiocũã. ³⁻⁴ Bairo cõ caáto ĩña, atore bairo na ĩnupũ Jesús:

—Ãnoa cadinero cũgonetõõrã ãnirĩ narẽ catuarijere jããnama. Atio cawapeao puame cabopacanetõõ ãnirĩ, cõ cacũgomirĩjẽ nipetirijere jããñamo. Bairi cariape mujãārẽ ñiña: Dios cũ caĩñajoro atio puame cadinero cũgorã netõõjãñurõ jããñamo —na ĩnupũ Jesús.

Jesús anuncia que el templo será destruido

(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Cabero jĩcãārã to caãna templo wiire ĩñarĩ, atore bairo ãmeo ĩ busuyuparã: “¿Nocãrõ caroa wii majũ to ãniñati ati wii! Paca ãtãpãĩrĩ ñiña. Tunu bairoa camasã aperã na canunirĩqũerẽ na cacũrĩqũẽ mena caroa wii majũ bauya,” ãmeo ĩ busuyuparã, templo wiire ĩñarĩ na majũ.

Bairo na caĩrõ tũgori atore bairo na ĩnupũ Jesús:

⁶ —Jĩcã rũmu, ati wiire roro na caátipa rũmu etagaro. Bairo caetaro, jĩcã ãtãã ũno bui tuticũti pesaricarõ manopũ átiyasio rocacõãgarãma ati wiire —na ĩnupũ Jesús camasãrẽ.

Señales antes del fin

(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Bairo Jesús cū cairō, atore bairo qūi jēniñañuparā:

—Cabuei, ¿nocārōpū to bairoati atie mu cairījē? ¿Dope bairo merē, “Jesús cū cairīquē etaro baiya,” jāā ī masīrāati?

⁸ Bairo na caījēniñarō tūgori, atore bairo na iñupū Jesús: “Caroaro majū mujāā tūgoñamasigarā, jāāpū jāā itocore, irā. Capāārā atīgarāma caītoñesēārī majā. Atoe bairo īgarāma: ‘Yua, yu āniña Dios cū cajou. Āmea niña Dios marīrē cū canetōōrī yutea,’ īgarāma. Bairo na caīmiatacūārē, cariape na mujāā tūgoetigarā. ⁹ Tunu bairoa mujāā queti tūgogarā: ‘Camasā aperopu cūārē āmeo pajīārā ātiuparā.’ Bairo na caātie quetire tūgori, tūgo acuaeticōāña. Ati umurecōo capetiparo jūgoye bairoa cabaijūgoye cutipee niña bairopua. Bairi tūgo acuaeticōāña,” na ī quetibujuyupū Jesús.

¹⁰ Ī quetibujū yaparo, na quetibujū nemoñupū tunu: “Aperā jīcā yepa macāāna, ape yepa macāāna mena āmeo pajīāgarāma. Tunu bairoa jīcā macā macāāna, ape macā macāāna mena āmeo pajīāgarāma. ¹¹ Tunu tutuaro mena ati yepa cūā yuguigaro nipetiropu. Apeye aua riarique atīgaro. Riaye cūā noo caāno cānacāpauṗua nigaro. Tunu umurecōopure acuorije majū bai iñogaro. Marī caīñañaetiē ūnie bai iñogaro.

¹² “Mai, atie cabaiparo jūgoye mujāārē roro ātijūgogarāma. Mujāārē ñērī, popiye mujāā baio joroque mujāā ātigarāma. Nubuerica wiiripu mujāārē jeāgarāma, to macāāna mujāārē na caīnabeseparore bairo irā. Bairo ātiri, mujāārē preso jorica wiipū mujāā cūrecōāgarāma. Tunu yu yarā mujāā caāno jūgori, na puame mujāārē roro na catutiparore bairo irā, quetiuparā

gobernadores, bairi quetiuparā reyes tupu cūārē mujāā neāgarāma. ¹³ Bairo na caātimiatacūārē, na ūnarē yu yaye quetire nemojāñurō mujāā quetibujū masigarā bairāpua. ¹⁴ Bairi quetiuparā roro mujāārē na caātíparo jūgoye, ‘¿Dope bairo na marī irāati?’ Ī tūgoña macāētīcōāña. ¹⁵ Yu puame mujāā caīpeere yu masīōgu. Bairo yu caātoi, ni jīcāū ūcū mujāā pesua mena macāācū mujāā cairījērē nucāmasīētīgumi. Ni ūcū manīgumi mujāārē cabotiou. ¹⁶ Bairāpua, mujāā yarārē bairo caāna nimirācūā, mujāā busujā buitiregarāma. Bairi mujāā pacua, mujāā bairā, aperā mujāā yarā, mujāā baparā cūā mujāā busujā buitiregarāma. Bairo ātiri, jīcāārārē mujāā pajīāregarāma. ¹⁷ Bairi yua, ati umurecōo macāāna nipetiro mujāārē iñategarāma, yu yarā mujāā caānoi. ¹⁸ Bairi roro mujāārē na caātimiatacūārē, mujāā yasietigarā. Mujāā poawē jīcāwēacā ūno yasietigarō. ¹⁹ Ī Bairi yu yaye jīcā wāmeacā ūnorē jānaeticōāña, mujāārē Dios cū canetōōparore bairo irā!

²⁰ “Jīcā rūmu soldaua, pajīārī majā Jerusalén macārē na cajotoa āmejorero iñarā, atore bairo mujāā Ī tūgoñamasigarā: ‘Merē ati macā yasigarō baiya,’ mujāā Ī tūgoñagarā. ²¹ Bairi mujāārē ñiña: Judea yepa macāāna ūtā yucupū na ruti āpáro. Aperā Jerusalén macāāna ti macārē na witiweyoátó. Tunu aperā wesepu caāna ti macārē na tunuapéricōāto. ²² Ti rūmurī puame camasā rorije na caātiei jūgori popiye na cabairi rūmurī nigaro. Nipetiro baigaro Dios busurica tutipū cū caīquetibujū jūgoyeticūrīcārōrē bairo. ²³ Ti rūmurē roro ati yepapure bairique nigaro. Dios puame popiye na baio joroque na ātigumi, na yaye wapai. Ī Bairi carōmia bairirupau caāna popiye netōōrō baigarāma! Ī Tunu bairoa, caūpūrāacārē capūnaacuna cūā

popiye netōōrō baigarāma ti rūmurē!
²⁴Bairi ti macā macāāna jīcāārā besui riagarāma. Aperā preso joricarā na caānoi, nipetiro macā macāārīpu ácoagarāma. Aperopu macāāna puame Jerusalén macārē ēmacōāgarāma yua. Na puame ti macāpu nicōā nigarāma Dios cū caātīrotiricarō cārō,” na ī quetibujuyupu Jesús.

El regreso del Hijo del hombre

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵Ī quetibuju yaparo, atore bairo na ĩnemoñupū tunu: “Jō umurecōopu ricaati cabaurije baugaro. Muipu umureco macāācū, ñami macāācū cūā, ñocōā cūā ricaati baugarāma. Bairi yua, nipe-tiro camasā tiere ĩña acuacoagarāma. Tunu bairoa ria capairiya oco turi roro cabuñocajore tūgori tūgo acuacoagarāma. ²⁶Camasā puame bairo cabairo ĩñarī: ‘¿Dope bairo to bairoati ati umurecōo?’ ĩ uwitūgoñagarāma butioro. Ñocōā cūā yuguñacoagarāma. ²⁷Bairo cabairo beropu, yu, Camasā Jūgocūre ñīnamugō jogarāma. Buseriwo watoapu nocārō yu catutuarije mena, bairi yu caasiyaborije mena yu caatōre ĩñajogarāma. ²⁸Bairi mujāārē ñīña: Mujāārē yu caquetibujurijere bairo caetaro ĩñarī wāmūnucāña. Bairo wāmūnucārī, jōbui puame mujāā wāmōrīrē ñumugōjori coteya. Yu, tocārōā yu atīgu, mujāārē netōū acū,” na ī quetibujuyupu Jesús.

²⁹Bairo ī quetibuju yaparori, ati wāmerē ĩcōñarī na quetibuju nemoñupū tunu: “Higuera cawāmecuti yucu, o apei yucu cabairijere mujāā masīña. ³⁰Ti yucu cawāma pūū cawasoaro ĩñarī, ‘Merē cūma cōñarō baiya,’ mujāā ī masīña. ³¹Torea bairo mujāārē yu ca-quetibujurije caetaro ĩñarī, ‘Merē Dios cū carotimasārīpau cōñarō baiya,’ mujāā ī masīgarā.

³²“Cariape mujāārē ñīña: Mujāārē yu caquetibujurije baijūgogaro ti yutea

macāāna na cariaparo jūgoye. ³³Ati umurecōo, ati yepa cūā yasipeticoagaro. Yu yaye quetibujurique roque petietigaro. Yu caīrōrēā bairo baicoagaro.

³⁴“Caroaro tūgoñāña. Ti rūmu caetaparo jūgoye mujāā ĩña acuare. Nemo yu catunuetari rūmurē, yu yarā roro na caātīānorē ñīñagaetiya. Cacūmurārē, bairi ati yepa macāājērē catūgoñarīqūē pairā cūārē na ñīñagaetiya. Bairi caroaro āña tocānacā rūmua. ³⁵Waibucu puame petiire cū cayoata, rutimasīētīñami. Torea bairo ti rūmu caetaro, camasā tocānacāpau macāāna rutimasīētīgarāma. ³⁶Bairi yu caetaparore caroaro yuya. Tunu atore bairo Diore cū jēniña: ‘Ti rūmu caetaripau tūgoñatutuariquere jāā joya, ti rūmu cabaipeere jāā canetōmasī-parore bairo ĩrā. Bairi tunu jāā, Camasā Jūgocu tūpu jāā caetaparore bairo ĩrā, tūgoñatutuariquere jāā joya,’ qūī jēniña tocānacā rūmua,” na ī quetibujuyupu Jesús.

³⁷Jesús puame umurecore templo wiipu ñubuenucūñupū ti semanarē. Ñami puamerē ácoanucūñupū Olivo cawāmecuti buropu, ñami netōōgu. ³⁸Camasā nipetiro tocānacā ñamirōcā caāno templo wiipu etanucūñuparā, Jesús cū cabuerijere tūgorā etarā.

Conspiración para arrestar a Jesús

(Mt 26.1-5, 14-16; Mr

14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

22 Merē yua, cōñarō baiyuparo bose rūmu, Pascua na caīrī rūmu, pāārē cawauarije caasua manierē na caugari bose rūmu majū. ²Quetiuparā sacerdote majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā puame, “¿Dope bairo átiri Jesure cū marī pajīārāati?” āmeo ī busuyuparā na majū. Bairāpua, átimasīēsuparā mai, camasārē uwirā.

³ Bairi yua, wātī cū jāāñupū Judas Iscariote na cairē. Cū puame Jesús bueri majā puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāu mena macācū jīcāu āñupū. ⁴ Bairi yua, Judas puame na īñau āsūpu quetiuparā sacerdote majā, bairi tunu aperā templo wii quetiuparā majūrē. Na tūpu etari, Jesure busujā buitirocacōāñupū, cū na capajāmasiparore bairo ī. ⁵ Bairo cū cairō tūgo yua, useanicoasuparā. Bairo useanirī, “Dinero mūrē jāā jogarā tie wapa,” qūñuparā templo wii quetiuparā puame Judare. ⁶ Bairo cū na cairō, “Jau,” īrī, jeyupu dinerore. Tie dinerore jeri bero, Judas puame camasā manorē īñarī macājūgoyupu, Jesure na ñerotigu.

La Cena del Señor

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25;

Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷ Merē yua, etayuparo Pascua bose rūmū, pāārē cawuarije asuena na caugari bose rūmū. Tunu bairoa oveja nuricū macū cordero na cairē pajārī na caugari bose rūmū etayuparo. ⁸ Bairo ti rūmū caetaro īña, Jesús puame atore bairo na ī joyupu Juan, apeī Pedro menarē:

—Pascua bose rūmū marī caugapeere qūēnoyurājā.

⁹ Na puame bairo cū cairō tūgo, qūñuparā:

—¿Noopu marī caugapeere jāā caqūēnoyuro mū boyati?

¹⁰ Bairo na caījēniñarō, atore bairo na īñupū Jesús:

—Jerusalén macārē etarā, mujāā bó-caetagarā jīcāu caūmurē, ocoru pusari caácúre. Cūrē cū bócaetari, cū bero mujāā usaápá. ¹¹ Cū usaa yua, cū wiipū cū cajāārō, ti wii upaure atore bairo cū mujāā īgarā: ‘Cabuei bairo ī jēniñajoyami: “¿Noopu to āniñati Pascua bose rūmū caāno yu cabuerā mena yu caugapa arua?” ī jēniña rotijoyami,’ mujāā

īgarā. ¹² Bairo mujāā caījēniñarō, mujāā īñogumi jōbuiupu caroaro qūēnoweyorica aruare. Topu marī caugapeere mujāā qūēnoyua —na īñupū Jesús.

¹³ Bairo cū cairō tūgo, acoásuparā. Topu na caetaro, nipetiro Jesús na cū caīatatorea bairo baipticōāñuparō. Bairi topu qūēnoyuparā Pascua bose rūmū na caugapeere yua.

¹⁴ Cabero yua, na caugari hora caetaro, Jesús bairi cū cabuerā nipetiro etanumurī ruiyuparā mesapu. ¹⁵ Bairo nipetiro na caruiro īñarī, atore bairo na īñupū Jesús cū cabuerārē:

—¡Nocārō majū ati Pascua bose rūmurē mujāā yu jūgouga-ganucūmitujoapu yu cariparo jūgoye! ¹⁶ Cariape mujāārē ñiña: Dios cū carotimasīrīpau caetaparo jūgoye mujāā mena yu uganemoetigu —na īñupū.

¹⁷ Bairo ī yaparo, cū wāmo mena jīcāru etiricarure nerī, “Dios, mū ñu-jāñuña jāā mena,” qūñ yaparori, atore bairo na īñupū Jesús, cū cabuerārē:

—Atie use ocore āmeo tiābato pey-ocōāña. ¹⁸ Cariape mujāārē ñiña: Āmea mujāā mena atie use ocore pugani yu etinemoetigu yu Pacu cū carotimasīrīpau tunu caetaro marī caetinemoparo jūgoye.

¹⁹ Cabero tunu cū wāmo mena pāārē nerī, “Dios mū ñujāñuña jāā menarē,” ī yaparori, carecomacā peenerī na batoyupu Jesús cū cabuerārē. Nunirī atore bairo na īñupū:

—Atie pan, yu rupau ñiña. Mujāārē yu cariabojarije macājē ñiña. Bairi mujāā cūā, cabero atore bairo yu caátajere tūgoñarī, pāārē mujāā bato uganucūgarā —na īñupū.

²⁰ Cabero tunu torea bairo āsupu etiricarure, uga yaparori bero. Atore bairo na īñupū Jesús:

—Atiru macājē use oco puame yu rī ñiña. Camasārē netōōgu, yu riacoagu. Bairo yu caríapee jūgori cawāma wāme

camasārē Dios cū caátibojacūrījē niña. ²¹Tunu apeyera yure roro caibuitirocapau yu mena, yu caugari mesapu ugaruiyami cū cūā. ²²Torecuna, yu, Camasā Jūgocu, yu Pacu yu cū cabairoti-joricarorea bairo yu baigu. Cabaimiat-acūārē, yure caibuitirocapaure cū carorije wapa pairo nigaro —na iñupū Jesús cū cabuerārē.

²³Bairo cū caīrījērē tūgori, “¿Ni majū cū ānicuti cūrē caibuitiri majōcu?” āmeo ī jēniña jūgoyuparā na majū, cū cabuerā puame.

Quién es el más importante

²⁴Cabero tunu Jesús cū cabuerā puame, “¿Ni majū cū ānicuti jīcāū marī mena macāācū, caāni majūūrē bairo caācū?” āmeo ī busuyuparā. ²⁵Bairo na caīrījērē tūgo, atore na iñupū Jesús: “Ati yepa macāāna quetiuparā reyre bairo caāna tutuaro mena na rotiepeyama na roca macāānarē. ‘Camasārē cajuána’ wāmecutiya bairāpua. ²⁶Tore bairo na cabaimiatacūārē, mujāā puame roquere tore bairo baietirotiya. Bairo puame bairotiya mujāārē: Mujāā mena macāācū, caānimajūūrē bairo caānigau mujāā mena macāācū, mujāā roca netōjāñurō carotimasīrē bairo ānirotiya. Tunu bairoa carotiri majōcure bairo caānigau, mujāā ūmurē bairo cū āmarō. ²⁷Toroque, ¿ni puame cū ānicuti caānimajūūrē bairo caācū: Mesapu caugarui puame, o cūrē caugarique qūēnonuu puame, cū ānicuti caānimajūūrē bairo caācū? Ati yepa macāāna puame, ‘Mesapu caugarui puame cūrē caugarique qūēnonuu netōōrō caānimajūū niñami,’ ī tūgoñabujiorāma. Bairo na caītūgoñamiatacūārē, yu puame ugariquere caqūēnonuu ūmurē bairo yu āniña mujāā menarē.

²⁸“Apeyera tunu ati yepapure popiye yu cabairi rūmurīrē mujāā roque tocā-

nacānia yu mena mujāā bapacuti āmu. ²⁹Bairo mujāā cabairoi, yu Pacu yure rotimasīrīqūērē cū cajoricarorea bairo yu cūā rotimasīrīqūērē mujāārē yu joya.

³⁰Bairi yu carotimasīrīpaupu mujāā cūā eti, uga, mujāā átigarā yu ya mesapu. Tunu bairoa quetiuparā na caruiro ūno, tronopu mujāā ruigarā. Israel yepa macāāna, puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā poari macāāna na caāta-jere iñacōñarī na mujāā iñabesegarā,” na iñupū Jesús cū cabuerārē.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹Cabero tunu qūñnemoñupū Jesús Simorē:

—Simón, yu yau, tūgoya yu caīrījērē: Satanás puame mujāārē busujāgumi, roro mujāā caátiparore bairo ī. Jīcāū trigo aserire cū cajugarerore bairo mujāā cūārē regayami. Yu mena mujāā caānorē boojāētīñami. ³²Bairo Satanás mujāārē cū caátigamiatacūārē, yu puame murē Diopure yu jēnibojapū, cū mena caroaro majū mu catūgoñatutuparore bairo ī. Bairi yua, yu mena tunu caroaro nemojāñurō tūgoñatutuari marī yarārē caroaro na mu jūgoānigu.

³³Bairo Jesús cū caīrō tūgo, qūñnupū Pedro puame:

—Yu Quetiupau, di rūmu ūno mu yu aweyoetigu. Āmea mu mena preso jorica wiipu yu ámasiña. Tunu bairoa mu mena yu baiyasi masiña —qūñnupū Simón Jesure.

³⁴Bairo cū caīrō, atore bairo qūñnupū Jesús Simorē:

—Pedro cariape murē niña: Āme nāmia ābocu cū capiiparo jūgoye itiani majū, ‘Cū yu masiētīña Jesure,’ yu mitogu —qūñnupū Jesús Simorē.

Se acerca la hora de la prueba

³⁵ Cabero tunu atore bairo na ññupũ Jesús:

—Mujããrẽ wasopoa ũno, bairi moneda jããricã poa ũno cũãrẽ, bairi tunu rupo juti ũnie cũãrẽ cũgoena, mujããrẽ yu caãrotirica rũmurẽ, ¿ñe ũnie mujãã to rusari? —na ññupũ Jesús.

Bairo cũ caĩrõ, qũññuparã:

—Ñe ũnie jãã rusaepũ.

³⁶ Bairo na caĩrõ, na ññemoñupũ tunu:

—Bairi ãmerã, cawasopocacũ, cũ wasopoare cũ neápáro. Tunu bairoa cũ moneda jããricã poa cũãrẽ cũ neápáro. Bairi tunu jarericapãĩ cacũgoecu cũã, cũ oco juricarore nunirocarĩ, jĩcãpãĩ cũ jarericapãĩ wapatiáto. ³⁷ Bairi mujããrẽ ñña:

“Atore bairo ñ woatuyayupa mai yu cabaipeere Dios busurica tutipũ: ‘Carorije caána watoapũ yasigumi.’ Bairi nipetirije yure Dios ya tutipũ na caĩwoatujũgoyetirique, na caĩricãrõrẽã bairo baipeticoagaro,” na ññupũ Jesús.

³⁸ Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ caroaro tũgoña-masiẽtĩrĩ, atore bairo qũññuparã:

—Jãã Quetiupau, ato ñña jarericapãĩrĩ pugapãĩ. Tie mena na marĩ ãmeo qũemasĩa.

Bairo na caĩrõ, Jesús puame na ññupũ:

—Tocãrõ majũ átia mano. Bairo marĩ áperigarã —na ññupũ Jesús, bairo na caĩrõĩ.

Jesús ora en Getsemaní

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Cabero yua, acoásúpũ Olivos na caĩrĩ buropũ. Topũ caájeyanucũrĩcũ ãnĩrĩ topũ ásúpũ. Bairo Jesús cũ caátó, cũ cabuerã cũã cũ usa ásúparã. ⁴⁰ Bairi yua, topũ na caetaro, atore bairo na ññupũ:

—Diore cũ jẽniña, wãtĩ mujããrẽ cũ canetõõẽtiparore bairo ñrã —na ññupũ Jesús cũ cabuerãrẽ.

⁴¹ Bairo na ñ yaparori bero, Jesús puame ãtããrẽ wẽjoricaro cãrõ wuri, cũ rupopaturi mena etanumurĩ Diore cũ jẽniñũgoyupũ. ⁴² Ato bairo ñ jẽniñupũ: “Caacu, mu caboata, atie roro yu canetõpeere yu mu netõõbojagu. Bairopua, yu caborore bairo to baieticõãto. Mu caborore bairo roque to baiãto,” ñ jẽniñupũ Jesús.

⁴³ Bairo cũ caĩjẽniñapua, ángel buiaetayupũ, Jesure tũgoñatutuarique cũ jogu. ⁴⁴ Bairo roro cũ canetõrĩjẽ watoapũ, Jesús netõjãñurõ jẽninemoñupũ. Bairo cũ cajẽnirõ, cũ caasipuarije oco puame riire bairije tapiwẽñuparõ yepapũ.

⁴⁵ Bairo Diore jẽni yaparori, wãmũnucã ásúpũ cũ cabuerã tũpũ. Jesús puame cacãñirãpũrẽ na etayupũ. Cũ cabuerã puame Jesús cũ caĩrĩjẽrẽ tũgoñatutuetiri cãñicoasuparã.

⁴⁶ Cacãñirãrẽ na etari, na ññupũ Jesús:

—¿Nopẽĩrã mujãã cãniñati? Cãniena, wãmũnucãrĩ Diore cũ jẽniña, wãtĩ mujããrẽ cũ canetõõẽtiparore bairo ñrã —na ññupũ Jesús, cũ cabuerã cacãñirãrẽ na etari.

Arrestan a Jesús

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Bairo cũ cabuerãrẽ cũ caĩãnoa, capããrã camasã etayuparã. Narẽ cajũgon Judas ãñupũ. Puga wãmo peti rupore puga pẽnirõ cãnacãũ Jesús cũ buerã mena macããcũ jĩcãũ caãninucũmirĩcũ ãñupũ. Bairi yua, Judas puame Jesutũ etayupũ, cũ jẽnigu. Etari, caroaro mena átitori, cũ ãpũñupũ. ⁴⁸ Bairo cũ caãto, Jesús puame atore bairo qũññupũ:

—Judas, ¿nopẽĩ yu, Camasã Jũgocure ãpũrĩ yu mu ñbuiti rogayayati? — qũññupũ.

⁴⁹ Bairi Jesús mena macããna puame caetari majã na caátigarijere ñnarĩ, qũññuparã Jesure:

—Jāā Quetiupau, ¿jarericapāīrī mena na jāā qūēcūti?

⁵⁰ Bairo īrī, jīcāū na mena macāācū puame sacerdote majā quetiupau ūmurē cū cāmīi tuyupū. Cū āmorō carīape nūgōā puamerē cū patañocōā joyupū. ⁵¹ Bairo cū caáto īña, atore bairo qūīñupū Jesús:

—Bairo ápericōāña. Na mena āmeo qūēētīcōāña —qūīñupū.

Bairo ī yaparorī, cū capataatacu āmorōrē ñerī, cū pititu catīoyupū tunu. ⁵² Áti yaparorī bero, na īñupū Jesús. Quetiuparā sacerdote majā, bairi templo wii quetiuparā majā, aperā cabutoa camasīrī majā, nipetiro cūrē ñegarā caetari majārē, atore bairo na īñupū:

—¿Nopēīrā cajerutiri majōcu yu caānorē bairo jarericapāīrī mena, bairi yucu rucaari mena yu mujāā ñerā atīati? ⁵³ Tocānacā rūmua mujāā watoa yu āninucūāpū templo wiipure. Bairo yu caānimīatacūārē, ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū yu ñeemi. Áme ati ñamīpu mujāā caátigarijere mujāā átīmasīgarā bairāpua wātī cū carotirore bairo —na īñupū Jesús.

Pedro niega conocer a Jesús

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Bairo cū caīrō bero, cū ñeñuparā Jesure. Bairo cū átiri, cū neásuparā yua, sacerdote majā quetiupau ya wiipū. Pedro puame yojāñurōpua na īñausayupū. ⁵⁵ Cabero topū etarā, guardia puame peero rioyuparā ti wii macā yepa recomacārē. Bairo átiri, ti peerotū jūma ruiyuparā. Pedro cūā na ture ruiyupū. ⁵⁶ Bairo peerotū cū caruiro, jīcāō paabojari majōco Pedrore qūīñaqūēnorī bairo īñupō:

—Āni cūā Jesús mena macāācū ācūmi.

⁵⁷ Pedro puame ītori atore bairo cō īñupū:

—Yu yao, cū yu masīētīña.

⁵⁸ Cabero tunu apeī Pedrore qūīñarī, bairo qūīñupū:

—Mu cūā, Jesús mena macāācūā mu āñiña.

Pedro puame qūīñupū:

—Yu baietiya, tame. Cū mee yu āñiña.

⁵⁹ Bairi tunu jīcā hora bero, apeī cūā jīcāū na mena macāācū tutuaro mena na īñupū cū yarārē:

—Cariape mujāārē ñiña: Āni cūā Jesús mena macāācū ācūmi. Āñia, Galilea macāācū ñiñami.

⁶⁰ Bairo cū caīrō tūgo, Pedro puame qūīñupū:

—Tame, merē mujāārē, ‘Cū yu masīētīña,’ mujāā ñimiñajā —na īñupū.

Bairo Pedro cū caītoānipaua jīcāū ābocu piiyupū yua. ⁶¹ Marī Quetiupau puame āmejoreri, qūīñajoyupū Pedrore. Bairo cū caáto, Pedro puame tūgoña bó-cayupū marī Quetiupau cū caīatajere. “Pedro āmeacā ābocu cū capiiparo jū-goye itiani, ‘Cū yu masīētīña Jesure,’ yu mitogu,” cū cū caīatajere tūgoña bó-cayupū. ⁶² Bairo tūgoña bócarī yua, witi-coásupū macāpu. Topū yua, tūgoña yapapuari butioro otīyupū Pedro.

Se burlan de Jesús

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Bairi Jesure cacoterā puame roro qūī epejūgoyuparā. Cū bapeyuparā. Cū payuparā. ⁶⁴ Tunu cū caapeere jutīi asero mena jiyabiatorī, na wāmorī mena cū riapére cū payuparā. Bairo átiri, qūī jēniñañuparā:

—Mu camasīrījē jūgorī jāā quetibujaya: ¿Noa āmerē murē na payati? —qūī epeyuparā.

⁶⁵ Tore bairo jeto capee wāme qūī epeyuparā Jesure.

Jesús delante la Junta Suprema

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Cabusuro bero, judío majā cabutoa camasīrā majū, bairi quetiuparā sacerdote majā, aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē cajūgobuerā cūā neñañuparā. Jesure cū neásúparā Junta Suprema macāāna tūpū. Topū etarā, atore qūi jēniñañuparā:

⁶⁷ —Jāārē cariape quetibujaya: ¿Mū, Mesías, Dios cū cajou mū āniñati? —qūi jēniñañuparā.

Jesús puame bairo na īñupū:

—‘Cūā yū āniña,’ yū caīata, cariape yū mujāā tūgoetibujorā. ⁶⁸ Tunu bairoa yū cūā mujāārē yū cajēniñaata, mujāā yuetibujorā. ⁶⁹ Bairo cariape mujāā catūgoetimiatacūārē, yū, Camasā Jūgocu, Dios cū caīñajoro cūtu cariape nūgōārē caruipau yū āniña. Āme beroaca Nipetiro Carotimasī tūpū caruipau yū āniña —na īñupū Jesús.

⁷⁰ Bairo cū caīrō tūgo, to macāāna nipetirā cū jēniñanemoñuparā:

—¿Bairo mū caīata, “Dios macū yū āniña,” īgu miñati?

Bairo na caījēniñarō, Jesús puame na īñupū:

—Cūā yū āniña, mujāā caīrōrēā bairo.

⁷¹ Bairo cū caīrō, āmeo īñuparā na majū:

—Roro cū caīrīqūrē marīrē caquetibujunemoparārē na marī macānemoetigarā. Merē marī majūā, marī tūgo yaparoya roro cū caīrījērē —āmeo īñuparā na majū.

Jesús ante Pilato

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

23 Bairo ī yaparori bero, wāmūnucārī cū neásúparā quetiupau Pilato cawāmecucu tūpū Jesure. ² Topū etarā, Jesure cū

busujā jūgoyuparā. Atore bairo qūi busujāñuparā:

—Āni, cū caquetibujuriye jūgori jāā yarā na tūgomawijiao joroque na átiyami. ‘Roma macāācū quetiupau emperadore, marī yaye dinero impuestore cū marī joetigarā,’ jāā ī quetibujunucūñami. Tunu bairoa, ‘Mesías yū āniña,’ itonucūñami. Bairo cū caīata, ‘Quetiupau Rey yū āniña,’ caīrē bairo īnucūñami —qūi busujāñuparā Pilatore.

³ Bairo na caīrō tūgo, atore bairo qūiñupū Pilato Jesure:

—¿Mua, judío majā Quetiupau Rey mū āniñati?

Bairo cū caīrō, Jesús puame qūiñupū:

—Mū caīrōrēā bairo yū baiya —qūiñupū.

⁴ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Pilato sacerdote majā quetiuparārē, aperā camasā cūārē:

—Yua, āni roro cū caátiere yū bó-cañaētiña. Ēe ūnie buicuperiyami —na īñupū.

⁵ Bairo na cū caīmiatacūārē, nipetiro camasā puame tutuaro mena qūinemoñuparā tunu:

—Āni, cū caquetibujuriye mena roro camasā na tūgomawijiao joroque na át-inucūñami. Galilea macāpū bairo áti-jūgowī. Āmerē tunu, ati yepa, Judea yepare torea bairo roro na itou átiyami —qūi busujāñuparā.

Jesús ante Herodes

⁶ Bairo na caīrījērē tūgori, Pilato puame, “¿Galilea macāācū cū āniñati?” na ī jēniñañupū. ⁷ Bairi yua, “Cūā niñami,” na caīrō tūgo, Herodes cawāmecucu tūpū Jesure cū neárotiyupū Pilato. Mai, Herodes puame Galilea yepa macāāna quetiupau āñupū. Baiřua, ti rūmūrērē cū cūā āñupū Jerusalén macāpū. ⁸ Bairo Jesure Herodetu na cane etaro īña,

Herodes puame butioro qũĩñajesoyupũ. Mai, Herodes puame Jesũs cũ caátiere, camasã na caquetibujurijere tũgonucũñupũ. Bairi butioro Jesure qũĩñaga nucũmiñupũ, ape wãme cũ caátijẽnomasĩrĩjẽrẽ ñnagu. ⁹ Bairo Jesũs cũ caetaro, capee cũ jẽniñamiñupũ. Jesũs puame cũ yuesupũ. ¹⁰ Topũ añuparã quetiuparã sacerdote majã, aperã, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ cajũgobueri majã mena. Na puame Jesure tutuaro mena cũ busujãñuparã. ¹¹ Bairi Herodes, cũ ãmua cũã Jesure roro qũĩ epeyuparã. Bairo átiri, jutii quetiupau rey ũcũ cũ cajãñarĩjẽ ũnierẽ cũ jãñuparã, cũ boyetiepegarã. Cabero Jesure Pilato tũpu cũ neárotiyupũ tunu. ¹² Ti rũmu caãno, Herodes, bairi Pilato mena ãmeo bapacuti jũgoyuparã, cajũgoyepũ mai caãmeo ññatemirĩcãrã.

Jesús es sentenciado a muerte

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Cabero Pilato puame quetiuparã sacerdote majã, aperã carotimasĩrĩ majã, aperã camasã nipetirore na neñoñupũ.

¹⁴ Na neñorĩ, atore bairo na ññupũ:

—Mujãã, ãnirẽ cũ busupaigarã, yutu cũ mujãã neatfupa. ‘Cũ caquetibujurije mena camasãrẽ na tũgomawijiao joroque na átiyami,’ ñrĩ, yutu cũ mujãã neatfupa. Bairo mujãã caĩrõĩ, yu puame mujãã caĩñajoro, cũ yu jẽniñamiapũ. Bairo mujãã, ‘Roro átiyami,’ mujãã caĩmiatacũãrẽ, yua, ãnirẽ roro cũ caátiere yu bócañaẽtĩña. Ñe ũnie mujãã cabusujãmirĩjẽ cũ yu wapa bocaetiyu.

¹⁵ Herodes marĩrẽ cũ catunujoatacu cũã, ‘Ñe ũnie buicuperiyami,’ ñũpĩ. Bairi cũ cayasimasĩrõ maniña. ¹⁶ Baipua, cũ yu baperotigu. Cũrẽ na cabapeyaparoro, cũ yu wiyogu —na ññupũ Pilato camasãrẽ.

¹⁷ Mai, tocãnacã Pascua bose rũmu caãno, Pilato puame wiyonucũñupũ

jĩcãũ preso jorica wiipũ macããcũ, judío majã na caboure. Bairi Jesure cũ wiyogamiñupũ. ¹⁸ Bairo cũ caátigamiatacũãrẽ, nipetiro camasã puame bairo boesuparã:

—¡Bairo mu áperigu! ¡Barrabás roquere jããrẽ mu wiyobojaqu! —qũĩ awaja jũgoyuparã.

¹⁹ Barrabás puame ti macãrẽ ãcũ, na quetiupau gobiernorẽ rocagu, bairi tunu camasãrẽ na pajĩari, preso jorica wiipũ añupũ tie wapa. ²⁰ Pilato puame Jesure cawiyogau ãnirĩ tunu na ñnemoñupũ:

—Jesure cũ yu wiyogu.

²¹ Bairo cũ caĩmiatacũãrẽ to macããna netõjãñurõ qũĩ awajayuparã:

—¡Yucupãipũ cũ papuaturotiya!

²² Tunu na ñnemoñupũ:

—Cariape yu quetibujuya: ¿Dise ũnie carorije cũ ásupari? Yua, ãnirẽ roro cũ caátiere yu bócañaẽtĩña. Bairi cũ cayasimasĩrõ maniña. Baipua, cũ yu baperotigu. Cũrẽ na cabape yaparoro, cũ yu wiyorotigu —na ññupũ merẽ itiani majũ.

²³ Bairo cũ caĩmiatacũãrẽ, “¡Yucupãipũ cũ papuatu rotiya!” jĩrĩã butioro jãñurĩ ñ awajanemoñuparã. Bairi to macããna, sacerdote majã quetiuparã, bairi aperã camasã mena, butioro na caawajaro jũgori, na caborore bairo baiyuparo. ²⁴ Bairi Pilato puame, “Torecu, na caborore bairo yu átigũ,” ñ tũgoñañupũ. ²⁵ Bairi cárcel caãcũ gobiernorẽ carocagamirĩcũ, camasãrẽ capajĩarĩcũrẽ cũ wiyorotiyupũ. Bairo átiri, Jesure yua, na caborore bairo na átirotiyupũ.

Jesús es crucificado

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Bairi yua, Jesure cũ neásuparã, yucupãipũ cũ papuatugarã. Bairo ánã, Simón cawãmecũcũre cũ ñeñuparã, Jesũs yucupãirẽ cũ pusabojáto, ñrã. Mai, Simón puame Cirene yepa macããcũ añupũ. Ti rũmurẽ aperopũ caãniatacu

etau baiyupu Jerusalén macārē. Bairi Jesús berore cū yucupāirē pusa ásupu Simón.

²⁷ Jesure na capapuarátore, capāārā camasā na usayuparā. Bairi carōmia na mena caāna puame, roro Jesure na caátigaro ñnarī, butiuro tūgoña yapapuari, otiusayuparā. ²⁸⁻²⁹ Bairo na caotiro ñnarī, Jesús puame atore bairo na ñnupū na, rōmirirē:

—Mujāā, Jerusalén macāāna rōmirī. Roro yu cabaipere tūgoña yapapuaeticōāna. Popiye mujāā cabaipa rūmūrī etagaro. Ti rūmu caetaro, ati macā macāāna rōmirī atore bairo ñgarāma: ‘Useanirī niñama carōmia capūnaacuti masīēna, capūnaa mána, capūnaa ūpūōēna.’ Roro tūgoña yapapuari bairo ñgarāma. Bairi mujāā majūā roro mujāā cabaipere, mujāā pūnaa cūā roro na cabaipere puamerē tūgoña yapapuari otiya. Yure, ‘Roro baiyami,’ ī otieticōāna. ³⁰ Ti rūmu caetaro, camasā puame riagamirā, ‘Ītā yucure jāārē to tānio reatō!’ āmeo ñgarāma. ³¹ Yu, caroaro caācu ānirī yucu cacatiricure bairo yu āniña. Bairo caācūrē yure na caátimasīata, nocārō roro netōōrō na átigarāma ati macā macāānarē, yucu cajiniricure bairo caānarē —na ñnupū Jesús.

³² Jesús mena na neásuparā caūmua pugarā roro caānarē, Jesús mena na cūārē yucupāipū na papuaturegarā. ³³ Bairi yua, La Calavera na caīrōpu etarā, Jesure yucupāipū cū papuatuyuparā. Cū mena, roro caāna cūārē na papuatuyuparā, jīcāū cariape nugōārē, apei caācō nugōārē. ³⁴ Bairo yucupāipū tusau, Jesús puame Diore qūñnupū:

—Caācu, ānoa roro na caátiere masīētīñama. Bairi tiere na masiriyobojaya —qūñnupū.

To caāna soldaua puame cū jutirore nipetirā caborā ānirī, número tiirire

āmeo wēnuniñuparā. Bairo átiri na majū masīñuparā Jesús jutirore canepaure. ³⁵ Camasā nipetiro to caāna Jesure qūññajoyuparā. Bairi tunu carotimasīrī majā cūā qūññajori roro qūñ boyeti epeyuparā:

—Aperārē na netōūpū. Bairi āmerē cū majūā cū netōāto. Mesías, Dios cū cabesericu majū cariape cū caāmata, cū majūā netōōmasībujioūmi —qūñ boyetiepeyuparā.

³⁶ Soldaua cūā qūñ boyetiepeyuparā. Cūtu etari, use oco carorijere, “Ījū, etiya!” qūñ epeyuparā. ³⁷ Tunu atore bairo qūñnemoepeyuparā:

—ĪMu, judío majā Quetiupau Rey mu caāmata, mu majūā mu netōmasībujioū! Mu netōētīña —qūñ epeyuparā.

³⁸ Tunu bairoa Jesús rupoa buire yucupāi woaturicapāirē papuatuyuparā. Tipāipure atore bairo ī woaturique tusayuparo: **ĀNI JUDÍO MAJĀ QUETIUPAU REY NIÑAMI,** ī woaturique tusayuparo.

³⁹ Jesús mena na capapuaatacu jīcāū Jesure tutiri atore bairo qūñnupū:

—ĪMesías, Dios cū cajon majū mu caāmata, mu majūā mu netōōbujioū! Jāā cūārē mu netōōbujioū. Mu netōōmasīēcū —qūñnupū.

⁴⁰⁻⁴¹ Bairo cū caīrō, cū mena macāācū apei puame qūñ tutiyupū cū bapare:

—Mu, cariacoopau nimicūā, ¿Dios mena mu tūgoña qūēnogaetiyati mai? Marīā, roro caāna ānirī marī buicutiya. Bairi marīrē pajiārā átiyama. Āni roque dise ūnie carorije caāpei niñami —qūñnupū.

⁴² Cabero Jesús puamerē qūñnupū:

—Jesús, mu carotimasīrīpau etau, yure mu masiritiepa.

⁴³ Bairo cū caīrō, qūñnupū Jesús puame:

—Cariape mūrē ñiña: Ati rūmua yu mena mu ānigu, Diotu, nocārō caroaro caānopu —qūñnupū.

Muerte de Jesús

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Merē yua, pasaribota caāno, caāno tusaroa yua, naitiācoásúparo ati yepa nipetiroḡ. Yoaro naitiāñuparō. Bairi muiḡ bauesupḡ. Ñamicā, tres de la tarde caāno majū tunu busuyuparo. Tunu bairoa templo wii aruare ēñotarico jutii asero carecomacā woocoasuparo. ⁴⁶ Bairo cabairo bero yua, Jesús puame busurique tutuaro mena atore bairo iñupḡ:

—¡Caacu, yu yeri pūnarē yu bocāñeña!

Atore bairo i yaparo, riacoásúpu Jesús.

⁴⁷ Soldaua quetiupau capitán puame cabaiatajere iñarī, atore bairo Diore qūi basapeoyupḡ:

—Cariapea ānia, Jesús carorije caápei majū nimiupī —iñupḡ.

⁴⁸ Tunu bairoa camasā nipetiro to caāna tie cabaiatajere cañnaatana ānirī, butioro tūgoña yapapuari na cotiare pari tunuásúparā, Diore tūgoñabobori.

⁴⁹ Bairi Jesús baparā caānana cūā nipetiro, aperā carōmia Galilea yepa macāāna Jesure causaátíatana puame toa tuari jōpūā iñacōānucūñuparā cabaiatajere.

Jesús es sepultado

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Mai, āñupḡ jīcāñ cañmu cañmu José cawāmecucu. Arimatea cawāmecuti macā macāñcū āñupḡ. Ti macā puame Judea yepapure āñuparō. Cū cūā, quetiuparā, Junta Suprema majā mena macāñcū jīcāñ āñupḡ. ⁵¹ Mai, José puame Dios cū carotimasirīpau caetarore cacotei āñupḡ. Bairi cū mena macāāna quetiuparā roro na caátíatajere caboetimiatacu āñupḡ. ⁵² Bairi yua, Pilato tupḡ átí, Jesús rupauri āñajērē yarocagu, cū jēniásúpḡ. ⁵³ Cabero yua, José puame Jesure,

yucḡpāipḡ catusaure cū ruioyupḡ. Bairo cū átiri, jutii asero lino mena, cū ūmañupḡ. Bairo átiri bero, ūtā opeḡ Jesús rupauri āñajērē cūñupḡ. Áti yaparori, ūtāpāi mena tubiatoyupḡ. Ti ope puame mai, aperā yayasirārē cacūroca mani ope āñuparō. ⁵⁴ Ti rūmu puame āñuparō judío majā na cayerijārī rūmu jūgoye macā rūmu. Ti rūmu ñamicā merē judío majā na cayerijārī rūmu etagaro baiyuparo. Bairi qūēno weyopeyogarā baiyuparā, na cayerijārī rūmu caetaparo jūgoye.

⁵⁵ Bairi carōmia Galilea yepa macāāna Jesure causaátíatana cūā ásuparā, Jesure ūtā opeḡ na cayarore iñarānā. Na, rōmirī puame Jesús rupauri āñajērē na cacūatapare masīgarā, iñarā ásuparā. ⁵⁶ Bairo iñā yaparori bero, na caāni wiiripḡ tunucoásúparā. Topḡ etarā yua, caroaro cajutiñurijērē qūēnoñuparā Jesús rupauri āñajērē na capiopeopeere. Bairo áti yaparori bero, yerijāñuparā Moisés ānacū cū caroticūrīcārōrēā bairo.

La resurrección de Jesús

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 Cabero yua, judío majā na cayerijārī rūmu bero, ape semanarē na capaajūgori rūmu āñuparō. Bairi ti rūmu caāno, ñamirōcācā cajutiñurijē caqūēnoatana rōmirī puame masā opeḡ ásuparā, cajutiñurijērē Jesús rupauri āñajērē pioturánā. Aperā rōmirī cūā na bapacuti ásuparā na mena. ² Bairo ti masā opere etarā yua, iñajoyuparā. Ti opere na cabiaatatii, ūtā tii tupāworicaropḡ bauyuparo. ³ Bairo cabairoi, ti opeḡ jāñuparā. Marī Quetiupau rupauri āñajē puame mañuparō yua, na cañnaata. ⁴ Bairo cū rupauri āñajē camanoi yua, butioro tūgoñacōā maníásuparā. Dope bairo áti masīēsuparā. Bairo na baiāno, pugarā cañmu natu etanucāñuparā. Na puame jutii caasiri-

yarije cayowerijere jãñañuparã. ⁵Bairi carômia puame butioro uwiri muricũ-mucoásúparã yepapũ. Bairo na caáto, atore bairo na ññuparã caũmua puame:

—¿Nopẽirã cariaricarã ãnanarẽ na cacũrõpu cacatirea mujãã macãñati? ⁶Jesús atore maniñami. Merẽ caticoayami. ¿Galileapũ mujãã caãno, cũ cabaiepere mujããrẽ cũ caquetibujuriquere mujãã masiẽtĩñati? ⁷Atore bairo mujããrẽ iwĩ: ‘Yũ, Camasã Jũgocure, carorije caãnarẽ yũ jorocagarãma, yure yucupãipũ na capapaturocaparore bairo ñrã. Bairo yũ na caátirocamiatacũãrẽ, itia rũmu bero yũ caticoagu tunu,’ mujãã ñ quetibujuwĩ —na ñ quetibujuyuparã ángelea majã.

⁸Bairo na caĩrõpu, tũgoña bõcayuparã Jesús narẽ riagu jũgoye cũ caĩrĩquẽrẽ. ⁹Bairo tũgoñabõcari yua, macãpu tunucoásúparã. Topũ etarã, Jesús cũ cabuerã, puga wãmo peti rupore jĩcã pẽnirõ cãnacãũ apõstolea caãnarẽ nipetirije na caĩñaatajere na quetibujuyuparã. Aperã cũãrẽ na quetibujuyuparã. ¹⁰Narẽ caquetibujuri majã rõmirĩ puame ãñuparã: María Magdalena, Juana, apeo María, Santiago paco, aperã carõmia cũã ãñuparã. ¹¹Bairo na caĩrõ tũgo, apõstolea majã puame cariape na tũgoesuparã. “Bairo ñcõãrã mujãã ñña,” na ñcõãñuparã.

¹²Bairo cariape na catũgoetimiatacũãrẽ, Pedro puame atuátĩ ññau ásupũ masã opere. Bairi topũ jãátĩ ññañupũ. Bairo cũ caĩñarõ, mañuparõ Jesús rupauri ãñajẽ. Jutii aseri Jesure na caũmamiataje jeto ãñuparõ. Bairi tie jeto caãno ñña acuari, cũ wiipũ tunucoásúpu. Butioro tũgoñarĩquẽ pauri tũgoñamani ásupũ, tie cabaiatajere ññarĩ.

En el camino a Emaús

(Mr 16.12-13)

¹³Ti rũmu caãnoa pugarã Jesús cũ cabuemirĩcãrã puame Emaús na caĩrĩ macãpu áná baiyuparã. Puga wãmo peti rupore jĩcã pẽnirõ cãnacã kilõmetros majũ yoaro átãto ãñuparõ Jerusalén macã puame. ¹⁴Topũ áná, na puame Jesús cũ baiatajere busupai ásuparã. ¹⁵Bairo na cabusututuátõ, Jesús puame na emuetari, na mena átutuásúpu cũ cũã. ¹⁶Bairo cũrẽ ñnamirãcũã, “Jesús niñami,” ñ masiẽsuparã mai. ¹⁷Bairi yua, Jesús puame na jẽniñañupũ:

—¿Ñe ññie quietire mujãã busupaiyati? ¿Nopẽirã mujãã tũgoñarĩquẽ paiyati? —na ññupũ.

¹⁸Bairo cũ caĩjẽniñarõ tũgo, jĩcãũ na mena macããcũ Cleofas cawãmecucũ quĩñupũ:

—¿Ati rũmurĩ Jerusalén macãpu cabaiatajere mu jetoa mu tũgoetiyati? Nipe-tiro ati yepa macããna masirãma.

¹⁹Bairo na caĩrõ, Jesús puame bairo na ññupũ:

—¿Dope to baiati? —na ññupũ.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo quĩñuparã:

—¿Jesús, Nazaret macããcũ cũ cabaiatajere mu tũgoetiyati? Cũ puame profeta ãmi. Capee caátijẽñomasĩ ãmi. Cũ caquetibujuriye cũã ñnumajũcõãwũ. Bairi Dios, camasã cũã nipetiro cũ mena useaninucũwã. ²⁰Bairo cũ cabaimiatacũãrẽ, quetiuparã sacerdote majã, aperã marĩ quetiuparã mena, cũ ñerĩ cũ nuniwã romano majãrẽ, cũ na capajĩãrõrẽ borã. Bairo átiri, yucupãipũ cũ papuatu rocarotiwã.

²¹Jãã puame, ‘Cũã, ati yepa, Israel yepare caẽmarĩ majãrẽ carocapau majũ ãnigumi,’ jãã ñ tũgoñamiwũ. Merẽ yua, itia rũmu netõcoaya, cũrẽ na capajĩã rocaatato bero. ²²Bairãpua, jãã puame jãã tũgoacuacoapũ, jãã

mena macãana rōmirī jīcāārā, ‘Catiupi,’ jāārē na caīquetibujuro jūgori. Na puame cū rupauri ānajērē ūtā opepu na cacūrīcārōpu cabusuripauaca iñarāupa. ²³ Bairo topu etarā yua, Jesús rupauri ānajē camanoi, jāā tupu quetibujarā etaama: ‘Ángelea majārē jāā iñaapū, “Catiyami Jesús,” jāā iāma,’ jāā ī quetibujama. ²⁴ Bairo na caīrō tūgori jīcāārā jāā mena macãana iñarāupa Jesús masā opepu. Topu na caetaro, nipetiro jāārē na caīatatorea bairo baiuparo, na caīñaata. Bairāpu, Jesús puamerē qūiñaetiuparā —qūi quetibujuyuparā Jesure.

²⁵ Bairo na caīquetibujuro tūgori, atore bairo na iñupū Jesús cū cabuemirīcārārē:

—¡Rusamajūcōāna mai mujāārē mujāā catūgomasi petipee! Marī nīcūjāā na caīwoatucūrīqūē nipetirijere, ¿nocārōpu cariapea mujāā tūgopeyorāati? ²⁶ ¿Mesías, Dios cū cajon, cū pacutu cū catunuápáro jūgoye ati yepapu popiye cū cabaiepere cū cūēsupari? ¿Bairo mee ato na quetibujuyayupari profeta majā ānana? —na iñupū Jesús.

²⁷ Bairo na ī yaparori bero, na quetibuju jūgoyupu Jesús cōnarīcārōrē bairo. Bairi cū cabaiepere Moisés ānacū cū caquetibujuwoatucūrīqūēpu quetibuju jūgoacū, profeta majā na caquetibujuwoatucūrīqūēpu quetibuju jānañupū.

²⁸ Bairi yua, Jesús cū cabuemirīcārā na caátī macāpu na caetaro, Jesús puame netōácūre bairo baiyupu. ²⁹ Bairo cū canetōāmiatacūārē, cū cabuemirīcārā puame bairo qūiñuparā:

—Netōápéina. Jāā mena ati ñamirē mu tuagu. Merē ñamicāpu niña. Naiorōpu baiya —qūiñuparā.

Bairo na caīrō tūgo, wiipu jāāñupū, na mena tuagu. ³⁰ Cabero mesapu ugagarā na caruiro, Jesús puame pāārē

neñupū. Nerī, Diore jēniñupū. Jēni yaparo, pāārē na peebato nuniñupū cū cabuemirīcārārē. ³¹ Bairo cū caátōpu merē yua, “Jesús niñami,” ī masījūgoyuparā. Bairo cū na caīñamasīmiatacūārē, Jesús puame yasicoasupu. Tunu baunemoesupu cū cabuemirīcārārē. ³² Bairo cū cabairo iñarī, atore bairo āmeo iñuparā:

—Dios cū caquetibujucūrīqūērē marirē cū caquetibujuro, ¿tie meerē ato marī yeri cutiupari? Marī yeri caroaro tūgoñao joroque marī átiami, maapu marī caátō —āmeo iñuparā na majū.

³³ Bairo īrī bero, jicoquei tunucoásuparā Jerusalén macāpu, na yarārē quetibujurānā. Topu etarā, Jesús cū cabuemirīcārā puga wāmo peti rupore jīcā pēnirō cānacāu apóstolea majā neñarī caānarē na etayuparā.

³⁴ Bairo na etari, na iñuparā:

—Cariapea marī Quetiupau caria-coatacu nimicūā, catiupi. Simón cūā qūiñaupī —na iñuparā.

³⁵ Na ī yaparo, maapu Jesús narē cū cabuiaetaatajere na quetibujuyuparā. Tunu bairoa Jesús pāārē narē cū cabatoro cūrē na caīñamasīátaje cūārē na quetibujuyuparā.

Jesús se aparece a los discípulos

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Bairo mai tiere na caquetibujuāni-toyea, Jesús puame na recomacāpu buiaetayupu. Buiaetari atore bairo ī jēniñupū:

—Caroa yericutaje mujāārē cū joáto Dios.

³⁷ Jesús cū cabuemirīcārā puame qūiña acuacoasuparā. Cū uwijāñunuparā, “Jesús wātī ācūmi,” īrā.

³⁸ Bairo na cauwiro iñarī, atore bairo na iñupū:

—¿Nopēirā yure mujāā iñaacuayati? ¿Nopēirā, “Jesús mee niñami,” mujāā ī tūgoñañati mai? ³⁹ Iñañijate yu wā-

morirē, bairi yu rupoori cūārē. Yua, Jesús yu āniña. Pāñarī ñiñañijate. Espiritu yu caāmata, ōwāā mani, rupau mani, yu baibujior. Cū mee ānirīna, ōwāā cuti, rupau cuti yu baiya.

⁴⁰ Bairo na īna, na īñoñupū Jesús cū rupori, cū wāmoorī cūārē, cū na capuaata opeere. ⁴¹ Bairo na cū cañño-miatacūārē, cū cabuemirīcārā puame cariapea tūgoesuparā mai. Cū cairījērē useanirō tūgomirācūā, tūgo mawiji-acōāñuparā. Bairo na cabairo īñarī, atore bairo na ī jēñiñāñupū:

—¿Ugarique ūnie atore mujāā cūgoetiati?

⁴² Bairo cū cairō yua, wai pūōrīcūrē cū nuniñuparā. ⁴³ Na canunirō yua, nerī, petiro cū cabuemirīcārā na caññarō ugayupu. ⁴⁴ Uga yaparori bero, na īnemoñupū tunu:

—Yure cabaiataje atore bairo mujāā mena ācū, yu cairīqūē baiapu: “Nipetiro yure bairo baigumi Moisés ānacū cū caroticūñarīqūē, bairi profeta yaye cūā, bairi salmos tutiri macāājē cūā nipetiro bairo baipeticoagaro yure na caīquetibujū woatucūñarīqūē,” mujāārē ñiwū.

⁴⁵ Bairo cū cairōpu, tūgoña bōcayuparā Dios ya tutipu na caquetibujucūñarīqūērē. ⁴⁶ Bairo na cabairoi, atore bairo na īñupū Jesús:

—Atore bairo ī quetibujuyupa mai: “Dios cū cajoure roro cū átiyasiogarāma. Bairo na caátimiatacūārē, itia rūmu

bero tunu catigumi. ⁴⁷ Bairi cū cacatiro bero, cū yarā puame cū yaye quetire quetibujū batopeticōāgarāma nipetiro ati yepa macāānarē. Jerusalén macāī cū yaye quetire quetibujū jūgogarāma. ‘Roro mujāā caátiere busuqūēnoña mujāā yerire Dios mena, mujāārē cū canetōōparore bairo irā,’ na ī quetibujugarāma,” ī woatu quetibujuyupa profeta majā. ⁴⁸ Mujāā merē atiere caquetibujumasirā mujāā āniña. ⁴⁹ Bairi mujāā yeripu yu jogu yeri tutuariquere, yu Pacu cū cairīcārōrēā bairo. Bairi mai, ati macā, Jerusalén macāpua mujāā ānicōāwā, yeri tutuarique jōbui umurecōo macāājē caatíparo jūgoye.

Jesús sube al cielo

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Cabero Jesús na jūgoásúpu macā camanopu. Betaniapu na jūgoásúpu. Topu etari, Jesús puame cū wāmorirē ñumugōrī, Diore na jēñibojayupu: “Caroare cū jonemoáto mujāārē marī Pacu Dios,” na īñupū. ⁵¹ Bairo iācūna, na wuweyori, umurecōo puamerē wāmucoásúpu. ⁵² Bairo cūrē qūiroari bero, tunucoásúparā Jerusalén macāpu useanirīqūē mena yua. ⁵³ Jesús cū cabuericarā puame templo wiipu tocānacā rūmua ānucūñuparā, Diore cū basapeoránā.

Tocārōā ñiña.

El Evangelio Según

SAN JUAN

La Palabra de Dios hecha hombre

1 Tirūmupɯ ati yepa caāniparo jūgoyepua merē ānicōā jūgoyupi Cristo, Dios macū, Dios Yaye Quetire Caquetibujū Majū cawāmecucu. Cū puame merē Dios mena ānicōāñupī. Cū cūā Dios āñupī. ²Caāni jūgoripaupua cū cūā merē Dios mena ānicōāñupī. ³Dios, cū macū jūgori nipetirijere ásupi. Ati yepapure caānie nipetirije cū jūgori cū caátaje jeto niña. Dise ūnie cū jūgori mee cū caátaje manimajucōāña. ⁴Yeri capetietiere cajopau majū niñami Dios macū. Bairo caācū ānirī ati yepa macāānarē na cajīñawoure bairo niñami. Cū caquetibujurique jūgori camasā, tiere catūgousarā puame caroaro ānimasīñama. ⁵Bairo Dios macū cajīñawoure bairo caācū puame carorā canaitīārōpūre bairo caānarē na jīñawo etau baiyami. Cū caquetibujurijere cateerā canaitīārōpu caānarē bairo caāna puame cū busunetō masīētīñama.

⁶Āmi jīcāñ camasocu Juan cawāmecucu. Cū puame Dios cū caquetibujurotioricu āmi. ⁷Dios macū, ati yepa macāānarē cajīñawoure bairo caācū majū cū caatīpeere caquetibujū jūgoyetipau āmi Juan. Dios macū cū caquetibujupeere camasā cariape na tūgousaáto ī, Dios cū caquetibujūjūgoyetirotoricu āmi. ⁸Baipua Juan, ti yepa macāānarē cajīñawoure bairo caācū mee āmi. Dios puame cū macū cajīñawoure bairo caācū cū caatīpeere cū caquetibujurotioricu āmi Juan. ⁹Bairi Dios macū, caroaro cariape caācū, cajīñawoure bairo caācū majū, ati yepa

macāāna nipetirore Dios yaye quetire quetibujucū ásupi.

¹⁰Bairi, Dios Yaye Quetire Caquetibujū Majū cawāmecucu ati yepapure etayupi. Dios mena ati yepare caátacu cū caānimitacūārē, ati yepa macāāna puame, “Cūā niñami Dios macū,” cūrē ī masīēma. ¹¹Cū caáta yepa macāāna tūpu etayupi. Bairo natu cū caetamiat-acūārē, na puame jīcā nugōā cū boema. Cū yarā cū boema. ¹²Bairo aperā cū boeti, jīcāārā puame cū bojāñuñupā. Na puamerē caroa wāme na ānirotiwī. Dios pūnaa majū na ānirotiwī, cū mena catūgoñatutuarā puamerē. ¹³Camasā pūnaa cutajere bairo āmerīñama. Camasā na caátaje mena na caborije mena pūnaa cutiyama. Dios pūnaa puame roque cū camasīrījē jūgori cū pūnaa caāna niñama.

¹⁴Bairi, Dios Yaye Quetire Caquetibujū Majū cawāmecucu ati yepapure buia etayupi. Marīrēā bairo ati rupau cacūgou buiaetari, marī camasā mena āmi. Bairo marī mena āni yua, butioro marī maiwī. Tunu bairoa cariape jeto quetibujunucūwī. Jāā puame cū caasiyarijere jāā īñawū. Dios macū majū cū caānoi, cū pacu cūrē cū cajorije caasiyarijere jāā īñawū. ¹⁵Juan Bautista puame Dios macū yaye quetire quetibujū, atore bairo īwī: “Āni niñami mujāārē yu caquetibujūjūgoyetiricu: ‘Yu bero caetau yu jūgoye caānacū āñupī. Bairo cū cabairoi, cū paarique puame, yu paarique netōjāñurō caānimajūrījē niña.’”

¹⁶Dios puame capee caátimasī ānirī ape wāme, ape wāme caroare cū cajorije marī nipetirārē marī jonucūwī. ¹⁷Moisés ānacū puame cū carotiriquere cūñupī marī nīcūjāā ānana mena. Jesucristo puame roque marīrē īñamairī, marītu etawī, caroaro cariape átīānājērē marī īnogu. ¹⁸Ni puame Diore caīñarīcū mácūmi. Bairo cū cabaimiat-

acũārē, Dios macũ jĩcãũ caroaro cũ mena āninucũnupĩ. Cũ puame cũ pacũre marĩ masĩo joroque marĩ ātiyami.

Juan el Bautista da testimonio de Jesucristo

(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹ Bairi Jerusalén macã macãana judío majã quetiuparã puame Juan Bautista tũpũ na joyuparã sacerdote majārē, bairi levita majã cũārē. “¿Ñamũ majũ mu āniñati?” Juarē qũĩ jēniñarotirã, cũtũ na joyupa. ²⁰ Juan puame cariapea bairo na ĩ quetibũjũwĩ:

—Yua, Mesías, Dios cũ cajou mee yu āniña —na ĩwĩ.

²¹ Tunu cabero qũĩ jēniñanemowã:

—Toroque, ¿ñamũ majũ mu āniñati? ¿Tĩrũmũpũ macãacũ profeta Elías cawāmecucũ ānacũ tunu catitunurĩ mee mu āniñati? —qũĩ jēniñawã.

Juan puame:

—Cũ mee yu āniña —na ĩwĩ.

Bairo cũ caĩrõ tũgori, qũĩ jēniñanemowã tunu:

—Toroque, ¿ñamũ majũ mu āniñati? “¿Jĩcãũ profeta Dios cũ cajopau atĩgumi ati yepapũre,” marĩ ñicũjãã ānana na caĩquetibũjũjũgoyetiricũ mee mu āniñati? —qũĩwã Juarē.

Bairo na caĩjēniñarõ, Juan puame:

—Cũ mee yu āniña —na ĩwĩ.

²² Bairo cũ caĩrõ tũgori, atore bairo qũĩ jēniñanemowã tunu:

—Toroque, ¿ñamũ majũ mu āniñati? Jãārē cariapea quetibũjũya, jãārē cajoatanarē cariapea na jãã caquetibũjũnetõmasĩparore bairo.

²³⁻²⁴ Bairo na caĩrõ, atore bairo na ĩwĩ Juan:

—Yua, Isafas ānacũ cũ cawoatu jũgoyecutacũ yu āniña. Atore bairo ĩ woatu quetibũjũyayupi: “Bairo ĩgumi desierto cayucũmanopũ caānicõāniatacũ: ‘Marĩ Quetiupau yoaro mee etagumi. Torecũ, caroaro cariape

ānicoteya. Camasã na quetiupau cũ caetaparo jũgoye cũ caatĩpawārē na caqũēnoyurorea bairo mũjãã cũã caroaro áticoteya,’ ĩ woatu quetibũjũ jũgoyetiyayupi Isafas ānacũ yu caquetibũjũpeere,” na ĩwĩ Juan, cũrē Jerusalén macãana fariseo majã na cajēniñarotijoatanarē.

²⁵ Tunu atore bairo qũĩ jēniña nemowã:

—Toroque ñerē ácu, Mesías Dios cũ cajou āmerĩmicũã, Elías ānacũ āmerĩmicũã, profeta āmerĩmicũã, ¿nopēĩ camasārē na mu bautiza nucũñati?

²⁶⁻²⁷ Bairo na caĩrõ tũgou, atore bairo na ĩ quetibũjũwĩ Juan:

—Yũ paarique niña camasārē oco mena yu cabautizarije. Yũ bero caetau, mũjãã watoa caãcũ, mũjãã camasiẽcũ paarique puame roque, yũ paarique to cañumiatacũārē, ñunetõgaro. Cũ roque yũ netõrõ caānimajũũ niñami. Bairi yũ puame jĩcārõ tũni yũ átipeyo masĩetĩña —na ĩ quetibũjũwĩ Juan.

²⁸ Bairo bairi atie nipetiro baiwũ Betania cawāmecuti macãpũ. Tĩ macã puame Rio Jordán ape nugõã muĩpũ cũ cawāmuatĩ nugõãpũ āmu Juan cũ cabautilizaricarõ puame.

Jesús, el Cordero de Dios

²⁹ Tĩ rũmũ busuri rũmũ caãno cũ tũpũ Jesús cũ caetarore qũĩñawĩ Juan. Bairo qũĩña yua, atore bairo jãã ĩwĩ cũtũ caānarē: “¡Qũĩñaña cũrē! Ānia niñami Cordero oveja macũrē bairo Dios cũ cacũrĩcũ cawāmecucũ. Oveja na canuũ cawĩmaũ Diopũre na cajoemugõjonucũrĩcũrē bairo caãcũ niñami. Cũã, cũ carĩápee jũgori ati umũrecõo macãana nipetiro roro na caátiere camasiriyobojapau majũ niñami. ³⁰ Āni niñami mũjãārē yũ caquetibũjũjũgoyetiricũ: ‘Yũ bero caetau yũ jũgoye caānacũ ānupĩ. Bairo

cũ cabairoi, cũ capaarije yu paarique netōjānūrō caānimajūrījē nigaro.’ ³¹ Yu cũā, ‘Cũā niñami Dios macũ,’ ñi masīēpũ mai. Bairo ī masīētīmicũā, Israel yepa macāāna cūrē na camasīparore bairo ī, oco mena na yu bautizau atīapũ,” jāā īwī Juan, jāā, cūtũ caānarē.

³² Ī yaparo, atore bairo jāā ĩnemowī tunu: “Espīritu Santo, Dios Yeri majũ murecōo caacũ puame buare bairo bau ruatīrī, āni Jesús buipũ etapeami.

³³ Yua, mai cũ yu masīēpũ. Bairo yu camasīētīmiatacũārē, Dios oco mena yure cabautiza rotijoricũ puame atore bairo ñiwī: ‘Jīcāũ caūmurē miñagu yu Yeri Espīritu Santo baurui etari cũ buipũ caetapeacoure. Cũā nigumi camasā yeripũ Espīritu Santore cajomasī,’ ñi quetibujwī Dios. ³⁴ Bairo Dios yure cũ caīquetibujuricarore bairoa ñiñāña āmerē. Bairo caīñau ānirī mujāārē carīape ñiñā: Cũā niñami Dios macũ,” jāā ĩ quetibujwī Juan, jāā, cūtũ caānarē.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵ Ti rūmũ cabusuri rūmũ caāno, āmi Juan tunu cũ cabautiza āninucūrōpũ. Jāā, pugarā Juan cũ cabuerā cũā jāā āmũ cũ mena. ³⁶ Bairi cũ mena jāā caāno, Jesús jāārē cũ canetōátó ĩnarī, atore bairo jāā īwī Juan:

—ĭĀnirē qũĩñāña! Ānia niñami Cordero oveja macūrē bairo Dios cũ cacūrīcũ cawāmecucũ —jāā īwī Juan Bautista.

³⁷ Bairo cũ caīrō tũgorā, Juarē cũ jāā awayocoápũ. Jesús berore jāā usacoápũ, jāā pugarā, Juan cũ cabuemiātana puame. ³⁸ Bairo jāā causaro, Jesús puame jāā āmejorenucā ĩña, atore bairo jāā īwī:

—ĭÑerē borā, yure mujāā usayati?

Bairo cũ caīrō:

—Rabuni, ĭnoopũ mũ caānipau to āniñati? —cūrē jāā ĩ jēniñawũ.

³⁹ Bairo jāā caījēniñarō tũgoũ, atore bairo jāā īwī Jesús:

—Tiaya yu mena. Yu bapa cutīrásá.

Bairo cũ caīrō tũgo, cũ mena jāā acoápũ. Bairo cũ caānipauē etarā, cũ mena jāā ānicōā naioapũ, merē ñam-icāācāpũ caāno jũgori yua.

⁴⁰ Mai, yu mena macāācũ yure bairo Juan mena caānimirīcũ cabero Jesús yaye quetire catũgousau Andrés puame Simón Pedro bai āmi. ⁴¹ Bairi cũ puame jicoquei cũ jũgocũ Simorē cũ macāũ ácũ baiwī. Bairo cũ bócau yua, atore bairo qũĩñupī:

—Mesías cawāmecucure jāā bócaapu. (Mai, Mesías, atore bairo ĩgaro ĩña: “Cristo, Dios cũ cabesericũ ati yepapure cũ cajoricũ,” ĩgaro ĩña.)

⁴² Cabero Andrés puame cũ jũgocũ Simorē cũ piietawī Jesús tupũ. Bairi Jesús, Simorē qũĩñarī, atore bairo qũĩwī:

—Simón mũ āniña Juan macũ. Āmerē Cefas mũ wāmecutigu. (Mai, Cefas puame, “Pedro” ĩgaro ĩña.)

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³ Ti rūmũ cabusuri rūmũ caāno, Jesús puame, “Galilea yepapũ yu águ,” ĩ tũgoñawī. Bairo topũ ácũ, Felipe cawāmecucure cũ bocaetari atore bairo qũĩwī:

—Jito. Yu mũ bapacutiroapa.

⁴⁴ Mai, cũ, Felipe puame Betsaida cawāmecuti macā macāācũ āmi. Pedro, cũ bai Andrés mena ti macā macāāna āma. ⁴⁵ Bairi Felipe puame Natanaere cũ piiámí. Bairo cũ tupũ etau, atore bairo qũĩñupī:

—Dios yaye quetibujurica tutipũ Moisés ānacũ, bairi profeta majā ānana na cawoatujũgoyeticūrīcūrē jāā bócaapu. Cũā, Jesús cawāmecucũ, José macũ, Nazaret macā macāācũ niñami —qũĩñupī Felipe.

⁴⁶ Bairo cũ caīrō tũgoũ, atore bairo qũĩñupī Natanael Felipere:

—¿Mu catũgoñaata, Nazarepure jĩcãũ ãcũ caũũ cũ ãnicũti?

Felipe puame Natanaere bairo qũĩnũpĩ:

—Jito yu mena. Topu mu tũgoñabesegu —qũĩnũpĩ Felipe Natanaere.

⁴⁷ Bairo cabero Jesús Natanael cũ caetaro ññaũ, atore bairo qũĩwĩ cũtu cañarẽ:

—Merẽ atĩyami Israel macãacũ majũ jĩcãrõ tũni caĩbusunucũũ —na ãwĩ.

⁴⁸ Bairo Jesús cũ caĩrõ tũgou, atore bairo qũĩ jẽniñawĩ Natanael Jesure:

—¿Dope bairi yu mu masĩñati?

Jesús puame bairo qũĩwĩ:

—Mu ñiñawũ Felipe mure cũ capiparo jũgoye, higuera cawãmecũtii roca mu caño.

⁴⁹ Bairo cũ caĩrõ tũgou, Natanael puame qũĩwĩ:

—Cabuei, ¡Dios macũ mu ãniña, ati yepa Israel macãana quetiupau Rey majũ mu ãniña!

⁵⁰ Bairo cũ caĩrõ tũgori, atore bairo qũĩnemowĩ Jesús Natanaere:

—¿“Higuera yucu rocapu mu ñiñawũ,” yu caĩrĩjẽrẽ tũgori, “Dios macũ ñiñami,” yure mi nucũbugoyati? Cabero yu caátimasĩrĩjẽ netõjãñurõ caroa macããjẽrẽ miñagu —qũĩwĩ Jesús Natanaere.

⁵¹ Bairo qũĩ yaparou, atore bairo na ñnemowĩ Jesús cũtu cañarẽ:

—Cariapea mujããrẽ ñiña: Cabero umurecõo capãnucãrõ mujãã ññagarã. Bairo capãnucãrõ ññarã, Diotu macãana ángelea majã yu, Camasã Jũgocu buipure ruiatĩ, bairi tunu wãmuã na cabairo cũãrẽ mujãã ññajogarã.

Una boda en Caná de Galilea

2 Cabero itia rũmu bero caño Galilea yepapu Caná cawãmecuti macãpu to macãana na cawãmo jiyari bose rũmu qũenowã. Jesús paco cũã topu ãmo.

² Bairi Jesús, jãã, cũ cabuerã cũã, na capijioatana ãnirĩ, topu jãã ãmu, ti bose rũmu caãnorẽ. ³ Bairo bose rũmu na caãto, na caetirije use oco peticoapu. Bairo capetiro ññarĩ, cũ paco puame atore bairo qũĩwõ Jesure:

—Macũ, etirique use oco peticoaya.

⁴ Bairo cõ caĩrõ tũgou, atore bairo cõ ãwĩ Jesús cũ pacore:

—¿Caaco, dopẽĩõ bairo yu miñati? Dios cũ catuturiye camasãrẽ yu caãti ññoparo etaetiyai mai.

⁵ Bairo cũ caĩmiatacũãrẽ, cũ paco puame ti wii macãana cause oco tĩã coterãrẽ atore bairo na ãwõ:

—Mujããrẽ cũ caãtirotiri wãme cãrõ cũ mujãã áti usawa.

⁶ Mai, topu ãmu jĩcã wãmo peti jĩcã pẽnirõ cãnacã joturi, ãtã joturi. Capaca ruri nocãrõ cincuenta, o setenta litro majũ caoco jeri ruri ãmu tocãnacãrupua. Judío majã caroarã nigarã Dios cũ caĩña-joro, tiru macããjẽ oco mena na causanucũrĩruri ãmu. ⁷ Bairo cabairo yua, Jesús puame atore bairo na ãwĩ ti wii macãana catĩã coterãrẽ:

—Atie jotũure oco mena pio jiroya.

Bairo cũ caĩrõ tũgorã, cũ caĩrõrẽ bairo áma. Caroaro piojirocõãwã. ⁸ Bairo na caãti yaparoro ññaũ, atore bairo na ãwĩ tunu:

—Bairi yua, bose rũmu cajũgoácu tupu jeánãja petoaca tiru macããjẽrẽ, cũ etiñaãto —na ãwĩ Jesús.

Na puame, “jau,” ñrãna, cũ caĩrõrẽ bairo petoaca cũ jeamá bose rũmu cajũgoácu.

⁹ Bairo bose rũmu cajũgoácu puame tiere etiñañupũ. Merẽ, tie oco puame use oco majũ jẽñacoasupa. Mai, “Jesús cũ caãtiataje ñiña,” ñ masĩẽsupi. Catĩã coteri majã jeto masĩwã, na majũã ocore capiojãatana ãnirĩ. Bairi bose rũmu cajũgoácu puame cawãmojiyaatacu cũ piijoyupu.

¹⁰ Atore bairo qũĩnũpũ:

—Camasã nipetiro bose rūmu caāno nipetirore use oco caroa puamerē na tīā jūgonucūñama. Cabero na capiijoatana paio na caetituaro bero roque, use oco cabūgoro macāājē ūnierē na tīānucūñama. Mu puame use oco caroa puamerē mu rugaupa, tame —qūñupū ti bose rūmu cajūgoācu cawāmo jiyatacure.

¹¹ Bairo bairi ato Galilea yepapu Caná cawāmecuti macāpu atie Jesús cū caāti īnorīqūē puame cū cawāma átijēño īnoo jūgorique majū āmu. Bairo ácu, camasārē na īnowī nocārō cū catutuarijere. Bairo cū caāti īnorō, jāā, cū cabuerā cūā caroaro cariape cū jāā tūgojūgowu.

¹² Tipau bero ámí Jesús Capernaum cawāmecuti macāpu. Cū mena áamá cū paco, bairi cū bairā cūā. Jāā, cū cabuerā cūā cū mena jāā ápú. Bairi ti macāpure nocānacā rūmu mea jāā āmu.

Jesús purifica el templo

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Jāā, judío majā bose rūmu Pascua jāā caīrī rūmu caetagarō caāno, Jerusalén macāpu ámí Jesús. ¹⁴ Bairo topu etau, templo capairi wii űubuerica wiipū jāámí. Ti wiire jāāetari, to macāāna wecuare, ovejare, buare nuniř cawapatari majārē na īñawī. Tunu bairoa aperā moneda tiirire cawasoari majā na caruiropu caāna cūārē na īñawī. ¹⁵ Bairo na caáto īñau, bapericawēē qūēnowī Jesús yuta wēērī mena. Bairo tiwēē mena waibutoare nuniř cawapatārārē na bape acurewiyojowī ti wii pupē caāniatanarē. Na ovejare, na wecuā cūārē na acurewiyojowī. Moneda tiirire cawasoari majā yaye dinero tiirire mabato recōāwī. Na mesarire tujerecū peyocōāwī. ¹⁶ Bairo átiri, atore bairo na īwī buare canuni wapatarārē:

—¡Mujāā cawapatarijere jeánája! Yu Pacu ya wiire apeye nuniřcā wiire bairo ápericōāña —na īwī.

¹⁷ Bairo cū caáto īñarī, jāā, cū cabuerā puame Dios yaye quetibujūrique na cawoatucūřiqūērē jāā tūgoña bōcawu. Atore bairo ī quetibujū jūgoyeticūñañupā Jesús cū caátipeere mai: “Caacu, mu ya wiire butioro yu qūēnogu, aperā ti wiire roro na ápericōāto ī.”

¹⁸ Bairo cū caáto īñarī, judío majā quetiuparā puame atore bairo qūī jēniñawā Jesure:

—“Cariape Dios cū carotiro mena jūgori nuniř majārē na acurewiyojowū Jesús,” jāā caīmasīparore bairo ī, ¿di wāme átijēñorīqūērē jāārē miñowati? —qūī jēniñawā Jesure judío majā quetiuparā.

¹⁹ Bairo na caīrō tūgou, atore bairo na īwī Jesús:

—Ati wiire rocacōāña. Bairo mujāā carocamiatacūārē, itia rūmu bero yu puame yu qūēno yerijāgu tunu —na īwī Jesús.

²⁰ Bairo cū caīrō tūgorā, judío majā quetiuparā puame bairo qūīwā tunu:

—Marī űicūjāā ānana ati wiire yoaro majū qūēnoñupā cuarenta y seis cūmarī majū. ¿Mu puame ñerē ácu, itia rūmu beroa mu qūēnocūā átí? —qūīwā Jesure.

²¹ Mai, Jesús ti wiire ī, cū majūā cū rupau puamerē ī quetibujū masīōgu īmiwī. ²² Bairo Jesús na capajā rocaricu nimicūā, itia rūmu bero nemo cactii cū caāno, jāā, cū cabuerā puame tie cū caīřiqūērē jāā tūgoñabōcawu. Bairo tūgoñabōcarā yua, Dios yaye cū ca-quetibujucūřiqūērē cariapea jāā tūgowu. Jesús yaye cūārē cariapea jāā tūgowu.

Jesús conoce a todos

²³ Bairo capāārā camasā Jerusalēpu Pascua bose rūmu caāno caneña etaatāna puame Jesús cū caāti īnorījērē īñarā, “Dios cū cajoricu niñami,” qūī tūgoñaroawā Jesure. ²⁴ Bairo na catūgoñamiatacūārē, na mena tūgoña

useaniemi Jesús. Cũ puame camasã nipetirore na yeripu na catũgoñarijêrê tũgoñamasĩ peyocõawĩ. ²⁵ Camasã na caátĩanierê aperã cūrê na caquetibujuro boemi Jesús. Cũ puame camasã nipetiro na yeripu na catũgoñarijêrê tũgoñamasĩ peyocõawĩ.

Jesús y Nicodemo

3 Jĩcãũ ãmi fariseo majã mena macãacũ Nicodemo cawãmecucu. Cũ puame judío majã quetiuparã mena macãacũ jĩcãũ caanimajũũ ãmi. ² Torecu, cũ puame jĩcã ñami caãno Jesure cũ jëniñagu, cũ tupu ásupu. Bairo cũtu etari, atore bairo qũĩñupũ Nicodemo Jesure:

—Ni jĩcãũ ùcũ mena Dios cũ camanicõata, ape wãme cũ caátijëñorĩjê manibujoro. Bairo mũ caátijëñorĩjêrê ñnarã, “Jesús mena ñĩnami Dios,” jãã ï tũgoñamasĩcõãña. Tunu bairoa, “Camasãrê cũ quetibujuatõ ï, mūrê jou ásupi Dios,” jãã ï masĩña —qũĩñupũ Nicodemo Jesure.

³ Bairo cũ caĩrõ tũgou, atore bairo qũĩñupũ Jesús:

—Cariape mūrê ñĩña: Ni jĩcãũ ùcũ puame tunu cũ cabuia nemoeticõata, Dios cũ carotimasĩrĩpaure eta masĩtĩgumi.

⁴ Bairo cũ caĩrõ tũgori, Nicodemo puame qũĩ jëniñañupũ Jesure:

—¿Cabucu marĩ caãno beropu marĩã ñerê ána pugani cãrõ marĩ paco paropu tunu marĩ butijã buiomasĩbujocuti?

⁵ Jesús puame bairo qũĩñupũ:

—Cariapea mūrê ñĩña: Ni jĩcãũ ùcũ oco mena, bairi Espĩritu Santo mena cũã cũ cabuianemoeticõata, Dios cũ carotimasĩrĩpaure etamasĩtĩgumi. ⁶ Camasã na capũnaacuna, camasã pũnaa majũ ñĩnama. Dios pũnaa roque Espĩritu Santo cũ catutuarije jũgori cũ pũnaa majũ ñĩnama. ⁷ Bairi, “Camasã na cawãma buia jũgoricare

bairoa na cabuianemopee boya,” mũ yu caĩquetibujurijere tũgomawijiaeticõãña. ⁸ Wĩno puame noo caboropu papuya. Bairo tie cabusuro tũgomasĩmirãcũã, noopu caatiere, o noo caatiere marĩ masĩtĩña. Ñnarĩqũê mee ñĩña wĩno. Torea bairo ñĩnama nipetiro camasã Espĩritu Santo jũgori cabuianucũrã cũã. Narê Espĩritu Santo cũ cajãarõ ñĩnamasĩã maa —qũĩñupũ Jesús.

⁹ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩ jëniñañemoñupũ tunu Nicodemo Jesure: —¿Ñe ùnie jũgori Espĩritu Santo mena buianemorĩqũê to ãnicuti?

¹⁰ Jesús puame bairo qũĩñupũ:

—¿Mũ, Israel yepa macããnarê Dios yaye quetire caquetibujũjũgou nimicũã, tiere mũ masĩtĩñati? ¹¹ Cariape mūrê ñĩña: Jãã camasĩrĩjêrê mujããrê jãã quetibujunucũña. Jãã caĩnarĩqũê cũãrê mujããrê jãã quetibujunucũña. Bairo cariapea mujããrê jãã caquetibujumiatacũãrê, mujãã puame tiere mujãã tũgousaetinucũña. ¹² Ati yepa macããjêrê mujãã yu caquetibujuro cariape yu mujãã tũgoroatiya. Bairi umũrecóo macããjê Dios yayere yu caquetibujuata roquere, nemojãñurõ mujãã tũgomasiẽna.

¹³ “Ni jĩcãũ ùcũ camasocu umũrecóopure cawãmuñarĩcũ mácũmi. Yu, Camasã Jũgocu jeto umũrecóopu caãnacũ yu rui apũ ati yepapure. Bairi umũrecóo macããjê Dios yayere yu masĩña. ¹⁴⁻¹⁵ Bairi tirũmupure cayucumani yepapure Moisés ãnacũ ãñarê bairo cabauu cũ cawericure yucupũ cũ papuatuyupi. Torea bairo yu, Camasã Jũgocu cũã yucupãĩpu yu papuatu rocaecogu, nipetiro camasã yure catũgousarã na canetõmasĩparore bairo ï. Bairi nipetirã yure catũgousarã yeri capetieti pũnarê cũgogarãma. Ñnicõã nigarãma tocãnacã rũmua,” qũĩñupũ Jesús Nicodemorê.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶ Dios puame ati umurecáo macãana nipetiro camasãre butiro maiñami. Bairo marĩre mairĩ, cū macū jicãũ cū caānimitacũarē, cū joyupi ati yepapure, nipetirā cū macũrē catũgousarā na yaseticōāto ī. Cū mena caroaro ānicōā ninucũgarāma tocānacā rūmua. ¹⁷ Dios ati umurecáo macãana nipetiro cabuicuna na āmarō ī mee, cū joyupi cū macũrē. Narē cū netōbojato ī roque, cū joyupi Dios ati yepapure.

¹⁸ Ni ũcū Dios macũrē catũgousau ñe ũnie cawapa cūgoecure bairo cū tuao joroque ásupi Dios. Cū macũrē catũgousaena roque carorije wapa cacũgorā cayasiparā majū tuacōāñama merē. ¹⁹ Cũrē catũgousaena popiye catāmuoparā majū niñama. Atore bairo niña: Jesucristo jĩñabusuricarore bairo caācū cū caató, cū boesupa. Roro átaje puamerē cū netōrō bomirā, canaitĩārōpu caānarē bairo añupā. ²⁰ Nipetiro carorije caátinucũrā Dios macū jĩñabusuricarore bairo caācũrē qũĩña tejāñuñupā. Cū tũpu ānigaetinuñupā, roro yasioropu na caátĩāninucũrĩjērē Jesús puame baujaropu to ānipeticoao joroque cū caāperiparore bairo ĩrā. ²¹ Dios yaye cariape quetire catũgousarā puame Dios macū tũpu āniganucũñama, “Nipetiro na caátie Dios cū caborore bairoa átaje niña,” camasā na caĩmasĩparore bairo ĩrā.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²² Cabero Judea cawāmecuti yepapu cū cabuerārē, jāā jũgo ámĩ Jesús. Topu etari, jicā yutea cārō camasãre na jāā bautiza āmu. ²³ Bairo topu jāā caāno, Juan Bautista cūā Salim cawāmecuti macā tũpu, Enón cawāmecuti macā majūrē bautizau ācũ baiyupu. Topure pairo oco

añuparō. Bairi camasā cū tũpu etayuparā, cū bautiza rotirā etarā yua. ²⁴ Mai, atie nipetirije baiyupa cū, Juarē preso jorica wiipu na cajoparo jũgoye.

²⁵ Bairo jicā rūmu Juarē na cañeparo jũgoye, cū cabuerā puame apeĩ judío majōcu mena busuyuparā, cū busunetōgarā. Judío majā caroaro ānigarā Dios cū caĩñajoro oco mena na caátinucũrĩjērē āmeo busupēniñuparā na majū. ²⁶ Bairo āmeo busupēni yaparo, Juan tũpu ásuparā. Bairo cũtu eta, atore bairo qũĩ quetibũjuyuparā Juarē:

—Jāārē cabuei, tirũmujāñurōā Rio Jordán ape nugōāpu mu mena caānī-atacu, jāārē mu caquetibũjuricu puame āmerē camasãrē na bautizau átiupu cū cūā. Bairo cū caáto, nipetiro camasā cũrē ũsarā baiuparā —qũĩñuparā Juarē cū cabuerā, Jesús cū caátĩānierē quetibũjurā.

²⁷ Bairo na caĩrō tũgoũ, atore bairo na ĩñupũ Juan:

—Dios cū carotieticōāta, camasā cū usaetibũjiorāma. ²⁸ Mujāārē yu caquetibũjuriquere mujāā tũgoricarā. “Yua, Mesías, Dios cū cabesericu mee yu āniña,” mujāārē ĩiwũ. Yua, cū jũgoye cū cajojũgoricu yu āniña. ²⁹ Ape wāme ĩcōñarĩ atore bairo mujāārē yu quetibũjugũ: Jicāũ camasocu cū numo caānipaore cō cū cawāmo jiyari rūmu caāno cū yao majū tuayamo. Cū bapa cū mena macāācū cō mena cū cawāmo jiyaro ĩñau, ũseani nemoũmi. Jesús puame cawāmo jiyaricure bairo caācū niñami. Camasā cũrē causarā puame, cū numo, cū cawāmo jiyaricore bairo caāna niñama. Bairi, yu, Jesús mena macāācū ānirĩ, camasā cũrē na causaro ĩñau, yu ũseani nemoña. ³⁰ Jesús puame tocānacā rūmu nemojāñurō caānimajũũ āninutuagũmi. Yu puame roque nemorō cabũgoro macāācū yu caānicōānutuapee majū niña —ĩcōñarĩ na ĩ quetibũjuyupu Juan cū cabuerārē.

El que viene de arriba

³¹ Jesús, Ɂmurecóopu caatácu Ɂnirí, nipetirá netōrō caānimajūū niñami. Noo ati yepa macāācū puame roque ati yepa macāājē jetore quetibujū masiñami. Cū, Ɂmurecóopu caatácu Ɂnirí nipetirá netōrō caānimajūū niñami. ³² Ɂmurecóopu cū cañnarīqūērē, cū catūgorique cūārē quetibujuyami. Cū caquetibujuri puame cariape majū to caānimiatacūārē, tiere cariape tūgoetiyama camasā. ³³ Jīcāārā niñama bairāpua cū yaye quetire cariape catūgousarā. Bairo catūgousarā Ɂnirí, “Cariape quetibujuyami,” ī tūgoña masiñama. ³⁴ Dios puame Espíritu Santo cū camasirījērē butiro majū cū joyupi Jesure, ati yepapu cū cajoricure. Bairo cū cajoroi, Jesús puame caroaro cariape quetibujunucūñami Dios yaye quetire. ³⁵ Dios cū macūrē mairí, nipetiro rotimasirīqūērē cū joyupi. ³⁶ Torecū, noo macāācū Jesure catūgousau puame merē yeri capetieti pūnarē cūgoyami. Apei, Jesure catūgousagaecu roque tie yeri capetieti pūnarē cūgoetiyami. Popiye cū baio joroque cū átigumi Dios, cū macūrē cū catūgousaetie wapa.

Jesús y la mujer de Samaria

4 Cabero camasā capāārā majū Jesure na catūgousarijere tūgoyuparā fariseo majā. Tunu bairoa Juan Bautista cū cabautizaricarā netōjāñurō Jesús cū cabautizarā puame na caānierē tūgoyupa. ² (Mai, Jesús puame camasārē na bautizaemi. Jāā, cū cabuerā puame roque cū carotiro jūgori na jāā bautizawu.) ³ Bairi Jesús puame, “Yū cabairijere masīcōāñama fariseo majā,” ī tūgoñarī, Judea yepapu caāniatacu Galilea yepapu tunucoámí.

⁴ Bairo tunuácú, Samaria yepapu cū canetōápée Ɂmū. ⁵ Bairo netōácú, Sicar cawāmecuti macāpu etawī. Mai, ti macā

tupū niña jāā nīcū Jacob Ɂnacū cū macū Josére cū cacūrīcā yepa majū. ⁶ Ti yepapure niña oco warica ope, Jacob Ɂnacū ya oco ope majū. Bairo Jesús puame maarē caatímiatacu jutiri, ti opeture etanumu etawī. Muipū Ɂmurecóo recomacā majū cū caānipau Ɂmū. ⁷⁻⁸ Mai, jāā cū cabuerā puame jāā acoápú macāpu, apeye ūnie ugariquere wapatiránā. Topū jāā caānitoye, jīcāō carōmio etayupo, ti ope macāājērē oco waaō acó. Bairo cō caetaro iñau, atore bairo cō iñupū Jesús: —Oco peeto yū joya. Yū cūā yū etigaya.

⁹ Mai, ti yepapure jāā, judío majā, Samaria yepa macāāna mena jāā Ɂmeo busupēnietinucūñā. Bairi to macāācō puame tie tūgoñarī atore bairo qūñīnupō Jesure:

—¿Nopēi mua, judío majōcu nimicūā, yū, Samaria yepa macāācōrē yū mū oco jēniñati? —qūñīnupō.

¹⁰ Bairo cō cairō tūgoū, atore bairo cō iñupū Jesús carōmiorē:

—Mua, Dios camasārē cū cajogarijere mū masiētīña. Yū cūārē mū masiētīña. Yure mū camasiata roque, mū puame ocore yū mū jēnibujioataco. Bairo yū mū cajēniata, yū puame oco caticōā nio joroque caātiere mū yū jobujioatacu — cō iñupū.

¹¹ Bairo cū cairō tūgo, carōmio puame qūñī jēniñanemoñupō tunu:

—¿Ñe mena ocore mū waneiáti? Ati ope Ɂcūājāñuñā. Bairi, ¿noopū oco cacaticōāninucūrījērē mū bocabujiocuti? ¹² Marī nīcū Jacob Ɂnacū ati ope macāājērē etinucūñāñupī. Cū pūnaa, cū yarā, cū canurā cūā etinucūñāñupā. Ati opere ati yepa macāānarē na cūñāñupī Jacob Ɂnacū. ¿Mū puame roque cū netōrō caānimajūū mū Ɂniñati? —qūñī jēniñāñupō carōmio Jesure.

¹³ Bairo cō cairō tūgoū, atore bairo cō iñupū Jesús:

—Nipetiro ati opere caoco etirã puame bairoa ñeme jipicõãgarãma tunu. ¹⁴Ni ùcũ atie oco yũ cajogarijere caetii puame pugani cãrõ ñeme jipinemoetigũmi tunu. Cũpure cũ yeripũ oco tutuaro cawitipetietore bairo yeri tũgoñatutuacõãnajẽ cũarẽ cũgocõã ninucũgũmi. Tie jũgori caticõã ninucũgũmi tocãnacã rũmu —cõ ñĩupũ Jesús.

¹⁵Bairo cũ caĩrõ tũgo, carõmio puame bairo qũĩĩupõ tunu:

—Toroquere, tie ocore yũ joya, pugani cãrõ yũ cañemejipinemoetiparore bairo ì. Ati operũre pugani cãrõ oco wago yũ bainemoetigo yua —qũĩĩupõ Jesure.

¹⁶Bairo cõ caĩrõ tũgomicũã, atore bairo cõ ñĩupũ Jesús:

—Mai, mu manapũre cũ pioja. Cũ piiri bero, atopũ asá cũ mena.

¹⁷Bairo cũ caĩrõ, carõmio puame atore bairo qũĩĩupõ:

—Camanapũ mácõ yũ ãniña.

Jesús puame bairo cõ caĩrõ, bairo cõ ì yũyupũ:

—“Camanapũ mácõ yũ ãniña,” mu caĩata, cariapea miña. ¹⁸Jicã wãmo cã-nacãũ majũ camanapũ cutimiricõ mu ãniña. Æme mu mena caãcũ cũã mu manapũ majũ mee niñami. Toreco, cariapea miña —cõ ñĩupũ.

¹⁹Bairo cũ caĩrõ, carõmio puame atore bairo qũĩĩupõ Jesure.

—Mu caĩrĩjẽrẽ tũgori, merẽ yũ masiña: Mũa, profeta, Dios yaye quetire caquetibũjuri majõcu mu ãcũ. ²⁰Bairi jãã, Samaria yepa macããna jãã ñicũjãã jicu ãtãũpu Diore cũ ñubuenucũĩupã. Mũjãã judío majã roque aperopũ Jerusalẽpu mũjãã ñubuenucũĩña —qũĩĩupõ.

²¹Bairo cõ caĩrõ, atore bairo cõ ñĩupũ Jesús:

—Yũ caĩrĩjẽrẽ cariape tũgoya: Jicu ãtãũpu áperimirãcũã, o Jerusalén macãpũ áperimirãcũã, marĩ Pacu Diore cũ mũjãã cañubueamasĩpa rũmu cõñarõ

baiya. ²²Mũjãã, Samaria yepa macããna Diore tũgonucũmirãcũã, cũ mũjãã masiẽtĩña. Jãã, judío majã roque Dios camasãrẽ cũ canetõgarije quetire cũ caquetibũjucũĩrĩcãrã majũ ãnirĩ cũ jãã masiña. ²³Bairi camasã caroaro cariape Diore na cañubuerica yutea etaro baiya. Merẽ ti yutea ãnijũgoya. Bairi camasã noo na cañubuenucũĩripau jũgori mee, Espĩritu Santo na yeripũ cũ caãno jũgori puame roque Diore cũ ñubuegarãma. Tore bairo na cañubuoero boyami Dios cũrẽ caroaro cariape cañubuerã puamerẽ. ²⁴Marĩ caĩñaecũ niñami Dios. Bairi cũrẽ caroaro cariape cañubuerã puame na yeri na catũgoñarĩjẽpu roque cũrẽ cañubueparã niñama —cõ ñĩupũ.

²⁵Bairo cũ caĩrõ, carõmio puame atore bairo qũĩĩupõ Jesure:

—Ape rũmu Mesías Dios cũ cabesericũ, Cristo cawãmecucũ cũ caetapeere yũ masiña. Cũ, etaupũ, cũ majũ nipetirijere marĩ quetibũjugũmi —qũĩĩupõ.

²⁶Bairo cõ caĩrõ tũgoũ, bairo cõ ì masiõũupũ Jesús:

—Yũ, mu mena cabusupẽni, cũã yũ ãniña Cristo, Dios cũ cabesericũ majũ —cõ ñĩupũ Jesús.

²⁷Bairo cõ cũ caĩquetibũjuripaua, jãã, Jesús cũ cabuerã, macãpũ caugarique wapatiratãna cũ tupũ jãã etawũ. Bairo etarã yua, dope bairo jãã ì tũgoñamasiẽpũ, Jesús carõmio mena cũ cabusupẽnirõ ññarã. Bairi, “¿Ñe ùnierẽ mu átiyati?” jãã ì jẽniñaepũ Jesure. ²⁸Bairo carõmio puame jãã caetaro ñnao, cõ oco warica joture toa piti ropocõãwõ. Bairo piti ropo yaparo, macãpũ acoámó. Topũ etari, atore bairo na ì quetibũjũyupo to macããnarẽ:

²⁹—Tiaya mũjãã cũã. Nipetiro ññarásá. Jõ jicãũ camasocu niñami dope bairo yũ caátajere camasiẽpyocõãũ. ¿Cristo, Dios cũ cabesericũ mee cũ ãnibauyati? —na ì quetibũjũyupo.

³⁰ Bairo na cō caīquetibujuro tūgorā, to macāāna puame ti macārē witiā yua, jāā caānopu etawā. ³¹ Mai, na caatí-paua Jesure, “Ūgariquere ūgaya,” cū jāā īmiwū.

³² Bairo jāā caīrō tūgomicūā, atore bairo jāā īwī Jesús:

—Yua, apeye ūnie ūgarique yu cūgoya mujāā camasiētīērē.

³³ Bairo cū caīrō tūgorā, jāā, cū cabuerā puame atore bairo jāā āmeo ī busuwu:

—¿Aperā merē ūgariquere cū na jeatíbaupari? —jāā īwū.

³⁴ Bairo jāā caīrō tūgou, Jesús puame atore bairo jāā īwī:

—Dios, yure cajou, cū caborijere ácu yu átiya. Bairi jīcāū butioro caugagatūgoñaurē bairo yu cūā yu cū caátirotijoriquere yu átipeyogaya. ³⁵ Atoe bairo yu mujāā īña: Bapariānacāū muipua rusaya oterique caríca cutiparo jūgoye. Bairo yu mujāā caīmiatacūārē, ape wāme īcōñarī mujāārē yu quetibujupa: Oteriquere īñañijate. Yura, merē jeriquepu niña.

³⁶ Oterique rícare cajerī majōcu cū capaarique wapa wapatagumi. Cū capaarique wapa puame Dios cū cajorije yeri capetieti pūna majū niña. Bairo bairi oterique caotei, cabero cū caoterique caríca cutopu tiere cajei cūā pugarāpuā useanigarāma.

³⁷ Camasā na caquetibujunucūri wāmerē bairo cariape baiya: “Jīcāū jicoqueipua oteimi. Cabero cū caoterique caríca cutopu apeī jeimi tunu,” ī nucūñama camasā. ³⁸ Mujāā, yu cabuerā, na caīnucūrōrēā bairo mujāā baiya. Mujāārē yu yaye quetire mujāā yu quetibuju rotijoya merē aperā na caquetibujūjūgoricarā tūpu, caroaro jīcārō tūni na catūgopeti jīātietaparore bairo ī. Mujāā, aperā na capaajūgoriquepure capaayaparo petietabojarārē bairo mujāā yu

átirotijoya na watoapure. Bairi merē mujāārē masiriyotiya mujāā yu caquetibujurotijorije yua —jāā īwī Jesús yua.

³⁹ Bairi capāārā to macāāna Samaria yepa macāāna, “Nipetiro yu caátajere masipeyocōāñami Jesús,” carōmio cō caīrō jūgori, qūiroa jūgowā Jesure. ⁴⁰ Bairo bairi Jesús tūpu etarā, “Ápéricōāña,” qūiwā Jesure. “Jāā mena mu tuagu mai,” bairo na caīrō tūgou, puga rūmu majū na mena āmi Jesús, narē bue ācū. ⁴¹ Bairo Jesús cū caquetibujurijere tūgorā, cūrē caīroarā menarē āninemowā capāārā to macāāna camasā. ⁴² Na puame atore bairo cō īwā carōmiorē:

—Ñamicāā jāārē mu caquetibujuataje jūgori Jesús mena jāā tūgoñatutuajū-goapu. Āme roque jāā majū cū caquetibujurijere tūgori, nemojāñurō cū mena jāā tūgoñatutuaya. Cariape cūā niñami ati murecōo macāāna na carorije wapore canetōū majū —cō īwā to macāāna carōmiorē.

Jesús sana al hijo de un oficial del rey

⁴³ Bairi puga rūmu Samaria yepa macāāna mena cū caāniatato bero, Jesús Galilea yepapu acoámī. ⁴⁴ Mai, Jesús, cū majū cū caītatore bairo baiwu: “Ni ūcū Dios yau profetare cū ya macā macāāna cū boenama. Noa majū qūiroaenama.” ⁴⁵ Bairo bairi Jesús Galilea yepapu cū caetaro īñarā, camasā to macāāna puame caroaro cū jēniwā. Mai, na cūā Jerusalēpu Pascua bose rūmu īñarā etayupa. Topu Jesús cū caāti īñorīqūrē īñañupā. Bairo bairi caroaro qūīña useaniwā Jesure.

⁴⁶ Bairo Jesús Galilea yepapu āñesēā, Caná na caīrī macāpu ocorea, use oco majū cū caátijēñorīcā macāpu tunucoámī. Ti macāpure āñupī jīcāū ti yepa quetiupau rey roca carotimasī majū. Cū macū puame butioro riayupu

ape macāpu Capernaup. ⁴⁷ Bairo bairi, “Jesús Judea yepapu cañniatacu Galilea yepapu etaupu,” na cañrījērē queti tūgori, Jesús tupu ásupu. Cūtu etau, “Jito yu ya wiipu. Yu macū puame cariacupu niñami. Cū cation asá,” butiuro qūiwī capacu Jesure. ⁴⁸ Bairo cū cañrō tūgon, atore bairo qūiwī Jesús:

—Mujāa camasā, yu caátimasirijē áti-jēñoriquērē mujāa cañnaepata, yu mena mujāa tūgoñatutuaetinucūña.

⁴⁹ Bairo cū cañrō tūgomicūā, atore bairo qūiwī quetiupau rey roca carotimasī Jesure:

—Yu Quetiupau, jito, diwatoa! Yu macū cariacupu niñami.

⁵⁰ Bairo cū cañrō tūgon, atore bairo qūiwī Jesús:

—Mu ya wiipu tunucoa áćuja. Merē mu macū catigumi —qūiwī.

Bairo cū cañrījērē cariape tūgon, carotimasī puame acoámí cū ya wiipu. ⁵¹ Bairo cū catunu átípuu, cū paacoteri majā puame maapu cū bocáetari, atore bairo qūiñuparā:

—¡Mu macū caticoami merē!

⁵² Bairo na cañquetibujuro tūgori, “¿Dipau muipu cū caño majū cū cati jūgoati yu macū?” na í jēñiñanupū. Bairo cū cañrō, qūiñuparā:

—Ñamicā, jicārō riape beroaca cū bugojānaapu —qūi quetibujuyuparā.

⁵³ Bairo na cañquetibujuro tūgon, capacu puame tūgomasī rocajoyupu: “Merē mu macū caticoayami,” Jesús yu cū cañata hora majū niupā,” í tūgomasī rocajoyupu. Bairo tiere na cū caquetibujuro tūgorā, cū, cū ya wii macāña nipetiro cūā cūrē bairo Jesús mena tūgoñatutua jūgoyparā.

⁵⁴ Mai, carotimasī macūrē Jesús cū cacatiorique puame Galilea yepapure ocorea, use oco majū cū caátijēñoriquē bero cū caátí iñbaporique āmu ti wāme.

Jesús sana al paralítico de Betzata

5 Bairo jicā yutea canetōrō bero Jesús puame judío majā na cabose rūmu qūēñorō iñau áćú, tunu ámí Jerusalén macūpu. ² Mai, ti macā Jerusalén puame ūtā mena ūmharōpu na caēñotaāmejorerica macā āmu. Bairi jicā jope oveja nuricārā na cajāārī jope cawāmecuti jope āmu. Bairo bairi ti jope jāátápu ture āmu jicā ope caoco witiri ope. Tipau Betzata wāmecupu yu yaye hebreo mena. Ti opeture jicā wāmo cānacā jopee majū jopeeri werique āmu. ³ Bairo bairi ti jopeeri ture capāārā cariarā āma. Jicāārā cacaapee iñamasīēna, aperā caamasīēna, aperā cabuūrā cūña jowā tipaure. Na puame oco cajabewērījērē coterā baiwā. ⁴ Mai, ángel puame masīā mano cū cabori rūmupu caño ti oco opepu etanucūñupū. Bairo etari, ocore átijabenucūñupū. Bairo cū caátijabero bero, ni ūcū tie ocore cañañuajūgon puame cū cariayecutíe cū netōcōā nucūñuparō. ⁵ Mai, na menarē jicāū āmi treinta y ocho cūmarī majū cariayecutiācū. ⁶ Bairo bairi Jesús ti operi tupu netōáć, topu cacūñaurē qūiñawī. Yoaro cū cariayecuto qūiñamiācu, atore bairo qūi jēñiñawī Jesús cariaure:

—¿Mu riaye canetōrō mu boyati?

⁷ Cariau puame atore bairo qūi yuwī Jesure:

—Yu Quetiupau, yure cajuátinemou manijūcōāñami. Tocānacā nia oco cajabenetōrīpuu caño tie ocopu yu cañañuagaro, aperā puame yu jūgoye ñañuaweyocōā nucūñama —qūiwī Jesure.

⁸ Bairo cū cañrō tūgon, atore bairo qūiwī Jesús:

—Wāmñncāña, mu cacūñarōrē nepusari áćuja. Merē mu riayere yu netōcōāña.

⁹ Bairo cū cañrō, jicoquei ñuocoami cariaye cutimiatacu puame yua. Bairo

wāmuncā yua, cū cacūñarōrē ne acoámí. Mai, ti rūmu puame judío majā na cayerijārī rūmu āmū. ¹⁰ Bairo bairi Jesús cū cacatioatacu cū cacūñarōrē cū caneátó iñarā, judío majā quetiuparā puame atore bairo qūiwā cūrē:

—¿Nopēī āme rūmu marī cayerijārī rūmu caānimiatacūārē, mū cacūñarōrē mū ne ñesēāñati? Ati rūmu ūnorē bairo boetiya —qūiwā.

¹¹ Bairo na caīrō tūgou, atore bairo na īwī cariamiatacu:

—Yūre cariaye netōatacu puame, “Mū cacūñarōrē nerī áćúja,” ñiami —na īwī.

¹² Alore bairo qūiwā tunu:

—¿Namū majū, “Mū cacūñarōrē nerī áćúja,” mū qūiati? —qūi jēñiñawā.

¹³ Bairo na caījēñiñarō tūgori, cacatiatacu puame qūiña macāmiwī Jesure. Qūiña bócaemi. Jesús puame bauemi, merē capāārā camasā caīñarā etarā watoapu caácú āñirī. ¹⁴ Cabero Dios ya wii templo wiipu cū boca etau, atore bairo qūiwī Jesús cū cacatioatacure:

—Tūgopeoya yū caīrījērē: Merē canetōatacupu mū āñiña. Bairi roro mū átinemoepa. Carorije mū caátinemoata, nemojāñurō mū tāmūogu tunu —qūiwī Jesús.

¹⁵ Bairo Jesús cū caīrō bero, caūmu puame judío majā quetiuparārē na quetibujū ámí. “Yūre cariaye netōatacu puame ‘Jesús’ wāme cutiyami,” na ī quetibujuwī. ¹⁶ Bairo cū caīrō tūgorā, judío majā quetiuparā Jesús, yerijāricā rūmurēā caūmurē cū canetōrīqūē jūgori cū mena asiarā popiye cū baio joroque átigayupa. ¹⁷ Jesús puame bairo na īwī:

—Yū Pacu tocānacāñia paanucūñami. Yū cūā cūrēā bairo yū paanucūña.

¹⁸ Bairo cū caīrō tūgorā, nemojāñurō Jesús cū cariaro boyuparā judío majā quetiuparā puame. Mai, “Marī cayerijārī rūmu macāājē marī ñicūjāā na caroticūrīqūērē nūcūbūgoetiyami Jesús, bairo cariayecucure cū cacatioata,” ī tū-

goñarī, cū mena asiajāñuñuparā. Bairo tunu, “‘Dios niñami yū Pacu majū,’ cū caīata, ‘Yū, Dios mena jīcārōrē bairo jāā āñiña,’ caīrē bairo iñami Jesús,” ī tūgoñarī, netōrō majū cū mena asiayuparā.

La autoridad del Hijo de Dios

¹⁹ Bairo na caītūgoñarījērē masīcōārī, atore bairo na īwī Jesús: “Cariape mujāārē ñiña: Yū, Dios macū nimicūā, dise ūnie átijēñorīqūērē yū majūā yū áti masīētiña. Yū Pacu cū caátigarijere masīrī, cū carotiro mena jeto tiere yū áti masīña. Yū Pacu cū caátigarijere masīrī, tie nipetirijere yū átinucūña. ²⁰ Yū Pacu yūre mairī, nipetirije cū caátinucūrījērē ñiñoñami. Áme caámasīēcūrē cū yū caátiorije netōjāñurō caroa macāājē cū caátigarijere yū áti iñogumi caberopure. Tie roquere iñarā, nemorō mujāā iña acūamajūcōāgarā.

²¹ Yū Pacu puame cabaiyasiricarārē tunu na catiocōāñami. Cūrē bairoa yū cūā noo yū caborārē na yū joya catiriquere.

²² Yū Pacu puame ni ūcū camasocure qūiña beseetiyami. Yū puamerē nipe-tiro camasārē na iñabeserotī yū jowī.

²³ ‘Yūre na caīroarore bairo yū macū cūārē na iroáto,’ ī, yū jowī yū Pacu Dios. Bairi yūre caīroaecu puame yū Pacu yūre cajoricu cūārē caīroaecure bairo nicōāñami mai.

²⁴ “Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcāū ūcū yū yaye quetire catūgousau, bairi Dios yūre cajoricu mena catūgoñatutuan puame caticōā ninucūgumi tocānacā rūmua. Popiye cū baio joroque Dios cū caátipau mee niñami. Bairi cū, ñamicā cabaiyasiricu nimicūā, āmerē yua, caticōāninucūūrē bairo tuayami. ²⁵ Cariape mujāārē ñiña tunu: Petoaca rusaya ati yepa macāāna yū, Camasā Jūgocure, yū na catūgousaparo. Merē yū na catūgousari yutea āñijūgoya. Yūre catūgousaena puame yasiricaropu caápārā majū tuagarāma. Yū yaye quetire cari-

ape catūgorā puame roque caticōā ninucūgarāma tocānacā rūmua. ²⁶Yū Pacu camasārē ānicōāninucūrīqūērē cajou niñami. Bairo bairi yu cūārē camasārē ānicōāninucūrīqūērē na yu cajoro boyami. ²⁷Tunu bairoa Camasā Jūgocu yu caānie jūgori yu puamerē nipetiro camasārē na īnabeseroti yu jowī. ²⁸⁻²⁹Bairo yu caīquetibujurijere tūgorā, acuaeticōāña. Jicā rūmu nipe-tiro cabaiyasiricārā cūā yu yaye busuriquere tūgogarāma. Tiere tūgorā, masā operipū caānimiatana catitunugarāma. Caroaro cariape caātana catitunurī bero, useanirī ānicōā ninucūgarāma tocānacā rūmua. Roro caātana puame roque catitunurī bero caūpetietopū popiye baicōā ninucūgarāma tocānacā rūmua,” na ī quetibujawī Jesús judío majā quetiuparārē.

Pruebas de la autoridad de Jesús

³⁰Ī quetibujū yaparo, atore bairo na īwī tunu: “Yū majū jīcāūā camasārē niña besemasīētīña. Yū Pacu cū caboro cū carotirore bairo na niña besemasīña. Bairo bairi na yu caīnabeserije puame caroaro cariape niña. Yū majūā yu caboro yu caātigarijere yu āperiya. Yū Pacu, yure cajoricu, cū caborore bairo yu ātinucūña. ³¹Tunu bairoa yu majū, ‘Yū yaye busurique cariape niña,’ jīcāūā mujāārē yu caīata, ‘Munana, marī ītoyami,’ mujāā ībujiorā. ³²Bairo mujāā caīmiatacūārē, apeī yu caātīānierē īnarī, ‘Cū yaye busurique cariape niña,’ mujāārē īnami. Yure cū cajūgoīrījē puame roque caānimajūrījē niña. ³³Tunu apeī Juan Bautista tūpūre yu yaye quetire mujāā yarā mena mujāā jēniña rotijoyupa. Juan puame cariape majū mujāārē quetibujū joyupi yu caātīānie quetire. ³⁴Jicāū camasocu, “Jesús yaye busurique cariape niña,” mujāārē cū caīquetibujueticōāta, yu ātimasīētībujou,’ nī tūgoñāētīña

baipua. Dios mujāārē cū canetōrō roque yu boya. Bairo bairi Juan narē cū caīrīqūērē na tūgobocaāto ī, tiere mujāārē nīnemoña. ³⁵Juan puame cajīñabusujūgori majōcure bairo caācū āmi. Cajīñabusurica caroaro jīñawoya. Tia jīñabusurica caūbusuore bairo āmi Juan, Dios yaye caroa quetire quetibujū ācū. Tie cū yaye quetibujuriquere tūgorā, nocārō mea tiere mujāā tūgo useanimiñupā. ³⁶Yū caātījēñorījē puame Juan cū caquetibujurique netōrō caānimajūrījē niña. Yū caātījēñorījē yu Pacu cū caātirotirije majū niña. Bairo bairi tiere īnarī, ‘Cariapea Jesús, Dios cū cajoricu majū niñami,’ yure mujāā caīmasīpee niña. ³⁷Yū Pacu, yure cajoricu puame, yu caātīānierē caroaro quetibujuyami mujāārē. Di rūmu ūno cū cabusurije majūrē mujāā catūgoetimiatacūārē, bairi tunu cū cabaurijere mujāā caīnaetimiatacūārē, tore bairo mujāā quetibujuyami baipua yu Pacu. ³⁸Bairo mujāārē cū caquetibujumiatacūārē, yu, cū cajoricure mujāā īroaetiya. Bairo bairi cū caquetibujurijere mujāā tūgo usaetinucūña. Cayeri tūgousaena mujāā āniña. ³⁹Yeri capetietiere bōcagarā, Dios yaye quetire na cawoaturica tutire caroaro īroarique mena mujāā buecōā ninucūmiña. Yua, ti tutire cawoaturicarā na cawoatujūgoyetacu yu āniña. ⁴⁰Bairo na cawoatujūgoyetacu yu caānimiatācūārē, mujāā puame yu mujāā boetiya. Bairo yure mujāā caboeticōāta, yu cajomasīrījē yeri capetieti pūnaarē mujāā cūgoetigarā,” na īwī Jesús judío majā quetiuparārē.

⁴¹Ī quetibujū yaparo, atore bairo na ī quetibujawī tunu: “Camasā, ‘Caroaro majū caquetibujū niñami,’ yure na caīpee yu macāētīña. ⁴²Bairo macāētīrī, bairo mujāārē nīnemoña: Mujāā yeri mujāā catūgoñarījē yu masīña. Mujāā puame roque mujāā yeripū

Diore camasiēna majū mǝjǝā āniña. ⁴³Yǝ Pacǝ cǝ carotiro jǝgori mǝjǝārē buei acǝ yǝ apǝ ati yepapǝre. Bairo cǝ cajoricǝ yǝ caānimaatacǝārē, yǝ mǝjǝā boetiya. Apei cabuei cǝ majǝā cǝ caboro mǝjǝā tǝpǝ cǝ caapǝta, cǝ mǝjǝā tǝgǝusabujiorǝ. ⁴⁴Aperǝ, ‘Caroarǝ mǝjǝā āniña,’ mǝjǝārē na caǝrǝjērē mǝjǝā boya. Bairo bomirǝcǝā, Dios jǝcǝā caācǝ pǝame, ‘Caroarǝ mǝjǝā āniña,’ mǝjǝārē cǝ caǝpee pǝamerē mǝjǝā macǝētǝiña. Bairo cabairǝ ānirǝ, dope bairo yǝ mena mǝjǝā tǝgoñatutua jǝgomasiēna. ⁴⁵Tunu bairoa, ‘Marǝ caǝtiere qǝi busǝjǝabujioǝmi Diopǝre,’ ĩ tǝgoñaeaticǝāña. Bairo mee yǝ ātiya. Moisés ānacǝ pǝame roro mǝjǝā caǝtiere quetibujǝ buitiyami mǝjǝārē Diopǝre. Moisés ānacǝ mǝjǝā caǝroanucǝū majǝ pǝame roque bairoa ātiyami. ⁴⁶Yǝ pǝame Moisés ānacǝ cǝ cawoatujǝgoyecutacǝ yǝ āniña. Bairi cǝ yaye quetire caroaro cariape mǝjǝā catǝgoata, yǝ yaye queti cǝārē mǝjǝā tǝgǝusabujiorǝ. ⁴⁷Cabǝgoroa cǝ yaye cǝ cawoatucǝrǝqǝērē cariape mǝjǝā catǝgǝusaepata, nemojǝāñurǝ ānirǝ mǝjǝārē yǝ caǝrǝjē roquere mǝjǝā tǝgǝusaena,” na ĩwǝ Jesús judǝo majǝ quetiuparārē.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

6 Tipǝu bero Jesús tunucoámǝ Galilea yepapǝre tunu. Topǝre ācǝ, Galilea macǝāra utabucurapǝ pēñawǝ. Mai, tira pǝame ape wǝme Tiberias wǝmecǝtiya. ²Bairo bairi to macǝāna camasǝ cǝ camasiǝrǝjē mena Jesús cariayecǝnarē cǝ canetǝrǝ ĩñawǝ. Bairo cǝ caǝti ĩñorǝjērē ĩñarǝ, cǝ berore ũsawǝ capǝārǝ camasǝ. ³Bairi jǝā, Jesús cǝ cabuerǝ cǝā, ape nǝgǝāpǝ pēña etarǝ yua, ũtǝāpǝ jǝā wǝmǝcoápǝ. Wǝmuǝ, jǝā etanumu-coápǝ. ⁴Tipǝu caāno judǝo majǝ na ya

bose rǝmǝ Pascua cawǝmecǝti rǝmǝ caāniparo cǝñarǝ baiwǝ. ⁵Bairo Jesús camasǝ capǝārǝ cǝ bero na causaro ĩñau, atore bairo qǝiǝwǝ Felipere:

—ǝNoopǝ ũgariquere marǝ wapatirǝti, ānoa nipetiro camasārē marǝ canupeere?

⁶Mai, Jesús pǝame merē dope bairo cǝ caǝtǝpeere masǝmicǝā, tore bairo cǝ jēñiñawǝ Felipere, “ǝDope bairo yǝre cǝ yuati?” ĩ. ⁷Bairo cǝ caǝrǝ tǝgǝo, atore bairo qǝiǝwǝ Felipe Jesure:

—ǝAgo, tame! docientos denario moneda tǝiri mena pǝārē na marǝ cawapatin-umiatacǝārē, nipetiro camasārē petoaca caānie etatuaetibujioro —qǝiǝwǝ Felipe.

⁸Bairo cǝ caǝrǝ tǝgǝo, apei jǝā mena macǝācǝ Andrés, Simón Pedro bai pǝame, atore bairo qǝiǝwǝ Jesure:

⁹—Atore niñami cawǝmau jǝcǝū. Cǝ pǝame jǝcǝ wǝmo cǝnacǝ rupaa cebada mena na caǝtaje pǝārē cǝgoyami. Bairi tunu wai pǝgarǝācǝ cǝgoyami. Atie ũgariqueaca, ānoa camasǝ capǝārǝ na caānoi, na etatuaetimajǝcǝābujioro —qǝiǝwǝ Andrés.

¹⁰Bairo cǝ caǝrǝ tǝgori, atore bairo qǝiǝwǝ Jesús:

—Nipetiro camasārē na rui rotiya.

Mai, to na caruiparo pǝame caroaro cataa cuto āmǝ. Bairo bairi etanumu peticoama taa buipǝ nipetirǝ, jǝcǝ wǝmo cǝnacǝ mil majǝu camasǝ. ¹¹Bairo na caruiro ĩñau, Jesús pǝame pan rupare nerǝ, Diore, “Jǝā mena mu ñu-jǝñuña,” qǝi jēñiwǝ. Bairo qǝi jēni yaparori bero, yepapǝ caruirārē tie pǝārē jǝā batorotiwǝ. Torea bairo āmi wai cǝārē. Bairo ātiri bero, camasǝ na cǝugagaro cǝrǝ ũgawǝ. ¹²Bairo na cǝugatuaro bero, atore bairo jǝā ĩwǝ Jesús, jǝā, cǝ cabuerārē:

—Na cǝugarǝgarǝje jeneñoña, yasire ĩrǝ —jǝā ĩwǝ Jesús.

¹³Bairo cǝ caǝrǝ tǝgori, cǝ carotirore bairo jǝā āpǝ. Jǝcǝ wǝmo cǝrǝ pan rupaa caānimiaatajere jǝā jeneño jǝrowu

puga wāmo peti rupore puga pēnirō cā-nacā piiri majū. ¹⁴ Bairi to macāāna camasā, bairo Jesús pan, wai mena cū caāti iñoatajere iñarī, atore bairo āmeo iŵā na majū:

—Toroquere, āni Jesús, “Jicāū profeta Dios cū cajopau majū ati yepapure atīgumi,” marī nīcūjāā ānana na caī-quetibujū jūgoyetiricu ācūmi. Cariapea cūā ānibaumi —āmeo iŵā na majū.

¹⁵ Bairo āmeo iŵā yua, butioro ti yepa Quetiupau rey cū jōōgarā cū neágamiwā Jesure. Cū puame bairo cū na caátigarijere boecu, ūtāū buipu wāmucōāmī yua, jīcāūā ānigu.

Jesús camina sobre el agua

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Cabero canaiocūmuatīpau jāā, Jesús cū cabuerā puame utabucurapu jāā roaápū. ¹⁷ Bairi cūmuapu etajāā, ti utabucurare jāā pēña jūgoapu, Capernaum macāpu etarágārā. Tocārōā merē naitiā peticoápu. Jesús puame jāā tūpu etaemi mai. ¹⁸ Bairo jāā capēña atīpau, wīno butioro papu jūgoapu. Bairi oco turi paca majū jabewu. ¹⁹ Bairo bairi yoaropu jīcā wāmo cānacā kilómetro majū jāā caatusátīpau, Jesús puame jāā tūpu acú, oco buipu peacoamī. Bairo cū caató iñarā, butioro jāā uwicoápu. ²⁰ Bairo jāā cauwiŵo iñau, atore bairo jāā ī jowī Jesús:

—¡Yū yarā, Jesua yū āniña, yū uwieticoāña! —jāā iŵī.

²¹ Bairo cū cairō tūgorā, cūmuapu cū caetajārō jāā bowu. Bairo cū caetajārō bero, jicoquei ape nūgōā tūpu jāā eta-coápu yua.

La gente busca a Jesús

²² Ti rūmu busuri rūmu caāno, camasā utabucura ape nūgōāpu catuari-carā puame jīcāā caānia cūmua mena jāā capeñaatajere masīnupā. Tunu bairoa Jesús jāā mena cū caápériataje cūārē

masicōānupā. ²³ Tipau beroaca aperā Tiberias macāāna etayuparā na cūmuu mena, Jesure cū macārā. Bairi, Jesús Diore, “Jāā mena mu nūjāñuña,” cū caī jēnirīcārō bero, capāārā camasā na capan ugaricaropu etayuparā. ²⁴ Bairo na capan ugaricapaupu etari bero, Jesús bairi jāā cū cabuerā cūārē jāā bó-caetiri, na cūmuupu etajāñuparā tunu. Bairo etajāā yua, jāātū Capernaupu ati acoásúpa Jesure macārānā.

Jesús, el pan de la vida

²⁵ Bairo bairi jāā tūpu pēñaeta yua, atore bairo qūī jēniñawā Jesure:

—Jāā Quetiupau, ¿dope bairo bairi mu pēñaetaāti utabucura ati nūgōāpūre? —qūī jēniñawā.

²⁶ Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na iŵī Jesús:

—Cariapea mujāā niña: Yū caátijēnorīqūē puamerē, “¿Dope bairo iŵaro to iñati?” ī tūgoñarā mee yūre mujāā macārā atīupa. Pan, mujāā caugayapirique jūgori roque yūre mujāā macārā atīupa. ²⁷ Mujāā caugapee jeto meerē macāña. Ati yepa macāājē ugarique yoaro mee peticoaya. Mujāārē yū cajogarije yeri capetieti pūna puame roquere butioro macāña. Tie puame niña capetietie majū. Torecuna, yū jowī yū Pacu Dios, “Caticōāninucūpeere camasārē na mu jogu,” ī —na iŵī Jesús.

²⁸ Bairo cū cairō tūgorā, atore bairo qūī jēniñawā Jesure:

—¿Dope bairo jāā átibujiocuti, Dios cū caátipeere cū carotirore bairo átipeyogarā?

²⁹ Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na ī nemowī Jesús:

—Dios mujāārē cū caátitotirije atore bairo niña: Yū, cū cajoricu, yū yaye que-tire cariape mujāā catūgousaro boyami —na iŵī Jesús.

³⁰ Bairo cū cairō tūgorā, atore bairo qūī jēniñanemowā Jesure:

—¿Ñe ūnie átijēñorīqūērē jāā mū átī īñouati, mū yaye quetire cariape jāā catūgousaparore bairo ī? ¿Dope bairije jāārē mū átī īñouati?
³¹ Marī ñicūjāā ānana desierto cayucumanopu āna, ūgarique maná cawāmecutiere ūganucūñañupā. Dios yaye quetibujurica tutipū cūā torea bairo quetibujaya: “Dios puame ūmurecōo macāājē ūgarique pan ūnierē na jonucūñupī,” īña ti tutipū —qūīwā Jesure to macāāna.

³² Bairo na caīrō, atore bairo na īwī Jesús:

—Cariapea mujāārē ñiña: Moisés ānacū ūgarique ūmurecōo macāājērē marī ñicūjāā ānanaērē na joesupi. Yū Pacu puame roque na joyupi. Cūā ñiñami ūmurecōo macāājē ūgariquere bairije caroa majūrē cajocōāninucūñ. ³³ Yū, ūmurecōopu caānacū ati yepapu Dios cū cajoricu yū āniña. Pan, Dios cū cajorijere bairo yū āniña ati ūmurecōo macāāna camasārē. Yeri capetieti pūnarē cajoācū yū āniña —na īwī Jesús.

³⁴ Bairo cū caīrō tūgorā, bairo qūīwā Jesure:

—Jāā Quetiupau, tie pan ūnierē jāā jonucūñā —qūīwā.

³⁵ Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īnemowī Jesús tunu:

—Yūa, yū āniña ūgarique pāārē bairo caācū cacaticōāninucūrīqūērē cajoācū. Bairi ni ūcū yutu caatīgau puame di rūmū ūno auatāmūoetigumi. Tunu bairo ni ūcū yū yaye quetire catūgousau di rūmū ūno ñeme jipietigumi. Yūre catūgousarā puamerē ñe ūnie na rusaetigaro na caāniuseanipee caroa yeri cutaje, īgu ñiña. ³⁶ Mujāā puame roque yū caātīānierē īñamirācūā, yū mena mujāā tūgoñatutuaetiya. Tierēa merē mujāārē yū quetibujū yaparomiña. Mujāā puame mujāā tūgogaetiya. ³⁷ Nipetiro yutu caatīparārē mai yū Pacu puame na yeripu yutu na

atītūgoñao joroque na ásupi. Bairo cū caātana yutu na caetaro, di rūmū ūno na boeticōā yū baietigu. ³⁸ Yūa, ūmurecōopu caatācu ati yepapu etari, yū caboro mee, yū Pacu, yūre cajoricu, cū caātirotiriquere átī acū yū baiwū. ³⁹ Yū Pacu, yūre cajoricu, yū cū caātiroticūrīqūē atore bairo ñiña: Yū yarā nipetiro cū cacūrīcārārē yū canetōrō boyami. Bairo bairi ati ūmurecōo capetiro caāno, cariaricarā na caānimiatacūārē, narē yū cacatioro boyami. ⁴⁰ Yū, Dios Macū, atore bairo yū caāto boyami yū Pacu: Nipetiro camasā yū caātīānierē īñarī bero, yū yaye quetire cariape catūgousarā na cacaticōāninucūrō ātirotiyami. Bairo bairi ati ūmurecōo capetiro caāno, cariacootana na caānimiatacūārē, narē yū catiogū tunu —na ī quetibujawī Jesús cūtu caānarē.

^{41–42} Bairo cū caīrō tūgorā, judío majā quetiuparā puame cū busupai jūgoyuparā. Jesús, “Ūmurecōo macāācū ūgarique pan majūrē bairo caācū yū āniña,” cū caīrījē jūgori, atore bairo āmeo ī busupai coteyuparā na majū:

—¿Ānia, Jesús, José macū mee cū āniñati? Cū pacu, cū paco marī camasīrā jeto ñiñama. Torecu, ¿nopēi, “Ūmurecōopu caānacū yū rui apū ati yepapure,” qūīñati?

⁴³ Bairo na caīrījērē tūgomasīrī, atore bairo na īwī Jesús:

—Yū busupaieticōāña. ⁴⁴ Ni jīcāū ūcū yū atīmasiētīñami, yū Pacu yūre cajoricu puame cū yeripu yutu cū caatītūgoñapeere cū cajooeticōāta. Baipua, cū cajoata, yū yau ānigumi. Bairo caācū ānirī ati ūmurecōo capetiro caāno, cariacootacu cū caānimiatacūārē, cū yū catiogū tunu. ⁴⁵ Dios ya tutipū tore bairo ī woatu quetibujū cūñañupā profeta majā ānana: “Dios nipetiro camasārē na masīōgumi cū yaye quetire.” Bairi nipe-tiro yū Pacu cū caquetibujurijere cariape

catũgousarā puame yutu etagarāma, yu yaye quetire tũgousagarā.

⁴⁶“Ni jĩcāũ ũcũ yu Pacu Diore caĩnarĩcũ maniĩami. Jĩcāũ yu āniĩa cũrē caĩnarĩcũ cũ mena caānacũ ati yepapu caetaricu. ⁴⁷Cariape mujāārē niĩa: Yu mena catũgoñatutuarā yasietigarāma. Na puame caticōā ninucũgarāma tocānacā rũmua. ⁴⁸Yu, yu āniĩa umurecōo macāācũ, ugarique pan majũrē bairo caācũ. Bairo bairi yeri capetieti pũnarē cajou yu āniĩa yu yarārē. ⁴⁹Mujāā ñicũjāā roque desierto cayucumanopu āna, ugarique maná cawāmecutiere ugayupa. Tiera ugamirācũā, baiyasi peticoásuparā. ⁵⁰Yu puame, ape wāme ugarique umurecōo macāājē puamerē mujāārē quetibujugu niĩa. Tiera caugarā caticōā ninucũgarāma tocānacā rũmua. ⁵¹Yu, yu āniĩa atie ugarique pan umurecōopu caruiatájere bairo caācũ. Tie pāārē caugarā caticōā ninucũgarāma. Tie ugarique pan ũnie puame yu rupaure bairo niĩa. Bairo bairi ati umurecōo macāāna na cacaticōāninucũparore bairo ĩ, yu rupau mena roro yu baigu. Ati umurecōo macāāna yu yaye quetire caborā roro na caátaje wapa jũgori popiye na cabaiparo ũnorēā, yu puame roque popiye yu baigu na carorije wapa jũgori, ĩgu niĩa.”

⁵²Bairo cũ caĩrō tũgorā, judío majā quetiuparā puame atore bairo āmeo ĩwā na majũ:

—¿Dopēĩ āni, cũ rupaure marĩ cũ ugarotibujiocuti?

⁵³Bairo na caĩrō tũgori, atore bairo na ĩwĩ Jesús:

—Cariapea mujāā niĩa: Yu, Camasā Jũgocu, yu rupaure mujāā caugaeticoāta, tunu bairoa yu riĩre mujāā caetieticoāta, cacaticōāninucũparā mee mujāā tuagarā. ⁵⁴Ni ũcũ yu rupaure caugau, bairi yu riĩ cũārē caetii puame caũpetietopu áperĩgumi. Bairo bairi ati

umurecōo capetiro caāno, cariaccoatacu cũ caānimiatacũārē, cũ yu caticocōāgunu. ⁵⁵Yu rupau puame ugarique majũrē bairo niĩa. Yu riĩ cũā etirique majũrē bairo niĩa. Tie ugarique ati yepa macāājē netōjāñurō caānimajũrĩjē niĩa. ⁵⁶Bairi ni ũcũ yu rupaure caugau, bairi yu riĩ cũārē caetii yu mena macāācũ niĩami. Yu cũā cũ mena yu ānicōāgu. Jĩcārōrē bairo cayericũna jāā āniĩa. ⁵⁷Yu Pacu, yure cajoricu puame, cacaticōāninucũ niĩami. Cũ catutuarije jũgori yu āniĩa. Torea bairo yu rupaure caugarā cũā yu catutuarije jũgori caticōā ninucũgarāma tocānacā rũmua. ⁵⁸Bairo bairi umurecōo macāājē ugarique caruiatájere majũrē mujāārē yu quetibujuya. Atie ugarique maná, mujāā ñicũjāā na cauganucũrĩqũrē bairo baietiyā. Tie manárē ugamirācũā, baiyasipeticoásupa. Pan umurecōo macāājē caruiatájere caugarā roque caticōā ninucũgarāma —na ĩ quetibujuwĩ Jesús cũtu caānarē.

⁵⁹Mai, tiere na quetibujuwĩ Jesús Capernaum macāpu judío majā neñarĩ na cañubueri wiĩpu.

Palabras de vida eterna

⁶⁰Jesure causerā puame bairo cũ ca-quetibujurijere tũgorā, atore bairo āmeo ĩwā na majũ:

—Atie cũ caquetibujurije masiriyojāñuñā. Noa tiere tũgo āmewiyoenama —āmeo ĩwā.

⁶¹Bairo Jesús puame cũ camasĩrĩjē cũ na cabusupairijere tũgoñarĩ yua, atore bairo na ĩwĩ:

—¿Bairo yu caĩquetibujurije mena mujāā asiao joroque ñiĩati? ⁶²Bairo tie yu yaye quetire mujāā catũgojesoeticōāta, yu, Camasā Jũgocu, yu caatátopu yu catunuwāmuátó ĩñajorā, ¿dope bairo mujāā tũgoñabujiorāti? ⁶³Dios Yeri Espĩritu Santo jeto yeri capetieti pũnarē cajomasĩ niĩami.

Camasā roque rupau tutuarā nimirācūā, na majūā na yeripū jomasīētīnama na cacaticōāninucūpeere. Baipua, merē mujāārē yu quetibujapū dope bairo yeri capetieti pūnarē mujāā cacūgopeere. ⁶⁴Bairo mujāārē yu caquetibujumiatacūārē, mujāā mena macāāna jīcāārā mai yu yaye quetire cariape tūgoetiyama —na īwī Jesús cūrē catūgousarārē.

Mai, caānijūgoripapua merē masicōānupī Jesús cū yaye quetire catūgousaetiparārē. Cūrē cabusujābuitipau cūārē cū masijūgoyeticōānupī.

⁶⁵Torecū, atore bairo na inemowī Jesús tunu:

—Mepū mujāārē yu caīata wāmerēā bairo mujāārē nīnemoña tunu: Ni jīcāū ūcū yu yau ānimasīētīnami, yu Pacu puame cū yeripū yutū cū caatīgātūgoñapeere cū cajooeticōāta —na īwī Jesús.

⁶⁶Tipau bero capāārā camasā cūrē causamiatana puame cū aweyocoátī, cū usajānacōāwā yua. ⁶⁷Bairo na caátó īñau, Jesús puame, jāā, cū cabuerārē atore bairo jāā ī jēniñawī:

—¿Mujāā cūā yure mujāā aweyocogayati? —jāā ī jēniñawī Jesús jāā, cū cabuerā puga wāmo peti rupore puga pēnirō cārō caānarē.

⁶⁸Bairo cū caīrō, jicoquei atore bairo qūiwī Simón Pedro puame:

—Jāā Quetiupau, ¿noa puamerē jāā tūgousabujlocuti? Mu jeto jīcāūā mu āniña caroa yeri pūna caticōāninucūrīqūē macāājērē caquetibuju. Ni apei jāā catūgoñatutuau mácūmi. ⁶⁹Merē mu yaye quetibujuriquere cariape jāā tūgoya. Bairo bairi, “Jāā Quetiupau Jesús, Caroú, Dios cū Cajoricū majū niñami,” cariape murē jāā ī tūgoñaña —qūiwī Simón Pedro Jesure.

⁷⁰Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo jāā īwī Jesús:

—Mujāā yu cabuerā puga wāmo peti rupore puga pēnirō cārō majū yu cabesericarā mujāā āniña. Bairo tocānacāū yu cabesericarā mujāā caānimiatacūārē, jīcāū mujāā mena macāācū wātī quetiupau Satanás cū caroti majū niñami —jāā īwī Jesús.

⁷¹Bairo ī, Judas Iscariote, Simón macūrē qūigū īwī Jesús. Judas puame jāā mena macāācū puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāū mena macāācū nimicūā, cabero Jesure cū busujābuiti rocacōāwī.

Los hermanos de Jesús no creían en él

7 Tipau bero Galilea yepapū baiñesēāwī Jesús. Judea yepapūre āgaemi. Mai, topū caāna judío majā quetiuparā puame Jesure cū pajīāgarā cū macārā baiñūparā. ²Bairo bairi topū cū caāno, judío majā bose rūmurī mena macā rūmū jīcā rūmū Enramadas cawāmecuti bose rūmū majū cōña ató baiwū. ³Bairo ti rūmū cacōñaató īñarā, Jesús bairā puame atore bairo qūiwā na jūgocure:

—Atopū tuaeticōāña. Ácúja Judea yepapūre. To macāāna murē catūgousarā cūā mu caátī īñorījērē na īñaáto. ⁴Ni jīcāū ūcū camasā cūrē na camasīrō cū cabooata, cayasioropū ápeimi cū caátimasīrījērē. Baujaro roque átinucūūmi. Bairo bairi ati umurecōo macāāna nipetiro murē na masiáto ī, mu cūā baujaro áti īñouja mu caátī jēñomasīrījērē —qūī boyeti epewā Jesure cū bairā puame.

⁵Mai, na, cū bairā majū nimirācūā, “Dios cū cajoricū niñami marī yau Jesús,” ī tūgoñamasīēma Jesure. ⁶Torecū, atore bairo na īwī Jesús:

—Noo yu cabori rūmū topūre yu ámasīētīña. Yu Pacu yure Judea yepapū yu caápā rūmū cū cacūrīcā rūmū etaetiya mai. Mujāā roque noo mujāā cabori rūmū topūre mujāā ámasīña.

⁷Ati umurecáo macãana Diore catũgousaena di rũmu ũno mujãârẽ ñna-teetiya. Yu puame roquere ñĩñate-jãñuñama, “Carorije caáticõana mujãã ãniña,” cariape na yu caĩrĩjẽ jũgori. ⁸Mujãã jeto bose rũmurẽ ñnarájá. Yu Pacu yure cũ cacũricã rũmu etaetiya mai. Torecũ, yu ámasiẽtiña —na iwi Jesús cũ bairãrẽ.

⁹Bairo na i yaparori bero, narẽ cũ caĩrcãrõrẽ bairo Galilea yepapũ tuacõawĩ mai.

Jesús en la fiesta de las Enramadas

¹⁰Bairi cũ bairã Jerusalén macãpu bose rũmurẽ na caĩñarã átato bero roque, cũ cãã bose rũmu ññau ácu baiwĩ. Baipua, camasã capããrã cũrẽ na caĩña-joropũ ápewĩ. Bairi yasioro camasã cũrẽ na caĩñaetopũ ámi. ¹¹Bairo ti bose rũmu caãno, judío majã quetiuparã Jesure macãrã:

—¿Jõ cañiatacu ate? ¿Noopũ cũ ánicuti? —ãmeo ññuparã na majũ.

¹²Mai, topũ caãna camasã patoaca puame, Jesús cũ caátianierẽ ñnarĩ, atore bairo ãmeo i busuyupa na majũ: “Caróu niñami. Cũ cabuerije cariape niña,” qũñuparã jĩcããrã. Aperã puame, “Caróu mee niñami. Cũ cabuerije jũgori camasãrẽ na tũgoña mawijiao joroque ácu átiyami,” ññuparã.

¹³Bairãpua, nipetiro camasã, judío majã quetiuparãrẽ na uwirã, na catũgo-joropũ Jesure na catũgoñarijẽrẽ na busu ññoema, marĩ tutirema, ñrã.

¹⁴Bairo bairi Jesús puame Jerusalén macãpu etari bero, na cabose rũmu qũẽno recomacã cutipauere Dios ya wii templo wiire jããetawĩ. Bairo jããetari yua, to macãana camasãrẽ na quetibũju jũgoámi. ¹⁵Bairo cũ caquetibũjurijere tũgorã, jĩcããrã judío majã quetiuparã puame cũ tũgo acuoama:

—Ñnia, cabueetacu nimicũã, ¿dopẽi tocãrõ capee wãme majũ cũ masĩñati? —ãmeo iwwã na majũ.

¹⁶Bairo na caĩrõ tũgou, atore bairo na iwi Jesús:

—Yu cabuerije yu yaye mee niña. Yu Pacu yure cajoricu yaye macããjẽ puame roque niña. ¹⁷Ni ũcũ Dios cũ caboro caátigau puame yu cabuerijere tũgori bero, “Cariapea niña. Dios cũ carotiro mena quetibũyami Jesús,” o “Cũ majũã cũ caboro mena busuyami,” ñni besemasĩgumi. ¹⁸Ni jĩcãũ ũcũ cũ majũã cũ caboro mena cabusunucũũ puame, camasã, “Caãnimajũũrẽ bairo niñami,” cũ na íato i, na quetibũyami. Apei, “Nipetiro camasã cũrẽ cajoricure na ñroáto,” caĩ puame roque cariape quetibũju átiyami. Bairo caĩ ãnirĩ di rũmu ũno ñtoecumi.

¹⁹“Apeyera tunu Moisés ãnacũ, ¿Dios cũ caroticũrĩqũẽrẽ mujãã ñicũjãã ãnana mena mee cũ cũñuparĩ? Na menaa cũñupĩ. Bairo tiere cũ cacũmiatacũãrẽ, ni ũcũ mujãã mena macããcũ, Moisés ãnacũ cũ carotiriquere catũgousau mácumi. Bairo bairi mujããrẽ ñniña: ¿Nopẽirã yure mujãã pajĩãgayati?” na iwi Jesús judío majã quetiuparãrẽ.

²⁰Bairo cũ caĩrõ tũgorã, atore bairo qũiwã to caãna Jesure:

—¿Noa murẽ na pajĩãgayati? ¡Cawãti yeri pũnacucu mu ácu! —qũiwã.

²¹Bairo na caĩrõ tũgou, bairo na iwi Jesús:

—Mujãã nipetirã mujãã cayerijãrĩ rũmu caãno cariaricure cũ yu canetõrõ mujãã ñña acuoapũ. Bairo caĩña acuaricarã ãnirĩ, yu mujãã pajĩãgaya, ti rũmurẽ jĩcã wãmea yu caátaje caãnimiatacũãrẽ. ²²Mujãã cũã paariquere bairo mujãã átinucũña ati rũmu ũnorẽ. Moisés ãnacũ mujãã pũnaa rupau macããjẽrẽ yiseta rotiriquere mujããrẽ átirotiyupi. (Mai, Moisés ãnacũ tiere cũ caroticũrĩqũẽ jũgoyepua,

aperā mujāā ñicūjāā puame roque tiere átijūgoasúpa.) Bairo bairi mujāā puame tie na caátiroticūrīqūērē tūgousarā, mujāā pūnaa na cabuiatato bero, torea bairo na mujāā átīnucūña yerijāricā rūmu caānimiatacūārē. ²³ Bairo bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cōnarīcārōrē bairo átigarā, mujāā pūnaa rupau macāājērē yisetariquere mujāā átīrotinucūña, yerijāricā rūmu caānimiatacūārē. Bairo átīrotinucūmirācūā, yerijāricā rūmu caāno jīcāūrē cū yu carīaye netōrō īnamirācūā, ¿dopēirā yu paarique macāājērē mujāā īnateyati? ²⁴ Yu catūgoñarījērē camasīēna ānirī, yu caátīānierē tocārōā yu busupaijānaña. Ni jīcāū ūcūrē cū caátīānierē mujāā caīñabeseaata, caroaro carīape tūgoñarī qūīñabeseya.

Jesús habla de su origen

²⁵ Bairo Jerusalén macāpu Jesús camasārē na cū caquetibujuripau caāno to macāāna jīcāārā atore bairo āmeo īwā na majū Jesure īnarī:

—¿Ānia, na capajīārocaganucūū mee cū āniñati? ²⁶ Nipetiro camasā na catūgojoropu na quetibuju āniñami. Bairo nipetiro na caīnarōpu cū caquetibujumiatacūārē, ¿ñērē āna, “Jāna áćúja,” cū na iētīñati marī quetiuparā? Toroquere, “Āni, Mesías, Dios cū cajoricua ācūmi,” ¿cūrē na ī tūgoñaroayati? ²⁷ Bairāpuā, nipetiro camasā, “Mesías, Dios cū cajopau ati yepapu cū caetaro, ni jīcāū ūcū noopu cū caatīatajere masīētīgumi,” marī ī tūgoñamasīña. Āni, Jesús roquere, “To macāācū niñami,” cū marī ī masīcōāña. Dios cū cajoricu majū cū caāmata roque, “To macāācū niñami,” cū marī ī masīētībujiorā —āmeo īwā to macāāna, tūgoñamawijiarā.

²⁸ Bairo na caāmeo īrō tūgou, Jesús puame Dios ya wii templo wiipu cabueā-

niatacu atore bairo na īwī busurique tu-tuaro mena:

—“Cū jāā masīña Jesure. Cū caāni macā cūārē jāā masīña,” yu mujāā īmiña. ¡Bairo īmirācūā, yure cajoricure cū mujāā masīētīña! Yu caboro mee yu apú ati yepapūre. Apei cū cajoricu yu āniña. Bairi tocānacāpuā camasā cū mena na catūgoñatutuapeere boya. ²⁹ Bairo yu puame cū cajoricu ānirī, caroaro cū yu masīña —na īwī Jesús to macāāna quetiuparārē.

³⁰ Bairo cū caīrō tūgori, cū mena asiajāñuwā. Bairo asiari, jicoquei cū ñegamiwā. Bairo cū ñegamirācūā, Dios cū cacūrīcāpu caetaeto jūgori cū ñemasīēma mai. ³¹ Bairāpuā, aperā capāārā camasā qūiroawā Jesure. Atore bairo cū caátīānierē āmeo īwā na majū:

—Mesías, Dios cū cabesericu, ati yepapu acú, ¿āni, Jesús, cū caátī īnorījē netōrō cū átīmasīati? Bairo ápeimi. Torena, cūā āniñami Mesías —āmeo īwā na majū.

Los fariseos intentan arrestar a Jesús

³² Mai, fariseo majā puame camasā Jesure na caīroarije quetire tūgoyupa. Bairo tūgori, jicoquei Jesure cū ñegamiñupā. Bairo bairi na, aperā sacerdote majā quetiuparā mena templo wiire cacoterā soldauare na joyupa Jesús tūpu, “Cū na ñeáto,” irā. ³³ Bairo na caetaro īñau, atore bairo na īwī Jesús to macāāna camasārē:

—Mujāā mena tocānacā rūmu yu ānicōāmerīnucūgu. Cabero yure cajoricu tūpu yu ácoagu tunu. ³⁴ Yure mujāā macāmigarā. Bairo yu macāmīrācūā, yu caatīpaupūre caetamasīēna ānirī, yu mujāā bócaetigarā.

³⁵ Bairo cū caīrō tūgorā, judío majā quetiuparā puame atore bairo āmeo ī jēniñawā na majū:

—¿Noopu cū ágabauyati āni, “Yu mujāā bócaetigarā,” caā? ¿Marī yarā

judío majā ape yepa macāāna tūpū caábatáricarārē na cū quetibūju űesēāgabauyati? o, ¿ape yepa macāāna cūārē cū quetibūju űesēāgabauyati? ³⁶ ¿Dope bairo īgu, “Yū caānipaupure mujāā ámasiētigarā. Bairo yū macāmirācūā, yū mujāā bócaetigarā,” marīrēā qūñiati? — ámeo ī jēniñawā na majū.

Ríos de agua viva

³⁷ Bairo bōse rūmurī caānitusari rūmū caānimajūrī rūmū caāno, Jesús puame wāmūnucāwī. Bairo wāmūnucārī busurique tutuaro mena atore bairo na ī quetibūjuwī to macāānarē:

—Cañemejipirā, yū tūpū oco etirasā.

³⁸ Bairo yutū mujāā caetiro, mujāā yeri pūnapure ria oco űmayurore bairo cacatiorije nigaro. Torea bairo ī quetibūjuya Dios yaye busurica tutipū cūārē —na ī quetibūjuwī Jesús.

³⁹ Mai, Jesure catūgousarā na yeri pūnapure ria oco űmayurore bairo cabairijere quetibūju, “Espíritu Santore na yeri pūnapū cabairijere,” ī quetibūjugu īwī Jesús. “Ñe űnie rusaricaro mano cūgogarāma Espíritu Santo cū camasirijērē,” ī quetibūjugu īwī. Mai, Espíritu Santo puame camasā yeripure ñajāāetaemi, Jesús űmurecóopū cū cawāmuápéro jūgori.

División entre la gente

⁴⁰ Bairo cū caīrō tūgorā, na mena macāāna jīcārā atore bairo ámeo īwā na majū:

—Cariape cūā profeta Dios cū cajopau marī ñicūjāā na caīquetibūju jūgoyetiricu majū ñiñami —ámeo īwā na majū.

⁴¹ Alore bairo ámeo īwā aperā cūā:

—Ānia, Jesús, Mesías, Dios cū cabesericu majū ñiñami —ámeo īwā na majū.

Bairo na caīrō tūgomirācūā, atore bairo īwā aperā tunu:

—Cū mee ñiñami. Dios cū cabesericu majū cū caāmata, Galilea yepa

macāācū āmeribujoumi. ⁴² Dios yaye quetibūjurica tutipū atore bairo marī ī quetibūjuya: “Mesías, Dios cū cabesericu puame, quetiupau rey David ānacū pārāmi nigūmi. Bairo caācū ānirī, David ānacū cū caāna macā, Belén cawāmecuti macā macāācū ānigūmi,” ī quetibūjuya Dios yaye cū caquetibūjucūrīqūrē — ámeo īwā na majū.

⁴³ Bairo camasā Jesús cū caātianierē tūgoñarī, jīcārōrē bairo yericupewa. Bairi na majū ricaati jeto ámeo tūgoñarīqūrē ricawaticōāma. ⁴⁴ Na mena macāāna jīcārā preso jorica wiipū cū neágamiwā. Bairo átigamirācūā, cū neámasiēma.

Las autoridades no creían en Jesús

⁴⁵ Bairo bairi soldaua Dios ya wii coteri majā puame tunucoásuparā fariseo majā, bairi sacerdote majā quetiuparā tūpū. Bairo topū na caetaro īñarā, atore bairo na īñuparā sacerdote majā quetiuparā narē:

—¿Nopēirā Jesure cū mujāā ñeapériati? —na īñuparā.

⁴⁶ Soldaua puame atore bairo na ī yuyuparā sacerdotea quetiuparārē:

—¡Jīcāū, cūrē bairo caīquetibūjure di rūmū űno jāā tūgoetimajūcōānucūwū! —na īñuparā.

⁴⁷ Bairo na caīrō tūgorā, fariseo majā puame atore bairo na īñuparā tunu:

—¿Bairi mujāā cūā ato cūrē caītoecorārē bairo tuarā mujāā baiyati?

⁴⁸ ¡Ni jīcāū űcū marī mena macāācū quetiupau, o fariseo majōcu cūrē catūgousau mácūmi! ⁴⁹ Bairo cūrē marī catūgousaetimiatacūārē, ati macā macāāna, Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē camasiēna roque, cū tūgousarā átiyama. Torenā, moena Dios popiye cū caátiparā majū tuayama —na īñuparā fariseo majā ñerotirā na cajomiatana soldauare.

⁵⁰ Bairo na caīrō tūgori, Nicodemo, ñamipū Jesure cañāu etaricu, jīcāū

fariseo majā mena macāācū puame atore bairo na iñupū:

⁵¹—Marī ñicūjāā na caroticūrīqūērē tūgori, atore bairo marirē caátipee niña: Ni ūcū camasocū roro cū caátajere caroaro iñaetimirācūā, cū majū cū caquetibujetoa, cū marī popiye átimasiētibujiorā. Cū caquetibujuro bero, rorije cū caátajere masirī bero roque, cariape cū marī popiye átimasibujiorā — na iñupū Nicodemo, cū mena macāāna fariseo majārē.

⁵²Bairo cū cairō tūgorā, atore bairo qūñuparā tunu:

—¿Mū cūā Galilea yepa macāācū mū āniñati? Dios yaye quetibujurica tutipū buenemoña. Ni jīcāū ūcū profeta majōcū caānipau Galilea yepai caacū manigayupi —qūñ tutiyuparā Nicodemorē.

⁵³Bairo bairi cabero camasā Jerusalén macāpū bose rūmū caetaatana puame na ya wiiripū tunu peticoámá.

La mujer adúltera

8 Jesús puame roque Jerusalēpu tuari, Olivo cawāmecuti buropū ámí. ²Bairo cabusuri rūmū caāno Dios ya wii templo wii ámí Jesús tunu. Bairo to macāāna camasā Jesure qūñarī, cū tūpū neñapowā, cū caquetibujurijere tūgogarā. Bairo na cabairo iñau, Jesús puame topū ruiri na quetibujū jūgowī.

³Bairo narē cū caquetibujūānipaure, Moisés ānacū cū caquetibujūcūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi fariseo majā cūā Jesús tūpū etawā. Jīcāō carōmio cō manapū mee caācū mena roro caátiatacore nipetiro camasā na caññajoropū cō ne etawā. ⁴Bairo cō ne eta yua, atore bairo qūñwā Jesure:

—Jāā Quetiupau, atio carōmio cō manapū mee caācū mena roro caācore jāā bócaetaapū. ⁵Marī ñicū Moisés ānacū cū caroticūrīcā tutipū, cōrē bairo caānarē ūtā rupaa mena wēējāre

rotiyupi. ¿Muate, dope bairo miñati? —qūñ jēniñañuparā fariseo majā Jesure.

⁶Tore bairo qūñ jēniñawā Jesure, roro cū busuáto, irā. Na quetiuparārē cū cairījērē busujābuitigarā iwā. Bairo na cairō tūgori, Jesús puame mubianumuáti yua, cū wāmojūā mena yepapū woawī. ⁷Bairo cūrē na cajēniña jānaeto tūgori, camubiatacu wāmu nūcārī, atore bairo na iwī Jesús:

—Mujāā mena macāācū jīcāni ūno carorije caátīnaetacu cū caāmata, ūtāārē nerī, cōrē cū wēē jūgoáto —na iwī.

⁸Bairo ī yaparo, yepapū mubia numuáti tunu, cū wāmojūā mena woatunemowī. ⁹Bairo cū cairījērē tūgori fariseo majā puame witipeticōámá, jīcāūrī jeto yua. Mai, cabutoa puame witiájūgowā. Na bero aperā cūā witiámá. Bairi Jesús puame jīcāūā carōmio mena tuacōāwī. ¹⁰Bairo cabero wāmunñcārī, carōmio jīcāōā cō caāno iñau, atore bairo cō iwī:

—¿Murē cabusujāatana noo na áyati? ¿Ni jīcāū ūcū, “Mū carorije wapa mū buicutiya,” caī ūcū cū maati yua? —cō iwī Jesús carōmiorē.

¹¹Bairo cū cairō tūgo:

—Ni jīcāū ūcū maniñami —qūñwō.

Bairo cō cairō, Jesús puame atore bairo cō iwī tunu:

—Yū cūā, “Mū buicutiya,” mū ñiecū. Tunu ácója. Carorijere átinemoeticōāña yua —cō iwī Jesús carōmiorē.

Jesús, la luz del mundo

¹²Cabero tunu Jesús camasārē na quetibujūñemogu, atore bairo na ī cōña quetibujūwī:

—Ati ūmurecōo macāānarē cajīñawoure bairo caācū yū āniña. Bairi ni ūcū yure catūgousau puame caroaro cariape tūgoñamasīgumi. Tie cū yū camasīōjorije jūgori yeri capetieti pūnarē cūgogumi —na iwī Jesús.

¹³ Bairo cū caĩrō tūgorā, atore bairo qūiwā fariseo majā Jesure:

—Mū majūā mū caátianipeere quetibujū mū átiya. Apei mūrē cajuinemoū mácūmi. Bairi mū caquetibujuriye wapa maa —qūiwā Jesure.

¹⁴ Bairo na caĩrō tūgori yua, atore bairo na īwī Jesús fariseo majārē:

—Yū majūā yū caátianinucūrījērē yū caquetibujumiatacūārē, yū caīquetibujuriye caānimajūrījē majū nicōāña. Yū caānatōrē, bairi tunu yū caápáropu cūārē yū masīña. Mujāā puame Roque, “Topu caatácu niñami,” o “Topu caápáu niñami,” yū mujāā ī masīētīña. ¹⁵ Ati umurecōo macāāna na caññabesenucūrōrē bairo mujāā ññabeseya mujāā cūā. Yū puame Roque ni jīcāū ūcū cū caátianie jūgori ññabeseetiya.

¹⁶ Bairo yū caápata Roque, cariapea mujāārē ññabesebujou. Yū majūā yū caboro ññabese masīētīña. Yū Pacu yūre cajoricu mena Roque ññabese masīña. ¹⁷ Mujāārē carotirije, atore bairo niña: Apei jīcāū cū caátajere pugarā camasā na caññarīqūērē quetibujurā, na pugarāpu caroaro jīcārō tūni na caīquetibujū netōata, na caquetibujuriye cariape niña, ī quetibujuya. ¹⁸ Bairo bairi yua, jīcāū yū āniña, “Yū caátianierē cariapea niña,” caīquetibujū. Yū Pacu yūre cajoricu cūā torea bairo jīcārō tūni quetibujuyami. Bairi jāā yaye quetire mujāā catūgousaro ññña —na īwī Jesús judío majā quetiuparārē.

¹⁹ Bairo cū caĩrō tūgorā, atore bairo qūī jēññanemowā Jesure tunu:

—¿Toroquere, noopu mū pacu cū ānicuti?

Bairo cūrē na cajēññarō tūgo, atore bairo na ī yuwī Jesús:

—Yūre mujāā masīētīña. Bairi yū Pacu roquere nemorō mujāā masīēna. Yūre

mujāā camasīata, yū Pacu cūārē mujāā masībujiorā.

²⁰ Mai Jesús, bairo atiere na quetibujū, Dios ya wii templo wiipu āmi. Camasā dinero jorā na cajāārī patari tūpu nucūwī. Topu cū caāno, judío majā quetiuparā dope bairo roro cū áti-masiēma. Dios cūrē cū cacūrīcā rūmu caetaetoi, cū ñemasīēma mai.

**“A donde yo voy,
ustedes no pueden ir”**

²¹ Alore bairo na ñnemowī Jesús judío majā quetiuparārē:

—Caápáu yū āniña. Bairo yū caátó bero, yū mujāā macāgarā. Bairo macāmīrācūā, yū mujāā bócaetigarā. Yū caátípaupure mujāā ámasīētīña. Bairo bairi carorije mujāā caátianinucūrījē mena mujāā baiyasicoagarā —na īwī Jesús.

²² Bairo cū caĩrō tūgorā, judío majā quetiuparā puame atore bairo āmeo ī jēññawā na majū:

—“Yū caátópure mujāā ámasīēna,” cū caīata, ¿cū majūā pajīāyasigu qūññati? —īwā na majū.

²³ Bairo na caāmeoirō tūgori, atore bairo na ī nemowī Jesús:

—Mujāā, ati umurecōo macāāna mujāā āniña. Yū puame Roque jōbuiipu macāācū yū āniña. Ati yepa macāācū mee yū āniña. ²⁴ Bairi merē cajūgoye torea bairo mujāārē yū quetibujupū: “Roro mujāā caátie wapa jūgori mujāā baiyasigarā,” mujāā ññapū. “Mesías, Dios macū majūā niñami,” yū mujāā ī tūgoññētīña. Torena, roro mujāā caátinucūrījē mena mujāā baiyasigarā —na īwī Jesús judío majā quetiuparārē.

²⁵ Bairo cū caĩrō tūgorā, atore bairo qūī jēññanemowā Jesure:

—¿Mua, ni ūcū majū mū āñññati?

Bairo na caījēññarō tūgo, Jesús puame atore bairo na īwī:

—Caānijūgoripaupua mujāārē merē yu caānierē yu quetibuju jūgomiwū.
²⁶Apeyera tunu capee majū niña mujāārē yu caquetibujugarije. Roro mujāā caátie jūgori mujāārē popiye yu caátipee cūa niña. Yure cajoricu puame cariape caquetibuju niñami. Bairo bairi cū caquetibujuriquere catūgoricu ānirī mujāā ati yepa macāānarē cariapea mujāā yu quetibujunetōña —na īwī Jesús judío majā quetiuparārē.

²⁷Bairo narē cū caīquetibujuro, na puame cū tūgomasiēma. Cū pacure na ī quetibuju īmiwī Jesús. ²⁸Bairi atore bairo na īnemowī Jesús:

—Yu, Camasā Jūgocure, jōbui yucupāipū yure mujāā capapatur-otiropū, Mesías, Dios macū majū yu caānierē mujāā īñamasīgarā yua. Yua, yu Pacu yure cū caquetibujuricarō cārōā mujāā camasārē yu quetibujunucūña. ²⁹Yu Pacu yure cajoricu puame yu mena nicōāñami. Yu caātiānierē īnarī catūgoñauseani ācū ānirī di rūmu ūno yu aweyoetiyami —na īwī Jesús.

³⁰Bairo Jesús cū caquetibujurijere tūgorā, to macāāna capāārā camasā qūīroa jūgowā Jesure.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹Cabero atore bairo īwī Jesús judío majā cūrē catūgousajūgorā puamerē:

—Yu caquetibujurijere caroaro cariape mujāā catūgousa āmata, yu yarā, yu cabueri majā majū, mujāā tuagarā. ³²Tunu bairoa cariape macāājē quetibujuriquere mujāā masīgarā. Bairo tiere caroaro cariape mujāā camasīata, ni ūcūrē carotiecorārē bairo mujāā baietigarā.

³³Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo qūīwā Jesure:

—¿Nopēī, “Ni ūcūrē carotiecorārē bairo mujāā baietigarā,” jāā miñati? Jāā, Abraham ānacū pārāmerā caānibuipearā

majū jāā āniña. Ni ūcū cū carotirijere caāticotenucūrīcārā mee jāā āniña —qūīwā Jesure.

³⁴Jesús atore bairo na īnemowī tunu:

—Cariape mujāārē niña: Nipetirā carorije caāna roro na caātinucūrījērē jānamasiētīñama. Bairi carorijere caātirotiecocōāninucūrā majū tuayama. ³⁵Jicāū ūcū aperārē paacoteri majōcu cū caāmata, cū ya wii macāāna mena macāācū āmericōā ninucūñami. Cū, quetiupau macū puame roque cū ya wii macāāna mena macāācū majū nicōā nigumi. ³⁶Torecu, yu, Dios macū ānirī carorije mujāā caātinucūrījērē carotiire mujāā netōbojau acū yu apū. Bairo mujāārē yu canetōbojaro bero, carorije macāājērē cajānarīcārā majū mujāā tuacōāgarā yua. ³⁷Merē yu masīña Abraham ānacū pārāmerā majū mujāā caānierē. Cū pārāmerā nimirācūā, yu caquetibujurijere cabaibotiorā ānirī yure mujāā pajīāga coteāninucūña. ³⁸Yu Pacu yure cū caquetibujurotījoriquerea mujāā yu quetibujunucūña. Mujāā puame roque mujāā pacu cū carotirijere catūgorā ānirī cū caātore bairo mujāā ātinucūña.

³⁹Na puame atore bairo qūīwā:

—¡Jāā nīcū ānacū majū niñami Abraham!

Bairo na caīrō, atore bairo na īwī Jesús tunu:

—Abraham ānacū pārāmerā majū mujāā caāmata, cū caātiān-inucūñarīcārōrēā bairo mujāā ātiānibujiorā. ⁴⁰Yu Pacu cū caquetibujurije cariape caānierē yu caquetibujumiatacūārē, yu mujāā pajīāgaya. ¡Abraham ānacū puame tore bairo caāpei āñupī! ⁴¹Mujāā pacu cū caātinucūrōrē bairo mujāā ātiya mujāā cūā —na īwī Jesús.

Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo qūīwā:

—Jāā pacu noo caboro átieperi na capūnaa cutana mee jāā niña. ¡Jāārā, jāā pacu Dios jīcāūā niñami!

⁴² Jesús na inemowī tunu:

—Cariapea, “Dios, jāā pacu niñami,” mujāā caīata, yu cūārē mujāā maibu-jiorā. Yua, Dios tupa caānacū yu apū. Yu majūā yu caboro jūgori yu apéwū. Dios puame roque yure yu jowī. ⁴³ Bairi, ¿nopēirā yu caquetibujurijere mujāā tūgousagaetiya? Atore bairo niña: Yu caquetibujurijere catūgogaena ānirī tiere mujāā tūgonucūbugogaetiya. ⁴⁴ Mujāā pacu wātī niñami. Cū yarā mujāā āniña. Bairi cū caborije puamerē mujāā áti-ganucūña. Caānijūgoripaupua cañuecū camasārē capajīārei ānijūgoyupi. Cari-ape caāpei majū niñami. Jīcā wāme ūnoacā cariape quetibujuetinucūñami. Caītopai majū niñami. Bairo caītopai ānirī caītopairā pacu niñami. ⁴⁵ Torena mujāā, cū mena macāāna ānirī cari-ape macāājē yu caquetibujurije puamerē cariape mujāā tūgoetiya. ⁴⁶ ¿Bairi ni puame mujāā mena macāācū, “Ati wāme carorijere caátacu majū niñami,” caria-pea yure qūī masīñati? Cariape yu ca-quetibujurije to ānimiatacūārē, ¿nopēirā yure mujāā tūgousaetiya? ⁴⁷ Dios yarā caāna caroaro tūgousayama Dios yaye quetire. Mujāā, Dios yarā mee ānirī yu caquetibujurijere mujāā tūgousagaetiya —na īwī Jesús.

Cristo existe desde antes de Abraham

⁴⁸ Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo qūiwā judío majā:

—Samaria yepa macāācū mu ācū. Tore bairo īrā, cawātī cūgon cariapea murē jāā īña —qūī tutiwā Jesure.

⁴⁹ Bairo na caītutiro tūgo, atore bairo na īwī Jesús:

—Cawātī cūgon mee yu āniña. Yu Pacu roquere cū nūcūbugou yu átiya. Mujāā puame roque yu caátiere īñarā,

“Carorijere caācu niñami,” yu mujāā īnucūña. ⁵⁰ Caroaro yu caátinucūrījērē ácu, “Caānimajūū niñami,” camasā yure na īáto ī mee yu baiya. Jīcāū puame yure camasā na caīroapeere cū caboro jūgori roque yu baiya. Bairi camasā yure caīroaena puamerē popiye na baio joroque na átigumi. ⁵¹ Cariapea mujāā niña: Yu caquetibujurijere catūgousarā baiyasietigarāma —na īwī Jesús.

⁵² Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo qūiwā judío majā:

—“Yu caquetibujurijere catūgousarā baiyasietigarāma,” mu caīrījērē tūgori, cariapea, “Cawātī cūgon majūā niñami,” murē jāā ī masīña. Cajūgoye macāāna profeta majā ānana nipetirā baiyasi peticoasupa. Abraham ānacū cūā baiyasicoasupi. Mu puame, ¿dopēī, “Yu yaye quetire catūgousau baiyasietigumi,” miñati? ⁵³ ¿Mu puame jāā nīcū Abraham ānacū netōrō caācū majū mu āniñati? Profeta majā ānana cūā baiyasi peticoasupa. Bairo mu caībusuata, ¿“Noa netōrō caācū yu āniña,” ī tūgoñau miñati?

⁵⁴ Bairo na caīrō, atore bairo na īwī Jesús:

—Yu majūā, “Caroaro caācu yu āniña,” yu caīata, yu caquetibujurije wapa manibujioro. “Dios jāā pacu niñami,” mujāā caīnucūmii puame yu caátiere īñajesonucūñami. ⁵⁵ Mujāā puame cūrē mujāā masīētīmajūcōāña. Yu roque cūrē yu masīña. Cūrē masīmicūā, “Cūrē yu masīētīña,” yu caīata, mujāārē bairoa caītoriquepai majū yu ānibujioro. Cariapea, “Cūrē yu masīña,” mujāārē yu caīata, űña. Bairi cū carotirijere yu átinucūña. ⁵⁶ Mujāā nīcū Abraham ānacū ati yepapu yu caátīpa rūmurē queti tūgori, useanijūgoye cutiyayupi.

⁵⁷ Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo qūiwā judío majā tunu:

—¿Cincuenta cūmarī majū cūgoetim-icūā, “Abraham ānacūrē cū nīñawū,” caīrē bairo miñati?

⁵⁸ Bairo na caīrō, atore bairo na īwī Jesús tunu:

—Cariape mujāārē nīña: Abraham ānacū cū cabuiaparo jūgoyperua merē yu ānijūgowū.

⁵⁹ Bairo cū caīrō tūgori, ūtā rupaa mena cūrē wējiāgamiwā. Cū puame ti wii, Dios ya wiipū caāniatacu na wa-toapu “Cū jāā,” ī masiā mano na witi-weyocoámī yua.

Jesús da la vista a un hombre que nació ciego

9 Jesús, jīcāpure netōácú, jīcā cacaapee īñacū cabuiaricure qūññajowī. ² Bairo cūrē etari bero, jāā, cū cabuerā puame atore bairo cū jāā ī jēñiñawū:

—Jāārē cabuei, ¿dopēi caapee īñacū, āni caūmu cū buiayupari? ¿Cū pacua roro na caátaje jūgori caapee īñacū cū buiayupari? o ¿cū majū cū carorije wapa tore bairo cū buiayupari? —cū jāā ī jēñiñawū.

³ Bairo cū jāā caījēñiñarō tūgori, atore bairo jāā ī yuwī:

—Cū majū cū carorije wapa jūgori mee tore bairo buiayupi. Tunu bairoa cū pacua na carorije wapa jūgori mee tore bairo caapee īñacū buiayupi. Bairo puame baiyupa: Dios nocārō cū catutuarijere cū jūgori camasārē na áti īnogu, tore bairo cū buiao joroque ásupi. ⁴ Bairi marī puame āmea yu Pacu yu cū caquetibujurotījoriquere tāmuri marī quetibuju yaparogarā camasārē. Nami caānorē camasā paaetīnucūñama. Ūmureco roquere paanucūñama. Bairi cabero ati yutea canetōrō beropu roquere dope bairo quetibuju masiā manigaro Dios yaye quetire. ⁵ Bairi yu puame ati yepapu ācū, mujāā ati yepa macāānarē,

cajīñawojūgoure bairo caācū yu āniña. Caroaro cabusurijere bairo caānie caroa quetire mujāā quetibuju acú yu apú —jāā ī quetibujuwī.

⁶ Bairo jāārē ī quetibuju yaparori bero yua, yepapu ucoo eyocūwī. Bairo eyocūrī, paawītōwī neri mena cū ucoore. Bairo átiri, cacaapee īñacūrē cū caapeepu cū warepajīñowī. ⁷ Cū caapeere cū warepajīñori bero, atore bairo qūiwī:

—Siloé cawāmecuti oco opepu mu caapeere wacoseija —qūi jowī Jesús cacaapee īñacūrē. (Mai, Siloé īgaro īña: “Jīcāūrē cajoocorica oco ope,” īgaro īña.)

Bairo Jesús cū caīrō tūgo, cacaapee īñacū puame ti oco opepu cosei acoámī. Bairo cū caapeere topu coseri bero, tunu acú, caroaro īñamasīcoasupi yua. ⁸ Bairo cū caīñamasīrō īñarā, cū caānipautu macāāna, aperā limosna cū cajēñiruīnucūrō caīñarīcārā cūā atore bairo āmeo ī jēñiñawū:

—¿Ānia, átawātu calimosna jēni ruīnucūatacu mee cū āniñati mujāārā? —āmeo īwā.

⁹ Jīcāārā bairo āmeo īwā:

—Cūā niñami. Apei mee niñami.

Aperā puame atore bairo āmeo īwā:

—Cūrē bairo baumicūā, cū mee niñami. Apei niñami.

Bairo na caīmiatacūārē, cū majū cūā bairo na īwī:

—Cū majūā yu āniña. ¡Tame! —na īwī.

¹⁰ Bairo āmeo īrī bero yua, cūrē jēñiñawū:

—Āmerā, ¿ñe ūnie jūgori mu caapee īñamasīcoayati?

¹¹ Cū puame bairo na caījēñiñarō, bairo na īwī:

—Jīcā Jesús cawāmecucu puame atore bairo yu átiroyaámi. Cū ucoore yepapu eyocūrī, paawītōō átiri, tie mena yu caapeere ware pajīñoroyaámi.

Bairo yu átiri bero, “Siloé cawāmecuti oco opepu mu caapeere wacoseija,” ñijowī. Bairo cū caĩrō tūgori, cū caátirotirore bairo yu ápu. Bairo yu cū caátirotiro bero yua, ñiñamasĩña —na ī quetibujuyū.

¹² Bairo cū caĩrō tūgori, na puame cū jēniñawā tunu:

—Cū, murē cacatioatacu, ¿noopu cū ānicuti? —qūiwā.

Cū puame bairo na caĩrō, atore bairo na īwī:

—Ūba, ¿noo ācū ācūmi rita? Yu masiētiña —na ī quetibujuyū.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

¹³⁻¹⁴ Mai, Jesús, cacaapee ñīaecūrē cū ucoo mena ñerīrē paawītōrī cū cacatior-ica rūmu puame, judío majā na cay-erijārī rūmu āmu. Bairi fariseo majā tūpu cū neámá cacaapee ñīamasīētūmi-atacure. ¹⁵ Bairo fariseo majātu cū na cane etaro, fariseo majā puame bairo qūi jēniñuparā: “¿Dope bairo yua caroaro miñamasīcoati?” Cū puame bairo na ī quetibujuyuyū:

—Jīcāū, Jesús cawāmecucu, cū ucoore ñerī mena pawītōrī yu pajīñowī yu caapeere. Bairo cū caáto bero, yu puame yu caapeere yu wacosewu. To bero ñīna-masićōāña yua —na ī quetibujuyuyū.

¹⁶ Bairo cū caīquetibujuro tūgori, jīcāārā fariseo majā atore bairo āmeo ñīuparā:

—Ānirē cacatioatacu, Dios yau mee ācūmi. Dios yau mee ānirīna, marī cay-erijārī rūmurē nūcūbūgoetiupi.

Aperā puame bairo āmeo ñīuparā:

—¿Dope bairo carorijere caátipai nim-icūā, caroa Dios yaye macāājērē cū áti ñīnobujocuti? —āmeo ñīuparā.

Bairo ĩrā, na puame jīcārōrē bairo tūgoñarī busuesuparā. ¹⁷ Bairo āmeo ĩrī bero, cacaapee ñīaetimirīcūrē cū jēniñanemoñuparā tunu:

—Murē miñamasīō joroque caátiaatacure, ¿ñamu majū ācūmi, cū mi tūgoñañati?

Bairo na caĩrō, cū puame bairo na ñīupū:

—Yura, Dios yau profeta majū niami —na ī quetibujuyuyū.

¹⁸ Bairo cū caīquetibujumiatacūārē, judío majā quetiuparā puame cariape cū tūgoesuparā cacaapee ñīaecū cajū-goye cū caāñajērē. Tunu bairoa Jesús cūrē qūiñamasīō joroque cū caátiaatacure cūārē cariape tūgogaesuparā. Bairi yua cū pacuare na piijoyupa. ¹⁹ Na piijori, atore bairo na ī jēniñañuparā:

—Ānia, ¿mujāā macū majūā cū āniñati? ¿Cariape majūā cacaapee ñīamasīēcū cū buiari mujāā macū? ¿Dopēi āmerē yua caroaro cū caapee ñīamasījāñuñati?

²⁰ Bairo cū caĩrō, cū pacua puame bairo na ī yuyuparā judío majā quetiuparārē:

—Jāā macū majūā niñami. Cūā, cacaapee ñīamasīēcū buiawī. ²¹ Cū, jāā macūā cū caānimiaatacūārē, dope bairo cū cacaapee ñīamasīatajere jāā masiētiña. Bairi tunu cūrē cū caapee ñīao joroque caátiaatacū cūārē jāā masiētimajūcōāña. ¡Mujāā majū cūrē cū jēniñañijate! Merē cū majū cabutitūgoña masīcoacupu niñami. Torecu, cū majūā cū cabaiatajere cariape mujāā quetibuju masīñami —na ī quetibujuyuparā cū pacua judío majā quetiuparārē.

²² Cū pacua puame tore bairo na ī quetibujuyuparā judío majā quetiuparārē, na uwimirā. Mai, na, judío majā quetiuparā puame jīcārō tūgoñarīqūē cutiri, “Ni jīcāū ūcū, ‘Jesús, Mesías niñami,’ cariape caī ūcūrē ñubuerica wi-ipua cū marī wiyogarā,” āmeo ñīuparā. Bairo na caátigarijere tūgoña uwiri, tore bairo na ñīuparā cū pacua. ²³ Bairo tiere masīrī, capacua puame, “Mujāā

majū cūrē cū jēniñañijate. Merē cū majū cabutitūgoña masīcoacupū niñami,” na ñuparā judío majā quetiuparārē.

²⁴ Bairo judío majā quetiuparā puame cacaapee ñaetimiatacure, cū pijjori bairo qūñuparā tunu:

—Cariape Dios mena jāārē quetibujaya. Cū, murē cacatioatacu carorije caācu cū cañierē jāā masīña.

²⁵ Bairo na caīrō tūgori, cū puame na ñupū:

—¡Ūba! “Carorije caācu ācūmi,” o “Caroa caācu ācūmi,” cū ñi masīētīña. Ati wāme jetore yu masīña: Cañijū-gorore mai cacaapee ñaēcū yu ānimiwū. Cabaimirīcū āmerē yua ñiñamasīcōña. Tie roquere yu masīña —na ñupū, judío majā quetiuparārē.

²⁶ Bairo cū caīrō, judío majā quetiuparā puame atore bairo qūñ jēniñanemoñuparā tunu:

—¿Dope bairo majū mu cū áticatioati? ¿Dope bairo átiri miñamasīō joroque mu cū átiati?

²⁷ Bairo na caījēniñarījērē tūgo, bairo na ñupū:

—Merē cariape mujāā yu quetibujapū. Bairo yu caīquetibujami-atacūārē, cariape yu mujāā tūgogaetiya. ¿Dopēirā pūgani cārō yu caquetibujaro mujāā boyati? ¿Mujāā cūā cūrē cū tūgousagarā, tore bairo mujāā ñiñati?

²⁸ Bairo cū caīrō yua, na puame roro qūñ tutiri, bairo qūñuparā:

—Mua, cū ūcūrē cū tūgousaya. Jāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē catūgousarā jāā ānicōā nigarā.

²⁹ Jāā masīña: Moisés ānacūrē Dios cū quetibujū roticūñupī. Apei, murē cacatioatacu puamerē jāā masīētīmajūcōña. “Noo atīatacūmi,” cū jāā ī masīētīña.

³⁰ Bairo cū na caīrō, cacaapee ñaetimirīcū puame bairo na ī yuyupū:

—¡Ago tame! “Noo atīatacūmi,” cū jāā ī masīētīña,” ¿mujāā ñiñati? Mujāā

puame cū mujāā caīmasīēto ūno, yu puamea cū yu masīña yure caapee ñnao joroque caátīatacure. ³¹ Merē cariape marī masīña: Dios, carorije caáticōān-inucūrārē cū yaye, cū camasīrījērē na átirotietiyami. Cūrē caīroarā, cū caborore bairo caāna jetore cū yaye cū camasīrījērē na átirotinucūñami. ³² Bairo ni ūcū ati yepa macāācū camasocū ña-masīēcū cabuiaricure cū caapee ña-masīō joroque cū átimasīēcūmi. ³³ Dios cū cajon ānirī, Dios cū camasīrījē mena yu catiowī. Cū mee cū caāmata, yure yu catioetibujioatacūmi —na ñupū.

³⁴ Bairo cū caīrō, atore bairo qūñ tutiyuparā:

—Busueticōña. Mu puame mu carorije wapa cacaapee ñaēcū mu buiayupa. Bairo carorije caátipai ānirī jāārē mu rotimasīētīña —qūñ tutiyuparā.

Bairo qūñ tutiri yua, ti wii ñubuerica wiire cū acuiwiyo jocōāñuparā.

Ciegos espirituales

³⁵ Bairo cacaapee ñaēcūrē cū tutiri cū na caacuwiyoatajere queti tūgori bero, cū bócaetari, atore bairo qūñ jēniñawī Jesús:

—¿Cariapea, “Mesías, Dios cū cajon majū niñami,” mi tūgoñañati?

³⁶ Cū puame bairo qūñ yuwī:

—Yu Quetiupau, ¿ñamū ūcūrē cū miñati? Yu cūā cūrē cū yu tūgousagamiña.

³⁷ Jesús puame bairo cū caīrō, bairo qūñwī:

—Mu mena cabusua, cūā yu āniña. Cūrēā miñaña merē —qūñwī Jesús.

³⁸ Bairo Jesús cū caīrō, cacaapee ñaetimirīcū puame atore bairo qūñwī rupopaturi mena etanumurī:

—Yu Quetiupau, cariape mu tūgori mu ñiroaya —qūñwī.

³⁹ Tie bero, bairo qūñnemowī Jesús tunu:

—Ati yepapure caroa cariape macãājērē áti acú yu apú. Ati yepa macãana cacaapee ñaenarē bairo caānarē caroa macãājērē na tūgousaáto í puame, yu apú. Tunu bairoa aperā, “Dios yaye macãājērē camasirā ñanirī cacaapee ñamasirārē bairo jāā ñaniña,” cañtonucūrā cañnamasiēna majūrē bairo na tuao joroque í, yu apú.

⁴⁰ Bairo Jesús cū cañquetibujurijere tūgori, jicāārā fariseo majā atore qūiwā:

—¿Jāā cūārē, “Cañnaenarē bairo catūgomasiēna majū mujāā ñaniña,” jāā ígu miñati?

⁴¹ Bairo na cañrō, Jesús puame atore bairo na íwī:

—Cacaapee ñaenarē bairo mujāā cūā Dios yaye macãājērē camasiēna mujāā roro mujāā caátie wapa cabuicupērā mujāā añibujiorā. “Jāā, camasirā majū jāā ñaniña,” cañrā nimirācūā, jicārō tūni mujāā ápericōā ninucūña. Tie jūgori cabuicūna majū mujāā tuaya yua —na í quetibujawī Jesús fariseo majārē.

El pastor y sus ovejas

10 Bairo na í yaparori bero, atore bairo na í quetibujunemowī Jesús: “Cariape mujāārē ñiña: Ni ūcū camasocū nuricārā oveja na cajāānucūrī jopepu jāāēcūā, aperopu cawāmūnetōjāāñ cañuecū, jerutiri majōcu ñiñami. ² Apei, ēnotaricarore jāāricā jope majūpu cajāāñ puame roque nuricārā ovejare cacotei majū ñiñami. ³ Bairo jopetu cū caetaro, ti jopere cacotei puame cū cū capāājōrō bero, cū canurā oveja cūā cū busuriquere tūgomasiēcōñama. Tunu bairoa cū canurā ovejare na wāmerī jeto na piiwiyo jomasīñami, na jānirō macāpu. ⁴ Bairo na piiwiyojo yaparori, na neñorī, na jūgoyecuti ámasīñami. Bairo cū caáto, na, oveja nuricārā puame caroaro qūñamasirī cū usanucūñama. Bairo tunu cū capiirijere

tūgori, caroaro cū pitietinucūñama, na upaure cañnamasirā ñanirī. ⁵ Bairāpuā, apei na camasiēcū puamerē cū usaetinucūñama. Cū cabusurijere catūgojeyaena ñanirī, cū uwiri aperopu cū aweyocōānucūñama. Bairi noa ūna na camasiēnarē nuricārā oveja na usaetinucūñama,” na í quetibujawī Jesús fariseo majārē.

⁶ Jesús atore bairo fariseo majārē na cū cañquetibujumiatacūārē, na puame, “Atore bairo puame ígu ícūmi,” cariape í tūgomasiēna.

Jesús, el buen pastor

⁷ Bairo na í quetibujū yaparori bero, Jesús puame atore bairo na í quetibujunemowī fariseo majārē tunu: “Cariape majū mujāārē ñiña: Yu puame oveja na cajāārī jopere bairo majū yu ñaniña. ⁸ Aperā, yu jūgoye caquetibujurā etajūgoricarā puame carorā cañuena, cayajapairārē bairo majū añupā. Bairi yu yarā oveja nuricārārē bairo caāna cūā narē na íroetiri na tūgousaesupa. ⁹ Yua, oveja na cajāārī jope majūrē bairo caācū yu ñaniña. Bairi yure cañroau puame yu jūgori cū carorije wapare canetōecoricupu ñiñami. Jicāñ oveja jāāti, o witiāti bero cataa bócaugamasirē bairo tuayami yua caroa yericutaje mena.

¹⁰ “Yajari majōcu, yajau acú jeto atínucūñami. Tunu bairoa pajīārei acú jeto atínucūñami. Yu puame roque mujāārē yeri capetietipeere nocārō majū paio mujāā cacūgopeere jou acú yu apú. ¹¹ Yu puame roque oveja nuricārārē caroaro cañnaricāñugō cotemasirē bairo yu ñaniña. Bairi ni jicāñ ūcū oveja coteri majōcu cañuñ, cū canurā ovejare mairī popiye tāmomasīñami. ¹² Apei, ovejare cū yarā meerē cacotei ñanirī, paawapatarique jetore bonucūñami. Bairo cabou ñanirī, yai ovejare caugau cū

caatō ñnarī, na aweyocoayami, ovejare cacoteecu ñnirī. Bairo cū caaweyoro bero, yai puame na ñeacubato recōañami, na ugaŋ yua. ¹³ Cū, ovejare caaweyou puame na ovejare camaiecū ñnirī, tunu bairo wapatarique jetore cabonucū ñnirī na aweyocoayami.

¹⁴⁻¹⁵ “Yū puame roque oveja nurīcārārē caroaro cañnarīcānugō cotemasirē bairo yū ñniña. Bairi yū Pacu Dios yū masīñami yū paariquere. Yū cūā yū Pacu Dios yure cū camasirōrē bairo yū masīña cū cañajē cutiere. Torea bairo yū yarā ovejare bairo caña cūārē na ñnarīcanugō cotenucūña. Bairo yū cacoterā, nurīcārā oveja na upaure caroaro na cañnamasirōrē bairo ññamasīcōā ninucūñama. Bairi yū puame yū yarā ovejare bairo cañnarē netōgu, popiye yū tāmomasīña. ¹⁶ Bairi tunu aperopu cūārē ovejare bairo caña, yū ya jānirō mee caña mai, capāārā niñama. Bairi na cūārē na yū neñomasīña. Bairo na neño yaparori, jīcārō tūni ānio joroque na yū qūēnogu. Bairo na yū caqūēnorō, jīcārō tūni ānigarāma. Bairo yū caneñojoatana yua jīcā poa macāānarē bairo jeto tuagarāma. Yū narē cacotei cūā jīcāūā yū ānigu. Bairo na, yū yarā ovejare bairo caña puame caroaro mena yū tūgousagarāma.

¹⁷ “Yū puame camasārē na carorije wapa jūgori yū riacoagu, na netōgu. Bairo cariacocu nimicūā, yū majū rupau to catio joroque yū baigu. Bairi yū Pacu ññamai jāñunucūñami. ¹⁸ Bairi ni ūcū puame cabugoroa yū pajīāroca masīētīñami. Yū cabaimasīpee atore bairo niña: Camasārē na netōgu, yū cabori rūmu caño na carorije wapa jūgori yū riacoagu. Bairo cariacocu nimicūā, yū majū rupau to catio joroque yū baigu. Tore bairo yū Pacu yū bairotijowī,” na ī quetibujawī Jesús fariseo majā cūrē catūgorā etarārē.

¹⁹ Bairo Jesús cū caīquetibujurijere tūgori yua, āmeo busurique ricawaticoama tunu judío majā.

²⁰ Bairo bairā, na mena macāāna capāārā atore bairo āmeo īwā:

—¿Dopēirā wātī yeri pūna cacūgu, camecūrē cū mujāā tūgopeo usayati?

²¹ Aperā puame bairo āmeo īwā:

—Ni jīcāū ūcū cū yeripū wātī yeri pūna cacūgu tore bairo ī quetibuj masīētīñami. Mujāārā, ¿wātī yeri pūna cacūgu cūā cacaapee ññaecūrē caapee ññao joroque cū átimasīcuti? —bairo āmeo ī busuwā fariseo majā na majū.

Los judíos rechazan a Jesús

²² Mai, ti watoare pue yūtea āmu. Ti yūtea caño Jerusalén macāpure Dios ya wii templo wiire na cabose rūmu átipeo jūgorica rūmu caetaro, na cabose rūmu qūēnopeori yūtea āmu. ²³ Bairo na cabose rūmu qūēnorō, Jesús puame templo wiitu Pórtico de Salomón na cañri arua tūpu āñesēāwī. ²⁴ Bairo tipau cū caāñesēārō, judío majā puame cū jo-toanucārī bairo qūī jēñiñawā:

—¿Nocārō yoaropu jāārē, “Dios cū cajou yū ñniña,” jāā mitoācūāti? Bairi Dios cū cajou, Mesías mu caāmata, jicoquei cariapea cū mu caānierē jāā quetibujucōāña —qūī jēñiñawā Jesure judío majā quetiuparā.

²⁵ Bairo na cañrō, Jesús puame bairo na ī yuwī:

—Merē mujāārē yū quetibujunucūña. Mujāā puame cariape yū mujāā tūgogaetiya. Merē nipetirije yū Pacu cū caātirotirije mena Mesías yū caānierē mujāā yū āti ññonucūña. ²⁶ Bairo yū caāti ññorijērē ññamajūcōāmirācūā, cariape mujāā tūgoetinucūña. Yū cacoterā yū yarā oveja mena macāāna mee ñnirī yū mujāā tūgogaetiya. ²⁷ Yū yarā ovejare bairo caña yū cabusurijere yū tūgomasiñcōāñama. Bairo yū cūā narē na yū masījāñuñā. Bairi na puame cūā caroaro

yü tũgousanucũñama. ²⁸ Bairo cariape yu mena catũgousarārē yu mena caānarē caticōānājērē na yu jonucũña. Na puame ati yepa na caāno ũno, jīcāũ na mena macāācũ yasietigumi. Namu jīcāũ ũcũ na yasio joroque yu jiya átibojaetigumi. ²⁹ Yu Pacu puame roque yu yarā caāni-parārē yu jowī. Cũ, yu Pacu puame nipetiro netōrō catutuaũ majũ niñami. Bairo ni ũcũ puame na yasio joroque yu jiya átibojaetigumi yua. ³⁰ Torena, yu Pacu Dios mena jīcārōrē bairo jāā ānājē caticōāña —na ī yuwī Jesús.

³¹ Bairo cũ caĩquetibujuro tũgorā, judío majā puame ũtā rupaa jeri cũ wējīāgamiwā. ³² Bairo na cajeripaua, Jesús puame bairo na īwī:

—Yu Pacu Dios cũ catutuarije mena capee majũ caroa wāmerē mujāā caĩña-joro yu átī ĩnonucũña. Bairo capee caroa wāmerē mujāā yu caátī ĩnomiatacũārē, ¿di wāme jũgori yu mujāā ũtā wējīāgay-ati? —na ī jēniñawī Jesús.

³³ Bairo cũ caĩjēniñarō, judío majā puame bairo qũī yuwā:

—Bairāpua, caroa wāme mu caátie wapa jũgori mee mūrē ũtā mena jāā wējīāgaya. Roro cabugoroa Diore nēcũbugoecua, mu caĩbusupairije jũgori roque, mūrē jāā pajīārōcagaya. Mua, cabugoro macāācũ, ati yepa macāāna camasārē bairo caācũ mu āniña. Bairo caācũ nimicũā, mu majũā, “Dios yu āniña,” caĩrē bairo mi busunucũña —qũīwā Jesure.

³⁴ Bairo na caĩrō tũgo, Jesús puame judío majārē atore bairo na īwī:

—Dios ya tutipũ mujāārē carotirije puame bairo ĩña: “Mujāā cũā Diore bairo caāna mujāā āniña, ’mujāā niña,” ĩ quetibuju woatuyupa. ³⁵ Bairi, “Dios ya tutipũ na cawoatucũrīqũē, bairo ĩcōārō ĩña,” marī ĩ masīētīña. Tiere merē cariape marī masīña. Bairi Dios puame cũ yaye quetire cũ caquetibuju rotijori-carārē, “Mujāā cũā Dios yarārē bairo

caāna mujāā āniña,” na ī busuyupi.

³⁶ Dios puame roque yu beseri, ati yepapũ yu jowī. Bairo Dios cũ caroricu yu caānimiatacũārē, ¿dopēirā yure, “Diore cabaibotioure bairo majũ niñami,” yu mujāā ĩnucũñati? “Dios macũ yu āniña,” yu caĩrījērē tũgori, ¿dopēirā tore bairo yu mujāā ĩnucũñati?

³⁷ Yu Pacu cũ carotiri wāmerē bairo mee mujāārē yu caátī ĩnoata, cariapea yure catũgousaetiparā mujāā āniña. ³⁸ Bairāpua, Dios jũgori caroa wāmerē yu caāpata roque, yure ĩroaetimirācũā, caroaro tũgousaya Dios yaye macāājērē yu caátī ĩnorījērē. Bairo yu caátie caĩñarā ānirī yu Pacu yupure cũ caānierē caroaro jīcārō tũni catũgousaparā mujāā āniña. Bairi tunu yu cũā yu Pacu cũ caānājē cutiere bairoa yu caānājē cutiere catũgousaparā mujāā āniña —na īwī Jesús judío majārē.

³⁹ Bairo Jesús cũ caĩquetibujurijere tũgorā, judío majā puame preso jorica wiipũ cũ neāgamiwā tunu. Bairo Jesure judío majā preso jorica wiipũ na caneāgamiatacũārē, Jesús puame camasā capāārā watoa cũ jāā ĩā mácũā, apere puame na rutiweyocāmī.

⁴⁰ Tie bero, Jesús puame yua, Rio Jordán cawāmecutiya ape nũgōāpũ jāā jũgo tunucōā peñaāmī tunu. Bairo peña ácú yua, Juan cawāmecucũ cajũgoyepũ camasārē oco mena cũ cabautiza ānatōpũ jāā jũgo tuacōāwī Jesús.

⁴¹ Bairo to jāā catuaro, capāārā majũ camasā jāā ĩñarā etawā. Bairo etari, na puame atore bairo āmeo ĩbusuwā:

—Cariape majũ ĩnupī Juan Jesús cũ cabairijere, Dios cũ camasīrījē mena caroare átijēño ĩnoetimicũā. Āni, Jesús cũ cabaipee nipetirijere cariapea ĩ quetibujuyupi Juan —āmeo ĩbusuwā na majũ.

⁴² Tipare capāārā majūpua camasā Jesure cũ tũgousa jũgowā.

Muerte de Lázaro

11 Jicāũ añupĩ riayewai Lázaro cawāmecucu. Cũ puame Betania cawāmecuti macā macāacũ ami. Ti macāpu macāacō María, apeo cũ yao Marta cũa amo. ²Mai, cō, María, Lázaro yao puame marĩ Quetiupau Jesure cajutiñurijē mena cũ rupore capiopeorico amo. Bairo piopeori bero, cō poañapō mena cũ rupore capaareboporico amo. ³Bairi Lázaro yarā rōmirĩ puame atore bairo qũĩ quetijoyupa Jesure:

—Jāā Quetiupau, mu bapa Lázaro riā-jāñuñami —ĩ joyupa Jesure.

⁴Bairo cũ na cāiquetijoatajere tũgori, Jesús puame atore bairo jāā iwi:

—Atie Lázaro cũ cariaye cutiānie cũ riyasimajũcoao joroque caátipee mee niña. Dios cũ catutuarije camasārē yu caátĩ iñopee roque nigaro. Tunu bairoa yu, Dios macũ yu caátitutuānie cũārē na iñao joroque yu átigu, Lázaro cũ cariar-ije jũgori —jāā iwi Jesús.

⁵Mai, Jesús puame Martare, Marfare, bairi Lázaro cũārē camai majũ ami.

⁶Bairo Lázaro cũ cariarijere tũgomicũā, tunu puga rũmu cārō tipaure jāā jũgotu-acōāwĩ mai. ⁷Cabero atore bairo jāā iwi Jesús, jāā, cũ cabuerārē:

—Jito tunu Judea yepapu.

⁸Bairo cũ caĩrō, jāā cũ cabuerā puame atore bairo cũ jāā iwũ:

—Jāārē cabuei, yoápériya ti yepa macāāna murē ũtā rupaa mena na cawē-pajĩabujioata rũmu. Bairo to macāāna murē na caátaje caānimiatacũārē, ¿mu ágayati ti yepapu tunu?

⁹Bairo jāā caĩrō, Jesús puame jāā iwi:

—Merē marĩ masiña: Jicā umureco, puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā hora majũ cũgonucũā. Bairi umurecore marĩ caāñesēata, pugataricarō mano caroaro marĩ āñesēacōāña, muipu umureco macāacũ

cũ cabusuro jũgori. ¹⁰Bairāpuā, ñamirē marĩ caāñesēata, pugatarique nibujioro muipu umureco macāacũ cũ cabusuwoeto jũgori.

¹¹Bairo jāā ĩ quetibuju yaparo, atore bairo jāā ĩnemowĩ tunu:

—Marĩ bapa Lázaro puame cānii baiimi. Bairo cũ cacānimiatacũārē, cũ wācōũ águ yu átiya.

¹²Bairo cũ caĩrō tũgorā, jāā cũ cabuerā puame bairo cũ jāā iwũ:

—Jāā Quetiupau, ¿cacānirē bairo cũ cabaiata, cũ cacatinemopee āno to baicuti?

¹³Mai, Jesús puame Lázaro cũ cabaiyasicoatiere ĩgu, tore bairo jāā ĩmiwĩ. Bairo cũ caĩmiatācũārē, jāā cũ cabuerā puame, “‘Catirā marĩ cawũgoa cānirijē mena cānii baiimi Lázaro,’ marĩ ĩgu ĩcũmi Jesús,” jāā ĩ tũgoñacōāwũ.

¹⁴Bairo jāā catũgomasiētōĩ, Jesús puame atore bairo cariape jāā ĩ quetibujuwĩ:

—“Lázaro merē riacoayami,” ĩgu niña.

¹⁵Bairi Lázaro tupu yu caāmeriataje mena yu tũgoña useaniña. Mujāā puame tore bairo áti ĩnorĩcārōpu mujāā tũgousanucũā. Bairi Lázaro cariaatacu tupu marĩ ĩñarāróa —jāā iwi Jesús.

¹⁶Bairo Jesús, jāā cũ caĩrō tũgo, Tomás, apeyera Gemelo na caĩ wāmet-inucũ puame atore bairo jāā iwi:

—Jito, marĩ cũā cũ mena marĩ caria-ayasiro ĩurō.

Jesús, la resurrección y la vida

¹⁷Bairo topu etarā, jāā wiroñawũ: Merē Lázaro ānacũrē bapariacānacā rũmu netōñupā cũ rupauri āñajērē ũtā opepu na cacũrocaatato bero yua.

¹⁸Mai, Betania puame Jerusalén macā tuaca itia kilómetro cārō majũ etaricarō āmu. ¹⁹Capāārāpuā judío majā mena macāāna Martare, bairo Maríajāārē na ĩñarásupa, na yau cũ cariaro jũgori na tũgoña yapapuaeticōāto ĩrā. ²⁰Bairo

Jesús ti macāpu cū caetaatō tūgori, Marta puame jāā bocáo asúpo. Cō yao María puame wiipua tuacōāñupō.
²¹ Bairo Marta puame jāā bocári, atore bairo qūiŵō Jesure:

—Yū Quetiupau, jāātu mu caāmata, yu yau baiyasietibujioatacūmi.
²² Baiopua, yu masīña: Nipetirije mu cajenirijērē mu jogumi Dios. Āmepū cūārē mu cajenirōrē bairo átimasīñami Dios —qūiŵō Jesure.

²³ Bairo cō cairō, Jesús puame cō iŵi:

—Mu yau catitunucoagūmi tunu —cō iŵi Jesús.

²⁴ Bairo Jesús cō cū cairō, Marta puame atore bairo qūiŵō tunu:

—Yū masīña merē tiere. Nipetiro caricarā nemo na cacatitunurī rūmu, catusari rūmu caānopu cū cūā catitunugūmi —qūiŵō Jesure.

²⁵ Bairo cō cairō tūgo, Jesús puame bairo cō iŵi Martare tunu:

—Yua, yu āniña cariyasiricarārē cacatijūgon. Bairi nipetiro yūre catūgousarā ati yepapure cariacoana nimirācūā, caticōā ninucūgarāma.

²⁶ Tocānacāupua mai, cacatiāna, yūre catūgousarā cariacoana nimirācūā, caticōā nigarāma. ¿Cariape mu tūgoyati atore bairo mu yu caīquetibujurijere? —cō iŵi Jesús Martare.

²⁷ Bairo Jesús cō cū cairō tūgo, Marta puame atore bairo qūi yūwō:

—Yū Quetiupau, mūrē cariape majū yu tūgousaya. Mua, mu āniña Mesías, Dios macū. Dios cū cajou majū mu āniña. Mua, ati yepapu caatīpau na caīwoatu-jūgoyeticūrīcū majū mu āniña —qūiŵō Marta Jesure.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸ Alore bairo Jesure qūi busu yaparori bero yua, cō baio Mariare cō pijori yasioroaca cō ī quetibujuyupo:

—Marīrē cabuei atoa niñami. Bairi mūrē yu pijorotiami.

²⁹ Bairo Marta cō cairō tūgo, jicoquei wāmūnucā Jesure qūiñao atīcoasupo.

³⁰ Mai, Jesús puame macā tūnipu jāā jūgoānicōāwī. Ti macāpure jāā jāāetaepu mai. Marta jāārē cō cabocāetatapaupua jāā ānicōāwū. ³¹ Bairo Marta cō cō cairō, tāmuri wāmūnucārī na wiire witi atīcoasupo María, Jesutu acó. Bairo tāmuri cō cawitiātō iñarā, judío majā cō ya wiipu cōjāārē na tūgoña yapapuaeticōāto irā, caīñarātana puame cō usacoásuparā. “María cō yau masā opepu otio acó baiomo,” ī tūgoñarī cō usacoásuparā.

³² Bairo María atī, Jesús cū caānopu etari, Jesús rupori tūpu cō rupopaturī mena etanumuo etawō. Bairo etari, María qūiŵō Jesure:

—Yū Quetiupau, jāātu mu caāmata, yu yau baiyasietibujioatacūmi.

³³ Bairo María, judío majā cō mena caatīatana cūā na caotiro iñarī, Jesús puame cū yeripu butioro na tūgoñamairī yapapujāñuwī. ³⁴ Bairo tūgoña yapapuari, bairo na ī jēniñawī:

—¿Noopu Lázaro rupauri ānajērē mujāā rocarī?

Bairo qūiŵā na puame:

—Jāā Quetiupau, marī iñaatō ti masā opepu.

³⁵ Bairo na cairō, Jesús puame butioro otiwī. ³⁶ Bairo Jesús butioro cū caotiro iñarā, judío majā puame bairo na majū āmeo iŵā:

—Iñañijate. ¡Nocārō butioro majū cū cū maimiñuparī Lázaro ānacūrē Jesús!

³⁷ Bairo na cairō, judío majā mena macāāna jīcāārā na majū bairo āmeo iŵā:

—Āni Jesús, cacaapee iñāetacu cūārē cacatiocōārīcū nimicūā, ¿dopēi jīcā wāme ūno Lázaro ānacūrē cū juátinemo masīētibujioyupari? —āmeo iŵā jīcāārā judío majā.

Resurrección de Lázaro

³⁸ Tunu Jesús puame bairo na caámeo itoye, cū yeripu batioro tūgoñarī, Lázaro ānacū masā opetuacapu ámí. Mai, Lázaro ānacū masā ope puame ūtā opepu āmu. Bairi tunu ūtā tii mena ti ope biaricaro cūgowu.

³⁹ Bairo īwī yua Jesús puame:

—Masā ope ūtā tii biaricatiire newoya.

Bairo Jesús cū caĩrō tūgo, Marta, Lázaro cabaiyasiatacu ānacū yao puame atore bairo qūiwō Jesure:

—Yū Quetiupau, merē baparičanacā rūmu majū netōcoaya. Toreto, merē roro majū ūnijucoato.

⁴⁰ Bairo cūrē cō caĩrō tūgo, Jesús puame atore bairo cō īwī Martare:

—Merē mu yū quetibujupū: “Cari-ape yū mu catūgousaata, Dios caroa camasārē cū caátī īnorijērē miñago,” mu ñiapū —cō īwī.

⁴¹ Bairo Jesús Martare cō cū caĩ yaparoro, Lázaro ānacū masa ope ūtā tii biaricatiire pāwocōāwā yua. Bairo na capāworo īnarī, Jesús puame ūmurecōopu īnamugōjori, atore bairo Diopure qūi jēniwī:

—Caacu, yū mena mu ñujāñuñā. Tocānacāni yū cajēnirō yū mu tūgocōāñā.

⁴² Yū masīña merē: tocānacāni yū mu tūgonucūñā. Bairi tunu ānoa camasā caāna jūgori bairo ñiña: “Cariapea ānia niñami Dios cū cajou majū,” na Íáto ī, bairo mu ñiña —qūiwī Jesús cū Pacu Diopure.

⁴³ Bairo Diopure qūi jēni yaparori bero, Jesús puame busurique tutuaro mena atore bairo īwī:

—¡Lázaro, witiasá topure!

⁴⁴ Bairo Jesús cū caĩrō, cariyasiricu puame ti masā opepure witicoamí. Cū wāmorī cū rūpori cūa juti mena na caduruaricu witiamí. Tunu bairoa cū rūpoa cūrē juti asero mena paumarīcū

witiamí. Bairo cū cawitiató, Jesús, bairo na īwī:

—Cū ōwāña, cū caámasīparore bairo īrā —na īwī Jesús.

Conspiración para arrestar a Jesús

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Bairo Jesús cū caátiere īnarī, capāārā judío majā Maríajārē cabapacutirátana, Jesús cū caátī īnoatajere caññaatana cū tūgousajūgowā. ⁴⁶ Bairo na catūgousamiatacūārē, aperā jīcāārā puame fariseo majārē na īnarásupa. Bairo na īnarátī yua, nipetirije Jesús cū caátijatjere na quetibujuyupa. ⁴⁷ Bairo na caīquetibujurijere tūgori, fariseo majā sacerdote majā quetiuparā cūa nipetirā neñañuparā Junta Suprema na caĩrōpu. Topu neñarī, atore bairo īñuparā:

—¿Dope bairo cū mena marī ánaati? Cū, caūmu capee majū caroa áti īnorīqūērē na áti īnoū átiyami camasārē. ⁴⁸ Cūrē, bairoa marī caátitroticōāmata, capāārā camasā cū jetore cū tūgopaje usagarāma. Bairi tunu Roma macāāna carotirā marī tūpu atīri, marī ñubuerica wii templo wiire átiyasio rocacōāgarāma. Tunu bairoa marī nipetiro ati yepa caāna cūrē marī pajiāre peyocoagarāma —āmeo ī busuyuparā na caneñarōpu.

⁴⁹ Mai, na mena macāācū jīcāū Caifás cawāmecucu ti cūmarē sacerdote majā quetiupau caācū puame bairo na īñupū:

—Mujāā, catūgoñarīqūē mána majū mujāā āniña. ⁵⁰ Bairoa tunu mujāā atore bairo mujāā ī tūgoñāētiñati: “Nipe-tiro marī camasārē aperā na capajīā repeyoparo ūnorēā, jīcāūā caūmu jeto cū cariaro roque ñubujioro,” ¿mujāā ī tūgoñāetimajūcōāñati?

⁵¹ Mai, Caifás puame atore bairo cū caīyaparoata, cū majūā cū catūgoñarō mee bairo īñupū. Ti cūmarē sacerdote majā quetiupau cū caānoi, Dios puame,

“Bairo iña,” iñiqũerẽ cũ catũgoñarĩqũe joro jũgori bairo iñupũ. Jesús, judío majã na carorije wapare netõgu, ti yepa macãanarẽ na cũ caribojapeere iğu, bairo iñupũ. ⁵²Bairi tunu Jesús judío majã na carorije wapa jeto meerẽ cũ canetõbojapeere bairo iñupũ. Nipetiro aperã ati yepa macãana caábataricarã Dios yarã cũ pũnaa caãniparã cũarẽ na cũ canetõpeere iğu iñupũ Caifás sacerdote majã quetiupau. ⁵³Bairo Junta Suprema na caĩrõpu na caneñabusuri rũmua, Jesure cũ na capajĩarocapeere ãmeo busupẽni weyocõañuparã fariseo majã bairi sacerdote majã quetiuparã mena.

⁵⁴Bairi yua, Jesús puame cũ na capajĩagarijere masĩrĩ, baujaro judío majã quetiuparã na caãnopure ãniñesẽãemi yua. Bairi Jesús Judea yepa caãnimiatacu jãã cũ cabuerã mena jicãpau desierto tuaca macã, Efraín cawãmecuti macãpu jãã jũgoetawĩ. Bairo ti macãpu jãã cũ cabuerã mena etari, ti macãpu jãã jũgoãnicõawĩ Jesús.

⁵⁵Bairo Jesús ti macãpu jãã cũ cajũgoãno, merẽ petoaca rusawu judío majã bose rũmu Pascua caetaparo. Bairo ti rũmu caetaparo jũgoye nipe-tiro judío majã Jerusalén macãpu jeto áamá. Caroarã nigarã Dios cũ caĩñajoro, na caátinucũrõrẽ bairo átigarã ásuparã. ⁵⁶Bairo bairã, judío majã quetiuparã puame Jesure cũ macã ñesẽañuparã, cũ ñerĩ cũ preso jogarã. Bairo cũ macã ñesẽañĩ, tocãnacãũpurea templo wiipu na jëniñamacã ñesẽañuparã. Atore bairo iñuparã:

—¿Dope mujãã ĩ tũgoñañati? ¿Jesús cũã ati bose rũmurẽ cũ etauati, o cũ etaecuati ato? —na ĩ jëniñañuparã.

⁵⁷Mai, judío majã aperã sacerdote majã quetiuparã cũã ni jicãũ ũcũ Jesure cũ caetarije quetire cũ catũgoata, “Jicoquei cariape cũ quetibujáto,” ĩ

roti cũñuparã, bairo na caĩquetibujaro Jesure cũ ñe masĩgarã yua.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

12 Jicã wãmo peti jicã pẽnirõ cãnacã rũmu Pascua bose rũmu caetaparo jũgoye, Jesús Betania macãpu jãã jũgoámĩ. Ti macãpu cariyasiricure cũ cacatioricu Lázaro tupu jãã jũgoámĩ. ²Topu, cũ cacatioricu Lázarojãã ya wiipu jãã jũgo ugarique ugawã, Jesure butiro qũiroarã. Mai, Marta puame jããrẽ ugarique batoo ámo. Lázaro puamea jãã menarẽ mesapu ugarui ámi. ³Bairo jãã caugaruiro, María puame nardo caroa cajutiñurijẽ cawapa pacarije paio trescientos gramos majũrẽ jeamó. Bairo jeatĩri, Jesús ruporire piopeowõ. Bairo áti yaparo, cõ poañapõ mena pare bopowõ. Bairo cõ caáto, nipetiro ti wii pupeapu jutiñu bijapeticoapu yua. ⁴Bairo Jesure cõ caátiere iña, Judas Iscariote, jãã mena macãacũ, Jesure cabero cabusujãbuitirocapau puame bairo iwi:

⁵—¿Dopẽio tie cawapa pacarijere trescientos denario moneda tiiri majũ nuniwapatari, cabopacarãrẽ na cõ juápeyupari? —ĩwĩ Judas jãã mena macãacũ puame.

⁶Mai, Judas puame cabopacarãrẽ caĩñamai ũcũ meena, tore bairo ĩ busuwĩ. Cajeruti jeyanucũrĩ majõcu ãnirĩ bairo iwi. Mai, cũ, Judas puame jãã yaye dinero cajãñarĩ poare caĩñaricãnũgõbojau ãmi. Bairo caácu nimicũã, ti poa macããjẽrẽ jericawori cũ majũ cũ caborijere cawapatinucũ ãnirĩ, tore bairo iwi. ⁷Bairo Judas cũ caĩrõ, Jesús puame qũĩwĩ:

—Patowãcõrõ cõ ĩ busupajũgoeticõãña. Atio carõmio puame yu rupauri caãnipeere caroaro átijũgoyeticũõ átiyamo tie cajutiñurijẽ mena.

⁸Cabopacarā roquere tocānacānia na mujāā iñacōā ninucūgarā, mujāā watoa na caāno. Yū puame roque tocānacānia mujāā mena yū āmerīgu —qūīwī Jesús Judare yua.

Conspiración contra Lázaro

⁹Capāārā judío majā mena macāāna masiñupā Betania macāpu Jesús jāā cū cajūgoānierē. Torenā, butiōro Jesure cañāgarā ānirī, ti macāpu jāā iñarā etawā. Bairi Jesús jeto meerē cañāgarā ānirī etawā. Lázaro cariyasiricu ānacūrē Jesús cū cacatioricu cūārē iñagarā, topu etawā. ¹⁰⁻¹¹Mai, sacerdote majā quetiuparā puame, “Cū, cariaricure Jesús cū cacatio iñorīqūrē cañāricārā ānirī capāārā judío majā marīrē ricawatiri, Jesús puamerē cū tūgousarā ātiyama,” āmeo iñuparā. Bairo īrī yua, Lázaro cūārē cū pajīā rocacōāgayuparā.

Jesús entra en Jerusalén

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹²Mai, ti watoa caāno, capāārā camasā Jerusalēpu ásúpa, Pascua bose rūmu netōrāna. Bairi ti rūmu busuri rūmu caāno merē masiñupā Jesús ti macārē cū caetapeere. ¹³Bairo cū caetapeere camasīrā ānirī yua, peepū ūnie carupaño querire pajure jeri, Jesure cū bocāwā. Bairo cū bocārāna, atore bairo ī basa awajabusu useanipeowā:

—¡Nocārō to ñumajücōāñati! ¡Nocārō cañuu majūrē Dios cū catutuarije mena marī cū cajoure cū marī basapeoto! ¡Nocārō cañuu Israel macāāna Quetiupau Rey majūrē cū marī basapeoto!

¹⁴Jesús puame burrore bocāetari cū buipu pesari ámī Jerusalēpu. Mai, Dios ya tutipu cūārē torea bairo cū cabaipere ī quetibujuyupa:

¹⁵“Tūgoña uwieticōāña mujāā Sión macā macāāna. Iñañijate.

Mujāā Quetiupau Rey burro buipu pesari atiyami,” ī quetibujū woatuyupa Dios ya tutipu.

¹⁶Mai, cañijūgoro jāā, cū cabuerā, jāā tūgomasiēpū tore bairo ī quetibujuriquere. Cabero, Jesús riari bero umurecōopu cū cawāmuátó beropu roque, nipetirije Jesús cū cabaipere na cawoatujūgoyetiriquere jāā masiwū. “Jesús cū cabaipere ī quetibujurā bairo ī woatuyupa,” jāā ī tūgoñamasiwū.

¹⁷Mai, Jesús Lázaro masā opepu caācūrē cū cacatioro cañāricārā puame tie nipetiro na cañāriqūrē na quetibujū netōrā āma camasārē. ¹⁸Bairi nipetiro camasā Jesure cū bócarásúpa. Jesús, ti wāme catorique caroare cū caāti iñorīqūrē na caquetibujuro jūgori cū bócarásúpa. ¹⁹Aperā fariseo majā puame atore bairo āmeo iñuparā:

—Merē mujāā masīña: Tore bairo na cañījērē marī caēñotaeticōāta, dope marī āti masiētigarā. Iñañijate. ¡Nipetiro camasā cū jetore tūgousarā ātiyama! —āmeo iñuparā fariseo majā.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰Jerusalēpu cabose rūmu netōrātana mena macāāna cūā āñupā jīcāārā griego majā. Bairi na cūā ti bose rūmu caāno Diore cañroaratāna āñupā. ²¹Bairi na puame Jesure cañāgarā ānirī, Felipe tupu etawā. Mai, Felipe puame Galilea yepa jīcā macā Betsaida macāācū āmi. Bairi na puame butiōro atore bairo Felipe qūīwā:

—Jesure butiōro cū jāā iñagaya.

²²Bairo cū na cañrō tūgo, Felipe, Andrés puamerē cū quetibujūámī. Bairi na pugarāpu Jesure cū quetibujura etawā. ²³Bairo cū na cañquetibujuro tūgo, Jesús puame atore bairo jāā īwī:

—Merē petoaca cōñacoatīya yū, Camasā Jūgocure yū na capājīārocaro bero caānimiatacūrē yū cacatitunu wāmuápáro umurecōo buipu nocārō

caroaro caānopu. ²⁴ Cariape majū mujāā yu quetibujuya: Trigo apea ūnorē űerī pupeapu marī caotero bero, tie oterique boaweri caputieticōāta, bairica majū rīca jomasīētīgaro. Bairopua, űerī pupeapu marī caotero bero, tie oterique boaweri caputiata roquere, caroa capee majū rīcacutinucūña. ²⁵ Bairi tunu Diore caboena ānirī, ati yepa macāājē jeto butioro mujāā caugaripea īnacōāninucūata, cayasiparē bairo mujāā tuagarā. Bairi ati yepa macāājē carorijere mujāā caboeticōāta roque, Dios mena caānicōāninucūparā mujāā ānigarā. ²⁶ Bairi noo caborā yu caquetibujurijere catūgousagarā na tūgopaje usaāto yu yayere, yu paabojari majārē bairo na caānigaata. Tore bairo na caāpata, na cūā yu caānopure ānigarāma. Bairi yu caquetibujurore bairo tūgousari caroaro caāticōānarē yu Pacu Dios puame na īnamairī caroare na jogumi —jāā ī quetibujuwī Jesús.

Jesús anuncia su muerte

²⁷ Bairi jāā ī quetibuju yaparo, bairo jāā īwī Jesús: “¡Āmea butioro majū yu yeripu yu tūgoña yapapuaya! ¿Bairi, nopē bairo Diore cū űi jēnicuti? ‘Caacu popiye yu baio joroque cabaípee to baiticōāto,’ cū űi jēnietigu. Bairi Diore cū űi jēnietigu, itorecūna popiye yu catāmuorījē jūgori ati yepa macāāna na carorije wapare netōū acū yu apú!” jāā īwī Jesús.

²⁸ Ī yaparo, atore bairo qūī jēniwī Diopure: “Caacu, āmerē mu catutuarije puamerē camasārē na īñoña,” qūī jēniwī Jesús.

Bairi cū caījēnirō, űmurecōopu atore bairo ī busuocajowu: “Merē yu catutuarije caroa āti īnorīqūērē camasārē na yu āti īnonucūña. Bairi tunu yu catutuarije caroa mena camasārē na yu āti īnonemogu tunu,” ī busuocajowu jōbuipu.

²⁹ Camasā, cūtu catūgoāna puame bairo caībusuocajorijere tūgori, bairo īwā:

—Bupore bairo ocajoapu.

Aperā camasā jīcāārā bairo īwā:

—Diotu macāācū āngel Jesús mena busuroyaami —īwā.

³⁰ Bairi na caīrō tūgo, Jesús puame bairo na īwī:

—Yu yaye macāājē rotie meerē bairo ī busuami Dios. Mujāā yaye macāājē rotie majū roquere bairo ī busuami.

³¹ Bairi tunu merē āmea űiña Dios ati yepa macāāna nipetiro camasārē cū caīñabeseri rūmu. Bairi wātī ati yepa quetiupau cūārē āmea Dios cū ro-cacōāgumi yua. ³² Bairi tunu yucupāipu yu papuaturi yu na canemugōnucōrō jūgori, ati yepa macāāna capāārā na carorije wapare netōrī, yu yarā jeto na ānio joroque na yu ātigu —jāā ī quetibujuwī Jesús.

³³ Bairi Jesús cū caīrījērē cū tūgomasīata, bairo yucupāipu cū na capaparo cū carīápeere quetibujugu īmiwī. ³⁴ Camasā puame bairo cū caīquetibujurijere tūgorā, atore bairo qūīwā Jesure:

—Dios ya tutipu na cawoaturiquere camasā jāā na caquetibujaro atore bairo jeto jāā tūgonucūña: Mesías Dios cū cajou tocānacā rūmu cacaticōāninucū nīgumi. ¿Nopē mu puame, “Dios cū cajou Camasā Jūgocu puame yucupāipu yu na capapuarocarō yu riacoagu,” miñati? ¿Bairi űi puame cū ānicuti cū, camasā Jūgocure bairo caācū? —qūī jēniñawā camasā Jesure.

³⁵ Bairi camasā cū na caīrō tūgo, Jesús puame atore bairo na īwī:

—Mujāā mena mai ati yepapu ācū, yua, yu āniña ati yepa macāāna canaitīārōpu caānarē bairo caānarē cajīñawoauere bairo caācu majū. Baiřua, yoaro majū mujāā mena yu āmerigu. Bairi mujāā mena yu caāno

mai, yu caquetibujurijere caroaro yu tũgousaya, roro jãã tãmuore, írã. Bairi merẽ mujãã masiña: Camasã ñami canaitiãrõpu jĩnawoena áná, “Cariape jãã áná,” i masiẽtĩnama. ³⁶ Bairi yu, cajĩnawoure bairo caãcũ, mujãã mena mai yu caãno iĩnarĩ, caroaro majũ yu tũgousaya. Canaitiãrõpu caãnarẽ bairo mujãã caãmeriparore bairo írã, caroaro cariape yu caquetibujurijere yu tũgousaya —na iwi Jesús camasãrẽ.

Bairo na i quetibuju yaparo, aperopu na rutiweyocoámí Jesús yua.

Por qué los judíos no creían en Jesús

³⁷ Bairo Jesús puame nocãrõ caroa Dios yaye áti iĩnorĩquẽrẽ na caĩnarõ, na cũ caáti iĩnomiatacũãrẽ, judío majã puame, “Cariape caroare marĩ áti iĩnou átiyami,” qũĩ tũgousaema Jesure. ³⁸ Bairi profeta Isaías ãnacũ Dios ya tutipũ cũ cawoaquetibujucũrĩcãrõrẽ bairo bai etawu yua. Mai, profeta Isaías ãnacũ puame Dios ya tutipũ atore bairo i woatujũgoyeticũnupĩ:

“Dios, jãã Quetiupau, jãã caquetibujurijere, noa ùna tiere tũgousaetiyama. Bairi tunu mu yaye caroa áti iĩnorĩquẽrẽ iĩnamajucõãmirãcũã, cariape jãã tũgousaetiyama,” i woatuyupi.

³⁹ Bairi camasã profeta Isaías ãnacũ cũ caĩwoaquetibujuricarore bairo Jesús cũ caquetibujurijere cũ tũgousagaema. Tunu profeta Isaías ãnacũ apepaupu cũãrẽ atore bairo i woatu quetibujucũñañupĩ:

⁴⁰ “Cacaapee cũgorã nimirãcũã, di rũmu ùno caroa Dios cũ caáti iĩnorijẽrẽ na iĩnamasiẽtĩõ joroque na átigumi.

Ati poa macããna na yeripu catũgoñamasĩgaetoi, cacaapee cũgorã nimirãcũã, cũ caátiere na iĩnamasiẽtĩõ joroque na átigumi.

Tunu bairoa caãmoo cũgorã nimirãcũã, cũ yaye quetire na tũgomasiẽtĩõ joroque na átigumi.

Na yeripure tũgoñamasĩẽtĩĩnama na cũ caquetibujugamirĩjẽrẽ.

Bairi, ‘Jãã mu netõwã,’ iẽtĩnucũĩnama Diore,” i quetibujuyupi Isaías ãnacũ.

⁴¹ Mai, Isaías ãnacũ puame tore bairo cũ caĩwoaturijere merẽ iĩñañupĩ Dios cũ catutuarije mena ati yepapu Jesús cũ cabaipere. Bairo Jesús cũ cabaipere caĩnarĩcũ ãnirĩ tore bairo quetibujuyupi.

⁴² Bairo Jesure cũ na catũgousaetimi-atacũãrẽ, capããrãpu judío majã mena macããna cũ caquetibujurijere tũgousawã. Bairi tunu jĩcããrã judío majã quetiuparã caãnimajũrã cũã Jesús cũ caquetibujurijere cũ tũgousawã. Bairo Jesure cũ tũgousamirãcũã, fariseo majãrẽ uwiri, baujaro, “Jesure catũgousarã jãã ãniña,” iẽma. “Bairo marĩ caĩata, sinagoga ñubuerica wiiripu marĩ caãno fariseo majã marĩ acuwiyorema,” írã, baujaro Jesure cũ na catũgousarijere bai iĩnogaema. ⁴³ Mai, na puame Dios butioro na cũ caĩñajesopee ùnorẽã, butioro camasã puame narẽ na caĩroaro bowã. Bairi Jesús puamerẽ baujaro tũgousagaema.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

⁴⁴ Bairo jãã i quetibuju yaparo, Jesús puame busurique tutuaro mena atore bairo iwi: “Ni jĩcãũ ùcũ yu caquetibujurijere catũgousau puame, yu jeto merẽ tũgousau átiyami. Yure cajoricu yu Pacu Dios cũãrẽ cũ tũgousau átiyami. ⁴⁵ Bairi tunu ni jĩcãũ ùcũ yure caĩñanucũbugou yu jeto meerẽ iĩnanucũbugou átiyami. Bairi yure cajoricu yu Pacu Dios cũãrẽ caĩñanucũbugoure bairo ácu baiyami. ⁴⁶ Yua, yu ãniña camasãrẽ canaitiãrõpu caãnarẽ cajĩnawoure bairo caátiatácu ati yepapure. Bairi yu caquetibujurijere catũgousarã puame canaitiãrõpu caãnarẽ bairo roro átiãmerigarãma. ⁴⁷ Bairi yu caquetibujurijere tũgocõãmirãcũã, yu caquetibujurore bairo caãperãrẽ popiye

na baio joroque na átiacú mee yu apú. Bairi tunu ati yepa macāāna camasārē yu majūā na átirei acú mee yu baiwu. Na carorije wapa roquere ati yepa macāāna camasārē na netōū ácu yu baiwu. ⁴⁸Bairo yure boetiri, yu caquetibujurijere catūgousagaenarē carepau merē nicōāñami. Bairi atie mujāā yu caquetibujurijere na catūgousagaetie wapa jūgori popiye na baio joroque na átigumi camasārē Dios, cū cañābeseri rūmu catusari rūmu caño yua. ⁴⁹Yu puame yu majūā yu catūgoñarijē mena mee busuri mujāā yu quetibujunucūña. Yu Pacu Dios yure ati yepapu cajoricu puame roque yu cañpeere, yu caátipee cūārē yu átiroticūwī. ⁵⁰Bairi yu masīña baipua yu Pacu Dios yu cū caátiroticūñiqūērē: Camasā yeri capetietiere na cacūgomasi-parore bairo ī, tore bairo yu quetibuju rotijowī. Bairi yu cañrījē puame yu majūā yu cañrījē mee niña. Yu Pacu cū caquetibujurotjoricarore bairo jeto roque cariape ñi quetibujunucūña,” jāā ī quetibujuwī Jesús.

Jesús lava los pies de sus discípulos

13 Judío majā bose rūmu Pascua caetaparo, jicā rūmua rusawu merē. Cū pacu cū cacūricā rūmu caetaro, jāārē pitiri cū pacu Dios tūpu átí cū cañniápérese masicōāwī merē Jesús. Bairi ati yepa macāāna marī cū yarārē marī maimajūcōāwī Jesús. Bairo jeto marī maicōā ninucūgumi tocānacā rūmua.

²⁻⁴Bairi merē Judas, Simón Iscariote macūrē cū yeripu wātī cū jācōā bauwī, Jesure cū cabusujābuitirocamasīparore bairo ī. Bairi Jesús puame masicōāwī, Dios cū carotijoricu ānirī. Tunu bairoa Dios tūpua cū catunuápée cūārē masicōāwī Jesús. Bairi cū pacu Dios puame nipetirije rotimasīñiqūērē cū joyupi Jesure. Bairi jāā jīcārō mesapu caugaruimiatacu, Jesús puame

wāmūnucāwī. Bairo wāmūnucārī, cū jutiro cabui macāātōrē tuwe cūcōāwī. Bairo áti yaparo, juti aserore neátiri, tore cū isitawēpu nejiyatuwī Jesús. ⁵Bairo áti yaparo, ocore jotu bapapu waapiojāwī. Bairo átiri, jāā, cū cabuerā rāporire cosejūgowī Jesús. Bairo cose yaparori bero, jutii asero cū isitawēpu cū capajūātuatato mena jāā rāporire parebopowī Jesús.

⁶Simón Pedro puame cū rāporire Jesús cū, cū cacosegaro, bairo qūiwī:

—Yu Quetiupau, ¿yu cūārē yu rāporire mu coseiáti?

⁷Bairo Simón Pedro cū cañrō tūgo, Jesús puame bairo qūiwī:

—Āmeacā bairo mu yu caátigarijere mu tūgoña masīñtīña mai. Caberopu tiere mu tūgoña masīgu yua —qūiwī.

⁸Pedro puame bairo Jesús cū cañrō tūgo, bairo qūiwī:

—¡Yua, yu rāporire mu yu cose rotietimajūcōāgu!

Bairo cū cañrō, Jesús puame bairo qūiwī Pedrorē:

—Bairo mu yu cacoseeticōāta, mua, yu yarā mena macāācūrē bairo mu āmerīgu.

⁹Jesús bairo cū cañrō tūgo, bairo qūiwī Simón Pedro puame:

—Yu Quetiupau, toroque yu rāpori jettore coseeticōāña. ¡Bairi yu wāmorī, yu rupoā cūārē yu cosepeyocōāña yua! —qūiwī Pedro Jesure.

¹⁰Bairo cū cañmiatacūārē, Jesús puame bairo qūīnemowī tunu:

—Āmeacā merē caroaro caugueri usacosere yaparoatana marī caāmata, nairōācā usanemoa maninucūña, merē caroaro nipetiro rupau caugueri mána ānirī. Bairi marī rāpori jettore marī cacosenemopee niña. Bairāpua, carorije cawapa mána, caugueri mánarē bairo caāna mujāā āniña. Bairo cabairā nimirācūā, bairāpua nipetiro

tocānacāpua bairo mujāā āmerīña —qūiwī.

¹¹ Mai, “Bairāpua, nipetiro tocānacāpua caugueri mánarē bairo mee mujāā āniña,” jāā cū caīata, cūrē cabusujābuitirocapaure cū masīrī, bairo jāā īwī Jesús.

¹² Bairo jāā, cū cabuerā rporire cose yaparo, cabuimacāātō jutiro cū cawecūatatore nejāñawī tunu Jesús. Bairo áti yaparo, mesapū ruiwī jāā mena. Bairo etanumurī bero, atore bairo jāā ī jēniñawī Jesús:

—¿Mujāā masīñati dope īgu mujāā rporire yu coseupari? ¹³ Mujāā puame yure, jāārē Cabuei, jāā Quetiupau, yu mujāā ī piinucūña. Bairo yure ī pi-irā, cariapea īrā yu mujāā īnucūña. Cūā yu āniña baipua. ¹⁴ Bairi yu puame jāārē Cabuei, jāā Quetiupau, mujāā caīpiinucū puame, mujāā rporire yu cose yaparoya merē. Bairi mujāā cūā torea bairo mujāā majū mujāā rporire caāmeo coseparā mujāā āniña tocānacāpua. ¹⁵ Bairi mujāārē ati wāmerē mujāā yu áti īñoña, mujāā cūā tore bairo mujāā caāmeo átinucūparore bairo ī yua. ¹⁶ Cariape mujāā nī quetibujaya: Ni jīcāū ūcū cū quetiupaure capaabojari majōcu cū quetiupau netōrō āmerīñami. Bairoa tunu ni jīcāū ūcū cajoecoū puame cūrē cajoricu netōrō āmerīñami. ¹⁷ Bairo yu caīquetibujurijere tūgousari caroaro mujāā caátī āmata, caroaro useanirīqūē mena mujāā ānimasīgarā.

¹⁸ “Baipua, mujāā nipetirārē, ‘Bairo mujāā baigarā,’ ī busu mee mujāā nīña. Yu puame roque merē yu masīña yu cabesericarā mujāā caānierē. Bairi Dios ya tutipū na caīwoatuquetibujū jūgoyet-icūrīcārōrē bairo baigaro. Atoore bairo ī woatu quetibujuyupa: ‘Yu mena caugarui nimicūā, yure catei yu wapacu majū tuagumi,’ ī woatuyupa. ¹⁹ Bairi merē mujāārē cariape mujāā quetibujū weyojūgoyeticū nīña. Bairi mujāā yu

caquetibujurore bairo cabairo īñarā yua, ‘Dios cū cajoricu majū nīñami,’ yu mujāā īgarā yua. ²⁰ Cariape mujāārē nī quetibujaya: Ni jīcāū ūcū yu caquetibujurotjoure catūgousau ūcū puame yure catūgousaure bairo nīñami. Bairi tunu ni jīcāū ūcū yu caquetibujurijere catūgousau puame yure cajoricu cūārē catūgousaure bairo nīñami,” jāā ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē yua.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Bairo jāā ī quetibujū yaparo, Jesús puame butiuro tūgoñarīqūē pairi cariapea jāā quetibujucōāwī cū cabaipere. Atoore bairo jāā īwī:

—Cariape majū mujāārē nī quetibujaya: Mujāā mena macāācū jīcāū roro yure ī busujābuitirocagumi.

²² Bairo Jesús jāā cū caīrō tūgori, jāā cū cabuerā puame jāā majū tocānacāpua, jāā āmeo īña maniapū. “Cūrē ī īmi Jesús,” jāā ī masīēpū. ²³ Mai, yu puame Jesús butiuro cū caīñamai majū yu āmu. Bairi yu mena Jesús puame cū cabusunemopee āmu, jāā caugaruiāni-toye mai, cū cabaipere. ²⁴ Bairi Pedro puame yure īñarīqūē mena yasioroa yu quetibujū jowī: “Noa na caátipeere tore bairo qūñati,” qūī jēniñáto ī, tore bairo ámi Pedro. ²⁵ Bairo cū caátimasīōrījērē īñarī, yu puame cūta jāñurī etanēcārī atore bairo cū nī jēniñawū Jesure:

—Yu Quetiupau, ¿nī majū cū āniñati?

²⁶ Jesús puame bairo cū yu caījēniñarō, atore bairo nīwī:

—Pan yosenerī yu canuni puame cū majū nigumi.

Bairo jāā ī quetibujū yaparo, Jesús tocārōā yua cū pāārē yosenunijowī Judas Simón Iscariote macūrē. ²⁷ Bairo pāārē cū cañerō bero, Judas yeripū wātī

merē nicōāñupī. Bairo cū cabairo ñña, tocārōā Jesús puame bairo qūīwī yua:

—Bairo mū caátigarijere tāmuriā áticōāña.

²⁸ Bairo Jesús cū cairō, jāā cū cabuerā mesapu caugaruiatana, jīcāū ūcū puamena, “Bairo Jesús īgu ññami,” jāā ī tūgoña masīēpū, tiere tūgorā. ²⁹ Mai, Judas puame jāā yaye dinero cajāñari poare caññacāñgōbojari majōcu āmi. Bairi atore bairo jīcārā jāā mena macāāna ī tūgoñacōāwā: “‘Bose rūmu macāājē rotie mū wapati ápá,’ qūīgu īatacūmi, o ‘Apeye ūnie wapatiri cabopacarārē na nunijā,’ īgu īatacūmi,” jāā ī tūgoñacōāwū jāā puame.

³⁰ Mai, Judas puame Jesús pāārē cū, cū cayosenunirō beroaca, jicoquei witi-coámī merē yua. Bairo cū cawitiátīpau merē ñamipū āmu.

El nuevo mandamiento

³¹ Judas cū cawitiatato bero, Jesús puame bairo jāā īwī yua:

—Ámea Dios macū yu caānierē, yu, Camasā Jūgocu, yu áti ñnogu. Bairi Dios puame yu jūgori nocārō cū catutuarije caroare áti ñnogumi camasārē. ³² Yu, Camasā Jūgocu nocārō yu catutuarije yu caāti ñnoata, yu Pacu Dios cūā jāā catutuānierē ñnogumi. Tāmuriā tore bairo áti ñnogumi Dios cū camasirijērē. ³³ Yu yarā, yu pūnaarē bairo caāna yoaro mujāā mena yu tuaetigu ati yepapure. Bairo mujāā yu caaweyoro bero, mujāā puame butiuro yu mujāā macāmigarā. Bairi mujāā ñinemoña tunu, judío majārē na yu caīquetibujuatatorea bairo ñi quetibujugu: Yure mujāā macāmigarā. Bairo yu macāmīrācūā, yu caátīpaupure caetamasīēna ānirī, yu mujāā bócaetigarā. ³⁴ Bairi atie cawāma wāmerē mujāā yu átiroti cūña: Mujāā majū tocānacāūpua mujāā āmeo maicōā ninucūwā. Bairi yu,

mujāārē yu camairōrēā bairo mujāā cūā tocānacāūpurea āmeo maicōāña. ³⁵ Bairi tocānacāūpurea mujāā caāmeomairō ññarā, nipetiro camasā mujāārē, “Na roque Jesús cū cabuerā majū ññama,” mujāā ī ññagarāma —jāā īwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Bairo Jesús cū caīquetibujuro bero, Simón Pedro atore bairo qūī jēññawī:

—Yu Quetiupau, ¿noopu águ, tore bairo mi quetibujuyati jāārē?

Jesús puame atore bairo qūī ywī:

—Mua, noo yu caátópure yu mū usamasīētīgu mai. Caberopu roque yu tupu mū ámasīgu.

³⁷ Bairo cū cairō tūgo, Pedro puame atore bairo qūīwī:

—Yu Quetiupau, ¿dopēī āmerē mai mū yu usamasīētībujiocuti? ¡Cotericaró mano mū cariparo ūnorēā, yu puame roque yu riamasīña! —qūīwī Pedro Jesure.

³⁸ Bairo Pedro cū cairō, Jesús puame bairo qūīwī:

—¿Cariapea cotericaró mano yu jūgori mū riagayati? Bairi murē cariapea ñña: Ábocu cū capiiparo jūgoye, itiani majū, “Cū yu masīētīña Jesure,” yu mitogu.

Jesús, el camino al Padre

14 “Yu yarā, tūgoñarīqūē paeticōāña. Dios mena tūgoñatutuari yu mena cūārē tūgoñatutuacōāña. ² Yu Pacu cū caāno umurecōopure ānapauri capee majū ñña. Yu Pacu tupu ānimasīrīqūē caāmerīcōāta, ‘Mujāā caānipapure mujāā yu qūēnojūgoyetibojau áya,’ mujāā ñietibujioricu. ³ Bairi mai, yu puame mujāā caānipapau roto mujāā qūēnobojaū ácu yu baiya. Bairo qūēno yaparori bero roque, mujāārē yu nei

atígu, yu mena mujãã caānimasiparore bairo ī. Bairo yu caató, mujãã cūa yu caānipaua mujãã ānigarā. ⁴Merē mujãã etamasīna yu jūgori yu caátipaupure.”

⁵Bairo jãã cū caīrō tūgo, Tomás puame Jesure bairo qūiwī:

—Jãã Quetiupau, jãã masiētīna. ¿Noopure águ bairo miñati? ¿Dope bairo jãã masīraati mu caápáwāpure?

⁶Jesús puame bairo cū caīrō, atore bairo qūiwī:

—Yua, yu āniña, maa átawārē bairo caācū. Yua, yu āniña cariape caācu. Caticōānio joroque caācu yu āniña camasārē. Yu jūgori mena jeto mujãã etamasīgarā yu Pacu cū caānopure. ⁷Yure mujãã camasīata, yu Pacu cūārē cū mujãã masīcōāgarā. Merē āmea yu mujãã masīna. Bairo yure camasīrā ānirī, yu Pacu cū caátīānie cūārē caīnacōānarē bairo mujãã āniña.

⁸Bairo Jesús jãã cū caīrō tūgo, Felipe puame Jesure bairo qūiwī:

—Yu Quetiupau, mu Pacure jãã īñoña. Bairo jãã mu caīñoata, jãārēā tocārōā nūcōāna yua.

⁹Bairo cū caīrō, Jesús puame atore bairo qūiwī:

—¡Ago tame Felipe! Nocārō yoaro mujãã mena yu caānimiatacūārē mai, ¿yu mu masiētīrecoayati? Yure caīnanucūū, yu Pacu cūārē caīnacōāninucūūrē bairo ācū baiyami merē. ¿Dopēī, ‘Mu Pacure jãã īñoña,’ yu miñati? ¹⁰¿Cariape yu Pacu mena yu caānierē, bairi yu Pacu cūa yu mena cū caānierē mujãã masiētīnati? Bairi atore bairo mujãã yu caīquetibujuriye yu majūā yu catūgoñarō mee bairo niña. Yu Pacu, yu mena caācū mena roque cū carotiro mena bairo caroaro cū paariquere yu átīāninucūña. ¹¹Mujãã cūa cariape masīna yu Pacu mena yu caānierē. Bairi yu Pacu cūa yu mena cū caānierē masīna. Bairo baiena cūa, jīrīāpura mujãã yu caāti

īñonucūrījērē īnarī, mujãã cūa cariapea masīna. ¹²Bairi muna mee mujãārē niña: Yu caquetibujuriye cariape catūgousau ānirī yu caátie ūnierē cū cūa átimasīgumi. Yu roque yu Pacu tupa yu caācoato jūgori, cū puame jīrīā netōjāñurō caroaro majū átimasīgumi. ¹³Bairi yu wāme mena īrī nipetirije mujãã cajēnirō, mujãã caīrōrēā bairo mujãã yu átibojagu. “Yu Pacu Dios yu jūgori yu Pacu cū catutuarijere na īñáto na cūa,” ī bairo mujãārē yu átī īnogu. ¹⁴Bairi yu wāme mena īrī tocānacā wāme mujãã cajēnirō cārō mujãã cajēnirōrēā bairo mujãã yu átibojanucūgu yua —jãã ī quetibujuwī Jesús, jãã, cū cabuerārē.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

¹⁵Bairo jãã ī quetibuju yaparori bero, bairo jãã ī quetibujuwī tunu Jesús: “Yure mujãã camaiata, yu caroticūrījē cūārē torea bairo caroaro mujãã átīcōā ninucūgarā yua. ¹⁶⁻¹⁷Yu puame yu Pacupure mujãã yu jēnibojagu, apeī mujãārē cajūgoānitutuapau, Espīritu Santo cariape majū caācūrē, tocānacāni mujãã mena cū caāninucūparore bairo ī. Ati yepa macāāna roque, cū, Espīritu Santore na yeripu cū cūgoetinucūñama. Bairo cū cūgoetiri, cū caátie, cū catutuarije cūārē īñajesoeitinucūñama. Bairi mujãã puame roque cū mujãã masījāñuña, cū puame mujãã mena tocānacāni mujãāpure cū caāno jūgori. Bairi tocānacānia mujãã mena, mujãāpure ānicōā ninucūgumi yua.

¹⁸“Baipua, mujãã yu aweyocópérigu. Yu atígu tunu, mujãã mena tocānacā rūmua ānicōā ninucūgu. ¹⁹Merē petoaca rusaya ati yepa macāāna camasā yure na caīñajānaparo yua. Mujãã puame roque tocānacā rūmua yu mujãã masīcōā ninucūgarā mujãã mena yu caānicōāninucūrījērē. Yu

puame caānicōāninucū yu āniña. Bairi torea bairo mujāā cūā mujāā ānicōā ninucūgarā. ²⁰ Mujāārē Espiritu Santo cū caetari rūmu caāno yua, mujāā masīgarā yu Pacu mena yu caānierē. Bairi mujāā cūā yu mena āna, yu cūā bairi mujāā mena yu caānie cūārē mujāā masīgarā yua. ²¹ Yu caroticūrījērē tūgousari, yu caroticūrījērē bairo caāticōāninucū puame cariapea yu maicōāninucū ātigumi yua. Bairi yure camaicōācūrē yu Pacu cūā cū maicōā ninucūgumi. Yu cūā cū yu maicōā ninucūgu. Bairi cū niñogu yu camasīrījērē yua,” jāā ī quetibujwī Jesús cū cabuerārē yua.

²² Apei Judas cawāmecucu, Judas Iscariote mee caācū puame atore bairo Jesure qūi jēniñawī:

—Yu Quetiupau, ¿dopēi jāā jetore mu camasīrījērē jāā miñowati? ¿Dopēi ati yepa macāāna camasā cūārē na miñoeuati? —qūi jēniñawī.

²³ Jesús puame bairo Judas cū caijēniñarō, atore bairo qūi yuwī:

—Yure camai, yu busurique cūārē catūgousau niñami. Bairi yu Pacu cūā cū majāñugumi. Bairi yua yu Pacu mena pugarāpu cū mena jāā ānicōā ninucūgarā tocānacā rūmu yua. ²⁴ Yure camaiecū puame roque yu busurique cūārē catūgousaecu niñami. Tunu bairoa yu caiquetibujuriye yu majūā yu catūgoñarōā, yu caibusuriye mee niña. Yu Pacu Dios yure cajoricu cū caibusu quetibujurotirije majū roque niña.

²⁵ “Bairi mujāā mena ācū mai, nipetirije atiere mujāā ni quetibujuya.

²⁶ Bairi Espiritu Santo mujāārē cajūgoānitutuapau, yu Pacu yu jūgori mujāārē cū cajopau puame nipetirije mujāā masīōgumi. Bairi tunu atie mujāā yu caquetibujuriye nipetirijere tūgoña masīpetio joroque mujāā ātigumi yua.

²⁷ “Bairi yu puame yu ácoagu. Bairo ácú, mujāārē yu joya jīcārō tūni

tūgoña yeri jāā ānajērē. Tie jīcārō tūni tūgoña yeri jāñarīqūē caānicōānie yu yaye majūrē mujāā yu joya yua. Ati umurecōo macāāna camasā na cajonucūrōrē bairo mee mujāā yu joya. Torena, tūgoña yapapuaeticōāña. Uwitūgoñaeticōāña. ²⁸ Merē yu

mujāā tūgoapu, ‘Yu áya,’ mujāā yu cairījērē. Bairi tunu, ‘Mujāā mena yu āni atīgu,’ yu cairījē cūārē mujāā tūgoapu. Yure camaitūgoñamajūcōārē mujāā caāmata, ‘Yu Pacu tūpu yu áya,’ yu cairījērē tūgori butioro mujāā useanibujioatana. Yu Pacu Dios puame yu netōrō caānimajūū niñami. ²⁹ Torecu, cariape majū mujāārē ni quetibujū jūgoyetiweyocōāña merē. Bairi yu cairījērē bairo cabairopu, ‘Cariape majū jāā ī quetibujuyupi,’ mujāā ī masīgarā yua.

³⁰ “Tocārōā yua, mujāā mena capee yu busuetigu. Merē atīgu baiyami ati yepa macāānarē carotimasīrī majōcu. Cū puame bairo rotimasīmicūā, yure nopē caātijātimasīēcū niñami. ³¹ Bairoa cabaipee niña bairopua, ati yepa macāāna nipetiro camasā yu Pacu Diore cū yu camairījērē na camasīparore bairo yua. Tunu bairoa masīgarāma yu Pacu Dios yure carotijoricu yu cū carotirorea bairo yu caātie cūārē,” jāā īwī Jesús.

Bairo ī yaparori bero: “Wāmuncāña. Jito, tāmuri marī átōca merē,” jāā īwī Jesús, jāā, cū cabuerārē yua.

La vid verdadera

15 Bairo jāā ī yaparori bero, Jesús bairo jāā inemowī tunu: “Yu puame usewu caānimajūrī wure bairo caācū yu āniña. Bairi yu Pacu Dios puame cause otericu majūrē bairo caācū niñami. ² Bairi usewu jīcā rūpu carīca manicōāta, ti rūpure pajure recōāmasīñami yu Pacu. Caroaro ti rūpu carīca cupata, carorije ūnierē jee reri, caroaro iñanunuje masīñami,

capee to caríca cutinemoparore bairo yua. ³Bairi mujāā puame torea bairo yu caátiroticūrīqūrē tūgousari caroarā majū catuarā mujāā āniña. ⁴Bairi yure tūgousa jānaeticōāña. Yu cūā, mujāārē mairī, mujāā yu capitietorea bairo mujāā cūā yure yu tūgousajānaeticōāña. Bairi merē mujāā masīña: Jīcā rūpū usewū rūpū carupau majūpū to caāmericōāta, rīca jomasīētīña. Carupau majūpua caāni rūpū ānirī rīca cutimasīnucūña. Torea bairo mujāā cūā caroa wāmerē mujāā ātiānimasīēna, yure tūgousari jīcārōrē bairo yu mena mujāā caāmericōāta.

⁵“Bairi yu puame usewū carupawū majūrē bairo caācū yu āniña. Mujāā puame tiwū usewū rūpūre bairo caāna mujāā āniña. Bairi nī jīcāū ūcū yure catūgousacōācū, yu cūā cū mena cū yeri yu caāmata, jīcārō tūni caroa macāājērē ātiānimasīñami nocārō paio majū yua. Yu, yu camanicōāta, nopē bairo caroa macāājērē mujāā ātīmasīēna. ⁶Yure tūgousari yu carotirore bairo caātiāmerā na caāmata, rocaecocōāgarāma. Bairo rocaecori yua, peeropū joe ecogarāma, carorije cajīnirījē usewū rūpūre jeri peeropū na cajoererore bairo yua.

⁷“Bairo yure tūgousari yu carotirore bairo jeto botoricaro mano caātiāna mujāā caāmata, noo mujāā caborijere yu jēniña. Bairo mujāā cajēnirō, noo mujāā caborijere mujāā yu jomasīña. ⁸Cari-apea yu cabuerā majū caāna nocārō paio caroa macāājērē ātiānimasīñama. Bairo na caātiānimasīrījē jūgori yu Pacu puame netōjāñurō camasārē caīroaecu cañuū majū tuagūmi. ⁹Torecu, butioro mujāārē nīñamaiña, yu Pacu yure cū camairōrē bairo. Bairo yu camairā ānirī jīcārōrē bairo yu mena ānicōā ninucūña tocānacā rūmua. ¹⁰Yu caroticūrījērē caroaro tūgousari, yu carotirore bairo jeto mujāā caāti āmata, yu camairā, yu yarā majū mujāā tuagarā. Yu cūā yu

Pacu yu cū carotirore bairo ácu, cū camai majū yu caānorēā bairo mujāā cūā yu camairā majū mujāā tuagarā.

¹¹“Atore bairo mujāā nī quetibujaya, caroaro yu mena mujāā causeanimasīparore bairo ī. Tunu bairoa mujāā causeani coterije caroaro jīcārō tūni to caānijiātiparore bairo ī, tore bairo nī quetibujaya. ¹²Bairi atore bairo mujāā yu ātiroticūña: Mujāārē yu camainucūrōrēā bairo mujāā cūā tocānacāpua āmeo maiña. ¹³Nocārō cū yarārē camaimajūū cū caāmata, cū majū rupau mena cūārē popiye tāmūorī cū jūgori rīamasīñami. ¹⁴Bairi mujāā yu caroticūrījērē jīcārō tūni mujāā caātimasīata, yu yarā, yu baparā majū mujāā āniña. ¹⁵Bairi āmerē yua yu paabojari majārē bairo mujāā nīñaeītīña. Mai, capaabojari majōcu puame cū quetiupau nipetirije cū caātiāninucūrījērē masīētīñami. Bairi āmerē ‘yu baparā’ mujāā nīña, nipetirije yu Pacu yu cū caquetibujarotiriquere mujāā yu camasīōrō jūgori yua. ¹⁶Mujāā, yure bori yu mujāā beseepu. Yu puame roque mujāārē mairī mujāā yu besewu. Bairo mujāārē beseri caroa quetire mujāā yu quetibujarotijoya capāārā camasārē, yu yarā na ānicōā ninucūō joroque mujāā caātiparore bairo ī. Tore bairo mujāā caātiānimasīata, yu wāme mena īrī nipetirije mujāā cajēnirījērē mujāā jogumi yu Pacu. ¹⁷Bairi atiere mujāā yu ātiroticūña: Nipetiro tocānacāpua āmeo maiña,” ī quetibujawī Jesús, jāā, cū cabuerārē yua.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

¹⁸Ī quetibujū yaparo, atore bairo jāā īnemowī tunu: “Ati umurecōo macāāna, mujāā, yu yarārē na cañateata, merē yure cañatejūgoricarā nīñama. Tiere mujāā camasīrō yu boya. ¹⁹Mujāā cūā ati yepa macāāna cariapea mujāā caā-

mata, na, camasā cūā mujāā maibujiorāma, na yarārē na camairōrēā bairo. Yū puame roque mujāārē ati yepa macāāna mena macāānarē mujāā yū besewu. Bairi mujāārē ati yepa macāāna puame butioro mujāā teyama, merē ati yepa macāāna mee mujāā caāno jūgori yua. ²⁰ Cajuḡoye atore bairo mujāā yū caquetibujuatajere tūḡoñanemoñijate: Ni jīcāū ūcū paabojari majōcu cū quetiupau netōjāñurō āmerīnami. Yūre roro yū āti ūsanucūwā, yū pajiāgarā. Bairi mujāā cūārē torea bairo roro mujāā átigarāma. Tunu bairoa yū yaye quetire na catūḡousaata, mujāā cūārē mujāā tūḡousagarāma mujāā caquetibujurijere. ²¹ Bairāpua, aperā camasā mujāārē roro jeto átinucūgarāma, yū caquetibujurijere tūḡousari camasārē na mujāā caquetibujunetōrījē jūgori. Bairo mujāārē caátinucūrā puame yū Pacu Dios yūre ati yepapu cajoricure camasiēna ānirī bairo mujāā átinucūgarāma.

²² “Ati yepa macāāna nipetiro camasā na carorije wapare na yū caquetibujumasīōū ápericōāta, yūre na catūḡousaetie wapa, wapa cūḡoetibujiorāma. Ámerē yua narē yū caquetibujuro bero, ‘Carorije cawapa māna jāā āniña,’ ī netōmasiētīñama. ²³ Bairi tunu jīcāū ūcū yūre caññatei puame yū Pacu Dios cūārē caññateire bairo ācū baiyami. ²⁴ Ati yepa macāāna camasārē caroa wāme āti īñorīqūērē na yū caāti īñou ápericōāta, yū caátie na cañroaetie wapa, wapa cūḡoetibujiorāma. Bairo na yū caāti īñorījērē īñamirācūā, ñiñagaetiyama. Bairo bairā, yū Pacu Dios cūārē caññaterārē bairo āna baiyama. ²⁵ Atore bairo cabaipeere Dios ya tutipū ī woatujūḡoyeticūñañupā: ‘Ñe apeye ūnie jūgori cabuicupeire qūñna tejāñugarāma,’ ī woatu quetibujuyupa.

²⁶ “Bairi mujāārē cajūḡoānitutuapau Espíritu Santo cariape caācū majūrē yū Pacu jūgori mujāā yū cajopau

puame, yū, cariape yū caānierē mujāā masīōḡumi. ²⁷ Mujāā puame merē yū mena cajūḡoripaupua yū mujāā masīcōā ninucūwū. Bairo mujāā cūā yūre camasīrā ānirī cariapea na masīō joroque na mujāā átigarā camasārē yū caātiānierē.

16 “Atore bairo mujāā ñi quetibujuya, yū mena mujāā catūḡoñatutuacōāniparore bairo ī. ² Mujāārē roro ñubuerica wiiripū caānarē mujāā acuwiyoregarāma ati yepa macāāna camasā. Tunu bairo átiri, mujāā pajiārecōāgarāma. Bairo noa ūna mujāārē capajiāregarā puame, ‘Dios cū carotiro mena āna marī átiya,’ ī tūḡoñamigarāma. ³ Tore bairo átigarāma, yūre bairi yū Pacu cūārē camasiēna majū ānirī. ⁴ Atore bairo mujāārē ñi quetibujucūña, camasā roro mujāārē na caáto īñarī, yū cañquetibujuriquere cabero mujāā catūḡoñamasīparore bairo ī,” tore bairo ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Lo que hace el Espíritu Santo

Ī quetibuju yaparo, atore bairo jāā ī nemowī tunu: “Atie mujāārē yū caquetibujurijere caāñijūgoripaupua mujāā yū quetibujuepu, mujāā mena caācū ānirī mai. ⁵ Bairi āme roquere yū Pacu yūre cajoricu tupu áḡu majū yū baiya. Bairo yū caāḡamiatacūārē, ñi ūcū mujāā mena macāācū, ‘¿Noopu mu ácúati?’ yūre cañjēniñagau manimajūcōāñami. ⁶ Bairo īñicārō ūnorēā, mujāā puame yū cabaipeere mujāārē yū caquetibujurije jūgori butioro mujāā tūḡoñarīqūē paicōāña yua. ⁷ Bairi mujāārē atore bairo cariape majū mujāā ñiña: Mujāārē yū caaweyocoato ñiña. Mujāārē yū caaweyoeticōāta, mujāārē cajūḡoānitutuapau cū yū joetibujiou. Mujāārē yū caaweyocoápata roque, yū majūā cū yū jogu Espíritu Santore.

⁸Cū, Espiritu Santo acúpɛ, ati yepa macāāna nipetiro camasārē, caroaro majū na masiōgumi carorije macāājē na caátinucūrījērē. Cariape macāājē cūārē na masiōgumi. Bairi Dios cū caīnabesemasirījē cūārē na masiōgumi yua. ⁹Bairi Espiritu Santo puame camasārē na masiōgumi yure na catūgousaetie wapa jūgori na cayasipeere. ¹⁰Bairi tunu cariape yu Pacutu yu ácoagu. Yu mujāā īnaetigarā yua. Bairo yu Pacu tɛpu yu caátie mena jūgori mujāā masiōgumi Espiritu Santo puame caroaro cariape caācū yu caānierē yua. ¹¹Tunu bairoa ati yepa macāānarē carotimasī wātī popiye cū baio joroque Dios cū caátipee cūārē mujāā masiōgumi.

¹²“Baipua, capee majū mujāārē yu quetibujugamicupu. Mai, āmerē mujāā puame jicoquei caroaro yu mujāā tūgojīati masīētibujiorā. ¹³Bairi Espiritu Santo mujāātu acúpɛ, mujāā masipeyo joroque mujāā átigumi cariape macāājē majū masīrīqūrē yua. Cū puame cariape macāājē majūrē mujāā quetibujugumi. Baipua, cū majū cū caborore bairo mujāā quetibujetigumi. Dios yaye macāājē cū catūgorijere mujāā quetibujugumi. Bairi tunu nipetirije caberopu cabaipee cūārē mujāā quetibuju masiōgumi yua Dios Yeri Espiritu Santo puame. ¹⁴Cū puame caroaro majū yu nēcūbugori űiroagumi. Cū, Espiritu Santo puame yu yaye yu camasīrījē macāājērē camasī ānirī, tiere mujāā quetibuju masiōgumi. Bairo yu yayere camasī ānirī, yu cūārē butioro űiroagumi. ¹⁵Bairi nipetirije yu Pacu caroa cū caátīānie yu yaye jeto āno baiya. Bairi, ‘Espiritu Santo puame tie yu yaye yu camasīrījē macāājērē mujāārē masīo joroque mujāā átigumi,’ űiapū.

¹⁶“Bairi āme bero cayoápéroa yu mujāā īnaetigarā. Bairo űinaetimirācūā,

cabero jāñurīpu roque yu mujāā īñanemogarā tunu,” ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁷Bairije Jesús jāā cū caīquetibujurijere tūgori, jāā puame jāā majū atore bairije jāā āmeo ī jēñinawū:

—¿Dope bairo īgu, tore bairije marī qūī quetibujuyati? ¿Dopēī, “Cabero jāñurī yu mujāā īnaetigarā yua,” marī īmicūā, “Tunu cabero jāñurīpu yu mujāā īñanemogarā,” marī qūīñati? ¿Nopē īgu, “Yu Pacu tɛpu yu águ,” marī qūī quetibujuyati? ¹⁸¿Dope bairo ī quetibujugu, “Āme bero cayoápéroa,” qūīñati? Bairi, “Tie ī quetibujugu īñami,” marī ī tūgomasiētīmajūcōāña —jāā āmeo īwū.

¹⁹Jesús puame bairo jāā caāmeo īrō, cūrē jāā caījēñinagarijere masīcōāñupī. Bairi atore bairo jāā īwī:

—Mujāārē bairo űiapū: “Āme bero cayoápéroa yu mujāā īnaetigarā yua. Bairi tunu cabero jāñurīpu roque yu mujāā īñanemogarā tunu.” ¿Atie mujāā yu caīatajerea mujāā āmeo jēñinacōā űināti? ²⁰Cariape majū atore bairo mujāā űi quetibujuya: Mujāā otigarā. Bairo bairā, butioro mujāā tūgoña yapapuagarā. Bairo mujāā cabaimiatacūārē, ati yepa macāāna puame useanigarāma. Bairo mujāā catūgoñayapapuaatato bero, useani tūgoñarīqūrē puame mujāā āniwasoa etagarō yua. ²¹Jicāō carōmio bairirupau caācō cō macū cū cabuiagaro, butioro wisio tūgoñañamo. Tunu bairoa cō macū cū cabuiaro bero roque, wisio tūgoñaētīñamo yua. Bairo cō macū jīcāū ati yepapu cū cabuiaro jūgori, cawisiomiataco yua cō macūrē īñarī butioro tūgoña useanicōāñamo. ²²Jicāō carōmio cō cabairore bairo mujāā cūā āmeacārē butioro roro popiye majū tāmhorī mujāā yapapuaya. Cabero tunu

mujāā ture etaupu, mujāā ñiñagu tunu. Bairo yu cabairopu ñiñarā, butioro mujāā yeripu mujāā tūgoña useanigarā. Bairo mujāā causeanirijērē ni jīcāū ūcū mujāā useani jānao joroque mujāā átimasietīgumi.

²³ Cariapea mujāārē ñiña: “Mujāā mena yu caāmerī rūmū caānorē yua, mujāā caborijere yure mujāā jēnietigarā. Yu Pacupu roquere cū mujāā jēnimasigarā. Bairo cū jēnirā, mujāā caborijere yu wāme mena īrī cū mujāā cajēnirō, nipetirijere mujāā jomajūcōāgumi yua. ²⁴ Mai, mujāā mena yu caāno, jīcāni ūno yu wāme mena īrī, mujāā jēnietinucūña. Bairi āmea mujāā jēnigarā. Bairo mujāā cajēniata, Dios puame mujāā jogumi mujāā caborijere, jīcārō tūni mujāā causeanirijē to caānijīātiparore īrā,” ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵ Ī quetibuju yaparo, atore bairo jāā ī nemowī tunu. “Bairi atore bairo mujāā yu caīquetibujunucūrījērē īcōñarī mena jeto mujāā yu quetibujunucūña: Bairi āme ato jūgoyere tocārōā īcōñarī, mujāā yu quetibujuetigu. Cariapea yua caroaro majū yu Pacu yaye caroare mujāā yu quetibuju masīōpeyocōāgu, ī cōñarīcārō mano yua. ²⁶⁻²⁷ Mujāā mena yu caāmerī rūmurē yua mujāā puame yu wāme mena īrī, yu Pacure cū mujāā jēninucūgarā. Yu puame yu Pacure mujāā yu cajēnibojacōāninucūpee jeto nigaro ī mee, bairo mujāā ñiña. Yu Pacu puame mujāā maiñami, yu cūārē mujāā camairō jūgori. Tunu bairoa cariape Dios cū cajoricu yu caānierē masīrī caroaro yu mujāā catūgousarije jūgori mujāā maiñami. Torena, mujāā puame roque mujāā majūā cū mujāā jēninucūgarā yua. ²⁸ Yu puame yu Pacu cū carotimasīrīpau caānacū yu apū ati yepapure, mujāā camasā mena āni acū.

Bairo caatācu ānirī, tunu mujāā ati yepa macāāna camasārē aweyo āgu yu baiya yu caatātopua tunu. Bairi yu caatāto, yu Pacu tūpua yu tunuāgu tunu,” jāā īwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

²⁹ Bairo cū caīrō tūgorā, atore bairo cū jāā īwū:

—Āme roque caroaro cariape majū jāā mū quetibujuya yua. Apeye ūnie cūārē ī cōñanucūrī mee, caroaro majū jāā mū quetibujuya. ³⁰ Āmerē yua caroaro majū jāā mū caquetibujumasīōrō tūgorā, ni jīcāū ūcū mū jēniñanemo nucūrīcārō mano jīcārō tūni majū murē jāā tūgousa masīña. Bairi tiere jāā mū caquetibujuro tūgorā, cariape majū murē jāā masīña Dios cū carotimasīrīpau caānacū mū caatāje cūārē —cū jāā īwū Jesure.

³¹ Bairo jāā, cū cabuerā, cū jāā caīrō tūgori, atore bairo jāā īwī Jesús:

—Āmerē yua caroaro majū ñe ūnie rusaricarō mano cariape yu mujāā tūgousacōāñati? ³² Mujāā puame yu mujāā caawayoparo merē etaro baiya. Bairo yure aweyorā, tocānacāūpua noo mujāā caboropu mujāā ábatacoagarā. Bairo mujāā cabairo, yu puame roque jīcāūā yu tuagu. Jīcāūā yu āmerīña baipua. Yu Pacu Dios puame yu mena āniñami. ³³ Bairi atore bairo nipetirije mujāā ñi quetibujuya, yu mena cūārē jīcārō tūni caroaro mujāā catūgoña yerijāñacōāninucūparore bairo ī yua. Mujāārē ati yepa macāāna popiye mujāā baio joroque mujāā átiepenucūgarāma. Mujāā puame bairo mujāā na caátimiatacūārē, tūgoñatutuacōāña. Merē yu roque ati umurecōo macāājē carorijere yu bo-tionetōnucācōāwū —jāā ī quetibujuwī Jesús.

Jesús ora por sus discípulos

17 Bairo jāā ī quetibuju yaparori bero, umurecōopu īñamugōjori, atore bairo cū pacu Diore qūī jēniwī: “Caacu, merē tocārōā yu mū cacōrīcā

yutea etaro baiya. Bairi yu, mu macūrē nocārō mu caátitutuānierē yu ꝑocūña. Bairo mu caáto, yu, mu macū cūā nocārō mu caátitutuānierē nipetiro camasārē na yu áti iñogu. ²Bairi mu macūrē nipetirā ati yepa macāāna camasā netōrō rotimasirīqūē cūārē yu mu jowu. Bairo mu caáto yua, caticōāninucūrīqūērē nipetiro yu mu cajoricarārē na yu cajomasīparore bairo ī, tiere yu mu jowu. ³Caticōānajerē masirīqūē ꝑame mu, jīcāūā Dios cariape majū mu caānierē, yu, Jesucristo mu cajoricu cūārē camasā na camasīpee niña.

⁴“Ati yepapure ācū merē mu catutuarije mena mu carotirore bairo yu áti yaparobojaya. Ati yepa macāāna camasārē na yu masīōpeyocōāña mu caátitutuānierē merē yua. ⁵Bairi Caacu, murē niña tunu: Mu cañajoropu nocārō mu caátitutuarije mena yu átimasīō joroque yu ása tunu, mu mena jīcārō yu cacūgoriquere bairo ati ꝑmurecōo caānīparo jūgoypua.

⁶“Camasā ati yepa macāānarē na be-seri, yu mu cacūrīcārārē merē na yu masīō peyocōāña mu, yu Pacu Dios, mu caānajē cutiere. Na ꝑame mu cabesericarā mu yarā caāna niñama. Bairo caāna ānirī, mu carotiro mena mu yaye quetire mu yu caquetibujubojaro, caroaro majū yu tūgousayama. ⁷Bairi āmerē nipetirije yu mu cajonucūrījērē, ‘Dios cū cajorije majū niña,’ ī masīpeyocōāñama merē yua. ⁸Cariape majū yu mu caquetibujurotirijere na yu quetibujunucūña. Na ꝑame caroaro majū yu tūgousayama. Bairi masīñama mutū mu carotimasirīpau caānacū ati yepapu yu mu cajorique cūārē.

⁹“Caroaro na ānio joroque na mu caátiparore bairo ī, murē na yu jēnipeobojaya, mu yarā yu mu cacūrīcārā na caānoi. Ati yepa macāāna camasārē mu yaye

quetire catūgousagaenarē na yu jēnibojaetinucūña. ¹⁰Nipetirā yu yarā yure catūgousarā ꝑame mu yarā niñama. Bairi nipetirā mu yarā caāna cūā yu yarā niñama. Bairi na cūā yu caátitutuānierē camasārē na áti iñogarāma.

¹¹“Yu ꝑame tocārōā mu tūpu yu āniágu. Tocārōā ati yepare yu āmerīgu yua. Yu cabuerā roque ati yepa tuagarāma, bairo mutū yu caānitoye. Caacu, nocārō cañu ānirī, mu catutuarije mena na coteya, mu catutuarije mena na yu cacote nucūrīcārōrēā bairo. Na cūā jīcārō tūni marī caānorēā bairo na caānimasīparore bairo ī, caroaro na iñacoteya. ¹²Ati yepa ācū, yu mu cacūrīcārārē caroaro majū na yu qūēno āninucūwū, mu catutuarije mena mu carotijoricarorea bairo yua. Bairo na qūēno ācū, ni ūcūrē cū yasio joroque yu ápewu. Baipua, mu ya tutipu profeta majā ānana na cawoatujūgoyeticūrīcārōrē bairo cabaipau jeto yasigumi.

¹³“Bairi mu tūpu āgu yu baiya. Mai, bairo na mena ati yepapu ācūna, atore bairo na niña, na cūā butioro ñe ūnie rusaeto na useaniáto, na mena ācū butioro yu causeanirōrēā bairo.

¹⁴Yu, mu caquetibujurotiriquere na yu quetibujunucūña. Tunu apeyera ati yepa macāācū mee yu caānoi, na ꝑame cūā ati yepa macāāna meerē bairo caāna niñama. Bairi ati yepa macāāna camasā ꝑame na jūnuōñe iñajāñunucūñama. ¹⁵‘Mu tūpu tāmuri na jejoya,’ ī mee niña. ‘Caroaro majū na qūēnoña,’ ī ꝑame roque bairo niña. ‘Carorije wātī na átirotiremi, na iñaricanugōña ī,’ bairo mu niña. ¹⁶Na cūā ati yepa macāācū mee yu caānorēā bairo ati yepa macāāna mee niñama. ¹⁷Bairo mu caquetibujurijere mu majūā na ꝑoya, mu yaye cariape majū caānorēā bairo na caātiānimasīparore bairo ī. Mu yaye cariape

macããjê majũ niña. ¹⁸Ati yepapũ yũre mũ caquetibũjũrotijoricarorea bairo yũ cũã ãnoa yũ yarãrê na yũ bueroti joya camasãrê. ¹⁹Mũ caborore bairo tũgousari carouĩ ãnigũ, na carorije wapa na yũ riabojaũ. Bairo na yũ cariabojaro, na puame cũã caroarã majũ tuagarãma cariapea yua.

²⁰“Ãnoa jũgori jeto mee mũrê na yũ jẽnibojaya. Nipetiro camasã cabero na caquetibũjũro catũgousaparã cũãrê na yũ jẽnibojaya. ²¹Caroarõ na ãnio joroque ã, mũrê na yũ jẽnibojaya. Marĩ mena jĩcãrõrêã bairo caroarõ na ãnicõãto na cũã. Caacu, mũ, yũ mena mũ caãnorêã bairo, bairi tunu yũ cũã mũ mena yũ caãnorêã bairo na cũã jĩcãrõrêã bairo na ãmarõ. Bairo na caãno ãnarã, ati yepa macããna camasã puame, ‘Cariape majũã Jesũs, Dios cũ cajoricũ niñami,’ ã masĩgarãma. ²²Bairi mũ carotimasĩrĩjêrê yũ mũ cajoricarorea bairo yũ cũã rotimasĩrĩqũêrê na yũ joya, jĩcãrõrêã bairo na tũgoĩna yeri jãña ãmarõ ã. Bairo bairã, jĩcãrõ marĩ caãnorêã bairo na cũã na ãmarõ. ²³Yũ, na mena yũ ãniña. Mũ puamea yũ mena mũ ãniña. Bairo caãna marĩ caãnoi, jĩcãrõ tũni caãna majũ na tuao joroque na marĩ átigarã. Bairo na marĩ caãto, ati yepa macããna camasã puame na ãnarã, ‘Cariape majũã Jesũs, Dios cũ cajoricũ niñami,’ ã masĩgarãma. ‘Cũ caquetibũjũri jere catũgousarãrê na maiñami Dios, cũ macũrê cũ camairõrêã bairo,’ ã masĩgarãma.

²⁴“Caacu, ati umũrecõo caãniparo jũgoyepũa mũ camairĩcũ yũ ãniña. Bairi mũ puame yũ yarã caãniparãrê yũ mũ besebojayupa. Bairi na cũã yũ caãniátõ mũ tũpũ na caãnorê yũ boya. Yũ caãtutũãnie yũ mũ cajorijere na caĩnaparore bairo ã, topũ na caãnorê yũ boya. ²⁵Caacu, carouĩ cariape caãcũ majũ mũ ãniña. Ati yepa macããna camasã puame mũ masĩtĩnucũñama. Yũ puame roque

bairo mũ na camasĩtĩmiatacũãrê, mũ yũ masĩjãñunucũña. Bairi ãnoa yũ mena caãna cũã, ‘Cariape majũã Jesũs, Dios cũ cajoricũ niñami,’ ã masĩñama. ²⁶Yũ puame mũ caãtĩãnierê caroarõ na masĩõ joroque na yũ átinucũña. Baipũa, bairo jeto mũrê na masĩcõã ninucũõ joroque na yũ áticõã ninucũgũ, yũre mũ camai ãninucũrĩjêrê bairo na cũãrê to baiãto ã. Yũ majũ cũã na mena yũ caãniparore bairo ã, mũrê na masĩcõã ninucũõ joroque na yũ áticõã ninucũgũ,” qũĩ jẽniwĩ Jesũs cũ pacũ Diore.

Arrestan a Jesũs

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

18 Atore bairo cũ pacũ Diore qũĩ jẽniyaparo, Jesũs jũgoacoãmĩ riamã Cedrõn cawãmecũtiya ape nũgõãpũ. Mai, topũ Olivo wese ãmũ. Ti wesepũ, jãã, cũ cabuerãrê jãã jũgoetacoãmĩ Jesũs. ²Mai, Judas, Jesure cabusũjãbuitirocaũ cũã ti wesere camasĩ ãmi. Jesũs puame jãã mena topũ capee majũ jãã jũgoneñanucũwĩ. ³Bairo merê ti wesere camasĩ ãnirĩ topũ soldaua mena na jũgoetawĩ. Soldaua bairi jĩcããrã templo wĩi coteri majã mena etawĩ. Mai, na puame sacerdote majã quetiuparã bairi fariseo majã cũã na cajoatana ãma. Na puame cabetesũ cũgocõãtana etawã. Bairo bairã, na cajiñaworije mena etawã. ⁴Mai, Jesũs puame nipetirije masĩpeyocõãwĩ cũrê na caãtipeeere. Bairi atore bairo na ã jẽniñawĩ cũrê cañerĩ majãrê:

—¿Noarê macãrã mujãã átiyati?

⁵Bairo cũ caijẽniñarõ, na puame bairo qũĩ yũwã:

—Jesũs, Nazaret macã macããcũrê jãã macãña.

Tiere tũgori, bairo na ãwĩ Jesũs:

—Yũa, yũ ãniña Jesũs, Nazaret macã macããcũ —na ãwĩ.

Mai, Judas, Jesure cabusũjãbuitirocaũ cũã toa na mena ãmi. ⁶Bairi Jesũs,

“Yua, cūa yu āniña,” na cū caĩrīpaua, dutunu peewēcoamá yepapū. ⁷ Bairo na cabairo, Jesús puame atore bairo na ī jēniñanemowī tunu:

—¿Noarē macārā mujāā átiyati?

Bairo cū caĩjēniñarō, atore bairo qūi yunemowā tunu:

—Jesús, Nazaret macā macāacūrē jāā macāña.

⁸ Jesús puame bairo na caĩrō, bairo na ĩnemowī tunu:

—Merē, “Cūa yu āniña,” mujāā ñim-ña. Bairi yure mujāā camacāata, ānoa yu baparārē na árotiya.

⁹ Mai, atie atore bairo cū caĩrījē puame Jesús atore bairo cū caĩjūgoyetirique etaro baiwu: “Caacu, yu mu cajoricarārē ni ũcū cū yasio joroque yu ápewu.” ¹⁰ Bairo cabairi nimarōā yua, Simón Pedro puame jarericapāi nerocajori, Malco cawāmecucure cariape nugōā cū āmorōrē patañocōā jowī. Cū, Malco puame sacerdote majā quetiupau sumo sacerdote paabojari majōcu āmi.

¹¹ Bairo cū caáto ĩnarī, bairo qūiwī Jesús Pedore:

—Tipāi jarericapāirē tāmuri qūēno cūcōāña. Yu Pacu puame yure popiye yu catāmuopeere yu cūwī. Bairi popiye netōrō yu tāmomasīgu, yu Pacu cū caboro jūgori yua.

Jesús ante Anás

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹² Soldaua quetiupau comandante mena bairi jīcāārā judío majā templo wii cacotebojari majā mena Jesure cū ñe, cū jiyari cū neámá. ¹³ Bairo átiri, Anás ya wii puame Jesure cū neájūgowā. Anás puame Caifás mañicū āmi. Caifás puame ti cūmarē sacerdote majā quetiupau āmi sumo sacerdote majū. ¹⁴ Mai, āni, Caifás puame Junta Suprema na caneñabusuropu, “Nipetiro marī camasārē aperā na capajārepeyoparo ũnorēā, jīcāūā

caūmu jeto cū cariaro roque ñubujioro,” narē caĩbusuricu āmi.

Pedro niega conocer a Jesús

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Bairo cū na cañeátō, Simón Pedro mena Jesure cū jāā usawu. Mai, yu puame sumo sacerdote camasī yu āmu. Bairi Jesús mena ti wii macā yepapū yu jāācōápū. ¹⁶ Simón Pedro puame jopetu macāpua tuacōāwī. Bairi yu puame sumo sacerdote cū camasī ānirī jopetu cacoteri majōcore átí, cō yu busuwu. Bairo yu caĩrō, Pedro cūārē cū jāārotiwō. ¹⁷ Bairi jopetu cacoteri majōco puame atore bairo Pedore qūi jēniñawō:

—¿Mua, Jesús cū cabuerā mena macāacū mee mu ānicōāētīmiñati?

Bairo cō caĩrō, Pedro puame atore bairo cō ī yuwī:

—Cū mee yu āniña.

¹⁸ Mai, ti ñamirē butioro yusuawu. Bairo cabairo, sacerdote majā quetiupau paabojari majā, bairi templo wiire caco-teri majā mena peero riowā. Bairo átiri, ti peero tupu jūmawā. Bairi Pedro cūā na menapu peero jūmau āmi.

El sumo sacerdote interroga a Jesús

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Sacerdote majā quetiupau sumo sacerdote majū Jesure cū jēniña jūgoyupū cū cabuerārē dope cū caátie, bairi dope bairo cū cabuerije cūārē. ²⁰ Bairo cū caĩjēniñarō, Jesús puame bairo qūiñupū:

—Yu quetibujū āninucūña nipetiro ati yepa macāāna camasā na caānoturipu. Bairi tocānacāni camasārē na yu jūgob-uenucūña ñubuerica wiipu, bairi Dios ya wii templo wiipu judío majā na caneñarōpu cūārē. Bairi yasioropu caĩrē bairo ñietinucūña. ²¹ ¿Dopēi yure mu jēniñañati? Yu cajūgobuero yure catūgonucūrā puame roquere na jēniñaña.

Na puame dise ūnie na yu caquetibujunucūrījērē mu quetibujugarāma, merē yu cabuerijere camasirā ānirī.

²² Bairo Jesús cū cairō tūgori, templo wii coteri majōcu puame Jesure jīcāni majū cū wasopana pari, atore bairo qūīnupū:

—¿Atore bairije dopēī sacerdote majā quetiupau cū mi yuyati?

²³ Bairo cūrē cū caáto, Jesús puame bairo qūīnupū:

—Bairo cū yu caīrījē mena cūrē rorije majū cū yu caīata, cariapea roro yu caīgarijere yu quetibuju masīōña. Bairo cū yu caīrījē mena cariapea cū yu caīmiat-acūārē, ¿dopēī yu mu wasopana payati? —īnupū Jesús soldaure.

²⁴ Anás puame yua Jesure cū jiyari, cū neárotiyupu Caifás sacerdote majā quetiupau tupa.

Pedro niega otra vez a Jesús

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Bairo Jesure cū na caáto, Pedro puame peero tupa jumacōāmi mai. Bairi atore bairo qūī jēniñawā:

—¿Mu cūā, āni Jesús cū cabuerā mena macāācū mee mu ānicōāētīmiñati?

Pedro puame Jesure qūitoa, atore bairo īwī:

—Cū mee yu āniña.

²⁶ Tunu Pedro, cū caāmorō pataatacu yau sacerdote majā quetiupau paabojari majā mena macāācū puame Pedrore atore bairo qūī jēniñawā:

—¿Olivo wesepu Jesús mena mu caāno yu caīñaatacua mu ānicōāētīmiñati?

²⁷ Pedro puame bairo cū cairō, tunu itocōāwī. Bairo Pedro cū caītori ni-marōā, ābocu piiwī merē yua.

Jesús ante Pilato

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Caifás ya wii Jesure cū cane etamiatana quetiupau Roma macāācūtu

puame cū neámá. Bairo Jesure cū neáná, romano majā majū quetiupau cū carotibojau gobernador majū ya wiipu cū ne etowā. Bairo Jesure cū na caáto, merē busuñumugōcoapū. Bairi judío majā Jesure cañeatana puame romano majōcu ya wiire jāāgaema. Aperā romano majā ūna mena cañigaena ānirī bairo baiwā. Bairo na cabaleticōāta, “Dios cū caīñajoropu, jāā, carorije wapacuna jāā tuabujiorā,” īrā, bairo baiwā. Bairi tunu ti wiire na cajāápata, na Pascua bose rūmu na cauganucūrījērē ugamasīētībujioricarāma. ²⁹ Bairo judío majā na cabairo īñarī, Pilato puame na jēniñau witiāmí. Atoe bairo na īwī:

—¿Mujāā, ānirē ñe ūnie jūgori yure cū busujāraná mujāā baiyati?

³⁰ Bairo cū cairō, atore bairo qūīwā judío majā quetiuparā:

—Āni, cañuu cū caāmata, mutū ānirē cū jāā neápéribujioatana —qūī yuwā.

³¹ Bairo cū na caīyuro, Pilato puame na īwī tunu:

—Ānirē cū neánāja. Mujāā majū mujāā caátirotinucūrōrēā bairo cū āsa.

Bairo na cū cairō, na puame bairo qūīwā:

—Jāā, judío majā camasārē jīcāū ūcū cūārē jāā carotiro mena cū riao joroque jāā átimasīētīña.

³² Bairi Jesús cū majūā, “Roro yu átiri yu pajiārocagarāma,” cū caījū-goyeticūrīcārōrēā bairo baiwu. ³³ Pilato puame cū ya wiipua jāācoámí tunu. Bairo cū ya wiipu jāāetari, Jesure cū pi-ijōjori, atore bairo qūī jēniñanupū:

—¿Mua, judío majā Quetiupau Rey majū mu āniñati?

³⁴ Bairo cū cairō, Jesús puame bairo qūīnupū Pilatore:

—¿Bairo yu mu caījēniñarījērē mu majūā yu masīrī, bairo miñati, o aperā puame yure mu na caquetibujuro jūgori bairije yu mi jēniñanati?

³⁵ Bairo Jesús cū caĩrō, Pilato atore bairo qũĩnupũ:

—¿Toroque yu cūā judío majōcũ yu āniñati? Cū mee yu āniña. Mu ya yepa macāāna, sacerdote majā quetiuparā puame yutu mu neatĩri yu nuniama murē. ¿Bairi ñerē na mu átibuicutiati?

³⁶ Jesús puame Pilato bairo cū caĩjēniñarō, atore bairo qũĩnupũ:

—Ati yepa macāāna quetiuparā na carotimasĩnucūrōre bairo mee carotimasĩ yu āniña. Ati yepa macāāna quetiuparāre bairo yu caroti āninucūata, yure caāmeoqũē ēnotabojarā yu cūgobujioat-acũ, judío majā yu na cañemasĩētĩparore bairo ĩ. Yu carotimasĩrō ati yepa mee niña.

³⁷ Bairo Jesús cū caĩrō, Pilato atore bairo qũĩ jēniñanupũ:

—¿Bairi toroque Quetiupau Rey majũ mu āniñati?

Bairo cū caĩrō, Jesús puame atore bairo qũĩ yuyupũ:

—Merē mu caĩrōrēā bairo cūā Quetiupau Rey majũ yu āniña. Bairi caroa cariape macāājē majūrē ati yepa macāāna camasārē na quetibujũ acũ, ati yepapu yu buiaũ apũ. Bairi nipetiro camasā caroa cariape macāājērē catūgogarā puame yu caquetibujurijere caroaro tūgousanucũnama.

³⁸ Pilato qũĩnupũ Jesure:

—¿Ñe ũnie to āniñati caroa cariape macāājē mu caĩrĩjē? —qũĩnupũ.

Jesús es sentenciado a muerte

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato Jesure bairo qũĩ jēniñapeyo yaparori bero, witiásupĩ tunu. Bairo witi-etari atore bairo judío majārē na ĩwĩ tunu:

—Ānirē di wāme ũno rorije cū caátibuicutajere yu bócaetimajücōāña.

³⁹ Mujāā puame presopũ caācūrē Pascua bose rūmũ caāno jĩcāũ cū yu cawiyoro mujāā bonucũña. ¿Bairi judío majā

Quetiupau Rey majūrē cū yu cawiyoro mujāā boyati?

⁴⁰ Bairo Pilato na cū caĩjēniñarō, na puame nipetirā bairo ĩ awajawā:

—¿Cārā cū wiyoeticōāña! ¡Barrabás puame roquere cū wiyoa!

Mai, Barrabás puame preso jorica wi-ipũ caācũ āmi, camasārē na cū capajĩārĩqũē wapa jūgori.

19 Camasā bairo na cañawajaro tūgo, Pilato puame Jesure na baperotiwĩ cū ũmua soldauare. ² Bairo soldaua puame Jesure cū baperi bero, pota juarica beto mena cū rūpoare peowā. Tunu bairo cū átiri, apero cū jutiro jāāwā cajũārō quetiupau rey cū cajāñanucūrō ũno majūrē. ³ Bairo Jesure cū átiri, cūtuaca etanucārĩ, atore bairije qũĩ boyetiepewā:

—¿Cū ānicōā ninucūato āni judío majā Quetiupau Rey tocānacā rūmua!

Bairo Jesure qũĩrĩ, cū panucũwā cū riapére.

⁴ Pilato puame bairo na caāto, witi-atĩri, atore bairo na ĩnemowĩ tunu:

—Caroaro tūgoñapeoñijate. Yu puamerā āni di wāme ũno rorije cū caátibuicutaje manimajücōāña. Bairi cū yu piiwiyojopa mujāā cañarō.

⁵ Bairo Pilato cū caĩrō, Jesús puame witiāmĩ, pota juarica beto mena cū rūpoare na capeoat-acũ. Bairi apero jutiro cajũārō na cajāátacũ witi-etawĩ. Bairo cū cawitietaro, atore bairo na ĩwĩ Pilato:

—¡Roro mujāā caátigau majũ, ānia niñami!

⁶ Bairo Jesús cū cawitietaro ĩñarā, sacerdote majā quetiuparā, bairi templo ñubuerica wii cacotebojari majā mena atore bairo ĩ awajajūgowā:

—¡Yucupāipũ cū papuaturotiya! ¡Yucupāipũ cū papuaturotiya!

Bairo na cañawajaro, Pilato puame atore bairo na ĩwĩ:

—Mujãa majũ cũ neátĩ, yucupãĩpu cũ papuaturocarájá. Yũ puame di wãme ũno rorije cũ caátibuicutaje cũ yũ bócaetimajũcõãña —na ĩwĩ.

⁷ Bairo Pilato na cũ caĩrõ, judío majã atore bairo qũĩ yuwã:

—Jãã puame jĩcã wãme bairo caátitotiri wãme jãã cũgoya. Bairo tiere tũgoñarĩ cũ cayasiro jãã boya, cũ majũã, “Dios macũ yũ ãniña,” cũ caĩtorije wapa jũgori.

⁸ Atope bairo na caĩrõ tũgori, Pilato puame tunu butioro jãñurĩ uwitũgoñãñupũ. ⁹ Bairo bairi Pilato Jesure cũ piijãátĩ, atore bairo qũĩ jẽniña bapoyupu tunu:

—¿Mua, noo macããcũ majũ mu ãniñati?

Bairo Pilato cũ caĩ jẽniñamiatacũãrẽ, Jesús puame cũ yueticõãñupũ.

¹⁰ Bairo Jesús cũ cayũeto ĩña, atore bairo qũĩñupũ:

—¿Nopẽi yũ mu yuetiyati? ¿Mu yũ capapaturocarotimasĩrĩjẽrẽ, bairi tunu mu yũ cawiyorotimasĩrĩjẽ cũãrẽ mu masĩetĩñati?

¹¹ Bairo Pilato cũ caĩrõ tũgo, Jesús puame atore bairo qũĩñupũ:

—Dios, rotimasĩrĩqũerẽ mu cũ cajooeticõãta, mu rotimasĩetĩbujioũ. Bairi yũre cabusujãbuitirocaatacũ puame mu carorije wapa netõjãñurõ buicutiyami.

¹² Bairo cabairi nimarõã, Pilato puame Jesure cũ wiyogu tũgoña macãpeyomiñupũ. Bairo baimicũã, nopẽ bairo majũ átimasĩẽsupũ. Bairo Pilato cũ cabairo ĩñarã, judío majã puame atore bairo qũĩwã:

—¿Ni ũcũ cũ caboroa cũ majũã rey quetiupau majũ caãnigatũgoñau puame emperador wapacu majũ ãcũ baiyami! ¿Bairi cũ ũcũ caãcũ Jesure cũ mu cawiyoroticoãta, mu cũã emperador quetiupau cãteeire bairo mu tuabujioũ!

¹³ Atope bairo cũ na caĩrĩjẽrẽ tũgo, Pilato puame Jesure cũ piiwiya árotiwĩ ũtã

mena na cawerica yepau. Ti yepa yũ yaye hebreo mena Gabata wãmecutiya. Bairo cũ atĩrotiri, Pilato puame camasãrẽ na cũ cajẽniñabesenucũrõpu ruiwĩ. ¹⁴ Merẽ ti rũmurẽ pasaribota nicoau. Merẽ ti rũmu bose rũmu Pascua jũgoye macãã rũmu ãno baiwu yua. Pilato judío majãrẽ bairo na ĩwĩ tunu:

—¿Ñia niñami mujãa Quetiupau Rey majũ!

¹⁵ Bairo Pilato na cũ caĩrõ, judío majã puame atore bairo ĩ awajawã:

—¿Cũ riaáto! ¿Cũ riaáto! ¿Yucupãĩpu cũ papuaturotiya!

Bairo cũ na caĩrõ tũgo, Pilato puame bairo na ĩwĩ:

—¿Dopẽi mujãa Quetiupau Reyre yucupãĩpu cũ yũ papuatu rotibujiocuti?

Bairo Pilato na cũ caĩrõ, sacerdote majã quetiuparã puame atore bairo qũĩwã:

—¿Jãã quetiupau majũ, emperador jĩcãũã jãã cũgoya! ¿Bairi cũ netõrõ quetiupau caãcũ apeĩ maniñami!

¹⁶ Bairi yua, tocãrõã Pilato puame Jesure na nunirocacõãwĩ, yucupãĩpu cũ na capapaturocamasĩparore bairo ĩ. Na puame Jesure cũ necoámã yua.

Jesús es crucificado

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Bairo cũ neánã yua, Jesure yucupãĩrẽ cũ pusarotiri, cũ neámã Calavera cawãmecutõpu. (Calavera ĩrõ, Gólgota, o “rũpoa coro” ĩgaro ĩña yũ yaye hebreo mena.) ¹⁸ Topũ cũ ne etari yua, yucupãĩpu cũ papuatuwã. Cũ mena jĩcãrõ aperã cũãrẽ yucupãĩrũ na papuatuwã. Jĩcãũ caãcõ nũgõã puamerẽ, apeĩ cariape nũgõã puamerẽ na papuatuwã yucupãĩpu jeto yua. ¹⁹ Bairo cũ na capapaturu bero, Pilato puame yucupãĩpu atore bairo ĩ woaturiquere Jesús rũpoa buĩpu papuatu rotijoyupi: ÑNI, JESÚS NAZARET MACÃACŨ JUDÍO MAJÃ

QUETIUPAU REY MAJŪ NIÑAMI.

²⁰ Bairo na cawoatuatajere capāārāpu judío majā īñawā yucpāipū woaturique caibusutusarijere. Mai, Jesure yucpāipū na capapuatuturicapau puame macātuaca jāñurī āmu. Bairi capāārā camasā īñarā etawā. Tunu bairo Jesús rupoa bui na caīwoatuataje cūā ato cānacā busurica risero mena na cawoaturique āmu: Hebreo yaye busurique mena, latín yaye busurique mena, griego yaye busurique mena cūārē woaturique āmu. ²¹ Tore bairo woaturique caāno jūgori, sacerdote majā quetiuparā judío majā puame atore bairo qūñuparā Pilatore:

—“Āni, judío majā Quetiupau Rey majū niñami,” ī woatueticōāña. Ato bairo puame ī woatuya cū rupoa buire: “Āni niñami, ‘Yua, judío majā Quetiupau Rey majū yu āniña,’ cū majūā caibusu niñami,” ī woatuya —qūñuparā Pilatore.

²² Bairo na caīrījērē tūgori, Pilato puame atore na ī yuyupū:

—Yu cawoaturotiataje merē woaturiquea tuacōārō baiya. Dopēi yu wasoa masiētīña tunu.

²³ Cabero yua, soldaua Jesure yucpāipū cū papuaturi bero, Jesús jutiro bui macāātō ānatōrē āmeo wobatawā. Baparičanacā seero majū wobatori āmeo nuniwā jīcārō jeto yua. Cū jutiwū cūārē newā soldaua majā. Mai, ti jutiwū puame jīcāpāi jutipāirēā na caeruiátawū āmu. ²⁴ Bairi soldaua puame atore bairo āmeo īwā tocānacāūpu:

—Ati jutirora marī wobatoeticōāto. Bairo puame marī átroa: Número mena cōñarī marī āmeo wēnunito. Bairo átiri, marī masīgarā Jesús jutirore canepaure yua —āmeo īwā soldaua.

Mai, atore bairo Dios ya tutipū Jesús jutirore na caátipeere na caīwoaturiquere bai etaro baiwū. Ato bairo īña:

“Yu jutirore āmeo wobatogarāma. Bairi tunu yu jutiwū cūārē número mena cōñarī āmeo wēnunito masīgarāma yu jutiwūre canepaure,” ī woatuyupa Dios ya tutipū soldaua majā bairo Jesús jutirore na caāmeo átipeeere yua.

²⁵ Bairo Jesure yucpāipū cū na capuatuñcōátatotū īñarā etawā María Jesús paco, apeo cū mūgō María Cleofas nūmo, bairi María Magdalena yua.

²⁶ Bairi Jesús puame cū pacore īñarī, bairi yu, Jesús cū cabuei, cū camai majū cūārē īñarī, atore bairo cō īwī:

—Caaco, cūā, mū macū majūrē bairo caācū mū mena tuayami.

²⁷ Bairi yu cūārē atore bairo nīwī tunu:

—Cōā, mū paco majūrē bairo caācō mū mena tuayamo.

Ato bairo Jesús yūre cū caīrō tūgo, yu puame yu ya wiipū cō yu jūgo āniacoápu yua.

Muerte de Jesús

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Bairi atore bairo ī yaparo, merē Jesús masīrī cū pacu Dios cū caátiroticūrīqūērē áti yaparopeyori, bairi Dios ya tutipū na caīwoatujūgoyeticūrīcārōrē bairo to baiáto ī, atore bairo īwī Jesús:

—¡Yu ñeme jipijāñucpu!

²⁹ Mai, na puame jīcārūaca ūse ocorū carorije capiyarijere cūgoyupa. Bairi Jesús, “Yu ñeme jipijāñucpu,” cū caīrō tūgo, tie ūse oco carorije capiyarije mena carupajitia mena hisopo na caīrīcu rupū mena jiyaturi ūse ocorū carorije capiyarije mena yose nerī, Jesús riseropū ñumūgō etowā tie carorijere, “Cū etiáto,” īrā yua. ³⁰ Bairo cūrē na caáto, Jesús puame tie ūse oco carorije capiyarijere etiwī. Bairo tie ūse oco carorijere eti yaparori, atore bairo īwī Jesús:

—Caacu, yu mū caátiroticūrīqūērē merē nipetiro jīcārō tūni yu átiyaparopeticōāña.

Bairo i yaparo, cū rupoare rocayo ria-coámí Jesús yua.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹ Ti rûmu puame bairo Jesure cū na capajîarî rûmu Pascua bose rûmu jûgoye macâa rûmu âmu. Bairi judío majâ na rupauri ânajê yucupâirîpua ape rûmu na cayerijârî rûmurê catusaro boema. Mai, ti rûmu puame judío majâ na cayerijârî rûmu caanimajûrî rûmurê bairo caâni rûmu âmu. Bairi ti rûmu jûgoyepua Pilato na capapuatatanarê, tâmurî na ri-aâto îrâ, na ñicâârîrê cū capapererotiro boyuparâ. Bairo âtiri na rupauri ânajê cûârê na cū cajereruio rotiro boyuparâ. ³² Bairo na caîrô jûgori yua, Pilato puame cū yarâ soldauare na joyupi, na capapuatatanarê na ñicâârîrê na capapereparore bairo î. Na puame yua caâni jûgon apei Jesutu ape nugôa na capapuatatacu cûârê na ñicâârîrê paperecôawâ. ³³ Bairo âtiâna, Jesús cûârê cū ñicâârîrê papegarâ na caînarô, merê cariacotacupû âmi. Bairi cū ñicâârîrê papereema.

³⁴ Bairo na caâperimiatacûârê, jîcâû na mena macâacû soldau puame cū âpôa besuro mena cū waru majû cū jareoñawî. Bairo cū caâto, rií, oco cûa witiwû cū cajareori opere yua. ³⁵ Mai, atie yu caquetibujurijere yu majûpua ñîñawû. Bairi yu caîñarîqûêrê cariapea mujâa quetibujû yu âtiya, mujâa tiere tûgori Jesucristore caroaro mujâa catûgousaparore bairo i yua. ³⁶ Dios ya tutipû bairo na caâtipeere na caîwoatujûgoyeticûrîcârôrêa bairo baietawû. Bairo i woatuyupa ti tutipure mai: “Cû ôwârô jîcâ ôwârô ûno papebojae coetigaro,” i woatuyupa. ³⁷ Apero cûârê atore bairo i woatujûgoyeticûñupâ: “Jîcâû na cajareoricure camasâ qûîñagarâma,” îñupâ tie cûârê.

Jesús es sepultado

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Tie bero José cawâmecucu Ari-matea macâacû puame cū jêñîñupî Jesús rupauri ânajêrê. Mai, José puame Jesure catûgousau âmi. Baipua, baujaro mee catûgousanucûû âmi, judío majâ quetiuparârê cauwi âñirî. Bairo cū cajênirô, Pilato puame cū yuri, cū rupauri ânajêrê cū neârotiyupû Josêre yua. Bairo cū caâtirotiro yua, José puame Jesús rupauri ânajêrê necoásûpi. ³⁹ Apei jo caâ-nacû, jîcâni ñamipû Jesure cabusupêni-eticû Nicodemo cûa cū îñau âsûpi. Bairo îñau âcû, treinta kilos cârô majû caroa cajutiñurîjê mirra, âloe mena asuriquere jeasûpi, Jesús rupauri ânajêrê cū waregu. ⁴⁰ Bairi José Nicodemo mena Jesús rupauri ânajêrê nerî, jutii wêêrî mena cū duruayuparâ. Bairo cū duruagârâ jûgoye, cajutiñurîjê Nicodemo cū cajeatîataje mena wareyuparâ cū rupauri ânajêrê. Mai, judío majâ, na ñicûjâa ânanarê bairo cariarârê na caât-inucûrî wâme âmu. Bairi tore bairo cû âsuparâ. ⁴¹ Mai, Jesure yucupâipû na capapuaturocaricaró puame jîcâ wese tupû âmu. Ti wesepure âmu jîcâ ope ûtâ ope mai jîcâû camasocu rupauri ânajêrê na cacûñaeti ope. ⁴² Ti opepû Jesús rupauri ânajêrê cûñupâ. Catuacâ âmu ti ûtâ ope puame mai. Bairi toa cū cûcôañupâ Josêjâa yua. Tunu bairoa ti ñamicâ caâno merê judío majâ na cayerijâpa rûmu nijûgoro baiwû yua. Bairi tâmurîa ti ûtâ opepû cûñupâ Jesús rupauri ânajêrê.

La resurrección de Jesús

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

20 Cabero ape semana caâni jûgori rûmu cabusuato îña, canaitîa jâñurôpua María Magdalena puame Jesús masâ opepû îñao âsûpo. Bairo topu etao, ûtâ tii masâ ope biarica tii

aperopu caño iñañupō. ² Bairo cabairo iña, jāātu puame atu tunuasúpo. Jāa puame ato cānacāu jāa āmu: yu, Jesús cū cabuei, cū camai majū, Simón Pedro mena jāa āmu. Jāātu etao, atore bairo jāa ī quetibujuwō:

—¡Marī Quetiupau rupauri ānajērē aperopu necoaua! ¡Noopu cū cūatanama ī masiā maniña! —jāa ī quetibujuwō.

³ Bairo jāa cō caiquetibujuro tūgo, pugarāpua Simón Pedro mena Jesús masā opepu jāa iñarápú. ⁴ Bairo iñaráná, pugarāpua aturi jāa ápú. Bairo aturi áná, yu puame Simón Pedro netōjāñurō yu atuwu. Bairi Simón Pedro jūgoye Jesús masā ope ānatōpu yu etacoápú. ⁵ Bairo etau, ti masā opere murī jāñurī ñiñajō jowu. Juti wēērī jeto baucūñawū. Yu jāápéwu ti masā opere baipua. ⁶ Yu berore ti masā opepu yu caño, yu ēmuetawī Simón Pedro. Cū puame ti masā opepu iñacōā jāámí. Bairi cū cūā iñawī juti wēērīrē. ⁷ Ape juti asero Jesús rupoare na caūmamiatato, apeye juti wēērī mena jicārōā āmewū. Ricaatipu tupetutia cūrīcārō cūñawū. ⁸ Yu, Simón Pedro jūgoye caetaatacu cūā ti masā ope pupeapu yu jāācoápú yua. Bairo nipe-tirije cabaiatajere iñarī, cariape majū “Caticoaupi Jesús,” ñi tūgoñamasiwū yua. ⁹ Mai, jāa puame jāa masiētīcōā recōāwū Dios ya tutipū, “Mesīare cū na capajīārocaro bero catigumī tunu,” na caiwoatujūgoyeticūrīqūērē. ¹⁰ Bairo Jesús masā opepu caiñaratiatana jāa tunucoápú jāa ya wiipu yua.

Jesús se aparece a María Magdalena

(Mr 16.9-11)

¹¹ María Magdalena puame Jesús masā ope tūpua oticōā tuaámo. Bairo otiona, Jesús masā ope ānatōpu murī iñajō joyupo. ¹² Bairo áco, iñañupō pugarā ángelea majārē caroa juti botirije cajāñaatana Jesús rupauri ānajērē na cacūata opepu na caruiro.

Na, ángelea majā puame Jesús rupauri ānajērē na cacūatapauare ruiyuparā. Jicāu Jesús rupo caāniatapauare, apeī cū rupori caāniatapauare ruiyuparā. ¹³ Na, ángelea majā puame topu ruirā, María Magdalenarē atore bairo cō ī jēniñañuparā:

—Mua, ¿nopēiō mu otiyati?

Bairo cō na caijēniñarō tūgo, María Magdalena puame atore bairo na iñupō: —Yu Quetiupau rupauri ānajērē aperopu cū necuupa. “Noopu cū neatanama rita,” ñi masiētīña. Bairi yu yapapua-jāñuña —na iñupō ángelea majārē.

¹⁴ Bairo ángelea majārē na ī yaparo, āmejorenucā iñagona, Jesure qūiñañupō yua. Bairo qūiñamīocūā, María Magdalena puame, “Jesua ñiñami,” ī masiēsupo. ¹⁵ Bairo cō cabairo iña, atore bairo cō iñupū Jesús puame:

—Mua, ¿nopēiō mu otiyati? ¿Ñamurē macāo mu baiyati?

Mai, cō puame, “Oterica wesere cacotei ācūmi,” ī tūgoñarī atore bairo qūiñupō:

—Mu, Jesús rupauri ānajērē aperopu mu cacūata, yu quetibujuya. Bairo mu caquetibujuro, yu puame cū rupauri ānajērē macāo ágo ñiña —qūiñupō.

¹⁶ Bairo cūrē cō cairō tūgo, Jesús puame atore bairo cō iñupū:

—¡María!

Bairo Jesús cō cū cairō tūgo, María Magdalena puame āmejorenucārī, bairo qūiñupō Jesure hebreo majā busurique mena:

—¡Rabuni! (Mai, ati wāme, “Yure cabuei,” īgaro iña yu yaye hebreo majā mena.)

¹⁷ Jesús puame María Magdalenarē bairo cō iñupū:

—Yu pāñaeiticōāña. Yu Pacu tūpu yu wāmuápériapu mai. Bairi yu yarā yu bairārē bairo caānarē atore bairo ñi quetibujubojaoja: “Yu Pacu Dios tūpu wāmucoágu yu baiya mai. Cū, yu Pacu

Dios puame mujāā Pacu majū niñami. Cūā niñami yu Pacu Dios majū. Mujāā cūārē, mujāā Pacu Dios majū niñami,” cō ī quetibujū rotijoyupu Jesús María Magdalenarē.

¹⁸ María puame bairo Jesús cō cū caīquetibujū rotijoro tūgo, jicoquei jāā cū cabuerā caāninucūatana tūpu quetibujūo atīcoasupo. Bairo jāā tūpu etao, María Magdalena Jesure cō caīnaatajere, bairi cū caquetibujurotiataje cūārē jāā quetibujūwō yua.

Jesús se aparece a los discípulos

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Ti semana caānijūgori rūmu María Magdalena Jesure cō caīnaata rūmu merē naiocoato baiwū. Bairi jāā, Jesús cū cabuerā caānimiatana puame caroaro jāā caāni wii joperire biari jāā neñawū. Jāā, Jesús cū cabuerā caānimiatana puame judío majā quetiuparārē uwirā, bairo jāā caāni wii joperire biari jāā neñawū. Bairo jāā caneñarō, Jesús puame jāā recomacā majū buia nucāetawī. Bairo jāā tūpu buianacā etau, atore bairo jāā ī jēniwī:

—¡Caroa yeri cutaje mujāārē cū joáto Dios! —jāā ī jēniwī Jesús.

²⁰ Bairo jāārē ī jēni yaparori, cū wāmorirē na capapua cāmitiátajere jāā iñowī. Tunu bairoa cū warure na cajareo cāmitiáta ope cūārē jāā iñowī. Bairo cacatiatacu cū caānorē iñarī yua, jāā puame butioro jāā tūgoña useaniwū.

²¹ Bairo jāārē iñorī bero, tunu bairo jāā ī jēninemowī Jesús:

—¡Caroa yeri cutaje mujāārē cū joáto Dios! Yu Pacu puame mujāātu ati yepapu yu jowī. Bairi yu cūā mujāārē ati yepa macāāna camasā watoapu mujāā yu joya, caroa quetire camasārē na mujāā caquetibujūmasīparore bairo ī.

²² Bairo jāā īrī bero, jāā buire putibatorī, atore bairo jāā īwī:

—Espíritu Santore mujāā yu joya āmerē. Cūrē cū bocāñeña yua mujāā mena caānipaure. ²³ Tunu bairoa ni jīcāū ūcūrē roro cū caátiere cū mujāā camasiriyobojata, carorije cawapa cūgoecure bairo tuagumi. Bairi tunu ni ūcūrē cū carorije wapare cū mujāā camasiriyō bojaeticōāta, carorije cawapa cūgoua tuacōāgumi —jāā īwī Jesús.

Tomás ve al Señor resucitado

²⁴ Mai, jāā, puga wāmo peti rūpore puga pēnirō caānacāū Jesús cū cabuerā mena macāācū jīcāū, Tomás cawāmecucu apeyera “Gemelo” na caīpiinucūū puame jāā mena āmewī Jesús cū cabuiaeta jūgoripaure. ²⁵ Bairi cabero, jāā, Jesús cū cabuerā puame jāā mena merē cū caāno yua, atore bairo cū jāā ī quetibujūmiwū Tomárē:

—Marī Quetiupau Jesure cū jāā iñaaupū.

Bairo cū jāā caīquetibujūmiatacūārē, atore bairo jāā ī yucōāwī:

—Jesús wāmorirē na capapua cāmitiátajere iñarī, yu wāmojūā mena ti opere yu capānaeticōāta, cariape mujāā yu tūgoetigu. Tunu bairoa cū waru na cajareoāta opere yu wāmo mena yu capānaeticōāta, cariape mujāā yu tūgoetima-jūcōāgu —jāā ī yucōāwī Tomás.

²⁶ Cabero, jīcā wāmo peti itia pēnirō cānacā rūmu canetōrō bero, tunu jāā, Jesús cū cabuēricarā jāā neñawū tunu jāā ya wii pupeapu. Bairo ti watoa jāā caneñarīpaure Tomás cūā āmi yua jāā menarē. Caroaro ti wii jopeerire jāā biatupeyocōāwū. Bairo jāā caátimiatacūārē, Jesús puame jāā tūpu jāā buiaetawī. Bairo jāā watoapu etarī, atore bairo jāā jēniwī:

—¡Caroa yeri cutaje mujāārē cū joáto Dios! —jāā ī jēniwī Jesús.

²⁷ Bairo jāā ī jēnirī bero, Jesús Tomárē atore bairo qūiwī:

—Ĩñaña yu wāmorirē na capapua cāmītiátaje cāmiirē. Bairo ĩnarī, mu wāmojūā mena ĩnujoñaña ti cāmiirē. Tunu bairoa mu wāmo mena yu waru na jareoāta cāmirōrē pāñau asá. Cariape catūgoecu majū āmericōaña. ¡Cariapea tūgoya mu cūā!

²⁸ Bairo Jesús cū cū cairō, atore bairo Tomás puame qūī nēcūbugocōāwī yua:

—¡Yu Quetiupau, yu netōrō caācū Dios majū mu āniña! —qūīwī.

²⁹ Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūīwī Jesús Tomárē:

—¿Āmerē yure ĩnarīpu cariapea yu mu tūgousayati? ¡Ūseanirī na āmarō noa ūna ĩnaetimirācūā cariape catūgousanucūrā!

El porqué de este libro

³⁰ Baihua, Jesús capee majū caroa Dios yaye mena cū caāti ĩnomasīrījērē jāā átī ĩnonucūwī. Tie nipetirijere ati tutipure yu woatu quetibujupeyoetiya.

³¹ Bairo woatu peyoetimicūā, atie mujāārē yu caquetibujuwoaturijere mujāā yu quetibujucūña, tiere ĩnarī cariapea Jesús Dios macū, Dios cū cajou Mesías cū caānierē mujāā camasīparore bairo ī. Bairo cūrē cariape tūgousari, mujāā puame yeri capetietie cū cajorije majūrē mujāā cūgogarā yua.

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

21 Cabero Jesús, jāā, cū cabuerārē jāā baujaetawī tunu Tiberias utabucura cawāmecutira tūnipu. Atore bairo baiwu: ²Topure caāna ato cānacāñ jāā āmu: Simón Pedro, Tomás cawāmecucu apeyera Gemelo na caīpiinucūñ, Natanael, Galilea yepa Caná cawāmecuti macā macāācū cūā āmi. Jāā, Zebedeo pūnaa cūā pugarāpua jāā āmu. Bairi tunu jāā mena macāāna pugarā aperā cūā āma.

³ Bairo topu jāā caāno, Simón Pedro puame atore bairo jāā ĩwī:

—Wai wei ácu yu baiya —jāā ĩwī.

Bairo jāā cū cairō, jāā cūā bairo cū jāā ĩwī:

—Jāā cūā mu mena jāā wai werágará —cū jāā ĩwū.

Bairo qūīrī yua, cūmuapu ájāārī jāā acoápū, wai weráná. Bairo wai werámirācūā, ti ĩnamirē jāā wai pajīāēpū.

⁴ Bairo jāā cabaiāno, cabusuñumugōatīpau, Jesús puame ti utabucura tūnipu bauetawī. Bairo cū cabauetaro, jāā cū cabuerā puame, “Cūā, Jesús niñami,” jāā ĩ masīēpū, qūīñamirācūā yua. ⁵ Bairi Jesús puame atore bairo jāā ĩ jēniñawī:

—Yu yarā, ¿mujāā wai pajīāētīñati? —jāā ĩ jēniñawī.

Bairo cū caījēniñarō, bairo cū jāā ĩwū:

—Jāā pajīāetiapu.

⁶ Jesús puame tiere tūgori, bairo jāā ĩwī:

—Bapire cariape nugōā puame wēroca ĩuajoya. Bairo ána, capāārā mujāā wai pajīāgarā —jāā ĩwī.

Bairo cū cairō, cū carotirore bairo jāā ápu. Bairi yua, bairo jāā caáto, dope bairo bapire jāā átī tūgāmugōpāmuo jomasīēpū, capāārā majū bapire wai na cajāārō jūgori yua.

⁷ Mai, yu, butioro Jesús cū camainucūñ puame wai capāārā na cajāārō ĩnarī, Pedore atore bairo cū ĩiwū:

—¡Marī Quetiupaua niñamima! —cū ĩiwū.

Bairo yu cairō tūgo, Pedro puame jicoquei jāā Quetiupau Jesure qūīñamasīrī, uwaro cū jutirore jāña, riapu rocañuarī baacoámī, Jesús tupu ácu.

⁸ Jāā, cū cabuerā puame bapire wai jiraricu majū jāā tūgā pāápu cūmua capairica mena paputiro tūnipu. Mai, jāā puame jōpu mee, paputiro wijaro cien metros cārō jāñurīā caānoi bapire jāā

tūgāpāāpu, wai capāārā majū na cajāārō īnarī. ⁹Bairi yua, jāā puame paputiropu maa etanucārā, peero riorica peerore jāā īnawū. Bairi ti peeropu wai jīcāū pūōnucōricū cūārē jāā īnawū. Pan cūā āmu ti peero ture. ¹⁰Paputiro tūnipu jāā camaa nūcārō īna, Jesús puame atore bairo jāā īwī:

—Jīcāārā ūna āmeacā mujāā cawai pajīāetarārē na jeasā ato puame —jāā īwī.

¹¹Bairo Jesús jāā cū caīrō tūgo, Simón Pedro puame cūmuapu etajāā, bapire tūgāatī, paputiropu wai capāārā na cajāārīcūrē tūgāmojowī. Mai, capacarā jeto ciento cincuenta y tres majū wai capāārā ti bapire jānupā. Bairo ti bapire capāārā majū wai na cajāāmiat-acūārē, tii bapi puame woepu. ¹²Jesús puame bairo Pedro waire, bapi mena paputiropu na cū caweemocū yaparoro īna, atore bairo jāā īwī:

—Tiaya. Ūga wācārasā mai mujāā cūā —jāā īwī Jesús.

Jāā puame merē, “Marī Quetiupau Jesua niñami,” jāā ī masīcōāwū. Bairi bairo jāā cū caīrō, jāā puame jīcāū ūcū puamena, “¿Ōnamu majū mu āniñati?” cū jāā ī jēniñaepū Jesure. ¹³Bairi yua, Jesús puame pāārē nerī, jāā batowjowī. Wai cūārē torea bairo jāā batowjowī.

¹⁴Āme mena merē itiani majū Jesús, jāā, cū cabuerā caānimiatanarē, cūrē na capajīārocaro bero cacatitunuatacu jāā tūpure buiaeta īnoū baiwī Jesús.

Jesús habla con Simón Pedro

¹⁵Bairo jāā caugawācā yaparoro bero, Jesús puame Simón Pedore atore bairo qūī jēniñawī:

—Simón, Juan macū, mūrē niña: ¿Ānoa mu baparā netōjāñurō yu mu maiñati?

Bairo Jesús cū caīrō tūgo, Simón Pedro puame atore bairo qūī yūwī:

—Yu Quetiupau, mu yu maima-jūcōāña. Merē mu masīña mu yu camairījērē.

Bairo Pedro cū caīrō, Jesús puame bairo qūīwī:

—Baiupa, toroque yu caque-tibujucūrījērē cariape catūgousarārē caroaro na coteri na jūgoāña.

¹⁶Bairo Jesús Pedore qūī quetibujū yaparo, bairo qūī jēniñanemowī tunu:

—Simón, Juan macū, mūrē niña: ¿Mua, cariapea yu mu maiñati?

Bairo Jesús cū caījēniñarō, atore bairo qūīwī Pedro:

—Yu Quetiupau, mu yu maima-jūcōāña. Merē mu masīña mu yu camairījērē.

Bairo Pedro cū caīrō, Jesús puame bairo qūīwī:

—Baiupa, toroque yu caque-tibujucūrījērē cariape catūgousarārē caroaro na coteri na jūgoāña.

¹⁷Bairi yua āme mena merē itiani majū atore bairo qūī jēniñanemowī Pedore:

—Simón, Juan macū, mūrē niña: ¿Mua, yu mu maiñati?

Bairo Jesús itiani majū cū cū caījēniñarō jūgori, tūgoñarīqūē pairique mena atore bairo qūī yūwī Pedro Jesure:

—Yu Quetiupau, nipetirije yu mu masīña. Mu masīña merē mu yu camairījērē cūārē.

Bairo Pedro cū caīrō, Jesús puame bairo qūīwī:

—Baiupa, toroque yu caque-tibujucūrījērē cariape catūgousarārē caroaro na coteri na jūgoāña. ¹⁸Cariape mu niña: Cawāmau ācū, mu caborore jutiro jāñarī, noo mu caboropu mu āñesēānucūñupā. Mu cabucaro yua, aperā camasā puame mu wāmorīrē nūmugōrī, mu juti jāārī, mu caāgaetopu mu neārocagarāma yua —qūīwī Jesús Pedore.

¹⁹ Mai, bairije Pedore Jesús cū caĩ-quetibujata, Pedro cū cariaa wāmerē ī quetibuj masĩōgū īwī Jesús. Bairo Pedro cū cabairiapee jūgori camasā Dios cū catutuarijere na cū caĩñopeere ī quetibuj īwī Jesús. Bairo ī quetibuj yaparo, bairo qūiwī Jesús tunu Pedore:

—īNipetirije yu caātiāninucūrōrē bairo caroaro áticōā ninucūña! —qūi cūiwī Jesús Pedore yua.

El discípulo a quien Jesús quería mucho

²⁰ Cabero Jesús cū caĩquetibujuro bero, Pedro puame āmejore īñau yua, yu majūrē ñiñacōāwī, yu, butioro Jesús cū camairē. Mai, yu puame Jesús mena jīcārō jāā caugarui tusari watoa Jesús cūtuaca ruiri, atore bairo cū caĩjēniñarīcūā yu āniña: “Yu Quetiupau, ¿ni majū murē, bairo qūi busujā buitirocauati?” cū caĩjēniñarīcūā yu āniña. ²¹ Bairo yu āmejore īñarī, atore bairo Jesure qūi jēniñawī Pedro:

—Yu Quetiupau, ānira, ¿dope bairo cū to bairoati? —qūi jēniñawī Jesús.

²² Bairo Pedro cū caĩjēniñarō, bairo qūiwī Jesús:

—Cū cabaiyasicoapata cūārē, o ati yepapu tunu yu caetaro cū cacaticōāmata cūārē, mu camasīpee mee niña. Mua, tiere tūgoñarī mee, nipetirije yu caātiāninucūrōrē bairo caroaro áticōā ninucūña —qūiwī Jesús Pedore.

²³ Atore bairo Pedro Jesure cū caĩjēniñarō, Jesús cū caĩquetibujataje queti etacoasupa Jesús yarā ñubueri majāpure: “Juan riaetigumi. Caticōā nigumi,” īriqūē queti. Baipua, Jesús puame yure, “Riaetigumi,” ī mee bairo qūi quetibujawī Pedore. Atore bairo jeto īwī: “Cū cabaiyasicoapata cūārē, o ati yepapu tunu yu caetaro cū cacaticōāmata cūārē, mu camasīpee mee niña.” Tie jetore īwī.

²⁴ Yua, Jesús cū cabuei, cū cabuerique yu caĩñarīqūērē caquetibuj, ati tutire cawoaua yu āniña. Bairi atie yu caquetibujwoaturije caroa cariape macāājē queti niña.

²⁵ Apeye capee majū Jesús cū caátaje nimiña. Bairi nipetirije Jesús cū caātiā-najērē marī cawoatupeyocōāta, ti tutiri puame ati umurecóore bijapetiro cārō nicoabujioro.

Tocārōā niña.

LOS HECHOS

de los Apóstoles

La promesa del Espíritu Santo

1¹⁻² Mũ, Teófilo, nocārō caāni-majũrē merē mũ yũ quetibũjũ woajojũgowũ. Jesucristo ati yepapũ ācũ, cũ caātijũgoriquere, bairi cũ cabuerique nipetirije cũārē umurecōo cũ cawāmuátĩ rūmupũ cũ cabaijānarĩquērē mũ yũ quetibũjũ woajowũ. Āmerē mũ yũ quetibũjunemoña tunu ati carta mena: Umurecōopũ cũ cawāmuápáro jũgoye, cũ yarā apóstolea majā cũ cabesericarā na caátipeere na quetibũjũcũñupĩ, Espíritu Santo cũ camasĩrĩjē jũgori.³ Mai, riari bero Jesús puame cũ yarā apóstolea majā watoapũ ati rupapũ mena na buia etayupi. Yoaro narē na buia añupĩ cuarenta rūmũrĩ majũ, “Cacatii niñami,” na caĩmasĩparore bairo ĩ. Bairo buia ācũ, Dios cũ carotimasĩrĩpau macāājērē na quetibũjũ añupĩ.

⁴ Mai, cajũgoyepũ cũ cabuerā mena ācũ, “Jerusalén macārē mujāā witiweyoepa mai,” na ĩ cũñupĩ. Atore bairo na ĩñupĩ:

—Yũ Pacũ mujāārē cũ caijũgoyet-icũrĩcārōrēā bairo átigumi. Merē tiere mujāārē yũ quetibũjũwũ. Torena, mujāā cotegarā mai.⁵ Juan ānacũ puame mujāārē oco mena bautizawĩ. Āme berore yũ Pacũ puame roque Espíritu Santo mena mujāā bautizagumi. Cũ Yeri majũrē mujāārē jogumi —na ĩcũñupĩ Jesús.

Jesús asciende al cielo

⁶ Ape rūmũ Jesús mena āna, cũ jēniñañuparā:

—Jāā Quetiupapũ, ¿nocārōpũ Israel yepa marĩ ya yepare marĩ ñicũjāā na carotijũgoricarore bairo mũ rotimasĩjũ-

gowati? ¿Nocārōpũ Roma macāāna, ati yepare caēmarĩcārārē na mũ acureiati? ¿Āmea mũ ácuati? —qũĩ jēniñañuparā.

⁷ Bairo na caĩrō tũgo, atore bairo na ĩñupũ:

—Tiere yũ Pacũ jeto átimasĩñami. Bairi cũ jeto ti rūmũ cũārē masĩñami. Mujāā tiere mujāā camasĩpee mee niña.⁸ Bairo Dios puame ti rūmũrē mujāārē masĩōētĩmicũā, quetibũjũ masĩrĩquērē mujāārē jogumi. Espíritu Santo mujāā yeripũ cũ caetaro jũgori, yũ yaye busuriquere mujāā quetibũjũ masĩgarā. Bairo Jerusalén macā macāānarē na mujāā quetibũjũ jũgogarā. Cabero Judea yepa macāāna nipetiro caānarē, cabero Samaria yepa macāānarē, cabero ati umurecōo nocārō cayoaropũ macāāna cũārē na mujāā quetibũjũgarā yũ yaye busurique quetire —na ĩ quetibũjũyupũ Jesús cũ cabuerārē.

⁹ Bairo narē quetibũjũ yaparori bero, cũ cabuerā na caĩñatoyea, Dios puame umurecōopũ Jesure cũ newāmwũ jocōāñupũ. Bairo cũ caáto, buseriwo puame cũ tocoásuparo. Bairo yua, tocārōā qũĩña jānacōāñuparā Jesure. Tunu qũĩñanemoesuparā.¹⁰ Bairo cūrē na caĩnamũgōnucūrō, caũmũa pũgarā jutii cabotirijere cajāñaatana natũ buiaetanucāñuparā.¹¹ Na puame atore bairo na ĩñuparā:

—Mujāā, Galilea yepa macāāna, ¿nopēĩrā jōbui umurecōo puamerē mujāā ĩnamũgōcōāñucũñati? Cũ, Jesús, mujāā watoa caāniatacu umurecōopũ caácũ ati yepapũ átigumi tunu. Āmerē cũ caátó mujāā caĩñajororea bairo átigumi tunu —na ĩ quetibũjũyuparā.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹² Bairo apóstolea majā Olivo cawāmecuti buropũ caānimiatana tunucoásuparā Jerusalēpũ. Olivo buropui átáto, yoaesuparo Jerusalén

macã. Judío majã na cayerijãrĩ rūmũ ũno cũārẽ na cañesẽamasĩrõ añuparõ. ¹³Bairo ti macārẽ etarã yua, na cacãnĩrĩ wiipũ cabui macã arua puamerẽ wãmuátĩjãañuparã. Na puame ato cãnacãũ añuparã: Pedro, Juan, Santiago, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago Alfeo macũ, bairi Simón, Celotea mena macãacũ, bairi Judas, Santiago macũ añuparã. ¹⁴Na puame nipetiro tocãnacãnia neñanucũñuparã Jesús yarã mena. Cũ bairã, cũ paco María, bairi aperã carõmia mena neñanucũñuparã, ñubuenenarã.

¹⁵Bairi jicã rūmũ na cañubueãno, Pedro puame na watoapũ wãmũnucãñupũ. Cañubuenenarã puame ciento veinte majũ añuparã. Narẽ yua, atore bairo na ñupũ Pedro: ¹⁶“Yũ yarã tũgopeoya yũ caĩrĩjẽrẽ: David ãnacũ Espĩritu Santo jũgori Judas cũ cabaipeere cũ caquetibũjuwoatuyaricarorea bairo baigaro. Judas ãnacũ puame Jesure cañeparãrẽ cajũgoricũ ãmi. ¹⁷Marĩ mena macãacũ ãnimiwĩ. Marĩ mena capaapũ ãnimiwĩ cũ cũã. ¹⁸Bairo marĩ mena macãacũ cañibujioapũ nimicũã, Jesure cũ caĩbuitirocarique wapa mena, jicã yepa wapatiyupũ. Cabero ti yepa ãcũ, Judas puame cũ majũã pajĩãyasicoasupi. Bairo cũ cabaiyasiro, cũ paaro puame wooyasicoasuparo. Cũ utamijĩ wẽẽrĩ ãnajẽ witiyuparo. ¹⁹Bairo roro cũ cabairijere tũgori, Jerusalén macããna ti yepare Acéldama wãmetiyuparã. ‘Acéldama’ ĩgaro, ‘Rĩf Yepa’ ĩgaro ñna na yaye busurique mena. ²⁰David ãnacũ Salmos tutipũ cũ caquetibũjucũrĩqũẽ atore bairo ñna Judas cũ cabaipeere:

‘Cũ ya wii macããna na ábatacoápáro. Ni jicãũ ũcũ cũ tuaeticõãto ti wiire.’ Tunu bairoa apewẽpũ atore bairo ĩ cũnemoñupĩ:

‘Apei cũ jãwasoáto cũ capaa ãnimiata-jere,’ ĩ cũñupĩ David ãnacũ.

²¹“Ato marĩ mena caãna marĩ Quetiupau Jesús ati yepapũ cũ caãno cabapacutana niñama. ²²Juan ãnacũ Jesure cũ cabautizaro beropũ bapacuti ãna, um̃recóopũ Jesús cũ cawãmuátĩ rūmupũ cabapacuti jãnaricãrã nicõãñama. Bairi na mena macãacũ jicãũ ũcũ jããrẽ bairo caquetibũjupau cũ cajããrõ ñuña. Judas wasoaye cañipau majũrẽ marĩ boyã. Cũ cũã quetibũjũgũmi marĩ Quetiupau cariacootacu nimicũã tunu cũ cacatirijere,” na ñupũ Pedro to macããnarẽ.

²³Bairo cũ caĩrõ tũgo, pũgarã na mena macããnarẽ na bootũgoñañuparã. José Justo, ape wãme Barsabás cawãmecucũre boyuparã. Apei Matías cawãmecucũ cũārẽ boyuparã. ²⁴Bairo na pũgarãrẽ na beseri yua, atore bairo Diore qũĩ jẽniñuparã: “Jãã Quetiupau, mũ roque nipetiro camasãrẽ na yeripũ na catũgoñarĩjẽrẽ camasĩ mũ ãniña. Bairo caãcũ ãnirĩ jããrẽ mũ masĩowã. Ni mũ cabowẽ cũ mũ besewa. ²⁵Judas ãnacũ puame roro cũ caátie jũgori roro popiye bairicaropũ ásũpi. Bairi cũ paarique cũ capitimiatajere apei cũ paawasoáto,” qũĩ jẽniñuparã Diore.

²⁶Bairo qũĩ jẽniyaparori bero, ũtã ru-paacarẽ ãmeo wẽẽ nuniñuparã. Bairo átiri masĩñuparã Judare cawasoapaure. Matíare cũ beseyupi Dios. Bairi yua, Matías puame pũga wãmo peti ru-pore jicã pẽnirõ cãnacãũ catuaricarã apóstolea majã mena macãacũ jicãũ cañninemojũgou añupũ.

La venida del Espíritu Santo

2 Cabero Pentecostés bose rūmũ caetaro, nipetiro Jesucristore catũgousarã jicãpaua ñubuerã neñarã baiyuparã. ²Bairo na cañubueãno, caãno tusaroa paio busuocajoyuparo

umurecópũ caatíe. Wĩno paio cabusuricarore bairo busuocajoyuparo. Ti wii, na caáni wii nipetiropũ busuetayuparo. ³Bairo cabairo yua, peero caũwãmũricã wẽerĩrẽ bairo cabaurije tocãnacãũ rupoa buipurea bauetayuparo. ⁴Bairi to macãana nipetirore na yeripũ na jããñupũ Espĩritu Santo puame. Bairi ñe ùnie rusaesuparo na camasiẽtĩẽ. Bairo caãna añirĩ, aperã yaye busuriquere busujũgoyuparã. Espĩritu Santo narẽ cũ camasiõrĩjẽ jũgori bairo busuyuparã.

⁵Mai, ti rũmurĩrẽ añuparã Jerusalẽpure judío majã ati umurecõo nipetiropũ macãana caatĩatana. Jerusalẽpũ ñubuerã baiyuparã.

⁶Bairo cabusucajorore tũgori yua, neñaetayuparã apóstolea majã na caáni wiipũ. Neñaetarã yua, tocãnacãũpua na yaye na cabusurijere tũgoyuparã. Bairi, dope bairo ï tũgoña masiẽsuparã.

⁷Bairo tũgoña macããrĩ yua, atore bairo ãmeo ïñuparã:

—¿Ānoa nipetiro cabusurã, Galilea yepa macãana mee na añiñati? ⁸Bairo cabairã nimirãcũã, ¿ñe jũgori marĩ yaye busuriquere caroaro na busumasĩñati?

⁹Marĩ mena caãna jĩcããrã, Partia macãana niñama. Aperã Media yepa macãana, aperã Elam macãana, aperã Mesopotamia macãana, aperã Judea yepa macãana, aperã Capadocia yepa macãana, aperã Ponto yepa macãana, aperã Asia yepa macãana niñama.

¹⁰Aperã Egipto, Frigia, bairi Panfilia na caĩrĩ yepaapũ macãana niñama. Aperã Africa yepa macãana, Cirene macã jũgoye macãana niñama. Tunu bairoa Roma cawãmecuti macãĩ caatĩatana niñama. ¹¹Jĩcããrã na mena macãana judío majã pũnaa na caãnoi, judío majãrẽ bairo na marĩ ïñaña. Aperã na mena macãana judío majã pũnaa ãmerimĩrãcũã, marĩrẽ bairo Diore na caĩroarije jũgori judío majãrẽ bairo

na marĩ ïñaña na cũãrẽ. Tunu bairoa marĩ mena macãana jĩcããrã, Creta yucupoa macãana niñama. Aperã Arabia yepa macãana niñama. ¡Bairo ati yepa nipetiropũ caatĩatana nimirãcũã, tocãnacãũpua marĩ tũgoya marĩ yaye busurique mena Dios cũ catutuarije mena cũ caátiere! —ãmeo ï busuyuparã na majũ camasã puame.

¹²Bairo tũgoña macããrĩ yua, nopẽ bairo ï tũgoñamasiẽsuparã. Bairi atore bairo ãmeo ï jẽniñañuparã na majũ:

—¿Nopẽ bairo marĩrẽ ïgu qũĩcuti Dios? —ĩñuparã.

¹³Bairo na caĩmiatacũãrẽ, aperã jĩcããrã, “¡Cũmurã baiyama!” na ï boyetiyuparã apóstolea majãrẽ.

Discurso de Pedro

¹⁴Bairo na caĩrõ tũgo, Pedro, aperã cũ mena macãana puga wãmo peti rupore jĩcã pẽnirõ cãnacãũ apóstolea majã mena wãmũnũcãñupũ. Pedro puame busurique tutuaro mena atore bairo na ïñupũ camasã caĩnarã etaatãnarẽ: “Mujãã, Judea yepa macãana, mujãã ati macã Jerusalén macãana cũã tũgopeoya mujããrẽ yu caĩpeere. ¹⁵Ānoa yu mena macãana cũmuẽtĩñama. Mujãã narẽ mujãã caĩtũgoñarõrẽ bairo mee niñama. Ni ùcũ ñamirõcãcã muipũ cũ caasitutuatiãpau caãnorẽ cũmucũmi.

¹⁶Bairo mee baiya. Profeta Joel ãnacũ jãã cabaĩpeere quetibũjũ jũgoyeticũñupĩ cũ ya tutipũ. Atoe bairo ï woatuyayupi:

¹⁷‘Atoe bairo yu quetibũjũwĩ Dios: Ati umurecõo caãnitusarĩ rũmurĩ caãno nipetiro camasãrẽ na yu jogu Espĩritu Santo, yu Yeri majũrẽ.

Bairo yu caãto, mujãã pũnaa caũmua, mujãã pũnaa rõmirĩ cũã, yu yaye busuriquere quetibũjũ netõõgarãma aperã camasãrẽ.

Tunu bairoa cawãmarã yu yaye macããjẽ cabau ïñorĩjẽrẽ ïñagarãma.

Tunu cabutoa cūārē na yu quetibujugu na caqūēgueropu.

¹⁸ Bairi ti rūmu caānorē yu carotirā caūmua, carōmia cūārē na yu jogu Espiritu Santo, yu Yeri majūrē.

Bairo yu caāto, yu yaye busuriquere quetibujanetōōgarāma aperā camasārē.

¹⁹ Jō umurecōopu ricaati cabairije baugaro.

Ati yepapu cūā ricaati cabairije baugaro. Rūre bairije, peerore bairije, peero buserire bairije cabaurije cūā bau iñogaro.

²⁰ Bairo cabairo, muiapu umureco macāācū naitiācoagumi.

Ŋami macāācū puame rií cuire bairo jūāū baigumi.

Bairo baigaro ati yepapu yu caetaparo jūgoye.

Ti rūmu puame caānimajūrī rūmu nigaro.

²¹ Bairi nipetiro camasā, “Yu Quetiupau yu netōōña,” caijēnirā puame netōcōāgarāma, ŋiwī Dios,’

ī quetibujuyupi Joel ānacū cū ya tutipu,” na iñupū Pedro, to caneñarā etaatānarē.

²² Ī quetibuju yaparo, na ī quetibujanemoñupū tunu: “Yu yarā, Israel yepa macāāna tūgopeoya yu caijijērē: Jesús, Nazaret macā macāācū Dios cū cabesericu majū āmi. Merē mujāā caroaro mujāā masīña cū caátajere. Capee átijēño iñowī. Caroaro, camasīā manierē átijēño iñowī. Dios cū camasirijē jūgori cū catutuarijere marī āti iñowī. ²³ Bairo caroaro cū caátimiatacūārē, mujāā puame cū mujāā boepu. Tirūmupu ati umurecōore Dios cū caqūēnoparo jūgoyepua, merē cū macūrē roro mujāā caátipeere masīyerijāñupī. Bairi mujāā puame cū mujāā ñerotiwa. Cū cariarore borā, roro caānarē yucupāipu cū mujāā papuaturotiwa. ²⁴ Bairo cūrē

mujāā caátimiatacūārē, Dios puame cū catiopyupi. Cariaricarā ānana na caānopu caānimiatacure cū witio joroque cū ásupi Dios. ²⁵ Quetiupau rey David ānacū, Jesús cū cabaipere quetibuju woatucūñupī atore bairo:

‘Dios, yu Quetiupau, yu mena ānicōā ninucūñami.

Yutūre cariape nūgōārē āninucūñami, ñe űnierē yu cauwtiparore bairo ī.

²⁶ Bairi bñitorio yu űseaniña. Ñe űnie rusaetiya yu yeripure.

Tunu bairoa Diore yu basapeoya. Bairi yu tūgoñariqūē paietiya.

²⁷ Yu yeri pñnarē cariaricarā ānana na caānopu mu joroacetigu.

Mu carotire camai ānirī yu rupau ānatōrē to boao joroque mu áperigu.

²⁸ Cariacoatacu yu caānimiatacūārē, yu mu catiogu tunu.

Bairi mu tpu yu caāno, űseanio joroque yu mu átiyu,’

ī quetibujuyupi David ānacū Jesús cū caipere,” na iñupū Pedro, to caneñarā etaatānarē.

²⁹ Ī quetibuju yaparo, na iñemoñupū tunu: “Yu yarā, marī ñicū David ānacū riacoásupi. Bairo cū cariaro iña, cū yaarocacōāñupā. Nipetiro tiere marī masīña. Marī nipetiro marī iñanucūña cū ānacūrē na cayaayarica ope űtā opere. ³⁰ David ānacū puame profeta majōcu āniñañupī. Bairi cū puame masicōāñupī: ‘Dios caānorē bairo yure cū caijicārōrēā bairo yu pārāmerā mena macāācū jicāū nigumi Cristo. Yure bairo Israel macāānarē na rotimasigumi,’ ī masicōāñupī David. ³¹ Bairi David ānacū puame ape rūmupu cabaipere camasirē bairo majū Jesucristo caria-coatacu nimicūā tunu cū cacatipeere quetibuju jūgoyetiyayupi. Bairo iñupī: ‘Yu yeri pñnarē cariaricarā ānana na caānopu mu joroacetigu. Tunu yu rupau ānatōrē to boao joroque mu áperigu,’ ī quetibujuyupi David, Jesucristo cū

cabaipere. ³² Bairi cūrēā catiopyupi Dios. Jāā nipetirā Jesure caīnarīcārā jāā āniña cū cacatiriquere. ³³ Bairi āmerē yua, Diotu cariape nugōāpu carui ācūmi, cūrē rotibojagu. Tunu bairoa Dios cūrē cū caīrīcārōrēā bairo Espiritu Santo cū caātīpere rotimasīnami. Mujāā nipetirije mujāā catūgoataje, mujāā caīnaataje cūā Jesucristo cū caāto jūgori baiapu. ³⁴ Marī nīcū ānacū David rupauri ānajērē neāpēyupi Dios umurecōopure. Tunu bairoa David ānacūna atore bairo ī woatuyupi:

‘Dios puame yu Quetiupaure atore bairo qūīnupū: “Ato ruiya cariape nugōā puame mai.

³⁵ Mu pesua caānanarē na yu canetōōnucārō beropu, mu puame na mu rotimasīgu,” qūīnupū,’ ī quetibujū woatuyupi David ānacū.

³⁶ “Bairi ati yepa, Israel yepa macāāna nipetiro cariape atiere na masīāto: Cū, Jesús yucupāīpu mujāā capuatu rocarotiricure Dios puame nipetiro Quetiupaure bairo cū cūnupī. Tunu bairoa nipetiro camasārē netōōgu, marītu cū cajoricure bairo cū cūnupī,” na ī quetibujuyupu Pedro to caneñarā etaatanarē.

³⁷ Bairo cū caīrō tūgori, butioro tūgoña macānuparā. Bairo tūgoña macāārā yua, atore bairo na ī jēniñanuparā Pedrojāārē:

—Jāā yarā, ħnerē jāā caāto to boyati āmerē?

³⁸ Pedro puame na īnupū:

—Jesucristo yarā ānigarā, mujāā caāno cārō Dios mena busuqūēnoña roro mujāā caātiere. Roro mujāā catūgoñarījērē jānarī, caroa puamerē tūgoñajūgoya. Bairi tunu mujāā nipetiro mujāā cabautiza rotiroti nūña. Roro mujāā caātiere Dios puame cū camasiriyomasīparore bairo īrā, bairo mujāā caāto nūña. Bairo mujāā caāto, Espiritu Santore mujāā jogumi Dios.

³⁹ Toreā bairo marī ī quetibujū cūnupī: “Yu yeri pūnarē na yu jogu nipetiro yure catūgousarārē,” marī ī quetibujū cūnupī. Bairi mujāā, mujāā pūnaa cūārē, noo aperopu macāāna cūārē na jogumi Dios, Espiritu Santore, cūrē mujāā nipetiro mujāā catūgousaata —na īnupū Pedro.

⁴⁰ Tore bairo jeto na quetibujūnemōnupū Pedro:

—Bairo mujāā caāto nūña: Ati yepa macāāna jīcārā cayasīparā niñama na carorije wapa. ¡Narē bairo mujāā cūā baieticōāña! Dios mena busuqūēnoña —na īnupū Pedro camasārē.

⁴¹ Bairi yua, nipetiro tie quetire catūgousajūgorā puame bautiza rotiyuparā. Ti rūmurē catūgousari majā mena macāāna, itia mil majū āninemoñuparā tunu. ⁴² Cabero na, catūgousajūgori majā puame caroaro tūgousayuparā apóstolea majā na caquetibujūrijere. Tunu bairoa caroaro nipetiro jīcā majārē bairo ānimasījūgoyuparā. Bairo āna, nipetiro neñarī, Diore cū jēninucūnuparā. Tunu bairoa Jesús cū caugatusarica rūmurē tūgoñarī, pāārē uganucūnuparā nipetiro.

La vida de los primeros cristianos

⁴³ Nipetiro to caāna camasā puame apóstolea majā na caātiere īnarī, tūgocōā maniāsuparā. Capee na caāti-jēñomasīrījērē na caāti īnorījērē īnarī, tūgocōā maniāsuparā. ⁴⁴ Tunu bairoa nipetiro catūgousajūgori majā caroaro jīcārōrē bairo āñuparā. Bairi na mena macāāna cabopacarā na caāmata, na cabopacarijere na nuniñuparā. ⁴⁵ Bairi na yaye majū na cacūgorije caāno cārōrē nuniñuparā, wapa jegarā. Bairo āti yaparori, tie dinerore āmeo ricawoyuparā, narē carūsari wāmerē na cawapatiparo nūrō. ⁴⁶ Tunu bairoa tocānacā rūmua templo wiipu neñanucūnu-

parā. Na ya wiiripũ cūārē Jesús cū caugatusarica rūmurē tūgoñarī pāārē ũganucūñuparā. Useanirīqūē mena jīcā majārē bairo jīcārō mena ũgariquere ũganucūñuparā. ⁴⁷Tunu bairoa Diore basapeonucūñuparā. Bairo na caātiāno īñarī, to macāāna camasā nipetiro na īroayuparā. Bairo tocānacā rūmua, catūgousari majā menarē capāārā āninemo nucūñuparā. Marī Quetiupau puame cū canetōōrārē cū yarā majū na ānio joroque na ātinemo nutuásúpũ.

Un cojo es sanado

3 Jīcā rūmũ Pedro, Juan mena templo wiipũ ásúparā. Tres de la tarde caāno camasā na cañubueri hora majū āñuparō. ²Mai, to templo wii jope tũpũ āninucūñupũ jīcā cawīmau ācūpūna caāmasīētacu. Cū yarā puame Caroa Jope cawāmecuti jope tũpũ cū cūnucūñuparā, camasā caetari majārē dinero limosnarē na cū cajēnimasīparore bairo īrā. ³Bairi yua, caāmasīēcū, Pedro, Juajāā na cajāāetaro īñarī, dinerore na jēnimiñupũ. ⁴Bairo cū cajēnirō, Pedrojāā qūīñañuparā. Qūīña yua, atore bairo qūīñupũ Pedro puame:

—Yũ yau, tūgopeoya —qūīñupũ.

⁵Bairo cū caīrō tūgo, Pedrore qūīñañupũ, “Dinero yũ nunigu ācumi,” ī tūgoñarī. ⁶Bairo cū caītūgoñamiatacūārē, atore bairo qūīnemoñupũ Pedro puame:

—Yua, plata, oro moneda tiirire yũ cūgoetiya. Bairo cūgoeticūā, Jesucristo yure cū camasīōrījē jūgori murē yũ juátigu. Jesucristo, Nazaret macāācū cū catutuarije mena murē ñiña: Wāmūnucārī ājūgoya —qūīñupũ Pedro caāmasīēcūrē.

⁷Bairo ī yaparori, cū wāmo cariape nūgōā mena cū tūgāwāmūoñupũ. Bairo cū caāto, caāmasīēcū rūpori puame, cū āñadobeā cūā tutuacoásúparo. ⁸Bairo cabairo yua, caāmasīētīmiatacu

puame patiŵāmūnucācoásúpũ. Bairo patiŵāmūnucārī, āmasījūgoyupũ yua. Bairo Pedrojāā mena useanirī templo wiire jāāñupũ. Diore basapeori paticōā ñesēāñupũ. ⁹To macāāna puame nipe-tirā cū caāmasīrījērē, cū cabasapeoriye cūārē īñañuparā. ¹⁰Bairo qūīñarī yua, butioro tūgocōā maníasuparā. Mai, cū masicōāñuparā. “Cūā ñiñami Caroa Jope cawāmecuti jope tũpũ cadinero jēniruīnucūmiatacu,” ī masicōāñuparā.

Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón

¹¹Cacatiatacu puame Juan, Pedrore pitigaetiri, na mena nicōā ñesēāñupũ. Bairo ti wii macāāna cū cabairijere tūgori na tũpũ atuásúparā Portal de Salomón na caīrōpũ, qūīñagarā. Topũ āñuparā mai Pedrojāā. ¹²Pedro puame bairo na caetaro īña, atore bairo na īñupũ: “Yũ yarā, Israel yepa macāāna, ¿nopēirā, ‘Pedrojāā na camasīrījē jūgori, o Diore na caīroamasīrījē jūgori caāmasīēcūrē cū catioupa,’ caīrārē bairo mujāā tūgoñañati? ¹³Jāā majū, jāā camasīrījē jūgori mee jāā átiapũ. Marī ñicūjāā, Abraham, Isaac, Jacojāā ānana na caīroa-jūgoricu Dios puame cū macū Jesure caānimajūūrē bairo caācū cū cūñupī. Bairo cū caātimiatacūārē, mujāā puame cū ñerī, ati yepa macāāna carotimasīrī majā tũpũ cū mujāā neápú. Bairo mujāā caāto, Pilato puame cū wiyogamiwī. Mujāā puame cū cawiyogarijere mujāā boepũ. ¹⁴Jesús, ñe ũñie caroriye caāpei cū caānimaatacūārē, cūrē cū cawiyoro mujāā boepũ. Roro caācu puamerē cū cawiyorore mujāā bowu. ¹⁵Bairo átiri, yeri capetietiere cajomasīrē cū mujāā pajīārocacōā rotiwu. Bairo roro cūrē mujāā caātirocamiatacūārē, Dios puame cū cariaacoamiatacure cū catiopyupi. Jāā, cū jāā īñawũ tunu cū cacatiriquere. ¹⁶Cū camasīōrījē mena cū wāmeina jāā caīrījē jūgori, āni caāmasīētīmiatacure cū catio

joroque cū jāā átiapũ. Jesús mena jāā tũgoñatutuaya. Bairo cū mena tũgoñatutuari, āni mujāā camasirē cū catipeticoao joroque cū jāā átiapũ. Mujāā īñaña merē tiere,” na ī quetibujuyupũ Pedro to caneñarā etarārē.

¹⁷ Ī quetibujũ yaparo, na ī nemoñupũ tunu: “Yũ yarā, merē yũ masiña mujāā catũgoñamawijariquere. ‘Dios macūrē cū pajiārā marī átiya,’ mujāā, mujāā quetiuparā cūā, mujāā ī tũgoñamasiesupa. Bairo ī tũgoñamasietĩrĩ, cū mujāā pajiārocacōā rotiwũ. ¹⁸ Tirũmupure profeta majā Dios cū caquetibujunetōrotiricarā jũgori quetibujũ jũgoyeticũñupĩ, cū macũ, cū cajou ati yepapũ popiye cū cabaiepere. Mujāā puame popiye cū baio joroque mujāā caátaje jũgori, Dios cū caijũgoyeticũrĩcārōrēā bairo baietawũ. ¹⁹ Bairi Dios mena busũqũēnoña roro mujāā caátiere. Roro mujāā catũgoñarijērē jānarī caroa puamerē tũgoñajũgoya. Dios mena tũgoñatutuajũgoya, roro mujāā caátiere cū camasiriyoparore bairo irā. Bairo mujāā caápata, marī Quetiupau puame caroa yericutajere mujāā jogumi. ²⁰ Tunu caānijũgoripaupuina mujāārē cū cajogaricure cū jogumi Dios, Jesús Mesías majūrē. ²¹ Baipua, ati yepapure apérigumi mai. Ūmurecōopũ nicōā ānigumi cū pacu Dios, tirũmupũ profeta majā cañurārē cū caĩrĩcārōrēā bairo cabaipetiparo jũgoye. ²² Atore bairo na ī quetibujũ cũñupĩ Moisés ānacũ marī ñicũjāā ānanarē: ‘Marī Quetiupau Dios puame mujāā ture yũ jowĩ. Torea bairo apeire mujāā jogumi profeta majōcure. Mujāā mena macāācũ jĩcāũ caānipau nigumi cū cūā. Cũ, mujāārē cū caquetibujupeere caroaro tũgopeoya. ²³ Torecũ, ni jĩcāũ ūcũ cũ, profeta majōcure catũgousagaecu puame yasicoagumi. Dios yarā, Israel ya poa macāāna cawāmecũna mena

āmerĩgumi,’ ī quetibujũ cũñupĩ Moisés ānacũ.

²⁴ “Nipetiro profeta majā cūā āme rũmũ cabaiepere quetibujũ jũgoyetiyayupa. Samuel cawāmecucupũ quetibujũ jũgoaná, āme macāānapũ quetibujũ tuetayupa. ²⁵ Nipetiro Dios camasārē caroaro cū caátigarije, profeta majā jũgori cū caicũrĩqũē marī yaye caānipee añupā. Tunu bairoa marirē caroaro átigu, Dios puame marī ñicũjāā ānana mena cawāma wāme camasārē cū caátipeere quetibujũ cũñupĩ. Atore bairo icũñupĩ Dios Abraham ānacūrē: ‘Mũ pāramērā jũgori ati yepa macāāna nipetiro caroaro ānigarāma,’ qũñupĩ Abraham ānacūrē. ²⁶ Bairi cū macūrē cū catori bero, marī judío majā marī ture cū jojũgoyupi. Caroaro marī caānorē bori, marī nipetiro roro marī caátiere marī cajānaparore bairo ī, marī judío majātũre cū jojũgoyupi Jesure,” na ī quetibujuyupũ Pedro to caneñarā etarārē.

Pedro y Juan ante las autoridades

4 Bairo Pedro, Juajāā camasārē na caānitoyea, sacerdote majā, bairi Dios ya wiire coteri majā quetiupau, bairi saduceo majā cūā etayuparā. ² Na puame Pedro, Juajāā mena asiajāñuñuparā. Camasārē na caquetibujuro boesuparā. Tunu bairoa, “Camasā cariacatana nimirācũ tunu catiyama Jesure bairo,” na caĩquetibujuro boesuparā. ³ Bairi yua, Pedro, Juajāārē ñerĩ, preso jorica wiipũ na cūcōañuparā, merē ñamicā caānoi. ⁴ Bairo narē na cacũmiatacũārē, na caquetibujurijere catũgoatana to macāāna puame na caĩatajere cariape tũgoyuparā. Bairi Jesure catũgousari majā caũmũa jetoa merē jĩcā wāmo cānacā mil majũ añuparā.

⁵ Ti rũmũ, busuri rũmũ Jerusalén macāpure quetiuparā judío majā, bairi

cabutoa camasĩrĩ majã, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ cajũgobueri majã cũã neñañuparã. ⁶Na mena sacerdote majã quetiupau, Anás cũã ãñupũ. Bairi Caifás, Juan, Alejandro, nipetiro sacerdote majã quetiuparã yarã cũã na mena ãñuparã. ⁷Bairo na caneñapetiro bero, Pedro, Juajãrẽ na neatĩ rotiyuparã. Bairo narẽ na cane etaro yua, na recomacã na nucõrĩ atore bairo na ï jëniñañuparã:

—¿Noa na carotiro mena, o noa na camasĩrĩjẽ jũgori caãmasĩetĩmiatacure cũ mujãã catioátĩ?

⁸Bairo na caĩrõ tũgo, Pedro puame ñe ùnie rusaricaro mano Espĩritu Santo cũ camasĩõrĩjẽ jũgori atore bairo na ññupũ:

—Mujãã, ato macããna quetiuparã, mujãã cabutoa camasĩrĩ majã cũã, tũgopeoya mujããrẽ yu caĩpeere: ⁹“¿Noa na carotiro mena cariyecucure cũ ñuo joroque cũ mujãã átiati?” jãã mujãã ï jëniñaña. ¹⁰Bairi cariape mujããrẽ jãã ñña, ati yepa, Israel yepa macããna nipe-tiro na camasĩparore bairo ïrã: Jesucristo, Nazaret macããcũ cũ camasĩrĩjẽ jũgori, ãni mujãã watoa caãcũrẽ cũ catio joroque cũ jãã átiapu. Cũrẽã yucupãĩpu cũ mujãã papuatuoca rotiwũ. Bairo cũrẽ roro mujãã caãtimiatacũãrẽ, Dios puame cariacoamirĩcũrẽ cũ catioyupĩ.

¹¹Mujãã, ùtã mena cawii qũẽnorĩ majãrẽ bairo mujãã ãniña. Jesús puame mujãã caĩñarõ mujãã caãtimasĩetĩã ùtãrẽ bairo niñami. Bairo mujãã, cũrẽ mujãã caboe-timiatacũãrẽ, ti wii mujãã caqũẽnorĩ wii macããcũ ùtãã caãnimajũrĩcãrẽ bairo cũ cũñupĩ Dios. ¹²Bairi ni ùcũ apeĩ ati ùmurecõo macããcũ camasãrẽ na netõõ-masĩecũmi. Apei roro marĩ cabairijere canetõõpaure cũ cũẽsupĩ Dios —na ï quetibujuyupu Pedro quetiuparãrẽ.

¹³Bairo to macããna quetiuparã Pedro, Juajãã camasĩrãrẽ bairo tũgoñatutuari na caquetibujurijere tũgorã, tũgocõã maníasuparã. Merẽ, “Cabũgoro macããna, cabueetana niñama Pedro,

apeĩ Juan,” ï tũgoña masĩñuparã. Tocãrõã yua, “Jesús mena caãnana niñama,” na ï tũgoña bócaýuparã. ¹⁴Apeyera tunu caãmasĩetĩmiatacure na cacatioatacu cũã na watoapu nucũñupũ. Bairi dope bairo narẽ cabuicutiere ï masĩesuparã. ¹⁵Bairi Pedro, Juarẽ macãpu na witiãrotiyuparã mai, narẽ na cabusurotipeere ãmeo busũgarã na majũ. ¹⁶Atore bairo ññuparã:

—Pedro, Juajããrẽ ¿nopẽ marĩ ánaati? Ati macã macããna nipetiro masĩnama na caãti ññoatajere. Bairi marĩ puame, “Caãmasĩecũrẽ cũ catioetiupa,” marĩ ï masĩetĩña. ¹⁷Bairo tiere ï masĩetĩmirãcũã, tutuaro mena, “Tocãrõã jãnaña mujãã cabuerijere,” na marĩ ïgarã. Bairo marĩ caĩrõ bero yua, Jesús ãnacũ cũ caĩquetibujucũrĩqũerẽ quetibuju jãnagarãma —ãmeo ññuparã na majũ.

¹⁸Bairo ïrĩ bero, na piijoyuparã tunu Pedrojããrẽ. Na piijori yua, atore bairo na ññuparã:

—Jicã wãmeacã ùno Jesús ãnacũ cũ caquetibujucũrĩqũerẽ pugani quetibujueticõãña. Camasãrẽ tiere na bueticõãña —na ññuparã Pedrojããrẽ quetiuparã.

¹⁹Bairo na caĩmiatacũãrẽ, atore bairo na ññupũ Pedro:

—Mujãã caĩrĩjẽrẽ jãã cayuata, Dios cũ carotirijere canetõõrãrẽ bairo jãã baibujiorã, Dios cũ caĩñajoro. Bairi, ¿Dios yaye netõjãñurõ, mujãã yayere jãã catũgousaro mujãã boyati? ²⁰Jãã puame jãã caĩñarĩqũẽ, jãã catũgorique cũãrẽ camasãrẽ jãã quetibuju jãnamasĩetĩña —na ññuparã Pedrojãã.

²¹Bairo na caĩrõ tũgo, quetiuparã puame tutuaro mena na quetibujunemoñuparã tunu. Nemo dope bairo na ï masĩetĩrĩ yua, na wiyocõãñuparã. Mai, ti macã macããna nipetiro camasã puame Diore basapeorã baiyuparã, caãmasĩetĩmiatacure cũ

cacatioataje jūgori. Bairi quetiuparā puame Pedrojāārē popiye na baio joroque na átimasīēsuparā. ²² Mai, to macāācū caroa wāme jūgori na cacatoricu puame cuarenta cūmarī netōrō cūgoyupū.

Los creyentes piden confianza y valor

²³ Bairi Pedro, Juan na cawiyoatana ānirī na yarā na caānopu āsūparā. Topu etarā yua, nipetirije sacerdote majā, bairi cabutoa camasirī majā narē na caīatajere na quetibujayuparā.

²⁴ Bairo na caīquetibujuro tūgo, nipetiro jīcārō Diore atore bairo ī jēniñuparā: “Jāā Quetiupau, mua ati umēcōo, ati yepa, ria capairiya cūārē, nipetirije caānierē caqūēnorīcū mu āniña. ²⁵ Mua, tirūmupure Espīritu Santo jūgori David, mu caroti ānacūrē atore bairo cū mu quetibuju jūgoyeticūrotiyayupa mūrē na caātipeere:

‘¿Nopēirā camasā na asiajāñuñati Dios cū cajou mena?

¿Nopēirā, “¿Cū marī netōnucācōāgarā!” na ī tūgoñañati?’

²⁶ ‘Ati yepa macāāna quetiuparā āmeo qūēgarā, na ūmuarē, “¿Qūēnojūgoyetiyā!” na īrā baiyama.

Bairi quetiuparā ati yepa macāāna neñapori, Dios mena āmeo qūēgarā coterā baiyama.

Tunu bairoa cū macū Cristo, ati yepa cū cajopau cūārē āmeo qūēgarā coterā baiyama,’

mi quetibuju jūgoyeticūrotiyayupa Davire.

²⁷ “Bairi mu caīrīcārōrēā bairo Poncio Pilato, bairi Herodes mena, Jerusalén macāāna israelita, bairi ape yepa macāāna mena neñarī, Jesús, mu cajoricu, Mesías majūrē roro cū āma. Cūrēā mu puame caānimajūū cū ānio joroque cū mu āpu. ²⁸ Bairo cū na caāto, mu macū cū cabaipee nipetirijere mu caquetibuju jūgoyeticūnarīcārōrēā bairo

baipeticoaapu. ²⁹ Bairi jāā Quetiupau āmerē tutuaro mena, ‘Jānaña,’ jāārē na caīatajere tūgoya. Bairo tūgori yua, jāā, mu carotirā puamerē, jāā mu jogu tūgoñatutuariquere. Bairo mu caāto, mu yaye busūriquere uwiricarō mano caroaro jāā quetibuju masīgarā. ³⁰ Tunu bairoa mu camasīōjorije mena carīayecunarē jāā catio masīgarā. Apeye āti īnorīquē cūārē jāā āti īnomasīgarā, mu macū carotā majū cū camasīrījē jūgori,” qūī jēniñuparā Pedrojāā Diore.

³¹ Bairo na cajēniyaparoro yua, na caneñarī arua puame butioro yuguiyuparo. Bairo cayugui āno, Espīritu Santo puame na yeri pūnapu ñajāāetayupu. Torena, ñe ūnie rusaricarō mano cūgoyuparā Espīritu Santo cū camasīrījērē. Tūgoñatutuari, Dios yaye quetibujuriquere quetibuju masīcōāñuparā yua.

Todas las cosas eran de todos

³² Tunu apeyera, to macāāna catūgousari majā jīcā majārē bairo tūgoñañuparā. Bairi ni jīcāū ūcū na mena macāācū cū yaye cū cacūgorijere maiesupu. Caroaro āmeo juātinemoñuparā na majū.

³³ Apóstolea majā puame tūgoñatutuari, marī Quetiupau Jesús carīacoatacu nimicūā nemo cū cacatiriquere camasārē na quetibujayuparā. Bairo na caquetibujuro, Dios puame caroare na jonucūñupū. ³⁴ Tunu ni jīcāū ūcū Jesús yarā mena macāācū cabopacau mañupū. Nipetiro catūgousarā caweseeri, o wiiri cacūgorā tiere nuniñi dinerore jeyuparā. ³⁵ Bairo tiere jeri apóstolea majārē na nuniñuparā. Na puame tie dinerore camasā nipetirore na ricawoyuparā, narē carusari wāmerē na cawapatiparo ñurō.

³⁶ Torea bairo āsupu levita mena macāācū jīcāū José cawāmecucu cūā. Cū puame Chipre yucu poapu cabuiaricu āñupū. Cūrēā apóstolea majā puame

Bernabé qũĩ wāmetiyuparā. Bernabé ĩgaro ĩña, “Tũgoña yeri ñuo joroque caácu”. ³⁷ Bairi Bernabé puame cũ wesere nunirĩ dinerore jeyupu. Bairo tiere jeri, apóstolea majārē tiere na nuniñupũ, camasā cabopacarārē na na ricawoáto ĩ.

El pecado de Ananías y Safira

5 Apei na mena macāacũ puame ñuesupũ. Bairo ásupu: Ananías, bairi cũ numo Safira mena na wesere nunirĩ dinerore jeyuparā. ² Tiere jeyaparo yua, Ananías puame cũ numo mena ĵicārōrē bairo tũgoñarĩ dinero carecomacā mena tuayuparā. Apeye catuarijere na nuniñuparā apóstolea majārē, “Nipetiroa mujāārē tie dinerore jāā nuniña,” ĩrā. ³ Pedro puame na caĩtorijere masĩcōārĩ atore bairo qũĩñupũ Ananárē:

—Ananías, ĵdopēĩ Satanás mũ cũ carotirore bairo mũ átiati? Espĩritu Santore qũĩtoũre bairo mũ átiupa, bairo carecomacā mũ wese wapare mũ cajoata. ⁴ ĴMu ya wese mee to āniati, mũ canuniata wese? Tunu bairoa ti wesere mũ canunirō bero, ĵti wese wapa mũ yaye dinero mee to āniati? Bairi carecomacā jāārē mũ cajoata, ñubujioatato. Cariapea quetibũjupeere mũ puame, “Nipetiro mujāārē jāā joya,” mitoapu. Jāā meerē, Dios puame roquere mitoapu —qũĩñupũ Pedro Ananárē.

⁵ Bairo cũ caĩrĩjērē tũgo, jicoquei ri-añacoasupu Ananías ānacũ yua. Bairi nipetiro Ananías cũ cabairijere tũgorā, butioro uwiyuparā. ⁶ Bairo Ananías cũ cariaro bero, cawāmarā atĩri, cũ rupau ānatōrē ũmarĩ cũ yara acoásuparā.

⁷ Itia horas bero cũ ānacũ numo puame ti wiire jāāetayupo. Masĩsupo cō manapu ānacũ cũ cabaiatajere. ⁸ Bairo cō caetaro ĩña, atore bairo cō ĩ jēniñañupũ Pedro:

—ĴJāārē mujāā caĩrĩcārō cārōā ti wesere mujāā nuniati?

Bairo cũ caĩjēniñarō tũgo, atore bairo qũĩñupō Ananías ānacũ numo Pedrorē:

—Tocārōā jāā wapa jeapu —qũĩtoyupo cō cũā.

⁹ Bairo cō caĩrō tũgo, atore bairo cō ĩñupũ Pedro:

—ĴNopēĩō mũ manapu mena ĵicārōrē bairo tũgoñarĩ Dios Yeri majūrē mujāā ĩtoati, bairo āna? ĩñajoñijate. Jōā atĩyama mũ manapu ānacūrē cayarátana. Āmea mũ cūrē mũ yara ágarama.

¹⁰ Bairo cũ caĩrō tũgo, Safira cũā riaña-coasupo Pedrotua yua. Bairo cawāmarā puame ti aruapu jāāetarā, merē cariaat-acopũre cō ĩñañuparā. Bairo cō ĩña yua, cō ānacō cūrē yara acoásuparā cō manapu ānacũ tũpu. ¹¹ Bairi camasā nipetiro Ananías bairi Safira na cabairijere tũgorā, butioro uwiyuparā Dios yarā, bairi aperā cũā.

Muchos milagros y señales

¹² Ti rūmũrĩ caño, apóstolea majā puame camasā watoare capee Dios cũ camasĩrĩjē mena caroare áti ĩñoñuparā. Nipetiro camasā neñanucũñuparā Pórtico de Salomón cawāmecatopu.

¹³ Aperā ricaati catũgoñarā na mena neñagaesuparā. Bairo baimirācũā, cariape catũgousari majārē na ĩroayuparā.

¹⁴ Bairo bairā, Jesucristo yaye quetire catũgousari majā menarē capāārā āninemo nucũñuparā caũmua, carōmia cũā. ¹⁵ Bairi cariayecunarē na cacũñarō mena Pedro cũ caátĩwāpu na cũñuparā. Pedro narē cũ capāñaeticōāta, “Cũ canetōátie wātĩacā ũno na etagaro,” ĩrā, na cũñuparā. ¹⁶ Tunu Jerusalén macā tũni macāāna na yarā cariayecunarē, bairi aperā wātĩ yeri pũna mena capajũgorā cūrē na jeasúparā. Nipetiro na ũna caticoasuparā yua.

Los apóstoles son perseguidos

¹⁷ Bairo sumo sacerdote, saduceo majā jīcāārā cū mena, Pedrojāā na caátiere tūgorā, na īnatutijāñuñuparā. ¹⁸ Bairo na īnatutiri yua, na ñerotiri, preso jorica wiipū na cūrerotiyuparā apóstolea majā puamerē. ¹⁹ Bairo narē topū na cacūmiatacūārē, marī Quetiupau cū cajou ángel puame ñamipū etari, preso jorica wii jopere pāacōāñupū. Pāari, atore bairo na īñupū Pedrojāārē: ²⁰ “Tunu ánāja templo wiipū. Topū ānirī, ati yepa macāāna nipetiro ti wiire cañubuerā etarārē na quetibujuya cawāma yeri na cacūgopeere,” na īñupū ángel. ²¹ Bairo cabusuri rūmū caāno, na cū caītatorea bairo ñamirōcācā templo wiire jāāetayuparā. Bairo to macāānarē na quetibujū jūgoyuparā yua.

Bairo na caquetibujūāno, sumo sacerdote bairo cū mena macāāna mena neñarotiyuparā, nipetiro israelita majā cabūtoa camasīrī majārē, Junta Suprema macāājērē āmeo busugarā. Bairo neñarī bero yua, apóstolea majārē preso jorica wiipū caānarē na neatfrotiyuparā. ²² Bairo na caneatfrotijoatāna puame preso jorica wiipū etarā, Pedrojāārē na bócaesuparā. Na bócaetiri yua, tunucoásúparā Junta Suprema macāāna tūpua tunu. ²³ Alore bairo na īeta ásúparā:

—Preso jorica wiire caroaro biaricaro caānimitacūārē, tunu bairoa ti wii coteri majā caroaro na cañācotemiat-acūārē, ti wiire jāāetarā, jāā bócaetiapū Pedrojāārē. Ni jīcāū ūcū maniami ti wiipure —na ī quetibujuyuparā.

²⁴ Bairo na caīrō tūgo, sumo sacerdote, bairo templo wii policia majā quetiupau, bairo sacerdote majā caānimajūrā cūā tūgoñacōā maníasuparā. “¡Ago tame! Bairo na caátie, ¿nocārōpū na jānarāati?” ī tūgoñañuparā. ²⁵ Bairo

na caītūgoña āno, jīcāū natu etari atore bairo na īñupū:

—Preso jorica wiipū mujāā cacūmiatana puame templo wiipū camasārē na quetibujūrā átiama tunu —na ī quetibujuyupū.

²⁶ Bairo cū caīrō tūgo, ti wii coteri majā quetiupau cū ūmua mena Pedrojāārē macārā ánā acoásúparā. Bairo na bócamirācūā, roro na átimasēsúparā. Camasā Pedrojāā na caīrījērē catūgorā etaatānarē uwijāñuñuparā, “Marīrē ūtā rupaa mena wērēēma,” īrā. ²⁷ Bairāpua, Pedrojāārē na neásúparā Junta Suprema macāāna tūpū. Bairo na caetaro īña, sumo sacerdote puame atore bairo na īñupū:

²⁸ —Tutuario mena, “Cū ānacū cū cabairiquere camasārē na quetibujūnemo eticōāña,” mujāārē jāā īwū. Bairo jāā caīmīatacūārē, tiere mujāā tūgoetimajūcōāña. Jerusalén macā macāāna nipetirore na quetibujūrā mujāā átiya. Tunu bairoa nemojāñurō roro, cū ānacū cū cariarique jūgori jāārē cabuicunarē bairo jāā busujārā mujāā átiya —na īñupū sumo sacerdote Pedrojāārē.

²⁹ Bairo cū caīrō tūgo, Pedro aperā cū baparā apóstolea majā atore bairo qūñuparā:

—Dios jāārē cū caátirotirije puame, camasā jāārē na caátirotirije netōjāñurō caānimajūrījē ñiña. ³⁰ Dios, marī ñicūjāā na caīroaricu puame Jesús yucupāipū mujāā capapuaturocarotiricure tunu cū catiopyū. ³¹ Bairo cū catiori bero, ūmurecōopū cū neámí. Cū neátí yua, cariape nūgōāpū cū ruirotiyupi. Bairo cū átiri, marī, Israel yepa macāānarē, Marī Jūgocure bairo cū cūñupī. Tunu bairoa cūā, Marī Carorije Wapare Canetōū cū cūñupī, marī nipetiro roro marī caátiee jānacōārī, tunu Dios cū carotirore bairo marī caátiparore bairo ī. Bairo marī cáapata,

marĩ carorije wapare masiriyogumi.
³² Jãã tiere catũgoricarã ânirĩna jãã quetibujuya. Espĩritu Santo cũã bairoa tiere masiõnami. Cũã niñami Dios cũ carotirijere catũgousarãrẽ cũ cajoricu —na ñnuparã Pedrojãã.

³³ Bairo na caĩrõ tũgo, tutuaro majũ asiayuparã. Pedrojããrẽ na pajĩã recõãgamiñuparã. ³⁴ Mai, Junta Suprema mena macããcũ ãñupũ jĩcãũ Gamaliel cawãmecucũ. Cũ puame fariseo majã yau, Moisés ãnacũ cũ caroticũriqũẽrẽ cajũgobuei ãñupũ. Tunu bairoa nipetiro camasã qũĩroanucũñuparã Gamaliere. Bairo cũ yarã Pedrojããrẽ na capajĩãregarijere ñnarĩ wãmũnucãñupũ, na ñ quetibujugu. Mai, na quetibujugu jũgoye, macãpu apóstolea majãrẽ na witi árotiyupu. ³⁵ Bairo na cawitiatato bero, atore bairo na ñnupũ cũ ñna aperã caãnimajũrãrẽ:

—Yu yarã Israel yepa macããna, caroaro tũgoñaña ãnoarẽ mujãã caátipeere. Roro na mujãã átire. ³⁶ Mujãã masĩna: Tirũmupure ãñupũ Teudas cawãmecucũ ãnacũ. Cũ puame, “Yua, caãnimajũũ yu ãniña,” ñ tũgoñañupũ. Bairo cũ caĩtũgoñarõ jũgori cuatro cientos majũ camasã cũ caĩrĩjẽrẽ cũ tũgousayuparã. Bairo cũ cabaimiatacũãrẽ, cũ pajĩãrocacõãñuparã. Cũrẽ catũgousamirĩcãrã puame cũ cayasiro bero yua, ábatapeticoasuparã. ³⁷ Cabero tunu camasãrẽ cõñarĩ na wãmerĩrẽ na cawoaturi rũmũrĩ caãno ãñupĩ tunu apeĩ Judas, Galilea yepa macããcũ. Cũ cũã cũgoyupu cũrẽ catũgousari majãrẽ. Bairo cũ cabaimiatacũãrẽ, cũ cũãrẽ cũ pajĩãrocacõãñuparã. Cũrẽ catũgousamirĩcãrã cũã cũ cayasiro bero ábatapeticoasuparã. ³⁸ Bairi mujããrẽ atore bairo ñiña: Ñnoa Pedrojããrẽ roro na ápericõãña. Na pitiya. Atie camasãrẽ na caquetibujunetõrĩjẽ na majũã na catũgoñarĩjẽ caãmata, camasã

puame yoaro mee jãnacõãgarãma tiere. ³⁹ Bairopua, na caquetibujurije cariapea Dios cũ camasĩõrĩjẽ majũ caãmata, tiere mujãã ñnotamasiẽtũgarã. Bairi tũgoñaña ãnoarẽ mujãã caátipeere. Dios pesuare bairo mujãã tuare —na ñnupũ Gamaliel.

Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgo, cũ caĩrõrẽ bairo boyuparã. ⁴⁰ Bairi apóstolea majãrẽ na piijorotiyuparã tunu. Na caetaro ñna yua, na baperotiri bero, “Pugani Jesús cũ cabairiquere camasãrẽ quetibujueticõãña,” na ñ yaparori bero yua, na piticõãñuparã. ⁴¹ Bairo na caĩrõ bero yua, apóstolea majã puame caãnimajũrã watoa caãnimiatana useanirĩqũẽ mena witicoásuparã. “Jesucristo yarã marĩ caãno jũgori popiye marĩ cũã marĩ cabaipere cũñupĩ Dios,” ñ tũgoñarĩ useanirĩqũẽ mena witicoásuparã. ⁴² Bairi tocãnacã rũmua apóstolea majã caroa queti Jesús Mesías cũ caãnierẽ camasãrẽ na quetibujunucũñuparã. Templo wiipu, bairi camasã ya wiiripu cũãrẽ quetibujunẽsẽanucũñuparã.

Se nombra a siete ayudantes

6 Ti yutea caãnorẽ Jesucristo yaye quetire catũgousarã puame capããrã ãninemonucũñuparã. Na mena macããna griego yayere cabusurã useanirõ ãnimasĩẽsuparã hebreo yaye cabusurã mena. Atoe bairo na ñ busupaiyuparã: “Marĩ yarã griego cawapearã rõmirĩrẽ tocãnacã rũmua jĩcãrõ tũni na batoetiyama narẽ carusarijere. Na yarã hebreo cawapearã rõmirĩ jetore netõjãñurõ na maiñama,” ñ busupaiyuparã. ² Bairo na caĩbusupairo tũgo yua, puga wãmo peti rupore puga pẽnirõ caãnacãũ apóstolea majã puame Jesucristo yarã nipetirãrẽ na neñorĩ atore bairo na ñnuparã:

—Jãã, camasãrẽ carusarijere caba-torã jãã caãmata, Dios yaye quetire jãã quetibujũ masĩẽtũbujorã. Tore bairo jãã caápata, ñuetibujioro. ³ Bairi jãã yarã,

mujāā majūā mujāā watoa caānarē jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāū majū caūmuarē na beseya. Marī nipetiro marī caīroarārē, bairi camasīrā, űe űnie Espīritu Santo cū camasīōrījē carusaena űnarē na beseya. Bairo mujāā cabesero bero, na marī cūgarā tie paariquere. ⁴Jāā puame Diore jāā jēnicōā ninucūgarā. Tunu bairoa cū yaye quetire jāā quetibujācōā ninucūgarā —na īnuparā apóstolea majā.

⁵Bairo na caīrō tūgo, nipetiro jīcārōrē bairo tūgoñarī, Esteban cawāmecucure beseyuparā. Esteban puame Jesucristo mena butioro tūgoñatutuayupu. Tunu bairoa Espīritu Santo cū camasīōrījē carusaecu majū āñupū. Cū berore beseyuparā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás. Nicolás puame Antioquía yepa macāācū āñupū. Jesucristo yaye quetire cū catūgousaparo jūgoye, ricaati cañubuemirīcū tunu judío majārē bairo Diore caīroajūgoricu āñupū. ⁶Bairo na bese yaparori bero, apóstolea tupu na jeásuparā. Na caetaro īña yua, apóstolea majā puame na wāmorī mena na rapoari buire űīgāpeori, Diopure na jēnibojayuparā na capaapeere.

⁷Bairi yua, nipetiropu Dios yaye quetire tūgopeticoasuparā. Jerusalén cūārē Jesús yarā capāārā majū āninemoñuparā. Na mena macāāna sacerdote majā cūā capāārā Jesucristo mena tūgoñatutua jūgoyuparā.

Arrestan a Esteban

⁸Mai, āñupū Esteban cawāmecucu jīcāū Jesucristo yarā mena macāācū. Cū puame Dios cū camasīōrījē mena tutuajāñuñupū. Bairi camasā watoa capee caroare áti īñoñupū. ⁹Bairo cū caátīāno, judío majā jīcāārā cū boesuparā. Jīcāārā Esclavos Libertados cawāmecuti wii, űubuerica wii macāāna, bairi jīcāārā Cirene macā macāāna, Alejandría macā

macāāna, Cilicia yepa macāāna, bairi Asia yepa macāāna cūā cū boesuparā. Bairo cū boetiri yua, cūtu etari, cū mena busuyuparā, cū busunetōgarā. ¹⁰Bairo cū busunetōgamirācūā, cū busunetōmasiēsuparā, Esteban puame Espīritu Santo cū camasīōrījē mena na cū caquetibujuro jūgori. ¹¹Nopē bairo cū busunetōmasiētīrī yua, aperārē yasioro dinerore na joyuparā, Estebārē atore bairo cabūgoro na ī busujāato quetiu-parāpure irā: “Āni Esteban, ‘Marī űnicū Moisés ānacū cū carotiriquere űuētīña,’ īñami. Dios cūārē roro qūibusuyami.”

¹²Bairo na caījocarije jūgori, Esteban mena na asiao joroque ásuparā. Bairi ti yepa macāāna, cabutoa camasīrā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajū-gobuerā cūā Esteban mena asiajāñuñuparā. Asiarā yua, Estebātu atuátī, cū űee, cū neásuparā Junta Suprema macāāna tupu. ¹³Bairo topu etarā, aperā cājocarā cabusupairārē na macāñuparā. Atore bairo ī jocayuparā Esteban cū cabairijere:

—Āni, Dios ya wii caānimajūrī wiire roro majū ī busunucūñami. Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cūārē bairoa roro majū ī busunucūñami. ¹⁴Atore bairo cū caīrījērē jāā tūgoapu: “Jesús Nazaret macā macāācū ānacū templo wiire rocacōāgumi. Tunu bairoa marī caátīānipeere Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē wasoacoagumi,” īñami Esteban —jocaraana īnuparā.

¹⁵Bairo caānimajūrā quetiuparā, to macāāna nipetirā caruirā Estebārē na caīñajoata, cū riapē puame ángel riapére bairo bauyuparo.

Defensa de Esteban

7 Bairi sumo sacerdote puame atore bairo qūī jēniñanemoñupū Estebārē: “¿Murē na caibusujārījē cariape to āniñati?” ²Bairo cū caīrō tūgo, Esteban puame atore bairo īñupū:

“Yū yarā, yū jūgocujāārē bairo caāna, bairi yū pacuare bairo caāna cūā tūgopeoya mai yū caīpeere: Marī Pacu Dios catutuan majū, marī nīcū ānacū Abrahārē cū buiaiyupū Mesopotamia cū caānopū, Harān yepapū cū caāniápáro jūgoye. ³Atore bairo qūīnañupū Dios Abrahārē: ‘Mū caāni yepa, bairi mū yarā cūārē na aweyocoácúja mūrē yū cayepa īnoparopū.’ ⁴Bairo Dios cū cū caīrō bero, Abraham Caldeapū caāniatacū Harāpū āniásupū. Cabero cū pacu ānacū riacoásupū. Bairo cū cariaro bero, Dios puame cū jūgoásupū āme marī caāni yepapū Abrahārē tunu. ⁵Mai, ti yepare cū nuniesupū Dios Abrahārē. Petoaca ūno cūārē cū joetimajūcōāñupū cū caāniparore. Bairo cū joetimicūā, Abraham ānacū cū cayasiro beropū cū pārāmerāpūre na joyupū. Abraham ti yūteapūre capūnaa mácū cū caānimitacūārē, napūre jogayupū na caāniparore. ⁶Bairi tunu Dios qūīñupū Abrahārē: ‘Mū pārāmerā caāniparā aperopū macāānarē bairo ānigarāma ti yepapūre. Ti yepa ape yepapū na caāno jūgori, roro ti yepa macāāna ūmūarē bairo ānigarāma. Roro majū na paarotiri na qūē epegarāma cuatro cientos cūmarī majū,’ qūīñupū Dios. ⁷Tunu qūīñupū Dios: ‘Yūa, ti yepa macāānarē, mū pārāmerārē roro carotiri majārē popiye na baio joroque na yū átigu. Bairo yū caáto bero, roro na caátana puame tore witiri yua, ati yepapū ānigarāma. Yūre īroagarāma tunu,’ qūīñupū Dios. ⁸Bairi tunu cawāma wāme Abrahārē cū caátipeere cū caījūgoyeticūīrcārō bero, caūmūrē na rupau macāājērē yisetariquere cū átiroticūñupū Dios Abrahārē. Bairo cū caīrcū ānirī cū macū jīcā wāmo peti itia pēnirō cānacā rūmūrī cū cacūgoro, cū rupau macāātōrē yisetayupū Abraham. Torea bairo ásupū Isaac cūā cū macū Jacob cawāmecūcūre. Cabero Jacob cūā

torea bairo ásupū cū pūnaa caūmūarē. Na āñuparā pūga wāmo peti rūpore pūga pēnirō cānacā poari Israel yepa macāāna caānijūgoricarā.

⁹“Marī nīcū Jacob ānacū pūnaa puame, na bai Joséré qūīñatutiyparā. Bairo qūīñatutiri yua, Egipto yepapū cañesēārā ānārē cū nunirocacōāñuparā, topū cū yasiáto, irā. Bairo cū átiri, dinero jeyuparā cū wapa. Baipua, ti yepapū cū caāno, José mena ānicōāñupū Dios. ¹⁰Topū popiye cū cabaimiatacūārē, cū juáticōā ninucūñupū Dios Joséré. Masīrīqūērē cū joyupū. Tunu bairoa ti yepa Egipto quetiupau faraón na caī Joséré qūīñajeso joroque ásupū. Bairo cū caátoi, quetiupau rey puame cū roca macāācū gobernador majū cū cūñupū Joséré. Bairo cū caáto, Egipto yepa, bairi quetiupau rey ya wii cūārē carotimasī majū āñupū José.

¹¹“Cabero Egipto yepare bairi Canaán yepa cūārē aua riarique āñuparō. Tie caāno nipetiro camasā popiye baiyuparā. Marī nīcūjāā ānana cūārē na caugapee peticoasuparo. ¹²Bairi Jacob ānacū, ‘Egipto yepare trigo pan qūēnorīqūē cūgoyupū mai,’ na caī-quetibujuro tūgo, cū pūnaa, marī nīcūjāā ānana majūrē na árotiyayupū, tie ūgariquere na wapatirápáro ī. Tiwatoai Egiptore ájūgoyayuparā marī nīcūjāā ānana. ¹³Cabero tunu Egiptore na caátī watoai, José puame cū jūgocujāārē cū cabairijere na quetibujuyupū. Bairo cū caī-quetibujuroi, faraón puame masīñupū José ya poa macāānarē yua. ¹⁴Cabero José puame cū pacu Jacob, bairi cū yarā nipetiro setenta y cinco majū caānarē na piiatīrotiyupū. ¹⁵Bairi yua, Egipto yepapū āniacoásupū Jacob. Topū riacoásupū. Marī nīcūjāā ānana cūā topū riacoásuparā. ¹⁶Bairi Jacob cū cariaro bero, cū rupauri ānājērē neásuparā Siquem cawāmecuti macāpū. Topū etari,

cũ yayuparã masa ope ùtã opepu. Mai, Abraham ãnacũ puame Siquem macãpu ãcũ, nocãnacã dinero tiiri ùno majũ mena Hamor pũnaarẽ ti masa opere wapatiyayupu.

¹⁷“Abraham pãrãmerãrẽ Dios cũ caátigajũgoricarorea bairo caetaripau, marĩ ñicũjãã Israel yepa caãniparã puame capããrã masabuyuparã, Egipto yepapu ãna. ¹⁸Bairi ti yutea caãno, Egipto yepare apeĩ quetiupau rey jããñupũ Josere camasiẽcũ. ¹⁹Cũ, rey ãnacũ puame marĩ ñicũjãã ãnanarẽ roro na itoeperotiyayupu. Tunu bairoa roro majũ na paarotiri na quẽ eperotiyayupu. Bairo átiri tutuaro mena na pũnaa cawãmabuiarãrẽ rerotiyayupu, na masabueticõãto i.

²⁰“Ti yuteai buiayayupu Moisés ãnacũ puame. Dios puame cũ cawĩmanacarẽ butioro quĩñajesoyupu. Bairo cũ cabuiaro bero, cũ pacua caũpũãcãrẽ cũ cũgoyuparã na ya wiipure itiarã muipua cãrõ mai. ²¹Itiarã muipua bero yua, ‘Cũ pajĩãrema Egipto macããna,’ irã, riapu cũ pojoyuparã capacua Moisés ãnacũ rocure. Faraón macõ puame na carocaatacure riapu capasaure neñañupõ. Bairo cũ nerĩ bero, cũ butiyoypo cõ macũ majũrẽ bairo yua. ²²Bairo na caátibutioricu ãnirĩ Moisés ãnacũ puame egipcio majã na cabuerije caãno cãrõrẽ masĩ butiyupu. Cũã yua, butiãcũpu, caũmu caĩtutuau majũ ãñupũ. Tunu bairoa dise caãno cãrõ átimaĩ peyocõãñupũ.

²³“Bairi yua, cabero cuarenta cũmarĩ majũ cũgon, israelita majã cũ ya poa macããna majũrẽ na ññau ajũgoyupu. ²⁴Topu cũ caetaro yua, jĩcãũ Egipto macããcũ cũ yau israelitare cũ caãmeoquẽrõ ññarĩ, Moisés ãnacũ puame cũ ãmebojayupu. Bairo cũ ãmebojau yua, Egipto macããcũrẽ cũ pajĩãrocacõãñañupũ, ñe wapa manoa cũ yau israelitare cũ caquẽrõ jũgori.

²⁵Mai, Moisés ãnacũ puame atore bairo i tũgoñañupũ: “Marĩ israelita majãrẽ Moisés jũgori marĩ netoõgumi Dios,” i masicõãrãma yu yarã,’ i tũgoñañañupũ Moisés ãnacũ. Bairo cũ catũgoñañiatacũãrẽ, na puame bairo mee cũ tũgoñañañuparã. ²⁶Cabusuri rũmu caãno tunu na etayupu Moisés pugarã israelita majã caãmeoquẽrãrẽ. ‘Ámeo quẽẽna, caroaro na ãmarõ,’ i, atore bairo na ññupũ: ‘Mujãã jĩcã majã mujãã ãniña. ¿Nopẽirã jĩcã majããna pugã nugõã mujãã ãmeo quẽẽnati?’

²⁷“Bairo cũ cãirõ tũgori, cũ bapare caquẽĩ puame atuatĩri Moiserẽ cũ tunerocajoyupu. Bairo cũ tunerocajori atore bairo quĩñupũ Moiserẽ: ‘¿Noa murẽ jããrẽ caroti, caĩñabeseire bairo jãã watoare mu cũ cũati?’ ²⁸¿Yure pajĩãrocaguãto miñati, ñamicã egipcio yaure mu capajĩãrocaatatore bairo átigu?’ ²⁹Bairo cũ cãirĩjẽrẽ tũgo, Madián yepapu ruticoásũpu Moisés puame. Topu ãnicoteyupu ape majõcure bairo. Bairi tunu numo bócarĩ pugarã pũnaa cusupu Moisés.

³⁰“Cuarenta cũmarĩ bero, camasã mano desierto pu ùtãũ Sináĩ cawãmecutiitu cũ caãno, jĩcãũ ángel cũ buiaetayupu yucu caũrĩcu watoapu. ³¹Moisés puame tiere ññarĩ ñña acũacoasupu. Bairo ñña acũamicũã, caroaro ññanemogu tii caũrõtuaca ásupu. Bairo catuacã ácũna yua, tũgoyupu marĩ Quetiupau cũ cabusurijere. Atore bairo i ocajoyupu: ³²‘Yua, yu ãniña mu ñicũjãã ãnana Dios caãnacũ majũ. Yua, Abraham, Isaac bairi Jacob Dios caãnacũ yu ãniña,’ i ocajoyupu Dios. Tiere tũgori, Moisés puame butioro nanañupũ. Uwiri ññacãnamuesupu yua ti peerore.

³³“Bairi tunu quĩñupũ marĩ Quetiupau: ‘Mu canucũrĩpaua yu caãnipau ñiña. Bairi nucũbugorique mena mu rupo jutiire weya. ³⁴Tunu, caroaro majũ

ñiñajonucũña yu yarã Israel macãaña bopacooro na cabairijere. “Bũtioro majũ popiye marĩ netõña, atore ãna,” na caĩrĩjẽrẽ yu tũgonucũña. Tere tũgori ãmerẽ narẽ netõõgu yu ruiaťiãpũ. Bairi tiaya. Murẽ árotigu yu áťiya Egipťopũ, yu yarã israelita majãrẽ na mu canetõõbojaparore bairo ĩ,’ qũĩñupũ Dios Moisés ãnacũrẽ.

³⁵ “Israelita majã pũame cũrẽ na caboetato bero cañimiatacũãrẽ, Dios pũame cũ boyupũ. ‘¿Noa murẽ jããrẽ caroti, caĩñabeseire bairo jãã watoare mu cũ cũati?’ na caĩrĩcãrõ bero cañimiatacũãrẽ, Dios pũame Moiserẽ narẽ canetõõpau, tunu bairoa na cajũgopauẽ bairo cũ cũñupũ, ángel jũgori yucu caũrĩpauũ cũ caãno. ³⁶ Cũ, Moisenã na witio joroque na ásupũ marĩ ñicũjãã ãnana Egipťopũ popiye cabaimirĩcãrãrẽ. Cũã, tunu capeẽ caroare áťi ĩñoñupũ cuarenta cũmarĩ majũ ria capairiya Mar Rojo, bairi tunu desierto cayucũmanopũ ãcũ.

³⁷ “Cũã, atore bairo na ĩñupũ israelita majãrẽ: ‘Dios pũame mujãã menã macããcũrẽ, jĩcãũ yure bairo caãcũ ũcũ profeta cũ ãnio joroque áťigumi,’ na ĩñupũ. ³⁸ Tunu Moisenã Israel poa macãaña menã ãñupũ desierto cayucũmanopũ. Tunu bairoa ángel menã bũsuyayupũ ũťãũ Sinaĩ cawãmecutiipũ. Tunu bairoa marĩ ñicũjãã ãnanarẽ na quetibũju netõõñañupũ tie ángel cũrẽ cũ caĩrĩqũẽ caroa quetire. Marĩ cũã tie cũ caquetibũjunetõõrĩqũẽrẽ marĩ cũgoya ãme cũãrẽ.

³⁹ “Bairo marĩ ñicũjãã ãnana pũame tiere cacũgorã nimirãcũã, yugaetiyayuparã. Bairo tiere boetiri tunucoagayuparã tunu Egipto yepapũ. ⁴⁰ Bairi Moisés ũťãũpũ cũ cañitoye yua, atore bairo qũĩñuparã Moisés bai Aarõn cawãmecũcũre: ‘Moisés jããrẽ Egipto yepare cajũgowitiricu dope bairo cũ cabairijere jãã masĩetĩña.

Bairi wericarã jãã caĩroaparãrẽ na qũẽnobojava. Na nigarãma marĩ jũgũẽã, marĩrẽ cajũgoãnarẽ bairo cañniparã,’ qũĩñuparã. ⁴¹ Bairi yua na caĩroapau wecure bairo cabauẽre cũ weqũẽnõñuparã. Bairo cũ qũẽnorĩ bero yua, waibutoare na pajĩãñuparã, cũ wericure basapeogarã. Tunu bairoa bose rũmu qũẽnõñuparã, cũ, wecure bairo cabauũ na majũã na caťiatacure qũĩroagarã. ⁴² Bairi Dios pũame na aweyocoáťi yua, ĩmũrecóo macãaña ñocõãrẽ na cabasapeorore ãñotaesupũ. Bairoa quetibũjua profeta majã na caĩwoatuyarique cũã:

‘Israelita majã, ¿mujãã cuarenta cũmarĩrẽ desierto cayucũmanopũre ãna, waibutoare pajĩãrĩ, caroaro cariape yu mujãã ĩroari?

⁴³ Bairo mee mujãã ápu. Wericu Molóc ya wii ĩñubuerica wiiaca menã mujãã ãñesẽãnucũwũ.

Bairi tunu ñocõ ĩmũrecóo macããcũ Refãn cawãmecũcũre mujãã ĩroawũ.

Mujãã majũã mujãã caqũẽnorĩcãrãrẽ na mujãã ĩroawũ.

Bairi mujããrẽ yu wẽjogu ape yepapũ, Babilonia jũgoye jãñurĩpũ,’

ĩ quetibũju woatuyayupa profeta majã marĩ ñicũjãã ãnana na cabairiquere.

⁴⁴ “Na, desierto cayucũmanopũ ãna, cũgoyuparã Dios ya wii, waibutoa aseri menã qũẽnorĩcã wiire. Dios pũame Moiserẽ, ‘Mu caĩñaata wiireã bairo mu ápa,’ cũ caĩrĩcãrõ bero cũ caáta wiire cũgoyayuparã. ⁴⁵ Marĩ ñicũjãã ãnana cũã ti wiire cũgousayuparã, na pacua na cariaro bero. Bairi Josué ãnacũ menã macãaña cũã ti wiire neãñañuparã ati yepa macãaña cañijũgoricarãrẽ Dios cũ camasĩrĩjẽ menã narẽ na careri watoare. Bairi ape tuti, ape tuti macãaña beropũ David ãnacũ cũ caãni watoa majũ ti wiire cũgojãnañañuparã. ⁴⁶ Rey David pũame Dios cũ caĩñajoro caroũ cañuu ãñupũ. Jacob

ānacū pārāmerā Diore na caïroapa wii, wii majūrē qūēnogamiñupū. ⁴⁷ Bairo cū caqūēnogamiatacūārē, cū macū Salomón roque qūēnoñañupī ñubuerica wii templo Dios ya wii majūrē.

⁴⁸ “Dios nocārō catutuañ majū camasā, ‘Dios ya wii nigaro,’ ĩrī na caqūēnorīcā wiire cū caāmerīmiat-acūārē, ti wiire qūēnoñañupū Salomón. Profeta majōcū cū cawoatuyarique cūā bairo ñña:

⁴⁹ “Ati ʘmurecópū ānirī yu rotijonucūña nipetiropure.

Mujāā ya yepa roque yu caññajoata, ōcārōācā bauya.

Bairi, ¿di wii űno yu mujāā qūēnobojarāati?” ĩñami marī Quetiupau.

“¿Dipau to ānoati toroque yu cayerijāpapau?

⁵⁰ Yu jetoa ritaa yu qūēnowū atie nipe-tirijere,” ĩñami Dios,

ĩ woatuyayupi profeta majōcū,” na ĩñupū Esteban.

⁵¹ ĩ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupū tunu: “Mujāā Dios cū caĩrījērē mujāā botiomajūcōāña. Mujāā yeripū Diore camasīgaenarē bairo majū mujāā āniña. Mujāā āmoo ope cūā tūgomasiētīña Dios yaye quetire. Tunu bairoa Espiritu Santo cū camasīōgarijere mujāā átigaetiya. Mujāā ñicūjāā ānanarēā bairo mujāā ānicōāña mai mujāā cūā. ⁵² ¿Ni majū profeta majōcūre mujāā ñicūjāā ānana roro átiri na na pajīāreesupari? Tocānacāūrēā popiye na baio joroque ásupa. Mujāā ñicūjāāna Cañuu majū cū caatípeere caquetibujūrārē na pajīāreyupa. Cañuu caroú majū merē etamiwī. Cūrē tunu mujāāna cū busujābuitiri, cū mujāā pajīārocarotiwu. ⁵³ Marī ñicūjāā roque ángelea majā jūgori na caátīānipeere Dios cū roticūrīqūērē tūgoyupa. Bairo mujāā puame marī ñicūjāā na caĩrījērē catūgojūgoatana nimirācūā, tiere

caroaro mujāā tūgousaetiya,” na ĩñupū Esteban cabutoa camasīrī majārē.

Muerte de Esteban

⁵⁴ Bairo cū caĩrījērē tūgori yua, netōjāñurō cū asiayuparā. Opi bacarupoturica tūnipu asiayuparā Esteban mena. ⁵⁵ Bairo cūrē na caasiamiatacūārē, Esteban puame ñe űnie rusaricarō mano Espiritu Santo mena tūgoñatutuari ʘmurecópū ĩñamugōjoyupū. Bairo ĩñamugōjou yua, ĩñabocáyupū Dios catutuañ majū cū caasiyabauore. Tunu bairoa Jesús cūārē qūññabócaupū Dios yapau cariape nugōā puame caññanucūūrē.

⁵⁶ Bairo ĩñari yua, atore bairo na ĩñupū:

—¿ĩñamugōjoñijate! ʘmurecōo pāñnucārīcārōrē bairo ñiñaña. Camasā Jūgocū Dios yapau cariape nugōā puame canucūū cūārē ñiñaña —na ĩñupū.

⁵⁷ Bairo cū caĩmiatacūārē, na puame na āmoo operire bocabiācōāñuparā, cū caĩrījērē tūgogaena. Bairo tūgogaetiri yua, tutuaro awajari, cū jetore nipetiro Junta Suprema macāāna cūrē cateerā atuāti, cū ñeñuparā. ⁵⁸ Bairo cū ñerī yua, ti macā ēñotaricarō jūgoyepū cū neásuparā. Topu űtā rupaa mena cū wēē, cū wēē cū átīpajīā rocacōāñuparā yua Esteban ānacūrē. Mai, Estebārē capajīārā puame na jutii cabui macāājērē Saulo cawāmecucure cū coterotiyuparā.

⁵⁹ Esteban puame cūrē űtā rupaa mena na cawēētoye, atore bairo ĩ jēniñupū Diore: “Yu Quetiupau Jesús yu yerire bocāñeña,” ĩñupū. ⁶⁰ Bairo ĩrī bero, rupopaturi mena etanumurī busurique tutuaro mena atore bairo ĩñupū: “Yu Quetiupau, roro na caátīere na mū wapa boepa. Na mū masiriyobojawa,” qūññupū Diore.

Bairo ĩ yaparo, riacoásúpū Esteban ānacū yua.

8 Saulo cūā toa iñañupū Estebārē na capajārō. “Nujāñuñā bairo na caáto Estebārē,” i tūgoñañupū.

Saulo persigue a la iglesia

Ti rūmuina Jesús yaye quetire catūgousari majā Jerusalén macāāna nipe-tirārē roro popiye na baio joroque ásuparā narē cateeri majā. Bairi nipe-tiro ábatapeticoasuparā Judea yepa, bairi Samaria yepa tūnirīpū. Apóstolea majā jeto Jerusalēpū tuayuparā. ² Ape-rā cañurā cañmua jicāārā Esteban rupauri ānajērē yayuparā. Butioro cū ānacūrē otiyuparā. ³ Mai, Saulo cūā roro popiye Jesucristore catūgousari majārē na baio joroque ácu ásupū. Wiiri caāno cārōrē jāārī, tutuaro mena carōmia, cañmua cūārē ñerī na jeárotiyupū preso jorica wiipu.

Anuncio del evangelio en Samaria

⁴ Bairāpua, aperā Jerusalērē cawitiweyoatana puame caroa queti Jesucristo camasārē cū canetōōrīqūē quetire quetibujñesēañuparā noo na caátó cānacāpaurua. ⁵ Na mena macāācū jicāū Felipe cawāmecucu puame Samaria yepa macāā macā, caānimajūrī macārē ásupū. Topū etari yua, Jesucristo cū cabairique caroa quetire quetibujñesēañupū. ⁶ Nipetiro camasā to macāāna Felipetū neñarī cū cañrjērē caroaro tūgopeoyuparā, caroa wāmerē Felipe na cū caátī iñorō caññarā ānirī. ⁷ Capāārā wātī yeri pūna cacūgorārē catioyupū Felipe. Bairro cū caáto, wātī yeri pūna puame camasārē witiánā, awajari witiánucūñuparā. Capāārā carupauri buūrā, aperā caāmasiēna cūārē catioyupū Felipe, topū ācū. ⁸ Tie cū caátī iñorjērē iñarī, butioro useaniñuparā ti macā macāāna yua.

⁹ Ti macārē añupū jicāū Simón cawāmecucu cajūgoyepure cūmurē

bairo caátī iñorīcū. Cū, Simón puame Samaria yepa macāāna camasārē, “Yua, caānimajūrū yu āniña,” na itoepeyupū. ¹⁰ Tie cū caquetibujurijere cawāmarā, cabutoapū cūā nipetiro caroaro majū cū tūgousayuparā. Bairro cū tūgousari, atore bairo iñucūñuparā camasā: “Ānia, Dios cū camasirjērē cacūgoñ majūā ācūmi,” i tūgoñañuparā.

¹¹ Cū cañrjērē cariape tūgoyuparā ape wāme mena yoaro cū caátito iñorjērē jūgori. ¹² Bairro cūrē catūgomirīcārā yua, Felipe caroa quetire cū caquetibujuro tūgori, cū puamerē caroaro tūgousayuparā. Dios cū carotimasirīpau, bairi tunu Jesucristo cū cabairiquere cū caquetibujuro jūgori carōmia, cañmua cūā bautiza rotiyuparā. ¹³ Simón cajūgoyepū camasārē cañtomirīcū cūā Felipe caroa queti, cū caquetibujurijere tūgousayupū. Cū cūā bautiza rotiyupū. Bairro bautiza rotiri bero, Felipe mena ānesēañupū. Felipe caroa wāmerē cū caátī iñorjērē iñarī, tūgoñacōā maníasupū Simón cūā.

¹⁴ Bairi yua, Felipe mena macāāna apóstolea majā Jerusalēpū caāna, “Samaria yepa macāāna Dios yaye quetire boyama,” na cañrjērē tūgori, Pedro, apeí Juan mena na joyuparā Samaria yepa macāāna tupū. ¹⁵ Topū etarā, ñubueri majā catūgousarārē Diopure na jēnibojayuparā, Espiritu Santo, Dios, cū Yeri majūrē na cū joáto, irā. ¹⁶ Mai, narē Espiritu Santo na jāāesupū. Marī Quetiupau Jesús wāme mena bautizarique jetore ásuparā mai to Samaria yepa macāāna catūgousari majārē. ¹⁷ Bairi Pedro, apeí Juan mena rupoā buire na wāmo mena ñigāpeoyuparā. Bairro na caátopū, Espiritu Santo, Dios Yeri majū na jāāñupū yua.

¹⁸ Simón puame apóstolea majā camasā rupoā bui na cañigāpeoroa, Espiritu Santo cū caatóre iñarī,

apóstolea majārē dinero nunigayupū.
¹⁹ Bairo nunigari, atore bairo na iñupū:

—Yū cūārē yū joya tie masīrīqūērē. Yū cūā ni jīcāū ūcūrē yū wāmo mena yū cañigāpeoroa, Espīritu Santo cū jāāto mujāā caātorea bairo ī, yū boyā —na iñupū Simón apóstolea majārē.

²⁰ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūiñupū Pedro pūame:

—Mūa, dinero mena mū wapatiga tūgoñaña Dios cū catutuarijere. Roro mū tūgoñaña. Bairi, jmu dinero mū mena to yasiāto! ²¹ Dios cū caññajoro mū catūgoñarijē cariape mee niña. Bairi jīcā wāmeacā ūno Dios yerire mū ñemasīētīña mūa. ²² Roro mū catūgoñarijērē jānaña. Tunu bairoa Diore butioro cū jēniña, carorije mū catūgoñarijērē cū camasiriyobojaparore bairo ī. ²³ Mū yeri ñuētīña. Caroaro cariape mū tūgoñaētīña mūa —qūiñupū Pedro Simorē.

²⁴ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo na iñupū Simón Pedrojāārē:

—Diopure yū mujāā jēnibojawa, yūre mujāā caīrōrē bairo to baieticōāto, īrā —na iñupū yua.

²⁵ Cabero to macāānarē marī Quetiupau Jesús cū caátaje na caññariqūērē, bairi tunu Dios yaye quetire na quetibujari bero, tunucoásúparā apóstolea majā Jerusalēpu. Topū ánā, capee macāārīrē Samaria yepapū quetibujayuparā caroa quetire.

Felipe y el funcionario etiope

²⁶ Cabero ángel marī Quetiupau cū cajou pūame atore bairo qūiñupū Felipere: “Ácúja ape nūgōā warua jope macāā wāā Jerusalē caátí wāā, Gaza macā caetari wāāpu.” Ti wāā pūame desierto cayucumanopū añuparō. ²⁷ Bairo ángel cū caīrījērē tūgo, ti wāāpu acoásúpu Felipe. Bairo ti wāāpu eta yua, jīcāū Etiopía yepa macāācūrē

bocáyupū. Cū pūame ti yepa macāācū caānimajūū añupū. Bairo caācū ānirī, ti yepa macāāna quetiupao yaye dinerore caññausau añupū. Ti rūmūrīrē Jerusalēpu Diore cañubuepeou átacu añupū. ²⁸ Bairi Jerusalēpu caāniatacu cū ya yepapū tunuácū baiyupū. Bairo ácú yua, cū ya caturicacapū ruiirī, profeta Isaías ānacū cū cawoatucūrīqūērē bueásupū.

²⁹ Bairo cū buenutuátó, atore bairo qūiñupū Espīritu Santo pūame Felipere: “Tia caaturicaacatu pūame ácúja.”

³⁰ Bairo Felipe pūame caaturicaacatu ácú, tūgoyupū Etiopía macāācū Isaías tutire cū cabuero. Bairo tūgori, atore bairo qūi jēniñañupū:

—¿Mū cabuerijere mū tūgomasiñati?

³¹ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūiñupū Etiopía macāācū pūame:

—Yū tūgomasiētīña yūre caquetibujū cū camano jūgori —qūiñupū.

Ī yaparo yua, Felipere cū caaturicacapū wāmu ájāārotiri bero, cūtu cū ruirotiyupū. ³² Etiopía macāācū cū cabueataje pūame atore bairo iñuparō, Jesucristo cū cabaipeere profeta Isaías ānacū cū caquetibujūwoaturique:

“Oveja nurīcū camasā cū pajīāgarā, cū na caneátátore bairo caūmu cūārē cū pajīāgarā cū neāgarāma.

Tunu bairoa cordero poa mena jutii qūēnogarā, cū poare na cajuaro, busuetiyami.

Torea bairo caūmu cūā busuetigumi, roro cū na caátimiatacūārē.

³³ Cū, caūmu carou cū caānorē bairo cū rori, cū boyeti epegarāma.

Ñe wapa mee roro cū átigarāma.

Ati yepapu, cū camasācuti ānie to manio joroque cū átigarāma cū caāni yutea macāāna pūame.

Bairi ni jīcāū ūcū, roro cūrē na caátaje wapare cōñapeyomasīēcūmi,”

ī quetibujūya Dios ya tuti, Etiopía macāācū cū cabueataje.

³⁴ Etiopía macāacū puame atore bairo qūi jēniñanupū Felipere:

—Noarē ī quetibujugū bairo qūi quetibujū woatuyupari profeta majōcu: ¿Cū majūā cū cabaipeere qūiñati? ¿O apeī ūcū puame cū cabaipeereata qūiñati? Yū quetibujūya tiere. Yū masīgaya yū cūā —qūiñupū.

³⁵ Bairo cū caijēniñarō, Felipe puame cū quetibujūyupū nipetiro. Etiopía macāacū cū cabuejūgoatapawī quetibujū ácú, caroa queti Jesús yaye cūārē nipetirijere cū quetibujūyupū Felipe. ³⁶ Cabero jāñurī ria cañipaure na caetaro, atore bairo qūiñupū Etiopía macāacū Felipere:

—Ato niña oco. Bairi, ¿yure mū bautizagaetiati? ³⁷ Bairo cū cairō, Felipe puame atore bairo qūiñupū:

—Cariape mū catūgoñatutuarije nipe-
tirije mena mū catūgousaata, murē yū cabautizaro ñuña.

Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūiñupū:

—“Cariape Jesucristo, Dios macū majū niñami,” ñi tūgoñaña —qūiñupū Etiopía macāacū Felipere.

³⁸ Bairi yua, caaturicare tuarotiyupū. Bairo tuarotiri yua, pugarāpua ruinucārī riapū ásuparā. Topū Felipe puame oco mena cū bautizayupū Etiopía macāacūrē yua. ³⁹ Bairi yua, riapū caāniatana na camaátó bero, marī Quetiupau yeri, Espiritu Santo puame Felipere cū necoásupū aperopū. Etiopía macāacū puame qūiñanemoesupū Felipere yua. Bairo qūiñanemoeticūā, useanirīqūē mena ájūgo ásupū tunu, cū ya yepapū ácú. ⁴⁰ Cabero Felipe puame Azoto cawāmecuti macāpu āñupū. Topū ācū, tocānacā macāārē quetibujū netōñupū. Cesareapū caroa quetire quetibujū etayupū.

Conversión de Saulo

(Hch 22.6-16; 26.12-18)

9 Mai, Saulo puame Jesucristo yarā catūgousari majārē na asiajānaesupū. Nipetiro na ūnarē pajīāregayupū. Bairi Saulo puame sumo sacerdote tūpū ásupū. ² Damasco macāājē “Narē ñeña,” irīqūē paperare qūēnorotiásupū sumo sacerdotere. Nubuerica wiiri macāāna caroa quetire catūgousarā, carōmia, cañmua caānarē Jerusalēpū na preso jogū topū cū caápáro jūgoye, bairo cū átirotiyupū Saulo sacerdote majā quetiupaure. Tiere bóca yua, acoásupū ti macāpu. ³ Bairo cū caátó, Damasco macārē cū caetagarō majū caānoa, caasiyarije majū cū asiyaetayuparo. ⁴ Bairo cabairo, Saulo puame ñacoasupū yepapū. Yepapū ācū, atore bairo cañocajorijere tūgoyupū: “Saulo, Saulo, ¿nopēi yure mū pesucūtiati?” ī ocajoyuparo.

⁵ Saulo puame, “Quetiupau, ¿ñamū ūcū mū āniñati?” ī jēniñanupū. Bairo cū cairō, cabusurije puame atore bairo qūinemoñuparō: “Yua, Jesús Nazaret macāacū yū āniña. Roro yū átigu, mū causaua yū āniña. ⁶ Wāmūnucārī mū caátí macāpu ácúja. Topū mū caátipeere mū quetibujugarāma.”

⁷ Cū baparā cū mena caáná puame masamanimirōcūā, cabusurijere catūgoatana ānirī acuanetōcoasuparā. ⁸ Cabero Saulo puame yua, yepa caāniatacu wāmūnucāñupū. Bairo wāmucārī cū cañagamiatacūārē, cū caapee puame ñnapāēsuparō. Bairo cū cañamasīētōi yua, cū baparā puame Damasco macāpu cū necoásuparā. ⁹ Ti macāpu etari bero, itia rūmū majū ñnamasīēcūā, tunu bairoa ūgaecu, etiecu, ānicōāñupū.

¹⁰ Mai, ti macāpu āñupū catūgousari majōcu Ananías cawāmecucu. Cūrē marī Quetiupau puame qūēguericarore

bairopu buiaetari, atore bairo qũĩnupũ: “¡Ananías!” qũĩ jeniñañupũ. Bairo cũ caĩjēniñarō, Ananías puame, “Atoa yu āniña yu Quetiupau,” qũĩnupũ.

¹¹ Atore bairo qũĩnemoñupũ marĩ Quetiupau puame tunu: “Wāmñucārĩ áćúja átawā Cariape cawāmecutiwā puame. To áćú, Judas ya wii macāānarē, ‘¿Noopu cũ āniñati Saulo cawāmecucu Tarso macāācũ jicāũ?’ na mi jēniñañu. Cũ, Saulo puame yu jēni baiyami mai.

¹² Merē qũēguericarore bairopu cũ tũpu mu caáperē cũ ñiñoapu Saulore. Mu, Ananías cawāmecucu jāatĩ, cũ rupoa bui ñigāpeo mu caátipeere ñaami, Saulo tunu cũ caĩñamasĩparore bairo ĩ. Bairo cũ mu caátipeere merē ñaami.”

¹³ Bairo cũ caĩrĩjērē tũgori, Ananías puame atore bairo qũĩnupũ Jesure: “Capee majũ Saulo roro cũ caátie quetire yu tũgonucũña. Roro majũ carori wāmerē átiocajonucũñami murē catũgousari majā Jerusalén macāānarē.

¹⁴ Āmerē atũupi tunu atore. Sacerdote majā quetiuparārē ñerotirica papera pũrōrē qũēnorotiri atũupi, ato macāāna nipetiro murē catũgousarārē preso jorica wiipu na jeágũ,” qũĩnupũ marĩ Quetiupau Ananías.

¹⁵ Bairo cũ caĩrō, marĩ Quetiupau puame atore bairo qũĩnemoñupũ Ananiarē: “Áćúja cũ tũpu. Cũ, Saulo yu cabeseatacu ñiñami. Cũ, yu yaye quetire quetibũjugumi nipetiropu macāānarē. Na quetiuparā reyes majā, aperā israelita majā cũārē caquetibũjupau ñiñami cũ, Saulo.

¹⁶ Yu yaye quetire cũ caquetibũjuro jũgori popiye baigumi. Yu majũ tie cũ cabaipere cũ yu quetibũjugu Saulore,” qũĩnupũ Jesús Ananiarē.

¹⁷ Bairo cũ caĩrō bero, Ananías puame ásupu Judas ya wii, Saulo cũ caāni wiipu. Ti wii cũ caāni wiipu jāāetari bero yua, Saulo rupoa bui cũ wāmorĩ mena ñigāpeori atore bairo qũĩnupũ:

—Saulo, yu yaure bairo caācũ, marĩ Quetiupau Jesús maapu mu caátó murē cabuiatacu puame mu tũpu yu joami, tunu caĩñamasĩētĩmiatacu miñamasĩō joroque ĩ. Tunu bairoa ñe ũnie Espĩritu Santo cũ camasĩōrĩjē carusaecu cũ ānio joroque ĩ, mu tũpu yu joami —qũĩnupũ Ananías Saulore.

¹⁸ Bairo cũ caĩrō, jicoquei ññamasĩ-coasupu tunu. Wai nutūrē bairije cũ caapeepu caāniataje cañaweyorore bairo caroaro jicoquei ññamasĩcoasupu tunu. Bairo cũ caĩñamasĩrō bero yua, cũ bautizayupu Ananías. ¹⁹ Cabero ũgayupu yua ũgariquere. Bairo ũgari beropu tutuayupu tunu itia rũmu caũgaetiatacu ānirĩ. Bairi yua, Damasco macāāna Jesucristo yaye quetire catũgousari majā mena nocānacā rũmu ũno āninemoñupũ.

Saulo predica en Damasco

²⁰ Cabero Jesús Dios macũ cũ caānierē quetibũju jũgoyupu Saulo ñubuerica wiiri macāānarē. ²¹ Bairi nipetiro cũ caĩrĩjērē catũgorā puame tũgocōā maniāti, atore bairo āmeo ññuparā na majũ:

—Āni, Jerusalēpu ācũ, Jesure catũgousarārē roro caátacua ñiñamijā. Ati macā macāāna Jesure catũgousarā cũārē ñei acũ baiupu, Jerusalēpu sacerdote majā quetiuparārē popiye narē na áparo ĩ —āmeo ññuparā na majũ Saulore.

²² Bairo na caĩmiatacũārē, Saulo puame netōjāñurō tũgoñatutuari camasārē na quetibũjuyupu Jesucristo Mesías cũ caānierē. Bairo cũ caĩquetibũjuroi, judío majā Damasco macāāna puame dope bairo qũĩnetōmasĩēsuparā.

Saulo escapa de los judíos

²³ Capee rũmurĩ canetōrō bero, judío majā puame jicārōrē bairo tũgoñarĩ, Saulore cũ pajĩāgamiñuparā. ²⁴ Bairo cũ

pajĩagamirĩ yua, ʘm̃w̃reco, ñami cūārē ti macā ēñotaricarō macāājē jopeerip̃u cū cotenucūñupārā. Saulo p̃uame bairo na caátigarijere masicōañup̃. ²⁵ Tiera tūgori yua, Jesucristore catūgousarā p̃uame pii capairiw̃p̃u cū ájāārotiri, ti macā ēñotaricarō jūgoyep̃u cū ruio joyupārā ñamip̃u caāno. Bairo na caáto, rutiyup̃ Saulo ti macā macāāna judío majā cūrē capajĩagarārē.

Saulo en Jerusalén

²⁶ Cabero Jerusalēp̃u etau, ti macā macāāna Jesucristore catūgousarā mena ānigamiñup̃. Ti macā macāāna p̃uame roque cū uwijāñuñupārā mai. “Jesucristo yau yu āniña,” cū caĩrĩjērē cariape tūgoesupārā. ²⁷ Bairo na cabaimiatacūārē, Bernabé p̃uame apóstolea majā t̃p̃u cū jūgoásúp̃u Saulore. Bairo natu cū jūgoetari, Saulo cū cabairiquere na quetibujuyup̃u. Atore bairo na iñup̃: “Āni, Saulo, marĩ Quetiup̃aure q̃iññañup̃, maap̃u ácú. Tunu bairoa cū mena busuyupi. Bairi tunu Damascop̃u ácú, Jesús cū cabairijere tūgoñatutuarique mena quetibujuyupi,” na iñup̃ Bernabé apóstolea majārē. ²⁸ Bairo cū caĩquetibujuro jūgori na mena ānimasĩñup̃ Saulo yua. Bairi Jerusalén macā macāānarē marĩ Quetiup̃au cū caānierē tūgoñatutuarique mena na quetibujunucūñup̃. ²⁹ Judío majā griego yayere cabusurā cabusurique netōrā mena cūārē busupēniñup̃. Bairo cū cabusupēniñatūārē, na p̃uame cū caĩrĩjērē tūgogaesupārā. Bairi cū pajĩāga tūgoñañupārā. ³⁰ Bairo na caátigarijere tūgori, Dios yarā Saulo mena macāāna p̃uame cū jūgoásupārā Cesarea macāp̃u. Top̃u etarā, cū árotiyupārā cū ya macā Tarsop̃u.

³¹ Cabero Jesure caĩroarā Judea yepa caāna, bairi Galilea yepa caāna, bairi Samaria yepa macāāna cūā caroaro

jīcārō tūni ānimasĩñupārā. Dios cū carotirore bairo jeto caroaro áticōā ninucūñupārā. Tunu bairoa, ñcūb̃u-gorique mena Diore iroayupārā. Bairo q̃iñroari, Espiritu Santo cū camasiñr̃jē jūgori capāārā Jesucristore catūgousarā āninemonucūñupārā.

Curación de Eneas

³² Pedro p̃uame catūgousari majārē caĩñañesēāñ ānirĩ, Lida macā macāāna cūārē iñau ácú baiyup̃. ³³ Top̃u etau, Eneas cawāmecuc̃u jicā wāmo peti itia pēnirō cānacā cūmarĩ majū cūgoup̃una caāmasiēc̃u, camap̃u cacūñaurē q̃iññañup̃. ³⁴ Bairo q̃iññarĩ, atore bairo q̃iññup̃:

—Eneas, Jesucristo m̃u cariayecuti ānierē m̃u netōōgumi. Bairi, wām̃nucārĩ m̃u cacūñarōrē q̃iññoña.

Bairo cū caĩrō tūgo, Eneas p̃uame jicoquei wām̃ñncācoásúp̃u. ³⁵ Nipetiro Lida macā macāāna, aperā Sarón macā macāāna cūā iñañupārā catiri cū cawām̃nucārĩjērē. Bairo cū cabairo, caĩñaatana p̃uame marĩ Quetiup̃aure cū tūgousajūgoyupārā.

Resurrección de Dorcas

³⁶ Ti yutea caāno āñupō jicāo carōmio Jesucristore catūgousari majōco, Tabita cawāmecuco, Joep̃ cawāmecuti macāp̃u. Griego yaye menarē Dorcas wāmecu-supo. Cō, Dorcas p̃uame caroaro áticōā ninucūñupō. Cabopacarārē na juátinucūñupō. ³⁷ Ti yutea macāā r̃m̃urĩ caānoa riaye bocayupo cō p̃uame. Bairo riaye bocari yua, riacoásúp̃o. Bairo cō cariaro bero yua, cō rupauri ānajērē cose yaparori, ti wii bui macā ar̃ap̃u cō cūñupārā. ³⁸ Joep̃ na caĩrĩ macā p̃uame Lida na caĩrĩ macā t̃p̃u āñupārō. Pedro p̃uame mai Lida macāp̃u āñup̃. Bairi Jesucristore catūgousari majā top̃u Pedro cū caānierē tūgori yua, na mena macāāna p̃ugarā ũmarē na joyupārā Pe-

dro tupu. “Ato Jopepu tāmuri cū ápáro, miamá’ cū mujãã îgarã,” na î joyuparã.

³⁹ Bairo na caijoatana na caĩrjêrê tũgo, Pedro puame na mena acoásupu Jopepu. Cabero yua, topu cū caetaro, cō ānacō rupaurire na cacũata aruapu cū jũgoásuparã Pedrore. To na caetaro, cawapearã rōmirĩ puame cō ānacōrê ĩnarĩ, butioro cō otiāmejoreyuparã. Tunu bairoa jutiirori, apeye jutiiipãĩrĩ catiopu mai Dorcas cō caquẽnoñariquẽrê Pedrore quĩĩnorĩ otiyuparã.

⁴⁰ Bairo na caatimiatacũārẽ, Pedro puame nipetirore na witi árotiyupu macãpu. Bairo átiri bero, cū rupopaturi mena etanumuri jēniñupũ Diopure. Jēni yaparori bero yua, Dorcas ānacō puamerẽ ĩnarĩ, atore bairo cō ĩñupũ Pedro:

—¡Tabita, wãcãña!

Bairo cū caĩrõã, cō ānacō puame ĩñapãñupõ. ĩñapãñĩ yua, Pedrore quĩĩnabocãri wãmnumuñupõ cama buipu. ⁴¹ Bairo cō cabairo, Pedro puame cō wãmopu ñerĩ cō tũgãwãmnoñupũ. Cabero yua, catũgousari majã, aperã cawapearã rōmirĩ cũārẽ na piijōjoyupu Pedro tunu. Pedro puame catio caãcōpũrẽ na ĩñoñupũ Dorcare yua. ⁴² Tie Pedro Jesucristo cū camasĩrjẽ jũgori cū cacatiatajere nipetiro Jope macã macãana tũgoyuparã. Tiere tũgori, capãārã tũgousayuparã marĩ Quetiupaure to macãana. ⁴³ Pedro puame yua, capee rũmuri ãñupũ ti macãpũre. Waibutoa aserire cabopori majõcu Simón cawãmecucu ya wiipu tuayupu Pedro.

Pedro y Cornelio

10 Cesarea macãpũre ãñupũ jĩcãũ Cornelio cawãmecucu. Romano yaũ, pajĩarĩ majã poa Italiano cawãmecuti poa quetiupau capitán ãñupũ. ² Cũ puame caũmu caũu ãñupũ. Cũ pũnaa, bairi cū

numo mena jĩcãrõ Diore quĩĩroarã cū basapeonucũñuparã. Tunu bairoa paio dinerore na jōnucũñupũ judío majārẽ, na juácũ. Bairi tocānacānia Diore cū jēniñucũñupũ. ³ Bairi yua, jĩcã rũmu tres de la tarde caãno ñubueacũ cū caãto, quẽguericarore bairo apeire quĩĩñañupũ:

Caroaro majũ quĩĩñañupũ ángel, Dios cū cajou cū tupu cū caetaro. Cũtu etari yua, ángel puame atore bairo quĩĩñupũ: “¡Cornelio!” ⁴ Bairo cū caijēniñarõ, Cornelio puame quĩĩnacõã maniásupu. Bairo quĩĩnarĩ yua, uwimicãã, atore bairo quĩĩ jēniññañupũ Cornelio: “Yũ Quetiupau, ¿ñerẽ yũ caátore mu boyati?” Ato bairo quĩĩñupũ ángel puame tunu: “Dios cũrẽ mu cajēniñjêrẽ tũgoyami. Tunu bairoa cabopacarãrẽ mu cajuátiere ĩñajesoyami. ⁵ Bairi mu mena macããna jĩcãārã ũnarẽ na árotiya. Na puame Simón, cũã, tunu Pedro cawãmecucu, Jope macãpu caãcũrẽ na piiápáro. ⁶ Cũ, Pedro puame, apei Simón cawãmecucu waibutoa aserire cabopori majõcu ria capairiya tũni caãcũ ya wiipu niñami,” quĩĩñupũ ángel Corneliore.

⁷ Cũrẽ cabusu āniátacu ángel cū caátó bero, cū ũmua pũgarã, apei jĩcãũ soldau caũu canucũbugoũ, petiro cū caĩroau mena, na piijoyupu Cornelio. ⁸ Bairo na piijori, nipetirije cū caĩñaatajere na quetibũu yaparori bero, na joyupu yua Jope macãpu.

⁹ Cabusuri rũmu pasaribota majũ caãno ti macã tũni maapu na caánutuátó, Pedro puame wii buipu wãmũ ásupu, Diore jēniácũ. ¹⁰ Bairo jēniácũ, Pedro puame queyari ugagamiñupũ. Bairi cū caũgapeere na caquẽnotoye, quẽguericarore bairo apeye ũnierẽ ĩñañupũ: ¹¹ Cũ caĩñajoata, ũmurecõ pãñncãcoasuparo. Bairo capãārõ yua, jutii asero capairi aserore bairo cabauri asero ruiasuparo. Ti asero puame bapariñacãpau jiyarica asero

rocayoa ruiasúparo Pedro tupu. ¹²Ti aseropu yosayuparā nipetiro waibutoa caāna cārō yepa macāāna. Bairi nipetiro āña ūna, aperā cawurā cūā nipetiro añuparā ti asero buipure. ¹³Pedro puame yua, atore bairo tūgoyupu: “Pedro, wāmuncāña. Waibutoare pajārī ūgaya,” caibusuocajorijere.

¹⁴Bairo cairō tūgo, Pedro puame atore bairo īnupū: “Yu Quetiupau, yu ūgaetigu. Ānoa moena jāā, judío majā, jāā caugaena niñama.” ¹⁵Bairo cū cairō bero, atore bairo busurique qūnemoñuparō tunu: “Caroarā Dios cū caáticūrīcārārē, ‘Moena niñama,’ iētīcōāña.”

¹⁶Itiani majū ti aserore cū āti īñoñupū. Bairo cū cañnorō bero yua, wāmu-coásúparo ti asero tunu ūmurecóopu. ¹⁷Pedro puame ti asero cawāmuátó bero, butioro tūgoñañupū. “¿Dope bairo īgaro to baiupari yu caññaataje?” ī tūgoñañupū. Bairo cū caītūgoñāāno, Cornelio cū cajoatana puame Simón waibutoa aserire caqūēnorī majōcu ya wiire jēniña macāñuparā. Bairo bairi cū ya wii jope tupu etayuparā. ¹⁸Bairo etarā yua, busurique tutuaro mena, “¿Ati wii Simón Pedro cū caāni wii to āniñati?” ī jēniñañuparā.

¹⁹Pedro mai, cū caññaatajere cū catūgoña āninucūrō, Espiritu Santo puame atore bairo qūñupū: “Caūmua itiarā murē macārā ātiyama. ²⁰Wāmuncārī ruiácúja na tupu. Yua, na yu joapu. Bairi caroaro mena na mu bocágu,” qūñupū Espiritu Santo Pedore.

²¹Bairo cū cairō tūgo, Pedro puame ruiāti, na eta, atore bairo na īnupū caūmuarē:

—Yua, yu āniña mujāā camacāū. ¿Dope bairo ātiranā mujāā baiati?

²²Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūñuparā:

—Cornelio cawāmecucu soldaua quetiupau capitán jāā joami. Cornelio

puame cariape caācu niñami. Diore cairōanucūū niñami. Mu yarā judío majā cūā Corneliore qūīroari cū bonucūñama. Bairi ángel puame atore bairo qūīupū Corneliore: “Pedrore cū piijorotiya. Mu ya wiipu cū apáro. Bairo cū caetaro, cū caquetibujupeere tūgopeoya,” qūīupū ángel Corneliore —qūñuparā cū cajoricarā Pedore.

²³Bairo na cairō tūgo, Pedro puame cū caāni wiire na jāārotiyupu. Ti ñamirē cū mena tuayuparā. Cabusuri rūmu caāno acoásúpu Pedro na mena yua. Cū mena bapacuti ásúparā jīcāārā Jope macā macāāna Jesucristore catūgousarā cūā.

²⁴Ti rūmu busuri rūmu etayuparā Cesarea macāpu. Cornelio puame jīcāārā cū yarā mena, bairi aperā cū baparā majū, cū capiijoatana mena na coteyuparā Pedrojāārē. ²⁵Pedro ti wii cū caetaro tūgo, Cornelio puame cū bocáu witiásupu jopepu. Bairo qūñnarī yua, rapopaturi mena etanumurī qūīroayupu Cornelio Pedore. ²⁶Bairo cū caáto īña, cū tūgāwāmuorī, atore bairo qūñupū Pedro:

—Yu cūā, murēā bairo caācū yu āniña. Bairi wāmuncāña.

²⁷Bairo qūīrī, jāásupu Pedro Cornelio mena. Ti wii pupeapu etau, na etayupu Pedro aperā capāārā camasā caetayuatana. ²⁸Topu na etari, atore bairo na īnupū Pedro:

—Jāā, judío majārē, “Aperā mena bapacupericōāña. Na wiiripu āñesēāētīcōāña,” jāā īnucūñama jāārē cajūgoñubueri majā. Merē mujāā masīrā tiere. Bairo jāā, judío majā, jāā cabaimiatacūārē, Dios puame atore bairo ñi quetibujuami: “Caroarā Dios cū caáticūrīcārārē, ‘Moena niñama,’ iētīcōāña nipetirore,” ñiami. ²⁹Bairi judío majōcu nimicūā, jicoquei yure mujāā capiijoatajere tūgori yu atīapu. Bairi, ¿dope caátipau īrā, yure mujāā

piijoati? Yu masīgaya tiere —na ññupũ Pedro.

³⁰ Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũññupũ Cornelio puame Pedore:

—Baparıcānacā rũmu netõña ato yu wii ācũ, ati hora ũnoa ũgarique betiri Diore yu cañubueñiatato bero. Bairo yu cajēñiāno yua, caāno tũsaroa jĩcāũ caũmu asiyarije cajutii jāñāatacu yu tũpu buiaetaamĩ. ³¹ Bairo buiaetari yua, atore bairo yu quetibũuami: “Cornelio, Dios, cūrẽ mu cajēñirĩjērẽ tũgoyami. Tunu bairoa cabopacarārẽ mu cajuátiere ññajesoyami. ³² Bairo mu mena macāāna jĩcāārārẽ na pirotijoya Simón Pedro Jope cawāmecuti macāpu caācūrẽ. Cũ, Simón Pedro puame, apei Simón waibutoa aserire caqũñenori majõcu capairiya ria tũnipu caācũ ya wiipu niñami,” ñi quetibũuami cũ puame. ³³ Bairo yũre caũmu cũ caĩrĩjērẽ tũgo, jicoquei murẽ yu macārotijoapu. Bairo mu puame caroaro mena jāã tũpure mu atũpa. Āmerā yua, nipetiro Dios cũ caññajorore marĩ āniña. Bairo atopu nipetiro neñarĩ murẽ jāã coteapu, marĩ Quetiupau murẽ cũ caĩrotirijere tũgogarā —qũññupũ Cornelio Pedore.

Discurso de Pedro en casa de Cornelio

³⁴ Bairo Cornelio cũ caĩrĩjērẽ tũgo, atore bairo na ĩ jũgoyupu Pedro:

—Āmerẽ yu tũgoña masiña yua. Marĩ tocānacāũpurea judío majā, bairo judío majā caāmerā cūrẽ marĩ mai ññāñami Dios. ³⁵ Dios useanirĩqũẽ mena ññāñami tocānacā poa macāāna camasā cūrẽ caroaro caĩroarārẽ, caroa macāājērẽ caátĩānarẽ. ³⁶ Mai, Dios puame Israel poa macāānarẽ na quetibũuyupi, Jesucristo jũgori caroa macāājẽ quetire tũgori caroaro na ānimasĩo joroque ĩ. “Cũ, Jesucristo camasā nipetiro Quetiupau nigumi,” ĩcũñupĩ Dios. ³⁷ Mũjāã, merẽ mũjāã masĩrā judío majā jāã caāni yepapu cabairiquere. Juan camasārẽ

quetibũuri cũ cabautizaro beropu Jesús puame caroa quetire quetibũu jũgowĩ Galilea yepapu. ³⁸ Dios puame cũ, Jesús Nazaret macāācūrẽ catutuaũ, ñe ũnie Espĩritu Santo cũ masĩõrĩjẽ carusaecu majũ cũ ásupi. Merẽ mũjāã masĩrā tiere. Bairo Jesús puame caroa wāmerẽ átiñesēāwĩ. Tunu bairoa wātĩ cũ camasĩrĩjẽ jũgori camasā roro cabairārẽ na catiowĩ Jesús. Dios cũ camasĩrĩjẽ jũgori tore bairo áti-masiwĩ Jesús.

³⁹ “Bairo jāã nipetirije Jesús Jerusalén, bairo Judea yepapu cũ caátajere caññarĩcārā jāã āniña. Bairo cũ cabueñesēārõ bero yua, cũ pajĩarocawā. Yucupāipu cũ papuaturocawā, cũ, Jesure yua. ⁴⁰ Bairo cũ na caátirocamiatacūrẽ, Dios puame itia rũmu bero tunu cũ catiopyupi. Bairo cũ cacatiro bero, Jesús puame jāã tũpu buiaetawĩ tunu. ⁴¹ Baiřua, nipetiro camasārẽ na buia ĩñoemi. Jāã jetore buiaetawĩ, Dios, ‘Yu macũ cũ caquetibũurijere caquetibũunetõparā,’ cũ caĩweyoricārā jetore. Bairo Jesús tunu cũ cacatiro bero, cũ mena ũga, eti, jāã ápu. Cūrẽ caññarĩcārā jāã āniña. ⁴² Cũ, Jesua, jāã quetibũu rotijowĩ camasārẽ, cũ pacu Dios puame āme cacatirā, aperā cariaricarā cūrẽ caññabesei majũ cũ cũ cacũrĩjērẽ na masiāto ĩ. ⁴³ Merẽ nipetiro profeta majā ānana Jesús cũ cabaĩpeere quetibũu cũññupā. Bairo Jesure noa ũna cariape catũgousari majā puame Jesús jũgori ñe ũnie carorije cacũgoenarẽ bairo na catuapeere quetibũu cũññupā profeta majā ānana,” na ĩñupũ Pedro Corneliojāārẽ.

Los no judíos reciben el Espíritu Santo

⁴⁴ Mai, Pedro narẽ cũ cabusurecomacācutoa, Espĩritu Santo puame, Pedro cũ caĩrĩjērẽ catũgorā nipetirore na etayupu. ⁴⁵ Bairo yua, judío majārẽ bairo caāna catũgousari majā Pe-

dro mena caatíatana puame tūgocōā maníásuparā, Espíritu Santo aperā judío majā caāmerā cūārē cū cajāāmasirijērē īnarī yua. ⁴⁶Bairo Espíritu Santo na cū cajāārō yua, na puame apeye busuriquere na cabusuro tūgoyuparā. Tunu bairoa Diore qūīroari, cū na cabasape-orije cūārē tūgoyuparā. ⁴⁷Bairi yua, Pedro puame atore bairo cū mena macāā-narē na īnupū:

—Dios, Espíritu Santo, cū Yeri majūrē na joyamī ānoa cūārē, marī judío majārē cū cajoricarorea bairo. Bairi, “Na bautizaeticōā rotiya ānoarē,” marī ī masētētiña Espíritu Santore na cacūgoro jūgori —na īnupū cū baparārē Pedro.

⁴⁸Bairi yua, na bautiza rotiyupū Jesu-cristo wāme mena. Bairo na caāto bero yua, Pedrore cū tuarotiyuparā Cornelio-jāā puame nocānacā rūmu ūno na ture.

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

11 Cabero apóstolea majā, aperā catūgousari majā Judea yepa macāāna queti tūgoyuparā judío majā caāmerā cūā Dios yaye quetire na catūgousarijere. ²Tiere caqueti tūgoatana ānirī yua, Pedro Jerusalēpu cū caetaro, jīcāārā judío majā catūgousari majā puame cū busupaicoteyuparā. ³Bairi atore bairo qūīnuparā Pedrore:

—¿Dopēī judío majā mee na caānimitacūārē, na bapacutī, na mena ūga, mū ātī nēsēāati? —qūīnuparā.

⁴Bairo na caīrō tūgo, Pedro puame nipetirije cajūgoyepū cū cabaiñesēārīqūērē na quetibujuyupū. Atore bairo na īnupū:

⁵—Yū puame Jope cawāmecutī macāpu yū āmū. Bairo topū ācū, yū cañubuetoye, qūēguericarore bairo apeye ūnierē nīñawū. Bairo yū caīñarō, capairi asero jutii aserore bairo cabauri asero ruiapú. Tī asero puame baparcānacāpu jiyarica

asero ūmūrecóopūi rocayoaruipú yū tūpu. ⁶Yū puame tī aserore, “¿Ñe ūnie to āniñati?” īrī, tī aserore caroaro nīñabesewū. Bairo yū caīñarō, tī aseropū yosawā waibutoa ati yepa macāāna. Bairi waibutoa cauwarā, bairi āña ūna, bairi aperā cawurā cūā āma tī asero buipure. ⁷Bairo yū caīñaāno, busurique atore bairo caīrijērē yū tūgowū: “Pedro, wāmūnucāña. Waibutoare pajīārī ūgaya,” caībusuocajorijere yū tūgowū. ⁸Bairo caīrō tūgori, atore bairo nīwū: “Yū Quetiupau, yū ūgaetigū. Di rūmū ūno ānoa, moena jāā judío majā jāā caugaenarē yū ūgañāētiña.” ⁹Bairo yū caīrō bero, busurique ūmūrecóopū cabusucajorijere atore bairo nīnemowū tunu: “Caroarā Dios cū caātīcūrīcārārē, ‘Moena niñama,’ iētīcōāña.” ¹⁰Itiani majū tī aserore yū ātī īñowī. Bairo yū cū caīñorō bero yua, wāmūcōápú tī asero tunu ūmūrecóopū. ¹¹Bairi tī asero cawāmuátō beroa, Cesarea macāpūī yure na camacārotijoatana itiarā caūmua jāā caāni wiipure etayupa. ¹²Bairi Espíritu Santo puame, “Na, judío majā mee na caānoi na mena bapacutigaetimicūā, ácúja na mena,” nīwī. Bairo cū caīrōī na mena yū ápú. Yū mena ámā ānoa marī yarā jīcā wāmo peti jīcā pēnirō cānacāū topure. Jāā nipetiro capīijoatacu ya wiire jāā jāāwū. ¹³Topū jāā caetaro, cū wīī ācū, cū caīñaatajere jāā quetibujuwī. Atore bairo jāā ī quetibujuwī cū puame: “Jīcāū āngel yutū buiaetanucārī, atore bairo nīwī: ‘Mū mena macāāna jīcāārārē na piiritijoya Simón Pedro Jope cawāmecutī macāpu caācūrē. ¹⁴Cū, Pedro puame, mū, mū ya wīī macāāna mena mū canetōpeere mū quetibujugūmi,’ nīwī caūmū,” nī quetibujuwī to Cesarea macāācū puame. ¹⁵Bairo cū caīquetibujuro bero, yū puame to caneñarārē na yū

quetibujũ jũgowũ caroa quetire. Bairo narẽ yũ caquetibujutoyea, Espiritu Santo puame na etawĩ marĩ judío majãrẽ cũ caetajũgoricarorea bairo. ¹⁶ Bairo Espiritu Santo cũ cabairijere ñnarĩ yua, marĩ Quetiupau atore bairo cũ caĩrĩqũrẽ yũ tũgoñabocawũ: “Juan ãnacũ puame mujããrẽ oco mena bautizawĩ. Bairo oco mena cũ cabautizarique caãnimiatacũãrẽ, yũ pacu puame ãme berore mujããrẽ Espiritu Santo mena bautizagumi. Cũ Yeri majũrẽ mujãã jogumi,” cũ caĩrĩqũrẽ yũ tũgoñabocawũ. ¹⁷ Torecu, judío majã na caãmerĩmiatacũãrẽ, na jowĩ Dios Espiritu Santo, cũ Yeri majũrẽ. Marĩ judío majã Jesucristo marĩ Quetiupaure catũgousarãrẽ cũ cajoricarorea bairo na jowĩ na cũãrẽ. Bairo na cũ caátibojarore ñnarĩ, “Dope bairo na mena yũ bapacuperigu,” ñimasĩepũ. Dios yũ cũ carotirore yũ baibotiomasiẽpũ —na ñ quetibujuyupũ Pedro to Jerusalén macããna catũgousari majãrẽ.

¹⁸ Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, Jerusalén macããna catũgousari majã puame Pedore nemojãñurõ cũ busupaimasiẽsuparã. Bairo busupaimasiẽtĩrĩ yua, atore bairo Diore qũĩ basapeoyuparã:

—¡Na, judío majã na caãmerĩmiat-acũãrẽ, roro na caátajere jãnarĩ, tunu cũ yaye quetire na catũgousaparo ñnoa ãno baiya, na cũã yeri capetietopũ na ãnio joroque ñrã! —qũĩ basapeoyuparã Diore.

La iglesia de Antioquía

¹⁹ Esteban ãnacũrẽ na capajĩãrocaro bero, Jesús busuriquere catũgousari majãrẽ roro popiye na baio joroque na ásúparã. Bairo na caáto jũgori, jĩcããrã Feniicia yepapũ rutiásuparã. Aperã Chipre yucũ poapũ rutiásuparã. Aperã Atioquía macãpũ ásúparã. Bairo caábataricarã topũ ãna, judío majã jetore caroa quetire na quetibujuyuparã. Aperã judío majã

caãmerã puamerẽ na quetibujuesuparã. ²⁰ Bairo judío majã caãmerãrẽ na caquetibujuetimiatacũãrẽ, jĩcããrã catũgousari majã, Chipre, bairi Cirene macããrĩpũ caatĩatana puame Antioquía macãrẽ etarã, caroa quetire na quetibujuyuparã judío majã caãmerã cũãrẽ, Jesús, marĩ Quetiupau cũ cabairiquere. ²¹ Na, caquetibujuri majã puame marĩ Quetiupau cũ catutuarije mena quetibujuyuparã. Bairi capããrã camasã tirũmupũ macããjẽ na caĩroariquere jãnarĩ, marĩ Quetiupau puamerẽ qũĩroajũgoyuparã.

²² Jerusalén macã macããna ñubueri majã puame tie quetire tũgori, Bernabé cawãmecucure qũĩñarotijoyuparã Antioquía macãpũ. ²³ Bairo na cajoatacu ti macãpũ etau, Bernabé puame Dios narẽ caroaro cũ caátiere ñnarĩ butioro useaniñupũ. Bairi atore bairo na ñ quetibujũnemoñupũ Bernabé: “Nipetiro caroa yericutaje mena marĩ Quetiupau cũ caborore bairo ása,” na ññupũ Bernabé, Antioquía macããna catũgousari majãrẽ. ²⁴ Bernabé puame mai, caũmu caũnu ãñupũ, ñe ñnie Espiritu Santo cũ camasĩrĩjẽrẽ carusaecu. Tunu bairoa caroaro Dios mena catũgoñatutuaũ majũ ãñupũ. Bairi cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, capããrã camasã marĩ Quetiupaure tũgousayuparã.

²⁵ Cabero yua, Bernabé puame Tarso macãpũ acoásúpũ, Saulore cũ macãũ ácu. ²⁶ Bairo topũ cũ etari bero, Saulore cũ jũgoasúpũ tunu Antioquía macãpũ. Bairo Antioquíapũ etari, to macããna catũgousari majã mena jĩcã cũma majũ caroaro ãñuparã. To ãna, Bernabéjãã capããrã majũ camasãrẽ na bueãñuparã caroa quetire. Antioquía macãĩ Jesucristore catũgousari majãrẽ cristianos na ñ wãmetijũgoyuparã.

²⁷ Ti yũteapure profeta majã jĩcããrã Jerusalén macãĩ ásúparã Atioquía macãpũ. ²⁸ Bairi, etari bero, na mena macããcũ jĩcãũ, Agabo

cawāmecucu wāmūncārī Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori atore bairo na īnupū Atioquía macāānarē: “Ati yepa nipetiropure auariarique etagaro,” na ī quetibujuyupu Agabo. Tie cū caīquetibujarique baiyuparo yua, emperador romano Claudio cawāmecucu quetiupau cū caāni yutea majū. ²⁹ Bairo Agabo cū caīrījērē tūgori Antioquía macāāna catūgousari majā puame na cacūgorije mena Judea yepa macāāna catūgousari majārē na cabore bairo na juātigayuparā. Na cajuátimasīrō cārō, na cacūgorijere na jogayuparā Judea yepa macāāna catūgousari majārē. ³⁰ Bairi na caīrōrē bairo ásuparā yua. Bernabé, apei Saulojāā mena joyuparā dinero na caneñoatajere. “Judea yepa űubueri majārē cajūgobuerā cabutoa puame, cabopacarārē na batoáto tie dinerore,” ĩrā, na joyuparā.

Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro

12 Ti yuteare quetiupau Herodes puame jicāārā catūgousari majārē roro popiye na baio joroque na átijūgoyupu. ² Bairi Santiago cawāmecucu, Juan jūgocure jarericapāi mena cū pajure rocarotiyupu Herodes. ³ Bairo cū caātirotirijere ĩnarī, judfo majā Jesure catūgousaena puame useaniñuparā. Bairo na causeanirōi, Pedro cūārē ıerotiyupu Herodes, judfo majā nemojāñurō useanigarāma, ĩ. Cū, Herodes puame pāārē cawauarije asuena na caugari bose rūmu Pascua caāno bairo na átirotiyupu Pedrojāārē. ⁴ Bairo Pedore cū ıerī bero, preso jorica wiipu cū jorotiyupu yua Herodes. Bairo topu cū jori yua, soldaua baparićānacā poa majū, jicā poare baparićānacā jeto caāna soldauare na ĩnacote rotiyupu Herodes. Mai, Herodes puame atore bairo ĩ tūgoñañupū:

“Pascua bose rūmu canetōrō beropu camasā na caīñarō Pedro cū caátiere yu besegu,” ĩ tūgoñañupū. ⁵ Bairi Pedro preso jorica wiipu caroaro ĩnacotericu añupū. Topu Pedro cū caānitoye, űubueri majā puame tūgoñatutuarique mena cū jēniboja añuparā Diopure.

Dios libra de la cárcel a Pedro

⁶ Camasā nipetiro na caīñarō, Pedro cū caátiere Herodes cū caīñabesepa rūmu caetapa ıamirē Pedro puame pugarā soldaua watoapu cānicūñañupū. Cū wāmorī puga nugōāpu soldaua wāmorīpu cadena mena jiyaturicu cūñañupū. Tunu bairoa ti wii jope cūārē aperā soldaua ĩnacoteri majā añuparā. ⁷ Bairi yua, caāno tusaroa marī Quetiupautu macāācū ángel puame buiaetayupu. Bairo cū cabuiaetaro, ti arua preso jorica arua puame busujiracoasuparo. Ángel yua, Pedro cū cacānicūñarōpu cū pāñawācōñupū. Bairo cū átiwacōōrī, atore bairo qūñupū: “ĭWāmūncāña merē!” Bairo ángel cū caīrījē mena cadena Pedro wāmorīpu jiyaturique caānimiataje puame wetiñacoasuparo. ⁸ Tunu qūñemoñupū ángel Pedore: “Mu jutirore jāñaña, mu ruo jutii cūārē pea ása,” qūñupū. Bairo cū caīrō, Pedro cūā cū caīrōrē bairo ásupu. Qūñemoñupū tunu ángel: “Mu jutiro cabui macāātōrē jāña átiri yu bero usaya,” qūñupū.

⁹ Bairo ángel cū caīrō tūgo, cū bero usawitiásupu Pedro. “ĭCariape to baimicuti? o ĭángel mee cū caátie to ānicuti, qūēguericarore bairo ĩñau yu baicuti?” ĩ tūgoñañupū Pedro. ¹⁰ Bairo cū caītūgoñamiatacūārē, cacoteri majā soldaua caānijūgorārē na netōñuparā. Narē netōā, aperā soldaua cacoterā cūārē na netōñuparā tunu. Bairi yua witietā, jope, āpōā mena na caqūēnoricā jope na caetaro, ti jope puame to majūā pāācoasuparo. Bairo capārō, witi-

coásúpārā preso jorica wiire yua. Bairo witiāti bero, yoajāñurō cū jūgoa yasi-weyocoásúpū ángel puame yua.

¹¹Tocārōpū Pedro tūgoñamasīñupū ángel cūrē cū caátie. Bairo tūgoñamasīrī yua, atore bairo īñupū: “Āmerē yū masīña yua, cariape yū Quetiupau cūtu macācū ángel majūrē cū netōōroti-joupi, yūre Herodes roro cū caátibu-jiopeere. Tunu bairoa judío majā yūre roro na caátigarijere na áperio joroque ī, cū joupi cūtu macācū ángel majūrē,” ī tūgoñamasīñupū Pedro.

¹²Bairo ī tūgoñamasīrī bero, acoásúpū Pedro, Juan apeyera Marcos cawāmecucu paco María ya wiipū. Ti wiipū capāārā camasā neñarī Diopure cū jēnibojarā ásuparā Pedrore. ¹³Ti wii etajūgorica joepū etari piiyupū Pedro. Bairo cū capiirijere tūgori, Rode cawāmecucu puame, “¿Noa ūna na ānicuti?” iō īñao ásupo. ¹⁴Baiopua, jōpūā Pedro busuriquere tūgomasīrī, butioro majū useaniñupō. Bairo causeanio ānirī yua, Pedore cū pāājōrī mee, Diore cajēniānatu puamerē atucōājāásupo, na quetibujuo ácó. Topu na etari, “¡Pedro joepū niñami!” na īñupō. ¹⁵Bairo cō cairō, cañubuerā puame bairo cō boca īñuparā:

—¡Bairi icō miña! Īmecūō miña —cō īñuparā.

Bairo na caīmiatacūārē, cō puame, “¡Bairicōō mee mujāārē niña! ¡Cūā niroyaami!” na īmiñupō.

Bairo cō caīmiatacūārē, atore bairo īnemoñuparā na puame tunu:

—Pedro mee ācūmi. ¡Cū wātī puame ācūmi! —īñuparā.

¹⁶Bairo na caīānitoye, joepū pi-inemocōñupū Pedro puame mai. Bairo cū capiānoi yua, cū pāājōñuparā Pedrore. Cū pāājōrī, qūñā acuacoasuparā Pedrore, María ya wii caāniatana puame yua. ¹⁷Pedro puame cū wāmorirē nūmugōrī na busujānarotiyupū. Bairo

na ī jānaorī, ángel preso jorica wiipū caācūrē cū cū cawiyootaje nipetirijere na quetibujuyupū. Tiere na quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū Pedro tunu:

—Atie yū cabaiataje nipetirijere cū mujāā quetibujūwa Santiagore. Tunu bairoa na mujāā iwā marī yarā catūgousarā cūārē —na īñupū Pedro yua, ti ñamirē María wiipū caneñaátanarē.

Bairo na ī yaparori bero, witi acoásúpū apepaupū Pedro.

¹⁸Ti ñami cabusuri rūmurē mawijioroa na baicōāñuparō yua īñacoteri majā soldauare. Bairi, “¡Dope cū baiupari Pedro!” āmeo īñuparā soldaua puame na majū. Bairo īrī, butioro tūgoñarīqūē paiyuparā. ¹⁹Pedro cū camanierē queti tūgo, Herodes puame Pedrore na macāārotimiñupū tunu. Na, soldaua puame cū bócaesuparā. Torecu, Herodes puame cañnacotemasīēna na caānoi, Pedrore cacotemiātanarē na pajjāre rotiyupū yua. Bairo átirotiri bero, Judea yepare witiri, Cesarea macāpū āniásúpū.

La muerte de Herodes

²⁰Mai, Herodes puame Tiro, bairi Sidón macāā macāāna mena asiajāñuñupū. Bairo asiari, cū ya yepa macāājē ugariquere na jorotiesupū. Bairi na puame cū mena āmeo busuqūēnogarā, jicārōrē bairo tūgoñarī, “Cūtu marī busurāroa,” ī tūgoñañuparā. Bairi Blasto cawāmecucu, Herodes roca carotimasī caānimajūūrē, “Jāārē mū jubusubojagu,” qūñuparā. ²¹Bairo na caīatacu cū cabusuroi, Herodes puame, “Jau, ti rūmū majū na mena yū busugu,” qūñ cūñupū. Bairi ti rūmū caetaro īña, jutii cañabeseri majā na cajāñarījē ūnierē jāñarī, quetiuparā na caruiropū ruiyupū. Bairo rui yaparo yua, Tiro, Sidón macāāna caetaátanarē na busujūgoyupū. ²²Bairo cū cabusurijere

tūgori, camasā puame awajari atore bairo iñuparā: “¡Āni, marirē cariape caquetibujū, marī ūcū camasocū mee, jūgūē ūcū ācūmi!” qūiñuparā Herodere. ²³Bairo na cū cañāno, tocārōā yua, ángel marī Quetiupautu macāacū puame Herodere cū riañao joroque ásupu, “Dios jicāūā niñami marī cañroapu,” cū caiētē wapa. Cabero yua, cūrē becoa ūgarocacōañuparā.

²⁴Bairo cabaimiatacūārē, nipetiropu Dios yaye quetire tūgopeticoasuparā Jesucristore catūgousarī majā na caquetibujūnetōrō jūgori.

²⁵Bernabé, bairi Saulo narē na caátirotiñoatajere áti yaparori bero, Jerusalén cañiatana tunucoásuparā Antioquíapu tunu. Na mena Juan, apeyera Marcos cawāmecucure cū piiásuparā.

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

13 Antioquía macāāna ñubueri majā menarē añuparā profeta majā, aperā cajūgobueri majā cūā. Ato cā-nacāū añuparā na puame: Bernabé, bairi Simón, ape wāmerā Cañii, bairi Lucio Cirene macāacū, bairi Manaén, Herodes Galilea yepa quetiupau mena cabutiricu, bairi apei Saulo añuparā topure. ²Bairi yua, to macāāna puame jicā rūmu ūgarique betiri marī Quetiupaure na cajēnirō, Espíritu Santo puame atore bairo na iñupū: “Bernabé, bairi Saulo mena aperārē caquetibujuparā na yu boya. Bairi na árotiya narē, na yu caátirotirijere na átio joroque írā,” na iñupū Espíritu Santo caneñarārē.

³Bairo cū cañrō, ūgarique betiri Diore jēni yaparori bero, na wāmorirē Bernabé apei Saulo rupo bui ñigāpeori, “Caroare cū joáto mujāārē Dios,” na i joyuparā yua.

Los apóstoles en Chipre

⁴Bairo Espíritu Santo cū cañjoatana Bernabé, apei Saulojāā puame Seleucia cawāmecuti macā puamerē ásúparā. Ti macā etari bero, cūmua mena ásúparā Chipre yucu poapu. ⁵Topu Salamina cawāmecuti macārē etarā, judío majā na cañubueri wiiripu Dios yaye caroa quetire quetibujū jūgoyuparā Saulojāā camasārē. Mai, Juan cūā na mena ásúpu, narē cajuátiri majōcure bairo.

⁶Ti yucu poa macāānarē quetibujū āmejore peyocōañuparā. Bairo quetibujū āmejore peyori bero, Pafos cawāmecuti macārē etayuparā. Ti macāpu judío majōcu cūmu carorijere camasī “Barjesús” griego yaye mena Elimas cawāmecucure cū etayuparā. Mai, cū puame cañtopai añupū. “Yua, Dios cū caquetibujurotiro jūgori mujāā yu quetibujuya,” na itoyupu cū puame camasārē. ⁷Barjesús puame to macāacū quetiupau Sergio Paulo cawāmecucu mena añupū. Cū, quetiupau puame caūmu caroaro catūgoñamasī añupū. Bairi Bernabé apei Saulo menarē cūtu na piijorotiyupu, na caquetibujuriye Dios yaye caroa quetire tūgogu. ⁸Bairo cū catūgogaro, Elimas, carorijere camasī puame, Quetiupau Sergio tie quetire tūgousaremi i, busu ēnotagamiñupū. ⁹Bairo cū catūgoñarijē masirī, Saulo ape wāmerā Pablo cawāmecucu puame Espíritu Santo cū camasīōrijē carusaecu añirī Elimarē caroaro qūiñacōañupū. ¹⁰Bairo qūiñarī yua, atore bairo qūiñupū Pablo:

—¡Mu, cañtopai, cañuecū, wātī macūrē bairo caācū, caroa macāājē nipetirijere capesucucu majū mu āniña! ¿Dopēi Dios cariape cū caquetibujuriye ricaati mu átigayati? ¹¹Bairi āmerē popiye mu baio joroque mu átigumi jāā Quetiupau Dios. Mu caapee iñaecū, jicā yutea mai, muipu

cũ cabusurijere to ñaetiõ joroque mu átigumi —qũĩñupũ Pablo Elimarẽ.

Bairo Pablo cũ caĩrĩjẽ mena jicoquei Elimas puame canaitĩarõpu nucũrẽ bairo baicoasupu. Bairi yua, jĩcãũ ùcũ cũrẽ wãmo mena catũgãápãure macãñupũ, caapee caĩñaecũ ãnirĩ.¹² Bairo Elimas cũ cabairijere ñnarĩ quetiupau Sergio Paulo puame tũgousajũgoyupu. Marĩ Quetiupau cũ cabairique quetire Pablojãa na caquetibujuro pugani cãrõ tũgocõã maníasupu Sergio Paulo.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³ Cabero Pablo, cũ bapa mena Pafos macãĩ ásuparã cũmua mena Perge cawãmecuti macãpu. Ti macã Perge puame Panfilia yepapu ãñuparõ. Topu na caátó, Juan puame na tunuweyocoásupu Jerusalén macãpu tunu.¹⁴ Topu etari bero, Pisidia yepa macãã macã Antioquíapu etayuparã. Ti macã ãna, yerijãricã rũmu caãno to macã wii ñubuerica wiipu jãátiruiyuparã.¹⁵ Ñubuerica wii quetiuparã puame Moisés ãnacũ camasã na caátipeere cũ caquetibujwoacũrĩquẽrẽ, bairi profeta majã ãnana na caquetibujwoatucũnaricã tutirire bue yaparori bero, atore bairo na ññuparã Pablojããrẽ:

—Jãã yarãrẽ bairo caãna, tũgoña yeri ñuricã wãme ùnierẽ marĩ mena caneñarãrẽ na mujãã cabusugaata, ñña ãmea —na ññuparã.

¹⁶ Bairo na caĩrĩjẽrẽ tũgo, Pablo puame wãmũnucã, cũ wãmorĩrẽ ñumũgõrĩ camasãrẽ na busujãnaroti yaparori, atore bairo na ñ jũgoyupu:

—Mujãã israelita majã, bairi mujãã ape yepaa macããna Diore caĩroari majã cũã tũgopeoya mujããrẽ yu caĩpeere.¹⁷ Marĩ Israel poa macããna Quetiupau Dios puame marĩ ñicũjãã ãnanarẽ

cũ yarã caãniparãrẽ na ññabeseyayupi. Bairo na ññabeseri, capããrã na masabũo joroque na ásupi, ape majã na caãni yepa Egiptopu na caãno mai. Cabero Dios puame cũ camasĩrĩjẽ mena ti yepare na witio joroque ásupi tunu.¹⁸ Bairo na átiri bero, cuarenta cũmarĩ majũ desierto cayucumanopu na caãno, dope bairo na cabairijere nucãcõãñañupũ Dios.¹⁹ Cabero Canaãn yepare na caetaro, ti yepa macãã poari jĩcã wãmo peti pũga pẽnirõ cãnacã poa majũrẽ na pajãare rotiyupu, ti yepare marĩ ñicũjãã ãnanarẽ na jogu.²⁰ Atore bairo na caátĩanie cuatrocientos cincuenta cũmarĩ majũ yoaro ãñuparã.

“Cabero narẽ carotirã cajũgoãniparã caudillos majũrẽ na cũñupĩ Dios. Na, narẽ carotirã puame profeta ãnacũ Samuel cũ caãni rũmupu na jũgoãni jãañañupã marĩ ñicũjãã ãnanarẽ.²¹ To bero yua, marĩ ñicũjãã ãnana puame na quetiupau caãnipau rey ùcũrẽ boyayupa. Bairo na caboroi, Dios puame Cis macũ, Saúl cawãmecucure cuarenta cũmarĩ majũ na quetiupau reyre bairo cũ cũñañupĩ. Cũ, Saúl puame Benjamín ya poa macããcũ majũ ãñupũ.²² Cabero tunu Dios quetiupau caãnimiricũ, Saulore cũ wiyoyupi. Bairo cũ wiyori bero, David cawãmecucu puamerẽ quetiupau reyre bairo cũ cũñupĩ tunu. Mai, atore bairo David cũ cabairijere ññupĩ Dios: ‘Ñni David, Isaĩ macũ jĩcãũ caũmu caũmu ññami. Cũ mena yu useanio joroque baiyami. Tunu bairoa yu caátitiririje nipetirijere yu caĩrõrẽ bairo caátigau ññami,’ ññupĩ Dios Davire.

²³ “Cũ, David ãnacũ majũ pãrãmerã mena macããcũ jĩcãũ ãmi Jesús. Cũ, Jesurea Dios cũ joyupi, Israel poa macããnarẽ na netõõgu. Tirũmupu cũ caĩjũgoyeticũrĩcãrõrẽã bairo átigu cũrẽ joyupi.²⁴ Bairo Dios cũ cajogaricu Jesús cũ caatĩparo jũgoye, Juan Bautista

puame nipetiro Israel poa macãanarê quetibujuyupi caroa quetire. Bairo na i quetibujuyupi: 'Dios mena tũgoña qũenoña roro mujãa caãtiãanjêrê. Tiere tũgoña qũenorĩ, Dios cũ carotirore bairo puame ása. Tunu bairoa bautiza rotiya,' na i quetibujuyupi Israel macãanarê. ²⁵ Cabero Juan puame, cũrê na capajĩaparo cacõnarõ, atore bairo iĩnupi: 'Yũre mujãa caĩtũgoñarõrê bairo yũ baietiya. Yũa, Mesías mujãa cacotei mee yũ ãniña. Cabero caetapau nigumi Mesías. Yũ netõrõ caanimajũũ nigumi.'

²⁶ "Yũ yararê bairo caãna Abraham ãnacũ pãrãmerã, bairi mujãa ape yepaa macãana Diore caĩroari majã cũã atore bairo mujãarê ñiña: Atie caroa queti Dios camasãrê na carorije wapare cũ canetõõrĩqũê mujãa yaye rotie ñiña mujãa cũãrê. ²⁷ Bairo cabaimiatacũãrê, Jerusalén macãana, bairi na quetiuparã cũã Jesús, Dios macũ, cũ caãnierê masĩesupa. Tunu bairoa yerijãrĩcã rũmũ caãno ñubuerica wiipũ neñarĩ, profeta majã ãnana na caquetibujũ woatucũñarĩqũêrê buemirãcũã, tũgomasiẽsupa na cabuerijere. Bairi na majũã Jesure na capajĩarĩ rũmũ, tirũmũpũ profeta na caĩjũgoyeticũrĩcãrõrêã bairo to baio joroque ásupa. ²⁸ Dise ãnie Jesús roro cũ caãtie camanimiatacũãrê, Pilato cũ capajĩarocarotirore boyupa. ²⁹ Bairi yua, nipe-tirije Jesús cũ cabaĩpeere na caquetibujũ woatucũrĩqũê cabaĩpetiro bero, yucupãĩpũ na capapuaturocaatacure cũ ruiorĩ, tũã opepũ cũ jõcũñupã. ³⁰ Bairo na caátacu cũ caãnimiatacũãrê, Dios puame tunu cũ catiopyupi. ³¹ Bairo cũ cacatioro bero, Galileapũ Jerusalén macãpũ Jesure cabapacutiñesẽãrĩcãrê capee rũmũrĩ na buia iĩnoãñupĩ. Na, cũ cabuia iĩnorĩcãrã puame ãmerê cũ, Jesús, cũ cabairique quetire quetibujũ ñesẽãñama camasãrê.

³²⁻³³ "Bairi jãã cũã mujãarê atie caroa quetire quetibujũrã jãã átiya.

Tirũmũpũ marĩ ñicũjãã ãnana, 'Bairo yũ átiyu,' cũ caĩjũgoyeticũñarĩqũêrê cũ caĩrĩcãrõrêã bairo marĩ, na pãrãmerãrê, átibojayaparowĩ Dios. Cũ caĩrĩcãrõrêã bairo Dios cũ macũrê cũ catiopyupi tunu. Salmo pũrõ caãnijũgori pũrõ bero macã pũrõ caĩquetibujũrorea bairo ásupi. Atoe bairo iĩnupi Dios ti pũrõpũre: 'Mua, yũ macũ majũ mũ ãniña. Ati rũmũ carotimasĩ mũ yũ cũña,' qũĩĩnupũ Dios cũ macũrê. ³⁴ Bairi merê Dios cajũgoye majũpua Jesús rupauri ãnajê caboaĩpeere quetibujũ jũgoyeticũñupĩ. Atoe bairo iĩnemoñupĩ tunu cũ ya tutipũ: 'Davire caroaro cariape cũ yũ caĩquetibujũricarorea bairo yũ átiyu,' qũĩĩnupũ Dios. ³⁵ Bairi tunu aperopũ atore bairo i quetibujũ cũñupĩ: 'Mũ, Dios, mũ caroti nocãrõ cañũũ rupauri ãnatõrê to boateto joroque mũ átiyu.'

³⁶ "Mai, David catiipũ Dios cũ cabori wãme cãrõ ásupi cũ caãni yũtea macãana mena. Dios cũrê cũ caĩrĩcãrõrêã bairo ásupi David. Cabero David ãnacũ puame riacoásupĩ. Bairo cũ cariaro bero, cũ ñicũjãã ãnana rupauri tũpũ cũ yaayayuparã. Bairo na caáto bero, cũ rupauri ãnajê boacoayayuparo. ³⁷ Dios cũ cacatioricũ Jesús rupauri ãnajê puame roque boaesupa.

³⁸⁻³⁹ "Bairi yũ yarãrê bairo caãna, atore bairo masĩña mujãã cũã: Jesucristo jũgori carorije marĩ caãtiere camasiriy-objaecoricãrã marĩ ãniña, cũ yaye quetire marĩ catũgousaata. Cũ, Jesús jũgori nipetiro catũgousari majã carorije camãnarê bairo tuayama. Nipetirã Moisés ãnacũ cũ carotĩcũrĩqũê jũgori canetõmasĩena cũã carorije camãnarê bairo tuayama, cũ yaye na catũgousaata. ⁴⁰ Bairi maijũgoya profeta majã ãnana atore bairo, na caĩrĩqũêrê bairo mujãã tãmũore:

⁴¹ ‘Mujāā, yu yaye quetire caboena tūgopeoya mai mujāārē yu caīquetibujurijere:

Mujāā cacatiri rūmurē caroa wāmerē yu átiḡu.

Bairi tie yu caátiere apei mujāārē caroaro cū caquetibujumiatacūārē, cariape cū mujāā tūgoetigarā.

Bairo mujāā catūgogaetaje wapa mujāā yasicoagarā,’

ī quetibuju cūñupī Dios profeta majā ānanarē mujāā cabaipere,” na ī quetibujuyupu Pablo to macāānarē.

⁴² Bairo ī quetibujuri bero, Pablo cū baparā mena nūbuerica wiipu caāni-atana na cawitiátó, atore bairo na īñuparā judío majā caāmerā puame: “Ape rūmu yerijāricā rūmu caāno cūārē atie mujāā caquetibujuataje ūnierē jāā mujāā quetibujuwā tunu,” na īñuparā.

⁴³ Nūbuerica wiipu neñarī bero yua, capāārā judío majā, aperā judío majā mee caāna catūgousarā puame Bernabé, Pabljāā mena usayuparā. Bairo na causaro, Pabljāā puame atore bairo na ī quetibujunemoñuparā: “Mujāārē Dios camai ānirī cū yaye quetire mujāā tūgousao joroque átiyami. Bairi caroaro āña, Dios cū caborore bairo,” na īñuparā.

⁴⁴ Ape semana yapa macāā rūmu yerijāricā rūmu caetaro, capāārā ti macā macāāna neñañuparā, marī Quetiupau yaye quetire Pabljāā na caquetibujurijere tūgogarā. ⁴⁵ Bairo capāārā majū na caneñarō īñarī, judío majā puame na pesu cusuparā Pabljāārē. Bairo na pesu cutiri, atore bairo īñuparā: “Cariape mee niña atie na caquetibujurije. Ricaati quetibujuyama ānoa Pabljāā,” roro na īñuparā judío majā puame. ⁴⁶ Bairo na caīrījē tūgo, Pablo Bernabéjāā puame tūgoñatutuarique mena atore bairo na īñuparā:

—Jāā puame mujāā judío majārē atie Dios yaye quetire jāā quetibuju jūgogamiapu. Bairo jāā caquetibuju

jūgogamiatacūārē, tiere mujāā boetiya. Yeri capetietopu caāgaenarē bairo mujāā baiya. Torena, apero macāāna judío majā caāmerā puamerē jāā quetibujurāgarā. ⁴⁷ Bairi atore bairo marī Quetiupau jāā ī jowī:

‘Ati yepapure cabusurijere bairo mujāā yu cūña camasā na caīñajoro.

Bairo yu caátoi, camasārē yu canetōōrīquērē na mujāā quetibujugarā nocārō cayoaropu macāāna cūārē tie quetire,’

jāā ī jowī marī Quetiupau —na īñuparā Pabljāā judío majārē.

⁴⁸ Bairo Pabljāā na caīrījērē tūgori, judío majā caāmerā puame useaniñuparā. Bairo useanirī atore bairo āmeo īñuparā na majū: “Marī Quetiupau yaye queti Pabljāā na caquetibujurije nūjāñuña,” āmeo īñuparā. Bairi Dios cū caīñajoro, nipetiro yeri capetietiere cacūgoparā puame cariape tūgousayuparā.

⁴⁹ Bairi Pisidia yepa nipetiropu quetibujuyuparā Pabljāā marī Quetiupau yaye quetire. ⁵⁰ Bairo na caátoi, judío majā Pabljāārē cateerā puame carōmia, cañurā, cadineropairā rōmirirē na busujāñuparā. Tunu torea bairo na īñuparā ti macā macāāna caānimajūrā ūna cūārē. Bairo na ī busujārī bero, Pablo, Bernabéjāārē roro popiye na baio joroque na ásuparā, ti yepare na wiyogarā. ⁵¹ Bairo na caátoi, Pabljāā puame ti macā Antioquíare witigarā jūgoye, na rupo jutii macāājē ñerirē paareyuparā. “Mujāā, Jesús yaye quetire cateeri majā puame mujāā buicūtiya,” caīrārē bairo ásuparā Pabljāā. Bairo átiri bero, Iconio cawāmecuti macāpu acoásúparā yua. ⁵² Bairo na caaweyomiatacūārē, ti macā macāāna catūgousajūgoatana puame caroaro useanirō āñuparā. Tunu bairoa ñe ūnie rusaricaro mano Espíritu Santo cū camasiōrījē mena ānimasīñuparā.

Pablo y Bernabé en Iconio

14 Cabero Pablo, Bernabéjāa Iconio macāpu āna, jīcārō jāāñuparā judío majā na cañubueri wiipū. Bairo ti wiipū jāārī camasārē na quetibujuyuparā Pablojāa. Bairo caroaro na caquetibujuroi, judío majā, bairi aperā judío majā caāmerā cūa capāārā cariape tūgojūgoyuparā. ²Bairo na catūgoñamiatacūārē, aperā judío majā catūgousaena puame judío majā caāmerārē na busujāñuparā. Bairo na na caībūsujārō jūgori roro marī yarā Pablojāārē na tūgoñao joroque na ásuparā. ³Bairi apóstolea majā to macāñanrē quetibujū nemogarā Iconiopu yoaro āñuparā. Ti macāpu āna, marī Quetiupau mena tūgoñatutuari, caroaro cariape na quetibujuyuparā. Marī Quetiupau puame, “Cariapea yu yaye queti camasārē yu camairījērē quetibujuyama,” ī, cū catutuarije mena Pablojāa caroa wāmerē camasārē na áti iño joroque ásupu. ⁴Bairo cū caátimiatacūārē, ti macā macāāna puame jīcārō āmeñuparā. Jīcāārā judío majā, Jesucristore catūgousaenarē bairo tūgoñañuparā. Aperā apóstolea majārē bairo tūgoñañuparā. ⁵Bairi yua, catūgogaena judío majā, aperā judío majā caāmerā cūa ti macā macāāna carotimasirī majā mena jīcārōrē bairo tūgoñarī, apóstolea majārē popiye na baio joroque na átigayuparā. “Ūtā rupaa mena na marī wēgarā,” āmeo ī tūgoñañuparā na majū. ⁶⁻⁷Bairo na caátigamiatacūārē, Pablo, bairi Bernabéjāa tiere queti tūgori, Listra, bairi Derbe macāārē Licaonia yepapu ruticoásúparā. Bairo rutiátī bero, ti yepa tūni quetibujū ñesēāñuparā caroa quetire.

Apedrean a Pablo en Listra

⁸Listra macāpu āñupū mai jīcāū caūmu caāmasīēcū. Bai jicoquei cabuiaricu āñupū. Cū puame Pablo cū caquetibujū āno, cūtu ruiyupū. ⁹⁻¹⁰Cū cūa Pablo cū caīrījērē caroaro tūgousayupū. Bairi Pablo puame qūīnarī, “Yu cūārē yu netōomasīñami Jesús,” cū caītūgoñarījērē masirī, atore bairo qūīñupū busurique tutuaro mena:

—¡Wāmūnucāña!

Bairo cū caīrō, caāmasīētūmiatacu puame pati wāmūnucārī ámasījūgoyupū. ¹¹Bairo Pablo cū caátimasirījērē īnarī, ti macā macāāna puame Licaonia yepa macāāna yaye busurique tutuaro mena atore bairo īñuparā:

—¡Ānoa, jūgūēā ūmurecópui ati yepapu caruiatātana niñama! —īñuparā.

¹²Bairo na īrī, Bernabé na jūgūē Zeus cawāmecucu ya wāmei cū wāmetiyuparā. Tunu bairoa Pablo caquetibujūjūgon cū caānoi, na jūgūē Hermes cawāmecucu ya wāmei cū wāmetiyuparā. ¹³Mai, ti macā etajūgoricaropu āñuparō na jūgūē Zeure na cañubueri wii. Ti wii macāācū sacerdote puame bairo Pablo Bernabéjāa na caátiere tūgori, wecuare, bairi oó mena na jeásúparā. Bairo cū, ti macā macāāna mena apóstolea majārē na īroagarā, wecuare pajīārī, na riire joemugōjogayuparā. ¹⁴Bairo Bernabé, Pablojāārē na caátigarijere tūgori, na jutiire tūgowooyuparā, “Bairo mujāa caátigarijere ñuētīña,” īrā. Áti yaparo yua, camasā watoapu atuátī, atore bairo qūī awajayuparā:

¹⁵—¿Dopēīrā bairo mujāa átiyati? Jāa, mujāārēā bairo cabairā jāa āniña. Jūgūēā mee jāa āniña. Torena, jāa atīapu, tie mujāa ya wāme mujāa caīroarije cawapa manierē mujāa cājānaparore bairo īrā. Tiere jānarī yua,

Dios cacatimajũũrẽ mujãã caĩroarore jãã boya. Dios puame ásupi ati umurecóo, ati yepa, ria capairiya. Bairi nipe-tiro tiepu macããna cũãrẽ na ásupi. ¹⁶Tirũmũpũre camasã na ya wãme ricaati na caĩroarijere ãñotaesupi Dios. Noo na cabori wãmerẽ ñroayupa. ¹⁷Bairo na caãtiere ãñotaeticũã, cũ caãnajẽ cutiere nipetiro camasãrẽ na ññoñupĩ. Cũ, nipetirore caroaro na ácu, caocar-ije joyupi. Tunu bairoa oterique cũã to ricacutio joroque ásupi. Bairo cũ caátie jũgori, camasã cũã na riaetio joroque ásupi. Tunu bairoa useanirõ na ãnio joroque na ásupi Dios —na ñ quetibũyupũ Pablo.

¹⁸Bairo atie nipetirije narẽ Pablo cũ caĩquetibũjumiatacũãrẽ, butioro majũ wecuare pajĩãrĩ na riire joemũgõjogayuparã, Pablojããrẽ ñroagarã. Dope bairo na caãtigarijere jicoquei, “Tiere ápericõãña,” na ñ jãnaocõãñuparã. Masĩã mano átigamiñuparã.

¹⁹Cabero judío majã Antioquía macããna, aperã Iconio macããna mena Listrapũ etayuparã. Bairo na puame etarã yua, Lистра macããna Pablojãã mena ricaati na tũgoñao joroque ásuparã. Bairo na caátoi, Pablora ãtã rupaa mena wẽẽjĩãñuparã. Bairo cũ áti yaparori, “Merẽ riacoayami,” ñ tũgoñarĩ ti macã tũnipũ cũ rupaurire rocacõãñuparã. ²⁰Bairo na caátimiatacũãrẽ, cabero Jesucristore catũgousari majã Pablotu na canañaetaro, Pablo puame catitunurĩ wãmũnũcãcoásupũ. Bairo wãmũnũcãrĩ yua, ti macãpua ásupũ tunu. Ti rũmu busuri rũmu caãno Bernabé mena Derbe cawãmecuti macãpũ ásuparã.

²¹Topũ etarã, caroa quetire na quetibũyuparã. Bairo na caquetibũjuroi, capããrã camasã tũgousayuparã ti macã macããna. Cabero tunucoásuparã Lистра, Iconio, bairi Antioquía na caatĩjũgoatatopua

tunu. ²²Ti macãã macããna Jesure catũgousari majãrẽ yeri ñajããõ joroque na ásuparã. Tunu bairoa, “Jesucristo mena tũgoñatutuacõãña,” na ññuparã Pablojãã. Tunu bairoa, “Dios cũ carotimasirĩpau caágarã marĩ caãnoi, popiye marĩ baio joroque marĩ átigarãma camasã,” na ññuparã. ²³Bairo ñ yaparori bero yua, ñubueri majã tocãnacã poapurea jicããrã na mena macããna cabutoa camasirĩ majãrẽ na besecũñuparã Pablojãã. Besecũ yaparori bero, ugarique betiri Diore jẽni yaparori, “Marĩ Quetiupau, mujãã caĩroaatacu puame mujããrẽ qũĩñausaáto,” na ñ tusayuparã ti yepa macããna ñubueri majãrẽ.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴Bairi Pisidia yepare netoátĩ bero, Panfilia cawãmecuti yepapũ etayuparã. ²⁵Ti yepapũ ãna, Perge cawãmecuti macã macããnarẽ Jesús yaye quetire na quetibũju jũgoyuparã. Cabero Atalia macã macããna cũãrẽ na quetibũjuyuparã. ²⁶Bairo to macããnarẽ na quetibũju yaparori bero, cũmua mena acoásuparã Siria yepa macãã macã Atioquíapũ. Ti macãpũ Jesure catũgousari majã puame, “Mujããrẽ mairĩ, Dios caroaro cũ coteáto,” na caĩpaarotijori-carã mena torea bairo átipecoyetayuparã yua. ²⁷Bairo Antioquíapũ etari bero, ñubueri majã puame neñañuparã. Bairo na canañaerõ yua, nipetirije Dios cũ camasĩõrĩjẽ jũgori na caátiatajere na quetibũju peyocõãñuparã. Tunu bairoa marĩ Quetiupau judío majã caãmerã cũãrẽ cũ yaye quetire na tũgousao joroque cũ caátiataje cũãrẽ na quetibũjuyuparã. ²⁸Bairo na quetibũju yaparori bero, Pablo, Bernabé mena Jesure catũgousari majã mena yoaro ãñuparã ti macãrẽ.

La reunión en Jerusalén

15 Ti yutea macãana jicãarã Judea yepai Antioquíapu caatána puame atore bairo na i quetibujuyuparã ti macã macãana judío majã caãmerã catũgousari majãrẽ: “Mujãã, Moisés ãnacũ cũ caátijũgocũriqũe caũmuarẽ na rupau macããjẽ yisetarique mujãã caãpericõata, mujãã netõõmasiẽna,” na ñuparã. ²Bairo na caĩrõĩ, na mena Pablo, Bernabéjãã puame tutuaro mena yoarõ ãmeobusu ãñuparã tiere. Bairo ãmeo ñbusu ãñijãñuri bero, to macãana puame Pablo Bernabé, bairi aperã jicããrãrẽ na beseyuparã, “Jerusalén macãpua apóstolea majã, bairi aperã ñubueri majã mena macãana cabutoa mena na busuqũenorã ápáro tie marĩ caĩrĩjẽrẽ ti macãpu,” ñrã.

³Bairo Pablojãã, Antioquía macã macãana ñubueri majã na caĩjoatana puame Fenicia, bairi Samaria yepaare netõánã, ti yepaa macããnarẽ ape yepa macãana judío majã caãmerã tirũmupu na caĩroariquere jãnarĩ, Dios puamerẽ na catũgousa jũgoatajere na quetibuju ásuparã. Bairo na caĩquetibujurijere tũgori nipetiro catũgousari majã tũgoña useaniñuparã.

⁴Bairo Pablo, Bernabéjãã Jerusalẽpu na caetaro, ñubueri majã to macãana, aperã apóstolea majã, aperã cabutoa camasĩrã cũã caroaro mena na bocáyuparã Pablojããrẽ. Bairo topu etari narẽ nipetirije na quetibujuyuparã Dios cũ camasĩõrĩjẽ jũgori na caátiatajere. ⁵Bairo na caquetibujuro, jicããrã fariseo majã catũgousaricarã puame wãmũnucãrĩ atore bairo na ñuparã:

—Judío majã caãmerã cũã Jesucristo catũgousari majã cũã na rupau macããjẽrẽ na cayisetarotiro boya. Tunu bairoa Moisés ãnacũ cũ caroticũriqũe cũãrẽ na caáto ñuña —ñuparã.

⁶Bairo na caĩrõ tũgo, apóstolea majã, cabutoa camasĩrĩ majã mena neñaporĩ busuyuparã, judío majã caãmerã na caátimasĩpeere busuqũenogarã. ⁷Bairi tutuaro mena yoarõ ãmeo busu ãñijãñuri bero, Pedro puame wãmũnucãrĩ, atore bairo na ñupũ:

—Yu yarã, mujãã masĩrã tirũmupure mujãã watoa macããcũrẽ Dios yure cũ cabeseriquere. Judío majã caãmerãrẽ caroa queti, narẽ yu canetõõriqũerẽ na cũ quetibujũáto i, yu beseyupi Dios. Cũ yaye quetire na cũã na catũgousaparoare boyupi. ⁸Cũ puame nipetiro camasã na yeripu na catũgoñarijẽrẽ masĩpeyocõãñami. Bairo camasĩpeyõu ãñirĩ, judío majã caãmerã na yerire na cawasoaro jũgori cũ yarã majũ na ãnio joroque ásupi na cũãrẽ. Cũ Yeri, Espĩritu Santo narẽ cũ cajoro ñnarĩ tore bairo marĩ masĩña cũ yarã na caãnierẽ. ⁹Dios marĩrẽ cũ camairõrẽã bairo na cũãrẽ jicãrõ tũni na maiñami. Jesucristo mena na catũgoñatutuario jũgori na yeri na catũgoñarijẽ carorijere coseyupi. ¹⁰Bairi, ¿dopẽirã Dios na cũ caátibojapeere caẽnotarãrẽ bairo mujãã ññati? Marĩ ñicũjãã ãnana Moisés ãnacũ cũ caroticũriqũerẽ átipeyo masĩẽsupa. Marĩ cũã torea bairo marĩ átipeyo masĩẽtiña. Bairi, ¿dopẽirã tiere na caátigarore mujãã boyati? ¹¹Atore bairo roque carĩape marĩ catũgoñarijẽ niña: Caroa wãme marĩ caátie jũgori mee, marĩ Quetipau Jesucristo marĩ mairĩ jicã nũgõã cũ caátigarije jũgori puame marĩ netõõwĩ. Tunu bairoa marĩrẽ cũ canetõõricãrõrẽã bairo judío majã caãmerã cũãrẽ na netõõñupĩ —na ñupũ Pedro.

¹²Bairo cũ caĩquetibuju yaparoro, to macãana nipetiro busuesuparã. Na puame caroaro tũgoyuparã Pablo, Bernabéjãã judío majã caãmerã watoapu ãna, Dios cũ camasĩõrĩjẽ jũgori caroare na caátĩ ññoatajere. ¹³Tiere na caque-

tibujuro bero, Santiago puame atore bairo na inupũ:

—Yu yarã, tũgopeoya mai mujããrẽ yu caquetibujupeere: ¹⁴ ãmeacã Simón marĩ quetibuju yaparoyami Dios judío majã caãmerãrẽ caroaro cũ caátijũgoriquere. Bairo átiri yua, na mena macããna jĩcããrãrẽ na beseyupi cũ ya poa macããna caãniparãrẽ. ¹⁵ Tiere profeta majã ãnana na caĩquetibuju woatucũjũgoyaricarorea bairo baiya ãmerẽ. Ato bairo icũnupã mai tiere:

¹⁶ ‘Caberpu yu tunugu, David ya wii caboãnarĩcã wiire qũenonemogu tunu.

Bairo yu caátiyaparoro bero, caroa wii nigaro tunu.

¹⁷⁻¹⁸ Bairo yu átigu, aperã judío majã caãmerã cũã tocãnacã poa macããna, yu cabesejũgoyeticũrĩcãrã, yu yarã na caãnipeere na caboparore bairo i,’
ĩ quetibujuyupi marĩ Quetiupau ti rũmũpuina.

¹⁹ “Bairo bairo atore bairo ñi tũgoñaña: Judío majã caãmerã tirũmũpu na caĩroariquere jãnarĩ Dios puamerẽ na catũgousaata, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ na marĩ tũgousaroti masĩetĩña. ²⁰ Bairo puame na marĩ caĩquetibujwoatujoro ñuña: ‘Camasã na caweericarãrẽ iroari waibutoa riire na cajoemũgõjoriye carusarije ãnierẽ ugaeticõãña mujãã. Tunu bairoa carõmia, o caũmua mena roro átiepeeticõãña. Tunu bairoa waibutoa wãmua wãã pajĩãrĩcãrã ãna riire ugaeticõãña. Na rĩf cũãrẽ etieticõãña.’ Ato cãnacã wãme na marĩ átirotiroa narẽ. ²¹ Tirũmũpua tocãnacã macããrẽ judío majã marĩ caneñarĩ rũmu caãno jĩcãũ marĩ mena macããcũ Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ caquetibujuri majõcu ãninucũñami. Bairo judío majã caãmerã cũã masĩrãma ati wãmerẽ,” na inupũ Santiago.

La carta a los no judíos

²² Bairo cũ caĩrõ tũgo, apóstolea majã, cabutoa camasĩrã, bairo nipetiro to macããna Jesure caĩroari poa macããna puame cũ caĩrõrẽ bairo átigayuparã. Bairo na mena macããna jĩcããrãrẽ na beseyuparã Pablo, Bernabéjãã mena cabapacutiápãrãrẽ. Bairo Judas, ape wãmerã Barsabás cawãmecucure cũ beseyuparã. Silas cũãrẽ cũ boyuparã. Na pũgarãpua catũgousari majã watoare caãnimajũrã ãñuparã. ²³ Na mena atore bairo na caĩwoatuata pũrõrẽ joyuparã:

“Jãã apóstolea majã, bairo cabutoa camasĩrĩ majã Jesucristo jũgori mujãã yarãrẽ bairo caãna, mujããrẽ jãã ñurotijoya. Mujãã, judío majã caãmerã Atioquía macã macããna, bairo Siria yepa macããna, bairo Ciliacia yepa macããna cũãrẽ mujããrẽ jãã ñurotijoya. ²⁴ Jãã tũgowu jĩcããrã áto macããna mujãã tupu na caquetibujumawijioñesẽãrĩqũerẽ. Jãã puame na jãã joepu mujãã tupure. Na majũ na catũgoñarõ mujãã rupau macããjẽ yisetariquere mujãã átirotiga ñesẽãñupã.

²⁵ “Bairo ãmerẽ jĩcãrõrẽ bairo tũgoñapetiri bero, jããrẽ bairo jãã caáto cañurõ tũgoñarĩ, jãã watoa macããna jĩcããrãrẽ na jãã beseapu Bernabé, Pablojãã, jãã camairĩ majã majũ mena mujãã tupu caĩñarápãrãrẽ. ²⁶ Na, Bernabé, Pablojãã puame Jesucristo yayere na caquetibujũñesẽãrõ jũgori aperã tiere catũgogaena puame na pajĩãbujioyupa. ²⁷ Bairo jãã cabeseatana Judas, Silas na majũpua mujããrẽ quetibujugarãma nipetirije mujããrẽ jãã caĩquetibujugarijere.

²⁸ “Jããrẽ Espiritu Santo cũ camasĩõrĩjẽ jũgori capee majũ mujããrẽ jãã átirotigaetiya.

Ato cānacā wāmea mujāārē jāā átirotigarā: ²⁹ Camasā na caweericārārē iroari waibutoa riire na cajoemugōjoriye carusarije ūnierē ūgaeticōāña. Tunu bairoa waibutoa wāmua wāīa pajīārīcārā riire ūgaeticōāña. Na rīf cūārē etieticōāña. Tunu bairoa carōmia, o caūmua mena roro átiepeeticōāña. Atie mujāārē jāā caijorijere bairo mujāā cáapata, caroaro cariape mujāā átiānigarā. Na űuáto nipetiro,” ĩ woatuyuparā.

³⁰ Bairo ĩ woa yaparori bero, na tunuo joyuparā Pablojāārē Antioquíapu tunu. Topu Pablojāā etarā yua, ti macā macāāna Jesure caīroari poa macāānarē neñorī bero, ti cartare na nuniñuparā. ³¹ Bairi Jesure catūgousarā puame ti carta mena caīñaquetibuju cū caīrījērē tūgori butioro useaniñuparā. Tūgoña yeri űuo joroque na ásuparā marī yarā ti carta jūgori yua. ³² Tunu bairoa Judas, Silajāā cūā Dios cū yaye cū caquetibujugarijere camasārē caquetibujunetōōmasīrā ānirī to macāāna Jesure catūgousarārē capee na quetibujunemoñuparā. Bairo na quetibujunemorī yua, tūgoña yeri űunemo joroque na ásuparā. Caroa yericuna na tutuao joroque na ásuparā. ³³ Na mena yoajāñurō āñuparā topure. Cabero to macāāna Jesucristore catūgousari majā puame, “Caroa yericutajere mujāā cū joáto marī pacu Dios,” narē na caīrō bero, tunucoásúparā cartare na caneárotijoricarā tupu. ³⁴ Silas puame Antioquíapu tuagayupu. ³⁵ Pablo bairi Bernabé cūā topu tuayuparā. Bairi aperā Jesure catūgousarā capāārā mena to macāānarē marī Quetiupau yaye quetire na quetibujuyuparā.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶ Cayoato bero, Pablo puame atore bairo qūñupū cū bapa Bernabére:

—Tocānacā macāārē marī Quetiupau yaye quetire marī caquetibujuricaropu marī ĩñañesēārā ároa tunu, “¿dope bairo marī yarā Jesucristore catūgousari majā na baiyati?” ĩrā.

³⁷ Bairo cū caīrō tūgo, Bernabé puame, “Jau,” ĩrī bero, Juan ape wāmerā Marcos cawāmecucure cū neágayupu na mena. ³⁸ Pablo puame bairo boesupu. Mai, cajūgoye Panfiliapu na caāno, Marcos puame na tunu weyocoásupu, Pablo, Bernabéjāā mena jupaanamogae-tiri. Bairi na mena ti rūmūrē cū caátó boesupu Pablo. ³⁹ Bairo butioro cū caboetoi yua, pugarāpua jīcā yerire bairo catūgoñaetimajūcōārā ānirī āmeo ricawaticoasuparā yua. Bernabé puame Marcos mena cūmuai acoásupu Chipre yucupoapu. ⁴⁰ Pablo puame Silare cū be-seyupu. Bairi, “Marī Quetiupau mujāārē mairī qūñaricanugōáto,” Jesucristore catūgousari majā cū na caīrō bero, Silas mena acoásupu. ⁴¹ Bairo áná, Siria, bairi Cilicia yepaare netōáná, to macāāna Jesucristore catūgousari majārē useanirō na tuo joroque na átiásúparā.

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

16 Bairi Derbe, Listra cawāmecuti macāāpure etayupu Pablo. Topu etari bero, jīcāū to macāācū Jesucristore catūgousau Timoteo cawāmecucure cū bocáyupu. Timoteo paco puame judío majā yao, Jesucristore catūgousao āñupō. Cū pacu puame griego majā yau āñupū. ² To Listra, bairi Iconio macāā macāāna Jesucristore catūgousari majā, “Cañuū, caroú niñami,” na caī āninucūñupū Timoteo. ³ Bairi Pablo puame cū, Timoteore cū bapaboyupu. Mai, Timoteore cū neágu jūgoye, cū

rupau macããtõrê cû yisetarotiyupũ, ti yepa macããna judío majã, “Jãã ya wãmerê nũcũbugoetiyama,” na caĩtũgoñaetiparore bairo ĩ. Mai, nipetiro ti yepa macããna, Timoteo griego majã yau macũ cû caãnierê masijãũũuparã. ⁴Tocãnacã macãã na caquetibujũñesẽarõpũ marĩ yarã Jesucristore catũgousari majãrê quetibujũnetõũuparã apóstolea majã, bairi cabutoa camasĩrĩ majã Jerusalẽpũ Jesucristore caĩroari poa macããna na caĩrotijoriquere. ⁵Bairo na caquetibujuroi, ti yepaa macããna Jesucristore caĩroari poa macããna cû mena tocãnacã rũmua tũgoñanemoũuparã. Torena, Jesucristore catũgousarã mena capããrã ãninemonucũũuparã.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶Cabero Pablojãã Asia yepapũ Jesũs yaye quetire na caquetibujũñesẽarã áparo jũgoye, Espĩritu Santo puame na ãnotayupũ. Bairo cû caẽnotaroi, Frigia, bairi Galacia yepaare tẽnotásuparã. ⁷Bairo tẽnotanetõátĩ bero yua, Misia yepa jũgoyepũ etayuparã. Tipauĩ ánã, Bitinia yepare na cajããgamiatacũãrẽ, Espĩritu Santo, Jesucristo cû cajou puame na ãnotayupũ tunu. ⁸Bairo cû caẽnotaroi, Misia yepare cariapea netõátĩ, Troas cawãmecuti macãpũ etayuparã. Troas puame ria capairiya tũnipũ ãũuparõ. ⁹Bairi Pablo ti macãpũ ãcũ, jĩcã ñami qũẽguericarore bairo jĩcãũ Macedonia macããcũ atore bairo caĩnucũũrẽ qũĩñãũpũ: “Tiaya ato Macedoniapũ. Jããrẽ juátinemoũ asá,” cabopacaure bairo qũĩñupũ. ¹⁰Cabero cû caĩñaatajere jãã cû caquetibujuro yua, topũ ágarã, jãã yayere jãã qũẽnowũ. (Mai, yũ, ati tutire cawoatuũ cũã na mena yũ ápũ.) “Macedonia macããnarẽ caroa quetire

jãã caquetibujũñesẽarõ cariapea bou baiimi Dios,” jãã ĩ tũgoñawũ.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹Bairo ĩ tũgoñarĩ yua, Troas macãĩ cũmua mena cariapea jãã acoápũ Samotracia yucupoapũ. Cabusuri rũmũ Neápolis macãpũ jãã etawũ. ¹²Ti macãĩ jãã acoápũ Filipos cawãmecuti macãpũ. Ti macã puame romanoa majã na caãni macã ãmũ. Macedonia yepa macãã, caãnimajũrĩ macã ãmũ ti macã. Topũ yojãũũrõ jãã ãmũ.

¹³Jĩcã rũmũ marĩ cayerijãrĩ rũmũ caãno, ti macã jũgoye ria tũnipũ jãã ápũ. “Topũ Judío majã na caũbueripau ãno,” ĩ tũgoñarĩ, topũ jãã ápũ. To etari bero, jãã ruiwũ. Ruiri yua, carõmia topũ caneñaetaátanarẽ Jesũs yaye caroa quetire na jãã quetibujuwũ. ¹⁴Mai, na mena macããcõ jĩcãõ Lidia cawãmecuco, Tiatira macã macããcõ ãmo. Caroa jutii cajũmerijẽrẽ nunirĩ cawapatari majõco ãmo. Diore caĩroao ãmo. Bairi Pablo narẽ cû caquetibujuro, marĩ Quetiupau puame Pablo cû caquetibujurijere dope bairo cõ catũgopeorije to rusaetio joroque ásupi. ¹⁵Bairi cõ, cõ yarã nipe-tiro cũãrẽ na jãã bautizawũ. Bairo jãã cabautizaátaco yua, atore bairo jãã ĩwõ Lidia:

—Yure, “Cariapea Jesucristore catũgousao niñamo,” mujãã caĩata, yũ ya wiipũ ãnirasá ati macã mujãã caãno ũno.

Bairo cõ caĩrõ tũgori, “Aperopũ jãã ágarã,” cõ jãã ĩ masiẽpũ.

¹⁶Jĩcã rũmũ jãã caũbuenucũrõpũ ánã, jãã bocãetawũ jĩcãõ cawãmao wãtĩ yeri pũna cacũgo majũrẽ. Cõ puame wãtĩ jũgori ape rũmũ cabaieere caquetibujumasĩõ ãmo. Bairo cõ camasĩrõĩ, cõ quetiuparã puame pairo wapatanucũũpã. ¹⁷Bairo cawãmao, wãtĩ yeri pũna cacũgo yua, Pablo, bairi jãã cũãrẽ jãã bero usajũgowõ. Bairo jããrẽ usari yua, atore bairo ĩ awajawõ:

—¡Ánoa, Dios, jōbui macāācū cū carotirore bairo caána niñama. Bairi mujāārē Dios camasārē cū canetōō-garijere quetibujurāna baiyama! —ī awajawō.

¹⁸ Bairo jeto ī awaja āninucūñupō capee rūmurī. Bairi Pablo puame tiere jutiri āmejorenucā yua, cō puamerē īnārī atore bairo qūīwī cōpure caācū wātirē:

—Jesucristo cū camasirijē mena mūrē niña: Cōrē tocārōā witiācūja.

Bairo cū caīrō, jicoquei cō witicoásúpi wātī.

¹⁹ Bairo cū caáto īnārī, cō quetiuparā puame asiajāñuwā Pablo mena, “Tocārōā nemo marī yao jūgori marī wapatamasiētigarā,” īrā. Bairo asiari yua, Pablo, Silas mena na ñerī quetiuparā ti macārē carotirā tūpū na neámá ti macā na caneñanucūrō plaza, caānima-jūrīpaurū. ²⁰ Bairo na tūpū na neátī yua, ti macā macāāna quetiuparā jueces cañabeserārē atore bairo na īwā:

—Ánoa judío majā ato macāānarē roro patowācōñesēārā baiyama. ²¹ Marī romanoa majārē na caquetibujugarije puamerē marīrē carotieticōāpārō niña. Bairi na cabuerijere marī quetibuja rotimasiētīña —īwā.

²² Bairo na caīrō tūgo, camasā catūgorā etaátana cūā Pabljāā mena asiacoama. Bairo na cūā na caasiaroi, quetiuparā jueces puame Pablo Silas yaye jutiire tuwee rotiri bero, na bape rotiwā yucu mena. ²³ Butioro na bape yaparori bero, preso jorica wiipū na jowā. Topū na jori yua, ti wiire cañnacotei puamerē, “Dope bairo narē rutimasīā mano caroaro majū na īñacoterotiya ānoarē,” qūīrī cū coterotiwā. ²⁴ Bairo na caátitiririjere tūgori bero, cañnacotei puame preso jorica wii capupea catusari aruapū na cūñupū. Topū pūga yucu watoapū na rūporire ñu-jorotiri, na jiyarūpo cūñupū.

²⁵ Ti ñami recomacā caetaro, Pablo, Silas, Diore cū ñubue basapeoyuparā. Bairo na cañubue basapeoāno, aperā, narē bairo preso joricarā cūā na caīrījērē tūgoyuparā. ²⁶ Tipaua yua caāno tusaroa tutuaro yepa puame yuguuiyuparo. Tutuaro majū cayuguiroi, ti wii macāājē na cacūjūgorica ūtāpāīrī cūā yuguiri nucūpū ásúparo. Bairo cayuguiripaua ti wii jopeeri puame pāñucāpeticoasuparo. Tunu bairoa ti wii macāāna preso joricarārē na cajiymiataje cadena āpōā wēērī cūā piti wēcoasuparo. ²⁷ Bairo yua, ti wiire cañnacotei puame wācārī bero, ti wii jopeeri pāāricārōpū caāno īñañupū. Bairo īña acuari, “Ti wii macāāna preso joricarā rutipeticoatanama,” ī tūgoñañupū. Bairo ī tūgoñārī yua, cū jarericapāīrē neñupū, cū majūā pajīāyasigu. ²⁸ Bairo cū caátigaro īnārī yua, atore bairo qūī awajajoyupū Pablo puame:

—Mū majū roro ápericōāña. Jāā ānipeticōāña atopū. Jāā rutietiya —qūñupū.

²⁹ Bairo cū caīrō tūgo, “Jiñaworiquere neasá,” cūtu macāācūrē īrī, Pabljāā na caāni aruapū atuajāásupū. Atu jāāti yua, uwirique mena nanarī Pablo, Silatu rūpopaturi mena etanumū etayupū. ³⁰ Cabero narē na wiyojori bero, atore bairo na ī jēñañupū:

—¿Dope bairo yū ácuati, Dios yure cū netōáto, ī?

³¹ Pabljāā puame atore bairo qūñuparā:

—Jesucristo mena cariape mū catūgoñatutuata, mū, mū yarā cūā mujāā netōmasigarā.

³² Bairo qūī yaparori bero, marī Quetiupau yaye quetire na quetibuja nemoñuparā Pabljāā preso jorica wiire cañnacoteatacū cū ya wii macāāna cūārē. ³³ Ti ñami ti hora majūā caāno preso jorica wiire cañnacoteatacū yua, Pablo, Silajāā cāmiirē na coseyupū.

Cabero cū, cū yarā cūārē nipetiro na bautizayuparā. ³⁴Bairo narē na cabautizaro bero, preso jorica wiire cañnacoteatacu puame cū ya wiipu na jūgoásupu. Topu ugariquere na nuñupū Pablojāārē. Bairi yua cū, cū yarā cūā butioro useaniñuparā, Dios yaye quetire na catūgousaatato bero jūgori.

³⁵Cabusuri rūmu caāno, quetiuparā jueces na ūmua jicāārē preso jorica wiire cañnacoteatacu tūpu na joyuparā, “Pablo, Silare na wiyoyo rotiáto,” irā. ³⁶Bairo na cañjoatana na cañrjērē tūgo, ti wiire cañnacoteatacu puame atore bairo qūñupū Pablore:

—Quetiuparā cañnabeserā mujāārē yu wiyorotijoupa. Bairi caroaro mena mujāā ámasiña merē.

³⁷Bairo cū cairō tūgomicūā, atore bairo na iñupū Pablo quetiuparā cañnabeserā na cajoatanarē:

—Ati macā macāana cañnabeserā roro jāā caátiere bócañaētiñama. Roro jāā ápewu. Bairo bócaetimirācūā, camasā nipetiro na cañnajoro jāārē baperotia. Tunu bairoa preso jorica wiipu jāā cūrotia. Jāā cūā romanoa majā jāā cañniatacūārē, roro majū jāā átia. Bairo jāārē caátiatana nimirācūā, āmerē yasioro jāārē wiyogayama. Yasioro jāā ápērā. Na majūpua atíri jāārē na wiyora apáro —na iñupū Pablo.

³⁸Bairo cū cairō tūgo, na quetiuparā juecere na quetibujurásuparā soldaua puame. Bairo Pablojāā romanoa majā na cañnierē na caquetibujuro tūgori bero, quetiuparā cañnabeserā puame roro narē na caátijatjere tūgoñariqūē paijāñuñuparā. ³⁹Bairo tūgoñariqūē pairi yua, acoásuparā Pablo Silas tūpu, “Roro mujāārē jāā caátijatjere mujāā masiriyowa,” na íráná. Bairo na tūpu eta, ti wiire na wiyocāñuparā. Bairo na wiyori bero yua, aperopu na caátó boyuparā. ⁴⁰Bairo na cawiyoro bero, acoásuparā Lidia ya wiipu. Topu marī yarā Jesure

catūgousarārē useanirō na tuao joroque na ásuparā. Bairo na áti yaparoro bero, ti macā cañniatana aperopu acoásuparā.

El alboroto en Tesalónica

17 Bairo áná yua, Pablo, Silajāā Anfípolis bairi Apolonia cawāmecuti macāārē netōáná, Tesalónica macāpu etayuparā. Ti macāpu judío majā ñubuerica wii cūgoyuparā. ²Bairi Pablo judío majā na cayerijārī rūmu caetaro iñarī, ti rūmu ūnorē cū caátinucūrōrē bairo átigu, ti macā ñubuerica wii sinagogare ásupu. Topu etari yua, to macāānarē Dios ya tuti mena na iña quetibujuyupu, na busunetōgu. Bairo jeto áti añupū Pablo itia semana majū yerijārīcā rūmurī caāno. ³Ti rūmurē atore bairo na i quetibujuyupu Pablo:

—Dios yaye cū caquetibujurica tuti atore bairo iña: ‘Mesías, Dios cū cajopau puame ati yepapu ācū, riacoagumi. Bairo cū cariacoamiatacūārē, cū catiocōāgumi Dios tunu,’ i quetibujuya Dios ya tuti. Cūā, Jesús niñami Dios yaye quetibujurica tutipu profeta majā na cawoatujūgoyecutacu, mujāārē yu caquetibuju —na iñupū Pablo.

⁴Bairo cū cairō tūgo, judío majā jicāārā cariape tūgoyuparā. Na puame Pablo, Silas mena bapacuti jūgoyuparā. Griego majā Diore cañroarā cūā capāārā na yaye quetire cariape tūgoyuparā. Tunu bairoa carōmia cañnimajūrā cūā capāārā cariape tūgoyuparā. ⁵Bairo na cabairijere iñarī judío majā, Pablojāā na caquetibujurijere cariape catūgoena puame na iñatutiyuparā. Bairo na iñatutiri yua, ñe ūnie caáperā maaripu caānarē na neñoñuparā, nipetiropu roro na caawajabato ñesēāparore bairo írā. Bairo ána, Jasón ya wiipure roro átirā etayuparā, Pablo Silajāārē macāārā. Na ñerī camasārē roro na átirotigayuparā. ⁶Bairo na bócaetiri, Jasón bairi aperā

marĩ yarã Jesucristore catũgousari majã puamerẽ ñe, na weeri na neásuparã ti macã macãana quetiuparã tũpũ. Topũ etari, atore bairo na ñ awajayuparã:

—¡Aperopũ macãana caatĩatana puame noo nipetiro na cañesẽarõpũre royetuñesẽarã átiyama! Bairi ati macãpũ cũarẽ merẽ etayama. ⁷Jasón puame cũ ya wiipũ na etarotiupũ. Na nipetiro, “Apei quetiupau rey niñami Jesús,” na caĩata, ¡marĩ quetiupau emperador romano cũ caroticũriqũerẽ baibotorã baiyama! —na ñuparã ti macã caãna na quetiuparãrẽ.

⁸Bairo na caĩrĩjẽrẽ tũgori, aperã camasã, bairi ti macã macãana quetiuparã cũã jicãrõrẽ bairo tũgoñarĩqũecuti masĩesuparã. ⁹Bairo baimirãcũã, Jasõjãã ya dinerore na mena na wapa cũrotiyuparã. Bairo áti yaparori bero, na piticõãñuparã, ti macã macãana quetiuparã Jasõjããrẽ.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰Ti ñamicã canaiorĩpau ti macã macãana marĩ yarã Jesucristore catũgousari majã puame Pablo, Silajããrẽ ti macãrẽ na witirotiyuparã. “Tãmuri Berea macãpũ ánaja,” na ñuparã. Cabero ti macãpũ eta yua, judío majã na cañubueri wiipũ ásúparã.

¹¹Na roque Tesalónica macãana judío majã netõjãñurõ Jesús yaye queti Pablo cũ caquetibujuriye catũgogari majã ñuparã. Bairo caãna ñirĩ, Pablo cũ caĩquetibujurijere caroaro tũgousayuparã. Bairo tũgousari yua, tocãnacã rãmua Dios ya tutire ñabuenucũñuparã, “¿Cariapea marĩrẽ cũ quetibujumiñati?” ñrã. ¹²Bairo ñabueri yua, na mena macãana capããrã cariape tũgoyuparã. Griego majã cũã capããrã cariape tũgoyuparã carõmia caañimajũrã, aperã caũmua cũã.

¹³Bairo Pablojãã Berea cũarẽ Dios yaye quetire na caquetibujuro tũgori,

judío majã Tesalónica macãana puame Bereapũ acoásuparã. Topũ etari, to macãñarẽ Pablojãã na cabairijere busujãñuparã, roro na caĩawajabatoñesẽaparore bairo ñrã.

¹⁴Bairo na caátigaro ñnarĩ, marĩ yarã Jesucristore catũgousari majã puame ti macãrẽ Pablore cũ witirotiyuparã. “Tãmuri ria capairiya tũnipũ ácũja. Timoteo, Silajãã puame jãã mena tuagarãma,” qũĩñuparã. ¹⁵Bairo na caĩjoatacũ mena cabapacutiátana puame cũ cũñuparã Atenas cawãmecuti macãpũ. Topũ cũ cũyaparori bero, tunucoásuparã na ya macã Bereapũ tunu. Na mena atore bairo ñ quetijoyupũ Pablo: “Silas, Timoteo mena tãmuri atopũ na apáro,” na ñ joyupũ.

Pablo en Atenas

¹⁶Mai, Pablo Atenas macãpũ Timoteo, bairi Silajããrẽ na cote ñcũ, ti macã macãana wericarã jeto na cajũgũẽã cũgoro ñnarĩ, tũgoñarĩqũẽ pajjãñuñupũ. ¹⁷Bairi ñubuerica wii sinagogapũ judío majã aperã judío majã caãmerã Diore caĩroarã mena busunucũñupũ, na busunetõgu. Tunu bairoa camasã na caneñaporipau plazapũ caneñarã cũarẽ tocãnacã rãmua busunucũñupũ Pablo. ¹⁸Bairo cũ cabusuñitoye, epicúreos yaye bueri majã, aperã estoicos yaye bueri majã cũã cũ mena busujũgoyuparã, cũ busunetõgarã. Alore bairo qũĩñuparã Pablore jicããrã:

—Ñni, cabusuriquepai, ¿ñee ñnierẽ ñgu qũĩñati?

Aperã atore bairo qũĩñuparã:

—Ape yepaa macãana jũgũẽãrẽ marĩ catũgousarore bou baiimi.

Pablo puame Jesús yaye caroa quetire, tunu cũ cacatirique cũarẽ na quetibujũ baiyupũ. ¹⁹Bairo cũ caĩrõ tũgo, neñarĩ na cabusunucũrõ, Areópago na caĩrõpũ

cũ neásúparã. Bairo topu cũ na cane etaro, atore bairo qũĩ jēniñañuparã:

—¿Atie cawãma wãme mu caquetibujurijere, jãa mu quetibujugaetiyati?
²⁰ Mu caquetibujurije ũnierē jãa tũgoñaētiña. Bairi tiere jãa masĩgaya mu caquetibujurijere —qũĩñuparã.

²¹ Mai, Atenas macã macãana nipe-tiro, bairo to macãana ape yepapu caatãna cũa butioro tũgogayuparã ap-eye cawãma quetire. Tiere tũgori bero, tie jetore ãmeo busupēninucũñuparã na majũ.

²² Bairi Pablo puame Areópagopu ãcũ, na watoapu wãmũnucãĩ atore bairo na iñupũ:

“Mujãa, Atenas macãana, capããrã mujãa jũgũēã mujãa cawericarãrē iñari, ‘Na jũgũēãrē butioro catũgoñari majã ñiñama,’ ñi tũgoñaña. ²³ Mujãa cañubueripauripu ñiñañesēãpũ. Jicã altar mesa rocapu atore bairo i woaturiquere ñiñaapũ: ‘Dios, marĩ camasiēcũrē marĩ caĩroaripau ñiña.’ Bairo cũ masiētĩmirãcũã, mujãa caĩroaure mujãa quetibuju acú yu átiapu.

²⁴ “Cũã, Dios ati umurecóo macãajē nipetirijere caqũēnoricũ, ati umurecóore, ati yepa cũãrē Quetiupau ñiñami. Templos, ‘Dios ya wii nigaro,’ camasã ĩri na caqũēnoricã wiirire ãmerĩnucũñami. ²⁵ Ñe ũnie cũ cañnipeere cũrē marĩ caátibojapee cũ rusaetiyã Diore. Cũ puame roque ñiñami marĩ camasãrē marĩ cacatiãnierē cajou. Tunu bairoa marĩ cayeriõañie, wĩno cũãrē, apeye nipetirije cũ jetoa marĩrē cajou ñiñami.

²⁶ “Bairi jicãũ caũmu jũgori nipetiro camasã poari ati yepa nipetiropu na masãbatanucãõ joroque ásupi. Tunu bairoa tocãnacã poare na cañnipa yutearire cũñupĩ. ²⁷ Bairo ásupi Dios, tocãnacãũpua camasã cũ na camasĩparore bairo ĩ. Bairi

cũrē cabocõãninucũrã puame cũ masĩgarãma. Dope bairo mee ñiña Diore masĩrĩqũē. ²⁸ Cũ, Dios cũ cajuátoi jũgori marĩ catiya. Marĩ paamasĩña. Marĩ ãnajē cutiya. Mujãa ya poa macãana poesiare cawoaturi majã cũã torea bairo iñupã: ‘Mariã, Dios pãrãmerãrē bairo caãna marĩ ãniña,’ iñupã.

²⁹ “Bairi Dios pãrãmerãrē bairo caãna ãnirĩ camasã na catũgoñarijē jũgori, oro, plata, o ũtã mena camasãrē bairo cabaurãrē na caqũēnoricãrãrē marĩ caĩroaro ñuētiña. ³⁰ Tirũmũpure camasã roro na caátiere boetimicũã, popiye na baio joroque ápeyupi, cũ yaye queti nipetirijere na camasiētoi. ãme puame roque na camasĩrõĩ, tocãnacãũã camasã nipetiro na caãnopu roro na caátiere na jãnarotiyupi. ³¹ Tunu bairoa jicã rũmu ati yepa macãana nipetirore cũ caĩñabesepa rũmurē cũñupĩ Dios. Bairi caũmu caroaro cariape caĩñabesepau cũãrē cũ cũñupĩ. Cũ, caũmu cariacoatacu cũ cañnimiatacũãrē, tunu cũ catiopyupi Dios. Bairo cũ cũ cacatioro jũgori nipetiro camasã puame cũ, caĩñabesepau cũ cañnierē masicõãñama,” na ĩ quetibujuyupu Pablo to macãanarē.

³² Bairo to macãana, “Cariacoatana nimirãcũã, tunu catiyama camasã,” Pablo cũ caĩrõ tũgori, jicããrã na mena macãana cũ boyetiyuparã. Aperã puame atore bairo qũĩñuparã:

—Cabero ũno cũ yaye quetire marĩ tũgonemorõã tunu —qũĩñuparã.

³³ Bairo na caĩrõ bero, Pablo puame na aweyocoásupu. ³⁴ Bairo na cũ caaweyocoamiatacũãrē, jicããrã na mena macãana cũ bero usari, cũ yaye quetire cariape tũgousayuparã. Jicãũ na mena macããcũ Dionisio wãmecũsupu. Cũ puame Areópagopu caneñaporã mena macããcũ ãñupũ. Apeo Dámaris cawãmecũco cũã cariape tũgoyupo

Pablo cū caīrījērē. Aperā cūā cariape cū caīrījērē tūgousajūgoyuparā.

Pablo en Corinto

18 Cabero Pablo Atenapū quetibujū ānirī bero, ti macā caāniatacu acoásúpū Corinto cawāmecuti macāpū. ²Topū etari yua, jīcāū, Ponto yepa macāacū caānimiricū judío majōcū Aquila cawāmecucure cū bocāetayupū. Mai, cajūgoyepū Aquila, cū nūmo Priscila mena Italiapū caānimiatana Corintopū etayuparā. Quetiupau emperador Claudio, “Nipetiro judío majā ati macā Romarē caāna na witiápáro,” na cū caīrījērē tūgori, Corintopū etayuparā. Tiere tūgori Pablo puame na īñañesēāū ásúpū. ³Aquilajā cūā Pablo cū caátore bairo paarique cūgoyuparā. Caesebutirije jutii paca aseri wii mena aperā ñesēāráná na caneátie ocojurique aseri ūnierē qūēnorīqūē paarique cūgoyuparā. Tiere capaarā na caānoi, na mena paagu na mena tuayupū Pablo. ⁴Bairo tuari yua, tocānacā rūmū judío majā na cayerijārī rūmū caāno, ñubuerica wii sinagogapū ánucūñupū. Topū na quetibujūñucūñupū Jesús, Mesías cū caānierē judío majā, judío majā caāmerā cūā na camasíparore bairo ī.

⁵Bairi Macedoniapū caāniatana, Timoteo Silas mena Corintopū na caetaro bero, Pablo puame judío majārē caroa quetire na quetibujū ñesēārīqūē jeto átiñupū, Jesús Mesías cū caānierē. ⁶Bairo judío majārē cū caquetibujūñucūñupū, na puame cū busucānamuñuparā. Roro qūñuparā. Bairo roro cū na caīrōī, Pablo puame cū jutii macāājē ñerirē pabatoreyupū na caīñajoro, “Roro yū mujāā átiya,” ī. Bairo áti yaparo yua, atore bairo na īñupū:

—Mujāā catūgogaetie bui popiye mujāā baigarā. Yū yaye wapa mee, mujāā yaye wapa puame roque nigaro.

Torecū, ati rūmū judío majā caāmerā puamerē yū quetibujū jūgon águ yua —na īñupū Pablo judío majārē.

⁷Bairo na īrī bero, ñubuerica wiire witi acoásúpū Pablo. Jīcāū caūmū Ticio Justo cawāmecucū, Diore caīroaū ya wiipū ásúpū. Cū ya wii puame ñubuerica wii sinagogatuaca āñuparō. ⁸Topū cū caāno, Crispo ñubuerica wii sinagoga quetiupau jīcāū cū yarā nipetiro mena marī Quetiupau yaye quetire tūgousajūgoyuparā. Aperā Corinto macāāna cūā capāārē Jesús yaye quetire tūgori, cariape tūgojūgoyuparā. Bairo cariape na catūgoro jūgori, na bautiza rotiyuparā.

^{9–10}Jīcā ñami qūēguericarore bairo Pablo cū caāno, marī Quetiupau yaye quetire atore bairo tūgoyupū: “Yū, mū mena yū ānicōāña. Bairi ni jīcāū ūcū murē ricaati caátimasī manigūmi. Tunu bairoa ati macāpūre capāārā yūre caīroarā niñama. Bairi tūgoña uwieticōāña. Yū yaye quetire quetibujūcōā āninucūña. Murē yū caátitotiriquere jānaeticōāña,” qūñupū marī Quetiupau Pablore. ¹¹Bairo marī Quetiupau cū caīrōī, Pablo puame jīcā cūma ape cūma recomacā majū āñupū ti macā Corintopūre. Topū ācū yua, to macāānarē na quetibujū āñupū Dios yaye quetire.

¹²Tiwatoare Galión ti yepa Acaya quetiupau gobernador cū caāno, judío majā puame jīcārōrē bairo tūgoñarīqūē cutiri Pablore boesuparā. Bairo cū boetiri yua, cū ñee, cū neásúpārā quetiupau gobernador tūpū. ¹³Cū tūpū Pablore cū ne etari yua, atore bairo qūñuparā:

—Ānia, Pablo ricaati camasārē na quetibujū ñesēāū baiyami ati macāpūre. Jāā ñicū Moisés ānacū Diore jāā caīroapeere cū caroticūricārōrē bairo mee quetibujūyami —qūñuparā judío majā Galiorē.

¹⁴Pablo puame bairo na caīrō na yūgu cū caátipaua, Galión puame atore bairo na ī jūgoyupū:

—Roro cū caátato bero caāmata roquere, mujāā judío majā ānirē mujāā cabusupairijere yu tūgoña besebujion.
¹⁵ Bairāpua, mujāā cabusupairije, mujāā judío majārē rotirique ūnie caānoi, mujāā majūā tiere busuqūēnoña āni mena. Bairi yu puame tie ūnierē yu tūgoña besegetiya —na īñupū Galión judío majārē.

¹⁶ Bairo ī yaparori bero, cū ūmua soldauare judío majārē na wiyorotiyupū. ¹⁷ Bairi to caāna nipetirā puame Sóstenes cawāmecucu, ūbuerica wii sinagoga quetiupau jīcāūrē ñerī, tipaua cū baipayarā, Galión cū cañajoro. Galión puamerē dope bairo cū baiesuparo bairo na caátie.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸ Pablo puame mai capee rūmurī tuyupū Corintopure. Cabero marī yarā Jesure catūgousarārē na átāje uwiri bero, cūmuai Siria yepapū acoásupū tunu, cū bapa Aquila, Priscila mena. Mai, Cencrea macāpū ācū, cū poare juarerotiyupū. “Diore cū yu caījūgoye-tiricarore bairo yu āti yaparoya,” īgu, bairo ásupū. ¹⁹ Efeso macāpū etari bero, cū bapa Aquila, Priscilajāārē topū na cūñupū. Bairo na cūrī bero, ūbuerica wii sinagoga, ti macā macāāna judío majā na caneñanucūrī wiipū ásupū, na quetibujū ácū. ²⁰ Ti wii macāāna puame cū caīrījērē tūgori yua, butioro yoa-jāñurō tore cū catuarore boyuparā. Bairo cū catuarore cū na cabomiatacūārē, Pablo puame na mena yoro tuagae-supū. ²¹ Bairo tuagaetiri, atore bairo na ī átāje uwiypū Pablo: “Dios cū cabooata, ape rūmu mujāārē ñiñañesēāū atīgu tunu. Jerusalēpū yu netōgu bese rūmu caānipa rūmurē mai,” na īñupū.

Bairo na īrī bero, cūmua mena Efeso macā caāniatacu acoásupū Pablo.

²² Cabero Cesareapū maa etari bero, Jerusalēpū acoásupū, Jesure caīroari poa macāānarē na jēniácū. Na jēni yaparori bero, Antioquía macāpū tunucoásupū yua. ²³ Topure jīcā yutea ānirī bero, tunu ánemoñupū Galacia, bairi Frigia yepaare tocānacā macāā cū cañesēārīcārōpū. To macāāna Jesure catūgousari majā nipetirore na tūgoña yeri űuo joroque na átīásupū Pablo.

Apolos predica en Efeso

²⁴ Ti yutea caāno jīcāū judío majōcu Apolos cawāmecucu Efeso macārē etayupū. Apolos puame Alejandría macā macāācū āñupū. Caroaro cariape caquetibujumasī majū āñupū. Tunu bairoa Dios ya tuti macāājē cūārē caroaro masīñupū. ²⁵ Mai, cajūgoyepū aperā marī Quetiupau yaye quetire cū quetibujuyuparā. Bairo tiere tūgousari bero, Apolos puame aperārē cū camasīrō cārō na quetibujuyupū. Juan camasārē bautiza ācū, cū cabuerique jetore catūgoricu nimicūā, Jesús cū caānierē caroaro quetibujuyupū. ²⁶ Bairi uwiricarō mano ūbuerica wiipū na cū caquetibujūāno, Aquila bairi Priscilajāā puame cū tūgoyuparā. Cū caīrījērē tūgori bero, cū neásuparā na caāni wiipū. Topū Dios yaye cū camasīpee carusarijere cū quetibujūñemoñuparā.

²⁷ Cabero Acaya yepapū Apolos quetibujū ñesēāū āgu cū cabairo īñarī, marī yarā Jesucristore catūgousari majā puame cū juásuparā. Cūrē to macāāna catūgousari majā caroaro mena cū na bocaáto īrā, papera pūrō cartare cū woabojajoyuparā. Bairi Acaya yepapū etari bero, Apolos butioro na juátinemoñupū to macāāna, Dios cū cañamairījē jūgori cū canetōōrīcārārē. ²⁸ Tunu bairoa nipetiro na cañojoropū, judío majārē na quetibujū netōnacāñupū. Dios ya tutire buejūgori bero, Jesús Mesías cū

caānierē na quetibujyupū. Bairo na cū caīquetibujuroi, “Cūā, Mesías mee ācūmi,” qūi netōmasiēsuparā.

Pablo en Efeso

19 Apolos, Corintopū cū caānitoye, Pablo puame ūtā yucu capairi yepare netōátí, Efesopū etayupū. Topū etari, capāārā Jesure catūgousari majārē na bocāyupū. ²Narē, atore bairo na ī jēniñañupū:

—¿Dios yaye quetire mujāā catūgousajūgori rūmurē Espíritu Santore mujāā cūgojūgori?

Bairo cū caījēniñarō, atore bairo qūiñuparā:

—Jāā cūgojūgoepū. Espíritu Santo cū caānierē di rūmū ūno jāā tūgoñaēpū.

³Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ī jēniñanemoñupū tunu Pablo:

—Toroque, ¿noa yaye bueriquere tūgousari bero mujāā bautiza rotiri?

Na puame atore bairo qūiñuparā:

—Juan cū cabuerijere jāā catūgousaro bero, jāā bautizawī —qūiñuparā.

⁴Pablo puame na iñupū tunu:

—Bairoa ásupi Juan ānacū baipua. Camasā roro na caátiere tūgoña yapapuari na catūgoñawasoaro bero, na bautizayupi. Tunu bairoa, “Yū bero macāācū yaye queti cūārē tūgousaya,” na iñupī. Jesure īgu bairo iñupī Juan ānacū —na ī quetibujyupū Pablo Efeso macāānarē.

⁵Bairo cū caīrō tūgo, marī Quetiupau ya wāme mena bautiza rotiyuparā.

⁶Cabero Pablo na rupoari buipū cū wāmo mena cū cañigāpeoro yua, Espíritu Santo napure ruietayupū. Bairo cū caetaro, apeye busurique busujūgoyuparā. Bairo busuri, Dios narē cū camasīōrijērē quetibujunetōñuparā. ⁷Na, caquetibujurā caūmua puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāū majū āñuparā.

⁸Bairi Pablo puame ti macāpū ācū, itiarā muipua majū ñubuerica wii

sinagogapure ānucūñupū. Topure uwiricarō mano, caroa quetire na quetibujunucūñupū: Dios cū carotimasīrīpau macāājē quetire na catūgousaparore bairo ī, na busunucūñupū. ⁹Bairo cū cabusumi-atacūārē, jīcāārā na mena macāāna cū caīrijērē cariape tūgoesuparā. Cayugaena majū āñuparā. Bairo caāna ānirī, camasā na catūgoro, Dios yaye cawāma quetire roro ī busupaiyuparā. Bairo roro na cabusupairo iñarī, Pablo puame na piticōāñupū. Na pitiri yua, Jesucristore catūgousari majā mena Tirano cawāmecucu buerica wiipū na jūgoásupū. Topū na quetibujunucūñupū tocānacā rūmua.

¹⁰Bairo jeto átīāninucūñupū Pablo puga cūma majū. Bairi nipetiro Asia yepa macāāna judío majā, judío majā caāmerā cūā tūgopeticoasuparā marī Quetiupau yaye quetire.

¹¹Tiwatoare Dios puame camasārē Pablo jūgori capee caroa wāmerē na átī iñoñupū. ¹²Bairi Pablo cū majū cū caápérimiatacūārē, aperā camasā na jutii cabuimacāātō ūno, o jutii asero ūno mena Pablōre na capānarotirijere jecoanucūñuparā cariayecuna tupū. Bairo na caáto, cariayecuna puame tiere pānarī caticoanucūñuparā. Wātīā yeri pūna cacūgori majā cūārē na witi-coanucūñuparā wātīā, bairo na caáto.

¹³Tiwatoare aperā judío majā wātīā yeri pūna cacūgori majārē wātīārē cawiyōñesēārī majā āñuparā. Na puame Jesús cū camasīrījē mena tore bairo átigarā, atore bairo iñuparā wātīā yeri pūnarē: “¡Pablo cū caquetibujū, Jesús wāme mena mujāārē, ‘Witi ánāja,’ jāā iñā!”

¹⁴Tore bairo átīāninucūñuparā Esceva cawāmecucu judío majōcū pūnaa jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāū majū caāna. Na pacū, Esceva puame, sacerdote majā quetiupau jīcāū āñupū.

¹⁵ Bairo na caátiaño, jicā rūmu jicāũ wātī yeri pūna puame atore bairo na iñupū: “Yua, Jesure yu masiña. Pablo cūārē yu masiña. Mujāā roquere yu masiētīña. ¿Namarā ūna mujāā āniñati?” na iñupū wātī.

¹⁶ Bairo na cū caīānipaua, caūmu wātī yeri pūna cacūgon puame napūre patirocapeayupū. Bairo patirocapeari yua, tutuaro mena jicā nūgōā na quēnetōnucōāñupū. Bairo roro majū narē cū caātie jūgori, ti wiire rutiwiticoasuparā caūmua, jutii mána, cāmii cūgori yua. ¹⁷ Bairi nipetiro Efeso macā macāāna, judío majā, judío majā caāmerā cūā tiere tūgoyuparā. Bairo tūgori yua, butioro tūgoña uwiyparā. Torenā, marī Quetiupau ya wāmerē netōjāñurō nūcūbugorique mena tūgoñarīquē cusuparā.

¹⁸ Tunu bairoa Jesucristo yayere cariape catūgoricarā capāārā roro na caātaje nipetirijere yapapuari capāārā camasā na caīñajoro quetibujurā etanucūñuparā. ¹⁹ Tunu bairoa cūmua na camasirijē ūnierē caātana cūā capāārā ricaati na bueri catutirire nipetiro camasā na caīñajoro joerecōāñuparā. Ti tutiri wapa, paio cincuenta mil plata tiiri majū wapacusuparo. ²⁰ Bairi marī Quetiupau yaye queti puame nipetiropu etapeticoasuparo. Bairo caetapetiro yua, tiere catūgousari majārē cū camasirijērē na iñoñupū Dios.

²¹ Cabero Pablo puame cū yeripu atore bairo ī tūgoñañupū: “Macedonia yepa bairi Acaya yepa cūārē āñesēā yaparori bero, Jerusalén macāpu yu ácoagu. Topu ānirī bero, Roma macāpu cūārē nīñañesēāũ águ,” ī tūgoñañupū. ²² Bairo ī tūgoñarī, cū mena cajupaarā, Timoteo bairi Erasto cawāmecunārē cū jūgoye na árotiypū Macedonia yepapū. Mai, cū puame yoajāñurō tuausayupū Asia yepapūre.

El alboroto en Efeso

²³ Ti yuteapu caāno Efeso macāpūre butioro risetiña āñuparō Jesús yaye cawāma quetire capāārā na catūgousaro jūgori. ²⁴ Demetrio cawāmecucu puame ti macā macāāna nipetiropu roro na awaja ñesēāō joroque na ásupū. Mai, Demetrio puame caasiyarije plata mena capaari majōcu āñupū. Tie plata mena na jūgūēō Artemisa cawāmecucore na cañubueri wii templo macāājē ūnierē caquēnou āñupū. Bairo caquēnou ānirī, cū, cū paabojari majā cūā tiere camasārē nunirī, paio majū wapatanucūñuparā. ²⁵ Bairi Demetrio puame cū ūmuarē na neño, aperā cū paariquere bairo capaari majā cūārē neño, atore bairo na iñupū: “Mujāā, yu paariquere bairo capaariquēcuna, mujāā masiña: Marī paarique jūgori caroaro wapatarī marī ānicōāña. Tie camanicōāta, marī ānimasīētībujiorā. ²⁶ Bairo cabaimiatacūārē, āmerē cū, Pablo, cū caīrījērē mujāā tūgonucūña. Cū puame, ‘Jūgūēārē bairo cabaurā camasā na caweericarā, jūgūēā mee niñama,’ ī quetibujū ñesēānucūñami. Bairo īrī, capāārā camasārē cariape na tūgoñao joroque átiyami. Ati macā Efeso macā jeto meerē bairo átiyami. Asia yepa nipetiro jāñurīpu etaro baiya cū caīrījē. ²⁷ Bairo cū caāto, ñuētīña marīrē. Bairo cū caquetibujūñemoata, marī paarique yasicoabujioro. Tunu bairoa, marī jūgūēō caānimajūō Artemisa ya wii templo puame cabūgoro macā wiire bairo tuabujioro. Artemisa cūārē iroa manibujioro, ati yepa Asia, bairi ati ūmurecōo nipetiropu marī caīroao puamerē,” na iñupū Demetrio cū paariquere bairo capaari majārē.

²⁸ Bairo cū caīrō tūgo, butioro asiari, atore bairo ī awaja jūgoyuparā: “¡Artemisare marī, Efeso macāāna, cō marī caīroarije to petieticōāto!”

²⁹ Aperā cūa tiere tūgori, Efeso macā nipetiropu mawijiora awajacōā ñesēañuparā. Bairo na cabaiāno, na mena macāāna jīcāārā puame Gayo bairi Aristarco menarē na patirocapeayuparā. Mai, Gayo, Aristarcojāā Macedoniapu macāāna, Pablo baparā majū añuparā. Bairo narē patirocapeari bero, wēpūrō mena na tūgā ásúparā ti macā macāāna na caneanucūrō, teatropu. ³⁰ Bairo na caáto tūgori, na caneanarōpu ágamiñupū Pablo cūa, na mena busugu. Bairo cū caágamiatacūārē, ti macā macāāna Jesure catūgousari majā puame cū joesuparā, cūrē pajiārema, irā. ³¹ Aperā Asia yepa macāāna quetiuparā, Pablora caīroarā cūa, “Topu, camasā watoapu cū ápericōāto,” i quetijoyuparā.

³² Bairo cū cabaiāno, to macāāna na caneanarōpu āna, jīcāārā na mena macāāna jīcā wāmerē i awajanucūñuparā. Aperā cūa ape wāmerē i awajanucūñuparā. Camecūrārē bairo baiyuparā. Bairi caneanarā nipetiro jāñurīpu, “¿Dopēirā marirē atopu na neñoupari?” i tūgoña masiēsuparā. ³³ Bairo na cabaiāno, jīcāārā na mena macāāna na cabairijere cū quetibujuyuparā Alejandro cawāmecucure. Bairo cū quetibujuri bero, cū tuneroca nucōñuparā camasā na cañajoro, camasā to caānarē na cū quetibuju masiōāto cabairijere, irā. Bairi Alejandro puame cū wāmorirē ñumugōrī na busujāna rotiyupu. “Judío majā mee buicutiyama tie ati macāā macāāna na cabamecūrījērē,” na īgu īmiñupū. ³⁴ Bairo cū caīgarije watoa, to macāāna neñarī majā puame, “Cū cūa judío majōcua niñami,” na caīrījērē tūgoyuparā. Bairo tūgori yua, puga hora majū, “¿Artemisare marī, Efeso macāāna, cō marī caīroarije to petieticōāto!” i awaja añuparā.

³⁵ Cabero jīcāū ti macā macāācū quetiupau puame caawajari majārē na jānarotiri bero, atore bairo na īñupū: “Yu yarā, ati macā Efeso macāāna tūgopeoya yu caīrījērē: Ati umurecōo macāāna nipetiro masiñama marī jūgūēo Artemisa caānimajūo ya wii templore marī cacotenucūrījērē. Cōrē bairo cabauo werico umurecōopu cañaatáco cūārē marī cacotenucūrījērē masiñama. ³⁶⁻³⁷ Ni jīcāū ūcū, ‘Tore bairo mee niña,’ caī mácūmi. Bairi tocārōā tie mujāā caīmecūrījērē jānaña. Ānoa mujāā cañeatíatana puame marī cañubueri wii templo macāājē jīcā wāme ūnorē jerutiesupa. Tunu marī jūgūēo cūārē roro cō i busupaiesupa. Bairi caroaro tūgoñajūgoyetiya mujāā caáparo jūgoye, roro mujāā caáperiparore bairo. ³⁸ Bairi Demetrio, aperā cūrē bairo capaariquecūna cūa, noa ūnarē, ‘Roro caāna niñama,’ na caī asiaata, marī quetiuparā jueces tūpu tiere na quetibujurā ápáro. Topu na caápata, juez puame na caīrījērē na busuqūēnobo jagumi. ³⁹ Tunu bairoa, ape wāme mujāā caīgarije caāmata, ati macā macāāna quetiuparā na caneanaporipau ūnopu tiere na mujāā caquetibujuro ñuñā. ⁴⁰ Ati rūmu marī caátiere jicoquei marī cajānaeticōāta, tiere īñarī, ‘Efeso macāāna nipetiropu mawijiora caawajacōā ñesēāpairā niñama,’ marī i busujābujiorāma aperā. Bairi, ‘¿dope bairo bairi, bairo mujāā baijūgori?’ marirē na caījēniñaata, marī puame dope bairo na marī yumasitētibujorā. Ñe jūgori marī cabairique caāno cārōrē marī i masiēna,” na īñupū ti macā macāācū quetiupau jīcāū topure caneanarīcārārē. ⁴¹ Bairo i yaparori bero yua, na ábatacoarotiyupu.

Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

20 Bairo risetiña capetiatato bero, ti macā macāana Jesure catūgousari majārē na piijoyupu Pablo jīcā wāme ūnorē na quetibuju tusagu. Na quetibuju yaparo yua, na átāje uwiri bero, Macedonia yepapu acoásupu. ²To Macedonia netōácú, tocānacāpau macāana marī yarā Jesure catūgousari majārē na cū caīrījē jūgori na tūgoña yerī űno joroque na ásupu. Bairo na átinetoátī bero, Grecia yepapu etayupu. ³Topure itiarā muipua āñupū to macāana mena. Siriapu cūmua mena tunuāgu cabaimiatacu queti tūgoyupu judío majā cūrē na capajīāga tūgoñarījērē. Bairo na caátigaroi, cū caátijūgoricarō Macedonia yepa, maapua ágatūgoñañupū tunu Pablo. ⁴Bairi yua, cabero cū caītūgoñaatatorea bairo topu ásupu. Cū mena bapacuti ásuparā Sópater, Berea macā macāacū, Pirro macū. Tunu aperā Aristarco, Segundojāā Tesalónica macā macāana, bairi apeī Gayo, Derbe macāacū, bairi Timoteo, bairi aperā Tíquico, Trófimojāā Asia yepa macāana cūā Pablo mena bapacuti ásuparā. ⁵Na, marī yarā puame jāā jūgoye áamá. Bairi yua, Troas macāpu jāā coteyupa. ⁶Jāā puame, Pascua, pāārē cawuarije asuena na caugari bose rūmu bero, Filipos macāpu caānimiatana cūmua mena jāā acoápú. Bairo áná, jīcā wāmo cānacā rūmu bero, Troas macāpu jāā etawu. Topure jāā āmu jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā rūmurī majū.

Visita de Pablo a Troas

⁷Ape semana cajāājūgori rūmu caāno, marī Quetiupau cū cariariquere tūgoñanemorī pāārē pebatogarā jāā neñawū. Bairo jāā cabairo, Pablo puame marī yarā, Jesure catūgousari majārē quetibujumi. Cabusuri rūmu

caānoa āgu baiwī Pablo. Bairi ti űnamirē yoaro, űnami recomacāpu quetibuju ānicōā recoawī mai. ⁸Mai, jāā caneñarī arua puame jōbui puga arua buipu āmu. Tunu bairoa ti aruapure capee jīñaworike, na cajīñawoataje āmu. ⁹Bairo Pablo jāārē cū caquetibujuāno, jīcāū cawāmau Eutico cawāmecucu ventana jopepu tūgo ruiwī. Nocārō yoaro majū Pablo cū caquetibujuroi, cawāmau puame wūgoa tāmūocoabauwī. Bairo wūgoa tāmūorī yua, toa cāninumuátī, puga arua buipu űnacoa ruiámī yepapu. Pablo cū cañaató, ti aruapu caāniatana cū tupu ruiátī yua, cariaatacupure cū tūgā wāmūo ropowā. ¹⁰Pablo cūā ruiátī, cū buipu etanucārī, cū rupau ānatōrē newāmūowī. Bairo cū átiri, atore bairo na īwī cū yarārē:

—Tūgoñarīqūē paieticōāña; caticōāñami.

¹¹Pablo cūrē cū cacatioro bero, jāā wāmūcoápú tunu ti aruapu. Topu jāā caetaro, Pablo puame pāārē carecomacā pebatori, jāā jūgougawī. Bairo átiri bero, jāā quetibujunemowī tunu. Cabusuri-puapu quetibujujānawī. Bairo quetibuju yaparo, acoámī yua Pablo. ¹²Caūmu cawāmau cañapajīātacu puamerē cacatipure cū neásúpa cū ya wīipu. Bairo cū cacatiro īnarī, to macāana puame caroa yericuti nemomajūcōāñupā.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³Jāā puame jāā caāmeoiatatore bairo Pablo jūgoye jāā ápú cūmua mena Aso macāpu, topu Pablōre cū cotegarā. Pablo puame cū caágatatore bairo maapu ásupi. ¹⁴Bairi Asopu jāā caāmeo bocáro bero, cūmua mena jāā, nipetirā jāā ápú Mitilene macāpu. ¹⁵Mitilene caāniatana cabusuri rūmu caāno Quío cawāmecuti macā tupu jāā netōápú. Bairo Quío macārē netōáná, ape rūmu cabusuri rūmu jāā etawu Samos cawāmecuti petapu. Bairi

tunu jīcā rūmu bero majū jāā etawu Mileto cawāmecuti macāpu. ¹⁶ Pablo puame Jerusalén macāpu Pentecostés bose rūmurē netōgu patowācājānuwī. Torecu, Asia yepapure yoaro tuagaemi. Tunu ti yepa macāā macā Efeso cūārē maagaemi.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

¹⁷ Bairi Mileto macāpu jāā caāno, na piijorotiwī Jesure catūgousari poa mena macāāna cabutoare. ¹⁸ Bairo cū caijoatana na caetaro, atore bairo na īwī: “Mujāā caroaro majū mujāā masīña mujāā mena yu caātiānajērē. Asia yepapu yu caetajūgorica rūmupui caroaro mujāā mena cabaiānacū, āmepū cūārē bairoa yu baicōā āniña mai mujāā menarē. ¹⁹ Yua, mujāā watoare marī Quetiupau cū carotirore bairo caátimajōcu ānirī di rūmu ūno, ‘Caānimajūūrē bairo nīñaña,’ caī ūcūrē bairo yu baiñesēāepū. Tunu camasā Dios yaye caroa quetire na catūgousaetoi, tūgoña yapapuari yu otinucūwū. Tunu bairoa judío majā roro yure na caátigarije jūgori popiye yu bai āninucūña. ²⁰ Bairo popiye baimicūā, caroaro mujāā canetōparore bairo ī, mujāārē yu quetibujucōā āninucūwū tiere. Bairi noo mujāā caneñarō ūnopu, o mujāā ya wiiripu cūārē tiere yu quetibujūñesēājānaepū. ²¹ Bairi yua, judío majā, judío majā caāmerā cūārē, ‘Tūgoña quēnorī, caroaro āña Dios mena,’ na nī quetibujūnucūmiwū. Marī Quetiupau Jesús mena na catūgoñatutuarore yu bonucūmiwū.

²² “Bairi āmerē yua, Espíritu Santo yure cū carotirije jūgori Jerusalēpu águ yu baiya. Topu etau dope bairo yu cabaiepeere masīētīmicūā, topu yu ágaya. ²³ Ati wāme jetore yu masīña Espíritu Santo yu cū camasiōrījē jūgori: Noo yu caquetibujūñesēārōpu cārō preso jor-

ica wiipu yu cūgarāma. Capee wāme popiye bairiquere yu átigarāma. ²⁴ Bairo roro yure na caátigamiatacūārē, yu tūgoñarīqūē paietiye baipua. Eperā caaturi majā atu netōgarā na cawēpūrījē mena butioro áyama. Tore bairo yu cūā yu cawēpūrījē mena caroaro yu átigu yu caāni rūmu cārō. Camasārē Dios cū camairījē caroa quetire marī Quetiupau Jesús yu cū caquetibujuroticūrīqūērē yu átipeyogaya.

²⁵ “Apeyera tunu caānorē bairo mujāārē nīña: Mujāātu ācūpū, Dios cū carotimasīripau macāājērē yu quetibujuwu. Mujāā tiere yu caquetibujuricarā pugani yu mujāā īñanemoetigarā tunu. ²⁶ Bairi atore bairo mujāārē īgu nīña: Yu buicūperigu Dios cū carotimasīripau ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū topu cū caápericōāta. ²⁷ Nipetirije mujāā caátipee Dios cū caborijere jīcā wāme ūno rusaeto mujāā yu quetibujuwu. ²⁸ Bairo yu caīrīcārā ānirī Efeso macāāna Jesure caīroari poa macāānarē caroaro na jūgoātiāña. Jesucristo cū carīf rericaro jūgori peeropu roro cabaibujioparārē cū canetōōrīcārārē caroaro na jūgoātiāña. Espíritu Santo puame mujāārē ti poa macāāna Dios yarārē carūpoare bairo caāna, pastorea mujāā cūñupi. Bairi caroaro na coteya. ²⁹ Yu caátó bero, aperā caītori majā, macānucū yaia cauwarārē bairo caāna mujāātu etari roro mujāā átigarāma, Jesucristore caīroari poa macāāna cū yayere na cajānaparore bairo īrā. ³⁰ Jīcāārā mujāā mena macāāna cūā ricaati quetibujugarāma na cabuerije puamerē Jesucristo yarā na catūgousaparore bairo īrā. ³¹ Bairi nipetirije mujāā catūgoñarījē mena tūgoñamasīcōā āña. Itia cūma majū nāmi, umureco cūārē mujāā nipetiro tocānacūūrē mujāā yu quetibujuwu. Mujāā cabaiepeere butioro tūgoña

yapapuari, yu otinucūwū. Tiere masiritieticōāna.

³²“Bairi yu bairārē bairo caāna, āmerē mujāārē nīña: Marī pacu Dios caroaro mujāārē qūīnacoteáto. Tunu bairoa cū yaye marīrē cū camairījē queti cūārē mujāā īroa āninucūgarā tocānacā rūmua. Dios puame caátimasī ānirī marī yeripū cū mena marī tūgoñatutuanemo joroque átimasīñami. Tunu bairoa cū yarā caroarārē na cū caījūgoyeticūrīcārōrēā bairo nipetirijere átimasīñami. ³³Di rūmu ūno aperārē jutii, dinero ūnie cūārē yu majū yaye caānipeere na yu jēni patowācōēpū. ³⁴Caroaro majū merē mujāā masīña mujāā mena ācū, yu caátīānajērē. Yu majū yu capaarije wapa mena nipetirije yu, yu mena macāāna cūā jāā caborije ūnierē jāā bōcawū. ³⁵Bairo yu caátīānajērē īnacōrī, caroaro paarique cutajere, bairi cabopacarārē caroaro marī cajuátimasīpee cūārē mujāā masīwū. Atore bairo marī Quetiupau cū caīrīqūērē tūgoñarī bairo yu āpu: ‘Aperā mu cabopacarijere na cajoata, useanirī mu āniña.’ Yu puame aperārē, na cabopacarijere mu cajoata roque, Dios puame netōjāñurō useani tūgoñarīqūērē mu jogumi,” na ī quetibujuwī Pablo cabutoa camasīrā Efeso macāānarē.

³⁶Bairo na ī yaparo yua, rūpopaturi mena etanumurī na, nipetirā mena Diore na jūgojēniwī Pablo. ³⁷Bairo cū cajūgojēni yaparoro bero, nipetiro to macāāna tūgoña yapapuarique mena cū ūpū, cū pabario átiri otiwā. ³⁸“Ati yepare marī cacatiri yuteare mujāā pugani yu mujāā īñanemoetigarā,” Pablo na cū caīatajere tūgoñarī, butioro yapapuawā. Cabero cū caátó, peta cūmuapu cū bapacutitusarámá yua.

Viaje de Pablo a Jerusalén

21 Marī yarā Jesure catūgousari majārē na átaje uwiri bero, cū-

mua mena jāā acoápú Cos yucupoapu. Cabusuri rūmu caāno Rodas yucupoapu jāā ápú. Ti yucupoai áná, Pátara macāpu jāā etawu. ²Bairi Pátara macāpu āna, cūmua capairica Fenicia yepapu caátīare jāā etawu. Tiare etari yua, tia mena jāā ápú tunu. ³Bairo áná, Chīpre yucupoare jāā īñajowu. Caācō nugōā macāā nugōā puame ti yucupoare jāā netōápú, Siria yepapu áná. Ti cūmua macāāna apeye ūnierē Tiro macāpu na cacaturo jūgori ti macā petapu jāā rocātuetau. ⁴Bairo ti macāā petapu rocatuetari yua, to macāāna Jesure catūgousari majārē jāā bocawu. Narē bocári bero, na mena jāā tuawu jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā rūmurī majū. Na puame, Espiritu Santo cū camasīōrījē jūgori, “Mua, ápericōāna Jerusalēpure. Roro mu átirema,” qūīwā Pablōre. ⁵Bairo na caīmiatacūārē, jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā rūmurī canetōrō jāā ápú tunu. Bairo jāā caátó, na nipetiro na numoa, na pūnaa mena ti macā tūnipu jāā bapacuti tusarámá. Bairo topu jāā na cabapacuti átó, peta paputiropu rūpopaturī mena etanumurī Diore jāā jēniwū. ⁶Jēni yaparori bero, na átaje uwiri, cūmua caparicaapu jāā ájāācoapu. Jāārē caīña usaratīatana puame tunucoámá na wiiripu.

⁷Ria capairiyare jāā caāñesēājānaparo jūgoye, ti macā Tiroi áná, Tolemaida cawāmecuti macāpu jāā etawu. Ti macāpu aperā marī yarā Jesure catūgousari majārē na jāā bocawu. Na mena topu jīcā rūmu jāā tuawu. ⁸Ape rūmu cabusuri rūmu caāno, ti macāi áná, Cesarea macāpu jāā etawu yua. Ti macāpu etari bero, Felipe Dios yaye quetire caquetibujūñesēārī majōcu ya wiipu jāā tuawu cū mena. Felipe puame apóstolea majārē cajuāti majā jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā majū caāna mena macāācū jīcāi āmi. ⁹Cū pūnaa baparicānacārā rōmirī cawāmojiyaena cawāmarā

āma. Na, rōmirī puame Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori Dios yaye quetire caquetibujumasirā āma.

¹⁰ Capee rūmurī Felipe ya wiire jāā caāno, jīcāū Judea yepapū caāniat-acū, Agabo cawāmecucū etawī jāā ture. Agabo cūā Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori Dios yaye quetire caquetibujumasī āmi. ¹¹ Bairo jāātu etari bero, Pablo yawē cinturōn wērē nerī, cū majūā cū wāmōrī, cū rupōrī cūārē jiyatucōñawī. Bairo ātiri bero, atore bairo jāā īwī:

—Espiritu Santo puame atore bairo marī camasirō boyami: Judío majā Jerusalén macāāna atiwe upaure cū jiyari, cū jogarāma aperopū macāānarē, roro cū na caātiparore bairo īrā —jāā ī quetibujuwī Agabo.

¹² Bairo cū cairō tūgo, jāā, Cesarea macāāna cūā, “Bairi Jerusalēpu mū āpérigū,” butioro cū jāā īmiwū Pablōre.

¹³ Bairo jāā caīmiatacūārē, atore bairo jāā īwī Pablo:

—¿Dopērā tūgoña yapapuari yure mujāā otiyati? Bairo tūgoñarā, yu cūā yu yapapuanemo joroque mujāā ātiya. Yua, Jerusalēpu Jesucristo yayere yu caquetibujuriye jūgori yure na cajiyaapeere yu uwietiya. Tunu bairoa yure na capa-jīapeere yu uwietiya —jāā īwī Pablo.

¹⁴ Bairi jāā puame dope bairo qūinetō-masiētīrī, atore bairo jāā īwū:

—Toroque, Dios cū caborore bairo cū baiāto.

¹⁵ Bairo ī yaparori bero yua, jāā yaye apeye ūnierē jāā qūēnowā. Tiera qūēno yaparo, jāā acoápū Jerusalén macāpu yua. ¹⁶ Bairo jāā caátó, jīcārā Cesarea macā macāāna marī yarā Jesucristore catūgousari majā jāārē bapacutī ámá. Na puame jāā jūgoámá jīcāū Chipre yucupoapū caānimirīcū, Mnasón cawāmecucū ya wiipū. Mnasón puame tirūmupū Diore catūgousajūgoricū āmi. Cūā, Jerusalēpu jāā caāno, “Yu ya wii mujāā tuagarā,” jāārē caīpau āmi.

Pablo visita a Santiago

¹⁷ Jerusalēpu jāā caetaro, marī yarā Jesucristo catūgousari majā useanirīqūē mena jāā bocáwā. ¹⁸ Ti rūmū cabusuri rūmū caāno, jāā mena ámí Pablo cūā Santiago ya wiipū. Topū nipetiro, cabutoa camasirī majā cūā āñupā. ¹⁹ Pablo puame na jēni yaparori bero, judío majā caāmerā watoa cū caāno Dios cū camasirījē jūgori Pablo cū caátaje caāno cārōrē na quetibujuwī.

²⁰ Bairo cū cairō tūgori bero, Diore cū basapeowā. Basapeo yaparori, atore bairo qūīwā Pablōre:

—Jāā yau, tūgopeoya mai jāā caīrijērē: Jāā mena macāāna capāārā miles majū Jesure catūgousarā niñama. Na nipetiro Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē butioro marī caáticōā ninucūrōrē boyama. ²¹ Atoe bairo mū caátaje quetire tūgoyupa: “Marī yarā judío majā ape yepapū caānarē Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē na īroarotietiyami Pablo. Na pūnaa cūārē na rupau macāājērē yisetarotietiyami. Marī judío majā marī caátinucūrōrē bairo ātirotietiyami,” na mū caīrīqūē quetire tūgoyupa. ²² Bairo mūrē na cabusupairoi, ¿dope bairo puame marī caāto to ñuñati? Yoaro mee tūgogarāma ati macāpu mū caānierē. ²³ Bairo puame mū caāto ñubujioro: Jāā watoare niñama baparicānacāū caūmua Diore na caīrīcārōrē bairo caātiyaparoparā. ²⁴ Torecū, na mena ácūja templo, Dios ya wiipū. Topū judío majā caroarā ānigarā Dios cū caīñajoro na caátinucūrōrē bairo mū, mū mena caáná cūā, mujāā átigarā. Tunu sacerdote majā mujāārē na caátibojarijere mū majū na mū wapatibojagu. Bairo mū caāto jūgori na poare juarerotiri bero, “Merē Diore marī caīrīcārōrē bairo marī āti yaparoya,” ī masīgarāma yua. Bairo narē mū caátibojarore īñarī,

camasã puame, “Pablo cū caátajere na cabusupairije cariape mee niña. Cū cūã rita, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē īroayami,” ī masīgarāma. ²⁵ Apeyera tunu judío majã caāmerã Jesure caīroarã na caátipeere, merē atore bairo na jāã quetibujowu: “Camasã na caweericarārē īroari, waibutoa riire na cajoemugōjorije carusarije ūnierē ugaeticōãña. Tunu bairoa waibutoa wāmua wāiã pajīārīcārã riire ugaeticōãña. Na rīf cūārē etieticōãña. Tunu bairoa carōmia, o caūmua mena roro átiepeeticōãña,” na jāã ī quetibujowu —qūwã Santiagojãã Pablöre.

Arrestan a Pablo en el templo

²⁶ Bairo cū na caīatato bero, cabusuri rūmu caāno, Pablo puame na caīata-tore bairo caūmua baparićānacāūrē na jūgoámí templo wiipu. Topu eta, judío majã caroarã ānigarã Dios cū caīñajoro na caátinucūrōrē bairo áma. Bairo áti yaparori bero, ti wii macāãna sacerdote majārē na quetibujawī Pablo Diore na caīrīcārōrē bairo na caátīyaparopa rūmu caetaparore. Tunu na caāno cārōpua ovejare Diopure cū na capajīājorotipa rūmurē na quetibujawī Pablo sacerdote majārē.

²⁷ Bairi ti rūmurī jīcã wāmo peti puga pēnirō cānacã rūmu caetaparo jūgoye, aperã judío majã Asia yepapu caatīatana puame Pablo templo wiipu cū caāno qūññañupã. Bairo qūññarī yua, na mena macāānarē roro na awaja mecūō joroque na áma. Bairo átiri yua, nipetiro cū patirocapeawã. ²⁸ Bairo cū patirocapeari, atore bairo ī awajawã: “¡Jãã yarã israelita majã, ānirē jāã juñña! Cūã niñami nipetiropu macāãna camasārē ricaati jeto caquetibuñesēānucūñ. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē roro majū ībusunucūñami. Ati wii

Dios ya wii cūārē bairo roro majū ī busupainucūñami. Bairi āmerē tunu nemojāñurō roro átigu, griego majārē na jūgoatīupi ati wiipure. Bairo cū caātoi, ati yepa caānimajūrī yepare royetuyami,” qūītuti awajawã.

²⁹ Mai, cajūgoyepu Efeso macāācū judío majã yau caāmei Tróximo cawāmecucu Pablo mena cū caāno qūññañupã ti macāpu. Bairo caññarīcārã ānirī, “Griego majã mena atīupi templo wiipure Pablo,” qūñ tūgoñawã, munana.

³⁰ Bairi ti macã macāãna nipetirã roro awaja mecūcōã āma. Bairo awaja mecūrī, cūtu atuētari, cū ñewã. Cū ñee yua, templo wii macāpu cū weámã. Bairo cū átiri, ti wii jopeerire jicoquei biarotiwã. ³¹ Pablöre cū na capajīāgaripaua, “Jerusalén macã macāãna nipe-tiro roro awaja mecūcōãma,” īrīqūē que-tire tūgoyupi romano yau pajīārī majã poa quetiupau puame. ³² Bairo tiere tūgori, cū ūmua soldaua, aperã quetiuparārē na neñorī, na mena atua asúpi caawajari majã tupu. Bairo romano yau pajīārī majã poa quetiupau cū soldaua mena cū caetaro īñarī, Pablöre cañerī majã puame cū pajāñawã.

³³ Soldaua quetiupau puame Pablo tupu eta, cū ūmua soldauare na ñerotiri, cū jiya rotiwī Pablöre pugawē āpōã wēērī mena. Bairo cū na caāto bero, atore bairo camasārē na ī jēññawī: “¿Ānia, ñamu majōcu cū āññati? ¿Ñe ūnie carorijere cū átiati?” na ī jēññawī. ³⁴ Bairo cū caījēññarō tūgo, jīcāārã na mena macāãna jīcã wāmerē ī awajawã. Aperã cūã ape wāmerē ī awajawã. Bairi quetiupau puame dope bairo na cabai-jūgoatajere tūgobōca masīēmī. Bairo tūgobōca masīētīrī yua, cū ūmuarē na neárotiwī Pablöre cuartel na caāni wi-ipu. ³⁵ Bairo Pablöre caneánã soldaua na ya wii jopere wāmuatatore etari yua, Pablöre cū pusawã, camasã butioro cūrē roro na caátigarije jūgori. ³⁶ Nipetiro

Pablore na caneáto caíñausarā puame, “¡Cū riácuáto!” butioro ī awajawā.

Pablo se defiende delante de la gente

³⁷ Bairi na ya wiipū Pablore na cacū-garipaua, atore bairo qūiwī Pablo romano yau pajīārī majā poa quetiupaure griego yaye mena:

—¿Mu mena petoaca yu cabusuro mu boetiayati?

Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūiwī quetiupau puame:

—¿Griego yayera mu busumasīnati?

³⁸ Toroquere, ¿egipcio majōcu tirūmupure camasārē neñorī gobiernorē rogañ, cū ūmua soldaure cajūgopajīārīcū mee mu āniñati? ¿Mu mee baparićānacā mil majū pajīārī majā mena desierto cayucumanopu na mu jūgoñesēārī? —qūī jēniñañupū quetiupau Pablore.

³⁹ Bairo cū caijēniñarō, atore bairo qūiñupū Pablo:

—Cū mee yu āniña. Yua, judío majā yau, Cilicia yepa caānimajūrī macā Tarsopu macāacū yu āniña. Bairi mai yure ānoa camasā mena yu busurotiya — qūiñupū Pablo.

⁴⁰ Bairo cū cairō tūgo, soldaia quetiupau puame cū busurotiyupū. Torecu, Pablo puame ti jopere wāmuátatore etanūcārī, cū wāmorirē ūmugōrī na busujānarotiyupū. Bairo cū caáto na cabusujānarō iña, atore bairo na iñupū hebreo yaye mena Pablo:

22 “Yu yarā, yu jūgocuaire bairo caāna, yu pacuaire bairo caāna cūā tūgopeoya yu cabairijere mujāārē yu caīpeere.”

² Bairo narē hebreo yaye mena cū cabusuro jūgori, netōjāñurō jirīā busujānañuparā. Bairi Pablo puame atore bairo na ī quetibujñemoñupū tunu:

³ “Yu cūā judío majā yau yu āniña. Cilicia yepa macāā macā Tarsopu cabuiaricu yu āniña. Topu cabuiaricu

nimicūā, ato Jerusalén macāpu na cabutioricu yu āniña. Yure cabuericu Gamaliel āmi camasī majū. Marī nīcūjāā ānanarē Moisés cū caátiroticūrīcā wāme cārō jīcārō tūnia yu buewu. Yu catūgoñarījē nipetirije mena Dios marirē cū caroticūrīqūērē yu catūgoñamasirō cārō yu átinucūwū, mujāā nipetirā āme ati rūmurirē mujāā caátianorē bairo. ⁴ Mai, cajūgoyepure cawāma quetire catūgousari majārē popiye na baio joroque na yu āpu. Narē yu átipajīāregawu. Bairi narē űee, preso jorica wiipū na yu jorewu noo caūmua, o carōmia caānarē. ⁵ Sacerdote majā quetiupau, bairi nipetirā cabutoa camasirī majā cūā torea bairo masīñama yu caátajere. Nana, ‘Narē űeeña,’ irīcā cartare qūēnorī, Damasco macāpu yu jowā, marī yarā judío majā tūpu. Bairo yure na cajoro, topu yu ápu Jesucristore catūgousari majārē macāū ácu. Narē űee atīri, ato Jerusalén macāpu roro na átiñu, bairo yu bomiwū.

Pablo cuenta su conversión

(Hch 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “Bairo yu caborije caānimiatacūārē, Damasco caátīwāpu yu caátó caānoa, ti macārē yu caetagarō majū, pasaribota caāno, caasiyarije majū ūmurecōopu caatē yutū asiya etawu. ⁷ Bairo yutū caasiyaetaro yua, yepapu yu űacūmucoapu. Bairo yepapu ācū, atore bairo yure jīcāū cū caībusuocajorore yu tūgowu: ‘Saulo, Saulo, ¿dopēi yure mu pesucūtiyati?’ ⁸ Yu puame, ‘Quetiupau, ¿ñamu ūcū mu ānicūti?’ cū űi jēniñawū. Bairo yu cairō, atore bairo űinemowī tunu: ‘Yua, Jesús Nazaret macāacū yu āniña. Roro yu átiñu, mu causana yu āniña,’ űiwī. ⁹ Yu mena caánā puame tie caasiyarijere iñarī, acuanetōcoama. Bairo caasiyarijere iñamirācūā, yure caī cū cabusocajorijere tūgoesupa. ¹⁰ Tunu atore bairo cū űi jēniñanemowū: ‘Yu

Quetiupau, ¿ñerē yu caátiere mu boyati?’ Bairo yu cairō, atore bairo ñiwī: ‘Wāmñncārī, mu caátī macā Damascopu áćúja. Topu mu quetibujugaráma mu caátipee nipetirijere,’ ñiroyawī Jesús. ¹¹ Caasiyabatorijere yu caññacānamuátato jūgori, yu puame ññamasīēpū. Torena, yu mena macāāna Damascopu áná, wāmo mena yu tūgā áamá.

¹² “Ti macāpu āñupī jīcāñ cañmu Ananías cawāmecucu. Cū puame butioro Diore cañroau āmi. Tunu bairoa Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cūārē catūgousau āmi. Bairi, Damasco macāāna judío majā tocānacāñā, ‘Caroú ññami Ananías,’ na cañnucūñ āmi. ¹³ Bairi Ananías puame ti macāpu yu caetaatato bero, ññāu etawī. Bairo etari, atore bairo ñiwī: ‘Saulo, yu yaure bairo caācū, caññamasīētūmiatacu, ññamasīña tunu.’ Bairo cū cairō, jicoquei ñññamasīcoapu tunu. ¹⁴ Cabero atore bairo ññemowī: ‘Dios, marī ññcūjāā ānana na cañroaricu puame mu beseyupi, Dios cū caátipeere mu camasīparore bairo ī. Tunu bairoa cariape caācure ññarī, tunu cū cañrījē cūārē mu catūgousaparore bairo ī, mu beseyupi Dios. ¹⁵ Bairi mu puame cū cabesei āñirī, tocānacāñ camasā noo na cañnopu, mu caññarīqūē, mu catūgorique cūārē caquetibujūñesēāpaua mu āñign. ¹⁶ Bairi āmerē jicoquei bautiza rotiya marī Quetiupau ya wāmerē īrī, roro mu caátajere Dios cū camasīparore bairo ī, ñi quetibujuwī Ananías.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos

¹⁷ “Tie cabaiátato bero, yu, Damascopu caññimiatacu, yu tunuapú ati macā Jerusalēpu. Atopu etari bero, ati wii templo wiipu ññbueācū, qūēguericarore bairo Jesure cū ñññawū. ¹⁸ Atope bairo ñiwī Jesús: ‘Ati macā macāāna yu caátīānierē na mu caquetibujugari-

jere tūgousagaetigarāma. Bairi jicoquei ati macā Jerusalērē witiweyo áćúja.’ ¹⁹ Bairo cū cairō tūgo, atore bairo cū ñiwū: ‘Yu Quetiupau, aperopu macāānarē yu quetibujū uwijāñuñā. Na puame, natu áćū yu caátajere masīrāma. Nipe-tiropu na caññubueri wiiri sinagogare etari, murē catūgousarārē preso jorica wiipu na yu cūrerotiwn. Tunu na yu bap-erotiwū. ²⁰ Tunu bairoa mu yaye quetire caquetibujū Estebārē na capajīaro-caripaure yu cūā yu āmu. “Ñujāñuñā bairo na caáto,” ñi tūgoñawū yu cūā. Yua, cūrē capajīārā jutii cabui macāājērē yu coteāmu,’ cū ñiwū Jesure. ²¹ Bairo yu cairō tūgomicūā, atore bairo ññemowī tunu: ‘Áćúja. Apero cayoaropu macāānarē caquetibujūápau murē jogu yu átiya,’ ññemowī Jesús.”

Pablo en manos del comandante

²² Tipau narē cū caquetibujuro bero, tocārōā Pablo cū cañrījērē tūgojāñu-parā judío majā. Bairo tūgojāñarī, atore bairo ī awajajūgoyuparā tunu: “¡Āni, cū cacatinemorōrē jāā boetiya! ;Cū pajīāyasio rocarotiya!” ī awajayuparā. ²³ Bairo awajacōāñirī, na jutii cabui macāājērē tuweri jeeyaye ñññuparā. Tunu bairoa ññerī mena jōbuiwu wēēmugō joyuparā. Butioro asiarā bairo ásuparā. ²⁴ Bairo na cabairo ññarī, quetiupau comandante puame soldaua ya wiipu Pablōre na cūrotiyupu. Topu cū āmuarē na baperotigayupu Pablōre. Pablo puame dope bairo roro cūrē na cañjūgoatajere, “Yure cariape tiere cū quetibujūáto,” ī, cū baperotigayupu soldaua quetiupau. ²⁵ Bairo Pablōre cū jiyari bero, cū na cabapeparo jūgoye Pablo puame comandante roca-jāñurī caroti capitán, topu caācūrē atore bairo qūñ jēññāñupū:

—Yua, romano majōcu yu āñña. Bairi, roro yu caátajere bocāñāētīmīrācūā, ¿yuere mu baperoti masīñati?

²⁶ Bairo cū caĩrō tūgo, capitán puame ásúpu cū quetiupau comandante tūpu. Cū tūpu etari, atore bairo qũĩñupũ:

—Jāā mū cabaperotiatacu, romano majōcu niñami. Bairi caroaro tūgoñajū-goyetiya cūrē mū caátipeere.

²⁷ Bairo cū caĩrō tūgo, quetiupau comandante puame Pablo tūpu ásúpu. Cū tūpu etari yua, atore bairo qũĩ jēniñañupũ:

—¿Cariape, romano majōcu mū āniñati?

Bairo cū caĩrō, Pablo puame qũĩñupũ:

—Cū majūā yū āniña.

²⁸ Bairo cū caĩrō tūgo, bairo qũĩñupũ comandante tunu:

—Yua, romano majōcu ānigu, pairo majū dinero mena na yū wapatirewu.

Pablo puame atore bairo qũĩñupũ:

—Yū roque romano majōcure bairo cabuiaricu yū āniña.

²⁹ Bairo Pablo na cū caĩrōĩ, uwiri cūrē cabapegamiatana puame witicoásuparā. Quetiupau comandante cūā, “Romano majōcu yū āniña,” Pablo cū caĩrō tūgori, Pablore roro cadena mena cū cajiyaaroti-atajere tūgoña uwijāñuñupũ.

Pablo ante la Junta Suprema de los judíos

³⁰ Ti rūmū busuri rūmū caāno, quetiupau comandante puame, dope bairo judío majā cūrē na caĩbusupai jū-goatajere cariape masīgu, Pablore na cajiyaataje āpōā cadena wēērīrē na ōwārotiyupū cū ūmuarē. Cū ōwāroti yaparori bero, sacerdote majā quetiuparā, bairi nipetiro Junta Suprema macāānarē na neñarotiyupū. Na caneñapetiro yua, Pablo preso jorica wiipū caāniatacure wiyori bero, natu cū neásupū, nipetiro cūrē na caĩñajoropū.

23 Bairi Pablo puame Junta Suprema macāānarē na iñapeori, atore bairo na iñupũ:

—Yū jūgocūare bairo caāna, yū cacatiri rūmū cārō Dios cū caĩñajoropū nipetirije cū cabori wāmerē yū átīnucūña. Bairo yū caátīānierē tūgoñarī, tūgoñarīqūē pairi mee yū ānicōāña —na iñupũ.

² Bairo cū caĩrō tūgo, Ananías, sacerdote majā quetiupau puame Pablotu caānarē Pablo riserore na parotiyupū.

³ Pablo puame atore bairo qũĩñupũ:

—¿Caĩtopai mū āniña! Mū roquere popiye mū baio joroque mū ātigumi Dios. Yū caátajere tūgori, “¿Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē bairo cū átīānimiñati?” ñi besegamicūā, mū puame roque cū caroticūrīqūērē catūgousaecure bairo mū ātiya, bairo yū riserore mū caparotiata.

⁴ Bairo cū caĩrō tūgori, to caāna puame qũĩñuparā Pablore:

—Roro cū mitutiya sumo sacerdote, Dios cū caquetibujūnetōrotiricure.

⁵ Bairo na caĩrō tūgo, atore bairo na iñupũ:

—Yū yarā, yū masiētīāpū āni sumo sacerdote cū caānierē. Masīpua, bairo cū ñietibujioatacu. Dios yaye busurica tutipū cūārē atore bairo iña: “Mujāā ya macā macāācū quetiupaure roro qũīētīcōāña,” iña —na iñupũ.

⁶ Mai, to macāāna Junta Suprema macāāna jicāārā fariseo majā āñuparā. Aperā saduceo majā āñuparā. Bairo puga poa macāāna na caānierē iñamasīrī, busurique tutuaro mena atore bairo na iñupũ Pablo:

—Yū yarā, yū cūā fariseo poa macāācūā yū āniña. Yū pacujāā cūā ti poa macāāna niñama. Camasā cariacootana tunu na cacatirijere cariape yū tūgoya yū cūā. Bairo tiere cariape yū catūgoro jūgori, ñiñabeserā ātiyama ati rūmurē —na iñupũ Pablo.

⁷ Bairo Pablo cū caĩrō, jicoquei fariseo majā, aperā saduceo majā mena āmeo busurique netōgayuparā

na majũ. Bairro na caãmeo ãrõĩ yua, jĩcãrõrẽ bairo tũgoñamasĩesuparã caneñamiatana puame. ⁸ Mai, saduceo poa macããna puame, “Cariacoatana tunu catimasiẽtĩĩnama camasã,” caĩrĩ majã ãñuparã. Tunu bairoa, “Ángelea majã, bairo wãtĩ yeri pũna cũã mánama,” caĩtũgoñarĩ majã ãñuparã. Bairro na caĩtũgoñamiatacũãrẽ, fariseo poa macããna puame, tie nipetiri wãmerẽ cariape catũgori majã ãñuparã. ⁹ Torena, nipetiro to macããna ã awaja mecũcõãñuparã, ãmeo busunetõgarã. Bairro na caawajamecũrõĩ yua, jĩcããrã Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobueri majã, fariseo poa macããna wãmũnũcãrĩ, atore bairo qũĩñuparã:

—Ñia, ñe ãnie buicuperiyami, jãã catũgoñaata. Ángel, o apei Diotu macããcũ ãcũ cũ caĩrĩjẽrẽ tũgoricumĩ —qũĩñuparã.

¹⁰ Bairro butioro na caãmeoawajãnoi, quetiupau comandante puame, “Pablore cũ pajĩãrema,” ã tũgoña uwiypũ. Bairo cũtu na joyupũ cũ ãmũarẽ, camasã watopũ Pablo caãcũrẽ cũ wiyori, cuartel, soldaua ya wiipũ na neápáro tunu ã.

¹¹ Ape rũmũ ñami caãno, marĩ Quetiupau puame Pablore buiaetari, atore bairo qũĩñupũ: “Pablo, ato Jerusalén macãpũ yũ yaye quetire mũ caquetibũjunucuatatorea bairo Roma macãpũ cũãrẽ mũ caquetibũjũro yũ boyã. Torecũ, yũ mena tũgoñatutuaya,” qũĩñupũ marĩ Quetiupau Pablore.

Planes para matar a Pablo

¹² Cabusuri rũmũ caãno jĩcããrã judío majã, “Pablore cũ marĩ pajĩãrocacõãgarã,” jĩcãrõrẽ bairo tũgoñarĩ ãmeo ã busuyuparã. Tunu bairoa, “Pablore marĩ capajĩãparo jũgoye ugaeti, etieti marĩ átigarã. Cũrẽ marĩ capajĩãtĩcõãta, marĩ puamerẽ cũ pajĩãreáto Dios,” ãñuparã. ¹³ Bairro caãmeo ãrã, caũmũa cuarenta netõrõ ãñuparã. ¹⁴ Bairo na puame ású-

parã sacerdote majã quetiuparã, bairo judío majã cabutoa camasĩrĩ majã tũpũ. Na tũpũ etari, bairo na ãñuparã:

—Atore bairo jãã ãmeo ããpũ: “Pablore cũ marĩ capajĩãparo jũgoye marĩ ugaetigarã. Marĩ caĩrõrẽ bairo marĩ caápericõãta, marĩ puamerẽ cũ pajĩãreáto Dios,” jãã ããpũ. ¹⁵ Bairo ãmerẽ mujãã, aperã mujããrẽ bairo caãna Junta Suprema macããna mena atore bairo mujãã ápa: Quetiupau comandante cũ quetijoya, ñamirõcã Pablo mena cũ apáro ãrã. “¿Dope bairo Pablore camasã na caĩbusupajũgoriquere cariape caroaro mena jãã camasĩparore bairo ãrã, jããtu cũ mũ neapá tunu?” cũ mujãã ãtojowa —na ãrotiyuparã caũmũa.

¹⁶ Bairro na caátigamiatacũãrẽ, Pablo pãmocũ puame tũgoyupũ roro cũrẽ na caátigarijere. Tiene tũgori yua, soldaua ya wii cuartepũ acoásúpũ, cũ mecãpũrẽ tiene quetibũjũ áccũ. ¹⁷ Topũ etari, cũ mecãpũ Pablore cũ quetibũjũyupũ tiene. Bairro tiene tũgo, Pablo puame jĩcãũ capitãjãã mena macããcũrẽ cũ piijori, atore bairo qũĩñupũ:

—Ñni, caũmũ quetiupau comandante mena jĩcã wãme busugapũ. Bairo cũtu cũ neácũja.

¹⁸ Bairro cũ caĩrõĩ, capitán puame caũmũrẽ cũ neásúpũ quetiupau comandante tũpũ. Bairro qũĩñupũ:

—Pablo marĩ preso jorica wiipũ caãcũ yũ piijori, ãnirẽ mũ tũpũ yũ neatĩ rotiyami. Cũ puame mũ mena jĩcã wãme busugapũ.

¹⁹ Bairro cũ caĩrõ tũgo, quetiupau comandante puame caũmũrẽ wãmo mena cũ tũgãátĩ, camasã na catũgoetopũ atore bairo qũĩ jẽniñañupũ:

—¿Ñe ãnie quetire yũ quetibũjũgũ mũ baiati? —qũĩ jẽniñañupũ.

²⁰ Caũmũ puame bairo qũĩñupũ:

—Judío majã jĩcãrõrẽ bairo tũgoñarĩ, bairo mũ caáto boyama: Ñamirõcã Junta Suprema tũpũ Pablore mũ cajũgoátõ

boyama. Bairo bori, “Dope bairo Pablore camasā na caibusupaijūgoriquere cariape caroaro mena jāā camasīparore bairo īrā, jāātu cū mū neapá,” mitojogarāma. ²¹Na puame caūmua cuarenta netōrō majū yasioro Junta Suprema macāāna tūpū Pablo cū caetaparore coteagarāma. “Pablore cū marī capajīāparo jūgoye, etieti, ūgaeti, marī baigarā. Marī cairōrē bairo marī caāpericōāta, marī puamerē cū pajīāreáto Dios,” na caāmeoīrījērē yū tūgoápu. Bairi āmerē Pablore cū yucōā āna baiyama, cū pajīāgarā. Mū puame narē, “Jau, cū yū neágu Pablore mujāā tūpū,” na mū caīpee jetore coterā baiyama. Bairi mū puame cariape na tūgoeticōāña —qūīnūpū Pablo pāmocū quetiupau comandantere.

²²Bairo cū caīquetibujurijere tūgo, comandante puame, “Aperārē na mū quetibujuepa yū mū cairījērē,” qūīnūpū. Bairo qūīrī bero, cū tunuárotiyupū cū, caūmūrē.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³Cabero quetiupau comandante puame cū rocajāñurī carotimasīrā capitájāā pugarārē na piijori atore bairo na īñupū: “Marī ūmua soldauare na qūēnoyurotiya. Āme ñami nueve de la noche caāno Cesarea macāpu Pablore na caneátó yū boya. Bairi cū mena caápārārē doscientos majū rupo mena caápārā, bairi setenta majū caballoa bui capesarā, bairi doscientos majū āpōā besuro cacūgorā, na mujāā qūēnoyuwā āme ñami Pablo mena caápārārē,” na īñupū comandante cū ūmua capitájāārē. ²⁴Bairo na īrī bero, caballoa, Pablo cū capesaápārā cūārē na qūēnoyurotiyupū. Tunu bairoa, “Aperā dope bairo Pablore cū áti pajīāmasīā mano caroaro mena Félix quetiupau gobernador tūpū cū mujāā neapá,” na ī

quetibujuyupū capitájāārē comandante. ²⁵Na ī quetibujū yaparori, atore bairo ī woarica pūrōrē na mena joyupū:

²⁶“Yū, Claudio Lisias, mū, Félix nocārō carotimasīrē ati carta mena mūrē yū quetibujūjopa mai. Mū yū ñurotiya. ²⁷Judío majā puame āni Pablore ñerī, cū pajīāgamiñupā. Bairo na caátigamiatacūārē, aperā, ‘Romano majōcu ñiñami,’ na cairījērē tūgori, yū puame yū ūmua mena cū yū wiyou etawū. ²⁸Cabero dope bairo cūrē na caibusupaijūgoatajere masīgu, judío majā Junta Suprema macāāna tūpū cū yū neapá. ²⁹Topū cū yū cane etaro, judío majā puame na majū na carotirique jetore cū busuwā. Bairi cūrē pajīārīqūē ūniepu mamū. Tunu bairo preso jorica wiipū cūrē jāā cacūpee ūnie cūā mamū. Ñe jūgori bairo jāā átimasīēpū cūrē. ³⁰Bairi āmerē yū queti tūgoapu judío majā Pablore tunu na capajīāga ānierē. Bairo tūgori, cū yū joya mū tūpū. Tunu bairoa cū caátiere cabusupairārē, ‘Mujāā majūā Félix tūpū áti, mujāā caīgarijere cū catūgoro, busuqūēnorájá,’ na ñiña. Tocārōā ñiña.”

³¹Bairi cū ūmua soldaua puame comandante cū caiatatorea bairo ti ñami caāno, cū neásúparā Pablore Antípatris macāpu. ³²Bairo caátána yua, ti ñami cabusuetaro īña, soldaua rupori mena caáná puame tunucoásúparā na ya wii cuartel wiipū. Caballoa bui pesari caáná jeto netōásúparā, Pablo mena Cesarea macā áná. ³³Cesarea macāpu etari bero, ti cartare quetiupau gobernadore cū nuniñuparā. Pablo cūārē cūtu cū cūñuparā. ³⁴Ti cartare quetiupau gobernador puame īña yaparori bero, “¿Noo macāacū mū āniñati?” qūī jēniñañupū Pablore. Pablo puame, “Cilicia yepa

macāacū yu āniña,” qūīnupū. ³⁵Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīnemoñupū tunu Pablore:

—Murē cabusujārī majā na caetaropu, mu cabairijere yu tūgogu mai —qūīnupū.

Bairo ī yaparori bero yua, caroaro cū ūmuarē na īnaricanugōrotiyupū Pablore, quetiupau Herodes ya wiipū cū caānorē.

Defensa de Pablo ante Félix

24 Jicā wāmo cānacā rūmurī canetōrō bero, Ananías, sacerdote majā quetiupau etayupū Cesareapure. Jicāārā judío majā cabutoa camasīrā, bairi Tértulo cawāmecucu cajubusujāpau cūā na mena etayupū. Etari bero yua, quetiupau gobernadore qūīnārā ásúparā, Pablo cū caātajere busujāgarā.

²Bairo na caetaro, quetiupau Félix puame piijoyupū Pablore. Pablo cū caetaro īña, Tértulo puame atore bairo ī busujā jūgoyupū Félipure Pablore:

—Mu, jāā quetiupau gobernador mu carotimasīrījē jūgori caroaro jāā ānimasīña. Tunu bairoa ati yepa macāānarē camasī ānirī, caroa wāmerē na mu jūgo ātiāniña. ³Bairo mu caātoi, jāā, nipetiropu macāāna cūā, “Nujāñuñami marī quetiupau marī mena,” jāā īña, mu nocārō carotimasī majūrē. ⁴Yoaro murē yu patawācō ānigaetiya. Bairi murē jāā caīgarijere caroaro mena jāā mu catūgopeorore jāā boya bairāpua yoaro meeaca ūno. ⁵Āni, Pablo cawāmecucu jāā judío majā nipetirore butiuro quetibuju patowācōmawijio ñesēānucūñami. Bairo cū caāto jūgori, jicārōrē bairo tūgoñarī jāā ānimasīētīña. Tunu bairoa ‘nazarenos’ na caīrī poa ricaati catūgoñarārē cajūgoātiācū niñami. ⁶Tunu bairoa templo wiire roro majū īroaemi, ape majārē ti

wiipū cū caneágarije jūgori. Bairo cū caātigarijere īñarī, cū jāā ñewū Pablore. Bairo cū ñerī bero, jāā judío majā jāā caātinucūrōrē bairo cūrē jāā īña besegamiwū. ⁷Bairo jāā caātigamiatacūārē, quetiupau comandante Lisias puame jāā tūpu etari, tutuaro mena Pablore jāā ēmawī. ⁸Bairo jāārē ēmarī bero, “Mujāā majūpua Félix tūpu átī, mujāā caīgarijere cū catūgoro busuqūēnorājā,” jāā īwī. Mu majūpua cū jēniñañijate, atie nipetirije cūrē jāā caibusujārījērē cariape bairo cabairijere masīgu —qūīnupū Tértulo, quetiupau Félix cawāmecucure.

⁹Tértulo mena macāāna judío majā cūā nipetirā, “Cariape majū īñami Tértulo Pablo roro cū cabairijere,” īñuparā.

¹⁰Bairo na caīrō, quetiupau gobernador puame cū wāmo mena ñupuari Pablore cū busuwiyorotiyupū. Bairo cū caīrotiro, Pablo puame atore bairo qūīnupū:

—Mu, ati macā macāāna na caātiere caīñabesenucūū mu āniña capee cūmarī majū. Bairi useanirīqūē mena yu cabairiquere mu yu quetibujugu.

¹¹Puga wāmo peti rapore puga pēnirō cānacā rūmurī netōcoaya merē Jerusalēpu Diore yu cañubuei etaatato bero. Tierē mu camasīgaata, na jēniñañijate aperārē. ¹²Bairo Jerusalēpu ācū, ni jicāū ūcū apei mena yu cabusunetōgaro īñaecūmi. Tunu ni jicāū ūcū aperārē na awaja mecūō joroque na yu caātajere īñaecūmi. Noo ūno templopū, o sinagoga ñubuerica wiiripū, o ti macārē apēpauripū bairo yu caātiñesēārījērē ni jicāū ūcū īñaecūmi. ¹³Torena, ānoa Jerusalēpu caatīatana, yure caibusupairā puame, “Cariape ati wāme jūgori buicutiyami,” mi quetibuju masīētīñama. ¹⁴Atie yu catūgoñarījērē murē yu quetibujuroa: Yu ñicūjāā Diore na catūgousaricarore bairoa yu cūā cū yu tūgousaya. Bairo cū tūgousari yua, Dios ya tutipū Moisés

ānacū cū caroticūrīqūē nipetirije, bairi profeta majā na caīquetibujucūrīqūē cūārē cariape yu tūgoya. Bairi Jesús caroa wāme cū caātiānirotiricarore bairo yu ātiāninucūña. Tiera yūre caībūsupairā puame, “Caripe mee niña cū caīrījē,” ī būsūpainucūñama. ¹⁵ Tunu yu cūā ānoarēā bairo, “Mariā camasā, caroarā caāna, carorije caāna cūārē marī catiogumi tunu Dios marī cariaro bero, marī īñabeseḡu,” nī tūgoñaña. ¹⁶ Bairo caītūgoñau ānirī, yu cayeritutuaro cārō caroare yu ātiānimasīnucūña, Dios cū caīñajorore, camasā mena cūārē.

¹⁷ “Bairo cabaiānirī, ape yepapū capee cūmarī cabaiñesēātacu, ati macā yu ya macāpū yu tunuetawū, cabopacarārē dinero limosnarē na nunigu. Tunu bairoa Diore nūbueri, waibucu riire templo wiipū joemūgōjogu, yu ya macāpū yu etawū. ¹⁸ Bairo Jerusalēpū ācū, judío majā caroarā ānigarā Dios cū caīñajoro na caātirotinucūrōrē bairo yu cūā yu āpū. Bairo āti yaparori bero yua, templo wiipū yu āpū, yu caātigariquere ātiácū. Bairi templopūre jīcāūā, aperā caawajamecūrā na camano yu caāno, judío majā Asia yepapū caatīatana puame yu bocāetawā. ¹⁹ Topū yūre caetaricarā na majūā yūre atopū na cabūsjārō nūña, ‘Bairo cū caátaje jūgori buicutiyami Pablo,’ na caītūgoñaata mai. ²⁰ Bairo na caapéricōāta, ānoa caatīatana puame Junta Supremapū yu caāno, dise ūnie rorije yu caátaje wapare cabócaricarā na caāmata, tiere mū na quetibujūāto. Tiera masīētīrī, mū quetibujū masīēnama. ²¹ Atie jetore Junta Suprema macāāna watoa ācū, būsūrique tutuaro mena na nīwū: ‘Camasā cariaccoatana tunu na cacatirijere cariape yu tūgoya. Bairo tiere cariape yu catūgoro jūgori, nīñabeserā mujāā atīya ati rūmurē,’

na nīwū,” qūñnupū Pablo quetiupau gobernador Félire.

²² Bairo tiere cū caīrō tūgo, quetiupau Félix puame Jesús caroa wāme cū caātirotiriquere caqueti tūgoricu ānirī, tiere piticōāñupū mai. Bairo pitiri, atore bairo na īñupū:

—Cabero soldaua quetiupau comandante Lisias cū caetaropū, yu masīnemogu tunu tie mujāā cabūsupairijere.

²³ Bairo na ī yaparo yua, cū ūmū capitārē bairo qūñnupū: “Pablōre cū marī wiyoetigarā mai. Preso jorica wiipū nimicūā, noo cū caboro ñesēāmasīgumi. Tunu bairoa cū baparā cū na cajuātinemogaata, na ēñotaeticōāña,” qūñnupū. Cabero ásūpū Félix ape macāpū.

²⁴ Nocānacā rūmū bero mea etayupū Félix tunu cū nūmo Drusila cawāmecūco, judío majā yao mena. Bairo etari bero, cū ūmurē cū piijorotiyupū Pablōre. Pablo cūtu etari, Jesucristo mena marī catūgoñatutuarijere cū caquetibujuro tūgoyupū Félix. ²⁵ Pablo atore bairo qūñ quetibujuyupū Félire:

—Dios, marīrē caroa jetore ātirotiyami. Marī majū roro marī caātigarijere marī catūgoñanetōmasīrōrē boyami Dios. Ape rūmū camasā nipetiro na caátajere cū caīñabeserī rūmū etaro baiya —qūñ quetibujuyupū.

Bairo cū caīrō tūgoacuari, atore bairo qūñnupū Félix puame:

—Tocārōā yu tūgogu. Ácūja. Ape rūmū ñe ūnie yu caātipee camano mū yu piijogu tunu mū cabuerijere tūgonemogu —qūñnupū Pablōre.

²⁶ Apeyera tunu gobernador Félix puame Pablo cūrē dinero cū cajorore bootūgoñañupū cūrē cū cawiyopee wapa. Bairo bootūgoñarī yua, nairō cū piijori cū mena būsūnucūñupū. ²⁷ Pablo cū cū cawapatieto jeto puga

cūma majū netōcoasuparo. Bairi cabero yua, Félix puame quetiupau cū cañierē witicōāñupū. Apei Porcio Festo cawāmecacu puame cū wasoaye quetiupau jāāñupū tunu. Mai, Félix cū cawitiparo jūgoye, judío majā cūrē caroaro mena na caññaparore bairo ī, Pablōre cū wiyorotiesupū.

Pablo delante de Festo

25 Itia rūmu quetiupau gobernadore bairo cū cajāātato bero, Festo puame Cesarea macāpu cañniatacu Jerusalēpu acoásupu. ²Topu cū caetaro, sacerdote majā quetiuparā, aperā judío majā cañnimajūrā cūā rupatutia tunu Pablo cū cabairijere cū busujārā ásuparā Festore. ³Bairi Pablōre Jerusalēpu cū caneatí rotijobojarore boyuparā. “Ati macāpu Pablo cū cañnorē jāā boya,” Festore qūimīrācūā, “Maapu cū caató cū marī pajīārocacōārōā Pablōre,” ī tūgoñañuparā. ⁴Bairo na cabomiatacūārē, Festo puame na yuesupu. Bairi Pablo, Cesarea macā preso jorica wiipu cū cañnierē, tunu nocānacā rūmu mea topu cū catunuágarijere na quetibuju yaparori bero, atore bairo na īnemoñupū tunu:

⁵—Bairi mujāā quetiuparā yu mena na ápáro Cesareapu. Topu yu catūgoro cūrē na busujāáto, Pablo roro cū caátaje caā-mata —na īñupū Festo judío majārē.

⁶Bairo ī yaparori bero, nocārō jīcā wāmo peti itia pēnirō, o puga wāmo cānacā rūmurī cārō ānirī bero, tunucoásupu Festo Cesareapu. Cū caetari rūmu busuri rūmu caāno, camasārē īñabesei cū caruinucūrōpu ruii cū piiritijoyupu Pablōre. ⁷Bairo Pablo cūtu cū caetaro, judío majā Jerusalēpu caatīatana puame Pablōtū etari, capee rorije majūrē cū busujāñuparā. Bairo na caibusujārījē to caānimiatacūārē, nipetirije na caīrījē cariape mee āñuparō.

⁸Pablo puame atore bairo qūi quetibūjuyupu cū cabairiquere cū cūā:

—Yua, marī judío majā marī carotirique jīcā wāme ūnorē yu baibotioepū. Dios ya wii templo cūārē roro nī busupaietincūwū. Quetiupau emperador romano cū caroticūrīqūē cūārē jīcā wāme ūno yu baibotioepū —qūiñupū Pablo Festore.

⁹Festo puame judío majā cūrē caroaro mena na caññaparore bairo ī, atore bairo qūi jēniñañupū Pablōre:

—¿Jerusalén macāpu mu ágaetiati? Topu mu caāno, mu caátajere nīñabesegu yu puame yua —qūi jēniñañupū.

¹⁰Bairo cū caījēniñarō, atore bairo qūiñupū Pablo:

—Ato romano majā na caññabesenucūrōpu yu āniña. Atopua nīñabesegarā, nīñabese rotiya. Merē mu masīña caroaro yu yarā judío majā na carotiriquere yu cabaibotioetiere. ¹¹Baipua, roro majū yu caátaje caāmata, tie jūgori yure na capajīārocagaata, na yu ēñotaetigu. Tunu bairoa yure na cabusujārījē cariape caāmericōāta, ni jīcāū ūcū judío majā tūpu yu preso cūrotimasīēcūmi. Torecu, quetiupau emperador yu caátajere cū caññabesero roquere yu boya —qūiñupū Pablo Festore.

¹²Bairo cū caīrō tūgo, Festo puame cū rocajāñurī carotimasīrārē na jēniñañañupū Pablōre cū caīpeere. Na jēniñaña yaparori bero, atore bairo na īñupū caneñaatanarē:

—“Emperador romano yu cabairijere cū caññabesero roquere yu boya,” cū caīrō jūgori emperador tūpu águmi Pablo —na īñupū.

Pablo ante el rey Agripa

¹³Nocānacā rūmu bero mee caāno quetiupau rey Agripa, cū nūmo Berenice mena etayuparā Cesareapu Festore cū

jénirā etarā. ¹⁴Topu capee rūmurī na caānoi, Festo puame cū quetibujuyupu Agripare, Pablo cū cabairijere. Atore bairo qūīnupū:

—Atore preso jorica wiipu niñami jīcāu Félix cū capreso jocūrīcū. ¹⁵Bairi Jerusalēpu yu caāno, sacerdote majā quetiuparā, judío majā cabutoa camasīrī majā mena yutu etari, preso joricure yu capajīarotibojarore bowā. ¹⁶Bairo na cabomiatacūārē, atore bairo na niwū: “Jāā romano majā bairo jāā átaje cutiya: Jīcāu ūcūrē cū jāā pajāmāsīētīña, cūrē cabusujārā puame cū catūgoro cū cabairijere na cabusujāētīcōāta. Bairo na caápericōāta, dope bairo cū caátajere quetibuju masīētīñami,” na niwū. ¹⁷Bairi ato Cesareapu na caetaro iña, jicoquei yowori mee cabusuri rūmu caāno, camasārē iñabesei yu caruinucūrōpu ruiri bero, cū yu piijorotiwn cū, Pablore. ¹⁸Bairo cū caetaro, cūrē cabusujārā atīatana puame, “‘Capee atore bairi wāme majū roro caácu niñami Pablo,’ nīgarāma,” yu caītūgoñaatatore bairo qūī busujāēma. ¹⁹Na ya wāme, na caīroarije ūnie macāājē jetore busuwā. Na puame, jīcāu Jesús cawāmecucure, “Riacoami,” na caīmiatacūārē, Pablo puame, “Tunu cūā, catiri ānicōāñami,” na iwi. ²⁰Yu puame, atie ūnierē, “¿Dope bairo yu ácuati?” ī tūgoñarī, atore bairo cū niwū Pablore: “Mua, ¿Jerusalēpu mu ágaetiyati? ¿Topu mu ya wāme mu caīroarije ūnierē na iñabeserotigu?” cū niwū. ²¹Bairo cū yu caīmiatacūārē, bairo boemi. Cū caátajere nocārō carotimasī marī quetiupau emperador puame cū caīñabesero roquere bowī. Bairo cū caboroi, ato preso jorica wiipu cū yu tuarotiwn mai, cūrē yu cajomasīpa rūmu caetaparo jūgoye —qūīnupū Festo Agripare.

²²Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīnupū Agripa:

—Yu cūā, cū, Pablo cū caīrījērē yu tūgogamicpu.

Bairo cū caīrō, Festo puame qūīnupū:

—Nāmīrōcā cū mu tūgogu.

²³Torena, cabusuri rūmu caāno, Agripa, cū nūmo Berenice mena nocārō caroaro nūcūbugo masīrīqūē mena, “Quetiuparā jāā āniña,” īrā, jāāñuparā na caneñanucūrī aruapu. Na bero jāāñuparā soldaua quetiuparā, bairi ti macā macāña caānimajūrā cūā. Bairo na caetaro iña, Festo puame cū ūmuarē na piatī rotijoyupu Pablore. ²⁴Bairo Pablo cū caetaro, atore bairo na iñupū Festo caneñarārē:

—Mu, Quetiupau Rey Agripa, mujāā ato jāā mena caneñarī majā cūārē, āni Pablo cū cabairiquere mujāā yu quetibujupa mai: Judío majā nipetiro, Jerusalén macāña Cesarea macāña cūā yutu etari, āni cū caátajere busupainucūñama. Bairo cū busupainucūrī yua, awajarique mena “¡Cū pajīarotiya!” nairō nīnucūñama. ²⁵Bairo na caīmiatacūārē, yu puame roro cū caátiere yu bócañaētīña. Bairi cū cayasimasīrō maniña. Baipua, cū caátajere nocārō carotimasī marī quetiupau emperador cū caīñabesero cū caboroi: “Toroque cū emperador tūpu cū yu jogu,” nī tūgoñaapū. ²⁶Bairo cū jogatūgoñamicūā, cariape āni dope bairo cū cabaijūgoriquere masīētīrī, marī quetiupau emperadore yu quetibuju woajomasīētīña mai. Bairi cū yu piatīrotijoapu, mu, Quetiupau Rey Agripa, mujāā aperā cūā, cū cabairijere mujāā cajēniñaparore bairo ī. Bairo cū mujāā cajēniñarījērē tūgo yaparori bero, jīcā wāme ūno yu puame emperadore yu quetibuju woajomasīgu yua. ²⁷Baipua, caīpeire bairo yu baibujou tie ūnie quetire woajocua, marī quetiupau emperador tūpu preso joricure yu cajoata —na iñupū Festo to macāña caneñaatānarē.

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

26 Bairo cū caīrō bero, atore bairo qūīnupū Agripa Pablore:

—Mū majū quetibujaya mū cabairijere.

Bairo cū caīrō, Pablo puame cū wāmorē ñumugōrī atore bairo qūīnupū Agripa: ²“Yū useanijāñuña āmerē yū cabairijere mū nocārō carotimasī, mū cabusurotiro jūgori. Bairo mū cabusurotiroi, yū puame judío majā yure na cabusujārījē nipetirijere mū yū quetibujū masīgū. ³Mū, nocārō carotimasī, judío majā marī caátianierē mū masījāñuña. Tunu bairoa marī ya wāme marī caāmeo busurique netōnucūrījē cūārē mū masījāñuña. Bairo cabai mū caānoi, caroaro mena yū caquetibujurijere mū catūgoro yū boya.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴“Judío majā nipetiro masīrāma cawāmau ācūpūā na watoare ācū yū caátianijūgoatajere. Yū ya yepapū ācū, bairi Jerusalén macāpu cūārē ācū, yū caátianajērē masīrāma. ⁵Tunu bairoa fariseo ya poa macāācū yū caānie cūārē masīrāma. ‘Torea bairo niñami,’ mūrē ī quetibujū masīrāma, na mū cajēniñaata. Fariseo poa macāāna puame judío majā tocānacā poa macāāna netōjāñurō Dios yaye quetire jāā tūgousanucūña. ⁶Marī ñicūjāā ānanarē Dios cū caījūgoyeticūrīqūērē cariape yū catūgorije wapa āmerē ñiña beserotirā átiyama yū pesua. ⁷Marī yarā Israel yepa macāāna puga wāmo peti rūpore puga pēnirō cānacā poari majū caāna puame Dios cū caījūgoyeticūrīcārōrē bairo cū caátipeere coterā átiyama. Bairo coteri yua, umurecōo, ñamii cūārē, cūrē caīroarā puame cū ñubuecōā āninucūñama. Tieera yū

cūā yū cacoterije wapa yū pesua puame āmerē yū busujārā átiyama. ⁸Mujāā, yū caīrījērē catūgorā, ¿dopēirā camasā cariacootanarē tunu Dios cū cacatiorijere cariape mujāā tūgoetiya?

Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos

⁹“Yū cūā cajūgoyepure, ‘Jesús Nazaret macāācū yaye quetire catūgousarārē capee roro majū na yū átiyū,’ ñi tūgoñawū. ¹⁰Bairo ī tūgoñarī, tore bairo yū ápu Jerusalén macāpu. ‘Narē ñeña,’ sacerdote majā quetiuparā na caīwoarica pūrō, papera pūrōrē cūgori, preso jorica wiipū na yū jowū Jesucristore catūgousarārē. Tunu na ūnarē aperā, na capajīārero īñarī, ‘Ñujāñuña bairo na caáto,’ ñi tūgoñanucūwū. ¹¹Nairō popiye na baio joroque na yū ápu, Jesús mena na catūgoñatutuajānaparore bairo ī. Ñubuerica wiiri caāno cārō caānarē, bairo na yū ápu. Butioro majū na ūnarē yū pesucūpu. Bairo narē butioro capesucūcu ānirī, ape macāārīpu cūārē yū ápu, to macāānarē popiye na átiácū.

Pablo cuenta otra vez su conversión

(Hch 9.1-19; 22.6-16)

¹²“Torecū, popiye na baio joroque átiyū, jīcā rūmū Damasco macāpu yū ápu. Bairo sacerdote majā quetiuparā, ‘Narē ñeña,’ na caīwoarica pūrō mena na cañerotijoricū yū āmū. ¹³Bairo na cañerotijoricū ānirī Damasco caátīwā yū caátó caānoa, pasaribota caāno jōbui macāājē caasiyarije ūnierē ñiñawū. Bairo tiere yū caīñarō, muipū netōrō caasiyarije puame yū, yū mena caáná tupū asiya etawū. ¹⁴Bairo caasiyaetaro, jāā nipetiro yepapū jāā ñacoapū. Bairo yepapū jāā caāno, atore bairo jīcāu yure cū caibusuocajorore yū tūgowū hebreo yaye mena: ‘Saulo, Saulo, ¿dopēi yure mū pesucūtiya? Wecū cū caāgaetie

jūgori cū upau puame āpōā yucu mena cūrē cū catuapuaatato bero cū majūā royetunemoñami. Torea bairo mu cūā mu majūā mu royetuya mu caátipeere yu caborore bairo mu caáperie jūgori.’

¹⁵“Yu puame, ‘Quetiupau, ġnamu ūcū mu āniñati?’ cū ñi jēniñawū. Bairo yu cairō, atore bairo ñinemowī tunu: ‘Yua, Jesús Nazaret macāacū yu āniña. Roro yu ātigu, mu causaua yu āniña. ¹⁶Wāmūnacārī mu caátī macāpu áćija. Yure cajuácu mu ānigu. Tunu bairoa āme yu mu caññarijē, tunu yu mu caññanemopee cūrē caquetibujupau mu ānigu. Bairi āmerē murē yu buiaeta iñoña. ¹⁷Judío majā, judío majā caāmerā cūrē na yu netōōgu. Bairi murē natu jou yu átiya āmerē. ¹⁸Camasā puame cacaapee biarārē bairo caāna niñama. Butiōro canaitiārōpu caāñesēārārē bairo caāna niñama. Bairo caāna nimirācūā, cacaapee pāārārē bairo, tunu cabusuropu caāñesēārārē bairo caāna nigarāma mu caquetibujurijere na catūgousaro jūgori. Wātī, na quetiupaure bairo cū caāñinemorō yu boetiya. Dios yaye queti puame roquere na catūgousarore yu boya. Tunu bairoa yu mena na catūgoñatutuarore yu boya. Bairo na catūgoñatutuario, roro na caátajere na yu masiriyobojagu. Dios yarā caroarā mena na cūā na ānio joroque yu ātigu. Bairi murē natu yu quetibuju rotijoya,’ ñi quetibujuwī Jesús.

Pablo obedece a la visión

¹⁹“Bairi quetiupau rey Agripa murē ñinemoña: Ūmurecōopu caācū yure cabuiataricu yure cū caátirotiore bairo yu āpu. Cūrē yu botioepu. ²⁰Bairi atie, cū yaye quetire Damasco macāānarē yu quetibuju jūgowu. Cabero Jerusalén macāāna, bairi nipetiro Judea yepa macāāna, judío

majā, judío majā caāmerā cūrē atore bairo na ñi quetibujuwu: ‘Dios mena tūgoña qūēnoña roro mujāā caātiāñajērē. Tiera tūgoña qūēnorī, Dios cū carotiore bairo puame āsa. Bairo caroaro āñajē puamerē mujāā caāto iñarā, camasā puame, “Bairi na yerire merē wasoa yaparoupa,” ī masigarāma,’ na ñi quetibujuwu. ²¹Atiere yu caquetibujurije wapa, judío majā puame templo wiipu yu caāno, ñerī yu pajīāgamiwā. ²²Bairo yu na caátigamiatacūrē, Dios puame yu juáticōā ninucūñami. Bairo yu cū caātoi, nipetiro camasā quetiuparā, cabugoro macāāna cūrē yu quetibujucōā āninucūña ati rūmūrī cūrē mai. Profeta majā, bairi Moisés ānacū cūā, cabaieere na caquetibujucūrīqūērē bairo jeto na yu quetibujunucūña camasārē. Di rūmu ūno ricaati wāmerē na yu quetibujuetiya. ²³Atore bairo marirē ī quetibuju jūgoyeticūñanupā Moisejāā: ‘Popiye bairi bero, riacoagumi Mesías, Dios cū cajon. Cūā nigumi cariacoatacu nimicūā tunu cacatijūgopau. Tunu bairoa marī Israel poa macāāna, ape poari caāna cūrē caroa queti, na canetōpeere na quetibujugumi Mesías,’ ī quetibuju jūgoyeticūñanupā Moisejāā,” ī quetibujayupu Pablo Agripare.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴Bairo Agripare cū cabairiquere cū caīquetibujuripaua, Festo puame atore bairo qūñnupū Pablōre busurique tutuaro mena:

—¡Pablo mi mecūcōāña! Butiōro tiere mu cabuerije jūgori camecūrē bairo ácu mu baiya.

²⁵Bairo cū caīmiatacūrē, atore bairo qūñnupū Pablo:

—Nocārō caānimajūū Festo, cariape murē ñiña: Mecū mee yu baiya. Yu

cabuerije cariape niña. Bairi tiere cariape catūgoñau puame cabero, “Cari-apea caquetibujuriye niña,” i masibujioami. ²⁶ Ānia niñami quetiupau rey Agripa tie yu caīquetibujurijere caroaro camasī cūā. Bairo caācū cū caānoi, uwiricarō mano tiere cū yu quetibujuya. Yu caquetibujuriye puame cayasioro ūnopū cabairique mee niña. Nipetiro camasā judō majā na caīnarō baiyupa. Bairi quetiupau rey Agripa cūā tiere masijāñuñami —qūñupū Pablo Festore.

²⁷ Qūñ yaparo yua, atore bairo qūñupū Pablo quetiupau rey Agripare:

—Nocārō caānimajūū Rey Agripa, ¿profeta majā marirē na caījūgoyet-icūriqūērē cariape mū tūgoyati? “Cari-ape tiere tūgoyami,” ñi tūgoñaña.

²⁸ Bairo cū caīrō, bairo qūñupū Agripa Pablōre:

—Ato cārōā mū caquetibujuriyeaca mena Jesure caīroau, ¿cristiano yu ānio joroque yu mū ātigayati?

²⁹ Pablo puame atore bairo qūñemoñupū tunu:

—Capee busurique mena, o petoaca yu cabusuriye to ānimaīacūārē, mū, nocārō caānimajūū, bairi ato macāāna nipetiro āme yu caīrijērē catūgorā cūā yure bairo Cristore catūgousarā mujāā caānierē yu boya. Āpōāwē cadena mena popiye yure bairo jiyaricarā mujāā caāno roquere yu boetiya —qūñupū Pablo Agripare.

³⁰ Bairo cū caīrō tūgo, quetiupau rey Agripa wāmūnucāñupū. Tunu bairoa quetiupau gobernador Festo, bairi Berenice mena, nipetiro to caruirā cūā wāmūnucāñuparā. ³¹ Bairo wāmūnucārī bero yua, ape aruapū acoásuparā, Pablo cū cabairijere āmeo busurānā. Topu atore bairo āmeo iñuparā na majū:

—Cū, Pablo, ñee ūnie buicuperiyami. Bairi cū cayasimasirō maniña. Tunu bairoa preso jorica wiipū cū caāniipee cūā maniña —āmeo iñuparā.

³² Bairo āmeo i yaparori bero, bairo qūñupū Agripa Festore:

—“Emperador romano yu cabairijere cū caīñabesero roquere yu boya,” cū caīētīcōāta, mū majūā cū mū wiyomasibujiou —qūñupū.

Pablo enviado a Roma

27 Pablōre Italia yepapu na cajoatūgoñarīcārōrē bairo caetaro, Pablo, aperā preso jorica wii caāna cūārē na nuniwā jīcāū quetiupau capitán, Julio cawāmecucure, “Topu narē cū neápáro,” irā. Julio puame soldaua quetiupau emperador ūmua mena macāācū jīcāū āmi. ² Torena, Adramitio macārē etari, cūmua capairica, Asia yepa macāārīpu caágarica mena ājāārī, jāā acoápū. Jāā mena ámi Aristarco cūā. Cū puame Macedonia yepapu Tesalónica macā macāācū āmi. ³ Bairo áná, cabusuri rūmū caāno Sidón macā petapu jāā etawū. Topu jāā caetaro, Julio puame caroaro nucūbugorique mena cū ámi Pablōre. Cū bapa to macāānarē na iñañesēā rotiwī Pablōre, cū na cajuátinēmparore bairo i. ⁴ Cabero ti macāpu caāniatana cūmua mena jāā ápū tunu. Chipre yucupoa etarā, caācō nugōā puame jāā netōmasīēpū, wīno jāā ri-ape capapuro jūgori. Torena, cariape nugōā puame jāā netōápū. ⁵ Bairo ti yucupoare netōáná, Cilicia, bairi Panfilia cawāmecuti yepaa tūpu, ria capairi-yare jāā pēñanetōápū. Bairo pēñanetō áná yua, Mira cawāmecuti macā Licia yepa macāā macāpūre jāā etawū.

⁶ Bairo topu jāā caetaro bero, soldaua quetiupau capitán puame cūmua caparica Alejandría macāī caatīataca, Italia yepapu caatīare bócaetawī. Tiare bócaetari yua, tia mena jāā árotiwī. ⁷ Bairo cū cajoatana áná yua, wīno jāā ri-ape capapuro jūgori, capee rūmurī majū jāā yowowū. Bairo yowomirācūā, butioro popiye petiri beropu jāā etawū

Gnido cawāmecuti macā riapepu. Bairo wīno jāā riape mai capapucōā ānirecoaro jūgori, Creta yucupoapu Salmón cawāmecuti petatu caācō nugōā puame jāā netōápú.⁸ Ti yucupoa tūnipu netōáná yua, dopēi iēna majū popiye bero, Caroa Petaari cawāmecuti petare jāā etawu. Ti peta puame Lasea macā tūpu āmu.

⁹Yoaro jāā cabaitutuátói, merē puebucu cōnarō majū baiwū. Wīno butioro capapuparo jūgoye āmu. Bairi yua, uwiomajūcōāwū, jāā canetōápáta. Bairo cabairo iñarī, atore bairo na īmiwī Pablo:

¹⁰—Mujāā, ati cūmuarē cajūgori majā, marī canetōápáta, uwiojāñuñā. Bairo carorore marī caápáta, atia cūmua, bairi marī cajeátie cūā yasicoagaro. Marī cūā marī yasicoabujiorā —na īmiwī Pablo.

¹¹Bairo cū caīmiatacūārē, soldaua quetiupau capitán puame Pablo cū caīrījērē cariape tūgoemi. Ti cūmua upau, bairi cūtu macāācū capitájāā na caīrījē puamerē cariape tūgowī.¹² Apeyera tunu ti peta, Caroa Petaari puame, puebucure to netōápáta, ñuēpū. Bairi tia caáná nipetiro jāñurīpu ti petare tuagaema. “Fenice macāā petapu Roque puebucure marī canetōata, ñubujioro. Topu marī ároa,” iwā. Mai, Fenice peta cūā Creta yucupoapua caānimitacūārē, wīno, muipu cū cawāmuatī nugōā cawarua jope caatīe, tunu ape nugōā cawarua jope caatīe cūā tutuaro mena ti petare papuetoesuparo.

La tempestad en el mar

¹³Bairo jīrīācā wīno ape nugōā warua jopei caatīere iñarā, “Marī ánemogarā tunu,” jāā ī tūgoñawū. Bairo ī tūgoñarī yua, ti petapu caānimitatana jāā acoápú catūni Creta yucupoatuaca.¹⁴ Bairo cabero yua, caāno tusaroa ape wāme wīno catutuarije majū muipu cū

cawāmu ató cawarua jope caatīe puame jāā papuetajūgowu.¹⁵ Bairo tutuaro capapuroi, jāā cūmuarē papu āmejoreo jojūgowu. Bairi cūmua puame wīno caató riapere caāmasiētōī, “Toroque wīno caató puame to ácōāto,” jāā iwū.

¹⁶Tore bairo áná yua, jīcā yucupoa Cauda cawāmecuti poacapurē jāā netōápú, butioro wīno capapuroati nugōā puame. Bairo ti poare netōátī yua, popiye mena cūmua ōcācā, jāā berore jāā catūgāricārē jāā nejāāwū capairica cūmuapu.¹⁷ Bairo tiare nejāārī bero, yutawēērī capaca mena ti cūmua capairicare tūgā āmejoreori jiyatuwā usuro, “Wīno papupeere,” irā. Cabero, “Sirte cawāmecuti paputiropu marī rocaware,” ī uwiri yua, jutii aseri wīno cañerījē tia buipu na cayoriquere ōwāruiwā. Bairo na caató, wīno puame noo caboropu cūmuarē papujowu.

¹⁸Cabusuri rūmu caāno mai netōjāñurō tutuaro wīno capapurecoaro iñarī, ti cūmua na cajeátie apeyere riapu reñuarugowā, “Ti cūmua to wāmu paáto,” irā.¹⁹ Itia rūmu caató, wīno cajānaetore iñamirī yua, na majūā ti cūmua macāājē majū cūārē riapu reñuawā.²⁰ Capee rūmurī majū muipu umureco macāācū, ñocōā cūārē jāā iñaeppū. Tunu bairoa wīno butioro papunucūwū. Bairo cabairoi, “Dope bairo marī bai netōmasiēna. Atoa marī yasicoagarā,” jāā ī tūgoñawū.

²¹Capee rūmurī ugari mee jāā ápú. Bairo cabairo iña, Pablo puame jāā nipe-tiro watoapu wāmūnucārī atore bairo jāā iwī:

—Yu yarā, “Creta yucupoapu marī tuaroa,” mujāārē yu caīquetibujuyátajere cariape mujāā catūgoata, atore bairo roro majū marī tāmuetibujioatana.²² Bairo cariape yure catūgoetiatana nimirācūā, yapapuaeticōāna. Marī mena macāācū jīcāū ūcū yasietigūmi. Ati cūmua jeto yasigaro.²³ Ame ñamirē

yū buiaetaami ángel, Dios cū cajon, cū yau cū carotiricu yū caānoi. ²⁴ Cū, ángel puame atore bairo ñiami: “Mū, Pablo, quetiupau emperador romano yaure mū cabairiquere caquetibujupau mū āniña. Bairi uwieticōāña. Mū jūgori, mū, nipetiro ati cūmua macāāna cūārē mujāā cayasibujiopeere ēnotabojagami Dios,” ñi quetibujuami ángel. ²⁵ Torena, yū yarā tūgoña yapapuaeticōāña. Yū puame, Dios mena yū tūgoñatutuaya. Bairi, “Yāre ángel cū caīquetibujuatatore bairo cariape baigaro,” ñi tūgoñaña. ²⁶ Bairi marī cayasietimiatacūārē, wīno puame marī papurocapeogaro jīcā yucupoapu —jāā ī quetibujuwī Pablo.

²⁷ Creta yucupoapu caāniatana áná, puga semana bero ria capariya Adriático cawāmecutiyare jāā etawu. Wīno puame noo caboro jīcā nūgōā puame, ape nūgōā puame caatīe jāā papujonucūwū. Bairo jāārē wīno caātīāno, ti cūmua macāāna marineros puame ñami recomacā caāno, “Marīā yepa tūpu etarā marī baibauya,” ī tūgoña masīcōāwā. ²⁸ Bairo tūgoñamasīcōārī yua, jīcāwē, yutawē mena riapu ruiojo cōñawā, “¿Nocārō to ūcūāñati?” Irā. Bairo na caātīcōñarō, treinta y seis metros majū ūcūārō āmu. Cabero cajūgoye jāñurī tore bairo āma tunu. To puame veintiseite metros majū ūcūārō āmu. ²⁹ Bairi, “Ūtā rupaapure marī rocaware,” Irā, āpōāpāīrī anclas canucūrijē baparıcā-nacāpāīrī majūrē ti cūmua waturicarō causaro puame reñuajori jiyatuwā. Bairo tie canucūrō jūgori jīcāpaua capasaro ūno, Diore, “Tāmuri to busuáto,” qūī jēniwā. ³⁰ Ti cūmua macāāna paabojari majā marineros puame, “Cūmua ōcāācā mena marī ruticoároa,” āmeo īñupā. Bairo caāmeo īatana ānirī yua, “Āpōāpāīrī anclas canucūrijērē cajūgoro puame reñuajori jiyatunemogarā jāā ātiya,” ītori, cūmua ōcāācārē ruio-

jogamiwā. ³¹ Bairo na caátigarijere īñarī, Pablo puame quetiupau capitán, cū ūmua soldaua cūārē atore bairo na īwī:

—Ānoa ati cūmuapu na catuaeticōāta, dope bairo mujāā bai netōmasiētīgarā.

³² Bairo Pablo cū caīrō tūgo, soldaua puame ti cūmuacārē jiyari cawēērē pa-jureri weneroca űuajowā riapu.

³³ Cabusuripau yua, Pablo puame jīcā wāme ūgarique ūnierē nipetiro jāā caugaro bori, atore bairo jāā īwī:

—Merē puga semana etaya mujāā cauganucūrōrē bairo mujāā caugaeto jeto. “¿Dope bairo marī bairāati?” Irīqūē jeto tūgoñarī, yoaro mujāā ūgaetiya. ³⁴ Bairi jīcā wāme ūgarique ūnierē mujāārē tutuaro mena yū ūgarotiya. Mujāā caugaro boya, mujāā cacatigaata. Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcā ūcū marī mena macāācū yasietigumi. Mujāā poawē jīcāwēācā ūno yasietigarō —jāā īwī Pablo.

³⁵ Bairo ī yaparo yua, pan rupaare nerī, nipetiro na cañajoro Diore, “Mū űujāñuña jāā mena,” ī jēniwī. Jēni yaparori, pāārē carecomacā tiare peenerī ūgawī. ³⁶ Bairo cū caugaro īñarī, nipe-tiro tūgoña tutuanemorī na cūā ūgawā.

³⁷ Jāā, ti cūmuapu caāna doscientos setenta y seis majū jāā āmu nipetiro. ³⁸ Noo na caboro cārō ūgari bero yua, ti cūmua macāājē trigo poarire riapu reñuajo peyocōāwā ti cūmua butioro canucūrō jūgori, ati cūmua to wāmu paáto, Irā.

Se hunde el barco

³⁹ Cabusuripau caāno yua, ti cūmuarē paari majā marineros puame yucupoare īñarī, “Tame, ¿noo ūnopu marī etayati?” īwā. Bairo ti yucupoare masiētīmirācūā, carupa aruapu paputiro yepare īñajowā. Ti paputirore īñarī yua, “Topu ati cūmuarē marī cawatupāāmasiata, ti paputiropu marī maamasīgarā,” āmeo īwā. ⁴⁰ Bairo

ĩrĩ yua, canñcũrĩpãĩrĩ, ãpõãpãĩrĩ anclare na cajiyaata wẽẽrĩrẽ toa pajure rucõãwã. Bairo áti yaparori bero, capaca tia cūmuarẽ waatujoricapãĩrĩrẽ na cajiyaarupomiatajere õwãwã tunu. Tiere õwã yaparo, ti cūmua ĩqũẽã puame macãã asero, jutii aserore tũgãmũgõyowã. Bairo na caáto, cūmua puame paputiro riapẽpũ pãájũgowũ. ⁴¹ Bairo áto yua, ti cūmua puame caũcũãẽto, paputiro buipũ rocapeacoarũ. Topũ rocapeari, cajũgoro puame dope bairo átitũgãwwojo masĩã mano, usuro majũ ãmu. Bairo cabairoi, ti cūmuarẽ waturicatu puamerẽ ocoturi jabe peerecõãjũgowũ yua.

⁴² Bairo cabairoi ĩnarĩ, soldaua puame preso cañarẽ na pajĩãgamiwã, jĩcãũ roca ñuaátĩ cū barutieticõãto, ĩrã. ⁴³ Bairo na caátigamiatacũãrẽ, na quetiupau capitán puame, Pablora canetõõgau ãnĩrĩ, bairo na átirotiemi. Ato bairo puame bai rotiwĩ: “Nipetiro cajũgoye cabaamasĩrã rocañua áti, baa ánãja catũnipũ,” jãã ĩwĩ. ⁴⁴ Aperã cabaamasĩẽna puamerẽ yucupãĩrĩ, o apeye ti cūmua cawatiatapãĩrĩ mena na pasa pãárotiwĩ. Tore bairo átiri nipetiro catũnipũ jãã netõ etapeticõãwũ, jĩcãũ ũcũ yasiricaro mano.

Pablo en la isla de Malta

28 Jãã nipetiro catũnipũ jãã capããe-tapetiro, ti yucupoa macããna puame, “Ati yucupoa Malta cawãmecuti poa ñiña,” jãã ĩ quetibujwã. ² To macããna camasã ñujãñuwã jãã mena. Oco caocararo butioro cayusuarõ jũgori peero, pairi peero jãã riobojawã. Riori bero, jãã piijowã, jãã jũmarotirã. ³ Mai, Pablo puame pee caboporijere cajeatacũ ãnĩrĩ, ti peeropũ wetĩãwĩ. Bairo cū cawetĩã ãnipaua, ãña peepũ cañniatacũ caasirijere uwiri cawiti ácu, Pablo wãmorũ cū bacarocayoa etawĩ. Topua tusacõãwĩ. ⁴ Ti yucupoa macããna

puame, ãña Pablo wãmorũ cū tusarore ĩnarĩ, atore bairo ãmeo ĩwã na majũ: “Ñi camasã pajĩãreri majõcũ ãcũmi. Bairi ria capairiyare canetõatacũ nimicũã, roro cū caátaje wapa riacoagumi. Marĩ jũgũẽõ cariape caãcõ cū cacatiro boecomo,” ãmeo ĩwã.

⁵ Bairo na caĩmiatacũãrẽ, Pablo puame ãñarẽ wẽẽroca tĩãwĩ peeropũ. Bairo átiri bero, dope bairo baiemi Pablo. ⁶ Nipetiro to macããna puame, “Jicoquei cū bipicoagaro,” ĩmiwã. “Cabipieticõãta, masĩã mano caño tusaroa ñarocacũmu riacoagumi,” ĩ tũgoñamiwã. Yoaro bairo cū cabaipere ĩnacoteñamiĩrĩ yua, ricaati tũgoñawã tunu: “Ñi, caũmu mee, jũgũẽ ũcũ nibauyami,” ĩwã.

⁷ To jãã caãnotuaca ãmu Públío cawãmecũcũ, ti yucupoa macããcũ caãnimajũũ ya yepa. Cũ, Públío puame caroaro mena jãã bocãwĩ. Bairi itia rũmu majũ jãã juátinemowĩ, cū ya wiipũ jãã caño. ⁸ Tiwatoare Públío pacũ bũgoye, riĩ yopotaje mena riau yosawĩ. Bairo cū cabairoi, Pablo puame qũĩñau ámi. Cũ tupũ eta, Diore jẽnĩrĩ bero, cariaure cū rupoapũ cū wãmorĩrẽ ñĩgãpeowĩ. Bairo cū caátoa, caticoami cariayecutimiatacũ puame yua. ⁹ Bairo Pablo cū caátiere tũgorã, ti yucupoa macããna aperã cariayecuna cũã cū tupũ etawã, na riayere cū netõõrotirã etarã. Bairo na caetaro, Dios cū camasiõrĩjẽ mena na, nipetirore na catiowĩ Pablo. ¹⁰ Bairo Pablo na cū caátoi, capee wãmerĩ jãã átiroawã. Cabero ti yucupoa caãniatana cūmua capairicapũ tunu jãã caájããrĩ rũmu caetaro ánã, jãã cacũgopee caño cãrõrẽ jãã nuniwã.

Pablo llega a Roma

¹¹ Bairi itiarã muipua majũ ti yucupoare ãnĩrĩ bero, cūmua õcããcã jãñurĩrẽ jãã ájããwũ. Ti cūmua puame Alejandría macãĩ caatĩatata, ti yucupoapũ puebucure canetõátáca

āmū. Tia puame, caīqūēāpu aperā camasā jūgūēā Cástor, bairi Polux cawāmecūna na cabaurijeī wāmecūti tusawū. ¹²Tia mena áná yua, Siracusa petapu jāā etawū. Topu etari, itia rūmū majū jāā tuawū. ¹³Siracusapu caānimitana catūniaca jāñurī jāā ápú tunu. Bairo áná yua, Regio macāpu jāā etawū. Cabusuri rūmū caāno, wīno ape nūgōā warua jopeī caatē jāā etawū. Tie watoa áná, cabusuri rūmū caetaro, jāā etawū Puteoli cawāmecūti macārē. ¹⁴Ti macāpu etarā, jāā bocāetawū jīcārā marī yarā Jesure catūgousari majārē. Na puame, “Jīcā semana jāā mena mujāā tuagarā,” jāā īwā. Bairo bairi beropu jāā etawū Roma macāpure yua. ¹⁵Mai, marī yarā Roma macāāna puame merē tūgoyupa jāā cabairijere. Bairo tie quetire catūgoatana jīcārā maapu, Foro de Apio cawāmecutopu jāā bocāwū. Aperā Tres Tabernas cawāmecutopu jāā bocāwū. Bairo jāārē na cabocáro īnarī, Pablo puame, “Jāā mena mū ñujāñuñā,” qūī jēniwī Diore. Tūgoña yeri tutuanemo joroque cū áma. ¹⁶Bairi Roma macāpu jāā caetaro bero yua, to macāāna quetiuparā puame Pablōre noo cū caboripaupu cū ānirotiwā. Bairāpuā, jīcāū soldaure qūīnaricanūgō rotiwā.

Pablo en Roma

¹⁷Itia rūmū Roma macāpu jāā caetaatato bero, Pablo puame ti macā macāāna caānimajūrārē na piijowī. Cabero cū tupu na canēñapetietaro bero īña, atore bairo na īwī:

—Yū yarā tūgoya: Marī yarā judío majārē jīcā wāmeacā ūno roro na yū ápewū. Tunu bairoa marī ñicūjāā ānana na caātīāñārē bairo marī caātinucūrījē cūārē jīcā wāmeacā ūno yū busupaiepu. Bairo yū caāperimiatacūārē, judío majā Jerusalén macāāna yūre ñerī, yū jowā romano majārē. ¹⁸Romano majā puame

yū cabairijere jēniña yaparori bero, “Pablo ñe ūnie buicūperiyami. Bairi cū cayasimasīrō maniña,” īrī, yū wiyo-gamiwā. ¹⁹Bairo yūre na cawiyogami-atacūārē, Jerusalén macāāna judío majā puame bairo na caāto boema. Bairo na caboeto īnarī yua, “Emperador romano yū cabairijere cū caīñabesero roquere yū boya,” na ñiwū. Yū ya poa macāāna na caātiere yū cabusujāgarije camanimi-atacūārē, bairo na ñiwū. ²⁰Bairi yua, āmerē mujāārē yū piijoāpu, mujāārē īña, mujāā mena busugu. Marī israelita majārē Dios cū caījūgoyeticūrīqūērē carīape yū catūgousarije wapa ati wēērī cōmee wēērī cadena mena jiyaricu yū āniña —na īwī Pablo Roma macāāna judío majā caānimajūrārē.

²¹Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūīwā:

—Jīcā carta papera ūnorē judea yepa macāāna judío majā mū cabairijere jāā quetibūju joñāētiñama. Tunu bairoa marī yarā judío majā ti yepapu caatīatana cūā mū cabairijere jīcā wāme ūno busupaetinuñama. ²²Bairāpuā, atore bairo jāā tūgonucūña: “Camasā nipetiropu macāāna busupairā átiyama cawāma poare, ricaati catūgoñarī majārē,” īrīqūē jetore jāā tūgonucūña. Bairi dope bairo mū caītūgoñarījērē jāā mū caquetibūjuro jāā tūgogaya —qūīwā Pablōre.

²³Bairo qūī yaparo yua, jīcā rūmū Pablo na cū cabusupa rūmurē besewā. Cabero ti rūmū caetaro, capāārā camasā Pablo cū caāni wii tupu neñaetawā. Bairo na canēñatataro bero, Pablo puame Dios cū carotimasīrīpaure, cabusuripau caāno narē cabuejūgoatacu ñam-icā caānopu na buejāñawī. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē bairi tunu profeta majā ānana na cawoatucūrīqūē cūārē na īña quetibūjuwī, Jesucristo, Mesías cū caānierē carīape na catūgousaparore bairo ī. ²⁴Bairo cū caquetibūjuro, jīcārā tiere carīape tūgowā. Aperā carīape tū-

goema. ²⁵ Bairo jīcārōrē bairo cariape catūgoena ānirī Pablo tūpū canēnami-atana ti wiiri witijūgoamá. Pablo puame atore bairo na īnemowī:

—Espíritu Santo mujāā nīcūjāā ānanarē cū caīrīqūē cariapea āñupā. Atoze bairo na īñupī profeta Isaías jūgori:

²⁶ ‘Ati yepa macāānarē atore bairo na ī quetibūju ñesēāujā:

Ati yepa macāāna yū yaye quetire tūgomirācūā, di rūmū ũno tiere tūgomasiētīñama.

Tunu bairoa cacaapee cūgorā nimirācūā, di rūmū ũno yū caátieri īñamasīētīñama.

²⁷ Ati macā macāāna na yeripū catūgoñamasīgaetoi, cacaapee cūgorā nimirācūā, yū caátieri īñamasīētīñama.

Tunu bairoa caāmoo cūgorā nimirācūā, yū yaye quetire tūgomasiētīñama.

Na yeripūre tūgoñamasīētīñama na yū caquetibūjugamirījērē.

Bairi, “Jāā mū netōōwā,” ñiet-inucūñama,’ qūī rotiyupi Espiritu

Santo mujāā nīcūjāā ānanarē Isaías ānacūrē.

²⁸ Bairi mujāā judío majā, mujāā catūgogaetie bui, ati rūmū judío majā caāmerā puamerē yū quetibūjujūgoágu camasārē Jesucristo jūgori Dios cū canetōōgarijere. Na puame roque tūgousagarāma —na īwī Pablo.

²⁹ Bairo cū caīrījērē tūgo, Roma macāāna judío majā na majū jīcārōrē bairo tūgoetiri, āmeo busurique netōrī ti wiire witiāmā.

³⁰ Pablo puame puga cūma majū āmi, aperā dinero bori cū na cawasocūrīcā wiire. Ti wiipū ācū, nipetiro cūrē caīñarā etanucūrārē useanirīqūē mena na bocānucūwī. ³¹ Ti macāpū ācū, uwiri-caro mano cū catūgoñatutuarije mena camasārē na quetibūju āninucūwī Dios cū carotimasīrīpauze. Tunu bairoa aperā ēñotaricarō mano marī Quetiupau Jesucristo cū caānierē na bueāninucūwī Pablo.

Tocārōā niña atie queti yū cawoaturije.

Carta de San Pablo a los

ROMANOS

Saludo

1 Yũ, Pablo cawāmecucũ Jesucristore capaabojari majōcũ yũ āniña ati cartare cawoajou. Yũ beseri, yũ piijowĩ Dios, cũ yau apóstol yũ caānipeere bou. Cũ yaye queti camasārē cũ canetōōrīqũē quetire yũ quetibujũ rotijowĩ Dios.

² Merē baipua, cũ caquetibujurotitorā cũ yarā profeta majā ānana mena jūgori quetibujucūñañupĩ camasārē cũ ya tutipũ atie caroa quetire. ³ Atie yũ caquetibujupeẽ puame marĩ Pacũ Dios macũ Jesucristo marĩ Quetiupau yaye queti, caroa queti niña. Mai, cũ puame ati yepapũ buiau, ati rupau cutiri buiayupi rey David ānacũ pārāmirē bairo. ⁴ Cabero cũ cariacomi-atacūārē, Dios puame cũ camasīrījē jūgori cũ catiopyupi Jesure. Bairi marĩ camasā puame tiere iñarĩ, “Jesús, Dios macũ catutuaũ majũ ñe ũnie carusaecu niñami,” marĩ caĩmasīparore bairo ĩ, cũ catiopyupi. Tunu bairoa, “Cũ cūā Dios cũ caānajē cutie nipetirijere cacūgon majũ niñami,” marĩ caĩmasīparore bairo ĩ, cũ catiopyupi Dios Jesure.

⁵ Dios puame Jesucristo jūgori yũ besewĩ. Cũ yau apóstol paarique, caroa macāājē paarique majūrē yũ cūwĩ. Bairo yũ quetibujũ rotijowĩ ati umurecōo macāāna nipetiropũ cũ yaye nocārō caroa quetire tūgousari, cũ carotirore bairo na caātīparore bairo ĩ. ⁶⁻⁷ Bairi mujāā, Roma macā macāāna cūārē Jesucristo yarā mujāā ānio joroque mujāā ásupi Dios, tie caroa quetire mujāā catūgousaro jūgori. Butioro mujāā maiñami. Cũ ya poa cũ cabeserica poa macāāna mujāā ānio joroque mujāā ásupi. Bairi mujāārē niña: Marĩ Pacũ Dios, bairi

marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroare mujāārē na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cūārē na jonemoáto, niña.

Pablo quiere visitar Roma

⁸ Caānijūgoro atiere mujāārē yũ quetibujujūgoya mai: Nipetiropũ macāāna useanirīqũē mena tūgonucūñama Jesucristo mena caroaro mujāā catūgoñatutuānierē. Bairo tocānacāupua mujāā cabaiānierē tūgori, yũ puame, “Jāā Pacũ, mu ñujāñuña jāā mena,” ñinucūña Diopũre. Jesucristo jūgori bairo ñi jēninucūña. ⁹ Nipetirije yũ catutuarije mena Dios cũ carotirore bairo yũ átinucūña, cũ macũ yaye caroa quetire quetibujũ. Bairi Dios puame masīñami tocānacānia cūrē mujāā yũ cajēnibojanucūrījērē. ¹⁰ Apeye cūārē atore bairo cũ ñi jēninucūña: “Mu caborije caāmata, yũre Roma macāpũ yũ mu árotigũ. Murē catūgousarārē na niñagaya,” cũ ñi jēninucūña tocānacānia. ¹¹ Yoaro mujāā tũpũ yũ ágatūgoña āninucūmiña. Mujāā, to macāānarē nemojāñurō Jesucristo mena catūgoñatutuarā mujāā caānipeere bou, mujāārē yũ quetibujunemogaya. Bairi mujāā tũpũ yũ ágatūgoñanucūmiña butioro. ¹² Bairo mujāārē ĩgũ niña: Yũ, mujāā cūā, pũga nugōāpua Jesucristo mena marĩ tūgoñatutuaya. Bairo marĩ catūgoñatutuarijere caroaro yerijōrō marĩ caāmeoquetibujuparore bairo ĩ, mujāā tũpũ yũ áganucūmiña butioro.

¹³ Yũ bairārē bairo caāna, atiere mujāā camasīrō yũ boya: Ape yepaa macāāna judío majā caāmerārē na yũ caquetibujuro tūgori bero, jīcāārā cũ tūgousanucūñama Jesure. Toreā bairo mujāātu macāāna cūā na catūgousaparore bairo ĩ, mujāā tũpũ yũ áganucūmiña. Bairo áganucūmicūā, mujāā tũpũ yũ ámasīētīña mai. ¹⁴ Tocānacāupũrea camasārē besericaro

mano caroaro mena yu quetibujū rotiwī Dios: Marī yaye cabusurā, aperā marī yayere cabusena, bueri majā camasirā, aperā camasīēna cūārē nipetirore yu quetibujū rotijowī. ¹⁵ Bairi mujāā ya macā macāāna Jesucristore catūgousaenarē cū yaye quetire batioro na yu quetibujuganucūña.

El poder del evangelio

¹⁶ Noa ūna camasā tie caroa quetire na catūgousaata, na netōōgumī Dios peeropu na caábujiopeere. Bairi tie caroa quetire di rūmu ūno yu quetibujuboboetiya. Caānijūgoro tie caroa quetire nipetiro judío majārē na quetibujūgoyupa Jesujāā. Bairi āmerē yua judío majā caāmerā cūārē quetibujurā jāā átiya. ¹⁷ Atie queti bairo marī masīōña: “Jesucristo mena na catūgoñatutuari wāme mena jeto jūgori carorije cawapa cūgoenarē bairo na īñañami Dios,” marī ī masīña. Torea bairo na īñañami cū mena catūgousajūgorārē. Atiere torea bairo ī quetibujū woatuyayupa tirūmupure: “Cañuurē, cū mena catūgoñatutua cū caānie jūgori, ‘Ñe ūnie carorije cawapa cūgoecu niñami,’ qūī īñagumi Dios,” ī woatuyupa Dios ya tutipū.

La culpa de la humanidad

¹⁸ Bairi bairo baiya: Marī Pacu Dios ūmurecōopu caācū ati yepa macāāna cañuena, cariape caātiāmerārē roro popiye na tāmūo joroque na átimasīñami. Na puame roro na caátie mena aperārē caroa cariape quetire na tūgousaetio joroque na átiyama aperā camasārē. ¹⁹ Bairi na caátimiatacūārē, Dios puame nipetiro camasārē cū caātiānierē na camasirō boyami. Merē cū camasirījērē na īñoñupī. Na, cañuena cūārē tiere na īñoñupī. ²⁰ Caānijūgoripaupua nipetiro camasā īñajūgoasúpa ati

yepa, ati ūmurecōo, caāno cārō Dios cū caqūēnorīqūērē. Tiere cañnarā majū ānirī Diore īñāetimirācūā, “Ati ūmurecōore caqūēnorīcū Dios niñami. Cū catutuarije petietiya,” na caīpea niña. Bairi, “‘¿Dios, cū ānicuti? Yura mácūmi,’ ī tūgoñarī murē jāā īroaepu,” Diore na caīpee mee niña.

²¹ Bairo īricārō mano merē caroaro majū cū caānierē masīñama. Bairo cū masīmirācūā, “Āniñami Dios ati ūmurecōore caqūēnorīcū,” qūī nūcūbugoetinuucūñama. Diore qūīroagaetiyama. Tunu bairoa tocānacā rūmu camasārē na cū cañnaricanugōmi-atacūārē, “Jāā mena mu űujāñuña,” qūī basapeogaetinuucūñama Diore. Nemojāñurō cañuena ānirī ricaati majū tūgoñarīqūē jetore tūgoñanucūñama. Torenā, caroa macāājē cariape quetire tūgomasiētīñama. ²² “Jāā, camasirā majū jāā āniña,” caīrā nimirācūā, catūgomasiēna majū niñama. ²³ Bairo caāna ānirī Dios tocānacā rūmua caānicōāninucūūrē qūīroaetiyama. Bairo qūīroaetiri yua, yucu, ūtā ūnie mena camasā bauriquere bairo cabaurārē na qūēnonucūñama. Camasā cayasiparā na caānimiatacūārē, na bauriquere bairo cabaurārē na īroanucūñama. Tunu macāñucū macāāna minia, āña, aperā waibutoa bauriquere bairo cabaurā cūārē na qūēnorī na īroanucūñama.

²⁴ Bairo cūrē na caīroaetie wapa Dios cūā na piticōāñami. Na caboro carorije nipetirije na caátigarije na áparo ī, na piticōāñami. Bairo na cū capitiro yua, na puame netōjāñurō roro caboborije ūnierē āmeo átinucūñama. ²⁵ Cariape macāājē quetibujuriquere tūgousaricarō ūnorēā, ricaati roro ītorique majūrē tūgousanucūñama. Tunu Diore qūīroaricarō ūnorēā, ati ūmurecōo macāāna cū caqūēnorīcārā bauriquere bairo cabaurārē na īroanucūñama.

Bairo na caïroamiatacũârê, Dios roque nipetirijere caátacu cû caãnoi tocãnacã rûmua cû marî cabasapeocã ninucûrõ ñũa. Bairoa to baiáto.

²⁶ Bairo cûrê na caïroatie wapa Dios cûã na piticõãñami, na rupau caborore bairo carorije nipetirije na caátigarije caboborijere na áparo î. Bairo na pitiri yua, carõmia, caũmua mena na caãmeo átiparo ñnorêã, ricaati na majû carõmia pũgarãpua roro ãmeo átiepenucũñama. ²⁷ Caũmua cûã na majû roro ãmeo átinucũñama. Roro átaje caboborije ñnie majûrê átinucũñama. Carõmia mena na caãmeo átiparo ñnorêã, na majû caũmua pũgarãpua roro ãmeo átiepenucũñama. Bairo roro ána yua, na majû na rupau rorije riaye to baio joroque átinucũñama.

²⁸ Nipetirije cû caátajere ñnamirãcûã, Diore qũiroagaetiyama. Bairo cû na caïroagaetie wapa, Dios cûã na piticõãñami. “Na caboro roro ricaati na catũgoñarijê mena na tũgoña ãmarõ,” î, na piticõãñami. Bairo cû caáto, na puame nemojãñurõ roro átinucũñama. ²⁹ Nipetiri wãme carorijere caátinetõmajũcõãrã ññama. Bairo caána ãnirî bopaca ñnaricãrõ mano roro átigenucũñama camasãrê. Tunu carõmia mena roro átiepepainucũñama. Tunu bairoa apeye ñnierê cacũgorã nimirãcûã, netõjãñurõ cũgonemoganucũñama. Nipetirije carori wãmerê átinucũñama. Aperã yayere ñnaugaripeanucũñama. ãmeo pajĩãganucũñama. Roro ãmeo tutinucũñama. Camasãrê na ñtoepenucũñama. Aperã cûã roro busupainucũñama. ³⁰ Aperã cûãrê roro na átigarã, na caáperimiatacũârê, roro na busujãnucũñama. Diore cateerã majû ññama. Aperãrê na tũgoña yapapua joroque na átinucũñama. “Jãa roque caãnimajûrã jãa ãniña aperã netõrõ,” ñnucũñama. Na majû na

catũgoñarijê mena roro na caátipeere tũgoñabócari roro átinucũñama. Na pacua cûãrê na baibotionucũñama. ³¹ Cariape tũgogaetimajũcõãñama. “Bairo jãa átigarã,” na caĩrjê cûãrê na caĩrõrê bairo áperinucũñama. Ni jĩcãũ ñcûrê cû maiêtĩñama. Tunu apeyera roro aperã na na caĩrjêrê tũgori, na masiriyobojagaetinucũñama. Aperã cûãrê na bopaca ñnagaetinucũñama. ³² Bairo cabaiãnarê cabero na recõãgumi Dios peeropu. Tiera ati yepapu Dios cû caicũrĩqũêrê masĩmirãcûã, na puame carorijere áticõã ninucũñama. Bairo caána ãnirî aperã narê ñnacõrî roro na caátiere ññarã, “Marî caátorea bairo na cûã roro átiyama,” î useaninucũñama.

Dios juzga conforme a la verdad

2 Bairi noo caána mujãã mena macããna puame, “ãnoa carorã caũuena ññama,” na caĩata, camasã na caátiere caĩnabeserãrê bairo bainucũñama. Mujãã cûã narêã bairo roro caátipairã mujãã ãniña. Bairi mujãã puame aperãrê, “Mujãã yaye wapa mujãã buicutiya,” na mujãã caĩata, mujãã cûã narêã bairo cabuicũna mujãã tuacõãña. ² Atore bairo marî î masiña: “Dios puame roro caánarê, ‘Na yaye wapa popiye na baio joroque na yu átigu,’ cariapea cû caicũricãrõrêã bairo átimajũcõãgumi,” marî î masiña. ³ Mujãã, “ãnoa roro caána ññama,” camasãrê caĩbeserã nimirãcûã, mujãã cûã narêã bairo roro mujãã átinucũña. Bairi, “Jãa caátiere ñnabeseecumi Dios,” mujãã î masiêtĩña. Mujãã cûãrê mujãã caátiere ñnabesemajũcõãgumi Dios. ⁴ Baipua mai, mujããrê caĩñamai ãnirî jicoquei mujããrê ñnabeseetigumi. Roro mujãã caátĩãnierê tũgoña yapapuari mujãã catũgoñawasoarore bori caroaro yerijõrõ cotei átiyami Dios. Mujãã puame roque ricaati tũgoñarî, “Marî

caátianie, ñurō Dios cū caññajoro. Bairi ñe ũnie cawapa cūgoena marī āna,” mujāā ī tūgoñanucūña.

⁵ Catūgomasiēna mujāā āniña. Dios puame caroaro yerijōrō roro mujāā caátie mujāā catūgoñawasoapeere cū cacotemiatacūārē, mujāā puame yapapuari roro mujāā caátie mujāā tūgoña wasoagaetiya. Bairo caāna mujāā caānoi, mujāā yaye wapa paio āninemorō baiya. Bairi cabero Dios cū caññabeseri rūmu caetaro, cū caññārōrē bairo cariapea netōjāñurō popiye mujāā baio joroque mujāā átigumi. ⁶ Ti rūmu caāno Dios puame camasā tocānacāūpurea na caátawāmerī caāno cārōrē ññacōñari na ññabesegumi. ⁷ Camasā jīcāārā caroaro áticōā ninucūñama. Caroaro caroa macāājērē átiāniganucūñama. Dios cū caññajesorije ũnierē átiāninucūñama. Tocānacā rūmua Dios mena āñijānagaetinuñama. Na ũna roquere yeri capetietie majūrē na jogumi Dios. ⁸ Aperā roque na caátore bairo áperinuñama. Na ũna Diore baibotori cū yaye cariape macāājē quetire catūgousagaena roquere tutuaro mena popiye na baio joroque na átigumi. Carorije macāājērē na caborije jūgori tutuaro mena popiye na baio joroque na átigumi. ⁹ Nipetiro roro caátipairā roro popiye tāmūogarāma. Caānijūgoro judío majā cañuena tore bairo tāmūojūgogarāma. Na bero judío majā caāmerā cūā cañuena popiye tāmūogarāma. ¹⁰ Aperā caroa macāājērē caátianinuñurā roquere caroaro na átigumi Dios. Nipetiro camasā na catūgoro, “Caroaro majū mujāā ápu,” na īgumi. Tunu caroa yericutajere na jogumi. Caānijūgoro tore bairo na átigumi judío majā cañurārē. Na bero judío majā caāmerā cañurā cūārē bairoa na átigumi.

¹¹ Bairi judío majā, aperā judío majā caāmerā cūārē na ññaricawoetiya Dios. Jīcārō tūni caroaro cariape na ññanami nipetiro camasārē. ¹² Judío majā caāmerā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē masīētīñama. Bairo tiere masīētīmīrācūā, tocānacāūpua yasicoagarāma, roro na caátie jūgori. Judío majā roque cū caroticūrīqūērē masīñama. Bairo masīmīrācūā, tiere na cabaibotorije wapa yasicoagarāma na cūā. ¹³ “Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē na catūgorije jūgori, ñe ũnie carorije wapa cacūgoena niñama,” na ī, ññāētiñami Dios camasārē. Cū caroticūrīqūērē tūgori bero caroaro caāna roquere, “Ñe ũnie carorije wapa cacūgoena niñama,” na ī, ññanami. ¹⁴ Judío majā caāmerā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē masīētīmīrācūā, na majū caroa macāājērē na caápata, Dios cū carotirore bairo ána átiyama. Bairo na caápata, na yeripū tie carotirore bairo caátimasīrā tuayama. ¹⁵ Bairi caroaro na caátianie mena cariape na caānierē marī masīō joroque átiyama. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē camasīrārē bairo niñama. Bairi cariape na caápericōāta, na majū na yeripū, “Marī buicutiya,” ī masīñama. Tunu bairoa caroa macāājērē na caátiatato bero caāmata roque, “Cabuimāna marī āniña,” ī masīnucūñama. ¹⁶ Atie Dios yaye queti yū caquetibujurore bairo baicoagaro: Dios cū macū Jesure cū caññabeserotiri rūmu caetaro nipetiro roro na catūgoñarījērē, yasioropu na caátaje cūārē ññabesegumi Dios.

Los judíos y la ley de Moisés

¹⁷ Mujāā, judío majā atore bairo mujāā īrīqūē catinuñama: “Jāā judío majā jāā āniña. Bairi Dios puame caroaro jāā átigumi, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē camasīrā jāā caānoi,” mujāā ī tūgoña wēpūnucūña.

Tunu bairoa aperārē na mujāā ĩnucūña: “Jāā, jāā āniña Dios yarā cū cabesericarā majū,” mujāā ĩ wēpūnucūña. ¹⁸ Bairo caīwēpūrā ānirī atore bairo mujāā ĩnemonucūña: “Jāā, Dios cū caborije ũnie jāā caátipeere jāā masījāñuña. Tunu bairoa Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē jāā camasirō jūgori caroa macāājē jetore jāā ĩñabesemasīña,” mujāā ĩnucūña. ¹⁹ Tunu cacaapee ĩñaenarē bairo caānarē cajūgomasiārē bairo, Dios yaye quetire camasiēnarē, “Jāā quetibujū masīña,” mujāā ĩnucūña. Tunu bairoa canaitīārōpu caānarē cajīñaworārē bairo, roro caānarē, “Caroaro na jāā átirotimasīña,” mujāā ĩnucūña. ²⁰ Tunu, “Jāā puame Dios yaye quetire camasiēnarē tie quetire jāā quetibujū masīña. Tunu bairoa catūgoñatutuawēpūēna cūārē caroaro na átiānio joroque jāā átimasīña,” mujāā ĩnucūña. “Jāā, merē jāā cūgoya Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cariape quetibujūrique majūrē. Tie jūgori tore bairo jāā átimasīña,” mujāā ĩ tūgoñanucūmiña. ²¹ Bairo, “Aperārē caquetibujumasirī majā jāā āniña,” caīrā nimirācūā, ĩnopēirā mujāā majū yeri roro mujāā caátie puamerē mujāā quetibujugaetiyati? “Yajaeticōāña,” caīquetibujūrā nimirācūā, ĩnopēirā mujāā cūā mujāā yajapainucūñati? ²² Tunu aperārē, “Apei numo mena roro átiepeeticōāña,” caīquetibujūrā nimirācūā, ĩnopēirā tore bairo mujāā cūā apei numo mena mujāā átiepenucūñati? Tunu camasā na cawericarārē, “Na ĩroaeticōāña,” caīquetibujūrā nimirācūā, ĩnopēirā na caīroari wii macāājērē mujāā yajanucūñati? ²³ Tunu, “Jāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē camasirā majū jāā āniña aperā netōrō,” caīrā nimirācūā, tiere cabaibotiorārē bairo mujāā tuaya, tie quetire tūgousaena.

Tie jūgori aperā puame Diore cū na boyetiepeo joroque ána mujāā átiya. ²⁴ Tore a bairo cariape ĩ quetibujūyupa Dios ya tutipū cūārē: “Mujāā, judío majā Dios cū caroticūrīqūērē mujāā cabaibotioĩñorījē jūgori, aperā judío majā caāmerā puame Diore roro cū na busupaio joroque mujāā átiya,” ĩ quetibujūyupa.

²⁵ Bairopua, judío majā na caānierē áti ĩñorā rupau macāājērē yisetarique ĩñujāñuña, ni ũcū Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē catūgousau cū caāmata. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē catūgousaecu cū caāmata roque, cū rupau macāātōrē cayisetarotiricu nimicūā, cayisetaa mácūrēā bairo tuacōāñami cū catūgousaetie jūgori. ²⁶ Baipua, apei cū rupau macāātōrē cayisetaa mácū nimicūā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē bairo caroaro cū caátie jūgori, cū rupau macāātōrē cayisetarotiricure bairo tuayami Dios cū cañajoro. ²⁷ Bairo judío yau caāmei cū rupaupu cayisetarotiecu nimicūā, Dios cū carotirore bairo caácu puame qūñabesegumi apei cū rupaupure cayisetarotiricu nimicūā, tunu bairoa Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cūgomicūā, tiere catūgousaecu puamerē.

²⁸ Judío majārē bairo āñajē cutaje puame bui macāājē átiāñajē mee niña. Marī rupau macāājē yisetarotirique cūā bui marī rupau macāājē átajē jeto mee niña. ²⁹ Cariape judío majārē bairo majū āñajē cutaje puame marī yeri marī pupaupu āñajē cutaje niña. Tunu bairoa marī rupau yisetarotirique mena átiāñajē cutaje cūā rotirique woaturique mee niña. Marī yeripu macāājē Espiritu Santo jūgori marī catūgoñawasoarique niña cariape judío majā majū āñajē cutaje. Tore bairo cū yeripu catūgoñawasoaricu roquere, “Ñe ũnie carorije wapa cacūgoecu niñami,” qūĩ ĩñāñami Dios,

aperā camasā tore bairo cū na caī īnaetimiatacūārē.

3 Mūjāā puame bairo yu caī-quetibujurijere tūgorā, “¿Toroque judío majārē bairo marī caānajē cutie to wapa manicuti?” mūjāā īrā. “¿Marī rupau macāājē yisetarotirique cūa to wapa manicuti?” mūjāā īrā. ²Yu puame, “Judío majā marī caānajē cutie wapacutimajūcōāna,” nīna capee marī cabairique jūgori. Bairi caānijūgoro marī judío majārē cū yaye quetire marī cūjūgoyupi Dios.

³Aperā jīcāārā judío majā Diore na catūgousaetimiatacūārē, cū caījūgoyeticūrīqūē cariape nicōāna. Bairi cū caīquetibujūcūrīcārōrēā bairo átīcōāmasīñami Dios. ⁴Nipetirije cū caátigariquere cariapea átīcōāgūmi cū caīrīcārōrēā bairo. Nipetiro camasā caītopairā na caānimiatacūārē, cū puame cariapea cū caīrīcārōrē bairo átīmasīñami. Dios ya tutipū cūā atore bairo quetibujaya:

“Mua, Dios, tocānacā rūmu caroaro cariape caquetibujū mu āniña.

Bairi ni jīcāū ūcū camasocū caānorē bairo murē cabusujāū mácūmi,” ī quetibujaya.

⁵Mai, ¿dope bairo nīcuti? ¿Aperā camasā na caītūgoñarōrē bairo nīcuti? Atore bairo ībujiorāma: “Rorije marī caāti īnoata, Dios caroaro cariape cū caānajē cutiere nipetiro camasā na masīō joroque āna marī ātiya. Bairi carorije marī caátie nūjāñuña. Tore bairo, ‘Caroa macāājē niña,’ marī caīmiatacūārē, ¿nopēī roro marī caátie wapa marī qūñabesecuti Dios?” ī tūgoñabujiorāma jīcāārā camasā. ⁶¡Bairo mee niña! Bairo na caītūgoñarījē caānorē bairo caāmata, ni ūcū jīcāūrē qūñabese masīētībujioūmi Dios.

⁷Apeyera, aperā atore bairo īnemorāma: “Marī caītorije mena Dios cariape cū caīrījērē marī āti

īñogarā. Bairi camasā cūrē, ‘Cañuū majū cariape cū caīrīcārōrēā bairo caácū niñami,’ ībujiorāma. Bairo na caīmiatacūārē, ¿dopēī Dios puame marīrē, ‘Mūjāā caījūgoricarore bairo mūjāā ātiyaparoetiya,’ marī qūīcuti? Bairo cū caīata, cariape īētīñami Dios,” ībujiorāma camasā. Tame, bairopna bairo na caīrījē wapa maniña. ⁸Bairo īrā yua, atore bairo īmecūnucūrāma: “¿Nopēīrā carorije macāājērē marī āpericuti? Caroa macāājē puame to ātio joroque īrā, carorije macāājē marī caáto nūña,” īmecūnucūrāma. Na puame, “Pablo cūā torea bairo buenucūñami,” nī busupaiyama. Camasā yure na catūgousaro boetiri, tore bairo nī busupainucūñama. Bairo na caībusupairije wapa Dios puame roro popiye na baio joroque na ātigūmi.

Todos somos culpables

⁹¿Tame, dope to baimiñati? Marī, judío majā, ¿aperā netōjāñurō caroarā cañurā majū marī āniñati? ¡Marī baietiya tame yura! Bairi marī, judío majā, aperā judío majā caāmerā nipetiro camasā rorije caāna jeto marī āniña. Torea bairo yu cūā yu quetibujūnucūña. ¹⁰Tirūmupū cūārē atore bairo ī woatuyupa Dios ya tutipū: “¡Ni jīcāū ūcū camasocū cañuū caroaro cariape caácū mácūmi!

¹¹Ni jīcāū ūcū caroaro catūgomasī mácūmi.

Ni jīcāū ūcū Diore bori cūrē camacāū mácūmi.

¹²Nipetiro camasā Dios yaye caroa quetire jānarī ricaati quetibujurique puamerē tūgousarā ātiyama.

Caroa wāme ūnierē besemasīētīrī tūgoñamawijicoayama.

Bairi, ¡ni jīcāū ūcū camasocū cañuū cariape caácū mácūmi!

¹³Na busurica, masa ope cayaamani opere bairo niña.

Ti ope cañinirijē cañniwitiorea bairo roro na cabusurije witinucūña. Itopaijāñuñama.

Tunu bairoa āña nima capūnirōrē bairo, pūnirō na risero mena busunucūñama.

¹⁴Roro na cañirijē jūgori aperārē na tūgoña yapapua joroque átinucūñama.

¹⁵Yoaro mee asiari noa ũna na caboenarē jicoquei na pajiārenucūñama.

¹⁶Noo na caátópū aperārē roro na tūgoña royetuao joroque na átinucūñama.

Tūgoñarīqūē paio joroque na átinucūñama.

¹⁷Jicā majārē bairo yerijōrō ānimasiētīñama.

¹⁸Petoaca ũno Diore cū masīgaetimajūcōāñama.

Na cū caññabesepee cūārē di rūmu ũno tūgoñagaetiyama,”

ī quetibujuyupa Dios ya tutipū.

¹⁹⁻²⁰Atore bairo marī masīña: Dios puame Moisés ānacū jūgori cū caroticūrīqūērē marī judío majārē marī cūñupī. Tere cū cacūmiatacūārē, tere marī caátipeyomasīētīē jūgori marī buicutiya. Bairi nipetiro judío majā, judío majā caāmerā cūā, “Cabuicuna marī āniña. Dios popiye cū caátiparā marī āniña,” marī caīmasīparore bairo ī, marī cūñupī Dios Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē. Bairi nī jicā ũcūrē Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caátipeyogamirīcūrē, “Tie mu catūgousarije jūgori mu yu netōōgu,” di rūmu ũno iētīgumi Dios.

La salvación es por medio de la fe

²¹⁻²²Āmerē yua, Dios puame ñe ũnie cawapa mánarē bairo marī ānio joroque cū caátaje quetire marī iñoñami. Mai, tie queti puame cawāma queti mee niña. Tirūmupua Moisés ānacūrē, bairi profeta majā cūārē na quetibuju jūgoyet-

icūñupī. Bairo na cawoatucūrīcā tutiripure cabuerā ānirī atore bairo marī masīña: Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē marī catūgousaro jūgori mee, Jesucristo mena marī catūgoñatutuarije jūgori roque ñe ũnie cawapa mánarē bairo marī tuao joroque marī átiyami Dios. Nipetiro camasārē jicārō tūni torea bairo na netōōgumi cū mena na catūgoñatutuarije jūgori. ²³Bairi marīā camasā nipe-tiro roro caāna jeto marī āniña. Nī jicā ũcū Dios cū caborore bairo caátiemue-tapeti mácūmi. ²⁴Bairo caāna marī caān-imiatacūārē, Dios puame camasārē ca-mai ānirī cū macū Jesucristo cū cariarique jūgori, ñe ũnie cawapa mánarē bairo marī tuao joroque marī ásupi. Nī jicāūrē wapa jēnirīcārō mano tore bairo marī átibojayupi. ²⁵“Yu macū yucupāipū cū cariarije jūgori camasā na carorije wapare na yu masiriyobojagu,” ī tūgoñañupī Dios. Bairi marī puame tiere masīrī, Jesucristo mena marī catūgoñatutuata, caroaro marī ēmuetamasīgarā yua marī cū canetōōrīqūērē. Bairo átiri marī masīōñami, Dios cañuu cariape caácu cū caānajē cutiere. Bairi tunu tirūmupū macāāna roro na caátiere iñamicūā, cariapea yerijōrō catūgoñau ānirī, roro popiye na baio joroque na ápeyupi. ²⁶Torea bairo āme cūārē cañuu cariape cū caānajē cutiere marī masīōcōā niñami. Tore bairo cū caānajē cutiere marī iñonemocōā ninucūñami, Jesucristore catūgousarārē ñe ũnie cawapa mánarē bairo na ānio joroque cū caáticōāninucūrījē jūgori.

²⁷Bairi marī puame marī majū caroaro marī caátīānie jūgori, “Dios cū caññajoro cañurā marī āniña,” marī caībotiomasīpee maniña. Moisés ānacū cū caátiroticūrīqūē marī caátie jūgori mee caroarā marī āniña. Jesucristo mena marī catūgoñatutuarije jūgori roque Dios puame, “Cañurā mujāā āniña,” marī ī masīñami. ²⁸Bairi yua, atore bairo

marĩ i yaparoetaya: “Ni jĩcãũ ùcũ Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ cũ caátipeyogamirĩjẽ jũgori mee, Jesucristo mena cũ catũgoñatutuarije jũgori mena roque, ñe ùnie cawapa mácũrẽ bairo qũĩñagumi Dios,” marĩ i masĩña.

²⁹ Bairi Dios puame, ¿judío majã quetiupau jeto cũ ãniñati? ¿Aperã judío majã caãmerã nipetiro ati umurecõo macãana quetiupau mee mujããrã cũ ãnicutĩ? ¿Yũra, ati umurecõo macãana cũãrẽ nipetiro quetiupau majũ niñami!

³⁰ Jĩcãũã niñami camasã quetiupau. Apei maniñami. Cũ, jĩcãũã niñami, ñe ùnie carorije wapa mánarẽ bairo marĩ ãnio joroque caátimasĩ, Jesucristo mena marĩ catũgoñatutuario jũgori. Tore bairo átinucũñami Dios na rupaurẽ cayisetarotiricarã judío majã, o cayisetarotiena judío majã caãmerã cũã na caãnierẽ ñapeoricaro mano jĩcãrõ tũnia. ³¹ Bairi yua, ¿Jesucristo mena marĩ catũgoñatutuarije jũgori, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ, wapa manorẽ bairo to tuao joroque marĩ áticutĩ? ¿Baietia bairopua! Jesucristo mena marĩ catũgoñatutuario jũgori tie Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ caroaro cariape tiere marĩ átinemomasĩõ joroque marĩ átiya.

El ejemplo de Abraham

4 ãmerẽ mujããrẽ yu quetibujupa Abraham ãnacũ cũ cabairiquere: Mujãã camasĩrõrẽã bairo cũ puame marĩ judío majã yau caãnijũgoricu ãñupĩ. ² Cariapea Abraham ãnacũ caroaro cũ caátĩanie jũgori Dios puame, “Ñe ùnie cawapa mácũrẽ bairo murẽ ñiñaña,” cũ caĩrĩqũẽ caãmata, Abraham ãnacũ puame, “Yu majũ caroaro yu caátĩanie jũgori yu netõwũ,” i botiomasĩbujoricumi. Baipua, Dios cũ caĩñajoro tore bairo i botiomasĩẽtĩmicũã, tore bairo i botiobujoricumi aperã

camasãrẽ. ³ Atore bairo puame i quetibujuyupa Dios ya tutipũ Abraham cũ cabairiquere: “Abraham ãnacũ puame Dios cũ caĩrĩjẽrẽ caãnorẽ bairo cariape tũgoyupi. Bairo cũ cabairijere ñĩarĩ bero, Dios puame, ‘Ñe ùnie cawapa mácũrẽ bairo cũ ñiñaña,’ ññupĩ,” i quetibujuyupa.

⁴ Icõnarĩ mujããrẽ yu quetibujupa mai: Jĩcãũ ùcũ apeye ùnierẽ cũ capaãta, bairoa wapa mano apeye ùnierẽ cũ jorã mee átinucũñama. Cũ capaarije wapa majũ cũ wapatirã átiyama.

⁵ Baipua, Dios puame paari majãrẽ na cawapatirore bairo mee átinucũñami camasãrẽ. Caroaro na caátie jũgori mee, cũ mena na catũgoñatutuarije jũgori, ñe ùnie cawapa cũgoenarẽ bairo na ññanucũñami. Tore bairo na netõõnucũñami Dios, camasã na majũ na caátie mena na canetõmasĩẽtĩmiatacũãrẽ.

⁶ Tirũmũpu macããcũ David cũã yu caĩrõrẽã bairo ññupĩ: “Dios camasã na caátie ñĩarĩ mee, cũ mena na catũgoñatutuarije ñĩarĩ, ‘Cañurã ñe ùnie carorije cawapa cũgoena niñama,’ na ññucũñami Dios. Tore bairo cũ caĩrã puame butioro useaninucũñama,” ññupĩ David ãnacũ cũã. ⁷ Atore bairo i woatuyupi Dios ya tutipũ:

“Noa ùna roro na caátie Dios cũ camasĩriyobojaricarã useanirĩ ñiñama.

⁸ Tunu bairo, ñni ùcũrẽ, ‘Mu carorije wapa yu jẽnietigu,’ cũ caĩ puame cũã useanirĩ ñiñami!” i woatuyupi.

⁹ David ãnacũ cũ cawoatucũrĩqũẽ puame, ¿marĩ judío majã jetore marĩ cũ caĩquetibuju jũgoyeticũrĩqũẽ to ãniñati? ¿Aperã judío majã caãmerã cũãrẽ na cũ caĩquetibuju jũgoyeticũrĩqũẽ mee mujããrã to ãniñati? Yũra, nipetiropua catũgoñatutuarã, David cũ caĩquetibujucũrĩqũẽrẽã bairo useanigarãma. Merẽ torea bairo mujããrẽ jãã quetibujupa. Dios puame

Abraham, cū mena cū catūgoñatutuario ñarĩ, “Cañuu, ñe ũnie cawapa cūgoecure bairo murē ñiñaña,” qũĩñupĩ.¹⁰ ¿Diwatoapu Dios, “Cañuu ñiñami,” cū qũĩñuparĩ Abrahārē? ¿Cū rupau macāātōrē cayisetaricu cū caāno, o cayisetamácū cū caānopua, tore bairo cū qũĩñuparĩ? Bairo cū caátirotiparo jūgoyepua tore bairo qũĩñupĩ Dios.¹¹ Bairi Abraham, Dios cū cū caĩrjērē caānorē bairo cariape cū catūgoro beropu, cū rupaure cū yiseyupa. Tore bairo átirotiyupi Abraham, Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori cūrē ñe ũnie cawapa cūgoecure bairo cū cū cacūrjērē cū camasīparore bairo ĩ. Tore bairo cabairicu ānirĩ Abraham ānacū puame nipetiro na rupau cayiserotiena nimirācūā, Dios mena catūgoñatutuarā cūārē na ñicū caānijūgoricu āñupĩ. Bairi Dios cūā torea bairo cariape cañurā ñe ũnie cawapa mánarē bairo na ñiñami na rupau cayiserotiena cūārē.¹² Tunu bairoa marĩ judío majā marĩ rupaure cayisetarotiricarā, Abraham ānacū cū rupaure cayisetamácūpua Dios mena cū catūgoñatutuaājūgoricarore bairo Dios mena catūgoñatutuarā majū ñicū cūā ācū baiyami.

La promesa se cumple por medio de la fe

¹³Mai, Dios puame atore bairo qũĩñupĩ Abrahārē: “Mu, bairi mu pārāmerā cūārē atĩ yepare mujāā yu jogu mujāā caānipa yepa,” qũĩ jūgoyupi, Abraham puame caānorē bairo cariape Dios mena cū catūgoñatutuario jūgori. Cū caroticūrĩqũērē caroaro cū caátie jūgori mee, cū mena cū catūgoñatutuarije jūgori roque tore bairo qũĩñupĩ Dios. Bairi, “Ñe ũnie cawapa cūgoecure bairo caācū mu āniña,” qũĩñupĩ Dios yua.¹⁴ Dios puame, “Mujāārē yu juátinemoḡu,” cū caĩcūrĩqũērē, Moisés ānacū cū

caroticūrĩqũērē caána jetore cū cacūrĩqũē caāmata, Dios mena marĩ catūgoñatutuarije puame wapa manibujoro. Tunu bairoa Abrahārē, “Caroare mu yu jogu,” cū caĩrĩqũē cūā wapa mani yaparo etabujioricarō.¹⁵ Bairi nipetiro camasā Moisés ānacū cū caroticūrĩqũērē caátipeyogamirā puame popiye na baio joroque Dios cū caátiparā ñiñama. Bairopua, tie roticūrĩqũē camanicōāta, tiere cababotiorā cūā manibujorāma.

¹⁶Bairi Abraham jūgori nipetiro cū pārāmerā caāniparārē Dios cū caĩcūrĩqũē caroaro caānicōānipeere ĩrā, Dios mena camasā na catūgoñatutuaocōāno boyā. Bairo ĩḡu ñiña: Moisés ānacū cū caroticūrĩqũērē caátipeyogamirā jeto meerē, nipetiro Abrahārē bairo Dios mena catūgoñatutuarārē caroare na jogumi Dios, na cū caĩcūrĩcārōrēā bairo. Bairo bairi Abraham ānacū puame yua, marĩ nipetiro Dios mena catūgoñatutuarā ñicū caānacū majū nijūgoyupi.¹⁷ Dios ya tutipu cūārē atore bairo ĩ quetibujū woatuyupa: “Āmerē, murē nipetiro camasā poari ñicūrē bairo caācū majū mu ānio joroque mu yu átiya,” ĩ quetibujuyupa. Tiere caĩ puame ñiñami marĩ Quetiupau Dios, Abraham ānacū caroaro cariape cū catūḡousaricu. Cūā ñiñami Dios cariaccoatana na caānimiatacūārē na yerĩ catio joroque caācu. Tunu bairo apeye camānajē to caānimiatacūārē, nipetirije caānierē caátijēñorĩcū ñiñami.

¹⁸Mai, Abraham puame cabucu ānirĩ cū capūnaacuti yutea to capeticōāmiatacūārē, Dios cūrē cū caĩrĩqũērē tūgoñatutua jānaesupi. Dios Abrahārē, “Mu pārāmerā caāniparā, capāārā nigarāma,” cū cū caĩrĩqũērē caānorē bairo cariape tiere cū catūgoñatutuarique jūgori nipetiro camasā poari ñicūrē bairo

caācū majū ānijūgoyupi. ¹⁹ Cabucu cien cūmarī majū merē cacūgou nimicūā, Abraham puame di rūmu ūno Dios mena tūgoñatutua jānaesupi. Pugarāpua cū nūmo mena cabutoa ānirī na cayasipee cūārē masīñupī Abraham. Bairi pugarāpua cabutoa ānirī na capūnaa cutipee cūā mañupā. ²⁰ Dios cūrē cū caicūrīqūrē pūgani cārō, “Tore bairo āpeimi Dios,” ī tūgoñaesupi. Bairo ī tūgoñaētīrī yua, nemojāñurō roque Dios cūrē cū caicūrīqūrē mena tūgoñatutuanemoñupī. Diore cū basapeoyupi Abraham. ²¹ “Dios yure cū caīrcārōrēā bairo ātimasīpeyocōñāmi,” caroaro ñe ūnie rusaeto ī tūgoñatutuacōñupī. ²² Tore bairo cū catūgoñatutuario īñarī, Dios puame Abrahārē, “Cañuu ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo cū ñiñaña,” īñupī.

²³ Atie Dios, “Cañuu, ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo mu ñiñaña,” cū mena cū catūgoñatutuario jūgori cū caicūrīqūrē Abraham ānacū jetore ī quetibuju cūesupa Dios ya tutipure. ²⁴ Marī cūārē cū caīpeere tore bairo ī quetibuju woatucūñupā. Bairi marī cūārē, “Cañurā, ñe ūnie cawapa cūgoenarē bairo mujāārē ñiñaña,” marī ī masīñami Dios, cū macū marī Quetiupau Jesucristo cariacoatacu cū caānimiatacūārē cū cacatoricu mena marī catūgoñatutuario jūgori. ²⁵ Cūā, marī carorije wapa jūgori yucupāipū riayupi. Bairo cariacoatacu nimicūā, tunu catiyupi, marī carorije wapa jūgori roro popiye marī cabaibujiopeere netōōgu.

Libres de culpa

5 Bairi marī puame marī carorije wapore cū canetōbojaricarā ānirī yua, jīcārōrē bairo Dios mena yerijōrō marī āniña. Tore bairo marī tuaya yua, marī Quetiupau Jesucristo yucupāipū cū cari-

arique jūgori. ² Jesucristo mena marī catūgoñatutuario jūgori Dios puame cū mena nocārō caroaro majū marī caānajē cutiānipeere marī cūñupī. Bairi tore bairo caroaro cariape marī ānicōā ninucūgarā. Bairi Dios cū caānajē cutie macāājērē marī cūā jīcā wāme ūno cacūgoparā ānirī marī useanicōā ñiña. ³ Apeyera tunu popiye baimirācūā, marī useaniña. Bairo popiye marī cabairo jūgori nemojāñurō Dios mena marī tūgoñatutuagarā. ⁴ Bairo marī catūgoñatutuario, Dios puame, “Mujāā āpu,” marī igumi. Tiere masīrī yua, marīrē caroaro cū caātiipeere tūgoñarī, paio marī useanicōā nigarā. ⁵ Bairo caroaro marīrē cū caātiipeere marī catūgoña useaninucūrījē puame marī usearitio joroque marī āperiya. Bairi merē Dios puame marī yeripū marīrē cū camaicōāninucūrījērē ñe ūnie rusaeto marī masīō joroque ātiyami, cū yeri Espīritu Santo marī cū cajoricu jūgori.

⁶ Mai, marī puame roro marī caātie jūgori marī majūā tie wapare marī netōmasiēpū. Bairo marī canetōmasiēto īñarī, Dios cū cañabesejūgoyeticūrīcā rūmu caetaro, Jesucristo puame roque marī carorije wapare netōōgu riayupi. ⁷ Ni jīcāū ūcū marī mena macāācū, apei cū yaure qūñamairī, “Murē na capa-jīāparo ūnorēā, yure na pajīāto,” caīmasī mácūmi. Baipua, cū yau cañuu majū cū caāmata, tore bairo ī masībujioūmi. ⁸ Dios puame roque nocārō majū marī cū cañamairījērē marī masīōñupī, Jesucristo marī cū canetōōrīqūrē jūgori. Marīā, roro caātipairā marī caānimiatacūārē, cū puame yucupāipū riacoásupī, marī carorije wapare netōōgu.

⁹ Bairi marī puame marī carorije wapore cū canetōbojaricarā ānirī āme roquere yua atore bairo nemojāñurō marī ī masīña: “Dios camasārē cū cañabeseri rūmu caāno popiye cū caāti-

parā mee marī āniña,” marī ī masiña, Jesucristo marī netōōgu yucupāipū cū cariarique jūgori. ¹⁰ Cajūgoyepure mai, Diore caboena ānirī cū wapanarē bairo marī āmu. Bairo caāna marī caānimitacūārē, marī mairī cū mena jīcārōrē bairo marī ānio joroque marī ásupi, cū macū cū cariarique jūgori. Bairo cū caátana ānirī āme roquere nemojāñurō atore bairo marī ī masīnemoña: “Jesucristo cariacotacu nimicūā tunu cū cacatirique jūgori, cū canetōōparā majū marī āniña,” marī ī masiña yua. ¹¹ Atie cūārē marī ī masiña: Dios mena marī useaniña, marī Quetiupau Jesucristo jūgori. Dios pūame cū macūrē yucupāipū cū cariarotirique jūgori jīcārōrē bairo cū mena yeri jōrō marī ānio joroque ásupi.

Adán y Cristo

¹² Jīcāū caūmu ati yepa caānijūgoricu Adán cawāmecucu jūgori carorije átaje nijūgoyupa ati yepapure. Bairo carorije átaje caānijūgoro bero yua camasā yasijūgoyupa. Bairo nipetiro camasā carorije caāna ānirī cayasiparā marī āniña. ¹³ Mai, camasā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē na cacūgoparo jūgoyepua merē carorije macāājērē áticōājūgoyupa ati yepapure. Bairo camasā roro na caátīānimitacūārē, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē na cacūgoeto jūgori, cū cacūrīqūērē cabaibotiorārē bairo na īnaesupī Dios. ¹⁴ Bairo cabaimiatacūārē, Adán ānacū cū caānijūgori rūmupui nijūgoatō Moisés ānacū cū caāni yuteapu nituetayupa roro caāna na cayasirije. Bairāpua, Dios Adārē, “Ti yucu rīcare ūgaeticōāña,” cū caīcūrīqūērē bairo caānierē na cabaibotiorije jūgori mee yasiyupa camasā. Adán ānacū carorijere caátijūgoricu majū āñupī. Jesús pūame roque caroa macāājērē ati yepapu cajeatījūgoricu majū āñupī.

¹⁵ Bairopua, Adán roro cū caátaje mena quetibūju cōñamasīā mano caroa Dios camasārē cū caátibojarique menarē. Bairo cabaimiatacūārē, jīcāū caūmu roro cū caátijūgorique jūgori camasā capāārā yasiyupa. Apei jīcāū caūmu Jesucristo jūgori wapa jēnirīcārō mano Dios camasārē cū caátibojarique paio netōrō cañurījē nijūgoyupa. Nocārō camasā capāārārē caroaro cū caátipee nijūgoyupa. ¹⁶ Bairo cabaimiatacūārē, jīcāū caūmu roro cū caátaje mena quetibūju cōñamasīā mano caroa Dios camasārē cū caátibojarique menarē. Bairo cabaimiatacūārē, Adán jīcāū caūmu caānijūgoricu jīcā wāmea Diore roro cū cabaibotiorique jūgori nipetiro camasā carorije cawapa cūgorā jeto tuayama. Bairo na catuamiatacūārē, camasārē na īnamairī ñe ūnie cawapa cūgoenarē bairo na īñañami Dios nipetiro cū mena catūgoñatutuari majārē, capee wāme majū cūrē cabaibotioricarā na caānimitacūārē. ¹⁷ Mai, jīcāū caūmu roro cū caáticūjūgorique jūgori nipetiro camasā mena ānicōāñupā baiyasirique. Bairo caāna ānirī nemojāñurō atore bairo marī ī masiña: “Dios nipetiro camasārē nocārō paio na īnamairī wapa jēnirīcārō mano, ‘Caroarā ñe ūnie cabuicupērārē bairo mujāā ñiñaña,’ cū caīrīcārā pūame ūmurecōopu caroaro majū ānicōā ninucūgarāma Jesucristo jīcāū jūgori,” marī ī masiña.

¹⁸ Bairo Adán roro cū caátaje jūgori nipetiro camasā cabuicunārē bairo na tuao joroque ásupi. Jesucristo pūame roque caroaro cariape ácu, cū cariarique mena nipetiro cabuimánarē bairo tuamasīcōā ninucūñama. ¹⁹ Bairo īgu ñiña: Jīcāū caūmu Diore cū cabaibotiorique jūgori capāārā camasārē rorije caánarē bairo na īñañami Dios. Apei pūame roque Diore cū catūgousarique

jūgori capāārā camasārē caroarā ñe ũnie cawapa mánarē bairo na ññañami Dios.

²⁰ Apeyera tunu Moisés ānacū mena cūñupī Dios cū caroticūrīqūērē, nipe-tiro camasā tocānacā wāme roro na caátiere na camasīparore bairo ī. Bairo tie cū cacūrīqūērē masīmīrācūā, nemo-jāñurō carorije macāājērē átinemoñupā. Bairo camasā na cabaimiatacūārē, Dios puame nemojāñurō na ññainemocōā jūgoyecusupī. ²¹ Roro marī caátie wapa jūgori marīa nipetiro camasā cabaiyasi-parā jeto marī āñña. Bairo cabaiyasi-parā marī caānimiatācūārē, Dios puame caroaro marī cū caátie jūgori caroarā ñe ũnie cawapa cūgoenarē bairo marī ānio joroque ásupi. Bairo átiri yua, yeri pūna capetietie cūārē marī joyupi marī Quetiupau Jesucristo jūgori.

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

6 Bairi yua, yu caīatajere tūgori bero, ¿dope marī caáto to ñnucūti? “Dios puame nemojāñurō marī qūññamaiáto,” írā, ¿nemojāñurō carorije macāājērē marī átinemocōācuti? ² Tore bairo marī áperigarā. Merē marīā, roro átiāñajērē cajānamajūcōārīcārā marī āñña. Bairo caāna āñirī, ¿dope bairo tunu carorije macāājērē marī átiāñinemobujiocuti? ³ ¿Atore bairo mujāā masīētīñati? Mujāā masīrā. Mujāā puame Jesucristo yarā āñigarā na mujāā cabautiza rotīrica rūmu caāno atore bairo mujāā tuayupa: Jesucristo yucupāīpu cariaricure bairo caāna mujāā tuayupa, Dios cū caññajoro. ⁴ Bairi mujāārē na cabautizari rūmu Jesucristo mena cayaecoricarārē bairo baimīrācūā, tunu cū mena Dios cū caciatoricarārē bairo mujāā baiyupa. Bairo cū mena cacatiricarārē bairo caāna āñirī caroarā cawāma yericūna mujāā tuayupa yua. Tore bairo marī ásupi cū macūrē Dios nocārō caroaro cū caátimasiñijē jūgori.

⁵ Jesucristo mena marī caāñicōāmata, cariapea cariaricupu nimicūā, tunu cū cacatiricarorea bairo marī cūā cacatinemoparā marī āñigarā. ⁶ Bairi, bairo marī masīña: Marīā, cajūgoyepure roro marī caátīānimīrīqūērē Jesucristo cū cariarique jūgori yucupāīpu papuaturericarore bairo baiyupa Dios cū caññajoro. Dios puame ati rupau mena roro camasā na caátīāñigarije to yasio joroque ī, bairo ásupi Jesús. Bairi āmerē roro átiāñajērē caēñotamasīēnarē bairo marī baietiya. ⁷ Ni jīcāū ũcū baiyasiri bero, cū rupau roro caátigamīrīqūērē átinemoētīñami.

⁸ Bairi, bairo marī ī tūgoñacōā ñña: Jesucristo mena cariaricarārē bairo caāna āñirī, cū caátore bairo marī átigarā. Cariaricu nimicūā catitunurī ũmurecōopu cū caátátore bairo marī cūā riamīrācūā tunu catitunurī ũmurecōopu marī ágarā. ⁹ Tunu atore bairo marī masīnemoña: Jesucristo riarī bero catitunurī ũmurecōopu ācū pugani cārō tunu rianemoetigūmi. Di rūmu ũno riarique cū ēmuetæto. ¹⁰ Jīcāñia rīajāñañupī, marī carorije wapare netōōgu. Ámerē yua, catiri bero Dios mena caroaro āñicōā ninucūñami. ¹¹ Bairi āmerē yua, mujāā puame tirūmupu roro mujāā caátīāñajērē cacūmajūcōārīcārārē bairo tūgoñaña. Cariaccoatana ānana carorijere na caátimasīētōrēā bairo mujāā cūā tiere tūgousanemoeticōāña. Jesucristo mena caāna āñirī, mujāā caátīāñipeere Dios cū caborore bairo jeto átiāñicōāña.

¹² Bairo bairi yua, mujāā puame ati rupau butioro roro mujāā caátiganucūrījērē mujāā majūrē átiñiātīrotieticōāña. Roro marī rupau caátiganucūrījērē tūgoñāenarē bairo tiere tūgoñānetōcōāña. ¹³ Marī caññarījē, marī cabusurije nipetirije marī rupau macāājē mena roro marī áperigarā. Bairo roro átajere

átato ūnorēā, Dios cū caborore bairo caroa macāājē puamerē marī átiānigarā. Riacoati tunu cacatiricarārē bairo caroa macāājērē marī áticōā ninucūgarā. ¹⁴ Bairi yua, āmerē roro átiānajē mujāā catūgoñarījē mujāā netōnucāētigarō. Āmerē yua, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecocōāna mee mujāā āniña. Dios puame roque mujāārē mairī, caroaro mujāā rotiyami mujāā yeripū. Bairo cū mena mujāā caānoi, carorije átaje mujāārē ēmuetaetiya.

Un ejemplo tomado de la esclavitud

¹⁵ Bairi yua, yu caīatajere tūgori bero, ¿dope marī caāto to ñucuti? ¿Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecocōāna mee, Dios yayere caīroarā ānirī carorije macāājērē marī átinemocōānicuti? Tore bairo marī áperigarā. ¹⁶ Caroaro mujāā masīña merē atiere: Mujāā puame apei cū carotirore bairo mujāā caáticōāmata, cūrē capaabojacoteri majā majū jāārā mujāā baiya. Cūā, mujāā quetiupaure bairo tuau baiyami. Torea bairo carori wāmerē mujāā caáticōāmata, tie carorijere caátirotecocotenucūrā majū mujāā tuaya. Dios cū carotirore bairo marī caáticōāmata roque, cūrē capaacoterārē bairo marī ānigarā. Bairo cū carotirore bairo āna carorijere átato mano marī ānigarā. ¹⁷⁻¹⁸ Mai, mujāā puame cajūgoyepure carorijere áticōā ninucūrā tiere caēñotamasīēna majūrē bairo mujāā baiyupa. Cabaimirīcārā āmerē yua aperā Jesucristo yaye quetire mujāā na caquetibujuro tūgori, mujāā yeripū tiere mujāā tūgousajūgoyupa. Bairi Jesucristo jūgori roro átajere caēñotamasīrā ānirī caroa macāājē majūrē mujāā átiānicōā jūgoyupa. Bairo mujāā caānajē cutiere tūgoñarī, yu puame Diore, “Mu ñujāñuña,” cū ñinucūña. ¹⁹ (Bairāpu

mai, catūgoñatutuawēpūēna mujāā caānoi, camasā na cabairijere icōñarī mujāā yu quetibujuya.) Mujāā puame cajūgoyepure mujāā cañarījē, mujāā cabusurije nipetirije mujāā rupau macāājē mena roro átiānajērē mujāā átiāñupā. Bairo roro átajere átato ūnorēā, āme roque Dios cū caborore bairo caroa macāājē puamerē átiāña. “Cū mena caānimajūcōārā ānirī nemojāñurō cū caborore bairo marī átigarā,” i tūgoñarī caroaro áticōā ninucūña.

²⁰ Mai mujāā, cajūgoyepure roro caáticōāna ānirī tie carorijere caáticotenucūrā majū mujāā āñupā. Bairo caāna ānirī ñe ūnie caroa macāājērē mujāā átiga tūgoñamasīēsupa. ²¹ ¿Cajūgoyepure roro mujāā caátīānajē mena ñe ūnie caroare mujāā bócari? Mujāā bócaesupa. Tiere tūgoñamasīrī yua, āmerē mujāā bobotūgoñaña. Roro mujāā caátaje wapa peero yasiricaropu roro mujāā baibujioyupa. ²² Bairo baibujiomirācūā, āmerē yua roro mujāā caátiganucūrījērē ēñotamasīrī, Dios cū caátirotirore bairo caroa macāājē puamerē mujāā átijūgoyupa. Tie roque wapacutiya mujāārē. Bairi nemojāñurō cū caborore bairo mujāā caápata, cū caátīānirotirijere caāna majū mujāā tuaya. Bairo mujāā caáticōāninucūata yua, yeri capetieti pūnarē mujāā jogumi Dios. ²³ Bairi roro camasā caátipairā na yaye wapa peeropu caápārā niñama. Dios marīrē cū cajorije puame roque yeri capetietie niña. Jesucristo marī quetiupau jūgori wapa jēnirīcārō mano tiere marī joyami.

Un ejemplo tomado del matrimonio

7 Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē mujāā masīña. Tie puame ati yepapu mai marī cacatiāno, marīrē tutuaro rotirore bairo marī átiya. Marī cariaro

bero roque, tiere carotiecoena marĩ tuacõaña yua. ²Mai, icõnarĩ mujãa yu quetibujupa: Jicão ùcõ camanapucõco, cawãmojiyarico cõ caãmata, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ caĩquetibujaro jũgori cõ manapũre cõ capitiro maniña. Cõ manapũ cũ cariaro bero roquere yua, na cawãmojiyamirĩqũẽ peticoaya. Bairi yua, Moisés ãnacũ, “Mu manapũre cũ pitieticõaña,” cũ caĩroticũrĩqũẽ carotiecocõacõ mee tuayamo. ³Bairi tunu cõ manapũ cũ cacatimiatacũãrẽ, apeĩ caũmu mena cõ caãmata, roro áco átiyamo. Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ cabaibotiore bairo baiyamo. Bairo caãcõ nimiocũã, cõ manapũ cũ cariacoopata roque, Moisés ãnacũ, “Mu manapũre cũ pitieticõaña,” cũ caĩroticũrĩqũẽ carotiecocõacõ mee tuayamo. Bairi apeĩ caũmu mena wãmojiyari cõ caãmata, carorije áco mee átiyamo.

⁴Yu yarã, yu bairãrẽ bairo caãna torea bairo mujãa cũã Jesucristo cũ cariarique jũgori ãmerẽ yua Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ carotiecocõaña mee mujãa ãniña. Bairi jicão cõ manapũ cũ cariaro bero apeire camanapucõcore bairo catuarã ãnirĩ, apeĩ yarã majũ mujãa tuaya yua. Bairi mujãa ãmerẽ Jesucristo cariacoamiricũ tunu cacatiricũ yarã majũ roque mujãa ãniña. Bairo caãna ãnirĩ caroa átaje tocãnacã wãmerẽ mujãa átiãnigarã. ⁵Cajũgoyepũre mai marĩ cajesorije ùnie carorijere marĩ ñnaugaripeanucũwũ. Bairo caĩnaugaripearã ãnirĩ Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ tũgori bero tie roticũrĩqũẽ marĩ baibotiojũgowu. Bairo tiere cabaibotiorã ãnirĩ nemojãñurõ tutuaro carorijere marĩ ápu. Bairo carorijere ána yua, peeropũ cayasiránã majũrẽ bairo marĩ baimiwũ. ⁶Cajũgoyepũre Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ carotiecorã majũ marĩ ãnimiwũ. Ame roquere yua, Jesucristo

mena ãnirĩ tie rotiriquere carotiecorã mee marĩ ãniña. Bairo caãna ãnirĩ Dios cũ caborore bairo caroa macããjẽ puamerẽ marĩ átiãnijũgomasiña, Dios, Espiritu Santore marĩ yeripũ cũ cajoro jũgori. Bairo Moisés ãnacũ cũ cawoaturiquere marĩ catũgousaro jũgori mee, cawãma yeri marĩ cacũgoro jũgori roque Dios cũ caborore bairo marĩ átiãnimasina.

El pecado que está en mí.

⁷Bairi Moisés ãnacũ cũ caátiroticũrĩqũẽ, “Carorije niña,” ¿marĩ ñraati? Bairo marĩ iẽtĩgarã. Tie rotirique camanicõãta, “Yua, carorije caãcu yu ãniña,” marĩ tocãnacãũpu marĩ ñ tũgoña masĩẽtibujoricarã. Mai, jicã wãme roticũrĩqũẽ macããjẽrẽ yu quetibujupa: “Aperã yayere ñnaugaripeaticõaña,” ñ quetibujuya. Tie roticũrĩqũẽ camanicõãta, “Ñnaugaripearique, carorije niña,” marĩ ñ masĩẽtibujoricarã. ⁸Bairi Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ caãno jũgori yua, marĩ rupaũpu rorije marĩ caátigarije caãnie puame tocãnacã wãme roro átajere nemojãñurõ marĩ átinemo joroque baiyupa. Tie roticũrĩqũẽ camanicõãta roque, carorije puame camanierẽ bairo tuabujioro. ⁹Mai, roticũrĩqũẽ masĩẽcũpu yu caãna yũteare cacatimajũũrẽ bairo yu ãnimiwũ. Cabero tie roticũrĩqũẽ yu camasĩrõ bero yu rupaũpu rorije yu caátigarije caãnie puame ãninemoñupã. ¹⁰Bairo caátiecou ãnirĩ peeropũ yu cayasipeere merẽ yu masĩwũ. Bairi tie rotirique jũgori camasãrẽ Dios mena caroaro na catuabujioparo ñnorẽã, yu puamerẽ carorije wapa cacũgoure bairo yu tuao joroque yu ápu. ¹¹Yu majũ yu tũgoña mawijiyayupa. “Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ yu átipeyocõãgu,” ñ tũgoñamicũã, yu rupaũ rorije yu caátigarije caãnie jũgori tiere yu

átipeyomasīēpū. Bairo átipeyomasīētīrī, carorije cawapacscu peeropu cayasipaure bairo yu tuamiñupā.

¹² Bairo atore bairo marī ī yaparoya Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē: Tie cañurījē majū niña bairopua. Tocā-nacā wāme roticūrīqūē caroaro cariape quetibujarique cañurījē niña. ¹³ Toro-que Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cañurījē nimirōcūā, ¿nopēirō tie jūgori marirē carorije cabuicunārē bairo marī tuao joroque to ásupari? Tie jūgori mee tore bairo marī baiwu. Marī carorije jūgori carorije wapacunarē bairo marī tuao joroque marī ápu. Bairo bairi tie rotirique caroa macāājērē masīrī bero yua, roro marī rupaure caátiganucūrījē puamerē, “Tie carorije átaje majū niña,” marī ī tūgoñamasījūgowu. Bairo ī tūgoñamasīrī, peeropu cayasicoabujiorārē bairo marī caānajē cutie cūārē marī masīwū.

¹⁴ Bairo atore bairo marī masīña: Moisés ānacū cū caroticūrīqūē puame Dios cūrē cū caquetibujucūrīqūē majū niña. Bairo cañurījē majū niña. Yu rupaupu rorije yu caátigarije cacūgon ānirī yu puame roque carorije macāājērē caáticōāninucūū yu āniña.

¹⁵ Yua, yu caátigarije caroa ūnierē yu áperinucūña. Apeye carorije caátiamanipee ūnie puame roquere yu átinucūña. Bairo yu caátinucūrījērē dope bairo ñi masīētīña. ¿Dopēī tore bairo yu átibaucuti? ¹⁶ Yu caátigaetie puamerē ácu, atore bairo yu masīña: “Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cañurījē niña,” ñi masīña. ¹⁷ Bairo āmerē yu majū tie carorijere yu áperiya. Yu yeri yu catūgoñarījēpu carorije macāājē átaje nicōāña. Tie puame roro yu átiāninucūō joroque yu átiya. ¹⁸ Bairo caroa macāājērē átigamicūā, yu átiñātietiya. Bairo átiñātietiri atore bairo ñi masīña: Yu rupau mena roro yu caátigarijere yu caápata, petoaca ūno caroa macāājē

manimajūcōāña. ¹⁹ Yua, yu caátigarije caroa ūnierē yu áperiya. Apeye yu caátigaetie puame roquere yu átinucūña. ²⁰ Yu caátigaetie puamerē ácu, atore bairo yu masīña: Yu majū tie carorijere yu áperiya. Yu yeri yu catūgoñarījēpu carorije macāājē átaje nicōāña. Tie puame roro yu átiāninucūō joroque átiya.

²¹ Alore bairo jeto yu baicōā ninucūña: Caroa macāājērē átigancūmicūā, rorije átaje puame jetore yu áticōā ninucūña. Carorije puame yu ānijūgoyecutinucūña. ²² Yu majūpua, Dios cū caroticūrīqūērē yu bomajūcōāmiña. ²³ Bairo atiere yu masīña: Yu catūgoñarījē mena caroa macāājērē yu átigamiña. Bairo yu caátigamiatacūārē, yupure niña caroaro yu caátigatūgoñarījērē ēnotarore bairo yure caátinucūrījē. Bairo yu majū rupau mena carorijere tutuaro yu átigancūña. Bairo yupure caāno jūgori carorijere yu átiñāmasīētīña.

²⁴ Bairo carorije macāājērē caáticōāninucūū ānirī, ¡butioro roro yu tūgoñarījē paiya! Peero caūpetietopu caápau yu āniña. ¡Tame, roro majū yu tāmucupu! Bairo, ¿ni ūcū majū carorije yu rupaupu cacūgon yu caānie wapare yu cū netōōbujiocuti? ²⁵ Dios puame Jesucristo mena yu catūgoñatutuario jūgori, yu carorije wapare yu netōōgumi. Bairo cū caátipeere tūgoñarī, “Mu ñu-jāñuña,” cū ñinucūña. Bairo atore bairo ñi yaparoya yu cabairijere: Dios cū caroticūrīqūērē, cū cabororea bairo yu caátipea niña. Baimicūā, yua, ati rupau caācū ānirī roro átaje yupure caāno jūgori carorije yu caátipee cūā āno bairopua.

La vida conforme al Espíritu de Dios

8 Bairo Dios puame noa ūna Jesucristo mena caānarē, “Mujāā buicūtiya,” di rūmu ūno na īreetigumi. ² Jesucristo

jūgori Espiritu Santo cawāma yeri catiriquere cajou puame roro marī caátaje wapare cabuicperārē bairo marī ānio joroque marī ásupi. Tunu bairoa peeropu marī cayasirábujiopēe cūārē marī netōōnupī. ³Marīā, rorije caátianinucūrā marī caāno jūgori, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē marī caátipeyomasīpee mañupā. Tie roticūrīqūē jūgori marī carorije wapare marī canetōmasiētīmiatacūārē, Dios puame roque marī carorije wapare netōōgu, cū macūrē ati yepapu cū joyupi. Cū macū puame marī roro caátipairā marī carupaucutorea bairo ati rupau cacūgon āñupī. Ti rupau mena riari marī carorije wapa caānierē merē reepeyocōāñupī. ⁴Tore bairo marī ásupi Dios, cū camasiōrījē jūgori marī puame cū carotirore bairo marī caátipeyomasīparore bairo ī. Bairi marīā, āmerē yua ati rupau mena roro marī caátiganucūrōrē bairo marī átiāmerīgarā. Espiritu Santo cū caátirotirore bairo jeto roque caátianiparā majū marī āniña.

⁵Tocānacāūpua camasā ati rupau mena roro caátinucūrā puame, ti rupau roro na caátie jetore átiāniganucūnama. Aperā, Espiritu Santo cū carotirore bairo caátinucūrā roque, cū caborije cañurījē puamerē átiāniganucūnama. ⁶Noa ūna ati rupau mena roro caátianinucūrā puame tore bairo na caáticōāninucūata, peero yasiricaropu ágarāma. Aperā, Espiritu Santo cū caborije cañurījē ūnie puamerē caátianinucūrā roque tocānacā rūmua Dios mena yerijōrō ānicōā ninucūgarāma. ⁷Noa ūna ati rupau mena roro caátianiganucūrā puame Dios cū carotirore bairo átiijātimasīgaetiyama. Bairi Dios pesuare bairo caāna majū tuayama. ⁸Bairi tore bairo ati rupau mena roro caátianinucūrā puame di rūmu

ūno Dios cū caññajesorije ūnierē áperimajūcōāñama cū caññajoro.

⁹Mujāā roque āmerē, na rupau caborore bairo caátianinucūrā na caátianinucūrōrē bairo mujāā átiāmerīña. Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori roque cū caátirotirore bairo jeto mujāā átiāninucūña. Tore bairo mujāā átiāninucūgarā, caānorē bairo Espiritu Santo Dios Yeri majū mujāā yeripu cū caāmata. Tunu bairoa Jesucristo cū cajou Espiritu Santo majūrē ni ūcū cū yeripu cacūgoecu puame Jesucristo yau mee niñami.

¹⁰Ati rupau, roro marī caátinucūrī rupau puame caboapa rupau niña. Bairo caboapa rupau caānimiatacūārē, Jesucristo marīpure cū caāmata, Dios puame cañurā ñe ūnie cawapa mánarē bairo marī ānio joroque átiyami. Bairi marī rupau caboamiatacūārē, marī yeri puame ūmurecōopu caticōā ninucūgaro.

¹¹Dios Yeri Espiritu Santo, Jesucristo cariaricūpure tunu cū catio joroque caátacu puame marīpure cū caāmata, marī rupau cayasiro bero tunu ti rupaure catio joroque átigumi. Espiritu Santo marīpure cū caānoi, cū camasiōrījē mena tore bairo marī átigumi.

¹²Bairi yu yarā, yu bairārē bairo caāna, marī yeripu Espiritu Santo cū caāno jūgori ati rupau mena roro marī caátiganucūrījērē áperirotiya. Espiritu Santo cū carotirore bairo puame roque átirotiya. ¹³Ati rupau mena roro mujāā caátiganucūata, peeropu mujāā yasigarā. Baimirācūā, tie carorijere Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori mujāā caátijānaata roque, mujāā caticōā ninucūgarā.

¹⁴Nipetiro Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori cū carotirore bairo caátiusarā puame Dios pūnaa majū niñama. ¹⁵Dios, Espiritu Santore marī cū cajoroi, paacoteri majā na quetiupaure cauwirā na cabairore

bairo marĩ baietiya. Dios puame marĩrẽ cū pūnaa marĩ ānio joroque átigayami. Cū, Espíritu Santo marĩ cū cajūgomasiōrĩjẽ jūgori marĩ Pacu Diore, “Caacu,” cariape cū marĩ ĩ masĩña. ¹⁶ Espíritu Santo puame marĩ yeri marĩ catūgoñarijẽpu, “Dios pūnaa majū marĩ āniña,” marĩ ĩ tūgoñao joroque átiyami. ¹⁷ Bairo cū pūnaa caāna ānirĩ Dios, cū pūnaarẽ, “Caroare mujāa yu jogu,” nipetiro cū caĩricārōrẽ bairo marĩ cūgopeyogarā. Jesucristo jūgori tiere marĩ cūgogarā. Jesucristo cū carotirore bairo marĩ caátie jūgori marĩrẽ roro na caápata, cū mena umurecōopu caroaro caānopu caroaro marĩ ānicōā ninucūgarā.

La gloria que ha de venir

¹⁸ Ati yepapu āna, roro popiye marĩ cabainucūrĩjẽ mena quetibujū cōñamasĩā mano umurecōo caroaro caānopu caroare Dios marĩ cū cajopee menarẽ. Bairo ati yepapu roro popiye baimirācūā, cabero caroaro majū marĩ ānicōā ninucūgarā Jesucristo mena yua. ¹⁹ Nipetirije ati umurecōo macāājẽ Dios cū caqūēnorĩqūē puame camasā pajutiricarō mano apeye ūnierẽ na cacoterore bairo cotero baiya. “Ānoa yu pūnaa niñama,” Dios cū caĩpa rūmu caetaparore cotero baiya. ^{20–21} Caānijūgoropu Dios cū caqūēnorĩqūē nipetirije caroa cañurĩjẽ ānijūgoyupa. Cabero ati yepa macāājẽ roye tuapeticoasupa. Ati yepa to majūā roye tuaesupa. Adān cū cabaibotiorijere ĩñarĩ, Dios puame roque nipetirije to roye tuo joroque ásupi. Bairi nipetirije ati yepa macāājẽ cayasipee majū tuayupa. Bairo cayasipee caānimitacūārẽ, caberopu Dios puame tiere caroaro wasoagumi tunu. Bairo ti rūmu caetaro cū pūnaarẽ cawāma rupau cū cawasoaparorea bairo ati umurecōo

macāājẽ cū caqūēnorĩqūē cūārẽ cawāma jeto wasoacōāgumi. Bairo cū caāto, tirūmupu cū caátijūgoricarore bairo caroaro nigaro tunu. Pugani roye tuaetigaro yua.

²² Bairi atore bairo marĩ masĩña: Ati umurecōo macāājẽ nipetirije Dios cū caqūēnorĩqūē puame, jīcāo carōmio pūnaa cutigo popiye cō canetōrōrẽ bairo tie cūā roro popiye netōrō baiya. ²³ Tie ati umurecōo macāājẽ jeto mee roro popiye netōrō baiya. Marĩ cūā torea bairo popiye marĩ bainucūña. Bairo caāna nimirācūā, merẽ caānijūgoro Espíritu Santore Dios cū cajoricarā majū marĩ āniña. Popiye netōrō marĩ ānicoteya mai ape rupau, rorije cacūgoeti rupaure, marĩ, cū pūnaarẽ cū caĩricārōrẽā bairo Dios cū cawasoaparo jūgoye. ²⁴ Jesucristo mena marĩ catūgoñatutuario jūgori marĩ netōñupĩ Dios. Bairi caberopu marĩ rupaure cū cawasoapeere caānorẽ bairo cariape marĩ tūgoñatutuacoteya. Ni jīcāu ūcū dise ūnie cū cacoteriquere merẽ cū caĩñaata, tiere cotenemoetiyami. Marĩ caĩñariqūēpu caāmata, dope bairo merẽ ĩñariqūēpure cotemasĩā mano. ²⁵ Bairi marĩ caĩñaetiere mai cacoterā ānirĩ tiere pajutiricarō mano marĩ cacotetūgoñarō ñuña.

²⁶ Marĩ puame Diore caroaro cariape caānorẽ bairo cū marĩ jēnimasĩ peyoetinucūña. Bairo cajēnipeyomasĩēna marĩ caānoi, Espíritu Santo puame marĩ juátinemonucūñami. Bairi marĩ caátianipeere marĩ jēnibojayami cū yaye busurique mena. Tie busurique puame camasā busurique mena cabusujēñomasĩā manie niña. ²⁷ Dios puame roque marĩ yeri marĩ catūgoñarijẽrẽ caĩñabesemasĩ ānirĩ Espíritu Santo marĩ cū cajēnibojarijere cariape tūgomasiñami. Dios cū caborore bairo Espíritu Santo puame, marĩ, cū yarārẽ marĩ jēnibojanucūñami.

Más que victoriosos

²⁸ Ato**re** bairo marí masiña: Nipetiri wame caroa, o popiye marí cabainucüpeere marí cünüpí Dios, marí, cürê camairã cü caborore bairo caroaro marí caátianimasiparore bairo í. Tore bairo marí cünüpí Dios marí, cü cabesericarã, cü cabojügoricarorea bairo catügousarârê. ²⁹ Dios merê caänijügoripaupua marirê ñabeseri, “Änoa caäniparã yu pünaa majü nigarãma,” icücöãñupí. Cü macü cü caänierê bairo marí caänierê bou, bairo icöã jügoyupi. Bairi tunu cü macürê, nipetiro cü mena catügoñatutuarã jügoçure bairo cü caänierê bou, bairo í jügoyticücöãñupí Dios. ³⁰ Caänijügoripaupua merê cü yarã cü caänirotiricarã marí caänoi, cü pünaa caäniparârê marí beseyupi. Bairo cü cabesericarã marí caänoi, “Ñe ñnie cabuimána, cañurã niñama,” marí í ññañami. Bairo cü caí ññarã marí caänoi, caroaro majü cü caänajê cutie macääjêrê marí cüã jicã wame ñnorê marí cügoo joroque ásupi.

³¹ Bairo tie caroa queti majürê tügenari, atore bairo marí tügena masinemoña: Dios cü cañnamaicoterã marí caänoi, noa ñna aperã marirê cañnaterã nimirãcüã, roro marí átiyaparoetiyama. ³² Dios cü macü caänimajüürê cü riaroti joyupi ati yepapüre, marí nipetiro marí carorije wapare netöögü. Marí mairí, “Cü yu joetigu yu macürê,” iësupí. Bairo caátacu majü añirí nipetirije caroaro marí caänajê cutipee cüärê marí jomajücöögümi. ³³ Dios roque, “Änoa ñe ñnie cawapa cügoena niñama,” marí, cü cabesericarârê marí í masiñami. Bairi ni jicãü ücü, “Änoa, cañuena niñama,” marí í busujãmasiëcümü. ³⁴ Mai, atore bairo niña: Jesucristo puame yucüpäipü marí carorije wapare netööbojagu

riayupi. Bairo riacoamicüã, tunu nemo catiyupi Dios cü camasiñjê jügori. Bairo catiri bero ämerê yua, cü pacu cü carotimasirípau cariape nugöãpu rui, marí yaye caänipeere jënibojau átiyami cü pacu Diore. Bairi ni jicãü ücü, “Änoarê na yaye wapa popiye na baio joroque na átirotiya,” marí, Dios cü cabesericarârê marí í busujãmasiëcümü. ³⁵ Jesucristo marirê cü camairijêrê ni jicãü ücü ënotamasiëcümü. Tunu bairoa popiye marí cabairije, o marí causeariti tügenarijê, o aperã Jesucristo yarã marí caänie jügori roro marirê na caátie to caänimiatacüärê, Jesucristo puame marirê maicöã ninucüñami. Tunu bairi marí caauariarije, marí cajutii bopacarije, o cauworije watoa marí caänie, o aperã marirê na capajügarije caänimiatacüärê, Jesucristo puame marí maicöã ninucüñami. ³⁶ Dios yaye quetire woarica tutipü cüã atore bairo ñña cü yarârê:

“Dios, mü yarã jãã caäno jügori tocãnacã rümua jãärê pajjãrãcãrö uwioro jãã átinucüñama.

Ovejare pajjãgarã, narê pajjãrãcãröpu na cajeánarê bairo jãã cüärê roro jãã átinucüñama,”

í quetibujü woatuyupa Dios ya tutipü.

³⁷ Bairo roro netörö marí cabairije caänimiatacüärê, marí puame Jesucristo marirê camai cü cajuátie jügori roro marí cabainucürjêrê netönucãrî jöpuame tiere tügenaenarê bairo marí tügenanetöcöãgarã.

³⁸ Bairi ñe ñnie rusaeto atore bairo ñi tügenatutuacöãña: Dise apeye ñnie Dios marirê cü camairijêrê marí ënotamasiëtñña. Marí cabaiyasiata, o marí cacaticöãmata cüärê, dise ñnie marí ënotamasiëtñña. Bairi tunu ángelea majã, wãti yeri püna quetiuparã cüã marirê Dios cü camairijêrê marí ënotamasiëtññama. Tunu apeye äme caänie, caberopü caänipee

cũã marĩ ãñotamasĩtĩña. ³⁹Bairi tunu jĩbui ʘmũrecóopũ macããjẽ, caũcũārõpũ macããjẽ, nipetirije Dios cũ caqũẽnoriqũẽ, marĩrẽ Dios cũ camairĩjẽrẽ marĩ ãñotamasĩtĩña. Marĩ Quetiupau Jesucristo yarã marĩ caãnoi, jdi rũmu ũno marĩ maijãnaetinucũgumi Dios!

Dios ha escogido a Israel

9 Yũ, Jesucristore catũgousau ãnirĩ mujããrẽ cariape yũ quetibujya. Mujãã ñitoetiya. Tunu bairoa Espĩritu Santo yũre cariape cũ caquetibujuro jũgori cariape mujããrẽ ñiña. ²⁻³Yũ yarã, yũ ya poa macããna judĩo majã Jesucristore na catũgousaetiere ñĩarĩ roro yũ tũgoñarĩqũẽ paicõã ninucũcupũ. Yũ yeri yũ catũgoñarĩjẽpũ roro capũnirõrẽ bairo yũ tũgoñanucũcupũ. Bairo tũgoñarĩ yua, yũ yarã Jesucristore na catũgousapeere boũ, Jesucristo cũ camano, peero caũpetietopũ yũ ágatũgoñaña, bairo na yũ cabaibojaro ñĩarĩ roro na caátie wapare netõbujiorãma ĩ. ⁴Na, yũ yarã judĩo majã pũame Jesucristore tũgousaetimirãcũã, Israel ãnacũ pãrãmerã, Israel ya poa macããna majũ ñiñama. Bairi narẽ Dios pũame cũ pũnaarẽ bairo caãniparã majũ na beseyupĩ. Bairo na beseri bero yua, nocãrõ cũ catutuarije cũ caasiyarije mena natũ ãñupĩ. Bairo na mena ãcũ, caroa wãme cũ na caátipeere na átirotiyupĩ. Tunu bairoa Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ cawãmecutie cũãrẽ na cũñupĩ. Tunu bairoa cũrẽ na cañubuepee, caroaro na cũ caátipee cũãrẽ na joyupĩ. ⁵Na cũã judĩo majã jãã ñicũjãã ãnana pãrãmerã, jãã ya poa macããna majũ ñiñama. Tunu apeyera camasã ya wãme marĩ catũgoñarõ puamata, Jesucristo cũã judĩo majã yũre bairo buiayupĩ ati yepapũre. Cũã, ñiñami ati yepa macããjẽ cañie nipetirije Quetiupau. Bairi cũrẽ marĩ cabasapeopee ñiña. Bairoa to baiáto.

⁶Dios, Israel ya poa macããnarẽ caroaro na cũ caátigariquere na átipeyoeu mee baiyami. Bairo pũame roque ñiña: Diore na catũgousaetie jũgori nipetiro judĩo majã Israel pãrãmerã nimirãcũã, na mena macããna aperã apei pãrãmerãrẽ bairo caãna tuayama Dios cũ caĩñajoro. ⁷Bairi judĩo majã nipetiro Abraham ãnacũ pãrãmerã caãna nimirãcũã, cariape cũ pãrãmerã majũ nipetietiyama Dios cũ caĩñajoro. Bairi bairo qũĩñupĩ Abrahãrẽ Dios: “Pũgarã mu capũnaa cutimiatacũãrẽ, mu macũ Isaac jũgori capããrã nigarãma mu pãrãmerã caãniparã,” qũĩñupĩ. ⁸Bairo ĩgaro ñiña: Nipetiro Abraham ya poa macããna cabuianucũrã Dios pũnaa majũ mee ñiñama. Dios Abrahãrẽ, “Caroaro mu yũ átiqũ,” cũ caĩrĩqũẽrẽ catũgousarã roque Dios pũnaa ñiñama. Na ũna roque, Abraham ãnacũ pãrãmerã majũ tuayama Dios cũ caĩñajoro. ⁹Mai, atore bairo ãñupã Dios caroaro cũ cũ caátipee Abrahãrẽ: “Ati yutea ũno caãno ape cũmarẽ yũ caetaro, merẽ Sara mu numo jĩcãũ macũ cutigomo,” qũĩ quetibujũ jũgoyeticũñupĩ Dios Abrahãrẽ, cũ macũ cũ cabuiapee macããjẽrẽ.

¹⁰Atie yũ caĩquetibujuriye jeto mee ñiña. Apeye atore bairo ĩcõñanemorĩqũẽ roque cariape majũ ñiña: Abraham macũ Isaac, butiri bero, numo cusupi Rebecare. Bairi cõ pũnaa jĩcãnia pũgarã cabuiaricarã Isaac jĩcãũ pũnaa ãñupã. ¹¹⁻¹³Mai, na cabuiaparo jũgoye, caroa, o caroriye macããjẽrẽ na caátiparo jũgoyepua merẽ Dios jĩcãũrẽ cũ besecũcõãñupĩ. Atoe bairo cõ ĩñupĩ Rebecare: “Cajũgocu caãnipau pũame cũ baire capaacoteire bairo nigumi,” cõ ĩñupĩ. Tie cõ cũ caĩjũgoyetirique pũame cũ ya tutipũ caĩrõrẽã bairo cariape ñiña: “Jacore mairĩ cũ yũ besewũ. Apei Esaũ puamerẽ cũ ñĩñatewũ,” ĩ quetibujya. Tore bairo cũ caátajere masĩrĩ, atore

bairo cariape marĩ i masĩña: “Dios, cū caboro, cū caátigajūgoyetiricarore bairo camasārē na besemasĩñami cū caborārē. Dope bairo caroaro na caátiere ĩñajesori mee na beseyami,” marĩ i masĩña.

¹⁴ Tiera masĩrĩ yua, “Toroquere, cariape caácũ mee niñami Dios bairo cū caápata,” ¿marĩ ĩrāati? ¡Tore bairo marĩ i masĩñe bairāpua! ¹⁵ Atore bairo puame qũĩñupĩ Dios Moisere: “Yũ camai jetore cū niñamaigu,” qũĩñupĩ. ¹⁶ Bairi atore bairo marĩ masĩña: Dios, cū majũ cū caboro marĩ camasārē marĩ bopaca ĩñamasĩñami. Cū marĩ camairotiro jūgori mee marĩ mainucũñami. Tunu bairoa caroaro marĩ caátie jūgori mee marĩ maiñami. ¹⁷ Tore bairo cū majũ cū caborore bairo átiri, atore bairo qũĩñupĩ Dios quetiupau rey Egipto macācũrē Moisés ānacũ cū caāna yuteapure: “Yũ catutuarijere mũ mena ĩnogũ, mũrē quetiupure bairo mũ yũ jōwũ. Nipetiro camasā, catutuau yũ caānierē na camasiparore bairo ĩ, tore bairo mũ yũ āpũ,” qũĩñupĩ Dios. ¹⁸ Bairi Dios camasā noo cū caborārē na ĩñamainami. Tunu aperā na yeripũ catūgousagaena puamerē nemojāñurō catūgousagaena majũ na ānio joroque na átimasĩñami.

¹⁹ Bairo yũ caĩrĩjērē tūgorā, atore bairo mujāā ĩbujiorā: “Dios, cū majũ cū caboro caāno jūgori marĩ camasā marĩ caátianipee caēnotamasĩā manie cū caáticūjūgoyetiata, ¿dope bairo Dios cū majũā tunu, ‘Cabuicuna mujāā āniña,’ cariape marĩ qũĩ masĩbujiocuti? ĩ masĩētĩbujioumi Dios,” mujāā ĩ tūgoñabujiorā. ²⁰ Atore bairo ni quetibujuya mujāārē: Mujāā camasā cabugoro macāāna nimirācũā, ¿netōōrō caānimajũā Diore cū mujāā tutiyati? Rĩi jotũ caqũēnorĩcũrē, “¿Dopēĩ tore bairirũ yũ mũ weeri?” tirũ caĩmasiparorea bairo mujāā cūā ĩrā mujāā ĩña Diore, tore bairo mujāā caĩata. ²¹ Rĩi jotũ caqũēnorĩ majōcũ puame rĩi mena noo

cū cabori jotũ ĩnierē qũēnomasĩñami. Tie rĩi mena jĩcārũ jotũ caroarũ majũ qũēnomasĩñami. Tie menaina tunu aperũ cabugoro caānirũ majũ qũēnomasĩñami.

²² Torea bairo marĩ camasā cū caqũēnorĩcārārē cū caboro marĩ átimasĩñami Dios. Baipua, cū puame roro caānarē cū caĩñabeseri rũmũ caetaparo jūgoye roro na caátianierē caroaro yerijōrō mena nucācōā coteāninucũñami. Ti rũmũ caetaro roque popiye na baio joroque cañuenarē cū caátipee mena cū catutuarije, nocārō cū caátimasĩrĩjērē marĩ nipetiro camasārē marĩ āti ĩnocōñagumi. ²³ Tunu bairoa marĩ cū caĩñamairā puamerē nocārō caroaro majũ cū caānierē marĩ camasĩrō boyupi. Bairi cajūgoyepua, yũre bairo caroarā cañurā na āmarō ĩ, marĩ besecūjūgoyupi. ²⁴ Bairo marĩ besei yua, judío majā jĩcāārārē, aperā judío majā caāmerā cūārē marĩ beseyupi. ²⁵ Dios yaye quetire woarica tutipũ cūārē tirũmũ macācũ Oseas cawāmecucũ puame atore bairo ĩ woatujūgoyeticũñañupĩ judío majā caāmerārē na cū caátipeere:

“Yũ yarā na caāmerĩmiatacūārē, yũ yarārē bairo na niñagũ.

Tunu yũ camaietimĩricārārē, yũ camairārē bairo na niñagũ,” ĩ woatuyupi Oseas Dios cū caĩrĩqũērē.

²⁶ Tunu apewēpũ bairo ĩnemoña:

“Mujāā yũ yarā mee mujāā āniña,’ Dios na cū caĩrĩcā yepapua tunu,

‘Dios cacaticōāninucũ pũnaa niñama,’ ĩecogarāma,” ĩ woatuyupi Oseas, Dios judío majā caāmerārē cū caátipeere.

²⁷⁻²⁸ Jāā yarā judío majā Israel ya poa macāāna na cabaipee puamerā atore bairo ĩ quetibujũ woatujūgoyeticũñañupĩ Isaías: “Dios puame yoaro mee na ĩñabesegumi

ati yepa macãana nipetirore. Cũ caĩjũgoyeticũrĩcãrõrẽã bairo cariape átigumi. Bairi Israel pãrãmerã, ria capairiya paputiro macããjẽ paare bairo capããrã nimirãcũã, capããrã mee netõjĩãtigarãma roro na caátaje wapare,” na ï woatujũgoyetiypupi Isaías ãnacũ. ²⁹ Cũ, Isaíasna tunu apewẽpu atore bairo ñemoñupĩ mai cajũgoyepure:

“Dios ñe ùnie carusaecu catutuamajũũ puame marĩ mairĩ jĩcããrã ùnarẽ cũ carũgaeticõãta, marĩ judío majã marĩ manibujiorã.

Sodoma, bairi Gomorra macãã macãã-narẽ cũ caátatore bairo marĩ judío majã cũãrẽ marĩ repeyocõãbujior-icũmi merẽ,” ï woatuyupi Isaías ãnacũ.

Los judíos y el evangelio

³⁰ Toroquere, ¿dope bairo marĩ ìcuti? Bairo puame niña: Judío majã caãmerã Dios mena caroaro na caãnipeere macãẽ-supa. Tiere macãẽtĩmirãcũã, Jesucristo mena na catũgoñatutuarije jũgori tiere masĩjũgoyupa. Jesucristore na catũgousaroi, Dios puame, “Caroarã, ñe ùnie roriye cawapa cũgoena niñama,” ïrĩ na ññanucũñami. ³¹ Marĩ yarã israelita majã puame Roque Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũrẽ na catũgousaro jũgori Dios mena caroaro ãnigamiñupã. Bairo ãnigamirãcũã, tie rotĩriquere caroaro átipteyoesupa. Bairi Dios mena caroaro ãnimasĩẽsupa. ³² ¿Dopẽrã Dios mena caroaro na ãnimasĩẽsupari? Bairo puame niña: Jesucristo mena na catũgoñatutuarije mena mee, Dios mena caroaro ãnigamiñupã. Na majũ na catũgoñatutuarije mena puame Roque tore bairo ãnigamiñupã. Bairo Dios cũ cajoricũ Jesucristo mena catũgoñatutugaena ãnirĩ Dios tupũ áperĩgarãma. Bairi ùtããpure carocawanucũrãrẽ bairo tuayama yua.

³³ Tore bairo cariape ï woatuyupa Dios ya tutipũ:

“Yũ puame Sión cawãmecuti buropũ jĩcã ùtããrẽ cũrẽ bairo jĩcãũ cũ yũ cũña. Bairi ni ùcũ cũrẽ cũ caboeticõãta, tiare carocawanũre bairo popiye cũ baio joroque cũ yũ átigu.

Tunu ni ùcũ cũrẽ cariape catũgousau puame Roque di rũmũ ùno,

‘Cabugoro majũ cũ yũ boyupa,’ ï tũgoña yapapuaetigumi,” ï quetibujuya Dios ya tutipũ cũãrẽ.

10 Bairi yũ bairãrẽ bairo caãna, yũ puame, yũ yarã Israel ya poa macããna na canetõjĩãtiptee bu-tioro yũ boya. Bairo bori yua, bu-tioro Diopũre na yũ jẽnibojanucũña. ² Na puame Dios cũ caborore bairo caroaro átiganucũmiñama. Bairo átiga ãninucũmirãcũã, na majũ na ya wãme ùnierẽ átiri, cũ caborore bairo áti-jĩãtietinucũñama. ³ Bairi, “Dios puame Jesucristo mena marĩ catũgoñatutuario jũgori, ‘Ñe ùnie caroriye cawapa cũgoena niñama,’ marĩ ï masĩñami,” ï tũgoñamasiẽtĩnucũñama. Bairo tũgoña-masiẽtĩrĩ yua, na majũ na caátitutuarije mena ñe ùnie cawapa mánarẽ bairo ãnigancũmiñama. ⁴ Jesucristo ati yepapũ etari, marĩ nipetiro camasã cũ mena catũgoñatutuarãrẽ, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũrẽ carotiecocõãna meerẽ bairo caãna marĩ ãnio joroque ásupi, ñe ùnie caroriye cawapa cũgoenarẽ bairo marĩ caãnimasĩparore bairo ï, Dios cũ caññajoro.

⁵ Atope bairo ï woatuyupi Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩjẽrẽ na catũgousarije jũgori canetõparãrẽ: “Ni jĩcãũ ùcũ roticũrĩqũrẽ nipetirijere caátipteyomasĩ puame Dios mena ãnicõã ninucũgumi,” ï woatuyupi. ⁶ Baipua, apeyera Jesucristo mena marĩ catũgoñatutuarije jũgori marĩ canetõpee puamerẽ tũgoñarĩ, apewẽpu Moisés ãnacũ cũ cawoatucũrĩqũrẽ marĩ tũgoroa

mai. Atore bairo i woatuyupi: “¿Ni ũcũ ʔmurecóopũ cũ wãmuáćuati?” i woatuyupi. Bairo iġu iñupĩ: “Jesucristo marĩ cũ netōapáro ĩrã, ¿ni ũcũrẽ ʔmurecóopũ cũ wãmuárotiri, cũ marĩ piĩruiojoroticuti?” iġu iñupĩ Moisés. ⁷Apewẽpu tunu i woatunemoñupĩ: “¿Ni ũcũ caũcũārĩ ope cariaricarã na caãnopũ cũ ruiáćuati?” Bairo iġu iñupĩ: “Jesucristo marĩ cũ netōapáro ĩrã, ¿ni ũcũrẽ ti opepu cũ ruiárotiri cũ marĩ piĩwãmuojoroticuti?” iġu iñupĩ Moisés. ⁸Bairopua, marĩ cajopee mee niña. Merẽ Moisés ānacũ cũ cawoaturicarore bairo niña: “Merẽ mujãã masiña Dios yaye quetire. Bairo mujãã yeripu tie queti caãno jũgorina, tiere mujãã busunucũña,” i woatuyupi. Bairi ni ũcũrẽ marĩ cajopee mee niña. Tie quetibujurique Jesucristo mena tũgoñatutuarique macããjẽ quetirea camasãrẽ jãã quetibujunucũña. ⁹Tie quetibujurique atore bairo i quetibujuya cariape marĩ cabusurije mena: “Jesús marĩ Quetiupau niñami,” ĩrĩ bero tunu, “Jesús cũ cariacoamiatacũārẽ tunu cũ catiopyupi Dios,” marĩ yeripu marĩ caĩtũgoñaata, Dios puame roro marĩ caátaje wapare marĩ netōōgumi. ¹⁰Bairi marĩ yeripu Jesucristo mena tũgoñatutuari, tunu cũ yarã marĩ caãnierẽ aperãrẽ na marĩ caquetibujuaata, Dios puame, “Caroarã, ñe ũnie carorije cawapa cũgoena niñama,” marĩ i iñagumi. Bairo marĩ caápata, marĩ netōjĩatigarã roro marĩ caátaje wapare.

¹¹Torea bairo i quetibujuya Dios ya tutipu cũārẽ: “Ni ũcũ cũ mena cariape catũgoñatutuaupame di rũmu ũno, ‘Cabũgoro majũ cũ yu boyupa,’ i tũgoña yapapuaetigumi,” i quetibujuya. ¹²Bairi Dios puame judío majã, judío majã caãmerã cũārẽ na iñaricawoetiyami. Jĩcãrõ tũni caroaro cariape na iñañami Dios camasãrẽ. Cũ, marĩ Quetiupau,

nipetiro Quetiupau jĩcãũã niñami. Bairi cũrẽ cajẽnirãrẽ tocãnacã wãme caroare netōjãñurõ na jomajũcōāgumi. ¹³Dios ya tutipu atore bairo i woatuyupa: “Tocãnacãũpua camasã roro na caátaje wapare Dios cũ canetōōrõ borã, marĩ Quetiupau wãmerẽ ĩrĩ cũ na cajẽniata, na netōōgumi,” i woatuyupa. ¹⁴Dios yaye quetire caãnorẽ bairo cariape camasã na catũgousaeticōāta, marĩ Quetiupau rẽ jẽnimasiẽnama. Bairo Jesucristo yaye quetire na catũgoeticōāta, cũ yaye queti cũārẽ caãnorẽ bairo cariape tũgousamasĩẽnama. Tunu bairoa narẽ caquetibujurã na camanicōāta, tie Jesucristo yaye quetire dope bairo tũgo-masiẽnama. ¹⁵Tunu bairoa Dios tocã-nacãũpua caquetibujurã cũ cajoeticōāta, cũ yaye quetire camasãrẽ caquetibujuparã manibujiorãma. Baipua na joyupi. Dios yaye woarica tutipu cũārẽ na caetarijere atore bairo iña: “Aperã marĩrẽ, yeri ñajãão joroque caátie caroa quetire na caquetibujurãetaro iñarĩ butioro marĩ useaniña,” i woatuyupa.

¹⁶Atie caroa quetire capãārã tũgomirãcũã, tocãnacãũpua Israel ya poa macããna tũgousapetietiyama. Isaías ānacũ cũ caĩwoaturicarore bairo niñama: “Dios, jãã Quetiupau, jãã caquetibujurijere ¿noa ũna tiere na tũgousayati? Jĩcãārã ũnaacã jeto tũgousanucũñama,” i woatuyupi. ¹⁷Bairi camasã caroa quetire na catũgousaro jũgori Jesucristo mena catũgoñatutuarã tuanucũñama. Tie caroa queti, Jesucristo yaye majũ niña.

¹⁸Yu puame atiere mujãã yu jẽniñapã mai: ¿Israel ya poa macããna tie quetire na tũgoesupari? Tũgoricarãma. Dios ya tutipu cũārẽ atore bairo i woatuyupa: “Dios yaye quetire caquetibujuri majã nipetiropũ quetibujubatoyupa. Bairi ati yepa nocãrõ cayoaropũ macããna cũã tie quetire nipetiropũ

tūgoyupa,” ī woatuyupa Dios ya tutipū.

¹⁹ Tunu mujāā yu jēniñanemopa: ¿Israel ya poa macāāna caroa quetire tūgomirācūā, tiere na tūgomasiēsupari? Tūgomasiēcārāma. Tiere quetibujunemogu, Moisés ānacū cū caīrīqūērē mujāā yu quetibujugu. Atore bairo ī woatuyupi Moisés, Dios cū yarārē cū caīrīqūērē:

“Yu yarā jeto meerē na yu maigu.

Tore bairo aperārē na yu camairō īñari, mujāā, yu yarā puame na mujāā pesucutigarā.

Na mena mujāā asiajāñugarā,” īñupī.

²⁰ Caberopu tunu Isaiās ānacū israelita majā caāmerārē īgu, atore bairo īnemoñupī:

“Noa ūna yure camacāētīmirīcārā puame merē āmerē yu masījāñuñama.

Bairo yure camacāētāna puamerē yu camasīrījērē na yu āti īñowū.”

²¹ Tunu apewēpu Isaiās puame israelita majārē īgu, atore bairo ī woatuyupi: “Tocānacā rūmu yu wāmorīrē jewāmuorī na yu cotemiwū, yu yarā yutu na apáro ī. Na puame catūgousagaena, cabaibotorā ānirī yutu atīgaema,” ī woatuyupi Isaiās ānacū israelita majārē Dios cū caīrīqūērē.

El Israel escogido

11 Bairi āmerē atore bairo mujāā yu jēniñāña: Bairo israelita majā cūrē cabaibotorā na caāno jūgori, “Yu ya poa macāāna mee mujāā āniña āmerē yua,” ¿na qūiati? Bairo na ī īñaecūmi. Yu cūā, israelita majā yau judío majōcu yu āniña. Abraham ānacū pārāmi, bairi Benjamín ya poa macāācū pārāmi majū yu āniña. ² Caānijūgoripapua merē Dios israelita majārē cū ya poa caāniparārē bairo na īñajūgoyupi. Bairi narē, “Yu yarā mee niñama yua,” na ī īñāētīñami āme cūārē. Mujāā

masīrā profeta Elías ānacū yaye quetire. Cū puame Diore, “Israelita na carorije wapa buicutiyama,” na ī busujāñupī, Diore jēniācū. Tiere mujāā masīrā. Atore bairo ī quetibujuyupa Dios ya tutipū Elías cū caīrīqūē quetire: ³ “Yu Quetiupau, mu yarā profeta majā mu caquetibujujoricarārē na pajiāreama israelita majā puame. Na pajiārerī, waibutoare peori joemugōjorica mesaari cūārē yasiorepeyocōāma. Yu jettore yu pajiāētīñama. Bairi yu cūārē yu pajiāgarā yu macāārā ātiyama,” qūñupī Elías Diore. ⁴ Bairo cū caīrō tūgomicūā, Dios puame atore bairo qūñupī: “Jīcāārā israelita majā yu boyama bairāpua. Baal cawāmecucu aperā jūgūērē rupopatururi mena cū riape etanumurī caīroetanarē merē jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā mil cārō majū, yu yarā caāniparārē na yu beseyaparoia,” qūñupī Dios Elīare, ī woatuyupa Dios ya tutipū. ⁵ Bairi āme cūārē torea bairo judío majā jīcāārā ūna tuacōāñama Diore catūgousari majā. Narē Dios puame na īñamairī na beseyupi. ⁶ Bairi Dios marīrē cū caīñamairījē jūgori marī cū canetōōata, dope bairo marī netōmasiēna caroaro marī caātiānie jūgori yua. Caroaro marī caātiānie jūgori marī canetōmasiata, Dios marīrē cū camairīqūē puame cawapa manierē bairo tuabujioro.

⁷ Bairi, ¿dope bairo puame marī īrāati? Atore bairo puame marī ī masīgarā: Israelita majā puame caroaro Dios mena nigamirācūā, na majū na caborore bairo caātigarā ānirī nipetiro cū mena ānipetiesupa. Jīcāārā cū cabesericarā roque cū caborore bairo caroaro ānimasīñupā. Aperā cūrē caboena roquere netōjāñurō caāmoope māna, cū yaye quetire catūgoena majū na tuo joroque ásupi. ⁸ Torea bairo īña Dios ya tutipū cūārē: “Dios, cūrē catūgousagaenarē na yeripū nemojāñurō cū yaye

quetire catûgomasiēna majû na ānio joroque na ásupi. Bairi ati rûmuri cûarē catûgousaena majû nicōānama israelita majā mai. Cacaapee cûgorā nimirācûā, caīnaenarē bairo na tuo joroque ásupi. Tunu bairoa cû yaye quetire catûgorā nimirācûā, tiere catûgoena majūrē bairo na ásupi,” ĩ quetibujaya Dios ya tutipû cûā. ⁹David ānacû cûā atore bairo quīnupi Diore:

“Na, israelita majā na cabose rûmu quēnorī rûmu caāno roro majû ātinucūnama.

Bairo roro na caátieri ĩnarī popiye na baio joroque na mu caāto űña.

¹⁰ Cacaapee cûgorā nimirācûā, caīnaenarē bairo na tuo joroque na ása.

Tunu bairoa popiye na rupau mena na tāmuo joroque na ása,” ĩnupi David cû ya tutipû Diore.

La salvación de los no judíos

¹¹ Bairi āmerē mujāā yu jēniñaña: Bairo judío majā Jesucristore na catûgousaeto jûgori, ¿nipetiro judío majā na yasipeticoásupari? ¡Yasipetiesupa, bairāpua! Bairo puame baiyupa: Judío majā Diore baibotiori na catûgousagae-timiatacûārē, aperā judío majā caāmerā puame Diore tûgousari roro na cabairijere netōjātiyupa. Dios puame na netōōnupi. Bairo na cû canetōōrō ĩnarā judío majā puame, “Narē bairo jāā cûārē Dios cû canetōōrō jāā boyā,” na ĩ tûgoñao joroque ásupi Dios. ¹² Bairo judío majā puame Diore na catûgousaetie jûgori aperā ati űmurecáo macāāna judío majā caāmerā puamerē caroaro majû na baiyupa. Cabero judío majā tunu Jesucristore na catûgousaro bero caāmata roque, ¡netōjāñurō caroaro majû na bainemogaro ati űmurecáo macāāna nipetirore!

¹³ Bairi mai, mujāā judío majā caāmerārē jīcā wāme űno mujāā yu quetibujugaya: Mujāā, judío majā

caāmerārē Dios yu cû caquetibujuroti-joriquere masīrī, yu paariquere caroaro cariape majû yu átipeyogaya. ¹⁴ Bairo mujāārē caroaro yu caquetibujuro, yu yarā yu ya poa macāāna majû puame caroaro mujāā caátianierē na caīnacōrō yu boyā. Bairo mujāā ĩnacōrī yua, na cûā tûgomasibujiorāma Dios na cû canetōōgarijere. Bairo tûgomasīrī yua, jīcāārā netōjātibujiorāma na carorije wapare. ¹⁵ Judío majā Dios macūrē na catûgousaetoi, aperā ati űmurecáo macāāna judío majā caāmerā puamerē cû mena jīcā yericunarē bairo caāniparā majû na ásupi. Cabero judío majā puame tunu Jesucristore na catûgousaro bero caāmata roque, netōjāñurō caroaro na bainemogaro. ¡Camasā cariaricarāpūrē catoricarārē bairo caroaro majû na bainemogaro yua! ¹⁶ ĩ cōnarī quetibujuricarō puamata, atore bairo niña: Jīcā pāārē, jīcā cuiaca peenerī, “Dios yaye nigaro,” marī caītatato bero caāmata, carusari cui cûā caroa cui Dios ya cui tuaya, cû caīñajoro. Bairi tunu yucu nûcōōrē, “Dios yaye nûcōō nigaro,” marī caītatato bero caāmata, tii rupuu cûā caroa Dios ya rupuu majû tuacōāna. Atore bairo marī caīcōñabueata, Abraham, jāā ıicū ānacû cûā cañuu cû caāmata, cû pārāmerā cūrē bairo Diore catûgousaparā cûā caroarā cañurā nigarāma, Dios cû caīñajoro.

¹⁷ Apeyera tunu judío majā puame yucu, olivo cawāmecutii rupuu majūrē bairo niñama. Bairo na cabaimiatacûārē, tie rupuu jīcā rupure pajure rericarore bairo jīcāārārē na reyupi Dios cūrē na catûgousaetie wapa. Mujāā, judío majā caāmerā puame macāñucū macāācū olivo rupure bairo mujāā āniña. Bairo caāna mujāā caānimiatācûārē, Jesucristo mena mujāā catûgousarije jûgori, pataaneatīri tunu olivou majūpū tii

rupure na capataaworicaropu mujāa puamerē wasoaoteire bairo ásupi Dios. Bairi mujāa cūā āmerē olivou majū rupure bairo mujāa āniña. Bairo caāna ānirī mujāa cūā Dios yarā jīcāū pūnaa majū mujāa āniña āmerē. ¹⁸ Bairo caāna ānirī mujāa puame, “Judío majā olivou majū rupure bairo caāna netōjānurō caānimajūrā jāā āniña,” ī tūgoñaeticōāña. Bairi atie puamerē tūgoña masiritieticōāña: Tii olivou rupuu mee tii nucōōrē jūgocatiāniña. Tii nucōō jūgori roque nipetirije tii rupuu cūārē jūgocatiāniña. Bairi, “Judío majā netōjānurō Dios cū camairā jāā āniña,” ī tūgoñaeticōāña.

¹⁹ Bairo yu caīquetibujumiatacūārē, mujāa jīcāārā atore bairo mujāa ī tūgoñabujiorā: “Oliveo rupuu cañueti rupure pajure reyupa, apei rupuu puamerē tunu wasoapuagarā. Torea bairo jāā judío majā caāmerā puamerē Dios cū yarā jāā caāniparore bairo ī, judío majārē na reyupi,” ī tūgoñarāma. ²⁰ Bairo mujāa caītūgoñarijē cariape caānimitacūārē, atiere tūgoñamasiritieticōāña: Dios mena na catūgoñatutu-aetie jūgori israelita majārē na reyupi Dios. Bairo na átomicūā, mujāa puamerē cū yarārē bairo mujāa īñānami, cū mena mujāa catūgoñatutuarije mena jeto jūgori. Cū mena mujāa catūgoñatutu-aeticōāta, mujāa cūā mujāa netōētibu-jioricā. Bairi, “Caānimajūrā jāā āniña judío majā netōōrō,” ī tūgoñaeticōāña. Dios puame roquere cū tūgoña uwiya, “Jāā cūārē jāā reremi,” īrā. ²¹ Judío majā cūrē na catūgousaetie jūgori roro na caátaje wapare na masiriyobojae-supi Dios. Olivou majū rupuu caānijūgorica rupure pajure rericarore bairo na reyupi. Bairi mujāa judío majā caāmerā cūā mujāa catūgousaeticōāta, torea bairo mujāa átigumi.

²² Bairi caroaro mujāa catūgoñamasirō ñuña: Dios camasārē

cañnamaimasī cañuu majū niñami. Baimicūā, tunu cū yaye quetire na cabaibotioata, tutuaro mena roro popiye na baio joroque caácu niñami. Judío majā cabaibotiorārē tutuaro mena na īñabeseyupi. Bairo caátimasī nimicūā, mujāa judío majā caāmerā puamerē caroaro mujāa ásupi, mujāa catūgousaro jūgori. Bairi mujāa puame mujāa cū cañnamairō jūgori caroaro cū caborore bairo caátianiparā mujāa āniña. Tore bairo mujāa caátianacōāta, mujāa cūārē tutuaro mena popiye mujāa baio joroque mujāa átigumi. Olivou rupure pajure reire bairo mujāa regumi mujāa carorije wapa yua. ²³ Bairo cabairije caānimitacūārē, judío majā cariape na catūgousagaetiere jānarī cū mena na catūgoñatutuajūgoata, cū yarārē bairo na ānio joroque na átigumi tunu. Olivou rupuu na capaatarica rupure jeeri tunu na capuaotenemorōrē bairo na átigumi tunu. Dise ūnie Dios cū caátimasīētē maniña. Bairi tore bairo na átimasīñami tunu cū pūnaa majū roquere. ²⁴ Olivou macāñucū macāācū rupure pataaneatīri apei olivou majūpu na capuaotemasīata, nemojānurō na capuaotemasīpee niña, tii macāā rupuu majū puame roquere. Tore bairo mujāa, judío majā caāmerārē mujāa cū caátimasīata, ijudío majā cū yarā caānijūgomirīcārā puame roquere nemojānurō cū yarā na ānio joroque na átinemomasīñami Dios tunu!

La salvación final de los de Israel

²⁵ Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, Dios cū caátigarique camasā mai na camasīētājērē mujāa yu quetibujupa, “Jāā jeto Dios yayere camasīrā jāā āniña,” mujāa caītūgoñaetiparore bairo ī: Capāārā israelita majā Diore catūgousagaenarē bairo tuayama, aperā judío majā caāmerā nipetiro

ati ʔmurecáo macãana Dios cū cabesericarã cūrē na catūgousapetiro ūno mai. ²⁶To bero caāno israelita majã catūgousaenarē bairo Dios cū caáticūrīcārã cūa cū tūgousa jūgogarāma tunu. Bairo tūgousa jūgori yua, nipetiro israelita majã cūrē caborã netōjīatipeticoagarāma na carorije wapare. Dios ya tutipū cūārē atore bairo ī woatuyupa israelita majã na canetōpeere:

“Camasārē canetōōpau judío majōcu Sión cawāmecuti macāpūi caacú etagumi.

Bairo etari, Jacob pārāmerã roro na caátaje wapare netōōgumi.

²⁷Bairo na carorije wapare cū canetōōrō bero caāno, cariape cajūgoyepu na cū caīquetibūju jūgoyeticūrīcārōrē bairo baigaro,”

Dios cū caīrīqūrē ī quetibūju woatuyupa cū ya tutipū.

²⁸Jesucristo yaye caroa quetire catūgousaetimajūcōārã ānirī judío majã Dios pesuare bairo tuayama. Mujãã, judío majã caāmerã puame Jesucristo yaye caroa quetire mujãã catūgousaparore bairo ī, tore bairo na tuo joroque átiyami Dios. Bairo átimicūã, ape watoara judío majārē na maicōānami mai. Caānijūgoropua na űicūjāārē cabesejūgoricu ānirī na cūārē na maicōānami.

²⁹Bairi Dios cū caījūgoyeticūrīcārōrē bairo cariape átimasīnami. Camasārē caroare na jori bero, di rūmu ūno tiere na ēmaētiñami tunu. ³⁰Mujãã, judío majã caāmerã cūa tirūmupure Diore cū mujãã baibotio āninucūñupã. Ati yutea caāno puamerē tunu judío majã cūrē na cabaibotioro īnarī, mujãã judío majã caāmerã puamerē mujãã īnamaiñami Dios. ³¹Tore bairo mujãã, judío majã caāmerã mujãã cabairicarorea bairo āmerē judío majã cūa Diore cū baibotionucūñama. Torea bairo tuacoa ninucūñama mai ati rūmurirē. Dios puame

mujãã īnamaigu, tore bairo na tuo joroque átiyami judío majārē. Bairo āmerē na átimicūã, mujãārē cū caīñamairōrēã bairo caberopu na cūārē na īnamaigumi tunu Dios. ³²Bairo īgu ñiña: Nipetiro camasã na cabaibotioro īnarī jīcārō tūni cabuicunarē bairo na cūñupī Dios. Camasārē tocānacāūpurea jīcārō tūni na īnamaigu, tore bairo na cūñupī.

³³Bairi Dios, ¡nocārō majū marī camasã carorã caānarē marī qūñamainati! Butioro marī īnamaimajūcōānami. Nipetirijere masīpeyocōānami. Bairi ni jīcāū ūcū, Dios cū catūgoñarījērē, cū caátie cūārē masīpeyoetiyami. ³⁴Dios ya tutipū cūārē atore bairo ī quetibūjuyupa: “Dios cū catūgoñarīqūrē cutiere ni jīcāū ūcū masīēcūmi. Ni jīcāū ūcū cūrē, ‘Atore bairo puame mu caáto ñuña,’ qūi quetibūjupo masīēcūmi. ³⁵Ni jīcāū ūcū Diore netōnucārōpu apeye ūnierē cajoricu ānirī, ‘Yū wapamoñami Dios,’ caīmasī mácūmi,” ī quetibūju woatuyupa Dios ya tutipū. ³⁶Ati ʔmurecáo macāājē nipetirije cū caqūēnorīqūrē jeto ñiña. Cū catutuarije mena jūgori nipetirije ānicōā ninucūmasiña. Cū caboro jūgori cū yaye nicōā ninucūña. ¡Bairi cū jetorea basape-orique caroa majū to ānicōā ninucūáto! Bairoa to baiáto.

La vida consagrada a Dios

12 Yū yarã, yū bairārē bairo caāna, Dios marīrē caroaro īnamai āninucūñami. Bairi mujãārē tutuaro mena atore bairo mujãã yū átirotiya: Diore qūiroarã camasã waibucu riire altar mesapu cūrī na cajoemugōjoricarore bairo mujãã cūa Diore qūiroarã mujãã rupau mena roro mujãã caátiganucūrījērē cūcōārī cū carotirore bairo jeto áticōā ninucūña. “Mu yarã majū jāã āniña,” cariape qūirī, caroa macāājērē áticōā ninucūña. Dios mujãã mena cū causeaniparore bairo īrã, tore bairo mujãã caáto ñuña.

Tore bairo átiri, Dios mena mujāā catūgoñatutuarijere cariape cū masīō joroque mujāā átigarā. ²Ati umurecōo macāāna cañuena na caátianinucūrōrē bairo átiamerīcōāña. Atore bairo puame mujāā caátipee ñuña: Mujāā cacatiri rūmu cārō nemojāñurō mujāā catūgoñarijērē tūgoñawasoacōā ninucūña, caroaro cariape mujāā caátianimasīparore bairo írā. Bairo mujāā caátiamata, caroaro Dios cū caborore bairo mujāā caátianipeere mujāā masīgarā. Caroaro átajere, bairi Dios cū cañajesorije ūnierē, bairi ñe ūnie carusaetie cariape macāājē átaje cūārē mujāā átimasīgarā.

³Dios, yure mairī mujāā quetibujurotijogu yu besewī. Bairi mujāā nipetirore ñiña: Ni ūcū mujāā mena macāācū cū caátianinucūmasīrījē mena netōjāñurō cañimajūūrē bairo cū majūā cū tūgoñaeticōāto. Atore bairo puame cū catūgoñarō boya: “Jesucristo mena yu catūgoñatutuario jūgori cū caátianimasīpeere yu cū cajorica wāme cārō yu caátimasīrō jeto ñuña,” qūī tūgoñaáto. ⁴Ícōñarī mujāā yu quetibujupa mai: Marī rupau jīcā rupaua nimirōcūā, capee wāmecuti ricawatiya. Tie nipetirije jīcārōrē bairo āmerīña. Ricaati jeto ñiña. Marī caapee mena marī ññaña. Marī āmoo operi mena marī tūgoya. Marī rupori mena marī áya. ⁵Marī, Jesucristo mena catūgoñatutuarā cūā torea bairo marī āniña. Capāārā nimirācūā, cū mena macāāna jīcā rupauere bairo caāna marī āniña. Marī nipetiro jīcā rupau ānituroricarore bairo marī āniña.

⁶Marī tocānacāūpurea ricaati wāme jeto cariape marī caátimasīpee ūnierē marī joyupi Dios. Noo cū cajogarijere marī joyupi. Bairi tiere caroaro marī átigarā. Dios yaye quetire marī caquetibujumasīpeere cū cajoricarā marī caāmata, marī

catūgoñatutuario cārō tiere camasārē na marī quetibujugarā. ⁷Camasārē juátinemomasīrīqūērē cū cajoricarā marī caāmata, caroaro mena na marī juátinemogarā. Tunu bairo jūgobuemasīrīqūērē cū cajoricarā marī caāmata, camasārē caroaro na marī buegarā. ⁸Camasārē yeri ñajāāō joroque átimasīrīqūērē cū cajoricarā marī caāmata, caroaro mena na tūgoñao joroque na marī áticōā ninucūgarā. Tunu bairo camasārē dinero, o apeye ūnierē jomasīrīqūērē cū cajoricarā marī caāmata, useanirīqūē mena na marī cajoro ñuña. Camasārē átijūgoñimasīrīqūērē cū cajoricarā marī caāmata cūārē, caroaro tūgoñamasīrī, nucūbugorique mena na marī caátianijūgoñimasīrō ñuña. Tunu bairoa camasārē ñnamaimasīrīqūērē cū cajoricarā marī caāmata cūārē, useanirīqūē mena na marī juátinemogarā.

Deberes de la vida cristiana

⁹Cariape āmeo maiña. Di rūmu ūno carorije macāājērē ñnaboeticōāña. Caroa macāājē puamerē átiānicōā ninucūña. ¹⁰Jesucristore catūgousarā ānirī jīcāū pūnaarē bairo āmeo maiña. Mujāā caborore bairo mujāā caátigaparo ūnorēā, aperā na caborore bairo puame ása. Nucūbugorique mena āmeo ññaña.

¹¹Yeri tūgoñatutuarique mena Dios cū caborore bairo átijīāticōā ninucūña. Cateeyepairārē bairo tūgoñaeticōāña.

¹²“Caroaro majū marī átigumi Dios,” ĩ tūgoña useanicōā ninucūña. Popiye tāmumirācūā, tūgoñaenarē bairo tiere tūgoñanetōōcōāña. Di rūmu ūno Diore cū jēnijānaeticōāña.

¹³Jesucristore catūgousarā na cabopacarijere mujāā cacūgorije mena na ricawoya. Tunu mujāā tūpū caetarārē caroaro mena na qūēnoña.

¹⁴ Mũjãārē roro caánarē, “Caroare mũjãã cũ joáto Dios,” na ñña. Caroaro na cabaípee puamerē Diore na jénibojaya. “Roro cũ áparo mũjãārē Dios,” na ñtĩcõãña.

¹⁵ Noa ùna causeanirã na caãmata, na jũũ useaninemoña. Tunu noa ùna caya-papuarã na caãmata, na mena otiri na yeri tutuao joroque na átinemoña.

¹⁶ Jicã majārē bairo useanirõ jicārõ mena caroaro ãnajęcusa. “Jãã, aperã netõrõ cañnimajũrã jãã ãniña,” ñ tũgoñaeticõãña. Tore bairo cañena ãnirĩ, cabugoro macãaña na caãnajē cutiere bairo ãnajęcusa. “Aperã netõrõ camasĩrã majũ jãã ãniña,” ñ tũgoñaeticõãña.

¹⁷ Noa ùna mũjãārē roro na caáto, mũjãã cũã roro na átiãmeeticõãña. Caroaro átiãnajęcusa, noa ùna mũjãārē na busupaetio joroque ñrã. ¹⁸ Noo mũjãã caátijĩtiro cārõ nipetiro camasã mena jicã majārē bairo useanirõ jicārõ mena caroaro ãnajęcusa. ¹⁹ Yũ yarã, yũ bairārē bairo caãna, yũ camairã, mũjãārē ñiña: Noa ùna mũjãārē roro na caáto, mũjãã majũ roro na áticãnamueticõãña. Dios puame roque mũjãārē roro caánarē na ññabesegumi. Cũ yaye woaturica tutipũ cũārē atore bairo ñ woatuyupa: “Yũ roque camasārē caññabesepaũ yũ ãniña. Roro na caátajere cariape na ññabesegu, ññupĩ marĩ Quetiupaũ,” ñ woatuyupa cũ ya tutipũ cũārē. ²⁰ Aperopũ cũārē atore bairo ñ woatunemoñupã: “Mũ pesu, murē catutii, cũ caauariata, cũ ugarique nuña. Cũ cañmejiapiata, cũ etirique joya. Bairo cũrē caroaro mũ caápata, roro mũ cũ caátajere bobotũgoñagumi,” ñ woatuyupa. ²¹ Bairi aperã mũjãārē roro na caátimiatacũārē, roro na átiãmeeticõãña. Caroa puamerē na átiãmeña. Bairo mũjãã caápata, roro mũjãã caãmeo átibujioataje buipearo ãninemoetigaro yua.

13 Dios jeto rotimasĩrĩquērē jomasĩñami camasārē. Torenã,

ati yepa quetiuparã cũã Dios cũ carotimasĩrĩjē jũgori ati yepa macãaña camasārē na rotimasĩnucũñama. Cũ cacũrĩcãrã majũ ñiñama. Bairi nipetiro na quetiuparã na caátirotirore bairo jicārõ tũni tũgousaya. ² Bairi ni jicãũ ùcũ ati yepa quetiuparãrē cabaibotioũ, Dios cũ caátiroticũrĩquērē cabaibotioũre bairo tuayami. Bairo roro cabaibotiorãrē popiye na baio joroque na átigumi Dios. ³ Ati yepa macãaña quetiuparã, caroaro caátĩana camasārē roro caátiparã mee ñiñama. Camasã roro caátipairã roquere, uwitũgoñao joroque roro na átinucũñama na yaye wapa. Bairi quetiuparã mena tũgoña uwiricarõ mano mũjãã cañnigaata, caroaro átiãnajē cutimasĩña. Bairo caroaro mũjãã caátĩanimasĩata, quetiuparã puame, “Caroaro mũjãã átiãnimasĩña mũjãã roque,” mũjãã ñgarãma. ⁴ Ánoa quetiuparã Dios cũ cacũrĩcãrã cũ caborore bairo mũjãārē cajuátiparã majũrē na cũñupĩ. Tore bairo cũ cacũrĩcãrã na cañnimiatacũārē, roro caãna mũjãã caãmata, na mũjãã uwigarã mũjãã quetiuparãrē. Na puame cabugoro majũã carotimasĩparã, Dios cũ cacũrĩcãrã mee ñiñama. Dios roro caánarē na caññabeseparore bairo ñ, quetiuparãrē bairo cũ cacũrĩcãrã ñiñama. ⁵ Bairi mũjãã quetiuparã na caĩrĩjērē caroaro tũgopeorotiya, mũjãārē popiye na áperio joroque ñrã. Tunu bairo, “Dios, marĩ quetiuparã marĩ na carotiro boyami,” mũjãã yeripũ ñ tũgoñarĩ, mũjãã quetiuparãrē caroaro tũgopeorotiya. ⁶ Dios cũ caborore bairo capaacoteparã majũrē bairo cũ cacũrĩcãrã na caño jũgori, impuestos gobierno yaye na cawapajñenirĩjē ùnie cũārē na wapa joya.

⁷ Tocãnacãũpua ati yepa macãaña quetiuparãrē caroaro mũjãã caátipeere na caátirotirore bairo na átibojaya. Ni ùcũrē apeye ùnierē cũ mũjãã cawa-

pamoata, tie wapare cū wapa joya. Tunu bairo impuestos na cawapajēnirijē ūnie cūārē na wapa joya. Nipetiro na ūnarē nēcūbugorique mena īnārī, caroaro na īroaya.

⁸Aperārē na wapamoeticōāña. Jico-quei na mujāā cawapamorijērē na wapatipecocōāña. Āmeo mairiqūē puame capetietie niña. Bairi āmeo maicōān-inucūña. Ni ūcū aperārē camaicōān-inucū puame Dios cū caātiroticūrīqūē nipetirijere caroaro cariape ācu ātiyami. ⁹Dios atore bairo ātiroticūnupī: “Mujāā numoa caāmerā mena, o mujāā man-apūā caāmerā mena roro ātiepeeticōāña. Tunu camasārē na pajīāētīcōāña. Tunu yajaeticōāña. Tunu aperā yaye cūārē īnaugoeticōāña,” ī cūnupī Dios. Atie, bairi apeye roticūrīqūē mena neñorī jīcā risero mena atore bairo marī ī quetibujū masīña: “Mujāā majū rupaure mujāā camairōrēā bairo aperā camasā cūārē na maiña,” marī ī masīña. ¹⁰Camaimasīrā puame aperārē roro āperinucūñama. Bairi tore bairo narē na camaimasīcōā-mata, Dios cū caroticūrīqūērē caātipecocōārārē bairo tuayama.

¹¹Atie nipetirije āme marī caānierē catūgoñamasīnemocōānipee niña. Merē Dios marīrē cū canetōōpa rūmu cōñarō majū baiya. Cajūgoyepu Dios yaye quetire cariape marī catūgousajūgorica rūmu netōjāñurō cōñarō majū baiya. Bairi āmea masacatiri caānijūgoyecūtiparā marī āniña. Cacānirārē bairo baietirotiya. ¹²Jesucristo cū caetapa rūmu cōñarō majū baiya. Ape rūmu cabusuatōre bairo merē ti rūmu etaro baiya. Bairi ati ūmurecōo macāāna cañuena canaitīārōpu caānarē bairo caāna roro na caātiere bairo āperirotiya. Jīcāū soldau cū wapana mena āmeo qūēgu, āpōā jutirore jāñarī, cū besu mena cū caānorēā bairo marī cūā wātī marī wapacu roro marī cū caātigarijere

netōnēcācōāgarā, Jesucristo mena tūgoñatutua nemorotiya. ¹³Bairi ūmureco cabaupetiro majū caānarē bairo caāna ānirī caroa macāājē jeto caātiparā marī āniña. Ati ūmurecōo macāāna bose rūmu caāno eticūmurī na caawajañesēārōrē bairo cabaetiparā marī āniña. Tunu carōmia mena roro caāperiparā marī āniña. Carōmia cūa caūmua mena roro caāperiparā niñama. Āmeo qūērīqūē cūārē caāperiparā marī āniña. Tunu aperā yayere cañāugaripeaetiparā marī āniña. ¹⁴Bairo puame marī ātigarā: Soldau cū rupaure cū caqūēnorōrē bairo marī cūā marī Quetiupau Jesucristo cū catutuarije mena tutuaro marī yeri tūgoñatutuagarā. Ati rupau mena roro marī caātiganucūrōrē bairo marī ātiāmerīgarā yua.

No critiques a tu hermano

14 Ni ūcū Jesucristo mena catūgoñatutua wēpūēcū cū caāmata, caroaro cū bocārī cū qūēnoña nūbueri majā mena. Cū ūcū mena busurī, tutuaro mena āmeo busurique netōētīcōāña. ²Mai, īcōñarī mujāā yu quetibujupa na ūna na cabairijere: Jīcāārā, “Nipetiri wāme ūgariquere jāā caūgaro nūrō,” ī tūgoñanucūñama. Bairo na caītūgoñamiatacūārē, aperā Jesucristo mena caroaro catūgoñatutua wēpūēna puame otē jeto ūgarī āninucūñama. Waibutoa rii ūnierē ūgaetinucūñama. ³Bairi ni jīcāū ūcū nipetiri wāme ūgariquere caūgan cū caāmata, apeī jīcā wāme ūnie caūgaetinucū puamerē cū qūīña-teeticōāto. Tunu bairo jīcā wāme ūno ūgariquere caūgaecu puame cūā, apeī nipetiro ūgariquere caūganucūūrē roro cū cū busupaicoteeticōāto. Merē cū cūā Dios cū cabesericu niñami. ⁴Bairo Diore capaacoteri majōcu cū caānoi roro cū busupaicoteeticōāña. Caroaro cabaimasīata, o roro cabaiata cūārē,

jicāũ cū quetiupau jeto tie cabairijere qũēnomasĩnami. Bairi marĩ Quetiupau Jesucristo roque caroaro cū cabaipere caátimasĩ majũ niĩnami. Bairi nipetirije caugamasĩ cũārē caroaro cū tuao joroque cū átigumi cū caátimasĩrĩjē jũgori.

⁵Apeyere mujāā ñi cõñanemogu tunu: Jicāārā, ape rũmu netõjānurõ caānimajũrĩ rũmu cũgonucũñama Diore na cañubuepa rũmurē. Aperā puame, “Tocānacā rũmua jicārõ tũni Diore cañubuepee niña,” ĩ tũgoñanucũñama. “Tore bairo marĩ caátõ boyami Dios,” ĩ tũgoñarĩ, tore bairo cariape caátiparā mujāā āniña, mujāā caĩtũgoñarõrēã bairo yua. ⁶Jicāũ ũcũ jicā rũmurē, “Dios ya rũmu niña,” ĩrĩ Diore cū caĩroacõāmata, caroaro ácu átiyami. Apei, “Tocānacā rũmua jicārõ tũni Diore cañubuepee niña,” ĩ tũgoñarĩ Diore cū caĩroacõāmata, caroaro ácu átiyami cū cũā. Torea bairo apei cũā, “Nipetiri wāme ũgariquere ũgarotiya,” ĩrĩ Diore cū caĩroacõāmata, caroaro ácu átiyami. Bairo ũgari, Diore, “Yũ mena mu ñujāñuña,” qũñucũñami. Apei, “Waibucu riire ũgaetirotiya,” ĩ tũgoñarĩ Diore cū caĩroacõāmata, cū cũā caroaro ácu átiyami. Cū caugarije otēre ũgari, Diore, “Yũ mena mu ñujāñuña,” cū yeripũ qũĩ jēnimasĩcõāñami cū cũā.

⁷⁻⁸Jesucristo niĩnami marĩ Quetiupau. Bairi marĩ caborore bairo jeto caátĩāni-masĩparā mee marĩ āniña. Marĩ cacatiri rũmu caāno, o marĩ cariaro bero cũārē marĩ Quetiupau cū carotiore bairo caátiparā marĩ āniña. ⁹Jesucristo puame riacoamicũā tunu catiypũ, nipetiro camasā cacatirā, cariaricarā cũārē quetiupau majũ cū caānimasĩparore bairo ĩ.

¹⁰Bairi, ¿dopēĩrā mujāā puame aperā Jesucristore catũgousarārē na mujāā busupaicotenucũñati? ¿Dopēĩrā narē cabũgoro macāānarē bairo na mujāā iñanucũñati? Marĩ nipetiro

Dios cū caĩñabeseri rũmu caāno, marĩ caátaje caāno cārõrē marĩ iñabese ecogarā. Bairi marĩ yarā Jesucristore catũgousarārē na iñabeserārē bairo caĩetiparā marĩ āniña. ¹¹Dios yaye woaturica tutipũ cũārē Dios cū caĩrĩqũērē atore bairo woatuyupa:

“Yũ, caānicõāninucũĩ ānirĩ mujāārē cariape quetibũju ñiña cabaipere:

Nipetiro camasā ñiroagarāma.

Rũpopatuuri mena etanumurĩ nipetiro,

‘Mũ, Dios, cañuu catutuaũ majũ mu āniña,’

ñi basapeogarāma,” ĩ woatuyupa.

¹²Tie na cawoaturiquere tũgori bero, atore bairo marĩ masĩña: Marĩ, tocānacāũpurea ati yepapũ āna, nipetirije marĩ caátajere marĩ jēniñagumi Dios. “¿Dopēĩrā tore bairo mujāā áti?” marĩ ĩ jēniñagumi. Bairo cū caĩjēniñarõ, cū marĩ caquetibũjupea niña.

No hagas tropezar a tu hermano

¹³Bairo tiere tũgoñarĩ marĩ caāmeobusupainucũrĩjērē marĩ jānarõā. Bairo puame átirotiya: Mujāā yarā Jesucristore catũgousari majārē, mujāā caátĩānie mena roro na tũgoña yapapuaõ joroque na ápericõāña. Jesucristo mena na catũgoñatutuarijere royetueticõāña.

¹⁴Yũ, marĩ Quetiupau Jesucristore catũgousau ānirĩ, ñe ũnie rusaeto atore bairo ñi tũgoñatutuacõāña: Nipetirije yũ caugarije cañurĩjē jeto niña. Apei puamerā apeye ũnie ũgariquere, “Tie ũgarique carorije niña,” cū caĩtũgoñaata, tie cũrē carorije niña.

¹⁵Bairi aperā na caugaetinucũrĩjērē na caĩñajoro mujāā caugaata, na puame roro tũgoñabujiorāma. Bairo mujāā caápata, narē mairā mee mujāā átiya. Jesucristo yucupāipũ riari na cũārē na netõõbojayupĩ. ¿Bairi ũgarique mujāā caugaāninucũrĩjē jũgori Jesucristore na catũgoñatutuarije to yasio joroque na

ápericōãña! ¹⁶ Mújãã caátianimasirijê jūgori aperārê tūgoña yapapua joroque na mújãã caápata, na cañajoro tore bairo átinemoeticōãña, mújãã caátie būsūpairema írã. ¹⁷ Marĩ, Dios cū carotimasiripau macããna marĩ caãnoi, jĩcã wãme ũnie ũgariquere ũga, eti, marĩ caátinucūrjê wapa maniña Dios cū cañajoro. Atore bairo marĩ caátie puame caānimajūrjê niña: Caroaro cariape átianajê, tunu bairo aperã mena caroaro yerijōrō mena ānajê, tunu ũseanio joroque āmeo átaje puame roque caānimajūrjê niña. Espíritu Santo cū camasīōrjê jūgori tiere caátiparã marĩ āniña. ¹⁸ Ni ũcū tore bairo átianajê cutiri Jesucristo cū caborore bairo caácu caroaro ácu átiyami Dios cū cañajoro. Bairo caroaro cū caáto iñarĩ camasã cūã, “Caroaro átiyami,” qūgarãma.

¹⁹ Bairi marĩ puame nipetiri wãme yerijōrō ānajê cutaje macããjêrê caátianinucūparã marĩ āniña. Tiere caãna ānirĩ yua, Jesucristo mena tūgoñatutuanemo joroque marĩ āmeo átigarã. ²⁰ Bairi ũgarique mújãã caugaāninucūrjê jūgori Dios cū caborore bairo na caátie na átijānao joroque ápericōãña. Bairopua, nipetirije ũgarique cañurijê jeto niña. Aperã na caugaetinucūrjêrê na cañajoro marĩ caugarije jūgori Jesucristo mena na catūgoñatutuarijere na jānao joroque átaje puame roque cañuetie niña. ²¹ Aperã catūgoñatutuawēpūēnarê, “Marĩ caátianie mena jūgori Jesucristore na tūgousajānao joroque na marĩ átire,” írã, atore bairo marĩ caáto ñña: Marĩ yau cariare caugaecu cū caāmata, marĩ cūã ũgaetirotiya. ũse ocore caetiecu cū caāmata, marĩ cūã etietirotiya.

²² “Nipetiri wãme ũgariquere cauga-masirã jãã āniña,” caītūgoñatutuarã na caāmata, na caátianimasirijêrê Dios je-

tore cū na caquetibujuro ñña. ¡Ni jĩcã ũcū cū caátie mena, “Dios cū cañajoro caroaro yu átiya,” caītūgoñamasī puame ũseanirĩ niñami! ²³ Ni ũcū cū caugapeere, “Atiere yu caugaro ñuetō,” i tūgoñamicūã, tiere cū caugaata, tie wapa buicutiyami, cariape cū catūgoñatutuetie jūgori. Nipetirije marĩ caátipeere, “Atie marĩ caátipee cañurijê niña Dios cū cañajoro,” caītūgoñatutuarã nimiracūã, ricaati marĩ caápata, carorije macããjêrê āna marĩ átiya.

Agrada a tu prójimo, no a ti mismo

15 Marĩ, Jesucristo mena tutuaro catūgoñatutuawēpūrã marĩ caāmata, aperã catūgoñatutuawēpūēnarê na juána, marĩ majūã catūgoñatutuawēpūēnarê bairo tūgoñarĩqūē cutirotiya. Marĩ majūã marĩ caátijesoriye ũnie jetore áperirotiya. ² Marĩ nipetiro aperã caroaro na caānipee, na cañajesoriye ũnie puamerê caátiparã marĩ āniña, Jesucristo mena nemojāñurō na catūgoñatutuanemoparore bairo írã. ³ Jesucristo cūã cū yaye caānipee jetore ápeyupi, ati yepapū ācū. Dios yaye woaturica tutipū cūãrê cū cabairiquere atore bairo i woatuyupa: “Murê roro caibujioatana yu puamerê roro inucūñama,” i woatuyupa Cristo cū pacure cū caĩrĩqūêrê. ⁴ Nipetirije tirūmupū Dios yaye queti na cawoaturiquere marĩ masīrotirã woatuyupa. Bairi popiye baimiracūã, tie caquetibujurore bairo caátimasirã ānirĩ Jesucristo mena marĩ tūgoñatutuaocōã ninucūgarã. Tunu bairoa tiere bueri bero caroaro yerijōrō marĩ ānimasigarã. Tore bairo caãna ānirĩ Dios mena marĩ caānipeere ũseanirĩqūē mena marĩ cotegarã.

⁵ Bairi roro popiye marĩ cabaiata, Dios puame roque Jesucristo mena marĩ tūgoñatutuaocōãnio joroque marĩ

átinucũñami. Tunu yerijõrõ marĩ ãnio joroque caácu niñami. Bairi mujããrẽ Jesucristo cũ caátĩãnatõrẽ bairo, jĩcãrõrẽ bairo caãnajẽcuna mujãã ãnio joroque átigumi. ⁶ Bairo cũ caáto jũgori, tocãnacãũpua jĩcãrõrẽ bairo tũgoñarĩ useanirõ atore bairo mujãã átigarã: Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo pacure jĩcãrõ mena, “Mũ, caũuũ mũ ãniña,” cũ mujãã ĩ basapeogarã.

El evangelio es anunciado a los no judíos

⁷ Jesucristo mujããrẽ cũ caátatorea bairo mujãã cũã mujãã mena macããnarẽ na ñnamairĩ caroaro nucũbugorique mena na ññaña. Bairo mujãã caáto ññarã, “Caroũ caũuũ niñami Dios,” ĩ ñnagarãma camasã cũã. ⁸ Tunu atore bairo mujãã ñi quetibũjunemoña: Jesucristo puame jãã, judío majãrẽ jãã juátigu asúpi ati yepapure. Tie Dios cũ caátipeere jãã ñicũjãã ãnanarẽ cũ caĩjũgoyeticũĩcãrõrẽ bairo caũuũ ãnirĩ cũ caátipeyorijere marĩ masiõ joroque ĩ, asúpi Jesús ati yepapure. ⁹ Tunu bairoa mujãã, judío majã caãmerã cũã nocãrõ mujãã cũ caĩñamairõ jũgori Diore mujãã cabasapeoparore bairo ĩ, asúpi Jesús ati yepapu. Dios ya tutipũ cũã Jesucristo cũ pacure cũ caĩbusuriquere atore bairo ĩ woatuyupa:

“Bairi judío majã caãmerã watoapu ãcũ, ĩnocãrõ caũuũ majũrẽ mũ yũ basapeogu!

‘ĩNocãrõ Dios catutuaũ majũ niñami!’ ĩrĩ mũ yaye basarique mena mũ yũ basapeogu,”

ĩ woatuyupa Cristo cũ caĩrĩqũrẽ.

¹⁰ Tunu apepaupu Dios ya tutire na ca-woaturique atore bairo ñnemoña:

“ĩDios ya poa macããna cũ cabesericarã mena mujãã ape yepaa macããna judío majã caãmerã cũã useanirĩ ãña!”

¹¹ Tunu aperopũ ĩ woatunemoñupã ti tutipure:

“Ape yepaa macããna judío majã caãmerã nipetiro tocãnacã poa masapoari macããna cũã, ĩmarĩ Quetiupaure cũ basapeoya!” ĩ woatuyupa.

¹² Isaías cũã atore bairo ĩ woatuyupi:

“Isaĩ pārãmi ape tuti bero macããcũ buiagumi. Cũrẽ Dios puame judío majã caãmerã quetiupaure bairo caãcũ cũ cũgumi.

Bairi na puame, ‘Jããrẽ canetõõpau niñami,’ cũ mena ĩ tũgoñatutua-garãma,” ĩ woatuyupi Isaías ãnacũ.

¹³ Bairi camasãrẽ Jesucristo mena tũgoñatutua masĩrĩqũrẽ cajonucũũ Dios puame useanirĩqũẽ, yerijõrõ ãnajẽ cutaje cũãrẽ ñe ñnie rusaricarõ mano mujããrẽ cũ jonemoáto. Tunu bairoa Espiritu Santo cũ camasĩrĩjẽ jũgori nemo-jãñurõ cũ mena mujãã catũgoñatutua-masĩpeere cũ jonemoáto.

¹⁴ Yũ yarã, yũ bairãrẽ bairo caãna, ñe ñnie rusaricarõ mano mujããrẽ atore bairo ñi tũgoñatutuacõãña: Caroaro ñe ñnie rusaeto caátĩãna mujãã ãniña. Tunu Jesucristo yayere caroaro majũ camasĩrã mujãã ãniña. Bairo caãna ãnirĩ mujãã majũ mujãã ãmeo quetibũju masiña caroaro mujãã caãnajẽ cutipeere.

¹⁵ Mujãã, bairo caátĩãnimasĩrã mujãã caãnimiatacũãrẽ, ati tutipure tutuaro mena yũ quetibũju woajoya, mujãã catũgojũgorique jĩcã wãmerĩ mujãã caãnipee carusarijere mujãã camasiritietiparore bairo ĩ. Dios yũre caroaro ácu, Jesucristo yaye quetire mujããrẽ quetibũju rotijou yũ cũwĩ. ¹⁶ Bairi Jesucristore capaacoteire bairo yũ cũwĩ, judío majã caãmerã caroaro na caãniparore bairo ĩ. Bairo Jesucristore capaacoteire bairo yũ caãnie puame atore bairo niña: Dios, judío majã caãmerã cũãrẽ na cũ canetõõgarije macããjẽ quetibũjũrique quetire na yũ quetibũjunucũña. Bairo na

quetibujari yua, sacerdote majã Diore cū useanio joroque ána waibucu ri-ire na cajoemugoricārōrē bairo yu cūã Diore, “Ánoa, mu yarã niñama,” cū yu caīquetibujarije jūgori Dios puame cū useanio joroque átigu, na quetibuju yu átiya judío majã caāmerārē. Bairo yu caáto, Espíritu Santo puame narē Dios yarã na ánio joroque na átinucūñami.

¹⁷Torecu, yu puame Jesucristo mena catūgoñatutuañi ānirī Dios yure cū caquetibujarotijocūrīqūērē tūgoñarī butioro tie paarique mena yu useaniña.

¹⁸Judío majã caāmerā Jesucristo yaye quetire na tūgousao joroque ī, Jesucristo yu cū camasīōjorije mena yu caátimasirī wāme jetore na yu quetibujunucūña. Ape wāme ūno na yu quetibujuetinucūña. Bairi yu caquetibujarije jūgori, tunu yu caátiani īñomasirījē jūgori jīcāārā na tūgousao joroque na yu átinucūña. ¹⁹Tunu Espíritu Santo yu cū camasīōjorije mena yu caátijēño īñomasirījē jūgori na tūgousao joroque na yu átinucūña. Tore bairo ácu, Jerusalén macāi quetibuju jūgoacú, Iliria cawāmecutopu Jesucristo camasārē cū canetōōrīqūē quetire caroaro jīcārō tūni cariape na yu quetibujuetawu. ²⁰Aperā na caquetibuju ñesēāētīnucūrōpu macāānarē Jesucristo yaye quetire yu quetibuju ñesēāganucūña. Aperā na caquetibujuricaropu yu quetibujubuipeo ñesēāgaetinucūña. ²¹Tore bairo yu caátie puame Dios yaye quetire woarica tutipū na cawoatujūgoyeticūrīcārōrēã bairo baiya. Mai, atore bairo ī quetibuju woatuyupa:

“Aperā camasã cū yaye quetire camasīētāna nimirācūã, tiere quetibujuecogarāma.

Cū yaye queti na catūgoetajere tūgo-masījūgogarāma,” ī woatuyupa Dios ya tutipū.

Pablo piensa ir a Roma

²²Yu caīrōrē bairo ape macāārīpu macāānarē quetibujuñesēānucūrī, mujāã tupu yu ámasīētīña mai. “Roma macāpu yu águ,” nairō ī tūgoñamicūã, yu ámasīētīña. ²³Baipua, merē yu paariquere yu átiyaparoya ati yepaa macāāna mena. Nocārō yoaro capee cūmarī majū mujāārē ñiñañesēāñi áganucūmiña. ²⁴Bairi España pu ácu roque mujāārē ñiñanetoágu. Bairo nocārō caroaro useanirō mujāārē yu caīñarō bero, mujāã puame roque yure mujāã cajuáto yu bootūgoñaña, España pu yu caátī rūmu caāno.

²⁵Baimicūã mai, Jerusalén macāpu yu águ, to marī yarã Jesucristore catūgousari majārē na juátī ácu.

²⁶Jesucristore catūgousari majã Macedonia macāāna, bairi Acaya yepa macāāna cūã na majūã na caboro dinerore neñoñupā. Jerusalén macāāna Jesucristore catūgousarā cabopacarārē na jogarā, tiere neñoñupā. Torecu, tie dinerore Jerusalēpu na jeábojagu yu átiya mai. ²⁷Na majūã na caboro tie dinerore neñoñupā. Bairo na caátaje ñujāñuña. Mai, cajūgoyepure judío majã Jesucristore catūgousajūgoricarā cū yaye macāājē caroa quetire na quetibuju batojūgoyupa. Bairo caroaro na na caátaje āmeoñe, na cūã na cacūgorije ūnie mena na cajuátinemopea niña. ²⁸Bairo tie dinerore Jerusalén macāānarē na nuni yaparori bero, España pu ácu mujāārē ñiñanetoágu. ²⁹Bairi ñe ūnie rusaricarō mano atore bairo ñi tūgoñatutuaocōñā: Mujāã tupu yu caetaro marī nipetiroputrea caroa majūrē marī jomajūcōāgumi Jesucristo.

³⁰Yu yarã, yu bairārē bairo caāna, mujāã Jesucristore catūgousarā mujāã āniña. Tunu Espíritu Santo cū camasīōjorije jūgori caāmeomaimasirā

mujãã ãniña. Bairo caãna mujãã caãnoi, yure juátinemorã, atore bairo mujãã caáto yu boya: Popiye baimicũã caroaro yu caátianipeere Diopure yu jënibojaya. ³¹Dios, Judea yepa macããna Jesucristore catũgousaena cañuena, roro yure na caátipeere cũ caẽnotaparore bairo irã, Diopure butioro yu mujãã jënibojawa. Tunu bairo Jesucristore catũgousarã Jerusalén macã macããnarẽ na cajuátijorije na yu cajeátiere ñnarĩ bero na useanio joroque irã, Diopure yu jënibojaya. ³²Bairo Diore yu mujãã cajënibojaro jũgori useanirĩquẽ mena mujãã ññau etagu, Dios cũ cabooata. Bairo topu mujããrẽ ññañesẽãũpu roque yua, mujãã tupu yu tũgoña yerijãmasĩgu. ³³Bairi marĩ Pacu Dios caroaro yerijõrõ ãnimasĩrĩquẽrẽ cajou mujãã nipetiro mena cũ ãnicõã ninucũáto. Bairoa to baiáto.

Saludos personales

16 Bairi ãmerẽ mujãã ñiña: Marĩ yao Febe cawãmecucore mujãã tupu cõ caetaro, caroaro mena cõ mujãã bocáwa. Caroaro cõ mujãã cajuáto yu boya. Cõ cũã Cencrea macã macããna ñubueri majãrẽ butioro cajuátinucũõ niñamo. ²Jesucristo mena cõ cũã cõ catũgoñatutuario jũgori, mujãã cũã jicãrõrẽã bairo Jesucristore catũgousarã ãnirĩ jicã majã ãmeo quẽnorĩcãrõrẽ bairo cõ quẽnoña. Bairi nipetirije cõ cabopacarijere cõ joya. Cõ puame capããrã ñubueri majãrẽ caroaro mena na juátianinucũñupõ. Yu majũ cũãrẽ caroaro yu juátinemonucũwõ.

³Apeyera, Prisca bairi Aquila cawãmecuna na ñuáto. Na, pugarãpua yurea bairo Jesucristo yaye macããjẽrẽ capaabojarã, cũ carotirã, yu baparã niñama. ⁴Na puame roro tãmuobujiowã, yure roro aperã yu na caátibujiopere eñotamirã. Bairo

caroaro yu na caátajere tũgoñarĩ butioro, “Yu mena ñumajũcõãwã,” na ñijoya. Yu jeto mee tore bairo ñiña. Nipetiro ñubueri majã poari judío majã caãmerã cũã ñnucũñama. ⁵Torea bairo tunu na ñuáto nipetiro marĩ yarã ñubueri majã Prisca, bairi Aquila ya wiipu caneñanucũrã cũã. Bairi apeĩ, yu baire bairo caãcũ, yu camai Epeneto cawãmecucu cũ ñuáto. Cũ puame Asia yepa macããcũ, aperã ti yepa macããna jũgoye Jesucristore catũgousajũgoricu majũ ãmi. ⁶María cawãmecuco cũã cõ ñuáto. Cõ puame mujããrẽ butioro caroaro mujãã caãnorẽ bori, mujãã juátinucũñamo. ⁷Aperã yu ya macã macããna Andrónico, apeĩ Junias cawãmecuna yu mena preso jorica wiipu caãnana cũã na ñuáto. Mai, na puame apóstolea majã mena macããna na camairã majũ niñama. Bairi tunu yu jũgoye Jesucristore tũgousajũgoyupa.

⁸Ampliato cawãmecucu cũã cũ ñuáto. Marĩ Quetiupaire catũgousau cũ caãnoi, yu bapa, yu camai majũ niñami cũ cũã. ⁹Apei Urbano cũã cũ ñuáto. Cũ cũã jããrẽã bairo Jesucristo yaye macããjẽrẽ capaanucũũ majũ niñami. Apei yu camai Estaquis cũã cũ ñuáto. ¹⁰Cũ ñuáto Apeles cawãmecucu cũã. Cũ puame Jesucristo mena cũ catũgoñatutuarijere marĩ masiõ joroque caroaro átiãninucũñami. Bairi aperã Aristóbulo ya wii macããna cũã na ñuáto. ¹¹Apei yu ya macã macããcũ Herodiõn cũã cũ ñuáto. Bairi Narciso ya wii macããna Jesucristore cariape catũgousarã cũã na ñuáto. ¹²Marĩ Quetiupau yaye macããjẽrẽ capaabojanucũrã rõmirĩ Trifena, apeo Trifosa cũã na ñuáto. Bairi apeo jãã baiore bairo caãcõ Pérsida cõ ñuáto. Cõ puame tutuario mena marĩ Quetiupau yaye paarique macããjẽrẽ paanucũñamo. ¹³Rufo cũã cũ paco mena cũ ñuáto. Cũ puame Jesucristo mena catũgoñatutuan nipetiro to macããna na camasi majũ

niñami. Cũ paco cũa cañuo, yu paco majūrē bairo caroaro yu caĩnao ninucũnamo. ¹⁴ Ānoa cũa na ñuáto: Asíncrito, apeí Flegonte, apeí Hermes, apeí Patrobas, apeí Hermes, bairi aperā marī yarā na mena macāāna ñubueri majā cũa na ñuáto. ¹⁵ Na ñuáto ānoa cũa: Filólogo, apeo Julia, apeí Nereo, apeo cũ baio cũa, apeo Olimpás cawāmecuco cũa cō ñuáto. Bairi nipetiro Jesucristo mena catũgoñatutuarā marī yarārē bairo caāna na mena caāna cũa na ñuáto.

¹⁶ Bairi mujāārē ñiña: Mujāā to macāāna tocānacāũpua nucũbugorique mena āmeo bocári caroaro āmeo jēninucũña. Nipetiro ato macāāna ñubueri majā Jesucristore catũgousari poari macāāna mujāārē ñurotijoyama.

¹⁷ Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, tutuaro mena atore bairo mujāārē ñiña: Masacatiri āña. Jesucristo mena jīcārōrē bairo mujāā tũgoñatutumasīētiō joroque caāna mena āmericōāña. Tunu roro mujāārē yapapuo joroque caāna mena āmericōāña. Na yaye queti puame mujāārē jāa caquetibujurique macāājē ũnie mee, ricaati quetibujurique ñiña. Torena, na mena āmericōāña. ¹⁸ Na puame marī Quetiupau Jesucristo cũ caátirotirijere caquetibujunucūrā mee ñiñama. Na majūā roro na rupau caborore bairo na caátie macāājērē quetibujurā átinucũnama. Tunu bairoa caroaro ĩtori, tũgoricarō ñurō carorije macāājērē quetibujuri, camasā cayeri tũgoñatutuaenarē roro na ĩ quetibuju mawijionucũnama. ¹⁹ Mujāā puame roque caroaro Jesucristo yaye quetire mujāā tũgousaya. Camasā nipetiro cũa cūrē mujāā catũgousanucūrījērē caroaro masīñama. Bairi yu cũa mujāā mena yu useaniña. Tunu bairo caroa Espiritu Santo mujāārē cũ camasīōjorije jũgori caroa macāājē jetore mujāā caátiano yu boya. Carorije macāājē roquere mujāā caátiano yu boetiya. ²⁰ Tore bairo

mujāā caátimasīrō jũgori marī Pacu Dios yerijōrō ānajērē cajomasī puame, wātī mujāārē caĩtonucũrē yoaro mee cũ mujāā netōnucāo joroque átigumi. Mujāā rupori mena apeye ũnierē pea aborericarore bairo cũ mujāā átio joroque átigumi Dios. Marī Quetiupau Jesucristo caroare mujāā cũ jonemoáto.

²¹ Mujāārē ñurotijoyami yu bapa yure cajupaanucũ Timoteo cawāmecucu cũa. Aperā yu ya macā macāāna, yu mena caāna Lucio, Jasón, Sosípater cũa ñurotijoyama mujāārē.

²² Yu, Tercio cũa, ati cartare Pablоре cawoabojau, marī Quetiupau re catũgousau āniri mujāā yu ñurotijoya.

²³ Gayo cũa mujāā ñurotijoyami. Yu, Pablo puame, cũ ya wiipũ yu āninucũña. Atopũ nipetiro ñubueri majā puame ñubuerā etanucũñama. Apei Erasto cawāmecucu, ati macā macāāna yaye dinerore caĩnacotebojari majōcu cũa mujāārē ñurotijoyami. Torea bairo mujāā ñurotijoyami cũ bai Cuarto cawāmecucu cũa. ²⁴ Marī Quetiupau Jesucristo nipetiro mujāārē caroare cũ jonemoáto. Bairoa to baiáto.

Alabanza final

²⁵ Marī Pacu Diore cũ marī cabasapeoro ñiña. Cũ puame mujāārē cũ mena nemojāñurō mujāā tũgoñatutuo joroque caácu majū ñiñami. Tore bairo mujāārē átimasīñami Dios, cũ yaye caroa queti camasārē cũ canetōrīqũ quetire mujāā yu caquetibujunucūrījē jũgori yua. Tunu bairoa Jesucristo yaye quetire mujāā yu caquetibujunucūrījē jũgori tore bairo mujāārē yeri tutuarā mujāā átimasīñami. Atie yu caquetibujunucūrījē puame camasārē cũ camasīōetaje, ati yepa caāniparo jũgoyepua caānajē ñiña. ²⁶ Cabaimiatacũārē, āme roque profeta majā na cawoatucūrīqũ jũgori marī masīō joroque marī átiyami Dios. Cũ, caānicōānin-

ucũũ, cũ caátirotirore bairo marĩ átiãnio joroque ĩ, âmerẽ tiere marĩ masĩõñami. Atie cũ caquetibũjugarique mai camasãrẽ cũ camasiõetajere âme roque nipetiro camasã poari ati umurecõo macããnarẽ na masĩõ joroque átiyami Dios. Bairo tiere na cũ camasiõrõ jũgori yua, cariape tiere tũgori bero na catũgõsaparore bairo ĩ, na masĩõñami Dios.

²⁷ ¡Marĩ Pacu Dios, jĩcãũã caãcũ, ñe ũnie rusaeto camasĩ majũrẽ cũ marĩ basapeoto! “Cũ, Dios jetorea cũ caátimasĩĩjẽ cũ catutuarije, tocãnacã rũmua to ãnicõã âmarõ,” marĩ ĩ tũgoñatutuacõã ninucũgarã, marĩ Quetiupau Jesucristo jũgori. Bairoa to baiáto.

Tocãrõã niña atie queti yũ cawoaturije.

Primera Carta de San Pablo a los

CORINTIOS

Saludo

1 ¹⁻²Yh, Pablo cawāmecucū, Dios cū cabesericū yu caānoi, yu pi-ijowī, Jesucristo yau apóstol cū caquetibujurotijou yu caānipeere bou. Marī yau Sóstenes mena ati cartare mujāārē woajou yu átiya. Mujāā, jāā yarā Corinto macā macāāna Diore catūgousari majā, Jesucristo jūgori Dios yarā caroarā caānarē mujāā yu woajoya ati cartare. Bairi tunu tocānacāpau macāāna Jesucristore caīroari poari mena macāāna mujāā caānipeere bou, mujāā cūārē mujāā besyupi. Bairi marī cūārē marī Quetiupau, na cūārē na Quetiupau majū niñami, marī Quetiupau Jesucristo puame yua. ³Bairi caānijūgoro atore bairo mujāārē niña: Marī Pacu Dios, bairi marī Quetiupau Jesucristo mena caroare mujāā na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cūārē na jonemoáto, niña.

Bendiciones por medio de Cristo

⁴Bairi tocānacānia, “Dios, jāā mena muñujāñuña,” ñi jēninucūña, Jesucristo jūgori Dios mujāārē caroaro majū cū caátierre ññari. ⁵Baipua Dios, Jesucristo mena jūgori nocārō majū paio netōrō cū caátibojarique cañurijērē mujāā joyupi. Bairo cū caáto jūgori cū yaye busurique cūārē nemojāñurō mujāā quetibuju masiō joroque ásupi Dios. Tunu bairoa cū yaye caroa quetire cariape masirīqūē cūārē mujāā joyupi. ⁶Bairi caānorē bairo cariape, “Ape yeri majūrē mujāā jogumi Dios,” mujāā yu caīquetibujuricarorea bairo baimajūcōāña merē yua. ⁷Tore bairo mujāā caāno jūgori yua, ñe ũnie rusaeto tocānacā wāme caroa macāājē

ātiāni masirīqūērē mujāā cūgocōāña Jesucristo marī Quetiupau nemo ati yepapu cū cabauetaparo jūgoye. ⁸Bairi Dios puame tūgoñatutuariquere mujāā jocōā nigumi ti rūmu catusari rūmu caānopu. Bairo áticoa ninucūgumi Dios, marī Quetiupau Jesucristo ati yepapu cū catunuetari rūmurē, ni jīcāū ũcū mujāārē, “Mujāā buicutiya,” qūiētīcōato ī. ⁹Bairi Dios puame roque caānorē bairo cariape cū caījūgoyetiricarorea bairo caācu niñami. Cū, Dios puame roque mujāā piijowī, cū macū marī Quetiupau Jesucristo mena jīcārōrē bairo mujāā caāniparore bairo ī.

Divisiones en la iglesia

¹⁰Yh yarā, yu bairārē bairo caāna, marī Quetiupau Jesucristo cū catutuarije mena mujāārē niña: Jīcārōrē bairo tūgoñanemorī masaricawoena, caroaro ānicōāña. Useanirō āña. Jīcārōrē bairo tūgoñarī, jīcārō tūni āmeo tūgoñaña mujāā yeripu. ¹¹Atiere mujāā niña, yu yarā yu bairārē bairo caāna, capee wāme mujāā cabaiботionucūrjērē Cloé ya poa macāāna jūgori caqueti tūgonucūū ānirī. ¹²Atore bairo jīcārā mujāā mena macāāna na cañucūrjērē īgu niña: “Jāā, Pablōre catūgousarā jāā āniña,” tunu aperā cūā: “Jāā, Apolos yarā jāā āniña,” aperā cūā: “Jāā, Pedro yarā jāā āniña,” aperā cūā: “Jāā roque Cristo yarā puame majū jāā āniña,” ī busubotionucūñama. Jīcā majārē bairo mujāā busuetiya.

¹³¿Dopēirā tore bairo mujāā ī busupainucūñati? Jīcāñā niñami Cristo. Ricawatiri caācū mee niñami. ¿Yh, Pablo ato yucupāipū mujāā yaye wapare netōgu yu riayupari? ¿O, yu wāme mena īrī mujāā na bautizayupari? Bairo ápeyupa, tame. ¹⁴Yh roque ni jīcāū ũcūrē mujāā yu bautizaepu baipua. Bairi Diopure, “Yh mena muñujāñuña,” ñi jēninucūña. Baipua,

Crispo, apei, Gayo cawāmecuna roquere yua na yu bautizawu. ¹⁵Torecu, ni jīcāũ ūcũ mujāā mena macāācũ, “Pablo wāme mena ĩrĩ, cabautizaecoricu yu āniña,” ĩ masiētĩnami. ¹⁶Estéfanas ya poa macāāna cūārē na yu bautiza royawu. Aperā noa ūnarē yu bautizaetiroyawu. ¹⁷Baipua, Jesucristo yure bautiza rotijoemi. Cũ yaye queti, camasārē cũ canetōrīqũ queti roquere yu quetibujũ rotijowĩ. Ati umurecōo macāājē tũgoñarīqũ jũgori tutuaro camasiñetōmajucōāũrē bairo yu cūēmi baipua. Jesucristo yucupāipũ cũ cariarique, wapa manorē bairo to tuaeticōāto ĩ, tore bairo yu cūwĩ Jesús.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

¹⁸Cristo yucupāipũ cũ cariarique caroa quetire cariape mee cañnierē bairo tũgoñanucũnama yasiricaropũ caápārā puame. Bairo cabaimiatacūārē, atie caroa queti Dios catutuaũ yaye queti puame marĩ cũ yarārē cũ canetōpee majũ niña yua. ¹⁹Torea bairo ĩ quetibujuya tirūmupũ Dios yaye busurica tutipũ na cawoatucūrīqũ cūā: “Masĩrĩ majārē camasiñenarē bairo na ānio joroque na yu átigu. Tunu bairoa caroaro catũgomasĩrārē catũgomasĩenarē bairo na ānio joroque na yu átigu,” ĩ woatuyupa.

²⁰Bairĩ ati umurecōo macāājērē camasiĩ majā cañnimĩrĩcārā puame camasiēna cabugoro macāānarē bairo tuagarāma. Apei, “Cajũgobuei yu āniña,” caĩ cūā torea bairo tuagumi. Torea bairo busunetōmasiētīgumi ati umurecōopũ macāājērē masĩrĩ butioro cabusubotionucũ cūā yua. ¡Dios puame ati umurecōo macāājē na camasiĩrjērē nemojāñurō na masiētio joroque na átiyami! ²¹Nipetirijere caátimasĩ niñami Dios. Bairi mai ati umurecōo macāāna camasā na majũā na camasiĩrjē mena cūrē na camasiĩrō

boesupi Dios. Bairo puame boyupi: “Yu yaye quetire na catũgousaro jũgori na yu netōōgu,” ĩ cūjũgoyupi. Bairo Dios cũ caĩmiatacūārē, “Cabugoro macāājē niña,” ĩ tũgoñanucũnama aperā Diore camasiēna puame tie quetire.

²²Bairi judío majā cūā Dios yaye quetire cariape tũgogarā jũgoye, cũ yaye macāājē átijēño ĩnorĩqũēr butioro bonucũnama. Bairi aperā griego majā puame cūā ati yepa macāājē masĩrīqũ jetore butioro tũgousaganucũnama. ²³Jāā puame roque yucupāipũ na capapaturicu Mesías yaye queti majūrē jāā quetibujunucũña camasārē. Bairi ānoa judío majā puame tiere tũgoteejāñuñama. Aperā judío majā caāmerā puamerā cabugoro macāājērē bairo tuanucũña tie queti. ²⁴Bairo na cabaimiatacūārē, aperā Dios cũ capiiricarā, cũ cabesericarā judío majā, aperā judío majā caāmerā puamerē Mesías, Dios macũ catutuaũ majũ niñami. Tunu bairoa, “Dios yayere camasi majũ niñami,” ĩ tũgoñamasĩcōāñama. ²⁵Ati umurecōo macāāna, Dios tore bairi wāme átimasĩrĩ marĩ cũ canetōrīqũērē cabugoro macāājērē bairo tũgoñanucũnama. Bairo na caĩtũgoñarījē cariape mee niña. Ati umurecōo macāāna na camasiĩrjē nipetiro netōjāñurō caānimajūrījē niña tie Dios cũ caátimasĩrījē puame roque. Tunu bairoa Dios cũ catutuarijere caānimajūrījē meerē bairo ati umurecōo macāāna na caĩñamiatacūārē, camasā na caátimasĩrījē netōjāñurō catutuarijere niña.

²⁶Yu yarā, merē mujāā tũgoñamasĩrā. Ati umurecōo macāāna na caĩñajoro, camasiēna mujāā caānimiatācūārē, mujāā beseyupi Dios cũ yarārē bairo yua. Bairi jīcāārācā jeto ninucũnama mujāā mena macāāna carotimasĩrā. Tunu bairoa jīcāārācā jeto quetiuparā caānipoa macāānarē bairo caāna cūā

ninucũnama mujãã watoare. Bairo caãna mujãã caãnimiatacũãrẽ, mujãã beseyupi Dios cũ yarãrẽ bairo yua. ²⁷ Bairi, “Camasiẽna niĩnama,” camasã na caĩrãrẽ na cũñupĩ Dios cũ yarã caãniparãrẽ. Ati yepapu macããjẽrẽ camasiĩrã puame na camasiĩmirĩjẽrẽ, “Wapa maa,” na ĩ tũgoñaboboãto ĩ, tore bairo ásupi Dios. Tunu bairoa tutuaro cabaibotiorã, “Jãã catutuarije wapa maa,” na ĩ tũgoñaboboãto ĩ, ati umurecõo macããna catũgoñatutuaenarẽ na beseyupi Dios cũ yarã ronarẽ. ²⁸ Dios puame na beseyupi camasã aperã na caĩñaterãrẽ. Tunu bairoa ati umurecõo macããjẽrẽ caboenaarẽ na beseyupi. Bairo puame ĩgu ñiĩna: Dios na beseyupi ati yepapũrẽ ñe ñnie cawapa mánarẽ bairo camasã na caĩñarãrẽ. “Caãnimajũrã jãã ãniĩna,” ati yepapũrẽ caĩrãrẽ cabũgoro macããnarẽ bairo na ãnio joroque átigu, tore bairo ásupi Dios. ²⁹ Tore bairo Dios cũ caãto yua, ni jĩcãũ ũcũ, “Yua, yu majũã caãnimajũũrẽ bairo caãtijĩãtimasĩ yu ãniĩna,” ĩ tũgoña botiomasĩetĩĩnami Dios cũ caĩñajoro. ³⁰ Dios puame roque cũ macũ Jesucristo jũgori cũ mena macããna majũ mujãã ásupi. Tunu bairoa Jesucristo jũgori caroa wãme marĩ camasiĩpee cũãrẽ marĩ joyupi. Cũ, Cristo jũgori marĩ caroriye wapare marĩ canetõpee cũãrẽ cũñupĩ Dios. Cũ yarã caroarã, cũ canetõõrĩcãrã majũ marĩ cũñupĩ Dios. ³¹ Bairi Dios ya tutipũ cũãrẽ atore bairo ĩ woatuyupa: “Ni jĩcãũ ũcũ caãnimajũũrẽ bairo catũgoñau puame, ‘Dios roque marĩ netõõrõ caãnimajũũ niĩnami,’ qũĩ tũgoñamasĩcõãto Dios cũãrẽ,” ĩ quetibujũ woatuyupa.

El mensaje de Cristo crucificado

2 Torecũ yu yarã, Dios camasãrẽ cũ camasiõetaje ãme roquere cũ camasiõĩrĩjẽ queti cariape macããjẽrẽ mujãã quetibujũ etau, camasiĩnetõũrẽ

bairo botioro mujããrẽ yu quetibujũ ñesẽãẽpũ. ² Yu roque mujãã tũpũrẽ ãcũ, Jesucristo yucupãĩpu cariaricũ yaye queti jetore mujãã yu quetibujũwũ. Ape wãme ricaati mujããrẽ yu quetibujũepũ, “Jesús yucupãĩpu na capapuatũricũrẽ na masiãto,” ĩ. ³ Mujãã tũpũrẽ etau, ca-quetibujũmasiẽcũrẽ bairo yu tũgoñawũ. Bairo catũgoñau ãnirĩ tũgoña uwiri yu nananucũwũ, mujããrẽ quetibujũgu yua. ⁴ Bairi tũpũrẽ mujããrẽ caroa quetire quetibujũ ãcũ, caroaro masĩryoeto jeto mujãã yu quetibujũwũ. Nocãrõ ati yepa macããna na camasiĩbotiorije ñnie mena masĩrĩ, mujããrẽ yu quetibujũepũ, “Camasiĩ majũ niĩnami Pablo,” yu mujãã caĩetiparore bairo ĩ. Espĩritu Santo cũ camasiõĩrĩjẽ jũgori roque, “Pablo cariape quetibujũyami,” mujãã ĩ tũgoña joroque yu ápu. Tunu bairoa Dios cũ catutuarijere áti ĩñorĩ, tore bairo mujãã ĩõ joroque yu ápu. ⁵ Tore bairo yu ápu, Dios cũ caãtimasĩrĩjẽ, cũ catutuarijere ĩñarĩ bero, cũ mena mujãã catũgoñatutuparore bairo ĩ. Camasã ati yepa macããna na camasiĩrĩjẽ macããjẽrẽ tũgori bero, Dios mena mujãã catũgoñatutuario roquere yu boepũ.

Dios se da a conocer por medio de su Espĩritu

⁶ Tore bairo quetibujũmirãcũã, aperã merẽ Diore caroaro cariape catũgõũsaricarã na caãmata, paio Dios cũ camasiõĩrĩjẽ mena jãã quetibujũnucũña. Bairãpua, ati umurecõo macããna camasiĩrĩ majã, o quetiuparã camasiĩrã cayasiparã na camasiĩrĩ wãme ñnie mena mee jãã quetibujũnucũña. ⁷ Dios yaye queti, camasãrẽ cũ camasiõetaje masĩrĩqũẽrẽ mujããrẽ jãã quetibujũya. Marĩ camasiõtãjẽ, ati yepa caãnĩparo jũgoyepua marĩrẽ caroaro majũ cũ canetõga jũgoyetirique macããjẽ queti roquere jãã quetibujũnucũña. ⁸ Atie

wāme quetibujuriquere ati umurecáo macāāna quetiuparā cariape tūgoboca masiēsupa. Tore bairo tiere cariape catūgomasirā na caāmata, nocārō carouā caācū Jesucristore yucupāipū cū papuatuetibujoricarāma. ⁹Torea bairo ī quetibujū woatuyupa Dios ya tutipū cūārē:

“Dios puame cūrē camairārē caroa majūrē na cūgoyuyami.

Camasā na caīnaetaje, na catūgoetaje, na catūgoñacoteetaje majūrē na qūēnoyuyami,”

ī quetibujū woatuyupa ti tutipure.

¹⁰Tierea Dios āmerē yua marī masiō joroque átiyami cū Yeri Espiritu Santo jūgori. Espiritu Santo puame nipetiro wāme caīnamasipeyou majū niñami. Nocārō Dios cū camasiñetōñucācōārījērē, camasā na camasiētēē cūārē camasi majū niñami Espiritu Santo puame.

¹¹Ni jīcāū ūcū, jīcāū camasocu cū yeripū cū catūgoñarījērē marī masiētīña. Cū, caācū jeto cū yeri cū catūgoñarījērē masī masiñami. Torea bairo Dios yeri pūna Espiritu Santo jeto masiñami cū yeripū cū caātiānimasiñucūrījē puamerē. ¹²Bairi marī puame roquere ati umurecáo macāāna yeri pūna ūnie meerē marī jowī Dios. Cū Yeri Espiritu Santo majūrē marī jowī. Cū puame nocārō cañuu ānirī tore bairo cū Yeri majūrē marī jowī, cū yaye macāājērē marī camasiñarore bairo ī. ¹³Bairi jāā puame Espiritu Santo Dios Yeri majū cū camasiñōrījē jūgori jāā quetibujūnucūña. Jāā majūā jāā catūgoñarījē mena jāā camasiñūgoatāje meerē jāā quetibujūnucūña. Bairi Espiritu Santo yaye masirīqūē macāājē mena camasā aperā Espiritu Santorea cayericunārē na jāā quetibujū netōnucūña.

¹⁴Ni jīcāū ūcū ati yepa macāācū Espiritu Santo cacūgoecu puame cū

camasiñogarijere boetinucūñami. Cabu-goro macāājērē bairo tūgocōānucūñami Espiritu Santo cū caquetibujugarijere. Tunu bairoa tie quetire tūgomicūā, tiere tūgomasi jīātiētinucūñami. Espiritu Santo jūgori Dios yaye macāājērē marī masiña. Bairo Espiritu Santore cacūgoena puame roque cū yayere tūgomasi jīātiētinucūñama. ¹⁵Bairi apeī camasocu, Espiritu Santo Dios Yeri majūrē cacūgou tocānacā wāme ati umurecáo macāājē caroa wāmerē besemasīñami. Bairi tunu noa ūna camasā Dios Yeri cacūgoena puame qūīñabese masiēñama cū caātiānierē. ¹⁶Bairi torea bairo ī quetibujūya Dios ya tutipū cūārē: “Ni jīcāū ūcū marī Quetiupau cū yeripū cū catūgoñarījērē masiēcūmi. Tunu bairo ni ūcū, Dios cū caātipeere cū quetibujūpo-masiēcūmi,” ī quetibujū woatuyupa Dios ya tutipū. Tore bairo cabaimajūcōāmi-atacūārē, marī puame Espiritu Santo jūgori Cristo cū catūgoñarōrēā bairo catūgoñarā ānirī Dios yaye macāājērē marī masicōāña.

Compañeros de trabajo al servicio de Dios

3 Toroque yū yarā, Espiritu Santo cū caānijūgorārē bairo caānarē mujāā yū quetibujū masiēpū. Baipua, ati umurecáo macāāna na catūgoñarījērē bairo catūgoñarīqūēcuna ya wāmei caānarē mujāā yū quetibujūwu. Bairi cawīmarācārē quetibujure bairo masiriyoetoaca yū quetibujūwu mujāārē Cristo yaye queti puamerē yua. ²Baipua, camasiriyoetie wāme jetore mujāā yū quetibujūwu. Cawīmau caūpūūrē ūpēcōārē joure bairo yū āpū, mujāārē ugarique majūrē joricaro ūnorēā yua. Bairi mujāā puame Jesucristo yaye queti camasiriyorijere mujāā tūgopeyo masiētīña mai. ¡Mujāārē rusamajūcōāña mujāā catūgomasiñepoyopee! ³Bairi mai Dios yaye quetire mujāā tūgomasi

peyoetiya, ati ʔmurecáo macãana na catũgoñanucũrõrẽ bairo jeto mujãã catũgoñarĩjẽ jũgori. Bairi ati ʔmurecáo ʔpũre mai ʔna, roro ʔmeo ʔñatee, ʔmeo ʔñaũgo apeye ʔnierẽ mujãã átiya. Ati ʔmurecáo macãana na catũgoñarĩjẽ mena tũgoñarĩ na caátinucũrõrẽ bairo jeto caátitũgoñarã mujãã ʔniña mai. ⁴ Bairi aperiã jĩcããrã mujãã mena macãana atore bairo ʔnucũñama: “Yua, Pablõre catũgousau yu ʔniña,” tunu apei puame: “Yua, Apolore catũgousau yu ʔniña,” ʔmeo ʔ busurique netõnucũñama. Tore bairo mujãã cañata, ati ʔmurecáo macãana ya wãme catũgoñarĩqũẽcuna majũ mujãã ʔniña mai.

⁵ Bairi yu, Apolos mena noa ʔna mee jãã ʔniña. Dios yaye quetire caquetibujurã, cũrẽ cajuáti majãrẽ bairo caãna jãã ʔniña. Jãã, mujããrẽ jãã quetibujuwu marĩ Quetiupãre cariapea mujãã catũgousapeere yua. Bairi jãã ʔugarãpua marĩ Quetiupau cũ caátiroti joricarore bairo jeto jãã átinucũña. ⁶ Yua, Jesucristo yaye quetire mujãã yu quetibuju jũgowu, otere otejũgoure bairo. To bero Apolos puame mujãã quetibujunemoñupĩ, mujãã camasiritietiparore bairo ʔ, yu bero otere oco pioũre bairo. Bairo cũ caáto, Dios puame roque nemojãñurõ cũ mena mujãã tũgoñatutuaõ joroque ásupi, tii otei cabutiwãmuátõre bairo yua. ⁷ Bairi yu ote jũgoure bairo caquetibujujũgoricu, tunu apei yu bero, tii otei caputiricu to butiátõ ʔ, caoco pioricũre bairo caquetibujunemorĩcũ mena cabũgoro macããnarẽ bairo jãã ʔniña. Dios puame roque caãnimajũũ niñami. Cũ roque otei caputiwãmuátõre bairo nemojãñurõ cũ mena mujãã tũgoñatutuaõ joroque caácũ majũ niñami. ⁸ Bairi caquetibujujũgoricu, apei cũ bero quetibujunemorĩcũ mena jĩcãrõ tũnia nicõãñama. Bairo na

caãnimiatacũãrẽ, Dios puame narẽ, caroare na jogũmi na paariquere ʔñarĩ cũ cajogaro jĩcãrõ tũnia. ⁹ Dios yaye quetire, yu, Apolos ʔugarãpua Diore caquetibujubojarã jãã ʔniña. Bairi Apolos puame yu paarique bapa majũ niñami. Mujãã puame yua, Dios yarã cũ wese, cũ caoteri wesere bairo caãna mujãã ʔniña. Tunu bairoa cũ wii roto cũ cawii qũenorõrẽ bairo mujãã ʔniña.

¹⁰ Yu puame, “Yu yaye quetire caquetibuju jũgoyecutipau nigumi,” Dios cũ caĩrĩcũ majũ yu ʔniña. Bairo caãcũ ʔnirĩ wiire paariquere capaajũ-gomasĩrẽ bairo caãcũ caãnijũgorije ʔtã rupaare capeojũgoyecucũre bairo yu ʔniña. To beropũre apei puame apeyere capeonemoũsaure bairo niñami. Cũ puame yu berore quetibujunemoñami Dios yaye quetire. Bairãpua, tocãnacãũpua camasãrẽ quetibujuri majã caroaro cariape jeto na caquetibujuro ñũña. ¹¹ Bairi Jesucristo ʔtãã na cacũjũgoricare bairo caãcũ yaye queti jetore yu quetibujunucũña. Bairi apei ricaati quetibuju buipeomasĩetĩñami. Jĩcãũã niñami Jesucristo ʔtãã caãnimajũrĩcãrẽ bairo caãcũ. ¹² Bairi camasã ʔtãã caãnimajũrĩcãrẽ wii qũenorã, na cacũjũgorica buire tunu ape wãme ʔtã oro, o ʔtã plata, o ʔtã nocãrõ caroa mena qũenomasiñama. O tunu bairoa yucupãĩrĩ, apeye taa, o carupañorĩ ʔnie mena ti wiire qũenobujiorãma. Toreã bairo yua, ni jĩcãũ ʔcũ caroa wãme oro ʔtãrẽ bairo cabairije quetibujuriquere quetibujuyami. Apei puame ricaati wãme, taa ʔnierẽ bairo cabairijere quetibujubujioumi camasãrẽ. ¹³ Bairi Dios puame catusari rũmu caãno tocãnacãũpũrea na paariquere ʔñabesegumi yua. Ti rũmu caãno Dios puame peero mena atĩgumi. Bairo etari yua, tocãnacã wãme camasã na paariquere peero mena joecõña beseire

bairo átigumi. ¹⁴Torea bairo ni ūcū cū caquetibujuriye Dios yaye caāmata, caroa majūrē cū jogumi tie wapa yua. ¹⁵Bairi tunu ricaati cū paarique Dios yaye mee caānie caāmata, cū paarique puame taa wiire peero caūrerore bairo yasicoagaro. Baipua, caquetibujumiricū puame caticōāgumi, apei cū ya wii caūrō, caaturutimasiricūrē bairo yua.

¹⁶Mujāā, templo Dios ya wiire bairo caāna mujāā āniña, Dios Yeri Espiritu Santo mujāā yeripū cū caāno jūgori. ¿Tiere mujāā tūgoña masiētīñati? ¹⁷Ti wii, Dios ya wii puame caroa wii majū niña. Ti wiire bairo caāna cū yarā majū niña. Ti wiire bairo caāna cū yarā majū niña. Bairi ni jīcāū ūcū mujāā Dios ya wiire bairo caānarē ricaati cū caquetibujuroyetuata, Dios puame popiye cū baio joroque cū átigumi.

¹⁸Torecū, ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū cū majūā qūito āmerīcōāto. Ni jīcāū ūcū ati ūmurecōo macāāna na camasiñjē ūnie jūgori aperā netōrō camasiñjūrē bairo cū catūgoñabotioata, tie cū camasiñjērē cū jānacōāto. Tiera camasiēcū majūrē bairo cū áparo tunu. Tore bairo cū caápata, cariapea masirīqūē majūrē cū jogumi Dios. ¹⁹Dios puame roquere ati ūmurecōo macāājē na camasiñjē cabūgoro macāājē, cawapa manie majū niña. Torea bairo majū ī quetibujuya Dios ya tutipū na cawoatucūrīqūē cūā: “Dios, ati ūmurecōo macāājērē camasiñi majārē, tie na camasiñjē menaina na átimawijioregumi,” ī woatu cūñupā. ²⁰Tunu ape wēēpū ī woatunemoñupā: “Ati ūmurecōo macāāna masirī majā na catūgoñariñjē mena na camasiānie, cabūgoro macāājē, cawapa manie niña, īñami marī Quetiupau Dios,” ī woatuyupa Dios ya tutipū. ²¹Bairi ni jīcāū ūcū, “Ati ūmurecōo macāājērē camasiñi, catūgousau majū yu āniña,” qūi botioeticōāto. Bairopua, jāā nipetiro

jāā caquetibujuriye mujāā yaye rotie jetoa niña. ²²Bairi yu, Pablo, apei Apolos, apei Pedro, bairi ati ūmurecōo macāājē, marī cacatiānie cūā nipetiro mujāā yaye jeto niña. Tunu bairoa riarique, ati rūmu caānie, ape rūmu caatīpee nipetirijere cūñupī Dios. Tie nipetirije mujāā yaye jeto niña. ²³Bairi mujāā puame Cristo, jīcāū yarā mujāā āniña. Cristo puame cūā Dios yau jetoa caācū niñami. Bairi, “Cū yau puame yu āniña,” camasā ūnarē caiētīparā mujāā āniña.

El trabajo de los apóstoles

4 Bairi jāārē, “Jesucristo cū caátirotir-ijere caāna, cūrē cajuāti majā niñama,” caīparā mujāā āniña. Dios yaye queti camasārē cū camasiōetaje āme roquere cū camasiōgariquere Diore caquetibujubojarā jāā āniña. ²Tore bairo jīcāū paabojari majōcū cū quetiupau cū caátirotiriorea bairo caroaro jīcārō tūni caátipau niñami. Tore bairo cū caáto, cū quetiupau puame caroaro īñauseanigumi cū paariquere yua. ³Bairi yure, “Pablo caroaro quetibujuyami,” o “Roro quetibujuyami,” yu mujāā caītūgoñariñjērē butioro majū yu tūgoñamacāētīña. Bairi noa ūna jīcārā ati yepa macāāna quetiuparā cūā niñabesemasiētīñama. Yu majū cūā tore bairo yu paariquere niñi besemasiētīña. ⁴Baipua, yu paariquere roro yu tūgoñāētīña. Tore bairo catūgoñaecū nimicūā, “Dios cū caīñajoro ñe ūnie cabui mácūrē bairo yu āniña,” niñi masiētīña. Marī Quetiupau puame roque īñacōñarī niñabesegumi cū caborore bairo yua. ⁵Bairi mujāā puame roque ti yutea caetaeto cajūgoyea niñabeseeticōāña. Marī Quetiupau puamerē cū coteya. Cū puame roque ati yepapure etari canaitīārōpū caānarē bairo baujaeto na caátaje nipetirijere

caroaro cabusuropu na ñnapetio joroque átigumi. Tocānacāūpurea camasā na yeri na catūgoñarijērē marī ñnopeyocōāgumi. Bairo átiri bero yua, tocānacāūpurea, “Caroaro mujāā ápu,” na ĩgumi Dios cū caīparā cajesorārē yua.

⁶Yu yarā, mujāā yaye caānipee caroaro mujāā canetōpeere ĩ, ati wāmerē mujāā yu quetibujūya. Bairi yu, Apolos mena jāā cabairijere ĩcōñarī, mujāārē yu quetibujūya. Tie jāā cabairijere mujāā puame ĩnacōñarī, Dios yaye woaturique caīquetibujuro netōjāñurō ape wāme átiibuipo āmerīcōāña. Ricaati wāme mujāā átiāmerīgarā. Bairi mujāā puame, “Jāārē caquetibujūjūgon puame mujāārē caquetibujūjūgon netōōrō camasīnetōū niñami,” mujāā ĩ tūgoña botioetinucūgarā. ⁷Mujāā, aperā netōōrō caānimajūrā cañurā mee mujāā āniña. Camasīnetōōrā mee mujāā āniña. Nipetirije mujāā cacūgorije mujāā camasīrījē Dios mujāārē cū cajorique jeto niña. Bairo Dios mujāārē cū cajorique caānimitacūārē, ¿nopēirā mujāā majū camasījūgoriquere bairo mujāā tūgoñañati? Bairo mujāā catūgoñarijē ñuētīña.

⁸Bairo caāna ānirī atore bairo mujāā tūgoñanucūña: “Dios yaye nipetirijere jāā masīña. Ñe ũnie jāā rusaetiya. Nipetirije jāā cabotūgoñarijērē jāā cūgopeyocōāña. Pablojāārē na marī macāētīña,” mujāā ĩnucūña topu jāā caāmerō. Quetiuparā reyre bairo mujāā tūgoñanucūña merē. ¡Bairāpuā, cariapea rey masīrīqūērē bairo ñe ũnie rusaeto mujāā camasīata, ñubujioro! ¡Jāā cūā mujāā camasīrījērē jāā tūgonemobujiorā, tame! ⁹Bairo yu caīrījē caānimitacūārē, atore bairo ñi tūgoñaña: “Jāā, Jesús yaye quetire Dios cū caquetibujurotijoricarā puamerē cabūgoro macāāna, catusaari majārē

bairo jāā cūñupī. ¿Dopēi bairo roro cū cayasioreparārē bairo jāā cū cūñuparī?” ñi tūgoñaña. Bairi nipetiro ati yepa macāāna, ũmurecōo macāāna ángelea majā cūā popiye roro jāā cabairijere ĩnanucūrāma. ¹⁰Jāā puame Cristo yaye quetire jāā caquetibujurije jūgori cabūgoro macāāna camasīēnarē bairo jāā tuaya camasā na cañajoro. Mujāā roque Cristo nocārō cañuñ jūgori catūgoñamasīrā majūrē bairo mujāā tuaya na cañajoro. Tunu bairoa jāā puame catūgoñatutuawēpūēna jāā caānimitacūārē, mujāā puame catūgoñatutuarā majū mujāā āniña. Jāārē camasā jāā ĩnatejāñuñama. Mujāā puame roquere caroaro nucūbūgoro mena mujāā ĩnanucūñama. ¹¹Bairi āmepū cūārē roro popiye jāā baiya. Roro jāā aua tāmucōā niña. Tunu bairoa oco etigarā, o juti cūgoena roro popiye jāā tāmūonucūña. Camasā cūā roro popiye jāā baio joroque jāā átiepenucūñama. Jāā caāni wii majū cūārē cacūgoena jāā āniña. ¹²Bairi jāā juticoanucūña, popiye paamirā. Tunu apeyera camasā roro jāā na caītutiata, “Caroare cū joāto Dios,” jāā ĩ yucoanucūña. Dios yarā jāā caānoi, roro popiye jāā átiepenucūñama. Tunu bairoa tiere nocārō mena jāā nucācōānucūña. ¹³Roro majū camasā jāā busupainucūñama. Bairo roro jāā na caīmiatacūārē, caroa wāme mena na jāā yūnucūña. Ati ũmurecōo macāājē camasā na caboetiere na carerijere bairo jāā ĩnanucūñama aperā camasā ati ũmurecōo macāāna puame. Tore bairo cajūgoyepua jāārē caīepericarā āmepū cūārē torea bairo jāā ĩcōā ninucūñama mai.

¹⁴Atie yu caquetibujūwoatujorijere ĩñarī, “Na bobotūgoñato,” ĩ mee yu woajoya. Yu pūnaarē bairo caāna, yu camairā mujāā caāno jūgori beyoure bairo mujāā ñi quetibujū woajoya. ¹⁵Bairi

nocārō capāārā puga wāmo petiro cā-nacā mil cārō majū Cristo yaye quetire cajūgobuerā na caāmata cūārē, yu puame roque mujāā pacure bairo yu tuyaya. Yua, Cristo yaye quetire mujāā yu quetibujūgowu. Yu jūgori Jesucristo mena mujāā tūgoñatutujūgowu, caroa queti camasārē Dios cū canetōōrīqūē quetire yu caquetibujaro bero yua. ¹⁶Bairo yu pūnaarē bairo mujāā caāno jūgori yua, yu caātianorē bairo mujāā cūā yure īnacōrī caroaro mujāā caātiano yu boyā.

¹⁷Tore bairo bori, mujāā tupu cū yu joya Timoteore. Yu camai, Jesucristore caroaro cū catūgousaro jūgori yu macūrē bairo caācūrē cū yu joya. Cū puame Jesucristore cariape catūgousau ānirī nipetirije yu caquetibujuricarorea bairo mujāā quetibujunemogumi. Noo yu caátōpu űubueri majārē yu caquetibujunucūrōrēā bairo Timoteo cūā mujāā quetibujunemogumi. ¹⁸Mai, aperiā jīcāārā mujāā mena macāāna, “Merē caānimajūrā marī āniña. Pablo nemo marī quetibuju apéimi,” ī tūgoñanucūñama. ¹⁹Bairi marī Quetiupau cū cabooata, tāmuriā mujāā tupu űiñañesēāū atīgu tunu. Tore bairo mujāārē īñau etaupu roque, cariapea Dios cū camasīōrījē jūgori caātimasīrārē, o ricaati caībusupainucūrā cūārē na űiñabesegu. ²⁰Dios cū carotimasīrīpau macāājē ati risero mena āmeo busūnetōrīqūē jeto mee niña. Dios cū catutuarije jūgori jīcārō tūni marī caātīānimasīrījē majū niña. ²¹Bairi mujāā tupu etau, ¿dope bairo yu caatōre mujāā boyati? ¿Roro popiye mujāā yu caatōre mujāā boyati? ¿O caroaro īñamairīqūē mena mujāā yu cabocárore mujāā boyati? Caroaro mena mujāā yu cabocáro űiña, yura.

Juicio sobre un caso de inmoralidad

5 Jīcāū mujāā mena macāācū carori wāme majūrē cū caātiere jāā queti tūgonucūñā. “Cū pacu űumo, cū muñorē roro ātiepenucūñami,” jāā ī quetibujunucūñama. Ti wāme űuetimajūcōāñā. Aperiā Diore camasīēna cūā ti wāme űnopurā āperimajūcōā nucūñama. ²¡Tore bairo mujāā mena macāācū roro caācū mena űimirācūā, “Ñe űnie carorije caāperā majū jāā āniña,” mujāā ī tūgoña botionucūñā! ¡Boori puari cayapapuaepeere tore bairo mujāā ī tūgoñanucūñā! Bairi mujāā mena macāācū rorije caātiācūrē cū wiyocōāñā. Mujāā caneñarōpu cū cūā cū āmerīcōāto yua. ³Mai, yu puame mujāā tupu āmerīmicūā, yu catūgoñarījēpua mujāā mena ācūrē bairo yu ānicōāñā. Bairo mujāā tupu yu yeri mena caācū ānirī carorijere caātīānipaire Jesucristo cū camasīrījē mena cū űiñabesecōāñā merē. ⁴Diore űubuerā mujāā caneñarōpu cūārē mujāā tupu yu ānicōānucūgu. Tunu bairoa Jesucristo cūā cū catutuarije mena mujāā tupu űicōāgumi. ⁵Bairo topu neñarā yua, carorije caātīpaire cū wiyorocacōāñā, wātī ati rupau cū cacūgori rupaure cū cayasiorocaparore bairo irā. Baipua, cū yeri puamerē netōōgumi Dios, marī Quetiupau Jesús nemo cū catunuetari rūmu caāno yua.

⁶Bairo roro caātīpairā mena űimirācūā, “Cañurā, carorije caāperā jāā āniña,” mujāā caītūgoñabotiorije űuetīñā. Bairi merē, jīcā wāme īrīqūērē īrīcārō puamata, mujāā masīña: “Petoaca levadurare marī cajāāmiatacūārē, pan qūēnorīcā buruare petiropu jesapeticoaya.” Torea bairo paio batinucūñā roro mujāā caātīpairije cūā. ⁷Bairi tie roro mujāā caātīpairije mujāārē caroyeturijere tocārōā jānacōāñā. Pascua bose rūmu

caño judío majā levadurare asuena pan cawāma trigo weta burua mena na caqūēnorōrēā bairo mujāā cūā caroa wāmerē átiānajē puamerē átiāni wasoajūgoya. Merē Jesucristo puame marī carorije wapare netōōgu, pajīāecori riayupi. Cūrēā, Pascua bose rūmu macāācū oveja macūrē bairo Dios cū cūñupī. Bairi āmerē yua mujāā puame pan levadura caasua manierē bairo caāna mujāā āniña, carorije cawapa māna ānirī. ⁸Bairi Pascua macāājē pan levadura caasua manie caugarārē bairo carorije áperā ānirotiya. Cariapea caroaro jeto átiānirotiya ati yepa marī caño ūno mai. Ricaati marī āmerīgarā.

⁹Ape carta yu cawoarica cartapure mujāārē atore bairo nī quetibuju woajowu: “Na rupau mena roro caátiepepairā mena bapa cupericōāña,” nī quetibuju woajomiwū. ¹⁰Baipua, ati umurecōo macāāna carorije caátipairā, apeye ūnierē cūgomirācūā pajāñurō cabonemonucūrā, cayajapairā, aperā na cawericarārē caīroapairā ūnarē na ricawati weyonetōmajūcōāña ī mee, tore mujāā yu quetibuju woatujowu. Tore bairo nipetiro roro caátipairārē mujāā cawiti weyomajūcoagata, ati umurecōore mujāā aweyocoabujiorā. ¹¹Bairo puame mujāārē īgu nīwū: Caītopairā mena bapa cupericōāña. Na puame, “Jesucristore catūgousarā jāā āniña,” īmirācūā, carōmia mena roro átiepepainucūñama. Tunu bairoa capee apeye ūnie cūgomirācūā, nemojāñurō bonemonucūñama. Bairi tunu camasā na wericarā ūnarē īroayama. Na ūna roro yajapai, roro busupai, cūmupai bainucūñama. “Na ūna mena bapacutiri ūgarique ūnie cūārē ūgaeticōāña,” ī quetibujugu nīwū. ¹²⁻¹³Bairi yu puame Diore caīroaenarē na nīñabesemasīētīña. Cū majū Dios puame na īñabesegumi, cūrē caīroaena

roro caátipairārē. Mujāā Roque mujāā mena macāāna roro caānarē mujāā majūā na mujāā caīñabesero nūña. Bairi cū pacu numo, cū mugōrē caátiepepaire mujāā watoare cū wiyorocacōāña yua.

Pleitos ante jueces no creyentes

6 Jicāārā mujāā mena macāāna cañuetiere āmeo átiri bero, ¿dopēirā tiere busu qūēnogarā aperā Diore camasiēna quetiuparā jueces tupu átí, mujāā busu qūēnogayati? ¿Dopēirā Dios ya poa macāāna nūbueri majā mena neñarī tiere mujāā busu qūēnoetiyati? Tore bairo Roque boyā. ²Dios ya poa macāāna Roque Jesucristo mena ati umurecōo macāāna roro na caátajere īñabesegarāma. ¿Tiere mujāā masīētīñati? Bairo ati umurecōo macāānarē caīñabesemasīparā nimirācūā, ¿dopēirā āmerē cabaimajūētīēcā puamerē mujāā īñabesemasīētībujiocuti? ³Merē mujāā masīrā: Ángelea majā cūārē catusari rūmu caetaro na marī īñabesegarā. ¡Bairo caátiparā majū ānirī ati yepa marī caátīānie roquere nemojāñurō marī īñabesemasīña! ⁴Bairi ati umurecōo macāājē roro āmeo átajere mujāā caāmeoápata, nūbueri majā marī caátīānierē camasiēnapūrē quetiuparā jueces roro mujāā caátie na qūēnorotieticōāña. Narē na īñabese rotieticōāña. ⁵Atore bairo mujāā nī quetibujuya, yu caīrījērē tūgori mujāā catūgōñaboboparore bairo ī. Bairi mujāā menarē nūbueri majā jicāārā, roro mujāā caāmeoīrījērē cabusuqūēnobojamasīrā ānama. ¡Tame, jicāū ūcū ācūmi tie ūnie cabaimajūētīēcāpūrā cabusuqūēnomasī mujāā menarē! ⁶Bairi āmerē yua, jicā majā nimirācūā, mujāā majū roro mujāā āmeo átinucūña. Bairo átaje nūētīña. ¡Bairo mujāā caátie netōjāñurō nūetimajūcōāña quetiuparā

jueces Diore camasiēna tūpu mujāā cabusujārenucūrījē roque!

⁷Tore bairo roro mujāā majū āmeo āna, netōjānurō mujāā majū royeturā mujāā átiya, tie wāmerē bairo mujāā caápata. ¿Dopēirā roro āmeo busujāricārō ūnorēā, tie roro mujāā caátiepe mujāā nucācōā āmeriñati? “Nugaro, cayajapairā marī yayere na yajacoáto,” mujāā caíata, ¿to űueticuti? ⁸Bairo iricārō ūnorēā, mujāā puame roro mujāā átípainucūña. Bairo caána ānirī yua, mujāā mena macāāna űubueri majā yayerea mujāā āmeo yajanucūña. ⁹⁻¹⁰Tore bairo roro caátipairā petoaca űno cūārē Dios cū carotimasirīpaure etaetigarāma. ¿Tiere mujāā masiētīñati? Bairi mujāā majū roro āmeo itoepeeticōāña. Atore bairo carorijere caátipairā Dios cū carotimasirīpaure etaetigarāma: Roro carōmia mena caátiepepairā, aperā wericarārē caíroapairā, aperā na numoa caāmerārē caátiepepairā, aperā caūmua carōmio mena átato ūnorēā na majū roro caátiepepairā, o carōmia cūā torea bairo caátiepepairā, aperā cayajapairā, aperā cūgomirācūā apeye űnierē paijānurō cabonemopairā, aperā etiri cacūmupairā, aperā roro caíbusupairā, aperā itori caēmapairā cūā Dios cū carotimasirīpaupu áperigarāma. ¹¹Torea bairo jicāārā mujāā mena macāāna roro caátipairā ninucūwā. Cabaimiricārā āmerē yua carorijere caáperā Dios yarā cañurārē bairo caána mujāā āniña. Marī Quetiupau Jesucristo cū camasirījē jūgori ñe űnie cawapa cūgoenarē bairo mujāā tuaya. Tunu bairoa Espiritu Santo Dios Yeri jūgori tore bairo mujāā tuaya.

La santidad del cuerpo

¹²Aperā jicāārā camasā atore bairo ī tūgoñarāma: “Ñe űnie yu ēñotaetiya. Bairi noo yu caborije yu átimasña,”

ī tūgoñarāma. Bairopua, cariape tore bairo baimiña. Bairo cabaimiatacūārē, nipetiro marī caátijesoriye jeto āmeriña. Bairo nipetiro yu caátigariye noo caborijere átimasimicūā, yu caátie puame yure rotirore bairo caēmūnetōnucāata roque, űuētīña. ¹³Tunu aperā jicāārā na rupau caborore bairo caátiganucūrā ānirī atore bairo inucūñama: “Ugajāricā poa macāājē niña űgarique. Tunu bairoa űgajāricā poa cūā, űgarique cajiñari poa niña,” ī busunucūñama camasā. Bairo na cairījē cariape niña bairopua. Bairo cabaimiatacūārē, Dios puame tie puga wāmeppure to yasio joroque átigumi, marī paaro, űgarique cūārē. Bairi marī rupau cūā carōmia mena roro marī caátiepepa rupau mee niña. Marī rupau puame marī Quetiupau ya rupau caānipa rupau majū niña. Bairi tunu marī Quetiupau puame marī rupau caroaro caátipau majū niñami. ¹⁴Marī Quetiupau Jesucristore caria-coatacū cū caānimiatācūārē, cū catitunuo joroque ásupi Dios. Torea bairo marī cūā cariacoatana nimirācūā, marī catitunuo joroque marī átigumi Dios nocārō cū camasirījē jūgori.

¹⁵Bairi marī rupau puame Jesucristo mena macāā rupau majū niña. ¿Tiere mujāā masiētīñati? Tore bairo marī rupau caānimiatācūārē, ¿dopēirā mujāā puame carōmio caūmua mena roro caepewapatao mena mujāā rupaure mujāā átiepenucūñati? ¡Di rūmu űno tore bairo roro áperirotiya, tame! ¹⁶Merē atiere mujāā masirā: Ni jicāū űcū caūmu, carōmio caepewapatao mena roro cū caápata, na pugarāpua jicā rupaure bairo roro caána tuayama. Bairi torea bairo ī quetibujuya Dios ya tutipu cūārē: “Na pugarāpua jicā rupaure bairo tuagarāma,” ī quetibujy woatuyupa. ¹⁷Torea bairo ni jicāū űcū marī Quetiupau Jesucristore catūgousau puame, cū mena macāācū jicā rupaure

bairo caăcû, cû yerire cacûgou majû tuayami.

¹⁸Bairi tocârôă jănacôăna roro carômio mena mujăă caătiepe-painucûrîjêrê. Baipua, ape wăme jăñurîă jîcău caămu roro cû caápata, cû rupaure royetumajûcôău mee átiyami. Apei carômia mena roro caătiepepai roque cû rupaure royetuu majû átiyami.

¹⁹Atore bairo mujăă masîră: Dios, Espîritu Santore mujăă joyupi. Bairi mujăă rupau puame Dios ya wiî templo wiire bairo caăni rupau niăna. Tie wiipure caăcûrê bairo Espîritu Santo puame mujăăpure ninucûñami. Bairi mujăă majûă mujăă caboro carotipară mee mujăă âniăna. ²⁰Dios yară, cû macû yucupăipû pajîăecori cû cariarique wapa jûgori cû cabesericară majû mujăă âniăna. Bairo cû yară caăna ânirî, mujăă rupau mena caroaro cariape átiri, Diore caîroapară roque mujăă âniăna.

Consejos sobre el matrimonio

7 Āmerê mujăă ya carta mena yûre mujăă cajëniăawoatujoriquere mujăă yû quetibujugu. Baipua, caămu ati amurecôo macăăcû numo măcûă cû caănicôăta, ñumajûcôăbujioro. ²Cabaimiatacûărê, camasă na majû rupau mena roro na caătiepepairije jûgori tocănacăăpua na numo majû, o carômio cûă cō manapû majû cacûgopară niănama. ³Bairi na pugarăpua, camanapû, canumo cûă jîcărô tûni na ânimasîátô. Camanapûcuna, bairi canumocuna ûna na caămeoátîaninucûrîjêrê na átiămarô. ⁴Carômio camanapûcoco cō manapû, cō mena cû caănigaro, “Mû mena yû átigaetiya. Yû majû yû rupaure yû rotimasîăna,” cûrê cō î netôêtîcôăto. Tunu bairoa caămu canumocuscû, cû numo, cû mena cō caănigaro, “Mû mena yû átigaetiya. Yû majû yû rupaure yû rotimasîăna,” cō qûi

netôêtîcôăto. ⁵Bairi na pugarăpua na caămeo átinucûrîjêrê cō manapû cû caătigaro boeticôă, o cû cûă boeticôă na âmeo baieticôăto. Jîcărô tûni na âmeo boăto. Bairăpua, Diore jênigară, “Tocărô yoari yutea marî âmeo áperigară,” na caîatato bero caămata roque, tore bairo na ápericôăto. Na cacôrică yutea caetaropû tunu âmeo cûgogarăma. Tore bairo na caăto ñugaro. Na majû na caátinucûrîjêrê tunu na caátinemoeticôăta, wăti puame roro na átiio joroque átiremi îră, tore bairo átigarăma.

⁶Atie nipetirije yû caîrîjêrê mujăă átirotimajûu mee ñiăna. “Tore bairo mujăă caápata roque, ñumajûcôăbujioro,” î, tore bairo yû quetibujuya. ⁷Yû majûpua, nipetiro yûre bairo canumo mána jeto mujăă caăno yû bomiăna. Baipua, Dios tocănacăăpûrea ricaati wăme, o ape wăme baiănimasîrîqûê cûărê marî joyupi, cû caborore bairo marî caátimasîparore bairo î.

⁸Bairi cawămară, o cawapeară rômîrî cûărê atore bairo ñiăna: Yûrea bairo mujăă cûă numo cûperi, o manapû cûperi mujăă cabaiata, ñujăăñuăna, ñiăna. ⁹Bairăpua, tore bairo mujăă rupaure, numo boră mujăă canucăjîătieticôăta, numocuti rotiya. O carômia cûă camanapû boră, manapûcuti rotiya. Numocuti, o carômia cûă manapûcutiri âmata, ñujăăñuăna. Carômiorê bomicûă, numo măcû, o carômio cûă manapû măcôă cō caămata roque, ñuêtîăna.

¹⁰Carômia, o caămua cûă merê cawămo jiyaricară roquere atore bairo yû átirotiya. Mai, yû majû mee tore bairo yû átirotiya. Marî Quetiupau roque tore bairo yû quetibujû rotiyami: Carômio, mû manapûre cû pitiri cû aweyoeticôăna. ¹¹Mai, dico ûcô ape watoara cō manapûre capitirico cō caămata, nemo cō manapû cûpericôăto. Cabero cō camanapû booata tunu,

cō manapɸ caānijūgomiricū mena bɸsɸqūēnorī, cū mena cō tuacōāto tunu. Torea bairo caūmu cūā cū nūmorē cū rocaeticōāto.

¹² Ape wāmerā mujāārē nīnemoña yu majū yu catūgoñarijē mena. Marī Quetiupau yu cū caīquetibujū cūroti-jorique macāājē mee niña bairopɸa: Ni jīcāū ūcū Diore catūgousau nūmo, cō pɸame Diore catūgousaeco nimicūā, “Cū mena caroaro yu ānimasīgo,” cō caīata, cōrē cū pitieticōāto. ¹³ Tunu bairoa dico ūcō carōmio Diore catūgousao manapɸ, cū pɸame Diore catūgousaecu nimicūā, “Cō mena caroaro yu ānigɸ,” cū caīmasīata, cūrē cō pitieticōāto. ¹⁴ Bairo carōmio Diore catūgousao mena jīcāū caūmu cū canūmo cɸpata, Diore camasiēcū cū caānimitacūārē, cū nūmo jūgori cañuūrē bairo qūñapeogumi Dios baipɸa. Tunu bairoa caūmu Diore catūgousau mena jīcāo carōmio cō camanapɸ cɸpata, Diore camasiēcō cō caānimitacūārē, cō manapɸ jūgori cañuorē bairo cō īñapeogumi cō cūārē Dios baipɸa. Tore bairo Dios cū cañapeoeticōāta, na pūnaa pɸame Diore camasiēna pūnaarē bairo buia-jūgoyecuticōābujiorāma. Bairo cabaipee caānimitacūārē, camanapɸ, o canūmo Diore na camasiērō jūgori, ñe ūnie cawapa cūgoena pūnaa na caāniparore bairo jāñurī na īñapeogumi Dios baipɸa.

¹⁵ Bairo cabaimitacūārē, Diore catūgousaecu camanapɸ, o catūgousaeco canūmo cūā butioro āmeo pitiriquere na cabooata, na āmeo piticōāto. Ati wāme ūnierē tore bairo na caāpata, camanapɸ Diore catūgousari majōcɸ, o canūmo Diore catūgousari majōco ñe ūnie wapa cūgoena tuacōāñama. Dios pɸame roque caroaro yeri jōrō mujāā caānipeere bojūgoyeticūñupī. ¹⁶ Bairi, ¿dope bairo mujāā tūgoñañati? Mɸ, canūmo, mɸ manapɸ Diore catūgousaecure cū mɸ

carocaata, ¿dope bairo bairi Dios tɸpɸ cū etao joroque mɸ átimasīōati? Tunu bairoa, mɸ camanapɸ, mɸ nūmo Diore catūgousaeco cō mɸ carocaata, ¿dope bairo bairi Dios tɸpɸ cō etao joroque mɸ átimasīati? Bairo mujāā āmeo átimasīēna.

¹⁷ Tocānacāūpɸrea ricaati wāme jeto marī cabaiānimasīpee ūnierē Dios cū cajoricaro jīcārō tūnia ātiānimasīña. Dios mujāārē cū cabeseri rūmu mujāā caānatōrēā bairo ānicōāña, mujāā carōmia manapūācuna, o caūmua canūmoacuna cūā. Dope bairo cabairije watoa caānimitacūārē, caroaro ānimasīcōāña. Atie yu caīrijē nipetirijere yu ātirotinucūña tocānacāpau macāāna nūbueri majārē. ¹⁸ Bairi ni jīcāū ūcū cū rupau macāātōrē cayisetarotiricu cū caāno Diore cū cabese ecoata, tiere cū bobotūgoñaticōāto. Tunu bairoa cū rupau macāātōrē cayisetarotiecare Dios cū cabesericu cū caāmata, cabero cū yiseta rotieticōāto. ¹⁹ Yisetarotirique ūnie, o yisetarotietaje cūā caānimajūrījē mee niña. Dios cū caātirotirijere tūgopeori marī caātiāninucūrījē roque caānimajūrījē niña. ²⁰ Caānijūgoro Dios mujāārē cū cabesejūgoripau dope bairo caāna mujāā caānatōrēā bairo tocānacāūpɸa ātiānicōāña. ²¹ Bairi murē Dios, ūmu paabojari majōcure bairo mɸ caāno, cū cabesericu mɸ caāmata, tūgoñariqūē paieticōāña. Baipɸa, jīcā rūmu caāno mɸ quetiupau ūmu mɸ caānorē mɸ wiyobujioumi. Bairo mɸ quetiupau cū caāpata, tāmuriā mɸ witicoagu cūture yua. ²² Marī Quetiupaure cū catūgousajūgori rūmu caāno paabojari majōcɸ ūmurē bairo caānacū nimicūā, āmerē ūmurē bairo mee tuayami. Camasocu caroaro caācū Dios yaye macāājērē capaabojau majūrē bairo niñami. Torea bairo apei caūmu cūā Dios cūrē cū cabeseri rūmu

caāno paabojari majōcū mee caānacū nimicūā, āmerē Dios yayere paabojari majōcūre bairo niñami. Dios ūmūrē bairo tuayami yua. ²³ Bairi mujāā, Dios yarā, cū macū yucupāipū pajīāecori cū cariarique nocārō paio wapa jūgori cū cabesericarā majū mujāā āniña. Bairi noa ūna ati ūmurecōo macāāna camasārē carotiepe ecorārē bairo baieticōāna. ²⁴ Tore bairo cabairoi, yū yarā, tocānacūpua Dios mujāārē cū cabeseri rūmū caāno, mujāā caāna wāmerēā bairo nicōāna āme cūārē Dios cū cañajoro.

²⁵ Apeyera, cawāmarā carōmia, o caūmua cūā, manapū māna na caānipeere jīcā wāme ūno marī Quetiupau mujāā cū caātirotirijere mujāā yū caquetibujūnetōpee maniña. Bairi, “Ti wāmerē mujāā átigarā,” ñi masētīña. Bairo ī masētīmicūā, yū majū yū catūgoñarō mujāā yū quetibujūgu baipua. Marī Quetiupau ñiñamairī, camasārē canucūbugocopaure bairo cū cacūrīcū yū caāno jūgori, yū caīquetibujūrijere nucūbugorique mena mujāā tūgousagarā. ²⁶ Yū catūgoñaata ati yutea capee wāme cañuetie caāni yutea jūgori atore bairo boya: Caūmū cawāmau numo mácūā cū caāno ñiña. ²⁷ O cū canūmo cupata, cū numorē cū pitieticōāto. O numo mácū cū caāmata cūārē, carōmiorē cū macāētīcōāto. ²⁸ Tunu bairoa carōmiorē bōcari cū canūmo cupata, roro āna mee átiyami. Tunu bairoa jīcāo cawāmao carōmio cūā cō camanapū cupata, roro áco mee átiyamo. Bairo na cabaimiatacūārē, ati yepapū na caāno capee wāme na caānierē tūgoñarīqūē pairique nigaro. Tiera ī, yū puame aperā na canūmo cutiere yū boojāētīnucūña.

²⁹ Yū yarā, atore bairo mujāārē īgu ñiña: Ati yutea merē catusari yutea ñiña. Yoaro mee peticoagaro ati ūmurecōo. Bairo capetiparo

jūgoye caānoi, caūmua canūmoacūna, o carōmia camanapūācūna āmeo cūgoenarēā bairo ānicōārī Diore cū tūgousaya. ³⁰ Tunu bairoa āmerē booripuari caāna useanirīqūē mena na āmarō. Tie booripuarique capetiepe ñiña. Aperā useanirīqūē mena caboserūmū qūēnoāninucūrā cūā cayapapuarārē bairo na āmarō. Tie useanirī na caānie capetiepe ñiña. Aperā paio wapatiri cacūgorā cūā tiera cacūgoenarē bairo na āmarō. Tie na cawapaticūgorije cūā capetiepe majū ñiña. ³¹ Aperā ati ūmurecōo macāājērē ūgaripeari tiera butioro cabonucūrā cūā tiera na jānacōāto. Merē ati ūmurecōo petigaro baiya. Nipetiro ati ūmurecōo macāājē marī cañnarījē cūā manigaro yua. Bairi Dios puamerē na tūgousaāto.

³² Bairi yū roque nipetirije ati ūmurecōo macāājērē bori mujāā catūgoñarīqūē pairijere yū netōōgamiña. Caūmū numo mácū caācū roque marī Quetiupau yaye macāājē jetore tūgoñanucūñami. Dios cū caborije cū caññajesorije ūnie nemojāñurō átiānimasīnucūñami. ³³ Apei canūmocūcū cū numo mena caācū puame roque ati ūmurecōo macāājē jetore butioro tūgoñanucūñami. Bairo caācū ānirī cū numo cō caññajesorije jetore átinucūñami. ³⁴ Capee wāme cū catūgoñamacāārījē ninucūña. Torea bairo carōmio camanapū mácō, apeo di rūmū ūno camanapū mánaco cūā marī Quetiupau yaye macāājē jetore tūgoñanucūñama. Dios cū caborije cū caññajesorije ūnie nemojāñurō átiānimasīnucūñama na ūna rōmirī puame. “Dios yarā rōmirī marī ānigarā,”

īrī bero, na yeri mena, na rupau mena cūā jīcārō tūni Diore qūiroanucūñama. Apeo carōmio camanapūcūco puame ati ūmurecōo macāājē jetore butioro tūgoñanucūñamo. Tunu bairoa cō

manapɯ cū caĩñajesopee ũnie jetore átinucũñamo.

³⁵ Alore bairo mujãã yɯ quetibujujoya, yɯ caĩrĩjêrê tũgori bero caroaro mujãã caānimasĩpeere ĩ. Tutuaro mena mujãã caborije mujãã caátigarijere ĩ êño-tau mee, tore bairo ñi quetibujuya. Dios mujãã caátianierê ĩñarĩ, qũĩñajeso joroque caroaro átiña. Diore capaaborarê bairo nipetiro caroaro jĩcārō tũni átiñamasĩña.

³⁶ Bairi ni jĩcãũ ũcũ caũmu merê cabuticoácú añirĩ cū nũmo roco caānipao mena cawãmo jiyagaricu cū caāmata, cō mena cū wãmojiyaáto. Tunu bairoa, “Yɯ canumocuto ñugaro,” cū caĩtũgoñamasĩata, cū nũmo cuparo. Tie nũmo cutaje roro átaje mee niña. ³⁷ Jĩcãũ apei caũmu nũmo cutajere tũgoñaecũ nipetirije cū caboro cū caátigarijere tũgoñamasĩrĩ, “Yɯ nũmo boetigu,” cū yeri mena cū caĩtũgoñatutuatato bero caāmata, caroaro átiyami cū cūã baipua. ³⁸ Bairi ni jĩcãũ ũcũ cū nũmo roco caānipao mena cū cawãmo jiyaata, ñuña. Bairopua, cū cawãmo jiyaeticōata puame roque, ñunetōmajũcōãña.

³⁹ Jĩcã carōmio cawãmo jiyarico, mai cō manapɯ cū cacatiro, cō manapɯ mena macããcō majũ niñamo. Cō manapɯ cū cariacopata roque, nemo apei caũmu noo cō caboure manapucuti masĩñamo tunu. Baipua, cō manapɯ caānipau puame Diore catũgousau cū caāno ñuña. ⁴⁰ Bairo cō cabaimiat-acũārê, “Netōjãñurō caroaro nimasĩbujio, nemo cō camanapɯ cupericoata roque,” ñi tũgoñaña. Atie niña yɯ majũ yɯ catũgoñarĩjê mena mujãārê yɯ caquetibujuriye yua. Baipua, yɯ masĩña yɯ cūã Dios Yeri Espĩritu Santo majũrê yɯ cacũgorijere. Bairi tore bairo yɯ quetibujuya.

Los alimentos consagrados a los ídolos

8 ãmerê tunu ape wãme camasã na cawericarãrê ñubuepeogarã, ugariquere na cajoemugōjorije macãājêrê mujãã yɯ quetibujugu. Bairãpua, nipetiro tie macãājêrê peeto mujãã masĩña. Tie peeto masĩmirãcũã, netōjãñurō camasĩbotiorãrê bairo mujãã tũgoñanucũña. Marĩ caāmeomairĩjê roque marĩ yeripɯ marĩ ãmeo mainemo joroque marĩ átiya, aperã marĩ yarãrê nemojãñurō marĩ cajuátimasĩparore bairo. ² Bairi ni jĩcãũ ũcũ jĩcã wãmerê masĩtĩmicũã, “Tiere camasĩ yɯ ãniña,” cū caĩata, netōōrō masĩcũ majũrê bairo caãcũ tuayami. ³ Torea bairo ni jĩcãũ ũcũ Diore masĩrĩ cũrê cū camaiata, Dios puame cū yaure bairo qũĩñanucũñami.

⁴ Bairi merê marĩ masĩña: Camasã ĩroagarã, na cawericu ũcũ ati yepapure ñe ũnie wapa maami. Jĩcãũã niñami Dios marĩ caĩroapau. Bairi, na cawericarãrê ĩroarã, waibutoa rii na cajoemugōjorije rusarijere marĩ caugaro dope bairo marĩ ápero. ⁵ Bairãpua, ati yepare, o ɯmurecōo cũārê capãārã, jũgũẽã na caĩrã ãnama. Na ũna jũgũẽã, quetiuparã ɯmurecōo majãrê bairo caāna capãārã niñama. ⁶ Bairo jũgũẽã capãārã na caānĩmiatacũārê, marĩ puamerê, jĩcãũã niñami Dios marĩ Pacu majũ. Cũ, marĩ Pacu Dios, nipetirije ati ɯmurecōo macãājêrê qũẽnoñupĩ. Marĩ cũārê, cũã, marĩ qũẽnoñupĩ, cū yarã marĩ caāniparore bairo ĩ. Tunu bairoa jĩcãũã niñami Jesucristo marĩ Quetiupau. Cũ jũgori nipetiro ati ɯmurecōo macãājê baiānimasĩña. Cũ jũgori marĩ cũã marĩ masacuti ãniña.

⁷ Bairãpua, nipetiro atiere masĩtĩñama. Jĩcãārã camasã, aperã na cawericarã ũnarê caĩroajeyanucũmirĩcãrã añirĩ, na jũgũẽārê ĩroarã na cajoemugōjorije

ũnie waibutoa riire ugari bero yua, “Roro majũ marĩ átiya,” ĩ tũgoñarĩquẽ painucũñama cayeri tũgoñatutuawẽpũena puame. ⁸“Tie rii macããjẽrẽ ugari caroarã majũ marĩ ãnigarã, o tie rii macããjẽrẽ marĩ caugaepata, netõõrõ carorã majũ marĩ ãnigarã,” ĩ tũgoña masiã mano. Mai, Dios puame waibutoa riire aperã na jũgũẽarẽ ĩroarã na cajoemugõjoriye macããjẽrẽ marĩ caugaro, o marĩ caugaeto jũgori mee marĩ besenucũñami.

⁹Bairi mujãã puame maijũgoya tore bairo mujãã caátimasĩrĩjẽrẽ. Aperã Dios mena catũgoñatutuawẽpũenarẽ roro átajere na átio joroque ápericõãña.

¹⁰Mujãã merẽ cayeritutuarã ãnirĩ mujãã puame aperã na jũgũẽarẽ ĩroarã na cajoerugariye macããjẽrẽ na caroanurĩ wiipu mujãã caugaro, apei Diore caĩroau cayeritutuaecu cũã mujããrẽ ĩñacõrĩ ugabujioumi. Cũ yeripũra, “Tie ũnierẽ caugaetipee niña,” ĩ tũgoñamicũã, ugabujioumi.

¹¹Bairo mujãã puame caátimasĩrã, cayeritutuarã nimirãcũã, roro apei mujãã yau cayeritutuaecu cũ yasio joroque mujãã átiya. Jesucristo cũã cũrẽ netõõgu cũ riabojayupi. ¹²Mujãã puame waibutoa riire caugamasĩrã, roro aperã mujãã yarã cayeritutuaena na tũgoña yapapua joroque mujãã átiya. Roro átajere Cristo cũ caĩñajoro mujãã átiñanucũña. ¹³Tore bairo na jũgũẽa yaye macããjẽrẽ waibutoa riire yu caugariye jũgori roro yu yaure cũ baio joroque yu caápata, cariapea tie waibucu riire jĩcãni cũã yu caugaĩñoeto, ñũa. Bairo yu caugaĩñoepata, roro cũ baio joroque cũ yu áperibujioũ ĩ, tore bairo boyã.

Los derechos de un apóstol

9 Jesús, cũ yaye quetire yu quetibaju rotijowĩ camasãrẽ. Bairi yu

cũã aperã apóstolea majã Jesús cũ caquetibujurotijoricarãrẽã bairo yu quetibaju masiña Jesucristo yaye quetire. Mai, yu cũã ñiñawũ marĩ Quetiupau Jesucristore. Bairo caĩñarĩcũ ãnirĩ cũ yaye macããjẽrẽ capaaure bairo mujãã yu quetibujujũgowu marĩ Quetiupau yaye quetire. Tie yu caátajere tũgoñarĩ bero, apóstol yu caãnierẽ mujãã masĩrã. ²Bairo yu cabairijere masimirãcũã, mujãã mena macããna jĩcãarã Jesucristo cũ caquetibujurotijoricu apóstol meerẽ bairo ñiñanucũrãma. Mujãã roque Dios cũ caquetibujurotijoricu apóstol majũrẽ bairo yure caĩñaparã mujãã ãniña. Merẽ yu caquetibujuriquere tũgori bero, cariape marĩ Quetiupaure mujãã catũgousarique jũgori, “Pablo apóstol niñami,” cariape mujãã ĩ masĩrã.

³Bairi yu, apóstol yu caãnierẽ cabusupainucũrãrẽ atore bairo na ñi quetibujuya: ⁴Yu cũã apóstol ãnirĩ, yure ugarique mujãã cajorijere uga, o eti, nipetiro yu átimasĩña. Yu cũã aperã apóstolea majã na cawapatanucũrõrẽ bairo yu wapatamasĩña. ⁵Tunu bairoa yu cũã jĩcãõ Diore catũgousaore numo cutiri yu mena cõ yu neámasĩña, bairo yu cabooata. Tore bairo átinucũñama aperã Jesucristo cũ caquetibujurotijoricarã apóstolea majã cũã. O aperã, marĩ Quetiupau bairã cũã tore bairo átinucũñama. Toreã bairo Pedro cũã átinucũñami. ⁶Yu, Bernabé mena, ¿jãã jetore ñubueri majã na juátinemomasĩtĩñati? ¿Jãã jeto, jãã majũ paari jãã caugapeere jãã wapatamasĩñati? Tore bairo jãã cũãrẽ na cajuátimasĩpee ãno.

⁷Bairi ni ũcũ majũ soldaure bairo ãcũ, cũ majũ paa wapatari quetiupau gobiernorẽ paabojacumi. Tiere mujãã masĩrã. Tunu bairoa ni ũcũ majũ usere oterimajõcu cũ caãmata, cũ caoterique cabutiro

ĩnarĩ tiere caugaecu majũ ãmeimi. Cabutiro, tie usere ugamasĩnami. Tunu bairoa ni ũcũ majũ ovejare cacoteri majõcu na ũpẽcõãrẽ riperi bero, ¿tie cũ cajerijere cũ etieticuti? Cũ cũã tiere etimasĩnami. Bairi yu cũã apóstol ãnirĩ nipetirije aperã apóstolea majã na caátore bairo yu átimasĩña. ⁸Atie yu caquetibujurijere, “Camasã na camasĩrijẽ jũgori bairo ĩnamĩ Pablo,” ñi tũgoñaeticõãña. Atie yu caquetibujurorea bairo ĩ quetibujuya Dios, Moisés ãnacũrẽ cũ caátiroticũrĩqũẽ cũã. ⁹Atore bairo ĩ quetibuju woatuyupa Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ na cawoaturica tutipure: “Wecu trigo rupaare cawãĩã ãmejoreire cũ risero jiya biaeticõãña. Cũ caátĩ wẽrĩjẽrẽ cũ cũã cũ ugaáto,” ĩ woatuyupa ti tutipu. Mai, Dios puame wecuare na ĩnamairĩ, tore bairo ĩ quetibuju woaturotiesupi. ¹⁰Marĩ camasã roquere marĩ ĩnamairĩ tore bairo ĩ quetibujuyupi. Marĩ, cũ yarã, caroaro marĩ caátĩãnimasĩpeere ĩ jũgori, roticũrĩqũẽrẽ marĩ woaturoticũnupĩ Dios. Bairi atore bairo marĩ masĩña: Ni ũcũ catrigo jeetuu, o apei catrigo wãĩãũ cũã cabero tie cũ paarique caãno, peeto cũ cacũgopeere tũgoñarĩ tore bairo paanucũnami. ¹¹Bairi jãã, mujããrẽ Jesucristo yaye quetire mujãã yeripu oterãrẽ bairo tiere jãã quetibujujũgowu. Bairo jãã caquetibujurique jũgori, ¿tie wapa jããrẽ ugarique ũnie mena jãã mujãã cajuátĩnemorõ to ñueticuti? Ñurõ. ¹²Aperã apóstolea majãrẽ mujãã cajuátĩnucũrõ ñujãũña. Cabaimiatacũãrẽ, nemojãñurõ jãã roquere mujãã juátimasĩña, mujããrẽ jãã caquetibujujũgorique jũgori yua.

Tore bairo caátimasĩparã nimirãcũã, mujããrẽ jãã pajũgoetinucũña. Jãã majũ popiye petiri bero, jãã caugapee, o jãã cacũgopee ũnierẽ jãã bõcanucũña. Jesucristo yaye

caroa quetire caroaro mena jãã caquetibujurijere caroaro jĩcãrõ tũni mujãã catũgousaparore bairo ĩrã, roro mujããrẽ jãã patowãcõẽtĩnucũña. ¹³Merẽ atie cũãrẽ mujãã masĩrã: Noa ũna sacerdote majã templo wii macããjẽrẽ capaanucũrã na caãmata, ti wii macããjẽ na cajorijere ugari paanucũñama. Bairo ĩgu ñĩña: Noa ũna sacerdote majã altar mesapũ waibutoa rii camasã Diore na cajorijere cajoemugõjobjoanucũrã, to waibutoa na capajĩãtãna rii carusarijere ugamasĩnucũñama. Tiere mujãã masĩrã. ¹⁴Torea bairo átirotiyupi marĩ Quetiupau Jesucristo cũã: “Noa ũna caroa quetire caquetibujuri majã na caãmata, ñubueri majã na cacũgorijere ugari quetibujugarãma camasãrẽ,” ĩcũñupĩ Jesús. ¹⁵Tore bairo mujããrẽ ugariquere cajẽnimasĩbujioapu nimicũã, mujãã ñubueri majãrẽ tiere yu jẽnietĩnucũña. Tunu bairoa dise ũnie yu cabopacarije, o dinerore yu mujãã cajoparore bairo ĩ mee, atore bairo mujããrẽ ñi quetibuju woatujoya. ¡Yu roque yu caboro yu aua riamasĩña, Dios yaye macããjẽrẽ yu caquetibuju ãno ũno mai, aperã roro yure na cabusupaetiparore bairo ĩ, yua!

¹⁶Mai, yu puame Dios yaye camasãrẽ cũ canetõõrĩqũẽ quetire yu caquetibujurije jũgori, caãnimajũũrẽ bairo yu ãnitũgoñaetinucũña. Yu paarique tie ñĩña. Jesucristo yu cũ caquetibujurotirique majũ ñĩña. ¡Bairo tiere yu caquetibujueticõãta, bopacooro yu tãmuobujion! ¹⁷Bairi yu caborore bairo caroaro jĩcãrõ tũni camasãrẽ yu caquetibujuata, merẽ marĩ Quetiupau tie wapa yu cũ cajopee nicõãña. O yu caborore bairo mee caãmatacũãrẽ, Dios puame roque tie paariquere yu cũñupĩ. Bairi yu quetibuju jãnamasĩẽtĩña Dios yaye quetire. ¹⁸¿Bairi ñerẽ yu wapatanucũñati? Yu puame Dios

yayere quetibujũ, caroaro yũ tũgoña ʘseaninucũña. Tiere cawapataure bairo caroaro, mujããrẽ wapa jẽnirĩcãrõ mano yũ quetibujunucũña Dios camasãrẽ cũ netõõrĩqũẽ quetire. Bairo igũ ñiña: Yũ, Dios yayere caquetibujũ yũ caãnie jũgori, yũ caquetibujuriẽ wapare mujãã yũ jẽnietinucũña. “Yũ paarique cawapa manie ñiña,” caĩrẽ bairo mujããrẽ apeye ʘnierẽ jẽnimasimicũã, mujãã yũ jẽni pajũgoetinucũña.

¹⁹Tunu bairoa noa ʘña na carotiepei mee yũ ʘniña. Bairo caãcũ nimicũã, nipetiro ʘmurẽ bairo yũ tuaya, Jesucristore capããrã ʘnapua na catũgousaparore bairo i. ²⁰Bairi, yũ yarã judío majã watoapũ ʘcũ, yũ cũã na judío majã na caãnajẽ cutiere bairo yũ ʘninucũña. Na caãnajẽ cutore bairo ʘnirĩ Cristo yaye quetire yũ caquetibujũro na tũgousao joroque i, tore bairo yũ bainucũña. Bairo puame igũ ñiña: Moisés ʘnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ carotiecorã majũ na caãnierẽ, carotiecorã majũ na ʘmerĩcõãto i, yũ cũã tiere carotiecoũre bairo ʘnirĩ na yũ quetibujunucũña. Baipua, cariapera Moisés ʘnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ carotiecoũre bairo majũ mee yũ ʘniña. ²¹Tunu apeyera, aperã Moisés ʘnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ carotiecoenarẽ na quetibujũgũ, na caãnajẽ cutiere bairo ʘnirĩ na yũ quetibujunucũña. Baipua cariapera, yũ puame Dios cũ caroticũrĩqũẽrẽ caãcu majũ yũ ʘninucũña. Bairo caãcũ ʘnirĩ Cristo cũ caroticũrĩqũẽrẽ carotiecoũre bairo majũ caãcũ yũ ʘninucũña. ²²Tunu bairoa aperã Dios mena mai caroaro catũgoñatutuawẽpũẽna watoapũ ʘcũ, yũ cũã narẽ bairo tũgoñarĩqũẽ cutiri na yũ quetibujunucũña. Narẽ bairo yũ cũã ʘnajẽ cutiri na yũ caquetibujũro caroaro na tũgousao joroque i, tore bairo yũ bainucũña. Ape wãme irĩcãrõ puamata, atore bairo igũ ñiña: Noo

camasã na caãni wãme cãrõ nipetiro yũ cũã caroaro mena ʘnajẽ cuti cõnamasĩrĩ na yũ quetibujunucũña camasãrẽ Dios yaye quetire. Bairo ʘnajẽ cutiri camasãrẽ yũ caquetibujũro bero, noa ʘña jĩcããrã Diore tũgousari na canetõmasĩrõ yũ bonucũña. ²³Tore bairo yũ ʘtinucũña, Dios yaye caroa quetire ñe ʘnie mano caroaro mena na yũ caquetibujumasiparore bairo i. Yũ cũã tore bairo quetibujũri jĩcã wãme ʘno Dios caroa cũ cajorijere cũgogũ, jĩcãrõ tũni caroaro mena yũ ʘtiãninucũña.

²⁴ĩcõnarĩ mujãã yũ quetibujupa mai. Mujãã masĩrã: Eperã aturi majã atu ẽmuetagarã, nipetiro caeperã jĩcãrõ atunucũñama. Bairo nipetiro na caatũmiatacũãrẽ, cayapapũ jĩcãũã atu ẽmuetanucũñami. Cũ jeto cũ caatu ẽmuetarije wapa ñemasĩnucũñami. Bairi mujãã cũã caaturãrẽã bairo caroaro jĩcãrõ tũni tũgousaya, Dios yayere caroa cũ jopeere mujãã caẽmuetamasiparore bairo irã. ²⁵Tunu bairoa eperiquere caátimajã caãnigarã caroaro na rupauẽ maijũgonucũñama, na rupau to roye tuaeticõãto, irã. Tore bairo caroaro ʘtimasĩnucũñama eperi majã, na caatuẽmuetajũgorije wapa pesarica beto laurel na caĩricũ pũũ mena qũẽnorĩcã beto ʘnorẽ na cajopee caãnimiatacũãrẽ yua. Ti beto puame yoaro mee jĩnicoamasĩña. Marĩ roque ti beto ʘno meerẽ marĩ macããña. Bairi di rũmũ ʘno capetieti yerire marĩ Pacũ Dios cũ cajopeede borã, tutuaro mena jĩcãrõ tũni caroaro marĩ ʘtiãninucũña. ²⁶Torecũ, yũ cũã caroaro jĩcãrõ tũni Dios yũ caátirotirore bairo caroaro yũ ʘtiãnimasĩnucũña. Yũ caboroa, eperi majã mena caature bairo nimicũã, caatu cacaapee iñaecũrẽ bairo yũ baietiya. Tunu bairoa caqũẽbueire bairo nimicũã, cabũgoroa caãmeo qũẽmacãũrẽ bairo yũ ʘmerĩnucũña. Torea bairo jĩcãrõ tũni

Dios yaye macãājērē ěmuetagũ, caroaro yũ átĩāninucũña. ²⁷Torecũ, bairo puame roque yũ átĩnucũña: Yũ rupau mena butioro yũ caátiganucũrĩjērē ěñotari, Dios yaye macãājē jetore caroaro tutuaro mena yũ átĩnucũña. Bairo yũ caátĩānicõāmata, aperārē yũ caquetibujuyaparoro bero, Dios caroare yũ cũ cajopee puame yasietigaro.

Consejos contra la idolatría

10 Bairi yũ yarã, atiere masiritieticõaña: Jãã ñicũjãã ānana puame desierto cayucũmanopũ na caátó, Dios puame oco buseri poa mena na maajũgoyupi. Tunu bairoa tore bairo Dios cũ cajũgoátó, nipetiro jãã ñicũjãã ānana puame ria capairiya Caocojũārĩya cawāmecutiyare Dios cũ catutuarije jũgori pēña ásupa Moisés ānacũ mena. ²Bairo oco poare ũsaáná ria capairiya cũārē pēñarĩ bero yua, Moiserē catũgousarārē bairo cawāmetuecoricarārē bairo caāna tuayupa. ³Tunu bairoa na nipetiro Dios cũ cajorije maná ũmurecõo macãājē ũgarique cañurĩjērē ũgayupa. ⁴Tunu etirique cũārē Dios cũ cajorije macãājērē etiyupa caroa macãājērē. Tie na caetirije oco puame caroa cañurĩjē añupã. Jesucristo puame ũtārē bairo caácũ caroare caocojou ānicõāñupĩ na mena desierto cayucũmanopũ. Bairi cũ cajorije macãājē oco caroare etiyupa jãã ñicũjãã ānana puame, Moisés ānacũ jũgori yua. ⁵Bairo cabaimiatacũārē, na nipetiro jãñurĩpua Dios na mena qũññajeso joroque áperimajũcõāñupã. Bairi cayucũmano desiertopũ na nipetiro ti tuti macãāna riayasiyupa. Tie nipetirijere merē mujãã masĩrã.

⁶Tore bairo jãã ñicũjãã ānana marĩ bai iñojũgoyupa, marĩ cũã narē bairo āmerē carorije macãājērē marĩ caĩñau-garipeaetiparore bairo ĩrã. Bairi narē bairo carorije macãājērē caboetiparã marĩ āniña. ⁷Torena, mujãã cũã jãã

ñicũjãã ānana jĩcãārã, ati yepa macãāna jũgũěārē na caĩroaricarore bairo, na ũnarē na ĩroaeticõaña. Torena bairo ĩ quetibujuya Dios yaye woaturique cũã: “Na, camasã puame ũga, eti, átĩ yaparori bero neñarĩ, na jũgũěērē cũ basapeo useaniñupã noo na caboro yua,” ĩ quetibujũ woatuyupa. ⁸Bairi mujãã cũã jãã ñicũjãã ānana jĩcãārã carõmio mena roro na caátiepericarore bairo átiepeeticõaña. Bairo roro na caátie wapa jĩcã rũmua veintitrés mil cãrõ majũ na yasio joroque ásupi Dios. ⁹Bairi marĩ cũã, “Roro marĩ caátie wapare marĩ iñabeseecũmi Cristo,” caĩbusuetiparã marĩ āniña. Tore bairo jãã ñicũjãã jĩcãārã Diore na caĩbusurije jũgori, āña na na bacajĩāreo joroque ásupi Dios. ¹⁰Tunu bairoa yasioropũ Diore roro ĩ busueticõaña. Jãã ñicũjãã ānana puame jĩcãārã yasioropũ roro ĩ busunucũñupã Diore. Tore bairo roro na caĩbusurije jũgori na riao joroque caácũ ángel puame na pajĩāreyupi.

¹¹Atie yũ caquetibujurije nipetirije baiyupa jãã ñicũjãã ānanarē. Tie roro na cabairiquere iñacõrĩ, roro marĩ cũã marĩ caátinemoetiparore bairo ĩrã, tore bairo baiyupa. Bairi marĩ ati yutea catusari yutea macãāna marĩ catũgoñamasĩparore bairo ĩrã, tore bairo ĩ quetibujũ woatucũñupã Dios ya tutipũre. ¹²Bairi ni jĩcãũ ũcũ Dios cũ carotirore bairo jĩcãrõ tũni cũ caátĩānimasĩata, caroaro tũgoñamasĩrĩ cũ āmarõ, wãtĩrē cũ caĩtoecoetiparore bairo ĩ. ¹³Mai, mujãã puame wãtĩ roro mujãã átio joroque cũ caátĩnucũrĩjērē mujãã átieconucũña. Tie puame ati ũmurecõo caāna camasã Dios ya poa macãāna na canucãmasĩjĩātietie majũ mee niña. Bairi mujãã puame, “Dios roque, roro wãtĩ marĩ cũ caátiganucũrĩjērē marĩ ěñotabojagumi,” Dios mena ĩ tũgoñatutuacõaña. Cũ puame, nocãrõ roro popiye mujãã

baio joroque caátie caānimitacūārē, tore bairo mujāā tām̄o rotietigumi, cū yarā mujāā caānoi. Dios puame roque roro mujāā catām̄obujiopere ēnotabojagumi. Bairo cū caáto, roro caátiecoenarē bairo caroaro mujāā netōcoagarā yua.

¹⁴ Bairo yu yarā, yu camairā, ati yepa macāāna jūgūēārē űubuerique űnie macāājērē tocārōā jānacōāna. ¹⁵ Mujāā, yu yarā, catūgoñamasirārē bairo atiere atore bairo mujāā yu quetibujuya. Bairo mujāā majūā yu caīquetibujurijere caroaro catūgobeseparā mujāā āniña, roro átajere mujāā caátiecoetiparore bairo írā. ¹⁶ Di rūm̄u űno űubuerā Jesucristo cū caátajere tūgoñarī use ocore etigarā jūgoye Diore cū jēnirī bero yua, “Jesucristo yucupāip̄ cū carīfrerique jūgori cū canetōrīcārā marī āniña,” ī tūgoñarā marī átinucūña. Tunu bairoa pāārē batoori űgarā, “Capāārā nimirācūā, jīcā rupaure bairo Jesucristo cū caīroari poa macāāna majū marī āniña,” ī tūgoñarā marī átinucūña. ¹⁷ Bairāpua, capāārā marī āniña Jesucristo mena macāāna. Bairo capāārā nimirācūā, nipetiro pan jīcārēā marī Quetiupau rupaure bairo caānierē marī űganucūña. Bairo cū rupaure bairo caānie pāārē caugarā ānirī marī Quetiupau Jesucristo mena jīcā rupaure bairo caāna marī tuaya yua.

¹⁸ Tūgoñāñijate Israel ya poa macāāna na cabairiquere: Noa űna sacerdote majā waibutoa Diore na cajorārē cajoemūgō jobojanucūrā puame, tie macāājē waibutoa riire űganucūñama. ¹⁹ Mai, atie yu caīrījē mena, “Aperā jūgūē űcū peeto űno wapacucumi,” ī mee tore bairo yu quetibujuya. Tunu bairoa, “Waibucu rii cabūgoro caānie, netōjāñurō na jūgūēārē na cajorije puame caroa majū niña,” ī mee tore bairo mujāā yu quetibujuya. ²⁰ Bairo puame īgu űniña: Aperā, Diore

camasīēna, na jūgūēārē īroarā waibutoa riire na cajoemūgōjonucūata, wātīārē na īroarā átinucūñama. Diore īroarā mee tore bairo átinucūñama. Bairo yu puame wātīā yarā caānarē bairo caāna mena mujāā cabapacutinemonucūrō yu boetiya. ²¹ Tunu bairoa Jesucristo yucupāip̄ cū cariaparo jūgoye cū cabuerā mena use ocore cū caetiriquere tūgoñarī marī cūā use ocore etiri bero, wātīārē īroarā na caetirije macāājērē marī caetiata, űuētīña. Tunu bairoa marī Quetiupau pāārē, cū cabuerā mena cū caugariquere tūgoñarī, marī cūā Cristo ya mesap̄ űgarī bero, tunu wātīārē īroarā na caugarije macāājērē marī caugaata, űuētīña.

²² ¿Bairo mujāā puame marī Quetiupau mujāārē qūñateo joroque roro cū mujāā baibotiogayati? ¿Cū netōrō catutuarā majū áto mujāā āniñati? Mujāā baietiya. Bairo marī Quetiupau jetore cū marī caīroaro űniña.

La libertad y el amor cristiano

²³ Aperā jīcāārā camasā atore bairo ī tūgoñarāma: “Ñe űnie, yu caátipeere ēnotaetiya. Bairo noo yu caboro yu átimasīña,” ī tūgoñarāma. Cariapea tore bairo baiya. Bairopua, nipetiro tore bairo marī caátijesoriye jeto mee āniña. Baipua, nipetiro yu caátigarije noo caborijere yu caátimasīpeyocōāta, űujāñuña. Cabaimiatacūārē, tie nipetirijepua yu caátinucūrījē nemojāñurō Dios mena yu tūgoñatutuanemo joroque átimasīētīña. ²⁴ Bairo marī majū rupau mena caroaro marī caānipeere macāētīrotiya. Aperā marī yarā caroaro na caānipee űnie puame roquere caátiparā marī āniña.

²⁵ Bairo tunu nipetiro waibutoa rii na cawapatiri arua macāājē waibutoa riire wapatiri mujāā caugaata, űujāñuña. Bairāpua, tie riire na jūgūēārē īroarā na cajoerugaátaje caānie

macãājērē masīgatūgoñaeticōāña, mujāā catūgoñarijēpu mujāā catūgoñayapapuaetiparore bairo irā. ²⁶Mai, ati umurecōo, bairo nipetiro ati yepa caānie cūa Dios cū caqūēnorīqūē, cū yaye jeto niña.

²⁷Bairi ni ūcū Diore catūgousaecu mujāārē cū ya wiipū piijori cū cajūgougāro, mujāā cabooata, nipetiro waibucu rii mujāā cū canurijērē ūgacōāña. Bairāpua, tie riire na jūgūēārē īroarā na cajoerugaátaje caānie macãājērē masīgatūgoñaeticōāña, mujāā catūgoñarijēpu mujāā catūgoñayapapuaetiparore bairo irā.

²⁸Meerē tiere mujāā masīña. Bairi jīcāū ūcū mujāārē, “Atie waibucu rii na cajoemugōjorije macãājē carusarije niña,” cū caīata, toroque tie riire ūgaeticōāña. Mujāārē tiere caquetibujuatacu cū catūgoñarijēpu roro cū tūgoña yapapuaetio roque irā, tiere ūgaeticōāña. ²⁹“Mujāā puame tūgoña yapapuari tiere ūgaeticōāña,” ī mee niña. Aperā tie waibucu rii joemugōjorique macãājērē caugaetinucūrā puame bairo mujāā caátie iñarī na catūgoñayapapuaetiparore bairo ī, tore bairo yu quetibujuya.

Bairo yu caīmiatacūārē, jīcāū ūcū atore bairo nī jēniñabujioūmi: “¿Dopēi apeī cū yeri cū catūgoñarijēpu cū caátimasīētīē bui yu puame yu majū yu caátimasīrijērē yu átījānabujiocūti?” ³⁰Tunu bairoa, “Dios, yu mena mū nūjāñuñā,’ Diore qūi jēnirī bero, tie ūgariquere yu caugamiatacūārē, ¿dopēirā tie waibucu riire yu caugaro iñarī, roro na busupainucūñati?” ī jēniñabujioūmi. ³¹Bairo cabaimiatacūārē, mujāārē atore bairo īgu niña: Waibutoa riire ūga, etiri-quere eti, o apeye ūnie mujāā caátinucūrījē cūārē ása, tore bairo mujāā caátie jūgori aperā cūa Diore cū na basapeo joroque mujāā caáto to cañu-

ata. ³²Caroaro átīānajēcusa. Noa ūna camasā aperā roro na átio joroque átijūgoeticōāña. Judío majā, aperā judío majā caāmerā ūna cūārē tore bairo átī iñoeticōāña. Aperā, marī yarā, Dios ya poa macāāna cañubueri majā cūārē tore bairo roro na átio joroque ápericōāña. ³³Bairi yu cūa tocānacāni jāñurīpua Dios cū caññajesopee ūnie tocānacā wāmerē yu átījūgonucūña. Yu majū caroaro yu caānipeere yu áperinucūña. Aperā roque caroaro na caānimasīpee ūnie puamerē jīcārō tūni na yu átī iñonucūña. Bairo yu caáto, na cūa roro na caátaje wapare netōrī, Dios tūpu na caetajīātīparore bairo ī, tore bairo yu cūa yu átinucūña.

11 Bairi, yu, Cristo cū caátie iñacōrī caroaro yu caátorea bairo mujāā cūa caroaro yu caátie iñacōrī átīānajērē átīānimasīña.

Las mujeres en el culto

²Mujāā puame yure tūgoñarī, mujāā yu caquetibujuricarore bairo caroaro jīcārō tūni caroa wāmerē mujāā áticōā ninucūña. Tiere queti tūgori mujāā mena yu ūseaniña. ³Mai, atie cūārē mujāā camasīrō yu boya: Cristo puame marī caūmuarē caānijūgon, carūpoare bairo caācū niñami. Bairi tunu caūmu canūmocū puame carōmio, cū nūmorē caānijūgon, cō rūpoare bairo caācū niñami. Dios, Cristore caānijūgon, cū rūpoare bairo caācū cū caānorēā bairo caūmu cūa cū nūmorē caānijūgon niñami. ⁴Bairi ni jīcāū ūcū caūmu Diore cū jēnigu, o Dios yaye macãājērē cū caquetibujuparo jūgoye, jutii asero, o apeye ūnie mena cū rūpoare peotori cū cajēniata, Cristo cūrē caānijūgon, cū rūpoare bairo caācūrē cū nacūbūgoecu átiyami. ⁵Tunu bairo jīcāo ūcō carōmio cūa Diore cū jēnigo, o Dios yaye macãājērē cō caquetibujuparo jūgoye cō rūpoare jutii,

o apeye ũnie mena cō capeotoeticōāta, cōrē caānijūgoŋ, cō manapure cū nēcūbugoeco átiyamo. Cō manapure cabotio ānirī cō poare cajuapere reecōārīcōrēā bairo baiyamo yua. ⁶Bairi jīcāō ũcō carōmio cō rupoare cō capeotogaeticōāta, jicoquei cō poare cō cajuare peyocōārotiro ñũa. Bairo átirotimioçāā, cō capoa tarotiataje, o cō capoa juarepeyotiatajere cō cabobotūgoñaata, toroque cō rupoare cō bugatoáto apeye ũnie mena yua. ⁷Caŭmu roque cū rupoare cū bugatoeticōāto. Mai, caŭmu puame, Dios bauriquere bairo cabauu, Dios cū caqũenojūgoricu majũ niñami. Tunu bairoa Dios nocārō caroaro cū caānajē cutiere bairo cabauu majũ niñami, caŭmu puame. Carōmio puame roque caŭmu cū caānajē cutiere bairo cabauo majũ niñamo. ⁸Bairi merē atore bairo marī masīña: Mai, carōmio rupau mena nerī cū qũēnoesupi Dios caŭmurē. Caānijūgoricu caŭmu waru ōwārō macāātō mena nerī roque carōmiorē cō qũēnoñupī Dios carōmio caānijūgoricore. ⁹Carōmio jūgori mee caŭmurē cū qũēnoñupī Dios. Caŭmu jūgori roque carōmio caŭmu mena caānipaore cō qũēnoñupī Dios. ¹⁰Bairo caŭmu roca cō carotimasirijē jūgori carōmio puame jutii asero ũno mena cō rupoare bugatori caquetibujupao niñamo. Tunu bairoa ángelea majā cō rupoare bugatori cō caāno na caññajesoparore bairo iō, tore bairo cō caāto ñũa.

¹¹Tore bairo caroca carotimasĩo carōmio cō caānimiatacũārē, ni jīcāũ ũcũ Cristo yau carōmio jūgori mee caroaro caátīānimasīnucũ mácũmi. Tunu bairo dico jīcāũ ũcō Cristo yao caŭmu jūgori mee caroaro caátīānimasīnucũ mácōmo. Na pugarāpua yeri ñajāāo joroque na caāmeo átipeere bojūgoyupi Dios.

¹²Merē cariape marī masīña: Carōmio caānijūgoricore caŭmu rupau mena jūgori cō qũēnoñupī Dios. Bairo cabaimiatacũārē, cabero caŭmu puame tunu carōmio mena jūgori buiamasīñami. Na pugarāpua Dios cū caqũenorīcārā majũ niñama.

¹³Bairi mujāā majũā tũgoña beseya mujāā caátipee cañurijērē. Bairi, “Carōmio cō rupoare apeye ũnie mena peotoeco Diore cō cajēnirō ñurō,” mujāā cañata, ñuētīña. ¹⁴Merē, caŭmua marī caānajē cutiere camasirā marī āniña. Bairi caŭmu cū poare juareecu, paio butiori cū caāmata, boboojāñũa cūrē, poa yowerije cū cacūgoro jūgori yua. ¹⁵Bairo marī caŭmua puame marī cabaimiatacũārē, carōmio roque cō poare butiori cō caāno ñũa. Poa yowerije cūgori cō caānie cō jesoye majũ āno baiya. Cō poa cayowerije puame cō rupoare catorije cō jesoye majũ Dios cū cacūriqũē niña. ¹⁶Bairo yu caīquetibujurijere tũgomicũā, ni jīcāũ ũcũ, “Bairo mee niña,” caībusubotioğaure atore bairo cū camasirō yu boya: Jāā, caquetibujuri majā, bairi aperā, Dios ya poa macāāna ñubueri majā cūā ape wāme marī caátīānijūgoatajere marī masīētīña. Tie yu caquetibujurije jetore marī masīña.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷Mai, ato jūgoye mujāārē yu cawoatujopeere tũgoñarī mujāā mena yu useanimasīētīña. Mujāā puame neñarī ñubuerā, Dios mena nemojāñurō tũgoñatutuaō joroque mujāā caátiparo ũnorēā, cū mena mujāā caānie to royetuaō joroque roro mujāā átīnucũña. ¹⁸Caānijūgoro atore bairo ñi quetibujunucũñama jīcāārā mujāā mena macāāna: “Ñubuerā neñarā na majũ jīcārō tũni tũgoñarī neñaetīnucũñama. Na majũ āmeo ricawatiri jīcārō ñubuemasiētīnucũñama,”

mujãa ĩnucũnama. Bairo yu na caĩquetibujũnucũĩjẽrẽ baipua cariapea yu tũgoya. ¹⁹Torea bairo mujãa baicõa ninucũgarã. Tore bairo mujãa cabairije caũuetie caãnimiatacũãrẽ, mujãa catũgoñaricawatirije jũgori yua, “¿Noa puame Jesucristore catũgousarã majũ na ãniñati?” marĩ ĩ masĩgarã. ²⁰Bairo ricawatiri, caroaro caãmerã ãnirĩ Jesucristo riagu jũgoye cũ caugatusariquere tũgoñarĩ ugarã, roro majũ átigarã, mujãa neñanucũna. Marĩ Quetiupau riagu jũgoye cũ cabuerã mena cũ caugatusaricare bairo mee majũ mujãa átinucũna. ²¹Mujãa puame ugaricapau caetaro, tocãnacãũpua cajũgoyea ugariquere jeeri paio mujãa ugaũgoye cutinucũna. Bairo cajũgoyea mujãa caugaweyoroi, aperã puame bocáqueya cotenucũnama. Tunu bairoa cũmurĩ tũnipu aperã mujãa mena macãana cũa use ocore etinucũnama. ²²Bairi mujãarẽ ñiña: ¿Dopẽirã mujãa ya wiiripua ugariquere uga, o use ocore eti, mujãa áperiyati, tore bairo átigamirãcũa? Tunu bairoa, ¿dopẽirã Dios ya poa macãana ñubueri majãrẽ na mujãa nucũbugoetinucũnati? Tunu bairoa aperã, apeye ñnie cacũgoena cũa roro bobooro na majũ na tũgoñao joroque mujãa átiya. Bairi, ¿ne ñnie puamerẽ mujãa ñicuti? “¿Ñujãñuña! Caroaro majũ mujãa átiya,” ¿ñicuti? Tore bairo roro mujãa caátiere ñnarĩ, ¿dopẽi, “Ñujãñuña,” ñibujiocuti? ¿Tore bairo ñiecu, tame!

La Cena del Señor

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³Mai, yu puame marĩ Quetiupau yure cũ caquetibujuricarorea bairo mujãarẽ atore bairo yu quetibujũwũ. Marĩ Quetiupau Jesure cũ cabusujãbuitiri ñamia caãno, cũ puame cũ cabuerã mena neñarĩ cũ wãmopu pããrẽ neñupũ. ²⁴Bairo ne yaparo Diore

cũ jẽnirĩ bero carecomacã pebatori cũ cabuerãrẽ na nunirĩ, atore bairo na ĩñupũ: “Atie pan yu rupau ñiña. Mujãarẽ yu cariabojarije macããjẽ ñiña. Bairi mujãa cũa cabero atore bairo yu caátajere tũgoñarĩ pããrẽ mujãa bato uganucũgarã.” ²⁵Tunu bairoa ásupu Jesús: Pããrẽ uga yaparori bero, cũ wãmopu copa etirica bapare nerĩ atore bairo na ĩñupũ cũ cabuerãrẽ, “Atiru macããjẽ use oco puame yu riĩ ñiña. Camasãrẽ netdõgu yu riacoagu. Bairo yu cariapee jũgori cawãma wãme camasãrẽ Dios cũ caátibojacũĩrjẽ ñiña. Bairi di rũmu ũno mujãa caetiri rũmu cãrõ use ocore etirã, yu caátajere tũgoñarĩ mujãa átinucũgarã,” ĩñupũ Jesús. ²⁶Bairi mujãa puame Jesucristo cũ caátajere tũgoñarĩ pããrẽ uga, bairi use oco cũãrẽ mujãa caetinucũrõ cãnacãnia Jesucristo marĩ cũ cariabojariquere masĩrĩ áti ĩñorã mujãa átinucũna. Tore bairo áticõa ninucũna mai marĩ Quetiupau ati yepapu cũ caatĩparo jũgoye.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

²⁷Bairi caroaro ása. Ni jĩcãũ ũcũ marĩ Quetiupau cũ caátatore bairo pããrẽ uga, o use oco cũãrẽ eti, átimicũa, nucũbugorique mano cũ caápata, roro ácu átiyami. Marĩ Quetiupau cũ rupau mena roro popiye bairi yucupãipu cũ cariariquere nucũbugocure bairo ácu átiyami. Bairi tore bairo cũ caápata, roro cũ caátie wapa paio nĩgaro. ²⁸Bairo cabairo jũgori tocãnacãũpua na yeripu catũgoñabeseparã ñiñama, marĩ Quetiupau yaye macããjẽ pan, bairi use oco cũãrẽ na caetiparo jũgoye mai. ²⁹Bairi mujãa yeripu caroaro tũgoñajũgoyetiena, Jesucristo yaye macããjẽrẽ uga, o eti, mujãa caápata, roro popiye mujãa cabaipee wapare macããrã nucũbugoricaro mano eti, uga mujãa átinucũgarã. ³⁰Tie jũgori mujãa mena macãana capããrã riaye

painucũnama. Tunu aperã catutuaena cãã ninucũnama. Tunu bairo tie jũgori aperã jĩcããrã mujãã mena macããna baireyupa. ¿Tiere mujãã masĩetĩnati? ³¹ Bairi marĩ majũã marĩ yeripũ marĩ catũgoñarijẽ mena roro marĩ caátinucũrĩjẽrẽ caroaro marĩ rupaure marĩ catũgoñabesepeyocõata roque, marĩ Quetiupau puame marĩ yaye wapa, roro popiye marĩ baio joroque áperibujioumi. ³² Baipua, marĩ Quetiupau puame roro popiye marĩ tãmuo joroque cũ caápata, caroaro marĩ caãnipeere marĩ beyou, tore bairo marĩ átinucũñami. Bairo marĩ cũ caáto jũgori marĩ puame ati umurecóo macããna roro popiye cayasiparã mena roro marĩ catãmuoetiparore bairo ĩ, tore bairo marĩ átinucũñami.

³³ Bairo cabairoi, yu yarã yu camairã, di rũmu ũno neñapori Jesucristo riagu jũgoye cũ caũgariquere tũgoñari mujãã caũgari rũmu caãno tocãnacãũpurea ámeo yuri, jĩcãrõ uganucũña. ³⁴ Bairi ni jĩcãũ ũcũ mujãã mena macããcũ butioro majũ queyari mujãã caĩrõrẽ bairo cũ caboeticõata, cũ ya wiipua cũ ugacõato ugariquere. Mai, Dios puame neñapori mujãã cauganucũrĩjẽrẽ cũ canucũbugoetie jũgori roro popiye cũ baio joroque cũ caáperiparore bairo ĩ, cũ ya wiipua cũ ugacõato. Baipua, apeye yu caĩquetibujugarijere mujããrẽ ĩñau ácupũ, caroaro mujãã yu quetibujũ quẽnonemogu.

Los dones espirituales

12 Yu yarã, Espĩritu Santo jũgori marĩ joyupi Dios tocãnacã wãme, caroa wãme marĩ caátĩãnimasĩpeere. Tie macããjẽrẽ mujãã camasĩrõ yu boyã.

² Merẽ atiere mujãã masĩrã: Mai, Jesucristo yaye quetire catũgousarã mujãã caãniparo jũgoye roro wericarã jũgũẽarẽ caĩtoecorã majũ mujãã ãnimiwũ. Caapee ĩñaena wericarã ũna cabusue-

narẽ na mujãã ĩroanucũwũ. ³ Bairi atiere mujãã camasĩrõ yu boyã: Ni jĩcãũ ũcũ, “¡Jesure roro cũ baiáto!” caĩbusuetipau niñami, Dios Yeri Espĩritu Santo jũgori cabusunucũũ cũ caãmata. Tunu bairo ni jĩcãũ ũcũ, “¡Jesús yu Quetiupau jĩcãũã niñami!” ĩ masĩetĩñami Espĩritu Santo cũ catutuarije jũgori cũ yeripũ cũ cabusueticõata.

⁴ Bairi Dios yarã capããrã na caãnimiatacũãrẽ, tocãnacãũpurea ricaati jeto masĩrĩquẽ caroa wãme na caátipeere jonucũñami Espĩritu Santo. Bairo capããrãrẽ ricaati jeto caroa wãme na caátipeere cajonucũũ puame jĩcãũã niñami Espĩritu Santo. ⁵ Tunu bairoa capee wãmerĩ camasãrẽ na marĩ caátiroamasĩrĩjẽ ninucũña. Tie bairo marĩ caátimasĩnucũrĩjẽ puame jĩcãũã marĩ Quetiupau cũ caátiroticũrĩquẽ niña. ⁶ Tunu bairoa capee wãmerĩ cũ catutuarijere marĩ caátĩ ĩnopeere marĩ jonucũñami Dios. Bairo tocãnacãũpurea ricaati marĩ jomicũã, Dios jĩcãũã marĩ caátipee tocãnacã wãmerẽ marĩ quetibujũnucũñami.

⁷ Dios puame cũ yarã caãna tocãnacãũpurea cũ Yeri Espĩritu Santore jonucũñami, cũ jũgori nipetiro aperãrẽ caroaro marĩ caátĩãnimasĩparore bairo ĩ. ⁸ Marĩ jĩcããrãrẽ cũ, Espĩritu Santo jũgori Dios puame masĩrĩquẽ mena cũ yaye quetire marĩ quetibujũo joroque átinucũñami. Tunu bairoa aperãrẽ Espĩritu Santo jũgori nocãrõ camasĩpetirãrẽ bairo majũ na quetibujũo joroque átinucũñami. ⁹ Jĩcããrã Espĩritu Santo jĩcãũ jũgori catũgoñatutuarã ninucũñama. Tunu bairoa aperã Espĩritu Santo jũgori caroa wãme na caátipee Dios cũ cajorijere upari camasã cariarãrẽ na catiomasĩnucũñama. ¹⁰ Aperã jĩcããrã Dios yaye macããjẽ átijẽno ĩno-masĩrĩquẽrẽ upanucũñama. Aperã Dios na cũ caquetibujurotirijere tũgori bero,

caroa quetire quetibujunetōnucũnama camasārē. Aperārē Dios puame wātī yaye macāājērē, o Espíritu Santo yaye macāājē quetibujuriquere caroaro na catūgobesecōnamasipeere na jonucũnami. Aperārē, apeye busurique catūgomasĩa manierē na busumasĩo joroque átīnucũnami Dios. Tunu bairoa aperārē tie apeye busurique caĩrījē catūgoa manierē na quetibujū āmewiyo joroque átīnucũnami Dios. ¹¹Tie nipetiri wāme caroa marĩ caátipeere Espíritu Santo jīcāũ jūgori tore bairo capee wāme marĩ átīmasĩña. Cũ, Espíritu Santo puame caroa wāme camasārē na caátipeere cũ cajogari majā tocānacāũpurea na jonucũnami.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

¹²Merē mujāā masĩña marĩ rupau cabairijere: Marĩ rupau puame jīcā rupau nimirōcũā, capee wāme cutiricawatiya. Tore bairo Jesucristo ya poa macāāna cũā jīcā rupau bairo caāna marĩ āniña. ¹³Tore bairo noo caāna cārō judío majā, judío majā caāmerā, aperā ūmua rotiepericarā, o caroaro caānicōārā cũā jīcāũ rupau caāniparārē bairo Espíritu Santo jūgori cabautiza ecoricarā majū marĩ āniña. Tunu bairoa cũ yau Espíritu Santo jīcāũrēā nipetiro cacūgorā marĩ āniña.

¹⁴Mai, marĩ rupau puame jīcā rupau nimirācũā, capee wāme cutiricawatiya. ¹⁵Bairi icōñarĩ mujāā yu quetibujupa: Marĩ rupo, cabusumasĩrĩ rupo caāmata, atore bairo ībujioro: “Yua, wāmo mee ānirĩ, rupau macāā rupo mee yu āniña,” ĩ busubujioro. Bairo caĩrĩ rupo ānirĩ rupau macāā rupo ānijānacoa baietibujioro. ¹⁶Tunu bairoa marĩ āmorō cabusumasĩrĩ āmorō caāmata, atore bairo ībujioro: “Yua, caapee mee ānirĩ rupau macā āmorē mee yu āniña,” ĩ busubujioro. Bairo caĩrĩ āmorō ānirĩ rupau macāā āmorō ānijānacoa baietibujioro. ¹⁷Bairi

tunu marĩ rupau petiro caapea jeto caāmata, ¿dope bairo marĩ tūgomasĩbujiocutĩ? Tunu bairoa marĩ rupau petiro, āmoo ope jeto caāmata, ¿dope bairo apeye ūnie cajusurijere marĩ wīnimasĩbujiocutĩ? ¹⁸Bairo cabairoi, Dios puame marĩ rupau qũēnojūgoũ, ti rupau macāājē nipetirije mena marĩ caátīmasipee, cũ cabororea bairo jīcārō tūni marĩ qũēnoñupĩ. ¹⁹Bairi marĩ rupau macāātō jīcārō ūno jetore bairo marĩ rupau caāmata, rupau ānijāti petietibujioro. ²⁰Bairo marĩ rupau macāājē caátīmasĩrījē capee cawāme cutiricawatīmatacũārē, carīpera marĩ rupau puame jīcā rupau āno baiya.

²¹Bairo jīcā rupau caāno jūgori caapea puame cabusurica caāmata, wāmorē atore bairo ĩ masĩētībujioro: “Mu yu boetiya,” ĩ masĩētō. Tunu bairoa marĩ rupo puame ruporire: “Mujāā yu boetiya,” ĩ masĩētō. ²²Bairo puame marĩ bainucũña: Marĩ rupau macāājē caátitutuaetiere bairo marĩ caĩñanucũrījē puamerē netōjāñurō marĩ bomasīnucũña. ²³Bairi tunu marĩ rupau macāājē cabugoro macāājērē bairo marĩ caĩñanucũrījē puamerē netōjāñurō caroaro maijūgori marĩ cūgonucũña. Tunu bairo marĩ rupau macāājē bauro caāmerīē puamerē caroaro marĩ jutī jāñatonucũña. ²⁴Tore bairo átīmirācũā, bauro caānie marĩ rupau macāājē puamerē marĩ jutī jāñatoetīnucũña. Dios puame jīcārō tūni caroaro átīcũñupĩ marĩ rupau macāājērē. Bairi marĩ rupau macāājē, cabugoro macāājē marĩ camaijūgoetie puame caroaro to caānimasĩpeere boyupi Dios. ²⁵Marĩ rupau jīcā rupau caāno jūgori nipetiro marĩ rupau macāājē mena jīcārō tūni marĩ capaamasīparore bairo ĩ, ricaati wāmerĩ jeto marĩ rupau macāājērē cũñupĩ Dios. ²⁶Bairi jīcārō ūno marĩ rupau macāātō carīaye tuata, caroaro jīcārō tūni marĩ ānimasĩētīña,

apeye marĩ rupau macããjẽ carusarije menarẽ. O tunu bairoa jĩcãrõ ãno marĩ rupau macããtõ cariaje tuatatore marĩ caucoti catioata, caroaro jĩcãrõ tũni useanirĩ marĩ rupau macããjẽ mena marĩ animasiĩna.

²⁷ Baipua, atore bairo mujããrẽ ĩ quetibujũ masĩõgu ãniĩna: Mujãã nipetiro Jesucristo yarã, cũ rupaure bairo caãna majũ mujãã ãniĩna. Bairo cũ rupaure bairo caãna ãnirĩ mujãã tocãnacãũpua cũ rupau macããjẽ tocãnacã wãme caãniricawatirorea bairo caãna majũ mujãã ãniĩna. ²⁸ Bairi Dios puame atore bairo cũ ya poa macããna ãnubueri majã menarẽ na cũñupĩ: Caãnijũgoro, cũ caquetibujũrotijorã apóstolea majãrẽ na cũñupĩ. Na berore profeta majãrẽ na cũñupĩ. Na, profeta majã berore jũgoñubueri majãrẽ na cũñupĩ Dios. Na berore aperã cũ yaye macããjẽ caroare caátijẽño ĩñoparãrẽ na cũñupĩ. O aperã cariarãrẽ cacatiori majã cũãrẽ na cũñupĩ. Aperã camasãrẽ caroaro cajuãti majã cũãrẽ na cũñupĩ. O aperã ãnubueri majã quetiuparã caãniparã, o aperã apeye busurique catũgomasiã manierẽ cabusumasiãparã cũãrẽ na cũñupĩ Dios. ²⁹ Bairãpua, tocãnacãũpua apóstolea majã animasiẽtĩĩnama. Tunu tocãnacãũpua profeta majã ãmerĩnucũĩnama. Tunu bairoa tocãnacãũpua cajũgoñubueri majã animasiẽtĩĩnama. Tunu tocãnacãũpua Dios yaye macããjẽ caroare caátijẽño ĩñomasĩrã ãmerĩnucũĩna. ³⁰ Tunu bairoa tocãnacãũpua Dios cũ catutuarijere upari, cariarãrẽ na catiomasĩẽtĩnucũĩnama. Tunu bairoa apeyera nipetiro camasã apeye busurique busuetinucũĩnama. Tunu apeyera jĩcããrã jeto apeye busurique macããjẽrẽ tũgomasiĩrĩ bero caĩrĩjẽrẽ camasãrẽ na quetibujũ ãmewiyomasĩõnucũĩnama. ³¹ Bairi mujãã puame caroa wãme mujãã caátipeere Espĩritu Santo cũ

cajogarije macããjẽ netõjãñurõ caroaro juátimasĩrĩqũẽrẽ bootũgoñarĩ caroaro átiãña.

El amor

Mai, yũ puame mujããrẽ netõjãñurõ caroaro mujãã caátimasĩpeere mujãã yũ quetibujũnemogu:

13 Yũ puame aperã camasã busurique, o ángelea majã busurique cũãrẽ Dios yũ cũ cajorije jũgori cabusumasi majũ nimicũã, camasãrẽ camaiecũ yũ caãmata, dope bairo caápei majũ yũ ãniĩna. Āpõã tii ũnorẽ roro capaa-patowãcõũrẽ bairo caátĩacũ yũ ãnibujioũ. ² Tunu bairoa Dios yũ cũ caquetibujũrije camasãrẽ caquetibujũnetõmasĩ yũ ãnibujioũ. O tunu bairoa nipe-tiro Dios cũ caátipee camasã na camasiẽtĩẽ cũãrẽ camasiẽpeyoyũ yũ ãnibujioũ. O apeyera tunu tocãnacã wãme ñe rusaricarõ mano caroaro camasiẽpeti majũ yũ ãnibujioũ. Bairo caãcũ nimicũã, camasãrẽ camaiecũ yũ caãmata, dope bairo caápei majũ yũ ãniĩna. Tunu bairoa nocãrõ netõõrõ tũgoñatutuari-quere cacũgoũ ãnirĩ ĩtãũ ũnorẽ aperopũ caárotimasĩ majũ nimicũã, peeto ũno camasãrẽ yũ camaieticõãta, cabu-goro macããcũrẽ bairo majũ yũ ãniĩna. ³ Tunu bairoa nipetiro yũ cacũgorijere cabopacarãrẽ na yũ batopeyocõãbujioũ. Bairo na batomicũã, narẽ caĩnamaiecũrẽ bairo yũ catũgoñãata, bairo átĩcũũ yũ átibujioũ. O aperãrẽ maietimicũã, narẽ yũ cariabojaata, wapa mano cabũgoroariaũ yũ baibujioũ.

⁴ Mai, bairi ãmeo mairĩqũẽ puame atore bairo ãnajẽ cutaje niĩna: Roro aperã marĩ na caátimiatacũãrẽ, na caĩrĩjẽrẽ, o na caátiere marĩ nũcãcõãmasĩĩna. Tunu bairoa camasã mena caroaro átiãnajẽ niĩna. Tunu aperã na cacũgorije cũãrẽ narẽ marĩ camaiata, marĩ ĩñaugomasĩẽtĩĩna. Tunu aperã netõjãñurõ, marĩ majũã tũgoñarĩ

aperārē baibotiori marī caāmata, camasārē camaiena marī āniña. ⁵Camasārē caññamai puame camasārē roro boborije ī busuetinucūñami. Tunu bairoa jīcāñā apeye ūnierē cabotūgoñaurē bairo baietinucūñami. Āmeo mairīqūē puame āmeo asiarique mee niña. Tunu bairoa āmeo mairīqūē puame yoaro marirē roro caātacu mena asiñajē mee niña. ⁶Bairi aperā camasā carorije macāājērē na caāto īñarī useani tūgoñāetinucūñāma camasā caāmeomaimasirā puame. Caroaro cariape na caātīānie puamerē īñajesori tūgoñā useaninucūñāma. ⁷Bairi ni jīcāñā ūcū camasārē camaimasī cū caāmata, nipetiro popiye baimicūā, caroaro tūgoñānetōrī, caroaro maimasīcōā ninucūñami. Tunu bairoa aperā roro na caātīmiatacūārē, narē īñamairī na cūā caroaro na caānipeere masirī na mena cariape tūgoñāatutuaacōāñami. “Caberopu caroaro átigarāma,” na ī tūgoñarī na maicōā ninucūñami. Bairo caroaro na caānipeere bori, cū cūā caroaro jīcārō tūni tie nipetiri wāme Dios cū cajorijere ātīāninucūñami.

⁸Bairi āmeo mairīqūē di rūmu ūno capetietipee majū niña. Jīcā rūmu caāno camasā ape rūmu cabaipere caquetibujumirīcārā quetibuju jānacoagarāma. Tunu bairoa apeye busurique cūārē busujānacoagarāma. Dios yaye quetire camasā na cabuenucūrījē cūā cabero manigaro, merē jīcārō tūni nipetiro marī camasīpetiro jūgori yua. ⁹Āme ati yuteare Dios yaye macāājērē marī masīpeyoetiya. Torena, cū yaye queti cūārē jīcārō tūni marī quetibuju peyomasīētīña. Marī camasīpeyojīātiipee marī rusamajūcōāña mai. ¹⁰Bairi āme ati yutea caāno peeto masirī marī caquetibujūāninucūmirījē peticoagaro, Jesucristo tunu etari nipetiro jīcārō tūni caānierē marī cū camasīōrī rūmu caāno yua.

¹¹Īcōñarī mujāā yu quetibujupa: Mai, yu puame cawīmauaca ācūpū, cawīmau ya wāme busu, tūgoña, o tūgoña besemasī yu baiāninucūwū. Bairo cabairicu nimicūā, āmerē cabucu niācū, nipetiro cawīmau yu caānajē cutajere yu cūpeyocōāwū. ¹²Torea bairo āmerē mai Dios yaye macāājē nipetirijere marī masīpeyoetiya. Ēñoorō caroaro cabauetopu īñarārē bairo caroaro marī masīpeyoetiya mai. Bairo āmerē baimirācūā, jīcā rūmu caāno nipetiro, caānorē bairo jīcārō tūni cariape marī īñamasīpeyocōāgarā. Mai, ati rūmu caāno nipetirore marī masīpeyoetiya. Ape rūmu caāno roque Dios marī yerire jīcārō tūni cū camasīpeyororea bairo marī cūā tocānacā wāme Dios yaye macāājērē marī masīpeyocōāgarā jīcārō tūni yua.

¹³Bairopua, itia wāme niña tocānacā rūmua caānicōāninucūpee: Jesucristo mena tūgoñāatutuarique, bairi Dios marī cū cajoopere marī cacoteāninucūrījē, bairi marī caāmeomairījē cūā yua. Bairo itia wāme caānimajūrījē caānimitacūārē, jīcā wāmea niña netōjāñurō caānimajūrījē: āmeo mairīqūē jeto.

El hablar en lenguas

14 Bairi mujāā puame tocānacā rūmua āmeo maicōā ninucūña. Bairo caroaro caāmeomaimasirā ānirī yua, caroa wāme mujāā caātiipee Espiritu Santo jūgori Dios cū cajorijere caroa wāmerē bootūgoñarī butioro Diore cū jēniña. Ati wāmerē Diore mujāā cajēniata roque, ñumajūcōāña: Dios mujāā cū caquetibujurijere tūgori bero, Dios yaye quetire camasārē mujāā caquetibujunetōpeere mujāā cajēniata roque, ñuña. ²Mai, ni jīcāñā ūcū apeye busuriquere cabusumasīnucū puame, camasā mena busu mee, Dios mena jeto busu ātinucūñami. Bairi ni jīcāñā ūcū camasocu apeye busurique mena

cũ cabusurijere tũgomasĩetĩnucũnami. Espĩritu Santo cũ camasĩorũ jũgoretore bairo busũnucũnami. Bairi ni ũcũ tie busurique mena cũ caĩgarijere tũgomasĩetĩnami. ³Apei Dios yaye macããjẽrẽ tũgori bero, camasã ñubueri majãrẽ caquetibujunetõnucũũ roque, na yeripũ cariape na tũgousao joroque átimasĩnucũnami. Tunu bairo caroaro na tũgousanemo joroque jĩcãrõ tũni na juátinemosĩnucũnami. ⁴Apeye busuriquere cabusumasĩnucũũ puame cũ majũ yeri mena Diore nemojãnurõ cũ masĩõ joroque ácu átiyami. Apei, Dios yaye macããjẽrẽ tũgori bero, camasãrẽ caquetibujunetõnucũũ puame roque nemojãnurõ Diore na masĩõ na átimasĩnucũnami Dios yarã ñubueri majãrẽ.

⁵Baipua, yu puame mujãã nipetiro apeye busuriquere mujãã cabusuro bomicũã, netõjãnurõ Dios yaye macããjẽrẽ tũgori bero, camasãrẽ caquetibujunetõrã ũna mujãã caãnie roquere yu bojããña. Apeye busuriquere busumasĩrĩquẽ netõjãnurõ ñũa Dios yaye quetire caquetibujunetõũ ãnajẽ puame roque. Bairopua, ñunetõbujioro, apeye busurique caĩquetibujurijere tũgoãmewiyori bero, ñubueri majãrẽ na yeripũ caroaro na tũgousanemo joroque marĩ caátimasĩata. ⁶Bairi yu yarã, apeye busurique mujãã catũgoetie mena busumasĩrĩ mujãã tupũ yu caquetibujũnesẽata, dope bairo mujããrẽ yu áperibujioũ. Dios jããrẽ cũ caquetibujurotirijere mujãã catũgorije mena busuri mujããrẽ yu caquetibujũata roque, ñujãũña. Tunu bairo cariape macããjẽ jãã camasĩrĩjẽrẽ yu caquetibujũata, ñujãũña. Tunu bairoa Dios yaye macããjẽ quetire tũgori bero mujããrẽ yu caquetibujunetõrĩjẽ, o caroaro mujãã caátĩanipeere yu caquetibujunucũrĩjẽ roque, ñumajũcõãña.

⁷Tunu apeyera merẽ mujãã masĩña basarique macããjẽ cabairijere: Tõrõã, o paricarõ arpa ũno ricaati wãme jeto cabusurique cũgoeticõata, tie wãmerẽ marĩ wãmeti masĩetĩbujiorã.

⁸Tunu bairoa camasã na wapanarẽ na capajĩarátĩpaure, putiricarõ trompetare cũ caputimiatacũãrẽ, baujaro wãmecuto cabusueticõata, ni jĩcãũ ũcũ cũ wapanarẽ pajĩãũ ámasĩecũmi. ⁹Torea bairo baiya, mujããrẽ apeye busurique mena mujãã caãmeoquetibujũata. Mujãã cabusurije mujãã catũgomasĩrĩjẽ mena mujãã caãmeoquetibujũata roque, nipetirije mujãã caĩrĩjẽrẽ caroaro mujãã tũgopeyo masĩcõãña. ¡Tore bairo mujãã catũgorije busurique mena mujããrẽ na caquetibujueticõata, cabũgoro busurecõãrã átibujiorãma!

¹⁰Merẽ marĩ masĩña. Ati umurecõore capããrã ñĩnama masapoari ricaati wãme jeto cabusũnucũrã. Bairo capee busurique caãnimiatacũãrẽ, tocãnacã wãme busurique tiere cabusũrã tũgomasĩrĩquẽ ñĩña. ¹¹Bairo jĩcãũ cũ ya poa macããjẽ busurique mena yure cũ cabusuro, yu catũgomasĩetĩcõata, yu puamerẽ apeye busuri majã ya poa macããcũrẽ bairo ñĩñaumi. Tunu bairoa yure cabusũ ũcũ puame, yu cabusurijere cũ catũgomasĩetĩcõata, cũ cũãrẽ apeye busuri majã ya poa macããcũrẽ bairo cũ ñĩñabujioũ. ¹²Mujãã puame roque caroa wãme mujãã caátĩpee Espĩritu Santo cũ cajogarije macããjẽrẽ butioro cajẽninucũrã mujãã ãñĩña. Bairo caãna ãnirĩ marĩ yarã Diore caĩroari poa macããnarẽ cajuátinemopee ũnie puame roquere netõõrõ bootũgoñanucũña, marĩ Quetiupau mena na catũgoñatutuanemoparore bairo ãrã.

¹³Yu caĩquetibujurore bairo cabairo jũgori ni jĩcãũ apeye busuriquere cabusumasĩnucũũ cũ caãmata, tie cũ cabusurijere cũ catũgoãmewiyomasĩpee

cũārē cū jēniáto Diore. ¹⁴Ni ũcũ Diore jēni, apeye busurique mena cū cajēniata, cū yeripũ Espíritu Santo cū caāno jūgori jēni átiyami. Bairo cū, Espíritu Santo mena jēnimicũā, cū cajēnirijē caĩrījērē tūgomasiētĩĩami cū majũ rupau puame. ¹⁵Bairi, ¿dope bairo cū átijēnibujiocuti? Bairo puame cū áparo: Espíritu Santo cū catutuarije mena apeye busuriquei jēnimicũā, cū cajēnirijē cũārē tūgoāmewiyomasĩrĩ cū jēniáto. Tunu Espíritu Santo cū catutuarije mena apeye busuriquei basamicũā, cū cabasarije cũārē tūgoāmewiyomasĩrĩ Diore cū basapeoáto. ¹⁶Bairo Espíritu Santo mena jeto Diore cū cajēnibasapeoata, ni ũcũ apei tūgomasiēcũmi, tiere catūgojeyatínucũ ānirĩ. Bairo catūgoecu ānirĩ cū cũā Diore mujāā cabasapeoro, mujāā jubasapeo nemomasiēcũmi. Tunu bairoa, “Dios, jāā mena mu ñujāñuña,” ĩ jēnimasieēcũmi, mujāā cajēnirijērē cū catūgoeticōāta. ¹⁷Diore mujāā cabasapeorije cañumajūcōāmiatacũārē, aperā catūgorā puamerē nemojāñurō na yeripũ Diore na tūgousao joroque mujāā átimasiētĩña, tore bairo apeye busurique mena jeto Diore mujāā cabasapeoata yua.

¹⁸Yũ puame apeye busuriquere mujāā netōjāñurō yu busumasĩña. Bairo cabusumasĩ ānirĩ butiuro Diore, “Yũ mena mu ñujāñuña,” cū ñi basapeonucũña. ¹⁹Bairo busumasimicũā, ñubueri majārē quetibujũ ācũ puame, jĩcā wāmo cānacā risero ũnoa yu quetibujuganucũña, caroaro na catūgomasiēparore bairo ĩ. Capee risero puga wāmo petiro cānacā mil cārō majũ apeye busuriquere yu cabusuata, yu caĩrījērē tūgopeyomasieētibujiorāma.

²⁰Torena, yu yarā, cawĩmarā na catūgomasiēĩatietore bairo

baieticōāña. Cabutoa tūgoñarĩcārōrē bairo tūgoñarĩquē cutiri caroaro tūgomasiēyocōāña yu caquetibujurijere. Carorijere cawĩmarā na catūgousamasiētōrēā bairo mujāā cũā carorije macāājē puame roquere ápericōāña. ²¹Mai, Dios cū caroticũrĩquērē na cawoaturica tutipũ cũārē atore bairo ĩ, quetibujũ woatuyupa: “Ape yepaa macāānarē yu puame na yu quetibujũ rotijogu apeye busurique mena yu ya poa macāāna camasārē. Bairo aperā jūgori yu caquetibujumiatacũārē, tie apeye busuriquere catūgoena ānirĩ nemojāñurō yu yaye quetire tūgousaetigarāma,” ĩñupĩ marĩ Quetiupau,” ĩ woatuyupa.

²²Bairi apeye busurique puame, aperā Diore camasiēnarē na yeripũ cū na tūgoñamasacatio joroque átajere bairo āno baiya. Merē Diore camasiēĩcārārē nemojāñurō Dios mena na tūgoñanemo joroque átajere bairo mee niña. Bairo cabaimiatacũārē, Dios yaye macāājērē tūgori bero camasārē quetibujũ netōrĩquē puame roque, ñubueri majārē nemojāñurō Diore na masĩnemo joroque átajere bairo āno baiya. Diore camasiēgaena puamerē tore bairo átimasiā maa marĩ caquetibujurije ũnie mena. ²³Bairi ni ũcũ Diore camasiēcũ ñubueri majā ñubuerica wiipũ neñapori nipetiro apeye busurique jeto na cabusuata, na caĩrījērē tūgomasiēcũmi. O bairo catūgoetau ũcũ cũā cū caāmata, tiere tūgori, “Camecũrārē bairo busuyama,” ĩ tūgoñabujioumi. ²⁴Nipetiro mujāā Dios cū caquetibujurotirijere cū yaye quetire camasārē na mujāā caquetibujunetōata roque, ni ũcũ Diore camasiēcũ, o bairo catūgoetau ũcũ cũā, mujāā caĩrījērē caroaro tūgopeobujioumi. Bairo mujāā caquetibujurijere tūgori yua, roro cū caátinucũrījērē tūgoñarĩ, cū majũ

yeripũ caroa wāme átajere tũgoña besejũgogumi, Diore camasiẽcũ puame yua. ²⁵ Bairo mujãa caquetibujurijere tũgori bero yua, nocārõ roro majũ cũ caátinucũrĩjẽrẽ jãnarĩ caroa puamerẽ átijũgogumi. Bairo átiri yua, cũ rupopatuuri mena etanumurĩ Diore cũ basapeogumi. Mujãa cũārẽ, “Dios yarã niñama. Bairi cũ yaye macãājẽrẽ cariape quetibujurã átiyama,” ĩ tũgoñamasĩgumi cũ yeripũ yua.

Háganlo todo decentemente y con orden

²⁶ Yu yarã, atore bairo mujãārẽ ĩgu ñiña: Mujãa cañubuenenancũrĩpaure, jĩcãārã salmos basarique mena Diore na basapeoáto. Aperã Dios yaye quetire na quetibujuatõ camasãrẽ. O aperã Dios cũ camasiõrõ jũgori na camasiĩrĩjẽ cũārẽ na quetibujunetõáto cañubueri majãrẽ. Tunu bairoa aperã cũ ap-eye busuriquere na busuatõ. O aperãrẽ tie apeye busuriquere tũgoãmewiyori, tie caĩgarijere na quetibujuatõ Espĩritu Santo jũgori. Bairo tie nipetirije tocãnacãũpua mujãa caátianinucũrĩjẽ puame mujãa yeripũ Dios yaye quetire nemojãñurõ tocãnacã rũmua mujãa masĩnemo joroque to caáto ñiña. ²⁷ Bairi apeye busuriquere cabusumasĩrã na caãmata, pugarã, o itiarã cãrõã na busunucuatõ mujãa canenarõpure. Tunu bairoa jĩcãũ bero jeto ãmeo wasoari na busuatõ tie apeye busuriquere. Bairo apeye busurique mena na cabusuro bero, jĩcãũ ũcũ tie caĩgarijere cũ quetibujũ masiõáto to caãna ñubueri majãrẽ. ²⁸ Bairo jĩcãārã apeye busuriquere na cabusumasĩmiat-acũārẽ, jĩcãũ ũcũ tie caĩgarijere caquetibujũãmewiyomasĩ cũ camanicõáta, ap-eye busuriquere cabusurã nipetiro na canenarõpũ na busueticõáto. Na majũ riape, na yeri mena tũgoñarĩ Dios cũ caĩñajoropũ na busuatõ tie apeye busuriquere.

²⁹ Tunu tore bairo aperã Dios na cũ caquetibujurotirijere camasãrẽ caquetibujunetõnucũrã cũã pugarã, o itiarã cãrõã na quetibujuatõ. Aperã na mena macããna narẽ bairo caquetibujumasĩrã na caãmata, caroaro nucũbugorique mena na tũgobeseáto na caquetibujurijere, “¿Cariape na ĩñati?” ĩrã. ³⁰ Bairo cabaimiatacũārẽ, tipau caãno Dios puame apeĩ cũ bapa catũgoruire Espĩritu Santo jũgori cũ cũ caquetibujurotiata, caquetibujũ jũgomiatacu puame cũ quetibujũ jãnacõáto. Bairo cũ cajãnarõ, cũ puame Dios cũ cũ caquetibujurotiatajere quetibujũ masĩgumi to catũgori majãrẽ yua. ³¹ Tore bairo na caátimasĩata, tocãnacãũpua jĩcãũ bero ãmeo wasoari jeto Dios na cũ caquetibujurotirijere na quetibujugarãma camasã cañubueri majãrẽ. Bairo na caátimasĩrõ yua, na, catũgori majã puame nemojãñurõ Dios yayere masijũgogarãma. Tunu bairoa yeri ñajãrĩqũẽ mena tũgowsagarãma na caquetibujurijere. ³² Bairi ni ũcũ Dios yaye macãājẽrẽ camasãrẽ caquetibujunetõnucũũ apeĩ puame, aperã cũ baparã na caquetibujuro ũno, caroaro tũgoñatutuarique mena caĩñacotepau niñami. Bairo cũ caápata, caroaro cũ cũã quetibujũ masĩgumi, cũrẽ quetibujuricarõ caetaro ĩñarĩ yua. ³³ Mai, Dios puame roro mawijioro, o nucũbugorique mano marĩ caátie ũnierẽ ĩñajesotinucũñami. Caroaro yerijõrõ jĩcãrõ tũni átiñajẽ puamerẽ ĩñajesonucũñami.

Dios ya poa macããna na caátianinucũrõrẽ bairo ãna, atore bairo mujãa caáto ñiña: ³⁴ Carõmia mujãa cañubuenenarĩpaure neñarã busuena na tũgoáto mujãa caquetibujurijere. Na busurotieticõãna mujãa canenarõpure nipetiro na catũgorore. Na manapũã na cabairotirote bairo jĩcãrõ tũni na mena na tũgocõamarõ. Tore bairo carõmia na

cabaiānipeere roticūñupī Dios cū ya tutipū cūārē. ³⁵ Bairi carōmia puame jīcā wāme ūno na camasīnemogaata, na manapūārē na na jēniñaáto na wiipu etarā na cajēniñagarijere. Carōmio ūcō neñarī ñubuericaropū petiro na catūgoro cō cajēniñaata, jesoetiya.

³⁶ Bairi merē atiere camasīparā mujāā āniña: Mujāā mee Dios yaye quetire mujāā masijūgoyupa. Tunu bairoa mujāā jeto mee tie Dios yaye quetire mujāā tūgousajūgoyupa. ³⁷ Bairo cabairo jūgori ni jīcā ūcū, “Dios cū caquetibujurotijou yu āniña,” caī, o “Espíritu Santo cū camasīōrījē jūgori cariape cañnabesemasī yu āniña,” caī cūā cū caāmata, “Marī Quetiupau cū carotirijere quetibujū átiyami Pablo,” ī tūgoñamasicōāñami. ³⁸ Bairo yu caquetibujurijere cū catūgogaeticōāta, ñubueri majā puame cū cūārē nemojāñurō cū na īroeticōāto.

³⁹ Bairo cabairo jūgori yu yarā, yu camairā, mujāā puame Dios yaye quetire quetibujumasīrīqūērē netōjāñurō Diore cū jēniña. Tunu bairoa apeye busuriquere cabusurā cūārē na busujāna rotieticōāña. ⁴⁰ Bairāpua, tocānacā wāmerē āna, caroaro nēcūbugorique mena jīcārō tūni qūēñorīcārōrē bairo átinutu ánāja.

La resurrección de Cristo

15 Bairi āmerē yu yarā, Dios yaye queti camasārē cū canetōōrīqūē, mujāārē yu caquetibujuriquere mujāā yu quetibujunemopa mai. Tie mujāārē yu caquetibujuriquere tūgori bero, tie quetire mujāā tūgousajūgowu. Tie quetire āmerē caroaro mujāā tūgousacōā ninucūña. ² Tunu bairoa tie Dios yaye quetire tūgousari bero, mujāā cūā Dios cū canetōrīcārā majū mujāā āniña, tie caīrōrē bairo jīcārō tūni mujāā caáticōāmata yua. Tore bairo jīcārō tūni tie queti caīrōrē bairo mujāā caátīāmerīcōāta,

cabūgoroa caānijūgoripauē tie quetire mujāā tūgousabujuricarā.

³ Caānijūgoro mai, yu puame Jesu-cristo yu cū caquetibujuriquere mujāā yu quetibujū masīō jūgowu. “Jesu-cristo puame marī carorije wapare netōōgu, marī riabojayupi,” mujāā ñi quetibujūwu. Atore bairo īña profeta majā na cawoatujūgoyeticūrīqūē cūā Dios ya tutipure: ⁴ Cū rupauri āñajērē yaroa na caāto, itia rūmu bero carīacoatacu nimicūā, caticoasupi. Tore bairo īña Dios ya tutipū cūārē. ⁵ Bairo catiri bero, Pedore cū buiaeta jūgoyupi Jesús. Cabero cū cabuerā puga wāmo peti rūpore puga pēnirō cānacā cūānarē na buiaetayupi. ⁶ Cabero aperā capāārā marī yarā quinientos netōōrō majūrē na buia īñoñupī Jesús. Na, Jesús cū cabuia īñorīcārā nipetiro jāñurīpua caticōāñama mai. Bairāpua, na mena macāāna jīcāārā bairecoásupa. ⁷ To bero Santiagore cū buiaeta īñoñupī Jesús. Cabero nipetiro cū caquetibujurotijoricarā apóstolea majārē na buia īñoñupī Jesús.

⁸ To bero caānitusaro majū yu cūārē yu buiaeta īñowī Jesús. Bairo catusaropū cū cabuia īñorīcū āñirī jīcā cawīmau cū cabuiapa rūmu canetōrō beropū cabuiaricure bairo caberopū Jesure catūgousaricu yu āniña. ⁹ Bairi yu puame aperā apóstolea majā roca macāacū majūrē bairo yu tuaya. Tunu bairoa apóstol nimicūā, apóstol mee, cabūgoro macāacūrē bairo yu tuaya, roro popiye na baio joroque Dios ya poa macāānarē yu caātaje jūgori. ¹⁰ Bairo roro caātacu yu caānimitacūārē, Dios puame ñīñamairī, Jesús cū carotire bairo majū yu cūwī. Bairo yu cū caīñamairīqūē puame cabūgoro mee āñupā. Bairi, bairo puame yu átinucūña: Aperā apóstolea majā netōjāñurō Dios yaye yu cū carotiriquere yu paanucūña. Baipua, yu majū mee tore bairo yu átinucūña. Dios puame roque

nocārō yure cañnamai ānirī butioro yu juátinucūñami. ¹¹ Baipua, “Yu puame na netōrō yu quetibujaya, o na puame yu netōrō butioro quetibujurāma,” ñi masiētīña. Tie caānimajūrījē mee niña. “Jāā caquetibujuriye, Dios yaye queti jicā wāmerēā mujāā tūgousajūgoyupa,” mujāā ñi masicōāña. Tie roque caānimajūrījē niña.

La resurrección de los muertos

¹² Mai, jāā puame, “Jesucristo cariacoatacu nimicūā, catitunucoasupi,” mujāārē jāā ī quetibujuwu. Bairo jāā caīquetibujurijere cariape mujāā tūgousajūgowu. Bairo jāā caīquetibujurijere cariape tūgomirācūā, ¿dopēirā jicāārā mujāā mena macāāna puame, “Cariaricarā nemo catitunu masiētīñama,” na ī busunucūñati? ¹³ Bairo cariaricarā na cacatitunumasīētīcōāta, toroque Jesucristo cūā na capajīārocaricaro bero catitunuetacūmi. ¹⁴ Bairo Jesucristo cū cacatitunuetimiatacūārē, tie quetire jāā caquetibujunucūrījē cūā wapa mano. Tunu bairoa jāā caquetibujuro bero, cū mena mujāā catūgoñatutuarije cūā cawapa manierē bairo tuabujoro. ¹⁵ Tore bairo cabaiata, jāā tie quetire caquetibujuri majā puame cabugoro macāājērē Dios cū caquetibujurotijārē bairo jāā tuabujorā. Caītorārē bairo, “Dios puame Cristore cū catiopyūpi,” jāā ī quetibujubujorā. Cariapea cariaricarā na cacatitununemoeticōāta, Dios cū catioetibujoricūmi Jesucristo cūārē. ¹⁶ Bairo cariaricarā na cacatitunumasīētīcōāta, toroque Jesucristo cūā na capajīārocaricaro bero catitunuetacūmi. ¹⁷ Bairo Cristo cū cacatitunueticōāta, cū mena mujāā catūgoñatutuarije wapa animajūcōāña. Mai, rorije caátipairā, carorije cawapacūnarē bairo mujāā tuacōāña. ¹⁸ Tore bairo mujāā cūā

mujāā cabaiata, aperā Cristore tūgousari cariaricarā cūā canetōecoena, cayasirā majūrē bairo tuayama. ¹⁹ Jesucristo mena marī caānajē cutie ati yepapu marī caāno ūno jeto to cañuata, aperā netōōrō cabopacarā majū marī tuabujorā.

²⁰ Cariape majū niña: Cristo cariacoatacu cū caānimiatacūārē, tunu cū catitununemo joroque ásupi Dios. Cū, Cristo puame caānijūgoū, Dios macū cariacoamirīcū nimicūā, cacaticōājūgoricu majū niñami. ²¹ Mai, jicāū caūmu jūgori ati yepapure marī cariyasipee etajūgoyupa. Torea bairo jicāū caūmu jūgori cariacoatana nimirācūā, tunu marī cacatipee cūā ānijūgoyupa ati yepapure. ²² Bairo Adán rorije cū caátaje jūgori nipetiro cariaparā jeto marī āniña. Torea bairo tunu Cristo jūgori nipetiro cūrē catūgousarā yeri capetietiere cacūgoparā majū marī āniña. ²³ Bairāpua, cōñarīcārōrē bairo tocānacāūpua marī catinemogarā tunu. Bairi Jesucristo merē cariacoatacu nimicūā, catijūgoyupi. Cabero Cristo yarā cūā ati yepapu nemo cū catunuetari rūmu caāno nipetiro marī catipeticoagarā. ²⁴ Bairo marī cabairo bero yua, ati yepa capetipa rūmu etagaro. Ti rūmu caāno Cristo puame quetiuparā ati yepa macāāna carotimasirā, aperā cabauena catutuarā cū wapana cūārē na netōnucāpeticōāgūmi. Bairo na netōnucāpetiri bero, cū carotimasirāpauere cū pacu Diore cū jogūmi yua. ²⁵ Mai, Cristo puame cū pacure cū cajoparo jūgoye cū carotiri yutea caāno cū wapandarē bairo caāna cū pesua nipetirore na netōnucāpeticōāgūmi. ²⁶ Catūsaripau majū marī pesuere bairo caānie riarique cūārē netōnucācōāgūmi Cristo. Bairi baiyasirique manigaro yua. ²⁷ Dios puame cū macū Cristo nipetiro caānierē

cũ rotimasĩõ joroque cũ ásupi. Baipua, cũ pacu Diore cũ rotimasĩetĩĩami Cristo. Cũ pacu puame roque cũ macũ Cristo nipetirore cũ rotimasĩõ joroque cũ caato jũgori, cũ rotimasĩetĩĩami cũ pacure. ²⁸ Cristo nipetiro cũ wapana cũ pesuare cũ canetõnucãrõ bero majũ, cũ pacu Dios mena, Dios cũ carotimasĩrõrẽ bairo pugarãpua átijũgogarãma. Bairo cũ pacu Dios cũ caato, cũ macũ Cristo cũã cũ carotirore bairo átijũgogumi yua. Cũ, Dios puame roque nipetirore carotimasĩjũgoricu añirĩ nipetiro majũrẽ rotimasĩgumi.

²⁹ Apeyera tunu, “Cariaricarã tunu catienama,” ĩ tũgoñamirãcũã, ¿dopẽĩrã aperã puame cariaricarã añana yaye rotie caãnipeere na bautiza rotibojanucũñati? Cariaricarã na cacatinemoeticõãta, dopẽĩrã cabũgoro na jũgori bautiza rotimasĩã mano. ³⁰ Toroque, ¿dopẽĩrã jãã puame tocãnacã rũmua cauwiore watoapu añarẽ bairo jãã uwi tũgoña ãninucũñati? ³¹ Bairi yu yarã, yu puame tocãnacã rũmua riariquere yu uwitũgoña ãninucũña, yure aperã na caĩñatero jũgori. Marĩ Quetiupau Jesucristore mujãã cũã mujãã catũgousarijere ĩnarĩ caroaro cariape nocãrõ yu catũgoñauseanirõrẽã bairo cariape niña yu capopiye petirije cũã yua. ³² Butiopo popiye yu tãmuonucũña Efeso macããna, macãnucũ yaia cauwiore bairo caãnare na quetibujũ ãcũ. Bairo popiye tãmuomicũã, ñe ũnierẽ caãpeire bairo yu tuacõãbujioũ, yu yaye queti cabũgoro macããjẽ to caãmata. Cariapea cariaricarã tunu na cacatinemoeticõãta, toroque jĩcããrã ĩrĩqũrẽ na caĩnucũrõrẽ bairo marĩ baibujiorã: “¡Yoaro mee, ñamirõcã ũnoa cariaçoaparã añirĩ, marĩ caboro uga, eti, marĩ átĩcõãnirõã mai!”

³³ Bairi mujãã puame aperãrẽ ĩtoecoeticõãña. Jĩcãũ cũ caĩrĩcãrõ puamata: “Carorã camasã mena marĩ

cabapacupata, caroaro marĩ caátĩã-inucũmirĩqũrẽ marĩ masiriticoaya.”

³⁴ Bairi mujãã puame caroaro átĩãña. Carorije macããjẽrẽ átĩãmerĩcõãña. Jĩcããrã mujãã mena macããna Diore camasiẽna majũ niñama. Atore bairo mujããrẽ yu quetibujuya, yu caĩrĩjẽrẽ tũgori mujãã catũgoñaboboparore bairo ĩ.

Cómo resucitarán los muertos

³⁵ Bairo yu caĩquetibujurijere tũgori, jĩcãũ ũcũ atore bairo ĩ tũgoñabujioumi: ¿Dope bairo camasã riacoamirãcũã, tunu na caticuti? ¿Dope bairo rupau puame na rupau cuticuti? ĩ tũgoñabujioumi. ³⁶ ¡Tore bairo caĩjẽniñau, catũgoñamasiẽcũ majũ niñami! Merẽ mujãã masĩña oterique cabairijere: Mujãã wesepu ote apeacã ũnorẽ mujãã caoteata, putigaro jũgoye boa wecoaya. Tia caboawero beropu carupau otei puame puti wãmuãya yua. ³⁷ Mai, carupau caãnipau meerẽ marĩ otenucũña. Ote apea, trigo apea ũno, o apeye caãnie ote ape rupaa caruparupaa puame roquere marĩ otenucũña. ³⁸ Bairo marĩ caotero bero, Dios puame roque cũ caborore bairo to puti wãuãõ joroque átĩmasĩĩami. Bairi yua, Dios puame tocãnacã wãme ote apea caãni wãmerẽã bairo, ti wãme jeto to puti wãmuãõ joroque átĩmasĩĩami. ³⁹ Nipetiro oterique, o apeye ũnie caãnie jĩcãrõrẽ bairo cabaurique cutie maniña. Jĩcããrã, marĩã camasã marĩ ãniña. Aperã waibutoa niñama. Aperã cawurã niñama na cũã. Aperã wai cũã ape rupau cũgoyama. ⁴⁰ Torea bairo ati yepapũre ape rupau marĩ cũgoya. Ape rupau cũgoyama ũmũrecõopu macããna cũã. Caroa rupau majũ cũgoyama. Ati yepapũ caãna cũã caroa rupau marĩ cũgoya. Bairo caroa rupau cũgomirãcũã, ape wãme, ape wãme marĩ ãnimasĩña pugatua macããnapua.

⁴¹ Muipɛ ɛmureco macãacũ, apei muipɛ ñami macãacũ cũa ricaati jeto asiyarique cutinucũnama. Tunu bairoa ricaati asiyanucũnama ñocõã cũa. Na cũa jicã majãrẽ bairo nimirãcũa, jicããrã ricaati wãme jeto asiyajonucũnama.

⁴² Torea bairo baiya cariaricarã tunu nemo na cacatirije cũa. Marĩ cariaro bero, na cayari rupau puame caboari rupau majũ niña. Nemo cacatitunurĩ rupau puame roque caboaetipa rupau majũ niña. ⁴³ ãme mai marĩ cacũgori rupau yaro mee cayasipa rupau niña. Nemo cacatitunupa rupau roque netõõrõ caroa rupau majũ nigaro. Marĩ cariaro bero, na cayari rupau puame catutuaeti rupau bairo niña. Nemo cacatipa rupau roque catutuari rupau bairo nigaro. ⁴⁴ Marĩ cariaro bero na cayari rupau puame ati yepa macããjẽrẽ bairo caãni rupau niña. Nemo cacatipa rupau puame caroa rupau cariaetipa rupau majũ niña. Ati yepapũre caãni rupau caãnorẽã bairo cariaetipa rupau cũa niña ɛmurecõopũre.

⁴⁵ Atoe bairo ã quetibujuya Dios ya tutipũ cũãrẽ: "Caũmu caãnijũgoricũ, Adãrẽ ati ɛmurecõo macããjẽrẽ bairo yeri cutajere cajocoricũ majũ cũ cũñupĩ Dios." Bairo cũ cabaimiatacũãrẽ, apei catusau Adãrẽ bairo caãcũ, Cristo puame, ɛmurecõo macããjẽ yeri, yeri catiriquere cajou majũ niñami. ⁴⁶ Tore bairo cabaimiatacũãrẽ, ɛmurecõo macãã rupau puamerẽ marĩ cũgojũgoetiya. Ati yepa macãã rupau roquere marĩ cũgojũgoya mai. Caberopũ ɛmurecõo macãã rupau puamerẽ marĩ cũgojũgogarã yua. ⁴⁷ Caũmu caãnijũgoricũ ati yepa macããjẽ ñerĩ mena cũ caqũẽnojũgoricũ ati yepa macãacũ ãñupĩ. Cabero caũmu caetari cũ Cristo puame roque jõbui ɛmurecõo macãacũ niñami. ⁴⁸ Bairi ati yepapũ mai ãna, marĩ cacũgori rupau puame caãnijũgoricũ, caũmu,

ñerĩ mena caqũẽnoecoricũre bairo carupaucũna niñama camasã. Aperã ɛmurecõopũ caãniparã puame Cristo ɛmurecõopũ caatãcũ cũ cacũgori rupau bairo, ɛmurecõo macãã rupau majũ cacũgoparã nigarãma.

⁴⁹ Jicãũ caũmu, ñerĩ mena caqũẽnoecoricũre bairo ãmerẽ marĩ cabaurique cutorea bairo cabero Jesucristo ɛmurecõo macãacũ cũ cabaurique cutiere bairo marĩ baurique cutigarã yua.

⁵⁰ Yũ yarã, atore bairo mujããrẽ ã quetibujugu ñiña: Camasã ati yepa macããna rii cuti, õwãã cuti na cabairi rupau mena Dios cũ carotimasĩrĩpaupũre etamasĩtĩña. Tunu bairoa caboarije ãnie, ɛmurecõo macããjẽ caboaetie mena ãnimasĩtĩña.

⁵¹ Mai, cajũgoyepũre camasã na camasĩtãjẽrẽ mujãã yũ quetibujũ masĩõpa: Bairãpua, nipetiro marĩ riapeticoápérigarã. Tocãnacãũpua ape rupau roquere marĩ wasoapeticoagarã.

⁵² Bibi iña pããrĩcãrõrẽ bairo jicoquei yua marĩ rupau wasoapeticoagarã. Putiricaro trompeta catusarore putirique caocajoro majũ tore bairo marĩ baipeticoagarã. Bairo putiricaro trompeta caocajoro yua, nipetiro Dios yarã cariamirĩcãrã catibuiapeticoagarãma. Bairo catitunurĩ bero, pũgani rianemoetigarãma yua. Bairo na cabairo, marĩ ti watoare caátĩãna cũa ape rupau marĩ wasoacoagarã.

⁵³ Ati rupau marĩ caãnajẽ cutie caboari rupau rocarĩ yua, cawãma rupau puamerẽ marĩ cũgojũgogarã. Marĩ rupau ati yepapũre cariamasĩrĩ rupau nimirõcũa, cawãma rupau cariaeti rupau majũ wasoacoagaro. ⁵⁴ Bairo ati rupau marĩ caãnajẽ cutie, marĩ rupau ati yepapũre cariarĩ rupau puame, caboaeti rupau, o cariaeti rupau cawasoaro bero yua, Dios ya tutipũ na cawoaturicarore bairo baipeti etaro

majū baigaro. Mai, atore bairo iña ti tutipure: “Baiyasiriquere Dios netōnucā peyocōāgumi. Marī carianucūrījē āninemoetigaro yua. ⁵⁵¿Dope to baiyupari yua baiyasirique catutuarijere bairo caānimirīqūē? ¿Noopu catoaure bairo capūnirījē caānimirīqūē to āniñati?” ī woatuyupa Dios ya tutipure. ⁵⁶Carorije ati yepa macāājē puame marī riayasio joroque caátie majū niña. Tie puame manigaro. Tunu bairoa tirūmupū macāājē roticūrījē carorijere marī masiō joroque caátie, marīrē iñabeserore bairo caátie cūa manigaro yua. ⁵⁷Dios puame Roque riariquere marī netōnucāo joroque marī átigumi marī Quetiupau Jesucristo jūgori. ¡Bairi nocārō majū Diore cū marī cabasapeoro ñunetōmajūcōāña!

⁵⁸Bairo cabairo jūgori yu yarā, caroaro jīcārō tūni tocānacā rūmua átīcōā ninucūña. Marī Quetiupau yaye macāājē paariquere nemojāñurō jōpuame átijūgonutu ánāja. Merē mujāā masiña marī Quetiupau cū caññajoro cū yaye macāājērē marī caápata, cabugoroa āna mee marī átiya.

La colecta para los hermanos

16 Apeyera, marī yarā, marīrē bairo Jesucristo mena catūgoñatutuari majārē mujāā cadinero neñobojapeere mujāā yu quetibujupa: Bairi Galacia yepa macāāna ñubueri majā poari dinero neñorā na caátipeere yu caátitroticūrīcārōrē bairo mujāā cūa mujāā ápa. ²Yerijārīcā rūmu caāno mujāā mena macāāna jīcāū jeto cū jericawoáto, cū cawapataátajere iñacōñarī yua. Bairo cū dinerore jericawori bero, cū qūēnocū yucoteáto. Bairo mujāā caátimasīata, yu puame etari, dinerore mujāā neñorotiricaro mano caroaro yu jemasībujioū. ³Bairo yu puame mujāā tūpu etaū, Jerusalēpu tie mujāā caneñoataje dinerore na yu

jeárotigu mujāā cabeseatana, mujāā cajogarārē yua. Na puame marī yarā catūgousari majārē tie dinerore na jeábojagarāma. Bairi cartaari cūārē na mena yu woajogu marī yarārē. ⁴Yu cūa Jerusalēpu yu caápée cañuata, na mena jīcārō jāā ágarā.

Planes de viaje de Pablo

⁵Yu caátī yutea caāno Macedonia yepa macāānarē na ñiña netōájūgogu. Bairo topu etari bero netōácūpu Roque, mujāā Corinto macāānarē ñiñau etagu. ⁶Bairo mujāā ture etari yoaro jīcā yutea ũno yu ānibujioū. O ape watoa yu cabaiaata, mujāā tūpu puere yu netōōbujioū. Bairo yu cabaiaata, mujāā puame noo mujāā cajuátie mena yure mujāā juátijogarā, cabero noo yu caátópu tunu yu caátó yua. ⁷Baipua, yoaro mee mujāārē iñanetōrīqūē jeto yu átigaetiya. Yoaro jīcā yutea cārō mujāā mena yu tuagatūgoñāña, marī Quetiupau cū cabooata. ⁸Mai, Efeso macāpua yu tuacōāgu Pentecostés bose rūmu caetaparo jūgoye. ⁹Bairo ti rūmu caetaparo jūgoye marī Quetiupau yaye quetire caroaro majū camasārē yu caquetibujamasīpee nigaro ti yuteare. Yu paarique yasietigaro. Capāārā niñama atopure marī Quetiupau yayere butioro catūgousagarā. Bairo na cabaimiatacūārē, capāārā niñama aperā, yu pesuare bairo caāna, yu caquetibujurijere caboena cūa.

¹⁰Apeyera, mujāā tūpu Timoteo cū caetaata, caroaro mujāā mena cū tūgoña useanio joroque iñā, caroaro jāñurīpu cū mujāā bocáwa. Cū cūa yurea bairo marī Quetiupau yaye macāājērē paanucūñami. ¹¹Bairi ni jīcāū ũcū mujāā mena macāācū cū boeticōā cū baieticōāto. Ato bairo puame cū mujāā ápa: Caroaro useanirīqūē mena yerijōrōā cū juátinemo joya, noo cū caátópu cū caátóre. Bairo mujāā caáto, yure iñau átigumi atopure yua. Yu

puame cūrē cū coteācū yu átiya aperā marī yarā catūgousari majā mena.

¹² Apei, marī yau Apolos puamerā butioro marī yarā mena mujāārē cū ñiñañesēā rotijomiwū. Bairo yu caárotimiatacūārē, ámeacā majūrā mujāā ture ágaetiyami. Baipua, ape watoa cū caágari rūmū yoaro meea mujāā tūpu atīgumi.

Saludos finales

¹³ Bairi yu yarā, caroaro tūgoña masacatiri āña. Caroaro jīcārō tūni tocānacā rūmua Jesucristo mena tūgoñatutuacōā ninucūña. Yeri tutuarique mena tocānacā rūmua caroa wāme jeto átīcōā ninucūña. ¹⁴ Bairo nipetirije mujāā caátinucūrījērē mujāā caápata, caroaro ámeo mairīqūē mena átiāninucūña.

¹⁵ Yu yarā, merē mujāā masīña Estéfanas ya poa, Acaya yepa macāāna cajūgoye tūgousajūgowā Jesucristo yaye quetire. Na puame ámerē marīrē bairo catūgousarā marī yarārē na juátinemo āninucūñama. ¹⁶ Bairi mujāā cūā na ūna na carotirore bairo caroaro átiāña. O aperā to caāna, jāā capaarore bairo caāna, cajuátinucūrā na caīrōrē bairo jīcārō tūni mujāā caáto yu boya.

¹⁷ Marī yarā Estéfanas, Fortunato, apei Acaico yu tūpu na caetaro iñarī na mena

yu useaniña, mujāā puame yu mena mujāā caāmerīmiatacūārē. ¹⁸ Na puame mujāā yure yeri űuo joroque mujāā caátinucūrōrēā bairo na cūā yu tūgoña useanio joroque yu átiyama, yu tūpu etari yua. Na ūna camasā tore bairo caátinucūrārē caroaro na caīroanucūparā mujāā āniña.

¹⁹ űubueri majā poari Asia yepa macāāna mujāārē űurotijoyama. Aquila, cū űumo Prisca bairi aperā cū ya wiipū cañubuenēñanucūrā cūā marī Quetiupau mena butioro mujāā űurotijoyama. ²⁰ Ato macāāna marī yarā űubueri majā cūā nipetiro mujāā űurotijoyama. Bairi mujāā cūā mujāā mena macāānarē caroaro űucūbugorique mena ámeo bocári tocānacāūpua ámeo jēninucūña.

²¹ Yu, Pablo, yu majūpua atie catusar-ijere mujāā yu űuroti woatujoya.

²² Bairi ni űcū Jesucristore camaiecū cū caāmata, roro popiye Dios cū caátipau cū tuacōāto. ¡Marī Quetiupau, tāmuri cū apáro!

²³ Marī Quetiupau Jesucristo nipetiro mujāārē caroare cū jonemoáto. ²⁴ Nipetiro mujāā Jesucristo yarā mujāā cūā mujāā caāno jūgori butioro mujāā yu maiña.

Tocārōā niña atie queti yu cawoaturije.

Segunda Carta de San Pablo a los

CORINTIOS

Saludo

1 Yũ, Pablo cawāmecũcũ, Dios yũre cũ caboro jũgori Jesucristo yau apóstol cũ caquetibũjurotjou majũ yũ āniña. Bairi marĩ yau, Timoteo mena mujāā ñubueri majā Dios ya poa macāāna Corinto macā macāānarē mujāā woajou yũ átiya. Tunu bairoa aperā Dios ya poa macāāna Acaya yepa nipetiropu macāāna cũārē woajou yũ átiya. ²Bairi tunu marĩ Pacu Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroare mujāā na jonemoáto. Caroaro yerijorō āni-masĩrĩquē cũārē mujāā na jonemoáto.

Sufrimientos de Pablo

³Diore cũ marĩ basapeoto, marĩ Quetiupau Jesucristo Pacu majũrē. Cũā, marĩ Pacu marĩrē caĩnamai majũ niñami. Cũ, Dios puame tocānacānia roro popiye marĩ catũgoñayapapuario, marĩ yeri ñuo joroque caátinucũ niñami. ⁴Cũ puame nipetiro roro popiye marĩ catāmũonucũrō, marĩ juátinemonucũñami. Bairo marĩ cũ caátiere masĩrĩ, marĩ cũā roro popiye cabairārē na marĩ juátinemonomasĩgarā. Marĩrē cũ cajuátinemonomasĩrō jĩcārō tũnia marĩ cũā aperārē na marĩ juátinemonogarā. ⁵Jesucristo yarā ānirĩ popiye cũ cabairicarorea bairo popiye marĩ bainucũña. Bairo nocārō popiye marĩ catāmũorō cārōā marĩ catũgoñatutuapee cũārē marĩ jonucũñami. ⁶Bairi jāā cũā popiye jāā tāmũonucũña. Caroaro netōmasĩrĩ Jesucristo mena mujāā catũgoñatutuapee borā, jāā puame roro popiye jāā tāmũonucũña. Bairo popiye jāā cabaimiatacũārē, jāā

juátinemonucũñami Dios, jāā cũā mujāārē jāā cajuátinemonomasĩparore bairo ĩ. Bairo jāārē ĩnacōrĩ yua, mujāā puame tũgoñaenarē bairo tutuaro mena mujāā nucānetōmasĩcōāgarā popiye jāārēā bairo mujāā catāmũonucũrĩjērē yua. ⁷Bairi mujāā mena caroaro cariape jāā tũgoñatutuacōāña. Cariape merē jāā tũgoñamasĩña: Mujāā cũā jāārēā bairo popiye peeto ũno cabairā ānirĩ, jāārēā bairo caroaro tũgoñatutuarique cũārē cacũgoparā majũ mujāā āniña Dios cũ cajorije majũrē yua.

⁸Yũ yarā, nocārō popiye Asia yepapũ āna, jāā catāmũorĩquērē mujāārē jāā quetibũjunemoña tunu. Nocārō popiye netōōrō majũ catāmũorā ānirĩ, merē jāā nucājĩātieticoabujiowũ. Cayasicoa-parārē bairo jāā tũgoñawũ, ti yepapũ āna. ⁹Capajĩaecoyasirārē bairo majũ jāā tũgoñawũ. Bairi, “Marĩ majũ rupau mena marĩ catũgoñarō jũgori marĩ netōmasĩēna,” ĩ tũgoñamasĩrĩ yua, Dios mena jeto jāā tũgoñatutuaũjgowũ. Cũ roque camasā cariacoa na caānimiat-acũārē, tunu na catinemo joroque caácu cũ caānoi, cũ mena jeto cariape jāā tũgoñatutuaũjgowũ. ¹⁰Dios puame roque roro jāā catāmũorĩjērē jāā netōōwĩ. Bairi cũ puame nocārō roro jāā cayasibujiopeere jāā netōōgumi. Caroaro cariape jāā tũgoñatutuacōāña jāārē Dios cũ canetōōcōānipeere. ¹¹Tore bairo roro jāā catāmũorĩjērē jāā netōōcōā nigumi, Diopure jāā mujāā cajēnibojata. Bairi marĩ nipetiropua jĩcārō Diore cũ marĩ basapeogarā, nocārō caroaro jāā cũ caátibojarijere ĩnarĩ. Capāārā aperā cũā tore bairo cũ basapeogarāma.

Por qué no fue Pablo a Corinto

¹²Bairāpua, jĩcā wāme jũgori jāā useaniña: Jāā catũgoñaata, caroaro jĩcārō tũni ati umurecóopure jāā átianiña. Mujāā watoapure āna, tore bairo majũ jāā átianinucũwũ. Tiere

tūgoñarī jāā useaninucūña. Tore bairo jāā caátianie puame jāā majū jāā camasirijē jūgori mee, Dios cañuū ānirī tore bairo jāā átiānimasīō joroque átiyami. ¹³ Jāā cartaaripure ricaati wāme bueri mujāā tūgomawijiao joroque jāā woajoetinucūña. Bairi cariape jicārō tūni mujāā catūgomasirō yu boya jāā caátianinucūrijērē. ¹⁴ Merē bairāpua peeto mujāā tūgomasiña jāā caátianinucūrijērē. Nemojāñurō mujāā camasīnemorō boya. Bairi marī Quetiupau Jesús ati yepapu cū catunuatī rūmu caāno, caroaro jicārō tūni jāārē masīpetiri bero jāā mena mujāā useanigarā. Jāā cūā mujāā mena caroaro jicārō tūni jāā useanigarā, mujāā caátianajē cūārē īnarī yua.

¹⁵ Tore bairo mai tiere masītūgoñarī, caānijūgoro mujāārē ñiñau ágatūgoñamiwū. Tore bairo mujāārē yu cañiñauápata, pugani cārō mujāārē ñiñañesēānemobujion. ¹⁶ Mai, caānijūgoro, Macedonia yepapu ácu, mujāā ñiñanetōájūgoga tūgoñamiwū. Tore bero, topu caatácu tunuácu mujāā ñiñanetō ánemogamiwū tunu. Bairo yu cabaiata, mujāā puame Judea yepapu yu caátó, yu mujāā juátinemo jobujioricarā. Tore bairo yu catūgoñamiatacūārē, cariape yu baimasiēpū. ¹⁷ Bairi mujāārā, ¿yu caátipeere caroaro cariape tūgoñaecūā, tore bairo ñiñuparī? ¿Mujāārē itou, “Yu águ,” o “Yu áperigu,” pugani cārō ñinemopecuti? Tore bairoa jicā riseroa īrāana, jāā īnemopeotinucūña.

¹⁸ Dios cūā caroaro cariape masīñami tiere. “Mujāārē jāā īnarágarā,” o “Jāā áperigarā,” jicā riseroa īrāana, jāā īnemoetinucūña. Tiere Dios cūā masīñami. ¹⁹ Yu, Timoteo, bairi Silvano mena, Jesucristo Dios macū yaye quetire jāā quetibujunucūña. Cū yaye queti puame cariape ñiña. Jicā risero ímicūā, ricaati īrīqūē mee

ñiña. Torea bairo jāā cūā jicā riseroa jāā busunucūña. ²⁰ Jesucristo puame Dios cū caīquetibujūgoyeticūrijē nipetirijere caátipeyou majū ñiñami. Bairo caācū cū caānoi, Diore cū marī cabasapeoripau caāno, “Bairo to baiáto,” marī īnucūña. ²¹ Cūā ñiñami Dios mujāārē, bairi jāā cūārē cabesericu, Jesucristo yarā marī caānimasīparore bairo ī. Tunu bairoa jāārē cū yaye quetire cajūgoquetibujuparā majū jāā cūwī. ²² Bairi cū yarā cawāmecuna marī ānio joroque marī ásupi. Espíritu Santore marī yeripu cū joyupi Dios, “Nipetirije cū caījūgoyeticūrijecārōrēā bairo átipecocōāgumi,” marī caīmasīparore bairo ī.

²³ Baipua, yu caágatūgoñarīcārōrē bairo Corinto macāpu áperiri, jicā riseroa ímicūā, ricaati ī mee yu baiya. Mujāā, caroaro mujāā caānipeere bori mujāā tūpure yu ápéwu. Tiere Dios cūā cariape masīñami. ²⁴ Bairi tutuaro mena mujāā caátipeere mujāā átirotigarā mee, tore bairo jāā quetibujunucūña. Merē bairāpua Dios mena caroaro catūgoñatutuarā mujāā āniña. Caroaro marī nipetiro useanirīqūē mena nemojāñurō Diore marī camasīparore bairo, mujāārē juátinemorā bairo jāā quetibujuya.

2 Bairi yu puame tunu, “Roro na yapapua joroque na yu átibujion,” ī, mujāārē ñiñañesēānemou ápéwu. “Atopua yu tuacōāgu mai,” ñi tūgoñawū. ² Bairi mujāā yapapua joroque mujāā yu cañnarījē jūgori yu caápata, ¿noa mena yu tūgoña useanibujiocuti? Mujāā roque yu tūgoña useanio joroque caāna majū mujāā āniña. Bairi roro mujāā yapapua joroque yu átinemogaepu. ³ Bairi merē mujāārē cajūgoye jicā carta mujāā yu woquetibuju jūgoyetijowu. Mujāā tūpu yu caāno, yu yapapua joroque mujāā caáperiparore bairo ī, yu woquetibuju

jūgoyetijowu. Yu useanio joroque mujāā caáto bootūgoñarī tore bairo yu ápu. Bairi cariapea yu masīña mujāā mena yu causeaninucūrījērē. Jicārōrēā bairo nicōāña. ⁴ Baipua mujāārē yu cawoajori rūmu caāno yu caīwoajopeere tūgoñarī roro majū yapapuari yu otinucūwū. Bairo cabaimiatacūārē, mujāā tūgoña yapapua joroque ī mee, mujāārē yu woquetibujowu. Mujāārē nocārō yu caīnamairijērē na masiáto ī roque, tore bairo mujāā yu quetibujū woajowu.

Perdón para el que había ofendido a Pablo

⁵ Bairi ni ūcū yure yu yapapua joroque caácu puame, yu jeto meerē tore bairo ácumī. Baipua mujāā cūārē peeto ūno mujāā yapapua joroque ásupi. Netōnucārō majū īgaecu “peeto ūno” mujāārē ŋi quetibujūya. ⁶ Tore bairo roro marī baio joroque caácure tutuaro merē capāārāpua mujāā mena macāāna mena cūrē mujāā cabeyorique merē ŋujāñuña. Tunu mujāā caátinemopee maniña. ⁷ Bairi yua, āmerē cūrē roro cū mujāā caátajere masiritiri cū mujāā cajuáto ŋuña. Roro netōrō yapapuari cū ānimasētītō joroque ápericōāña. ⁸ Bairi tunu mujāārē ŋinemoña: Caānijūgoro cūrē mujāā camairicārōrē bairoa āme cūārē cū mainemoña. ⁹ Bairi cajūgoyepu atī wāme yu caquetibujurijere mujāā yu quetibujū woajojūgowu. Cariapea, “Yu caátitirijere na átimasīgamiñati,” ī masīgū, tiere mujāā yu woatujowu. ¹⁰ Ni ūcūrē roro mujāā caátajere mujāā camasiritibojaga, yu cūā tiere cū yu masiritibojagu. Bairi roro cū caátaje caāmata, cū yu masiriyobojagu, nocārō mujāārē camai ānirī Cristo cū caīñajoro yua. ¹¹ Bairo marī caāmeo átimasīata, wātī puame marī rocatu masītīgumi. Bairāpua roro camasārē cū caátito-masinucūrījērē caroaro majū merē marī masījāñuña.

Intranquilidad de Pablo en Troas

¹² Troas macāpu Cristo yaye quetire yu caquetibujuetaro, to macāāna capāārā marī Quetiupau yaye quetire tūgogamiwā. ¹³ Bairo na catūgogamiat-acūārē, yu puame caroaro yerijōrō yu ānimasīēpū marī yau Titore yu cabocáetaeto jūgori yua. Bairi to macāānarē átáje uwiri bero, ato Macedoniapu yu atícoapu yua.

Victoriosos en Cristo

¹⁴ Jicāu pajārī majā quetiupau cū capajātunuetari bose rūmu caetaro, cū ūmuarē cū capūnaa nūcārotirote bairo marī cū canetōrīcārā cūārē Jesucristo mena marī neñarotiyami Dios. Tunu bairoa cajutiñurījē werea ūnie na cabusemūgōjoro nipetiropu cabusejesapeticoatore bairo nipetiropure cū yaye quetire quetibujubatou átiyami Dios marī caquetibujūnetōrījē jūgori. Tiere tūgoñarī, “Dios, jāā mena mu ŋujāñuña,” jāā īnucūña. ¹⁵ Bairi marī Jesucristo yarā āna, Dios puame cū useanio joroque āna, marī átiya. Werea incienso cajutiñurījērē Jesucristo cū pacure cū cabusemūgō jorijere bairo caāna marī āniña. Bairo caroaro cariape marī yeri marī caāninucūrījērē nipetiro camasā īñajesa peticoanucūñama. Bairi canetōparā, cayasiparā cūā nipetiro jīcārōā īñajesa peticoanucūñama caroaro marī yeri mena marī caátianierē. ¹⁶ Cayasiparā puamerā, marī puame carorije capūnirījē cabusejorore bairo na marī āniña. Marī ūna cū yaye quetire catūgousarā cū canetōparā puamerā, marī puame caroa cajutiñurījē cabusejorore bairo na marī āniña. Bairi ni jicāu ūcū cū majūā cū camasīrījē mena Dios yayere quetibujū masīēcūmi. Dios cū camasiōrījē jūgori roque quetibujū masīñami. ¹⁷ Bairāpua

capäärā aperā Dios yaye quetire quetibujuganucūnama, tie mena pairo wapatagarā. Jāā puamea narē bairo jāā áperinucūña. Jesucristo yarā, Dios cū cajoricarā ānirī, cū cañajoro caroaro cariape nucūbugorique mena jāā quetibujunucūña.

El mensaje del nuevo pacto

3 Mujäärē tunu atore bairo jāā caquetibujuata, “Jāā majūā jāā caátiere īñarī, jāā mujāā cabasaopee boya,” īrā mee jāā īña. Tunu bairoa mujāā puame jāārē masīmirācūā, “¿Tie na cabuerije ñujāñuña,” aperā mujāā na caīwoabojajūgoyetirica pūrōrē mujāā bootūgoñañati? ¿O ti pūrō ūnorē mujäärē jāā cajēninucūrōrē mujāā boyati? Tore bairo jēninucūñama aperā mujāātū caquetibujñesēārī majā. ²Mujāā puame roque ti pūrō ūnorē bairo caāna majū mujāā āniña. Bairi noa ūna camasā, mujäärē jāā caquetibujuriye jūgori mujāā yeripū tūgoñawasoari caroaro cariape mujāā caátīānierē īñarī, “Pablojāā na cabuerije ñujāñuña,” na caīpee niña. ³Bairo jāā caquetibujuro jūgori Jesucristo puame mujāā yeri wasoao joroque mujāā ásupi. Camasā apeye ūnie buipū na cawoaturo ūnorē bairo jūgori mee, Espíritu Santo cacati majū cū camasīrījē jūgori mujāā yeri wasoao joroque mujāā ásupi. Apeye ūtā ūnie bui mee, camasā cū yarā yeripure woatuure bairo mujāā wasoayupī.

⁴Bairi Dios mena jāā catūgoñatuturiye jūgori tore bairo cariape mujäärē jāā īmasīña, Jesucristo yarā ānirī. ⁵Jāā majū jāā camasīrījē jūgori mee, Dios jāārē cū camasīōjorije jūgori roque tore bairo caroaro jāā átīāñajē cutimasīña. ⁶Dios puame roque masīrīqūērē jowī, camasārē cawāma wāme cū caátibojacūrīqūērē jāā caquetibujumasīparore bairo ī. Cū caátibojacūrīqūē puame bui

macājē paperapū woaturiquere bairo mee niña. Espíritu Santo jūgori marī pupeapū yeri tūgoñawasoarique majū niña. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē na cawoatucūrīqūē ūnie marī yasio joroque caátipee majū niña. Espíritu Santo, Dios Yeri puame roque marī caáticōā ninucūō joroque caācu majū niñami.

⁷⁻⁸Tie roticūrīqūē ūtāapū Dios cū cawoaturique puame nocārō tutuaro caasiyabatorije mena etajūgoyupa. Bairi israelita majā puame tiere Moisés ānacū cū caneató, cū riapére peeto ūno cūārē īñacānamu masīsupa. Bairo tutuaro mena caasiyabatomiatacūārē, jīcā rūmū caāno, caasiyabatorije capetipee āñupā. Bairo tie Moisés ānacū cū caroticūrīqūē camasā na yasio joroque caátipee puame caasiyariye mena caetarique caāmata, ꞑnocārō tutuaro netōrō to etaetibujiocuti camasārē cawāma wāme Dios cū caátibojacūrīqūē! Espíritu Santo marī yeripū cū caānie puame roque netōjāñurō caroa niña. ⁹Bairo īgū niña: Jīcā wāme roticūrīqūē caasiyariye mena caetarique caāmata, ꞑnocārō tutuaro netōrō to etaetibujiocuti Dios yaye queti, camasārē, “Carorije wapa mánarē bairo mujāā niñaña,” cū caīrīqūē queti puame! ¹⁰Bairi Jesucristo yaye cawāma queti mena cajūgoyepū Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē marī cañacōñaata, caānimajūrījērē bairo mee tuacōña yua. Bairi Jesucristo yaye queti puame ñūnetōmajūcōña. ¹¹Tore bairo caasiyabatorije capetipee yoaro jāñurō caāñajē caāmata, nemojāñurō caroa majū niña capetietie Jesucristo yaye queti puame roque.

¹²“Di rūmū ūno Jesucristo yaye queti capetietie niña,” ī tūgoñarī, uwiricarō mano camasārē tiere na jāā quetibujunucūña. ¹³Moisés ānacū cū caátatore bairo jāā, jāā áperinucūña. Cū ānacū puame, “Israelita majā yū riapé caasiyariye capetiro īñarema,”

ĩ, cũ riapére juti asero mena bugatonucũñaupũ. Cũ ānacũrē bairo yasiori jãā quetibujetinucũña camasārē. ¹⁴ Bairāpua, ti yutea macāāna israelita majā tiere tūgopuoēsupa. Āme cũārē torea bairo na pārāmerā cũā tūgopuoetinucũñama Dios na cũ caquetibujugamirijērē. Na camasipeere juti asero caēnotarore bairo na ēnotatonucũña. Bairo ānimirācũā, Jesucristo mena na catūgoñatutuata roque, tie Dios yaye caroa quetire tūgomasijīatigarāma. ¹⁵ Āmepũ cũārē Moisés ānacũ cũ cawoaturica tutirire buerā, tūgopuoijīatietinucũñama. Caroaro na catūgomasibujiopeere mai, juti aserore bairo na ēnotacōā ninucũña na catūgoñarijēpũre. ¹⁶ Bairo cabaimiatacũārē, ni jīcāũ ūcũ roro cũ caátinucũrījērē pitiri Dios puamerē cũ catūgousajūgoata, jutirore bairo caēnotarije peticoagaro yua. Bairo cabairo, caroaro tūgomasī jūgogumi yua Dios yaye quetire. ¹⁷ Marī Quetiupau cũ caátie, bairi Espíritu Santo cũ caátie cũā jīcārōrēā bairo niña. Bairo noo ūno Espíritu Santo cũ caāmata, ñe ūnie mano caroaro cariape átianimasiñama camasā. ¹⁸ Bairo cabairo jūgori yua marī nipetiro Jesucristo yarā caāna puame juti asero ūno mena cabugatoecorārē bairo mee marī āniña. Dios yaye quetire caroaro cariape merē marī masiña. Tunu bairoa ēnoorōrē muipũ cũ caasirocatureore bairo marī cũā caroaro marī caátianie, marī Quetiupau yaye nocārō caroa macāājērē marī átī iñonucũña camasārē. Marī Quetiupau, cũ Yeri Espíritu Santo jūgori marī wasoanutuao joroque marī átinucũñami marī yeri marī catūgoñarijērē. Bairo cũ caátō jūgori yua, tocānacā rūmua nemojāñurō cūrē bairo caānajēcuna marī āninemonutuanucũña.

4 Dios puame jāārē caĩnamai ānirī cũ yaye caroa quetire jāā

quetibujunetōrotijowī camasārē. Bairo cũ caátitotiricarā ānirī jāā puame tiere paajutiricarō mano caroaro jāā quetibujunucũña. ² Bairi tunu cañuena yasioropũ rorije na caátie ūnie caboborijere jāā boetinucũña. Ītorique mena Dios yaye quetire jāā quetibujetinucũña. Diore caĩnapeocorā ānirī tie queti cũārē wasoaricarō mano caroaro cariape jāā quetibujunucũña. Tore bairo cariape macāājērē jāā caquetibujurijere jāārē camasirā tiere caroaro masicōāñama. ³ ¿Bairi jāā caquetibujurijere noa na tūgopuoetinucũñati? Cayasiparā jeto tiere tūgopuoetinucũñama Jesucristo camasārē cũ canetōrījē quetire. ⁴ Cariape na catūgogaetie bui, ati yepa macāācũ quetiupau wātī puame caroaro na catūgomasibujiopeere catūgomasīēnarē bairo na átīēnotayami. Bairi caĩnapāmasiēna muipũ cũ caasibatorijere na caĩnacānamu-masiētīnucũrōrēā bairo na cũā Jesucristo yaye nocārō caroa quetire di rūmũ ūno tūgomasīētīnucũñama. Nocārō carou, Dios catutuau cũ caānajē cutiere bairo caānajēcũcũ yaye quetire na tūgomasīētītō joroque átinucũñami wātī. ⁵ Jāā puame, jāā majūā jāā caátie na iroáto irā mee, mujāārē jāā quetibujunetōnucũña. Jesucristo marī Quetiupau jīcāũ cũ caānierē quetibujurā jāā átinucũña. Bairi jāā puame mujāārē capaabojarā, cajuátī majārē bairo jāā āninucũña, Jesucristore jāā caĩnamairījē jūgori yua. ⁶ Dios puame cawāmapaupũre ati yepa naitīārō caānimirīcārōrē to busuo joroque ásupi. Cũā niñami āme cũārē marī yeri canaitīārōpũ caānierē bairo marī caānajē cutiere cabusuropũ to ānio joroque caácũ majū. Tore bairo átinucũñami Dios, cũ macũ Jesucristo nocārō cañuũ caroaro cũ caátie iñarī

bero, Dios cū caānajē cutiere marī camasīparore bairo ī Jesucristo jūgori.

El vivir por la fe

⁷ Bairo atie Dios nocārō cū catutuarijere jāā camasīnucūrījē puame, cawapacutie netōjāñurō jāārē cañurījē niña. Bairo tieie masīrī aperā camasārē na jāā quetibujunetōnucūña. Bairo caquetibujarā nimirācūā, ati rupau puamerā catutuaenarē bairo caāna jāā āniña, rīrū cawatiyasiparure bairo yua. Bairo jāā cabaiānierē īnarī nipetiro camasā, “Na catutuarije jūgori mee, Dios cū catutuarije jūgori roque tore bairo quetibuju masīñama,” jāā ī masīnucūñama. ⁸ Ati yepapure āna, roro popiye jāā bainucūña. Bairo cabairā nimirācūā, “¿dope bairo marī bairāti?” di rūmu ūno jāā ī tūgoñatinucūña. Tunu bairoa roro popiye jāā cabairije mena tūgoña yapapumirācūā, di rūmu jāā quetibuju jānaetinucūña. ⁹ Roro popiye jāā tāmūo joroque jāā átiepenucūñama. Bairo roro na caāna jāā caānimitacūārē, Dios puame di rūmu ūno jāā aweyoetinucūñami. Jāārē capajīamasīrā nimirācūā, jāā yeri puamerē dope átiyasiomasiētīñama. ¹⁰ Bairo noo jāā caānucūrīpau cārō jāā cūā Jesucristo roro na cū caátiecgogaricareora bairo roro cayasicoaparārē jāā ānicotenucūña jāā wapana jūgori. Bairo Jesucristo cū cabairiquere bairo jāā cūā roro popiye tāmūomirācūā, caroaro cū caānajē cutie macāājē cūārē jāā áti īnomasīnucūña camasārē. ¹¹ Tunu bairoa jāā nipetiro, tocānacā rūmua capajīaecoparārē bairo jeto jāā āninucūña, Jesucristo yarā ānirī. Bairo cabairā nimirācūā, caroaro Jesucristo cū catutuarijere camasārē caāti īnoparā jāā āniña ati rupau cayasipa rupau mena. ¹² Tore bairo jāā puame Jesucristo yaye quetire quetibujarā, roro jāā tāmūonucūña.

Bairo jāā cabaimiatacūārē, jāā caquetibujuriye jūgori mujāā puame yeri capetietiere cacūgoparā majū mujāā āniña.

¹³ Bairo Dios jāārē cū cācotemasīnucūrījē tūgoñatutuari uwiricarō mano jāā quetibujunucūña cū yaye quetire. Toreā bairo ī woatuyupa Dios ya tutipū cūārē: “Dios mena tūgoñatutuari cū yaye quetire uwiricarō mano camasārē na yu quetibujunucūña,” ī woatuyupi. ¹⁴ Bairo cariape merē marī masīña: Dios puame, Jesucristo cū cariacōamiatacūārē cū catitunuo joroque cū caátatorea bairo jāā cūārē jāā catiogumi. Bairo jāā catori bero mujāā jīcārōā marī neāgumi cū caāno umūrecóopu yua. ¹⁵ Nipetiro popiye jāā catāmūorījē bainucūña, caroaro mujāā canetōmasīpeere īrō. Bairo mujāā mena macāāna aperā nemojāñurō Cristore catūgousarā na caāninemoata, nemojāñurō Dios cūārē cū na cabasapeopee cūā nigaro, nocārō marī mena cañuu cū caāno jūgori.

¹⁶ Bairo popiye baimirācūā, jāā puame cayeritutuaenarē bairo jāā tūgoña yapapuaetinucūña. Ati rupau mena tocānacā rūmua cabucua jūgoyecuna nimirācūā, jāā yeri jāā catūgoñarījē puame nemojāñurō jōpuame cawāma yeri majū cacūgorā jāā ānijūgoyecutinucūña. ¹⁷ Bairopua atie, ati yepapu āna roro popiye jāā catāmūonucūrījē capetipee niña. Bairo ñe mee niña jāārē. Bairo popiye baimirācūā, cabero netōjāñurō caroa capetietipeere cacūgoparā majū jāā āniña. ¹⁸ Bairo cabairo jūgori butioro majū ati yepa macāājē caānierē jāā īroaetinucūña. Bairo āme marī caīñaetinucūrījē umūrecóo macāājē Dios marī cū cajopee puamerē jāā īroanucūña. Ati yepa macāājē capetipee majū niña. Umūrecóopu macāājē roque

tocānacā rūmua caānicōāninucūpee majū niña.

5 Bairi marī rupau puame ati yepa macāā wiire bairo niña. Ti wii caboarorea bairo caboapa rupau majū niña. Bairo marī rupau caboamiatacūārē, Dios puame roque caroa rupau majū marī qūēnogumi ūmurecōopu. Ti rupau puame di rūmu ūno caboati rupau, capietietī rupau majū nigaro. Camasā na caāta rupau mee nigaro. Tiera merē caroaro marī masīcōāña. ² Bairi marī puame ati rupau mena āna, marī jutinucūña. ¡Tame! Merē āmea ūmurecōo macāā rupau marī ya rupau caānipa rupau pu roquere marī ānicōāgamiña. ³ Ti rupau cawāma rupau cūgo wasoari cawāma jutii cajāñawasoarārē bairo marī ānigarā. Bairi carupau mánarē bairo marī āmerīgarā yua ūmurecōopure. ⁴ Bairi ati yepapu āna mai, marī yeri jīnījānucūña, roro cayapapuanucūrā ānirī. Marī puame marī rupau cajutīwe ecorārē bairo marī ānigaetiya. Torea bairo Dios marīrē cawāma rupau cū cajāāwasoaro roquere marī boyā. Bairo Dios marī cū caāto ati rupau cayasimiatacūārē, cawāma rupau puame ānijūgogaro yua. ⁵ Dios puame roque tore bairo marī cabaimasīpeere marī qūēnoyubojau ātiyami ūmurecōopure. Cūā, marī jowī cū Yeri Espīritu Santo cūārē, cawāma rupau mena marī cacaticōānipeere marī cacūgomasīparore bairo ī yua.

⁶ Bairi marī puame Dios mena marī tūgoñatutuacōāniña. Ati rupau marī caānijūgori rupau mena āna, marī Quetiupau tūpu caāmerārē bairo caāna marī āniña. ⁷ Āmerē mai, cū marī īñaetinucūña. Bairo cūrē caīñaena nimirācūā, cū mena marī tūgoñatutuacōāña. ⁸ Ati rupau marī pitigacūpu, jicoquei marī Quetiupau tūpu marī caāniparore bairo īrā. ⁹ Bairi tocānacāni jāñurīpu marī Quetiupau

marīrē cū caīñauseanipeere marī bonucūña. Tore bairo marī boyā, ati rupau marī cacūgori rūmu caāno, o cūtu ūmurecōopu marī caāmatacūārē yua. ¹⁰ Marī nipetiro Jesucristo cū caīñabeseri rūmu caāno, ati yepapu āna tocānacā wāme marī caātajere, cūrē caīñabese ecomarā majū marī āniña. Ti rūmu caāno ati rupau mena āna, caroa wāme, o rori wāme marī caāta wāme cārō īnacōñarī, tie wapa marī wapa jogumi.

El mensaje de la paz

¹¹ Bairi, “Marī Quetiupau nipetiro camasā cū na canucūbugoro boyā,” ī tūgoñarī, camasārē Cristo yaye quetire na masīō joroque jāā átījīātiganucūña. Tore bairo caroaro carīape jāā catūgoñanucūrījērē Dios cūā masīcōāñami. Bairi mujāā cūā tiere mujāā camasīrō űnuña. ¹² Mujāārē tunu atore bairo jāā caquetibujua, “Jāā majūā jāā caātiere īnarī mujāā cabasapeopee boyā,” īrārē bairo mee jāā īña. Bairo puame mujāā caāto borā jāā īña: Jāā caātīānierē caroaro masīcōñarī, “Cariape quetibujuyama Pablojāā,” aperā ricaati caquetibujurārē na mujāā caīquetibujumasīpee űnierē borā jāā īña. Tore bairo ātimasīētīmīrā, ricaati caquetibujurā puame, “Cañurā niñama,” īnucūñama, camasārē na rupau bui macāājē jetore caīñarā nimirācūā. Camasā na yeri na catūgoñarījēpure masīētīmīrācūā, tore bairo ī busunucūñama. ¹³ Na űna jāārē, “Mecūrā baiyama,” jāā na caīmiatacūārē, jāā puame Dios yaye macāājērē āna jāā ātiya. Ape watoara caroaro carīape jāā caātiere mujāā caīñaata, caroaro mujāā caātīānimasīpeere āna jāā ātinucūña. ¹⁴ Jesucristo butioro marīrē cū camairījērē tūgoñarī popiye baimirācūā, cū caborore bairo

jãã átiãanjê cutinucũña. Jesucristo jĩcãũã marĩ nipetiro popiye marĩ cabaibujioriquere marĩ riabojayupi. Bairi cũ mena cariaricarãrê bairo marĩ tuaya. Bairo cũ cariabojariquere cariape jãã camasĩjũgoricapauũna yua, tocãnacã rũmua cũ carotirore bairo jeto jãã átinucũña. ¹⁵ Marĩ carorije wapare netõgu, marĩ riabojayupi Jesús. Bairo tiere tũgoñarĩ marĩ majũã marĩ cabooro caãperiparã marĩ ãniña. Marĩ Quetiupau marĩ carorije wapare riabojari bero cacatitunurĩcũ cũ carotirore bairo jeto caátiparã marĩ ãniña.

¹⁶ Bairi jãã puame ati umurecõo macããna, aperã camasãrê bui macããjê na rupaure na caĩñabeserore bairo jãã áperinucũña. Mai, cajũgoyepure torea bairo yu tũgoñarĩqũê cutimiwũ. “Jesucristo, cabũgoro macããcũ ãcũmi,” ñi tũgoñanucũmiwũ yu cũã. ãmerê yua, bairo mee yu tũgoñaña. ¹⁷ Bairi ni jĩcãũ ùcũ Jesucristore catũgousajũgou ape yeri cacũgoupu niñami. Roro cũ caátinucũrĩqũêrê caátijãnarĩcũpu niñami. Bairo roro cajũgoyepu cũ caátĩãanjêrê pitiri bero, caroa macããjê jeto caátĩãninucũũ majũ tuayami yua.

¹⁸ Atie nipetirije Dios marĩ cũ cajuátie, marĩ cũ caátibojarije niña. Cũ puame jĩcã yeri pũnarê bairo cũ mena marĩ ãnio joroque marĩ ásupi Jesucristo marĩ Quetiupau jũgori. Tunu bairo nipetiro camasã cũ mena jĩcã yeri pũnaacunarê bairo na ãnio joroque ì, cũ yaye quetire jãã quetibujunetõrotiwĩ.

¹⁹ Bairo puame ìgu ñiña: Dios puame ati umurecõo macããna nipetirore Jesucristo mena na catũgoñatutuario jũgori cũ mena jĩcã yeri pũnaacunarê bairo na ãnio joroque ácu baiyami. Camasã roro na caátinucũrĩjêrê na netõbojagumi Dios, Jesús mena na catũgoñatutuata. Tie caroa quetire camasã na camasĩparore bairo ì, jãã quetibujunetõrotiwĩ.

²⁰ Bairi Jesucristo yaye quetire cabuerã,

cũ cacũrĩcãrã majũ jãã ãniña. Mujããrê Dios cũ majũã cũ caátitotirijere, jãã jũgori mujããrê tore bairo átirotiyami: Dios mena busuqũẽnoña. Cũ mena jĩcã yerĩcunarê bairo ãnajêcusa. ²¹ Cristo carorije caãpei cũ caãnimiatacũãrê, marĩ carorije wapa cũ riao joroque ásupi Dios. Bairo cũ ásupi cũ macũrê, carorije wapa mánarê bairo marĩ cũ caĩñaparore bairo ì.

6 Bairi yua, jãã puame Dios yaye paariquere cajuátinemorãrê bairo caãna ãnirĩ mujããrê jãã ñña: Dios nocãrõ caĩũũ ãnirĩ mujãã cũ cajuátĩãnierê ñña-teeticõãña. ² Torea bairo ìcũũpĩ Dios cũ ya tutipu cũãrê:

“Yoaro mee yure mu cajênirĩjêrê mu yu tũgobojagu.

Bairo mu tũgobojari yua, camasãrê yu canetõrĩ rũmurê mu yu juátinemu,” ì quetibujuyupi cũ ya tutipure.

Bairi ãmea ãno baiya Diore marĩ catũgousamasĩpa rũmu majũ. ¡ãmea Dios marĩ carorije wapare cũ canetõrĩ rũmu majũ ãno baiya!

³ Bairi jãã puame noa ùnarê jĩcãni ùno roro jãã áti ñnoetinucũña. Jãã paarique cawapa manie, cabũgoro macããjêrê bairo to tuaeticõãto ìrã, roro aperãrê jãã áti ñnoetinucũña. ⁴ Bairo puame roque jãã átinucũña: Nipetiro dise ùnie jãã caátĩ wãme cãrõ Dios paabojari majã jãã caãnierê jãã áti ñnoãninucũña. Popiye tãmuomirãcũã, tũgoñaenarê bairo tiere caroaro mena jãã nucãcõãnucũña. Tunu bairoa jããrê carusarijere, jããrê roro na caátigarije cũãrê caroaro mena jãã tũgoñanetõcõãnucũña. ⁵ Tunu apeyera roro jãã na cabape eperije, roro preso jorica wiiripu jãã na cacũeperije cũãrê jãã nucãnetõcõãnucũña. Jããrê roro átigarã, aperã neñarĩ na caawajatuti epenucũrĩjê, apeye tutuario jãã capaanucũrĩjê, popiye ñamii cũãrê jãã cawũgoa tãmuonucũrĩjê, jãã

caanatāmnonucūrījē, tie nipetirijere jāā nūcānetōcōānucūña. Tore bairo caroaro jāā canūcāmasīrījē jūgori Diore paabojari majā jāā caānierē jāā īnonucūña. ⁶Torea bairo caroarā jāā yeri jāā caānajē cutie, cariape macāājē queti caroaro jāā catūgomasīrījē cūārē camasārē jāā áti īnoāninucūña. Tunu bairoa patowācāricārō mano caroaro yeri jōrō caāna ānīrī camasārē caroaro na jāā juātinemonucūña. Tunu bairo Espírītu Santo jāā mena cū caāno jūgori caroaro cariape ītoricarō mano camasārē jāā camairījē jūgori nipetiro camasā masīñama Dios yarā paabojari majā jāā caānierē. ⁷Tunu bairoa jāā caquetibujuriye cariape macāājē quetire, Dios cū catutuariye jāā mena caāno jūgori nipetiro camasā masīñama Dios yarā paabojari majā jāā caānierē. Bairi jāā puame cariape ānimasīrī yua, wātīrē jāā canetōnucāpeere, o jāā camasatoye cutipee cūārē jāā cūgonucūña. Tie, cariape ānimasīrīqūē puame jāā besure bairo caānie majū niña. Tie jūgori di rūmū ūno jāā wapana roro jāārē na caátigaro jāā ēñotamasīnucūña. ⁸Bairi camasā puame ape rūmūrē jāā īroanucūñama. Ape rūmū caānorē būtīoro jāā īnatenucūñama. Ape rūmū caāno caroaro busūnucūñama jāā caātiānierē. Ape watoare roro busūpāinucūñama jāā caātiānierē. Ape rūmūrē caītopairārē bairo jāā īñanucūñama, caroaro cariape jāā caquetibujumiatacūārē. ⁹Tunu bairoa caroaro jāārē camasīrā nimirācūā, ape majā na camasīēna ūnarē bairo jāā īñanucūñama. Cariacoanarē bairo tūgoñamirācūā, jāā masacuti ānijūgonucūña. Apeyera popiye jāā baio joroque átimirācūā, jāā pajīāreetinucūñama bairāpua. ¹⁰Tunu bairoa yapapuarārē bairo baumirācūā, tocānacā rūmua jāā ūseanicōā ninucūña. Tunu apeyera cabopacarārē

bairo nimirācūā, jāā caquetibujuriye jūgori capāārā camasārē cabopacaenarē bairo na ānio joroque na jāā átinucūña. Tunu ñe ūnie cacūgoenarē bairo baumirācūā, nipetiro jāā cūgocōāña jāārē carusarijere.

¹¹Yū yarā Corīnto macāāna, cariape ītoricarō mano jīcārō tūni jāā cabairijere mujāārē jāā quetibujuya. Jāā camasā cutiānie nipetirijere mujāā masīō joroque jāā quetibujuya. ¹²Jāā puame mujāā mena ricaati wāme jāā tūgoñarīqūē cūperinucūña. Mujāā puame roque jāārē roro ricaati tūgoñarīqūē ūnie mena jāā mujāā īña āninucūña mujāā yeripū mena. ¹³Bairi mujāārē atore bairo yū átirotiya, jīcāū capacū cū pūnaarē beyou, cū caātirotirote bairo yua: Yū mena caroaro tūgoñarīqūēcusa. Ricaati wāme yure tūgoña macāēñicōāña. Yū, mujāā mena caroaro yū catūgoñauseanirōrē bairo mujāā cūā caroaro tūgoñarīqūēcusa yū menarē.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴Jesucristo yaye quetire catūgousaena mena ānījesoeticōāña. Dope bairo caroa, carorije mena jīcārō ānimasīētiña. Tunu bairo cabusuriye cūā busumirōcūā, canaitīārījē mena jīcārō āmerīnucūña. ¹⁵Torea bairo Jesucristo wātī mena jīcārō tūnia na caāmeo ūseanipee maniña. Bairi apei Jesucristore catūgousau cūā apei catūgousaecu mena caroaro jīcārō ānimasīētiñama. ¹⁶Tunu bairoa apeyera ñe ūnie jūgori Dios ya wii ñubuerica wii puame aperā na jūgūēārē na cañubuerije macāājē mena jīcārō ānījesomasīētiña. Marīā, Dios, cacati majū ya wiire bairo caāna majū marī āniña. Cū majū cūā atore bairo īñupī marī mena cū caānipeere:

“Na mena ācū, na watoapu yū āniñesēāgu ti yepapure. Yua, na pacu Dios majū yū ānigū.

Bairi na puame yu ya poa macãana majũ nigarãma jĩcã macãrẽ bairo yua,' ñũpĩ Dios.

¹⁷ Tunu apeyera bairi atore bairo ñemoñami marĩ Quetiupau: 'Carorã watoare ãmerĩcõãña.

Na watoare tocãrõã witiweyocõãña.

Tunu bairoa carorije ñnie cañuetie cũãrẽ peeto ñno ápericõãña.

Bairo mujãã caãto roque yua, yu yarã majũ mujãã yu átigu.

¹⁸ Bairo mujãã átiri, yu puame mujãã pacu majũ yu ãnigu.

Mujãã puame yu pũnaa caũmua, carõmia cũã, yu pũnaa majũ mujãã ãnigarã yua,'

ĩ quetibujuyami marĩ Quetiupau nocãrõ catutuau majũ yua," ñ woatuyupa Dios cũ caĩrĩqũẽrẽ cũ ya tutipu.

7 Bairi yu yarã, yu camairã, atie mujããrẽ yu caquetibujuriye puame tirũmupua Dios caroaro marĩ cũ caátiga jũgoyeticũrĩqũẽ majũ ñña. Tore bairo cabairo jũgori marĩ puame, roro marĩ baio joroque caátie caátiecoeticõã ninucuparã marĩ ãniña. Marĩ yerire caroaro ugueri manorẽ bairo cacũgoparã marĩ ãniña. Marĩ rupau cũãrẽ torea bairo cacũgoparã marĩ ãniña. Diore cũ tũgousari, ñe ñnie wapa mãna caroarã majũ cũ caĩñajoro caãniparã marĩ ãniña.

La conversión de los corintios

² Jãã mena asiaeticõãña. ¡Mujãã yeripu jããrẽ bootũgoñaña! Jãã puame noa ñna mena roro na jãã ãmerĩnucũwũ. Tunu bairoa noa ñnarẽ roro jãã áperinucũwũ. Tunu bairoa ni jĩcãũ ñcũ mujãã mena macããcũrẽ jãã ñtoñesãẽpũ.

³ Atiere yu caĩbusuata, mujããrẽ roro busupaicotei mee ñña. Merẽ bairina mujããrẽ cajũgoyepu ñi quetibujuwũ: Mujãã, yu mena jĩcã yericũnarẽ bairo caãna mujãã ãniña. Catĩãna, jĩcã poa marĩ ãniña. Marĩ cariaro beropu cũãrẽ, jĩcã poa marĩ ãnigarã. ⁴ Bairi caroaro

cariape mena mujãã yu quetibujuya, mujããrẽ caroaro camasĩ ãnirĩ. Tunu bairoa caroaro mujãã caátĩãnierẽ masĩrĩ butioro majũ yu tũgoña useaniña mujãã mena yua. Popiye yu cabairije watoa to ãnimiatacũãrẽ, yu yeri ñña. Bairo caroaro yeri ñurĩ yua, mujãã mena pairo yu tũgoña useaniña.

⁵ Ato Macedonia yepapu jãã caetaricarõ beropũna mai, di rũmu jãã yeri jãẽtĩmajucõãña. Popiye jãã cabainucũrĩjẽ tocãnacũpua nicõã cotenucũña jããrẽ. Tie jũgori roro tãmunucũrĩ yua, butioro jãã yeri uwitũgoñariqũẽ mena jãã ãninucũwũ. ⁶ Tore bairo jãã cabaimiatacũãrẽ, aperã cayapapuarãrẽ na tũgoñatutuawẽpũõ joroque caãcu, Dios puame jãã tũgoñawẽpũõ joroque jãã ãmi marĩ yau Tito cũ caetarije jũgori yua. ⁷ Bairãpua cũ caetarije jũgori jeto meerẽ ñnarĩ, jãã yeri tũgoñawẽpũwũ. Cũ cũã caroaro mujãã caátĩãnierẽ ñnarĩ, nocãrõ mujãã mena cũ catũgoñauseanirĩjẽrẽ ñnarĩ, jãã cũã jãã yeri tũgoña useaniwũ. Bairi cũ puame jããrẽ butioro mujãã caĩñagarije queti cũãrẽ jãã quetibujuwĩ Tito. Tunu bairoa roro popiye mujãã jũgori yu cabairijere tũgori, butioro mujãã catũgoña yapapuarije cũãrẽ jãã quetibujuwĩ. Tie nipetirije quetire tũgori roque yua, nemojãñurõ yu tũgoña useaninucũña.

⁸ Cajũgoyepu mujãã yu cawoajorica carta jũgori mujãã yapapua joroque mujãã yu ápu mai. Bairo mujãã baio joroque átimicũã, yu puame ãmerẽ yu yapapuaetinucũña. Baiũa, cajũgoyepu ti cartare yu cawoaturi rũmurẽ butioro yu tũgoña yapapuwũ. Bairopua, yoaroaca mee mujãã yapapua joroque ásupa yu carta puame yua. ⁹ Bairi ãmerẽ yu tũgoña useanijãñũña. Ti carta mujããrẽ yapapua joroque caátaje meerẽ yu useaniña baiũa. Yu cawoajoriquere tũgori yua, mujãã carorijere yapapua tũgoñarĩ, Dios

puamerē cū mujāā catūgousariquere masīrī, butioro yu useaniña. Bairo cūrē cū tūgousari yua, popiye bai yapapumirācūā, cū caborore bairo jeto mujāā ātiāninucūña. Bairo mujāā caātiānierē īñarī, “Narē roro marī āpeyupa,” jāā ī tūgoña useaninucūña yua. ¹⁰ Jīcāū caūmurē roro popiye cū tāmho joroque ātimasīñami Dios, roro cū caātinucūrījērē cū capitimasiparore bairo ī. Bairo cū cayeri wasoata, qūñña jesoyami Dios. Bairo roro cū caātiere cū capitiro īñarī yua, Dios cū netōgumi roro cū cabaibujiopeere. Yasiricaropu āpérigumi. Bairi dope bairo puame ī yapapua masīā mano yua. Cabaimiatacūārē, ni ūcū roro popiye cū yaye wapa baiyapapumicūā, Dios mena cū cabusuqūēnoeticōāta, yasicoagumi. ¹¹ Roro popiye mujāā tāmho joroque mujāā cū caātinucūrījērē mujāā canucānetōcōā nucūrījērē īñarī useaninucūñami mujāā mena Dios. ¡Popiye mujāā catūgoñayapapuario bero ape yeri mujāā tūgoñao joroque caātajere tūgoñañijate! Bairi mujāā yu caquetibujwoajoriquere bueri bero, tie caīrōrē bairo nucūbugorique mena mujāā tūgoyupa. Tunu bairoa yu cūārē nucūbugorique mena caroaro yu mujāā tūgoēñotayupa aperā yure roro na caībujiopeere yua. Bairi yua roro mujāā caātinucūrījē mena tūgoña yapapuari yoaro mee tiere mujāā cūñupā carorijere. Bairo roro mujāā caātinucūrījē mena tūgoña uwiri, yu puame mujāā mena yu caāno mujāā bootūgoñañupā. Bairo tūgoña uwiri, roro caācu mujāā mena macāācū cūārē mujāā cabeyogaetimirīcūrē yua tutuaro mena cū mujāā beyoyupa. Tore bairo mujāā caātipetimasīrījē jūgori yua, “Carorijere caboena niñama,” mujāā ī īñagarāma aperā camasā. ¹² Bairo mujāārē woajowu, roro caātacure, bairi cū pacu roro caātiecoricu jeto meerē

tūgoñarī yu woajowu. Mujāā cūārē tūgoñarī tore bairo yu quetibujwoajowu. Dios cū cañajoropu jāārē caroaro mujāā catūgousarijere mujāā masīō joroque ī, ti cartare mujāā yu woajowu. ¹³ Atie jāārē mujāā camaitūgoñarijērē queti tūgori bero, jāā yeri tūgoñatutuacōāña.

Bairāpua tie jūgori jeto meerē tūgori jāā yeri tūgoñatutuaya. Tito cūā, caroaro mena cū mujāā cabocāriquere cū causeanirījērē īñarī, jāā cūā butioro jāā yeri tūgoña useaniña. Bairi mujāā puame Titore cū yeri ñuo joroque cū mujāā ásupa tunu. ¹⁴ Merē Tito mujāā tupu cū caápáro jūgoyepua, “Caroaro mu bocágarāma Corinto macāāna,” cū ñi quetibujwoajoyetiwu. Bairi cū yu caīrīcārōrēā bairo caroaro mena cū mujāā bocáyupa Titore. Yu puame cariape jeto tocānacānia ñi busunucūña. Di rūmu ūno mujāārē caītoure bairo ñietinucūña. Bairi mujāā cabairijere Titore yu caīquetibujuricarea bairo cariape baiyupa. ¹⁵ Tunu bairoa cū puame, cū mujāā caātajere tūgoñarī, mujāārē tūgoñamajāñunucūñami, nocārō nucūbugorique mena cū bocāri, cū caīrījērē mujāā catūgousarique jūgori. ¹⁶ ¡Bairi caroaro mujāā caātijūgocōāniipeere tūgoñarī, butioro majū yu useaniña!

Generosidad en las ofrendas

8 Bairi āmerē apeyera, yu yarā mujāārē jāā quetibujugaya nocārō Dios cū camairījē jūgori ñubueri majā Macedonia macāāna caroaro na caātiānierē. ² Na puame roro popiye majū wātī na cū caātieco rotimiatacūārē, caroaro useanirīqūē mena tūgousacōā ninucūñama. Tunu bairoa cabopacarā majūrē bairo nimirācūā, cabopacaenarē bairo paio jīcārō tūni Diore na cajorijere jonucūñama. Aperārē na cacūgorije mena na juātinemonucūñama. ³ Yu cūā

tore bairo na caátiere ñiñanucūwū. Na cacūgoro cārō na cacūgorijere na jomasīnucūñama aperā cabopacarārē. Ape watoara na cacūgoro netōjāñurō na jonucūñama cabopacarārē. Na caboro, na caátimasirō tore bairo átinucūñama aperārē. Bairi tiere yu masījāñuñā. ⁴Bairo caátimasirā ānirī jāā cūārē butioro tie dinerore na cajuátie macāājērē jāā cañebojaro bomiwā. Dios ya poa macāana Jerusalén macāānarē juátigarā, butioro tiere jāā cañebojaro bomiwā. ⁵Na puame jāā catūgoñarō netōjāñurō caroaro juátinemomasīwā. Caānijūgoro na majū yerire cū jorārē bairo caroaro marī Quetiupau cū tūgousa āñupā. To bero jāā cūārē na cacūgorije mena jāā juátinemowā Dios cū caátirotirore bairo caroaro jīcārō tūni yua. ⁶Bairi mujāātu cūārē tie mujāā caroaro mena mujāā caneñorījē macāājērē butioro cū jāā jerotijoya tunu Titore. Merē cajūgoyepu mujāā watoare tie ūnie mujāā caneñorījērē jejūgoyupi. ⁷Mujāā Roque nipetirijere netōjāñurō aperā netōrō caátimasirā mujāā āniña. Bairo caāna ānirī aperā netōjāñurō Jesucristo mena mujāā tūgoñatutuaya. Tunu aperā netōrō camasirā ānirī, aperā netōjāñurō Dios yaye quetire mujāā quetibujunucūñā. Tunu bairoa cotericarō mano jīcārō tūni caroa wāmerē mujāā átinucūñā. Jāā cūārē aperā netōjāñurō jāā mujāā mainucūñā. Bairo nipetirije caátīānimasirā ānirī, netōjāñurō Jerusalén macāāna cabopacarārē cajuátinemoparā majū mujāā āniña.

⁸Baipua mujāārē rotiricarore bairo majū, ī mee ñiña. Aperā, cabopacarārē na cajuátimasirō cārō, na cajuāti īñonucūrijērē mujāā quetibujugu ñiña. Tiere masirī, mujāā cūā cariapea aperārē mujāā camairījērē mujāā áti īñomasigarā aperā camasārē. ⁹Marī Quetiupau Jesucristo nocārō cañuu

ānirī marī camasārē cū cabopaca īñarījērē mujāā masiña. Cū puame nipetiro upau nimicūā, ati yepapure ācū, cabopacauere bairo āninucūñupī, mujāārē netōgu. Nipetirije marī cacūgoparore bairo ī, bairo baiyupi.

¹⁰Yu puame caroaro mujāā caátīānipeere bou, atore bairo mujāārē yu quetibujuya. Ji cūmapurē, “Cabopacarārē na marī juátiroa,” īrīquē jeto meerē mujāā ápu. Yoaro cotericarō mano caroaro jīcārōrē bairo tie dinerore mujāā jeneñonupā. ¹¹Bairo mujāā caátimasirō cārō caāna ānirī mujāā caátigajūgoricarorea bairo caroaro jīcārō tūni átiyaparocōāna. Caānijūgoripauere caroaro useanirīquē mena mujāā caátijūgomasirīcārōrēā bairo átiyaparoya. ¹²Bairi ni jīcāū ūcū cariapea cajogau cū caāmata, cū cajomasirō cārō cū joáto. Tore bairo cū caátimasirījērē Dios cariapea īñajesoyami. Bairi Dios puame cacūgoenarē īñamicūā, netōjāñurō jēnietinucūñami camasārē. Na cajomasirō cārō jeto jēninucūñami apeye ūnie na cajopeerē.

¹³Mujāā puame cabopacarā Jerusalén macāānarē netōjāñurō juátimirā, cabopacanetōrārē bairo mujāā tuao joroque, ī mee ñiña. ¹⁴Jīcārōrē bairo āñajēcusa ī, tore bairo ñi quetibujuya. Āmerē mujāā cacūgorije ūnie mena na mujāā juátimasīña. Cabero na cūā na cacūgorije ūnie mena mujāārē juátibujiorāma. Tore bairo mujāā caāmeo ápata, ñe ūnie rusaeto jīcārō tūni mujāā cūgogarā mujāārē carusarijere. ¹⁵Torea bairo ī quetibujuya Dios yaye na cawoaturica tutipu cūārē: “Jīcāū capee cacūgon nimicūā, netōjāñurō cūgoetigumi. Apei petoaca cacūgon cūārē ñe cū rusaetigaro, petoaca cū cacūgomiatacūārē,” ī woatuyupa.

Tito y sus compañeros

¹⁶Caroaro mujää caänipeere boꝝ, butioro yu catũgoñanucũrõrẽã bairo Tito cũa cũ tũgoñao joroque cũ ásupi Dios. Bairo tiere tũgoñarĩ, yu puame, “Yu mena mu ñujãñuña,” cũ ñinucũña Diopure. ¹⁷Bairi caänijũgoro Titore mujää tũpu yu caárotiro, caroaro mena yuwĩ. Caroaro mujää caänipeere butioro cabotũgoñau añirĩ ámerẽ yua cũ majũã cũ caboro mujää ññau áyami.

¹⁸Tito mena apeire mujää tũpu cũ yu joya. Cũ puame marĩ yaure bairo caãcũ, marĩrẽã bairo catũgousau niñami. Cũrẽ nipetiro ñubueri majã caroaro cũ busunucũñama, Jesucristo camasãrẽ cũ canetõrĩqũẽ quetire cũ cũa cũ caquetibujunetõnucũrĩjẽ jũgori. ¹⁹Apeyera cũrẽ, ñubueri majã cũ besewã jããrẽ cabapacutiñesẽãpaure. Bairo dinero mujää caneñorĩqũẽrẽ jãã cajeátó, cũ cũa jãã mena bapacutiágumi. Bairo tie dinero neñorĩqũẽrẽ jeátĩ, marĩ yarã Jerusalén macãñarẽ jãã cabatorije jũgori marĩ Quetiupaure camasã cũ na basapeo joroque ána jãã átigarã. Tunu bairoa jãã bairo dinerore jorã, camasãrẽ tutuaro marĩ caãmeo juátigarijere na masiõ joroque ána jãã átigarã. ²⁰Jãã puame paio dinerore neñorĩ, jãã cajeátiere ññarĩ, butioro mujää cabusupairo jãã boetiya. Bairi capããrã mena tie neñorĩqũẽrẽ jãã jeágaya. ²¹Bairi tunu caroaro jĩcãrõ tũni jeto jãã átimasĩnucũña. Bairãpua marĩ Quetiupau cũ caññajoro jeto meerẽ tore bairo jãã átinucũña. Camasã cũa caroaro na caññaparore bairo ñrã, tore bairo jĩcãrõ tũni jãã átinucũña.

²²Na, yu cajorã menarẽ apeĩ cũãrẽ cũ yu jonemoña marĩ yaure bairo caãcũrẽ. Cũ puame cañuũ majũ niñami. Nipetiri wãme camasãrẽ cotericaró mano cũ cajuátigarijere jãã áti ññonucũñami. Áme roquere yua, caroaro mujää caátianie

mena tũgoñatutuari netõjãñurõ mujää juátinemogayami. ²³Bairi aperã ñna mujääãrẽ, “¿Noa cũ añiñati Tito?” na cañjẽniñaata, atore bairo na mujää ñwã: “Tito, Pablo bapa, cũ mena capaari majõcu ñiñami. Jããrẽ cajuátinemou majũ niñami,” na mujää ñ quetibujawa. Tunu bairoa marĩ yarã Tito mena cañarẽ na cajẽniñatacũãrẽ, atore bairo na mujää ñwã: “Ánoa aperã puamea, ñubueri majã na cajoricarã niñama. Na cũa marĩrẽã bairo Cristore caĩroari majã niñama,” na mujää ñ quetibujawa. ²⁴Bairi mujää puame narẽ caroaro nucũbugorique mena na bocáya. Na ñroaya. Bairo na mujää caĩroarije quetire tũgorã, nipetiro ñubueri majã puari macããna puame cariapea masĩgarãma mujää, Corinto macããna, caroaro mujää caátianierẽ jãã caquetibujujũgoriquere.

La colecta para los hermanos

9 Marĩ yarã, marĩrẽ bairo Dios mena catũgoñatutuarãrẽ juátaje macããjẽ puamerã, capee mujää yu caquetibujuwuatujopee mee niña bairopua. ²Merẽ caroaro mujää, Acaya yepa macããna, mujää majũã aperãrẽ jĩcãrõ tũni mujää cajuátimasĩrĩjẽrẽ yu masĩjãñuña. Bairi torea bairo cariape caroaro mujää cajuátiere na yu quetibujunucũña ato Macedonia yepa macããna cũãrẽ. Jĩ cũmapua mujää puame cotericaró mano aperãrẽ mujää juátigawu. Bairo mujää caátimasĩrĩjẽrẽ tũgori, nipetiro jãñurĩpua ato Macedonia yepa macããna cũa mujää caátorea bairo aperãrẽ juátinemogayama. ³Tore bairo mujääãrẽ ñ quetibujumicũã, marĩ yarãrẽ mujää tũpu yu joya, mujää cabairijere cariape yu caĩmiatacũãrẽ ricaati to cabaietiparore bairo ñ yua. Yu caĩrõrẽã bairo cariape aperãrẽ na mujää juátiganucũña mujää caátimasĩrõ cãrõ. Tiere ato macããna na masiáto

ĩ, na yu joya marĩ yarārē. Bairo ĩgu ñiña: Caroaro jicoquei mujāā cajopeeri mujāā qūēnoyuwa, ĩgu ñiña. ⁴Ape watoara ato Macedonia yepa macāāna mena áćú, mujāā cajopeeri qūēnoyuena mujāā cacotero mujāā yu eta tāmũogaetiya. Tore bairo mujāā cabaeticōāta, bobooro jāā puame jāā tāmũobujiorā, “Caroaro juátimasĩnama Corinto macāāna,” mujāā mena jāā caĩtũgoñatutuamiatacũārē, tore bairo jĩcārō tũni mujāā caápericōāta yua. Tunu bairoa mujāā cūā bobooro mujāā netōbujiorā, tore jĩcārō tũni mujāā cajopeeri neñorĩ mujāā cacoteeticōāta, ato Macedonia yepa macāāna na caĩñarō yua. ⁵Tore bairo cabaieperi tũgoñamasĩrĩ, “Marĩ yarā aperārē na tũpu cajopeeri āno,” ĩrĩ cañijũgoro mujāā tũpu caĩñañesēāparārē na yu jojũgoyetiya. Tunu bairoa na puame topu etarā, mujāā caneñopeeri carusaata, mujāā juneñorotibojagarāma, mujāā caátigajũgoricarorea bairo yua. Tore bairo mujāā majũā mujāā caneñomasĩrĩjē jũgori yua, caroaro cabopacarārē na mujāā cajuátimasĩrĩjērē mujāā áti ĩnogarā. Tore bairo mujāā majũā mujāā cajogarijere mujāā cajogaeticōāta, aperā butioro na caĩpajũgoro jũgorĩpu cajori majārē bairo mujāā tuabujiorā.

⁶Cariape tũgoñañijate atie ĩrĩqũērē: “Petoaca otere caotei petoaca rĩca jeyami; apeĩ paio otere caotei paio rĩca jeyami.” ⁷Bairi mujāā yerĩpu mujāā cajopeeri tũgoñapetiri bero, mujāā cajomasĩrō cārō jĩcārō tũni joya. Jogaetimirācũā, mujāā yerĩpu roro tũgoñarĩ mujāā cajoata, ñuētĩña. Dios puame caroaro yeri ñurĩqũē mena marĩ cajogarijere marĩ cajoro caroaro ĩñauseaninucũñami. ⁸Cū puame tocānacā wāmeputa caroare paio majũ mujāā jomasĩñami. Bairo cū cajoata, mujāā puame ñe ũnie rusaricarō mano

caroaro mujāā ānimasĩgarā. Tunu bairoa tie mujāārē cū cajoriye carusarije ũnie mena tocānacā wāme caroaro átajere mujāā átimasĩgarā camasā cabopacarā mena. ⁹Atore bairo Dios ya tutĩpu cūārē ĩ woatuyupa:

“Ni ũcũ, cañuñ ānirĩ cabopacarārē caroaro mena na joyami narē carusarijere.

Bairo caroaro na cū caátĩānie di rũmũ ũno petietigaro.

Tocānacā rũmua nicōā ninucũgaro,” ĩ quetibujaya Dios ya tutĩpure.

¹⁰Dios puame, ote, marĩ caote ũgapeeri cūñupĩ. Tunu bairoa ũgarique cūārē nipetirijere marĩ jonucũñami. Cū puame roque mujāā jogumi nipetirije mujāā caotepeeri. Tunu bairoa cūā, tie mujāā caoterije to putio joroque átigumi. Bairo Dios cū caáto yua, mujāā puame paio mujāā cũgogarā. Tie mena caroaro jĩcārō tũni cabopacarārē na mujāā juátinemo masĩgarā. ¹¹Bairo Dios mujāā cū caáto jũgori, tocānacā wāme ñe ũnie rusaricarō mano mujāā cũgogarā Dios cū cajoriere. Tie mena aperā cabopacarārē caroaro jĩcārō tũni na mujāā juátimasĩgarā yua. Tunu bairoa mujāā majũ neñorĩ cabopacarārē mujāā cajoriere jāā cajeáto ĩñarā, na, marĩ yarā puame Diore butioro cū basapeogarāma. “Jāā mena mu ñumajũcōāña,” quĩgarāma Diore. ¹²Mai, tie marĩ yarārē mujāā caneñojoriye jāā cajeátie puame, narē carusarijere jāā cajeátie jeto mee ñiña. Caroaro na mujāā caátie jũgori Dios cūārē, “Jāā mena mu ñumajũcōāña,” na ĩbasapeo joroque ána mujāā átiya. ¹³Bairo mujāā caáto, na puame butioro cū basapeogarāma. Tore bairo na, cabopacarārē na mujāā cajuátie ĩñarĩ, masĩgarāma caria caroa queti Cristo yayere mujāā catũgousarijere yua. Bairi na cūā Diore quĩroogarāma, nocārō caroaro narē na mujāā cajuátie jũgori. Tunu bairoa nipetiro aperā cabopacarā

cũārē na mujãa cajuátieri ñnarĩ, butioro Diore qũiroagarãma. ¹⁴Tunu apanyera na puame caroaro tũgoñamairĩquē mena butioro Diopure mujãa jēniboja nucũgarãma. Dios nocārō cañuu añirĩ narē mujãa jũgori caroaro na cũ caátieri ñnarĩ, na puame butioro Diore cũ basapeo nucũgarãma. ¹⁵Dios marĩ mena ñumajũcōañami. Nocārō cañuu añirĩ cũ macūrē marĩ joyupi. ¡Tiere tũgoñarĩ ati risero mena dope bairo puame pairo netojãñurō ï basapeo masĩa maa!

La autoridad de Pablo como apóstol

10 Yu, Pablo, Cristo caroaro mena cũ cabeyorije, caroaro cũ caĩnamairijē mena mujãārē yu quetibujuya. Bairãpua, jĩcãārã yure ñnucũnama: “Ato marĩ watoapu añesēãũ, marĩ uwire bairo tutuaro mena mee marĩ quetibujunucũñami. Bairo tutuaro mena mee quetibujumicũã, yoropu ãcũ puame, tutuaro netōrō marĩ quetibuju woajonucũñami,” ñi busunucũnama. ²Bairi mujãārē ñiña: To mujãa tupu yu caĩñau etari rũmu caño, yure tore bairo roro caĩbusujãrãrē tutuaro mena na yu quetibujuo joroque yu na ápericōãto. ¡Yu tutimasĩña, tame! Na puame jãa busupairã, “Na majũ na catũgoñarijē mena jũgori na caátianierē quetibujunucũñama,” jãa ï busujãnucũñama. Jãārē na cabusupai jãnaeticōãta, cotericarō mano tutuaro mena na yu tutigu. ³Bairãpua, camasã ati rupau cacũgorã marĩ cañnierē marĩ masĩña. Bairo marĩ cabaimiatacũārē, jãa puame ati umurecōo macããna camasãrē bairo jãa átianajē cuperiya. ⁴Jãa catutuãnie ati umurecōo macããjē ñnie mee niña. Dios cũ catutuarije mena jũgori roque carorije quetibujuriquere quetibujunetōnucão joroque jãa átimasĩnucũña. Torea bairo roro na cabusupainucũrijē cũārē jãa quetibujupomasĩña. ⁵Bairi jãa puame

Dios cũ catutuarije jũgori tocãnacã wãme ricaati aperã na cabue ãnotarije, Jesucristore na boetio joroque caátieri jãa, cariape jãa quetibujupomasĩña camasãrē. Bairo jãa caátimasĩrijē mena camasã na majũ na catũgoñarijērē caroa wãme puame tũgoñawasoari, Cristo cũ caborore bairo na átianio joroque na jãa átimasĩña. Bairo jãa caátimasĩrō yua, na puame cũ, Cristore cũ tũgousagarãma. ⁶Bairi jãa puame cotericarō mano nipetiro Cristore cabaibotiorãrē popiye na baio joroque na jãa átimasĩgarã. Mujãa puame Jesucristore caroaro mujãa catũgousapetiro beropu, tore bairo na jãa popiye peyojãnagarã.

⁷Mujãa puame yu cabaurije bui macããjē jetore mujãa ñnapeonucũña. Yu yeri yu catũgoñatutuarije puame roquere mujãa masĩtĩnucũña. Bairi ni jĩcãũ ùcũ cariapea, “Jesucristo yau yu añiña,” caĩnucũ cũ caãmata, jãa, Jesucristo yarã jãa caãnie cũārē cũ camasĩpee niña. ⁸Yu puame jãa carotimasĩrijē buipeoropu jãārē mujãa caĩroapeere quetibujumicũã, tie mena yu tũgoñaboboetiya. Marĩ Quetiupau puame roque tore bairo jãa carotimasĩpeere jãa jowĩ. Jesucristo mena mujãa yeripũ nemojãñurō cũ mujãa catũgoñatutua nutuaparore bairo ï, tore bairo jãa roticũwĩ. Mujãārē jãa yapapuo reo joroque ï mee, tore jãa quetibuju roticũwĩ marĩ Quetiupau. ⁹Bairi yu puame yu cawoaquetibujorije mena, “Corinto macã macããna na tũgoña uwiãto,” ï mee, tore bairo ñi quetibuju woajoya. ¹⁰Aperã jĩcãārã yu cawoajorijere ñnarĩ, bairo ñnucũnama: “Tutuaro mena marĩrē quetibuju woatujomicũã, cũ majũ etau puame, tutuaro mena ni ùcũrē quetibuju masĩtĩñami. Tunu bairoa caroaro cariape caquetibujuecu niñami,” ñi busupainucũñama. ¹¹Tore bairo jãārē roro caĩbusupairã atore

bairo na camasirō yu boya: Yoaropu ānirī tutuaro yu caīquetibujurorea bairo mujāā watoa ācū cūā, yu caátie mena tutuaro mujāā yu quetibuju masīña. Tiera na camasirō yu boya.

¹² Bairi jāā puame jāā majūā jāā cabairijere īnacōnarī, o aperā na majūā na caānierē caroaro na cabusubotiorije mena na caīrōrē bairo caībusuetiparā jāā āniña. Na, aperā puame catūgoñamasīēna niñama, tore bairo cabusurā. Na puame na majūā na caátie mena busurā, o aperā na caátie mena īcōnarā, roro catūgoñamasīēna majū āna īñama.

¹³ Bairi jāā puame roque tie ūnierē caāperiparā jāā āniña. Tiera jāā átirotietiyami Dios. Cū puame jīcārō tūni jāā caátimasīpeere cōnarīcārōrē bairo jāā átibojacūnucūñami. Bairi Dios puame roque mujāā Corinto macāāna tupu jāā quetibujuñesēāo joroque jāā ámi. ¹⁴ Bairi jāā puame mujāārē Cristo yaye caroa quetire caquetibujujūgoricarā majū jāā āniña. Bairi mujāārē quetibuju āna, jāārē Dios cū caquetibujuroticūrīcārō netōjāñurō āna mee jāā átiya.

¹⁵ Bairi jāā puame aperā mujāā watoapu na caquetibujuriquere īnarī, “Jāā roque tiera jāā quetibujuwu,” jāā īētīnucūña. Jesucristo mena nemojāñurō mujāā catūgoñatutuaapeere borā, nemojāñurō mujāārē jāā quetibujugaya. Bairo bori, Dios jāārē cū caquetibujuroticūrīcārōrē bairo jīcārō tūnia quetibujurā jāā átiya. ¹⁶ Bairo mujāārē quetibujuyaparori bero, mujāā jūgoye nocārō cayoaropu macāāna cūārē caroa quetire quetibujuñesēāgarā jāā átiya. Bairāpuā aperā caquetibujuri majā na caquetibujuñesēārīcā macārīpu jāā quetibujurápérigarā. “Aperā na capaariquere ēmarā mujāā átiya,” jāārē ī busupairema,” īrā, to ūnopu jāā ānucūgaya.

¹⁷ Tore bairo Dios yaye cūā ī quetibujuya: “Ni jīcāū ūcū, ‘Caroaro majū yu paamasīña,’ cū majūā cū caátimasīrījē mena caīnucū cū caāmata, ‘Dios nocārō caroaro cū camasīrījē jūgori roque, caroaro yu paamasīña,’ cū caīpee puame roque űña,” ī quetibujuya Dios yaye busurique. ¹⁸ Bairi ni jīcāū ūcū cū majūā cū paariquere cū caīñajesororo netōjāñurō wapacutiya cū paariquere Dios cū caīñajesorije puame roque.

Pablo y los falsos apóstoles

11 ¡Bairi roro masacatiecure bairo yu caībusunucūrījērē mujāā canucācōāmasirō yu boya! Dise wāme ūnie yu caquetibujurije caāmata cūārē, tiera nūcānetōcōāña. ² Mujāārē roro tūgoñau mee yu baiya. Dios mujāārē īñamairī yu cū caquetibujurotirique jūgori mujāārē quetibuju yu átiya. Dios mujāārē cū caīñamairōrēā bairo yu cūā butioro mujāārē yu maiña. Bairo mujāārē mairī yu puame jīcāūā, Jesucristo jetore cū mujāā catūgousaro yu boya. Bairo bori, mujāārē űe ūnie cawapa cūgoena cañurā majū cū caīñajoro mujāā baio joroque yu átigaya, caroarā űe ūnie cawapa cūgoena majū Jesucristo tupure mujāā caetamasīparore bairo ī. ³ Bairpuā, aperā mujāārē na caītopee ūnierē yu tūgoña uwijāñuña. Wātī, cū caītopairije mena Evare cū caītoricarorea bairo mujāā cūā aperārē mujāā caītoecopee ūnierē yu tūgoña uwijāñuña. Bairo mujāārē na caītoata yua, mujāā puame Jesucristore caboēnarē bairo caroaro nūcūbugorique mena jīcārō tūni cū mujāā īroetibujiorā. ⁴ Bairi noa ūna mujāārē jāā caquetibujujūgoricu Jesucristo yaye queti meerē caquetibujurā cūārē caroaro mena na mujāā tūgousaganucūña. Tunu bairoa jāā caquetibujuricarō bero,

Espíritu Santo majürë mujää yeripu cabocánericārā nimirācūā, apei espíritu ūcū cūārē caroaro cū mujää ñeganucūña. Apeyera Dios yaye queti camasārē cū canetōrīqūē quetire catūgousajūgoricarā nimirācūā, ricaati quetibujuriquere caquetibujarā cūārē na mujää tūgousaganucūña. ⁵ Baipua, mujää catūgousanucūrā ūna caītopairā, jāā, apóstolea majā netōrō caānitūgoñarā roca majū macāācūrē bairo yu tūgoñaētīña. ⁶ Yū puame yu cabusuriye mena caroaro caquetibujjā āmeomasiēcū yu ācū. Bairo caācū nimicūā, Dios yaye macāājērē masīrīqūē puamerā yu masīnetōmajūcōāña. Tie yu camasiñjērē mujää yu átī īñoāninucūña tocānacānia mujää tūpure. Noo jāā caátie wāme cārō mujääre tiere jāā caátī īnorō mujää īñanucūña.

⁷ Yū puame mujääre caroa queti Dios camasārē cū canetōrīqūē queti majürē mujää yu quetibujjūgowu. Bairo tiere quetibuju ācū, mujääre yu wapa jēniepū. ¿Ricaati wāme mujääre roro ācuato, tore bairo wapa jēniecū mujää yu quetibujuyupari? Yū puame bopacooro yu baiwu, mujää puame caroaro majū mujää caānimasipeere bo. ⁸ Ape poari caāna ñubueri majā yure dinero jowā, mujääre yu cajuátimasiparore bairo irā. Baipua bairo yure na cadinero jorique jūgori narē dinero ēmaurē bairo yu āpu. ⁹ Mujää watoapu yu caquetibuñesēārī watoare, yure carusariye caānimiatacūārē, di rūmu ūno jīcāū ūcūrē jūnurō yu jēni patowācōēpū. Marī yarā Macedonia yepa macāāna puame roque yure carusarijere yu jowā. Bairi mujääre jūnuu yu cajēni patowācōpeere yu nūcācōāwū. Baipua bairo jeto yu nūcāmasīcōā ninucūgu. ¹⁰ Cristo nocārō caroaro cariape caquetibuju cū caānierē camasī ānirī cūrēā bairo yu cūā cariape mujääre ñiña: Di rūmu ūno mujää Acaya yepa macāānarē yu dinero jēni-

patowācōēcū. Tiere tūgoñarī butioro yu yeri ñiña. ¹¹ ¿Dopēi bairo mujääre ñi busucuti? ¿Mujääre caīñamaiecū ānirī tore bairo ñi busucuti? Bairo mee ñiña. ¡Dios cūā caroaro masīñami nocārō mujääre yu caīñamainucūrījērē!

¹² Mujääre yu cabuerije wapare jēniecū, yu caquetibujjūgoricarorea bairo wapa jēniecū yu quetibujcōā ninucūgu. Aperā mujääre na caquetibujuriye wapa, wapa jēnirī caquetibujñesēānucūrā, “Pablōre bairo jāā cūā jāā paanucūña,” na caīmasiētīparore bairo ī, di rūmu ūno mujää yu wapa jēnietigu. ¹³ Na puame roque caītopairā, apóstolea majā mee ñiñama, “Apóstolea majā majū jāā āniña,” caīrā nimirācūā. Bairo caīrā nimirācūā, na rupau bui jeto Jesucristo yarā apóstolea majārē bairo bautonucūñama. ¹⁴ Bairo na caátimasīnucūrījērē īñarī, baipua yu tūgoña acuetiya. Ape watoara wātī cūā ūmurecōo macāācū āngel bauriquere bairo bauriquecuti tomasīnucūñami. ¹⁵ Tore bairo wātī cūā cū cabaimasīrō jūgori, cū yarā caītopairā cūrē catūgousari majā puame cūā caroare caāti majārē bairo baurique cuti tomasīnucūñama. ¡Bairāpua, na ūna jīcā rūmu caāno yasi acuagarāma, roro na caātīpairije wapa jūgori yua!

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶ Mujääre yu caquetibujjūgori-carore bairo mujääre ñinemoña tunu: Ni jīcāū ūcū yure, “Camecūrē bairo quetibujyami Pablo,” yu qūī tūgoñaeticōāto. Bairo camecūrē bairo yure mujää caītūgoñata, camecūrēā bairo yu caquetibujuriye yu tūgopecōāña mai. Mujää tūpu caāna quetibujuri majā, na majūā na caátie mena netōnucāgarā, netōjāñurō na caquetibujñucūrōrēā bairo peeto ūno yu cūārē yu quetibuju roticōāña.

¹⁷ Bairopua marĩ majũ marĩ caátie mena marĩ caãmeo netõncãgarije cañuetie niña. Camecũrãrẽ bairo quetibujurique niña. Marĩ Quetiupau cũ caĩñajesorije ùnie mee niña. ¹⁸ Bairo cabaimiatacũãrẽ, bairãpua capããrã ninucũnama na majũã na caátie mena netõncãgarã caquetibujupainucũrã. Bairi, ¡yũ cũã tore bairo yũ quetibujugaya! ¹⁹ Mujãã puame catũgoñamasirãrẽ bairo tũgoñamirãcũã, ¡nopẽirã catũgoñamasiẽna yaye queti puamerẽ caroaro mena mujãã tũgousanucũñati, tame! ²⁰ Tunu bairoa roro rotirique mena narẽ caroaro na mujãã cajuátinemopeere na cabomiatacũãrẽ, caroaro mena na mujãã tũgopeonucũña. Tunu bairoa mujããrẽ carotieperã, mujããrẽ caĩtori majã ùna cũãrẽ na mujãã eñotaetinucũña. Tunu aperã mujããrẽ cabũgoro macããnarẽ bairo caĩñarerã, aperã mujããrẽ roro na cawasopana paepemiatacũãrẽ, caroaro mena na mujãã tũgopeonucũña. ²¹ Mujããrẽ yũ caĩpeere bobotũgoñamicũã, atore bairo mujãã niña: ¡Jãã puame cayeritutuena majũrẽ bairo tie ùnierẽ na caátore bairo jãã átiãnajẽ cuperinucũña!

Bairi aperã na majũã na caátie mena caquetibujunucũrã netõrõ na caquetibujuata, yũ cũã netõjãñurõ mujãã yũ quetibuju masiña. Baihua camecũrẽ bairo yũ caquetibujurije cabaimiatacũãrẽ, atore bairo mujããrẽ yũ quetibujuya: ²² Mujãã tupũ caãna quetibujuri majã, “Jãã roque hebreo majã majũ jãã ãniña,” ¡ botionucũnama na majũã na caquetibujurije mena. Bairo na caĩata, yũ cũã hebreo majã yaua yũ ãniña. Tunu bairoa, “Israelita majã Dios cũ cabesericarã jãã ãniña,” na caĩata, yũ cũã israelita majã yau majũã yũ ãniña. Tunu, “Abraham ãnacũ pãrãmerã majũ jãã ãniña,” na caĩata, yũ cũã cũ pãrãmi majũã yũ ãniña. ²³ Tunu

bairoa, “Cristore paabojari majã jãã ãniña,” na caĩatacũãrẽ, yũ roque na netõjãñurõ cũrẽ capaabojari majõcũ majũ yũ ãniña. Baihua, atiere bairo yũ caĩbusuata, camecũrẽ bairo niña. Yũ puame roque na netõjãñurõ Dios yayere yũ paanucũña. Na netõjãñurõ capee majũ popiye preso jorica wiĩpũ yũ jo epenucũnama. Tunu bairo na netõjãñurõ capee majũ yũ bape econucũwũ. Dios yaye macããjẽrẽ yũ caquetibujurije jũgori capee majũ yũ pajãã ecobujionucũwũ. ²⁴ Jicã wãmo cãnacãni majũ judío majã quetiuparã yũ ñewã. Bairo yũ ñerĩ yua, treinta y nueve cãnacãni majũ yũ bape epenucũwã, yũre na cañenucũrõ cãnacãnia. ²⁵ Itiani cãnacãni majũ yucũ mena yũ paepewã. Jicãni ùtã rupaa mena yũ wẽjiã rocabujiwã. Tunu bairoa itiani cãnacãni majũ cũmua capairicapũ ãñesẽãũ, yũ ruawũ. Bairo jicãni yũ caruari rũmũ caãno yoaro, ãmũreco, ñami cũãrẽ yũ baa pasawũ ria capairiya recomacã majũpũre. Yũ riacoabujiwũ. ²⁶ Bairo aperoripũ caãnarẽ quetibuju ñesẽãgũ, roro majũ yũ tãmũonucũña. Bairo ãñesẽãnucũũ, riyaa cauwiworopũ cũãrẽ yũ ãnucũwũ. Tunu bairo uwioro cajerutiri majã na capairopũ yũ netõ ãnucũwũ. Yũ yarã jicã yepa macããna judío majã nimirãcũã, yũ wapanarẽ bairo caãna watoapũ yũ ãñesẽãnucũwũ. Tunu bairo aperã ape yepa macããna turipũ cũãrẽ uwioro yũ ãñesẽãnucũwũ. Tunu bairoa capaca macããpũ, camasã na camanoripũ cũãrẽ uwioro yũ baiñesẽãwũ. Ria capairiya cũãrẽ uwioro yũ baiñesẽãwũ. Tunu apeyera, “Jesucristore catũgousarã jãã ãniña,” cabũgoroa caĩtopairã watoa cũãrẽ uwioro yũ baiñesẽãnucũwũ, aperoripũ caãnarẽ quetibujuñesẽãgũ. ²⁷ Capee majũ popiye yũ paanucũwũ. Apeyera roro popiye yũ tãmũonucũwũ. Tunu capee majũ yũ wũgoa tãmũonucũwũ

yɛ paarique jūgori. Tunu bairoa capee majū etigɛ, o ɣgarique ɣgagɛ, popiye yɛ aɲa nɛcɛnucūwū. Ape watoara capee jutii cacūgoecɛ ɛnirī roro bopacooro yɛ yɛsɲaye tɛmɛonucūwū.

²⁸ Atie mɛjāārē yɛ caquetibujuriye, apeye mɛjāārē yɛ caquetibujuetiataje mena popiye majū tɛmɛonucūmicūā, tocānacā rūmɲa mɛjāā, o aperā Dios ya poari macāāna cūārē caroaro na caānipeere boɲ, butioro yɛ tūgoña patawacānucūña. ²⁹ Bairi ni jīcāū ūcū mɛjāā mena macācū Jesucristo yaure cū yapapua joroque aperā cū na caá-pata, yɛ cūā cū mena yɛ yapapua tūgoñanucūña. Tunu bairo ni ūcūrē roro cū átio joroque aperā cū na caápata, yɛ cūā butioro majū yɛ tūgoña asianucūña.

³⁰ Yɛ puame, “Aperā netōrō caquetibujumasī yɛ ɛniña,” irīcārō ūnorēā, catutuaecɛ yɛ caānierē bairo mɛjāā yɛ quetibujɛ iñogɛ. Botiorique mena tutuaro yɛ quetibujugaetiya mɛjāārē.

³¹ Dios, marī Quetiupau Jesucristo pacɛ cūā masīmajūcōāñami caroaro cariape yɛ caquetibujunucūrījērē. Cūrēā tocānacā rūmɲa cū marī cabasapeoro ñuña.

³² Apeyera Damasco macāpɛ yɛ caāno quetiupau rey Aretare cajuroti gobernador puame yɛ ñerotimiñupī. Bairo yaure cañegau ɛnirī, cū ūmɲa soldauare ti macā witorica jopepɛ na coterotiyupī, yaure na ñeo joroque ī. ³³ Bairo yaure cū cañerotirijere tūgori yua, aperā marī yarā puame yɛ juáma. Ti macā ẽnotaricarō jūgoyepɛ pii capairi pii mena yɛ jāārī, wii waru jopepɛ yɛ pitiyo ruiojowā. Tore bairo yɛ na caáto, yɛ rutimasīwū quetiupau gobernador yaure cañegaure.

Visiones y revelaciones

12 Ñe ūnie majū marī átimasīētīña, marī majūā marī caátiere marī caībɛsuata. Bairo cabaimiatacūārē, yɛ puame marī Quetiupau qūēguericarore

bairo yɛ cū cañnorīqūē, cū yaye macāājērē yɛ cū caátibuio iñnorīqūē macāājē cūārē mɛjāā yɛ quetibujugaya.

² Jīcāū caūmurē ñiñawū caroaro majū Cristore jīcārō tūni catūgoɲsacōāninucūrē. Cū puamerē itia umurecōo tuti buipɛ cū neámí Cristo. Merē puga wāmo peti rupore baparicānacā pēnirō cānacā cūma majū netōña cūrē cū caneátato bero. Baipɲa caroaro majū yɛ masīētīña: Ati rupau mena, o cū yeri jetore rita neácú baibauwī. Dios roque cariape cū caátajere masīñami.

³⁻⁴ Baipɲa caroaro majū yɛ masīña: Cūrē Dios nocārō caroaro caāno cū tupɛ cū neámí. (Ati rupau mena o cū yeri jetore rita neácú baibauwī.) Topɛ etaácɛ, cū puame busuri cayasiorije, ni ūcūrē Dios cū busurotietie ūnie busurique majūrē tūgoroyawī.

(Mai, Pablo puame versículos 2-4 apei cū cabairiquere ī quetibujumicūā, cabotiogaecɛ ɛnirī cū majūā cū cabairiquere quetibujugɛ icūmi.)

⁵ Bairo yɛ roque tore bairo camasī ɛnirī caroaro netōrō tie mena jūgori yɛ bai-botio iñobujioya ni ūcū camasocure. Bairo masīmicūā, baipɲa yɛ majūā yɛ camasīrījē mena tore bairo yɛ átibotiogaetiya. Tie ūnie meerē, yɛ majūā yɛ cayeri tūgoñatutuaetie roquere torea bairo mɛjāā yɛ caáti iñoata, ñucōābujioro. ⁶ Bairo netōjāñurō yɛ majūā yɛ caátiere, o yɛ cañrījērē quetibujumicūā, camecūrē bairo quetibujɛ mee yɛ baiya baipɲa. Cariapea quetibujɛ roque tore bairo ñinucūmiña. Bairo cañ nimicūā, baipɲa buipearo ni jīcāū ūcū tie yɛ caáperie, o yɛ cañētīē jūgori yɛ cū cañroa-cotero yɛ boetiya. Caroaro yɛ caátīāninucūrījērē iñabeseri roque yɛ cū cañroaro ñuña.

⁷ Bairo marī Quetiupau yaye macāājē nocārō caroare yɛ cū caátibuio iñnorīqūē mena jūgori yɛ cabaibotioetiparore bairo ī, wātī roro yɛ cū caátiere

ēñotaemi Dios. Tie jūgori popiye pota marī rupaure caānorē bairo wātī roro yure cū caātiere ēñotaemi Dios. Tie jūgori popiye pota marī rupaure caānorē bairo wātī roro yure cū caátie ninucūña. ⁸Bairo roro popiye yu cabaiānierē yu cū netōāto ī, itiani cānacāni majū Diore cū yu jēnimiwū. ⁹Bairo itiani yu cajēnimiatacūārē, itianipua atore bairo ni quetibujawī: “Mū caīrōrē bairo yu āperigu. Yu yarā popiye baimiracūā, narē yu mena na tūgoñatutuo joroque na yu caátie jūgori, nipetiro camasārē yu catutuarijere nemojāñurō na nīñomasīña,” ni quetibujawī. Bairi popiye yu catāmurijērē tūgoñarī, tie mena yu tūgoña useanicōāña. Tie jūgori nipetiro camasārē Cristo yu cū catutuarije jorijere na yu āti īñomasīña. ¹⁰Tunu bairoa atiere tūgoñarī yu useaniña: Catutuaecure bairo roro popiye yu cabairije, roro yure na caīawajatutinucūrījē, yure carusarije cūārē tūgoñarī yu useaniña. Apeyera Jesucristore yu catūgousarije jūgori yure na capajīāga nēsēānucūrījē, tunu Jesucristo jūgori popiye capee wāme yu cabainucūrījērē tūgoñarī yu useaniña. Bairo roro popiye catutuaecure bairo majū tāmūonucūū puame roque nemojāñurō Cristo jūgori catutuaure bairo majū yu tūgoñanucūña.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

¹¹Yu majūā camecūrē bairo nīētīña. Mujāā roque camecūrē bairo nio joroque yu mujāā āpu. Mujāā puame roque yu caātīānierē caroaro yure cabusuparā mujāā ānimaña. Bairo yure caroaro cabusuparā nimiracūā, bairo mujāā āperinucūña. Cabūgoro macāācūrē bairo caācū nimicūā, baipua na, mujāā catūgousanucūrā, jāā apōstolea majā netōrō caānitūgoñarā roca

macāācūrē bairo yu ānitūgoñāētīña. ¹²Bairo popiye tāmūomicūā, mujāā tupu ācū, nipetiri wāme nocārō Dios cū catutuarije mena āti īñorīqūrē mujāā yu āti īñoāninucūwū. Tore bairo caroaro yu caātimasīrījē jūgori cariapea Jesucristo yu apōstol majū yu caānierē mujāā masīō joroque yu āti īñomiwū. ¹³Baipua jīcā wāme jeto aperā Jesucristore catūgousari majā poarire yu caātīnucūrōrē bairo mujāā yu āpewa. Yure carusarije caānimaatacūārē, di rūmu ūno patowācōrō mujāārē yu jēnipatowācōēpū. Tore bairo mujāārē yu cajēnietīē to cañueticōāta, jītiere yu mujāā masiriyobojawa!

¹⁴Mujāā tupu āgu, merē qūēnojūgoyeti ācū yu ātiya. Atie yu caápēe mena itiani majū merē mujāā tupure nīñāñesēāgu. Bairo ati watoare ācu cūā, mujāā apeye ūnierē cajēnipatowācōūrē bairo yu baietigu. Capacua puame na pūnaarē carusarijere na jomasīnucūñama. Na pūnaa puame mee na pacuare carusarijere na jonucūñama. Bairi yu puame mujāā yu pūnaarē bairo mujāā caānoi, dise ūnie mujāā cacūgorijere mujāā yu jēnipatowācōētīgu. Yure mujāā caīroapee puame jetore yu boya.

¹⁵Baipua, dise yu cacūgorije caetatuaro cārō mujāārē yu juātinemogu. Yu majū rupau mena cūārē popiye yu tāmūomasīña, mujāā puame caroaro mujāā caānimasīpeere bori. Bairo mujāārē netōjāñurō yu camaimiatacūārē, mujāā puame nemojāñurō yure camaiena majū mujāā tuanucūña.

¹⁶Bairo mujāārē di rūmu ūno ap-eye ūnierē yu cajēnipato wācōetimat-acūārē, jīcāārā atore bairo īnucūñama: “Pablo masīrī, marīrē itou ātiyami. Di rūmu ūno caāno marī camasiēto yua, ap-eye ūnie marī cacūgorijere jemasīgumi,” īnucūñama. ¹⁷Bairi, ¿mujāā tupu yu ca-

joricarā mujāārē itori apeye ūnie mujāā cacūgorijere mujāā na ēmarī? Ni jīcāū ūcū mujāārē itori mujāā yayere ēmae-supi. ¹⁸Yu puame Titore mujāā tupu cū yu jowu. Cū mena apei marī yau Jesucristore catūgousau cūārē cū yu jowu. Bairo mujāātu yu cajoricu Tito topu ācū, ¿mujāārē qūitori? Mujāārē jīcāni ūno itoetacumi. Jāā, cū mena pugarāpua jīcārō tūni jāā ānājē cutiya. Jāā, pugarāpua jīcā yerire bairo jāā yeri cutinucūña.

¹⁹Ape watoara atore bairo puame mujāā tūgoñabujiorā: “Caroaro jāārē na nūcūbugoáto írā, tore bairo írāma,” jāārē mujāā ī tūgoñarā. Bairo mee jāā baiya. Yu yarā, yu camairā, Dios cūā tore bairo bori, jāā caátigatūgoñarījērē masīcōāñami. Dios mena nemojāñurō mujāā catūgoñatutuapee puame roquere bori, tore bairo mujāārē jāā quetibuju āninucūña. ²⁰Mujāārē yu caīñañesēāūátí rūmu caāno, caroaro yu mujāā caāniyuro yu boyā. “Ape watoara ricaati niyubujiorāma,” ī tūgoñarī, yu tūgoña uwiya. Carorije macāājē mena mujāā caāno mujāā yu eta tāmūogaetiya. Atie ūnie carorije nibujioro mujāā watoare bairopua: Āmeo tutirique, āmeo īña ūgorique, āmeo asiarique, aperā netōrō baitūgoñarīqūē, roro āmeo busupairique, causaropu busupairique, āmeo botiorique, caroaro jīcā yericutiri ānimasīētājē cūā nibujioro. Tiera tūgoñarī yu puame yu tūgoña yapapujāñuña. Bairo mujāā caāmata, mujāā cūā butioro mujāā yapapubujiorā, mujāārē yu catutipeere tūgoñarī yua. ²¹Tunu bairoa ati watoa mujāārē yu caīñañesēāūátí rūmu caāno, roro mujāā caānie jūgori yu Quetiupau Dios puame mujāā mena yu tūgoñaboo joroque yu átibujioūmi. Nocārō yoaro carorije macāājērē mujāā caātiāninucūrījērē

tūgoñarī, butioro yapapuari yu otio joroque yu átibujioūmi. Capāārā mujāā mena macāāna tocānacā wāme roro ati rupau mena átieperique ūnierē áti jānaetinuucūñama. Tie nipetirijere tūgoñarī yu majūpua butioro yu tūgoña yapapujāñuña.

Advertencias y saludos finales

13 Atie mujāā yu caīñañesēāūápee mena merē itiani majū mujāā tupure ñiña ñesēāágú. Dios ya tutipu bairo ī quetibuju woatuyupa: “Pugarā, o itiarā ūna, apei roro caátacure na cabusujārō ñuña. Bairo na, itiarā ūnapua jīcārōrē bairo na cabusujāata, nipe-tiro catūgorā cūā na caīrōrē bairo áti-masīñama,” ī quetibujuya Dios ya tutipu. ²Bairi mujāā tupu caāna carorijere caátanarē, o nipetiro to caāna cūārē āme ato mai cayoaropua ācū, jīcāni bero tunu mujāārē īñau etanemou yu caquetibujuricarorea bairo ñinemoña tunu: Ati watoa mujāārē tunu yu caīña ñesēānemou ápata, roro caátipairārē yu bopaca īñaecū yua. Roro popiye na baio joroque na yu átiyu. ³Mujāā puame mai yure caria Jesucristo yu cū cajuátiere masīgarā, jīcā wāme áticōña macāārā mujāā átiya. Jau, toroque mujāātu ācū, mujāārē yu áti īñogu cū catutuarijere. Cristo puame catutuaecure bairo mujāā watoare ācūrē bairo bainucūñami. Bairo cabai nimicūā, nocārō cū catutuarijere mujāā áti īñomajūcōānucūñami yu jūgori mujāā turipure. ⁴Bairāpua, cariapea marī masīña catutuaecurea bairo yucupāipu papuatuecori riarique. Bairo papuatuecori cariaricu nimicūā, Dios cū camasīrījē jūgori cacatiricu majū ñiñami. Jāā cūā bairāpua Jesucristorea bairo roro popiye jāā tāmūonucūña. Bairo popiye baimirācūā, Jesucristore capitiena ānirī jāā cūā cūrēā bairo jāā ānigarā Dios cū catutuarije jūgori, mujāārē juátinemogarā yua.

⁵Bairi mujãã majũã caroaro mujãã caátianierẽ tũgoña besemasĩña. ¿Cariapea Jesucristo mena marĩ tũgoñatutuamiñati? mujãã caĩtũgoñamasĩparore bairo ĩrã, caroaro tũgoña beseya mujãã caátiere. ¿Mujãã yeripũ Jesucristo cũ cañnierẽ mujãã tũgoñamasĩetĩñati? Caĩtopairãrẽ bairo cabugoroa, “Jesucristo yarã jãã ãniña,” mujãã caĩata roque, Jesucristo mujãã yeripũ mácũmi. ⁶Bairo ĩmicũã, baipua yũ puame mujãã mena yũ tũgoñatutuacõãña. Bairi jããrẽ bairãpua cariapea Cristo yarã jãã cañnierẽ mujãã masĩcõãrã. ⁷Bairi jãã puame mujããrẽ Diopure jãã jẽnibojanucũña, dise ũnie carorije macããjẽrẽ mujãã caáperiparore bairo ĩrã. “Na netõrõ caroarã majũ jãã ãniña,” ĩgarã mee, mujããrẽ tore bairo jãã átibojagarã. Caroa macããjẽ puame roque mujãã caátianiparore bairo ĩrã, tore bairo jãã átigarã. “Cabugoroa quetibujurã átiyama,” camasã jãã na caĩmiatacũãrẽ, bairãpua tore bairo jãã átigarã. ⁸Jãã puame dopẽĩrã cariape macããjẽrẽ ricaati puame jãã baibotiomasiẽtĩña. Cariape macããjẽ quetibujurique caĩrõrẽ bairo puame jeto roque jãã caátimasĩnucũpee niña. ⁹Bairi jãã puame jããrẽ caĩñaterã cayeritutuaenarẽ bairo jãã na caĩmiatacũãrẽ, tũgoña useanirĩqũẽ mena jãã ãnicõãnucũña. Mujããrẽ juátigarã, tie mena jãã puame popiye jãã catãmuonucũrĩjẽ jũgori nemojãñurõ Dios mena mujãã catũgoñatutuaapeere tũgoñarĩ jãã useaninucũña. Bairi

tocãñacã rũmua mujããrẽ Diopure jãã jẽnibojanucũgarã, caroaro mujãã caátianie ñe ũnie to carusaetiparore bairo ĩrã. ¹⁰Bairi ati carta mena mujãã yũ quetibujũ woajoya, mujãã tupũ yũ caĩñañesẽãũ ápáro jũgoye. Topũ yũ caetaparo jũgoye roro mujãã caátianierẽ mujãã majũã qũenocõãña. Bairo mujãã caápata, yũ puame topũ etaũ, tutuaro mena mujãã yũ quetibujuetigũ. Marĩ Quetiupau puame roque tore bairo yũ carotimasĩpeere yũ jowĩ. Jesucristo mena mujãã yeripũ nemojãñurõ cũ mujãã catũgoñatutuanutuparore bairo ĩ, tore bairo yũ roticũwĩ. Mujããrẽ yũ yapapuo reo joroque ĩ mee, tore yũ quetibujũ roticũwĩ marĩ Quetiupau.

¹¹Yũ yarã, mujããrẽ yũ cawoajo yaparoparo jũgoye atore bairo mujãã ñiña: Caroaro useanirĩqũẽ mena ãñajęcusa. Caroaro átiãñajẽ puamerẽ átiãnimasiña. Tocãñacãũpua caroaro yeri ñurõ ãmeo átiãñajęcusa. Tunu bairoa jĩcã yericunarẽ bairo ãñajęcusa. Marĩ Pacũ Dios ãmeo mairĩqũẽrẽ, bairi jĩcã yericutaje cũãrẽ cajou mujãã mena cũ ãmarõ. ¹²Tunu bairoa caroaro nũcũbugorique mena ãmeo bocári ãmeo jẽniña. ¹³Marĩ yarã ato macããna Jesucristore catũgousarã nipetiro mujããrẽ ñuroti joyama.

¹⁴Jesucristo marĩ Quetiupau caroare cũ jonemoáto mujãã nipetirore. Tunu bairo marĩ Pacũ Dios nocãrõ marĩrẽ caimai, bairi cũ Yeri Espĩritu Santo cũã mujãã mena cũ ãnicõã ninucũátio.

Tocãrõã niña atie queti yũ cawoaturije.

Carta de San Pablo a los

GÁLATAS

Saludo

1 Yũ, Pablo cawãmecũcũ, Jesucristo cũ caquetibũjurotijou apóstol majũ yũ ãniña. Camasã aperã ùna beseri na caquetibũjurotijoricũ mee yũ ãniña. Jesucristo, cũ pacũ Dios mena roque na caquetibũjurotijoricũ majũ yũ ãniña. Mai, Dios puame cũ macũ Jesucristo cũ catiopyũ, cariaccoatacũ cũ caãnimiatacũãrẽ. ²Bairi marĩ yarã Jesucristo catũgousarã yũ mena caãna mena, mujãã yũ woajoya, mujãã Galacia yepa macããna ñubueri majãrẽ. ³Bairi mai, marĩ Pacũ Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroa yeri cutajere mujãã na jonemoáto. Caroaro yeri jõrõ ãnajẽ cutaje cũãrẽ mujãã na jonemoáto. ⁴Mai, Jesucristo puame yucũpãipũ uwiricarõ mano riayupi marĩ carorije wapa. Tunu bairoa roro ati umurecõo macããna marĩ caátĩãnie wapare netõõgu riayupi. Tore bairo baiyupi, marĩ Pacũ Dios, Jesucristo pacũ cũ caboro jũgori yua. ⁵Bairi yũ puame tiere masĩrĩ, atore bairo ñi basapeoya: “¡Nocãrõ cañuu cũ ãniñati marĩ Pacũ Dios! Tocãnacã rũmua cañuu nicõã ninucũgumi. Bairoa to baiáto,” ñiña yua.

No hay otro mensaje de salvación

⁶Ãmerẽ butioro yũ tũgoña yapapuaya, Diore catũgousaricarã nimirãcũã, cũrẽ yoaro mee mujãã cajãnarĩjẽ jũgori yua. Dios puame Jesucristo jũgori mujããrẽ maiwĩ. Bairo mujããrẽ cũ camaimiatacũãrẽ, cũ yaye caroa queti camasãrẽ cũ canetõõrĩjẽ quetire jãnarĩ, apeye queti puamerẽ mujãã tũgousaya. Tiere masĩrĩ, butioro yũ tũgoña yapapuaya. ⁷Cariape majũrã, apeye quetibũjurique

camasã na canetõpee ùnie maniña. Bairo cabaimiatacũãrẽ, aperã jĩcããrã mujããrẽ quetibũju mawijiorã átiyama. Jesucristo yaye caroa quetire quetibũju mawijiobuieogará átinucũñama mujããrẽ. ⁸Bairi ni jĩcãũ ùcũ Dios camasãrẽ cũ canetõõrĩqũẽ caroa queti ùnie meerẽ cũ caquetibũjuata, peero caũpetietopũ cũ ápáro. Yũ ùcũ, o umurecõo macããcũ ángel ùcũ cũ caãmata cũãrẽ, popiye cũ baiáto, roro ricaati cũ caquetibũjurije jũgori yua. ⁹Merẽ cajũgoyepũ cũãrẽ tore bairo mujããrẽ ñi quetibũjuwũ. Bairi ãmerẽ tunu mujããrẽ yũ quetibũjunemoña: Ni jĩcãũ ùcũ Dios camasãrẽ cũ canetõõrĩqũẽ caroa queti mujãã catũgojũgorique ùnie meerẽ mujãã cũ caquetibũjuata, peero caũpetietopũ cũ ápáro.

¹⁰Camasã, yũ caquetibũjurijere na ññajesoáto ì mee, tiere yũ quetibũjunucũña. Dios puame roque yũ caátiere qũññajesoáto ì, mujããrẽ yũ quetibũjunucũña atie cũ yaye quetire. Camasã ricaati caquetibũjurã mena caroaro tuagu mee yũ átiãniña. ¡Narẽ tutuaro mena yũ caquetibũjeticõãta, Jesucristo cũ caquetibũjurotijoricũ mee yũ ãnibujiou!

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

¹¹Yũ yarã, atiere masĩña mujãã cũã: Caroa queti camasãrẽ Dios cũ canetõõrĩqũẽ quetire mujãã yũ quetibũjunucũña. Ati umurecõo macããna camasã na catũgoñarĩjẽ mena na caĩquetibũjurije ùnie meerẽ yũ quetibũjunucũña. ¹²Ni jĩcãũ ùcũ camasocũ yũ quetibũju rotijoemi. Tunu bairoa ni ùcũ camasocũ yũ buemi atie mujãã yũ caquetibũjurijere. Jesucristo puame roque cũ majũpua yũ masĩõwĩ nipetirije mujãã yũ caquetibũjurijere.

¹³Bairãpua, mujãã tũgoricarã mai cajũgoyepũ judío majã na carotirore

bairo ácu yu caátajere. Tutuaro mena Dios ya poa macāanarē popiye na baio joroque na yu átiusanucūwū. Bairo ácu, Dios ya poa macāana na petio joroque yu átigamiwū. ¹⁴Baipua judío majā yayere yu capaa āniwatoare merē aperā yu yarā, yu tūnii cabutoa caāna netōjāñurō camasī majū yu āmū. Mai, judío majā na carotirije puame netōjāñurō yu ñicūjāā ānana na caátianajērē yu áticōā niganucūwū. Tie quetibujurique jeto caānicōāninucūrō yu bootūgoñanucūwū. ¹⁵Bairo cabai yu caānimiatacūārē, merē Dios puame yu cabuiaparo jūgoyepua yu besecōāñupī. Bairo yu beseri yua, nocārō yure camai ānirī, cū yau yu ānio joroque yu ámi. Cū majū cū caborore bairo yu beseyupi. ¹⁶Bairo yure camai ānirī yua, cū caborore bairo ácu, cū macū Jesucristore yu masiō joroque yu ámi. Bairo cū macūrē yu masiōrī yua, cū yaye caroa queti camasārē cū canetōōrīqūē quetire yu quetibujū rotijowī judío majā caāmerārē. Bairo cabairipauē ni jīcāū ūcū camasocu mena jēniñarī yu masijūgoepū. ¹⁷Tunu bairoa Jerusalēpu átí, yu jūgoye apóstolea majā caānijūgoricarā cūārē na yu jēniñaepū yu cabairijere. Bairo átiri mee, jicoquei yoworicaro mano Arabia yepapū yu acoápú. Cabero Damasco macāpu yu tunuetawū tunu.

¹⁸Yoaro itia cūma beropū roque yua, Jerusalén macāpu yu ápu. Bairo ti macā etau, Pedrore cū yu masijūgowū. Cū mena yua pūga wāmo peti jīcā rupo petiro cānacā rūmu majū yu tuawū. ¹⁹Bairo topū ácu, noa ūna aperā apóstolea majārē na yu bocāepū. Santiago, marī Quetiupau bai jetore cū yu bocāwū. ²⁰Bairi cariape Dios cū caīñajoro mujāārē ñiña: Atie mujāā yu cawoajorije cabūgoro macāājē mee ñiña. Cariape macāājē majū ñiña.

²¹Tie bero yua, yu puame Siria, bairi Cilicia yepapū yu acoápú. ²²Mai, bairāpu marī yarā Cristore catūgousari poari, Judea yepa macāana yu majūpūrā yu bocāema. ²³Atore bairo na caīquetibujurije jetore tūgonucūñupā: “Marīrē roro capajīāga usamirīcū āmerē yua tūgoñatutuarique caroa quetire camasārē na quetibujū átiupū. Jī yūteapūre mai marīrē cayasioregamirīcū camasārē caroa quetire na quetibujū átiupū,” na caīquetibujūñucūrījē jetore tūgonucūñupā. ²⁴Bairo yu cabairijere tūgori, butioro Diopūre cū basapeonucūñupā.

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

2 Cabero pūga wāmo peti rupore baparicānacā pēnirō cānacā cūma bero majūpu yu ápu tunu Bernabé mena Jerusalén macāpūre. Bairo ácu, yu mena cū yu pii ápu marī yau Tito cūārē. ²Cabūgoro mee yu ápu ti macāpūre. Dios puame roque topū yu árotiwī. Bairo to Jerusalēpu ácu yua, cabutoa camasīrā na caīroarā mena Jesucristo yarā jesaye jāā neñawū. Bairo na mena neñarī, na jāā quetibujūwū nipetirije judío majā caāmerārē jāā caquetibujū ñesēānucūrījērē. Yu puame yu paarique yu caátaje, yu caátianie cūā to yasieticōāto ī, tore bairo nipetirije na yu quetibujūwū. “Mu paarique ñumajūcōāña,” na caīparore bairo ī, tore bairo na yu quetibujūwū. ³Mai, Tito yu mena caátācu puame griego majā yau āmi. Bairo griego majā yau cū caānimiatacūārē, judío majā caūmuarē na caātinucūrōrē bairo cū ápewā. Dios yau nigu, cū rupau macāātō ūnorē yisetaecoemi cabutoa camasīrārē. ⁴Jīcāārā jāā yarā judío majā caītopairā puame yasioro átiri jāā caneñarōpu jāā mena neñañupā na cūā. Na puame to jāā cabusurijere catūgorutiri majārē bairo aná baiyupa. “Roro majū

Jesucristo puame jetore cū tūgousarā átiyama Pablojāā,” ī busujāmasīgarā, jāā caīrjērē tūgorutiranā baiyupa. Bairo jāā ī busujārī yua, Moisés ānacū cū caátiroticūrīqūrē caátiecorā majū tunu jāā tuao joroque átigarā baimiñupā. ⁵Bairo jāārē na caátigamiatacūārē, jāā puame peeto ūno na caīrjērē jāā tūgousaepu. Caroa queti Dios camasārē cū canetōrīqūrē quetire caroaro mujāā catūgousacōāno bootūgoñarī, narē jāā rotiecoepu.

⁶Bairāpua, cabutoa camasīrārē bairo caāna ape wāme yu caátinemopeere yu quetibuju masīōēma. Baipua yu puame camasīrārē bairo na caānajē cutiere butioro majū yu tūgoñaētiña. Dios puame bui macāājē marī caátianierē cañnabe-sei mee niñami. ⁷Bairo ape wāme yu caátinemopeere yu quetibuju masīētīrī yua, cariapea Dios yu cū cabeseriquere tūgoñamasīwā. “Cariapea Dios, caroa queti camasārē cū canetōrīqūrē quetire cū quetibuju rotijoyupi judío majā caāmerārē,” ī tūgoñacōāwā. “Judío majārē Dios, Pedrore cū caquetibuju roticūrīcārōrēā bairo Pablo cūārē judío majā caāmerārē cū quetibuju roticūñupī Dios,” cariapea ñi tūgoñacōāwā yua. ⁸Bairi cū, Dios, Pedrore judío majārē caquetibujupau apóstol majū cacūrīcūna yu, Pablo cūārē judío majā caāmerārē caquetibujupau apóstol majū yu cūwī.

⁹Bairo yu cabairo jūgori Santiago, Pedro, bairi Juan ñubueri majā quetiuparārē bairo caāna puame yu paariquere merē masīwā. Bairo masīrī yua, “Dios puame caroaro cū quetibuju masīō joroque cū ásupi Pablōre,” ī tūgoñawā. “Mu paarique ñumajūcōāña,” ñiwā yua. Bairo caīrā ānirī, “Jīcārōrēā bairo jāā paarique bapa mu āniña,” ñigarā yua, yu wāmo ñewā. Yu bapa Bernabé cūārē cū wāmo ñewā. Bairi yua jīcā yerīcūna, atore bairo jāā āmeo ī tuawu: “Mujāā puame judío majā caāmerārē na

mujāā quetibujugarā Dios yaye quetire. Jāā puamea judío majārē caquetibujuparā jāā ānigarā,” jāā āmeo ī tuawu yua. ¹⁰Bairāpua, Pedrojāā atie jeto jāā caátipeere bowā: “Cabopacarārē caroaro majū na mujāā juāpa,” jāā īcūwā. Merē yu puamea na, cabopacarārē caroaro mena na cajuáatinemo āninucūū yu āmu baipua.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹Pedro Antioquíapu cū caátá wa-toare cū majūpurea tutuaro cū yu tutirocajowu. Mai, cū puame carorije marī yasio joroque caátie majūrē ácu baiwī. Bairi tutuaro cū majūpurea cū yu quetibujuwu. ¹²Mai, atore bairo baiwī cūrē tore bairo cū ñio joroque: Pedro puame caānijūgoro judío majā caāmerā mena ūga ruiwī. Bairo cū caugaāno yua, judío majā aperā, Santiago cū cajoátana etawā. Bairo na caetaro ñinarī yua, Pedro puame na wāmu weyocoámī judío majā caāmerārē. Na mena ūga ruinemoemi yua. Cū puame, “Marī rupau macāātōrē marī cayiseeticōāta, marī netōmasīēna,” caīquetibujuri majā na caetaro uwiri yua, na mena ūganemoemi. ¹³Aperā judío majā catūgousari majā cūā roro cū caátie cūrēā bairo átigawā. “Na rupau cayiseena mena marī caugaata, ñuña,” caīrā nimirācūā, na caīrōrē bairo ápewā. Na teejāñuwā. Roro majū Pedro cū caátijūgorije jūgori yua, tame, Bernabépu cūā na caátorea bairo na átiusawī.

¹⁴Bairo roro majū, caroa queti Dios camasārē cū canetōrīqūrē queti caquetibujurore bairo na caátijātietore ñinarī yua, yu puame atore bairo cū ñiwū, nipe-tiro caneñarā na catūgoro Pedrore: “Mu, judío majā yau nimicūā, judío majā yau meerē bairo judío majā caāmerā wa-toapu mu āniapu. Mu puame bairo cabai nimicūā, ¿Dopēī judío majā caāmerārē, judío majārē bairo na ānio joroque butioro na mu átirotigayati?” cū ñi tutiwu.

Los judíos y los no judíos alcanzan la salvación por fe

¹⁵ Mai, jáa puame jicoqueipua judío majārē bairo camasāwācārīcārā jáa āniña. Carorije caátianipairā Diore camasiēna ūna caāna mee jáa āniña. ¹⁶ Bairo jáa cabaimiatacūārē, ni jīcāū ūcū Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē cū caátie mena jūgori carorije cacūgoecūre bairo tuamasīētīnami. Jesucristo jetore marī catūgousarije jūgori roque, tore bairo marī tuamasīña. Merē tie marī masīcōāña. Bairi marī, Jesucristore catūgousajūgoricarā majū marī āniña, cū mena marī catūgoñatutuarije jūgori marī carorije wapare marī cū canetōōbojaparore bairo īrā yua. Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē carotirore bairo marī caátie jūgori mee marī netōmasīña. Merē atiere marī masīña: Ni jīcāū ūcū Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē carotirore bairo cū caátie jūgori ñe ūnie cawapa cūgoecūre bairo Dios cū cañajoro tuamasīētīnami.

¹⁷ Marī puame, “Jesucristo mena marī catūgoñatutuarije mena jeto marī netōgarā,” marī ī tūgoñāña. Bairo ī tūgoñamirācūā, cabero yua, “Marī ñicūjāā na caroticūrīqūrē marī caáticōānie jūgori roque marī netōgarā,” marī caītūgoñabócaata, “Jesucristo puame carorije marī átijūgon átīyami,’ īgarā ato,” ¿marī ībujiocuti? ¡Baīetiya! Jesucristo carorije marīrē caátijūgon mee niñami. ¹⁸ Torecū, yu puame jīcā wāme dope caāperiere cūcōārī, apeye caroa macāājē puamerē caáticōājūgoricu nimicūā, tunu tie yu caátijūgorique macāājē puamerē yu caátinemoata, ñuētīña. Tore bairo yu caāpata, yu yaye wapa paio cabuicūcu majū yu tuabujioñ. ¹⁹ Mai, Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē yu caátijātīmasīētīē jūgori cayasicoatacure bairo caācū

yu ānīmiwū. Āmerē yua, tie re catūgousajānarīcū majū yu āniña. Bairo tūgousajānarī yua, Dios cū canetōpau, cū mena cacaticōāninucūpau yu tuaya. Jesucristo puame roque merē yu carorijere netōōgu, yucupāīpū yu riabojayupī. Bairi cū mena yucupāīpū cariaricūre bairo yu tuaya. ²⁰ Torecū, yu puame yu majū rupau mena yu ātiāmerīña āmerē yua. Jesucristo yūpūre cū caāno jūgori, cū caborore bairo jeto caátianinucūū majū yu tuaya yua. Bairo caācū ānirī āme ati rupau mena ati yepapūre yu caāno ūno mai, cū, Dios macū mena yu catūgoñatutuarije mena jeto yu ānicōāña. Cū puame nocārō yūre camai ānirī, cū majūā yu carorije wapare netōōgu, yucupāīpū pajīāecori yu riabojayupī. ²¹ Bairi nocārō Dios cañuū, yu mena caroaro cū caátie boeticōā yu baigaetiya. Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē tūgousari, tie carotirore bairo marī caátie jūgori marī carorije wapare canetōecoricarā marī caāmata, Jesucristo puame cabūgoroa wapa mano yucupāīpū riabujioricūmi.

La ley o la fe

3 ¡Gálata yepa macāāna, mujāā, catūgomasiēna majū mujāā āniña! ¿Noa mujāārē tore bairo roro majū mujāā tūgoñamawijiao joroque mujāā na āti? Mujāārē quetibujū ñesēārā, caroaro jīcārō tūni majū mujāā cañnarōpua Jesucristo yucupāīpū cū cariariquere mujāārē jāā quetibujūwujā ritaa. ² Bairi atie yu cajēniñarījē jetore cariapea yu mujāā caquetibujūro yu boya: ¿Mujāā puame Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē mujāā catūgousarije jūgori Espīritu Santo Dios Yeri majūrē mujāā ñerī? Mujāā baiepu. Jesucristo yaye queti caroa queti jāā caquetibujūriquere tūgousari bero roque, Espīritu Santo Dios Yeri

majūrē mujāā cūgojūgowu. ³Yu yarā, ¿nocārō catūgomasiēna majū mujāā āniñati? Dios Yeri Espíritu Santore catūgousajūgoricarā majū nimirācūā, ¿dopēirā āmerē mujāā majūā ati rupau mena mujāā caátitutuarije mena Dios yaye macāājērē mujāā átiāni jūgogayati? ⁴Nocārō capee caroa mujāā caátimasijūgomirīqūē yua cabugoro macāājē majū āñupā mujāārē. Yu puamerā, tocārō majū cabugoro macāājē caānipee mee āñupā mujāārē, ¡tame! ⁵Dios roque cū Yeri Espíritu Santo majūrē mujāā joyupi. Bairo mujāārē jori, caroa cū caāti īñomasīrījērē mujāā watoapure áti īñoñupī. Tore bairo cū caápata, ¿dopēi tore bairo cū ásupari? “Moisés ānacū cū caroticūrīqūē caīrōrē bairo nipetirije na átipeyocōāto,” ī mee, tore bairo ásupi. Caroa queti jāā caquetibujuriquere caroaro mujāā catūgousaparore bairo ī, tore bairo átinucūñami Dios.

⁶Abraham ānacū puame caroaro Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori, ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo qūīñāñupī. ⁷Bairo cabairo jūgori atiere mujāārē masīrotiya: Cariapea Abraham ānacūrē bairo Diore catūgousarā, cū pārāmerārē bairo caāna Dios mena jeto catūgoñatutuarā ninucūñama. ⁸Merē baipua Dios cajūgoyepua judío majā caāmerā cūārē, cū mena na catūgoñatutuarije jūgori ñe ūnie cawapa cūgoenarē bairo cū caīñapeere cū ya tutipū quetibujū cūweyocōāñupī. Atore bairo caroa quetire qūī quetibujū jūgoyeticūñāñupī Dios marī ñicū Abraham ānacūrē: “Tocānacāñpua masapoari macāānarē murē bairo yu mena na catūgoñatutuarije jūgori caroarā ñe ūnie cawapa cūgoena na ānio joroque na yu átiḡu,” qūī quetibujū jūgoyetiypu Dios Abrahārē. ⁹Bairi Jesucristo mena catūgoñatutuarā puame Abraham ānacūrē Dios caroare cū cū cajoricarorea bairo na cūā caroare cū ca-

jorā majū niñama, Abraham ānacū Dios mena catūgoñatutuaricurea bairo yua.

¹⁰Bairi noa ūna Moisés ānacū cū caroticūrīqūē jetore tūgousari na carorije wapare na canetōgaata, cañuena carorije cawapa cūgorā majū tuagarāma. Merē torea bairo ī quetibujuya Dios ya tutipū na cawoatucūrīqūē cūā: “Ni ūcū caroaro mena Moisés ānacū cū caroticūrīqūē caīrōrē bairo jīcā wāme rusaricaro mano cū catūgousapetieticōāta, cañuecū, carorije cawapa cūgon majū tuagumi,” ī quetibujuyupa.

¹¹Bairo cabairoi, merē caroaro majū mujāā masīrā: Ni jīcāñ ūcū roticūrīqūē caīrōrē bairo cū caátie jūgori ñe ūnie carorije wapa cūgoecu tuamasīētīñami. Atorea bairo ī quetibujuya Dios ya tutipū cūārē: “Carorije cawapa cūgoecure bairo yu caīñau puame yu mena cū catūgoñatutuarije jūgori nicōā ninucūgumi,” ī woatuyupa Dios ya tutipure. ¹²Moisés ānacū cū caátiroticūrīqūē puame tore bairo mee quetibujuya. Atore bairo puame roque ī quetibujuya tie, Dios ya tutipū cūārē: “Ni jīcāñ ūcū roticūrīqūē carotirore bairo ñe ūnie rusaricaro mano caátipeyou netōmasīgumi. Dios tupū ānicōā ninucūgumi tocānacā rūmua. Tore bairo jīcārō tūni cū caátipeyoeticōāta, carorije wapa cacūgon majū tuagumi Dios cū caīñajoro.”

¹³Cristo puame roque Moisés ānacū cū caroticūrīqūē jūgori nocārō paio marī carorije wapa marī cacūgomirīqūērē marī netōbojayupi. Cū puame carorije caāpei nimicūā, carorije caācure bairo yua roro majū marī yaye wapa jūgori marī riabojayupi. Atore bairo īña Dios ya tutipū na cawoatucūrīqūē cūā: “Ni jīcāñ ūcū cañuecū majū caācū yucupāipū papuatuecori cū riaáto,” ī quetibujuya ti tutipū.

¹⁴Atore bairo baietayupa Dios, “Caroaro majū mū yu átiḡu,” Abrahārē cū cū caīcūrīqūērē judío majā

caãmerã cūã Cristo jūgori jīcārō na cacūgopetiparore bairo ī yua. Tunu bairoa cū mena marī catūgoñatutuarije jūgori Espīritu Santo Dios marīrē cū cajogaricure nipetiro cū marī cūgomasīna marī yeripu yua.

La ley y la promesa

¹⁵ Yū yarā, āmerē camasā ati murecōo macāāna na caāmeoátie ūnie mena īcōñarī, mujāā yū quetibujūpa: Jīcāū caūmū, “Atore bairo marī āmeo átiroa,” ī, cū wāmerē jīcā pūrō ūnopū woatucōña peyocōñāmi, aperi, “Tore bairo mee niña,” na caīmasīētīparore bairo ī yua. Tore bairo cū majūā cū caīcūata, ni jīcāū cū caátigarijere cū ēñotamasīētīñāmi. O tunu bairoa cū caátiataje carusaata, “Atore bairo puame boyā,” īrī ape wāme ti pūrōpure woabuipeo masīētīñāma. ¹⁶ Bairi āmerē yua marī masīña: Dios puame Abraham ānacūrē, “Caroaro majū mū yū átigu. Cabero torea bairo yū átigu mū pārāmi caānipau cūārē,” qūī cūñupī Dios. Mai, Dios ya tuti na cawoaturique puame, “capāārā mū pārāmerā,” ī quetibujuetiya. Atore bairo puame jeto īña: “Jīcāū mū pārāmi cūārē caroaro yū átigu,” ī quetibujuya. Bairo “mū pārāmi” cū caīricū puame Jesucristo niñāmi. Cūrēā īgu tore bairo īñupī Dios cū ya tutipure. ¹⁷ Atore bairo puame mujāā īgu niña: Dios puame Abrahārē, “Cawāma wāme mū yū átigu,” qūī cūjūgoyupi. Bairo qūīācu, cū catutuarijere cū ātī īñoñupī, “Yū caīrījērē yū wasoacū,” īgu yua. Bairo cū caátaje jūgori, Moisés ānacū cū caáticūrīqūē cuatro cientos treinta cūmarī beropū caānijūgorique nimirōcūā, Dios, “Caroaro mū yū átigu,” cū cū caīcūrīqūērē yasiomasīētīña. Tunu bairoa Dios cū caījūgoyetiriquere cawapa manierē bairo to tuao joroque ātimasīētīña. ¹⁸ Moisés ānacū cū

caroticūrīqūē jūgori Dios caroaro marī cū caátipeere, cū caátigarique to caāmata, cabūgoroa, “Caroaro mū yū átigu,” qūī cūbujioricūmi Dios Abraham ānacūrē. Cariape majūrā Dios, “Mū yū jomajūcōāgu,” cū cū caīrīqūērē ūnie wapa jēnirīcārō mano cū cajopeede ī, bairo īñupī.

¹⁹ “Toroque, ¿dopēī cū cūñuparī Dios cū carotiriquere Moisés ānacū mena?” mujāā ī tūgoñabujiorā. Yura, caberopū tie rotiriquere cūñupī Dios, roro camasā na caátipainucūrījērē na catūgoñabōca masacatiparore bairo ī. Tie roticūrīqūē puame Jesucristo Abraham ānacū pārāmi ati yepa cū caetari watoapū roti ānimasījānañupā. Apeyera Dios puame cū majū mee, cūtu macāāna ángelea majā jūgori roque roticūrīqūērē cū joyupi Moisés ānacūrē. Bairi Moisés ānacū puame camasārē na quetibujū netōñupī yua tie roticūrīqūērē. ²⁰ Jīcāū cū caátipeere cū caīcūrīqūē caāmata, apeipu cū cabusūnemobojaro boetiya. Torea bairo Dios cū majūpua cū caátipeere quetibujuyupi Abrahārē. Aperiāpūrē quetibujū netōrotijoesupi.

El propósito de la ley

²¹ Bairo bairi, ¿Moisés ānacū cū caroticūrīqūē puame Dios cū caátipeere ricaati to ānio joroque to ātoati? ¡Bairo ātimasīeto! Moisés ānacū cū caroticūrīqūē marī caticōā nio joroque to caátimasīata, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē bairo jeto ātiri carorije wapa cacūgoena marī tuabujioricarā. ²² Bairāpua, Dios ya tutipu caīrō puamata, nipetiro carorije macāājērē caátieconucūrā jeto marī āniña. Bairo caāna nimirōcūā, Jesucristore noa ūna na catūgousaata, Dios caroaro cū caátigariquere cacūgoparā majū niñāma.

²³ Mai, Jesucristo, marī catūgoñatutapau ati yepapū cū caetaparo jū-

goyere Moisés ānacū cū caroticūrīqūē jūgori roro majū carorije macāājērē caátiecorā majū marī tuamiwū. Tore bairo roro marī átiāninucūwū, Jesucristo cū majūpua marīrē cū caānajē cutiere marī cū camasīōparo jūgoye mai. ²⁴Ape wāme īcōnārī īrīcārō puamata, Moisés cū caroticūrīqūē puame marīrē cabuejūgon cū caquetibujūgōrorea bairo marī carorije wapare marī masīō joroque marī āpu. Tore bairo marī baicōā āmu, Jesucristo ati yepapu cū caetaparo jūgoye mai. Bairo caāna marī caānimiatacūārē yua, āmerē cū mena marī catūgoñatutuarije jūgori ñe ūnie carorije cawapa mārē bairo marī tuao joroque marī ámi.

²⁵Bairi āmerē yua, Jesucristo ati yepapu caatácure cū tūgousari, cū mena catūgoñatutuarā majū marī āniña. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecorā mee marī āniña. Tie, marīrē cabueire bairo carotijūgoro marī boetiya yua.

²⁶Bairi āmerē Jesucristo mena mujāā catūgoñatutuarije jūgori nipetiro Dios pūnaarē bairo caāna majū mujāā āniña.

²⁷Tunu bairo Jesucristo wāme mena īrī, mujāā cabautiza rotirique jūgori cū yarā cū mena jīcārōrē bairo caāna majū mujāā tuaya. Cūrēā bairo jīcā rupau caāna majū mujāā tuaya yua. ²⁸Bairi ñe ūnie majū mee niña judío majā yau marī caānie, o griego yau marī caānie cūā. Paabojari majōcu, o caroaro caānicōāū marī caānie cūā, ñe mee niña. Caūmu, carōmio cūā jīcārō tūnia cū mena marī tūgoñatutuasīña. Bairo yua Jesucristo mena jīcārōrē bairo tūgoñatutuari nipe-tiro cū yarā, cū mena jīcārō caāna majū mujāā tuacōāña, mujāā cūā yua.

²⁹Bairo Jesucristo yarā majū mujāā caā-mata, Abraham ānacū pārāmerā caāna majū mujāā tuaya. Bairo cū pārāmerārē bairo caāna ānirī Dios caroaro cūrē cū caátipeere cū caicūjūgoyetiriquere

mujāā cūā cacūgorā majū mujāā tuaya yua.

4 Atore bairo puame mujāārē ī quetibujugu ñiña: Jīcāū cawīmau cū pacu cū cacūgomirīqūērē cacūgousapau, mai cawīmau ācū, dope bairo átimasīētīñami. Cū pacu paabojari majōcu cūārē dope bairo cū botiomasiētīñami. Cū pacu paabojari majōcu caācū puame mai nipetirije cū cacūgopeere caroaro īñaricanūgōcote masicōāñami. Bairo cū paabojari majōcu cū cañīaricanūgōcotebojami-atacūārē, cabucu niácūpu roque yua, cariape majūrā nipetiro cū pacu yaye caānajē upau majū catuapau niñami. ²Mai, cawīmau cū caāno, cū paabojari majā puame caroaro cū qūēñonucūñama. Tunu bairoa dope bairo cū caátigarije cūārē na puame jeto cū juátinemonucūñama. Tore bairo jeto cū juátīāninucūñama cū pacu cū cacūgoriquere cū cacūgomasīpa yutea, cū pacu cū caicūrīcā yutea caetaparo jūgoye mai. ³Bairi torea bairo baiwu marī cūārē. Mai, marī puame cawīmarārē bairo āna, ati umurecōo macāāna na carotitutuarijere carotiecorā majū marī āmu. Bairoa niña, tore bairo īcōña quetibujugaata. ⁴Bairo caāna marī caānimiatacūārē, Dios puame cū cacōrīcā yutea caetaro, cū macū marīrē canetōpau-re ati yepapu cū joyupi. Cū puame jīcāo carōmio jūgori buiayupi ati yepapure. Bairo buiari cū cūā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caátiecou majūrēā bairo caācū buiayupi. ⁵Marī, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecorārē marī netōōgu, cū cūā tiere carotiecoure bairo ati yepapure etayupi. Bairo cū macū marī cū caátibojaro yua, cū pacu Dios puame cū pūnaarē bairo marī qūīñao joroque ásupi Jesús. ⁶Tunu bairoa Dios pūnaa majū, merē marī caānierē marī masīō joroque ī, cū macū yau Espírítu

Santore marĩ yeripu marĩ jowĩ. Bairo cū, Espĩritu Santo marĩpure cū caāno jūgori, “¡Jāā Pacu!” cū marĩ ĩnucūña Diore. ⁷Bairo cabairo jūgori, āmerē yua marĩ puame Moisés ānacū cū caroticūrĩqūērē carotiecorā mee marĩ āniña. Dios pūnaa majū caāna roque marĩ āniña. Bairo cū pūnaa majū marĩ caānoi, Jesucristo jūgori nipetirije marĩ cū cajogarique cūārē cū caborore bairo marĩ jogumi.

Pablo se preocupa por los creyentes

⁸Mai, mujāā puame cajūgoyepure Diore camasiēna majū mujāā ānupā. Bairo Diore camasiēna ānirĩ, Dios mee caāna, jūgūēārē caĩroarā majū mujāā ānupā. Na, jūgūēā puame cariape majūrā Dios ũna mee niñama. ⁹Bairo cabairicarā nimirācūā, āme roquere yua Dios majūrē camasīrā mujāā āniña. O, “Dios puame jīcā nugōā mujāārē ĩnamajūgori mujāā beseyupi,” ĩgu niña ape watoara. Bairo Diore camasīrā nimirācūā, ¿dopēĩrā roticūrĩqūērē caátirotiecorā majū mujāā tuagayati tunu? Tie roticūrĩqūē puame dope caāperie catutuaetiere bairo caānie niña. Bairi, ¿dopēĩrā tiere mujāā tūgousagayati tunu? ¹⁰Mai, mujāā puame atore bairo mujāā átinucūña: Di rūmu, o di muipũ ũno, o ti yutea, ti cūmarē caetaro ĩnarā, judfo majārē bairo mujāā bose rūmu átipeonucūña. ¿Dopēĩrā tore bairo mujāā átinucūñati? ¹¹¡Bairo tiere tūgoñarĩ, yu puame mujāā cabairijere yu tūgoña uwijāñuña! “Narē yu caquetibujurique cabugoro majū ānupā. Yu paarique yasicoáto,” ñi tūgoña uwiya.

¹²Yu yarā, bairi atore bairo mujāā yu átirotiya: Caroaro tūgomasīña mujāā yu cabairijere. Yu puame roticūrĩqūērē carotiecoricũ nimicūā, āmerē tiere caátirotiecorũ mee yu āniña. Torea bairo mujāā cūā caátirotiecoena majū

mujāā āmu cajūgoyepure. Bairi yurea bairo caátirotiecoena āninemoña tunu. Bairāpua, cajūgoyepua mujāā mena yu caāno, caroaro yu mujāā qūēnowũ. ¹³Roro majū yu riawu, mujāā tūpure ācū. Bairo riamicūā, tie yu riaye jūgori tuari, caānijūgoro mujāārē caroa queti Dios camasārē cū canetōōrĩqūē queti majūrē mujāā yu quetibujūgowa. Tiera merē mujāā masīña. ¹⁴Bairo yoaro mujāā ture yu caria ānimiatacūārē, yure mujāā ĩñatepu. Tunu bairo yure cateena ānirĩ, caroaro jīcārō tūni yu caquetibujurijere yu mujāā tūgousawu. Umurecōo macāācũ ángel majūrē catūgousarārē bairo caroaro majū yu caĩrĩjērē mujāā tūgousawu. ¡Jesucristo cū majūpua mujāārē cū caquetibujurore bairo caroaro majū yu mujāā tūgousawu Jesucristo yaye quetire mujāā yu caquetibujurijere yua! ¹⁵Bairo caroaro useanirĩqūē mena mujāā catūgousamirĩqūē mena, ¿dope āmerē mujāā baiyati yua? Apeyera, caroaro mujāā caátajere mujāā ñibusupa: Marĩ caapeare nerĩ apeire marĩ cajomasīrĩjē to caāmata, mujāā puame cotericaró mano mujāā caapeere nerĩ, yure cajoparārē bairo majū mujāā baimiwũ. ¹⁶Bairo majū cabairicarā nimirācūā, āmerē, ¿dope mujāā baiyati? Yu puame cariape macāājērē mujāā yu caquetibujurije jūgori yua, mujāārā, ¿mujāā pesuare bairo yu tuayati?

¹⁷Apeyera mujāātu caquetibujūñesēānucūrā caroa quetire quetibujurā mee átinucūñama. Roro mujāārē na caĩtogarijere bootūgoñarĩ, quetibujurā átinucūñama. Tunu bairoa jāā caquetibujurijere cūcōārĩ, na caquetibujurije carorije macāājē puamerē mujāā catūgousaro borā, tore bairo ĩ quetibujūnucūñama. ¹⁸Bairopua, camasā aperārē caroaro marĩ cajuátinemogarije caroa cañurijē āno baiya. Roro camasārē na átigarique

mena tũgoñarĩ na marĩ caĩroarije roque cañuetie niña. Bairi mujãātu caaña mujãārẽ mairĩ, caroaro mujãa na caĩroagaata, tocãnacã rũmua tore bairo jeto mujãa na áparo. To mujãātu yu caãno jeto meerẽ tore bairo mujãa na ĩroa âmārõ. Na puame yure boena, tore bairo bainucũñama. ¹⁹ Yu pũnaarẽ bairo caaña, yu camairã âmerã tunu ricaati roro mujãa catũgousaro jũgori bũtioro yu tũgoña yapapuajãñuña mujãa mena. Jĩcãõ carõmio pũnaa cutigo, bũtioro cõ cawisiorore bairo roro majũ yu cũa mujãa mena yu tũgoña yapapuajãñuña. Baipua tore bairo jeto yu yapapuacõã ninucũgu Jesucristore caroaro jĩcãrõ tũni cũ mujãa catũgousapetiro beropu. Tocãrõpu roquere yua yu yerijãgu mujãa mena. ²⁰ Baipua, âmea mujãa tupu yu ânicõãgamiña, apeye mujãārẽ yu caĩquetibujugarijere mujãa quetibujugu. Tame, mujãa mena capee majũ yu tũgoñacõãmiña baipua. Cayoaropu marĩ caãnie jũgori dope ñinemomasiẽtiña.

El ejemplo de Agar y Sara

²¹ Mujãa, Moisés ânacũ cũ caroticũrĩquẽrẽ cabonetõrã, “Tie mena jũgori marĩ netõmasiña,” caĩrã cariape yure jĩcã wãme yu quetibujuya: ¿Moisés ânacũ cũ caãtiroticũrĩquẽ caĩquetibujurijere mujãa tũgoet-inucũñati? Mujãa tũgonucũrã tiere. ²² Mai, atore bairo quetibujuya: Abraham ânacũ pũgarã caĩmuarẽ pũnaa cusupi. Jĩcãũ cũ paacoteri majõco Agar cawãmecuco mena macũ cusupi. Apei puamerã cũ nũmo Sara cawãmecuco, cũ paacoteri majõco mee caãcõ mena macũ cusupi. ²³ Mai, Agar mena jũgori cũ camacũcucu puame nipetiro ati yepa macãaña camasã na cabuianucũrõrẽa bairo buiayupĩ. Bairo cũ cabuiamiatacũārẽ, apei, cũ nũmo majũ mena cũ camacũcutacu puamea

Dios Abrahãrẽ, “Cabucupu nimicũã, mu macũ cutigu Sara mena,” cũ cũ caĩjũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo to baietao joroque ĩ buiayupĩ.

²⁴ Tie queti bui macããjẽrẽ bairo ĩ quetibujuro mee ĩña. Atore bairo niña: Na, pũgarã rõmia puame pũga poa macãaña camasãrẽ, “Tore bairo mujãa yu átigu,” Dios cũ caĩjũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo caaña niñama. Agar puame Moisés ânacũrẽ Sinaĩ cawãmecuti ũtãũpu cũ caãno, Dios cũ cũ caroticũrĩquẽrẽ cũ cajoricarore bairo caãcõ niñamo. Bairi tie roticũrĩquẽrẽ caĩroarã puame tiere carotiecoparã majũ tuacõãñama. ²⁵ Ape wãme ĩrĩcãrõ puamata, Agar puame Arabia yepa caãni ũtãũ Sinaĩre bairo caãcõ niñamo. Bairi Sinaĩ puame âme caãni macã Jerusalén macãrẽ bairo niña yua. Bairi ti macã caaña cũa Moisés ânacũ cũ caãtiroticũrĩquẽrẽ carotiecoparã majũ tuacõãñama, paabojarico Agar cõ catuaricarorea bairo yua. ²⁶ Marĩ puame roque jõbui ũmurecõopu caãni macã cawãma Jerusalén macã macãaña caãni-parã majũ marĩ âniña. Bairo caaña ânirĩ Moisés ânacũ cũ caroticũrĩquẽrẽ carotiecorã mee marĩ âniña. ²⁷ Atiere bairo ĩ quetibujugu, Isaías ânacũ cũa atore bairo ĩ quetibujũ jũgoyeticũñañupĩ Dios ya tutipũ:

“Ūseanirĩ ãña mu, carõmio capũnaa cutimasĩẽcõ.

Di rũmua ũno pũnaacutajere cawisionãecõ useanirĩ ãña.

Bairo mu caãnimiatacũārẽ yua, âme roquere paabojari majõco cõ capũnaacutato netõjãñurõ,

Dios cũ camasĩrĩjẽ jũgori, capũnaacuco mu ânicoago yua,”

ĩ quetibujucũñupĩ Isaías ânacũ.

²⁸ Yu yarã, yu bairãrẽ bairo caaña, mujãa puame Isaac ânacũrẽ bairo caaña mujãa âniña. Bairi mujãa cũa Dios cũ caĩcũjũgoyetiricarã Abraham, bairi Sara pũnaarẽ bairo caaña mujãa âniña. ²⁹ Mai,

ti yuteapure ati yepa macãana camasã na cabuianucurĩ wãmerẽ bairo cabuiaricu puame butioro qũĩnateyupi, Espiritu Santo jũgori cabuiaricu Isaac puamerẽ. Bairi ãme ati yutea caãno cũarẽ butioro ñnatejãnuñama judío majã Jerusalén macãana, Espiritu Santo jũgori Dios cũ pũnaa na ãnio joroque cũ caátanarẽ. ³⁰ Bairi atore bairo puame ñ quetibũju woatuyupa Dios ya tutipũ cũarẽ: “Paabojari majõco cõ macũ mena aperopũ cõ acoápáro. Cũ, cõ macũ puame apeo macũ mena cũ pacũ yaye caãnajẽrẽ peeto ñno cacũgousapau mee niñami,” ñ quetibũju woatuyupa. ³¹ Bairo cabairo jũgori, yũ yarã, paabojari majõco pũnaarẽ bairo caãna mee marĩ ãniña. Sara, caroaro caãnacõ pũnaarẽ bairo roque caãna majũ marĩ ãniña.

Firmes en la libertad

5 Mai, Jesucristo puame Moisés ãnacũ cũ caroticurĩquẽrẽ carotiecorã majũ marĩ caãnimirĩquẽrẽ marĩ netõõ joroque marĩ ámi. Bairo marĩ cũ caátaje jũgori mujãã puame caroaro jeto ãnajẽ cuticõã ninucũña tocãnacã rũmua. Roro majũ tunu caátitrotiecorãrẽ bairo tuanemoeticõãña.

² Yũ Pablo, mujãã yũ caĩquetibũjurijere caroaro jĩcãrõ tũni majũ tũgopeoya: Judío majã na caátinucurĩ wãme, na rupau macããjẽ yisetarique ñnierẽ mujãã cũã mujãã caátĩniganucũata, dope bairo Jesucristo mujããrẽ cũ canetõõrĩquẽ wapa maniña. ³ Mujããrẽ ñnimopã tunu: Ni jĩcãũ ñcũ mujãã mena macããcũ cũ rupau macããjẽ yisetarique ñnierẽ cũ caátĩniganucũata, nipetirijẽ Moisés ãnacũ cũ caátitroticurĩquẽrẽ carotiecorũ majũ tuacõãgumi. ⁴ Mujãã, roticurĩquẽrẽ mujãã caátie jũgori canetõgatũgoñanucũrã, Jesucristo puamerẽ cũ tũgousajãnarã mujãã átiya. Bairo caãna ãnirĩ, Dios mujããrẽ cũ

camairĩjẽrẽ, mujããrẽ cũ canetõõrĩquẽ cũarẽ caboena majũ tuarã mujãã baiya. ⁵ Jãã, tiere caĩroaena puamea Espiritu Santo jũgori, bairi tunu Jesucristo mena jãã catũgoñatutuacõãnie jũgori jãã carorije wapare canetõecoparã majũ jãã tuacõãña. ⁶ Bairi Jesucristo mena marĩ caãmata, yisetarotirique ñnie, o yisetarotietaje cũã caãnimajũrĩjẽ mee niña. Jesucristo mena marĩ catũgoñatutuarije roque caãnimajũrĩjẽ niña. Bairo cũ mena marĩ catũgoñatutuarije mena caroaro camasãrẽ na marĩ maimasĩgarã.

⁷ Mujãã, Galacia yepa macãana, caroaro majũ Jesucristore cũ mujãã tũgousa jũgomiwũ. ¿Noa mujããrẽ cariape quetire mujãã tũgousa jãnao joroque na áti? ⁸ Dios mee tore bairo mujãã jãnao joroque ásupi. Cũ puame mujããrẽ cabesericũ majũ roque niñami. ⁹ Bairi merẽ jĩcã wãme ñrĩquẽrẽ ñrĩcãrõ puamata, mujãã masĩña: “Petoaca levadurare marĩ cajããmiatacũarẽ, pan quẽnorĩcã buruare petiropũ jesapeticoaya.” Torea bairo roro ricaati quetibũjurique jĩcã wãmeacãrẽ mujãã catũgousaata, cabero capee majũ mujãã tũgousagarã carorije macããjẽrẽ. ¹⁰ Marĩ Quetiupau puame ricaati wãme, roro mujãã catũgoña ãnimiatacũarẽ, caroa wãmerẽ mujãã átiãnio joroque mujãã átigumi tunu. Bairo mujãã cũ caátipeere tũgoñarĩ, yũ puame cariapea marĩ Quetiupau mena yũ tũgoña tutuacõãña. Baipua, Dios, roro mujãã átiãnio joroque caátiecorotinucũrãrẽ popiye na baio joroque na átigumi. Ni ñcũ cũ caãmata cũarẽ, jĩcãrõ tũnia popiye na baio joroque na átigumi.

¹¹ Mai, apeyera tunu yũ yarã, jĩcããrã ricaati caquetibũjuñesẽanucũrã atore bairo ñi busũnucũñama: “Pablo cũã camasã judío majã caãmerãrẽ, ‘Mujãã cũã judío majã na caátinucũrõrẽ bairo mujãã rupau macããjẽrẽ yisetarotiya,’ na ñ quetibũju átiyami,” ñi busũnucũñama.

Bairo yu cūā narē bairo yu caátirotirije caāmata, roro majū yure teeri, popiye yu baio joroque yu áperibujiorāma. Bairāpua, popiye yu baio joroque yu átinucūñama, “Jesucristo yucupāipu cū cariarique jūgori mena jeto marī netōmasiña,” yu caīquetibujurije jūgori. ¹²Bairo mujāārē roro pajūgoro mujāā rupau macāājērē butioro cayisetarotiganucūrī majā, na puame roque na majūā na rupau macāājērē na yisejure recōāto, ¡tame!

¹³Mujāā, yu yarā, yu bairārē bairo caāna, caroaro caāniparā, roticūrīqūērē carotiecoetiparā, cū cabesericarā majū mujāā āniña. Bairi caroa macāājē jeto caātiāniparā mujāā āniña. Bairo roticūrīqūērē carotiecoena cū cacūrīcārā nimirācūā, “Marī caboro marī rupau mena carorijere marī átimasīña,” di rūmu ūno ī tūgoñaeiticōāña. “Tie carorije macāājērē na átiāmarō,” ī mee, tore bairo mujāā cūñupī Dios. Caroa puame roquere átiri, jīcārō tūni mujāā caāmeomai ānierē bo, tore bairo mujāā cūñupī. ¹⁴Bairi roticūrīqūē puame atore bairo caīrījē mena neñojori jīcā riseroa yua quetibujuya: “Mujāā majū rupau mujāā camairōrēā bairo aperā camasā cūārē na maiña.” ¹⁵Bairo cū cacūrīqūē caāno jūgori, roro āmeo īna-teeticōāña. Āmeo asiari āmeo tutiepeticōāña. Masacatiya. Jīcā majārē bairo mujāā caānajē cutie to petio joroque mujāā átire.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

¹⁶Bairi mujāārē niña: Espíritu Santo mujāārē cū cajūgoānorē bairo jīcārō tūni caroaro átiānicōānucūñā. Carorije mujāā rupau caborore bairo mujāā caātiāniga nucūrījērē átiāmericōāña. ¹⁷Mai, carorije marī rupau caborore bairo marī caátigatūgoānucūrījē puame Espíritu Santore cateerārē bairo

átaje niña. Torecu, Espíritu Santo cūā, carorije macāājērē marī rupau caborore bairo marī caápata, īñajesoetiya. Tere caboecu niñami. Bairi ati rupaupu carorije tūgoñarīqūē caāno jūgori pugatuapua caāmeoterārē bairo marī ānajē cuticōāña. Bairi mujāā puame carorijere mujāā átiānijānamasētīña. ¹⁸Bairāpua Espíritu Santo mujāārē cū cajūgoānigarijere mujāā caēñotaeticōāta, caroaro mujāā átiānimasīgarā. Roticūrīqūērē carotiecorārē bairo mujāā baietigarā yua.

¹⁹Carorijere na rupau mena na caátigatūgoānucūrījērē bairo roro caátinucūrā na caátie nipetirore caroaro marī masīpeticōāña. Na puame atie ūnie carorijere átinucūñama: Roro carōmio mena átiepepairiquere, carorije macāājērē átipairique, cawāmarā jeto āna roro āmeo átiānajē cutaje cūārē átiāninucūñama. ²⁰Tunu bairoa camasā na caweericarārē īroarique, wātī yeri pūna jūgori rori wāme átimasīrīqūē cūārē átiāninucūñama. Tunu bairoa āmeo teerique, āmeo īñapesucutaje cūārē di rūmu ūno jānagaetinucūñama. Caroaro jīcārō tūni ānimasīgaetinucūñama. Tunu bairoa roro majū caasiañurā ninucūñama. Jīcā poa, ape poa macāāna mena āmeo asiari roro majū āmeo tutinucūñama. Bairo āna, āmeo ricawatiri ricati jeto ānajērē átiānucūñama. ²¹Tunu bairoa aperā na cacūgorijere butioro īñaugaripeanucūñama. Tunu bairoa eti cūmupainucūñama. Tunu bose rūmu qūēnorācūā, nucūbūgorique mano ūgapacari roro majū baimecūnucūñama. Tore bairo átaje capee wāme majū átiāninucūñama. Bairi cajūgoyepu mujāārē yu caīquetibujuricarorea bairo āme cūārē mujāā nīnemoña tunu: Tore bairo roro caátipairā petoaca ūno cūārē Dios cū carotimasīrīpaure etaetigarāma.

²² Mai, Espíritu Santo puame roque marĩ caãmeomairĩjêrê, useanirĩqũe mena yerijôrô ãnajê cutaje cũârê cajou majũ niñami. Tunu bairoa popiye baimirãcũã, caroaro yerijôrô ãnajê cutajere, camasãrê caroaro juátinemorĩqũêrê, caroaro cariape camasã mena átiãanjê cũârê cajou niñami. ²³ Tunu bairoa aperã camasãrê baibotioena caroaro jĩcãrô tũni ãnajêrê, marĩ rupau roro marĩ caátiga tũgoñanucũrĩjêrê ênotajĩatimasirĩqũe cũârê marĩ jomasĩñami Espíritu Santo. Bairo Espíritu Santo marĩ cũ cajorije mena jĩcãrô tũni marĩ caátĩãmata, ni ũcũ, “Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũêrê áperiyama,” marĩ ĩ masĩtĩñami. ²⁴ Bairi merê Jesucristo yarã caãna puame Jesucristo yucupãĩpu cũ cariarique jũgori roro ati rupau mena tocãnacã wãme roro na caátiga tũgoñanucũrĩjêrê canetõdecoricarã majũ niñama. ²⁵ Bairi Espíritu Santo marĩ mena cũ caãmata, marĩ cũ cajũgoãnigarijere bairo jĩcãrô tũni caáticõã ninucũparã marĩ ãniña.

²⁶ Bairo caãna ãnirĩ, cabaibotiorãrê bairo marĩ ãmerĩgarã. Tunu bairoa ãmeo ricawatiri ricaati jeto ãnajê cutajere marĩ átiãmerĩgarã. Tunu bairo aperã yayere ĩnaugaripeari na marĩ ĩnateetigarã.

Ayúdense unos a otros

6 Yu yarã, yu bairãrê bairo caãna, mujããrê ñiña: Ni jĩcãũ ũcũ mujãã mena macããcũ carorije macããjêrê cũ caátinucũata, tutuaro mena cariape cũ quetibũjuya. Mujãã puame Jesucristo mena catũgoñatutuarã majũ ãnirĩ caroaro cũ juátinemoña, roro cũ catãmuonemoetiparore bairo ĩrã. Bairãpuã, caroaro cũ tũgoñamairĩ, nucũbugorique mena cũ mujãã beyogarã. Bairo cũ ũnarê na beyorã, tocãnacãũpuã caroaro mujãã tũgoñamasacatiwa, roro wãtirê marĩ

ĩtoecore, ĩrã. ² Bairi mujãã puame tocãnacãũpuã ãmeo juátinemorĩ, roro mujãã caátĩãninucũrĩjêrê netõnucãcõãnucũña. Tore bairo ána, Cristo cũ caátĩroticũrĩcãrõrê bairo átipeyorã mujãã átigarã yua. ³ Tunu apeyera, ni jĩcãũ ũcũ cabugoro macããcũ nimicũã, “Yua, caãnimajũũ yu ãniña. Na caquetibũjuriere yu boetiya,” caĩbotiopai cũ yaye wapa caãnipeere cũ majũã ĩtou átiyami. ⁴ Bairi mujãã puame roque tocãnacãũpuã caroaro ĩnabesecõñaña mujãã majũã nipetiri wãme mujãã caátĩãninucũrĩjêrê. Tore bairo caroaro mujãã majũã mujãã caátiere mujãã caĩnabesemasĩata, caroaro mujãã tũgoña useanigarã. Bairopua, tore bairo mujãã catũgoñauseanirĩjê puame Dios mena caroaro mujãã caátĩãnie to ãmarõ. Aperã na cabairijere ĩnacõnarĩ mujãã puame, “Aperã netõrõ caroaro caátĩãna jãã ãniña,” ĩrĩ, mujãã causeanirĩjê roque caũuetie ñiña. ⁵ Ni jĩcãũ ũcũ Dios caroa cũ caroticũrĩqũêrê caátĩpeyocõãninucũũ maami. Bairi tocãnacãũpuã marĩ majũã roro marĩ caátĩãninucũrĩjêrê canetõnucãcõãparã marĩ ãniña.

⁶ Torecũ, ni jĩcãũ ũcũ Dios yaye caroa queti aperã na caquetibũjuriere catũgonucũũ cũ caãmata, cũrê cabuerã cũârê nipetiri wãme cũ cacũgorije mena cũ juátinemoáto. Ñubueri majã nipetiro na juátinemoáto caquetibũjuri majãrê na yaye na cacũgorije mena.

⁷ Bairi apeyera, ni jĩcãũ ũcũ Diore roro cũ caĩboyeti epepee maniña. Bairi mujãã cũã mujãã majũ rupaure ĩtoepeeticõãña. Atiere tũgoñañijate: Camasã jĩcã wãme otere na caoteata, cabero cabutiro carĩcare jegarã otenucũñama. ⁸ Torea bairo ni jĩcãũ ũcũ cũ rupau caborore bairo rorije caátijũgoricũ, carori wãme cũ caáticõãmata, caberopũ cũârê carorije jũgori cayasipau majũ tuacõãgũmi.

Baipua, apei puame roque Espíritu Santo cū caborore bairo caroa wāme caáticōājūgoricū, cū caborore bairo jeto cū caáticōāninucūata, cabero yeri capetietie majūrē cacūgopau tuacōāgumi yua. ⁹Tore bairo cabairo jūgori, marī puame caroa macāājē ātiānajērē caātiānijutietiparā marī āniña. Tore bairo jeto caroa macāājērē marī caáticōāninucūata, ti yutea caetaro caroare marī cūgogarā. ¹⁰Bairi marī caátimasirō cārō nipetiro camasārē caroaro na marī juátigarā. Tore bairo netōjāñurō marī caátimasīpee niña marī yarā Dios mena catūgoñatutuanucūrā roquere.

Advertencias y saludos finales

¹¹ ¡Iñañijate mujāā cūā! Atie catusarijere capaca woarique mena yu majūpua mujāā woatujuu yu ātiya, caroaro mujāā catūgousaparore bairo ī.

¹²To caāna, caītopairā, mujāārē butioro mujāā rupau macāājērē cayiserotiganucūrā puame na majūā caroaro tuagarā, tore bairo ātirotiga nucūñama. Na yarā, na quetiuparā, Jesucristo yucupāipū cū cariarique quetire na caquetibujuata, “Roro popiye marī ātirema,” irā jeto, tore bairo mujāārē ātirotiganucūñama. Na quetiuparā narē na caīroapeere borā, tore bairo jeto ātirotiganucūñama.

¹³Tore bairo caīquetibujurā, na rupau macāājērē cayisetarotiricarā caāna nimirācūā, nipetirije Moisés ānacū cū carotīcūrīqūērē ātiyeoetinucūñama. Bairo caāperā nimirācūā, mujāā puamerē butioro mujāā rupau macāājērē mujāā yisetarotiganucūñama. Bairo mujāārē tutuaro mena mujāā rupaure na caātirotirique mena jūgori canetōnucāmasīrī majārē bairo tūgoñanucūñama. Bairo rupau

cāmicutaje na caātirotirije cawapa manierē bairo caānimiatacūārē, tore bairo tūgoñanucūñama. ¹⁴Bairo na cabaimiatacūārē, yu puame yu caātie mena canetōnucāmasī majūrē bairo yu ānitūgoñāētiña. “Jesucristo yucupāipū cū cariarique queti roque caroa caānimajūrījē niña,” irī butioro yu quetibujunucūñā. Yu puame Jesucristo yucupāipū cū cariarique jūgori ati umurecōopure roro yu caātiere canetōrīcū yu āniña. Bairi ati umurecōo macāāna na cabonetōnucūrījē cūārē yu ātinemoētiña yua. Tere merē yu jānacōāwū. ¹⁵Bairi marī rupau macāātōrē cayisericū, o cayise ecoetacu marī caāmata cūārē, ñe ūnie wapa maniña. Dios cū caborore bairo cawāma yeri tūgoñarīqūē mena marī cabuianemorīqūē roque cariapea caānimajūrījē niña. ¹⁶Bairi mujāā nipetiro yu caātirotirijere catūgousarā caroaro yeri jōrō ānajēcusa. Marī Pacu Dios caroaro cū caīnamaimasīrījē mena ānajēcusa. Tore bairo jeto ānajēcusa mujāā nipetiro cariapea Dios ya poa macāāna caāna, cū caborore bairo yua.

¹⁷Bairo atiere yu caquetibujaro bero, ato jūgoyere ni jīcāū ūcū roro popiye yu cū bairique yeoeticōāto. Bairi merē yu cabairijere masīñama camasā. Roro popiye yu baio joroque yu na caātaje jūgori capee majū yu rupaure yu cāmii cūtiya. Tere iñarī, camasā cariapea Jesucristo yau, cū paabojari majōcu yu caānierē masīñama.

¹⁸Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, Jesucristo marī Quetiupau caroa yeri cūta-jere mujāā cū jonemoāto, mujāā to Galacia yepa macāāna nipetirore. Bairoa to baiāto.

Tocārōā niña atie queti yu cawoaturije.

Carta de San Pablo a los

EFESIOS

Saludo

1 Yũ, Pablo cawāmecucu, Dios yũre cũ cabeserique jũgori Jesucristo yaye quetire cũ caquetibujurotjoricu, apóstol yũ āniña ati cartare caquetibujwowa-jou. Mujāā, Efeso macā macāāna Dios yarā, bairi tunu Jesucristo mena catũgoñatutuarārē mujāā yũ quetibujũ woa-joya ati carta mena. ²Bairi cañijũgoro atore bairo mujāārē ñiña: Marĩ Pacu Dios, bairi marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroare mujāā na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cũārē na jonemoáto, ñiña.

Bendiciones espirituales en Cristo

³Dios puame cañuu carou majũ niñami. Marĩ Quetiupau Jesús pacu ñumajũcōāñami. Caroare marĩ jowĩ. Jesucristo yarā marĩ caānoi, umurecōo macāājē tocānacā wāmerē marĩ jowĩ caroare. ⁴Tirũmupu, ati umurecōore cũ caátiparo jũgoyepua, merē marĩrē masĩ yerijāñupĩ Dios. Marĩ caānipeere merē masĩ yerijāñupĩ. Bairo masĩrĩ yua, marĩ beseyupi. “Yũ yarā majũ na ānio joroque na yũ átigu,” ĩ tũgoñañupĩ Dios marĩ cabaĩpeere. Carorije cawapa cũgoenarē bairo na āmarō ĩ, marĩ cũjũgoyupi. ⁵Bairo marĩrē mairĩ, caroaro marĩ caānipeere cũjũgoyupi. “Yũ pũnaarē bairo na ānio joroque na yũ átigu,” ĩ tũgoñajũgoyupi. “Yũ macũ popiye cũ cabaĩpee jũgori bairo na yũ átigu, yũ cabojũgoricarore bairo yua,” ĩ tũgoña jũgoyeticũjũgoyupi. ⁶Bairo bairi marĩ puame nocārō majũ caroaro marĩrē cũ caátiere tũgoñarĩ yua, cũ marĩ basapeoya. Cũ macũ mena macāāna marĩ ānio joroque marĩ

ásupi. Bairi cũ marĩ basapeonucũña. ⁷Bairo marĩrē butioro mairĩ, cũ macũ cũ cariarique jũgori marĩ netōōñupĩ. Tie jũgori roro marĩ caátie wapare marĩ masiriyobojayupi. ⁸Caroaro majũ marĩ ĩñoñupĩ Dios marĩrē cũ camairĩjērē. Marĩ catũgoñarĩjē, bairi marĩ camasĩpee cũārē nipetirijere marĩ joyupi. ⁹⁻¹⁰Mai, atie tirũmupu macāāna camasā na camasĩtětājērē āme roquere marĩ masĩo joroque átiyami. Caroaro cariape cũ caátipeere marĩ masĩōñami. Atie niña cũ caátipee: Jĩcā rũmu Dios cũ cabeserica rũmu caetaro cũ macũ Jesucristore carotimasĩpeticōāũrē bairo cũ jogumi. Jesús puame nipetiro ati yepa macāāna cũārē, jōbui umurecōo macāāna cũārē, cacatirā nipetirore na rotimasĩpeti peyocōāgumi yua, Dios cũ cabeserica rũmu caetaro. Bairoa niña cariape cũ caátipee yua.

¹¹Jāā, judío majā, Jesucristore cariape jāā catũgousaro jũgori caroare jāā jojũgoyupi Dios. Cajũgoyepua bairo cũ cacũgoparārē bairo jāā cũjũgoyupi, cũ yeripu cũ catũgoñajũgoyetiricarorea bairo. ¹²Bairi Dios puame cūrē jāā cabasapeorore boyupi. Jāā, Jesucristo mena catũgoñatutua jũgoricarārē nocārō caroaro majũ jāārē cũ caátie jũgori cūrē jāā cabasapeorore boyupi Dios. ¹³Jāā bero mujāā cũā mujāā tũgowu roro mujāā cabairijere cũ canetōōrĩqũē quetire. Bairo tiere tũgori yua, Jesucristo mena mujāā tũgoña tutuajũgowu mujāā cũā. Bairo mujāā cabairoĩ, Dios puame cũ yarā majũ mujāā ānio joroque ásupi. Bairi, Espĩritu Santo, cũ Yeri majũrē joyupi mujāā yeripure, “¡Cũ yarā marĩ āniña!” mujāā caĩmasĩparore bairo ĩ. Cũ caĩjũgoyeticũĩrĩcārōrēā bairo mujāā cũārē ásupi. ¹⁴Cũ Yeri, Espĩritu Santore marĩ yeripu ñajāāō joroque ásupi Dios, atore bairo marĩ caĩmasĩparore bairo ĩ: “Caroaro marĩ qũenogumi Dios. Marĩ, cũ yarārē, marĩ netōōpeyocōāgumi cũ

caĩrĩcārõrẽ bairo.” Tie nocārõ caroaro majũ marĩrẽ cũ canetõõpeere tũgoñarĩ yua, cũ marĩ cabasapeoro boya.

Pablo pide a Dios que dé sabiduría a los creyentes

15–16 Bairo mujãã cabairijere yu tũgoya: “Efeso macããna puame Jesucristo mena tũgoñatutuanemoñama. Tunu bairi, marĩ yarã nipetirore na juátinemoñama,” ĩrĩquẽrẽ yu tũgoya. Bairi Diopure, “Jãã mena mu ñujãñuña,” cũ ñinucũña, caroaro mujãã caátĩanierẽ tũgori. 17 Ape wãmerã marĩ Quetiupau Jesucristo Pacũ, nocārõ caroũ majũrẽ atore bairo mujãã ñi jẽnibojaya: “Masĩrĩquẽ caroa majũrẽ Efeso macããnarẽ na jonemoña narẽ mu camasĩõgarijere. Bairi tunu mu caátĩanierẽ nemojãñurõ na camasĩrõ ñuña,” ñi jẽnibojaya mujããrẽ. 18 Tunu bairoa mujãã yeripu tũgoñamasĩrĩquẽ Dios cũ cajoro boũ, mujããrẽ yu jẽnibojanucũña Diopure, “Cũ cabesericarã ãnirĩ nocārõ majũ caroaro ñe ũnie rusaeto Jesucristo cũ caãnorẽ bairo marĩ animasĩña,” mujãã caĩtũgoñamasĩparore bairo ĩ. Tunu bairoa nocārõ caroa majũ to ãniñati Dios cũ yarãrẽ caroaro cũ caátĩpee cũãrẽ mujãã camasĩparore bairo ĩ, mujããrẽ yu jẽnibojanucũña Diopure. 19 Tunu bairoa nocārõ majũ paio ñe ũnie rusaeto Dios cũ caátĩmasĩrĩjẽrẽ mujãã catũgoñamasĩparore bairo ĩ, mujããrẽ yu jẽnibojanucũña Diopure. Marĩ, Jesucristo yaye quetire catũgousari majã ãnirĩ, catũgoñatutuarã marĩ ãniña tie marĩpure cũ caátĩmasĩõjorije jũgori. Merẽ marĩ ĩñoñupĩ Dios nocārõ paio cũ caátĩmasĩrĩjẽrẽ. 20 Tie menaina jũgori cũ macũrẽ cũ catiopyupi. Bairo Jesucristore cũ catio yaparori bero, umurecõopũ cũ ruirotiyupi. Cũtu cariape nũgõã carotĩmasĩruiricaropũ cũ ruirotiyupi Dios nocārõ paio cũ caátĩmasĩrĩjẽ

jũgori. 21 Bairi carotĩmasĩmajũũrẽ bairo cũ cũñupĩ Dios cũ macũ Jesucristore. Ati umurecõo quetiuparã tocãnacãũ netõrõ carotĩmasĩrẽ bairo cũ cũñupĩ Dios. Ati yutea macããna, ape yutea macããna cũãrẽ nipetiro quetiuparã marĩ cawãmetirã netõrõ carotĩmasĩrẽ bairo cũ cũñupĩ Dios cũ macũrẽ. 22 Bairi yua, nipetirije ati umurecõo caãnie caãno carõ carotĩmasĩ quetiupau majũrẽ bairo cũ cũñupĩ Dios Jesure. Tunu marĩ, Dios yarã, cũ caĩroari poa macããnarẽ cajũgõacũrẽ bairo cũ cũñupĩ. 23 Marĩ nipetiro Jesucristore caĩroarã, jĩcã poa macããna, jĩcã rupaure bairo caãna marĩ ãniña. Bairo marĩ caãnoi, Jesucristo puame marĩ rupoare bairo caãcũ niñami, caroaro cariape tũgoñarĩquẽrẽ cajou ãnirĩ. Marĩ mena cũ caãnie jũgori marĩ animasĩcõãña. Tunu bairoa cũ puame nipetirijepua nijesapeticoayami.

Salvos por el amor de Dios

2 Mujãã, Efeso macããna, mujãã canetõparo jũgoye carorije jetore mujãã átĩaninucũñupã. Bairi rorije mujãã caátaje jũgori yeri capetietiere mujãã cũgoesupa. Cabaiyasĩricarã ãnanarẽ bairo caãna mujãã ãñupã mai. 2 Aperã ati yepa macããna Diore catũgousaenarẽ bairo mujãã átĩaninucũñupã. Tunu bairoa ati umurecõo macããcũ wãtĩ carotĩmasĩ cũ carotirore bairo jeto mujãã átĩaninucũñupã. Wãtĩ puame, Dios yaye cũ carotirijere catũgogaenarẽ rorije na cajũgõãtirotiãcũ niñami. 3 Tirũmũpure marĩã nipetiro bairo jeto marĩ átĩaninucũwũ. Marĩ caborore bairo jeto marĩ ápu. Tunu bairoa roro marĩ rupau nipetiro wãme carorijere caborore bairo jeto marĩ ápu. Roro marĩ catũgoñarĩjẽ mena bairo marĩ átĩnucũwũ. Bairo caátĩana ãnirĩ, aperã roro caãnarẽ Dios cũ caátatore bairo marĩ cũã roro majũ marĩ átiacobujioyupa. 4–5 Marĩ carorije

wapa jūgori yeri capetietiere marī cūgoepu. Cabaiyasiricarā ānanarē bairo marī amu mai. Bairo marī cabairipau Dios puame, nocārō paio camaimasī ānirī marī iñamairī. Bairo iñamairī yua, marī netōōwī. Jesucristo yarā marī caānoi, cawāma yeri pūna capetietie majūrē marī jowī. ⁶Tunu bairoa Dios puame Jesucristo yarā marī caānoi, cū cacatioricarārē bairo caāna marī ānio joroque ásupi. Umurecōopu Jesús mena caruirārē bairo marī ānio joroque marī ásupi Dios. ⁷Bairi ape tuti macāāna, ape tuti macāāna nipetiropua, Jesucristo mena marī caānie jūgori butioro marīrē cū camairījērē, bairi tunu nocārō caroaro marīrē cū caátie cūārē na camasīparore bairo ī, bairo marī ásupi Dios. ⁸⁻⁹Bairo marīrē cū camairījē jūgori marī netōōnupī, cū mena catūgoñatutuarā marī caānoi. Marī majūā caroa wāmerē marī caátie jūgori mee, Dios marīrē mairī jīcā nūgōā cū caátigarije jūgori roque marī netōōnupī. Bairi ni jīcāū ūcū, “Yu majūā caroare átiri yu netōwū,” caīmasī maami. ¹⁰Dios cū caqūēnorīcārā marī āniña. Bairi Jesucristo yarā marī ānio joroque marī ásupi, caroa wāmerē marī caátimasīparore bairo ī. Tirūmupua bairo marī caātiānipeere bojūgoyupi.

La paz que tenemos por medio de Cristo

¹¹Bairo bairi, Efeso macāāna, mujāā caātiānajērē masiritieticōāña. Judío majā caāmerā mujāā caānoi, judío majā puame mujāārē iroaema. Caūmuarē na rupau macāājērē cayisetarotiricarā puame mujāārē, “Dios yarā mee moena, na rupau macāājērē cayisetarotiena,” mujāārē iepewā. ¹²Tiwatoare Jesucristore cū mujāā masīepū. Israel yepa macāāna, Diore caīroarā jīcārā ūna mena macāāna mujāā amewū. Dios yaye quetire mujāā tūgoepu. Tunu

bairoa, “Camasārē na yu netōōgu,” cū caīquetibūjūjūgoyeticūrīqūē cūārē mujāā masīepū. Bairo ati yepapu Diore masīēna caāna ānirī, marīrē canetōōpau cū caetapeere mujāā masīepū. ¹³Bairo tirūmupure nocārō majū Diore camasīētāna nimirācūā, āmerē yua, Jesucristo yarā ānirī cū mujāā masījāñuña. Jesucristo yucupāipū cū cariarique jūgori, cūtu caāniparā mujāā ānio joroque ásupi.

¹⁴Apeyera tunu Jesús puame marī caāmeoterijere cajānaou niñami. Bairo caācū ānirī, jāā judío majā, mujāā judío majā caāmerā cūā jīcā majārē bairo marī ānio joroque marī ásupi. Marī caāmeoterijere marī jānao joroque ásupi. ¹⁵Tunu bairoa yucupāipū cū cariarique jūgori, jāā, judío majā nīcūjāā ānana, jāārē na caroticūrīqūē jāārē dope bairo caátimasīētīērē bairo to ānio joroque ásupi. Bairo áti yaparori bero, judío majā, bairi judío majā caāmerā cūā jīcā majārē bairo marī ānio joroque marī ásupi cawāma poa majū, cū ya poa macāāna yua. Bairo ácu, jīcā yericunarē bairo marī ásupi. ¹⁶Jesús puame yucupāipū cū cariarique jūgori judío majā, judío majā caāmerā cūā, roro marī caāmeoterijere marī jānao joroque marī ásupi. Tunu bairoa Dios mena caroaro marī ānio joroque ásupi. Bairo ácu, judío majā, judío majā caāmerā cūā jīcāū pūnaarē bairo caāna, marī ānio joroque ásupi.

¹⁷Jesucristo puame Dios mena jīcā yericunarē bairo marī caānimasīpeere quetibūju acú asūpi ati yepapure. Mujāā, judío majā caāmerā, nocārō Diore camasījūgoricarā cūārē Dios mena jīcā yericunarē bairo marī caānimasīpeere quetibūju acú asūpi. ¹⁸Bairi Jesucristo marīrē cū cajuátinemorīqūē jūgori, puga poapua marī Pacu Diore jīcārō cū mena marī busumasīña. Espíritu Santore

marirē Jesús cū cajoricu jicāũ jūgori Dios mena marī busumasīña.

¹⁹ Bairo bairi yua, mujāā, judío majā caāmerā, ape yepa macāāna nimirācūā, Dios ya yepa macāānarē bairo mujāā tu-aya Dios cū cañajoro. Bairi judío majārē Dios caroaro cū caátorea bairo mujāā cūā caroaro cū caátiparā majū mujāā āniña. Cū yarā, cū caíroari poa mena macāāna mujāā āniña āme roquere yua.

²⁰ Wii quēnogarā, caānijūgoro yepapū cūnucūñama camasā ūtā rupaa capaca rupaare. Mai, ti wii caānitupapau caroa majūrē cūjūgonucūñama. Tia puame cōñajūgorica niña, ti wii caroaro cariape quēnogarā. Cabero ape rupaa, ape rupaa peowāmuānucūñama, ti wiire quēno ya-parogarā yua. Jāā, apóstolea majā, bairi profeta majā cūā mujāārē caroa quetire caquetibujurā ānirī, ti wiipure na cacūjūgoriquere bairo caāna jāā āniña. Jesucristo puame, marirē caroaro cariape caquetibujū ānirī, ti wiire na cacōñajūgorica majūrē bairo caācū niñami. Mujāā puame, cūrē catūgousarā menarē caāninemonucūrā ānirī yua, ti wii na capeowāmuātajere bairo caāna mujāā āniña. ²¹⁻²² Tunu bairoa wii quēnorī majōcu puame ti wii ūtā rupaare caroaro mena peowāmuāti, caroa wii templo wiire bairo quēnoñami. Tore bairo Jesucristo puame cūā ape poa, ape poa, tocānacā poa macāānarē jicā poa macāānarē bairo na ānio joroque átiyami, cūrē catūgousari majā, cū ya poa macāānarē. Bairi mujāā cūā Jesucristo yarā mujāā caānie jūgori templo wiire ūtā rupaare jicārō tūni na capeowāmuātore bairo caāna mujāā āniña. Tunu bairoa Dios, templo wiipū cū caānorēā bairo Espiritu Santo cūā marī watoapu nicōāñami.

Pablo encargado de llevar el evangelio a los no judíos

3 Bairo bairi yu, Pablo, mujāā, judío majā caāmerārē Jesucristo yu cū

cajuátinemorotiro jūgori, preso jorica wiipū yu āniña āmerē. ² Tunu bairoa merē atore bairo mujāā camasirō ñuña: Mujāārē camai ānirī, Dios puame mujāārē yu juátinemo roticūwī.

³ Cū puame tirūmupure camasārē cū caátipee nipetirijere na masiōēsupi. Ati rūmurī roquere tiere yu masiō joroque āmi, judío majā caāmerā cūārē cū canetōōpeere. Tiere merē petoaca mujāā yu quetibujū woajowu.

⁴ Atiere yu caquetijori pūrōrē bueri, mujāā masīgarā atie, Dios yure cū camasīōrīquērē.

⁵ Tirūmupure ni jicāũ ūcūrē atie cū caátipeere na masiōēsupi Dios ape tuti caānanarē. Ati rūmurī roquere, jāā, cū cabesericarā apóstolea majārē, bairi profeta majā cūārē jāā masiōñupī Dios atiere cū Yeri, Espiritu Santo jūgori. ⁶ Atie niña camasā na camasīētājē āme roque Dios cū camasīōgarije: Āmerē judío majā jeto mee cūgogarāma Dios cū pūnaarē caroare cū cajopeere. Judío majā caāmerā cūā bairo jicārō tūnia cūgogarāma, caroa queti Jesucristo na cū canetōōbojariquere na catūgousaro jūgori. Na cūā cū ya poa macāāna niñama. Bairi, “Caroaro na yu átigu Jesucristore catūgousarārē,” Dios cū caijūgoyeticūrīcārōrē bairo jicārō tūnia na cūārē caroaro na átigumi.

⁷ Yu, carōu cañuecū caānacū yu caānimiatacūārē, yure mairī, cū yaye quetire yu masiōwī Dios. Masiō yua, tie caroa quetire cū caquetibujūbojapaure bairo yu cūwī. Nocārō majū paio cū caátimasirījē jūgori bairo yu āmi.

⁸ Yua, nipetiro Dios ya poa macāāna netōjāñurō cabūgoro macāācū yu āniña. Bairo yu caānimiatacūārē, caroaro yu āmi Dios. Caroa queti, nocārō cacōñapetimasīā manie cū yarārē cū cajuátinemorījērē mujāā ūna judío majā caāmerārē yu quetibujūrotijowī. ⁹ Tunu bairoa tie camasārē cū caátipeere

tirūmupure na masiōēsupi Dios. Āme roquere cū, nipetirije caqūēnoricū ānirī, cū caátipeere nipetiro camasārē yu quetibujurotiowī. ¹⁰Bairi Dios cū catūgoña jūgoyetiricarorea bairo baietacoaya yua, nipetiro ati umurecōopure carotimasirā butiro majū marī ūnarē cū camairijērē na masiāto ī. Bairi ati rūmūrērē na puame, marī, Jesucristore caīroari poa macāana jicā yericunārē bairo marī caānierē īnarī, “Dise ūnie cū caátimasīētīē cū rusaetiya,” īmasiōārāma umurecōo macāana.

¹¹Caānijūgoripaupua capetietipee cū caátipeere cū caátiga jūgoricarore bairo átiyaparoypu merē ati rūmūrērē marī Quetiupau Jesucristo cū caátaje jūgori. ¹²Bairo Jesucristo yarā ānirī, cū mena tūgoña tutuari, uwiricarō mano Diore cū marī jēnimasīna. ¹³Torecū, nūcūbugorique mena mujāārē nīna: Mujāā, judío majā caāmerā, caroaro mujāā canetōpeere mujāā yu caquetibujuriye jūgori roro popiye yu baiya. Bairo yu cabaimiatacūārē, mujāārē yu caquetibujuriye jūgori caroa macāājē mujāārē to etao roque yu átiya. Bairi tūgoña yapapuaeticōāna.

El amor de Cristo

¹⁴Bairo marīrē caroaro Dios cū caátajere tūgoñarī, rūpopatuuri mena etanumūrī cū nīroaya marī Pacu majūrē. ¹⁵Dios yarā nipetiro ati yepa macāāna, umurecōo macāāna cūā cū yarā majū marī caānoi, “yu pūnaa” marī ī wāmetiyami Dios. ¹⁶Dise ūnie cū caátimasīētīē cū rusaetiya. Bairo cū cabairoi, atore bairo mujāā nī jēnibojanucūña marī Pacupure: “Efeso macāānarē nē ūnie rusaeto tūgoñatutuamasirīqūērē Espiritu Santo jūgori na joya. ¹⁷Tunu bairoa Jesucristo mena na catūgoñatutuariye jūgori na yeripu cū ānicōā āninucūāto

Jesús,” mujāā nī jēnibojanucūña Diopure. Bairo cū caáto, mujāā puame di rūmu ūno ricaati wāmerē mujāā tūgoñaetigarā. Bairi camasārē nocārō majū paio na mujāā maimasīgarā. ¹⁸Tunu bairoa mujāā, bairi nipetiro Jesucristore catūgousari majā cūā, mujāā masīgarā nocārō nē ūnie rusaeto Jesucristo cū camairijērē. ¹⁹Tie camasārē cū camairijērē nipetiro masipeyoetimirācūā, tiere mujāā camasinemonucūrōrē yu boya. Bairo mujāā cabaiata, Dios marīrē cū carotirore bairo nemojāñurō nē ūnie rusaeto mujāā átiāninucūgarā.

²⁰Dios nocārō majū caátimasī puame cūrē marī cajēnirī wāme, o marīrē cū caátipeere marī catūgoñarō netōjāñurō cū puame roque caátimasī nīnami. Tie cū caátimasīrījē marīpure caāno jūgori āmerē marī tutuao joroque átiyami. Bairi cū marī cabasapeoro nūña. ²¹Ati rūmu macāāna, bairi ape tuti macāāna, bairi tocānacā tuti bero caāniparā nipe-tiro Jesure caīroari poa macāāna Diore cū na cabasapeoro nūña! Bairoa to baiáto.

Unidos por el Espíritu

4 Bairi, yu, marī Quetiupau yaye quetire yu caquetibujuriye jūgori presopu caācū ānirī nūcūbugorique mena atore bairo mujāārē nīna: Mujāā cūā Dios cū cabesericarā mujāā āniña. Bairi nipetiro cū cabesericarārē na cū caānirotiricarore bairo mujāā cūā ānajēcusa. ²“Aperā netōrō caānimajūrā jāā āniña,” ī tūgoñaeticōāna. Nūcūbugorique mena āmeo īnaña. Aperā mujāārē roro na caátimiatacūārē, na āmeeticōāna. Narē mujāā camairijē jūgori tūgoenarē bairo roro na caátiere tūgoña netōcōāna. ³Espiritu Santo cū camasīrījē jūgori jīcārōrē bairo yericutiri, jīcā majārē bairo átiāna. ⁴Dios cū caīñajorore marīā cū pūnaa

jicā majārē bairo marī āniña. Tunu jicāñā niñami Espiritu Santo Dios yeri pūna marī mena caācū. Tunu bairoa marirē Dios cū caátipee jicā wāmerēa marī coteya. ⁵Tunu marī Quetiupau jicāñā niñami. Tunu jicārō tūnia Jesús mena marī tūgoñatutuaya. Tunu jicā wāmea marī cabautizarotiri wāme cūā niña. ⁶Tunu marī nipetiro Pacu jicāñā niñami. Cūā, nipetiro netōrō rotimasīñami. Marī nipetiro mena caācū niñami. Tunu bairoa nipetiropu caācū niñami.

⁷Jicā majā marī caānimiatacūārē, marī, tocānacāūpurea ape wāmerē, ape wāmerē marī caátimasīpeere marī joyupi Jesucristo cū cajogari wāme ūnierē. ⁸Tore bairo quetibujūya Dios ya tuti cūā:

“Cū wapanarē na netō yaparori bero, ūmurecōopu wāmuásúpi.

Bairo wāmuáetari yua, ati yepa macāāna caroa wāme na caátimasīpeere na joyupi,”

ī quetibujūya Dios ya tutipu.

⁹¿Dope bairo ígaro, “Ūmurecōopu wāmuásúpi,” to ññati? “Mai, ati yepapu ruiatíjūgoyupi, cū cawāmuápáro jūgoye,” ígaro ñña. ¹⁰Bairo ati yepa caruietaricu puame ūmurecōo buijāñurīpu caetaricu majū niñami. Bairo caācū ānirī nipetiropu carotimasī niñami. ¹¹Cūā niñami marī caátimasīpeere cajou. Bairo caācū ānirī jicāārā marī mena macāānarē apóstolea majā marī ānio joroque ámi. Aperā marī mena macāāna profeta majā, aperā Jesús jūgori camasārē Dios cū canetōrīqūērē caquetibujūri majā, aperā pastores, aperā bueri majā marī ānio joroque ámi. ¹²Tore bairo marī ámi, cū yarārē, marī mena macāānarē marī cajuátinemomasīparore bairo ī. Bairo marī caáto jūgori, Jesucristore caīroari poa macāāna puame nipetiro nemojāñurō átitutua ānimasīgarāma. ¹³Bairo caátitutanimasīrā yua,

marī nipetiro jicārōrē bairo Dios mena marī tūgoñatutuagarā. Tunu cū macū Jesucristo cūārē jicārōrē bairo cū marī masīgarā. Bairo marī cabaiāno bero, ñe ūnie marirē rusaetigaro caroaro marī caátīānipee. Jesucristo caroaro cū caátīānierē bairo marī cūā caroaro marī átiānigarā.

¹⁴Bairi marī puame yua, cawimarā jicoquei jicā wāmerē na catūgomawijiarore bairo marī baietigarā. Bairo cabaiena ānirī, aperā caītori majā di wāme ūno cawāma wāme bueriquere caroaro mena na caquetibujumiatacūārē, na caīrījērē cariape marī tūgoetigarā. ¹⁵Bairo puame marī caátīānipee boyā: Cariape macāājē quetire caroaro mena marī caāmeo quetibujūro boyā. Bairo āmeo quetibujūrā, Jesucristo, marī Jūgocu caroú cū caānorē bairo marī cūā marī bainutuágarā. ¹⁶Jesucristo marī Jūgocu cū caānoi, jicāñā rupāure bairo caāna marī āniña. Cū, caūmu rupau macāājē cū caapee, cū āmoo, cū wāmoorī, cū rupori, cū cacatiānie nipetirije jicārō tūni to capaapeticōāta, caūmu puame caroaro átiānimasīñami. Tore bairo marīā Jesucristore caīroari poa macāāna cūā tocānacāñā marī caátimasīpeere Jesucristo marirē cū cajoriquere jicārō tūni marī caápata, marī nipetiro caroaro marī átiānimasīgarā. Nemojāñurō marī āmeo juátinemogarā.

La nueva vida en Cristo

¹⁷Bairi Jesús mujāārē yu cū caīrotiro jūgori, atore bairo mujāā caátīānipeere mujāārē yu átirotiya: Ati ūmurecōo macāāna Diore camasīēna na caátīāninucūrōrē bairo mujāā cūā mujāā caátinucūrījērē jānacōāña. Diore camasīēna puame, na majūā na catūgoñarī wāme mena caátimasīā manie ūnierē átiāninucūñama. ¹⁸Tunu bairoa cayeri mána, cariape

catũgoñamasĩenarẽ bairo niñama. Bairo caãna añirĩ, cawãma yericutaje Dios cũ cajogamirĩjẽrẽ boetiyama. ¹⁹ Bairo carorije jetore caáticõañinucũrã añirĩ, tiere átiyemajũcõãnama. Bairo caátijeyamajũcõãna añirĩ, tocãnacã wãme carorije átieperique ùnierẽ, tũgoñamasĩrĩ mee tiere átinucũñama.

²⁰ Mujãã puame roque narẽ bairo átiãnigarã mee, Jesucristo yaye quetire mujãã tũgousajũgoyupa. ²¹⁻²² Caãnorẽ bairo cũ caátianierẽ mujãã catũgoata, tunu bairoa cariape quetire mujããrẽ cũ camasĩõata, tirũmũpu mujãã rupau mena roro mujãã caátianinucũrĩquẽrẽ bairo átiãninemoeticõãña. Roro mujãã caátianinucũrĩquẽ jũgori mujãã majũã mujãã roye tuamiñupã. ²³ Bairo roro mujãã caátianinucũrĩquẽrẽ jãnarĩ yua, cawãma wãme caroaro átiãnajẽ puamerẽ mujãã yeripu tũgoñajũgoya. ²⁴ Jicãũ cawãmaũ cabũcu jutiimore cũrĩ, cawãmarõ puame cũ cajãñawasoarore bairo mujãã cũã roro mujãã caátianigarijere jãnirĩ, cawãma wãme caroaro átiãnajẽ puamerẽ tũgoñajũgoya. Tiere mujãã tũgoñamasĩõ joroque ásupi Dios. Ni jicãũ ùcũ Dios cũ cayeri wasoaricaro jũgori caroaro átiãnajẽ puamerẽ catũgoñamasĩ caroaro cariape ãnigumi. Roro átiepeetigumi.

²⁵ Apeyera tunu tocãrõã itojãnacõãña. Marĩ nipetiro jicã poa macããnarẽ bairo marĩ ãniña. Bairi caroaro cariape jeto marĩ caãmeobusuro boya.

²⁶ Tunu bairoa di rũmu ùno caãno jicã wãme jũgori roro mujãã caasiata, tunu roro buipearo asianemoeticõãña. Jicoquei tiere tũgoñaquẽñoña. Rupa rũmu asia ãmericõãña tie mena. ²⁷ Wãtĩ puame cũ cabusujãrĩjẽrẽ mujãã tũgousare.

²⁸ Tunu apeyera ñiña: Cajerutiri majõcu tocãrõã, cũ jerutijãnacõãto. Cũ ùna tiere jãnarĩ, caroa wãme paariquere na

paáto, aperã cabopacarãrẽ jicã wãme ùno na cajuátinemomasĩparore bairo írã.

²⁹ Tunu bairoa carorijere busueticõãña. Caroa jetore busũnucũña. Mujãã caĩrĩjẽrẽ catũgorã puame na catũgoñatutuanemopee ùnie jetore busuya. Na cayeri jãñanemopee ùnie jetore busuya. ³⁰ Dios Yeri Espiritu Santore cũ yapapua joroque ápericõãña. Marĩ yeripu cũ caãnie jũgori “Dios yarã marĩ ãniña,” marĩ ãmasiña. Tunu bairoa marĩ yeripu cũ caãnie jũgori, “Dios yarãrẽ cũ canetõõpeyori rũmu caetaro, marĩ cũã marĩ netõgarã,” marĩ ãmasiña.

³¹ Tunu tocãnacã wãme carorije mujãã catũgoñarĩjẽrẽ jãnacõãña: Roro asiarique, asianetõcoátaje, pesucutaje, awaja tutirique, roro ìbusupairique, tie ùnie nipetirije carorije mujãã catũgoñarĩjẽrẽ jãnacõãña. ³² Caroaro ãnajẽcusa. Tunu bairoa ãmeo ñnamaiña. Jesucristo yarã mujãã caãno jũgori, Dios puame roro mujãã caátajere masiriyobojayupi. Bairi tore bairo mujãã cũã ãmeo masiriyobojaya roro mujãã caãmeoátie.

Cómo deben vivir los hijos de Dios

5 Mujãã, Dios pũnaa, cũ camairã añirĩ caroaro cũ caátianierẽ ñnacõrĩ caroaro ãnajẽcusa. ² Jesucristo marĩrẽ cũ camairõrẽ bairo ãmeo mairĩ caroaro átiãnajẽcusa. Cũ puame marĩrẽ mairĩ, pajĩãecoyupi. Bairo pajĩãecori yua, Dios cũ caĩñajoro camasã altar buipũ werea cajutiñurĩjẽ mena Diore na cajoemũgõjutiñuojorijere bairo baiyupa marĩrẽ netõõgu cũ caátaje puame.

³ Mujãã, Dios cũ caĩroari poa macããna majũ añirĩ camasã roro na rupa mena na caãmeoátieperije ùnierẽ jicã wãmeacã ùno ápericõãña. Tunu apeye carorije ññaugaripearique ùnie cũãrẽ mujãã caápata, ñuẽtĩña. ⁴ Tunu roro marĩ cabusuata, ñuẽtĩña. Bairi dise ùnie roro

ati rupau caborore bairo átaje ūnierē busupēni epeeticōāna. Catūgoñarīqūe mánarē bairo carorije cabugoro macāājē cūārē busupēni epeeticōāna. Diore basapeorique ūnie puame roquere átianinucūña. ⁵Merē mujāā masīrā roro caátipairā na cabaipere: Noa ūna roro caāmeo átieperiquepairā, o caáperipee ūnierē caátipairā, o apeye ūnierē caññaugaripeapairā, Jesucristo, Dios mena cū carotimasīripaure etamasiētigarāma. Apeye ūnierē ññaugaripearique puame camasā na caweericarārē ñroarique mena macāājē jīcā wāme niña. ⁶Aperā na majū na catūgoñamasīrijē mena carori wāmerē na caquetibujuaata, tiere tūgopeoeticōāna. Na ñtoecoeticōāna. Tie ūnie carorijere na caáto jūgori, nocārō paio popiye netōrō na baio joroque Dios cū caátipee atīya. Diore cabaibotiorā nipetiro na ūna popiye netōrō baigarāma. ⁷Tunu tore bairo caátianarē na bapacupericōāna.

⁸Mujāārē Dios cū canetōōparo jūgoye, caroaro mujāā átianimasīēsupa. Canaitiārōpu caānarē bairo mujāā añupā. Bairo caānana mujāā caānimitacūārē, āmerē yua marī Quetiupau yaye caroa quetire catūgousarā ānirī caroaro cabusuropu caānarē bairo caāna mujāā āniña. Bairo caāna ānirī, cū yaye caroa queti puamerē mujāā catūgousacōāninucūrō boya. ⁹Cū yaye caroa quetire catūgousarā puame tocānacā wāme caroare átiyama. Aperārē caroaro nucūbugomasīñama. Cariape átajere átiyama. Di rūmu ūno ñtoetiayama. ¹⁰Torecu, marī Quetiupau cū caññajesorije ūnierē marī caátianimasīrō ñña. ¹¹Tunu aperā canaitiārōpu caānarē bairo caāna dope bairo caátimasīā manierē na caátie ūnie macāājērē marī caápero boya. Ricaati catūgoñarārē na marī cabeyoro boya, caroa quetire na tūgoñamasījūgoáto

irā. ¹²Canaitiārōpu caānarē bairo caāna cayasioropu roro na caátie marī caquetibujucōñaata, caboborije majūrē marī ñbujiorā. ¹³Bairāpua, bairo na caátie ññabeseri yua, “Dios cū carotirije mee niña bairo na caátie,” marī ñmasiña, Dios yaye caroa quetire marī cabuerije jūgori. ¹⁴Cabusurije puame nipetirije marī ññamasīō joroque átīya. Torea bairo Dios yaye caroa quetire marī cabuerije jūgori nipetiro camasā na caátianierē marī ññabesemasīña. Bairi atore bairo ñña Dios ya tutipū cūārē:

“Mujāā, cacānirārē bairo caāna, wācāña. Mujāā, cariacootanarē bairo caāna nimirācūā, tunu cacatirārē bairo tūgoya.

Bairo mujāā catūgoro, Cristo puame cū yaye caroa quetire mujāā masīō joroque átigumi,” ñ quetibujuya Dios ya tutipū.

¹⁵Bairi caroaro tūgoñāna mujāā caátianipeere. Catūgomasiēnarē bairo āmericōāna. Catūgomasiñā na caānorē bairo puame roque átīāna. ¹⁶Ati rūmurīrē camasā roro átinucūñama. Bairi mujāā puame tocānacānia caroare áticōā ninucūña. Caroare átijānaeticōāna. ¹⁷Catūgomasiēnarē bairo āmericōāna. Marī Quetiupau, marī caátipee cū caborijere masiña. Tiere masīrā yua, bairo jeto ása. ¹⁸Tunu bairoa eticūmueticōāna. Caeticūmupai puame cū majūā royetuanemou baiyami. Mujāārē ñe ūnie rusaeto Espíritu Santo cū camasiōrijē puame roquere boya. ¹⁹Tunu bairoa Dios caroaro cū caátie mujāā majū āmeo quetibujuya. Salmos, himnos cawāmecuti tuti macāājē, bairi tunu Espíritu Santo jūgori basarique cūārē useanirīqūe mena basapeoya. Mujāā camasiñō cārō marī Quetiupaure cū basapeoya. ²⁰Tocānacānia marī Pacu Diore, “¡Mu ññjāñña jāā mena!” qūñña,

nipetiri wāme mujāārē cū caátiere tūgoñarī. Marī Quetiupau Jesucristo wāme mena, cū camasīrījē mena bairo quīcōā ninucūña.

La vida familiar del cristiano

²¹ Mujāā nipetiro Jesucristore caīroarā mujāā āniña. Bairi nūcūbugorique mena āmeo īñaña mujāā majū. Āmeo baibotioeticōāña.

²² Mujāā, carōmia, camanapūācuna cūā, marī Quetiupau yaye quetire marī catūgousarore bairo mujāā manapūā na caīrījē cūārē tūgousaya. ²³ Jesucristo puame cūrē caīroari poa macāāna Jūgocu majū niñami. Torea bairo mujāā tocānacāñā canūmoacuna, mujāā nūmoarē cajūgocuare bairo cajūgoāna mujāā āniña. Apeyera tunu Jesucristo puame marī, cūrē caīroari poa macāāna, cū rupaure bairo caānarē Canetōōpau niñami. ²⁴ Marī, Jesucristore caīroari poa macāāna ānirī cū yaye quetire marī cabaibotioata, űuētīña. Torea bairo marī mena macāāna rōmirī na manapūārē jīcā wāmeacā űno na cabaibotioata, űuētīña.

²⁵ Jesucristo puame marī, cūrē caīroari poa macāānarē marī mairī, marī netōōgu riayupi. Torea bairo mujāā cūā canūmoacuna butioro na maiña mujāā nūmoarē. ²⁶ Dios cū caīñajoro carorije cacūgoenarē bairo marī caāniparore bairo ī, riayupi Jesús. Oco mena űgueri coserericarore bairo roro marī caátiere marī coserebojayupi, cū yaye quetire marī catūgousaro jūgori. ²⁷ Bairi caroaro jutiro caūgueri manorē bairo marī yeri cūārē carorije manorē bairo cosecōāñupī. Marī, cūrē caīroari poa macāāna tunu cū caetanemopa rūmu caetaro űe űnie caroa macāājē rusaeto marī caāniparore bairo ī, bairo marī ásupi. ²⁸ Bairi mujāā canūmoacuna mujāā nūmoarē na maiña. Mujāā rupaure mujāā camairōrēā bairo mujāā

nūmoa cūārē na maiña. Caroaro na juátinemoña. Ni jīcā űcū cū nūmorē cajuátinemoñ puame, cū rupaure caroaro camaijūgoure bairo niñami. ²⁹⁻³⁰ Noa űna na rupaure cateerā maniñama. Na rupaure camaijūgorā jeto niñama. Jesucristo cūā marirē, cū rupaure bairo caānarē marī maiñami, cū yarā marī caāno jūgori. ³¹ Atore bairo marī ī cūñupī Dios: “Jīcā caūmu carōmio mena cū cawāmojiyaata, cū pacua ture witigumi. Ape wiipū ānigumi cū nūmo mena. Bairo na caāno, jīcāūrē bairo na niñagu. Jīcā rupaure bairo nigarāma,” marī ī cūñupī Dios. ³² Atie queti caānimajūrījē, tirūmupure na camasīētājē āme rūmurī roquere marī camasīrījē niña. Jesucristo, bairi marī, cūrē caīroari poa macāāna jīcā rupaure bairo marī caānierē īgu niña, bairo yu caīata. ³³ Torecu, atore bairo mujāā caátipeere yu boya: Mujāā, canūmoacuna tocānacāñā, mujāā rupaure mujāā camairōrēā bairo mujāā nūmoa cūārē na maiña. Tunu bairoa mujāā, carōmia, camanapūācuna cūā tocānacāñā mujāā manapūārē na nūcūbugoya.

6 Mujāā, na pūnaa cūā, marī Quetiupau yaye quetire catūgousarā ānirī, mujāā pacua na caīrījērē tūgousaya. Bairo átaje caroa cariape macāājē niña. ²⁻³ Dios, “Caroa wāme mu yu átigu,” cū caījūgoyeticūrīqūē mena macāājē Moisés ānacū cū caroticūrīqūē jīcā wāme atore bairo īña: “Mujāā pacuare na nūcūbugoya. Bairo mujāā caápata, mujāā useanigarā. Bairo caāna ānirī, ati yepapure yoaro mujāā ānigarā,” īña.

⁴ Tunu mujāā, capacua, mujāā pūnaarē caasiapairā na ānio joroque na ápericōāña. Caroaro mena roque na beyoya. Marī Quetiupaure īroarique cūārē na quetibūjuya caroaro mena.

⁵ Mujāā, paabojari majā cūā, mujāā quetiuparā ati yepa macāāna na caīrījērē

tūgousaya. Nūcūbugorique mena na carotirijere ása. Jesucristo yaye quetire mujāā catūgousarore bairo na cūārē jīcārō tūnia, ape wāme tūgoñarīcārō mano na tūgousaya. ⁶Paabojari majā jīcāārā caroaro paayama, na quetiuparā na cañajoro, jāā mena na ūseaniáto, irā. Bairo caroaro paamirācūā, cabero na cañiāto puamerē paaetiayama. Na ūnarē bairo baeticōāña. Mujāā puame roque Jesucristore capaabojari majā ānirī, Dios mujāā caátipeere cū caborore bairo ītorique mano ása. ⁷“Camasā ūmua marī caāno jūgori mee, Jesucristo ūmua marī caāno jūgori puame roque, caroaro marī paagarā,” ī tūgoñarī, paaya caroa paarique ūnierē. ⁸Merē mujāā masīña atiere: Marī tocānacāūpua paabojari majā, o paabojari majā caāmerā cūā caroaro marī caátaje cārō jūgori caroare marī jogūmi marī Quetiupau puame.

⁹Mujāā, paabojari majā quetiuparā cūā, mujāā ūmuarē caroaro na nūcūbugoya. Narē roro na tuti epeeticōāña mujāā ūmuarē. Mujāā caānierē mujāā masiritiepa. Mujāā cūā narē bairo ūmurecōopu mujāā Quetiupau cūgoya. Cū roque nipetiro camasārē jīcārō tūnia marī īnapeoyami.

Las armas espirituales del cristiano

¹⁰Bairi yu yarā, yu bairārē bairo caāna, caānitusari wāme atiere mujāārē yu quetibūju woajoya: Marī Quetiupau cū camasīōrījē mena yeri pūna tutu- arā āña. ¹¹Dios cū camasīōrījē nipe- tirije mujāārē cū cajorije mena wātī mujāārē cū caītorijere ēñotaya. Jīcāū soldau pajīārīcārōpu ácú, cū rupaure maijūgon, rupoā peorica coro, bairi āpōā jutiro cūārē jāñañami. Torea bairo Dios cū camasīōrīqūē jūgori wātī roro cū caīrījē, roro cū caátigarije cūārē mujāā ēñotamasīgarā. ¹²Marīā, caroaro āni- garā, āmeo qūērārē bairo marī átiya. Bairāpua, camasā mena mee āmeo qūērā

marī baiya. Wātī yeri pūna quetiuparā mena āmeo qūērārē bairo āna marī baiya. Wātī yeri pūna puame cabauena nimirācūā, ati ūmurecōopu nicōāñama, catutuarā. Na camasīrījē mena camasā carorārē roro majū na caátipeere rotinucūñama. ¹³Bairi mujāā puame Dios cū camasīōrījē nipetirije mujāārē cū cajorije mena tūgoñatutu- aya. Bairo tūgoñatutuari, wātī mujāārē cū caibusujārī rūmū ūnorē cū caīrījē tūgoenarē bairo mujāā tūgoñanetōcōā- garā. Bairo tūgoñanetōcōārī yua, Jesu- cristo yaye quetire cajānaenarē bairo mujāā ānicōā nigarā.

¹⁴Jīcāū soldau cū wapana mena cū caāmeoqūēparo jūgoye āpōā asero mena jāñañami. Caānijūgoro ti asero mena carupawērē jiyayami. Bairo jiya yaparori bero, cū yerire ēñotagu, ape jutiro āpōā jutirore cū cotiapu jāñañēñotayami. Mujāā, cūrē bairo caroaro netōgarā, Dios yaye caroa quetire mujāā yeripū mujāā catūgoñacōāno boya. Tunu bairoa caroaro netōgarā, carorije cawapamoenarē bairo mujāā ānicōā ninucūgarā Dios cū cañajoro. ¹⁵Tunu soldau cū caāmeoqūēcāpáro jūgoye rupo juti peayami. Torea bairo mujāā cūā Dios yaye quetire mujāā caque- tibujūñesēāparo jūgoye tiere caroaro masijūgoyecusa, caroa yericutajecuna na ānio joroque na mujāā caátiparore bairo irā. ¹⁶Tunu soldau cū wāmoa tiere cūgoyami. Cū wapana, “Yeruu mena na cawērījē caūrījē yūpūre caetaro yu ūrē,” ī, bairo átiyami. Torea bairo mujāā cūā Jesucristo mena mujāā catūgoñatutuario boya, wātī mujāārē roro cū caátigamirījē mujāā caēñotamasīparore bairo irā. Atie caānimajūrījē niña. ¹⁷Tunu soldau cū rupoā buire pesayami āpōā coro. Tunu bairoa ñosērīcāpāirē cūgoyami, cū wapanarē na netōnucācōāgu.

Torea bairo mujãã cãã Dios mujããrẽ cã canetõõrĩjẽrẽ tũgoñacõã ninucũña, wãtĩ marĩ wapacũ roro cã caátirotigamirĩjẽrẽ netõñucãcõãgarã. Tunu bairoa Dios yaye quetire Espĩritu Santo cã camasiõrĩjẽ mena uwiricarõ mano camasãrẽ na quetibujaya, wãtĩ roro cã caátigarijere netõñucãcõãgarã. ¹⁸ Apeyera tunu Diore cã jẽnijãnaeticõãña. Espĩritu Santo cã camasiõrĩjẽ jũgori Diore cã jẽnicõã ninucũña tocãnacã rũmua. Cawugoapairãrẽ bairo baieticõãña. Espĩritu Santo marĩ yeripũ cã caĩrĩjẽrẽ caroaro tũgoya. Tunu bairoa, “Marĩrẽ yuecũmi,” iẽna, Dios yarã nipetirore na jẽnibojaya Diopũre.

¹⁹ Tunu yũ cããrẽ Diopũre yũ mujãã jẽnibojawa camasãrẽ yũ caquetibujũ masĩpeere. Tunu uwiricarõ mano Dios yaye queti tirũmũpũre na camasĩpeyoetaje nipetiro camasãrẽ cã canetõõgarĩjere caroaro yũ caquetibujũparore bairo ĩrã, yũ mujãã jẽnibojawa. ²⁰ Atie quetire yũ quetibujũ rotijowĩ Dios. Bairo Dios yũ cã caquetibujũrotijomiatacũãrẽ, tie queti wapa ato preso jorica wiipũ yũ cũrocacõãwã. Bairo atopũ nimicũã,

uwiricarõ mano ato macããnarẽ Dios yaye quetire na yũ caquetibujũparore bairo ĩrã, yũ mujãã jẽnibojawa.

Saludos finales

²¹ Apeyera, marĩ yau, Tĩquico, marĩ camairẽ mujãã tũpũ cũ yũ joya. Cũ puame marĩ Quetiupau cã caroticũrĩquẽrẽ yũre cajũpaãninucũũ niñami. Mujãã tũpũ etaũ, mujããrẽ quetibujũgũmi yũ cabairije nipetirijere. Āme ati rũmurĩ yũ caátie cããrẽ quetibujũgũmi. ²² Torecũ, mujãã tũpũ cũ yũ joya, jãã cabairijere mujããrẽ cã caquetibujũparore bairo ĩ. Bairo cã caquetibujũro, mujãã puame mujãã tũgoña yerijããgarã tunu.

²³ Yũ yarã, marĩ pacũ Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroa yeri pũnacutajere cã jonemoáto mujããrẽ. Āmeo mairĩquẽrẽ, bairi tũgoñatutuarique cããrẽ cã jonemoáto. ²⁴ Noa ũna marĩ Quetiupau Jesucristore cã na camaijũgoricarore bairo camaitũgoñacõãninucũrãrẽ caroare na cã jonemoáto.

Tocãrõã niña atie queti yũ cawoaturije.

Carta de San Pablo a los

FILIPENSES

Saludo

1 Yũ, Pablo cawāmecucũ, bairi Timoteo menarẽ, Jesucristore capaabojari majã ānirĩ mujãã Filipino cawāmecuti macã macāānarẽ ati carta mena mujãārẽ quetibujũ woajorã jãã átiya. Mujãã nipetiro, Dios yarã, Jesucristo yaye quetire catũgousarã, mujãārẽ cajũgoñubueri majã obispoa, bairi mujãã diáconoa cūārẽ quetibujũ woajorã jãã átiya ati carta mena. ²Bairi mujãārẽ jãã ñña: Marĩ Pacu Dios, bairi marĩ Quetiupau Jesucristo mena mujãārẽ caroare na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cūārẽ na jonemoáto.

Oración de Pablo por los creyentes

³Mujãã, Filipino macāāna, mujãārẽ yũ catũgoñarõ cānacānia, “Dios, yũ mena mũ ñujãñuña,” ñinucũña. ⁴Bairo mujãã caānierẽ Diore cū jēninucũũ, tocānacānia useanirĩqũẽ mena jeto cū yũ jēninucũña. ⁵Mujãã pũame Jesucristo mena mujãã catũgousajũgoripaũpũ cū yaye caroa quetire yũ caquetibujuro yũ mujãã juátinemowũ. Bairi āme cūārẽ bairoa mujãã juáticōã ninucũña yũ capaarijere. ⁶Bairi atore bairo mujãārẽ ñi tũgoñaña: Dios pũame mujãã yeri tũgoñawasoariquere mujãã joyupi, carorije mujãã caátaje jānarĩ, caroa cū cacũrĩqũẽ pũamerẽ mujãã caátimasĩparore bairo ĩ. Tore bairo jeto caroa wāmerẽ mujãã átiāninemonutuo joroque mujãã átigumi, Jesucristo nemo cū catunuetari rũmũ.

⁷Mujãārẽ yũ mainucũña. Tunu bairo caroaro mena yũ mujãã juátinucũña. Bairo yũ mujãã cajuátinemorĩjẽ jũgori

yũ pũame, noo, ato preso jorica wiipũ ācũ, o quetiuparã watoapũ ācũ, “Atie Jesucristo camasārẽ cū canetōōrĩqũẽ queti caĩtorique mee ñña,” na ñi quetibujũ masĩonucũña nipetiro camasārẽ. Bairi mujãã nipetiro mena caroaro yũ catũgoñarĩjẽ ñuña. ⁸Jesucristo mujãārẽ cū camairōrẽ bairoa yũ cūã mujãārẽ yũ maijãñuña. Bũtiro mujãārẽ yũ caĩnagarijere masĩñami Dios cūã.

⁹⁻¹⁰Bairi tunu atore bairo Diore cū ñi jēninucũña mujãã caānierẽ: “Filipo macāānarẽ nemojāñurõ na caāmeomaitũgoñaapeere na joya. Tunu bairoa caroa wāme na caátipee majũrẽ na cabeemasĩparore bairo ĩ, capee caroaro cariape tũgoñarĩqũērẽ, bairi tunu caroaro ānimasĩrĩqũẽ cūārẽ na joya,” ñi jēninucũña Diopũre. Bairo baiāna, carorije áperã, caroaro majũ mujãã ānimasĩgarã. Bairi ni jĩcāũ ũcũ Jesucristo nemo cū catunuetari rũmũ caāno mujãã caátajere busupaietigumi yua. ¹¹Mujãã, Jesucristo cū camasĩōjorije jũgori, tocānacã wāme caroa cū caátirotirijere caānarẽ bairo mujãã nigarã. Bairo caroaro mujãã caátajere tũgoñarĩ, nipetiro camasã pũame Diore cū basapeogarãma.

Para mí la vida es Cristo

¹²Apeyera tunu, yũ yarã, yũ bairārẽ bairo caāna, atiere mujãã camasĩrõ yũ boya: Ato preso jorica wiipũ roro yũ cabaimiatacūārẽ, Jesucristo camasārẽ cū canetōōrĩqũẽ caroa quetire caroaro tũgorã átiyama. ¹³Bairi ato nipetiro quetiupau ya wii macāāna, bairi aperã cūã yũ cabairijere masĩñama. Bairo masĩrĩ, “Jesús yaye quetire cū catũgousarije jũgori ato preso jorica wiipũ na cacũrocaricu ññami Pablo,” ĩnucũñama. ¹⁴Tunu bairoa marĩ yarã nipetiro jãñurĩpũ preso jorica wiipũ yũ caānierẽ tũgorã, netōjãñurõ Jesucristo mena tũgoñatutuayama. Bairi uwiricarõ

mano quetibujurā átiyama Dios yaye quetire.

¹⁵ Bairo quetibujumirácūā, jīcāārā na mena macāāna yu meerē, na puame roquere camasā na catūgousaro borā, Jesucristo yaye quetire quetibujunucūnama. Aperā yure na canetōga tūgoñarījē majū jūgori, Jesucristo yaye quetire quetibujunucūnama. Aperā roque caroa puamerē tūgoñarī quetibujunucūnama camasārē. ¹⁶ Naa, yure na camairījē jūgori Jesucristo yaye quetire quetibujunucūnama. Ato bairo ī masīnama: “Caroa queti Jesucristo camasārē cū canetōōpeere Pablo na cū caquetibujumasīōparore bairo ī, to preso jorica wiipū cū caānie boumi Dios,” īnucūnama caroa puamerē catūgoñarī majā. ¹⁷ Yure canetōgatūgoñarī majā roque na majū na caātipee jetore borā, caroaro cariape quetibujuetiyama. Bairo cabairā ānirī, “Netōjāñurō popiye cū tāmūāto,” īrārē bairo yu átiyama ato preso jorica wiipū yu caāno. ¹⁸ Bairopua, yure ñe wapa maa yure na caītūgoñarījē. Yure borā, o yure boena, Jesucristo yaye quetire quetibujunetōrā átiyama bairāpua. Bairo na caāto, yu tūgoña useanijāñuā.

Tunu bairoa butioro jāñurī yu useaninemogu. ¹⁹ Mujāā puame yure Diopure mujāā cajēnibojarijere yu masīna. Tunu bairoa Jesucristo Yeri puame yu juátiyami. “Bairi atie nipetirije roro yu cabairijere yu netōcōāgu,” ñi tūgoñamasīna. ²⁰ Dios yure cū cajuátinemopeere butioro yu boya, di rūmū ūno yu capaarije mena yu cayapapuaetiparore bairo ī. Nipetiro camasārē tūgoñatutuarique mena na yu caquetibujūānipee roque boya. Bairi yure na cawiyorotiata, o yure na capajīarocarotiata cūārē, ñe wapa maa. Jesucristo mena yu catūgoñatutuaacōāninucūrījēre camasā nemojāñurō na cañacōrījē roque

butioro wapacutiya. ²¹ Ato bairo ñi tūgoñaña: Yu cacatiri rūmū cārō Jesucristo cū carotirore bairo yu áticōā ninucūgu. Bairopua, yure na capajīarocarotiata roque, netōjāñurō ñubujoro. Tocārōā yua, Jesucristo mena yu ānicōāni āgu. ²² Bairopua, mai ati yepapure yu caānicōā āmata, yu capaarije Jesucristo yure cū caroticūrīqūrē netōjāñurō yu átimasibujio. Bairi, “¿Dope bairo rita yu caātiānipee to ñunetōrōati?” ñi masīētīña. ²³ Puga wāme tūgoñarī ñi masīētīña, “¿Dise ūnie yu cabaipee to ñunetōrōati?” Ape wāmerā yu riacoagacupū, jicoquei Jesucristo mena yu caāniparore bairo ī. Bairo yu cabairo roque ñunetōbujoro. ²⁴ Bairopua, ape wāmerā yu caticōānigacupū, mujāārē yu cajuátinemoparore bairo ī. ²⁵ Tore bairo yu cabairijere boyami Dios. Bairi atore bairo cariape ñi tūgoñaña: Mujāārē yu cajuáticōānipee niña mai. Bairo mujāā mena yu caānoi yua, mujāā puame netōjāñurō Jesucristo cū carotirijere mujāā áticōā ninucūgarā. Tunu bairoa cū mena tūgoñatutuari netōjāñurō mujāā useanigarā. ²⁶ Bairi cabero yure na cawiyoro, mujāā watoa yu caāno, Jesucristo caroaro yure cū canetōōrījēre īnarā, mujāā useanigarā.

²⁷ Ato bairo mujāārē yu cañrījē caānimajūrījē niña: Caroaro ānajēcusa, Jesucristo yaye caroaro cū caquetibujucūrīcā wāmerē bairoa. Bairi mujāā tupū yu caetaata, o yu caápéricōāta cūārē, atore bairi wāme mujāā caānierē yu queti tūgogaya: “Filipo macāāna puame Jesucristo yaye queti camasārē cū canetōōrījēre jānaena, jīcā yericunarē bairo caroaro cariape cū carotirore bairo áticōā ninucūparā tocānacā rūmua. ²⁸ Tunu bairoa na pesua narē roro na caātigamirījēre uwietiuparā,” tore bairo mujāā na cañrījēre yu

queti tūgogaya. Mujāā pesua puame bairo mujāā cauwiētiere īnārī, “Marī yasicoagarā,” ī tūgoñagarāma. Bairo na caītūgoñamiatacūārē, mujāā puame, “Dios marī netōōgumi,” mujāā ī tūgoñamasīgarā, mujāā cauwiētītūgoñārījē jūgori. ²⁹ Mujāā caānajē cutipeere cūñupī Dios, cū macū mena mujāā catūgoñatutuaparore bairo ī. Baiṗua, tie jeto mee mujāā cūñupī. Cū yarā mujāā caānoi, Jesucristore bairo popiye mujāā cabaipēe cūārē cūñupī. Tie roque caānimajūrījē niña. ³⁰ Yū, bairi mujāā cūā, popiye baimirācūā, camasārē marī caquetibujūnetōōrījērē marī jānaētīña. Tirūmūṗure tutuaro mena yū caātore mujāā īñawū. Āme cūārē torea bairo yū caāticōāninucūrījērē mujāā queti tūgorā.

La humillación y la grandeza de Cristo

2 Jesucristo puame caroaro mujāā juátinemoñami, mujāā yeri caroaro to cañajāāparore bairo ī. Tunu mujāārē tūgoñamaiñami, caroa yericutajere mujāā cacūgoparore bairo ī. Tunu Espīritu Santo mujāā mena nicōāñami. Bairi mujāā majū mujāā āmeo maimasiña. Cabopacarā cūārē mujāā īnamaimasiña. ² Bairo mujāā cabairoi, atore bairo mujāā caānierē yū boya: Caroaro āmeo maicōāninucūña. Tunu jīcā yericunarē bairo jīcārōrē bairo mairī, bairi jīcārōrē bairo tūgoñārī, jīcārōrē bairo ānajēcusa. ³ Tunu bairoa aperā na caātiere na netōga tūgoñaeiticōāña. Tunu na īnatuti tūgoñaeiticōāña. “Marī jeto marī masībotioya,” īēna, paaya Jesucristo mujāārē cū caroticūrīqūērē. Mujāā tocānacāṗua, nipetiro camasārē na īroaya. Bairo na īroari, di rūmū ūno, “Marī majū aperā netōrō caānimajūrā marī āniña,” ī tūgoñaeiticōāña. ⁴ Ni

jīcāū ūcū mujāā mena macāācū cū yaye caroaro cū caāniṗee jetore cū bootūgoñaeiticōāto. Aperā yaye caāniṗee ūnie cūārē cū tūgoñato.

⁵ Jesucristo caroaro cū catūgoñārīcārōrēā bairo mujāā cūā tūgoñāña. ⁶ Bairo puame tūgoñāñupī Jesús:

Dios macū majū nimicūā, ūmurecōopū cū carotimasīrījērē bairo āṗeyupi.

⁷ Bairo Dios cū caānierē jānacōārī yua, ati yepapūre marīrē bairo rupaucūtiri buiaetayupi.

Cabero butiácú, paabojari majōcure bairo átiāninucūñupī.

⁸ Marīrē bairo rupaucutiri, cū majūā cabugoro macāācūrē bairo baiyupi.

Bairo cū pacu Dios cū carotirore bairo cabai ānirī ṗājīāecori riayupi.

Camasā na cañajoro bobooro roro majū yucṗāipū papuatuecori riayupi.

⁹ Bairo cū cabairique jūgori tocānacāū buipū netōrō caānimajūū cū cūñupī Dios.

Camasā tocānacā wāme na caāmeoīroarique netōjāñurō caroa cū wāmetiyupi Dios.

¹⁰ Bairi cū wāmerē tūgorā, nipetiro caāna, Diotu macāāna, bairi ati tuti macāāna cūā,

bairi ati yepa roca macāāna cūā nipetiro rūpopatuuri mena etanumurī Jesure qūīroagarāma.

¹¹ Bairi tunu ati ūmurecōo nipetiro caāna, “¡Jesucristo, Quetiupau, caānimajūū niñami!” īrī qūīroagarāma.

Bairo qūīroari, cū pacu Dios cūārē qūīroagarāma.

Los cristianos son como luces en el mundo

¹² Apeyera tunu yū bairārē bairo caāna, yū camairā mujāārē niña: Mujāā tṗu yū caāno, yū yaye quetibujuriquere caroaro mujāā

tūgousawu. Bairi āmerē cayoaropu mujāārē yu caāniweyomiatacūārē, yu caījorijere mujāā tūgousagarā. Netōjāñurō mujāā catūgousaro yu boya. Mujāā, Dios cū canetōōrīcārā ānirī, mujāārē cū caroticūrīqūērē nūcūbugorique mena tūgoña jānaeticōāña. ¹³Dios puame mujāā yeripū caroaro mujāā catūgoñapeere mujāā joyami. Bairo jori yua, mujāā juātinemogumi, nipetiro caroaro mujāā caātipeere mujāā caātiyepoparore bairo ī.

¹⁴Bairi nipetirije mujāā capaarique cutiere useanirīqūē mena āsa. Āmeo busupairicarō mano, jīcāū yerīcunarē bairo paaya. ¹⁵Tore bairo mujāā capaarique cutiere yu boya, noa ūna aperā jīcā wāme ūno mujāā capaarijere na cabusupaietiparore bairo īrā. Dios pūnaa carorije caāperārē bairo ānajēcusa. Bairi ati yepa macāāna carorā watoapu nimirācūā, mujāā Roque caroaro ānajēcusa. Torecū, ati yepa macāāna canaitārōpu caānarē bairo caāna watoa nimirācūā, mujāā puame nōcōā na cabusuworore bairo mujāā caāno nūña. ¹⁶Bairo āna, Dios yaye quetire mujāā caāticōānajerē na quetibuju masīōña camasiēnarē. Bairo mujāā caquetibujumasīōata, Jesucristo ati yepapu nemo cū catunuetari rūmu caetaro, caroaro yu tūgoña yerijāñagu, “Muna mee Filipino macāānarē na yu quetibujuñesēāñupā,” nī tūgoñagu. ¹⁷Tunu Jesucristo yaye yu caquetibujuriye jūgori yure na capajīāpa rūmu etaro baiya. Bairo cabaimiatacūārē, Dios yaye queti mujāārē yu caquetibujuriquere tūgoñarī, yu useaniña. Mujāā puame tiere tūgousari, Jesucristo mena mujāā tūgoñatutuaya. Bairo mujāā cabairijere īnarī, Dios puame mujāārē īñajesoyami. Bairi marī nipetiro marī useaniña, tiere tūgoñarī. ¹⁸Bairi yure bairo mujāā cūā useanicōāña.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹Apeyera tunu marī Quetiupau Jesucristo cū caborore bairo yoaro mee mujāā tupu cū yu jogu Timoteore, mujāā caātiānie quetire tūgouseanigu. ²⁰Timoteo puame yure bairo tūgoñanucūñami. Ni jīcāū ūcū cūrē bairo caācū mujāārē camaitūgoñanucūñ maami. ²¹Aperā nipetiro na yaye caānipee jetore bonucūñama. Marī caātiere Jesucristo cū carotirijere borā mee baiyama. ²²Merē Timoteore cū mujāā masījāñuña caroaro cū caātiānierē. Dios yaye quetire caroaro yure cū cajuquetibujunemorījē cūārē mujāā masījāñuña. Yu macūrē bairo caācū ānirī yu juātinemoñami Timoteo. ²³Bairi ato presopu caācū yure na caātipeere masīpu, mujāātu cū yu jogu. ²⁴Bairo āmeacā cū jogamicūā, Dios cū caborore bairo yu cūā jicoquei mujāā tupu yu atīga nītūgoña.

²⁵Torea bairo marī yau Epafrodito cūārē mujāā tupu cū yu catunuojoro nūña. Cū puame camasārē yu juquetibujunemonucūñami. Tunu yure bairo popiye baiyami. Bairi yu mujāā cabapacutitrotijoricure āmerē mujāā tupu cū tunuojogu yu ātiya. ²⁶Epafrodito puame butioro mujāā nipetirore īñagayami. Tūgoñarīqūē pajjāñuñami, cū cariariquere mujāā caqueti tūgoroi. ²⁷Cariapea mujāā tūgoricarā. Riajāñuwī Epafrodito. Bairo riari, riayasicoabujowī. Bairo cū cabaimiatacūārē, marī Pacu Dios puame qūñamairī cū catiowī. Yu cūārē nīñamairī, roro cū cabairijere īnarī nemojāñurō cū tūgoña yapapuaeticōāto ī, cū catiowī Dios Epafrodite. ²⁸Bairi yoaro mee patowācārō mena cū yu tunuojogu, cū mujāā cañauseani tūgoñatutuaparore bairo ī. Bairo yu caāpata, yu cūā yu tūgoñarīqūē paietigu. ^{29–30}Yu mujāā juquetibujumasīētīña,

cayoaropu caāna ānirī. Bairua, yure mujāa cajuatinemorotijoricu puame caroaro yu juatinemoñami. Cū cūa Jesucristo yaye quetire camasārē yu juquetibujunucūñami. Bairo yu juquetibujuri yua, cauworije watoa ānirī riacoabujowī. Torena, mujāa tūpu cū caetaro, useanirīqūē mena cū mujāa jēnibocágarā, marirē bairo marī Quetiupau yau cū caānoi. Tunu bairoa nipetiro cū, Epafroditore bairo caānarē na iroaya.

Lo verdaderamente valioso

3 Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, āmerē mujāārē yu quetibujutusagu: ¡Jesucristo mena useanirī ānicōāña! Bairo mujāārē yu caīwoaátajere tunu āmerē yu caīwoatunemorō yure ricaati baipatoawācōētīña. Tunu tore bairo yu caáto mujāārē ñumajūcōāña. ²Bairi ricaati caquetibujurārē na tūgoñamasirī āña. Na ūna, roro caāna ānirī, camasā na rupau macāājērē na yisetarot-inucūñama, “Dios yarā marī ānirōā,” ī tūgoñamirā. ³Na puame na rupau macāājērē cayisetaricarā na caānimiat-acūārē, cū yarārē bairo na īñaētīñami Dios. Marī puame roquere cū yarārē bairo marī īñañami, cū mena marī catūgoñatutuarīje jūgori. Bairo āna, Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori Diore cū marī iroaya. Tunu, “Jesucristo yarā marī āniña,” useanirīqūē mena marī ī tūgoñaña. Ape wāme, bui marī rupau macāājē jūgori marirē dope bairo ātimasīa maa.

⁴Bairua, ni jīcāū ūcū, “¡Baietiya! ¡Átimasījāñuña marī rupau macāājērē yisetarique!” cū caīata, yu puame, “Tocānacāū netōrō Dios yau yu āniña,” ñi masībujioñ, nipetiro netōrō tie ūnierē caátacu ānirī. Tocānacā wāme jāa ñicūjāa na caroticūrīqūērē yu ātipecocōāwū. ¡Tūgoñijate! ⁵Jīcā wāmo peti itia pēnirō cānacā rūmurī

yu cabuiaricaro bero, yu rupau macāātōrē yisetayupa, jāa, judío majā, jāa caātinucūrī wāmerē bairo. Bairi Israel majā yau ānirī, Benjamín ānacū ya poa pāramipu yu buiayupa. Bairi hebreo yaye basu, judío majā yau majū yu āniña. Yu pacu yarā, judío majā jeto āma. Bairo tunu butiácūpu, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caīroari majōcu ānirī, fariseo majā mena macāacū yu āmu. ⁶Bairo caācū majū ānirī, Jesucristo yaye cū caquetibujucūrīqūērē catūgousari majā puamerē popiye na baio joroque na yu āpu. Tunu bairoa ni jīcāū ūcū, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē di wāme ūnorē, “Jīcārō tūni áperiyami,” ñi masīēmi.

⁷Bairo tirūmupure yu caānajē cutajere, “Caānimajūrījē niña,” caītūgoñañarīcū nimicūā, āmerē yua, “Tie ñe wapa maa,” ñi tūgoñaña. Jesucristo yau puame ānigu, tore bairo yu caānajē cutajere yu jānacōāwū. ⁸Bairi yu Quetiupau Jesucristore yu camasirījē tocānacā wāme netōrō caānimajūrījē niña. Jesucristo yau puame ānigu, yu caānajē cutijūgorique nipetirijere yu jānapeticōāwū. “Tie ñe wapa maa,” ñi tūgoñaña yu caānajē cutijūgoriquere. ⁹Nipetirijere yu jānapeticōāwū, cū yau majū ānimasīgu. Bairo Jesucristo mena yu catūgoñatutuarīje jūgori, carorije wapa cacūgoecure bairo ñiñañami Dios, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caroaro yu caátie jūgori mee. Bairi ape wāme camasā netōgarā na caátigamirīqūē puame yure wapa maa. ¹⁰Atie puame niña caānimajūrījē: Jesucristore cū yu masīgamajūcōāña butioro. Jesucristo cariacoatacu cū caānimiatacūārē, Dios cū catiotutua masīnupī. Tie tutuarique majūrēa yu cūa yu yeripu yu bomajūcōāña. Tunu yu cūa ñi tūgoñamasīgaya: “Jesucristo

mena popiye marĩ baigarã. Cũ mena marĩ baiyasigarã,' ĩ quetibujurique dope bairo ĩgaro to ĩnati," netõjãñurõ ñi tũgoñamasigaya. ¹¹ Bairo bairi yua, Dios cũ yarã cariacotatarẽ tunu na cũ cacatiopa rũmu caetare tũgoñarĩ, yu cũãrẽ cũ cacatiopare yu coteya.

La lucha por llegar a la meta

¹² Bairo cotemicũã, "Ãmerẽ yu caátie Dios cũ caborijere ñe ũnie rusaeto yu átipecocãwũ," mujããrẽ ñiẽtĩña. Baipua, tiere jĩcãrõ tũni átipecogu yu baiya. Mai, cañijũgoripaupũ Jesús puame yu netõõwĩ, yũre cũ caátiroticũrĩqũẽrẽ bairo yu caátipeyopare bairo ĩ. ¹³ Yũ yarã, "Yũ majũã ñe ũnie caroaro yu caátie rusaeto," ñiẽtĩña. Bairo puame ñi tũgoñaña: Tirũmũpũre yu cañajẽ cutajere yu majũã yu masiritiya. Pũgani cãrõ tiere yu tũgoñanemoetigu yua. Caroaro yu caátipee puame roquere yu tũgoñajũgoyeticõã ninucũña. ¹⁴ Bairi caatueperi majõcu premiorẽ ñegũ, butioro wẽpũrõ mena cũ caátore bairo yu cũã butioro yu átiya Dios yaye yũre cũ caátiroticũrĩqũẽrẽ. Bairo yu caáto yua, Jesucristo jũgori yu cawapatapee Dios yũre cũ cajogarijere yu jogumi.

¹⁵ Marĩ nipetiro Jesucristo yaye quetie caroaro catũgousarã yu caĩrõrẽ bairo marĩ catũgoñarõ boya. Ni jĩcãũ ũcũ mujãã mena macãacũ ricaati cũ catũgoñaata, Dios puame caroare cũ masĩõgumi. ¹⁶ Bairo puame ñũña marĩrẽ: Jesucristo yaye cũ caquetibujucũrĩqũẽ marĩ catũgousajũgoricarore bairo marĩ caáticõãno boya.

¹⁷ Yũ yarã, yu bairãrẽ bairo caãna, yu caátianierẽ bairo añajẽcusa mujãã cũã. Tunu noa ũna mujããrẽ jãã caátiroticũrĩqũẽrẽ bairo caãna cũãrẽ na ĩnacõrĩ caroaro añajẽcusa. ¹⁸ Aperã puame roque caroaro ãmerĩñama. Na cabairijere jĩcãni mee, capee

majũ mujãã yu quetibujumiwũ. Ãmerẽ tunu tie na caátianierẽ tũgoña yapapuari, caapee oco umayurique mena mujããrẽ ñinemõña tunu: Naa, bairo baiãna, "Jesucristo yucupãipũ cũ cariarique dope bairo átimasĩã maa," caĩrãrẽ bairo baicõã ñiñama. ¹⁹ Na puame na caátianijesoriye jetore butioro tũgoñañama. Tunu bairoa roro na caátie bobotũgoñaapeerea, tiere átibotioãniñama. Ati yepa macããjẽ jetore butioro tũgoñañama. Bairo caáticõãna añirĩ yua, cabero yasiricaropũ ágarãma. ²⁰ Marĩ puame roque umũrecóopũ cañniparã marĩ añiña. Tunu bairoa marĩrẽ canetõũ, Jesucristo, umũrecóopũ cañniatacu nemo cũ catunuetarore caroaro cũ marĩ ãnicotegarã. ²¹ Bairo etau yua, marĩ rupau, cañueti rupauẽ wasoagumi, cũ rupau caroa rupauẽ bairo marĩ cacũgopare bairo ĩ. Ati umũrecóo macããjẽ nipetirijere carotimasĩ añirĩ bairo marĩ átigumi.

Alégrense siempre en el Señor

4 Tore bairo cabaiãnio, yu bairãrẽ bairo caãna, yu camairã, butioro majũ yu caĩnagarã, atore bairo mujããrẽ ñiña: Useanio joroque yu mujãã átiya. Jesucristo mena mujãã caãnicõãnierẽ tũgoñarĩ, "Yũ paarique yasietigaro," ñi tũgoñatutuañũña. Bairi, bairo jeto áticõãnajẽcusa: "Jesucristore cũ tũgousajãnaeticõãña," ñiña.

² Apeyera tunu mujãã mena macããna rõmirĩ Evodia, bairi Síntique cũãrẽ ñiña: Mujãã, pũgarãpua marĩ Quetiupau yarã rõmirĩ añirĩ jĩcã yeri pũnacunarẽ bairo tũgoñarĩqũẽcusa. ³ Mũ cũã, yu bapa, yu mena caroaro caquetibujuricu, bairo mũ caátipee yu boya: Evodia, bairi Síntique cũãrẽ na juãsa. Caroa añajẽ puamerẽ na quetibujuya. Na puame popiye baimirãcũã, camasãrẽ yu juquetibujunemonucũwã

Dios na cū canetōōrijē quetire. Clemente mena, bairi aperā yure cajuátinemorā mena cūā camasārē yu juquetibujunemonucūwā. Na cūā Dios mena cacatiāniparārē woaturica tutipū merē cawoatuecoricarā niñama.

⁴Bairi tocānacā rūmua, “Marī Quetiupau yau yu āniña,” ī tūgoña useanicōāña. Mújāārē ninemoña: ¡Useanicōāña! ⁵Tunu bairoa caroaro nūcūbugorique mena ānajēcusa, “Cañurā niñama,” aperārē na mujāā cañeconucūparore bairo, īrā. Marī Quetiupau puame yaro mee atīgumi ati yepapure.

⁶Bairi ati umurecōo cabaipee jīcā wāme ūnoacārē tūgoñarīqūē paipatowācāētīcōāña. Dios puamerē cū jēniña nipetirije ati umurecōo cabaipeere. Tunu jēni yaparorā, “Dios, jāā mena mū űujāñuña,” qūñiña. ⁷Bairo mujāā caātiāmata, Dios puame caroa yeri pūna cutajere mujāā jogumi. Tie cū cajorije puamerē ni jīcā űcū tūgomasī peyoetigumi, netōjāñurō caroa majū caānoi. Bairi mujāā, caroa yeri pūna cacūgorā ānirī mujāā tūgoñatutuacōā ninucūgarā. Jesucristo yarā ānirī bairoa mujāā baicōā ninucūgarā.

Piensen en todo lo que es bueno

⁸Bairi yu bairārē bairo caāna atore bairo mujāārē űitusagu: Nipetirije cariape caānierē, bairi tunu nipetirije marī canucūbugorije űnie cūārē cariape tūgoñaña. Nipetirije cariape marī caátie cūārē tūgoñaña. Tunu jīcā wāmeacā űno roro tūgoña asueticōāña. Tunu nipetirije āmeo maitūgoñarīqūē, bairi tunu, “Cañurījē niña,” nipetirije camasā na caītūgoñarījē cūārē tūgoñaña. Tunu nipetirije nocārō caroa űnie, bairi tunu caroa mujāārē Dios cū caátie cū mujāā catūgoñabasapeopee cūārē tūgoñaña.

⁹Bairi mujāārē yu caque-tibujucūrīqūērē bairo átīcōāña. Mujāā,

yu cañrīqūērē catūgoricarā ānirī, bairi yu caátajere cañnarīcārā ānirī bairo ása. Bairo mujāā caātiāno, Dios, caroa yeri pūna cutajere cajou puame mujāā mena ānicōā nigumi.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

¹⁰Apeyera tunu nemorō yure mujāā catūgoñarōi yu useanijāñuña. Yu cabopacarijere masirī yu mujāā juátigayupa. Baihua, “Yu mujāā masiriticoasupa,” ī mee űniña. “Yu mujāā cajuátibujiopee puame manatō,” ī puame roque űniña. ¹¹Tunu bopacari mujāārē jēnirē bairo ī mee űniña. Noo yu cacūgorijeaca mena tocārōā yu useanimasīña. ¹²Jīcā rūmū bopacau majū yu āmū. Ape rūmū paio netōrō yu cūgowū. Bairi noo cabairije watoa yu ānicōā masīña. Queyari űgarique cūgoecu cūā, o paio űgarique cūgow cūā yu ānicōā masīña. ¹³Noo tocānacā wāme cabairo yu nūcācōā nimasīña, Jesucristo yure tūgoñatutuarique cū cajoroi. ¹⁴Bairo yu cabaiānimasīmiatacūārē, mujāā puame yu cacūgoetipaure yu mujāā juárū. Bairo mujāā caáto űujāñuña.

¹⁵Mujāā ya yepa Macedoniapū caāniatacū yu cawitiro bero, Dios camasārē cū canetōōrijē quetire yu caquetibujūñesēājūgoripaupū, mujāā, Filipo macāāna jeto yu mujāā juárū. Mujāā, Jesucristo yaye quetire yu caque-tibujuriquere tūgouseanirā, yu mujāā joyupa yure carūsarijere. ¹⁶Tunu bairoa Tesalónica macāpū yu caāno, jīcāni mee yu mujāā jonemoñupā tunu yure carūsarijere. ¹⁷“Yure mujāā cajorijere caññajoure bairo yu āniña,” ī mee űniña. “Dios marīrē cū caññabeseri rūmū caetaro mujāārē caroare cū cajopee netōjāñurō to āmarō, yure mujāā cajorijere jūgori,” īgu űniña. ¹⁸Merē yu mujāā cajoriquere yu cūgopeyocōāña. Bairi yu caborije netōrō yu cūgoya. Epafrodito

mena yũre mụjǎǎ cajorique mena yũ caborije netōrō yũ cūgoya āmerē yua. Yũre mụjǎǎ cajorique puame werea ũnie caroa cajutiñurĩjē mena Diore altar mesapu na cajoemugōjorijere bairo baiya. ¹⁹Bairi Jesucristo yarǎ mụjǎǎ caānoi, marĩ pacu Dios puame nipetirije mụjǎǎrē carusarijere jogumi paio majũ, paio cacũgonu ānirĩ.

²⁰Bairi atore bairo ñiña: ¡To petiet-icōāto marĩ Pacu Diore cū marĩ cabasapeorije! Bairoa to baiáto.

Saludos finales

²¹Bairi yũ ñurotijoya mụjǎǎ nipetiro Dios yarǎ, Jesucristo yaye quetire catũ-

gousarārē. Tunu bairoa marĩ yarǎ yũ mena caāna cūǎ mụjǎǎ ñurotijoyama. ²²Torea bairo nipetiro ato macāāna Dios yarǎ, bairi quetiupau emperador romano paabojari majǎ cūǎ mụjǎǎ ñurotijoyama.

²³Marĩ Quetiupau Jesucristo mụjǎǎ nipetirore caroare cū jonemoáto. Tocārōǎ niña atie queti yũ cawoaturije.

Carta de San Pablo a los

COLOSENSES

Saludo

1 ¹⁻²Yñ, Pablo cawāmecucū, Dios yure cū cabeserique jūgori cū caquetibujurotijoricū, apóstol yu āniña ati cartare caquetibujwoajou. Marī yau, Timoteo mena mujāā, Colosas macā macāāna Jesucristo yaye quetire catūgousacōāninucūrā, Dios cū caīroari poa mena macāānarē mujāā yu quetibujū woajoya ati carta mena. Bairi caānijūgoro atore bairo mujāārē ñiña: Marī Pacū Dios mujāārē caroare cū jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cūārē cū jonemoáto, ñiña.

La oración de Pablo por los creyentes

³Tocānacā rūmū Dios, marī Quetiupau Jesucristo Pacure jēnirā, mujāā caātiānierē tūgoñarī, “Jāā mena mū ñujāñuña,” jāā ī jēninucūña. ⁴Mai, jāā tūgoapu caroaro mujāā caātiānierē. Jesucristo mena mujāā catūgoñatutuarijere, bairi nipetiro Dios cū caīroari poa macāānarē na mujāā camairījē cūārē jāā tūgoapu. ⁵Mujāā puame caroa cariape queti, Dios camasārē cū canetōōgarijere cariape tūgorā, Dios cū caīricārōrēā bairo mujāārē umurecōopū caroaro cū caātipeeere mujāā cotejūgoyupa. Bairo coteāna, Dios cū caīroari poa macāānarē na mujāā juátinemoñupā. ⁶Atie caroa queti mujāā catūgorique puamerē nipetiropure tūgorā átiyama camasā aperā cūā. Bairo tūgorā yua, jīcāārā tūgousarā átiyama. Na, catūgousari majā puame caroaro ānimasirā baiyama tie queti jūgori. Dios camasārē cū camairījērē tūgori, “Cariape queti ñiña,” mujāā caītūgoñarī rūmū bero, caroaro

mujāā caānimasirōrē bairo na cūā caroaro ānimasirā baiyama. ⁷Marī yau, marī camai, Epafra cawāmecucū puame tie quetire mujāārē quetibujū jūgoyupi. Cū roque caroū jāā mena capaanucūū ānirī Jesucristo cū caroticūrīqūērē bairo átinucūñami. Mujāā cūārē cajuátinemonucūū ñiñami. ⁸Bairo caācū ānirī yua, cū puame jāātu etari bero, jāā quetibujūwī mujāā cabairijere. Espiritu Santo cū camasirōrijē jūgori mujāā caāmeomairījērē jāā quetibujūwī.

⁹Bairi caroaro mujāā caātiānierē jāā catūgojūgorica rūmū bero Diopure jāā jēnibojajānaētīña, mujāā caātipee Dios cū caborijere mujāārē caroaro cū camasirōparore bairo irā. Tunu bairoa Espiritu Santo cū camasirōrijē tocānacā wāme mujāārē cū cajoparore bairo irā, jāā jēnibojanucūña Diopure. ¹⁰Bairo mujāā puame cū camasirōrijē cūgori yua, marī Quetiupau yarārē bairo caroaro mujāā átimasīānigarā. Bairo āna, mujāā caátie cū cañajesorije ūnie jetore mujāā áticōā ninucugarā. Caroa átaje tocānacā wāmerē mujāā átigarā. Tunu bairoa Diore cū mujāā masīnemogarā. ¹¹Apeyera tunu mujāārē jāā jēnibojaya Diopure, cū camasirījē ñe ūnie carusaetie mena mujāārē cayeritutuarārē bairo cū áparo irā. Bairo mujāā puame tūgoñatutuari yua, dope bairo ricaati mujāārē cabaibujiopeere caroaro mena mujāā nūcācōāgarā. ¹²Tunu bairi marī Pacure, “Mū ñujāñuña jāā mena,” useanirīqūē mena cū mujāā ígarā. Cū puame mujāā yerire wasoari bero cū carotimasirīpau caroaro cabusuropū cajāāmasīparā majū mujāā ānio joroque mujāā átiyami. Bairo jeto nipetiro marī, cū ya poa macāānarē marī átinucūñami. ¹³Wātī cū carotirore bairo caāna cū mena canaitīārōpū caānarē bairo marī caānimiatacūārē, cū cawiyoricarārē bairo marī ānio joroque marī ásupi Dios. Bairo marīrē netōōrī yua,

cũ macũ cũ camai, cũ carotimasĩrĩpau macããnarẽ bairo marĩ ânio joroque marĩ ásupi. ¹⁴ Cũ macũ cũ cariarique jũgori marĩ netõõnupĩ. Roro marĩ caátajere marĩ masiriyobojayupi.

La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo

¹⁵ Dios marĩ caĩñaecũ cũ caãnimiat-acũārẽ, cũ macũ Jesucristo cũ caátajere tũgoñarĩ, cũ marĩ masĩmasĩña Dios cũ caãnajẽ cutiere. Na, pugarãpua jĩcārõ tũni niñama. Jesús puame nipetirije Dios cũ caqũẽnorĩquẽ upau niñami. ¹⁶ Jesús jũgori qũẽnoñupĩ Dios ati umurecõo macããjẽ nipetirijere. Ati yepa macããna, jõbui macããna cũã, cabauena, cabaurã cũã nipetirore na qũẽnoñupĩ. Bairi jõbui macããna carotimasĩrã cũārẽ na qũẽnoñupĩ. Jesucristo jũgori nipetiro caãnarẽ na qũẽnoñupĩ Dios, cũrẽ na caĩroaparore bairo ĩ. ¹⁷ Nipetirije ati yepa macããjẽrẽ cũ caqũẽnoparo jũgoyepua Jesucristo merẽ añupĩ. Tunu bairoa cũ camasĩrĩjẽ jũgori ati umurecõo macããjẽ ricaati baietiya. Jĩcārõ tũni añijũgoyecutiya cũ caátimasĩrĩjẽ jũgori. ¹⁸ Marĩ nipetiro Jesucristore caĩroarã, jĩcã rupaure bairo, jĩcã poa macããna marĩ ãniña. Jesucristo puame marĩ rupoare bairo niñami, marĩ Quetiupau majũ. Cũ, nipetiro netõrõ caãnimajũũ cũ caãnoi, marĩ, cũ caĩroarĩ poa macããnarẽ cũ camasĩrĩjẽ jũgori caroa tũgoñarĩquẽrẽ marĩ jomasĩñami. Cariacoatacu nimicũã cacatijũgoricu majũrẽ cũ cũñupĩ Dios, nipetiro Jũgocu cũ caãniparore bairo ĩ. ¹⁹ Dios, bairo tũgoñañupĩ: “Yũ macũ cũã yurea bairo cũ ãnajẽ cuparo. Nipetirije cũ cũã yũ caãnierẽ bairo cũ ãmarõ,” ĩ tũgoñañupĩ. ²⁰ Jesús jũgori ati umurecõo macããna nipetiro, jõbui macããna, ati yepa macããna cũã cũrẽ roro na caĩñaterijere na jãnao joroque átigayupi. Jĩcãũ yeri pũnarẽ bairo cũ mena na ãnio

joroque na átigayupi, Jesús yucũpãĩpu cũ cariarique jũgori.

²¹ Mujãã, cajũgoyepure Dios yarã mee, cũ pesuare bairo caãna mujãã añupã. Roro mujãã caátaje jũgori, tunu mujãã yeripu roro mujãã catũgoñarĩjẽ jũgori cũrẽ cateerãrẽ bairo mujãã añupã Dios cũ caĩñajoro. ²² Bairo mujãã cabaimiat-acũārẽ, Dios puame cũ macũ popiye cũ cabairiarique jũgori mujãã qũẽnoñupĩ. Bairi ãmerẽ caroaro cũ mena mujãã ãniña. Cũ yarã majũ, cũtu caápãrã carorije cawapamoenarẽ bairo mujãã tuao joroque mujãã ásupi. ²³ Carorije cawapamoenarẽ bairo mujãã tuagarã, Jesucristo mena caroaro mujãã catũgoñatu-tuacõãmata. Tunu bairoa caroa quetire mujãã catũgoriquere mujãã cajãnaeticõãta, torea bairo mujãã tuagarã. Atie quetire nipetiropure tũgorã átiyama camasã aperã cũã. Yũ, Pablo cawãmecucu cũã atie quetirea caquetibujuri majõcu yũ ãniña.

Pablo encargado de servir a la iglesia

²⁴ Bairo mujããrẽ caquetibujũãninucũũ ãnirĩ popiye yũ baiya. Yũ useaniña baipua. Jesucristo yarã cũ rupaure bairo caãnarẽ popiye cũ cabaibojaricarorea bairo yũ cũã popiye mujããrẽ yũ bai-bojaya, nemojãñurõ cũ yaye quetire mujãã camasĩparore bairo ĩ. ²⁵ Dios puame mujãã cũ caĩroarĩ poa macããnarẽ cajũpaaũ majũ yũ cũwĩ. Bairo yũ cũrĩ yua, cũ yaye quetire caroaro cariape mujããrẽ yũ quetibuju peyorotiwĩ. ²⁶ Caãnijũgoripapure mai, capee tutirĩ bero macããna camasãrẽ na masĩõẽsupi Dios, cũ caátipeere. Tiere ati rũmurĩ roquere marĩ, cũ yarãrẽ marĩ masĩõwĩ. ²⁷ Atore bairo niña Dios cũ catũgoñajũgoyetirique: Tirũmũpure camasã na camasĩtãjẽrẽ cũ yarã ati yutea macããna roquere na masĩõgayami. Atie niña caroaro cariape ãme cũ camasĩõgarije: Jesucristo puame judío majã jeto mee,

judío majã caãmerã mena cûãrê ânicõã nigumi. Bairo cû yarã ânirĩ Dios caroaro majũ cû caãnierê bairo caãna na ânio joroque na átigumi judío majã caãmerã cûãrê.

²⁸ Bairi jãã quetibujunucũna Jesucristo yaye quetire nipetiro camasãrê. Na jãã beyoya. Na jãã quetibujuya nipe-tirijere jãã camasĩrõ cãrõ, Jesucristo yarã puame carorije wapa mánarê bairo cûtu na caetaparore bairo irã. ²⁹ Bairo carorije wapa mãna cûtu na caetapeere bou, nipetirije yu catutuarije, Jesucristo yure cû cajorije mena yu paãninucũna.

2 Torecu, atore bairo mujãã camasĩrõ yu boya: Yua, mujãã caátĩanipeere butiro yu tũgoñaña. Bairo tũgoñarĩ yua, caroaro mujãã caátĩanipeere yu juátinemoña. Laodicea macã macãana, bairi nipetiro yure caĩnaetana cûãrê caroaro na caátĩanipeere yu juátinemoña. ² Na yeripu tũgoñatutuariquere Dios cû cajaparore bairo ĩ, na yu juátinemoña. Jicã poa, jicã yericunare bairo na âmeo maiáto ĩ, na yu juátinemoña. Tunu bairoa Dios yaye quetire ñe ũnie rusaeto na tũgomasiáto ĩ, na yu juátinemoña. Bairo masĩrã yua, tirũmũpure camasã na camasiētājē ati yutea roque Dios cû camasiōgarijere masipeyocōāgarāma, Jesucristo na mena cû caānicōānierē. ³ Nipetirije Dios yaye macāājē masĩrĩqũē caroa majũrē marĩ masĩmasĩña Jesucristo jũgori. ⁴ Tere mujãã yu quetibujuya, apeĩ, ni jicāũ ũcũ cû caĩtorijere mujãã tũgore ĩ. Cũ yaye queti puame jicãrõ tũnia baumirõcũã, ĩtorique macāājē niña. ⁵ Bairo yu puame mujãã mena āmerĩmicũã, mujãã watoa ācũrē bairo mujããrē butiro yu tũgoñanucũna. Tunu bairoa jicãrõ tũni mujãã caátĩānierē, bairi Jesucristo yaye quetire mujãã cajānaetiere tũgori yu useaniña.

La nueva vida en Cristo

⁶ Bairi marĩ Quetiupau Jesucristore cû mujãã caĩroajũgoricarorea bairo âme cûãrê cû mujãã caĩroacōãno ñuña. Bairo ãna, Jesucristo mena jicãrõ ânicõã ninucũna. ⁷ Di rũmũ ũno cû aweyoet-icõãña. Jesucristo yaye quetire tũgoñarĩ cû mena tũgoñatutuanemocõã ninucũna tocānacã rũmũa. Tunu bairoa, “Mũ ñu-jānuña jãã mena,” Diore mujãã caĩrõ ñuña.

⁸ Caroaro tũgoña masacatiya aperã mujããrē caquetibujurãrē, carorije jãã tũgousare, irã. Na puame, “Jãã yaye queti cariape niña,” caĩrã nimirãcũã, camasãrē ĩmawijiorã átiyama. Na yaye queti Jesucristo buerique mee niña. Na majũ na catũgoñarĩjē tirũmũpu macãana ya wãme átajere quetibujurã átiyama camasãrē. Tunu bairoa ati umurecõo macãana cabauena na caroti-masĩrĩjērē quetibujurã átiyama. Bairi na tũgousaeticõãña.

⁹ Nipetirije Dios cû caátĩānie Jesucristo menapu āniña. Bairi apeye quetibujurique wapa maa. ¹⁰ Mujãã cũã Jesupurea mujãã āniña. Bairo cû mena mujãã caānoi, Dios puame caroaro majũ cû caãnierê bairo caroarã ñe ũnie carusaena mujãã ānio joroque mujãã ásupĩ. Jesucristo puame ati umurecõo cabauena nipetirore na rotimasĩñami. ¹¹ Tunu bairoa Jesucristo mena mujãã caānoi, mujãã rupauere cayiserotiena nimirãcũã, cayiserotiricarãrē bairo mujãã āniña. Bairãpua, judío majã na caátĩrotirijere bairo mujãã baietiyã. Dios puame Jesucristo mena mujãã caānie jũgori, mujãã yeri tũgoñarĩqũērē wasoayupi, roro átajere mujãã cabojānaparore bairo ĩ. Torena, Dios yarãrē bairo mujãã tuaya cû caĩñajoro yua. ¹² Dios cû camasiĩrĩjē jũgori, Jesucristo cariacoatacu nimirãcũã, cũrē cû cacatioriquere cariape mujãã

tūgoyupa. Bairo catūgorā ānirī mujāārē na cabautizari rūmu atore bairo mujāā baiyupa: Jesucristo, yepapu cayaecoricu mena cayaecoricarārē bairo baimirācūā, tunu cū mena Dios cū cacatoricarārē bairo mujāā baiyupa. ¹³ Mujāā, cajūgoyepure roro mujāā caātaje jūgori, bairi tunu Diore camasiēnarē bairo mujāā caānoi, jīcāū caūmu cabaiyasiricu ānacū cañurijērē cū caātimasiētatorea bairo mujāā cūā caroare mujāā ātimasīēsupa. Bairo mujāā cabaimiatacūārē, Dios Jesucristore cū cacatoricarorea bairo mujāā cūārē cawāma yeri cutajere mujāā joyupi. Jesucristo yarā ānirī roro mujāā caātaje nipetirijere masiriy-objayupi. ¹⁴ Dios cū caroticūrīqūē marī caāperie wapa popiye marī catāmūopee paio ānīmīnūpā. Bairo marīā, carorije wapa pairā marī caānimitacūārē, Dios roro marīrē cū caātībujioatajere āpeyupi. Jesucristo yucupāipū cū cariarique jūgori marī netōōwī. ¹⁵ Bairo tunu cū cariarique jūgori ūmurecōo macāāna, wātīā catutuamirīcārārē na netōnucācōānupī. Jīcāū pajīārī majā quetiupau cū wapanarē cū capajīātunuetari bose rūmu cū wapanarē cū bero boboo ūsaricarore bairo na ātīrotiyupi. Torea bairo na āsupi Dios wātīārē. Na boboo joroque āsupi. Nipetiro na cañājoro rotimasīrīqūērē cacūgoenarē bairo na ānio joroque na āsupi yua.

Busquen las cosas del cielo

¹⁶ Aperā atore bairo mujāārē īrāma: “Jāā, judío majā, eti, ūga, jāā caātīrotinucūrījērē mujāā tūgonucūbugoetiya. Tunu bairoa jāā bose rūmurī macāājē, muipū apei cū cabuiari rūmu macāājē, bairi jāā cayerijārī rūmu macāājē cūārē mujāā tūgonucūbugoetiya. Bairo nūcūbugoetiri, roro mujāā ātiya,”

mujāārē īrāma. Bairo na caīmiatacūārē, na tūgousaeticōāna. ¹⁷ Tie ūnie nipetiro mujāārē na carotigamirījē puame Jesucristo ati yepapu cū caetaparo jūgoye macāājē judío majārē Dios cū caīroticūrīqūē niña. Bairopua, merē Jesús cū caetaro bero, tie dope ātimasīā maa marīrē yua. ¹⁸ Aperā atore bairo mujāārē īnemorāma: “Jāā, cānietimirācūā, qūēguericarore bairo jāā īnanucūā Dios cū cañorījērē. Bairo tie cañīarā ānirī caroaro jāā masīna, aperā netōrō. Bairi jāārē bairo āsa mujāā cūā. Dios tūpu āgarā, āngelea majārē mujāā cajēninucūbugoro ūña,” mujāārē īrāma. Bairo caīrā nimirācūā, bairo īcōārā īñama. Dios mee, camasā na catūgoñarījērē bairo tūgoñanucūñama. Bairo tūgoñarī, “Caānimajūrārē bairo jāārē īñāna,” caītūgoñarārē bairo bainucūñama. ¹⁹ Na puame marī Jūgocū, Jesucristo yarā mee niñama. Marī puame roque cū ya poa macāāna marī āniña. Cūā niñami marī rupoare bairo caācū, marīrē nipetirijere camasiōū, catutuarijere cajou. Tie jūgori Dios cū caborore bairo jōpuame caroaro marī ānajē cutīnemogarā.

²⁰ Jesucristo yucupāipū cū cariaro, mujāā cūā, cariaricarā ānanarē bairo mujāā baiyupa Dios cū cañājoro. Bairo cabairā ānirī, āmerē ati ūmurecōo macāāna cabauenarē carotiecocōāna mee mujāā āniña. Bairo caāna nimirācūā, ¿dopērā ati yepa macāāna cacatīrārē bairo na mujāā tūgousayati mai, mujāārē na carotigarijere? ²¹ Atore bairo rotiriquere mujāā tūgousaya: “Atie ūnierē pāñaeticōāna. Atie ūnierē ūgaeticōāna. Atie ūnie cūārē ūneeticōāna,” na caīrotirije ūnierē mujāā tūgousaya. ²² Bairo mujāā catūgousamiatacūārē, tie ūnie nipetirije mujāārē na carotigamirījē mujāārē ātimasīā maa. Dios mee, camasā na

catūgoñarijē mena na carotirije niña.
²³Mujāārē na carotigamirijē puame camasiriyorije niña. Tie catūgousarā puame, “Aperā netōrō caānimajūrā jāā āniña,” ī tūgoñañama. Tunu tore bairo āna, na rupaurire popiye baio joroque ātiyama. Bairi tie ūnie rotirique cariape quetire bairo baibauya marirē. Bairo baimirōcūā, marī rupaurū rorije marī caātigarije caānierē ēñotamasietīña tie ūnie mujāārē na carotigamirijē puame.

3 Jesucristo cariacocatācū nimicūā Dios cūrē cū cacatioro jūgori mujāā cūā cariacocatana nimirācūā tunu cacatirārē bairo mujāā baiyupa Dios cū cañajoro. Bairo cabairā ānirī, ati ūmurecōo macāājē rotirique mee, Jesucristo jōbui Diotu cariape nugōā carui yaye queti puame roquere tūgousaya. ²Jōbui ūmurecōo macāājē caroa jetore tūgoñaña, ati yepa macāājē carorijere tūgoñaena. ³Āmerē mujāā Jesucristo, Dios mena macāācū mena mujāā ānajē cutiya. Bairi jīcāū cawāmau cabaiyasiricu ānacū ati yepa macāājē rotirique cū catūgousaetorea bairo mujāā cūā tie tūgousaeticōāña. ⁴Bairi mujāā cacatiri rūmūrī cārō Jesucristo cū carotirore bairo mujāā āticōā ninucūgarā. Bairo āticōā ninucūrā yua, ati yepapū nemo cū cabaujaetari rūmū caetaro mujāā cūā cūrē bairo cū mena cū caasiyabatorije mena mujāā ānicōāgarā.

La vida antigua y la vida nueva

⁵Bairi jānacōāña ati yepa macāājē roro mujāā caātigarijere. Aperā rōmirirē na ñee epeeticōāña mujāā numoa caāmerārē. Mujāā, carōmia cūā, mujāā manapūā caāmerārē na ñee epeeticōāña. Mujāā nipetiro, dise ūnie carorijere āmeo ātiepeeticōāña. Aperārē, mujāā catūgoñarijēpu narē roro rupau mena ātieperiquere ātiga tūgoñaeticōāña. Tunu bairoa aperā

na cacūgorijere ūgoeticōāña. Apeye ūnierē ūgorā, Dios meerē īroarā mujāā baigarā. ⁶Tie ūnierē caātinucūrārē butioro popiye na baio joroque na ātigūmi Dios. ⁷Cajūgoyepure mujāā cūā tie ūnie carorijere mujāā āsupa. ⁸Āmerē yua, Jesucristo yarā ānirī nipetirije roro mujāā caātiere jānacōāña: Āmeo asiarique, bairi roro āmeo awajatutirique, bairi roro āmeo īnatutirique, bairi roro āmeo busupairique, bairi roro āmeo īrīqūē cūārē jānacōāña. ⁹Cajūgoyepu roro mujāā caātiga nucuñamirīqūērē cajānacōāñicārā ānirī āmerē yua āmeo ītoepeeticōāña. ¹⁰Jīcāū cawāmau cabucu jutirore cūrī, cawāmarō puame cū cajāñawasoarore bairo mujāā cūā roro mujāā caātīānigarijere jānarī, cawāma wāme caroaro ātiāñajē puamerē mujāā tūgoñajūgoyupa. Dios mujāārē caqūēnoricū puame tunu mujāārē qūēnonemoñami, cūrē bairo ānajē cutajere mujāā cacūgoparore bairo ī. Bairo nemojāñurō cūrē bairo ānajē cutiri yua, ñe ūnie rusaeto cū mujāā masīgarā. ¹¹Bairi āmerē yua, nipetirore Jesucristo cū cañajoro īñaricaworique maniña. Noa ūna judío majā, judío majā caāmerā cūā, na rupau macāājērē cayisetarotiricarā, cayiserotiena cūā, aperopu macāāna cūā, posa ūna cūā, paacoteri majā cūā, na majūā capaarique cūgorā cūā jīcārōrēā bairo niñama. Jesucristo cū cañajoro īñaricaworique maniña. Tie nipetiro marī caāñajē cutie ñe wapa maa. Jesucristo cū caāñajē cutie roque caānimajūrījē niña. Tunu bairoa cūā, marī nipetiro mena nicōāñami.

¹²Dios puame mujāārē maiñami. Mujāā beseyupi, cū yarā mujāā caāniparore bairo ī. Jīcāū cawāmau cabucu jutirore cūrī, cawāmarō puame cū cajāñawasoarore bairo mujāā cūā roro mujāā caātīānigarijere jānarī,

cawāma wāme caroaro átianajē cutaje puamerē átianajēcusa. Cabopacarārē caroaro cariape na iñamaina. Na juátinemoña. Tunu bairoa, “Aperā netōrō caānimajūrā jāā āniña,” ī tūgoñaticōaña. Tunu bairoa aperārē caroaro nūcūbugorique mena na iñaña. Tunu aperā mujāārē roro na caátimiatacūārē, tūgoenarē bairo roro na caátie tūgoña netōcōaña. ¹³ Jicoquei āmeo asiaeticōaña. Aperā na caátie mujāā cajesoetiēre na masiriyoya. Jesucristo merē mujāā yaye wapare masiriyoyupi. Bairi mujāā cūā aperārē cū caátatorea bairo na masiriyobojaya. ¹⁴ Tunu bairoa mujāā caāmeomairō ñuña. Tie puame Roque nipetirije caroaro mujāā caátie caānimajūrījē niña. Tore bairo āmeo mairā, tocānacā wāme caroa caānierē mujāā átimasīgarā. ¹⁵ Jicā poa macāāna, jicā rupaure bairo caāna mujāā cūñupī Dios. Bairi caroa yericutaje Jesucristo mujāārē cū cajorique jūgori, tūgoña beseya jicā majārē bairo mujāā caátipeere. Diore, “Jāā mena mu ñujāñuña,” qūñucūña.

¹⁶ Tunu apeyera Jesucristo yaye quetire mujāā yeri pūnapu tūgoñanucūña. Jesucristo cū camasiōrījē nipetirije mena āmeo quetibujuya. Bairi tunu yerijōrō mena āmeo busuya. Tunu bairoa Dios caroaro mujāārē cū caátie useanirīqūē mena tūgoñarī, butioro cū basapeoya cū yaye basarique mena. ¹⁷ Bairi mujāā, Jesucristo yarā ānirī nipetirije mujāā caátie, bairi mujāā caīrījē cūārē caroaro átianajēcusa. Tunu bairoa Jesucristo marīrē caroaro cū caátie tūgoñarī, marī Pacu Diore cū basapeoya.

Deberes sociales del cristiano

¹⁸ Mujāā, carōmia, mujāā manapūā na caīrījērē nūcūbugorique mena na tūgousaya. Marī Quetiupaure caīroarā ānirī bairo mujāā caato ñuña.

¹⁹ Mujāā, caūmua cūā, mujāā nūmoarē na maiña. Caroaro mena na quetibujuya. Tutuaro mena mujāā caīrījē ñuētīña.

²⁰ Mujāā, na pūnaa cūā, caroaro mujāā caátipee cūārē iñauseanigumi Dios. Bairi mujāā pacua na caīrījē nipetirijere tūgousaya.

²¹ Tunu mujāā, capacua, mujāā pūnaarē caasiapairā na baio joroque na ápericōaña. Caroaro mena Roque na quetibujuya. Roro majū na mujāā caīata, na puame na usearitio joroque na mujāā átibujiorā.

²² Mujāā, paabojari majā cūā, mujāā quetiuparā ati yepa macāāna na caīrījē nipetirijere tūgousaya. Paabojari majā jicāārā caroaro paayama na quetiuparā na caīñajoro, jāā mena na useaniáto, irā. Bairo caroaro paamirācūā, cabero na caīñaeto puamerē paaetiayama. Narē bairo baieticōaña. Mujāā puame Roque marī Quetiupau yaye quetire iroari tocānacā rūmu jicārō tūnia ape wāme tūgoñarīcārō mano na tūgousaya. ²³ “Camasā ūmua jāā caāno jūgori mee, Jesucristo ūmua jāā caāno jūgori puame caroaro jāā paagarā,” ī tūgoñarī paaya mujāā cawapatarije ūnierē. ²⁴ Merē mujāā masīña atiere: Caroaro mujāā caátaje jūgori caroare mujāā jogumi Dios. Mujāā puame Jesucristo, mujāā Quetiupau majū, cū caroticūrīqūērē mujāā átinucūña. Bairi caroare mujāā jogumi mujāā yaye caānipee cū caqūēnocūrījērē. ²⁵ Rorije caāna roquere roro na caátaje jūgori popiye na baio joroque na átigumi Dios. Cū puame nipetiro camasā, paabojari majā, o na majū capaariquecuna cūārē jicārō tūnia iñapeoyami.

4 Mujāā, paabojari majā quetiuparā cūā, mujāārē capaacoterārē caroaro na nūcūbugoya. Na capaawapatarijere jicārō tūni na wapatiya. Mujāā cabaipere mujāā masiritiepa. Mujāā cūā, narēā bairo umurecōopu mujāā

Quetiupau cūgoya. Cū puame mujāārē jēniabesegumi ati yepapu āna, dope bairo na mujāa caātiānierē.

²Apeyera tunu Diore cū jēnijānaet-icōāña. Tocānacā rūmua jīcārō tūni ape wāme tūgoñarīcārō mano cū jēniña. Diore, “Mu ñujāñuña jāa mena,” qūi jēniña. ³Tunu bairoa jāa cūārē jāa mujāa jēnibojawa Diopure, ēnotaricarō mano caroaro cū yaye quetire camasārē jāa caquetibujñesēāmasīparore bairo irā. Tirūmupure na camasīpeyoetaje nipe-tiro camasārē Jesucristo cū canetōōgar-ijere jāa caquetibujumasīparore bairo irā, jāa mujāa jēnibojawa. Tere yu ca-quetibujñesēārīqūē jūgori, ato preso jorica wiipu yu cūrocacōāwā. ⁴Bairi caroaro cariape mawijiaricarō mano ca-masārē na yu caquetibujuparore bairo irā, Diopure yu mujāa jēnibojawa.

⁵Tunu apeyera, aperā Jesucristore caīroaena mena cūārē caroaro āna-jēcusa. Ati rūmurirē na quetibujuya Dios yaye quetire. Na quetibuju jānaet-icōāña, yasirema, irā. ⁶Na mena busurā, caroaro tūgoroaricarō ñurō na busuya. Ūseanirīqūē mena busuya. Bairi ni jīcāū ūcū mujāārē cū cajēniñarō, caroaro cū mujāa yumasīgarā.

Saludos finales

⁷Marī yau, Tíquico, marī camairē, mujāa tūpu cū yu joya. Cū puame marī Quetiupau cū caroticūrīqūērē cajupaāninucūñi ñiñami. Mujāa tūpu etau, mujāārē quetibujugumi yu cabairije nipetirijere. ⁸Bairi mujāa tūpu cū yu joya, jāa cabairijere mujāārē cū caquetibujuparore bairo ī. Bairo cū caquetibujuro, mujāa puame mujāa tūgouseani yerijāgarā tunu. ⁹Cū mena Onésimo cawāmecucu mujāa ya macā macācū cūā águmi. Onésimo puame jāa baire bairo caācū, jāa camai, Jesucristo yaye quetire tūgousacōā ninucūñami. Na, pugarāpua mujāārē

quetibujugarāma ato queti cabairije nipetirijere.

¹⁰Apei, Aristarco cūā mujāārē ñurotijoyami. Cū cūā yu mena preso jorica wiipu ruiyami. Marco, Bernabé tēñu cūā, mujāārē ñurotijoyami. Merē mujāa tūgoyupa cūrē mujāa caātipēe yu caborijere. Bairi mujāa tūpu cū caetaro, caroaro cū mujāa bocāwa. ¹¹Apei tunu, Jesús Justo puga wāme cawāmecucu cūā mujāa ñurotijoyami. Jesucristore caīroari majā, judío majā mena macāāna, na jeto yu juquetibujunucūñama Dios cū carotimasīrīpau macāājērē. Na cajuáto jūgori, yu yeripu butioro yu tūgoñatutuaya. ¹²Apei Epafras cawāmecucu cūā Jesucristo yaye cū cacūrīqūērē capaacotei, mujāa ya macā macācū ñurotijoyami. Cū puame Diore jāa cajēnirō, cū cūā mujāa cabairijere mujāa jēnibojanucūñami, “Jesucristo yaye quetire jānaetiri, Dios cū caborore bairo na átīcōā āmarō,” ī. ¹³Cariapea yu quetibujuya. Butioro mujāārē cū cajēnibojaro ñiñanucūña. Aperā Laodicea macāāna, bairi Hierápolis macāāna cūārē na jēnibojanucūñami. ¹⁴Apei Lucas, marī camai, ūcotiri majōcu, mujāārē ñurotijoyami. Demas cūā ñurotijoyami.

¹⁵Na ñuáto marī yarā Jesucristore caīroarā Laodicea macā macāāna. Ninfa cawāmecuco cūā cō ñuáto. Bairi tunu nipetiro Diore caīroarā, cō ya wiipu canēñanucūrā cūā na ñuáto.

¹⁶Ati cartare bue yaparori bero, Laodicea macā macāāna Jesucristore caīroari poa macāāna cūārē na mujāa jowa, “Ati cartare to macāāna cūā ti cartare na bueáto,” irā. Mujāa cūā, Laodicea macā macāānarē yu cajorica cartare bueya, mujāārē na cajoro.

¹⁷Arquipo cawāmecucure atore bairo cū mujāa iwā: “Marī Quetiupau murē

cũ caroticũrĩqũẽrẽ caroaro mena paaya-
paroya,” cũ mujãã ĩwã.

¹⁸ Mujããrẽ ñuroti tũsau, yũ, Pablo,
atie caãnitũsari wẽrĩrẽ yũ majũpua yũ
woatũjoya. Tũgoñaña tunu preso jor-

ica wiipũ yũ caãnierẽ. Ñe ũnie rũaeto
caroare cũ joáto mujããrẽ marĩ Pacũ
Dios.

Tocãrõã niña atie queti yũ
cawoaturije.

Primera Carta de San Pablo a los

TESALONICENSES

Saludo

1 Yũ, Pablo cawāmecũcũ, Silvano, bairi Timoteo menarẽ mujãã yũ woajoyã ati cartare mujãã ñubueri majã, jãã bairãrẽ bairo caãna Tesalónica macã macãanarẽ. Tunu bairoa mujãã, marĩ Pacu Dios, bairi marĩ Quetiupau Jesucristo mena jĩcārõrẽ bairo caátĩanarẽ mujãã woajoyũ yũ átiya. Bairi marĩ Pacu Dios nipetiro mujããrẽ caroare cũ jonemoáto. Tunu bairoa yerijõrõ ãnajẽ cũãrẽ mujãã cũ jonemoáto.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

²Bairi tunu tocānacānia, “Dios, jãã mena mũ ñujãñũña,” jãã ñnucũña, caroaro mujãã caátĩanie quetire tũgori. Bairo tũgori, butioro Diopũre mujããrẽ jãã jēnibojanucũña. ³Jĩcã rũmũ rusaricaro mano tocānacānia marĩ Pacu Dios cũ caĩñajoropũ mujããrẽ jãã tũgoñanucũña, cũ mena caroaro tũgoñatutuari jĩcārõ tũni mujãã caátĩanie jũgori. Tunu bairoa caroaro ãmeo mairĩquẽ mena camasãrẽ na mujãã juátĩaninucũña. Tunu marĩ Quetiupau Jesucristo marĩ cũ canetõõpeere tũgoñarĩ roro popiye tãmuonucũmirãcũã, caroaro jĩcārõ tũni cũ yaye quetire mujãã tũgousacõã ninucũña.

⁴Yũ yarã, Dios mujããrẽ ñĩnamainami. Bairo mujããrẽ ñĩnamairĩ, mujãã cũãrẽ mujãã beseyupi, cũ yarã mujãã caāniparore bairo ĩ. Tere jãã cũã merẽ caroaro jãã masĩña. ⁵Mai, jãã puame mujããrẽ Dios yaye caroa queti camasãrẽ cũ canetõõrĩquẽ quetire jãã quetibujũwũ. Bairo mujããrẽ tie quetire

quetibujũrã, jãã risero mena jeto mee jãã quetibujũwũ. Espĩritu Santo cũ catutuarije mena cũãrẽ áti ñĩnorĩ mujããrẽ jãã quetibujũwũ. Tunu bairoa jãã caquetibujũrije macããjẽ queti, “Caroa queti cariape macããjẽ ñĩña,” mujãã caĩparore bairo ĩrã, caroaro cariape jĩcārõ tũni mujããrẽ jãã quetibujũ masĩõwũ. Bairo mujãã tupũ quetibujũ ãna, caroaro nucũbugoriquẽ mena jãã átiãmũ, caroaro mujãã caátĩanipeere bori. Tere merẽ caroaro mujãã masĩrã.

⁶Bairi mujãã puame cũã jãã caátĩanajerẽ ñĩnacõrĩ caroaro mujãã átiāninucũña. Tunu torea bairo marĩ Quetiupau cũãrẽ ñĩnacõrĩ caroaro jĩcārõ tũni mujãã átiāninucũña. Bairi tunu Espĩritu Santo mujãã yeripũ useanirĩquẽ mena mujãã tũgousao joroque cũ caáto jũgori popiye tãmuomirãcũã, caroaro mujãã tũgousawũ Dios yaye caroa quetire. ⁷Tore bairo mujãã caátĩanierẽ nipetiro Macedonia, bairi Acaya yepaa macããna catũgousari majã cũã mujããrẽ na ñĩnacõõ joroque caroaro mujãã átiãmũ. ⁸Mujãã caquetibujũro jũgori marĩ Quetiupau yaye queti nipetiropũ jesapetiro baiya. Macedonia, bairi Acaya yepaa jeto meerẽ etaro baiya. Tocānacāpaupua etajesapetiro baiya Dios yaye queti yua. Tunu bairoa nipetiropũ macããna camasã Dios mena mujãã catũgoñatutuānie cũãrẽ masĩnama. Bairi jãã puame dise ñĩnie caroaro mujãã caátĩanierẽ aperã camasãrẽ jãã quetibujũnemoetinucũña, nipetiro mujãã caátĩanierẽ na camasĩrõ jũgori yua. ⁹Na puame roque jããrẽ quetibujũnucũñama mujããrẽ jãã caĩnarãetaro caroaro jããrẽ mujãã caátajere. Tunu bairoa wericarã mujãã caĩroanucũrãrẽ jãnarĩ, cacati cariape caãcũ Dios puamerẽ mujãã catũgousajũgoriquere jãã quetibujũnucũñama. Bairo cũrẽ tũgousari bero yua, cũ caborore

bairo jeto átiri cū jetore cū mujāā caátianijūgorotinućūrījē cūārē jāā quetibujūnucūñama. ¹⁰Tunu bairoa Dios macū Jesús ũmurecóopu caátácu tunu ati yepapu cū catunuatípeere nocārō caroaro mena mujāā cacoterije cūārē jāā quetibujūnucūñama. Cū, Jesucristorea cariacoatacu cū caāniamiatacūārē, cū catioyupi Dios tunu. Bairi Jesús puame roque roro popiye netōrō marī catāmuobujiopeere marī netōmasiō joroque ásupi.

El trabajo de Pablo en Tesalónica

2 Yu yarā, mujāā majūpua merē mujāā masīña atiere: Mujāārē jāā caīñañesēārīqūē cabūgoro majūā āmewū. ²Bairo cabaimiatacūārē, Filipo macāāna jāā ĩroaetiri tutuaro mena roro jāā átiepewā. Tiera merē mujāā masīña. Bairo jāārē roro na caátiepemiatacūārē, Dios puame jāārē cū cajuáto jūgori cū yaye queti camasārē cū canetōōrīqūērē mujāārē jāā quetibujūwu. Tunu bairoa popiye tāmuomirācūā, Dios cū cajuáto jūgori tūgoñatutuarique mena mujāārē jāā quetibujūwu Dios yaye quetire. ³Mai, jāā puame Dios yaye quetire cabūgoro quetibujūnucūrā mee jāā ápu. Tunu bairoa roro jāā caátigarije jūgori noa ũna camasārē ĩtorā mee tore bairo jāā quetibujūwu. ⁴Bairo puame roque ámi Dios: Jāārē ĩnamairī jāā bese yaparori bero, cū yaye queti camasārē cū canetōrīqūē quetire jāā quetibuju rotijowī camasārē. Bairi jāā puame tie quetire mujāārē jāā quetibujūnucūña. Bairo jāā caquetibujurijere camasā na ĩñajesoáto ĩrā mee, tore bairo jāā quetibujūnucūña. Dios, jāā yeri nipetirore caīñabesemasī puame roque qūññajeso joroque ĩrā, tore bairo jāā quetibujūnucūña. ⁵Merē mujāā masīrā: Di rūmu ũno daqueoriaca mujāārē jāā busuepu. Tunu bairoa jāā cadinero wapatapeere tūgoñarī mujāārē jāā

quetibujuepu. Dios cūā torea bairo cariape masīñami. ⁶Tunu bairoa di rūmu ũno aperā camasā jāārē caroaro netōrō jāā na caátiroapee ũnierē jāā macāēpū. Mujāā cūārē tore bairo jāā mujāā caátipeere jāā macāēpū.

⁷Jāā puame Jesucristo cū cajoricarā apóstolea majā ānirī, tore bairo mujāārē tutuaro mena caátirotimasiparā majū nimirācūā, tore bairo jāā átirotiepu. Cawīmarā na cabairore bairo puame roque mujāā watoare jāā baiñesēawū. Jīcāō carōmio cō pūnaarē cabutio caroaro cō pūnaarē na ĩnanuñujeri na qūēnonucūñamo. ⁸Torea bairo jāā cūā mujāārē butioro caīñamairā ānirī Dios yaye quetire caroaro mujāārē jāā quetibujūwu. ¡O ape watoara nocārō majū mujāārē mairī, mujāārē cariabojagarārē bairo majū jāā āni tūgoñanucūwū! ⁹Yu yarā, mujāā masīrā: Popiye tāmuomirācūā, jāārē carusarijere bōcagarā, tutuaro mena jāā paanucūwū. Tocānacā rūmu, ñami, ũmurecóo jāā paanucūwū. Topu Dios yaye caroa quetire quetibuju āna, ni jīcāū ũcū mujāā mena macāācūrē apeye ũnierē cū jēni patowācōgaena, tore bairo butioro jāā paāninucūwū.

¹⁰Merē tiera mujāā cūā mujāā ĩñawū. Torea bairo Dios cūā ĩ masīñami caroaro jīcārō tūni jāā caátianajērē camasī ānirī. Tunu bairoa mujāā ñubueri majā mena ĩnatutiricarō mano caroaro cariape jāā átiāninucūwū. ¹¹⁻¹²Tunu bairoa mujāā masīña: Mujāā yeripu Dios mena mujāā tūgoñanemomasīō joroque ĩrā, caroaro tocānacāūpūrea mujāārē jāā juátinemonucūwū. Capacu cū pūnaarē caroaro na daqueori cū cabeyomasīrōrēā bairo caroaro cariape mujāārē jāā juátinemonucūwū. Tunu bairoa Dios yarā caroaro jīcārō tūni na caátianinucūrōrē bairo caroaro mujāārē jāā átiāniroticūwū. Tore bairo mujāārē jāā átiroticūwū mujāā, Dios

cũ cabesericarã, cũ carotimasirĩpaupu nocãrõ cũ catutuarijere caĩñaparã majũ mujãã caãnoi.

¹³ Bairi butioro Diopure mujããrẽ jãã jẽnibojanucũña. “Mu ñujãñuña jãã mena,” cũ jãã ĩ jẽninucũña tocãnacã rũmu. Mujãã puame mai Dios yaye caroa quetire jãã caquetibujuro tũgori, caroaro jĩcãrõ tũni mujãã tũgousawũ. “Camasã yaye queti mee, Dios yaye queti majũ roque niña,” ĩrĩ cariape mujãã tũgousajũgowũ. Bairi cariapea Dios yaye queti majũã niña tie mujããrẽ jãã caquetibujunucũrĩjẽ. Bairo mujãã tiere catũgousaricarã puamerẽ tie caroa queti jũgori caroaro ãnajẽcũna majũ mujãã tuo joroque mujãã átiya. ¹⁴ Yũ yarã, tiere mujãã caĩroaro jũgori mujãã cũã roro popiye mujãã tãmuo joroque mujãã áma mujãã ya yepa macããna. Mujãã cabairicarorea bairo roro popiye tãmuowã Dios ya poa macããna Jesús yarã Judea yepapu caãna cũã. Na cũãrẽ na ya yepa macããna judío majã roro na átiepewã. ¹⁵ Na, judío majãna niñama marĩ Quetiupau Jesure capajĩarĩcãrã. Toreã bairo na pajĩãrenucũñupã profeta majã ãnana cũãrẽ. Bairo caátana ãnirĩ jãã cũãrẽ jãã acurewiyojowã. Bairo caãna ãnirĩ nipetiro camasã marĩ ũnarẽ boetinucũñama. ¹⁶ Jãã puame, judío majã caãmerã cũã na canetõmasĩpeere borã, Dios yaye quetire jãã caquetibujugamiatacũãrẽ, jãã quetibuju rotietinucũñama. Tore bairo na caátirottetie jũgori nocãrõ paio niña na yaye wapa puame. Bairi ãme majũ tie wapa roro popiye na tãmuo joroque cũ caátipa rũmu cõñarõ majũ baiya yua.

**Pablo desea visitar otra vez
a los de Tesalónica**

¹⁷ Yũ yarã, mujããrẽ jĩcã yutea cãrõ jãã caãweyoricarõ bero, mujããrẽ ĩñaetimirãcũã, tocãnacãnia

jãã yeripu jãã tũgoña ãninucũña. Bairo mujããrẽ tũgoñarĩ butioro jãã ĩñaráganucũña tunu. ¹⁸ Bairi mujãã ture jãã ágatũgoñaña bairãpua. Baipua, yũ, Pablo puame, “Capee majũ mujããrẽ ñiña ñesẽãnucũgu,” mujãã ñimiwũ. Bairo yũ caátigamiatacũãrẽ, wãtĩ puame tore bairo yũ átimasĩetĩõ joroque yũ átinucũñami. ¹⁹ Bairi, ¿noa puame mena tũgoña useanirĩ cariape jãã tũgoñatutuabujiocuti? ¿Noa mena jũgori jãã yeripu jĩcãrõ tũni jãã catũgoña useanirĩjẽ to ãnipetibujiocuti? ¡Mujãã mena roque tore bairo jãã baimasĩña, marĩ Quetiupau Jesucristo nemo ati yepapu cũ catunuatĩ rũmu caãno yua! ²⁰ Mujãã, mujãã ãniña jĩcãrõ tũni jãã yeripu jãã tũgoña useanio joroque caãna majũ.

3 Bairo nũcã jĩãtietimiácú yua, “Jĩcãũã ato Atenas macãpua yũ tuacõãgu,” ñiwiũ yũ baparãrẽ. ² Bairo ĩrĩ yua, marĩ yau Timoteore mujãã tũpu cũ yũ jowũ. Cũ puame Jesucristo yaye caroa queti macããjẽrẽ Dios cũ caquetibujurotirore bairo jãã mena cajuquetibujunemonucũũ majũ niñami. Bairi mujããrẽ qũĩñau áparo ĩ, cũ yũ jowũ mujãã tũpu. Tunu bairoa mujããrẽ nemojãñurõ Dios mena mujãã tũgoñatutuanemo joroque cũ áparo ĩ, cũ yũ jowũ. Dios mena mujãã catũgoñatutuarije mena nemojãñurõ mujãã yeri ñunemo joroque cũ áparo ĩ, mujããtu cũ yũ jowũ. ³ Bairo mujããrẽ juácure bairo cũ caáto yua, ni ũcũ mujãã mena macããcũ popiye baimicũã, cũ cayapapuaetiparore bairo ĩrã, cũrẽ mujããrẽ jãã ĩñarotijowũ. Merẽ mujãã masĩña atie popiye marĩ catãmunucũrĩjẽrẽ. ⁴ Tunu apeyera, mai mujãã mena ãnapu roro popiye tãmuorĩ mujãã cayapapuaepeere mujããrẽ jãã quetibujuwũ. Bairo mujããrẽ jãã caĩquetibujuricarorea bairo, cabero roro mujãã tãmuoñupã. Merẽ tiere

mujāā masīña. ⁵Bairo cabairijere nēcāētīmiácú, dope bairo cariapea Dios mena mujāā catūgoñatutuānierē masīgu, cū yu jēniñarotijowu Timoteore. Mai, yu puame, “Wātī narē carorije macāājē puamerē na átinemo joroque átibujioami,” ī tūgoña uwiri, cū yu jowu. Tunu bairoa jīcārō tūni caroaro mujāā caātiāmericōāta, jāa paarique cabugoro macāājērē bairo tuabujioro ī tūgoñarī, cū yu jowu mujāā tūpure.

⁶Bairo mujāātu Tesalónicapu yu cajoricu Timoteo āmerē atopu tunuetayami tunu. Bairo mujāā tūpu caetaatacu caroa majū jāa queti jeatūpi: Caroaro jīcārō tūni Dios mena tūgoñatutuari, caroaro mujāā caāmeomai āninucūrījē quetire jāa quetibuju etaami. Masiritiricarō mano caroaro mena jāa mujāā catūgoñacōānie cūārē jāa quetibujetaami. Bairo jāārē camasiritiena ānirī nocārō butioro, mujāārē jāa cūa jāa caīñagarorea bairo mujāā cūa butioro jāārē mujāā caīñaganucūrījērē jāa quetibujuami Timoteo. ⁷Bairo cabairo jūgori, yu yarā, nocārō popiye cabairā ānirī yapapuarique watoa nimirācūā, caroaro jīcārō tūni mujāā caātiānierē queti tūgori jāa yeri nūtūgoñaña āmerē. ⁸Bairo marī Quetiupau mena tūgoñatutua jānaetiri caroaro mujāā caátie quetire tūgorā, yeri catinemorārē bairo jāa tūgoñaña yua. ⁹Bairi, ¿dope bairo puame, “Jāa mena mu nūmajūcōāña,” netōjāñurō mujāā jūgori Diore jāa caīpee to ānibujiocuti? Tunu bairoa caroaro mujāā caātiānierē nocārō jāa ūseani tūgoñao joroque jāa mujāā caátie iñarī, ¿dope bairo puame netōjāñurō Diore jāa cajēnipee to ānibujiocuti? Tore bairo ijīāti masīa mano. ¹⁰Bairi jāa puame ūmurecōo, nāmi Diore patowācōrārē bairo tocānacā rūmua cū jāa jēninucūña,

mujāā tūpu jāa majūpua mujāārē cū caīñarotiparore bairo īrā. Tunu bairoa jīcārō tūni nē ūnie rusaricarō mano Dios mena mujāā catūgoñatutuaapeere quetibuju masīōgarā, tore bairo cū jāa ī jēni āninucūña.

¹¹Bairi marī Pacu Dios cūa marī Quetiupau Jesucristo mena mujāārē jāa caīñarápárorē bairo ī, cū cajuátinemorō roque jāa boya. ¹²Tunu apeyera marī Quetiupau puame nemojāñurō mujāā yeripu cūrē masīnemorī tocānacāpua, mujāā āmeo maimasīō joroque cū áparo. Mujāārē jāa camainucūrōrēā bairo mujāā cūa aperā nipetirore na mujāā maimasīō joroque cū áparo. ¹³Tunu bairoa caroaro jīcārō tūni mujāā yeripu mujāā tūgoñatutuo joroque cū áparo. Caroarā nē ūnie cawapa cūgoena Dios cū caīñajoro mujāā ānio joroque cū áparo marī Pacu Dios, marī Quetiupau Jesucristo nipetiro cū yarā ángelea mena ati yepapu cū tunuati rūmurē yua. Bairoa to baiáto.

La vida que agrada a Dios

4 Yu yarā, apeyera marī Quetiupau Jesucristo cū carotiro jūgori atore bairo mujāārē jāa átirotiya: Marī Pacu Dios cū caīñajesorije ūnierē mujāārē jāa caquetibujuricarorea bairo jīcārō tūni caroaro áticōa ninucūña. Merē torea bairo mujāā átiāniña bairāpua.

²Merē mujāā masīña marī Quetiupau Jesucristo cū carotimasīrījē jūgori mujāārē jāa caátiroticūrīquērē. ³Caroarā, cū cajericaworicarārē bairo caāna, cū yarā nē ūnie carorije áperā mujāā caāno boyami Dios. Ati rupau mena roro átieperique ūnierē áperā, caroaro mujāā caāno boyami. ⁴Bairi canumocucu, cū numo majū mena jeto nēcūbugorique mena, nē ūnie wapacutato mano, caroa wāme cū caātiānimasīrō nūña. ⁵Diore camasīēna na rupau caborore bairo,

roro átaje mena na caátinucūrōrē bairo ápericōāña. ⁶Tunu bairoa ni jīcāũ ūcū apei nūmo ūcōrē itori, roro cū átiepeeticōāto. Tore bairo caátipairārē tutuaro mena roro na baio joroque átiyami marī Quetiupau. Tie nipetirijere merē mujāārē jāā quetibuju yaparowu. ⁷Mai, Dios puame, “Roro caátiana majū na āmarō,” i mee, marī beseyupi. Cū yarā, cū caricaworicarā caroarā marī caāno puamerē bou, marī beseyupi. ⁸Bairi ni ūcū atie jāā caátitotirijere cū caboeticōāta, camasocu ūcūrē cū baibotiou mee baiyami. Dios, mujāārē Espiritu Santore cajoricu majū puame roquere cū baibotiou átiyami.

⁹Apeye, ñubueri majā mena āmeo mairīqūē macāājē puamerā capee mujāā yu caquetibujūwoatujopee mee niña. Merē Dios puame tocānacāupua mujāā āmeo maimasīō joroque mujāā ásupi. ¹⁰Merē torea bairo nipetiro marī yarā ñubueri majā Macedonia yepa macāānarē caroaro na mujāā mai āninucūña. Bairi jāā yarā, nemojāñurō mujāā caāmeomaimasīrjē to āninemonutuo joroque mujāā caāto roque jāā bomajūcōāña.

¹¹Caroaro yeri jōrō jāñurīpua ānicōā ninucūña. Aperā turīpu patowācō ñesēāetīcōāña. Mujāā majūā mujāā yaye paarique mujāā cacūgorijere caroaro jīcārō tūni paacōā ninucūña mujāārē jāā caquetibuju cūrīcārōrēā bairo yua. ¹²Tore bairo mujāā caátīānimasīata, aperā caroaro nūcūbugorique mena mujāā ñīnagarāma. Tunu bairoa dise ūnierē cabopacaena majū mujāā tuagarā, caroaro jīcārō tūni mujāā capaa ānimasīata yua.

El regreso del Señor

¹³Yu yarā, tūgopeoya: Cariacoatana Jesucristo yarā na cabairije macāājē cūārē mujāā camasīrō jāā boyā. Tiere mujāā camasīēpata, aperā Diore

catūgousaenarē bairo Jesucristo cū catunuatīpee mena mujāā tūgoñatutuacoteetibujiorā. Bairi tiere mujāā camasīrō jāā boyā. ¹⁴Merē cariape Jesús riacoamicūā, tunu cū cacatiriquere marī masīña. Bairo cariape camasīrā marī caāmata, “Jesure cū cacatioricareo bairo, cūrē tūgousari cariaricarā cūārē na catiogumi Dios,” marī i masīmajūcōāña.

¹⁵Bairi mujāārē atore bairo jāā quetibujuya marī Quetiupau cū caquetibujurotiro jūgori: Marī Quetiupau nemo cū catunuatī rūmūrē mai marī, cacatiocōāna puame, cariaricarā jūgoye marī jeáecoetigarā. ¹⁶Mai, cajūgoye jīcāũ caroti ya riserore marī tūgogarā. Jīcāũ arcángel cū cabusurijere marī tūgogarā. Tunu bairoa Dios yaro putiricaro trompeta cūārē marī tūgogarā. Bairi marī Quetiupau cūā cū majūpua umurecōopui ruiatīgumi. Bairo cū caruiatō yua, Jesucristore tūgousari cariaricarā puame catitunujūgogarāma.

¹⁷Bairo na cacatinemorō beropu marī ti yuteare cacatīāna puame na jīcārō marī jeáecogarā oco poari watoapu yua. Bairo oco poapu ánā, marī Quetiupaure jōbui pu cū marī bocágarā. Bairo marī Quetiupaure cū bocáetari, cū mena tocānacā rūmua marī ānicōā ninucūgarā. ¹⁸Bairi mujāā puame atie jāā caquetibujurijere tūgori tocānacāupua āmeo yeri ñuo joroque āmeo átinemoña.

5 Yu yarā, marī Quetiupau cū catunuatīpee puamerā, “Ti yutea, o cū muipu majū atīgumi,” mujāā yu caīwoatujopee mee niña. ²Merē caroaro majū mujāā masīña: Marī Quetiupau puame, “Ti rūmu etagumi,” caīmasīā mani rūmu majū tunu etagumi. Jīcāũ yajari majōcu ñami camasīā mano cū cayajau etarore bairo camasīā mano etagumi ati yepapure. ³“Caroaro

yerijōrō merē marī ānicōāña. Ñe ūnie maniña,” camasā na cañāno, caāno tusaroa, na cayasipa rūmu na etagaro. Carōmio bairi rupau caācō, pūnaa cutigo, caāno tusaroa cō cawisiojūgorore bairo na etagaro. Cō puame cō capūnaa cutipeere dope bairo rutimasīētīñamo. Torea bairo dope bairo rutimasīētīgarāma na cayasipee narē caetarijere.

⁴Yū yarā, mujāā puame canaitiārōpu caānarē bairo mujāā baietiya. Bairi mujāārē, marī Quetiupau cū catunuetari rūmu puame yajari majōcure eta acūoricarore bairo mujāā camasiēto mujāā eta acūoetigaro. ⁵Nipetiro mujāā caroa macāājērē caāna ānirī cabusuro macāāna ūmureco macāānarē bairo caāna mujāā āniña. Carorije macāājērē caātipairā, ñami canaitiārō macāānarē bairo caāna mee marī āniña. ⁶Bairi aperā na cabainucūrōrē bairo masacatiēna cabaicoteetiparā marī āniña. Cacānirārē bairo baiēna, masacatiri caroaro caātiānicoteparā marī āniña marī Quetiupaure. ⁷Camasā cacānirā ñamirē cāninucūñama. Aperā caeticūmupainucūrā cūā ñamirēā eticūmunucūñama. ⁸Marī puame roque cabusuro, ūmureco macāānarē bairo caāna ānirī tocānacānia caroa macāājē jetore caātiānicotenucūparā marī āniña ti rūmu caetaparo jūgoye. Dios mena marī catūgoñatutuarije, marī caāmeomaimasīrījē jūgori wātirē marī ēñotagarā. Soldau āpōā jutiro mena cū rupauē jāñatori cū caānorēā bairo marī cūā Dios marī cū canetōōpeere caroaro marī ātiānicotegarā. ⁹Mai, marī, cūrē catūgousarā puame, “Roro popiye cabaiparā nigarāma,” īrī cū cabesericarā mee marī āniña. Marī Quetiupau Jesucristo jūgori cū canetōjīātiparā majū roque marī ānijūgoyupa. ¹⁰Bairi Jesucristo puame marī yaye wapa jūgori yucupāipū riayupi. Cacatirā, o

cariacoana nimirācūā, cū, Jesucristo cū cacatinemoricārōrēā bairo marī cūā cū jīcārō marī cacatiānipeere bou, marī riabojayupi. ¹¹Bairi mujāā cūā tocānacāpua āmeo yeri űno joroque, yeri tutuarā āmeo ātinemoña. Āmerē tore mujāā caāmeo ātiāninucūrōrēā bairo āmeo āticōā ninucūña.

Pablo aconseja a los hermanos

¹²Yū yarā, apeyera atore bairo mujāārē jāā ātirotiya: Mujāā watoa capaāna, marī Quetiupau cū caborore bairo mujāārē caquetibuju jūgonucūrārē nūcūbugorique mena na īñaña. ¹³Bairo mujāārē caroaro na cajuātinemorō jūgori, na īroari butioro na maiña. Tocānacāpua āmeo asiaticaro mano caroaro yeri űnurā ānicōā ninucūña.

¹⁴Tunu bairoa, yū yarā, atie cūārē mujāārē jāā ātirotiya: Capaagaena, cateeyepairārē tutuaro mena na quetibujuya. Aperā yapapuarārē bairo caāna cūārē yeri űno joroque na āsa. Tunu bairoa cayeri tūgoñatutuawēpūēna űna cūārē caroaro na juātinemoña. Nipetiro camasārē pajutiricaro mano caroaro jīcārō tūni na quetibujuya.

¹⁵Tunu apeyera tūgomasiña: Ni űcū roro mujāārē cū caāpata, mujāā puame cūā roro cū ātiāmeticōāña. Atore bairo puame āsa: Tocānacāni jāñurīpua caroa macāājē puamerē na ātiāmeña. Mujāā majū cūā tore bairo ātiri, nipetiro camasā cūārē caroaro wāme jetore na ātiāninucūña.

¹⁶Tocānacā rūmua useanirō caroaro āticōā ninucūña marī Quetiupau cū caññajoro. ¹⁷Di rūmu rusaricaro mano tocānacānia Diore cū jēnicōā ninucūña. ¹⁸“Dios, jāā mena mu űñjāñuña,” qū jēninucūña, nipetiro mujāā caātiānierē īñarī yua. Jesucristore catūgousarā ānirī tore bairo mujāā caātiānipeere boyami Dios.

¹⁹ Mũjãã yeripũ Espíritu Santo jũgori caroa wãme mũjãã caátinucũrĩjẽrẽ to yasio joroque ámeo ápericõãña. ²⁰ Tunu bairoa Dios na cũ camasĩorõ jũgori caquetibũjunucũrã yaye quetire tũgoteeticõãña. ²¹ Bairãpua, tũgoñamasĩrĩ caroaro tũgoña beseya na caquetibũjurijere. Caroa wãme na caquetibũjurije puamerẽ átiãña. ²² Tocãnacã wãme carorije macããjẽrẽ jãnarĩ tunu átinemoeticõãña. ²³ Torecũ, marĩ Pacũ Dios marĩ yeri ñuo joroque caácũ puame caroarã ñe ñnie wapa cũgoena mũjãã ãnio joroque cũ áparo. Mũjãã rupau, mũjãã yeri, mũjãã camasacutiãnie nipetirore caroarã uguerĩ mánarẽ bairo mũjãã cũ áparo Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo cũ tunuatíparo jũgoye. ²⁴ Mũjããrẽ

cabesericũ cañuu majũ ñĩami. Bairi nipetiro atiere cũ caĩrĩcãrõrẽã bairo átimajũcõãgũmi.

Saludos y bendición final

²⁵ Yũ yarã, jãã cũãrẽ Diopũre jãã mũjãã jẽnibojanucũwã.

²⁶ Marĩ yarã nipetiro catũgousari majãrẽ caroaro nucũbugorique mena na bocári tocãnacãũpua ámeo jẽninucũña.

²⁷ Bairi marĩ Quetiupau cũ carotiro mena nipetiro marĩ yarã ñubueri majãrẽ mũjãã yũ jũgobue rotijoya ati carta mena yũ caquetibũjuwoatujorijere.

²⁸ Marĩ Quetiupau Jesucristo caroare mũjãã cũ jonemoáto mũjãã nipetirore.

Tocãrõã ñiña atie queti yũ cawoaturije.

Segunda Carta de San Pablo a los

TESALONICENSES

Saludo

1 Yũ, Pablo cawāmecucũ, Silvano, bairi Timoteo menarẽ mujãã yũ woajoy tunu ati cartare mujãã ñubueri majã, jãã bairãrẽ bairo caãna Tesalónica macã macããnarẽ. Tunu bairoa mujãã, marĩ Pacu Dios, bairi marĩ Quetiupau Jesucristo mena jĩcārõrẽ bairo caãnarẽ mujãã quetibujũ woajoy yũ átiya. ²Caãnijũgoro atore bairo mujããrẽ ñiña: Marĩ Pacu Dios, bairi marĩ Quetiupau Jesucristo mena mujããrẽ caroare na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cũãrẽ na jonemoáto.

**Dios juzgará a los pecadores
cuando Cristo vuelva**

³Yũ yarã, yũ bairãrẽ bairo caãna, jĩrĩãjãñurõ Dios mena mujãã tũgoña tutuanemonucũña. Tunu bairoa tocãnacãũpua mujãã caãmeomairĩjẽ cũã jĩrĩãjãñurĩ to ãninemo joroque mujãã átiya. Bairi jãã puame tiere tũgoñarĩ, “Mu ñujãñuña jãã mena,” Diore jãã ñnucũña, tore bairo cajẽninucũpee jããrẽ cañurõ caãno jũgori. ⁴Bairi tocãnacãpau macããna ñubueri majã ture etarã, caroaro mujãã caátĩãnierẽ jãã quetibujunucũña. Atoare bairo jãã ñnucũña nipetirore: “Marĩ yarã Tesalónica macã macããna butiuro popiye baimirãcũã, ‘Ñugaro. Tũgoñaenarẽ bairo marĩ tũgoñanetõõcõãgarã,’ ñnucũñama. Bairo ñrĩ, Jesucristo yaye quetire jãnaena cũ mena tũgoñatutuacõã ninucũñama,” jãã ñ quetibujunucũña nipetirore.

⁵⁻⁶Bairo roro popiye baimirãcũã, canucãrã ãnirĩ Dios cũ carotimasĩrĩpau caápárã majũ mujãã ãniña. Dios puame,

“Yũtũ na caató ñuña,” ññami. Mujããrẽ roro caãna roquere popiye na bairo joroque na átigumi Dios. Bairi noa ñna tiere catũgoñarã, “Cariape átiyami Dios,” ñ masĩñama. ⁷Dios puame popiye mujãã cabairijere mujãã yerijãã joroque mujãã átigumi. Jãã cũãrẽ bairoa jãã átigumi, marĩ Quetiupau ati yepapũ nemo cũ catunuetari rũmu caãno. Cũ yarã ángelea catutuarã mena mũmrecóopũ peero caũwãmũrĩjẽ ñnie watoapũ cũ caatĩ rũmurẽ tore bairo marĩ átigumi. ⁸Ti rũmurẽ Diore camasiẽnarẽ popiye na bairo joroque na átigu átigumi marĩ Quetiupau Jesucristo. Camasã na carorije wapare cũ canetõõrĩqũ macããjẽ caroa quetire caboenarẽ popiye na bairo joroque na átigu átigumi. ⁹Na puame marĩ Quetiupau mena manigarãma. Bairi cũ catutuarijere, cũ caasiyaborije cũãrẽ di rũmu ñno ññatigarãma. Apero nocãrõ cayoaropũ cũ carerã ãnirĩ popiye baigarãma tocãnacã rũmua. ¹⁰Jesús nemo cũ catunuetari rũmu cũ yarã qũiroagarãma. Nipetiro cũ yaye quetire catũgousarã cũ basapeogarãma. Mujãã, Tesalónica macããna, merẽ mujãã cũã cũ yaye quetire mujããrẽ jãã caquetibujuro bero, tiere mujãã tũgousawũ. Bairi mujãã cũã cũ mujãã basapeogarã ti rũmu caãno.

¹¹Bairo mujãã caátiparore bairo ñrã, tocãnacãnia mujããrẽ Diopure jãã jẽnibojanucũña. Atoare bairo jãã ñnucũña: “Tesalónica macã macããna, mu cabesericarã majũ na caãnoi, caroaro átĩãnajẽrẽ na joya. Tunu mu cajuátimasĩrĩjẽ jũgori nipetiro caroaro na caátigarijere na átimasĩ ãmarõ. Jesucristo mena catũgoñatutuarã ãnirĩ cũ carotirore bairo na átimasĩpeyocõã ãmarõ,” jãã ñ jẽnibojanucũña marĩ Pacu Diore. ¹²Tore bairo mujãã, Tesalónica macã macããna, caroaro mujãã caátore ññarã, camasã nipetiro marĩ

Quetiupau Jesucristore qũiroagarāma. Jesucristo puame cũ pacu, Dios mena mujāārē ĩnamaiĩami. Bairi cũ pacu cũ caĩjũgoyeticũricārōrēā bairo mujāā cũārē mujāā ĩroagumi Jesús.

Aclaraciones sobre el regreso del Señor

2 Apeyera tunu yu yarā, yu bairārē bairo caāna, mujāārē yu quetibujunemoña. Marĩ Quetiupau Jesucristo nemo cũ catunuetapa rūmu, marĩrē nei acũ cũ cabaipeere, cũ mena marĩ caneñapa rūmurē mujāā yu quetibujunemoña: ²Mujāā catũgoña āninucũrōrēā bairo tũgoñacōā ninucũña. Ape wāmerē tũgoñamawijiaeticōāña. “Merē etaya Jesús cũ catunuetari rūmu,” aperā ricaati na caĩquetibujurijere caānorē bairo tũgoeticōāña. Bairi aperā, “Espĩritu Santo cũ camasiōrĩjē jũgori jāā ĩña,” o “Aperā camasiā na caquetibujurije jũgori jāā ĩña,” o “Carta mena na caquetibujuro jũgori jāā ĩña,” na caĩata, caānorē bairo na tũgoeticōāña. Jĩcāārā, “Pablojāā bairo woatu quetibujujoupa,” caĩrā nimirācũā, caĩtopairā niñama. ³Petoaca queti mena tũgomawijiaeticōāña. Bairo puame baigaro: Marĩ Quetiupau nemo cũ caetapa rūmu jũgoye, capāārā majũ Diore cabaibotiori majā nigarāma. Bairo na cabairipaua na mena macāācũ jĩcāũ rorije caátipai cañuecũ majũ buiaetagumi, cabero peero caũpetietopu caápau puame. ⁴Cũ puame Diore caĩñatei ānirĩ Dios yaye macāājē nipetirije caroa tũgoñariqũērē boetigumi. Diore marĩ caĩroarije ũnie cũārē boetigumi. Templo Dios ya wiipu cũārē trono quetiupau ruiricaropu jāānumugumi, “Diore bairo caācũ yu āniña,” caĩ ānirĩ. Tunu bairoa camasārē, “Dios niñami,” na ĩo joroque na baitogumi.

⁵Merē mujāā mena ācũ, atorea bairo mujāārē yu quetibujuwu. Tiere mujāā masĩrā. ⁶Mujāā puame merē mujāā masiña rorije caátipai tāmuri cũ caapériere. “Dios cũ caĩcũrĩcā rūmu caetaparo jũgoye etabuia masiētĩñami,” mujāā ĩ masiña. ⁷Bairo tāmuri cũ caapérimiatacũārē, merē roro camasārē cũ caátipee cōñarō majũ baiya. Bairi cũrē caēnotau cũ capitwiyooparo jeto rusaya cũ cabuiaetaparo jũgoye. ⁸Bairo cũ capitwiyoro bero buiaetagumi rorije caátipai puame. Bairo cũ cabuiaetamiatacũārē, marĩ Quetiupau Jesús puame cũ camasiĩrĩjē jũgori cũ pajiārocacōāgumi. Tunu bairoa nemo cũ caetari rūmu caāno cũ caasiyarije jũgori cũ yasio rocacōāgumi. ⁹Mai, Jesús cũrē cũ capajiāparο jũgoye, capee camasārē ĩtori átijēño ĩnogumi rorije caācu puame. Wātĩā quetiupau, Satanás cũ camasiōrĩjē jũgori capee átijēño ĩnogumi cariape mee macāājērē. ¹⁰Bairi capee wāme na ĩtomasĩgumi peeropu caápārārē. Na puame cariape quetibujuriquere caboena ānirĩ, tunu Jesucristo camasā na carorije wapare cũ canetōōrĩqũē cũārē caboena ānirĩ peeropu caápārā majũ nigarāma. ¹¹Bairi Dios puame ricaati na catũgousarije jũgori wātĩ narē cũ caĩtorijere na ēnotabojaetigumi. ¹²Bairo na cabairoi, “Peeropu na yu jogu,” na ĩgumi Dios, nipetiro cariape quetibujuriquere catũgogaenarē, carorije jetore caátijesorā na caāno jũgori.

Escogidos para ser salvados

¹³Cabaimiatacũārē, jāā puame tocānacānia marĩ Pacu Diore, “Mu ñujāñuña jāā mena,” caĩparā jāā āniña, jāā yarārē bairo caāna Jesucristo cũ camairā mujāā caāno jũgori. Dios puame mujāārē besejũgoyupi caānijũgoripaupua, cũ yarā cũ

canetōōparā mujāā caānīparore bairo ī. Tunu bairo cū yaye queti caānorē bairo cariape quetibujuriquere mujāā catūgousaro jūgori, cū Yeri Espiritu Santo puame cañurā Dios mena jīcārō caānīparā mujāā ānio joroque mujāā ātiyami. ¹⁴Dios camasā na carorije wapare cū canetōōrīqūē macāājē mujāārē jāā caquetibujuriquere mena jūgori mujāārē piire bairo mujāā āsupi, cū canetōōrīcārā mujāā caānījātiparore bairo ī. Marī Quetiupau Jesucristo mena jīcārōrē bairo nocārō caroaro caānopu mujāā caānīmasīparore bairo ī, tie jūgori piire bairo mujāā āsupi mujāā cūārē.

¹⁵Bairi yu yarā, yu bairārē bairo caāna, Dios yaye quetire tūgoña jā-naeticōāña. Caroaro ātiānājē ūnie jetore āticōāña. Mujāātu āna, mujāārē jāā caquetibujuriquere masiritieticōāña. Tunu bairoa mujāārē jāā cawoatu-quetibujuriquere cūārē masiritieticōāña. ¹⁶Bairi yua, marī Quetiupau Jesucristo, marī Pacu Dios cūā marīrē īnamairī marī beseyupi. Bairo marī beseri popiye cabairicarā marī caāno jūgori caroa yericutaje capetietiere marī joyupi. Nipe-tiri wāme caroaro marī cū caātigariquere caānorē bairo caroaro marī cācotemasīpee cūārē marī joyupi. ¹⁷Tore bairo mujāā joyupi, yeri tutuaro mena mujāā ānīmasiō joroque ī. Tunu bairo caroaro ātiānājē jetore mujāā ātiānīmasiō joroque ī, mujāā joyupi. Bairo caāna ānirī mujāā cabusurije tocānacā wāme caroa jetore mujāā ī masīgarā. Mujāā caātie cūā caroa jeto nigaro.

Oren por nosotros

3 Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, catusari wāme mujāārē nīña: Jāā cūārē Diopure jāā mujāā cajēnibojaro jāā boyā. Tāmuri marī Quetiupau yaye queti nipetiropu cajesanucāpetiparore bairo irā, jāārē mujāā jēnibojagarā.

Tunu bairoa nipetiro camasā tiere tūgorā, na caīroaparore bairo irā mujāā jēnibojagarā. Mujāā, Jesucristo yaye quetire mujāā caīroajūgoricarorea bairo na cūā na caīroapeere jāā boyā. ²Tunu ati yepapu rorije caāna, bairi ricaati catūgoñanucūrā cūā nīñama. Na ūna Dios mena tūgoñatutuaetiyama. Bairi na ūna jāārē roro na caātigaro, Dios cū caēñotaparore bairo irā, jāārē mujāā jēnibojagarā Diopure. ³Marī Quetiupau puame cariape caācu nīñami. Bairi mujāā juātīgumi cū yaye quetire mujāā catūgoñajānaetiparore bairo ī. Roro wātī jūgori mujāā cabainucūrījē cūārē mujāā ēñotabojagumi. ⁴Bairi mujāā, Jesucristore catūgousarā ānirī, “Marī caātirotiricarore bairo ātinucūñama. Bairo jeto āticōā ninucūgarāma tocānacā rūmua,” jāā ī tūgoñatutuaecōāña mujāā caātiānierē. ⁵Bairi marī Quetiupau puame, Dios mujāārē cū camainucūrōrēā bairo mujāā cūā mujāā āmeo maimasiō joroque cū āparo. Tunu bairoa popiye cabairā mujāā caānīmiatacūārē, Jesucristo cū canucāmasīrīcārōrēā bairo mujāā cūā tūgoñaenarē bairo tiere mujāā tūgoñanetōmasiō joroque cū āparo.

El deber de trabajar

⁶Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, marī Quetiupau Jesucristo cū catutuarije mena atore bairo jāā ātirotiya mujāārē: Ni ūcū capaagaecu menarē bapacupericōāña. “Dios yau yu āniña,” caī cū caānīmiatacūārē, jāā caquetibujucūrīqūērē cū catūgousagaeticōāta, cū mena āmerīcōāña. ⁷Mujāā mena āna, jāā caātajere caīñarīcārā ānirī merē mujāā masīña caroaro paari mujāā caātiānipeere. Mujāā mena āna, paaena jāā āmewū. ⁸Ni jīcāū ūcūrē ugariquere wapatiena, jāā ugaepu. Wapatiri jeto jāā uganucūwū.

Ni ũcũ mujãã mena macããcũrẽ patowãcõgaena, ñamii, umurecõo jãã paawũ. ⁹Jãã cabuerije wapa mujãã yaye ugariquere cajẽnimasĩparã nimirãcũã, mujããrẽ jãã jẽnipato wãcõẽpũ. Caroaro jãã paaĩnowũ, jãã caátiere mujãã caĩñacõparore bairo ãrã. ¹⁰Mujãã mena ãna, atore bairo mujããrẽ jãã ĩ quetibujucũwũ: “Ni jĩcãũ ũcũ capaagaecu ugarique cũãrẽ cũ ugaeticõãto,” jãã ĩ cũwũ. ¹¹Bairo jãã caĩrĩquẽ caãnimiatacũãrẽ, mujããtu caatĩatana atore bairo jãã ĩnucũñama: “Tesalõnica macããna jĩcããrã paaena ãninucũñama. Ñerẽ caãperã ãnirĩ aperã turipũ patowãcõ ñesẽãnucũñama,” jãã ĩ quetibujunucũñama. ¹²Bairi marĩ Quetiupau Jesucristo cũ carotimasĩrĩjẽ mena atore bairo na ũna capaagaenarẽ jãã ñña: Caroaro paaya mujãã cũã, mujãã cabopacarijere mujãã cawapata ãnimasĩparore bairo ãrã.

¹³Yũ yarã, yũ bairãrẽ bairo caãna, caroaro mujãã caátĩãnierẽ átĩjutiri jã-naeticõãña. ¹⁴Ni jĩcãũ ũcũ ati carta

mena mujããrẽ jãã caquetibujurijere cũ catũgousaeticõãta, roro cũ caátiere ñña-poseroya. Cũ mena bapacũpericõãña, roro cũ cabairijere tũgoñabobori cũ yeri cũ catũgoñawasoaparore bairo joroque ãrã. ¹⁵Bairãpua, mujãã pesure bairo qũĩñaeticõãña. Mujãã baire bairo caãcũ cũ caãnoi, caroaro mena cũ beyoya.

Bendición final

¹⁶Marĩ Quetiupau caroa yeri cutajere cajoãninucũũ puame tocãnacã rũmua noo mujãã caãno cãrõrẽ caroa yericu-taje, tocãnacã wãmerẽ cũ jonemoãto. Mujãã nipetiro mena cũ ãmarõ marĩ Quetiupau Jesús.

¹⁷Yũ, Pablo, atie yũ caũurotĩjorijere yũ majũpua woatujou yũ átiya. Atore bairo jeto yũ átinucũña nipetirije camasãrẽ yũ caquetibujuwõajonucũrĩ car-taarire. ¹⁸Marĩ Quetiupau Jesucristo caroare cũ jonemoãto mujãã nipetirore.

Tocãrõã ñña atie queti yũ cawoaturije.

Primera Carta de San Pablo a

TIMOTEO

Saludo

1 Yũ, Pablo, Jesucristo yau, apóstol majũ yũ añiña. Dios marĩ carorije wapare canetõricũ puame marĩ Quetiupau Jesucristo mena cũ yaye quetire cũ caquetibujurotijoricũ yũ añiña. Bairi marĩ puame Jesucristo mena cariapea catũgoñatutuarã marĩ ãnicõã ninucũña cabero marĩ cũ caátipee jũgori. ² Timoteo, murẽ ati cartare mu quetibujũ woajon yũ átiya. Mu puame yũ macũrẽ bairo caãcũ mu añiña, yũ caquetibujuriquere tũgousari bero yurea bairo Jesucristo mena mu catũgoñatutuarije jũgori. Bairi marĩ Pacu Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroare mu cũ jonemoáto. Caroaro ãmeo maimasĩrĩquẽ cũãrẽ mu cũ jonemoáto. Tunu bairoa caroaro yerijõrõ ãnajẽ cutaje cũãrẽ cũ jonemoáto murẽ.

Advertencia contra enseñanzas falsas

³ Mai, Macedonia yepau yũ caápáro jũgoye, Efeso macãpu murẽ yũ tuarotiũ. Bairo murẽ topu tuarotiri, atore bairo mu ñiwũ: “Yũ yau, Timoteo, ato Efesopua mu tuawa mai. To Efeso macãana jĩcããrã ricaati caquetibujunucũrãrẽ caroaro na mu beyowa,” mu ñicũwũ. ⁴ “Tunu bairoa ap-eye quetibujurique, na ñicũjãã ãnana na caátĩãnajẽ na cajãnagaetie cũãrẽ na quetibujunemoeticõãto tocãrõã,” ñiwũ. “Tiere na catũgousaetiparore bairo i, na mu quetibujywa ricaati cabueri majãrẽ,” mu ñiwũ. Tie quetibujurique puame ãmeo busurique netõrĩcãrõrẽ bairo jeto caátie ninucũña. Tie ñunie buerique cañuetie ñiña. Bairi tie puame tũgoñatutuarique mena nemojãnurõ Dios marĩ cũ

caátigajũgoriquere tũgousa masiã manio joroque caátie ñiña.

⁵ Mai, yũ puame atore bairo bori, tore bairo mu yũ quetibujũ roticũwũ to Efeso macããnarẽ: “Ti macã macãana tocãnacãũpua caroaro yeri ñurĩquẽ Dios cũ cajorije mena na ãmeo maiáto. Caroa wãme na tũgoñarĩquẽ cuparo. Tunu bairoa cariapea jĩcãrõ tũni itoricaro mano Dios mena na tũgoñatutuáto,” ñi tũgoñajũgowũ. ⁶ Bairo yũ caĩquetibujumiatacũãrẽ, jĩcããrã to macããna tũgomawijiacoyama. Bairo tũgomawijiarĩ yua, ñerẽ átiri mee tie jetore ãmeo busurique netõcõã ninucũñama. ⁷ Tunu bairoa Dios camasãrẽ cũ caátiroticũrĩquẽrẽ cajũgobueri majã majũ niganucũñama, na majũã na caátirotirijere catũgojĩãtiena nimirãcũã yua. Tunu bairoa, “Jĩcãrõ tũni majũ buerã jãã átiya,” caĩrã nimirãcũã, na cabuerije cũãrẽ tũgomasiẽtĩnucũñama.

⁸ Bairãpua marĩ masiña: Moisés ãnacũ cũ caátiroticũrĩquẽ caroa cañurĩjẽ ãno baiya, tie carotigajũgoricarore bairo jĩcãrõ tũni marĩ caápata. ⁹ Bairi tocãnacã wãme roticũrĩquẽ caátĩãnierẽ marĩ tũgoñanemoto. Caroaro camasã caátĩãni majãrẽ popiye na tãmũo joroque na áperiya. Carorã roquere torea bairo átimasĩña. Ati wãme rorije caãna roquere popiye na tãmũo joroque na átiya roticũrĩquẽ: Roro caasiapairã, roro cabaibotopairã, cañuena, carorije macããjẽrẽ caãna, Diore boetiri Dios yaye bueriquere canucũbugoena, na pacu, na paco cũãrẽ capajĩãrepairã, aperã capajĩãrĩ majã ñnarẽ popiye na baio joroque caátie ñiña. ¹⁰ Tunu bairoa roro na rupau macããjẽ mena caũmua o carõmia cũã caátiepepairã, caũmua carõmio mena átato ñnorẽã, na majũã roro caãna, carõmia cũã torea bairo na rupau mena roro caátiepepairã, aperã camasãrẽ cajerutinucũrã, caĩtopairã, aperã, “Caãnorẽ bairo Dios mena

jãã ñña,” munana Dios cū cañajoro cañrã, na, nipetirore popiye na baio joroque na átimañña Moisés ãnacū cū caroticūrīqūē puame. Bairo puame roque īgu ñña: Nipetiro camasã cañurījē Dios yaye quetibujurique macãājē nipetirijere caboena popiye na baio joroque ī cūñupī Dios tie roticūrīqūērē marī ñicūjãã ãnana mena. Roro na caátianierē na masiãto ī, tiere cūñupī Dios. ¹¹Yū yaū, atie caroa cañurījē buerique puame Dios yaye macãājē queti camasārē cū canetōrīqūē queti majū ñña. Bairi Dios puame nocārō cañuu majū ãnirī tie cū yaye quetire yū quetibujū rotijowī nipetiro camasārē.

Gratitud por la misericordia de Dios

¹²Marī Quetiupau, Jesucristo puame nocārō tūgoñatutuariquere yū jowī, cū carotirore bairo yū átio joroque ī. Bairo yū átiri, cū yaye quetire yū quetibujū roticūwī. Bairo tiere tūgoñarī yū puame butiro, “Yū mena mu ñumajūcōãña,” cū ñi basapeonucūña yua. ¹³Tūgoñijate mai, cajūgoypure Jesucristo yaye macãājērē roro ñi boyetiepenucūwū. Bairo roro ī boyetieperi yua, cū yaye quetire catūgousarā cūārē roro popiye na baio joroque na yū átiepenucūwū. Bairo caácū yū caānimiatacūārē, Dios puame butiro ññamainupī. Mai, yū puame Jesucristore camasīēcū majū yū ãmu. Torecū, roro yū caátaje cūārē, “Carorije ãno,” ñi masīēpū mai. ¹⁴Bairo nocārō majū yure caññamai ãnirī, nocārō paio cū yaye macãājē caroare yū jowī. Bairo yū jori, cū mena jīcārō tūni tūgoñatutuamasīrīqūē cūārē yū jowī. Tunu bairoa Jesucristo jūgori Diore nocārō marī camaimasīnucūrījē cūārē yū jowī.

¹⁵Apeyera atie Jesucristo yaye queti yū caquetibujupee caānorē bairo cariape ñña. Tiere nipetiro camasã ati umurecōo macãaña na camasīpee ñña:

Jesucristo puame ati umurecōopure asūpi, nipetiro roro na caátie wapa cabuicunarē na netōū acū. Mai, yū roque roro majū, carorije yū caátaje jūgori cawapacucu majū yū ãnimiwū aperã netōjāñurō. ¹⁶Tore bairo roro majū carorije cawapacucu yū caāno jūgori, Dios puame butiro ññamainupī. Tore bairo ññamainupī Dios, cū macū Jesucristo puame nipetirije camasã mena cū caátigarijere yū mena jūgori cū caátī ñnomasiparore bairo ī. Torecū, yū puame yua, aperã carorije caátipairã cūã yū cabairijere masīrī, Jesucristore tūgousari yeri capetietie na cacūgojīātipeere ī, tore bairo yū ámi Dios. ¹⁷Bairi yū yaū Timoteo, qūīroari cū marī basapeoto Diore: ¡Bairi marī Quetiupau Rey majūrē cū catutuarije tocānacã rūmua to ãnicōã ninucūáto! To petieticōáto marī Quetiupau caānicōãninucūwū yaye. ¡Di rūmu ũno cariaecu, caññabócamácū, jīcāñã Dios caācū tocānacã rūmua cū ãnicōã ninucūáto! Bairoa to baiáto.

¹⁸⁻¹⁹Timoteo, yū yaū, yū macūrē bairo caācū, atiere mu yū átiroticūña. Tiere caroaro tūgopeoya: Caroaro tūgoñatutuarique mena camasārē na jūgoátīña. Caroa macãājērē tūgoñarīqūēcusa. Tirūmupū macãaña marī yarã Dios cū camasīōrō jūgori, mu, caroaro mu caátipeere na caījūgoyeticūrīcārōrē bairo caroaro jeto áticōãña. Jesucristo mena tocānacã rūmua tūgoñatutuacōã ninucūña. Aperã jīcārã Jesucristo cū carotirore bairo jīcārō tūni átimaññēñrī, cū mena na catūgoñatutuarijere jānacōãñupã. ²⁰Tore bairo tāmūoñupã Himeneo, apei Alejandro mena. Roro Diore na cabotiorije jūgori tore bairo baiyupa. Bairi narē yū puame na masacatiáto ī, “Mai, wātī narē roro cū caátigaro cārō roro na cū áticōãmarō,” ñi

cūwū. Tocārōā yua, Diore roro qūi boyetiepeetigarāma.

Instrucciones sobre la oración

2 Yū yaū, apeyera atore bairo mu yū átirotiya űubueri majā mena: Mujāā puame nipetiro ati umurecōo macāāna cabopacarārē Diopure na jēnibojanucūña. Butioro Diore cū jēniña, nipetiro ati umurecōo macāānarē cū cañamainemoparore bairo ĩrā. Bairo cū mujāā cajēnirijērē caroaro mujāā cū cayubojarije jūgori tocānacā rūmua, “Jāā mena mu űumajūcōāña,” qūi basapeonucūña. ²Marī cañni yepa quetiuparā cūārē Diopure butioro na jēnibojarotiya. Tunu bairoa caroaro marī cañnipeere carotimasīrā cūārē butioro Diopure na jēnibojaya. Bairo Diopure marī cajēnibojata, ñe űnie mano useanirō yerijōrō marī ānicōāgarā marī Quetiuparā mena yua. Bairo caroaro marī caāmata, Dios cūārē cū nūcūbugori cū caborore bairo jeto tocānacā wāmerē marī átianimasīgarā. ³Tore bairo marī caátianie űujāñuña. Bairo marī caátianierē Dios marīrē canetōpau cūā caroaro ĩñajeso jāñuñami. ⁴Dios puame nipetiro ati umurecōo macāāna na carorije wapare na canetōpetiro boyami. Bairo bori, nipetiro cariape macāājē cū yaye quetibujuriquere marī camasīrō boyami. ⁵Merē marī masīña: Jicāūā niñami Dios. Tunu bairoa caūmu jicāūā niñami nipetiro ati umurecōo macāānarē Dios mena caroaro na ānimasīō joroque caācu. Cūā, Jesucristo wāmecutiya. ⁶Mai, Jesucristo puame ēñotaricarō mano cū majūā yucupāipū papuatuecori riayupi, marī carorije wapare nipetiro marī netōmasīō joroque ĩ. Bairi tie quetire āmerē yua, cū caquetibujugarica yūtea caetaro marī masīōū átiyami. ⁷Cū puame yure cū yaye quetire caquetibujubojau, cū

yaū apóstol majū yū cūwī. Bairo yū cūri yua, cū yaye queti tūgoñatutuarique macāājē, cariape quetire yū quetibujū rotijowī nipetiro judío majā caāmerārē. Atie mujāā yū caīrījē cariape niña. Dios cū majūpua yū quetibujū roticūwī. Mujāārē űitoetiya tie mena.

⁸Bairi yū yaū, nipetiro caūmua űubueri majā Diopure na jēniāto noo na caānipaupū cārō. Caroarā na yeripū ānirī Dios cū caññajoro na wāmori mena űumugōrī cū na basapeoāto. Tunu bairoa na majū āmeo asiari, roro āmeo busurique netōpairique mano Diore na basapeoāto.

⁹Tunu apeyera carōmia cūā caroaro nūcūbugorique mena na jutii jāñāato. Caroaro nūcūbugoroa, baibotioricarō mano na ānajē cuparo. Carōmia na rupauere wāmagarā, netōnūcārō majū na wāmagaeiticōāto. Na poa cūārē netōnūcārī wāme majū na wūgapeoeticōāto. Oro, o perla wēērī űnie mena na busa epeeticōāto. Jutii cawapapaca űnie cūārē netōrō na jāñagaeticōāto carōmia. ¹⁰Caroaro carōmia na cajāñarīqūē cutie jūgori nipetiro camasā narē na camasīparo űnorēā, caroaro na caátianie jūgori puame roque, “Dios yarā rōmirī cañurā niñama,” camasā na na caī ĩñapee puame űuña.

¹¹Tunu bairoa carōmia busuricarō mano caroaro nūcūbugorique mena na tūgoāto űubueri majā quetiuparā na caquetibujurijere. Na busurotieticōāña mujāā caneñarōpūre carōmiarē. ¹²Carōmia puame nipetiro camasā na caneñarōpū na cūā na caquetibujūjūgoro yū boetiya. Tunu bairoa caūmua netōrō carōmia na cabairo yū boetiya. Busuecoa, na caquetibujuro carōmio cō catūgocōāno yū boya mujāā caneñanucūrōpūre. ¹³Merē marī masīña caññijūgoropū cabairiquere: Dios caññijūgoro

caĩmũrẽ cũ qũẽnojũgoyupi Adán marĩ ñicũ ãnacũrẽ. Carõmio meerẽ qũẽnojũgoyupi. Adárẽ qũẽnorĩ beropũ roque, carõmio Evare cõ qũẽnoñupĩ Dios. ¹⁴Tunu bairoa Adán mee roro ïtoecojũgoyupi wãtĩrẽ. Carõmio, Eva roque wãtĩrẽ roro ïtoecori carorije macããjẽrẽ tãmuo jũgoyupo. ¹⁵Bairo cõ caĩtoecoro bero, roro popiye catãmupao Dios cũ cacũricõ nimiocũã, nipetirije carõmio cõ caãtipee Dios cũ cacũriqũẽrẽ cõ caãtipeyoata, roro cõ caãtaje wapare netõmasĩgomo. Tunu bairoa caroaro nucũbugoro Dios mena tũgoñatutuari, caroaro ãmeo mairĩ camasãrẽ cõ cajuãtinemoata, cõ netõgumi Dios. Caroarã, ñe ñnie na rupaupũ carorije wapa cũgoena na caãnimasĩata, na netõgumi Dios carõmiarẽ.

Cómo deben ser los dirigentes

3 Timoteo, apeyera ni jĩcãũ ñcũ caĩmũ, “Ñubueri majãrẽ cajũgobuei majũ yũ ãnigaya,” cariape cũ yeripũ cũ caĩtũgoñaata, ñujãñũña. Tie tũgoñarĩqũẽ yũ caquetibujurorea bairo cariape ñña. Caroa paarique ñña. ²Bairãpua, caroarã camasã cañurã jĩcãrõ tũni caãna jetore, na ñna jũgobueri majãrẽ na marĩ boya. Tocãnacãũpua jĩcãõ jeto canumocũnarẽ na marĩ boya. Tunu bairoa caroaro ãnajẽ cutajere masĩrĩ majã, nucũbugoricarã ñnarẽ na marĩ boya. Aperõ macããna etari majã cũãrẽ cotericarõ mano caroaro mena na bocãri na ya wiipũ caqũẽnomasĩrã ñnarẽ na marĩ boya. Tunu bairoa ñubueri majã cũãrẽ caroaro uwiricarõ mano caquetibujũ ãmoqũẽ masĩrĩcãrãrẽ na marĩ boya. ³Caeticũmupairã, caãmeoqũẽpairã ñnarẽ na marĩ boetiya. Caroarã cañurã, canucũbujarã, dinero cũãrẽ butiorõ majũ caĩroaena ñnarẽ na marĩ boya. ⁴Tunu bairoa na numo,

na pũnaa jĩcã wii macããnarẽ caroaro cajũgoãni ñnanũnje masĩrãrẽ marĩ boya. Bairo cajũgoãnimasĩrã ãnirĩ na pũnaa cũãrẽ caroaro beyori carorije ñena, nucũbugori majã, masĩyujurã cajũgoãna ñnarẽ na marĩ boya. ⁵Na numo, na pũnaa jĩcã wii macããnarẽ caroaro na cajũgo ãnimasĩetĩcõãta, ¿dope bairo caroaro jĩcãrõ tũni Dios ya poa macããnarẽ na qũẽnomasĩbujiocuti? Na ñna caroaro qũẽnomasĩenama. Bairi na ñnarẽ marĩ boetiya. ⁶Torecũ yũ yau, Timoteo, ñubueri majã quetiupau caãnipau ñcũ puame Jesucristore cawãma tũgousajũgou ñcũ mee cũ ãmarõ. Yoaro merẽ Jesucristore camasĩnetõricũ ñcũrẽ beserotiya. Jesucristore cawãma tũgojũgou cũ caãmata, ape watoara roro tũgoñarĩqũẽ wasoari, Diore cabaibotioure bairo tuabujioumi. Tore bairo roro tũgoñarĩqũẽ wasoari, wãtĩ cũã roro cawapa cũgoure bairo tuajũgoyupi. ⁷Bairi ñubueri majãrẽ cajũgobuenucũpau puame ñubueri majã, bairi ñubueri majã mee cũã na canucũbugou ñcũrẽ marĩ boya. Bairo ñubueri majã mee cũã na caĩroaena na caãmata, nipetiro camasã na busupai cotebujiorãma. Bairo na busupai coteri yua, wãtĩ cũ carotiro jũgori rori wãme na ïtoepebujiorãma Dios yayere caboena puame.

Cómo deben ser los diáconos

⁸Torea bairo caroarãrẽ na marĩ boya ñubueri majãrẽ cajuãti majã diáconoa cũãrẽ. Camasã cañurã, aperã camasã na canucũbugorã, rorije caĩbusuena ñnarẽ marĩ boya. Eticũmu pairique ñnierẽ caboena, roro camasãrẽ átiri cawapata painucũrã ñna cũãrẽ na marĩ boetiya. ⁹Cariape macããjẽ Dios ãmerẽ marĩ cũ camasĩõrĩjẽrẽ caroaro catũgousarã, ricaati roro catũgoñarĩqũẽ cuperãrẽ na marĩ boya. Tie cariape macããjẽ que-

tirea marĩ cūã marĩ tūgousanucūña.
¹⁰ Bairāpua, ñubueri majārē cajuāti majārē bairo na cajiāparo jūgoye, jicā wāmerē na áticoñarotiya, na capaa-masirijērē na ñnagarā. Cabero yua, caroaro ñe ũnie rusaeto jicārō tūni na caátijiatimasiata, tocārōã ñubueri majārē cajuāti majā diáconorē bairo na jōña.

¹¹ Torea bairo na ñumoa cūã caroaro na cañajécuto ñuña. Camasā na canucūbugorā carorije ocayojaye busupairique ũnie mána na ámarō na ñumoa cūã. Tunu bairoa nucūbugorā nipetiro na cabusuri wāmerēã bairo jicārō tūni caána ũna rōmirĩ na ámarō.

¹² Jicāũ diácono cañnigau puame jicāõã cū canumocuto ñuña. Cū ñumo, cū pūnaa jicā wii macāãna cūārē caroaro cajūgoāni ññanunuje masĩ ũcū ñuñami diácono cajiāpau puame. ¹³ Bairi noa ũna ñubueri majārē cajuāti majā diáconoa caroaro camasā mena capaamasirā puame nipetiro camasārē na iroaecomasiñama. Bairo caroaro camasā na na caĩroaro jūgori diáconoa cūã tūgoña uwiricarō mano nemojāñurō Jesucristo yaye queti, cū mena tūgoñatutuariquere na quetibujū masigaráma.

La verdad revelada de nuestra religión

¹⁴ Yũ yaũ, Timoteo, baipua tāmuriã murē ñññau águ. Bairi atiere cajūgoye mu yũ quetibujū woajoya. ¹⁵ Ape watoara tāmuriã mu tũpũre yũ caetimaepata, merē nipetiro Dios ya poa macāãna caroaro na caátĩānimasĩpee ũnierē mu camasĩparore bairo ĩ, mu yũ quetibujū woajoya. Bairi mu puame merē tiere camasĩ añirĩ ñubueri majā quetiuparā cañnparārē mu majūã na mu besemasĩgu. Merē mu masiña: Dios cañnicōāninucūũ ya poa macāãna cū yaye cariape macāājē

quetire iroari nemojāñurō camasārē caquetibujūnetōcōã ninucūrã majū ñññama. ¹⁶ Cariape merē pugani cārō tūgoñaricārō mano atore bairo marĩ masiña. Camasā na camasĩētājē Dios yaye buerique nocārō caānimajūrījē niña:

Jesucristo ati yepapũre etaũ, marĩrē bairo ati rupau mena ñajāwasoari etayupi.

Bairo ati rupau nimicūã, Espĩritu Santo mena cayericucu añirĩ ñe ũnie cawapa cūgoecu majū tuayupi Dios cū caññajoro.

Bairo cū caāno tunu umũrecóo macāãna Dios cū caqũēnoricārã ángelea majārē cajuátiecoricu majū añupĩ.

Bairi tie quetire catūgousaricarã tocānacã camasā poari na quetibujuyupa tie quetire.

Tie quetire tūgori nipetiropũ ati umũrecóo macāãna jicāārã cariape tūgousayupa camasā.

Tunu bairoa Jesucristore Dios puame cū neásupĩ cū ya pau nocārō caroaro caānopũ tunu.

Merē atiere cariape marĩ masiña. Cabu-
goro macāājē quetibujurique mee niña.

Los que se apartarán de la fe

4 Timoteo, apeyera atore bairo cariapea marĩ masiññami Espĩritu Santo. Ati umũrecóo caānitusari yũtea caāno jicāārã camasā tocārōã Jesucristore cū tūgousajānarĩ cū mena tūgoñatutua jānagarāma. Caĩtopairã, wātĩ yeri pūna jūgori ricaati na caquetibujurije mena caquetibujurã puamerē na tūgousajūgogarāma. ² Camasā puame na, catūgomasiñena, caĩtopairārē na tūgousagarāma. Na ũnarē na catūgoñarĩjẽpu nicōãña roro na caátĩānigarije. Bairi di rũmu ũno carorijere jutiricarō mano itogarāma camasārē caĩtopairi majā yua. ³ Na, caĩtopairã puame wāmo

jijarotietinucũnama camasārē. Tunu bairoa ũgarique cũārē jīcā wāmerī ũgarotietinucũnama. Dios yarā, cariape quetire camasīrā nipetiri wāme ũgarique na caugapee cū cacūrīqũērē ũgarā, “Jāā mena mū ñujāñuña,” ĩrī na caugamasīrījē caānimiatacũārē, tore bairo ĩ quetibujunucũnama caĩtopairā. ⁴Nipetiri wāme ũgarique Dios cū cacūrīqũē caroa jeto niña. Bairi nipetirije ũgariquere teena, “Dios, jāā mena mū ñujāñuña,” ĩrī marī caugaata, ñujāñuña. ⁵Dios cū caĩquetibujucūrīcārōrēā bairo marī caugapee ũgariquere marī cajēnipeorije jūgori caroa cañurījē majū tuacōāña.

Un buen siervo de Jesucristo

⁶Atie nipetirije mū yu caquetibujuri-jere caroaro jīcārō tūni to macāānarē na mū caquetibujata, caroaro cariape Jesucristo cū carotirore bairo caācu majū mū tuagu. Tunu bairoa caroa macāājē quetire jānaecũā, nemojāñurō Dios mena tūgoñatutuanemorīqũērē mū caātiānimasī jūgoata, caroaro cariape Jesucristo cū carotirore caācu majū mū tuagu.

⁷Mū roque Timoteo quetibujurique carorije catūgomasiā manie macāājērē tūgopeoticōāña. Tocānacā rūmua Dios cū caborore bairo mū caātiānipee caāno cārōrē átīnemojūgoyecuti ānajē jettore átīāninucũña. ⁸Marī rupauē qũēnorā, tocānacā rūmua maijūgorique mena marī caqũēnoāninucūrījē ñujāñuña. Caroarā marī rupau mena catīñurā nigarā, tocānacā rūmua ũsawācārīqũē cañurījē niña bairopua. Bairo tie cañurījē caānimiatacũārē, tie netōjāñurō cañurījē niña tocānacā rūmua Dios cū caborore bairo átīānajē caāno cārō átīnemo jūgoyecuticōānajē roque. Nipetiro marī rupauē ñujāñuña tore bairo átaje. Ati ũmurecōore marī cacatiāno ũno marī juátore bairo

ñujāñuña tore bairo átaje. Tunu bairoa ati rupauē marī cariaro beropu cũārē caroaro Dios cū caborore bairo marī caátaje jūgori cañurā ñe ũnie cawapa cūgoena marī tuao joroque átiya.

⁹Atie yu caquetibujurije caānorē bairo cariape Jesucristo yaye queti majū niña. Tiere nipetiro camasā ati ũmurecōo macāāna caroaro cariape na catūgoṡapee niña. ¹⁰Tore bairo cariape nipetiro na catūgoṡaparore bairo ĩrā, tutuaro paari popiye marī tāmṡonucũña. Marī puame tocānacā rūmua caānicōā ninucũ Dios mena marī catūgoñatutuacōānipeere marī cūgojūgowu. Cū puame nipetiro ati ũmurecōo macāānarē canetōpau majū niñami. Tore bairo netōjāñurō cū canetōmasīpee niña marī cū mena catūgoñatutuanucūrā roquere.

¹¹Atie nipetirijere na átirotiri, caroaro na mū quetibujwa Timoteo to macāāna camasārē. ¹²Yu yau, cawāmau mū āniña mai. Bairo cawāmau mū caānie jūgori camasā murē na ĩnateetio joroque caroaro átīānajē cusa. Atore bairo puame caātiānipau mū āniña: Caroa wāme mū caátiere na caĩnacōmasīparore bairo caroa wāmea busuriquecusa. Caroaro nucūbugoroa átīānajēcusa. Caroaro camasārē na mairī, na juátīnemoña. Dios mena tūgoñatutuari ñe ũnie wapa cūgoecu caroaro camasārē mū caquetibujurore bairo caroaro mū yeri mena átīānajēcusa. Bairo mū caātiāmata, murē busupairicaro ũnorēā, caroaro mū caātiānierē ĩñacōrī na cūā caroaro átīānajē cutigarāma mū mena yua. ¹³Bairi yu yau, Timoteo, to mū caānopu yu caetaparo jūgoye tocānacā rūmua neñanucūrī Dios yaye woaturique macāājērē na quetibujucōā ninucũña ñubueri majārē. Marī yarā to macāāna catūgoṡsari majā nemojāñurō Dios yaye macāājērē na masīnemo joroque tocānacā rūmua cariape na

quetibujucōā ninucūña. ¹⁴Caroa wāme mū caátimasípee Dios mū cū cajoriquere átiāni jānaeticōāña camasā mena. Mai, ñubueri majā quetiuparā cabutoa camasīrī majā puame Dios cū camasīōrījē jūgori di wāme caroaro camasā mena mū caātiānipeere mū uparotirā, na wāmorī mena mū rupoa buire ñigāpeowā. Tiere mū puame masiriticūētīcōāña.

¹⁵Bairi mū puame atie nipetirije yu caquetibujurijere caroaro nipetiro mū catūgojīātiro cārō tūgopeoya. Tore bairo caroaro jīcārō tūni mū caātiāni-masīata, “Timoteo roque caroaro jīcārō tūni Dios yaye macāājērē nemojāñurō átiānijūgoyami,” ĩrī miñagarāma nipe-tiro camasā. ¹⁶Caroaro tūgoñamasīña mū caātiānierē. Aperārē mū caque-tibujurije cūārē caroaro tūgoñamasīrī na quetibujuya. Nipetiro tocānacā wāme mū caātiānierē jīcārō tūni áticōā nin-ucūña. Tore bairo caroaro mū caātiāni-masīata, mū majū cūā mū carorije wa-pare mū netōmasīcōāgn. Mū cabueri-jere catūgousari majā cūā murēā bairo netōmasījīātigarāma.

Cómo portarse con los creyentes

5 Apeyera, Timoteo, cabucu camasīrī majōcu cūārē tutuaro mena cū quetibujueticōāña. Caroaro nucūbugorique mena puame roque, mū pacure bairo cū beyoya. Cawāmarā cūārē mū bairārē bairo caroaro na ĩñaña. ²Cabutoa rōmirī cūārē mū pacore mū canucūbugoparorea bairo nucūbugorique mena na ĩñaña. Cawāmarā carōmia cūārē roro tūgoñarīqūē mano mū bairārē bairo caroaro nucūbugorique mena na ĩñaña.

³Tunu apeyera cawapearā rōmirīrē noa ūna narē cajuána na camanicōāta, mū roque na juátinemoña ñubueri majā mena. ⁴Apeo cawapeao capūnaacuco, o capārāmerācuco ninucūñamo. Cō ūcō

puamerē cō pūnaa, o cō pārāmerā roque caānijūgoro cōrē na cajuátimasípee niña. Na, cawīmarā na caāno, na pacua narē caroaro na cabutoriquere merē masīnama. Torena, na cūā jīcāū pūnaa na pacua mena na caátipeere caátiparā ūna ānirī caroaro na na juátinemoáto na pacoa cawapearā rōmirīrē. Tiere bairo na pacua narē mairī, na na cajuátatorea bairo na cūā na na cajuáto ñujāñuña na pacoare. Tiere Dios cūā ĩñajesojañuñami. ⁵Baiopua jīcāō cariapea camanapu macō cawapeao jīcāō majūā catuao puame Dios mena jeto tūgoñatutuariquere macānucūñamo. Bairo Dios jetore tūgoñamacārī yua, umureco, ñami butioro cū jēni āninucūñamo. ⁶Aperā cawapearā rōmirī puame caroaro átiāmerīnucūñama. Na rupau caborore bairo butioro carorije macāājērē ūgaripeapai nucūñama. Na ūna cayeri mánarē bairo Diore camasīēna niñama. Na ūna rōmirīrē dopēirā na juátia mano. ⁷Atie yu caátitiririje nipetirijere na quetibujuya to macāāna mū yarā ñubueri majārē. Tore bairo caroaro na mū quetibujuya to macāāna ñubueri majā caāna na caátimasípeere na caātiāniparore bairo ĩ, tocānacā rūmua yua. ⁸Noa ūna na yarārē na cajuátipeere caátigaena cañuena niñama. Bairo caāna ānirī, netōjāñurō na paco, o na ñicō ūcōrē na cajuátigaeticōāta roque, Dios mena tūgoñatutuariquere caboenarē bairo majū tuacōāñama. Bairi Diore camasīēna netōjāñurō cañuena majū caāna niñama na ūna.

⁹Apeyera cawapearā rōmirī wāmerē mū cawoaturi pūrōpure cabutoa rōmirī majū jetore na woatuya. Sesenta cūmarī bui jeto cacūmarī cūgorārē na woatuya. Tunu bairoa jīcāūā camanapu cutimirīcārārē na woatuya ñubueri majārē cajuátinemoparā cawapearā rōmirīrē. ¹⁰Ati wāme ūnie caroare

cõ caátie jūgori camasã na camasĩo ũcõrẽ cõ woatuya: Caroaro cõ pūnaarẽ cabutomasĩricõ, aperã etari majã cūārẽ caroaro caĩroarico, o tūgousari majārẽ nucūbugori na ruporire cacoserico, cabopacarã cūārẽ caroaro cajuátinemorico ũcõrẽ cõ borotiya ñubueri majārẽ cajuátipaore. Tore bairo nipetiri wãme caroa macãājērẽ caátimasĩpetigaricarã ũnarẽ na mu woatuwa ti pūrõpure.

¹¹ Bairi aperã cawapearã rōmirĩ carocajãñurĩ cacūma cūgorārẽ na mu woatuepa ti pūrõ cawapearã wãme catusari pūrõpure. Na ũna puame na rupau caborore bairo átigari, Cristore cū tūgousa jãnacõñucũñama. Bairo Jesucristore tūgousajãnarĩ yua, manapu bonemonucũñama tunu. ¹² Bairo na camanapu borije jūgori, “Jãã cūã, jãã caĩrõrẽ bairo jãã juátigarã ñubueri majārẽ,” na caĩcūrĩqũērẽ bairo na caáperie wapa paio cawapa cūgorã tuabujiorãma. ¹³ Tunu bairoa aperã ya wiirire tocānacã wiipua jãārĩ, boyetiepe ñesēānucũñama. Bairo wiiri jetore caĩñañesēārã ānirĩ yua, cateeyepairã capaagaena rōmirĩ tuanucũñama. Paaetaje jeto meerẽ bainucũñama. Ape wiipu átĩ, roro busupainucũñama. Bairo busupairi yua, roro tocānacã wãme busuriquere ricaati jeto quetibujunucũñama. Camasã marĩ cabusuetie cabugoro macãājẽ ũnierẽ butioro ocayoja ñesēānucũñama carōmia cawapearã cawāmarã rōmirĩ caāna. Na ũnarẽ boetirotiya ñubueri majārẽ cajuátiparārẽ. ¹⁴ Torena, cawāmarã rōmirĩ cawapearã caāna yaro mee na manapu cuparo. Bairo manapu cutiri yua, na pūnaa cuparo. Na pūnaa pacoa na āmarõ. Aperã na pesua roro na caátieie ñnarĩ, roro na na busupaio joroque carorije macãājẽ jetore na átiāmericõato. ¹⁵ ¡Tame! Merẽ jicāārã cawapearã rōmirĩ Jesucristore

cū aweyorārẽ bairo cū yaye quetire tūgousagaetiyyama. Wātĩ cū caborore bairo jeto átiāninucũñama. Tiere tūgoñarĩ yu yapapuajãñuã.

¹⁶ Bairi apeyera jicã wii macãācõ, Diore catūgousao caācõ cõ ya wiire cawapearã rōmirĩ na caāmata, narẽ cõ cajuátinemopee majũ niña. Ñubueri majã puame popiye na na cajuáperiparore bairo iõ, cõ majũã cõ ya wii caāna cawapearã rōmirĩrẽ cõ quẽnoátõ. Bairo cõ caátimasĩata yua, ñubueri majã puame cawapearã rōmirĩ cariapea noa ũna narẽ cajuána cacūgoena jetore na juátimasĩgarãma.

¹⁷ Timoteo, apeyera, to macãāna ñubueri majã na quetiuparã cabutoa caroaro jicārõ tūni cajūgoānimasĩrārẽ butioro na na iroáto. Tore bairo netõjãñurõ na iroáto Dios yaye macãājẽ jetore quetibujuri cabueāninucũrĩ majã roquere. Ñubueri majã caroaro jicārõ tūni na na wapatiáto na quetiuparã quetibujuri majārẽ na capaarije wapa. ¹⁸ Torena bairo i quetibujuya Dios ya tutipu na cawoaturique cūã: “Wecu trigore cawāĩamejoreire cū risero jiyabiateticõāna. Cū caátiwērĩjērẽ cū cūã cū ugaáto,” i woatuyupa ti tutipu. Tunu bairoa aperopu atore bairo i woatuyupa: “Ni ũcũ paari majõcu caācũ cū capaarije wapa wapatamasĩñami,” i quetibuju woatuyupa. Torena, tore bairo caroaro na wapatiáto na caquetibujurije wapa na quetiuparārẽ ñubueri majã nipetiro.

¹⁹ Timoteo, apeyera, cabutoa camasĩrĩ majārẽ jicãũ ũcũ roro cū caĩbusujãata, caānorẽ bairo cū tūgoeticõāna. Pugarã, o itiarã ũna roro na caátajere caĩnarĩcārã ānirĩ caānorẽ bairo jicārõ tūni na caĩbusujãata roque, cariape na tūgoya.

²⁰ Aperã ñubueri majã mena macãāna jicāārã carorije macãājērẽ caátianinucũpairã puamerã tutuaro mena na mu quetibujywa nipetiro ñubueri majã na

catûgoropu. Bairo narê mu caquetibuju ïnorijêrê tûgori, na cûa narê ïnacôrî roro na caâperiparore bairo î, tore bairo na mu quetibujuwa.

²¹ Yu yau, Timoteo, atiere mu yu âtirotiya, Dios, Jesucristo, bairi ângelea majâ cañurâ cû cabesericarâ cûa na cañajoro: Atie yu caâtiroticûrîjê nipe-tirijere na âtiroticôa ninucûña, ni ûcûrê ïnabesericaro mano. Apei mu bapa ûcû majû caâcû cûârê nipetiro jîcârô tûnia na âtiroticôa ninucûña.

²² Caroaro camasâ na caâtianierê mu camasîepata, ni jîcâû ûcûrê cû rupoa ñigâpeoticôña Dios cû cañojoro mu wâmorî mena. Bairo mu caâpata, mu cûa carorije macââjê na caâtianierê bairo caâcu mu tuabujou. Bairi nipetiro carorije macââjê âtiânajêrê di rûmu âpeia nicôña.

²³ Apeyera, Timoteo, mu puame paaro pûnirîqûe mena mu rianucûña. Torecu, baipua oco jetore mu etiepa. Ape watoara use oco cûârê peeto ûno, jîcânipu jeto mu etinucûwâ, butioro murê capaaro pûnietiparore bairo î.

²⁴ Apeyera tunu camasâ jîcâârâ roro na caâtiere nipetiro marî ïnanucûña, marî Quetiupau roro popiye na cû caâti-paro jûgoyepua mai. Aperâ puamerâ yasioropu roro na caâtie jûgori marî ïnaet-inucûña. Catusari rûmupu roquere nipetiro camasâ roro na caâtianajêrê marî ïnapeticôagarâ. ²⁵ Torea bairo camasâ caroa macââjê na caâtianinucûrîjê cûârê nipetiro caroaro marî ïnapeticôanucûña. Bairopua jîcâ wame caroaro na caâtaje marî cañnaetaje caâmata, caberopu marî ïnapeyocôagarâ.

6 Apeyera tunu, noa ûna paacoteri majârê bairo caâna na quetiuparârê caroaro cariape nûcûbugorique mena na na îroâto. Bairo caroaro âtiânajêrê na caâtiamata, ni jîcâû ûcû marî Quetiupau Dios ya wâmerê busupaetigumi. Tunu bairoa marî yaye, marî caque-

tibujuriye cûârê roro î busupaetigumi. ² Bairi tunu noa ûna paabojari majâ Jesucristore catûgousarâ ûnarê caquetiuparâ cûgorâ narê na baibotioeticôato. Narêa bairo na cûa Jesucristo yarâ na caâno jûgori roque netôjâñurô nûcûbugorique mena na na capaabojapee niña.

La verdadera riqueza

Timoteo, atie yu caquetibujuriye nipetirijere na buerî, na mu quetibujuwa: ³ Ni jîcâû ûcû ricaati quetibujuriquere caquetibujunucûû cû caâmata, o caroa cañurîjê marî Quetiupau Jesucristo yaye quetire caboecu cû caâmata, cañuecû niñami. Tunu bairoa Jesucristo yaye macââjê caroaro marî caâtianipee quetibujurique macââjê cûârê caboecu cû caâmata, cañuecû niñami. ⁴ Cû ûcû munana cabaibotioure bairo caâcû ñe ûnierê camasîêcû majû niñami. Cû ûcû puame Dios yaye quetire catûgomawijiau ânirî cabugoro macââjê dope caâtiamanie busuriquere quetibujugari âmeo busurique netôganucûñami. Bairo na caîrîjê jûgori camasâ jîcâârâ yua âmeo ïnaugorique cutaje, âmeo ïnaterique cutaje, roro âmeo tutirique cutaje, âmeo yeri ñuetaje mena tuanucûñama ñubueri majâ watoare. ⁵ Catûgoñarîqûe mâna wâtî cû caroyeturicarâ turi cûârê torea bairo di rûmu ûno roro âmeo qûêrîqûe petietinucûña. Caroa cariape macââjê quetire camasîêna tore bairo roro âtiâninucûñama. Dios yaye macââjê queti mena wapatarique jetore camasîrâ tore bairo roro âtiâninucûñama.

⁶ Bairopua, Dios yaye macââjê masîrîqûe cariapea umrecôopu marî cawapatapee majû niña. Tore bairo nocârô paio cûgogumi Dios cû cajorijere ni ûcû âme ati yepapu âcû mai cû cacûgorije ûnie mena cayerînucôâninucûû. ⁷ Bairi

merē marī masīña: Ati yepapũ marī cabuiari rūmurē ñe ũnie marī jeetaepũ. Bairi tunu ati yepapũre marī cariaweyori rūmu caño cūārē ñe ũnie marī jeápérigarā. ⁸Ati yepapũ āna marī caugapee, marī cajāñapee cūā ānipeticōā cabaiata, ¿dopēirā marī tũgoñarīqũē paibujocuti? Tie marī cacūgorije mena merē causeanicōāniparā marī āniña. ⁹Aperā puame narē carusarijere cacūgopetirā nimirācūā, paio cacūgori majā ānirī petoaca na cacūgorije mena tũgoña yapapujāñunucūñama. Bairo tũgoñamacārī yua, carorije átaje ati umurecōo macāājērē tāmūonucūñama. Camasārē cateerije, na yasio joroque caátie macāājērē átinucūñama yua. Tie ũnie cañuetie cabuipacoriye niña. ¹⁰Bairi camasā butioro dinerore na caugaripeariye jūgori tocānacā wāme carorije macāājē átiāñajērē tāmūonucūñama. Jīcāārā Diore catūgousarā cūā dinerore ũgaripeamirā yua, Jesucristo mena tũgoñatutua jānacōāñupā. Bairo jānarī yua, na majūā roro popiye tāmūonucūñama.

La buena lucha de la fe

¹¹Mũ roque, Timoteo, Dios yau ānirī nipetiri wāme cadinero ũgaripeanucūrā na cabaiāñajē cutiere bairo baieticōāña. Atoe bairo puame āñajēcusa: Cariape átiāñajē jetore átiāña. Tunu Dios cū caborore bairo mũ caátipee jetore átiāñajēcusa. Jesucristo mena tũgoñatutuacōāña. Caroaro camasārē na maiña. Roro popiye tāmūomicūā, mũ paariquere jānaeticōāña. Aperā camasā cūārē di rūmu ũno na baibotioeticōāña. ¹²Tutuario āmeo qũērē bairo mũ cūā mũ catutuariye mena tocānacā rūmua Jesucristo mena tũgoñatutuacōā ninucūña. Bairo cū mena mũ catũgoñatutujānaeticōāta, cū tũpũ mũ ānicōā ninucũ. Bairi merē murē Dios yau mũ

ānio joroque ī, mũ beseyupi. Bairo mũ cū cabesero bero yua, mũ puame capāārā na caññajoropũ, “Cariapea Jesucristo mena yũ tũgoñatutua ninucũ,” mi quetibujawũ. ¹³Marī Pacũ Dios nipetiro ati umurecōo macāājē catiāñajē cutiere to catiānio joroque caācu niñami. Bairi cū macũ Jesucristo cūā Poncio Pilatore, Dios yaye macāājērē cariapea cū caquetibujaricu niñami. Bairi cū, Dios, Jesucristo mena cū caññajoropũ atiere mũ yũ átirotiya: ¹⁴Nipetirije Dios mũ cū caátitotiri-carorea bairo wasoaricaró mano caroaro átiāñajēcusa. Bairo jīcārō tũni mũ caápata, ñe ũnie jūgori noa ũna murē busupaietigarāma. Tore bairo caroaro jeto mũ áticōā ninucũ marī Quetiupau Jesucristo nemo cū catunuetari rūmũpũ yua. ¹⁵Dios puame cū cacōrīcā yutea caetaro, cū macũ Jesucristore cū jogũmi tunu ati yepapũre. Cũ, jīcāũ niñami Dios cañũ, tore bairo caátimasī majũ. Quetiuparā reyes caāna Quetiupau Rey majũ niñami. Ati umurecōo macāāna quetiuparā netōrō Quetiupau cañũ majũ niñami. ¹⁶Cũ puame yeri capetietiere caññijūgoropua cacūgojūgoricu jīcāũ caācu niñami. Tunu bairoa nocārō majũ cū caasiyaborije noa ũna camasā na caetaetie mena caācu niñami. Ni jīcāũ ũcũ camasocu cūrē qũñañaecũmi. ¡Cūrē nipetiro camasā cū na ĩroáto! ¡Cũ catutuanie cūā to petieticōāto! Bairoa to baiátō.

¹⁷Timoteo, ati umurecōo macāājērē paio cacūgorārē atore bairo na mi quetibujawā: “Aperā netōrō caānimajūrā jāā āniña,” ī tũgoña botioeticōāña. Tunu bairoa ati umurecōo macāājē mujāā cacūgorije jetore tũgoñarī tũgoña useanieticōāña. Ati umurecōo macāājē mujāā cacūgorije mena mujāā netōmasiētigarā. Ati umurecōo macāājērē tũgoñarīcārō ũnorēā, Dios puame roquere cū

tũgoñatutuaya mujãã cũ canetõparore bairo ãrã yua. Cũ Roque nocãrõ paio nipetiro marĩrẽ carusarijere marĩ jomasĩnami. Bairo cũ cajorije puame cabugoroa cũ cajorije mee niã. Marĩ yaye caãnipee majũ nigaro.¹⁸ Nipetiro caroa macããjẽ cũãrẽ na mu átirotiwa. Capee apeye ãnierẽ cacũgori majã ãnirĩ capee wãme caroa macããjẽ átiãnajẽrẽ na átiãmarõ. Cotericarõ mano na cacũgorijere maiena, cabopacarãrẽ na batorĩ na juátinemoáto.¹⁹ Bairo na caápata, umurecóopu nemojãñurõ caroa macããjẽ majũrẽ cũgogarãma. Tunu bairoa ati yepapu ãna mai, caroaro cariape átiãnicõã ninucũgarãma.

Encargo final a Timoteo

²⁰ Timoteo, mu Roque caroaro tũgoñatutuarique mena cariape,

Dios murẽ cũ caátiroticũrĩcãrõrẽ bairo áticõã ninucũña. Aperã cabugoro macããjẽ dope caátĩãmanie busuriquere quetibũjugari na caãmeo busurique netõnucũrĩjẽ ãnierẽ di rãmu ãno tũgopeoeticõãña. Tie ãnie na cabusurique netõrĩjẽ puame, “Cariape marĩ camasĩpee niã,” na caĩbotiomiatacũãrẽ, cabugoro macããjẽ quetibũjurique niã.²¹ Jicããrã tie ãnie quetibũjuriquere caquetibũjunucũrã puame tocãrõã tũgomawijiari yua, Jesucristo mena cariape tũgoñatutua jãnacõãñama.

Marĩ Quetiupau caroa macããjẽrẽ mujãã cũ jonemoáto mujãã nipetirore.

Tocãrõã niã atie queti yũ cawoaturije.

Segunda Carta de San Pablo a

TIMOTEO

Saludo

1 Yũ, Pablo, Dios cũ caboro jũgori Jesucristo cũ caquetibũjurotĩjoricũ cũ yau apóstol majũ yũ ãniña. Jesucristo mena caroaro na caãnicõãninucũpeere caãnijũgoripaupua cũ cabojũgoricareora bairo nipetiro camasã ati umurecõo macãanarẽ yũ quetibũjuo joroque ĩ, yũ jowĩ. ²Bairi yũ yau, Timoteo, yũ macũrẽ bairo caãcũ mũ caãnoi, mũ quetibũju woajou yũ átiya ati carta mena. Tunu bairoa marĩ Pacũ Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroare, bairi ãmeo ñnamairĩqũẽ, yerijõrõ ãnajẽ cutaje cũãrẽ cũ jonemoáto murẽ.

Dar testimonio de Cristo

³Yũ puame Diore yũ cajenirõ cãrõ, murẽ yũ tũgoñanucũña. Bairo murẽ tũgoñarĩ yua, tocãnacãnia Diopũre jeni-bojari, “Yũ mena mũ ñumajũcõãña,” cũ ñi jeninucũña. Cũ, Diore, yũ puame caroaro jicãrõ tũni tũgoñarĩqũẽ mena yũ ñicũjãã ãnanarẽã bairo tocãnacãnia cũ yũ jeninucũña. ⁴Tunu bairoa, Timoteo, murẽ yũ caãweyoro ñnarĩ otirique mena butiroo mũ cayapapuariquere tocãnacãnia yũ tũgoñanucũña. Bairo tiere tũgoñarĩ yua, tãmurĩã murẽ ñiñau áganucũña, mũ mena caroaro useanirõ tunu yũ caãniparore bairo ĩ. ⁵Merẽ caroaro ĩtoricarõ mano cariape Jesucristo mena mũ catũgoñatutuarijere yũ masĩña. Mũ jũgoyere mai mũ ñicõ Loida, mũ paco Eunice cũã Jesucristo mena catũgoñatutuarã majũ nijũgoyupa. Bairi yũ puame narẽã bairo cariapea Jesucristo mena mũ catũgoñatutuarijere yũ masicõã ninucũña.

⁶Bairi atore bairo murẽ yũ átirotiya: Mũ rupoa bui yũ wãmorĩrẽ mũ yũ cañigãpeorica watoa caroa mũ caátimasĩpeere Dios cũ cajoriquere nemojãñurõ to butio joroque átiãnijũgoyecusa. ⁷Mai, Dios puame cũ Yeri Espĩritu Santo marĩ tũgoña uwio joroque caãcũ meerẽ marĩ jowĩ. Cũ Yeri Espĩritu Santo nocãrõ catutuaũ majũ roquere marĩ jowĩ. ãmeo mairĩqũẽ, caroaro átiãnimasirĩqũẽrẽ cajou majũrẽ marĩ jowĩ Dios.

⁸Retecũ, Timoteo, marĩ Quetiupau yaye macããjẽrẽ na quetibũjuboboeticõãña camasãrẽ. Tunu bairoa cũ yaye quetire yũ caquetibũjubojarije jũgori ato presopũ yũ caãnie cũãrẽ tũgoñaboboeticõãña. Atore bairo puame roque ása: Nocãrõ tũgoñatutawẽpũrĩqũẽ Dios mũ cũ cajorije mena tũgoñatutuari, camasãrẽ cũ canetõõrĩqũẽ quetire mũ caquetibũjurije jũgori popiye mũ cabairijere cariapea tũgoñanetõcõãña. ⁹Dios puame roque merẽ cũ canetõõrĩcãrã marĩ ãniña. Bairo marĩ netõrĩ yua, cũ yarã caroarã caãniparã majũ marĩ beseyupi. Marĩ caroaro marĩ caátie jũgori mee, cũ puame jicã nũgõã caãnijũgoripaupua cũ cabojũgoricarõ jũgori marĩ beseyupi. Tunu bairoa Jesucristo jũgori butiroo marĩ mairĩ, marĩ beseyupi. Merẽ ati umurecõo caãniparõ jũgoyepua marĩrẽ camaijũgoricũ ñiñami Dios. ¹⁰Bairi ãmerẽ marĩrẽ canetõpau Jesucristore marĩ tũpũ cũ cajoriquere jũgori cariapea marĩ cũ camairĩjẽrẽ marĩ masĩõ joroque átiyami Dios. Cũ, Jesucristo puame marĩ cũ yarã roro peeropũ marĩ cayasibujiopeere marĩ netõñupĩ. Bairo átiri yua, “Yũ mena catũgoñatutuarã yũ Pacũ Dios mena nicõã ninucũgarãma tocãnacã rũmũ,” ĩ, caroa quetire marĩ quetibũjugũ asũpi Jesús ati yepapũre. Cariaricarãrẽ bairo caãna marĩ caãnimiatacũãrẽ, caroaro

cabusuropu caāna majū marī ānio joroque marī ásupi.

¹¹Torecu, Dios puame roque atie nipetirije cū yaye quetire yu quetibuju roticūwī camasārē. Bairo camasārē yu quetibuju rotijori yua, cū yau apóstol majū yu cūwī. ¹²Tore bairo yure Jesucristo cū caquetibujuroticūrīqūē jūgori āmerē roro popiye ato preso jorica wiipu yu tāmuoña. Bairo roro popiye tāmumicūā, tie mena yu tūgoñaboboetiya. Merē cariapea yu masīcōāña Jesucristo mena yu catūgoñatutua jūgoriquere. Jesucristo cariapea catutua majū niñami. Bairi cū yaye queti yure cū caquetibujuroticūrīqūē to ānicōā ninucūō joroque átigumi nemo ati yepapu cū catunuetari rūmupu. Tiere caānorē bairo cariape majūā yu masīcōāña.

¹³Bairi mū puame caroa queti mū yu caquetibujuriquere bairo cariape áticōā ninucūña. Jesucristo mena tūgoñatutuaya. Jesucristo mena jīcārō marī caānimasīrījē jūgori marī caāmeomaīānie mena camasārē na maiāninucūña. ¹⁴Tunu bairoa Espíritu Santo marirē cajuátipau, cū cajoricu cū catuturije mena caroa buerique macāājē Dios mū cū cajoriquere quetibuju ānijānaeticōāña. Tie quetire tūgousajānaeticōāña.

¹⁵Tunu atie apeyera merē mū masīña: Nipetiro Asia yepa macāāna yu mena atopu caatāna marī yarā yu tunuweyo peticoámá. Bairi na mena macāāna Figelo, apei Hermógenejāāpu cūā yure tunuweyocoámá.

¹⁶Apei Onesíforo roque capee majū yu yeri tūgoña useanio joroque ámi preso jorica wiipu yu cū caīñauetanucūrījē jūgori yua. Tunu bairoa preso jorica wiipu yu caānie cūārē tūgoñaboboricaro mano yure iñau etanucūwī. Yu puame tiere tūgoñarī, “Marī Quetiupau butioro cū ya poa macāāna cūārē

qūñamaiáto,” ñinucūña. ¹⁷Tunu bairoa Onesíforo yu cabairijere tūgoñaboboricaro ūnorēā, Roma cū caetari rūmu caāno yoaro coteri mee, yerijāricārō mano yure macāñesēāñupī Romapure. Bairo yu macāmajūcōārī yua, yu bócaripu yu macājānawī. ¹⁸Torecu, Jesucristo nemo ati yepapu cū catunuetari rūmu caāno, marī Quetiupau cūrē iñamairī caroa majū cū yaye macāājērē cū cū joáto. Efesopu marī caāno, butioro majū marī juáatinemowī Onesíforo. Tiere caroaro merē mū masīña.

Un buen soldado de Jesucristo

2 Bairi, Timoteo, yu macūrē bairo caācū, mū puame, mū caātiāni-masīpee Jesucristo mūrē cū cajoriquere nipetirije mena tutuaro quetibuju āninucūña camasārē. ²Torecu, mū puame capāārā na catūgoropu yu caquetibujuriquere mū catūgoriquere noa ūna aperā caūmua caroaro caātiānarē na quetibujunetōña. Bairo na mū caquetibujunetōrō, na puame cūā aperārē na quetibujunutuagarāma tie quetire.

³Jīcāu soldau popiye cū wapana jūgori tāmumicūā, cū cabairijere nūcānetōcōāñami. Torea bairo mū cūā Jesucristo yau soldau caūu ānirī cū yaye queti jūgori popiye mū catāmūonucūrījērē nūcānetōcōāña.

⁴Jīcāu soldau caācū cū quetiupau cū carotirore bairo jeto jīcārō tūni átinucūñami. Bairo caācu ānirī, aperā soldaua caāmerā camasā mena ānirī narē bairo átiāmerīnucūñami, cū quetiupau cū caīñajesoparore bairo ī. Tore bairo mū cūā Jesucristo yau soldau bairo caācu ānirī cū carotirore bairo jeto átiāña, mūrē qūñajeso joroque ī. ⁵Torea bairo eperi majōcu cūā, caroaro cū caeperije wapa cū na cajopeere ñemasīētīñami, caroaro eperique macāājē carotirore bairo jīcārō

tūni cū caátipecoyiātieticōāta. ⁶Tunu bairoa jīcāū cū wesere capaanucūū, cū roque caānijūgoro cū yaye cū caoterique cabutiro rīca jemasīnami. ⁷Timoteo, atie murē īcōñarī, mū yu caquetibujurijere caroaro tūgopeoya. Tie mū yu caquetibujurijere marī Quetiupau roque caroaro mū tūgoāmewiyo masiō joroque mū átigumi.

⁸Timoteo, atie Jesucristo cū cabairiquere masiritieticōāña: David ānacū pārāmi majū marīrēā bairo caācū ānupī Jesucristo. Bairo caācū nimicūā, Diore bairo cū caānierē marī masiōgu pajīāecori bero cati tunucoasupi tunu. Yū puame tie camasārē cū canetōrīqūē quetireya yū quetibujunucūña camasārē. ⁹Tie quetire camasārē yū caquetibujurije jūgori roro popiye yū tāmūonucūña. Tunu bairoa roro majū caátimajūcōāricūrē bairo ato preso jorica wiipure āpōāwē mena jiyaricu yū āniña. Bairo yū cabaimiatacūārē, Dios yaye caroa queti puamerē űamu űcū yasio masīēcūmi. Nipetiropu jesapeticoagaro. ¹⁰Bairi yū puame, Dios yarā cū cabesericarā caroaro na caānipeere ī, roro popiye yū tāmūonucūña. Na cūā yū caquetibujurijere tūgori bero yua, nocārō caroaropu netōjīātiri, yeri capetietiere Jesucristo jūgori na cacūgoparore bairo ī, butioro yū quetibujunucūña.

¹¹Atie caānorē bairo cariape niña: Jesucristo mena tūgoñatutuari cū yaye quetire marī caquetibujurije jūgori marīrē na capajīārocaata, Jesucristo cū cacatitunurīcārōrēā bairo marī cūā marī catitunucoagarā, ri-amirācūā yua.

¹²Ati űmurecōopure popiye marī catāmūoatacūārē, Jesucristo cū carotimasīrīpaure caāniparā majū marī ānigarā.

Apeyera Jesucristore masīmirācūā, marī caītoata, cū cūā marīrē masīētīgumi.

¹³Cārē boetiri, cū caborore bairo marī cabaiepatacūārē, cū roque tocānacā rūmua cañuu nicōā ninucūgumi.

Cū roque cariape caī majū ānirī cū majūā ītomasiētīnami.

Un trabajador aprobado

¹⁴Timoteo, atiere na mū quetibujunemowā. Bairo na quetibujunemorī, atore bairo na mū átirotiwa Dios cū cañajoro: Cabugoro macāājē busurica risero macāājē űnie mena tocārōā na āmeo busurique netōjānacōāto. Tie űnie āmeo busurique netōrīqūē cabugoro macāājē dope caātiāmanie majū niña. Tie na cabusurijere noa űna catūgori majā puamerē roro na tūgomawijiao joroque caátie űnie majū niña. ¹⁵Jīcāū paabojari majōcu nipetiro átijīātīpetiri, cū quetiupaure cū caetarore bairo mū cūā nipetiro caroaro átijīātīpetiya Dios cū cañajoropu yua. Tore bairo caroaro áticōā ninucūña űe űnie jūgori Dios mena mū catūgoñaboboetiparore bairo. Cū yaye caroa quetibujuriquere jīcārō tūni quetibujucōāña camasārē. ¹⁶Timoteo, mū roque aperā cabugoro macāājē dope caātiāmanie busuriquere quetibujugari na caāmeobusurique netōnucūrījē űnierē di rūmū űno tūgopeoeticōāña. Tie űnierē cabusupainucūrā nemojāñurō Diore cū tūgousajānarī, carorije macāājē puamerē jōpuame átijūgonutuayama. ¹⁷Tunu bairoa na yaye na cabuenucūrījē puame riaye gangrena camasārē carupau űgarijere bairo cañuetie majū ninucūña. Tore bairo tāmūorā baiyama Himeneo, apei Filetojāā puame yua. ¹⁸Bairo na puame cariape quetire tūgousajānarī, ricaati tūgomawijiarā baiyama. Tore bairo tūgomawijiarī yua, “Merē Dios camasā

cariaricarārē cū cacatiobujiorica rūmu netōcoasupa,” ī quetibujunucūñama. Bairo na caiquetibujurije mena yua jīcāārā camasārē Jesucristo mena na catūgoñatutuarijere na átimawijiorā átiyama. ¹⁹Tore bairo na caátimiatacūārē, Dios puame roque wii quēnorā, ūtāpāi na cacūjūgomajūrīpāirē bairo capetietipeere marī cūñupī. Bairi torea bairo cū ya tutipū cariapea ī woatuyupa: “Marī Quetiupau cū yarā cariapea caānarē na masicōāñami.” Aperopu cūārē bairo ī woatuyupa: “Tocānacāūpua, ‘Dios yarā jāā āniña,’ caīrā carorije átaje macāājērē na jānacōāto,” ī woatuyupa ti tutipū.

²⁰Ape wāme īrīcārō puamata, jīcā wii capairi wiipure oro, o plata mena na caquēnorīquē jeto mee, jotuu niña. Ape wāme, rīi, bairi yucu mena na caquēnorīcāruri cūā ninucūña. Jīcāru jotu bose rūmu macāāru majū niña. Aperu puame cabugoro macāāru, tocānacā rūmu na cacūgoriru ninucūña.

²¹Torea bairo marī cūā tocānacā wāme carorije macāājērē marī caāpericōāta, oro, o plata joture bairo caāna majū marī tuagarā. Tore bairo marī caāmata, marī Quetiupau caānimajūrījē cū caátigarijere caátibojaparā majū marī tuagarā.

²²Torecu, mu roque aperā cawāmarā roro na rupau caborore bairo na caátie ūnierē di rūmu átiga tūgoñaticōāña. Atore bairo puame ása: Caroaro cariape átiānājē cusa. Jesucristo mena tūgoñatutucōā ninucūña. Diore, bairi aperā camasā cūārē na maicōā ninucūña. Dios yarā caroarā ñe ūnie na yeripū carorije mána caāna mena caroaro yerijōrōā nicōā ninucūña.

²³Aperā cabugoro macāājē dope caátīamanie busuriquere quetibujugari na caāmeobusurique netōnucūrījē ūnierē di rūmu ūno tūgopeoeticōāña. Tie ūnie puame marī ámeo teo joroque caátie niña. Tere merē caroaro mu

masiña. ²⁴Bairi marī Quetiupau cū carotirijere capaabojari majōcu cū yau caācū puame aperā mena roro caāmeo busurique netōñesēāpau ūcū mee niñami. Bairo puame roque cū caáto ñuña: Nipetiro mena caroaro caátīānimasī niñami. Tunu bairoa camasārē caroaro caquetibujū āmoquēmasī niñami. Tunu bairoa camasārē yerijōrō Dios yaye quetire caquetibujumasī ñuñami. ²⁵Tunu bairoa aperā cabotiorā cūārē yeri ñurīquē mena cabeyomasī ūcū cū caāno ñuña. Cū puame, “Roro na caátie tūgoñawasoari, cariape quetire tūgori bero Dios puamerē tūgousabujiorāma,” ī, tore bairo caroaro mena cū caquetibujuro ñuña. ²⁶Tore bairo cū caquetibujumasīata yua, wātī roro na cū caītorijere tūgoñamasacatigarāma. Bairo tūgoñamasacatiri yua, roro wātī narē cū caboro cū caátīāniganucūrījērē átiecoetigarāma.

Cómo será la gente en los tiempos últimos

3 Apeyera, Timoteo, ati umurecōo caānitusari yutea caānorē camasā Dios yarā popiye tāmūogarāma. ²Ti yutea caānorē camasā cañuena nigarāma. Jīcāārā na majū na caborore bairo jeto átiāniganucūgarāma. Tunu bairoa cadinero ugaripea pairā nigarāma. “Aperā netōrō caānimajūrā jāā āniña,” caītūgoñarā nigarāma. “Jāā jeto camasīmajūrā jāā āniña,” īrārē bairo catūgoñarīquēcuna nigarāma. Diore cū baibotiori roro cabusupairā nigarāma. Aperā na pacua cūārē cayuena, cabaibotiopairā nigarāma. Aperā, “Jāā mena mu ñujāñuña,” di rūmu ūno caīēna nigarāma. Bairo caāna ānirī Dios yaye macāājē buerique cūārē di rūmu nacūbugoro īñaetigarāma. ³Tunu bairoa di rūmu ūno bopacooro cabopacarārē

catũgoñaena ninucũgarāma. Aperā roro caocayoja pairā nigarāma. Aperā cūā roro na rupau caborore bairo jeto na caátiganucũrijērē catũgoña ēñotamasīēna nigarāma. Tunu bairoa aperā tũgoñamairīcārō mano tutuaro mena roro átinucũgarāma camasārē. Na puame nipetiro caroa macāājērē caboena majũ ninucũgarāma. ⁴Tunu bairoa jicā majā nimirācūā, roro busujā buitiregarāma aperā na yarā camasārē. Roro majũ caasiapairā nigarāma. Nocārō pairo roro na caátie mena nimirācūā, “Caroa macāājērē caāna majũ jāā āniña,” ī tũgoña botionucũgarāma. Dios yaye macāājērē tũgousari bero, cū mena tũgoñatutuaricaro ũnorēā, na majũ rupau caborore bairo na caátigarije puame jetore butiro ugaripeari átianiganucũgarāma. ⁵Bairi tunu Dios yaye macāājērē cabuerārē bairo majũ baitogarāma, munana. Bairo Dios yaye cū catutuarije macāājērē masimirācūā, tiere caēnotarārē bairo jīcārō tūni na yeri mena átianimasīētīnucũgarāma.

Na ũnarē, Timoteo, m̃ Roque na itoecoeticōāna. ⁶Na ũna ninucũnama noo na caboro aperā ya wiirip̃ cajāāñesēānucūrā. Bairo ape wiirip̃ jāāñesēārī yua, carōmīa cayeri tũgoñatutuaena roro caátipairārē na itoepenucũnama. Bairo itori yua, nipetiro carorije macāājērē na mena roro átiepenucũnama, na rupau caborore bairo yua. ⁷Bairi tunu na ũna di rūm̃ ũno rusaeto buenucũnama Dios yaye quetire. Bairo buemirācūā, di rūm̃ ũno cariape macāājērē tũgojīāti peyoetaetinucũnama. ⁸Camasīrī majā cūmua ũna Janes, apei Jambres cawāmecūna Moisés ānacūrē cū boena, cū botiori, na camasīrījērē cū áti īñoñupā. Narēā bairo caĩtopairā cūā cariape macāājē Dios yaye quetire caboena

niñama. Caūmua catũgoñarīqūē mána catũgoñamasīēna niñama. Dios mena catũgoñatutujānarīcārā majũ niñama. ⁹Merē camasā aperā caroaro masicōāñama catũgoñamasīēna majũ na caānierē. Tirūmup̃ caānana Janes, apei Jambrejāā, Moisés ānacūrē caboetanarēā bairo roro na cabairijere merē masicōāñama camasā. Bairi di rūm̃ ũno nemojāñurō camasārē na itonemonutua áperigarāma yua.

El último encargo de Pablo a Timoteo

¹⁰Timoteo, m̃ Roque caroaro cariape yu caátitirore bairo yu cabuerijere m̃ átianinucũna. Yurea bairo ati wāmerīrē caroaro m̃ átianinucũna: Yurea bairo caroaro m̃ átajecuti ānimasīña. Yurea bairo m̃ cūā yu caátianipeere m̃ tũgoñanucũna. M̃ cūā yurea bairo Dios mena m̃ tũgoñatutuaya. Camasā roro popiye m̃ tām̃o joroque na caátimiatacūārē, caroaro yerijōrō yurea bairo m̃ tũgoñanetōcōā ninucũna. Camasā aperā cūārē caroaro yurea bairo na miñamaiña. Tunu bairoa yurea bairo popiye tām̃onucūmicūā, m̃ yeri tũgoñatutujāñuñā. ¹¹Roro murē pajīāgarā, o tocānacā wāmerē roro popiye tām̃uomicūā, m̃ nūcānetōcōānucũna. Yū yau, merē caroaro m̃ masīña roro majũ Antioquía, Iconio, bairi Listra yu catām̃uorīqūērē. Roro majũ Jesucristo yaye queti jūgori yu pajīāgawā to macāāna. Roro majũ popiye yu tām̃owū. Bairo roro popiye yu catām̃uomiatacūārē, marī Quetiupau puame tie nipetirijere yu juátinewowī. ¹²Bairāpua, merē marī masīña: Nipetiro Jesucristo cū caborore bairo caroaro caátianigarā, tocānacāpua roro popiye áti ecogarāma, aperā jūgori. ¹³Aperā carorā cañuena, aperā caĩtopairā Roque nemojāñurō jōpuame carorije macāājērē átinutuagarāma. Aperārē

roro na itoepemirácũã, na cũã roro itoecogarãma na yaye wapa yua.

¹⁴Timoteo, mu puame roque tie ũnie ápeia, caroa wãme jetore tocãnacã rũmua áticõã ninucũña murẽ yu cabuerique mena. Merẽ tie queti, “Cariape majũã niña tie quetibujurique,” írĩ caroaro mu tũgousacõã ninucũña. Murẽ tie quetire cabuericarã cũãrẽ cariapea mu masiña. ¹⁵Tunu bairoa merẽ caroaro mu masiña cawĩmauacã ãcũpũna, Dios yaye macããjẽ caroa quetire mu camasijũgorique. Bairi mu puame nemojãñurõ buecõã ninucũña. Bairo tie quetire nemojãñurõ bueri caroaro mu caátĩãmata, Jesucristo mena mu catũgoñatutuarije jũgori mu netõmasĩgu. ¹⁶Nipetiro Dios ya tuti macããjẽ woaturique Dios cũ camasiõrõ jũgori na cawoaturique niña. Bairi tie buerique marĩrẽ cajuátiere bairo ñujãñũña. Aperãrẽ tiere bueata, ñujãñũña. Tie mena jũgori aperãrẽ beyogu, marĩ cabueata cũãrẽ, ñujãñũña. Tie mena jũgori caroaro cariape na caãnimasipeere bori, narẽ marĩ cabueata, tie queti ñumajũcõãña. ¹⁷Tore bairo marĩ cabueata yua, Dios yau caãcũ puame tocãnacã wãme caroa macããjẽrẽ caátijĩatimasipeyou majũ tuagumi.

4 Jesucristo, catusari yutea caãno quetiupau reyre bairo atĩgumi tunu, nipetiro ati yepa macããna camasã cariaricarã, cacatirã cũãrẽ na ñnabesei acú yua. Bairo caatĩpau, Jesucristo, bairi cũ pacu Dios mena cũ caĩñajoropu atore bairo butioro murẽ yu átirotiya. ²Caroa queti Dios yayere butioro na quetibujuya camasãrẽ. Tunu bairoa noa ũna caroaro catũgorã, o catũgogaena na caãmata cũãrẽ, tocãnacãnia na mu quetibujunucũwã, tore bairo mu caquetibujurije to caũuata yua. “Cariape quetibujuyami

Timoteo,” na í tũgo joroque caroaro na quetibujuya camasãrẽ. Tunu bairoa tutuaro mena noa ũna cabotiorãrẽ na mu caquetibujupee caãmata, tutuaro mena na mu quetibujugu. Nemojãñurõ Dios yarã cũ mena na tũgoñatutuaoroque na quetibujuri na juátinemoña. Caroaro yerijõrõ tũgoñariqũẽ mena nucũbugoroa na quetibujuya camasã to macããnarẽ. ³Jicã yutea etagaro tocãrõã camasã caroa queti Dios yayere boetiri na catũgogaeti yutea. Noa ũna aperã, na rupau caborore bairo jeto ricaati cabueri majã, camasã na catũgojesorije ũnie jetore cabuerã puamerẽ na macãgarãma. Na rupau caborore bairo na caátigarije macããjẽ, na catũgojesorijere cabuerã puamerẽ na tũgousajũgogarãma. ⁴Dios yaye macããjẽ puamerẽ yua boetigarãma. Carorije quetibujurique tocãnacã wãme puamerẽ tũgopeogarãma. ⁵Bairo na ũna na cabaimiatacũãrẽ, mu puame roque caroaro majũ caroa wãmerẽ áticõã ninucũña. Roro popiye tãmuomicũã, nucãnetõcõã ninucũña. Dios yaye queti camasãrẽ cũ canetõõrĩqũẽ queti puamerẽ tocãnacã rũmua quetibujucõã ninucũña. Caroaro jicãrõ tũni átipecocõã ninucũña mu paarique macããjẽrẽ.

⁶Yu puame Jesucristo yaye yu caátĩanie jũgori yu cayasipa rũmu merẽ cõnarõ baiya. Merẽ Dios tupu ãniãgu, cũ yu cariabojapee etaro baiya. ⁷Jesucristo yu cũ cabueroticũrĩqũẽrẽ merẽ nipetiro jicãrõ tũni yu átiyaparo peticõãña. ãmeo qũẽirẽ bairo tutuaro caroaro jicãrõ tũni yu átiyaparoya. Tunu bairoa epei caaturĩ majõcu jicãrõ tũni átiri, cũ caatuyaparo etarore bairo yu cũã Jesucristo mena jicãrõ tũni yu átiyaparo petietaya merẽ. ⁸Bairi ãmerẽ yua, yure Dios cũ cajopee caãnorẽã bairo umurecõopure corona pesarica beto yu ãnicotero bairo merẽ. Marĩ

Quetiupau camasārē cañabesei cañuu majū ti beto pesarica betore yu jogumi cū cacōricā rūmu caetaro. Yu jeto merē jogumi baipua. Nipetiro cūrē mairīqūē mena ati yepapū cū catunuatóre caboocoteāna cūārē na jomajūcōāgumi.

Instrucciones personales

⁹Yu yau, Timoteo, mu cabooata, dope bairo mu caatīmasirō cārō átiri, yure miñau atīmajūcōāwā. ¹⁰Demas puame ati umurecōo macāājērē bu-tioro cabonetōū ānirī yu aweyocoámí. Tesalónica macāpu acoámí. Apei Crescente puame roquere Galacia yepapū cū yu jowu. Apei Tito puame cūārē Dalma-cia yepapū cū yu jowu. ¹¹Jicāñā, Lucas jeto yu mena niñami. Bairi Marcōre cū mu macāwā. Cū roquere cū mu pi-iapá ato mu caatí rūmu caāno. Ape wa-toara cū puame yu juátibujoumi ato yu capaāno yu paariquere. ¹²Apei marī yau Tíquico puamerā Efeso macāpu cū yu jowu. Topu ācūmi. ¹³Apeyera atopu acú, yu jutiro cayoaro, Troas macā yu cacūrīcārōrē yu mu neatībojawa. Carpo ya wiipū yu cūwū tore. Apeye yu pa-pera tutiri cūārē mu jeatībojawa. Papera pergamino pūūrī roquere mu cūēpā. Mu jeatīmajūcōāwā.

¹⁴Apeyera Alejandro āpōārē capaanucū puame roro majū yu átīnucūñami. Yure caroaro nūcūbugoeti-yami. Bairi marī Quetiupau puame cū caátaje cārō qūñnacōñarī qūñnabesegumi cū yaye wapa. ¹⁵Bairi mu puame cūrē cū uwiya. Roro mu tāmūo joroque mu átiremi. Cū puame yua āmerē camasārē marī caquetibujūnucūrījē Dios yaye caroa quetire caboecu majū catuaricu niñami.

¹⁶Cañabeseri majā carotimasirā tūre yu cabusūqūēnou etari watoare jīcāñ majūā yu āmū. Noa ūna yu jubusūnemoema, quetiuparā carotimasirātu yu caetajūgorore.

Nipetiro yu mena caānimiatana yu aweyopeticoámá. Tie na cabairique jūgori marī yarārē Dios puame popiye na baio joroque na cū ápericōāto. ¹⁷Bairo marī yarā yure na cajuáperimiatacūārē, marī Quetiupau roque yu juátimajūcōāwī. Yeri tūgoñatutuarique majūrē yu jowī. Bairo yeri tūgoñatutuarique yu cū cajoro jūgori cū yaye queti camasārē cū canetōōrīqūē quetire caroaro na yu quetibujū masiō joroque yu ámi. Na, nipetiro judío majā caāmerā cū yaye quetire na yu caquetibujūro bero, tiere na tūgopeo joroque ámi Dios. Tore bairo átiri yu netōwī marī Quetiupau puame, macānucū yaiare bairo cauwiōrā caāna quetiuparā roro yure na caátibujiopeere yua. ¹⁸Bairi tunu ato jūgoye cūārē nipetiro roro yu catāmūopeere yu juátīnemocōā ninucūgumi Dios. Bairo yu netōrī yua, cū carotimasirāpu umurecōopu caānipau majū yu tuao joroque yu átīgumi. ¡Bairi cū jetorea cū caasiyarije caroa cū catutuānie to ānicōā ninucūāto tocānacā rūmua! Bairoa to baiāto.

Saludos y bendición final

¹⁹Bairi apeyera marī yarā Prisca, Aquila, bairi Onesíforo ya poa macāāna cūārē yu ñurotijoya. ²⁰Apei Erasto cawāmecucu puame Corinto macāpu tu-awī. Trófimo puamerā Mileto macāpu cariaure cū yu atīweyowu. ²¹Timoteo, tāmūrī jāñurōā mu apá. Tāmūrīā, pue caetaparo jūgoyea mu apá atopure. Murē ñurotijoyama marī yarā. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, bairi marī yarā nipetiro ñubueri majā cūā mu ñurotijoyama.

²²Bairi yua, marī Quetiupau Jesucristo murē cū juáticōā ninucūāmarō. Bairi Dios cūā nocārō caroa cū yaye macāājērē mujāā nipetirore cū jonemoāto.

Tocãrõã niña atie queti yu
cawoaturije.

Carta de San Pablo a

TITO

Saludo

1 Yũ, Pablo cawāmecũcũ Diore paabojari majõcũ ānirĩ Jesucristo camasārẽ cũ caquetibujurotijou apóstol majũ yũ āniña. Dios cũ cabesericarã cũ yarārẽ na quetibujũ yũ átiya cũ yaye quetire, tie cariape macāājērẽ tũgori bero yua, cũ mena caroaro na catũgoñatutuaparore bairo ĩ. ²Bairo tie mena tũgoñatutuari yua, yeri capetietie na cacũgopee cũārẽ cariapea tũgoñacotegarāma. Mai, Dios cariape caĩ puame ati ɰmurecõo caāniparo jũgoyepua, “Yũ pũnaa caāniparārẽ yeri capetietiere na yũ jogu,” ĩ jũgoyeticũñañupĩ. ³Bairi āmerẽ yua, cũ ya yutea, cũ caĩcõnarĩcã yutea caetaro ĩñarĩ, Dios marĩrẽ canetõõũ majũ, cũ yaye quetire marĩ masĩõnami. Bairo tie quetire masĩõrĩ, yũ quetibujurotijomajũcõawĩ yua. ⁴Mũ, Tito, yũ caquetibujurijere tũgori bero yurea bairo mũ cũā Dios mena catũgoñatutuaũ, yũ baire bairo caācũrẽ mũ yũ woajoya ati cartare. Bairi ñiña: Marĩ Pacũ Dios, cũ macũ marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroa yericutaje, āmeo ĩnamairĩqũẽ, yerijõrõ ānajẽ cutajere mũ cũ jonemoáto, ñiña.

El trabajo de Tito en Creta

⁵Creta cawāmecuti poa yucũpoapũ mũ yũ cũwũ. Bairo mũ cũrĩ, paarique yũ caátipee carusarijere mũ yũ átipey-orotiũ. Tunu bairoa, “Ñubueri majã quetiuparã rona cabutoare na mũ besewa tocānacã macãā macāānarẽ caquetibujuparārẽ,” mũ ñicũwũ. ⁶Mai, na, cabutoa camasĩrã puame caroaro ñe ũnie roro na caátie jũgori aperã na cabusupaiena ũnarẽ na mũ besegu.

Tocānacāũpua jĩcãõ jeto canɰmosɰna ũnarẽ na mũ besegu. Bairi na pũnaa ũna cũā Jesucristore catũgousarã, ñe ũnie roro na caátie, o na caasia-pairije jũgori na cabusujārã ũna mee na āmarõ. ⁷Bairi ñubueri majārẽ cajũgoñubuejũgoure bairo catuaũ puame, na ñubueri majārẽ Dios cũ carotirije cũ yaye quetire caquetibujũ majũ ñiñami. Torecũ, cũ ũcũ puame caroaro átajere caácũ, rorije caápei ũcũ cũ caāno ñiña. Caroarã ũnarẽ na marĩ boyã. Catũgomasiēna, uwarārẽ bairo caānarẽ na marĩ boetiya. Tunu bairo eticũmurĩ caāmeo qũēpairã ũna cũārẽ na marĩ boetiya. Tunu apeyera roro átiri cawapatarã ũna cũārẽ na marĩ boetiya. Bairi na ũnarẽ na mũ beseetigu. ⁸Bairo puame caāna roque ñuñama: Tocānacānia aperã caetārārẽ caroaro mena na bocári na ya wiipũ caqũēnorã ñuñama. Bairi na ũcũ puame caũmũ caroa macāājērẽ caácũ, nucũbugoro mena caācũ caũuũ ñiñami. Bairi Dios cũ caĩñajoro, cũ caborore bairo jeto caácũ ñe ũnie roro caápei nigumi. ⁹Bairi tunu cariape macāājẽ jãā caquetibujuriquere cariape cũ catũgousaro ñiña. Bairo cariape tiere tũgori yua, aperã ñubueri majārẽ na quetibujũ useanionemogumi cariape quetibujurique mena. Tunu bairoa aperã tiere catũgousagaena ricaati caquetibujurã cũā caroaro cariape cũ caquetibujuro tũgori, “Caroaro cariape ĩñami. Cũ marĩ tũgoroa,” ĩ tũgoñagarāma na yeripũ. Na ũna roquere mũ cabesero ñiña.

¹⁰To mũ caānopure capãārã ñiñama cabaibotipairã. Na ũna puame na rupau macāājẽ yisetariquere, aperã cayiseta mánarẽ na cayiserotiro butioro bonucũñama. Caroaro tũgoñarĩ mee roro apeye ũnierẽ busupainucũñama. Bairo busuri yua, aperã camasārẽ roro na ĩtoeperã átiyama. ¹¹Na ũna caĩtopairārẽ na caquetibujurotietipee

niña camasārē. Pajūgoro ána átiyama tocānacāpua camasā caānarē. Tunu bairoa na, camasārē na ītori, roro átiwapatarā átiyama. Na ūna caquetibujurārē boetirotiya.

¹² Mai, Creta yucupoa macāācū profeta majōcu atore bairo ī busuyupi, to mu caāno macāānarē: “Creta yucupoa macāāna caītopairā niñama. Macānucū macāānarē bairo caugapacarā, cateeye-pairā majū niñama,” cū caicūriqūrē yu tūgowu. ¹³ Cariapea īnupī. Na cabain-ucūrijērē īnarīna, tore bairo cariape na ī, īnupī. Bairi to macāānarē tutuaro mena na quetibujuya. Dios yaye quetire nemojānūrō caroaro jīcārō tūni na catūgoñatutuamasīparore bairo ī. ¹⁴ Tunu bairoa, “Judío majā cariape macāājē quetire caboena na majū na catūgoñarījē mena na caquetibujurijere na caātirotinucūrijē ūnie cūārē camasā tūgousarema,” īrā, tutuaro mena na ūnarē na quetibujuya.

¹⁵ Noa ūna caroa macāājē átaje jetore caātitūgoñarā na caāmata, nipetirije na caātie, cañurījē jeto ninucūña. Aperā caroa macāājērē catūgoñaena Diore catūgousagaena puame roque nipetirije carori wāme jetore átiāninucūñama. Na ūna carorije na yeri na catūgoñarījēpu pairo caāno jūgori carorije jetore át-inucūñama. ¹⁶ Bairi tunu, “Diore camasīrā majū jāā āniña,” imirācūā, roro na caātie jūgori Diore camasīēnarē bairo tuanucūñama. Cabaibotipairā, aperā yaye na cacūgorije ūnierē cañaugopairā majū niñama. Bairo caāna ānirī dise ūnie caroa macāājē ūnierē petoaca ūno caāti-jīātiena majū ninucūñama.

La sana enseñanza

2 Mu roque Tito, camasārē caroaro cariape na mu quetibujugu caroa macāājē Dios yaye quetire. Dios cū caborore bairo caroaro na mu quetibujugu. ² Bairi cabutoa camasārē

cajūgoñubueparā puame cūā caroaro caāna, marī cañīnucūbugorārē bairo nigarāma. Bairo cariape caāna ānirī caroaro mena quetibujugarāma camasārē. Tunu bairoa caroaro cariape roro átato mano Dios mena tūgoñatutuagarāma. Tunu bairoa Dios narē cū camairījērē masīrī caroaro tutuaro, popiye baimirācūā, tūgoñaenarē bairo tiere tūgoñanetōcōāgarāma.

³ Torea bairo cabutoa rōmirī cūā nūcūbugorique mena na caānajēcuto yu boyā. Roro caibusupaicoterā ānirī caet-icūmupairārē bairo na caāno yu boetiya. Aperā camasā na caātiere na caññajeso-pee ūnierē na na caāti īnorō űñña. ⁴ Bairo caroa macāājērē caāti īnorā ānirī aperā cawāmarā rōmirī camanapūācu-narē na manapūā, bairi na pūnaa cūārē na camaípee ūnierē na na quetibujuatō. ⁵ Tunu caroa macāājērē na caātiāni-masīpeere na na quetibujuatō. Bairo na caāto, na puame űe ūnie carorijere áperā nigarāma. Na wii macāājē, o na pū-naa cūārē caroaro na coteagarāma űe ūnie rusaricarō mano. Camasā cañurā rōmirīrē bairo caāna, na manapūā na caīrijērē jīcārō tūni caroaro catūgousarā nigarāma.

⁶ Torea bairo cawāmarā canūmoa māna cūārē caroaro nūcūbugorique mena na ānio joroque na quetibujuya. ⁷ Mu majū cūā aperā camasā, nipetirije mu caātiere na caññajeso-pee ūnierē na āti īñoña. Tunu bairoa narē mu caquetibujuri rūmu caāno, rorije īrīcārō mano caroaro nūcūbugorique mena na mu quetibujūwa. ⁸ Caroaro cariape carorije ī asuricarō mano na mu quetibujugu, aperā cañuena murē roro na caāperiparore bairo ī. Tunu bairoa caroaro cariape mu caquetibujurijere tūgoñabobori, ni jīcāū ūcū murē roro ī busugamicūā, carorije mu caīrijērē bocaetiri roro mietigūmi.

Bairi roro busupaetigarāma yua marī caquetibujuriye Dios yaye quetire.

⁹Tunu torea bairo caroaro na mu quetibujūwa ūmua paacoteri majārē: Na quetiuparā na caīrōrē bairo caroaro na tūgousaāto. Camasā caroaro ānajē cutajere bairo cañurā na āmarō. Na quetiuparārē tūgousaetiri na caīrijērē cabusucānamupairārē bairo na āmericōāto. ¹⁰Tunu bairo aperā, na quetiuparā na cacūgoriye ūnierē cayajapairā na āmericōāto. Caroaro nucūbugorique mena roque na ānimajūcōāto. Bairo na yeripu na caātiānimajūcōāta, nipetiro camasā puame narē īnarī, Dios marīrē canetōōrīcū yaye quetire, “Caroa majū niña,” ī masīgarāma.

¹¹Dios puame jīcā nūgōā marīrē camaimasī ānirī marī īnamaijūgoyupi. Bairo marī īnamairī nipetiro ati ūmurecōo macāānarē marī netōōgayupi cū macū jūgori. ¹²Tie marīrē Dios cū caīnamaijūgorique puame roro marī caātiāninucūrījērē jānarī caroaro ātiānajē cutaje niña. Tunu bairoa marī cabonucūrōrē bairo roro marī caātiere jānarī caroaro nucūbugorique mena Dios cū caīñajoro marī caāno ūniña. Bairo ātiāna yua, Dios cū caborore bairo cariape marī ānimasīgarā. Diore cariape cū marī tūgousagarā. ¹³Dios yaye queti puame cū caijūgoyeticūrīcārōrēā bairo cū caātiapa rūmu caetaro, marīrē canetōōū Jesucristo nocārō cū caasiyaboriye mena cū caātiapa rūmurē caroaro marī cotemasīō joroque marī ātiya. ¹⁴Cū, Jesucristo puame marī yaye wapa jūgori yucupāīpu papuatuecori riayupi. Nipetirije marī caroriye wapa caānierē marī netōōpeyobojari, cū yarā caāniparā majū marī ānio joroque marī āsupi. Caroa macāājērē caātiānimasīgarā majū marī tuao joroque marī āsupi.

¹⁵Atie yū caīquetibujuriye na mu quetibujū to macāāna ūnbueri majārē. Caroaro rotimasīrīqūē mena tutuaro na mu quetibujūnemomasīōgu to macāānarē, caroaro na camasīparore bairo ī. Ni jīcāū ūcū murē cū baibotioeticōāto mu caquetibujuriye mena jūgori.

Deberes de los creyentes

3 Tunu atore bairo na mi quetibujū masīōnemowā tūgousarī majā ūnbueri majārē: “Quetiupau, o quetiuparā carotimasīrā mujāā ya macā macāāna na caātirotinucūrōrē bairo cariape na tūgousaya. Bairo caroaro cariape tūgousari tocānacā wāme caroa macāājērē caātiāniganucūrārē bairo mujāā ātiānimasīwā. ²Bairo caātiānimasīrā ānirī yua aperā camasārē roro na mujāā ī busupaiepa. Carorijere camasārē caātiāmepairārē bairo āmericōāña. Caroriye caīēna camasā cañurārē bairo āña. Aperā camasā nipetirore caroaro yeri ūnirīqūē mena, yerijōrō āmeo bapacutimasīña,” na mi quetibujūwa ūnbueri majārē.

³Marī cūā, mai, cajūgoyepure catūgomasiēna, Diore cabaibotiopairā majū marī āmu. Camawijīayasirārē bairo marī baiwū. Bairo caāna ānirī yua, tocānacā wāme roro marī rupau mena marī caātiganucūrījērē caātiectoritārā, tiere caātījānagaena majū marī ānimiwū. Caroriye macāājē jetore ātiri aperā yayere marī īnaugaripeanucūmiwū. Tunu caasiapairā ānirī aperā tocānacāū mena marī āmeo asiaīña āninucūmiwū. ⁴Bairo cabairā marī caānimiatacūārē, Dios marīrē canetōōū puame cañuu, caīnamaimasī ānirī ati yepa macāāna camasārē marī īnamaiñupī. ⁵Bairo īnamairī, marī cūārē marī netōōñupī marī caroriye wapa jūgori roro marī cabaibujiopeere. Marī majū caroaro marī caātiere īñajesori mee, Dios

puame roque marirê ñnamairi marĩ netõõñupĩ. Jesucristo yucupãipũ cū carirerique mena, marĩ carorije wapare coseire bairo cū caáto tunu cabuiemorârê bairo marĩ cabairoi marĩ netõõñupĩ. Bairo marĩ netõõri yua, Espiritu Santo cū Yeri jūgori cawāma yeri marĩ wasoayupi. ⁶Tunu bairoa Jesucristo marirê canetõõricū jūgori, nocārõ netõrõ cū Yeri Espiritu Santo cū caátimasirijêrê marĩ joyupi. ⁷Bairo marĩ átiri, cū yarā carorije cawapa mánarê bairo marĩ ásupi cañuu majũ añirĩ. Tore bairo marĩ ásupi Dios, marĩ cūā yeri capetietie marĩ cū cajorique marĩ cacoteañierê marĩ cacūgomasiparore bairo ĩ.

⁸Atie, yu caquetibujurije cariape niña. Torecu tiere, tocānacānia ñubueri majârê na mu caquetibujunucirõ yu boya. Bairo tocānacānia na mu caquetibujuro yua, Diore catūgousarā puame caroa macāājê átaje ũnie jetore átiānimasigarāma. Atie mūrê yu caĩquetibujurije cañurijê caroa macāājê quetibujurique, camasā caroaro na caátianipee ũnie majũ niña. ⁹Bairi cabugoro macāājê ũnie jūgori āmeo busurique netõētĩcõāña. Na ñicūjāā yaye macāājê na camasirijê ũnie jūgori āmeo busurique netõētĩcõāña. Tunu bairoa Moisés ānacū cū caroticūrĩquê jūgori roro āmeo tutiri busurique netõētĩcõāña. Tie dope bairo camasârê caáperie, dope bairo cariape caátimasĩā manie ũnie niña.

¹⁰Tunu bairi ni jĩcāũ ũcū Jesucristo catūgousari majârê caroaro na ānimasĩētĩõ joroque caátiricawou cū caāmata, jĩcāni, o pugani cārõ cū beyoya. Bairo mu cabeyomiatacūârê, mu caĩrĩjêrê cū cabotiocõāmata, cū wiy-

ocõāña ñubueri majā menarê. ¹¹Merê tore bairo cū átiri mu masĩña roro cū caátigarijere, cū caborore bairo cū caátiganucūrĩjêrê. Bairo cū majũā roro cū caátie jūgori roro popiye cū tāmno joroque cū átigami Dios.

Instrucciones personales

¹²Tito, yu yau, apeyera atore bairo mu ñiña: Artemas o Tíquicore mu tũpu cū yu jogu. Bairi mu tũpu cū caetaro bero yua tāmuriā, dope bairo mu caatĩmasirõ mena Nicópolis macāpu yu mu bocáu atímajūgu. Yu puame ti macāpu puere yu netõgu, ñi tūgoña yaparoya. Bairi ti macā Nicópolis yu ānigu ti yũteare. ¹³Bairi apeyera camasârê cajuĩĩ, Zenas, apei Apolos cawāmecunarê mu cajuátimasirõ cārõ na juátinemoña. Quetibujũesẽārā na cacūgopee na cabopacarije cārõ na juátinemoña, jĩcā wāme ũno na cañesẽārõpu to rusaeticõāto ĩ. ¹⁴Marĩ mena macāāna cūârê caroa átaje, caroaro āmeo juátinemomasirĩquêrê na mu quetibujūwa. Bairo mu caáto, na cūā aperârê na cajuátiparā ũnarê na juátinemomasigarāma. Marĩ quetiupau caānimajũrijê cū caátigarijere caátibojaparā majũ tuagarāma. Tore bairo na mu caápata.

Saludos y bendición final

¹⁵Nipetiro yu mena ato caāna mūrê ñurotijoyama. Marirê bairo Jesucristo catūgousarā añirĩ marĩ yarârê bairo caāna to macāāna na ñuáto. Bairi caroare cū jonemoáto marĩ Pacu Dios mujāā nipetirore.

Tocārõā niña atie queti yu cawoaturije.

Carta de San Pablo a

FILEMÓN

Saludo

1 Yũ, Pablo cawāmecucu Jesucristo yaye quetire yũ caquetibujuriye jūgori preso jorica wiipũ ācũ, mūrē yũ woajoya ati cartare. Marĩ yau Timoteo mena jĩcārō, mũ, Filemón cawāmecucure jāā woajoya. Mũ cūā, jāā camai, jāā bapare bairo caācũ ānirĩ camasārē na mũ quetibujunucũña. Jāā cūārē caroaro jāā mũ juātinemonucũña. ²Nubueri majā mũ ya wiipũ caneananucūrā cūārē jāā woajoya. Torea bairo jāā woajoya marĩ yao Apia cawāmecuco cūārē. Marĩ bapa Arquipo popiye baimicūā, camasārē na quetibujunucũñami. Cũ cūārē jāā woajoya. Mujāā, tocānacāupurea jāā woajoya āmerē. ³Bairi marĩ Pacu Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroare mujāā na jonemoáto. Nocārō caroaro mena yerijōrō ānajē cutajere mujāārē na jonemoáto.

El amor y la fe de Filemón

⁴Tocānacānia mūrē tūgoñanucūrĩ yua, marĩ Pacu Diore, “Jāā mena mũ űujāñuñā jāā Pacu Dios,” ñi jēninucũña. ⁵Caroaro Jesucristore mairĩ, cū mena mũ catūgoñatutuānie quetire tūgonucūrĩ bero, tore bairo ñi jēninucũña Diopure. Torea bairo nipetiro Dios ya poa macāāna mena macāāna cūārē caroaro na miñamainucũña. Tie queti cūārē yũ tūgonucũña. Tiere tūgori yũ űseaninucũña. ⁶Bairi tunu Diore mũ yũ jēnibojaya: Jāārēā bairo mũ cūā Dios mena catūgoñatutua űnirĩ, nipetirije caroa yericutaje Jesucristo marĩrē cū cajorijere mũ catūgomasĩpetiparore

bairo ĩ, yũ jēnibojanucũña. ⁷Bairi āmerē tunu, butioro yũ űseaniña mũ mena. Nemojāñurō yũ űseanio joroque yũ mũ átiya, Diore catūgousari majārē na mũ camairĩjē jūgori. Yũ baire bairo caācũ, “Mũ űujāñuñā,” mūrē ñiña. Mũ jūgori Diore catūgousari majā na yeripũ caroa yeri pūnacuna na ānio joroque na mũ ásupa.

Pablo pide un favor para el esclavo Onésimo

⁸Torecu āmerē, Jesucristo yau apóstol caācũ ānirĩ tutuaro mena mũ caátipeere mũ yũ átirotimasĩña. ⁹⁻¹⁰Bairo átirotimasĩmicūā, caroaro mairĩqũē mena roque mūrē atore bairo yũ átirotiya: Yũ, Pablo, merē cabucu camasĩ, āmerē Jesucristo yaye queti jūgori preso jorica wiipũ ācũ, mūrē ñi jēniña Onésimorē caroaro cū mũ caátipeere. Onésimo puame āmerē caroaro Dios yayere catūgousari majōcu, yũ macūrē bairo caācũ ñiñami. Ato preso jorica wiipũ ācũ, yũ caquetibujurijere tūgori bero, āmerē yua, Dios mena cū cūā tūgoñatutuayami.

¹¹Cajūgoyepure mai Onésimo puame mũ űmũ paacoteri majōcu, ñe űnie caāpei ānirĩ, caroaro mũ paabojaesupi. Cabairicu nimicūā, āmerē tore bairo mee ñiñami yua. űujāñuñami marĩ pu-garā menapurea. ¹²Torecu, mũ tũpua cū tunuo jogu yũ átiya tunu. Mũ puame caroaro mena yure mũ cabocānucūrōrēā bairo, cū cūārē caroaro cū mũ bocāwa. ¹³Baipua ato yũ mena cū catuaro yũ bomiña, yure cū juātinemoáto ĩ. Mũ, yure mũ cajuātinemorĩcārōrēā bairo mũ camanoi, ato yũ mena cū catuaro yũ bomiña. Bairo cūrē yũ bomiña mai, ato preso jorica wiipũ Jesucristo yaye quetire yũ caquetibujuriye jūgori topu yũ caāno űno. ¹⁴Baipua, bairo bomicūā, cūrē yũ tuarotimasĩtētiña, yũ caĩrōrē bairo mũ caátigarijere camasĩēcũ ānirĩ. Bairo ñiña baipua, mūrē yũ caĩjēnirĩjē

tutuario mena to ãmerĩcõãto ĩ. Mũ majũ, mũ caboro cũrẽ yũ mũ cajoata roque, ñubujoro bairopũ. ¹⁵ Baipũ, Onésimo jĩcã yutea mũ witiweyoricũmi. Cabairicu nimicũã, ãmerẽ tocãnacã rũmũa mũ tũpũ ãninucũgũmi yua. ¹⁶ ãmerẽ mũ carotieperi majõcũre bairo mee cũ mũ cũgogu. Netõjãñurõ cañũũ, mũ camai, mũ baire bairo caãcũ nigũmi. Yũ pũame butioro cũ yũ maiña. Bairi mũ pũame roque nemojãñurõ yũ netõrõ cũ mũ maĩgũ. Jĩcãũ camasocũre mairĩquẽ jeto meerẽ, marĩrẽã bairo cũ cũã marĩ Quetiupau yau cũ caãnoi, nemojãñurõ cũ mũ maĩgũ Onésimorẽ.

¹⁷ Bairo bairi, yũ, mũ, jĩcãrõrẽ bairo Jesucristo mena catũgoñatutuarã, jĩcãũ pũnaarẽ bairo caãna marĩ ãniña. Tore bairo caãna marĩ caãnoi, yũ mũ cabocãnucũrõrẽã bairo Onésimo cũãrẽ caroaro mena cũ mũ bocáwa. ¹⁸ Bairi jĩcãni ũno murẽ rorije majũ caátacu cũ caãmata, o murẽ jĩcã wãme ũno cũ cawapamoata, yũre mũ wapajëniwã. Yũ majũ, yũ wapatigũ. ¹⁹ Yũ, Pablo cawãmecucu yũ majũpũa yũ wãmo mena atie quetire yũ woatujoya. Cariape murẽ ñiña: Yua, yũ wapatigũ, murẽ Onésimo cũ cawapamoata. Baipũ, yũ mũ cawapamorĩjẽrẽ mũ camasĩrõ yũ boya. ¡Jesucristo yaye quetire mũ yũ caquetibũjurique jũgori cũ mena mũ caãnie wapare mũ yũ wapa jëniẽtĩña! ²⁰ Bairi Filemón, yũ

baire bairo caãcũ, tore bairo yũ mũ átibojawa, mũ cũã marĩ Quetiupau Jesucristore catũgousau ãnirĩ. Yũ yeri ñajãão joroque ása, Jesucristo jũgori jĩcã majã marĩ caãnoi.

²¹ Bairo murẽ ñi woajoya, “Yũ cãĩrĩjẽrẽ cariapea yũmasĩñami Filemón. Bairi tore bairo átigũmi,” cariapea ñiña. Tunu yũ masĩña: Murẽ yũ cãijëniĩrõ netõjãñurõ mũ roque mũ átigũ. Tiere yũ masĩña merẽ. ²² Apeyera tunu mũ tũpũ ácũ, yũ cacãniparore yũ mũ quẽnocũbojacotegũ. Bairi tãmurĩã yũ witigũ. Dios puame yũre mũjãã cajëniobarijere catũgou ãnirĩ, preso jorica wiipũ caãniatacu yũ witio joroque átigũmi. Bairi witiri bero, mũjãã tũpũ yũ atĩgu tunu. Bairi caroaro yũ mũjãã yuwa mũ wiipũ.

Saludos y bendición final

²³ Na ñuáto nipetiro to macããna. Bairi mũjããrẽ ñurotijoyami Epafra. Cũ puame yũ bapa ñiñami ato preso jorica wiipũre. Cũ cũã Jesucristo yaye quetire cũ caquetibũjuriye jũgori atopũ ñiñami. ²⁴ Bairi Marcos, Aristarcojãã ñurotijoyama. Aperã Demas, Lucas, yũre cajupanemonucũrã cũã ñurotijoyama.

²⁵ Marĩ Quetiupau Jesucristo nocãrõ caroare cũ jonemoáto mũjãã nipetirore. Tocãrõã ñiña atie queti yũ cawoaturije.

Carta a los

HEBREOS

Dios ha hablado por medio de su Hijo

1 Tirūmupure marī ñicūjāārē Dios quetibujayayupi tocānacā nia na cū caīmasīrī wāmerē bairo. Profeta majā jūgori cū yaye quetire na quetibujayayupi. ²Bairi ati yutea catusari yuteapu cūārē cū macū jūgori marī quetibujayupi. Cū macū jūgori ati umurecōo nipetirore qūēnoñupī Dios. Bairi nipetiro cū caāta-jere cacūgopaure bairo cū cūñupī Dios cū macūrē. ³Dios macū cūā, cū pacu cū caasiyaborije nipetirijere bairo jīcārō tūnia niñami. Cū pacu Dios cū caānorē bairo jīcārō tūnia niñami cū macū cūā. Bairi nipetirije ati umurecōo macāājē baiānimasīña cū caātirotimasīrījē jūgori. Bairo caācū ānirī, marī carorije wapare cose yaparori bero umurecōopu āsūpi, cū pacu Diotu cariape nugōā caroti-masīruiricaropu ruiácū.

El Hijo de Dios es superior a los ángeles

⁴Dios pūame cū macūrē ángelea majā netōrō caānimajūū cū cūñupī. Na netōjāñurō caānimajūrī wāmerē cacūgon cū cūñupī Dios cū macūrē. ⁵Noa ūna aperārē atore bairo iēsupī Dios cū ya tūtipu cūārē:

“Mu, yu macū majū mu āniña. Ati rūmūi yu macū mu ānijūgogu.” Ángelea majā ūnarē na iēsupī. Cū macū jetore bairo qūñupī. Bairi tunu noa ūna aperārē atore bairo iēsupī Dios: “Cū pacua yu āniña yua. Cūā niñami yu macū majū,” na iēsupī. Cū macū jetore tore bairo qūñupī. ⁶Apero cū caquetibujuropu cū macū jīcāū caācū ati yepapu cū caetarore atore bairo na iñupī:

“Yu yarā ángelea majā nipetiro qūiroa-garāma yu macūrē.”

⁷Ángelea majā pūamerē atore bairo caāna na cūñupī:

“Yu yarā ángelea majā wīnorē bairo na ānio joroque na yu ātiya.

Tunu bairoa peero caūrōrē bairo na ānio joroque na yu ātiya, yure cajuāna pūamerē,”

na iñupī.

⁸Cū macū pūame roquere bairo pūame qūñupī:

“Mua, yu macū Dios, tocānacā rūmua carotimasī mu āninucūgu.

Cariape caroa wāme jeto carotimasī mu ānigu.

⁹Caroa macāājē ūnie jetore caīroau mu āniña.

Torecu, carorije macāājē pūamerē miroaetiya.

Bairo caācū mu caānoi, yu, mu pacu Dios pūame mu yu besewu.

Tunu bairi aperā netōrō caroa yericūta-jere mu yu jowu,” qūñupī.

¹⁰Tunu apero cū caquetibujuropu bairo iñupī:

“Mu, ati umurecōo quetiupau, mu camasīrījē mena mu qūēnowū ati yepa caānijūgoripaupūina.

Muna, mu qūēnowū ati umurecōo cūārē.

¹¹Atie mu caqūēnorīqūē nipetirije peticoagaro.

Ati umurecōo pūame jutii camasā na cājāñarījē caboapetirorea bairo peticoagaro.

Cabaimiatacūārē, mu pūame mu petietigu.

Tocānacā rūmua mu ānicōā ninucūgu.

¹²Camasā na jutii cabucure cūcōārī apeye cawāmarē wasoaricarore bairoa nipetirije mu wasoacōāgu ati umurecōo macāājērē!

Mu pūame mu petietigu. Bairoa mu ānicōā ninucūgu” qūñupī Dios cū macūrē.

¹³Noa ūna ángelea majārē atore bairo na iēsupī Dios:

“Yutu cariape nugōā puame ruiya caānimajūrōpu.

Topu mu caruiro, yu puame mu pesuare na yu netōnucācōāgu,” na iēsupī Dios.

Cū macū jetore tore bairo qūñupī.

¹⁴Ángelea majā puame ati rupau caāna mee niñama. Cabauena niñama. Diore cajuána caāna ānirī cū carotirijere caáticoteri majā niñama. Bairi Dios yarā cū canetōparārē cajuátinemonucūrā niñama.

No hay que descuidar la salvación

2 Bairo Jesús caānimajūū cū caānoi, cū yaye queti marī catūgōjūgoriguere nemojāñurō marī tūgousanemogarā, ape wāme marī tāmure, irā. ²Tirūmupua Dios ángelea majā jūgori quetibujuyayupi camasārē cū yaye quetire. Na caīrīqūē cariape añupā. Bairi cū yaye quetire caboena, aperā roro caátimajā cūārē cariapea popiye na baio joroque na ásupi Dios. ³Bairi Jesucristo marirē cū canetōōrīqūērē marī caboeticōāta, dope bairo marī rutimasīētīña. Jesús puame tie quetire caānijūgoripau quetibujujūgoyupi. Cabero aperā cūrē catūgōricarā puame marī quetibujunemoñupā tunu cū yaye quetire. ⁴Bairi Dios cūā, “Cariapea niña yu macū yaye queti,” ī, marī áti iñowī capee wāme cū camasīrījērē. Tunu bairoa Espiritu Santo jūgori marī joyupi nipetiri wāme marī camasīpeere. Cū cabori wāme caānorē bairo marī joyupi tocānacāūrēā.

Jesucristo, hecho como sus hermanos

⁵Mujāārē yu caquetibujuatatore bairo ati umurecōo capetiro bero ānigaro ape umurecōo tunu. Ángelea majā puame cūā yua, carotimasīēnarē bairo na cūgumi ti umurecōo caāno Dios.

⁶Jicāpau Dios ya tutipu atore bairo ī quetibujuyupi jicāū:

“¿Nopēī Dios jāārē tocārō majū miñaposeroyati?

Cabūgoro macāāna jāā caānimiatacūārē, ¿nopēī jāārē tocārō majū mu tūgoñanucūñati?

⁷Ati yutea caāno mai ángelea majā roca macāānarē bairo jāārē mu cūñupā.

Bairo jāārē cūmicūā, āmerē yua, caāni-majūrā jāā ānio joroque mu átiya.

⁸Nipetirije uparārē bairo jāārē mu cūñupā,” ī quetibujuyupi jicāū.

Bairo camasārē nipetiro uparārē bairo cūrī yua, dise ūnie na netōnucāētīña. Cabaimiatacūārē, camasā nipetiro rotipeyojīāti masīētīñami mai. ⁹Jesús cūārē peti yutea cārōā ángelea majā roca macāācūrē bairo cū cūñupī Dios. Cū puame camasārē camainetōū ānirī, Jesucristo cū riao joroque ásupi. Butiuro popiye netōñupī, Jesús marī āme caānarē netōōgu. Bairo cū cabairique jūgori yua, Dios puame caroa tutuarique majūrē cū joyupi. Quetiupau majū cū jāāō joroque cū ásupi tunu.

¹⁰Nipetiro ati umurecōo macāājē, Dios cū caátaje niña. Nipetirije ati umurecōo caānie baiānimasiña Dios cū caátitrotimasīrījē jūgori. Dios puame cū pūna caāna nipetiro cūtu caroaro caānopu na caānorē boyupi. Bairi Jesucristo popiye cū catāmūorīqūē jūgori ñe ūnie carusaecu cariape camasārē canetōōmasī majū cū ásupi.

¹¹Jesús marirē canetōōricū, bairi marī cū canetōōricārā cūā jicārō tūnia Dios pūnaa jeto marī āniña. Bairi Jesús Dios macū puame, “Yu bairārē bairo caāna niñama,” ī tūgoñaboboetiyami.

¹²Bairo ī tūgoñaboboetiri, atore bairo qūī quetibujuyupi Jesús Diore:

“Mu caátīānierē na yu quetibujugu yu bairārē bairo caānarē.

Na cañubuenearōpu, ‘Catutuaū, cañuu niñami Dios,’

na ñi quetibujugu.”

¹³ Apero cū caquetibujuropu bairo qũĩnupĩ Jesús Diore:

“Yua, Dios mena yu tũgoñatutuaya.”

Tunu aperopu qũĩnupĩ:

“Atoa yu añiña mu pũnaa, yu mu cajoricarã mena,”

qũĩnupĩ Jesús Diore.

¹⁴ Jicãu pũnaa, jicãu rupau na caãnorẽ bairo Jesús cũa ati rupau caãcũ etayupi. Bairi cū puame marĩrẽ bairo ati rupau mena cacũgon riayupi, marĩrẽ cateeri majõcu wãti, yasiriquere caãtimajõcure cū netõgu. ¹⁵ Marĩ camasã marĩ cayasipeere cauwirã marĩ ãnimĩnupã tocãnacã rũmua. Bairo marĩ cabaimiatacũãrẽ, Jesús puame marĩrẽ caroaro cū caãtibojarique jũgori di rũmu ãno marĩ uwinemoetigarã. ¹⁶ Cariapea, Jesús puame ángelea majãrẽ juátigu mee, marĩ Abraham pãrãmerã roquere marĩ juátigu, ati yepapu buia etayupi.

¹⁷ Jesucristo puame marĩ cū yarã rupau bairo caãcũ ãñupĩ, marĩ sumo sacerdote caãcũrẽ bairo tuagu. Dios cū caĩñajoro yua, Dios yayere caquetibujunetõu caũu, bopacooro camasãrẽ caĩñau tuayupi, marĩ rupau bairo caãcũ ãnirĩ. Bairo caãcũ ãnirĩ, cũa, camasã roro na caãtie wapare netõõnupĩ, roro popiye cū catãmuorĩquẽ jũgori. ¹⁸ Bairo Jesús roro átiectori, wãti cũãrẽ roro cū caãtirotiriquere yuesupi. Bairo cabairicu ãnirĩ ãme cũãrẽ Jesús juãtimasijãnuñami wãti camasãrẽ roro cū caãtigari majãrẽ.

Jesús es superior a Moisés

3 Bairo cabairoi, mujãã yu yarãrẽ bairo caãna, Dios yarã, cū ya poa macããna mena macããna, Dios cū cabesericarã cū yarã majũ, atore bairo mujããrẽ ñiña: Jesucristo puame apóstol majũ Dios cū caquetibujurotijoricu ñiñami. Marĩ sumo sacerdote majũ ñiñami. Cū jũgori caroaro cariape

Dios mena marĩ tũgoñatutuamasĩña. Bairi cū jetorea cariape tũgoñanucũña.

² Marĩ ñicũ Moisés ãnacũ caroaro cariape átiyayupi Dios cũrẽ cū caãtiroticũrĩquẽrẽ marĩ ñicũjãã Israel macããnarẽ. Moisés cū cabairicarorea bairo Jesús cũa caroaro cariape ásupi Dios cũrẽ cū caãtiroticũrĩquẽrẽ, Jesús, Dios cū cabesericu majũ cũa. ³ Cū puame jicã wii caquẽnorĩ majõcure bairo caãcũ ñiñami. Moisés puame ti wiire bairo caãcũ ñiñami. Jicã wii caquẽnorĩcũ ti wii netõõrõ caãnimajũũ ñiñami. Bairo cabairoi, Jesús, Moisés netõrõ caãnimajũũ ñiñami. ⁴ Tocãnacã wiipua, wiiri jicãu jũgori caquẽnoecorica wiiri ñiña. Bairo camasã, jicã wãme na caquẽnomasĩmiatacũãrẽ, nipetirije Dios cū caãtimasĩrĩjẽ jeto ñiña. ⁵ Moisés puame caroaro cariape átiyayupi Dios cū caãtiroticũrĩquẽrẽ. Cū puame Israel macããnarẽ Dios cū caquetibujugarijere na quetibujunetõõnupĩ. Jicã wiipau capaabojau ãcũrẽ bairo caãcũ ãñupĩ Moisés ãnacũ. ⁶ Jesús puame Roque Dios macũ majũ ãnirĩ, ti wii upau cariape caãcu ãcũ ñiñami. Marĩã, ti wii macããnarẽ bairo caãna marĩ ãniña, cū mena useanirĩ marĩ catũgoñatutuacõã ninucũata.

Reposo del pueblo de Dios

⁷ Torecu, Espĩritu Santo atore bairo ãñupĩ Dios ya tutipure:

“Ãmerẽ Dios mujããrẽ cū caquetibujugarijere tũgorã, tiere cateerãrẽ bairo baieticõãña.

⁸ Mujãã ñicũjãã ãnana Diore cū baibotionucũwã.

Desierto cayucumanopu ãna Diore cū tũgogaetiri, butioro cū asiao joroque baiwã.

Bairi mujãã puame narẽ bairo baieticõãña.

Cayugaenarẽ bairo baieticõãña.

⁹Topu mujãã ñicũjãã yu yayere tũgogae-tiri, yu asiao joroque yu áma.

Narẽ yu camasĩrĩjẽ mena cuarenta cũmarĩ majũ yu caãtijẽño ñĩorĩjẽrẽ ñĩamĩrãcũã, yu baibotiocõã ninucũwã.

¹⁰Torecu, ti tuti macãanarẽ na yu asia-jãnuwũ. Atoze bairo na ñiwũ:

‘Ricaati tũgoñarĩquẽ jetore mujãã yeri pũna mena mujãã tũgoñamawĩ-jia ñesẽanucũña, yu yaye quetire boetiri.’

¹¹Bairo asiari yua, atore bairo na ñiwũ: ‘Caãnorẽ bairo mujããrẽ ñĩña:

Yu mena caroaro cayerijõrõpu di rũmu ñno mujãã etaetigarã topure,’ na ñiwũ,” ñĩupĩ Dios.

¹²Bairi yu yarã, tocãnacãũpua maijũgoya mujãã yeri ape wãme roro mujãã catũgoñarĩjẽrẽ. Roro mujãã yeripua mujãã catũgoñaata, Dios caãnicõãninucũũrẽ cũ jãnaweyorãrẽ bairo mujãã baigarã. ¹³Bairo puame roque boya mujããrẽ: Tocãnacã rũmua jĩcãrõ tũgoñatutua joroque ãmeo ása Dios mena. Bairo áticõã ninucũña mai mujãã cacatiri rũmu cãrõ, ni ñcũ mujãã mena macããcũ jĩcãũ wãtirẽ busujãecoremi ñrã. Bairi wãtirẽ mujãã cabusujãecoata, Diore cayugaenarẽ bairo mujãã tuagarã tunu.

¹⁴Jesucristo mena mujãã catũgoñatutua jũgoricapauũna tũgoñatutuaõã ninucũña ati umurecõore mujãã caãni rũmu cãrõ. Bairo mujãã caãtiãmata, Jesucristo mena mujãã ãnicõã ninucũgarã.

¹⁵Bairi atore bairo ñña Dios cũ caquetibujuricaropũ:

“Ãmerẽ Dios mujããrẽ cũ caquetibujugarijere tũgorã, tiere cateerãrẽ bairo baieticõãña.

Mujãã ñicũjãã Diore cabaibotionucũñarĩcãrã ãnanarẽ bairo baieticõãña,”

ñña ti tutipu.

¹⁶¿Noa ñna na ãñuparĩ Dios busuriquere tũgori bero, tunu tiere catũgogaetana? Naa ãñupã marĩ ñicũ ãnacũ Moissẽ, Egipto yepapu caãnarẽ cũ cajewiyoricarã. ¹⁷¿Noa menarẽ Dios cuarenta cũmarĩ majũ cũ asia ãñuparĩ? Naa ãñupã na carorije wapa jũgori desierto cayucũmanopũ cayasiricarã. ¹⁸Tunu, ¿noa ñnarẽ atore bairo qũĩñuparĩ Dios: “Caãnorẽ bairo mujããrẽ ñĩña: Yu mena caroaro cayerijõrõpu di rũmu ñno mujãã etaetigarã topure,” na qũĩñuparĩ? Naa ãñupã Diore cabotioricarã. ¹⁹Merẽ marĩ masĩña na cabairiquere. Diore na cabaibotiorique jũgori cũ mena caroaro caãnopũ etamasĩẽsupã.

4 Mai, Dios cũ yapau yerijõrõ caãnopũre marĩ cajããmasĩpeere cũ caĩcũrĩquẽ caãno ñnoa maijũgoya mujãã yeri ape wãme roro mujãã catũgoñarĩjẽrẽ. Baipua, ni jĩcãũ ñcũ mujãã mena macããcũ jããetibujioũmi, tiere cũ camaijũgoeticõãta.

²Marĩ ñicũjãã ãnanarẽ Dios cũ caquetibujuriquerea bairo marĩ cũã marĩ tũgowũ cũ yaye queti marĩrẽ cũ canetõõgariquere. Na puame tie quetire catũgoricarã na caãnimiatacũãrẽ, tie narẽ wapa mañupã, na majũ jĩcãrõ tũni Dios yaye quetire na catũgousaetaje jũgori. Dios mena tũgoñatutuaesupa.

³Marĩ puame roque Dios yaye quetibujuriquere cariape catũgoricarã ãnirĩ marĩ jããetagarã Dios yapau cayerijõrĩpauũ. Baipua, marĩ ñicũjããrẽ na asiari, atore bairo na ñĩupĩ Dios:

“Caãnorẽ bairo mujããrẽ ñĩña: Yu mena caroaro cayerijõrõpu di rũmu ñno mujãã etaetigarã topure,” na ñĩupĩ.

Cabaimiatacũãrẽ, Dios puame ati umurecõore cũ caqũẽñorĩcãrõ beropua merẽ na cayerijãpauũre qũẽnoyaparo peticõãmiñupĩ. ⁴Jicãpau Dios ya tutipu atore bairo ñ quetibujuya ati

umurecóore cū caátiyaparorica rûmu bero macãã rûmurê:

“Dios yerijãñupĩ cū paariquere yaparori bero pũgaa pênirô cãnacã rûmu caáto majũ.”

⁵ Tunu aperopũ cũãrê marĩ ñicũjããrê na ññupã Dios ya tutipũ:

“Di rûmu ũno mujãã etaetigarã yũ yapau caroaro yerijôrô caãnopũre,” na ññupĩ Dios.

⁶ Dios yaye quetire catũgojũgomiricãrã Dios yapau caroaro cayerijôrôpũre jããetĩgarãma, Diore na cabaibotiorique jũgori. Na bero Dios yaye quetire catũgoricarã puame roque jããrã baiyama. ⁷ Bairi Dios puame ape yũtea cawãma yũtea cũnemoñupĩ tunu camasã na canetõmasĩpa yũtea ũnorê. Marĩ ñicũjãã ãnana Diore cabaibotiyaricarã beropũ David ape tuti bero macããcũpũ tunu atore bairo ĩ woaquetibũyayupi Dios ya tutipũ mujãã yũ caĩquetibũjuatajere:

“Amerê Dios mujããrê cū caquetibũj-garijere tũgorã, tiere cateerãrê bairo baieticõãña,”

ññupĩ David.

⁸ Josué, Moisés berore marĩ ñicũjãã israelita majãrê cajũgoricu puame jĩcã-paua caroapau cayerijôrôpũ na cajũ-goátãcũ cū caãmata, ape rûmu camasã na canetõmasĩpa rûmu ũnorê quetibũju cũnemoẽtibujioricumi Dios. ⁹ Bairi mai, Dios yapau caroaro cayerijôrĩpau cū ya poa macããna na caãniparo nicõãña.

¹⁰ Dios cū paariquere átiyaparori bero, cū cayerijãricãrõrêã bairo ni jĩcãũ ũcũ Dios yapau caroaro cayerijôrĩpau cae-tau puame cū paariquere jãnarĩ cū cũã yerijãgumi. ¹¹ Torena, marĩ cũã tutu-aro mena marĩ tũgoñatutuanemorotiya, topũre etagarã, “Marĩ ñicũjãã catũ-gousaetana na cabaiyaricarore bairo marĩ baire,” ĩrã.

¹² Dios busurique puame marĩrê cacatirã marĩ ãnio joroque marĩ átiya.

Ñosêricapãĩ pũga nũgõã caoripãĩ marĩ yeripũ caetarore bairo niña Dios busurique. Tipãĩ netôrô etamasĩña Dios busurique marĩ yeripũ, marĩ catũgoñarĩjê nipetiro macããjẽpũ. Bairi tiere tũgorã yua, marĩ pupeapũ marĩ catũgoñarĩjêrê, “Caroa niña,” o “Carorije niña tie,” marĩ ĩ tũgoña besemasĩña. ¹³ Marĩã, Dios cū caátana marĩ ãniña. Bairi ni jĩcãũ ũcũ marĩ mena macããcũ yasioropũ cū caátiere átimasẽtĩñami Dios cū caĩñajoro. Nipetirije marĩ caátiere masĩpeti majũcõãñami Dios, marĩrê caĩñabesepau ãnirĩ.

Jesús es el gran sumo sacerdote

¹⁴ Jesús, Dios macũ puame marĩ sumo sacerdote majũrê bairo caãcũ etayupi umurecóopũre. Bairi marĩ puame Jesucristo mena marĩ catũgoñatutuacõã ninucũrĩjêrê áticõã ninucũrotiya.

¹⁵ Jesús, marĩ sumo sacerdote puame marĩ cayeri wẽpũẽtĩrê masĩcõãñami. Bairi marĩrê bopacooro majũ marĩ ññanemomasĩñami, merê cū cũã bopacooro bairique ũnierê marĩrêã bairo catãmuoñarĩcũ ãnirĩ. Bairi cabairicu nimicũã, cū puame jĩcã ni ũno roro ápeyupi. Jĩcã ni ũno wãtĩ cū caĩrĩjêrê yuesupi. ¹⁶ Bairi uwiricaró mano Diore cū marĩ jẽnigarã nocãrô marĩrê camaimajũrê. Marĩ roro marĩ cabairijere cū cabopaca ññaparore bairo ĩrã, tũgoñatutuarique mena cū marĩ jẽnigarã. Bairi marĩ caápata, marĩrê juátinmogumi popiye marĩ cabairi rûmurê, nocãrô cañuũ majũ ãnirĩ.

5 Tocãnacãũpũa sumo sacerdote majã marĩ mena macããna camasã na cabesericarã niñama, marĩrê Diopũre cajẽnibojaparã na ãmarô ĩrã. Bairi na puame waibũtoa riire joemũgõjobojuancũñama, camasã na carorije wapare Dios cū netõõáto ĩrã. ² Bairi tunu sacerdote

majöcu marirê bairo camasocu ânirî Dios cû carotirije nipetirijere átipeyomasietîñami. Bairo cabai ânirî Dios yayere camasipeyoenarê, rorije caátimawijiarâ cûarê bopacooro majû na îñamaimasiñami. ³Torecu, cû cûâ rorije cû caátie cacûgon ânirî cû yaye wapa, camasâ yaye wapa cûarê waibutoa rii mena joemûgôjo masîñami Diopure.

⁴Jicâu cû majû cû caboro jûgori sacerdote majöcu jâamasietîñami. Dios, Aarón ânacûrê cû cabesecûnarîcârôrêâ bairo sacerdote majöcu cûâ Dios cû caîñabesericu ûcû niñami. ⁵Jesús cûâ cû majûâ sumo sacerdote majöcure bairo jââesupî. Dios puame roque cû jônupî. Atore bairo qûîñupî cû macûrê:

“Mu, yu macû majû mu âniña. Ati rûmûi yu macû mu ânijûgogu.”

⁶Dios ya tuti apero cû caquetibujoropu atore bairo qûîñupî cû macûrê:

“Sacerdote majû, Melquisedec ûcû mu yu cûña.

Mu puame tocânacâ rûmûa camasârê cajênibojau mu ânicôâ ninucûgu,” qûîñupî Dios cû macûrê.

⁷Mai, Jesucristo ati yepapu âcû, popiye baigu jûgoye otiri, tutuaro mena Diore qûî jênîñupî. Dios jeto cû netôomasîñupî roro cû cabaípee ûnierê. Cû puame tûgoyupî Jesús cûrê cû cajênirîjêrê, Jesús caroaro catûgousau cû caâno jûgori. Cû juátinemoñupî. ⁸Bairi Cristo, Dios macû nimicûâ, roro popiye tâmuoñupî. Bairo roro cû catâmuorîqûê jûgori caroaro tûgonemo masîñupî Jesús, Dios cû pacu cû caátitotirijere. ⁹Bairo popiye cû cabairique jûgori caroú majû ñe ûnie camácû baietari bero, nipetiro cûrê catûgousari majârê yerijôrô ânicôâ ninucûrîcâpau caetaparâ na ânio joroque na ásupi Jesús. ¹⁰Torecu, Melquisedec sumo sacerdote majöcu Dios cû cacûrîcû ûcûrêâ bairo cû cûñupî Dios, Jesús cûarê.

Peligro de renunciar a la fe

¹¹Ati wâme quetibujuriquere capee wâme mujâa yu quetibujunemogamiña. Baimicûâ, mujâa puame tãmuri mujâa catûgojêñomasietô jûgori, tiee yu quetibujunemoetîña. ¹²Tirûmupu merê mujâa tûgojûgowu Jesucristo yaye quetire. Bairo tirûmupu catûgojûgori-carâ ânirî tie quetire cajûgobueri majâ mujâa ânibujiorâ. Bairo caâniparâ nimirâcûâ, mujâa puame cariape mujâa tûgojêñomasietîña mai. Dios yaye queti camasiriyotie ûnieacâ cûarê caroaro majû tunu mujâarê quetibujuricarore mujâa bonucûña. Ugarique majûrê caugaena cawîmarâ caûpûrâacâ ûnarê bairo mujâa âniña mai. Dios mena mujâa tûgoñatutua nemomasietîña. ¹³Cawîmarâ caûpûrâacâ puame, “Atie caroa niña,” o “Atie carorije niña,” na caîmasietôrêâ bairo mujâa cûâ caroa macâajêrê mujâa tûgoña besemasietîña mai. ¹⁴Ugariquere caugarâpu niñama cabutoa. Na puame caroaro tûgomasiñañuñama caroa wâme ûnierê. Bairi, “Atie caroa niña,” o “Atie carorije niña,” î tûgoña besemasîñama.

6 Bairo cabairoi, cabutoare bairo nemorô Dios mena tûgoñatutuagarâ, Jesucristo yaye queti camasiriyorijere marî buenemogarâ. Marî cabuejûgorique cañurîjê to caânimiatacûarê, nemojâñurô camasiriyorije to caânimiatacûarê, buenemorotiya. Marî cabuejûgorique bairo âmu: Roro marî caátiere yapapuari marî cayeri wasoariquere marî buewu. Roro marî caátiere marî cacûêticôâta, caûpetietopu cayasiránarê bairo marî cabaiujuriquere marî buewu. Apeyera Dios mena tûgoñatutuarique cûarê marî buejûgowu. ²Apeyera bautizarique macâajê cûarê marî buewu. Tunu Diore catûgousari majârê na rapoa buire na wâmo mena ñigâpeori Diopure

jēnibojarique cūārē marī buewu. Cariacoatana nimirācūa tunu na cacaticoatie cūārē marī buewu. Apeyera tunu Dios camasārē cū caññabeseri rūmu caetaro narē cū caññabesero bero na cabacōāninucūpee cūārē marī buewu. ³Tie nipetirije marī cabuejūgorique caānimajūrē to caānimiatacūārē, nemojāñurō camasiriyorije roquere buenemorotiya. Bairoa marī átigarā, Dios cū caboata.

⁴⁻⁶Jicāū ūcū camasocu Dios yaye quetire cariaepe tūgoyupū. Dios cūrē cū camairījērē tūgomasirī useanirīqūē mena añupū. Espiritu Santo cū camasiōnemorījē cūārē masīñupū. Bairi Dios yaye caroa queti cūārē useanirīqūē mena tūgoyupū. Dios cū carotimasirī-pau macāājē cū camasirījē mena cū caátijēñorīqūē cūārē ññañupū. Cū ūcū caānacū puame tiere catūgoricu nimicūā, Dios yaye caroa quetire cū cajānamajūcōāta, pūgani cārō tunu cū yerire Dios mena tūgoñawasoanemo masīa maa. Cū ūna puame Jesucristo Dios macūrē caboena ānirī yucupāipū capapaturicarārē bairo ána átiyama, pūgani cārō tunu nipetiro camasā na caññajoro. Jesure roro cū boyetieperārē bairo átiyama.

⁷Bairo cabairā puame oco caocarije yepapū cañarō ti yepa puame caūpūjō yasiorore bairo caña niñama. Ti yepa uparā ti yepare na caotero bero caroare carīca joata, “Caroa yepa Dios cū cūrīcā yepa niña,” ī masīñama ti yepa uparā. ⁸Carorije pota yucu ūnie jeto carīca joata roque, ti yepa dope bairo áti-masīa maa. “Dios cū carocarica yepare bairo tuagaro,” īgarāma yua ti yepa uparā. Bairo ī yaparori bero, ti yepare joerocacōāgarāma.

La esperanza que nos mantiene firmes

⁹Bairo tutuaro mena mujāārē quetibujamirācūā, yu yarā,

jāa masījāñuña merē Dios cū canetōrīcārōpu caáná mujāa caānierē. ¹⁰Bairi Dios cañuu majū niñami. Masiritietiyami Dios mujāa cūrē caroaro mujāa camairījērē. Cūrē mujāa camairījē jūgori marī yarā Dios mena catūgoñatutuarārē na mujāa juátinemowū. Mai, bairoa mujāa áticōā ninucūña áme cūārē. ¹¹Torena, mujāārē atore bairo jāa ñnemoña: Tocānacāūpua mujāa mena macāānarē bairo jeto na juátinemoña useanirīqūē mena. Bairo átinucūña, Dios caroaro cū caátibojapee nipetirijere mujāa cacūgopetimasīparore bairo irā. ¹²Mujāa, aperā cateeyepairā na caátīānajē cutiere bairo mujāa caátīāno jāa boetiya. Dios mena na catūgoñatutuarije jūgori popiye baimirācūā, Dios cū caīrīcārōrēā bairo cū canetōrīcārā na cabairore bairo mujāa caāno jāa boya.

¹³⁻¹⁴Dios, marī ñicū Abraham ānacūrē caroaro cū caátī rūmurē cariape cū majū ya wāme mena qūññupī, apei cū netōrō caññabesei cū camano jūgori. Bairo qūññupī: “Caroa majūrē mu yu jogu. Mu pārāmerā capāārā majū na buo joroque yu átiḡu.” ¹⁵Bairo cū caīrō bero, Abraham puame cū caīrīcārōrēā bairo caetapa rūmurē caroaro mena coteyupi. Cabero Dios cū caīcūjūgoyetiricarorea bairo cū baiyupa.

¹⁶Camasā puame, “Cariape majū jāa ñña,” na caīata, na bui macāācū ya wāme mena ī busunucūñama. Bairo cū wāme mena na caībusuata, “Marī caīrīcārōrēā bairo marī caápericōāta, cūā, marīrē popiye marī baio joroque cū áparo,” caīrārē bairo ñnucūñama. Bairo na caīrō bero caānoi, dope bairo ape wāme ī busunetō masīa maa yua. ¹⁷Torecu, Dios puame wasoaricarō mano cariapea caroaro cū caátibojapeere cūrē catūgousarā na camasirōrē

boyupi. Pugani cārō tūgoñanemorīcārō mano tiere na camasīrō boyupi. Bairi cū caicūrīqūrē bairo caroaro cū caátipeere cacūgoparārē cū ya wāme majū mena na ī quetibujuyupi. ¹⁸ Bairi marīrē, “Caroaro mujāārē yu átigu,” bairi tunu cū wāme majū mena īrī, cū caīquetibujurique jūgori marī puame caānorē bairo cariape marī tūgoñatutuagarā. Dios caītopai mee niñami. Cū caīrīqūrē dope bairo wasoamasīa maniña. Bairi, “Marīrē netōōgumi Dios cū caīrīcārōrē bairo,” marī ī tūgoñatutuamasīa. ¹⁹⁻²⁰ “Cūmua capairicare āpōāpāī canucūrīpāī mena jūgori, ti cūmua aperopu wuāmasīētīña,” marī ī masīña pugani cārō tūgoñarīcārō mano. Torea bairo Jesús mena marī catūgoñatutuarique mena jūgori, “Cū mena useanirī marī ānicōā ninucūgarā tocānacā rūmua cū caīrīcārōrēā bairo,” marī ī masīña merē pugani cārō tūgoñarīcārō mano. Apeyera tunu sumo sacerdote majōcu templo wiipū Dios mena busuácū, jutii asero yoo ēnotarica aserore netōrī, Dios cū caānipaupū etanucūñupū. Torea bairo Jesús marī catūgoñatutuanemojūgoricu cūā cū cariarique jūgori ūmurecōo Dios cū caānipaupū etayupi. Marī jūgoye ājūgoyupi ūmurecōore, marī cū yarā cūā cū tūpū marī caāmasīparore bairo ī. Bairi cū caāto jūgori, cū cūñupī Dios marī sumo sacerdote majōcure bairo caānicōāninucūpau majū. Tirūmupū macāācū Melquisedec cawāmecucu ānacūrē bairo cū cūñupī.

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

7 Melquisedec cawāmecucu puame Salem cawāmecuti macā quetiupau rey āñupū. Dios, nocārō catutua jōbui ūmurecōo macāācū ya sacerdote majū āñupū. Bairi marī nīcū

Abraham ānacū, reyes quetiuparārē cū capajīānetōnucārō bero, cū ya macāpu cū catunuátō, Melquisedec puame cū bocāetayupu. Bairi cū bocāetari yua, “Caroare cū joāto murē Dios,” qūī jēnibojayupu Abrahārē. ² Bairi cū caījēniboja yaparoro bero, Abraham puame cū wapana ānana na cacūgomirīqūrē pajiārī bero cū cajerique puga wāmo petiro cānacā sero caānierē jīcā sero cārō cū joyupu Melquisedere. Mai, Melquisedec wāme puame bairo īgaro īña: “Quetiupau rey cariape caācu,” īgaro īña. Cū ya macā Salem cūā bairo īgaro īña: “Caro yeri pūnacutaje caāni macā,” īgaro īña. Bairi ti macā quetiupau puame cūā, “Quetiupau caro yeri pūnacutaje caācu niñami,” īgaro īña. ³ Masīa maniña Melquisedec pacua ānana. Cū nīcūjāā ānana cūārē masīa maniña. Apeyera cū cabuiarique, bairi cū cabaiyasirique ūnierē na caquetibujuro cūārē tūgoa maniña. Dios macū Jesús cū cabairica wāmerēā bairo Melquisedec cūā sacerdote majōcu nīcōā ninucūgumi tocānacā rūmua.

⁴ Bairi āmerē caānimajūū Melquisedec cū caānierē tūgoñaña. Marī nīcū caāni-jūgoricu Abraham puame cū wapana-ārē na pajiārī bero, na cacūgomirīqūrē cū cajerique puga wāmo petiro cā-nacā sero caānierē jīcā sero cārō cū joyupu Melquisedere. ⁵ Moisés ānacū cū caquetibujucūrīqūrē jūgori sacerdote majā Levī ya poa macāāna puame puga wāmo petiro cānacā sero caānierē jīcā sero cārō jemasīnucūñama camasā na ya macā macāāna na cawapatarijere. Na yarā majū Abraham pārāmerā jīcā majā na cūā na caānimiatacūārē, na jemasīñama na cawapatarije puga wāmo petiro cānacā sero caānierē jīcā sero cārō majūrē. ⁶ Melquisedec puame Levī ya poa macāācū āmerīmicūā, Abraham cū cacūgorije puga wāmo petiro cā-

nacā sero caānierē jīcā sero cārō jeyupi. “Caroa wāmerē mū yu jogu,” Dios cū caīcūrīcū yaye puga wāmo petiro cā-nacā sero caānierē jīcā sero cārōrē jeeri bero, “Caroare mū cū joáto Dios,” qū cūñupī Melquisedec Abrahārē. ⁷Nipetiro camasā atore bairo ī masīnama: “Caroare cū joáto murē Dios,” caī puame, cū caī netōjāñurō caānimajūū niñami.” ⁸Leví pārāmerā āme macāāna sacerdotē caāna puga wāmo petiro cānacā sero caānierē jīcā sero cārōrē cajenucūrā puame camasā cayasiparā majū ninucūñama. “Melquisedec puame roque caānicōāninucūñrē bairo caācū niñami,” ī quetibujuya Dios ya tutipu. ⁹⁻¹⁰Ti rūmū Melquisedec Abrahārē cū cabocāetari rūmurē, Abraham puame cū rupaupū cūgoyupi cū pārāmerā caāniparā nipetirore. Levī ya poa macāāna cūārē cūgoyupi, na cabuiaetimiatacūārē mai. Bairi bairo marī ī masīña: Abraham cū yaye puga wāmo petiro cānacā sero caānierē jīcā sero cārō Melquisedere cū cajori rūmū caāno, Levī ya poa macāāna cūā cū jorārē bairo ásupa, Abraham cū cajoro jūgori.

¹¹Sacerdote majā levita ya poa macāāna Aarón pārāmerā caānana jūgori marī ñicūjāā Israel yepa macāāna puame ñejūgoyupa Dios yaye cū caātiroticūrīqūērē. Bairi sacerdote majā caānana Dios cū caroticūrīqūērē cabori majārē ñe ūnie caroa carusaenarē bairo caāna na tuao joroque caāna na caāmata, Aarón ūcū mee, ape majōcū Melquisedec ūcū sacerdote cū cajāārō bonemoetibujoricaro. ¹²Apei sacerdote majōcū cū cajāāwasoarorea bairo cabucū rotirique Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cūārē cawāma wāme puame wasoanemorotiya. ¹³⁻¹⁴Profeta majā na caīwoatujūgoyetiricū marī Quetiupau Jesús puame sacerdote majā ya poa macāācū mee āñupī. Aarón ya poa macāācū mee, Judā

ya poa macāācū roque āñupī. Tiere nipetiro camasā masīñama. Ni jīcāū ūcū sacerdote majōcū Aarōrē bairo caācū Judā ya poare mañupī. Moisés ānacū sacerdote majā Aarōrē bairo caāna na caāni wāmerē quetibujū, “Judā ya poa macāāna sacerdote majā caāniparā nigarāma,” ī quetibujuesupi.

¹⁵Jesús, apei sacerdote Melquisedere bairo caācū cū cajāārīqūē jūgori, “Cabucū rotiriquere cawāma wāme mena wasoa yaparoya,” nemojāñurō caānorē bairo marī ī masīña. ¹⁶Cabucū roticūrīqūē, “Ti poa macāāna sacerdote majā jāamasīñama,” caīquetibujuro jūgori mee sacerdote jāāñupī Jesús. Caānicōācū cū caānie jūgori puame roque jāāñupī. ¹⁷Atore bairo qūñupī Dios cūā Jesús cū caānicōānierē:

“Sacerdote majū Melquisedec ūcū mū yu cūña.

Mū puame tocānacā rūmua camasārē cajēnibojau mū ānicōā ninucūgu,” qūñupī Dios cū macūrē.

¹⁸Cabucū roticūrīqūērē camasocū ni jīcāū ūcū cū caátie jūgori netōmasiētīñami. Bairi tie cabucū roticūrīqūē puame marī jānaecoya yua.

¹⁹Tie Moisés cū caroticūrīqūerique puame dope bairo átimasīēsupa camasā Dios tūpū caágarārē. Ámerē yua, tie caánato ūnorēā, marī bōcaya cawāma wāme Dios cū cacūrīqūērē. Jesucristore marī catūgoñatutuarije jūgori caroaro cariape Diore marī bocaetamasīña marī yeripu yua.

²⁰Tore bairo marī camasīrō boyupi Dios. Bairi cū ya wāme majū mena īrī, tiere marī masīñupī. Aperā sacerdote majā puamerē ni ūcū wāme mena īrī na jōēsupa. ²¹Cabaimiatacūārē, marī Quetiupau puamerē Dios cū ya wāme mena īrī, sacerdotere bairo cū jōñupī. Dios ya tutipu cūā atore bairo ī quetibujuya Jesure:

“Caānorē bairo cariape iñami marī
Quetiupau Dios cū macūrē, ape
wāme tūgoñanemorīcārō mano:

‘Sacerdote majū caānicōāninucūpau mu
yū cūña,’ qūiñami Dios cū macūrē,”
ī quetibujaya Dios ya tutipū.

²² Bairo Dios cū caīricārōrē bairo Jesús
puame sacerdote cū caānicōānipee
jūgori cawāma wāme camasārē Dios cū
caātiroticūrījē to tuao joroque ásupi
Jesús, cabucu wāmerē jānarī yua.
Bairo átiri, cañunetōrījē puame cabucu
wāme Moisés cū cacūjūgoriquere
wasoacūñupī.

²³ Aperā sacerdote majā Levī ya
poa macāāna puame jīcāū na mena
macāācū sacerdote cū cabaiyasiro bero,
apei tunu wasoetanucūñupā. Bairi
capāārā āñuparā sacerdote majā Levī
ya poa macāāna. ²⁴ Jesús puame roque
tocānacā rūmua caānicōāninucūpau
niñami. Bairi ni jīcāū ūcū cūrē
cawasoapau sacerdote majā ūcū
ānicoteetiyami. ²⁵ Caroaro cariape Jesús
jūgori Diore na yeripū cabocaetagarārē
Jesús puame na netōomasīñami
tocānacā rūmua. Caānicōāninucūpau
caācū ānirī, cū yarārē Diopure na
jēnibojamasīnucūñami.

²⁶ Tore bairo cabairoi yua, Jesús
niñami marī sacerdote, marīrē
cacoteāninucūñi majū. Cūā, cañuu ñe
ūnie carorije wapa cacūgoecu niñami.
Bairi camasā roro na caátore bairo
caápei niñami. Dios puame carorije
caāna na camanopū cū cūñupī cūtu
umūrecóo bui macā tutipū. ²⁷ Cūā,
aperā sumo sacerdote majārē bairo
mee niñami. Na puame waibutoare
pajīārī bero cajūgoye mai, na carorije
wapare regarā, waibutoa rii mena
joemugōjonucūñama Diopure. Bairo
átiri beropū yua, aperā camasārē tore
bairo na átibojanucūñama. Tore bairo
átinucūñama tocānacā rūmua sumo
sacerdote majā. Jesús puame roque

yucupāipū cū cariarique jūgori jīcānia
roro popiye bairi riayupī, marī carorije
wapare netōpeyo yaparoetagu. Pugani
cārō marī cū cariabojapee mañupā.
²⁸ Moisés cū caroticūrīqūē puame
sacerdote majā quetiuparā na ānio
joroque ásupa, camasā ānirī carorije
cawapa cūgorā na caānimiatacūārē.
Bairo na cabaimiatacūārē, Dios puame
cū wāme majū mena īrī, cū macūrē
sumo sacerdote majōcure cū cūñupī,
Moisés cū caātiroticūrīqūē bero. Cū
macūrē Dios puame tocānacā rūmua
cañuu caānicōāninucūpaure bairo cū
cūñupī.

Jesús, mediador de un nuevo pacto

8 Tocānacā wāme mujāārē jāā
caquetibujūrije caānimajūrījē
puame atore bairo niña: Jesús marī
sumo sacerdote umūrecóopū Dios
cū caruiro cariape nugōāpū ruiyami,
carotimasīruiricaropū. ² Jesús puame
camasā na caqūēnorīcā wii templo
wii meerē, sumo sacerdote majōcure
bairo átīāniñami umūrecóopure. Dios
marī Quetiupau majū cū caqūēnorīcā
wii puamerē tore bairo Diopure marī
jēniboja āniñami.

³ Ati yepapū caāna tocānacāūpua sac-
erdote majā waibutoa riire camasārē ca-
joemugōjobojaparā na caīcūrīcārā nin-
ucūñama. Bairi Jesús cūā torea bairo
caācū ānirī cū majū rupau cū cari-
arique mena jūgori Diopure camasā
yayere jonetōūrē bairo caātiācū niñami.
⁴ Jesucristo puame ati yepapū cū cat-
uaata, jīcāni ūno sacerdotere bairo
āmeribujoricumi. Merē ati yepapure
niñama sacerdote majā Moisés ānacū cū
caroticūrīqūērē bairo Diopure camasā na
cajorijere cajonetōbojari majā. ⁵ Moisés
ānacūrē santuariore cū caqūēnorotiparo
jūgoye atore bairo qūiñupī Dios: “Tū-
goya mai: Ūtāūpū mu caāno mu yū
caīñorīcārōrēā bairo mu qūēnogū san-

tuariore,” qũĩnupĩ Dios Moisere. Bairo Dios Moisere cũ caĩrĩqũerẽ tũgori, atore bairo marĩ ĩ masĩña: “Sacerdote majã na caátĩāninucũrĩjẽ puame umurecõopu macãājẽ Dios yayere na caátiquey-ocõnarĩjẽrẽ bairo niña,” marĩ ĩ masĩña.
⁶Na paarique ñumirõcũã, jõbui marĩ sumo sacerdote Jesús marĩrẽ cũ caátibojarije puame ñunetõña. Cawãma wãme Jesús camasãrẽ cũ caĩricãrõrẽ bairo Dios mena jicã yeri pũnacunarẽ bairo na ãnio joroque ásupi Jesús.

⁷Moisés cũ caroticũrĩqũẽ caroa wãme caãnijũgorica wãme caroaro cariape caãmata, apeye cawãma wãmerẽ marĩ bonemoetibujiorã tunu. ⁸Torecu, Dios puame ti yutea macããna camasã na caátĩānierẽ ĩnarĩ, “Caroaro jicãrõ tũni átiāmerĩñama,” ĩnupĩ. Atope bairo ĩ quetibujuya cũ ya tuti cũã:

“Bairo ĩñami marĩ Quetiupau: ‘Ape yutea caãno etagarõ Israel, bairo Judá ya poa macããna nipetiro judío majãrẽ cawãma wãme na yu caátibojapee.

⁹Atie puame mujãã ñicũjãã Egipto yepapu caãnarẽ na yu cajewiyori rũmu caãno na yu caquetibujucũjũgoriquere bairo mee nigaro.

Bairo na yu caquetibujucũrĩqũerẽ na cabaibotiorique jũgori na yu awey-ocoápũ,’ ĩñami marĩ Quetiupau.

¹⁰‘Tĩ yutea caãno Israel macããnarẽ cawãma wãme na yu caátibojapee atore bairo nigaro:

Na yeri na catũgoñarĩjẽpu yu caroticũpeere na tũgoñaõ joroque na yu átiyu.

Bairo yu caáto, yu caroticũrĩjẽrẽ borã, tiere caroaro cariape átiagarãma.

Torecu yua, na pacu yu ãnigu. Na puame yu ya poa macããna nigarãma.

¹¹Bairo yu caáto jũgori, “Marĩ Quetiupau yayere mu yu quetibujupa,” ãmeo ĩetĩgarãma, merẽ yure camasĩrã jeto caãna ãnirĩ.

Cawĩmarã, cabutoa nipetiro yure camasĩrã jeto nigarãma ti yutea caãnorẽ.

¹²Na, roro na caátajere yu masiriyogu. Pugani tunu tiere yu tũgoñanemoetigu,’ ĩñami marĩ Quetiupau,” ĩ quetibujuya cũ ya tutipũ.

¹³Cawãma wãme marĩrẽ cũ caátibojapeere cũ caĩata, tirũmũpu marĩ ñicũjããrẽ cũ caquetibujucũjũgoriquere, “Jãnarĩqũerẽ bairo nicõãña,” ĩgu ĩcũmi. Bairi dise ũnie marĩrẽ dope bairo caátimasĩetĩẽ puame jicoquei petigaro baiya.

El santuario terrenal y el santuario celestial

9 Bairi tunu marĩ ñicũ ãnacũ Moisere Dios cũ caquetibujuroticũrĩqũẽ jũgori masĩnupã camasã puame ñubuerã na caátinucũbugopeere, ati yepa macããtõ santuario macããjẽrẽ.

²Dios ya wii waibũtoa aseri mena na caqũēnojũgorica wii puame atore bairo caãni wii ãñuparõ: Puga arua cacũgori wii majũ ãñuparõ. Etajũgoricapau, Cañurĩpau cawãmecutipaure ãñuparõ candelabro jĩñaworica tutu. Tipaurea ãñuparõ tunu jicã mesa pan caroa Dios yaye majũ na caĩcũrĩqũẽ cũã. ³Bairi jicã jutii ĩnotarica bero macãã asero jũgoyepũ ãñuparõ tunu Cañurĩpau Majũ Dios ya arua cawãmecuti arua. ⁴Topure ãñuparõ oro mena na caqũēnorĩcã altar mesa incienso cajutiñurĩjẽrẽ na cajoemũgõrĩ mesa majũ. Tipaurea ãñuparõ tunu Dios ya pata rocapata cofre del pacto cawãmecuti pata oro mena nipetiropũ cabuire werica pata majũ. Tĩ pata pupeapũ ãñuparõ jicã jotu oro mena na caqũēnorĩcã jotu, ugarique Dios cũ cajorique manã cawãmecutie mena. Tunu bairoa ti pata pupeapure ãñuparõ Aarõn ãnacũ tuericu caãcãjããrĩcũ cũã. Apeyera Dios cũ caroticũrĩqũerẽ cũ cawoaturicapãrĩ

ūtāpāīrī cūā āñuparō ti patapuēpure.
⁵Ti pata bui puamerē āñuparā āngelea
 majārē bairo caāna wericarā pugarā. Na
 puame topu na caānie jūgori, “Dios cū
 caāno niña ato,” ĩgarā baiyuparā. Na
 querupueri mena āmeo ñucānamurī
 ti pata buire nucūñuparā. Bairo
 cabamiatacūārē, capee wāme yu
 quetibujunmoētīña ti wāmerē.

⁶Bairo ti wii macāājē tore bairo
 caroaro quēnorīcārō caānoi, ti wii
 caānijūgori aruare jāāetanucūñuparā,
 na cañubuerije macāājērē átigarā
 sacerdote majā. ⁷Ti arua bero macāā
 arua puamerē sumo sacerdote jeto
 jāāmasīñupū. Jīcāni jeto jāānucūñupū
 jīcā cūmarē. Ti aruare cū cajāārī
 rūmurē waibutoa rīīre jeānucūñupū.
 Cū carorije wapa, bairi cū ya macā
 macāāna tūgoñaena roro na caátie
 wapa cūārē Dios na cū masiriyobojáto
 ī, tiere jeānucūñupū. ⁸Atie nipetirijere
 tūgoñarī, atore bairo marī masīōñami
 Espíritu Santo puame: Mai, caānijūgori
 arua puame ñubueriquere áta aruapu
 camasā na caānitoye, ape arua,
 santuario arua puame mai pāājā
 masīā maa. Torea bairo cabucu wāme
 na cañubuerique caānicōāmata mai,
 cariape Dios cū caānipaure etamasīā
 mano. ⁹Tie nipetirije marī catūgorije
 ati yepa macāājē santuario puame marī
 ati yutea macāāna umurecōopu caāno
 santuario cūārē marī camasīparore
 bairo ī, cūñupī Dios. Bairo tie, ati
 yepa macāājē jūgori waibutoa riire
 joemugōrī santuariopu cañubuerā etarā
 caroaro yericuti petietaetiyama mai.
¹⁰Tie ati yepa macāājē Moisés ānacū
 cū caroticūrīquē puame marī caugapee,
 marī caetipee, marī wāmorī marī
 cacosepee wāme ūnie jetore átirotiyupa.
 Tie nipetirije caátirotirijere Dios cū
 cawasoaparo jūgoye mai marī rupaure
 maijūgorique macāājē wāme niña.

Marī yerire dope bairo átimasīētīña tie
 jūgori.

¹¹Merē atímajucōāñupī Cristo marī
 sumo sacerdote Dios marīrē caroaro cū
 caátipeere cajou majū. Marī sumo sac-
 erdote cū capaari wii santuario puame
 ati yepa macāā wii santuario netōjāñurō
 caroaro caānimajūrī wii niña. Ati yepa
 macāāna camasā na caquēnorīcā wii
 mee niña. Bairi ati yepa macāā wii
 mee, umurecōo macāā wii majū niña,
 ĩgu niña. ¹²Jesucristo merē santuariopu
 jāāñupī. Bairo jāārī, waibutoa chivoa,
 bairi becerroa rīī mena mee, cū majū
 rīī mena jūgori marī carorije wapare
 netōōgu jāāñupī. Jīcānia jāāñupī, pugani
 cārō jāānemoesupi. Bairo cū cabairique
 jūgori yeri capetietiere cacūgorā marī
 tuo joroque ásupi. ¹³Nurīcārā toroa,
 bairi chivoa rīī, tunu bairoa becer-
 rare na cajoerije ōwārē oco mena
 asuri camasā buire sacerdote majōcu na
 cū cayayewērō bero, bui na rupaure
 caugueri coserārē bairo jeto tuayama,
 Dios cū cañajoro. ¹⁴Bairo atie cabaimi-
 atacūārē, ¡Jesucristo yaye rīī puame
 roque waibutoa rīī netōjāñurō caānima-
 jūrījē niña! Espíritu Santo caānicōān-
 inucūū cū camasīrījē jūgori Jesucristo
 cū rupau majūrēā Diopure cū joure
 bairo ásupi. Waibutoa riire na ca-
 joemugōjonucūrījē netōjāñurō cū caátie
 puame ñe ūnie rusaesupa. Cū cariarique
 jūgori caūpetietopu cayasīránārē bairo
 marī cabaibujioriquere netōñupī. Bairo
 marī netōñupī Jesús Dios caānicōānin-
 ucūūrē caroaro cū marī catūgousamasī-
 parore bairo ī.

¹⁵Torecu, Jesucristo puame
 yucupāīpu cū cariarique jūgori Dios
 cū pacu mena, bairi camasā mena
 cūārē jīcā yericunārē bairo caroaro Dios
 mena marī ānio joroque ásupi. Cawāma
 wāme mena, “Mujāā yu netōōbojagu,”
 cū caīrīcārōrēā bairo ásupi. “Bairo yu
 caāto caānijūgorica wāme roticūrīquērē

na cacūgorica yutea caāno roro na caátaje wapare yu masiriyobojagu. Bairo yu caáto bero, Dios cū cañabesericarā cū yarā caāniparā puame cū caījūgoyeticūrīcārōrēā bairo yeri capetietiere cacūgoparā majū nigarāma,” ĩrē bairo marī ásupi.

¹⁶ Baiři, “Jīcāū cū caīrīqūē cawāma wāme caroaro tutuaro mena to āmarō,” marī caīata, tie cawāma wāmerē cacūrīcū cū cariarīje mena marī masīña. Cū cariaepata roque, tie cū caīcūrīqūērē bairo bai jūgoetibujioro.

¹⁷ Baiři jīcāū cū caīcūrīqūē cawāma wāme ūnie wapa maniña, mai tiere caīcūrīcū cū cacaticōāmata. Cū cariaro beropu roquere wapa cutibujioro.

¹⁸ Torecu, Dios puame caānijūgorique Moisés ānacūrē cū caātiroticūrīqūē cūārē waibutoare pajīārīqūē mena cūjūgoyupi.

¹⁹ Mai, nipetiro camasā Israel macāānarē na quetibujuyupi Moisés ānacū Dios narē cū caātiroticūrīqūērē. Bairo na quetibujuri bero, waibutoa chivoa, baiři becerroa na capajīātāna riīre jeeri, tiere oco mena asuyupi. Áti yaparo, yucu hisopo cawāmecutii rupu mena oveja poa jūōrīqūērē ti rupu jiyaturi, riīre yosene átiri, Dios busurica tutire yayewēñupī. Baiři to macāāna camasā nipetiro cūārē na yayewēñupī Moisés tie rií oco mena asuriquere.

²⁰ Baiři áti yaparo, atore baiři na ĩñupī: “Cawāma wāme mujāā camasārē Dios cū caātīcūrījē merē āni jūgoya,” na ĩñupī.

²¹ Apeyera tunu Moisés puame nipetiro Dios ya wii santuario, baiři űubuerique macāājē cūārē tie rií mena yayewēñupī tie buire.

²² Moisés ānacū cū caātiroticūrīqūē caīquetibujuro puamata, rií jūgori mena jeto dise ūnie nipetiro jāñurīpu caroa wāme űumasīña Dios cū cañājorore. Waibutoare na capajīāētīcōāta,

rorīje na caátie wapare Dios cū camasiriyobojapee maniña.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³ Baiři cabairoi, waibutoa rii joemugōrīqūērē bonucūñupā. Camasā na caqūēnorīqūē űmurecōopu caānie macāājērē caānicōñaqueyorīje, “Caroa wāme nimasīña Dios cū cañājoro,” ĩgarā, baiři ásupu. Baiři na caātīnucūmiatacūārē, űmurecōo macāājē puame ati yepapu camasā na caátie netōjāñurō caānimajūrījē űnierē boyā. ²⁴ Torecu, Cristo ati yepa macāā wii santuario wiire jāārīcārō űnoa, santuario űmurecōo macāā wii puame roquere jāāñupī. Ati yepa macāā wii camasā na caqūēnorīcā wii űmurecōopu caāni wii macāājērē baiři caānicōñaqueyori wiire jāāēsupī. Ti wii űmurecōopu caāni wiire jāārī yua, Diopure marī jēnibojagu jāāñupī.

²⁵ Jesucristo jīcānia jāāñupī űmurecōopu caāni wiire. Ati yepa macāācū sumo sacerdote roque tocānacā cūma waibutoa rií mena jejāānucūñami santuariopu. Tie rií cū yaye mee, waibutoa rií mena puame roque jee jāānucūñami. ²⁶ Tore baiři átaje caānipee caāmata, Cristo capee tocānacā cūma riacōā ninucūbujionmi ati yepare Dios cū caqūēnorō beropuina. Bairopua, tore baiři átaje caānipee mee niña. Ati yutea catusari yuteare Cristo puame cū majū yucupāipu jīcānia rīajāñupī, cū yarā caāniparā yaye wapare na netōōbojagu. Pugani cārō cū carianemopee mee niña.

²⁷ Baiři marī camasā cūā jīcānia marī riagarā. Marī cabaiyasiro bero, Dios nipetiro marī caátajere marī ĩñabesegumi. ²⁸ Torea baiři Cristo cūā jīcānia yucupāipu rīayupi, capāārā camasārē na carorīje wapare regu. Cabero bauetagusmi tunu. Rīanemogu mee, cū yarā cūrē cacoterārē na jeāgu buiaetagusmi tunu.

10 Moisés ānacū cū caroticūrīqūē puame Dios camasārē caroare cū cajopee mee, tiere caānicōña queyojūgorije niña. Bairo cabairoi, ni jīcācū ūcū tocānacā cūma waibutoa rii wāme jetore cū cajoemugōjorotirique jūgori ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo caācū baimasiētīñami. ² Moisés ānacū cū caroticūrīqūē caānorē bairo camasā na carorije wapare carepeyomasīata, pūgani cārō roro na caātajere tūgoñanemo tibujioricarāma. Pūgani cārō waibutoa rii cūārē joemugōjo rotietibujioricarāma. ³ Bairopua, atie waibutoa rii mena joemugōjorique puame camasā na carorije wapare tocānacā cūma na catūgoñanemo peere bairo niña. ⁴ Merē marī masīña: Waibutoa toroa, bairi chivoa rīí puame camasā na carorije wapare jīcānia na cosenetōomasīētīña.

⁵ Torecū, Jesucristo ati yepapū cū cabuietaparo jūgoye atore bairo qūīñupī cū pacū Diore:

“Mū puame waibutoa riire camasā na cajoemugōjonucūrījērē miñajesoroaetiya.

Bairi jīcā rupau yū mū jowū, camasā roro na caátie wapare yū majū na yū canetōōbojaparore bairo ī.

⁶ Camasā roro na caátie wapare regarā, waibutoare pajīārī bero, na riire na cajoemugōjonucūrījērē miñajesoroaetiya.

⁷ Torecū murē ñiña: Atoa yū āniña mū ya tutipū na caīwoatujūgoyecutatorea bairoa, yūre mū carotiricarore bairo átigu,” qūīñupī Cristo cū pacure.

⁸ Moisés ānacū tore bairo cū caátiroticūrīqūē caānie caānimiat-acūārē, “Dios puame, camasā roro na caátie regarā, waibutoare pajīārī bero, na riire na cajoemugōjonucūrījērē miñajesoroaetiya,” qūīñupī Jesús Diore.

⁹ Cabero qūīnemoñupī Jesús tunu:

“Atoa yū āniña, yūre mū carotiricarore bairo átigu.” Atoe bairo qūīgu īñupī: “Tirūmupūre cabucu rotirique waibutoa riire joemugōjorique ūnierē jānarī bero, cawāma wāme camasārē caroaro mū caátibojapeere átigu yū baiya,” qūīgu īñupī Jesús. ¹⁰ Jesús puame cū pacū Dios cū carotirore bairo ásupi. Bairo átiri, cū majūā jīcānia yucupāipū riayupī. Pūgani cārō cū carianemorō boesupa camasā na canetōpeere. Tore bairo Jesús cū caátie jūgori, cū yarā caroarā majū marī ānio joroque ásupi Dios.

¹¹ Nipetiro judío majā yarā sacerdotēa tocānacā rūmū waibutoa rii wāme jetore joemugōjonucūñama. Tie bairo na caátie di rūmū ūno camasā na carorije wapare jīcānia canetōomasīētīmiat-acūārē, tore bairo átinucūñama sacerdotē majā. ¹² Jesucristo puame Roque Camasā roro na caátie wapare netōōyaparo etagu, cū majūā jīcānia yucupāipū riayupī. Pūgani cārō tunu cū carianemorō boesupa camasā na canetōpeere. Áti yaparori bero, umurecōopū ásupi, cū pacū Diotu cariape nūgōāpū ruiácú. ¹³ Topū ruicotei átiyami mai, cū pacū, Jesús pesuare cū canetōnucārō ūno. ¹⁴ Jesús cū majūā yucupāipū cū cariarique jūgori ñe ūnie cawapa mánarē bairo caāna na ānio joroque na ásupi Jesús Dios yarā caāni-parārē. Na puame tocānacā rūmua tore bairo jeto ānicōā ninucūgarāma.

¹⁵ Tie cariape caānoina, Espiritu Santo cūā atore bairo marī ī quetibujuyami: “Atoe bairo īñami Dios:

¹⁶ “Ti yūtea caāno yū yarārē cawāma wāme na yū caátibojapee atore bairo nigaro:

Na yeri na catūgoñarījēpū yū caroticūpeere na tūgoñao joroque na yū átigu.

Bairo yū caāto, yū caroticūrījērē borā, tiere caroaro cariape átiagarāma.

¹⁷Na, roro na caátajere masiriyori bero, pŕgani tunu tiere yu tũgoñanemoetigu,’
ĩñami Dios,” marĩ ĩ quetibujuyami Espĩritu Santo.

¹⁸Bairi roro marĩ caátajere netõõrĩqũe caroaro cariape majũ caãmata, ape wãme waibutoa rii marĩ cajoemũgõjorotirije ũnierẽ marĩ boetibujiorã.

Debemos acercarnos a Dios

¹⁹Bairi yu yarã, Jesucristo yucupãipu cũ cariarique jũgori ãmerẽ Dios ya wii santuariore cajããetarãrẽ bairoa cũrẽ uwiricaró mano cũ mena marĩ busu-masiña. ²⁰⁻²¹Dios ya wii templo wi-
ipũ jutii asero ãñotaricaró jũgoye Dios cũ caãni aruapũ sumo sacerdote cũ ca-
jããetaro bero cajããusarãrẽ bairo marĩ ãniña. Marĩ sumo sacerdote Jesucristo cũ cariarique jũgori cũ pacũ Dios cũ caãnopũ marĩ ájũgon átiyami. Cũ berore marĩ áusagarã marĩrẽ caca-tionucũparopũ. Jesús marĩ sacerdote catutuaũ majũ Dios ya wii umurecõ macã wii jope tũpũ marĩrẽ cotei átiyami. ²²Bairo marĩrẽ cũ cacoterói, marĩ yeri marĩ catũgoñarijẽ mena cũ pacũ Dios tũpũ marĩ etaroa. Nucũbugorique mena ĩtoricaró mano, bairi tunu tũgoñatu-tuarique mena uwiricaró mano Diotu marĩ etaroa marĩ yeripũ mena. Marĩ ru-paure oco caroa caugueri manie mena cosewercarorea bairo roro marĩ caáta-jere care ecoricarã ãnirĩ, Diotu caeta-parã majũ marĩ ãniña marĩ yeripũ mena. ²³“Mũjããrẽ yu netõõgu,’ cũ caĩrĩcãrõrẽ bairo marĩ netõõgumi,” caĩrã ãnirĩ tiere marĩ masiritieticõãrõã pũgani tũgoñarĩcãrõ mano. ²⁴Bairo pũame marĩ boya: Tocãnacãũpua marĩ yarã aperãrẽ na marĩ juátinmoto, ãmeo mairĩqũe caroa macããjẽrẽ na masĩnemo joroque ĩrã. ²⁵Marĩ, Diore caĩroarã marĩ caũbue neñanucũrõpure aperã marĩ menarẽ

neñaetinucũñama. Narẽ bairo marĩ bai-etiroa. Marĩ pũame roque jĩcãrõ tũgoñatutuaó joroque marĩ ãmeo átiroa. Bairoa nemojãñurõ marĩ ãmeo áticõã ninucũgarã mai, “Marĩ Quetiupau cũ caetapa rũmũ cõñarõ baiya,” caĩrã ãnirĩ.

²⁶Cajũgoyepũ marĩ Quetiupau Jesús quetibujurique caroaro cariape ãnajẽrẽ masĩmirãcũã, pũgani tunu roro marĩ caáticõãmata, marĩ carorije wapa netõõnemo masĩã maa. ²⁷Bairo roro marĩ caáticõãmata yua, uwirique mena Dios cũ caĩñabesepa rũmurẽ cacoterãrẽ bairo marĩ tuabujiorã. Aperã cũ pesua caãna tutuaro caũrõ, caũpetietopũ cayasiparãrẽ bairo marĩ tuabujiorã. ²⁸Apeyera tunu, ni jĩcãũ ũcũ Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ caápeire, pugarã, o ĩtiarã cũrẽ na cabusujãata, ĩñamairĩcãrõ mano cũ pajĩãrocamasĩñama judío majã. ²⁹Caroaro tũgoñaña mai: Netõjãñurõ popiye na baio joroque na átigumi Dios cũ macũ Jesure caĩñaterã roquere. “Cristo, Dios macũ cũ cariarique jũgori roro marĩ caátaje wapare netõõñupĩ,” marĩ ĩ masĩña. Bairo noa ũna cũ cariarique jũgori na carorije wapare canetõecoparã nimirãcũã, cũ riĩre, “Cabũgoro macããjẽ niña,” na caĩata, na yaye wapa popiye tãmuogarãma. Tunu bairoa Espĩritu Santo camasãrẽ cajuãcu cũãrẽ roro na caĩrijẽ jũgori popiye majũ tãmuogarãma. ³⁰Tunu atore bairo marĩ masĩña marĩ Quetiupau Dios cũ caĩrĩqũẽrẽ: “Yu roque caĩñabesepau yu ãniña. Yua, carorije caãnarẽ popiye na baio joroque yu átigu,” ĩñupĩ. Tunu apero Dios cũ caquetibujuropũ atore bairo ĩñupĩ: “Marĩ Quetiupau Dios cũ yarã na caátajere ĩñabesegumi.”

³¹Bairi Dios caãnicõãninucũũ roro caãnarẽ popiye na baio joroque cũ caátipee roque cauworije majũ niña!

³²Mũjãã pũame roque mũjãã caãtiãni jũgoriquere tũgoñanemoña tunu. Tiere

masiritieticōāna. Jesucristo yaye cariape macāājē quetire mujāā catūgousari-caro bero, aperā roro majū mujāārē na caátaje to ānimitacūārē, tūgoñaenarē bairo tiere mujāā tūgoñanetōcōāñupā.

³³ Jesucristo yarā mujāā caānoi, jicāārā mujāā mena macāānarē nipetiro camasā na cañajoro roro na ī epeyupa aperā camasā. Popiye na baio joroque na ásupa. Aperā mujāā mena macāāna popiye cabairārē na īnarī butiro bopacooro na īñañupā. ³⁴ Preso jorica wii na cacūrerica cūārē na mujāā īñamaiñupā. Tunu bairoa mujāārē, mujāā yaye apeye ūnierē roro majū na caēmamiatacūārē, yerijōrō mena mujāā ānicōāñupā. Ūmurecōopu caānicōānie mujāā cacūgopee nocārō caroa caānimajūrījē puamerē tūgoñarī, bairo mujāā baiyupa.

³⁵ Torena, Jesucristo mena mujāā catūgoñatutuarijere jānaeticōāna. Tie jūgori caroaro majū mujāā cabaipee ānigaro. ³⁶ Jesucristo yarā ānirī popiye mujāā bainemogarā. Bairo cabairā nimirācūā, roro mujāārē na caátiere tūgoñaenarē bairo tūgoñanetōcōāna, Dios cū caborore bairo mujāā caátimasīcōāniparore bairo irā. Bairo āna, cū caijūgoyeticūrīcārōrēā bairo tie caroare mujāā bocagarā. ³⁷ Bairo cabairo jūgori atore bairo īña Dios ya tutipū cūārē:

“Yoaro mee majū atīgumi caatípau puame. Yowoetigumi.

³⁸ Ni jicāū ūcū yu cañajoro carorije cawapa mácūrē bairo cū caānigaata, yu mena tūgoñatutuaacōā ninucūgumi.

Yu yayere cajānarīcū puamerē cū ñiñajesoetiya,” ī quetibujuya Dios ya tutipū.

³⁹ Marī puame roque tiere cajānarīcārārē bairo marī baietiya. Bairi caūpetietopu caápārārē bairo marī baietiya. Jesucristo mena marī catūgoñatutuarije jūgori,

Dios cū canetōōrīcārārē bairo caāna marī āniña.

La fe

11 Dios mena tūgoñatutuarique atore bairo niña: “Marīrē caroaro cū caátipeere marī jogumi cū caīrīcārōrē bairo,” cariape marī caīcotemasirījē niña. Caroaro marīrē cū caátipeere mai īñaetimirācūā, pugani tūgoñarīcārō mano cariape cū caīrījērē marī catūgoñarījē niña. ² Tirūmupū macāāna marī ñicūjāā ānana Dios mena cariape na catūgoñatutuarique jūgori na īñajesoyupi Dios.

³ Marī puame Dios mena tūgoñatutuari, atore bairo marī ī masīña cū caátijēñojūgoriquere: Ati yepa nipetiro macāājērē to baibuiaetao joroque ásupi Dios cū cabusuri risero mena. Bairi ati yepa macāājē nipetirije Dios cū caátaje marī cañnarījē puame tirūmupūre cañnamánajērē marī īñaña.

⁴ Tirūmupū macāācū Abel ānacū puame Dios mena tūgoñatutuari, oveja waibucure pajīārī bero, cū riire joemugōjoyupi, Diore qūīroagu. Cū jūgocu Caín netōjāñurō caroa wāmerē joemugōjoyupi Abel. Bairo Abel cū caátie jūgori Dios puame carorije wapa cacūgoecure bairo qūīñañupī. Cū cajoemugōjorijere qūīñajesobojayupi Dios. Ámerē yua, Abel cū camanimiatacūārē, Dios mena cū catūgoñatutuarique atore bairo ī quetibujugaro īña: Marī cūā cūrē bairo Dios mena marī catūgoñatutuarije boya.

⁵ Apei, Enoc cawāmecucu cūā Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori cū neásúpi Dios cacatireā ūmurecōopu, marī camasārē bairo cū cabaiyasietiparore bairo ī. Ni jicāū ūcū cū bocae-supu, jicoquei Dios cūrē cū caneátói jūgori. Dios cū cabusuri tutipū atore bairo ī quetibujuya Enoc cū cabairiquere: Cū caneáecoparo jūgoye mai,

cũ mena cũ catũgoñatutuarijere iñaje-soyupi Dios. ⁶Ni jĩcãũ ũcũ Dios mena cũ catũgoñatutuaeticõata, Diore qũĩña-jeso joroque cũ átimasĩetĩñami. Diotu caágarã puame cariapea atore bairo na caĩtũgoñarõ ñũa: Ñaĩñami Dios. Tunu atore bairo na caĩtũgoñanemorõ ñũa: Caroare na jogumi Dios cũrẽ caborãrẽ.

⁷Apei, Noé ãnacũ cũã Dios mena cũ catũgoñatutuarije mena netõñupĩ. Mai, Dios puame cũ quetibujuyupi Noérẽ caĩñaña manie cabaipeere. Tie cabaipeere iñatemicũã, caãnorẽ bairo tũgori, cũmua capairicare qũenoñupĩ, cũ pũnaa mena cabaipeere netõgu. Tunu bairoa Dios mena cũ catũgoñatutuarije jũgori camasã ati ãmurecõo macããna cũ caãni yepa caãna Diore caĩroaenarẽ, “Mujãã yasicoagarã,” na i quetibujumiñupĩ Noé. Bairi yua, ati yepa caruaripaure netõõcoasupa Noéjãã Dios mena cũ catũgoñatutuarije jũgori.

⁸Apei, Abraham ãnacũ cũã Dios mena cũ catũgoñatutuarije jũgori Dios cũrẽ, “Ape yepapu ácũja mu yarã mena,” cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, caroaro cariape cũ tũgoyupi. Tie tũgori bero, cũ caátõre masĩetĩmicũã, Dios cũrẽ cũ cajopa yepapu ásupi Abraham. ⁹Tunu bairoa etari bero, Dios mena cũ catũgoñatutuarije jũgori ape yepapu macãacũrẽ bairo átiãñupĩ. Waibutoa aseri mena qũenorĩcã wiiri mena ãniñesẽãñupĩ. Cũ macũ Isaac, bairi cũ pãrami Jacob cũã torea bairo ãniñesẽãñupã cũ berore. “Mujããrẽ ati yepare yu jogu,” na i busuyupi Dios na cũãrẽ. ¹⁰Abraham puame Dios ya macã ãmurecõopu caãni macã capetieti macãrẽ ãnigu, tore bairo baiñesẽãñupĩ ati yepapũre. Dios majũ cũ caqũenorĩcã macãrẽ etagu, tore bairo baicoteyupi Abraham.

¹¹Tunu apeyera Abraham, “Yũre cũ caĩrĩcãrõrẽã bairo jĩcã wãme rusaricarõ mano yu átibojagumi Dios,” caãnorẽ

bairo cariapea i tũgoñañupĩ. Bairo Dios mena cũ catũgoñatutuarije jũgori, cũ, cũ nũmo cũã cabutoa, capũnacuti masĩenapu na caãnimiatacũãrẽ, jĩcãũ na macũcutio joroque ásupi Dios cũ camasĩrĩjẽ mena. ¹²Bairo bairi Dios cũ camasĩrĩjẽ jũgori Abraham cabucu majũpu nimicũã, macũcusupi. Bairo macũcutiri bero, capããrã pãrãmerã cusupi. Ñmurecõo macããna ñocõã, bairi paputiro macããjẽ paa rupare cõñajĩãtia mano cãrõ majũ pãrãmerã cusupi Abraham.

¹³Na, yu caĩquetibujurã ãnana Dios narẽ cũ caĩrĩcãrõrẽã bairo cabaipetirore iñaesupa ati yepapu mai na caãni rũmurẽ. Mai, na cariaparo jũgoye tie cabaipeere masĩjũgoyecusupa Dios mena catũgoñatutuari majã ãnirĩ. Torena, useanirĩqũẽ mena, “Ati yepapu caãna mee marĩ ãniña,” i tũgoñañupã. ¹⁴Bairo caĩtũgoñarã ãnirĩ, ape yepa na caãnipa yepa majũrẽ camacã ñesẽãrẽrẽ bairo ãñupã. Merẽ tiere caroaro marĩ masiña. ¹⁵Na caãnijũgorica yepare na caĩtũgoñaata, ti yepa na caãnijũgorica yepapũa tunuábujioricarãma. ¹⁶Tunuápéyupa. Na puame netõjãñurõ caroa yepa majũrẽ boyupa. “Ñmurecõo macãã yepare cacoterãrẽ bairo ãñupã,” iegu ñiña mujããrẽ. Bairi Dios, “Yu, na pacu Dios yu ãniña,” na i tũgoñaboboetiyami. Cũ puame merẽ na caãnipa macãrẽ qũenorĩcãrõrẽ bairo átiyucõãñupĩ.

¹⁷⁻¹⁸Apeyera tunu, Dios puame Abrahãrẽ, “¿Cariapea yu mena cũ tũgoñatutuayati?” i, cũ macũ Isaare waibucure pajĩãrĩ joemũgõjoricarore bairo cũ átirotiyupi. Abraham puame Dios mena cũ catũgoñatutuarije jũgori, “Mu caãtirotirore bairo yu áperigu,” qũẽsupi Diore, cũ macũ jĩcãũã cũ caãnimiatacũãrẽ. Tunu bairoa, “Mu macũ Isaac jũgori mu pãrãmerã cutigu,” cũ, cũ caĩrĩqũẽ to

ānimitacūārē, Dios cū caīrōrē bairo átibujoyupi Abraham. ¹⁹ Abraham Dios mena tūgoñatutuari yua, “Cū camasīrījē mena cabaiyasiricarā cūārē cationasīñami Dios,” ī tūgoñañupī. Abraham cū macūrē cū capajīāgaripaua Dios qūñupī: “Cū pajīāētīcōāña mu macūrē.” Bairo cū caátajere tūgoñarī atore bairo marī ī masīña: “Abraham cū macū carīacoatacu tunu cacatire bairo caācūrē cū cūgoyupi tunu,” marī ī masīña.

²⁰ Apei, Isaac ānacū cūā Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori cū pūnaa, Jacob cū jūgocu Esaú cūārē caroaro na cabaipeere Diopure na jēnibojajūgoyeticūñupī.

²¹ Isaac macū Jacob cūā Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori cū macū José pūnaa tocānacāūrēā caroare na jēnibojayupi Diopure. Cabucu ānirī yua, cū tuericu mena tuañerī, Diore qūiroayupi.

²² José cūā Dios mena tūgoñatutuari cū cabaiyasiparo jūgoye, atore bairo na īñupī israelita majārē: “Ape rūmu caāno ati yepa Egipto yepare mujāā witigarā. Bairo mujāā cawitiri rūmu caāno, yu rupauri ānajē cūārē mujāā neágarā mujāā caátī yepapu,” na ī cūñupī José.

²³ Aperā Moisés ānacū pacua cūā Dios mena na catūgoñatutuarije jūgori Moisés cū cabuiaro bero itiarā muipua majū yasiori cū cūgoyupa, cawīmau caroāaca cū caānoi. Dios mena catūgoñatutuarā ānirī Egipto macāācū rey, “Cawīmarā caūmuarē na pajīārecōāña,” cū caīrīqūē caānimitacūārē, tiere uwiesupa. Cū caīrōrē bairo ápeyupa.

²⁴ Moisés cūā cabucu ācūpū, Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori Egipto macāācū quetiupau faraón macō macūrē bairo cū caānierē cūrē na caīrō boesupi. ²⁵ Bairo puame boyupi: Dios ya poa macāāna popiye na cabairorea bairo cū cūā na mena popiye baigayupi. Jīcā

yutea cārō carorije macāājē faraón ya wii useanirīqūē mena na caātiānierē īñamicūā, tiere īñajegaesupi. ²⁶ Atore bairo ī tūgoñañupī Moisés: “Egipto macāāna na cacūgorije cawapacutie netōjāñurō caānimajūrījē niña Dios cū cajopau Mesías queti puame roque,” ī tūgoñatutuacōāñupī Moisés. Cū puame Dios caroaro cū caátibojapeere masīrī, caroaro mena tūgoñatutuacōāñupī.

²⁷ Cabero Moisés Egipto caāniatacu acoásupī. Ti yepa macāācū quetiupau rey cū mena cū caasiarije tūgoecure bairo tiere tūgoñanetōcōāñupī. Dios mena catūgoñatutuaū ānirī cū caátipeere carīapea tūgoñajūgoyeticōā ninucūñupī. Dios cabauecure jīcā cū cū caīñamajūcōārōrē bairo tiere tūgoñajānaesupi. ²⁸ Mai, ti yepare cū cawitiparo jūgoye Moisés Dios mena catūgoñatutuaū ānirī bose rūmu qūēnoñupī jīcā ñami caāno. Ti ñami caāno, oveja waibutoare pajīārī bero na rií mena wiiri jope buire na yayewerotiyupi Moisés israelita majārē. Bairo na átirotiyupi, camasā na camacūcuti jūgorā caūmuarē capajīāū acū ángel cū jāāētīcōāto ī.

²⁹ Israelita majā cūā Dios mena tūgoñatutuari, Mar Rojo cawāmecuti riare netōásúpa. Dios cū camasīrījē jūgori riare oco mano maarē bairo boporo cū caātiata wāāpu netōásúpa tiya ria capairiyare. Na bero caáná, narē cañegari majā egipcio majā cūā ti wāā na caátíwārē na cajāāpetiro bero nipetiro ruapeticoásúpa.

³⁰ Cabero israelita majā Jericó cawāmecuti macārē ēmagarā, ti macā ēñotaricarō usaropu basa āmejoreyuparā jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā rūmu majū. Bairo na caáto, Dios mena na catūgoñatutuarije jūgori, ti macā ēñotarique ñaapeticoasuparo.

³¹ Bairi ti macā macāācō Rahab cawāmecuco caūmuu mena

caepewapatamirĩcō Dios mena tũgoñatutuarique cacũgoo añupō. Cō puame Israel ya poa macãana cō ya macārē cañarutiri majārē caroaro cō ya wiipu na qũenoñupō, na pajĩarema, iō. Bairo Dios mena catũgoñatutuaō añirĩ aperi cō ya macã macãana Diore cabaiotorã mena yasiesupo.

³² ¿Ñerē ñi quetibujunemocuti mujãārē? Dios mena catũgoñatutuari majã capãārã añupã bairãpua. Bairo capãārã na cañoi, na nipetirore yu quetibujupeyomasĩetĩña mujãārē. Jĩcãārã na mena macãana añupã: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel bairi aperi profeta majã cũa añupã. ³³ Bairo Dios mena tũgoñatutuari ape macã macãana mena caãmeoqũerã cũa na ya yepare ěmamasĩñupã. Aperi cũa caroaro cariape camasārē na rotimasĩñupã. Aperi Dios narē caroaro cũ caátipeere cacotejutiena añirĩ tiere cũgomajũcōañupã. Aperi cũārē macãnucũ macãana yaijũārã na na ugaetio joroque ásupi Dios, cũ mena na catũgoñatutuarije jũgori. ³⁴ Aperi cũa na wapana narē peero paio caũrõpu narē na cacũremiatacũārē, uẽsupã. Aperi cũa na wapana ñosẽricapãĩ mena na capajĩãgamiatacũārē, rutimasĩñupã. Aperi cũa catutuaena caãnimirĩcārã, Dios mena na catũgoñatutuarije jũgori na wapana pajĩarĩ majã poarĩre na pajĩãnetõmasĩñupã. ³⁵ Aperi carõmia cũa na yarã cariayasicoatana na caãnimitacũārē, Dios cũ camasĩrĩjē jũgori tunu na catio joroque cũ caãnarē yarãcusupa.

Aperi cũārē na pesua popiye na baio joroque na átiepeyupa. “Diore mujãã catũgousarijere mujãã cajãnaata, mujãārē jãã pajĩareetigarã,” na pesua na na caĩmiatacũārē, narē na capajĩãgaro ěnotaesupa. Dios mena catũgoñatutuarã añirĩ bairo baiyupa. “Marĩ cariaro berõpu tunu catiri

roque, caroaro netõjãñurõ marĩ añajē cutigarã,” ĩ tũgoñarĩ tore bairo baiyupa. ³⁶ Aperi Diore caĩroarã cũārē roro na ĩ boyetieperi na bape epenucũñupa. Āpõã wẽrĩ cadenas mena na jiyari, bairi tunu preso jorica wiiripu na cũreri roro majũ na átiepeyupa. ³⁷ Aperi cũārē ùtã rupaa mena na pajĩãrenucũñupã. Aperi cũārē yisericapãĩ mena na rupauri recomacãarĩ na pajure batorenucũñupã. Aperi cũārē ñosẽricapãĩrĩ mena na ñosē renucũñupã. Aperi cũa roro majũ bopacooro baiyupa. Ñe ùnie cacũgoenarē bairo noo na caborõpu añesẽañupã. Waibutoa oveja, o cabra aseri mena jutii jãñarĩ roro na caátipacõõrã baiñesẽañucũñupã. ³⁸ Na puame, desierto cayucumanõpu, bairi ùtã yucupũ, bairi ùtã opeepũ añiñesẽañucũñupã. Bairo bopacooro baiñesẽãmĩrãcũa, Dios cũ caĩñajorore caroarã cañurã majũ añupã. Bairi ati yepapu macãana watoare na caño jesoesupa. Dios tũpu na caño roque ñũñupã.

³⁹ Bairo na cabaimiatacũārē, ni jĩcãũ ùcũ na mena macãacũ Dios narē caroaro cũ caátigariquere cũgopetiesupi. Dios puame, “Yu mena cariapea tũgoñatutuyama,” ĩ masĩmicũa, narē cũ caátigaricarore bairo na átipeyoesupi mai. ⁴⁰ Atore bairo boyupi Dios: Ti yuteapu macãana cũ caijũgoyeticũrĩqũerē caroaro na catũgoñacoterore boyupi. Na puame, “Marĩ ape tuti macãana cũrē caĩroari majã mena jĩcãrõrē bairo Dios netõjãñurõ caroare cũ caátipeere na cũgopetimasĩáto,” ĩ, caroaro na catũgoñacoterore boyupi.

Fijemos la mirada en Jesús

12 Bairo marĩ jũgoye caãnana capãārã Dios mena catũgoñatutua ñĩnorĩcãrãrē camasĩrã añirĩ nipetirije marĩrē roro marĩ baio joroque

caátie, bairi roro camasā marī caátie macāājē, caroaro caānimasīrotietie ūnierē tocārōā marī jānacōāgarā. Tiera jānarī, Dios mena tūgoñatutuari, ati yepapū marī caāno ūno mai, cariapea tūgoñaenarē bairo tiera marī tūgoñanetōcōā ānigarā, marī caátóre marī caetaparo jūgoye. Caaturi majōcu ñe ūnie cū wāmorē cūgoecu ācū caroaro mena atūmasīnami, cū caatūēmuetaro bero cū cawapatapeere camasī ānirī. Torea bairo marī cūrē caroaro boya. ²Jesucristo jīcāūrēā cū marī catūgousaro ñūña. Cū, Jesucristo jetoa marī catūgoñatutuari wāmerē cajou majū ñīnami. Bairi cū jūgori nipetiro cū mena catūgoñatutuarārē ñe ūnie carorije camána, jīcārō tūni caroarā majū na ānio joroque caācu ñīnami. Jesús puame bopacooro netōrō baiyupi yucupāipū. Tipāipū riaū, roro bopacooro cū cabaipeere tūgoñabobori, tie cū cariapeere ēñotari, “To baieticōāto,” iēsupī Jesús. Cū puame cūrē popiye cū baio joroque na caāto bero, nocārō majū caroaro useanirīqūē mena yerijōrō cū caānipeere masīrī popiye cū cabairiquere netōmasīñupī. Bairo bairi bero, Dios carotimasī cū caruirotū cariape nugōā puame ruiásúpi Jesús.

³Mai, Jesús ati yepapū cū caāno, carorā cūrē popiye baio joroque caānarē roro na átiāmeesupī. Cariape cū caátīānierē caroaro marī tūgoñagarā. Bairi mujāā popiye baimirācūā, usearitieticōāña. Jutieticōāña mujāā caátīānie caroa macāājērē. ⁴Carorijere caboenarē bairo āna, Jesucristo cū catāmūorīcārōrē bairo roro majūpūrā mujāā tāmūoetimīña mai. Carorā cañuena mujāārē roro mujāā pajīāreetiyama mai bairāpua. ⁵¿Dios, mujāā cū pūnaa majūrē bairo caānarē mujāā cū caibeyoriquere merē mujāā masiriticoati? Cū ya tutipū atore bairo ī woaturotiypui Dios:

“Macū, īñateeticōāña mū yū cabeyorijere.

Murē yū catutiri rūmū caāno tiera tūgori usearitieticōāña.

⁶Yua, capacu ānirī yū camai īñarā yū pūnaarē cariape na yū beyomasīña.

Bairi tunu yū macūrē bairo caācūrē tutuaro mena cū yū quetibujū masīña, caroaro cū āparo ī,”

ī quetibujūyupi.

⁷Bairi mujāā puame Dios, mujāārē cū cabeyorijere tūgousaya. Bairo mujāā catūgousaata, cū pūnaa majūrē bairo mujāā átigumi. Ni ūcū camacūcūcū camasī cū macūrē cū beyoeticoa baiecumī. Torecu, marī Pacu Dios cūā marī beyomasīnami. ⁸Bairo mujāārē cū cabeyoeticōāta, cū pūnaa mee mujāā ānibujiorā. Capacu mánarē bairo caāna mujāā tuabujiorā. ⁹Apeyera marī, cawīmarā marī caāno, marī pacua marī beyonucūwā. Tie na caibeyorijere nūcūbugoro marī tūgonucūwū. Bairo cabairicarā caāna nimirācūā, ¿dopēirā marī Pacu Dios puamerē cū cabeyorijere marī tūgousaetiyati? Cū puame roquere netōjāñurō nūcūbugorique mena cū caīrījērē tūgousarotiya, caroa yeri pūna mena ānigarā. ¹⁰Ati yepapūre nocārō yoari yutea mea marī caānipeere marī pacua marī beyo āninucūñama. Na camasīrō cārō marī beyonucūñama. Bairo na caátimiatacūārē, netōjāñurō cariape beyomasīnami marī Pacu Dios roque, cūrē bairo caroarā marī caāniparore bairo ī. ¹¹Dise ūnie marīrē tutuaro mena na cabeyorije useanirō marī áperiya. Marī yapapua joroque marī átiya tipū jetore bairopua. Cabaimiatacūārē, caberopū tie na caibeyorijere cariape mena marī catūgousaata, caroaro cariape yerijōrō marī ānimasīgarā.

El peligro de rechazar la voz de Dios

¹²⁻¹³ Bairi cū ricaari, cū ñicāārī catutu-aecu, Dios cū camasīrījē jūgori tunu cū cacatinemorōrēā bairo mujāā cūā Dios cū camasīrījē jūgori cū mena tūgoñatu-tuanemoña tunu. Caroaro cariape áticoā ninucūña. Ricaati átianajērē jānacōāña.

¹⁴ Nipetiro camasā mena caroaro yerijōrō ānajēcusa. Tunu bairo carorije wapa mánarē bairo ānajēcusa. Carorije wapa cacūgorā puame marī Quetiupaure īnamasiētigarāma. Caroa yeri pūna cacūgorā Roque qūñīgarāma.

¹⁵ Mujāā majū tūgoñatutuo joroque āmeo ása, tocānacāūpua mujāā mena macāāna Dios tūpu na caēmuetamasīparore bairo īrā. Bairi ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū rorije caáticotei cū manicōáto. Rorije caācu cū caāmata, rorije na áticotebujioūmi camasārē. ¹⁶ Ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū roro cū rupau caborore bairo cū átiepeeticōáto. Tunu bairoa Dios yaye caroa wāmerē, “Cabūgoro macāājē niña,” caīrārē bairo baieticōāña. Esaú ānacūrē bairo baieticōāña mujāā. Cū puame cū pacu cū camacūcutijūgoricu ānirī, cajūgocure bairo cū cabaiānipeere cūgoyupi. Bairo caācū nimicūā, tiere, “Cabūgoro macāājē niña,” caīrē bairo baiyupi. Jīcā bapa ūgarica bapa jūgori cajūgocure bairo cū caānierē wapatireyupi cū baire. ¹⁷ Merē mujāā masīña tie bero cū cabairiquere. Dios Esaure caroare cū cajopeere cū pacu cū caīquetibujuro butioro tūgogamiñupī. Bairo cū cabomiatacūārē, cajūgocu cū caānierē cū baire cū cawapatirericaro jūgori cū yumasīēsupi cū pacu. Tutuaro mena otimicūā, cajūgocure bairo cū caānimirīqūērē tunu cūgomasiēsupi Esaú.

¹⁸ Mujāā, marī ñicūjāā israelita majā ānana na caīñarīcā wāme ūnierē mujāā īñaesupa. Na puame Moisés ūtāūpu cū

caānitoye, īñañupā ūtāū paio caūrōrē. Tie caūrījē buseri jūgori canaitīārījērē īñañupā. Tunu bairoa wīno cūā tutuaro capapuriyere īñañupā. ¹⁹ Tunu bairoa marī ñicūjāā israelita majā ānana na catūgorica wāme ūnie trompeta tutuaro cabusuro cārō Dios cū cabusuocajorique cūārē mujāā tūgoesupa. Bairo mujāā cabaimiatacūārē, na puame Roque tie busurique paio cauwiorijere tūgoyupa. Bairo uwiri, Dios narē yoaro cū cabusuānorē boesupa. Tocārōā cū jāna rotiyupa Diore. ²⁰ Dios cū caroticūrīqūērē dope átijīātietimirā, tore bairo īñupā Diore. Mai, atore bairo īñuparō Dios narē cū caātiroticūrīqūē puame: “Ni jīcāū ūcū ati ūtāūrē capeañaurē ūtā rupaa, o āpōā besuro mena cū pajīārocacōā rotiya. Ni ūcū waibucū ūcū cūārē tore bairo átirotiya,” īñuparō. ²¹ Nocārō majū īña acuarique caānoi, Moisés cū majū cūā atore bairo īñupī: “Butioro uwiri yu nanacūpu,” īñupī.

²² Mujāā Roque narē bairo mujāā bai-etiya. Ūmurecōopu caāni ūtāū buipū caāni macā Jerusalén cawāmecuti macā Dios cacaticōāninucūū ya macāpu caāni-parā majū mujāā āniña. Aperā cūā nocārō capāārā majū Diotu macāāna án-gelea majā neñapori Diore cabasape-orā na caānopu caāniparā mujāā āniña. ²³ Tunu bairo Dios pūnaarē bairo caāna, caānijūgorā ūmurecōopu Dios ya pūrōpu cū yarā caānarē cū cawoaturicarā na caneñarōpu caāniparā mujāā āniña. Dios camasā nipetiropure caīñabesei majū tūpu mujāā etagarā. Caroarā na ānio joroque cū caātana tūpu mujāā etagarā. ²⁴ Tunu bairo Jesutu mujāā etagarā, caroa wāme cawāma wāme marīrē caāti-bojacūrīcū tūpu. Jesús puame yucupāipū cū cariarique jūgori cū rií mena marī carorije wapare cosericarore bairo marī tuao joroque marī ásupi. Abel cū carí rerique puame āmeoqūē āmerīqūērē

bairo átaje tuayupa. Bairi Abel ānacū cū carīí rerique netōjāñurō caānimajūrījē āñupā Jesús yaye rīí puame roque.

²⁵ Torecu, Jesús marīrē caquetibujare caroaro cū marī tūgousagarā. Moisés ati yepa macāācū ānacū Dios yayerē marī nīcūjāā ānanarē cū caquetibujunetōrijērē tūgogaesupa. Bairi dope bairo netōmasiēsupa. Marī roque na netōjāñurō bairā majū marī netōmasiēna, ʔmurecōopu macāācū marīrē cū caquetibujugarijere marī catūgogaeticōāta.

²⁶ Tirūmupu ji yuteapure Dios cū cabusuro jūgori ati yepa tutuaro to yuguio joroque ásupi Dios, Moisés ānacū cū caāni yuteapure. Bairi āmerē tunu atore bairo īnemoñami Dios: “Pugani cārō tunu yu cabusurije mena ati yepa to yuguio joroque yu átigu. Āmerē ati yepa jeto meerē, ʔmurecōopu cūā to yuguio joroque yu átigu,” īñami. ²⁷ Bairi cū caīata, atore bairo īgu īcūmi Dios: Ati ʔmurecōo macāājē nipetiro cū caátaje, yepa cayuguirije ūnie mena yasipeticoagaro. Bairi ati ʔmurecōo macāājē nipetirije cū caátajere cū cayasioro bero yua, Dios marī Quetiupau cū caāno macāājē jeto tuagarō.

²⁸ Dios cū carotimasīripau, marīrē cū cacūbojaripau jeto tuagarō. Bairi tiere tūgoñarī, Diore, “Mu nūjāñuñā jāā mena,” marī caībasapeoro nūñā. Torecu, caroaro cariape átīānājē, cūrē īroarique Dios cū caīñajesori wāmerī majūrē marī caátīāno nūñā. ²⁹ Peero tutuaro mena caūrī peero apeye ūnierē caūreroarea bairo Dios cūā tutuaro mena marī caror-ije wapare caīñabesemasī majū niñami.

Cómo agradecer a Dios

13 Mujāā puame jīcāū pūnaa na caāmeomairōrē bairo mujāā cūā āmeo maijānaeticōāñā. ² Tunu bairoa aperā camasā mujāā ya wii caīñañesēārā cūārē caroaro mena na

bocári na qūēnonucūñā. ¡Tame, mujāā mena macāāna jīcāārā, ángelea majārē camasiēna nimirācūā, caroaro na bocári na qūēnoñupā na wiiripu!

³ Preso jorica wiipu caāna cūārē na mujāā masiritiepa. Mujāā cūā preso jorica wiipu caāna mena ānarē bairo tūgoñāñā. Na juátinemoñā. Roro caátiecoricarā cūārē na tūgoñāñā. Ape rūmu mujāā cūā narē bairo mujāā tāmubujiorā, ati yepapu mujāā caāni rūmu caāno. Bairi na īñamairotiya.

⁴ Tunu apeyera cawāmo jiyaricarārē nipetiro na mujāā caīñanucūbūgoro nūñā. Roro āmeo átiepeeticōāñā. Caroa wāme átaje jetore átiāñā. Dios puame īñabesegumi roro caāmeo átieperi majārē. Canūmocūna, canūmo mána cūā roro na caátie jūgori popiye na baio joroque na átigumi Dios.

⁵ Dinero pūrōrē cabonetōrārē bairo baieticōāñā. Āme ati yepapu āna, mujāā cacūgorije mena yeri nūcōāñā. Atore bairo Dios cū caīricā wāmerē tūgoñāñā: “Mujāā yu aweyoetigu. Mujāā yu juátinemonucūgu,” īñupi Dios. ⁶ Bairi yua, pugani cārō tūgoñarīcārō mano atore bairo marī ī masīña:

“Marī Quetiupau marī juátinemogumi. Bairi ni jīcāū ūcū yure roro caátigaure yu uwietiya,” marī ī masīña.

⁷ Bairi mujāārē cañubuejūgori majā, aperā Dios yaye quetire mujāārē caquetibujuricarā na cabairique cūārē caroaro tūgoñāñā. Na puame popiye baimirācūā, Jesucristo mena tūgoñatutuacōāñupā na cariarī rūmupu. Mujāā cūā Jesucristo mena na catūgoñatutuaricarorea bairo cū mena tūgoñatutuacōā āninucūñā.

⁸ Jesucristo caānijūgoripaupua caroaro cariape caācū āñupī. Āme cūārē bairoa nicōā ninucūñami. Bairi cūā nicōā ninucūgumi tocānacā rūmua. Cū yeri cū catūgoñarījē wasoetiya. ⁹ Bairi mujāā nipetiro ape wāme quetibujurique ūnierē tūgousaeticōāñā.

Dios cū camairījē mena yeri tutuarā marī ānio joroque caāto nūña. Ugarique wāmerē besecōñarī na caugarotiore bairo marī caāto mee, marī yeri tūgoñatutuo joroque marī átiya. Tie caátitotirije dope átimasiā maniña, cañumiatacūārē.

¹⁰ Mariā, Jesucristo yucupāipū cū cariarique jūgori ape wāme waibucu joemugōjoriquire cacūgorārē bairo marī baiya. Nipetiro sacerdote majā tirūmupū macā santuariore capaacoteri majā ūna puame roque jicā wāme ūno cūgomasiētīñama marī canetōrīcā wāmerē. Moisés ānacū cū caátitotīcūrīqūērē na cabonetōrō jūgori, marī, Jesucristo ya poa macāāna mena narē ānimasīā maa.

¹¹ Bairi sumo sacerdote jeto waibutoa riire santuariopū jeāmasīñami, roro camasā na caátie wapare Dios cū camasiriyobojaparore bairo ī. Waibutoa rupauri ānaje puamerē ti arua santuario camano, ti macā jūgoyepū tiere joenucūñupā. ¹² Torecū, Jesús cūā roro yucupāipū cū cariarī rūmurē, macā camanopū riayupī, cū ya poa macāānarē cū riī jūgori carorije wapa māna caroarā Dios ya poa macāāna majū na āmarō ī. ¹³ Bairi cabucu wāme átajere jānarī marī cūā Jesús cū cabairicarorea bairo popiye baimirācūā, tiere tūgoñaenarē bairo marī catūgoñanetōrō nūña. Marī Quetiupau Jesure roro popiye cū na caátatorea bairo marī cūārē aperā roro marī na caátieperijere marī ēñotaetigarā. ¹⁴ Mariā, ati yepapūre jicā macā tocānacā rūmua caānicōāninucūpā macārē marī cūgoetiya. Bairi ape macā Dios ya macā tocānacā rūmua caānicōāninucūpā macārē camacāránarē bairo caāna marī āniña.

¹⁵ Bairi tocānacānia marī Pacū Diore, bairi Jesucristo cūārē basapeorotiya. Marī cabasapeorije waibutoa riire

marī cajoemugōjoriye ūnie niña. Bairi marī risero mena, “Jāā Pacū, mū nūmajucōāña jāā mena,” cū marī caibasapeope niña. ¹⁶ Caroa wāme camasā mena átiānajērē masiritieticōāña. Tunu bairoa aperā camasārē mujāā cacūgorije mena na cabopacarijere na juátinemonucūña. Tie waibucu riire joemugōjorārē bairo mujāā caátie niña. Tie ūnie roquere iñajesoyami Dios.

¹⁷ Torena, mujāārē carotiri majārē caroaro mena na yūya. Caroaro mena na carotirijere ása. Na puame yerijāricārō mano caroaro iñacotenucūñama mujāārē. “Marī paarique cūārē iñabesegumi Dios,” ī tūgoñarī, tore bairo átinucūñama mujāārē carotiri majā puame. Bairi mujāārē carotiri majā na cañajesoparo nūrō caroaro mena na paabojanucūña. Mujāā capaarijere na iñajesotio joroque ápericōāña. Bairo mujāā caápericōāta, ñe ūnierē caáperārē bairo mujāā tuabujiorā.

¹⁸ Bairi apeyera tunu, jāārē Diopūre mujāā jēnibojagarā. Pugani tūgoñarīcārō mano jāā masīña merē caroaro yerijōrō jāā catūgoñarīqūē cutiere. Nipetiropūre caroaro cariape jāā caátīānimasīpeere jāā boyā.

¹⁹ Bairi apeyera Diopūre yū mujāā cajēnibojanucūrō yū boyā. Bairo yū mujāā cajēnibojaro, mujāā tūpū yoaro mea tunu yū ānio joroque Dios cū áparo īrā, yū mujāā jēnibojawa.

Bendición y saludos finales

²⁰ Dios puame caroaro yerijōrō caāna-jēcūcū niñami. Tunu bairoa marī Quetiupau Jesucristore cariacoaatūcū cū caān-imiatacūārē, tunu cū catio joroque caātacū niñami. Marīrē, oveja coteri majōcūre bairo caācū, Jesús cū cariarique jūgori cawāma wāme Dios cū yarārē cū caátibojarique caānicōāninucūpeere

caãnorê bairo to tuao joroque caátacu niñami Dios. ²¹ Bairo caátacu puame nipetiri wãme mujããrê jĩcãrõ tũni ñe ãnie wapa cacũgoenarê bairo caãna mujãã cũ áparo. Bairo cũ caáto, nipe-tiro cũ cabori wãme ãnie jetore caroaro mujãã átimasĩgarã. Bairi marĩrê cũ caátigari wãme cãrõ marĩ cũ áparo Jesucristo jũgori. Bairi atore bairo marĩ ñña: “Jesucristore marĩ cabasapeorije to petieticõáto. Bairoa to baiáto,” marĩ ñña.

²² Yũ yarã mujããrê ñña: Atie queti petoaca mujããrê yũ caquetibũjuwoaturjorijere caroaro yerijõrõ tũgopeoya.

²³ Bairi apeyera, atiere mujãã camasĩrõ yũ boya: Marĩ yau Timoteo cũã merê preso jorica wiipũ caãnimiatacu witiyupi. Bairi ato yutu tãmurĩ cũ caetaata, cũ mena yũ atĩgu mujããrê yũ caĩñauátĩ rũmurê yua.

²⁴ Bairi nipetiro mujããrê cajũgoñubueri majã, aperã Dios ya poa macããna nipetiro cũã na ñuáto. Ati yepa Italia yepa macããna cũã mujããrê bũtioro ñurotijoyama.

²⁵ Mujãã nipetirore caroa macããjẽ, caroare cũ jonemoáto Dios.

Tocãrõã ñña atie yũ cawoaturije.

Carta de

SANTIAGO

Saludo

1 Yũ, Santiago, marĩ Pacũ, bairi marĩ Quetiupau Jesucristo mena na paabojari majõcu añirĩ, ati carta mena mujãärẽ woajou yũ átiya. Mujãä, Israel yepa macãana, puga wãmo peti rupore puga pẽnirõ cãnacã poari majũ caãnimiricãrã, ãmerẽ nipetiropu caábataricarãrẽ mujãä woajou yũ átiya.

La sabiduría que viene de Dios

² Mujãä, yũ bairãrẽ bairo caãna, yũ yaye quetire tũgopeoya mai: Ape rũmu mujãärẽ roro tãmuorĩquẽ caetaata, tie mena tũgoña yapapuaeticõãna. Tere useanirĩquẽ mena mujãä catũgoñarõ ñũa. ³ Noo ricaati mujãärẽ caetari rũmu caãno, “¡Nugaro! ¡Dios mena tũgoñatutuari yua, marĩ nucãcõãgarã!” mujãä caĩata, nemojãñurõ mujãä tũgoñanetõomasĩgarã. Merẽ mujãä masĩña tere. ⁴ Bairi tie tũgoñatutuariquere caroaro majũgoya, mujãärẽ ñe ñunie to carusaetiparore bairo irã. Bairi nocãrõ majũ catũgoñanetõomasĩrã añirĩ, camasã cañurã ñe ñunie ãnimasĩrĩquẽ carusaena majũ mujãä ãnigarã.

⁵ Bairi ni jĩcãũ ùcũ jĩcã wãmerẽ camasĩpeyocũ cũ caãmata, Diore cũ jẽni-masĩñami. Bairo cũ cajẽniata, cũ jogumi Dios cũ cajẽnirĩjẽrẽ. Camasã nipetiro nocãrõ na caboro cãrõ masĩrĩquẽrẽ na jogumi, cũ na cajẽniata. “¿Nopẽirã tocãrõ majũ mujãä jẽniñati?” iẽtĩgumi Dios. ⁶ Bairãpua, “¡Jãärẽ joecumi!” i tũgoñaena, jẽniña. Dios mena tũgoñatutuari mujãä cajẽnirõ boya. Dios mena catũgoñatutuaecũ puame ria capairiya oco turire bairo niñami. Wĩno jũgori tere aperopũ, aperopũ capapubatorerore bairo

niñami. ⁷⁻⁸ Bairo caãcũ jĩcã rũmu jĩcã wãmerẽ boyami cũrẽ Dios cũ caátibojapeere. Ape rũmurẽ bairo boetiyami. Bairo jeto tũgoñanucũñami. Bairo catũgoña puame, “Yũ caborore bairo jeto átĩgumi Dios,” i masĩẽcũmi.

⁹ Tunu apeyera ni ùcũ cabopacau nimicũã, Jesure caĩroau puame cũ useaniãto. Cũ roque Dios cũ caĩñajoro puamerẽ cabũgoro macããcũ mee niñami. ¹⁰⁻¹¹ Capee cacũgon puame oó yoaro caãmerõrẽ bairo caãcũ niñami. Muipu butiro cũ caasiro jũgori, oó yoaro mee jĩniyasicoaya. Torea bairo baigarãma na capaarije watoa capee apeye ñnierẽ cacũgorã puame. Na cũã yasicoagarãma. Bairi ni jĩcãũ ùcũ capee cacũgon Jesure caĩroau cũ caãmata, cũ useani tũgoñaãto. “Capee yũ cacũgomiatacũãrẽ, Dios cũ caĩñajorore yũ yaye caãnimajũrĩjẽ mee niña,” qũĩ useani tũgoñaãto.

Pruebas y tentaciones

¹² Useanirĩ niñami ni jĩcãũ ùcũ wãtĩ cũrẽ cũ caĩbusujãrĩjẽrẽ tũgomicũã, catũgoñanetõomasĩ majũ. Bairo caãcũ majũ cũ caãnoi, Dios puame cũ mena cũ catũgoñatutuarijere masĩmajũcõãñami. Bairo masĩrĩ yeri capetieti pũnarẽ cũ jogumi, cũrẽ camairãrẽ cũ caĩjũgoyet-icũricãrõrẽã bairo yua. Tie cũ cajoriye puame corona, caatueperi majõcu cũ canetõrĩjẽ wapa cũ cawapatari beto corona beto netõjãñurõ caroa majũ niña.

¹³ Tunu bairoa Dios puame carorije caápei niñami. Tunu ni ùcũrẽ carorijere caátiroti mee niñami. Bairi ni ùcũ rorije cũ catãmuorĩ rũmu caetaro, Diore roro qũĩ tũgoñaeticõãto. “Dios puame roro yũre áti iñau ácumĩ, ¿dope bairo cũ ácuati ãni? i,” qũĩ tũgoñaeticõãto. ¹⁴⁻¹⁵ Bairo puame roque niña, ni jĩcãũ ùcũ roro cũ catãmuoata: Caãnijũgoripauẽ cũ majũã cũ catũgoñarĩjẽ mena roro átĩgayami. Tie cũ catũgoñarĩjẽ

caetapetiro yua, cū caátigarijere áti-masícōāñami. Bairo cū caáticōāmata, Dios tūpu ámasiētīgumi. Cayasiricure bairo tuagumi yua.

¹⁶ Bairi mujāā, yu bairārē bairo caāna, yu camairā, cariape tūgoñāña. “Dios puame roro marirē áti iñau ácumí,” caítūgoñarārē bairo baieticōāña. Na majūā itorā átiyama, bairo na caítūgoñāata.

¹⁷ Ati yepa macāājē cañurijē nipetirije caānie, Dios jōbui caācū marirē cū cajorique majū niña. Muipure, bairi ñocōā cūārē caquēnorīcū cū cajorique majū niña. Cū puame tiere ape wāme áti-wasoetiyami. Cañuu majū nicōā ninucūgumi tocānacā rūmua. ¹⁸ Torecu, cū pūnaarē bairo marī ānio joroque marī ámi, cū cabojūgoricarorea bairo. Cū yaye quetire cariape caānierē marī masiōwī, yu pūnaa caānijūgorā na āmarō, í.

La verdadera religión

¹⁹ Bairi mujāā, yu bairārē bairo caāna, yu camairā, tūgopeoya yu caírījērē: Mujāā tocānacāūpua caroaro tūgopeoya caroa queti na caquetibujurijere. Cotericaró mano tūgousaya. Busugarā jūgoye puame mujāā yeripu tūgoñāña mai. Jicoquei í wiyoticōāña. Tunu bairoa asiarique cūārē jicoquei asiaeticōāña. ²⁰ Dios puame caasiau cū caátiere iñajesoetiyami. Bairi marī caasiaro boetiya. ²¹ Bairi nipetirije roro mujāā caátiere jānacōāña. Mujāā yeri pūnapu paio roro mujāā catūgoñarījē cūārē pugani tūgoñanemoeticōāña. Caroaro mena tūgousaya Dios yaye queti mujāā catūgousajūgoriquere. Tie quetire tūgousarā yua, roro mujāā cabairijere mujāā netōcōāgarā.

²² Bairi Dios yaye quetire tūgorique jeto boetiya. Tie tūgori bero cū caátitiririje cūārē marī caáto ñuñā. Tore bairo mujāā caápericōāta, mujāā majūā caitorārē bairo mujāā baibujiorā.

^{23–24} Dios yaye quetire tūgomicūā, cū caírotirore bairo caápei puame atore bairo niñami: Jīcāū ūcū caūmu ēñoorōpu cū riapére cañaurē bairo niñami. Bairo iñarī bero, āmejorenucā, tocārōā yoaro mee masiriticoacumi cū riapé cū cabauatajere. Cūrē bairo niñami Dios yaye quetire tūgomicūā, cū carotirijere caápei. ²⁵ Apei puame Dios yaye quetire tūgori bero, tiere masiritietiyami. Bairo masiritietiri yua, Dios cariape cū carotiriquere ñe ūnie rusaetore bairo tūgoñanucūñami. Tie cū carotirique puame caroaro marī yeri cutio joroque marī átiya. Bairi Dios cū carotiriquere caátiācū ānirī, tiere jānaētīñami. Cū roque useanirīqūē mena cū caátiere átimasīgumi.

²⁶ Tunu bairoa ni ūcū, “¡Diore camasī yu āniña!” caí nimicūā, noo cū caboro roro cū caírījērē cū cajānamasiētīcōāta, cū majūā itou átiyami. Bairo cū majūā caítoure bairo cū caāno jūgori yua, “¡Diore camasī yu āniña!” cū caírījē puame wapa maa. ²⁷ Bairo átaje puame ñuñā: Roro cabairārē, camasā uparā mánarē, bairi cawapearā rōmirī cūārē caroaro na marī cajuátinemorō ñuñā. Tunu bairoa ati yepa macāāna roro na caátore bairo marī caápero ñuñā. Tore bairo marī caápata, Diore camasīrā majū marī ānigarā, Dios cū cañajoro.

Advertencia contra la discriminación

2 Mujāā, yu bairārē bairo caāna, yu camairā atore bairo ñinemoñā mujāārē tunu: Mujāā, marī Quetiupau nocārō caroāre caíroarā ānirī, nipetiro camasārē jīcārōrē bairo na iñāña. Pairó cadinero cūgori majā, cacūgoena cūārē nacūbūgoeticōā na baieticōāña. Jīcārōrē bairo na iñāña. ² Ī cōñarī mujāārē yu quetibujupa mai: Jīcā rūmu jīcā poa macāāna na cañubuenenarī rūmu caāno jīcāū capee cacūgon jāāetayupu. Cū puame anillo oro betoori, bairi

caroa jutii cūārē cajāñāátacu āñupū. Cū bero cabopacau, cabucu juti cajāñāátacu cūā jāāetayupū. ³Bairo na cajāñāetaro iña, atore bairo qūñuparā caroa jutii cajāñaurē: “Ato ruiya caroapau,” qūñuparā. Apei cabopacau puamerē: “Mua noo mu caboro nuciña,” o “Toa yepau ruicōña,” qūñuparā. ⁴Bairi mujāā cūā tore bairo mujāā caápata, ñuētña Dios cū cañajoro. Mujāā, “Āni puame caanimajūū ācūmi,” iri, roro caāmeoñābeserārē bairo mujāā baibujiorā, bairo mujāā caápata. Roro catūgoñarīqūē cunarē bairo ána, tore bairo mujāā átibujiorā.

⁵Mujāā, yu bairārē bairo caña, tūgopeoya atiere: Ati yepa macāña cabopacarārē na beseyupi Dios, cū mena butioro na, catūgoñatutuarā majū na ānio joroque ī. Tunu bairoa na cūā cū carotimasirīpau caña na caāniparore bairo ī, na beseyupi. Cū caijūgoyeticūrīcārōrēā bairo nipetiro camasā cū camairā cū tūpu na caāno bojūgoyupi. ⁶Bairo Dios cabopacarārē cū cabomiatacūārē, mujāā puame narē na tūgoñaboboo joroque na mujāā átinuciña. ¿Cadinerocuna puame mee mujāārē tutuaro na roti epeetinuñati? ¿Na mee mujāārē ñerī quetiuparā cañābeserā tūpu na ñeápérinuñati? Na ūna roque bairo mujāā átiepenuciñama. ⁷Nipetiro camasā, “¡Jesucristo yarā niñama!” mujāārē iñama. Bairi mujāā puame cū wāme, caroa wāmerē cacūgorā nimirācūā, ¿nopērā Jesucristo wāmerē caiboyetiepenuciñā puamerē na mujāā boyati?

⁸Marī Quetiupau cū caroticūrīqūē caānimajūrījē atore bairo quetibujuya cū ya tutipū: “Mu mena macāācūrē cū maiña mu rupaure mu camairōrēā bairo,” ī quetibujuya. Bairi mujāā puame tore bairo jeto mujāā caápata, nipetiro camasā cabopacarārē, bairi

cadinerocuna cūārē jīcārōrē bairo mairī, cariape caánarē bairo mujāā ānibujiorā. ⁹Tore bairo nipetiro camasārē jīcārō tūni na mujāā caīroaeticōāta, roro caāna mujāā ānibujiorā. Bairi carorije cawapa cūgorārē bairo mujāā tuabujiorā, Dios yaye cū caroticūrīcā wāmerē caáperā ānirī yua. ¹⁰Torecū, ni jīcāū ūcū Dios cū caroticūrīqūē capee wāmerē caroaro átipecomicūā, baipua jīcā wāmerē cū caápericōāta, nipetirije Dios cū caroticūrīqūērē canetōñucāūrē bairo tuayami. Nipetirije carorije wapa cacūgoure bairo tuayami yua. ¹¹Dios puame atore bairo īcūñupī: “Mujāā numoa caāmerārē na ñe epeeticōña.” Tunu bairoa ape wēēpu atore bairo īcūñemoñupī: “Camasārē na pajīareeticōña,” īcūñupī. Bairi ni ūcū aperā numoarē cañe epeetinuñū nimicūā, camasocure capajīārī majōcū cū caāmata, nipetirije Dios cū caroticūrīqūērē cabaiBOTIoure bairo qūñagūmi Dios.

¹²Bairi mujāā, Dios cū caquetibujucūrīqūē jūgori cañābese ecomarā ānirī, caroaro āñajēcusa. Caroa wāme busaya. Carorije iētīcōña. Cū caroticūrīqūē puamerē marī caápata, caroaro marī āñimasīgarā. ¹³Bairi noa ūna aperārē bopacooro na na cañāeticōāta, na cūārē bopacooro na iñāetibujiomī Dios, na caátajere iñacōñarī na cū cañābeseri rūmurē. Aperārē bopacooro cañārā puame roque caroaro netōgarāma ti rūmurē.

Hechos y no palabras

¹⁴Mujāā, yu bairārē bairo caña, ni jīcāū ūcū, “Dios mena yu tūgoñatutuya,” caī nimicūā, caroaro átajere cū caápericōāta, cū caīrījē wapa maniña. ¿Bairo cū caīrījē jūgori caroaro cū netōūāti? Netōēcūmi. ¹⁵Atore bairo mujāārē ñi quetibujū cōñapā mai: Mujāā yau jīcāū, o mujāā yao jīcāo jutii

mani, ɣgarique mani cabairā nibu-
jiorāma. ¹⁶Bairi ni ũcũ mujāā mena
macāācũ narē bocári atore bairo na ibu-
jioumi: “Caroaro āña. Tũgoñariqũ pai-
eticōāña. ɣgariquere, jutii cūārē tāmuri
mujāā bócagarā,” na ibujioumi. Bairo
ĩmicũā, na cabopacarijere na joetibu-
jioumi. Bairo cū caĩrĩjē wapa maniña.
¹⁷Torea bairo ni ũcũ, “Dios mena yu
tũgoñatutuaya,” caĩ nimicũā, aperārē
bopacooro ñnarĩ na cū cajuápericōata, cū
caĩrĩjē wapa maniña.

¹⁸Bairo yu caĩrõĩ, jĩcāũ mujāā
mena macāācũ atore bairo ibujioumi:
“Jĩcāārā, ‘Dios mena marĩ catũgoñatu-
tuario jeto ñña,’ ĩ quetibujuyama.
Aperā ñnama: ‘Marĩ catũgoñatutuario
jũgori mee, caroaro marĩ caáto roque
ñña,’ ĩ quetibujuyama,” ibujioumi
jĩcāũ mujāā mena macāācũ. Bairo cū
caĩmiatacũārē, atore bairo cū ũcũrē
ñña: Yu puame caroaro mu caátiere
ĩñaetĩrĩ, “Dios mena catũgoñatutuaũ
ācũmi,” mure ñi masĩetĩña. Cariapea
yu caátiere mu caĩnarĩjē jũgori
roque, “Caānorē bairo Dios mena
tũgoñatutuayami,” yu mi masĩcōāña.
¹⁹Tunu bairoa, “Dios jĩcāũā niñami
marĩ caĩroaũ. Apei maniñami,” mi
masĩña. Bairo mu caĩmasĩrō ñumĩrōcũā,
caroaro etaetiya. Wātĩ yeri pũna cūā,
“Dios jĩcāũā niñami,” ĩ masĩcōāñama.
Bairo ĩrā, nanarĩ uwirāma.

²⁰Bairi, “Dios mena yu tũgoñatutu-
aya,” caĩ nimicũā, caroaro átajere cū
caápericōāta, cū caĩrĩjē wapa maniña,
Dios cū caĩñajoro. ¡Tame! ¡Mu puame
catũgoñamasĩēcũrē bairo mu tũgoñaña!
¿Marĩ ñicũjāā na cabairiquere mu
masĩriticoati? ²¹Marĩ ñicũ ānacũ,
Abraham puame, cū macũ Isaare cū
pajĩarĩ, cū rupaurĩ ānajērē joemũgō
jogamiñupũ, Dios cũrē cū carotiroi.
Bairo cū caátigarijere ñnarĩ, Dios puame,
“¡Bairo ápericōāña!” qũĩrĩ, carorije
wapa cacũgoecure bairo qũĩñañupũ

Dios Abrahārē. ²²Torena, Abraham cū
caátajere tũgoñarĩ atore bairo mujāā
ĩ tũgoñamasĩña Abrahārē: “Caroaro
cū catũgousarique jũgori Dios mena
cū catũgoñatutuarijere cū áti ññoñupĩ
Abraham Diore. Tunu bairoa cū caátaje
jũgori Dios mena cū catũgoñatutuarijere
puame ñe ũnie rusaeto tuayupa
Abrahārē,” mujāā ĩ tũgoñamasĩña.
²³Torea bairo ĩ quetibujuyayupa Dios
ya tutipũ na caquetibujũwoacũriqũē:
“Abraham Diore cū catũgoñatutuarijere
jũgori carorije cawapa cũgoecure bairo
qũĩñañupĩ.” Bairi, “Abraham, Dios
bapa majũ niñami,” qũĩñuparā nipetiro
camasā cũrē.

²⁴Bairo Abraham ānacũ cū cabairi-
quere tũgoñamasĩrĩ, atore bairo mujāā
nipetiro mujāā ĩ masĩña: “Ni jĩcāũ ũcũ
Dios mena cū catũgoñatutuarijere jeto
meerē caroaro cū caátie cũārē átirotiya,
carorije wapare cacũgoecure bairo tu-
agu, Dios cū caĩñajoro,” mujāā ĩ masĩña.
²⁵Tunu Abraham ānacũrē bairo baiyupo
apeo Rahab caũmua mena caepewap-
atamĩricō cūā. Cō puame cō ya macārē
Josué cū caĩnarutirotijoricarārē na ya-
sio cũgoyupo cō ya wiipũ, yu yarā narē
na pajĩarema, ĩo. Cabero maa cũārē na
ññoñupō na carutitunuápawārē. Bairo
cō caátore ñnarĩ, Dios puame caror-
ije cawapa cũgoecore bairo cō ññañupĩ.
²⁶Bairo bai yua, marĩ rupaurũ marĩ
yeri pũna camanicōāta, cariayasicoata-
narē bairo marĩ āniña. Torea bairo,
“Dios mena marĩ tũgoñatutuaya,” caĩrā
nimĩrācũā, caroaro átajere marĩ caáper-
icōāta, marĩ caĩrĩjē wapa maniña. Cari-
ayasicoatanarē bairo marĩ āniña Dios
cū caĩñajoro, caroa ũnierē caáperā marĩ
caāmata yua.

La lengua

3 Mujāā, yu bairārē bairo
caāna, tũgopeoya mujāārē
yu caquetibujurijere: Capāārā

majū na caāno boetiya mujāārē caquetibujuparārē. Merē mujāā masīña: Jāā ūna quetibujuri majārē netōjāñurō jāā caatajere īnacōñarī jāā īñabesegumi Dios. ²Marī nipetiro jīcā rūmurē roro marī átīnucūña. Bairi ni jīcāū ūcū jīcā wāme ūno rorije caīēcū puame carou majū niñami. Bairo caācū ānirī, roro cū catūgoñarijērē ēnotamasīcōāñami.

³Mujāā yu quetibujū cōñapā mai: Marī caballore cū riseropu āpōā betore tujāārī, ti beto mena jūgori cū marī tūgāñe tunuonucōmasīña. Caballo pai cū caānimiatacūārē, ti betoaca mena jūgori cū marī tūgāñe tunuonucōmasīña. ⁴Torea bairo niña cūmua capairiya riare capēñarīcā cūā. Ti cūmua pairi cūmua caānimiatacūārē, bairi tunu wīno tutuaro capapu jogamiat-acūārē, ti cūmuarē cawatu puame noo cū caboropu watujo masīñami ōcāpāīācā, tiare watujoricapāīācā mena jūgori. ⁵Torea bairo niña marī ñemerō cūā. Ōcārōācā nimirōcūā, capee busumasīña. Peero cūā ōcā peeroaca mena jīñatuajūgoata, cabero pairi peero āmasīña. Capee majū ūūreya. ⁶Marī ñemerō cūā peerore bairo niña. Ati ūmurecōo macāājē carorijere īmasīña marī rupau macāātō ñemerō puame, ōcārōācā nimirōcūā. Apeye, apeye capee busuya marī ñemerō. Bairi marī yeri royetuanucūña, rorije to mena marī caīrōī. Wātī tore bairo cū caīrotiro jūgori rorije marī busuya. Bairi marī cabuiaro beropui marī yerire royetujūgoatō, marī cayasiropu marī royetujānaña marī ñemerō.

⁷Camasā puame nipetiro waibutoare, minia cūārē, pīnoa cūārē, ria capairiya macāāna cūārē na canubutoricarārē bairo na ānio joroque átīyama. Bairo átīyaparori yua, na caborore bairo na átīrotimasīñama. ⁸Bairo narē na caātimasīmat-acūārē, ni jīcāū ūcū marī ñemerōrē rotimasīēcūmi. Marī ñemerō

carotimasīā mano niña. Āña cū cabacaro, cū nima cū cajorore bairo niña marī busurique carorije. Camasārē popiye na baio joroque na marī átīya marī ñemerō mena jūgori.

⁹Marī ñemerō mena Dios, marī Pacu majūrē cū marī basapeoya. Ti ñemerō menaina tunu aperārē roro na marī busupaiya. Dios cū cabaurijere bairo cabaurā caāna na caānimiat-acūārē, roro na marī busupaiya. ¹⁰Ti ñemerō menaina Diore cū marī basapeoya. Tunu ti ñemerō menaina camasārē, “Roro na baiáto,” marī ī busunucūña. Yu yarā, bairo marī caīata, ñuētīña. Bairo boetiya. ¹¹¿Oco cawitiri opere, oco caroa, oco carorije cūā jīcāpaurea to witinucūñati? Bairo witiētīnucūña. ¹²Mujāā, yu bairārē bairo caāna, tunu bairoa higuera yucu puame, ¿aceituna rīcare to rīca cutinucūñati? Tie meerē rīca cutinucūña. Tunu bairoa ūsewu puame, ¿higos wāmerē to rīca cutinucūñati? Tie meerē rīca cutinucūña. Jīcā wāmeena puga wāme rīca cuperiya. Jīcā wāme jeto rīca cutinucūña. Torea bairo oco caocarije cawitiri ope oco operea oco caocaetie cūā jīcā operea witi-masīētīña. Bairi marī puame jīcā rūmu caroaro busu, ape rūmu roro busu marī caīata, ñuētīña.

La verdadera sabiduría

¹³Bairi ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū catūgoñamasī cū caāmata, caroa ūnierē cū caāto boyā. “¡Yu jeto yu átīnetōcōāgu!” ī tūgoñaecū caroa ūnierē cū caāto boyā. Bairo cū caāpata, nipetiro camasā caroaro cū caātiānimasīrijērē masīgarāma. ¹⁴Apei mujāā mena macāācū cū yeri pūnapu apei cū caānierē roro cū caīñaugaripeata roque, ñuētīña. Tunu, “¡Yu jeto yu masīña yu caātipeerē!” cū caīata, ñuētīña. Cū puame, “¡Camasī yu āniña!” caī nimicūā, bairo mee

niñami. ¹⁵Cũ camasirijê puame ati yepa macãana na catũgoñarijê bairo niña. Tiêre joetiyami Dios. Wãtĩ puame tie ùnie tũgoñarĩqũêrê na jonucũnami camasârê. ¹⁶Bairi noo ùno caãna, aperã na caãnierê roro caĩñaugaripeari majã na caãmata, o “¡Jãa jeto jãa masiña jãa caátipeere!” caĩrĩ majã na caãmata, jĩcãrôrê bairo ãnimasĩetĩñama. Carorije tocãnacã wãmerê ãmeo átinucũnama na ùna na caãnorê.

¹⁷Dios cũ camasĩorijêrê cacũgorã puame nipetiro camasã watoare caroaro caãnarê bairo átiãniñama. Tunu bairoa roro átajere ãmeo áperinucũnama. Camasârê caroaro na iroanucũnama. Aperã roro cabairârê bopacooro na iñañama. Bairi nipetiri wãme caroare átinucũnama, caroaro cariape cabusurã ãnirĩ. ¹⁸Bairi noa ùna caroaro ãnajêrê cajũgoátiãnigarã puame cariape caroa macãajêrê quetibũyã masĩgarãma. Bairi na caquetibũyurije puame oterique cabutirore bairo camasã yeripũ butijũgoyecutigaro caroa macãajê. Camasã puame caroaro ãnimasĩgarãma na caquetibũyurije jũgori yua.

La amistad con el mundo

4 ¿Ñe jũgori roro mujãa ãmeo tutiyati? Mujãa majũ mujãa yeri pũnapũ roro mujãa caátigatũgoñarijê jũgori roro mujãa ãmeo tutiya. ²Apeye ùnierê mujãa bomiña. Bairi bomirã yua, aperã cacũgorãrê na mujãa pajĩaganucũña. Tunu bairoa aperã yayere iñarĩ mujãa ugaripeaya. Bairi butioro iñaugaripeari, roro mujãa átiya, tiêre bomirã. Aperã cacũgorãrê roro na mujãa tutinucũña. Tunu bairoa mujãa caborijere mujãa bócaetinucũña, Diore mujãa cajênietĩ wapa jũgori. ³Diore mujãa jêniña bairãpua. Bairi jênimirãcũã, caroaro mujãa jênietinucũña. Mujãa rupau caátigarije jetore tũgoñarĩ, roro cũ mujãa jêniña.

Torecu, mujãa cajênirijêrê yuetiyami Dios.

⁴Mujãa jĩcã rũmurê Diore cũ boo, ape rũmurê cũ boeti, mujãa cabaiata, jĩcão cõ manapũ mena caãnimasĩecõrê bairo mujãa ãniña. “Noa ùna ati yepa macãajêrê roro caugaripea netõrã puame Diore caĩñaterãrê bairo niñama,” ¿mujãa i tũgoñaetĩñati? Ni jĩcãũ ùcũ ati yepa macãajêrê roro cũ caugaripeanetõata, Diore caĩñateire bairo caãcũ nicõãgumi. ⁵Torea bairo quetibũyã Dios yaye cũ caquetibũjucũriqũê cũa: “Marĩ Pacũ puame Espĩritu Santo marĩ yeripũ cũ cajoricure cũ mainetõmajũcõãñami. Torecu, apei yeri pũna roquere marĩ yeripũ marĩ cacũgoro boetimajũcõãñami,” i quetibũyã Dios yaye busurique. ⁶Bairi marĩrê maiĩrĩ juátigumi. Tunu cũ yaye busurique apepaupũ, atore bairo i quetibũyã: “‘Jãa jeto jãa masiña jãa caátipeere,’ caĩrãrê na caátigarijere na ãnotayami Dios. ‘Dios jeto masiñami,’ caĩrã roquere caroaro mena na juátinucũnami,” i quetibũyã Dios busurique.

⁷Bairi Dios cũ caborore bairo jeto ása. Wãtĩ mujãarê cũ cabusujãrijêrê tũgousaeticõãña. Bairi wãtirê, “Mũ caĩrôrê bairo jãa áperigarã,” tutuaro mena cũ mujãa caĩata, tocãrõã yua mujãa patowãcõ jãnacõãgumi. ⁸¡Diore cũ tũgoñaña, tame! Bairi mujãa catũgoñarõ, cũ cũã mujãa tũgoñaãgumi. Mujãa, carorije caãna ãnirĩ roro mujãa caátinucũrijêrê jãnacõãña. Caroa jetore ása. Tunu bairoa mujãa, ricaati catũgoñarã roro mujãa catũgoñarijêrê jãnacõãña. “Diore camairã nimirãcũã, ati yepa macãajêrê roro marĩ caugaripearo ñurõ,” mujãa caĩtũgoñarijêrê jãnacõãña. ⁹Roro mujãa caátiere tũgoñarĩ, tũgoña yapapuarotiya. Otiricarõ cãrõ tũgoña yapapuaya. Boyetiricarõ ùnorêã,

otirotiya. Useanirĩcārō ūnorēā, yapapuarotiya, roro mujāā caátiere tũgoñarĩ. ¹⁰Bairo mujāā tocānacāũpua marĩ Quetiupaure, “Cañuecũ yu āniña. Bairi bopacooro ñiñagu,” qũĩ busuquēnoña. Bairo mujāā caĩrō, marĩ Quetiupau puame mujāā netōōgumi. Cũ caĩñajoro caānimajūrārē bairo mujāā ānio joroque mujāā ātigumi.

No juzgar al hermano

¹¹Mujāā, yu bairārē bairo caāna, āmeo busupaeticōāña. Ni jĩcāũ ūcũ cũ yaure roro cũ cabusupaiaata, o cũ caátiere roro cũ caĩñabeseata, Dios, “¡Āmeo maiña!” cũ caĩroticũrĩqũērē cabotioure bairo baiyami. “¡Dios netōrō yu masiña!” caĩrē bairo niñami. ¹²Jĩcāũ niñami cañurĩjē marĩ caátipeere caroticũrĩcũ. Cũā niñami marĩ caátianierē caroaro caĩnabesei. Cũ jetoa camasārē na netōōmasiñami. Tunu bairoa cũ jetoa camasārē na yasiomasiñami. Bairi mujāā puame, ħnopēirā, “Apei cũ caátiere jāā majũ jāā iñabese masiña,” mujāā iñati? Bairo mujāā caĩrō ñuētĩña.

Inseguridad del día de mañana

¹³Apeye mujāā yu caĩrĩjērē tũgoya tunu: Mujāā jĩcāārā atore bairo mujāā iña: “Āme, o ñamirōcā ti macāpu marĩ ágarā. Topu etarā, marĩ paawapatagarā jĩcā cũma majũ,” ĩrārē bairo mujāā ĩnucũña. ¹⁴Bairo caĩrā nimirācũā, ni jĩcāũ ūcũ ñamirōcā ūno cabaipere mujāā masĩtĩña. Marĩ caānie, “¿dope to baimiñati?” mujāā ĩ tũgoñaētĩña. Ñamirōcācā oco buseri caānierē bairo mujāā āniña. Tie puame ñamirōcācārē baumirōcũā, cabero manicoáyā tunu. Tie cabairore bairo mujāā cũā mujāā baiāninucũña. ¹⁵Bairi atore bairo puame roque mujāā caĩtũgoñarō ñuña: “Dios cũ caboro, topu marĩ ágarā. Tunu bairoa cũ caboro, marĩ

caátigarijere marĩ átimasĩgarā,” mujāā caĩtũgoñarō ñuña. ¹⁶Bairo cabaimiatacũārē, mujāā puame: “Jāā majũ jāā masiña jāā caátipeere,” mujāā caĩnucũrĩjērē mujāā jānagaetiya. Tie ūnie ĩ tũgoñariqũē ñuētĩña. ¹⁷Bairi ni jĩcāũ ūcũ caroa átajere masimicũā, tiere cũ caápericōāta, roro ácu átiyami Dios cũ caĩñajoro.

Advertencias a los ricos

5 Mujāā, cadinero cũgonetōrĩ majā, tame, tũgoya yu caĩrĩjērē: ¡Popiye mujāā cabaipere tũgoñarĩ yapapuarotiya! ¡Butioro otiricarō cārō tũgoña yapapuya! ²Capee āme mujāā cacũgomirĩjē boayasicoagaro. Jutii caroa mujāā cũgomirĩjē cũārē moena butua ūgarerā átiyama. ³Mujāā yaye dinero oro, plata ūnie cũā ūtawitiri boaro baiya. Tie iñarā, nipetiro camasā, “Dinerore camairā niñama,” mujāārē ĩ masiñama. Bairo camairā mujāā caānoi, jicoquei popiye mujāā baio joroque mujāā ātigumi Dios. Mujāā puame paio majũ mujāā jeneño netōōcōāñupā ati rūmurĩ, caānitusari rūmurirē. ⁴Tunu bairoa mujāā paabojari majārē na mujāā wapatiesupa na cawapatamirĩjērē. Bairi Dios nocārō capāārā ángelea majārē carotimasĩ puame mujāārē na cawapajēnirĩjērē tũgoumi. “Jāārē wapa joetiyama jāā quetiuparā,” paabojari majā cũ na caĩrĩjērē tũgoumi. ⁵Mujāā ati yepapu āna, capee majũ mujāā cũgoya. Bairo cacũgorā ānirĩ, noo mujāā rupau caborore bairo jeto mujāā cajesorijere mujāā átiāninucũña. Mujāā, wecu nurĩcũrē na capajĩāparo jũgoye, na canuu ūchorore bairo mujāā ānajē cutiya. Wecure cũ na capajĩārĩ rūmu caetarore bairo, mujāā cũārē petoaca rusaya Dios roro mujāārē cũ caátipa rūmu. ⁶Tunu, aperā na cabuicuperimiatacũārē, mujāā

puame, “Mujāā buicutiya,” na mujāā īña. Ī yaparori bero, narē mujāā pajīārerotiya. Bairo mujāā caáto, na puame āmemasiētīñama.

La paciencia y la oración

⁷ Bairi mujāā puame roque yu bairārē bairo caāna, popiye baimirācūā, tūgoñaenarē bairo tūgoñanetōcōāña marī Quetiupau nemo cū catunuatipa rūmu caetaparo jūgoye. Wese paari majōcu cū cabairijere tūgoñaña mai: Cū puame cū wesere caocajājūgopeere patowācāēcū coteyami. Cabero yua, cū ote, cabutiro īñarī, tunu caocomani rūmurē patowācāēcū coteyami, tie caroa ríca majūrē jegu. ⁸ Torea bairo mujāā cūā Jesús nemo cū catunuetaparore patowācāēna, cū coteya. Merē marī Quetiupau nemo cū caetapa rūmu cōñarō baiya. Bairi tūgoñatutuacōā ninucūña.

⁹ Mujāā, yu bairārē bairo caāna, āme popiye mujāā cabairijere āmeo busupaeticōāña, Dios puame roro mujāā cabusupairijere īñacōñarī mujāārē cū cañabeseetiparore bairo īrā. Camasā na caátajere cañabesei ati yepapu cū caetapa rūmu cōñarō majū baiya. ¹⁰ Mujāā, yu bairārē bairo caāna, yu camairā tūgoñaña mai profeta majā ānana na cabairiquere: Na puame Dios busuriquere camasārē na quetibujunetōōñesēāñupā. Popiye baimirācūā, tūgoñaenarē bairo tūgoñanetōōcōāñupā. Narē bairo mujāā cūā popiye baimirācūā, tūgoñanetōōcōāña roro mujāā catāmūorījērē. ¹¹ Bairi marī puame bairo na cabairiquere tūgorā, “Useanirī āñupā na ūna Dios mena catūgoñanetōmasirī majā,” marī ĩ tūgoñaña. Merē mujāā tūgoyupa Job cawāmecucu ānacū cū cabairique cūārē. Cū cūā popiye baimicūā, tūgoñaecūrē bairo tūgoñanetōōcōāñupī. Tunu

bairoa mujāā tūgoyupa Job popiye cū cabairicarō bero marī Quetiupau cūrē cū cajuátinemorīqūrē. Marī Quetiupau puame nipetiro camasārē bopacooro caññau majū niñami. Torecu nipetiro mujāā cūārē mujāā juátinmogumi.

¹² Apeyera mujāā, yu bairārē bairo caānarē, mujāā yu quetibujunemoña tunu caānimajūrī wāmerē: “Dios mena jāā īña,” ĩ busueticōāña. Tore bairo ape wāmerī cūārē ĩ busueticōāña. Bairi, “Cariape jāā īña,” tocārōā ĩcōājāna ánāja. “Dios mena jāā īña,” ĩ busunemoēticōāña, “Roro mujāā īña,” mujāārē Dios cū caēťiparore bairo īrā.

¹³ Apeyera tunu: Ni jīcāū ūcū mujāā mena macācū popiye bairi cū caya-papuata, Diore cū jēniáto. Apei caroaro useanirō cū caāmata, Diore basariquere cū basapeoáto. ¹⁴ Tunu apei cariaū cū caāmata, űbueri majārē cajūgoānarē na cū piiáto, “Diopure yu na jēnibojáto,” ĩ. Bairi na puame use aceituna mena cariaure cū tuu yaparori bero, marī Quetiupau wāme mena ĩrī cū na cajēni-bojaro boya, cū camasirījē mena cariaure cū cacatiaparore bairo īrā. ¹⁵ Bairi Dios mena tūgoñatutuari na cajēniata, netōcoagaro cū riaye. Marī Quetiupau cū camasirījē jūgori cariayecucu nimicūā, caticoagumi yua. Tunu bairo cū puame rorije caátacu cū caāmata cūārē, roro cū caátajere cū masiriyobojagumi Dios. ¹⁶ Bairi mujāā cūā roro mujāā caátajere āmeo quetibujuya mujāā majū. Bairo quetibujuri yua, āmeo jēnibojaya Diopure, mujāā riayere cū canetōōparore bairo īrā. Bairi caūmu ñe űnie carorije wapa cacūgoecu puame Diore butioro cū cajēniata, cū cajēnirījē cū yueticōā cū baietigumi Dios.

¹⁷ Tūgoñāñijate profeta Elías ānacū cū caátajere: Marīrē bairo caācū cū caān-imiatacūārē, Dios puame caroaro cū yuyupu butioro cūrē cū cajēnirījērē. “To oco ocaeparo,” Elías cūrē cū caijēnirō

jũgori, oco joesupi Dios ati yepare itia cũma ape cũma recomacã cãrõ yoaro majũ. ¹⁸ Cabero, “To oco ocáto tunu,” cũ caĩjẽnirõ bero, oco joyupi tunu Dios. Bairi ati yepa tunu oterique putijũgoyu-paro, Elías Diore cũ cajẽnirõ jũgori.

¹⁹⁻²⁰ Apeyera tunu, mujãã, yũ bairãrẽ bairo caãna, ni jĩcãũ ũcũ mujãã mena macããcũ Jesús busuriquere cajãnami-

atacu pũame apeĩ cũ cabeyorije jũgori Jesure tunu cũ caĩroata, netõgũmi. Capee roro cũ caátie netõgũmi, apeĩ cũ cabeyorije jũgori. Bairi cũ bapa pũame cũ yeri pũna cayasicoabujioatajere cũ netõõ joroque cũ átibojagũmi yua.

Tocãrõã niña atie queti yũ cawoaturije.

Primera Carta de

SAN PEDRO

Saludo

1 Yũ, Pedro cawāmecucu Jesucristo cū caquetibujurotijoricu apóstol yũ āniña mujāārē cawoajou. Ati carta mena mujāā yũ woajoya mujāā ya yepapu mai caānimiricārā caābataricarārē. Ato cā-nacā yepaa macāānarē mujāā yũ woajoya: Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, ape yepa Bitinia yepa macāāna cūārē yũ woajoya. ²Mujāā, marī Pacu Dios caānijūgoripaupuina cū cabesejūgoricarā caāna, cū caátigajūgoyetiricarorea bairo cū caátiparā majūrē mujāā woajou yũ átiya. Tunu bairoa cū Yeri Espíritu Santo jūgori cañurā caroarā cūrē catūgousari majā mujāā ānio joroque ásupi. Tunu bairoa Jesucristo yucupāipū cū cariarique jūgori ñe cawapa cūgoena, caroarā mujāā ānio joroque ásupi.

Yũ yarā, bairi ñiña: Nocārō paio caroare cū joáto mujāārē. Yerijōrō ānajē cutaje ūnie cūārē mujāā cū jonemoáto marī Pacu Dios.

Una vida de esperanza

³Marī Pacu Dios nocārō cañuũ, marī Quetiupau Jesucristo pacure cū marī basapeoto: “Nocārō marirē cañnamai ānirī cū macū Jesucristo cariacoatacure tunu cū cacationicarorea bairo marī cūārē cayasirácoabujiorārē marī netōōwī. Yeri cañurījē catiriquere marī jowī,” marī ī tūgoñamasī cotecōāña. ⁴Tirūmupua cū caijūgoyetirique, caroaro cū caátipeere cacūgoparā majū mujāā āniña. Umurecōo cū tupu caāniparā majū mujāā ānio joroque átigumi. Topu caroaro mujāā cū caátipee puame nicōāña. Jicā wameacā ūno yasietimajūcōāgaro. ⁵Marī Pacu

Dios mena mujāā catūgoñatutuario jūgori nocārō catutuaũ, carotimasī ānirī, cūā, mujāā īñaricanūgōgumi, nipetiro mujāā cū canetōōbojapeere mujāā caēmuetamasīparore bairo ī. Bairi ati umurecōo catusari rūmu caāno tiere mujāā masīōgumi caroaro mujāā cū caátipeere. Bairi ati umurecōo capetiro bero cū mena caāniparā majū mujāā āniña.

⁶Bairo marī Pacu marī cū caátipeere tūgoñarī useanirīqūē mena mujāā āniña ti rūmu caetaparo jūgoye ati yepapure. Bairāpua yoari yutea mea ati yepapu mujāā caāno capee wāmeerī majū popiye mujāā baiānigarā. Bairopua, popiye mujāā cabairo ñuña ati yepapure. ⁷Dios mena mujāā catūgoñatutuarije oro ūnierē bairo āno baiya. Peero butioro caūrō mena orore joeripu caroa majū orore jenucūñama camasā cawapacutie majūrē. Torea bairo mujāā cūā popiye roro tāmūomirācūā, Dios mena mujāā catūgoñatutuacōāninucūrījē roque oro netōjāñurō wapacutiya. Bairi Jesucristo nemo cū catunuatī rūmu caāno, cū mena mujāā catūgoñatutuacōāninucūrījē jūgori mujāā īñajesogumi Dios. “Ñujāñuña. Caroaro mujāā āpu,” mujāā īgumi. Bairo ī yua, caānimajūrārē bairo caāna mujāā ānio joroque mujāā átigumi.

⁸Apeyera, mujāā roque Jesucristore cañnaetana nimirācūā, cūrē mairī cū yaye quetire cariape mujāā tūgousaya. Cū mena mujāā tūgoñatutuaya. Bairo cūrē cañnaetana nimirācūā, āmerē cūrē tūgousari yua, nocārō netōrō majū useanirīqūē mena mujāā āniña. Tie cū mena mujāā causeanirījē puame dope bairo ī quetibju masīā maniña marī cabusuri risero mena. ⁹Tocārō netōrō mujāā useaniña cayasicoabujioricarārē mujāā yerire cū canetōōrō jūgori yua. Bairi Dios mena mujāā catūgoñatutu-

arije jūgori mena jeto cū ture mujāā etamasīgarā.

¹⁰ Merē tirūmupua masīrī majā profeta majārē na quetibujayayupi Dios, cañuu ānirī caroa wāme camasā cū yarā caāniparārē cū caātipeeere. Mujāā cūārē tiere jou ātiyami yua āmerē. Bairo Dios na cū caiquetibujumiatacūārē, tirūmupue profeta majā caroaro masīpeyoesupa mai. Torena, tiere buemasīnemoñupā Dios marī cū canetōōpeere. ¹¹ Tunu apeyera Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori caroaro masīñupā profeta majā Jesucristo ati yepa roro popiye cū cabaipere. Tunu bairoa cū cariaro bero nocārō caroaro camasā na caānipee cūārē na masīōñupī Espiritu Santo. Tie cū camasiōrījērē tūgori yua, profeta majā puame tūgoñacōā maniásupa. Bairi atore bairo āmeo īñupā: “¿Namū ūcū cū ānicuti camasārē canetōōpau? ¿Dope bairo átiri na cū netōūāti camasārē?” Tunu bairi, “¿Di yutea caāno marī qūi quetibujayati Espiritu Santo?” āmeo ī jēniñanucūñañupā profeta majā ānana puame, masīnemogarā. ¹² Baipua Dios puame, “Marī yaye rotie jeto mee niña atie Espiritu Santo cū camasiōrījē. Ape yutea macāāna cūārē cū caquetibujuriye niña,” na ī tūgoñamasīō joroque ī āsupi. Bairi āmerē mujāā cūā tiere mujāā masīña Dios cū canetōōrīqūē quetire. Tie caroa queti puame Espiritu Santo, ūmurecōopu caatācu, cū camasiōrījē jūgori caquetibujuri majā mujāārē na caī-quetibujuriquea niña. ¡Tie queti nocārō caroa majū caāno jūgori, ūmurecōo macāāna, ángelea majā majū cūā tiere masīnemogamajūcōānucūñama!

Dios nos llama a una vida santa

¹³ Bairi yu yarā, caroaro tūgoñamasī-coteāña. Caroa wāme Jesucristo cū caborore bairo jeto ātiāna. Dios nocārō cañuu ānirī Jesucristo nemo cū cabuiaetari rūmu caāno caroare marī cū ca-

jopee jetore tūgoñanemocōā ninucūña. ¹⁴ Tunu bairoa Dios pūnaarē bairo caāna ānirī caroaro cū tūgopeoya. Tirūmupū marī Pacu Diore masīēna roro mujāā rupau caborore bairo jeto mujāā caátatore bairo ātiāmerīcōāña. ¹⁵ Dios mujāārē cabesericu puame carou cañuu ñe ūnie carusaecu niñami. Bairi mujāā cūā cū pūnaa caāna ānirī cūrē bairo ñe ūnie cawapa māna majū caroarā ānajēcusa. ¹⁶ Yū yarā, Dios ya tutipū cūārē atore bairo īña: “Mujāā cūā caroarā āña. Yū, carou cañuu yū caānimajūcōārōrēā bairo mujāā cūā carorijere ápericōāña,” ī quetibujaya.

¹⁷ Apeyera tunu Dios caññabesemasī, camasā roro na caátaje wāme cārō ni jīcāū ūcūrē īñaricaworicaro mano caññau majūrē, “Dios jāā Pacu majū mū āniña,” mujāā caātata, caroaro cariape cū mujāā īroagarā. Cūrē qūi-roacōā ninucūña tocānacā rūmua ati yepapū mujāā caāni rūmu cārō. ¹⁸ Mujāā roquere Dios merē mujāā netōmajūcōāñupī. Mujāā ñicūjāā ānana dope bairo canetōmasīā manierē mujāā na caātiroticūrīqūērē catūgousamirīcārārē mujāā netōōmajūcōāñupī. Merē mujāā masīña mujāā carorije wapare Dios cū cawapatibojariquere. Apeye ūnie capetirije oro, apeye plata ūnie meei mujāā canetōpee wapa āñupā. ¹⁹ Marī Quetiupau Jesucristo yucupāipū cū rī caānimajūrījērē cū carerique jūgori roque mujāā netōñupā. Jesucristo cū majū rupawina, cordero waibacu cañuu ñe ūnie camácūrē joemugōjoricarore bairo tuayupi. Cū jūgori mujāā netōñupā. ²⁰ Mai, Jesucristo puame ati yepa camanopua, “Camasārē canetōōpau nigumi yū macū,” Dios cū caījūgoyeticūrīcū āñupī. Bairi ati yutea catusari yutea caāno etari mujāā cūārē mujāā netōōñupī Jesús, cū yarā mujāā caāniparore bairo yua. ²¹ Jesucristo jūgori cariape cū mujāā tūgousaya

Diore. Jesucristo cariacoatacũ cũ caānimitacũārē Dios puame tunu cũ catori, cariape nũgōāpũ cũ ruirotiri carotimasĩ majũ cũ cũñupĩ. Bairi mujāā roque Dios mena mujāā tũgoñatutuaya. Cũ, cũ caátipee jetore cariape mujāā tũgousaya āmerē.

²² Bairi āmerē yu yarā, cariape macāājē quetire catũgousarā ānirĩ mujāā yeripũ ñe ũnie carorije camāna majũ mujāā āniña. Bairi yua, nēcũbugorique mena nemojāñurō mujāā āmeo maigarā marĩ yarārē. Tocānacāũpurea caroa yericutaje mujāā catũgoñawēpũrĩjē nipetirije mena mujāā āmeo maigarā. ²³ Āmerē caroa wāmerē catũgoñarĩ majā mujāā āniña. Dios mujāārē cawāma wāme yericutajere mujāā joyupi. Cawāma buiarārē bairo caāna mujāā āniña. Ati murecōo macāāna camasā cayasiparā na cabuiari wāmerē bairo mee mujāā āniña. Dios yaye quetibũjurique capetietie tocānacā rūmua caānipeere bairo caāna roque mujāā āniña. ²⁴ Torea bairo iña Dios ya tutipũ cūā:

“Nipetiro camasā taare bairo niñama. Na camasā cutiānie, tie taa oóre bairo niña.

Bũtioro caasiro taa jĩniasicoaya. Torea bairo camasā cūā yasicoayama.

Caoo cūā owaa yaparo, caasiro ñacoaya. Tore bairo niñama camasā.

²⁵ Tore bairo camasā na cabaimiatacũārē,

Dios yaye busurique roque tocānacā rūmua nicōā ninucũgaro,”

ĩ quetibũjuya Dios ya tutipũ.

Atie yu caquetibũjurije niña caroa queti camasā na carorije wapare Dios cũ canetdōrĩqũe queti. Tiere merē mujāārē yu quetibũjwũ.

2 Bairi yu yarā, nipetirije carori wāme mujāā caātiānierē tocārōā jānacōāña. Cañuenarē bairo mujāā caānie, apeye mujāā caĩtopairije

cũārē jānacōāña. Tunu bairoa mujāā roro mujāā caĩbusupaicoterije cũārē jānacōāña. Tunu bairoa roro āmeo iñaugaripea pairique cũārē jānacōāña. Roro mujāā caāmeobusupairije ũnie cũārē tocārōā jānacōāña yua. Tie ũnierē ĩnemoeticōāña. ² Cawĩmarā buiari bero na paco ũpēcōārē ũpũrĩ tutuarā na caátōrea bairo mujāā cūā Dios yaye quetire tũgousaya mujāā yeripũ. Tie Dios yaye quetire mujāā catũgousaata, nemojāñurō yeri tutuarā mujāā ānigarā. Tore bairo cũ mena mujāā catũgoñatutuaroi mujāā netdōgumi yua marĩ Pacũ Dios. ³ Bairoa mujāā átibojagumi marĩ Pacũ Dios, Jesús mena caāna ānirĩ cariapea, “Marĩ Quetiupau nocārō cañuw majũ cũ āniñati,” mujāā caĩtũgoñamasĩata.

Cristo, la piedra viva

⁴ Bairi marĩ Quetiupau Jesucristore nemojāñurō cũ tũgousacōā ninucũña. Cūā, Cristo niñami catiriquere cajon majũ, camasā wii qũēnorā ũtāā na cacũjũgorica caānimajũrĩcārē bairo caācũ. Cũrē camasā butioro cũ teewā. Bairo cũ na cateemiatacũārē, Dios puame cũ beseyupi. Dios cũ macũrē mairĩ caānimajũrē bairo caācũ cũ cũñupĩ. ⁵ Mujāā cūā cacatirā nimirācūā, ũtā rupaare bairo mujāā āniña āmerē. Jesucristore catũgousarā menarē caāninemonucũrā ānirĩ Dios ya wiire ũtā rupaare na capeowāmuātiere bairo mujāā āniña. Tunu bairoa ti wii macāāna sacerdotēa majā cañurārē bairo caāna mujāā āniña. Bairo caāna ānirĩ, Espĩritu Santo jũgori caroa macāājē átaje Dios cũ caĩñajesorijere átĩāña. ⁶ Bairi Dios ya tuti cūā atore bairo iña:

“Tũgoya mai: Sión cawāmecuti buropũ ũtāā caānimajũrĩcā cawapacutia yu cabeserica majũrē cūũ yu átiya.

Topu wii qūēnogu yu átiya tia ūtāā mena yua. Tia ūtāā nūmajūcōāña.

Apeye ūtā rupaa netōrō caroa cawapacutia majū niña.

Cūā niñami Cristo yu cajopau. Bairi ni ūcū camasocu cūrē catūgousau yua, di rūmu ūno,

‘Cabugoro majū Cristore cū yu boyupa,’ i tūgoña yapapuaetigūmi,”

i quetibujaya ti tutipū.

⁷ Mújāā roque tia ūtāārē bairo caācū Jesucristore cū mujāā maimajūcōāña. Aperā roque Dios mena catūgoñatutuaena ānirī Jesucristore cū boetinucūñama. Jesucristore na caboetimiatacūārē, Jesús caānimajūū cū caānipeere atore bairo i quetibujayupua Dios ya tutipū: “Wii qūēnorī majā jīcā ūtāā na caboetimirīcā āmerē yua, ti wii macāācā caānimajūrīcārē bairo tuaya.”

⁸ Aperopu iñupā apeye cūārē tunu:

“Jīcā ūtāā caānimajūrīcā mena rocawa yasigarāma camasā,”

i quetibujayupua Dios ya tutipū camasā cañuena na cabaiepeere.

Bairi camasā cū yaye quetire catūgousaena yasicoagarāma. Dios na ūna cañuenarē cū caijūgoyeticūrīcārōrēā bairo yasicoagarāma.

⁹ Mújāā roque Dios ya poa macāāna, cū cabesericarā jīcā poa macāāna mujāā āniña. Marī Quetiupau reyre bairo caācū yarā paabojari majā sacerdotēa majū mujāā āniña. Cū ya yepa macāāna cañurā, cū mena caāniparā majū mujāā āniña. Tore bairo mujāārē ásupi Dios, nocārō caroaro yu caátie ne quetibujunetōáto camasārē i. Bairo mujāārē beseyupi. Canaitiārōpu caāna mujāā caānimiatacūārē, cū yaye quetire mujāā catūgousarije jūgori āmerē yua, nocārō caroaro cabusuropu caānarē bairo mujāā ānio joroque ásupi Dios.

¹⁰ Tunu bairoa tirūmupure jīcā poa macāāna mujāā āmewū. Diore cū mujāā

masīēpū. Cū yarā mee mujāā āmu. Āme roquere yua, cū yaye quetire tūgori cū mena mujāā tūgoñatutuaena. Cū ya poa macāāna majū mujāā āniña. Cajūgoyepure Dios bopacooro camasārē cū cañamairījērē mujāā masīēsupa. Āmerē yua, cū mena mujāā caānie jūgori tiere mujāā masīcōāña. Bairi Dios cū cañamairā majū mujāā āniña.

Vivan para servir a Dios

¹¹ Yu bairārē bairo caāna, yu camairā mujāārē niña: Ape umūrecóopu caāniparā nimirācūā, mai ati yepapu āna, roro mujāā rupau carotirore bairo átiāmerīcōāña. Tie cañuetie puame Dios mena marī caānie to yasio joroque caátie niña. Torenā tiere jānacōāña. ¹² Tunu apeyera Diore camasiēna watoa āna, caroaro átiāña, “Jāārē busujārēma,” irā. Bairo caāna mujāā caānoi, na puame cabero mujāārē roro busujāētigarāma, caroaro mujāā caátie masīrī yua. Bairo tiere masīrā, “Nocārō catutuañ cañuu niñami Dios,” igarāma, Cristo ati yepapu tunuetari, nipetiro camasārē na cū cañabeseri rūmu caāno.

¹³⁻¹⁴ Marī Quetiupau Jesucristo mena caāna ānirī, ati yepa macāāna quetiuparā na carotirore bairo átiāña. Na botioeticōāña. Emperador quetiupau ūcū, bairi cū carotirā cū roca carotirā ūna cūārē na carotirore bairo ása. Cū, quetiupau emperador puame aperā camasā cañuenarē cū ūmua cū roca macāānarē roro na átirotijonucūñami. Aperā caroaro átiānajērē caátianimasīrā puamerē nūcūbugorique mena na iñarotinucūñami. Quetiupau caroti ānirī tore bairo átinucūñami, ati yepapu ācū. ¹⁵ Caroa macāājē roquere mujāā caáto boyami marī Pacu Dios. Bairo caroa macāājērē mujāā caátianorē iñarā yua, Diore camasiēna, aperā catūgomasiēna ūna cūā mujāārē roro i busupaietigarāma.

¹⁶ Dios, mujää Quetiupau, jicää niñami. Apei maniñami. Bairo apei cū camanimiatacūārē, mujää puame, “Jāārē caroti maniñami. Bairi jāā caboro jāā átimasīña cañuetie cūārē,” ī tūgoña mawijiaeticōāña. Dios yarā paacoteri majārē bairo caāna ānirī caroaro átānimasīña mujää cūā cū carotirore bairo. ¹⁷ Bairi nipetiro camasārē marī canucūbugopee caānorē bairo na nucūbugoya. Marī yarā Diore caīroari majā mena āmeo maiña. Marī Pacu Dios cūārē nucūbugori qūiroaya. Ati yepa macācū quetiupau emperador cūārē cū nucūbugoya.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

¹⁸ Yū yarā, mujää paacoteri majā cūā, mujää quetiuparā na carotirore bairo nucūbugorique mena āsa. Caroaro na átibojaya paarique mujää na carotirijere. Mujää quetiuparā tutuaro mena carotirā cañuena, aperā cañurā mujāārē caīroarā na caāmatacūārē, caroaro nucūbugorique mena na paabojaya. Na nucūbugoya. ¹⁹ Mujää, roro mujää caāperimiatacūārē, roro mujää na caāpata, ñujāñuñā bairopua. Dios cū carotirore bairo caāticōāna mujää āniña bairāpua. Cū roque caroaro mujää caātiere īñajesoyami. ²⁰ Mujāārē, mujää quetiuparā, rorije mujää caātie wapa na catutiata roque, dope bairo mujää ī masīētībujiorā. Yerijōrō mujää quetiuparā mena mujää ānimasīētībujiorā. Caroa wāmerē mujää caātiatato bero caānimiatacūārē, roro popiye mujää baio joroque mujää na caāpata roque, popiye mujää cabairijere mujää nucānetōōcōāgarā. Tūgoñaenarē bairo tiere tūgoñanetōōcōāña. Tie ñujāñuñā marī Pacu Dios cū cañajoro.

²¹ Bairo mujää caātiāno boyami Dios. Mujää yaye wapa jūgorina Jesucristo cañuñ nimicūā, popiye tāmowī. Bairo popiye tāmomicūā, cūrē roro caānarē

na tuti āmeemi. Cūrē īñacōrī mujää cūā cū cabairicarore bairo átānimasīña. ²² Jesucristo puame jicā wāme ūno rorije caāpei, ñe ūnie wapa cacūgoecu majū āmi. Ni jicā ūcūrē qūitoñaemi. Cariape quetibujawī. ²³ Tunu roro awajari cū na catutiro cūārē jicāni ūno roro na ī tuti cānamuemi. Roro popiye cū baio joroque na caāto cūārē, roro na ātiāmeemi. Atore bairo jeto ī tūgoñawī: “Dios jeto roro caānarē cariape na īñabesemasīñami na yaye wapa,” ī tūgoñawī Dios na cū caātiipee jettore. ²⁴ Jesucristo cū majū rupauina yucupāipū cū cariarique jūgori marī carorije wapare netōōwī. Carorije marī caātiānierē marī cajānaparore bairo ī, riacoāmī Jesucristo yucupāipū. Caroaro cariape caāna marī ānio joroque marī āmi Jesús. Mujää puame yeri catirā mujää caānipee jūgori Jesucristo puame cāmicutiri riawī. ²⁵ Yū yarā, nuricārā oveja waibutoa na caboropu āñesēārī na camawijiyasirore bairo mujää cūā mujää caboro ātiri, caūpetietopu cayasiránā mujää ānim-iñupā. Bairo caānana nimirācūā, āmerē yua, carorije mujää caātajere jānarī Jesucristo yaye queti puamerē mujää boyā. Cū, Jesucristo roque oveja coteri majōcure bairo caācū ānirī caroaro majū mujää īñacotemasīñami.

Cómo deben vivir los casados

3 ¹⁻² Mujää, carōmia camanapūācuna cūā, mujää manapūā na carotirore bairo caroaro āsa. Na īroaya mujää manapūārē. Caroaro cariape āñajēcusa, jicāārā Diore caīroaena caroaro jicārō tūni mujää caātiere īñarī cū na catūgousaparore bairo īrā. Noa ūna na caquetibujurije mee, caroaro mujää caātiānierē īñacōrī roque na cūā tūgousajūgogarāma Jesucristore. ³⁻⁴ Mujää, carōmia jicāārā netōō nucājāñurōpu mujää wāmaganucūña mujää rupau bui macāājērē. Caroaro

netōjāñurō mujāā wuḡapeoganucūña. Tunu bairoa oro ūnie cawapacutie mena mujāā wāmōrīrē mujāā jāāganucūña. Caroa cawapapacarije ūnie jutii cūārē mujāā jāāganucūña. Tore bairo mujāā caáto ūnorēā, mujāā pupea mujāā yeripure qūēnoña. Maijūgoya mujāā yeri mujāā catūgoñarijē puame roquere. Dios yaye queti roque ati yepa macāājē cawapapaca netōjāñurō caroa capetietie cawapacutie majū niña. Caroaro yerijōrō patowācāricārō mano ānimasīrīqūē niña. ⁵Torea bairo tirūmupu macāāna rōmirī ānana cūā jutii caroa na caboro ūnorēā, Dios cū caborore bairo jeto caroaro átiāniñañupā. Na yeripu caroarā wāmagoricarārē bairo āniñañupā. Dios mena tūgoñatutuayayupa. Na manapūārē na īroari caroaro na mena ānimasīñañupā. ⁶Tore bairo cabaiān-imasīrīcō āñupō Sara cawāmecuco ānacō. Cō manapu Abraham ānacūrē caroaro qūiroayayupo. Cū carotirore bairo caroaro useanirīqūē mena cū yumasīñañupō. Cō quetiupaure bairo qūiñañupō Sara. Mujāā, āme caāna carōmia cō ānacō pārāmerārē bairo caāna majū mujāā ānigarā cō ānacōrē bairo mujāā caápata. Bairo mujāā caápata, mujāā manapūārē mujāā tūgoña uwietigarā, na mena caroaro caānimasīrā ānirī.

⁷Mujāā, caūmua canūmoacuna mujāārē niña: Mujāā numoarē na maiña. Na mena jīcā yericunarē bairo ānimasīña. Mujāā numoarē mujāā cajuátinemopeere na cabomasīrōrēā bairo caroaro na átiroaya. Carōmia ānirī cayeritutuaena na caāno mee, jīcā yericuna mujāā caānoi pugarāpūrea Dios caūu ānirī cū canetōōrīqūē jūgori, tore bairo na juása mujāā numoarē. Tore bairo āmeo átiānimasīña, ñe ūnie rusaeto jīcā yericunarē bairo pugarāpua Diore mujāā cajēnimasīparore bairo īrā.

Los que sufren por hacer el bien

⁸Bairi nipetiro mujāā tore bairo caroaro useanirō, jīcā majārē bairo yericutiri átiāninucūña. Ámeo mai āninucūña jīcā pūnaarē bairo mujāā majū. Ámeo juátinemoña mujāā majū. Caānimajūrārē bairo baibotioeticōāña. ⁹Bairi tunu roro mujāārē caānarē roroa mujāā cūā na átiāmeeticōāña. Mujāārē caawajatutirā ūna cūārē na tuti āmeeticōāña. Mujāārē na caītutirorea bairo na ī tuti tunuo peoeticōāña. Bairo puame iña: “Caroare cū joáto mujāārē Dios,” na ī jēnibojaya mujāārē cateeri majā cūārē. Bairo mujāā caápata, caroare na jonemogumi Dios. ¹⁰Tirūmupu cūārē torea bairo ī quetibujayayupa profeta majā ānana:

“Ni jīcāū ūcū camasocu caroaro useanirō mena cū caānigaata, carorije ūnierē cū busueticōāto.

‘Carori wāmerē yu busuetigu,’ ī tūgoña-poseromasīrī cū āmarō.

Tunu bairoa cū risero mena cū caītōpairije ūnie cūārē qūī busueticōāto.

¹¹Cū ūcū carorije macāājērē cūcōārīna, caroa macāājē puamerē átiāninucūñami.

Caroaro átiānijūgoyecuti masīñami, aperā cūā yeri jōrō ānajē cutajere na caátibocámasīparore bairo ī.

¹²Torecuna, marī Quetiupau cañurā caroarā jetore na iñausacotegumi.

Cūrē cū na cajēnirījē cūārē caroaro na tūgopeobojagumi Dios.

Aperā cañuena carorā roquere na asiajāñugumi.

Na pesure bairo caācū tuagumi yua,” ī quetibujayayupa profeta majā ānana Dios ya tutipu.

¹³Caroa macāājē jetore tocānacānia mujāā caátīānimasīata, ¿noa ūna mujāārē roro na átiubujocuti? Roro átimasīēnama. ¹⁴Bairāpua, caroaro cariape mujāā caátīānimiatacūārē,

jicäärā popiye mujāā baio joroque mujāā na caápata, yapapuaeticōāña. Useanirī āña. Noa ūnarē na tūgoña uwieticōāña. Useanirīqūē mena ānimasīña. ¹⁵Atore bairo jeto ása: Nucūbugorique mena marī Quetiupaure bairo caācū Jesucristo mena tūgoña tutuaya mujāā yeripū. Tunu apeyera caroaro tūgoña coteya. Mujāārē aperā Diore catūgousaena, “¿Ne jūgori Jesucristo mena mujāā tūgoñatutuayati?” na caijēniñarō, caroaro mujāā caquetibujumasīparore bairo irā, caroaro tūgoñamasī coteya. ¹⁶“Caānimajūrā Dios yarā jāā āniña,” iēna, nucūbugorique mena na quetibujuya. Caroaro átiña, mujāā catūgoñamasacuti ānie yerijōrō to ānimasīo joroque irā. Mujāā, Jesucristore catūgousari majārē, roro caībusupairā puame na majūā na caīrjērē na tūgoñaboboo joroque irā, caroaro átiña mujāā majū nipetiro camasā mena.

¹⁷Carorije mujāā caátie jūgori roro mujāā catāmuoata, ñuña. Bairopua, netōjāñurō ñuña caroa macāājērē caāna nimirācūā, roro popiye mujāā cabaiata. Popiye mujāā baio joroque aperā cañuena mujāā na caápata, ñujāñuña Dios puame bairo cū cabooata. ¹⁸Torecuna, Jesucristo cū majūā jicānia roro popiye bairi riawī, marī carorije wapare netōōpeyo yaparoetagu. Cū puame roque cañuu carorije caápei nimirācūā, carorā yaye wapare netōōgu, roro popiye tāmowī. Mujāā cūā Dios yarā mujāā caānīparore bairo ī, riawī. Marīrē bairo caācū ati rupau cūgori riawī Jesús ati yepapure. Bairo riamicūā, Espíritu Santo Dios Yeri cacūgon ānirī tunu catiwī. ¹⁹Bairo Jesús, cū yeri pūna jeto ācū, preso joricaropū caānarē bairo caāna cariaricarā yeri tūpū ásúpi. Topū etari na quetibujuyupi Dios yaye quetire.

²⁰Mai, na puame tirūmu macāā yutea Noé cū caāni yuteapu āna, Diore cū tūgopeoetiri cū baibotioyayuparā. Noé ānacū puame Dios cū caátipeere na quetibujuyamiñupū. Na puame cū tūgoesuparā. Ti yuteapure Dios puame pajutiricarō mano caroaro na cotemiñupū, cūmua capairicare Noé cū caquēnotoye. Bairo caroaro na cotemicūā, jicā wāmo peti itia pēnirō cānacāū ūnacā na netōōñañupū Dios ati yepare cū carurī rūmu caāno. ²¹Mai, ti yuteapu oco caānajē na caruarique puame atore bairo marī masīōñupā: “Oco mena marī cabautizarotiri rūmu caāno marī netōōwī Dios, cayasicoabujioatana marī caānīmiatacūārē. Torea bairo añupā tie oco tirūmupū Noé cū caāni yuteapure,” marī ī masīña. Marī cabautizarotirije puame marī rupapure ūgueri coserique ūnie mee niña. Dios marī Pacu majūrē yeri caroa marī catūgoñarījērē cū marī cajēninemorijē ūnie niña. Bairi yua, marī netōōñupī Dios, Jesucristo cū macū cariacooatacū cū caānīmiatacūārē tunu cū cacatorique jūgori. ²²Marīrē canetōōrīcū Jesucristo puame umurecōo Dios tūpū ámf. Cūtu cariape nūgōā, carotimasī cū caruiropū niñami āmerē. Bairi yua, nipetiro ángelea majā, aperā cacatirā seres majā cajūgoyepure mai carotimasīmirīcārā cūārē carotimasī majū tuayami. Cū jeto āmerē na rotipeyomasīñami. Na cūā nipetiro cū caīrōrē bairo áticōāñama yua.

Servir según los dones recibidos de Dios

4 Bairi mujāā cūā Jesucristo cū majū rupau mena popiye cū catāmuorīqūērē tūgoñarī popiye mujāā cabaipeere mujāā ēñotaetigarā. “Popiye marī cabairo ñugaro,” mujāā ī tūgoñagarā. Ni ūcū caroare átimicūā roro popiye cū catāmuoata, roro

átajere canetõnucâricû ânirî carorijere cajânaricûrê bairo tuacõãñami. ²Bairo caãcû ânirî yua, ati yepapû cû caãni rûmurê Dios cû caborore bairo jeto átiânimasîñami. Ati yepa macããna na rupau caborore bairo jeto na caátianorê bairo átiâmerîñami yua cû ûcû. ³Nocârõ yoaro jicã yutea cârõ Diore camasiêna na caátianorê bairo mujãã cûã roro mujãã átiâmû. Carorije macããjê mujãã rupau cabori wãme ûnie jetore mujãã átiâninucûwû. Bose rûmu caãno nucûbugoricaro mano roro majû mujãã awajañesêñnucûwû. Ti rûmu caãno cacûmuorîjêrê nocârõ paio etinetõrî roro mujãã cûmunucûwû. Tunu bairoa camasã na cawericarã ûna carorârê na mujãã îroanucûwû. ⁴Âme roquere tore bairo mujãã átiâninemoêtîña. Roro netõrõ mujãã caátianajêrê mujãã áperiya. Bairo roro caátianana nimirãcûã, âmerê caroaro mujãã caátianierê îñarî, mujãã baparã caânimirîcârã puame roro mujããrê î busunucûñama. Pugani cârõ tûgoñanemonucûñama, carorã caânimirîcârã cañurârê bairo mujãã cayeri wasoarijere îñarî yua. ⁵Na, cañuena roquere marî Pacu Dios cañabesegajûgoricu majû na îñabesegumî. Cacatirã, cariaricarã nipetirore na îñabesegumî na yaye wapare ti rûmu caetaro yua. ⁶Torecuna, marî ñicûjãã cariaricarã ânana cûârê merê caroa queti Dios cû canetõõrîqûêrê na quetibujuyupi Jesús, na cûã Espíritu Santo Dios Yeri mena na âmarõ, na yerire na yasieticõãto î. Bairãpua, na cûã nigarãma camasã nipetirore cû caññabeseri rûmu caãno cûârê. Na cûã jicârõ tûnia îñabese ecogarãma, camasã marîrê bairo caãnana ânirî.

⁷Apeyera mujãã ñiña: Merê ati umurecõo capetipa rûmu cõñarõ baiya. Torena, masacatirique mena caroaro añajêcusa. Nucûbugorique mena

tocãnacãnia Diore cû jênicoteãninucûña ti rûmu caetaparo jûgoye. ⁸Tunu bairoa tocãnacãupurea mujãã caãmeomaiãnie to âmarõ. Bairo caroaro mujãã caãmeomaiãnimasiãta, aperã yaye wapare na mujãã masiriyobojamasîbujiorã. Cañurîjê macããjê puamerê tûgoñarî carorijere mujãã átiñanacõãgarã yua. ⁹Tunu bairoa tocãnacãupurea caroaro mena na bocáya caetari majãrê. Na quẽnoña mujãã ya wiiripu nucûbugorique mena. Yasioroacapu roro na î busupaeticõãña caetari majãrê. ¹⁰Nipetirije caroa wãme cañurîjê Dios cû cajoriquere caroaro cacûgomasiãrã ânirî na juátinemoña aperãrê. Marî Pacu Dios tocãnacãupurea cû cajogaro cârõ caroa wãme marî caátianimasîpeere marî joyupi. Ti wãme Dios cû cajorica wãme jicârõ tûnia aperãrê na juátinemoña. Mujãã caãmeojuatijîãtiro cârõ âmeo juátinemoña. ¹¹Bairi ni jicãû ûcû mujãã mena macããcû Dios yayere quetibujuri majõcu cû caãmata, caroaro cariape cû quetibujuáto Dios yaye quetire. Apei, âmeo juátinemomasîrîqûêrê marî Pacu Dios cû cajoricu cû caãmata, cû cûã Dios cû catutuarije cû cajorije mena caroaro cû juátinemoáto. Tore bairo jeto na átiâmarõ nipetiro, Dios caroa wãme cû cajoricarã cârõ. Tore bairo na átiâmarõ nipetiro camasã Jesucristo jûgori Diore na cabasapeoparore bairo. Cû jicãûrêã basapeorique to âmarõ. Cû carotimasîrîjê to petieticõãto. Ânicõã ninucûgaro. Bairoa to baiáto.

Sufrir como cristianos

¹²Yu bairãrê bairo caãna, yu camairã, tûgoña acueticõãña roro popiye mujãã cabaípeere. Aperã Diore camasiêna roro majû mujããrê na caáto îñarã, “¡Agotã! ¿Nopẽirã tocãrõ roro popiye marî baio joroque marî na átiyati?” î tûgoña yapapuaeticõãña. Tie popiye

bairiquere mujãa camasiētīē ũnie majūrē bairo iñaeticōãña. ¹³Bairo puame baiya: Jesucristo popiye cū catãmuorīcārōrēã bairo mujãa cūã cū yarã ānirī roro popiye mujãa baigarã. Cū, cū cabairicarore bairo cabairã ānirī tūgoña useaniña. Tore bairo mujãa caãmata, netōjãñurō paio nigarō useanirīqūē tunu nemo cū catunuatī rūmũ caānorē. Cū mena useanirī mujãa ānigarã yua ti rūmũ caetaro. ¹⁴Bairi tunu Jesucristo yarã mujãa caāno jūgori roro popiye cabairã useanirī āña mujãa, aperã roro na caīeperi majã nimirãcūã. Useanirī āña mujãa roro na caīeperã. Mujãa Roque Espiritu Santo, Dios nocārō catutuau Yeri majūrē cacūgorã mujãa āniña. Tocānacānia mujãa mena ānicōã ninucūñami Espiritu Santo Dios Yeri majū. ¹⁵Apeyera tunu jīcāārã Diore camasiēna camasārē na pajīānama. Aperã yajanucūñama. Apeye cūārē roro na caāmeoīrō na mena busunemonucūñama. Tore bairo na cabairoi, roro popiye na baio joroque na átiyama na quetiuparã. Narē bairo ápericōãña mujãa Roque. ¹⁶Narē bairo caāperã mujãa mena macāãna jīcāārã na caānimiatacūārē, Jesucristo yarã na caānie jūgori roro popiye na cabaiata, tiere tūgoña boboeticōãña. Marī Pacu Dios roquere cū basapeoya, cū yarārē bairo cawāmecuna ānirī.

¹⁷Merē ati rūmurīrē etaro baiya marī cū yarārē Dios cū cañabesejūgopa rūmũ. Marī, cū ya poa macāãna cañabesejūgomajūcōãñi ānirī, ¿marī berore nocārō popiye na baio joroque na cū ácuati cūrē catūgousaena roquere yua? Roro popiye na baio joroque na átigumi Dios cū yaye quetire catūgousaetana roquere. ¹⁸Cañuu jīcāũ Diore catūgousau ũcū cū caãmata, dope iēcū majū popiyepūina netōjīatimasīñami Dios cū cañajoro. Bairi roro caāna

Diore cabaibotiorã Roque dope átinetojīatiecoenama. Netōōrōpu yasimajūcōāgarāma. ¹⁹Bairi Dios cū caborore bairo, roro popiye cabairi majã nimirãcūã, caroa macāājērē áticōãña. Tiere jānaeticōãña. Nipetiro ati umurecōo macāājērē caátacu mena jetoa tūgoñatutuacōãña. Cū, jīcāũã mujãa netōōgumi mujãa yerire. Mujāārē cū caijūgoyeticūricārōrēã bairo átimajūcōāgumi.

Consejos para los creyentes

5 Apeyera tunu yu quetibujunemogaya mujãa, ñubueri majã quetiuparã cabutoa camasiñi majārē. Yu cūã mujāārēã bairo cabucu camasiñi majōcu ñubueri majã quetiupau yu āniña. Yua, Jesucristo popiye cū cabairiquere ñiñawũ. Torecu, cū yaye quetire yu quetibuju masiña. Yu cūã mujãa, camasiñi majã cabutoarea bairo tunu Jesucristo ati yepapu cū catutuarije mena cū caetaro ñiñagu. Jīcārōã nipetiro marī iñagarã ti rūmũ caetarore. ²Dios yarã ñubueri majārē caroaro na iñacoteya. Caroaro cariape na quetibujuya mujãa, ñubueri majārē. Mujãa narē caroaro cariape na mujãa quetibuju masiña. Caroaro átato jesoru Dios cū caborore bairo cariape na quetibujuya. Rotimajūrīcārārē bairo ápericōãña. Cabuerã mujãa caānoi, paio mujãa cawapatapee cūārē tūgoñaeticōãña. Caroaro yerijōrō átiāña mujãa paarique ñubueriquere. ³Tutuario mena na mujãa quetibujuepa camasārē. “Jãã Roque jãã rotimasīña ñubueri majārē,” mujãa i tūgoñaepa. “Narē mairī Roque caroaro mena na marī átirotigarã ñubueriquere,” mujãa i tūgoñagarã. Bairo iñi caroaro ānajēcusa, bairo mujãa caátīānierē ñubueri majã cūã iñacōrī caroaro na caátīāniparore bairo iñã. ⁴Bairo narē

caroaro mena mujãã cajũgoãnimasiata, marĩ Quetiupau Jesucristo mujãã mena useanigumi. Tunu ati yepau cũ cabauetari rũmu caãno mujãã jogumi caroa yericutaje capetietie majũrẽ yua. Caroaro mujãã caãtiãnajẽ wapa di rũmu ũno cariaetie majũrẽ mujãã jogumi marĩ Quetiupau.

⁵Torea bairo átiãña mujãã, cawãmarã cũã. Cabutoa camasĩrĩ majã na caãtĩrotirore bairo caroaro átiãña. Nucũbugorique mena na caquetibujurijere caroaro na tũgousaya. Tocãnacãũpua mujãã nipetiro ñubueri majã nucũbugorique mena caroaro ása cabutoa na caquetibujurijere. “Jãã majũ cũã jãã rotimasĩña,” ĩ tũgoñaeticõãña. Torea bairo profeta majã cũã ĩ quetibujuyupa:

“Dios puame ni ũcũ caĩtũgoñabotiori majõcu cũ caãtigarijere eñotanucũñami.

Apei caĩbotiogaecu, caroaro na caĩrõrẽ bairo caãtiãnimasĩ roquere caroaro cũ juãtimasĩñami Dios cañuu ãnirĩ,” ĩ quetibujuyupa profeta majã ãnana.

⁶Bairi Diore cabaibotiorãrẽ bairo baieticõãña. “Dios netõrõ jãã masĩña,” ĩ tũgoñaeticõãña. “Dios jeto jĩcãũã masĩñami,” ĩ tũgoñacõãña cariapea. Bairo ĩ tũgoñarĩ caroaro mujãã caãmata, Dios puame cũ caborica yutea caetaro rotimasĩrĩquẽ majũrẽ mujãã jogumi. ⁷Tunu bairoa Dios mujããrẽ maimajũcõãñami. Caroaro mujãã ñnapeoyami. Bairi nipetirije dise ũnie mujãã catũgoñamacããrĩjẽ Diopure cũ quetibujunetõõña. Cũ mena tũgoñatutuya.

⁸Caroaro tũgoñaquẽnoña. Tũgoñamasĩña. Wãtĩ marĩ pesuu merẽ yaijũãũ waibutoare ugagu cũ cauwaoterore bairo marĩ yasio joroque átigu cotei baiyami. Bairi masacatiri caroaro ãnajẽcusa. Mujãã yasiremi wãtĩ. ⁹Dios mena mujãã

catũgoñatutuãnierẽ jãnaeticõãña. Bairoa marĩ Quetiupau Jesucristo mena tũgoñatutuacõãña. Wãtĩ cũ cabusujãrĩjẽrẽ jĩcã wãmeacã ũno tũgousaeticõãña. Tore bairo jeto popiye baiyama nipetiro ati umurecõopure Diore catũgousari majã mujããrẽ bairo cabairã, mujãã yarã cũã. Merẽ tiere mujãã masĩña.

¹⁰Bairãpua, jĩcã yutea cãrõã roro mujãã tãmuogarã. Cabero yua, Dios puame cañurã, cariape caãna majũ mujãã átigumi. Cariape catũgoñarã, catũgoñatutuarã majũ mujãã átigumi. Cũ mena mujãã catũgoñatutuario jũgori, tunu bairoa mujããrẽ camaimajũũ ãnirĩ cũ caboricarorea bairo mujãã jogumi caroare. Jesucristo mena mujãã caãnie jũgori jĩcãrõ tũnia tore bairo mujãã átigumi marĩ Pacu Dios. ¹¹Cũ jetorea cũ carotimasĩrĩjẽ to ãmarõ. Tocãnacã rũmua to ãnicõã ãmarõ. Bairoa to baiãto.

Saludos finales

¹²Yu yarã, tocãrõã mujããrẽ ñi quetibuju woajoya. Atie petoaca ati carta mena mujãã yu caquetibujurijere marĩ yau Silvano yu woatubojayami. Cũ puame cañuu Dios mena catũgoñatutuu niñami. Torecu, yu baire bairo caãcũ cũ ñiñanucũña Silvanorẽ. Bairi ati carta mena mujãã, yeri tũgoñatutuarã, mujãã ãnio joroque átigu, mujãã yu quetibuju woajoya. Apeye cũãrẽ cariapea caãnorẽ bairo Dios mujããrẽ camai ãnirĩ caroa cũ cajoãnierẽ mujãã camasĩparore bairo ĩ, yu quetibuju woajoya. ¡Mujãã puame tie queti mena tũgoñatutuacõãña!

¹³Ati macã Babilonia cawãmecuti macã macããna, mujãã ñurotijoyama. Na cũã mujããrẽã bairo Dios cũ cabeserica poa macããna niñama. Apei Marcos cawãmecucu yu macũrẽ bairo caãcũ cũã mujãã ñurotijoyami. ¹⁴Tunu mujããrẽ

ñinemoña: Caroaro mena ãmeo mairĩ
ãmeo bocáya jĩcã majãrẽ bairo.

Tocãrõã niña atie queti yu
cawoaturije.

Nipetiro mujãã Jesucristo yarãrẽ caroa
yericutaje mujãã cũ jonemoáto marĩ
Pacu Dios. Bairoa to baiáto.

Segunda Carta de

SAN PEDRO

Saludo

1 Yñ, Simón Pedro cawāmecucñ, Jesucristore paabojari majōcñ cñ caquetibujurotjoricñ apóstol majū yñ āniña atī cartare mujāārē cawoajou. Jesucristo yarā majūrē mujāā yñ woajoya. Mujāā cūā jāārēā bairo Jesucristo mena mujāā tūgoñatutuajūgoyupa. Marī Quetiupau Dios, bairi Jesucristo cariape caācu, marīrē canetōrīcū majū cūā, jīcārō tūnia marī joyupi cñ mena marī catūgoñatutupeere. ²Bairi mujāārē ñiña: Dios, marī Quetiupau Jesucristo mena na caquetibujucūrīqūērē mujāā camasīnemorō jūgori nocārō paio caroare mujāārē na jonemoáto. Caroa yericutaje cūārē mujāā na jonemoáto.

Cualidades del cristiano

³Dios ñe ūnie carusaecu ānirī cñ camasīrījē mena marī jowī nipetirije caroa macāājē marī caātīānipeeere. Tunu bairoa cūrē marī camaimasīpee cūārē marī jowī marī Pacu Dios. Tore bairo marī jowī, nocārō paio cñ macū marīrē cabesericu cñ caātīānimasīrījērē, cñ carotimasīrījē cūārē marī camasīparore bairo ī. “Yñre bairo caroaro na ātīānimasīáto,” ī caroare marī jowī. ⁴Caroaro cñ camasīrījē jūgori caroa wāme marī cñ caātipee cñ caijūgoyeticūrīqūērē marī masīōwī. Tie puame nocārō majū paio cñ caātipee ñiña. Cawapapacarijere bairo caānie ñiña. Tie jūgori marī, ati umurecōo macāāna roro marī rupau caborore bairo caāna, tiere marī majūā caātījānimasīrā marī ānio joroque marī ásupi. Bairo marī caáto, Dios cñ caānajē cutiere bairo marī ānio joroque marī ásupi.

⁵Bairi caroaro tūgoñatutuanemoña marī Pacu Dios mena. Caroaro ātīāña caroa macāājērē. Bairo caroaro ātīāna, caroaro mujāā tūgousagarā cñ yaye quetire. ⁶Bairo caroaro tūgousarā yua, mujāā rupau macāājē carorije mujāā caātigarije ūnierē mujāā ēñotamasīgarā. Bairo roro caáperā ānirī, caroaro yerijōrō mujāā ānimasīgarā. Bairo caroaro yerijōrō āna yua, Diore caroaro mujāā maimasīgarā. ⁷Bairo cñ maimasīrī yua, mujāā yarārē na mujāā ñnamaigarā. Na mujāā juátinemogarā. Bairo na mairā, nipetiro camasā cūārē na mujāā mainemomajūcōāgarā yua.

⁸Tie nipetirije caroaro ānajē cutajere mujāā caātīmasīpeyoata, cañurā majū mujāā ānigarā. Camasārē cajuāna majū mujāā ānigarā. Bairi marī Quetiupau Jesucristore cabūgoro mee cñ mujāā masīña. Cūrē mujāā camasīrījē wapacutimajūcōāña, nemojāñurō tiere mujāā caātīmasīpeyoata. ⁹Noa ūna aperā camasā tie caroaro ānajē cutajere na caápericōata, camasīētīmajūcōārā nibujiorāma. Cacaapee mána cañnamasīēnarē bairo tuabujiorāma. Tunu bairoa na carorije wapa caānimirīqūērē Jesucristo cñ canetōōbojarique cūārē masiritipeticōābujiorāma.

¹⁰Bairi yñ yarā, yñ bairārē bairo caāna, nipetirije atiere caroaro ása. Jānaeticōāña. Jesucristo cñ caborore bairo jeto caroaro ása. “Jesucristo yarā caāniparā Dios cñ cabesericarā ānirī caroaro marī ātīānigarā,” ī tūgoñaña. Tore bairo mujāā caātīānimasīata, di rūmū ūno mujāā yasietigarā. Wātī cūā mujāā yasio joroque mujāā áperīgumi. ¹¹Bairi tunu caroaro mujāā ānicōā nigarā. Umurecōopñ mujāā caetari rūmū caāno marī Quetiupau Jesucristo marīrē canetōōrīcū cñ Pacu mena caroaro mujāā bocāgarāma. Topñ marī Queti-

pau cū carotimasīrīpau capetietopu cū mena mujāā ānicōā ninucūgarā yua.

¹²Bairi mai, atie yu caquetibujurijere mujāā yu quetibujunemocōā ninucūgu, tiere mujāā camasīnemoparore bairo ī. Merē mujāārē, cariape macāājē quetire na caquetibujuricaro bero caānimiat-acūārē, mujāā yu quetibujunemogu tunu. Tunu bairoa Jesucristo mena tūgoñatutuari caroaro cū caborore bairo mujāā caātīanimiatacūārē, yu quetibujunemocōā nigu mai. ¹³Tore bairo mujāārē yu quetibuju ānigu yu cacatiri rūmu ūno mai. Merē yu masīña baipua. Yua, mujāārē caquetibujunemopau ūcūā ānirī atiere mujāā yu quetibujuya. ¹⁴⁻¹⁵Apeyera merē marī Quetiupau Jesucristo puame “Pedro, nocārō mea mu riacoagu,” nī quetibuju masīōwī. Torecu, yu puame yu beri caānopu cūārē atie yu caquetibujurijere mujāā masīnemocōā ninucūō joroque yu āticūña. Noo yu camasīrō cārō tiere yu quetibujucūña ati yepapure.

Los que vieron la grandeza de Cristo

¹⁶Tunu apeyera, Jesucristo, marī Quetiupau, ati yepapu tunu cū caatīpee, cū carotimasīrīpau macāājē cūārē caroa cariape macāājērē jāā quetibujuwu. Jāā majūā ī tūgoñamacārī jāā caīquetibujurique mee āmu. Jāā majūpua cūrē jāā īñawū. Nocārō cū carotimasīrījē, cū catutuarije cūārē jāā īñamajūcōāwū. ¹⁷Jāā īñawū jīcā rūmu Dios, cū Pacu cūrē nucūbugorique mena cū caībusurore. Atore bairo ī busuocajowu nocārō carotimasī Dios cū caīrījē busurique: “Āni yu macū, yu camai, yu cabesericu majū nīñami. Cū mena butioro majū yu useaniña,” ī busuocajowī Dios. ¹⁸Jāā majūpua tie busurique umarecōopu caatīere jāā tūgowu. Jāā puame marī Quetiupau

Jesucristo mena jāā āmu ti watoare ūtāū cañurīcupu.

¹⁹Masīrī majā profeta majā na caīquetibuju jūgoyeticūrīcārōrē bairo cariapea baiwī Jesucristo. Bairi mujāā roque tiere camasīmajūcōārā ānirī tiere caroaro cariape tūgoñanemoña. Tie caroa queti profeta majā na caquetibujucūrīqūē puame canaitīārōrē jīñaworiquere bairo niña. Tiere nemojāñurō mujāā cabuenemoata, mujāā camasīpeyoetiene mujāā masīnemogarā. Bairi Jesucristo, busuri nōcōrē bairo caācū, cū catunuetari rūmu caāno tiere mujāā masī peticoagarā. ²⁰⁻²¹Cajūgoye mai atiere caroaro tūgoña masīña: Dios ya tutipū ape rūmu cabaipeere na caquetibujuwuatucūrīqūē puame jīcāū camasocu cū majūā cū caboro masīrī cū cawoatu quetibujurique mee niña. Bairi profeta majā cūā na majū na camasīrījē mena na caborore bairo na caquetibujurique mee niña. Na roque Dios cū caquetibuju rotijoricarā ānirī, Dios na cū caīrījērē Espīritu Santo cū camasīōrō jūgori quetibuju masīñupā Dios ya tutipū.

Los que enseñan mentiras

(Jud 4-13)

2 Bairo na caīmiatacūārē, āñupā Israel ya poa macāāna menarē profeta majā caītopairā, profeta majā Dios yarā mee caāna cūā. Na majūā na caborore bairo caīquetibujuri majā, caītopairi majā āñupā. Bairi āme cūārē ānigarāma na ūna mujāā watoare quetibujuri majā cariape caquetibujueña. Caītopairi majā nigarāma. “Caroa macāājērē jāā quetibujuya mujāārē,” ī quetibujumirācūā, na catūgoñarījē cañuetiere mujāā quetibujugarāma. Bairo quetibujuri yua, marī Quetiupau mujāārē canetōōrīcūrē cū boetimajūcōāgarāma. Bairo cañuetiere

na caquetibujuro jūgori Dios puame yooaro mee na recōāgumi. Na yasio joroque na átigumi yua na yaye wapa.

²Na cayasiparo jūgoye capāārā majū mujāā mena macāānarē na itogarāma. Capāārā majū tūgousagarāma na yaye queti carorije macāājērē. Na cūā caītori majā na caátore bairo roro átigarāma. Bairo na caáto iñarā yua, aperi cūā Dios yaye queti cariape macāājērē roro ī busuepegarāma.

³Tunu apeyera nocārō dinerore cabonetōrā ānirī na caquetibujuriye mena mujāā quetibujutori, mujāā yajagarāma mujāā cacūgorije ūnierē. Na caquetibujuriye mena mujāārē itoepegarāma caītopairi majā. Bairo na caītoānie jūgori na cayasipee na cotemajūcōāña. Tirūmupuina merē, “Cañuenarē roro popiye na baio joroque na yu átiḡu,” ī jūgoyticūcōāñupī Dios. Na ūna cañuena netōētīmajūcōāgarāma.

⁴Tūgopeoya mai: Dios tirūmupure ángelea majā cūrē cabaibotorā, cūrē catūgousagaenarē, “Nugaro, mujāā yu reetigū,” na iēsupī. Bairo puame na ásupi: Cañuena na caāno canaitīārōpu na recōāñupī. Caūcūārī ope pupearu na jiyari na biajācūcōāñupī mai cū cañabeseri rūmu caetaparo jūgoye. ⁵Tunu bairoa tirūmupu macāāna cañuena na caāni yuteapure, “Mujāā mena yu űngu,” īrī mee na rurepeyocōāñupī Dios, na cañuetie wapa. Na mena macāācū Noé cawāmecucu jetore cū netōōñupī cū mena macāāna jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāu mena. Mai, Noé puame cañuu caroa macāājērē caquetibuju majū āniñañupī. Bairi cū jetore cū yarā mena cū netōōñañupī Dios. ⁶Torea bairo cañuenarē na reyupi Dios Sodoma, ape macā Gomorra cawāmecuti macāā macāāna ānana cūārē. Ti macāā cūārē űmurecōo macāā peero mena joerecōāñupī. űe ūnie tuaricarō mano,

ōwā jeto to tuo joroque ásupi Dios ti macāā macāānarē cū careri rūmurē. Cabero tunu caāniparā cañuena na catūgoñamasīparore bairo ī, tore bairo áti iñoñupī merē. Tiera tūgoñarī, “Cañuenarē popiye na baio joroque na átigumi Dios,” na ī tūgoñamasīáto ī, tore bairo ásupi. ⁷Baipua, ti macāā macāācū Lot cawāmecucu jīcāūrē cū rocaesupi Dios. Mai, Lot puame Sodoma, Gomorra macāā macāāna roro na caātiānierē iñarī butioro tūgoña yapapuanucūñupū.

⁸Ti macāā macāāna roro űmurecōo, bairi űami na caātiānierē roro na cabusupaiānie cūārē tūgojutiri butioro tūgoñarīqūē painucūñupū. Caūmu cañuu ānirī tocānacā rūmua carorije na caātiānierē iñarī cū yeripu tūgoñarīqūē painucūñupū. Bopacooro baiyupu cañuena roro na caātiānierē iñarī. Bairi Dios puame cū rocaesupu, Lot cawāmecucu carorā mena caānacūrē.

⁹“Marī Quetiupau masīmajūcōāñami cū caātipee,” marī ī masīña. “Cū mena marī caānicōāmata, marī Quetiupau puame wātī roro marīrē cū caātigarijere ēñotamasīñami, roro marī catāmūoetiparore bairo ī. Tunu cañuena roquere preso joricarore bairo na cūrī na cūgomasiñami Dios, na cū careparo jūgoye,” marī ī masīña.

¹⁰Popiye na baio joroque na átigumi Dios cañuetie na rupau macāājē ūnie jetore caātiānarē. Marī Quetiupau cū carotimasīrījērē caboena cūārē roro popiye na átigumi. Na ūna cajeyurā catūgoñamasīēna niñama. Na caboro caātipairā majū niñama. Bairo caāna ānirī uwiricarō mano nocārō catutuarā cabauenarē roro na tutirenucūñama. ¹¹Ángelea majā roque caītopairā netōjāñurō catutuarā carotimasīrā nimirācūā, narē roro na ī busujāepeetinucūñama Diopure. Di

rũmu ũno roro na ĩ epereñaetinucũnama ánglea majã roque.

¹² Caĩtopairi majã puame waibutoare bairo catũgoñarĩqũẽ mãna niĩnama. Catũgoñamasĩena niĩnama. Waibutoa puame na catũgoñarĩjẽ mena mee tore bairã na caãnie jũgori tore bairo bainucũnama. Bairo buianucũnama cabero camasã narẽ ñerĩ na capajĩareparore bairo ĩrã. Torea bairo caĩtopairã cũarẽ na regũmi na carorije wapa Dios. ¹³ Popiye tãmuogarãma na cũã aperãrẽ roro na caátieperique wapa. Na rupau roro caborore bairo átiãna, “ĩuseanirõ marĩ ãniĩna!” ĩ tũgoñanucũnama, na caátipauaca jetore masĩmirãcũã. Jesucristo cũ cariarica rũmurẽ tũgoñarĩ marĩ yarã mena mujãã cabose rũmu qũenorõ, na cũã mujãã mena bobooro, ñuetie majũ átajecũna mujãã caneñarõpu neñanucũnama. Ti rũmu caãno yua, roro na caborore bairo áti, nũcũbugorique mano useanirõ bainucũnama. Caroarã cañurãrẽ bairo na cũã na caĩtopairije mena caãna nimirãcũã, mujãã mena neñanucũnama.

¹⁴ Tunu bairoa dico ũcõ carõmiorẽ na caĩnaata, cõ mena roro átaje mena jeto tũgoñanucũnama. Carorije ũnierẽ caátijatiena, cajãnaena majũ niĩnama. Aperã cayeritutuena caroare caátiwẽpũena ũnarẽ na busujãrĩ narẽ roro na átiepenucũnama. Caroaro majũ tie ũnierẽ átipeyomasĩmajũcõanucũnama. Torenã, carorã cañuena, Dios cũ careparã majũ niĩnama, tame. ¹⁵ Cayasiricarãrẽ bairo ninucũnama. Jesucristo yaye queti cariape macããjẽrẽ tũgousagaetimajũcõãnama. Beor macũ Balaam cawãmecũcu ãnacũrẽ bairo niĩnama. Cũ ãnacũ puame roro átiri wapatarique ũnierẽ butioro boyayupu. ¹⁶ Bairo cũ cabairo yua, jicã rũmu Dios puame cũ tutiyupu. Balaarẽ, burro camasocũre bairo cũ busũo joroque cũ ásupu Dios. “Roro mu átigaya.

Tiere ápericõãña,” qũĩ tutiyupu burro Balaarẽ. Bairo qũĩ ãnotajãnaoñupũ roro cũ caátigamiatajere. Pugani ápeyupu yua.

¹⁷ Quetibujuri majã caĩtopairã oco opee caoco manierẽ bairo niĩnama. Oco poarire wĩno capapurere bairo niĩnama. Dios yaye caroare marĩ catũgogamiatacũãrẽ, di rũmu ũno marĩ quetibujuetiyama na ũna. Bairi nocãrõ canaĩtiãrõ capetietõpu cayasiparã niĩnama. ¹⁸ Tunu apeyera, caĩtopairã netõjãñurõ botioro caĩa manie ũnierẽ ĩ busunucũnama. Bairo caãna ãnirĩ roro na rupau caborore bairo átiãna, na busujãnucũnama Jesucristo yaye quetire catũgousajũgorãrẽ. Ati umũrecõo macããna roro na caátinucũrĩjẽ ũnierẽ cajãnamiatanarẽ na busujãnucũnama. Mai cayeri tũgoñatutuaenarẽ roro na átiepenucũnama. ¹⁹ Na puame, “Mujããrẽ cariapea jãã ĩña: Jããrẽ bairo mujãã caãmata, useanirõ mujãã ãnigarã. Mujãã caborore bairo mujãã átimasigarã,” na ĩtonucũnama. Na majũã na yaye wapa cayasiparã nimirãcũã, tore bairo na ĩ busujãnucũnama. Na roque carorije macããjẽrẽ caátitrotiepe ecorã majũ niĩnama. Bairi ni jicãũ ũcũ camasocu, carorijere caátijãnaecu tiere carotiepe ecorẽ bairo catuau niĩnamĩ. ²⁰ Apeyera tunu jicããrã mujãã mena macããna marĩ Pacu Dios, cũ macũ marĩrẽ canetõõrĩcũ yaye quetire tũgousayupa. Ati umũrecõo macããjẽ carorijere ápeyupa. Bairo catũgousajũgoricarã nimirãcũã, carorije na caátajere tunu átinemoñupã. Bairo na caátaje jũgori, ãme roquere jõpuame roro baiyama. Ati umũrecõo macããjẽ carorije caátijãnaena tiere jõpuame nemorõ carotiepe ecorãrẽ bairo majũ tuayama yua. ²¹ Jicoqueipua Jesucristo yaye queti caroaro cariape macããjẽrẽ na catũgousaeto, ñumajũcõãbujioyupa.

Jesucristo caroaro cū caroticūrīqūērē tūgousari bero tunu tiere na cajānaata roque, ñuētīña. Āme roquere netōjāñurō popiye baigarāma. ²²Na ūna na cabairi wāme majū atore bairo marī ñicūjāā ānana na caīrīcārō puamata, baimajūcōāña: “Nurīcū yai muño cūrī bero, tiere ūgayami tunu.” Tunu apeyera, “Yese cūā, marī cacoseatacū nimicūā, netōjāñurō ūguerirapū yuguicūñanemoñami,” tore bairo niñama Dios yayere tūgousari bero tunu carorije macāājērē caátinemo majūcōāninucūrā.

El regreso del Señor

3 Yū bairārē bairo caāna, yū camairā, ati carta niña cabero macāā carta mujāā yū cawojonemori carta majū. Caānijūgorica carta, bairi ati carta cūārē cariape mujāārē ñi quetibūju woajoya, Dios yaye quetire mujāā camasiritietiparore bairo ī. Puḡa cartapūrea yū quetibūju woajoya, tunu bairoa cariape mujāā catūgoñamasīparore bairo ī. ²Tūgoñamasīña tirūmupū macāāna cañurā camasīrā profeta majā na caīquetibūjayariquere. Tunu bairoa marī Quetiupau, marīrē canetōōrīcū cū caroticūrīqūērē masiritieticōāña. Jāā, Jesucristo cū cabuericarā, apóstolea majā jāā caquetibūjunetōrīqūē cūārē masiritieticōāña. Tiere tūgoñanemocōāña.

³Bairāpua, atie cūārē mujāā tūgoña masimajūcōāgarā. Catusari yūtea caāno atīgarāma camasā caītopairi majā majū. Na rupau caborore bairo carorije jeto caátīāni majā ūna nigarāma. Dios yaye quetire roro caīboyetieperā capāārā nigarāma. ⁴Bairo caīeperi majā ānirī atore bairo ī jēniña epegarāma: “¿Dope cū baiyupari Cristo, ‘Yū tunuatīḡu,’ caīmīrīcū? Marī ñicūjāā na caāni rūmū, ati ūmurecōo caānijūgoripaupua caā-

natōrēā bairo nicōāña mai,” ī epegarāma. ⁵Bairo caīrā ānirī Dios cū carotimasīrīpau ūmurecōo tirūmupua caānicōājūgoatajere masīētīñama. Marī Pacu Dios puame cū carotimasīrījē mena ati ūmurecōore jēñoñupī, oco mena jūgori. Tie oco mena jūgori niña ati ūmurecōo āme cūārē. ⁶Cū cabairotiricarorea bairo ati ūmurecōo cūārē rurocacōāñupī Dios. Tie oco jūgorina ati yepare rurocacōāñupī. ⁷Āme caāni ūmurecōo, ati yepa cūā Dios cū carotirore bairo cabaīpee cū cacūrīqūē niña. Ati ūmurecōo, ati yepa cūā ūpeticoagaro cū cabairotirore bairo yua. Peero mena yasigaro ati ūmurecōo, ati yepa mena yua. Dios camasārē cū caīñabeseri rūmū caāno majū ti peero puame ati yepa nipetiropure joerepeticoagaro. Ti rūmū caāno Diore catūgousaetana cūā yasicoagarāma.

⁸Bairi yū bairārē bairo caāna, yū camairā, atiere masiritieticōāña: Marī Quetiupau Jesucristo patowācāētiñami. Cūrā, jīcā rūmū puame mil cūmarī netōbauya. Mil cūmarī majū jīcā rūmurē bairo etabauya. ⁹Mai, marī Quetiupau puame caroa wāme cū caátipeere cū caījūgoyeticūrīcārōrē átiwēpūēcū mee baiyami. “¿Dopēi tāmuri cū tunuapériyati Jesús?” ī busunucūñama jīcāārā camasā. Bairo na caībusunucūmiatacūārē, bairo puame roque boyami Dios: Mujāā nipetiro Jesucristore tūgousari bero cū yarā mujāā caānipeere boyami. Bairi patowācārīcārō mano caroaro īñajocōācū baiyami. Mujāā cotei átiyami. Dios puame ni jīcāū ūcū cū cayasirore boetiyami. Nipetiro camasā na carorije wapare yapapuari cūrē na cajēnirō boyami. Bairo jēnirī bero yua, cū yarā majū na caānorē boocotei baiyami.

¹⁰Bairi tunu marī Quetiupau cū caatípa rūmurē marī quetibūjuetiyami. “Ti rūmū majū yū etagū,” iētiñami. Bairi cayajari majōcu cū caetare bairo

marĩ camasĩēti rūmũ ũno majũ etagumi ati yepapũre. Ti rūmũ cũ caetari rūmũ puame butioro acũorije busugaro. Tocārõa yua ati umurecõo yasicoagaro. Ati yepa cũa upeticoagaro. Nocārõ caāniepu cārõ nipetirije upeticoagaro. Manigaro yua ati yepa.

¹¹Tore bairo Dios ati umurecõore cũ caátiasiopeere tũgoñarĩ mujãa puame cũ caquetibujucũrĩqũērẽ caroaro mujãa catũgousacõa ninucũrõ boya. ¡Caroarã cañurã majũ mujãa caānicotero boya, Dios cũ carotirore bairo! ¹²Dios cũ catunuetarĩ rūmũ caāno caroaro mujãa ānicoteyugarã. Bairi tunu cũ carotirore bairo caroaro ása, tãmurĩ nemo cũ tunuatĩ joroque ĩrã. Ti rūmũ caāno ati umurecõo puame ũyasipeticoagaro. Nocārõ caāniepu cārõ nipetirije ũrepeticoagaro. ¹³Torena, marĩ Roque cawãma umurecõo, cawãma yepare coterã marĩ baiya. Marĩ Pacu puame, “Ti umurecõore rocari bero, ape umurecõo yũ qũēnogũ tunu. Topũ nigarãma yũ yarã,” cũ caĩjũgoyeticũrĩcārõrẽ bairo cũ caátipeere cayurã ānirĩ marĩ uwietigarã ti rūmũ caetaro. Cawãma umurecõo puame cañurĩ umurecõo caroaro jeto āna umurecõo nigaro.

¹⁴Bairi yũ yarã, yũ bairãrẽ bairo caāna, yũ camairã, marĩ Quetiupau cũ catunuetaparo jũgoye caroaro caroa wãmerẽ marĩ átĩcõa ninucũgarã. Ñe ũnie wapa cacũgoena, cañurã, caroaro yerijõrõ caānimasĩrã majũrẽ marĩ etarĩ cũ useanio joroque caroaro marĩ átĩānigarã cũ jũgoye mai. ¹⁵Tũgopeoya: Marĩ Quetiupau patowãcãrĩcārõ mano marĩ cũ cacoteata, marĩ cũ canetõpeerea cotei átiyami. Nipetiro

marĩ canetõpetirore bori cotei átiyami. Ato yũ caquetibujũrore bairoa mujãa quetibujũ woajoyupi marĩ yũ Pablo cawãmecucu cũa. Marĩ Pacu Dios, cũ camasĩõrĩjẽ jũgori tore bairo ĩ quetibujũ woajoyupi marĩ yũ Pablo. ¹⁶Tocānacã cartapua tore bairo Pablo cũa mujãārẽ ĩ quetibujũ woajonucũñami. Bairopua, jĩcã wãmerĩ cũ caquetibujũrije masiriyo jāñunucũña, bueata. Bairi aperã camasã catũgomasĩēna, Dios mena catũgoñatutua jũgomasĩēna puame cariape tũgoetiyama. Bairo tũgomasĩētiĩrĩ yua, Pablo yaye quetire quetibujũ mawijiocõānucũñama. Tore bairo átinucũñama nipetirije Dios yaye cũ caquetibujucũrĩqũērẽ. Tie wapa popiye na baio joroque na átĩgũmi marĩ Pacu Dios.

¹⁷Bairi yũ bairãrẽ bairo caāna yũ camairã, merẽ atiere caroaro majũ mujãa masĩña yũ caquetibujũrijere. Bairi caroaro tũgoñamasĩña. Maijũgoya mujãa yerire. Mujãapũ caĩtorã na caĩquetibujũrijere mujãa tũgousare. Narẽ mujãa ĩtoecore carorã na caquetibujũrijere. Diore catũgousarã nimirãcũa, yasirique macãājẽrẽ mujãa tũgousare. ¹⁸Bairo puame Roque ása: Marĩ Quetiupau, marĩrẽ canetõõrĩcũ Jesucristore jõjãñurõ nemorõ cũ camasĩnemopee niña mujãārẽ nipetiri wãme cũ camasã cutĩānierẽ. Tunu bairoa nemojãñurõ āmeo mainemoña. Bairi yua, cũrẽ marĩ cabasapeorije petietigaro. Āme, ape rūmũ cũārẽ nicõa ninucũgaro. Bairoa to baiáto.

Tocārõa niña atie queti yũ cawoaturije.

Primera Carta de

SAN JUAN

La palabra de vida

1 Atie mujäärē jāā caquetibujuwoatu-
jopee marī Quetiupau Jesús yaye,
caroa queti niña. Cū puame tirūmupua
ati yepa caāniparo jūgoyepua merē
caānijūgoatācu niñami. Jāā puame Je-
sucristo ati yepapu etari, cū caque-
tibujuquere jāā tūgowu. Bairi tunu
jāā majūpua jāā caapee mena cū jāā
īñawū. Bairi cūrē jāā masījāñuñā. Bairo
cūrē camasīrā ānirī, tie jāā catūgori-
quere, bairi tunu jāā caññariqūē cūrē
mujāā quetibuju woatujorā jāā átiya.
Tie jāā caquetibujorije puame atore
bairo niña: Jesucristo, marī yeri marī
cacatiānipeere cajomasī majū niñami.
Tiere quetibuju woatujorā jāā átiya.
²Cū puame ati yepapu buiaetayupi.
Cūrē jāā īñawū. Cū yaye caroa queti
cūrē jāā tūgowu. Tie quetire tū-
gori bero, merē aperā camasārē jāā
quetibujunetōōwū. Bairi mujāā cūrē jāā
quetibujuya cū yaye queti, atie, yeri
capetietie macāājērē. Mai, Jesús puame
Dios cū pacu tupu āñupī. Ámerē yua,
ati yutea caānorē ati umūrecóopu etawī.
³Bairi tie jāā caññariqūē, jāā catūgori-
quere mujäärē jāā quetibujujoya, jāā
mena jīcārōrē bairo mujāā cūā mujāā
caānimasīparore bairo irā. Marī Pacu
Dios mena, bairi cū macū Jesucristo
mena jāā caānorēā bairo mujāā cūā na
mena mujāā caānorē jāā boyā. ⁴Torena,
mujäärē jāā ī quetibuju woajoya, Dios
mena marī causeanirījē ñe ūnie rusaeto
caānipetiparore bairo irā.

Dios es luz

⁵Atore bairo niña atie queti Jesu-
cristo jāārē cū caquetibujucūrīqūē. Tierē

mujäärē quetibuju yu átiya āmerē:
Cabusurijere bairo caācū cañuu niñami
Dios. Bairo Dios canaitiārōpu caāmei
ānirī carorije ūnie caāpei majū niñami.
⁶Tunu apeyera, “Marī Pacu Dios yarā
jāā āniña,” īmirācūā, canaitiārōpu caāna
rorije caānarē bairo marī caātiāmata,
caītopairārē bairo marī ānibujiorā. Marī
caātiānie cūā cawapa maniere bairo
tuabujioro. ⁷Bairi marī cūā caroaro
cabusurore bairo caācū Dios cū caānorēā
bairo carorijere caāperā marī caāmata,
Dios yarā jīcā majārē bairo caāna majū
marī ānigarā. Caroaro marī āmeo átiān-
imasīgarā. Cū macū Jesucristo rīí jūgori
nipetiri wāme marī carorije wapare cū
canetōōrīcārā marī ānigarā.

⁸Tunu apeyera, “Yua, carorije wapa
cacūgoecu cañuu majū yu āniña,” marī
caīata, marī majūā marī yerire marī
ītoya. Bairo marī caīata, Dios yaye queti
cariape macāājērē marī cūgoetiya marī
yeripure. ⁹Bairi roro marī caātajere
Dios mena marī catūgoñaqūēnorō ñuñā.
Bairo cū mena tūgoñaqūēnorī bero, cūrē
marī cajēnirō pugani cārō tūgoñarīcārō
mano atore bairo marī ī masīña: “Dios
puame caroaro cariape marī átigumi.
Marī carorije wapare masiriyobojagumi.
Tocānacā wāme carorije wapa marī
cacūgorijere marī cosebojagumi Dios
marī yeripure,” marī ī masīña. ¹⁰Tunu
bairoa, “Carorije wāme caātiñaena majū
jāā āniña,” marī caīata cūrē, caītopaire
bairo caācū cū ānio joroque marī áti-
bujiorā Diore. Bairo caāna ānirī Dios yaye
quetire caboetinetōōmajūcōārārē bairo
marī tuabujiorā yua.

Cristo, nuestro abogado

2 Yu yarā, yu pūnaarē bairo caāna atie
caroa quetire mujāā yu quetibuju
woajoya, carorije áperā mujāā caāni-
parore bairo ī. Bairo yu caquetibujuri-
jere tūgomirācūā, jīcārā roro na caā-
pata, Dios macū Jesús cariape caācu

cañuure cū na jēniáto. Jesús puame marī Quetiupau Diopure marirē caquetibujnetōōbojau, cajuī majū niñami. ²Cū puame riawī yucupāipū, marī carorije wapare netōōbojagu. Marī yaye wapa jeto meerē netōōbojamasīñami. Nipetiro ati yepa macāana cūrē catūgousari majā cūārē na netōōbojamasīñami Jesús.

³Dios cū caātiroticūrīqūrē tie caātirotire bairo marī caápata, pūgani tūgoñanemorīcārō mano merē marī masīgarā cū yarā marī caānierē. ⁴Aperā jīcāārā, “Dios yarā majū jāā āniña,” ī busumirācūā, Dios cū caātiroticūrīqūrē jīcārō tūni na caāpericōāta, caītopairā majū niñama. Na yeripure caroa, cariape macāājē maniña. ⁵Apei, ni jīcāū ūcū puame caroaro cariape Dios yaye busuriquere cū catūgousaata, ñe ūnie rusaricarō mano caroaro Diore camaimasī majū tuayami. Bairo marī caápata, Dios mena jīcā majārē bairo marī ānigarā. ⁶“Yua, Dios yau cū mena jīcā majōcure bairo caācū yu āniña,” caī puame Dios cū caborore bairo, marī Quetiupau Jesucristo cū caānimasīrīcārōrēā bairo cū caāno ñuña.

El nuevo mandamiento

⁷Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, atie roticūrīqūrē yu cawoatujorije ape wāme cawāma wāme mee niña. Caānijūgoripaupua mujāā catūgojūgorique Dios yaye queti niña. Atie roticūrīqūrē cabucu macāājē, merē mujāā catūgojūgorique quetia niña. Apeye mee niña. ⁸Cabaimi-atacūārē tunu atie puame mujāārē yu cawoatujorije roticūrīqūrē, cawāma wāmerē bairo niña. Bairi tie roticūrīqūrē cariape macāājērē Jesucristorea bairo mujāā cūā tiere mujāā átimasīña, āmeo mairīqūrē macāājērē. Bairo marī caāmeo-mairō, canaitiārōpu caānarē bairo marī caānie manigarō. Dios yaye caroaro

cabusumajūrījē caāno, cabusuropu caānarē bairo caāna majū marī ānigarā yua.

⁹Bairi ni jīcāū ūcū, “Yua, Dios yau cabusuropu caācū carorije caāpei yu āniña,” caī nimicūā, cū yauere roro cū caasiañateata, canaitiārōpu mai caācūrē bairo tuacōāñami. ¹⁰Apei puame caroaro mairīqūrē mena cū yauere caññau roque, cabusuropu caācū Dios cū caborore bairo caācu niñami. Bairo caācu ānirī pūgani cārō tunu carorije macāājērē ātinemogaetiayami. ¹¹Apei, cū yauere caññaterī majōcu roque canaitiārōpu caāna, carorijere caāna na caātiere bairo carorijere caācu ānirī canaitiārōpu caāniñesēāūrē bairo niñami. Bairo caācū ānirī cacaapee īñaecūrē bairo cū caātōre masīēcū āñesēānucūñami rorije cū caātie jūgori yua.

¹²Yu pūnaarē bairo caāna, mujāārē yu woajoya atiere: Dios, cū macū Jesús yucupāipū cū cariarique jūgori, mujāā carorije wapare cū camasiriyobojari-carā mujāā cūā mujāā caānoi, atiere mujāā yu woajoya. ¹³Mujāā, cabutoa capacua, mujāārē yu woajoya atie quetire, tirūmupua ati yepa camanopua merē caānijūgoricure mujāā camasīrīqūrē jūgori. Mujāā cawāmarā cūārē mujāā yu woajoya, wātī cañuecū majūrē cū mujāā catūgopeoeto jūgori.

¹⁴Mujāā, yu pūnaarē bairo caāna cūārē mujāā yu woajoya, Dios marī Pacu yarā, cūrē camasīrā mujāā caānoi. Mujāā, capacua cabutoa cūārē mujāā yu woajoya atie quetire, tirūmupua ati yepa camanopua merē caānijūgoricure mujāā camasīrīqūrē jūgori. Mujāā, cawāmarā cūārē mujāā yu woajoya, yeri tutu-arā caāna ānirī Dios yaye quetire mujāā yeripu caroaro Dios mena mujāā catūgoñatutuānie jūgori. Tunu bairoa wātī cañuecū majūrē cū mujāā catūgopeoeto jūgori mujāā yu woajoya.

¹⁵ Ati umurecáo macããjêrê caĩnamainetõrârê bairo baieticõãña. Ni jĩcãũ ùcũ mujãã mena macããcũ ati umurecáo macããjêrê cũ caĩnamainetõata, Dios marĩ Pacu majũrê camaiecũ niñami. ¹⁶ Nipetiri wãme ati umurecáo macããjêrê camasã na caĩnaborije puame Dios cũ cajorije mee niña. Ati umurecáo macããjêrê majũ Roque niña. Ati wãmerê ati umurecáo macããna puame bonucũñama: Roro camasã na rupau caborore bairo na caátigarijere átinucũñama. Aperã na cacũgorijere butioro bori tiere iñaugonucũñama camasã. Aperã cũã ati umurecáo macããjêrê paio cawapacutiere bonetõnucũñama. ¹⁷ Bairo ati umurecáo macããna camasã ati umurecáo macããjêrê capetirorea bairo cayasirârê bairo tuayama, roro na caátigarije jũgori. Dios cũ caborore bairo jeto caroaro cariape caátĩacũ puame Roque tocãnacã rũmua caãnicõãninucũpau majũ tuayami.

La verdad y la mentira

¹⁸ Yu pũnaarê bairo caãna, ati yutea catusari yutea niña. Ati umurecáo petigaro baiya. Bairo capetiparo jũgoye caãnoi, jĩcãũ Jesucristore cateeri majõcu cũ caatĩere mujãã tũgoyupa. Bairo jĩcãũ cũ caatĩere mujãã catũgomiat-acũãrê, ãmerê capããrã majũ niñama Jesucristore cateerã. Bairo na cabairoi, “Ati umurecáo petigaro baiya,” marĩ i masiña ãmerê. ¹⁹ Jesucristore cateeri majã puame marĩ mena macããna jĩcããrã nimiñupã. Bairo baimirãcũã, cariape majũrã marĩ yarã mee ãñupã. Marĩ yarã marĩrê bairo Dios mena macããna na caãmata, marĩ mena ãnibujiorãma. Bairo na cabairoi iñarĩ, atore bairo na marĩ i masiña: “Marĩ mena caãnana nimirãcũã, marĩ mena macããna jĩcãũ pũnaarê bairo caãna mee ãñupã,” marĩ i masiña yua.

²⁰ Marĩ Quetiupau Jesucristo, cũ yeri, Espiritu Santo majũrê mujãã joyupi. Bairo nipetiro mujãã Espiritu Santo cũ camasiõrĩjêrê cacũgorã jeto mujãã ãniña. ²¹ Dios yaye cariape macããjêrê mujãã camasiẽto jũgori mee mujããrê yu woajoya. Tere mujãã camasiõrẽ jũgori Roque mujãã yu quetibũju woajoya. Merê atore bairo mujãã i masiña: “Caĩtopairã na caĩrĩjêrê mee niña atie queti. Dios cariape caãcũ yaye queti Roque niña,” mujãã i masiña. ²² Caĩtopai puame atore bairo niñami: Jesucristo, Dios macũ, Dios cũ cajoricure, “Jesús, Mesías mee niñami,” i busunucũñami. Bairo caĩbusunucũũ puame Jesucristore cateire bairo caãcũ niñami. Bairo cũrê cateeri ãnirĩ, Dios, Jesús pacu cũãrê caboecure bairo tuayami. ²³ Ni jĩcãũ ùcũ Jesure caĩñatei cũ caãmata, Jesús pacu Dios cũãrê caĩñatei, cũ mena macããcũ mee niñami. Apei, “Cũã niñami Jesús marĩrê canetõõricũ,” cariape Jesure caĩbusunucũũ puame Roque, cũ pacu Dios yau, jĩcãrõrê bairo caãcũ niñami.

²⁴ Torena, mujãã puame tirũmupũ caroa queti Dios yaye mujãã catũgojũgoriquere jãnaeticõãña. Mujãã yeripũ tiere tũgoñacõã ninucũña. Bairo Dios yaye queti mujãã catũgojũgorique mujãã yeripũ caãnicõãninucũata, Dios, bairo cũ macũ Jesucristo mena jĩcãrõrê bairo caãna mujãã ãnigarã. ²⁵ Bairo, “Jesucristo, cũ caĩcũrĩcãrõrẽ bairo cariape marĩ jogumi yeri capetietie majũrê,” marĩ i masiña yua.

²⁶ Aperã roro mujããrê caĩtogari majã na caatĩparo jũgoye mujãã quetibũju woajou yu átiya, narê mujãã caĩtoecoetiparore bairo i. ²⁷ Bairãpua, mujãã Jesucristo cũ cajoricu Espiritu Santo Dios Yeri majũrê mujãã cũgoya mujãã yeripũ. Espiritu Santo puame mujãã cũ camasiõrõ jũgori nipetiro caroa wãme macããjêrê jettore mujãã

átianimasinucũña. Espíritu Santo cū cabuerije cariape macããjê niña. Caĩtopairã na caquetibujunucũrĩjê bairo mee niña. Bairi Espíritu Santo mujããrê cū camasiõrõ jũgori aperã mujãã na cabuepeere mujãã macãetĩña. Torena, mujãã puame Jesucristo mena macããna ãnirĩ Espíritu Santo mujãã cū caĩquetibujaricare bairo jeto caroa macããjêrê áticõã ninucũña.

²⁸Tunu bairoa yu pũnaarê bairo caãna, Jesucristo mena jĩcãũ pũnaarê bairo ãnicõãña. Bairo marĩ caãmata, Jesucristo ati yepapũ nemo cū caetare tũgoñatutuarique mena, tũgoñaboboricaro mano cū marĩ cotegarã. ²⁹Merê atore bairo mujãã masĩña: “Jesucristo caroaro cariape caácũ caũũ majũ niñami. Tunu bairo nipetiro camasã caroa macããjê caũrĩjêrê caãna, Dios yarã cū pũnaarê bairo caãna niñama,” mujãã ĩ masĩña.

Hijos de Dios

3 Nocãrõ majũ marĩ cū maiñati marĩ Pacũ Dios. Bairo marĩrê camai ãnirĩ, “Yu pũnaa,” marĩ ĩnucũñami. Bairi cū pũnaa majũ marĩ ãniña. Aperã ati umurecõo macããna camasã Dios pũnaa marĩ caãnierê masĩetĩñama, Dios, marĩ Pacũ cũãrê camasiẽna ãnirĩ. ²Yu yarã, yu bairãrê bairo caãna yu camairã merê Dios yarã cū pũnaa majũ marĩ ãniña yua. Bairo ãnimirãcũã, cabero marĩ cabaípee nipetirijere marĩ masĩpeyoetiya mai. Bairãpua, atore bairo marĩ masĩña: Jesucristo ati yepapũ nemo cū cabauetaro caãno, cū yarã cũrê bairo caãna majũ marĩ ãnigarã. Bairi Jesús ati yepapũ cū caetaro, cū marĩ ĩñama-jũcõãgarã, caãnimajũũrê bairo cū caãno yua. ³Nipetiro atie cabaípee mena catũgoñatutuacotei puame roque cū majũã cū carorije wapare coseire bairo átiyami. Jesucristo ñe ũnie camácũ caũũ cū

caãnorẽã bairo, cū cũã ñe ũnie wapa mácũ caroú tuayami yua.

⁴Nipetiro carori wãmerê caãna Dios cū carotirijere cabaibotiorã niñama. Bairi carori wãme jetore átiãninucũñama. ⁵Merê caroaro mujãã masĩña atiere: Marĩ carorije wapare netõõũ acú asúpi Jesucristo ati yepapũre. Jesucristo puame ñe ũnie carorijere caãpei majũ niñami.

⁶Bairi ni jĩcãũ ũcũ Jesucristo mena jĩcãrõrê bairo caácũ cū yaye quetire cariape catũgocõãninucũũ puame carorijere áperiyami. Aperã carorijere caáticõãninucũrã puame roque Jesucristore camasĩena majũ niñama. ⁷Yu pũnaarê bairo caãna ni jĩcãũ ũcũ mujããrê qũitoeticõãto. Ni jĩcãũ ũcũ caroaro cariape macããjê jetore caátianimasĩ cū caãmata, caũũ caroú niñami Dios cū caĩñajoro. Marĩ Quetiupau Jesús cariape caácũ caũũ cū caãnorẽã bairo cū cũã cariape caácũ caũũ niñami. ⁸Carori wãme jetore bairoa caáticõãninucũũ puame roque wãtĩ yau cū carotirijere caácũ majũ niñami. Wãtĩ roque ati umurecõo caãnijũgoripaũpuina carorijere caátijũgoricũ majũ niñami. Baipua, merê asúpi Dios macũ Jesucristo ati yepapũre, wãtĩ roro cū caãtiere yasiorei acú.

⁹Jĩcãũ Dios yaye quetire catũgousau, cū macũrê bairo caácũ puame cawãma yeri pũna Dios cū cajoriquere cũgoyami. Bairo cacũgou ãnirĩ carori wãmerê átiãmerĩnucũñami. Bairo Dios macũ ãnirĩ carorije macããjêrê átiãgetiyami. ¹⁰Bairi yua, atore bairo marĩ ĩ tũgoñamasĩña: “Nipetiro carorije macããjêrê caátĩ majã wãtĩ cū carotirijere caãna cū pũnaarê bairo caãna niñama. Aperã caroa macããjêrê caãna puame roque Dios yarã cū caĩñabesericarã, cū pũnaa majũ niñama,” marĩ ĩ tũgoñamasĩña. Bairi ni jĩcãũ ũcũ caroa macããjêrê caãpei

cū yaure bairo caācūrē camaiecū Dios yaū mee niñami.

Amémonos unos a otros

¹¹ Atore bairo Jesús yaye quetire mujāā tūgojūgoyupa caāni jūgoripaupua: “Tocānacāūpua āmeo maiña. Āmeo juátinemoña Dios cū caborore bairo mujāā majū,” mujāārē ī quetibujuyupa. ¹² Apei Caín ānacūrē bairo marī baieticōārōā marīā. Cū, Caín ānacū puame cañuecū wātī yaū majū āniñanupī. Cū bai Abel cawāmecucure cū pajīarocacōāñanupī. Bairi apei jīcāū atore bairo ī jēniñabujioumi: “¿Dopēī cū bai Abere cū pajīāñuparī?” Atore bairo baiyupa: Caín cū caátaje carorije āñupā. Cū bai cū caátaje puame caroa macāājē āñupā. Bairi cū pajīarocacōāñanupī Caín Abere.

¹³ Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, tūgoñamani ápéricōāña ati umurecōo macāāna Diore camasīēna mujāārē na cañaterijere. ¹⁴ Marī Roque yasiricaropu caānibujioricarā nimirācūā, tunu cacatirā majū caānarē bairo marī āniña. Tore bairo marī masīña tocānacāūpurea marī yarārē marī caāmeomairījē jūgori. Cū yarārē camaimasīēcū puame cayasiricure bairo caācū riaricaropu caápāure bairo niñami. ¹⁵ Tocānacāūpua na yarā camasārē cateerī majā puame pajīārī majā wapanarē bairo caāna niñama. Na ūna pajīārī majā yeri capetietiere na majūā cūgomasiētīñama. Merē tiere caroaro mujāā masīña. ¹⁶ Jesucristo marīrē camainetōū ānirī yucupāipū riayupi. Tie jūgori cariape merē marī masīña āmeo mairīqūē majū macāājērē. Bairi Jesucristo marīrē cū cañnamairīcārōrē bairo marī cūā marī yarā camasārē āmeo mairitiya. ¹⁷ Capee cacūgori majōcu, ñe ūnie carusaecu puame cū yaū cabopacaure iñamicūā, cūrē cajuátinemoecū, cū yaure camaiecū

tuacōāñami. Dios cū cajorije āmeo mairīqūrē cūgoetiyami cū yeri cū catūgoñarījēpure. ¹⁸ Yu pūnaarē bairo caāna, marī caāmeomairījē marī risero marī caibusurije jeto mee to āmarō. “Mujāārē jāā juátigarā,” marī caīata, marī caibusurorea bairo marī caātiyaparoro ñuña. Cariapea marī caibusurorea bairo marī caātie to caāno ñuña.

Confianza delante de Dios

¹⁹ Tore bairo marī caātiāmata, “Dios yarā cariape macāājērē caāna majū marī ānigarā,” marī ī masīña. Bairi yua, pugani cārō tūgoñarīcārō mano Dios marīrē cū canetōōpeere marī tūgoñaña, Dios cū caññajoro. ²⁰ Tunu apeyera marī yeri marī catūgoñarījēpu, “Yua, yu caboro yu baiya,” marī yeri caibusujārō jūgori capee wāme marī catūgoñata, Dios tiere masī peyocōāñami. Dios puame nocārō camasī ānirī netōjāñurō masīñami nipetiri wāme marī yeri catūgoñarījērē. ²¹ Yu yarā, yu bairārē bairo caāna yu camairā carorije macāājērē caāperā marī caāno bero caāmata, “Cabui mána marī āniña,” tūgoñatutuarique mena marī yeripu marī ī masīña Dios cū caññajoro. ²² Marī puame cū caroticūrīqūrē marī tūgousaya. Tunu bairoa caroa macāājē Dios cū caññajesorije jetore marī átinucūña. Bairi Dios puame nipetiri wāme cūrē marī cajēnirī wāmerē marī jogumi. ²³ Mai, Dios cū caroticūrīqūrē puame atore bairo iña: “Dios macū Jesucristore cū tūgousaya. Tunu Jesucristo mujāārē cū camairotiricarore bairo mujāā cūā mujāā majū āmeo maiña,” ī quetibujuya tie cū caroticūrīqūrē. ²⁴ Dios tore bairo cū caātiroticūrīqūrē caāna Dios yarā niñama. Dios cūā na mena nicōāñami na yeripu. Bairo cū caānoi, “Dios marī yeripu niñami,” marī ī masīña, cū Yeri

Espíritu Santo marí cū cajoricu marí yeripū cū caāno jūgori.

El Espíritu de Dios y el espíritu del enemigo de Cristo

4 Yū yarā, yū bairārē bairo caāna, yū camairā, cariape tūgoeticōāna aperā, “Dios yarā jāā āniña,” imirācūā ricaati na caquetibūjuata. Espíritu Santo na yeripū na cacūgoeticōāta, na tūgousaeticōāna. “¿Cariape na quetibūjuyati?” ĩrā, na cairijērē caroaro tūgobeseya. Ati ũmurecōore capāārā niñama caītopairā. “Dios yaye quetire jāā cūā jāā quetibūjuya,” imirācūā, wātī yaye macāājē puamerē quetibūjurā átiyama. ²Bairo na caīquetibūjurijere caroaro mujāā catūgobesemasīata, cariapea, “Ānoa Dios yaye meerē quetibūjuyama,” mujāā ĩ masīgarā. Bairi jīcāū ũcū, “Cariapea Jesucristo marīrēā bairo ati rupau cacūgon ati yepapū etayupi,” caīquetibūjumasī Roque Espíritu Santo Dios Yeri majūrē cacūgon niñami. ³Tore bairo caīquetibūjumasīēcū puame Espíritu Santo Dios Yeri majūrē cacūgoecu niñami. Wātī, Jesucristore cateeri majōcu yeri majūrē cacūgon niñami. Merē tirūmupū mujāā tūgoyupa Jesucristore cateerā ricaati yeri catūgoñarā na caetapeere. Bairi merē etamajūcōānama ati yepapūre wātī yarā caītopairi majā.

⁴Yū pūnaarē bairo caāna, mujāā Roque Dios yarā mujāā āniña. Caītopairā na caquetibūjurijere mujāā tūgousaetiya. Na netōrō cayeritutuarā mujāā āniña. Mujāā Roque, caītopairā ati ũmurecōo macāāna na yeripū na cacūgon netōjāñurō catutuau Espíritu Santo majūrē cacūgorā mujāā āniña. ⁵Na puame ati ũmurecōo macāāna niñama. Bairo caāna ānirī ati ũmurecōo macāājērē quetibūjunucūñama. Na cairijērē caroaro tūgousanucūñama

camasā aperā ati ũmurecōo macāāna ũna, Dios yarā caāmerā ānirī. ⁶Marí Roque Dios yarā, cūtu macāāna marí āniña. Bairi Diore camasī puame marí caquetibūjurijere caroaro tūgousanucūñami. Apei Diore camasīēcū puame marí caquetibūjurijere tūgousagaetiya. Tore bairo na cabairijere ĩnarā, atore bairo marí ĩ masīña: “Ānoa caroa yeri cutaje Dios cū cajorije cariape macāājērē quetibūjuyama. Ānoa aperā puame, caītopairā wātī yeri pūna cacūgorā niñama,” marí ĩ tūgoña besemasīña.

Dios es amor

⁷Yū yarā, yū bairārē bairo caāna yū camairā āmeo mairīqūē cañurijē Dios cū cajorije niña. Bairi tocānacāupua nipe-tiro caāmeomaiparā marí āniña marí yarārē. Nipetiro caāmeomaimasīrī majā Diore camasīrā cū pūnaarē bairo caāna niñama. ⁸Dios, maimasīrīqūērē cajo-masī cū caāno jūgori marí caāmeo-maimasīrījē baimasīña. Bairi ni ũcū cū yaure camaimasīēcū puame Diore camasīēcū niñami. ⁹Merē marí masīña Dios marīrē cū camairijērē. Tere marí masīo joroque ĩ, ati yepapū cū joyupi, cū macū jīcāūā caācūrē. Cū jūgori marí nipetiro Dios yarā yeri capetietiere marí cacūgoparore bairo ĩ, ati yepapū cū joyupi. ¹⁰Tūgoya mai. Cariape mairīqūē caānimajūrījē ati wāmerē bairo niña: Marí puame Diore cū marí camajūgoro mee, cū puame jīcā nūgōā marí mairī, cū macū jīcāūā caācūrē cū joyupi ati yepapū. Bairo ati yepapūre etari bero yua, roro popiye tāmūorī yucupāipū cū cariarique jūgori carorije wapa cacūgoe-narē bairo marí tuao joroque marí ásupi.

¹¹Yū yarā, yū bairārē bairo caāna, yū camairā, tore bairo marīrē Dios cū camairīqūē to caāmata, marí cūā marí yarārē caāmeomaiparā marí āniña. Marí

yarārē āmeo juátinemorotiya. ¹²Ni jīcāũ ūcũ Diore iñañaecũmi. Bairo marĩ camasā, Diore caññaena nimirācũā, nipe-tiro marĩ yarārē marĩ caāmeomaiata, Dios marĩ yeripũ nicōāñami. Bairo marĩ mena cũ caānoi, caroaro netōjāñurō marĩ āmeo maimasīgarā. ¹³Dios, Espĩritu Santo marĩ cũ cajoricũ marĩ yeripũ cũ caāno jũgori, “Marĩ mena niñami Dios. Mariā cũ yarā marĩ āniña,” marĩ i tũgoñamasicōāña. ¹⁴Jāā majũpua jāā iñawũ Jesure ati yepapũ cũ caāno. Bairo jāā puame cũrē caññaricārā ānirĩ caānorē bairo cariape majũ atore bairo jāā i quetibũju masīña: “Cũ macũ Jesure cũ joyupi cũ pacũ Dios, ati yepa macāāna na carorije wapare na netōōgu,” jāā i quetibũju masīña. ¹⁵Bairi ni jīcāũ ūcũ Jesús Dios macũ cũ cañnierē caānorē bairo cariape cũ catũgoñamasicōāta, Dios mena jīcārōrē bairo caācũ niñami. Dios puame cũā cũ mena nicōāñami.

¹⁶Tore bairo cabaiāno jũgori, merē yua, marĩ masīña cariapea Dios marĩrē cũ camaiāninucũrĩjērē. Dios puame āmeo mairĩqũē macāācũ niñami. Bairi ni ūcũ cũ yarārē camaimasĩ, Dios yau majũ niñami. Dios cũā cũ mena nicōāñami. ¹⁷Tore bairo marĩ caāmeoáto jũgori āmeo mairĩqũērē nemojāñurō marĩ masiōgumi Dios. Bairo marĩrē cũ camasiōrō yua, marĩ puame tũgoña uwiricarō mano, tũgoñatutuarique mena camasārē cũ caññabeseri rũmurē marĩ coteagarā. Marĩ puame ati yepapure āna, Jesucristo marĩ Quetiupau cũ caānatōrē bairo majũā marĩ āniña marĩ cũā. ¹⁸Ni jīcāũ ūcũ Jesucristo cũ camairĩcārōrē bairo caroaro cariape jīcārō tũni cũ yarārē cũ camaimasīata, ñe ūnierē uwimasīētĩñami. Bairi marĩ caāmeo maimasīrĩjē Dios cũ cajorije caānoi, ñe ūnierē marĩ uwietiya, Dios cũ caññabesepa rũmũ caetaro cũārē. Ni jīcāũ ūcũ cũ catũgoña uwiata,

āmeo maimasīrĩqũē nipetirijere jīcārō tũni cũgopetietiyami mai. Bairi uwitũgoñamĩ.

¹⁹Dios puame merē marĩrē cajũgoyepua marĩ maijũgoyupi. Bairi marĩ cũā Diore cũ marĩ maiña. ²⁰Ni jīcāũ ūcũ, “Yũ roque Diore camai majũ yũ āniña,” imicũā, cũ yaure cũ caññatecōāmata, caĩtopai majũ niñami. Bairi marĩ yau marĩ caññanucũrē marĩ camaieticōāta, nemojāñurō marĩ maimasiētĩbujiorā Dios marĩ caññaetinicũũ roquere. ²¹Jesucristo atore bairo marĩ ātiroticũwĩ: “Ni jīcāũ ūcũ Diore camai, cũ yaure bairo caācũ cũārē cũ cũ maiáto,” i cũwĩ.

Nuestra victoria sobre el mundo

5 Bairi nipetiro Jesucristo mena tũgoñatutuari, “Jesucristo Mesías Dios cũ cajou majũ niñami,” caĩrā Dios yarā cũ pũnaarē bairo caāna majũ niñama. Bairi ni jīcāũ ūcũ aperā pacure cũ camaiata, cũ pũnaa cũārē na maimasīñami. Toreā bairo marĩ Pacũ Diore marĩ camaiata, cũ yarā cũ pũnaarē bairo caāna cũārē na marĩ maimasīña. ²Diore camairā ānirĩ marĩrē cũ caātirotiore bairo jeto marĩ caápata, cũ pũnaa cũārē na marĩ camairĩjērē marĩ masicōāña. ³Caroaro Diore marĩ camairĩjē puame Dios marĩ cũ caātiroticũrĩqũērē marĩ caātiyomasīrĩjē niña. Bairopua Dios cũ caātiroticũrĩqũē popiye netōrō átaje mee niña. ⁴Bairi tocānacāũpua Dios yarā, cũ pũnaarē bairo caāna puame ati umurecōo macāāna roro na caātĩānierē iñajeetinetō nucācōāñama. Bairi yua, Dios mena marĩ catũgoñatutuario jũgori ati umurecōo macāāna caĩtopairā, apeye ati umurecōo macāājē carorije cũārē, nipetirore marĩ tũgoetinetōnucācōāña. ⁵Bairi apei, “Jesús, Dios macũ majũā niñami,” caānorē bairo cariape caĩtũgousau

puame ati ɯmurecáo macãana roro na caátianierē īñajeetinetō nũcãcõãñami.

El testimonio acerca del hijo de Dios

⁶Atie jũgori Jesucristo Dios macũrē bairo ati yepapũ caatácũ cũ cañnierē marĩ masĩña: Juan oco mena cũrē cũ cabautizaro cabairique, bairi yucupãipũ riau cũ caĩriqũē mena jũgori marĩ masĩña Dios macũ cũ cañnierē. Bairopua, oco jeto mee niña. Oco, cũ rĩ mena jũgori marĩ masĩña. Espĩritu Santo cũã torea bairo marĩ masĩõñami. Cũ puame caĩtoecu cariape majũ caquetibujumasĩ niñami. ⁷Bairi tie itia wãme majũ marĩ masĩõña Jesucristo, Dios macũ cũ cañnierē: ⁸Espĩritu Santo, bairi oco mena cũ cabautizarique, bairi apeye yucupãipũ cũ cariarique mena cũãrē torea bairo marĩ masĩña Jesús Dios macũ cũ cañnierē. Tie itia wãmepua cariape jĩcãrō tũni jĩcãrõrēã bairo marĩ quetibujũ masĩõña Jesús, Dios macũ cũ cañnierē. ⁹Bairãpua, camasã na caĩquetibujurijere marĩ catũgousaro ñña. Dios cũ caquetibujurije puame cũ macũ Jesús yaye quetire quetibujurique niña. Cañurijē majũ niña. Bairi tie roquere netõjãñurõ tũgousarotiya marĩ Pacũ Dios cũ caquetibujurije caanimajũrijē caãnoi. ¹⁰Bairi ni jĩcãũ ũcũ Dios macũ Jesucristore cariape catũgousau cũ yaye quetire cũ majũã quetibujũ masĩñami cũ yeripũ. Diore cariape catũgoecu puame caĩtopairi majõcure bairo tuayami, cũ macũ Jesús yaye quetibujurique quetire cariape cũ catũgogaeto jũgori. ¹¹Tunu bairoa, atore bairo marĩ camasĩrõrē boyami Dios: Yeri capetietie marĩ cacũgopeere marĩ camasĩrõrē boyami. Cũ macũ jũgori tie cũ cajopeere marĩ camasĩrõ boyami. ¹²Bairi ni jĩcãũ ũcũ Jesucristo Dios macũ yau majũ cũ caãmata, merē yeri capetietiere cacũgou tuayami.

Apei, Dios macũ Jesucristo yau mee caácũ puame roque, yeri capetietiere cacũgoecu majũ tuayami.

Conclusión y consejos finales

¹³Mujãã, Dios macũ Jesucristore catũgousari majãrē yu quetibujũ woatujoya, merē yeri capetietie mujãã cacũgorijere mujãã camasĩparore bairo ĩ. ¹⁴Dios marĩrē cũ caãtipeere caroaro cariapea marĩ tũgoña tutuacõãniña. Cũ jetore cariape cũ marĩ tũgomasiña. Bairi, “Dios cañuu ãnirĩ cũ caborore bairo cũrē marĩ cajẽniata, marĩ tũgogumi,” marĩ ĩ masĩña. ¹⁵Tore bairo Diore marĩ cajẽnirõ cũ catũgorijere camasĩrã ãnirĩ, “Merē marĩ cajẽnirĩjẽrē jogumi Dios cũ caborore bairo,” marĩ ĩ tũgoñamasĩcõãña.

¹⁶Mujãã yau ũcũ jĩcãũ carori wãme cayasiránã na caátĩ wãme ũnie meerē cũ caápata, Diopure cũ jẽnibojaya. Bairo Diore mujãã cajẽnibojaro, Dios puame mujãã yaure cũ yeri tũgoñawasoao joroque cũ átigumi, carori wãme cayasiránã na caátĩ wãme ũnie meerē cũ caápata. Bairopua, apeye carorije cayasirápãrã majũ marĩ ãnio joroque caátie niña. Tie ũnierē caácũ cũ caãmata roquere, “Diopure cũ jẽnibojaya,” mujããrē ñi masĩẽtiña. ¹⁷Bairopua, nipetiro carori wãme marĩ caátie, cañuetie niña. Cabaimiatacũãrē, marĩ yasio joroque caátimajũcõãrijē jĩcã wãmea niña.

¹⁸Merē atore bairo marĩ masĩña: Dios yau puame, Diore, cũ pacure bairo cacũgou ãnirĩ carorijere áperiyami. Cũ macũ Jesucristo puame cũ juátinemoñami. Bairi wãtĩ cũã jĩcãni ũno roro cũ baio joroque cũ áperiyami Dios yaure. ¹⁹Bairi tunu merē marĩ masĩña Dios yarã marĩ cañnierē. Tunu bairoa marĩ masĩña ati ɯmurecáo macãana nipetiro camasã wãtĩ cũ camasĩrĩjē mena cũ carotirã na cañnierē. ²⁰Apeye cũãrē atore bairo

marĩ masĩña: Ati yepapũre asúpi Jesús, Dios macũ majũ. Cũ pacũ Dios cariape caãcũrẽ marĩ camasĩpee tũgoñarĩqũẽ cũãrẽ marĩ joyupi. Bairi Diore cariapea cũ marĩ masĩña. Jesucristo cariape caácũ mena jĩcãrõrẽ bairo caãna marĩ ãniña. Cũã niñami Dios caãnima-jũũ, marĩrẽ yeri capetietiere cajou majũ.

²¹ Bairi yũ yarã, yũ pũnaarẽ bairo caãna, tũgoña masĩña. Maijũgoya mujãã yerire. Aperã camasã na caĩroarã na jũgũẽã ãna yaye ricaati quetibujuriquere mujãã tũgousare.

Tocãrõã niña atie queti yũ cawoajorije.

Segunda Carta de

SAN JUAN

La verdad y el amor

1 Yũ, cabucu camasi majũ, mujãã, Dios ya poa macãana cũ cabesericarãre mujãã yũ woajoya ati carta mena. Bairi aperã Dios ya poa macãana caãni-parã cũãrẽ yũ woajoya nipetiro, caãnorẽ bairo yũ camairã majũrẽ. Yũ jeto mee bai-pua mujããrẽ yũ maiña. Nipetiro aperã Dios yaye macããjẽ cariape quetire catũgori majã cũã mujããrẽ maiñama. ² Mujããrẽ ñinamaina Jesucristo yeri pũnarẽ caãnorẽ bairo marĩ yeripu jicãrõã marĩ cacũgoro jũgori. Ti yeri pũna puame marĩ mena nicõã ninucũgaro tocãnacã rũmua. ³ Dios, marĩ Pacu majũ, bairi Jesucristo cũ macũ mena caroa macããjẽ, caroare cũ jonemoáto mujããrẽ. Bairi tunu cariape yerijõrõ ámeo ñina-mairĩqũẽ cũãrẽ mujãã cũ jonemoáto.

⁴ Apeyera butioro yũ useaniña aperã jicããrã mujãã mena macãana caroaro cariape marĩ Pacu Dios cũ caãnirotirore bairo na caátianierẽ ñinarĩ. ⁵ Bairi ámerẽ, yũ yarã, yũ bairãrẽ bairo caãna, yũ camairã, marĩ nipetiro tocãnacãũpua marĩ caãmeomairõ yũ boya. Atie mujããrẽ yũ caquetibujũwoatujorije ape wãme, cawãma wãme quetibujurique mee ñiña. Tirũmũpua caãnijũgoripaũpua marĩ camasiũjũgorique ñiña.

⁶ Ámeo mairĩqũẽ puame atore bairo ñanjẽ cutaje ñiña: Dios marĩ caátianipeere cũ caroticũrĩqũẽ caĩrõrẽ bairo marĩ caãno ñuña. Tie Dios cũ caroticũrĩqũẽrẽ merẽ mujãã tũgoypua caãnijũgoripaũpua. Tie puame marĩ caãmeomaimasĩrijẽ mena marĩ caãnipeere átirotiyupa.

Los engañadores

⁷ Ati ɯmɯrecóopure capããrã ãniñesẽãnama camasãrẽ caĩtoñesẽarĩ majã. Na puame Jesucristo ati yepapũ marĩrẽ bairo ati rupapũ cacũgon majũ cũ caatãjere camasãrẽ na quetibujuetinucũnama. Bairi ni ucũ tore bairo caĩquetibujuecu puame caĩtopai, Jesucristo wapacu ucũ majũ ñiñami. ⁸ Bairi tũgoña masiña, caroaro mujãã caátianie wapa caãnipee to yasieticõãto ñrã. Tie mujãã caátianie wapa nipetirore jicãrõ tũni Dios cũ cajopeere mujãã cacũgopetiro roque ñuña.

⁹ Bairi ni jicãũ ucũ, “Jesucristo cũ caquetibujurique netõjãñurõ caãnimajũrĩjẽrẽ yũ masiña,” caĩ puame Dios mena jicãrõrẽ bairo caãcũ mee ñiñami. Apei, Jesucristo cũ caquetibujuriquere bairo cariapea caquetibujũ puame roque Dios mena, bairi cũ macũ mena cũãrẽ tũgoñatutuari caroaro ánicõã masiñami. ¹⁰ Bairi, “Jesucristo cũ caquetibujurique netõjãñurõ caãnimajũrĩjẽrẽ yũ masiña,” caĩbotiou ucũ mujããrẽ cũ caĩñau etaáta, caroaro mena cũ bocá, cũ jënirĩ, mujãã ya wiipũ cũ qũẽnoeticõãña. ¹¹ Cũ ucũrẽ bocári, cajëni puame, cũ mena macããcũ rorije cũ caátiere cũrẽã bairo caátia-cũ tuabujioũmi.

Palabras finales

¹² Bairopua, capee majũ nimiña mujããrẽ yũ caquetibujugarije. Cabaimiatacũãrẽ, ati carta mena mujããrẽ yũ quetibujũ woatujogaetia. Bairi mujããrẽ yũ majũpua ññau etari, mujããrẽ yũ quetibujugaya Dios yaye quetire. Bairo yũ cabaiata, nipetiro caroaro ñe ñnie rusaeto useanirõ marĩ ãnibujiorã.

¹³ Ato macãana Dios ya poa macãana, mujããrẽ bairo caãna mujãã yarã, Dios cũ cabesericarã mujãã ñurotijoyama.

Tocārõã niña atie queti yu
cawoajorije.

Tercera Carta de

SAN JUAN

Alabanzas a Gayo

1 Yñ, cabucu camasĩ majũ, ati cartare mu yñ woajoya, Gayo yñ bapa cañnorẽ bairo yñ camai majũũrẽ.

²Yñ yañ, yñ baire bairo caãcũ, yñ camai, atore bairo Diopure mu yñ jẽni-bojaya: Dios cũ cañajoro caroaro mu cañnorẽã bairo nipetiri wãme caroaro mu caãtiãni wãme jeto to ãmarõ. Bairi tunu riaye mácũ caroaro mu caãno cũãrẽ yñ boya. ³Bũtioro yñ tũgoña useaniapũ jĩcããrã marĩ yarã atĩri, Dios mena caroaro cariape mu catũgoñatu-tuacõãnierẽ yñ na caquetibujuro tũgori. ⁴Netõjãñurõ useanirĩqũe niña yura, yñ cabuerã yñ pũnaarẽ bairo caãna Dios cũ caãnirotirotore bairo cariape na caãtiãnie quetire yñ catũgoata.

⁵Yñ yañ, yñ baire bairo caãcũ, yñ camai, caroaro nucũbugorique mena marĩ yarã aperãrẽ na mu qũẽnonucũñupã mu ya wiipure. Bairo jeto mu átiãninucũñupã aperopũ macããna mutũ caetarã quetibujuri majãrẽ. ⁶Bairi jãã cañubue neñarõpũ ãna, na cũã, “Bũtioro jããrẽ camai ãnirĩ caroaro jãã juátinucũñami Gayo,” ĩ busunucũñama murẽ. Bairi murẽ ñiña: Tunu na caetaro, na juátinemoña. Na cabopacarijere na joya, na caquetibujũ ñesẽãmasĩnucũparore bairo ĩ. Dios cũ caborore bairo na juátinemoña. ⁷Na puame Jesucristo yarã, cũ carotiricarã ãnirĩ cũ yaye quetire na bueñesẽãránã bainucũñama aperopũ macããnarẽ. Bairo topũ Diore camasiẽna watoapũ ãna, “Jããrẽ juátinemoña,” na ĩ jẽniñesẽãtĩnucũñama. ⁸Torena, marĩ puame caroaro mena na marĩ juátinemogarã, Jesucristo yaye queti

cariape macããjẽrẽ na caquetibujũ ñesẽãmasĩnucũparore bairo ĩrã.

La mala conducta de Diótfrefes y el buen ejemplo de Demetrio

⁹Mai, yñ puame jĩcã carta na yñ woajomiwũ mutũ macããna Dios ya poa macããna ñubueri majãrẽ. Bairo yñ caãtimiatacũãrẽ, Diótfrefes puame camasãrẽ cajũgobueri majã jãã caãnierẽ boetinucũñupĩ, camasãrẽ rotirique jetore caãtinucũũ ãnirĩ. ¹⁰Bairi yñ puame mujãã tupũ yñ caetari rũmũ caãno cũrẽ tutuaro mena cũ yñ quetibujugũ. Mai, cũ puame cabugoroa jããrẽ busupai ñesẽãnucũñami. Yñ puame tie cũ caĩñesẽãrijẽ mena yñ useaniẽtĩña. Aperã marĩ yarã cañubueñesẽãrĩ majãrẽ caroaro na qũẽnoetinucũñami. Tunu bairoa marĩ yarãrẽ, aperã ñubueri majã na ya wiipũ na na cacũgaata, narẽ cũrotietinucũñami Diótfrefes. Tunu bairoa narẽ caqũẽnogarãrẽ na acurewiyo jocõãnucũñami. “Tore na tuaeticõãto Dios ya poa macããna mena,” ĩ, tore bairo átiãninucũñami.

¹¹Bairi yñ yañ, yñ baire bairo caãcũ, yñ camai, atie carorije macããjẽ na caãtiere ĩñajeeticõãña. Caroa macããjẽ jetore átiãninucũña. Caroa macããjẽrẽ caãtiãninucũũ puame Dios mena jĩcãrõrẽ bairo caãcũ niñami. Apei, carorije macããjẽ jetore caãcũ puame Diore camasiẽcũrẽ bairo tuayami.

¹²Cabaimiatacũãrẽ, apei Demetrio puame caroaro átiãninucũñami. Nipetiro camasã, “Cañuũ niñami Demetrio,” na caĩ ninucũñami. Bairi Dios cariape caãcũ cũã masĩñami caroaro Demetrio cũ caãtiãnierẽ. Bairi jãã cũã cũ cabaiãnierẽ tũgorã, tiere jãã busunucũña. Merẽ caroaro cariape mu cũã mu masĩña cũrẽ jãã caĩbusunucũrĩjẽrẽ.

Palabras finales

¹³ Baipua, capee mɛ yɛ
 quetibujugamiña. Baimicũã,
 woatujorique mena mɛrẽ yɛ
 quetibujujogaetiya. ¹⁴ Tãmurĩ mɛrẽ
 ñiñagaya tunu. Bairo mɛrẽ iñapɛ
 roque, mɛ mena yɛ busugu yɛ majũpua
 atie queti caroa macããjẽrẽ.

¹⁵ Bairi caroa yericutaje mɛ cũ
 jonemoáto Dios. Yɛ baparã mɛ
 ñurotijoyama. Bairi mɛrẽ ñiña:
 Tocãnacãũpua na ñuáto marĩ yarã to
 macããna.
 Tocãrõã niña atie queti yɛ
 cawoajorije.

Carta de

SAN JUDAS

Saludo

1 Yũ, Judas cawāmecucũ Jesucristore paabojari majõcũ Santiago bai, mujãārẽ woajon yũ átiya. Mujãā, nipetiro marĩ Pacũ Dios cũ camairã cũ cabesericarã Jesucristo jũgori caroaro cũ caĩñaricānũgõrã majũrẽ mujãā yũ woajoya. ²Yũ yarã, nemojãñurõ mujãā qũĩnamainemoáto marĩ Pacũ Dios. Caroa yericutaje, caroaro ānimasĩrĩqũērẽ mujãā cũ jonemoáto. Bũtioro cũ maiáto mujãārẽ marĩ Pacũ Dios.

Los que enseñan mentiras

(2 Pe 2.1-7)

³Yũ bairārẽ bairo caāna, yũ camairã bũtioro mujãārẽ yũ quetibũjũ woajoganucũmiña caroa queti Dios marĩrẽ cũ canetõrĩqũērẽ. Bairi āmerẽ, “Tore bairo yũre cawoajopee āno,” ĩ tũgoñamicũā, mujãārẽ ape wāme woajon yũ átiya. Bairi tutuaro mena ñiña mujãārẽ: Cũ yaye quetire jĩcānia quetibũjucũcõā jānásupĩ Dios cũ ya poa macāāna mena. Torena, mujãā cũā cũ yarã ānirĩ tiere jānaeticõāña, popiye baimirãcũā. Tie queti pũgani cārõ wasoamanigaro. ⁴Bairi āmerẽ yua, caĩtopairã cariape ca-quetibũjuena na caquetibũjurije jũgori jĩcāārã Dios mena tũgoñawẽpũẽtĩñama. Na caboro carori wāmerẽ átinucũñama. Merẽ na ũna cañuenarẽ tirũmũpũina Dios ya tutipure, “Popiye na baio joroque na yũ átigu. Na yasio joroque na yũ átigu rorije na caátie wapa,” ĩ jũgoyeticũñupĩ Dios. Na, camasã cañuena caĩtopairã majũ niñama. Torena, na, cañuena pũame Dios cañuũ yaye quetire masĩmirãcũā, ricaati átiñanjẽ cu-

tajere quetibũjũ āninucũñama. Bairo ānajẽ cutiri marĩ Quetiupau jĩcāũā caacũ Jesucristore camasiēnarẽ bairo majũ bainucũñama.

⁵Mujãārẽ ñi quetibũjunemoña tunu atiere merẽ mujãā camasĩmiatacũārẽ: Marĩ Quetiupau pũame israelita majã Egipto yepapũ caānarẽ cũ cajewiyoro bero nipetiro cūrẽ catũgousaenarẽ na repeyocõañupĩ. ⁶Torea bairo ásupi Dios ángelea majã cũārẽ cũ carotirore bairo caátigaenarẽ. Bairo cūrẽ cabotiorã ānirĩ Dios ture āmeñupã. Dios pũame narẽ canaitĩārõpũ na joreyupĩ. “Topũ na pũame tocānacã rũmũa nicõā ninucũgarãma caānimajũrĩ rũmũ yũ caĩñabeseri rũmũ caetaro cũārẽ. Popiye baigarãma na yaye wapa,” ĩrĩ, topũ na cũñupĩ marĩ Pacũ Dios. ⁷Na, ángelea majã cañuenarẽ bairo baiyupa Sodoma, bairi Gomorra, bairi ti macāātũ caāni-macāā macāāna cũā. Roro átiññupã. Na majũ na rupau caborore bairo roro majũ āmeo átiepeyupa. Carõmia mena átato ũnorẽā, na majũ caũmũa roro āmeo átiepe nucũñañupã. Bairo na caátie jũgori yua, Dios pũame popiye na baio joroque peero caũpetieti peero mena na joereyupĩ. Tore bairo cañuenarẽ Dios cũ caátajere camasĩrã ānirĩ atore bairo marĩ ĩ tũgoñamasĩña: “Tocānacāũpurea popiye na baio joroque na átiguĩ Dios, narẽ bairo roro na caápata,” marĩ ĩ masĩña.

⁸Tie quetire masĩmirãcũā, camasiēna qũẽguericaropũ caānarẽ bairo caāna ānirĩ roro na rupau caborore bairo átinucũñama. Na majũ na yerire royetunucũñama. Bairo caāna ānirĩ marĩ Quetiupau cũ carotimasĩrĩjẽrẽ cabaibotiorãrẽ bairo āninucũñama. Tunu bairoa roro na tutirenucũñama nocārõ catutuarã cabauena cũārẽ. ⁹Ángelea majã quetiupau Miguel cawāmecucũ Roque caĩtopairã netõõrõ carotimasĩ nimicũā, narẽ bairo rorije

qũĩ busuesupi wātĩrē. Mai, wātĩ puame Moisés ānacũ rupauri ānajērē bori yua, Miguere busunetōgamiñupĩ. Tĩ rūmũ caāno Miguel puame roro qũĩ yuesupi wātĩrē. Atore bairo jeto iñupĩ: “¡Yũ Quetiupau Dios roque murē cũ tutiáto!” ¹⁰Aperā caĩtopairi majā puame roque na caĩñañaetiē ũnie, Diotu macāājērē roro iñusuepenucũnama. Apeyera masiētĩmirācũā, waibutoa catũgoñariqũē mána na camasĩrōrē bairo na camasĩrĩjē ũnie puamerē na majũā na rupau macāājē carorijere átĩnucũnama. Torena, na majũā yua, cayasiparārē bairo tuanucũnama, roro na caátie jũgori.

¹¹¡Roro bopacooro baigarāma caĩtopairi majā! Na puame Caín ānacũ cũ cabaiyarica wāmerē bairo na cũā roro bainucũnama. Tunu apei Balaam ānacũrē bairo dinero jetore cabonetōrā ānirĩ yua, Dios cũ caborore bairo áperĩnucũnama. Tunu apei Coré ānacũrē bairo na quetiuparārē na baibotionucũnama. Tore bairo na cabairije wapa jũgori roro na baiyasio joroque na átigũmi Dios.

¹²Apeyera tunu Jesucristo cũ cariarica rūmurē tũgoñarĩ marĩ yarā mena mũjāā cabose rūmũ qũēnorō, caĩtopairā cũā bobooro mũjāā mena neñanucũnama. Mũjāā cañubuerore na cũā neñanucũnama, cañuena nimirācũā. Tĩ rūmũ caāno yua, roro na caborore bairo ũga, eti, nũcũbugoricaro mano ũseanirō bainucũnama. Na rupau jetore maijũgonucũnama. Tũgopeoya mai. Atore bairo niñama: Oco poari caocomanierē wĩno capapujorore bairo niñama. Otericu, otei, tocānacānia carĩcajoetiire bairo caāna niñama. Tii, carĩcamano jũgori yua, tiire wāārĩ rocamasĩnama camasā. Torena bairo caĩtopairā cũā niñama. Dios yaye caroare marĩ catũgogamiatacũārē, di rūmũ ũno marĩ quetibũjuetiyama. ¹³Tunu bairoa, ria capairiya wĩno

jũgori tutuaro ocoturi caáto, jopo paio cañuetie witinucũña. Caĩtopairā cũā jopo cawitĩrorea bairo roro bobooro na caĩrĩjē cañuetie witinucũña na risero na caĩrĩjē. Tunu bairoa ñocōā na caátĩwārē mawijiari capetieto nocārō canaitĩārōpu cayasiránārē bairo niñama caĩtopairi majā cũā.

¹⁴Enoc cawāmecucu ānacũ, Adán berore jĩcā wāmo peti pũga pēnirō cānacāā tuti bero macāācũ ānacũ cũā atore bairo i quetibũjuyayupi caĩtopairārē Dios cũ caátipeere: “Marĩ Quetiupau capāārā ángelea majā miles netōrō cārō majũ mena caacũre cũ ñiñajowu. ¹⁵Nipetiro ati ũmũrecóo macāānarē na iñabesei acũ baiwĩ. Cañuenarē na rei acũ majũ baiwĩ, na carorije wapa. Nipetiri wāme roro na caátie wapa, tunu bairoa roro caāna majũ ānirĩ cũrē roro na caĩbusueperique wapa roro popiye na baio joroque na átigu baiwĩ. Na, cañuenarē na rei acũ baiwĩ,” i quetibũjuyayupi Enoc ānacũ Dios cũ camasĩōrō jũgori. ¹⁶Na, cañuena cariape tũgoetinucũnama. Nipetiri wāme marĩ quetiuparā na caquetibũjurijere boetiri tiere nipetiro busupainucũnama. Na rupau caborore bairo jeto butioro na caátie ũnierē bonucũnama. Tie ũnie jetore butioro macānucũnama. Bairi yua, botiorique mena tutuaro, “Jāā, caānimajũrā jāā āñiña,” i busunetōnucũnama camasārē. Tunu aperā camasārē netōjāñurō na iñoanucũnama, iñori apeye na cacũgorije ũnierē borā.

Amonestaciones a los creyentes

¹⁷Mũjāā roque yũ bairārē bairo caāna, yũ camairā narē bairo baieticōāna. Marĩ Quetiupau Jesucristo yarā apóstolea majā na caĩquetibũjucũrĩqũērē tũgoñaña mũjāā cũā. ¹⁸Atore bairo mũjāā i quetibũjuyupa mai: “Catusari yutea caāno ānigarāma camasā caĩ-

topairi majā majū. Dios yaye que-tire roro caīboyetieperā capāārā nigarāma. Na rupau caborore bairo jeto caāti majā ūna nigarāma,” mujāā ī quetibujuyupa. ¹⁹Na ūna, caītopairi majā roque caroaro jīcārō marī ānimasīētīō joroque caāna niñama. Ati umurecōo macāāna roro na caātiānie ūnie jettore ātiāninucūñama. Bairo caāna ānirī Espiritu Santo Dios Yeri majūrē cacūgoena majū tuanucūñama.

²⁰Mujāā roque, yu bairārē bairo caāna yu camairā, nocārō cañurījē Dios mena tūgoñatutuariquere jānaeticōāña. Majūgoya tocānacā rūmua Jesucristo mena mujāā caānierē. Tunu bairoa Espiritu Santo Dios Yeri majū mujāārē cū camasīōrījē jūgori Diore cū jēninucūña. ²¹Caroaro āmeo āticōā ninucūña, marī Pacu Dios caroa cū cajorijere marī cū cajocōāniparore bairo īrā. Bairo āticotecōā ninucūña marī Quetiupau Jesucristo nocārō marīrē camai ānirī yeri capetietiere marī cū cajopa rūmu caetaparo jūgoye mai.

²²Bopacooro na īñaña aperā pugani cārō tūgoñarī catūgoñawēpūēnarē. Cari-ape na quetibujuya na ūnarē, caroaro na tūgoñanemo joroque īrā. ²³Na ūna

peeropu caābujiorārē na juátinemoña, na yeripu Jesucristo mena na tūgoñatu-tuo joroque īrā. Aperā noa ūna rorije caāticōānigarā cūārē na īñamaiña. Bairāpua, maijūgoya. Mujāā yeripu roro na caātiere mujāā tūgousare mujāā cūā. Roro na caātiere īñajesoetimajūcōāña.

Alabanza final

²⁴⁻²⁵Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, marī Pacu Dios jīcāūā caācū marīrē canetōōrīcū jeto wātī roro marīrē cū caātigarijere ēñotamasīñami, roro marī catāmuoetiparore bairo ī. Bairo marī cū caāto, ñe ūnie cawapa mánarē bairo cūtu marī etagarā. Useanirīqūē mena cū caasiyarije cabauro riapepu marī etagarā. Bairi cūrēā to āmarō caasiyarije cū yaye. Nocārō cū carotimasīrījē cūā cū jettorea to āmarō. Ati umurecōo cūā cū jūgori to baimasīāto. Tore bairo to bai āmarō marī Quetiupau Jesucristo jūgori. Cajūgoyepu cūārē, ati yutea cūārē, bairi tocānacā rūmua bairo jeto to baicōāninucū āmarō. Bairoa to baiāto, marī ī basapeoya yua marī Pacu Dios majūrē.

Tocārōā niña atie queti yu cawoajorije.

EL APOCALIPSIS

La revelación de Jesucristo

1 Yū yarā, atie yū cawoatupee, Dios cū macū Jesucristore catusari rūmu caāno cabaieere cū caátibuio iñojū-goyetirique majū niña. Cū, Jesucristo puame cū yarā, cū caquetibujurotiji majārē tie yoaro mee cabaieere cū quetibujunetōrotio joroque ī, tiere cū átibuiio iñojūgoyetiwi. Bairi Jesucristo puame yū, Juan cawāmecucu, cū yau cū carotimajūrē tie nipetirije cabaieere yū quetibujū rotijoyupi cū yau ángel mena jūgori yua. ²Tie nipetirije yū caññarīqūē caānorē bairo cariape majū quetibujurique niña. Atie quetibujurique Dios yaye caroa queti Jesucristo cūā yū cū caquetibujumasīōrīqūē queti majū niña.

³Bairi niña yua: Useanirī cū āmarō ni jīcāū ūcū atie cabaiee yū cawoaturijere cabuenucū. Tunu bairoa useanirī na āmarō atie Dios yūre cū caquetibujurije yū cawoaturijere caroaro catūgousanucūrā yua. Tunu bairoa atie cabaiee yū cawoaturije caīquetibujūrore bairo jīcārō tūni caátipeyorā useanirī na āmarō. Merē ati ūmurecōo capetipa rūmu cōñarō majū baiya. Bairi tie quetire caroaro na tūgousaáto.

Juan escribe a las siete iglesias

⁴Yū, Juan cawāmecucu, mujāā Asia yepapu caāna, jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā macāā macāāna űbueri majārē mujāā woajou yū átiya. Marī Quetiupau caānijūgoricu, āme cūārē caācū, tunu ati yepapu caatīpau puame cū yaye caroa macāājērē mujāā cū jonemoáto. Caroaro yeri jōrō ānimasīrīqūē cūārē mujāā cū jonemoáto. Torea bairo jīcā wāmo peti

puga pēnirō cānacāū, Dios carotimasi cū caruiro riapapu caāna Espiritu Santo cūā caroare mujāā na jonemoáto. ⁵Tunu bairoa marī Quetiupau Jesucristo cariapea Dios yaye quetire caquetibujunetōū cūā caroare mujāā cū jonemoáto. Cū puame cariacoatacu nimicūā cacatitunu jūgoricu majū niñami. Ati yepa macāana quetiuparā reyes majā nipetiro cūārē carotimasi majū niñami. Bairi tunu nipetiro ati yepa macāānarē camai majū niñami. Bairo marirē camai majū ānirī marī carorije wapare netōgu, cū majūā roro pajīāecori marī riabojayupi. ⁶Tore bairo marī cū cariabojarije jūgori cū mena carotimasīparā marī ānio joroque marī ámi. Dios cū pacu yarā, cū yaye macāājērē caquetibujurā sacerdote majā marī ānio joroque marī ámi. ¡Bairi cū jetorea cū caasiyaborije nocārō cū catutuarije to ānicōā ninucūāmarō tocānacā rūmua! Bairoa to baiáto.

⁷¡Jā, iñamūgōjoñijate mujāā ūmurecōopure!

Merē atiyami Cristo oco buseri watoapu. Bairo cū caató nipetiro ati ūmurecōo macāāna camasā qūñnagarāma.

Cūrē āpōā besuro mena cū warure cajareoricarāpu cūā qūñña acūamajūcōāgarāma.

Tunu bairoa nipetiro camasā poari ati ūmurecōo macāāna tutuaro mena cū caató iña acuari, butioro otigarāma.

¡Tame, roro majū tāmūogarāma! Bairopua, bairoa to baiáto.

⁸Tirūmupua caānijūgoricu, āme cūārē caānicōāninucū, tunu nemo ati yepapure caatīpau marī Quetiupau Dios puame atore bairo iñami: “Yua, Alfa, bairi Omegare bairo caācū yū āniña. Caānijūgoripapua caānijūgoatācu carotimasi yū āniña. Tunu bairoa yua yū āniña nipetiro ati ūmurecōo macāājē to petio joroque caatīpau,” iñami marī Quetiupau catutua, nipetiro ati

umurecóo macãājērē caqūēnorīcū majū yua.

Una visión del Cristo glorioso

⁹ Yū, Juan, mujāā yaū, mujāārēā bairo caācū yū āniña. Bairi yū cūā mujāārēā bairo Jesucristo mena caācū ānirī Dios cū carotimasirīpaupū caānipau majū yū āniña. Yū cūā mujāārēā bairo Jesucristo jūgori popiye yū tāmūonucūña. Bairo popiye tāmūomicūā, Dios yūre tūgoñatutuarique cū cajoro jūgori popiye yū catāmūonucūrījērē yū nūcānetōmasīcōānucūña. Dios yaye queti cariapea Jesucristo cūā yūre cū caquetibujūnetōrīqūē quetire yū caquetibujūnucūrījē jūgori, Patmos yucūpoapū yū cūrocawā, yūre caboena. Bairi ti yucūpoapū yū āmū ti watoare yua. ¹⁰ Topū yū caāno yua, atore bairo baiwū: Jīcā rūmū marī Quetiupaure marī cabasapeonucūrī rūmū caāno yū cañubueāno, Dios Yeri Espiritu Santo cū catutuarije mena jūgori cabusūocajoriye busuriquere yū tūgowū. Yū usaro puame tutuaro busurique cabusūocajoriyere yū tūgowū. Butiōro trompeta mena putirīcaro cārō majū tutuaro busurique busūocajowū tame. ¹¹ Atoare bairo yūre ī quetibujūocajowū: “Juan, āme mū cañnarījē nipetirijere jīcā tuti papera tutipū woajeya. Bairo tiere woajeri, Asia yepa macāāna nūbueri majā jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā macāā macāānarē na mū woajowa. Ati macāā macāānarē na mū woajowa: Efeso macāāna, Esmirna macāāna, Pérgamo macāāna, Tiatira macāāna, Sardis macāāna, Filadelfia macāāna, bairi Laodicea macāāna cūārē na mū woajowa atie mū cañnarījē quetire,” nī quetibujūwū busurique puame yua.

¹² Bairo yūre caibusūocajoro tūgori yua, yū āmejore īñajowū, yūre cabusūūre qūīñagū. Bairo āmejore īñajowū yua, tame, jīñaworica tutuu

jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā tutuu majūrē nīñabócawū. Ti tutuu puame oro mena qūēnorīcā tutuu majū āmū. ¹³ Tunu bairoa jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā tutuu jīñaworica tutuu watoapū caācū jīcāū camasocū bauriquere bairo cabauriquecūcūre cū nīñabócawū. Cū puame jutiro cayoarō, cū rūporipū caetarore jāñawī. Rupawū āmū cū jutiro. Tunu apeyera orowē mena cū cotia caūmūarō cārō esaro wēñawī. ¹⁴ Cū poa cūā lana oveja poa, o cayusuarō jūgori oco buseri cañnarījē nieve cārō majū botirije āmū. Tunu cū caapee cūā peero caūrōrē bairo majū tutuaro asiyawū. ¹⁵ Tunu bairoa cū rūpori cūā āpōā bronce peeropū joeri caroaro na capaaqūēnorīqūē caroa caasiyarore bairo majū butiōro asiyawū. Cū cabusūata cūārē, nocārō poero paio cabusūore bairo tutuaro busūwī. ¹⁶ Bairi cū wāmo cariape nūgōārē jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū majū nūcōārē na cūgowī. Bairo tunu cū riseropū nūserīcāpāī pūga nūgōātū caoro cacūgoripāī, caoripāī majū witiwū. Cū riape cūā nocārō tutuaro majū asiyacānamuwū. Muipū umureco macāācū cū caasiyarije nipetiro cārō majū asiyawū.

¹⁷ Tie cabairijere īña acuari yua, carīácūre bairo cū rūpori tūpū yū nāroca cūmūcōāpū. Bairo yū cañaroca cūmurō cū wāmo cariape nūgōā mena yū pāñnarī atore bairo nīwī: “Juan yū uwieticōāña. Yua, caānicōā jūgoatācū majū yū āniña. Tunu ati umurecóo macāājē nipetirijere to petio joroque caātīpau majū yū āniña. ¹⁸ Tunu bairoa caānicōāninucūū majū yū āniña. Yūre na capajīārocamiatacūārē, cacatitunu jūgoricū majū yū āniña. Bairi tocānacā rūmū yū ānicōā ninucūgu yua. Yua, yū āniña camasā na cayasibujiopere canetōū majū. Bairi yūre catūgousarā peeropū yasietigarāma.

¹⁹“Bairi Juan, tie mu caĩnaataje, atie cabaiatajere woajeya. Ame ato cabairije, apeye ato jũgoye cabaípee, mu caĩnaípee cũarẽ mu woatujewa,” ñi quetibũjuwĩ. ²⁰Bairo ñi quetibũju yaparori, atore bairo ñinemowĩ tunu: “Nocõã, bairi jĩñaworica tutuu mu caĩnarĩjẽ cabairijere, camasã na masiẽtiẽrẽ mu yũ quetibũjugũ. Atore bairo baiya: Yũ wãmo cariape nũgõãpu yũ cacũgorã ñocõã jĩcã wãmo peti pũga pẽnĩrõ cãnacãũ caãna mu caĩnaatanarẽ bairo niñama yũ yarã yũ caquetibũjuroticũĩrĩcãrã. Nubueri majã jĩcã wãmo peti pũga pẽnĩrõ cãnacã poa macããnarẽ caquetibũjurã ángelea majãrẽ bairo caãna niñama ñocõã yua. Torea bairo tunu jĩcã wãmo peti pũga pẽnĩrõ cãnacã tutuu jĩñaworica tutuu cũã yũ ya poari jĩcã wãmo peti pũga pẽnĩrõ cãnacã poa caãna ñubueri majã poarire cõñarõ baiya. Tore bairo cabairijere merẽ mu masĩña yua,” ñi quetibũjuwĩ.

Mensajes a las siete iglesias. El mensaje a Efeso

2 Bairo i quetibũju yaparo yua, ñiwĩ: “Yũ yarã, ñubueri majã Efeso macããnarẽ cajũgobueãcũrẽ atore bairo cũ mi quetibũju woajowa:

‘Bairo iñami cũ, ñocõã jĩcã wãmo peti pũga pẽnĩrõ cãnacãũ majũ cũ wãmo cariape nũgõãpu cacũgon. Tunu bairoa jĩcã wãmo peti pũga pẽnĩrõ cãnacã tutuu jĩñaworique oro mena qũẽnorĩcã tutuu watoapu caãñesẽãũ majũ atore bairo iñami:

²Mujãã, Efeso macããna, mujãã caátĩãnie nipetirijere yũ masĩcõãña. Tutuaro popiye yũ yaye macããjẽrẽ mujãã paãninucũña. Caroaro yerijõrõã popiye tãmuomĩrãcũã, aperãrẽ na mujãã quetibũjucõã ninucũña tocãnacã rũmua. Carorije caátĩãnipairã mujãã watoa caãna

cũarẽ tocãnacãnia na mujãã boetinucũña. Tie cũarẽ yũ masĩña merẽ. Aperã apóstolea majã mee nimirãcũã, “Jãã, apóstolea majã majũ jãã ãniña,” caĩrã cũarẽ merẽ caroaro na mujãã iñacõña besemasĩcõãnucũña. Bairo na cabuerijere iñabese masĩrĩ, cariapea caĩtopairã na caãnierẽ mujãã masĩcõãnucũña yua. ³Yũre tũgousajãnaena, tocãnacã rũmua yũ mena mujãã tũgoñatutuacõã ninucũña. Tocãnacã rũmua yũ yaye queti jũgori butioro popiye tãmuomĩrãcũã, mujãã jũtietiya.

⁴‘Bairo mujãã cabaimiatacũarẽ, jĩcã wãme mujãã yũ caĩpee niña. Caãnijũgoripau yũre mujãã camairĩcãrõrẽ bairo ãmerẽ yũ mujãã maiẽtĩña. ⁵Bairo mujããrẽ ñiña: Tũgoñanemoña caãnijũgoro yũre mujãã camairĩqũẽrẽ. Roro mujãã cabairijere Dios mena tũgoñaqũẽnorĩ caãnijũgoro mujãã caátĩãni jũgoricarore bairo átijũgoya tunu. Bairo mujãã caápericõãta, yoaro mee yũ águ mujãã tũpu. Popiye mujãã tãmuo joroque mujãã yũ átigu. Roro mujãã caátiere Dios mena mujãã cabusu qũẽnoeticõãta, mujãã quetiupau jĩñaworica tutu, oro tuture bairo caãcũrẽ cũ yũ neweyocõãgu. ⁶Bairo mujãã cabaimiatacũarẽ, bairopua jĩcã wãme niña caroaro mujãã caátĩãnie. Yurea bairo nicolaĩtas majã na caátĩãnajẽ cutiere mujãã boetinucũña.

⁷‘Bairi mujããrẽ ñiña: Mujãã, Efeso macããna, caãmoocũna mujãã ãniña. ¡Bairi Espĩritu Santo Dios Yeri majũ mujãã ñubueri majã poarire cũ caquetibũjurijere caroaro tũgopeoya! Bairi caroaro catũgousarãrẽ bairo iñami Dios: Noa ùna carorije macããjẽrẽ

canetōnucārārē caroa catiñurīqūē majūrē na yu jogu. Caticōānajērē cajoricu yucu ʔmurecōo Dios tupa caāni rícare na yu ʔgarotigu, iñami,’ na mi woajowa to Efeso macāānarē,” ñirotiwī.

El mensaje a Esmirna

⁸Í yaparo, bairo ñinemowī tunu: “Atore bairo na mi woajowa ñubueri majā bairi na quetiuparā Esmirna macāāna cūārē:

‘Bairo iñami mujāā, Esmirna macāānarē cañijūgoricu, ape rūmupu cūārē cañicōāniyaparopau puame. Cariacoatacu nimicūā tunu cacatitunurīcū majū mujāārē bairo ī quetibujuyami: ⁹Nipetiro roro popiye bopacooro mujāā cabainucūrījērē yu masīña. Ñe ūnie cacūgoena cabopacarā mujāā caānie cūārē yu masīña. Bairāpua cariape majūrā Dios jūgori ñe ūnie carusaena paio apeye ūnie cacūgorārē bairo caāna majū mujāā āniña. Apeyera judío majā mee caāna caītopairā roro majū mujāā na cabusupainucūrījē cūārē yu masīña. Na puame, “Judío majā majū jāā āniña,” mñnana itonucūñama, wātī ya poa macāāna cū yarārē bairo caāna nimirācūā yua. ¹⁰Bairi roro popiye bopacooro mujāā cabaipere tūgoña uwieticōāña. Baipua, wātī preso jorica wiipu mujāā mena macāāna jīcāārārē na cūreo joroque na átigumi. Dope bairo nipetiro mujāā caātiānierē masīgu, wātī tore bairo átigumi. Bairāpua, puga wāmo cānacā rūmua popiye bopacooro mujāā tāmogarā. Bairi tocānacā rūmua caroaro jīcārō tūni jeto Dios mena áticōā ninucūña mujāā cariarī rūmupu yua. Bairo mujāā caátimasirō, yu puame tie

wapa caticōānajē yeri caroa majūrē mujāā yu jogu.

¹¹‘Mujāā, Esmirna macāāna, caāmoocūna mujāā āniña. ¡Bairi Espíritu Santo Dios Yeri majū mujāā ñubueri majā poarire cū caquetibujarijere caroaro tūgopeoya! Bairo noa ūna tiere tūgousari yua, carorije macāājērē canetōnucārā puame di rūmu ūno popiye tāmuetigarāma ʔmurecōopure yua. Pugani cārō rianemoetigarāma Diotu ʔmurecōopure, iñami,’ na mi woajowa to Esmirna macāānarē,” ñirotiwī.

El mensaje a Pérgamo

¹²Bairo ī quetibuju yaparori bero, bairo ñinemowī tunu: “Juan, aperā ñubueri majā Pérgamo macāāna cūārē na mu quetibuju woajowa. Bairo na miwā:

‘Atore bairo ī quetibujuyoyami mujāā Pérgamo macāāna ñubueri majārē, ñosērīcāpāi caoripāi puga nūgōātu caoripāirē cacūgon puame: ¹³Yu masīña mujāā cabairijere: Mujāā puame wātī cū carotimasirī macā, cū caāninucūrī macā tupa mujāā āninucūña. Tiere yu masīña. Bairo ti macātu caāna nimirācūā, caroaro yu caborore bairo jeto mujāā átiāninucūña. Bairāpua, yu yaye quetire catūgousarā ānirī yua, yu yaye quetire cariapea mujāā tūgousacōā ninucūña. Mujāā pitietiya tie quetire. Yu yau, yu bapa cañuu, yu yaye quetire caquetibujubojau Antipas cawāmecucure cū pajīarocawā ti macā wātī cū caānimacā macāāna. Bairo cū na caátimajūcōāmiatacūārē, tiwatoa caāno cūārē yure mujāā tūgousajānaepū.

¹⁴ ‘Bairo caroaro mujāā caātiān-imiatacūārē, bairopua, peeto ūnoa niña roro mujāā caātiānierē yu caquetibujupee. Ati wāmerē roro mujāā átinucūña: Mujāā mena macāāna jīcāārā wātī Balaam cawāmecucū cū caātirotiroke bairo roro majū carorije macāājērē átiāninucūñama. Na, Balaam yaye bueriquere capitigaenarē na mujāā qūēnocūnucūña. Cū, Balaam puame apeí Balac cawāmecucure roro israelita majārē na ito rotiyawī tirūmupure. Atore bairo qūitorotiwi israelita majārē: “Diore netōnucāgu, camasā na cawericarā na jūgūēārē na canuniataje waibutoa riire na majūrēā na ūgarotiya. Tunu bairoa na rupau caborore bairo na majū rupau mena na átiepeáto,” qūī busujāwī Balaam, Balare. ¹⁵ Tunu bairoa apeyera mujāā mena macāāna jīcāārā nicolaftas majā na cabuerije carorije macāājērē capitigaenarē na mujāā qūēnocūnucūña. ¹⁶ Bairi mujāārē niña: Dios puamerē cū tūgousari, roro mujāā caātiānierē tāmuriā cū busuqūēnoña. Bairo mujāā caápericōāta, yu puame jicoquei áti, yu ñosēricāpāi yu riseropu cawitiripāi mena na nipetiro carorārē na yu reiāgu yua.

¹⁷ ‘Mujāā, Pérgamo macāāna, caāmoocuna mujāā āniña. ¡Bairi Espiritu Santo Dios Yeri majū mujāā ñubueri majā poarire cū caquetibujurijere caroaro tūgopeoya! Bairo noa ūna tiere tūgousari yua, carorije macāājērē canetōnucārārē ūgarique maná yasioropu caānie caroa majūrē na yu ūgarotigu. Tunu bairoa ūtāpāi cabotiripāi, cawāma wāme woaturicapāi majūrē na yu jogu. Ni ūcū tipāi woaturique catusarijere

masīēcūmi. Tipāirē yu cajou jeto masīgūmi, iñami,’ na mi woajowa to Pérgamo macāānarē,” ñirotiwi.

El mensaje a Tiatira

¹⁸ To Pérgamo macāānarē yu quetibujuyaparori bero, bairo ñinemowī tunu: “Juan, aperā ñubueri majā Tiatira macāāna cūārē na mu quetibuju woajowa. Bairo na miwā:

‘Atore bairo i quetibujujoyami Dios macū mujāā, Tiatira macāāna ñubueri majārē. Peero caūrijērē bairo cacaapee asiyau majū mujāārē i joyami. Tunu apeyera cū rupori āpōā bronce joerique caroa caasiyarijere bairo carupooricucu puame mujāārē atore bairo i quetibujujoyami: ¹⁹ Mujāā caātiānie nipetirije yu masīña. Camasārē caroaro na mujāā iñamaiña. Yu mena mujāā tūgoñatutuaya. Camasā cabopacarā cūārē caroaro na mujāā juátinemonucūña. Tunu bairoa popiye tāmūonucūmirācūā, yeri jōrōā yu yaye quetire tocānacā rūmua na mujāā quetibujucōā ninucūña. Tunu bairoa yu masīña, yure mujāā camasijūgoripau caāno caroaro mujāā caátato netōjāñurō āmerē caroaro átiāna mujāā átiya.

²⁰ ‘Bairo caroaro mujāā caātiānie caānimitacūārē, jīcā wāme nicōāña mujāārē yu caīpee. To caācō Jezabel cawāmecucore cō mujāā qūēnocūña. Aperopu cō mujāā árotietiya. Cō puame, “Dios cū caquetibujurotijorico yu āniña,” imiocūā, cō cabuerije mena, yu yarā, yu yaye quetire caquetibujurārē na itonucūñamo. Na rupau caborore bairo roro na rupau mena na átiepeo joroque na itonucūñamo yu yarārē. Tunu bairo wericarā na jūgūēārē na cajorije waibutoa riire, “Mujāā majū cūā

ugaya tiere. Tie ugaata, ñujãñuã,” na itoquetibujunucũñamo. Tie, bairo cõ caĩto quetibujurijere yu boetiya. ²¹Yu puame merẽ cõrẽ yoaro ñiñacote ãnimaña, roro cõ caátiere yapapuari Dios mena cõ cabusquẽnopeere bori yua. Cõ puame tore bairo átigaetiri, cõ caátianierẽ jãnagaetiyamo. Roro cõ rupau caborore bairo caũmua mena cõ caátiepenucũrĩjẽ cũãrẽ jãnagaetiyamo. ²²Bairi popiye cõ tãmuo joroque yu átigu cõ yaye wapa yua. Yoaro riaye jeto cõ ria rũmu cutio jorique cõ yu átigu. Torea bairo cõ mena roro na rupau caborore bairo caátinucũrã cũã popiye na tãmuo joroque yu átigu. Cõ, cõ caátianierẽ bairo roro na caátianierẽ Dios mena tũgoña yapapuari na cajãnaeticõãto, yoaro popiye na baiãnio joroque na yu átigu na cũãrẽ. ²³Cõ pũnaa cũãrẽ na yu pajĩare peyocõãgu. Tore bairo yu caãto ñña yua, nipetiro ñubueri majã poari puame atore bairo ñ masĩgarãma: “Dios, pupea marĩ yeripu, marĩ catũgoñarĩjẽpu cũãrẽ camasĩ majũ niñami,” ñ masĩgarãma camasã. Bairi mujãã tocãnacãũpurea di wãme ñno mujãã caátianimasĩricã wãme cãrõ mujãã yaye wapare yu jogu. ²⁴Mujãã, Tiatira macããna, cõ cabuerije macããjẽrẽ caboena, bairi wãtĩ cũ catutuarije macããjẽ camasã na camasĩetãjẽ ñña, na caĩrĩjẽ cũãrẽ caboenarẽ atore bairo mujãã ñña: Ape wãme átajere mujãã yu átirotinemo peoetiya. ²⁵Ãme mujãã caátianimasĩrõrẽã bairo caroaro áticõã ninucũña caroa wãmerẽ. Nemo ati yepapu yu tunuatõpu cũãrẽ bairoa mujãã áticõã ninucũwã.

²⁶‘Bairo carorije macããjẽrẽ canetõnucãpetirã, yu caborore bairo caátijĩãti yaparoetarãrẽ camasã poarire na rotimasĩõ joroque na yu átigu. ²⁷Yu Pacu rotimasĩrĩquẽrẽ yu cũ cajoricarorea bairo yua narẽ na yu jogu rotimasĩrĩquẽrẽ. Bairo yu cajoro jũgori yua, camasã poari nipetirore caroaro majũ na rotimasĩgarãma. Tutuaro mena na rotimasĩgarãma. Carorã caũena cũãrẽ jotu rĩrũre pawabatorericarore bairo na regarãma na, na caũuetie wapa. ²⁸Tunu bairoa caũuũ busuri ñocõ majũ cũãrẽ na yu jomajũcõãgu carorijere caboeti majãrẽ yua.

²⁹‘Mujãã, Tiatira macããna, caãmoocuna mujãã ãniña. ¡Bairi Espĩritu Santo Dios Yeri majũ mujãã ñubueri majã poarire cũ caque-tibujurijere caroaro tũgopeoya!’ na mi woajowa to Tiatira macããnarẽ,” ñirotiwĩ.

El mensaje a Sardis

3 Bairo ñ quetibujũ yaparori bero, bairo ñinemowĩ tunu: “Juan, aperã ñubueri majã Sardis macããna cũãrẽ na mu quetibujũ woajowa. Bairo na miwã:

‘Atore bairo ñ quetibujũjoyami Dios Yeri jicã wãmo peti pũga pẽnirõ cãnacãũ Espĩritu majũrẽ cacũgon. Cũ wãmopũ jicã wãmo peti pũga pẽnirõ cãnacãũ majũ ñocõãrẽ cacũgon atore bairo mujãã ñ joyami: Mujãã caátianie nipetiri wãmerẽ yu masĩña. Cacatirã majũ caãniparã nimirãcũã, ãmerẽ cariaricarãrẽ bairo majũ mujãã ãniña. Tiere yu masĩcõãña. ²Yu yarã, masacatiya. Ãme caroaro mujãã caátianierẽ nemojãñurõ átinemo jũgoyecusa. Tiere átijãnaeticõãña. Mujãã puame caroa macããjẽrẽ átijãnarã mujãã

baiya. Bairi jīcā wāme roro mujāā caātiānierē niñanucūña. Tie bairo mujāā caátinucūrījē cariape átaje mee niña Dios cū cañajoro. ³Masacatiri tūgoña nemoña tunu Dios yaye quetire mujāā na caquetibujū jūgoriquere. Tie queti jetore tūgousacōā ninucūña. Mujāā carorije wapare tūgoña yapapuari Dios puamerē cū tūgousaya tunu. Tore bairo caroaro masacatirique mena Diore tūgousari mujāā caāmerīcōāta, tāmuriā mujāā tupu yu atīgu yajari majōcure bairo yua. “Cū acūmi,” yure mujāā caīyueti rūmu caño mujāā yu popiye peyou atīgu.

⁴Bairo roro jīcāārā to Sardis macāāna mujāā caātiānimiatacūārē, nocānacā ūna niñama roro di rūmu caātiāmerīnucūrā. Jutiro cabotirore caūgueri tuenarē bairo niñama. Na roque yu mena nigarāma. Yu mena jutii cabotirijere jānarī, yu mena ñesēagarāma, tore bairo caátiecoparā majū caāna ānirī yua. ⁵Bairi na ūna canetōnucāpetirā, caroaro caátijīāti yaparoetarā tore bairo nocārō caroa cabotirijere jutii jāñagarāma. Na wāmerī cūā coseetigaro cacatirā majū wāmerē woaturica tutipu cūārē. Yu Pacu Dios cū cañajoro puame roque caroaro majū na iñajesori, “Yu yarā niñama,” cū ñinemogu. Cū yarā ángelea majā na cañajoropu na yu juátinemogu.

⁶Mujāā, Sardis macāāna, caāmoocuna mujāā āniña. ¡Bairi Espíritu Santo Dios Yeri majū mujāā ñubueri majā poarire cū caquetibujurijere caroaro tūgousaya!’ na mi woajowa to Sardis macāānarē,” ñirotiwī.

El mensaje a Filadelfia

⁷Bairo ñi quetibujuri bero, bairo ñiwī tunu: “Juan, aperā ñubueri majā Filadelfia macāāna cūārē na mu quetibujū woajowa. Bairo na miwā:

‘Atore bairo ī quetibujujoyami cañuu, cariape caācū, mujāā Filadelfia macāānarē. Quetiupau Rey David ānacū yaro llave jope pāāricārōrē cacūgon carotimasī majū mujāārē quetibujujoyami. To llave mena jopere cū capāārō, noa ūna biamasiētīñama. Tunu bairoa to llave mena cū cabiata, noa ūna ti jopere pāāmasiētīñama. Cū, tore cacūgon puame mujāārē iñami:

⁸Mujāā caātiānie nipetirijere yu masīña. Tūgoya mai yu yarā: Mujāā riapepu jopere yu pāānucōña, mujāā cajāāmasīparore bairo ī. Ti jopere noa ūna biamasiētīgarāma. Mujāā puame netōnucārō majū mujāā yeri tūgoñatutuaetiya. Baimirācūā, yu yaye quetire caroaro mujāā tūgousaya. Yure mujāā teetiya. ⁹Wātī ya poa macāāna, judío majā āmerīmirācūā, “Judío majā jāā āniña,” caītopairārē mujāā na iroao joroque na yu atīgu. Na rūpopatuuri mena etanumurī mujāā na iroao joroque tutuaro na yu átirotigū. Bairo mujāā yu caátitirore iñarī yua, cariapea masīgarāma mujāā yu camairījērē. “Dios yarā majū niñama na roque,” īrī mujāā iñagarāma. ¹⁰Mujāā puame yu carotirore bairo cariape mujāā átīcōā ninucūña tocānacā rūmua. Bairo mujāā cabairo jūgori mujāā yu juátinemogu. Ati umurecōo capetiro, nipetiro ati yepa macāānarē tutuaro cū cañābeseri rūmu caetaro, mujāā yu juátinemogu.

¹¹ ‘Tāmuriā mujāā tupu yu atigu. Bairi āme caroaro mujāā caātiānierē átiānijāneticōāna. Bairo jeto mujāā caātiāmata, noa ūna mujāā yaye caānipeere yasiobojetigarāma.

¹² Bairo noa ūna carorije macāājērē canetōncāpetirārē Dios ya wii templo wii macāā bota caānimajūrī botare bairo na yu cūgu. Bairo caāna ānirī di rūmu ūno Diore cū aweyoetigarāma. Napure Dios ya wāme majū na yu woatugu. Tunu bairoa yu Pacu ya macā wāme cūārē napure yu woatugu. Cawāma macā Jerusalén umurecōopu caatīata macā wāmerē napure yu woatugu. Yu ya wāme cawāma wāme cūārē napure yu woatugu.

¹³ ‘Mujāā, Filadelfia macāāna, caāmoocuna mujāā āniña. ¡Bairi Espiritu Santo Dios Yeri majū mujāā űubueri majā poarire cū caquetibujurijere caroaro tūgousaya!’ na mi woajowa to Filadelfia macāānarē,” űirotiwī.

El mensaje a Laodicea

¹⁴ Bairo űi quetibuju rotiyaparori bero, bairo űiwī tunu: “Juan, aperi űubueri majā Laodicea macāāna cūārē na mu quetibuju woajowa. Bairo na miwā:

‘Atore bairo ī quetibujujoyami Dios macū mujāā Laodicea macāāna űubueri majārē. Cariape caācū, cariape caīquetibuju majū mujāārē quetibujujoyami. Nipetiro Dios cū caqūēnorīqūē ati umurecōo macāājē upau majū mujāārē ī quetibujujoyami: ¹⁵ Mujāā caātiānie nipetirijere yu masīña. Oco caasietie, cayusuaetiere bairo mujāā āniña. Tiere yu masīña. Bairi oco cayusuarije, o caasirijere bairo jicoqueia mujāā caāmata

roque, űubujioro. ¡Mujāā puame tore bairo cabaiparā nimirācūā, tore bairo mujāā baietiya! ¹⁶ Oco cayusua, asipotietiere bairo mujāā āniña yu caīñajoropure. Bairo mujāā cabairoi, ti ocore muñoreire bairo mujāā yu recoagu cayoaropu.

¹⁷ Mujāā puame, “Cadinero cūgorā majū marī āniña. űe űnie marirē rusaetiya. Jicārō tūni caroaro marī átiāniña,” mujāā ī tūgoñanucūña. Bairo imirācūā, camasā catiena majū mujāā āniña. Cabugoro macāāna caītopairā mujāā āniña. Dios yaye macāājērē cacūgoena, cacaapee mána, cajutii jāñaenarē bairo roro mujāā baiya Dios cū caīñajoro. ¿Dise puamerē mujāā cūgorāati? Áme mujāā cacūgorije cawapa manie majū tuacōāña.

¹⁸ Bairi mujāārē yu quetibujuya: Yu yaye nocārō caroa majūrē tūgousaya. Oro peeropu joe qūēnorīqūērē bairo caānie majūrē yu jogu, yure mujāā cajēniata. Tiere mujāā yu cajoro, cariapea űe űnie carusaena majū mujāā ānigarā umurecōopure. Tunu bairoa yu roque jutii caroa cabotirije majūrē yu jogu mujāā cajāñapeere. Tie jutire jāñarā, cabobotūgoñaenarē bairo mujāā ānigarā, āmerē cajutii mánarē bairo nimirācūā. Apeye cūārē carorije mujāā caátie jūgori cacaapee īñaenarē bairo mujāā caānierē mujāā caucotipee uco majūrē mujāā yu jogu. Tiere yu cajoro yua caīñamasīrā ānirī caroaro yu yaye quetire jicārō tūni mujāā tūgousagarā.

¹⁹ ‘Yu puame yu yarā yu camairārē tutuaro mena na quetibujuri na yu beyomasīña. Bairi tutuaro mena na yu beyogu. Popiye na baio joroque yu atigu, Diore űroari cūrē na catūgousaeticōata

yua. ²⁰Tūgopeoya mai yu caĩrjērē: Yu puame jopepu etari capiinucūūrē bairo yu āniña. Bairo yu capiiro, ni jīcāū ūcū yu capiirijere tūgori yūre cū capāājōata, cū ya wiipū catuaure bairo cū yeripū yu ānicōāgu. Cūrē cabapacucu majū yu tuagu yua, yūre bori cū yeripū yu cū cabocāneata. ²¹Bairo carorije macāājērē canetōnucāpetirārē yu carotimasīrīpaupu, na caānipapaure na yu jogu. Yu cūā carorije macāājērē yu canetōnucārō jūgori cū carotimasīrīpaupu yu Pacu yu cū cacūrīcārōrēā bairo yu cūā na yu ruirotigu yu Pacu tūpu.

²²‘Mujāā, Laodicea macāāna, caāmoocuna mujāā āniña. ¡Bairi Espíritu Santo Dios Yeri majū mujāā ñubueri majā poarire cū caquetibujurijere caroaro tūgousaya,’ na mi woajowa to Laodicea macāāna cūārē!” ñi quetibuju rotiwī yua nipe-tiro ñubueri majā poari macāānarē.

La adoración en el cielo

4 Bairo yu cū caĩquetibujuro bero, ñīñamugōjowu umurecōopure. Bairo ñīñamugōjowu, umurecōo pāānucārō caānorē ñīñajowu. Bairo yu caĩñarō yua, busurique nocārō paio trompeta putiricarō cārō majū cabusúataje yu catūgojūgoataje puame bairo ñiwū tunu: “Wāmucōasá ato yu tūpu. Atie bero cabaípee nipetirijere mu ñīñopa. Nipetirije mu yu caĩñopee yu caĩrōrēā bairo tāmuriā baimajūcōāgaro,” ñiroyawu busurique puame.

²Bairo caĩrō, jicoquei Espíritu Santo cū catutuarije jūgori umurecōopu yu acoápú. Topu etari yua, ñīñaroyawu umurecōopu carotimasī majū ruiricarō tronorē. To ruiricarore jīcāū carui cūārē cū ñīñaroyawu. ³Cū, to ruiricarore carui puame butiuro majū asiyawī. Ūtā

jaspe, o cornalina na caĩrjē nocārō caasiyaro cārō majū cū rupau asiyawī. Tunu bairoa cū caruiro buire bue beto ñīamejorewu. Ūtā, esmeralda na caĩrjērē bairo majū tutuaro asiyawu ti bue beto. ⁴To ruiricarō trono riapere ñīñawū apeye ruirique veinticuatro majū caānie cūārē. Tiera caruirā cūārē ñīñaroyawu. Tie ruirique caāno cārō veinticuatro majū cabutoa carotimasīrā caruiamejorerārē na ñīñaroyawu. Naa, cabutoa puame cabotirije jeto jutii jāñawā. Na rupoapu quetiuparā na carupoapeoro ūno coronarē pesawā. Oro mena qūēnorīqūērē pesawā. ⁵Carotimasī ruiricarō tronopu bupo cū cayaberije, bairi nocārō paio busurique, apeye cabupoparije cūā witiwu. Tunu apeyera carotimasīruiricarō riapepure jīcā wāmo peti puga pēñirō cānacārō majū jīñaworique caūrjē ūnucūwū. Tie jīñaworique puame Dios Yeri jīcā wāmo peti puga pēñirō cānacā yeri pūna majū āno baiwu. ⁶Tunu bairoa carotimasīruiricarō riapepu ria capairiyare bairo witiwu. Tiya oco puame caroaro majū ñīa āmewiyorique āmu. Ēñoorō ñīa āmewiyoricarore bairo caroaro majū oco tusuriya āmu tiya ria.

To carotimasīruiricarō recomacāpure bairi to tūrī cūārē marī caĩñañaena ūna seres majā cacatirā majū āni āmejorewā. Na puame na rupauri petiropua caapee cutīamejore peticōāwā. ⁷Bairi sere caāñijūgon puame, macānucū yai cajūāū riapére bairo cacūgon āmi. Cū bero macāācū nuricū wecu riapére bairo cacūgon āmi. Apei cū bero caācū camasocu riapére bairo cacūgon bauwī. Catusau puame aa bauriquere bairo cabauu majū wunucūwī. ⁸Na, seres majā cacatirā majū puame tocānacāpūna jīcā pēñirō cānacā querupūuri jeto cūgowā. Na rupau bui, bairi na pupeapu cūārē caapee cutipeticōāwā. Bairo āna, na

pɥame ɯmurecáo, bairi ñami cûârê atore bairo i jánaema:

“¡Caroú, caroú, nocârô caroú majû niñami marî Quetiupau Dios!

Nipetiro carotimasî majû niñami.

Tirûmupua merê caānijûgoatacu niñami.

Ãme cûârê bairoa ānicôāñami.

Ape rûmu caāno, ti yepapɥ caāpau majû niñami,” i basapeowâ jānaricârô mano yua.

⁹⁻¹⁰ Na, seres majâ pɥame nairô majû cû basapeowâ: “Cañuu majû mu āniña. Murê nipetiro na iroáto. Jāã mena mu ñumajûcôāña.” Carotimasî cû caruiropɥ carui tocānacâ rûmua caānicôācûrê seres majâ cû na cabasapeoro cârô, cabutoa camasîrâ cûā qûiroawâ Diore. Na rûpopatuuri mena cû riapepɥ etanumurî qûiroawâ. Cû basapeorâ yua, na capesarije coronarê cû caruiro riapepɥ wejonucûrî atore bairo i basawâ:

¹¹ “Jāã Quetiupau Dios, nipetiro na caïroapau majû mu āniña.

Nocârô catutuaɥ majû mu caānoi, murê iroari na basapeoáto.

Mu roque nipetirije caānierê caqûēnorîcû majû mu āniña.

Bairi atie nipetirije mu caborore bairo jeto caānipeere i, mu qûēnojjûgoyupa,”

i basawâ Diore nipetiro cabutoa camasîrâ yua.

El rollo escrito y el Cordero

5 To bero ñiñaroyawɥ tunu carotimasî cû caruirore. To carui pɥame cûgoruiwî jîcâ pûrô, tunuarica pûrôrê. Capupea cabui cûârê woarica tunua āmu. Ti tunua pɥame jîcâ wāmo peti puga pēnirô cānacāpau majû momia cōsî ũnie mena jugoo biaricaró āmu. ²Tipaua ñiñaroyawɥ tunu ángel catutuaɥ majûrê. Nocârô tutuaro busurique mena atore bairo i jēniñawî: “¿Ni ũcû

cayeri tûgoñawēpû caācû ati tunua jûgoorica tunuarê cû pāāmasîñati?” ³Bairi ni jîcâ ũcû mami ti tunuarê capāāmasî. Ʋmurecáo cûârê, ati yepa cûârê, ati yepa roca cûârê ti tunuarê capāāmasîpau ũcû mami. Nerî, cabuemasî ũcû cûā mami. ⁴Yɥ pɥame ni ũcû jîcâ ti tunuarê capāāmasî, o ti tunuarê caneñna ũcû cûā, cû camanoi, butiro yu yapapuawɥ. ⁵Bairo yapapuari yu caotiro iñarî, jîcâ cabucɥ camasî cabutoa mena macāācû pɥame bairo ñiwî: “Tocârôā otiya. Otiēcua. Merê niñami wâtîrê canetônucâ petiricû jîcâ. Cû pɥame roque pāāmasîgumi. Yaijûârê bairo caācû catutuaɥ Judâ ya poa macāācû David ānacû pârâmi niñami. Cû roque ti tunua jîcâ wāmo peti puga pēnirô cānacāpau jûgooriquere tûgâworî pāāmasîgumi. Marî quetibujugumi ti tunua woariquere,” ñiwî cabucɥ camasî yua.

⁶Bairo cabairipaua ñiñaroyawɥ tunu waibucɥ nurîcûrê bairo caācû Corderore. Cû, Cordero pɥame carotimasî cû caruiro riape, cacatîrâ seres majâ, bairi cabutoa camasîrî majâ watoapɥ bauwî. Na capajîarocacôāricû nimicûā, cacati majû nucûûrê bairo baunucûwî. Cû rûpoapɥ jîcâ wāmo peti puga pēnirô cānacârô majû jawiicumi. Tunu bairoa jîcâ wāmo peti puga pēnirô cānacâ majû caapee cûârê cûgowî. Cû jawii, bairi cû caapee cûā Dios Yeri Espîritu Santo ati yepa nipetiropɥ cû cajoatana jîcâ wāmo peti puga pēnirô cānacâ majûrê na cōñarô baiwu. ⁷Bairi yua, Cordero pɥame carotimasî cû caruiro tɥpɥ ámî. Cûtu eta, cariape nûgôā cû cacûgoruiri tunuarê cû jîyanewî. ⁸Bairo cû canerîpaua yua, baparicānacâ cûāna seres majâ bairi cabutoa masîrî majâ veinticuatro majû caāna cûā na rûpopatuuri mena ñigātuwâ, Cordero riapepɥ qûiroarâ. Na pɥame nipetiro basau, paaricaró

arpare cūgowā. Tunu bairo jotu bapa oro mena qūēnorīcārure cūgowā. Incienso cajutiñurijē tirupure jāñawū. Ti coparure cajāñarijē incienso puame Dios yarā, cū ya poa macāāna na cañubuepeorije macāājērē bairo cañie caroa majū āmu. ⁹Na yua, atore bairo ī basawā cawāma wāme basariquere:

“Mū roque ti tunua woarica tunuarē nerī, jugoobiariquere catūgāwom-asīpau majūā mū āniña.

Torecuna, camasārē na netōōgu, pajāēcori mū rīf reyupa.

Nipetiro camasā poari, nipetiro apeye busuri majā ati umurecōo macāāna camasārē na netōōgu, mū rīf reyupa. Tocānacā yepaa macāāna Dios yarā na cañiparore bairo ī, mū riayupa.

¹⁰Bairo na netōōrī yua, quetiuparārē bairo na jāāo joroque na mū ásupa. Dios yarā sacerdote majārē bairo na jāāo joroque na mū netōñupā.

Na, nipetiro ti yepapure rotimasī-garāma,” ī basawā cabutoa camasīrā.

¹¹To bero niñajoroyawu tunu. Bairo iñajou, yu tūgowu capāārā ángelea majā na cabusu ocajorijere. Carotimasī cū caruiro, aperā cacatirā majū seres majā, bairi cabutoa camasīrā ture busu āmejorewā. Nocārō capāārā millones majū na mena macāāna ángelea majā cūā āma. ¹²Na puame busurique tutuaro mena bairo īwā:

“Waibucu macūrē bairo caācū Cordero capajāēcoricu roque catutuau majū niñami.

Cañuu nipetiro upau majū niñami.

Ñe ūnie cū camasītētē manimajucōāña.

Ñe cū rusaetiya.

¡Bairi cū jetorea nipetiro cū na iroáto! Cūrē na basapeoáto.

‘Cañuu, cañuu majū mū āniña mū roque,’ cū na iroáto,” ī basawā.

¹³Tunu bairoa yu tūgowu nipetiro umurecōo macāājē Dios cū

caqūēnorīqūē ati yepa macāājē cūā caīrījērē. Ati yepa roca, bairi ria capairiya cūā bairo caībasapeorijere yu tūgowu:

“¡Carotimasīruiricarō tronopu carui, bairi Cordero cūārē basapeorique to āmarō!

Nocārō cañuu cū cañnoi, cū jetorea iroarique to āmarō.

Nocārō cū catutuarije cūā tocānacā rūmua to ānicōā ninucūáto.

¡To petieticōáto!” ī basawā capāārā ángelea majā.

¹⁴Bairo na caīrō tūgori, seres majā cacatirā baparićānacāu caāna puame atore bairo ī yuāma: “¡Bairoa to baiáto!” īwā. Bairo caīrīpauve veinticuatro majū caāna cabutoa puame rūpopatuuri mena etanumurī na iroawā, Cordero, apei tronopu carui menarē yua.

Los siete sellos

6 Tie bero niñajonemowū tunu Cordero cawāmecucu ti tunuarē caneátacure. Cū puame ti tunua jugooricarō jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacārō jugooturicarore tūgāwojū-gowī. Beroa cōsī ūnie mena jugooricarō caānijūgorore tūgāwotajūgowī. Bairo cū catūgāwonerīpaua, yu tūgowu seres majā mena macāācū jīcāu cū cabusuocajorijere. Baparićānacāu mena macāācū bupo cārō cū cabusurijere yu tūgowu: “Tiaya. ¡Iñau asá!” niroyawī.

²Bairo cū caīrō iñajou, niñabócau yua caballo caboti majūrē. Cū bui capesau cūārē cū niñawū. Caballo bui capesau puame yerubetore wāmopu nerī ámí. Quetiupau rey cū capesaro ūno coronarē cū peowī jīcāu. Tore pesari cū puame cū wapanarē na netōñucāu ácú majū baiwī. Bairo na netōñucāu ácú yua, cū wapanarē na netōñucācōāwī.

³Ti tunua jugooturicarō cabero macāātōrē tūgāwonewī tunu Cordero. Bairo cū catūgāwonerīpaua yu tūgowu

seres majā jīcāū bero macāācū cū cabusurijere. Bairo űiwī: “Tiaya. ĵīñau asá!” ⁴Bairo cū caīrō ĵñajou, ĵñabócawu apei caballo cajūāū majūrē. Cū bui capesau cūārē cū ĵñawū. Caballo bui capesau puame ati űmurecōo macāāna yerijōrō na caānierē ēmamasirīqūē catutuarijere cū jowī. Camasā tocānacāūpua na majūā āmeo pajīāō joroque átajere masīwī. Yise capairipāi majūrē cū jowī.

⁵Ti tunua jugooturicarō pugaro bero macāātōrē tūgāwonewī tunu Cordero. Bairo cū catūgāwonerīpaua, yu tūgowu seres majā pugarā bero macāācū cū cabusurijere. Bairo űiwī: “Tiaya. ĵīñau asá!” Bairo cū caīrō ĵñajou, ĵñabócawu apei caballo cañii majūrē. Cū bui capesau cūārē cū ĵñawū. Caballo bui capesau puame nucūō cōñarīcārōrē cū wāmopu nerī ámī. ⁶Baparīcānacāū caāna cacatirā seres majā watoapu atore bairo caīrījē busuriquere yu tūgowu: “Camasā jīcā rūmu na cawapataro cārō wapacutiya jīcā kilo trigo poca. O itia kilo cārō wapacutiya jīcā rūmu paarique wapa. Cabaimiatacūārē, use oco bairi roarique use cūā nicōāgaro. Yasietigaro,” bairo busuriquere yu tūgowu.

⁷Ti tunua jugooturicarō itiaro bero macāātōrē tūgāwonewī tunu Cordero. Bairo cū catūgāwonerīpaua, yu tūgowu seres majā itiarā bero macāācū cū cabusurijere. Bairo űiwī: “Tiaya. ĵīñau asá!” ⁸Bairo cū caīrō ĵñajou, ĵñabócawu apei caballo cajuripauu majūrē. Cū bui capesau cūārē cū ĵñawū. Caballo bui capesau puame, Camasārē Riarique Caācu, wāmecumi. Cū bero amī apei, Cariaricarā Na Caānopu Macāācū, cawāmecucu. Cū puame ati űmurecōo macāāna baparīcānacā poa caānarē jīcā poa majūrē pajīamasīwī. Besu átaje, aua riarique, riaye mena, o waibutoa camasā űgarā mena na yasiorique caācu āmī. Tie ati masīrīqūērē cū jowī jīcāū.

⁹Ti tunua jugooturicarō baparīcānacārō bero macāātōrē tūgāwonewī tunu Cordero. Bairo cū catūgāwonerīpaua, ĵñabócawu Dios yaye quetire na caquetibujunetōrīqūē jūgori na capajīärerīcarārē. Waibutoa riire na cajoemugōjori mesa altar rocapu nucūwā na ānana. ¹⁰Na, Dios cū cacatioricarā puame busurique tutuaro mena atore bairo īwā: “Jāā Quetiupau cañuu majū mu āniña. Nocārō caroaro cariape majū caquetibujū mu āniña. Bairi, ĵnocārōpu ati yepa macāānarē na miñabeseiati? ĵNocārōpu jāārē na capajīārīqūē wapa jāā mu āmebojauati? Tāmuri jāā mu āmebojawa,” qūīwā Diore. ¹¹Bairo na caīrō bero, Dios puame jutii cabotirije cayowerijere na jowī. Na jori bero, bairo na īwī: “Rusaya mai. Paajutieticōāña. Yerijāna peeti yutea cārō, ti yutea caetaparo jūgoye mai. Mūjāārē bairo yu yaye quetire caquetibujurā nicōāñama mai ti yepapure. Cristo yaye queti jūgori cariparā nicōāñama. Naa, nipe-tiro na canēnapetietaro bero roque, na ĵñabeseğu tāmuriā yua,” na īwī.

¹²Ti tunua jugooturicarō jīcā wāmo cānacārō bero macāātōrē tūgāwonewī tunu Cordero. Bairo cū caāto, yu cañajoro yua, nocārō tutuaro majū ati yepa yuguiwu. Muipu űmureco macāācū cūā yaticoámī. Bairi yua ati yepa puame naitīāpeticoápū. Boori jutiro cañiirō netōrō majū ati yepa naitīācoápū. Muipu űami macāācū cūā jūāū, rīf cuire bairo jēñacoámī. ¹³Tunu bairoa űmurecōo macāāna űocōā cūā ati yepapu wēēcoama. Wīno tutuaro capapuro jūgori yucu higuerau rīca cacāme cawerore bairo majū wēēpeticoama. ¹⁴Jōbui űmurecōo cūā yasicoapu. Baunemoepū. Jīcā pūrō papera pūrōācārē tunua yasioricarore bairo jicoquei yasicoápū. Bairi űtā yucu ati yepa caānie, rīa capairiyapu caānie yucu poari cūā

yugui wupeticoápú. Aperopu jeto tie nipetiro wuuetanucápeticoápú.

¹⁵ Nipetiro ati yepa macãana carotimasirã quetiuparã reyes cãa acuapeticoámá, tiere ñnarĩ yua. Ûtã yucu, Ûtã wiiripu ruticoámá. Aperã camasã quetiuparã catutuarã, soldaua quetiuparã catutuarã, cadinero cûgonetõrĩ majũ cãa acuacoama. Torea bairo tunu carotituarã majũ camasã caroaro ñe rusaeto caãna, aperã paacoteri majũ ñmuarẽ bairo caãna cãa uwijãñuwã. Nipetiro Ûtã yucupũ rutipeticoámá. ¹⁶ Bairo ti yucu Ûtã yucupũ áná yua, atore bairo i otiwã: “¡Ûtã yucu, Ûtã rupaa marĩrẽ to sītõo yasioáto!” iŵã. “Carotimasĩ cũ caruiropũ carui marĩ cũ caĩñaetiparore bairo marĩrẽ to sītõo yasioáto Ûtã yucu. Roro popiye marĩ tãmuo joroque marĩ átiremi tronopũ caruiãcũ. ¡Bairi Ûtã yucu marĩ to ñapea yasioáto!” ¹⁷ Æmerẽ etacoaya merẽ yua roro popiye marĩ tãmuo joroque marĩ cũ caátipa rũmu. Caãnitusari rũmu camasãrẽ cũ caĩñabeseri rũmu majũ etacoaya yua. Bairi ti rũmurẽ, ¿noa na netõmasirãati?” i yapapuawã nipetiro ati yepa macãana caãnimiatana, tie cabairijere uwirã yua.

Los señalados de las tribus de Israel

7 Tiere ñnarĩ bero, tunu ñiñajoroyawũ ánglea majã baparcãnacãũ majũrẽ. Na puame baparcãnacã jopee umurecõo jopeerire nucũwã. Bairo nucũrã, na puame wĩnorẽ carotimasirã ãma. Wĩnorẽ ati yepa nipetiropure papurotiema. Ria capairiyapũ cũãrẽ papurotiema. Yucu ati yepa caãnie cũãrẽ papueta rotiema. Wĩno capapubujiopeere tunuo nucõpeyocõãwã yua. ² Bairi apeĩ ángel cũãrẽ cũ ñiñajowũ. Muipũ cũ cawãmuatõ puamerẽ amí. Cũ puame Dios cacatii ya wãme camasãrẽ cũ cawoatuparore cûgowĩ. Tore caneacũ ángel puame yua umurecõo jopeerire baparcãnacãũ caãna ángleare awajarique mena tutu-

aro na busujowĩ. Ati yepare, bairi ria capairiya cũãrẽ royetumasirĩqũerẽ camasirãrẽ bairo na iŵĩ: ³ “¡Ti yepare, bairi riaputo capairiya cũãrẽ royetueticõãña! Yucu ti yepa caãnie cũãrẽ royetueticõãña mai. Dios ya wãmerẽ marĩ tugarã mai marĩ Quetiupau yarã caãnarẽ. Na riapoare cũ wãmerẽ turotiya mai,” na iŵĩ.

⁴ Bairo cũ caĩrõ bero, yu tũgojoroyawũ tocãnacãũ majũ Dios ya wãmerẽ catuecoatanarẽ. Ato cãnacãũ majũ ãniroyawã nipetiro, israelita ya poarĩ macãana caãna yua: ciento cuarenta y cuatro mil majũ niroyawã. Tocãnacãũ majũ na cõñaroyawã:

⁵ Judá ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

Rubén ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

Gad ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

⁶ Aser ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

Neftalí ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

Manasés ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

⁷ Simeón ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

Leví ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

Isacar ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

⁸ Zebulón ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

José ya poa macãana pũga wãmo peti rupore pũga pẽnirõ cãnacã mil majũ.

Benjamín ya poa macãana puga wãmo
peti rapore puga pênirô cãnacã mil
majû niroyawã.

Tore bairo na cõnaroyawã israelita
majã ya poaire yua. Naa, nipetiro ciento
cuarenta y cuatro mil majû aniroyawã.

La multitud vestida de blanco

⁹ Tiere ñarĩ bero, ñinajoroyawu tunu
camasã capãarã majurẽ. Nipetiro yepaa
macãana, apeye busuri majã caãno cãrô,
bairi tocãnacã macãã macãana caãna
camasãrẽ ñinajowu. Dios carotimasĩ
cũ caruiro riapepu nucũwã. Cũ macũ
corderore bairo caãcũ riapepu nucũwã
camasã capãarã majû yua. Nocãrô majû
capãarã na caãnoi, noa ãna cõnajĩã-
tia mano majû ãma. Jutii cayower-
ije cabotirije majurẽ jãñawã. Carupaño
queeri, bopũ ãnierẽ cũgori ãma nipe-
tiro, na, camasã. ¹⁰ Bairo ãna, na puame
busurique tutuaro mena atore bairo ã
awajawã:

“¡Marĩ Pacu Dios tronopu carui, bairi
Cordero mena na camasĩrĩjẽ jũgori
marĩ netõñama!” ã busuwã.

¹¹ Bairi carotimasĩ cũ caruiro, trono ture
cabutoa camasĩrã, bairi aperã bapari-
cãnãcũ cacatirã seres majã na caãnorẽ
nipetiro ángelea majã nucũ ãmejorewã.
Na puame na riapé yepa cũgõrõpu
mucũmuátĩ, Diore qũiroawã cũ caruiro
trono riapepu yua. ¹² Bairo ã basapeowã
Diore:

“¡Bairoa to baiáto!

Marĩ Pacu Dios ñumajũcõãñami.

Bairi camasã nipetiro cũ na basapeoáto.

Ñe ãnie cũ camasĩtĩtĩ carusaecu ñiñami.

Cũrẽ ãroari, ‘Jãã mena mu ñujãñuña,’ cũ
na ãto.

Nipetiro camasã cũ na ãroáto.

Dios, nipetiro camasã netõrõ carotimasĩ,
catutuau majû ñiñami.

Bairi cũ jetorea ãroarique to ãmarõ.

To ãnicõã ninucũãmarõ tocãnacã
rũmu.

To petieticoato. ¡Bairoa to baiáto!” ã
basapeowã ángelea majã cũ ture
caãniãmejorerã yua.

¹³ Tocãrõã bairo na caĩrĩpaua, jĩcãũ
cabutoa camasĩrĩ majã mena macããcũ
atore bairo ñi jẽniñawĩ: “¿Noa na ãniñati
jõã jutii cabotirijere cajãñarã? ¿Noopu
na atũpari?” ñi jẽniñawĩ cabucu.

¹⁴ Bairo cũ caĩrõ: “Yũ yau, yũ
masĩtĩña. Yũ quetibũjuya. Mu roque
mu masĩña,” cũ ñiwũ.

Bairo yũ caĩrõ, atore bairo yũ
quetibũjũwĩ cabucu: “Ãnoa camasã
mu caĩñarã niñama ti yepapure roro
popiye catãmuorĩcãrã. Camasã roro na
canetõrĩ yuteare na cũã roro popiye
tãmuõũpã. Cariacoatana nimirãcũã,
Cordero cũ cariĩrerique jũgori
cacatiricarã majû ñiñama. Corderore
catũgousapitietana ãnirĩ ãmerẽ ato
ũmurecõopu jutii cabotirijere jãñañama
yua,” ñi quetibũjũwĩ na cabairijere yua.

¹⁵ Bairo yũ quetibũjũ yaparo, bairo ñi
quetibũjũnemowĩ tunu cabucu:

“Bairi Dios cũ caruiro cũ carotimasĩrĩpau
riapepu niñama ãmerẽ.

Ñamii, umurecõo tocãnacãnia cũ ya wii
templo wiĩpu qũiroanucũñama.

Na caĩroau Dios carotimasĩ cũ caruiropu
carui puame tocãnacã rũmu na
qũenogumi.

Na ãnaricanũgõgumi cũ catutuarije
mena yua.

¹⁶ Na puame di rũmu ãno bopacooro aua
riaetigarãma.

Ñeme jipirique cũãrẽ ñeme
jipietigarãma.

Muĩpu umurecõo macããcũ cũã di rũmu
ũno pũnirõ na asietigumi.

Caasipajũgorije ãnie mena yapapuaeti-
garãma yua.

¹⁷ Carotimasĩ cũ caruiro ruiricarõ
recomacãpu caãcũ roque na
ãnaricanũgõgumi.

Nuricārā ovejare, jīcāū cū caqūēnorōrē bairo caroaro majū na īñaricanugōgumi.

Oveja na caocoetigarō oco opepu na cū cajeátórea bairo Cordero cūā caroa catirique majū ocore na jogumi.

Tunu bairoa Dios cūā nipetiro na caya-papuarije macāājērē na juátigumi.

Cawimarārē, 'Otiena,' cairē bairo na caapee ocore paarerī caroaro na useanio joroque na átigumi,"

ñi quetibujawī cabucu.

El séptimo sello y el incensario de oro

8 Ti tunua jugooturicarō jīcā pēnirō cānacārō bero macāātō, catusarore tūgāwonewī yua Cordero. Bairo cū caáto, ʔmurecōo ñejāā mamū yua. Jīcā wāme ūno ʔmurecōopu cabusumiataje busuepu. Yusu jāpeticoapu ʔmurecōo yua. Jīcā hora recomacā cārō yoaro jānapeticoapu.

²Tipau beropu yua, ñiñajoroyawu tunu jīcā wāmo peti puga pēnirō cā-nacāū caāna ángelea majārē. Na puame Dios cū caāno riapepu nucūwā. Narē yua, na caāno cārō putiricarō trompetare na jowī. Jīcā wāmo peti puga pēnirō cā-nacārō majū tie putiriquere na jowī.

³Caberore amí apeí ángel. Werea busericarū ūno, oro mena na caqūēnoricārure cūgori amí. Bairo atīri yua, waibucu rii joemugōricā mesa altar tupa nucūū etawī. Bairo to riapepu cū caetaro yua, paio werea ūnie cajutiñurījērē cū jowā. Ti altar oro mena na caqūēnoricārōpu cū cajoemugōjoparore bairo irā, tiere cū jowā. Ti altar puame carotimasī cū caruiro riapere āmu. Bairi yua cū puame ti jotupu tie cajutiñurījē inciensore jāārī joebusejūgowī. Dios yarā cū ya poa macāāna nipetiro caāna cū na cajēnipeorije jīcārō mena joejogu ámi. ⁴Bairo altar buipu cū cajoemugōrō, Dios tupa tie busewāmu

etawu caroa cajutiñurījē majū yua. Dios ya poa macāāna cū na cajēnipeorije cūā cū tupa etawu. ⁵Bairo átiri bero yua, ángel puame ti altar macāājē caūrījē nitirē paio cū jotupu jejāārī ati yepapu wēērocaño jocōāwī. Bairo cū cawēēñojoro, tame, paio bupo busawu. Pairo busurique ocajowu. Tutuaro bupo yabewu. Tunu bairo yepa cūā tutuaro majū yepa yugui rocacōāwū.

Las trompetas

⁶Bairo cabairipaire jīcā wāmo peti puga pēnirō majū ángelea majā puame na putirique jīcā wāmo peti puga pēnirō caānierē jīcāū jeto putigarā coterā baiwā.

⁷Bairi caānijūgon ángel putiwī cū yaro putiricarō trompetare yua. Bairo cū caputiripaua, tocārōā ati yepapure cayusuari rupaaca ocorore bairo paio wēēwū. Peero cūā nocārō paio ríí asu-yaro ati yepapure ñawū. Ati yepa ūyasicoapu. Itia sero caānorē jīcā sero joe-rocaricarore bairo ati yepa ūyasicoapu. Ati yepa macāājē yucu majū caānie cūā itia sero cārō ūpeticoapu. Taa ati yepa caānie nipetiro ūpeticoapu.

⁸Caputijūgoatacu bero macāācū ángel putiwī tunu cū yaro putiricarō trompetare. Tocārōā yua, jīcā macānucūrō cārō majū paio caūrī buruaro ria capairiyapu ñarocapaetawu. Bairo ti peero cañarocapaetaro yua, itia sero caāniatato jīcā sero cārō tiya ria rííre bairo jēñacoapu. ⁹Tunu bairo ria capairiya macāāna caāna cacatirā itia sero caāniatana jīcā sero cārō majū riapeticoama. Tunu bairoa cūmuu capaca cūmuu tiyare cañesēāmiataje cūā itia serore jīcā sero cārō yasipeticoapu.

¹⁰Pugarā bero macāācū ángel putiwī cū cūā cū yaro putiricarō trompetare. Tocārōā yua, ñocō nocārō capai majū ñacoamí ati yepapu. Jīña woricarō

cañĩ peerore bairo caācũ paio ña-coamĩ ʘmurecóopũ yua. Cũ puame itia serore jĩcā sero cārō riyaaare yasiowĩ. Itia serore jĩcā sero cārō yasiowĩ oco opee cūārē. ¹¹Cũ, ñocō cañaatacu puame Amargura wāmecumi. Amargura, ĩgaro, “Cajũgũēĩ,” ĩgaro ĩña. Bairi itia serore jĩcā sero cārō riyaa jũgũēpeticoapu. Tie carorije cajũgũēĩjērē etirā, camasā cūa capāārā riapeticoama.

¹²Itiarā bero macāacũ ángel putiwĩ cū cūa cū yaro putiricarō trompetare. Tocārōā yua, muipũ ʘmureco macāacũ cūa jĩcā sero cārō yaticoami. Tunu bairoa jĩcā sero cārō ñami macāacũ muipũ cūa yaticoami. Torea bairo ñocōā cūa jĩcā sero cārō yaticoama. Bairi na, na cabusuānimitaje itia sero caāniataje jĩcā sero cārō mamũ. Naitĩārō tuacōāwũ. Bairi yua ñami, ʘmurecóo cūārē caroaro jĩcārō tũni jĩñawoema. Ati yepare jĩcārō tũni busuwoema yua.

¹³Cabero ñĩñajowũ aa ʘmurecóopũ cawutēñotaure. Cũ puame bairo busuocajowĩ busurique tutuaro mena: “¡Ade tame, ade tame, ade tame! Bopacooro majũ tāmũogarāma ti yepa macāāna. Ato jũgoye itiarā caputiparā na caputiro, roro bopacooro tāmũogarāma camasā. Petoaca rusaya merē catusarā itiarā án-gelea majā na caputiparo,” ĩ busuwĩ aa puame.

9 Tunu baparcānacāũ bero macāacũ ángel apeĩ putiwĩ cū cūa cū yaro putiricarō trompetare. Tocārōā yua, ñĩñawũ ʘmurecóo macāacũ ñocō ati yepapu cū cañacūmuetarore. Bairo cū cañacūmuetaro, llave, ope cañcūārĩ opere pāārĩcārōrē cū nuniwĩ. ²Cũ puame tocārōā ti ope cañcūārĩ opere pāācōāwĩ to llave mena yua. Ti ope puame bairo cū capāārō, paio busewitiwu. Peero wese joerica peero nocārō paio cañĩ peero cārō majũ busewitiwu. Nocārō paio ti ope macāājē cabuseroi yua, muipũre cū

buse biatocoapu. Dope bairo átia mano wĩnorē buse bijapeticoapu. ³Tie buseri mena witiwā yeseroare bairā caāna catoarā majũ yua. Na puame ati yepa nipetiropu wubatapeticoámā. Camasārē na catoajĩapeere na jowĩ. Cotapa cū catoaricare bairo catoarica cūgorā majũ āma. ⁴Bairo narē caroti puame atore bairo na ĩwĩ: “Ti yepa macāājē yucu nipetirore mujāā ũgaepa. Ti yepa cajũmerijē taa cūārē mujāā ũgaepa. Dios ya wāmerē na riapepũ catuena camasā roquere na mujāā toawa. ⁵Bairāpua, na mujāā toajĩareepa. Jĩcā wāmo cānacāũ muipua cārōā na wisio ānio joroque jeto na mujāā āpa,” na ĩwĩ narē caroti puame. Bairi na catoarije pūnimajũcōāwũ. Jĩcāũ cotapa cū catoarije cārō pūnirijē toari majā āma.

⁶¡Tame, ti rūmu caetaro, camasā riayasicoátājere bomigarāma, butioro capūnirō jũgori yua! Bairo bomirācūā, riamasītĩgarāma. Cariacoagarā na caānimiatacūārē, na caríapeepua manigaro mai.

⁷Na, yeseroa puame caballoare bairo bauwā. Caballoa mena na caāmeoqũē-paro jũgoye caānarē bairo tutuarā majũ āma yeseroa. Bairi tunu na rapoari buire pesaricarō corona oro beto ũnorē pesawā. Na riapē cūa camasā bauriquere bairo bauwā. ⁸Tunu bairoa carōmio poa ñapōrē bairo poa ñapōcuma. Na opi cūārē yai jūāũ opire bairo cūgowā. ⁹Na rupau cūārē āpōā coro ũno mena jāñatowā. Na puame tutuaro majũ wuwā. Caballoa capāārā na caũmarĩ coro mena pajĩāránā, na catũgā aturo cārō majũ busuwu yeseroa na cawurije. ¹⁰Tunu bairoa na pĩcōō cūa cotapa pĩcōrōrē bairo ānirĩ, cū toari-carea bairo toaricacuma. Tia na toarica jũgori jĩcā wāmo cānacāũ muipua majũ popiye na wisio ānio joroque áta-jere cūgowā. ¹¹Na, yeseroa quetiupau, cañcūārĩ ope macāacũ ángel ũcũ puame

bairo wāmecumi: Abadón, wāmecumi hebreo majā yaye menarē. Aperā griego majā yaye puamerē: Apolión wāmecumi narē caroti majū yua. Apolión ígaro, “Rorije Caácū, Reri Majōcū,” ígaro ñña.

¹² Merē jīcā wāme netōwū camasā ati yepapure roro na catāmuorijē. Yeseroa jūgori roro na catāmuorijē merē netōwū. Bairo na canetōmiatacūārē, mai pūga wāme rusacōāwū camasā roro na catāmuopee.

¹³ Bairi apeí ángel jīcā wāmo cā-nacāū bero macāācū putiwī cū yaro putiricarō trompetare. Tocārōā yu tū-gowū busuriquere. Oro mena qūēnorīcā mesa altar macāā jawii baparicānacā jawii cañiepu busurique busuwitiwu. Ti altar puame Dios cū caruiro riapepū āmu. ¹⁴ Topū cabusuwitirije puame atore bairo qūī jowū jīcāā pēnirō cā-nacāū majū caácū macāācū trompetare cacūgoure: “Ángelea majā baparicā-nacāū caānarē tāmuri na popiouja. Ria capairiya Éufrates cawāmecutiya tūnipū jiyaturicarārē na popiouja,” í ocajowū busurique. ¹⁵ Bairo cū caīrō, apeí ángel puame na popiowī ria capairiya Éufrates tūnipū jiyatucūricārā baparicā-nacāū caānarē yua. Camasā ati yepa macāāna itia sero caānimiatanarē jīcā sero cārō majūrē na capajīamasiparore bairo í, na popiowī. Na puame, “Ti hora, ti rūmu, ti muipu, bairi ti cūma majū capajīāparā nigarāma,” cū caicūricārā āma. ¹⁶ Capāārā majū capajīārī majā soldaua niroyawā. Baipua, yu tūgobocawū na cacōñarārē. Ato cānacāū majū niroyawā: Doscientos millones majū niroyawā soldaua caballo bui jeto pesari capajīārānā yua.

¹⁷ Bairo qūēgueire bairo yu cañnarōpu yu caññajoata, caballoa capāārā majū āma yu riapepū. Na bui capesarā cūā āpōā coro nocārō peerore bairo majū cajūārī corore jāñawā na cotiapū. Aperā nocārō umurecōore bairo cajūmerijērē

jāñawā. Aperā nocārō cajuririje eware bairo caānicoorire na cotiapū jāñatowā. Na capesarā caballoa puame yaijūāū capai rupoare bairo rupoocuma. Bairi yua, na riseepure peero, buseri, ap-eye moetie azufre cawāmecutie asuyaro witiwu. ¹⁸ Tie carorije itia wāme caballoa riseepū cawitirije mena jūgori camasā ati yepa macāāna itia sero cārō yasipeticoámā. Peero, buseri, bairi ap-eye azufre mena jūgori yasipeticoámā camasā yua. ¹⁹ Na, caballoa puame na risero cawitirije mena jūgori cauwiorā majū āma. Na pīcōō cūā āña cū rupoā mena cū cabacajīārōrē bairo uwioro caátie āmu.

²⁰ Bairo camasā tie carorije mena roro na cayasicoamiatacūārē, aperā cacatirusarā puamea tūgoñamasacatiema. Mai, bairoa carorije macāājērē áticōāma. Wātīā cūārē mai bairoa na íroacōāma. Oro mena na cawericarā cacatienarē na íroacōāma. Camasā na jūgūēā caāniparā írā, ūtā bronce, ūtā majū, o yucū mena na caqūēnorīcārārē na íroacōānirecoawā camasā carusarā cacatirā puame mai. Na majūā na caqūēnorīcārā caññaena, catūgoena, peeto ūno cūārē cajee peāmasiēnarē, mai na íroacōānirecoawā, uwioro ati umurecōo cabaimiatacūārē. ²¹ Tunu bairoa āmeo pajīārīqūē cūārē pitiema. Wātī yeri pūna jūgori camasārē na cayasorije cūārē átijānaema. Carōmia mena roro na caátiepenucūrijē cūārē jānaema. Roro aperā yaye na cayajanucūrijē cūārē jānaetimajūcōāwā.

El ángel con el rollito escrito

10 Cabero ñiñajo royawū tunu apeí ángel catutuaū majūrē. Umurecōopū oco buseri watoapū caruiacūre cū ñiñajowū. Cū rupoā buire buewērē bairo bauwū. Cū riapé puame muipu umureco macāācūrē bairo butioro asiyawū. Cū ñicāārī cūā peero

cañnucūrjērē bairo butioro asiyawu. ²Cū wāmoḡ jīcā pūrō papera pūrō ūno woarica pūrōācārē cūgowī. Tunuarica pūrōrē cū capāātāpūrō majūrē cūgowī. Bairi yua ti pūrō rupatunua āmu, jīcā pūrōā nimirōcūā. Cū puame yua ati yepapu ruieta nūcāetawī. Bairo ruietau, cariape nūgōā cū rapore ria capairiyapu peanucūū etawī. Ape nūgōā caācō nūgōā puamerē yepa caoco manopu peanucūū etawī. ³Bairo ruieta nūcāetari busurique tutuaro mena awajawī. Yai jūāū cārō majū tutuaro īwī. Bairo tutuaro cū caawajaro yua, jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū caāna bupoa cū yūwā. ⁴Bairo jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū bupoa na cabusuaro bero, yu puame na cabusuatajere woagu yu āpu. Bairo woagu yu caātīpaua, busurique ʔmurecōopu caatīe yure caīocajorijere yu tūgowu. Bairo űniroyawu: “¡Tame, mu woatuēpa jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū majū bupoa na cabusuatajere! Tie na camasīpee mee niña mai. Mu woatuēpa tiere,” caīrocajorijere yu tūgowu. Bairi yu woatuēpu bupoa na caīatajere.

⁵Tocārōā yua, āngel ria capairiyapu, bairi ati yepapu capearuīetanūcāūrē yu caññajoatacu puame cū wāmo cariape nūgōārē ʔmurecōopu űnūmūgōjowī. ⁶Bairo ātiri yua, tocānacā rūmua caācū, ʔmurecōore caātacu, ati yepa, bairi ria capairiya cūārē caqūēnorīcū, bairi nīpetiro caāniepu cārō caqūēnorīcū ya wāme mena īrī quetibujawī. Bairo īwī: “Merē etacoaya yua ati ʔmurecōo capetiparo. Āmea nītusaro baiya. ⁷Caputitusau, jīcā wāmo peti pūga pēnirō macāācū āngel cū trompetare cū caputijūgoripauere merē yaparo etagaro. Ati ʔmurecōo merē manigaro yua. Dios cū caātiga jūgoyetiricarorea bairo baiyaparo etagaro. Cū yarā profeta majārē na cū caquetibujūnetōrotiricarorea bairo baiyaparo etagaro yua,” ī busujowī āngel.

⁸Mai, busurique ʔmurecōopu caatīe yu catūgojūgoataje puame yu busūnemowū tunu. Bairi űniwū tunu: “Juan, ācūja jī āngel tūpu. Ria capairiyapu bairi ti yepapu capeanucūū tūpu ācūja. Bairo ātī, pāārīcā tunua cū wāmoḡ cū cacūgori tunuarē cū jiya neija,” űniroyawu busurique. ⁹Bairo yure caīrē tūgori, āngel tūpu yu āpū. Cū tūpu etari, cū yu jēniwū ti papera tunua cū wāmoḡ cū cacūgori tunuarē. Bairo cū yu cajēnirō, bairo yu yūwī: “Jaū, mu yu jogu. Ūjū, neña. Nerī bero, űgayucōāña ti pūrōrē. Bairo ti tunuarē mu caugajūgoripau jetore mu risero beroa ocore bairo ipitigaro. Bairopua, mu caugayuro bero mu paaropu āno puame, butioro jūgūēgaro yua,” īrī yu nuniwī āngel ti tunuarē.

¹⁰Bairo yu cū caīrō, yu puame cū wāmoḡ cū cacūgori tunuarē yu newū yua. Bairo nerī, yu neugacōāwū ti pūrōrē yua. Bairo yu caugaro, cū caītatorea bairo yu risero mai beroa ocore bairo caroa majū ipiticoapu. Bairopua, yu paaropu yu caugajājoro puame roquere, yu paaro roro majū jūgūēcōāpu. Carorije capiyarijere marī caetijārō, capūnirōrē bairo yu paaro pūniwū. ¹¹Bairo cabairīpaua, bairo űniwā: “Mai, murē rusacōāña Dios cū caīrjērē camasārē na mu caquetibuju ānīpee. Bairi tocānacā macāā macāānarē na mu quetibujugu. Nīpetiro tocānacā yepaa macāāna cūārē na mu quetibujugu. Tocānacā poa macāāna apeye busurī majā, bairi nīpetiro quetiuparā reyes cūārē na mu quetibujūnemogu tunu,” űniroyawū yua.

Los dos testigos

11 Bairo űni quetibuju yaparori yua, yu nuniwā cōñarīcāpārē. Tuericure bairo caānīpārē yu nuniwā. Tīpārē yu nuniwī, bairo űniwā: “Atīpārī cōñarīcāpārē nerī ācūja Dios ya wii

templo wiipɸ. Ti wii caesarore cōñauja. Ti wii macāā altar mesa cūārē mɸ cōñawā. Ti wii templo wiipɸ Diore cañubuepeonucūrī majā camasā cūārē na mɸ cōñawā. ‘Tocānacāū majū niñama,’ miwā. ²Ti wii templo macā yepa roquere mɸ cōñaepa. Ti yepa, merē cūrē caboenarē Dios cū cajorica yepa niña. Na puame Dios ya macā cañurī macā macāānarē capajīareparā nigarāma. Yoaro cuarenta y dos muipua majū topɸ ānirī pajā ānigarāma. Bairi tore mɸ cōñaepa. ³Bairo na caátiano, yu puame yu yarā quetibujuri majārē na tɸpɸ na yu jogɸ. Pugarā na yu jogɸ. Yu yaye macāājē yu caquetibujurotījorijere narē caquetibujunetōōparā majūrē na yu jogɸ. Yoaro, mil doscientos sesenta rūmūrī cārō na quetibujū ānigarāma. Na puame cawiruriye, boori jutii ūnierē jutii jāñarī ágarāma,” ñi quetibujūwā.

⁴Na, pugarā quetibujuri majā puame olivo yucɸ, bairi puga tutuu jīñaworique ati yepapɸ cañnierē ānicōñarā baiwā. Dios cū caññajoro ati yepapɸ cañnierē bairo ānicōñarā baiwā. ⁵Narē, noa ūna roro na capajīāgaata, na risero cawitiri peero, peero mena na joerecōāgarāma. Ti peero na riseropɸ cawitiri peero uwiomajūcōāwū. Na wapana ūnarē cajoeremajūcōārī peero āmɸ. Bairi ti peero mena riagarāma noa ūna na pugarārē roro capajīāgarā puame yua. ⁶Na, quetibujuri majā pugarā caāna, ūmɸrecóo jopeere biamasīrīqūērē masīwā. “To ocaeticōāto ti yepare,” irā, tore bairo átajere masīwā. Dios yaye quetire na caquetibujū āniyutea cārō, “To ocaeticōāto,” irā, tore bairo átimasīrīqūērē masīwā. Tunu bairoa oco cūārē rīf to jēñao joroque áti-masīrīqūērē masīwā. Capee wāmerē ati yepa macāānarē roro átajere masīwā. Caāno cārō roro popiye tāmūorīqūērē masīwā. Nocānacāni na caboro cārō ca-

masārē roro átiānimasīrīqūērē masīwā, naa, quetibujuri majā yua.

⁷Bairo na caátimasīmiatacūārē, tie quetire na caquetibujuyaparo petietari-paure, caūcūārī opepɸ cawāmuaťiat-acɸ moecū monstruo puame na āmeo qūēgumi. Bairo na āmeo qūērī yua, na netōnɸcācōāgumi. Na pajīare pey-ocōāgumi pugarāpurea yua. ⁸Na rupauri āñajē áťawā maapɸ cūñareagaro. Capairi macā, marī Quetiupaure na capapuarocarica macā maapɸ cūñareagaro. Na majū irā, Sodoma, o Egipto na caīwāmetinucūrī macāpɸ cūñagaro na rupauri āñajē yua. ⁹Itia rūmɸ ape rūmɸ recomacā majū yoaro na rupauri āñajērē iña ānigarāma camasā. Capee macāā macāāna, camasā poari caāno cārō, apeye busuri majā caāno cārō, tocānacā yepaa macāāna caāno cārō iñagarāma na rupauri āñajērē. Bairo iñarī na rupaurire yaarotietigarāma, asiarā yua. ¹⁰Na caquetibujurijere caboetana ānirī, ati yepa macāāna butiuro useanigarāma, merē na cariarijere iñarī. Nocārō causeanirā ānirī yua, tocānacāūpua apeye na cacūgorijere wapa manoa āmeo jogarāma. Mai, na, pugarā profetare bairo caānana puame na caboena, narē capatowācōrārē bairo majū narē caānana āñupā. Bairi na cariaro bero, causeanirārē bairo baigarāma.

¹¹Bairo na cariaremiatacūārē, tame, itia rūmɸ ape rūmɸ recomacā caátó majū, Dios puame na cationemowī tunu. Bairo cū cacatioro, catirā majū wāmɸnucācōāma tunu. Bairo na cacatitunurō iñarī yua, nipetiro narē caññarā butiuro na uwiwā. ¹²Tocārōā yua quetibujuri majā caānana pugarā puame busurique tutuaro cañcajorijere tūgowā. Ūmɸrecóopɸ caatīe atore bairo na ī ocajowɸ: “Tiaya. Wāmuaśá ato yutɸ ūmɸrecóopɸ.” Tocārōā oco poa watoapɸ wāmɸcōámá, ūmɸrecóopɸ áná

yua. Bairo na caátó, narē caboetana na pesua cūa na ññawā.

¹³ Bairo na cawāmuátípaḡa, ati yepa butiōro majū yuguīwū. Ti macā macāājē wiiri jīcā wiiri ñāpeticoapū. Puga wāmo cārō caāniataje jīcā wii cañaweyorore bairo ñāpeticoapū, yepa cayuguiro jūgori yua. Camasā cūa tie jūgori jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā mil majū yasipeticoāma. Bairo cabairijere cañārā cacatirusarā puame yua butiōro uwiri Diore cū basapeojūgowā. Ūmurecōo macāacūrē cū basapeojūgowā yua.

¹⁴ Merē jīcārō bero macāa yutea roro cabairi yutea cūa netōwū. Merē puga yutea carorije cabairije netōwū. Bairo canetōmiatacūārē, mai jīcā yutea rusacōāña camasā roro na cabaipa yutea. Catusari yutea nigaro. ¡Ayu tame! Ti yutea macāājē carorije merē baijūgogaro majū baiya.

La séptima trompeta

¹⁵ Bairi yua, ángel catusau putiwī. Jīcā wāmo peti puga pēnirō caānacā macāacū catusau majū putiwī cū yaro putiricarō trompetare. Tocārōa yua, tutuaro busurique ūmurecōopū ocajowū. Atoṛe bairo īwū:

“Āmerē yua ti yepa macāāna na carotimasīrījē peticoaya.

Marī Quetiupau Dios jeto cū macū Mesías mena rotimasīñami.

Āmerē yua, na jeto tocānacā rūmua rotimasī ānigarāma,” ī ocajowū ūmurecōopū.

¹⁶ Cabutoa camasīrī majā veinticuatro majū caāna, Dios riapepū na caruirije mena caruiāmejorerā puame yepapū mucūmuāti butiōro cū basapeowā.

¹⁷ Bairo qūī basapeowā Diore:

“Jāā Quetiupau Dios nipetiro carotimasī, jāā mena mū ñumajūcōāña.

Mua, tirūmupua caānijūgoatācu mū āniña. Āme cūārē bairoa mū ānicōā ninucūña.

Āmerē nocārō mū catutuarije mena camasā nipetirore mū jetoa na mū roti ānimasījūgoya yua.

¹⁸ Tocānacā yepaa macāāna camasā mū asiari murē teejāñuwā.

Bairo murē na cateemiatacūārē, āmerē etaya naa asiari roro na mū caátipa rūmū majū yua.

Cariaricarā nipetirore na mū caññabesepa rūmū majū etaya.

Bairo na ññabeseri yua, na yarā profeta majārē na yaye wapa macāājērē na mū jogu.

Na cawapatapee caroa majūrē na mū jogu. Bairo murē caboetana roque popiye tāmuogarāma.

Nipetiro mū ya poa macāānarē caroa majūrē na mū jogu.

Capacarā, o penaaca caāna mū ya wāmerē cañroari majā nipetirore caroa majūrē na mū jogu.

Nipetiro na puame mū mena ūseanigarāma yua.

Ati yepapūre carotimasīrā camasārē roro caāna roquere na mū repeyocoagu yua,” qūī basapeowā Diore cabutoa camasīrī majā puame.

¹⁹ Tocārōa yua, Dios ya wii templo wii majū ūmurecōopū macāa wii jope pāānucācopū. Ti wiire ññajowū ūmurecōopū. Bairo yū caññajoro, bauwū ti wii pupeapūre Dios ya pata rocapata puame. Bairo cabauripauṛe, tame, butiōro bupo yabewū. Butiōro busurique ocajowū. Tame, bupoa cūa tutuaro majū paawā. Yepa cūa butiōro yuguīwū. Tunu bairoa ocaro cārō majū cayusuari ruṛaaca ati yepapūre ññacūmuwū.

La mujer y el dragón

12 Ato jūgoye ati yepa roro cabaipere ūmurecōopū ññojūgoyetiḡū. Bairi cabero ññajowū ūmurecōopū cabairijere tunu. ¡Tame, carōmio muipū watoapū jāñārī buiaeta nūcāwō! Muipū ūmureco macāacūpūre

jãñaorẽ bairo bauwõ. Apei muipu ñami macãacũ buire peanucũwõ. Tunu bairoa cõ rupoa buire pesawõ pesarica beto coronarẽ. Ti beto puame puga wãmo peti rupore puga pẽnirõ cãnacã majũ ñocõacũ. ²Cõ, carõmio, bairirupau caãcõ majũ bauwõ. Bairi bũtioro awajarique mena cõ macũ cũ cabuiaparo jũgoye wisiowõ. Bopacooro wisiowõ, cõ macũrẽ cũgogo jũgoye. ³Cõ berore apeye tunu ʔmurecõopu bauñonemowũ tunu. ¡Tame, moecũ marĩ caññañaecũ ũcũ dragón cawãmecũ cajũã majũ buiaetanucãwĩ! Cũ puame jĩcã wãmo peti puga pẽnirõ cãnacã majũ rupocũmi. Ti rupoo puame petiro puga wãmo cãrõ majũ jawiicũ. Bairi tunu tocãnacãpua ãpõã beto corona quetiupau yaro ñnorẽ cũgowĩ dragón. ⁴Bairi yua, cũ puame ñocõã itia sero caãnarẽ jĩcã sero cãrõ majũ cũ pĩcõrõ mena na paabato wẽecõãjowĩ. Bairo cũ caáto, ati yepapũ ñawã ñocõã yua. Bairo átiyaparori, carõmio camacũ cutigo riapepũ etanucãrĩ cõ cotewĩ. Cõ macũ cũ cabuiaripaua jicoquei cũãcãrẽ cõ jiya ʔgarocaweyocõãgũ cotei baiwĩ. ⁵Tocãrõã yua, carõmio macũ, caũmu majũ buiawĩ. Cũ puame nipetiro ati yepaa macããnarẽ quetiupau caãnipau majũ ãmi. Nipetiro tocãnacã macãã macããnarẽ tutuaro majũ carotimasĩpau ãmi cõ macũ. Bairo cũ cabuiaripaua yua, Dios puame cũ caruirotũ ʔmurecõopu cũ nejocõãwĩ, dragón cũ ʔgaremi, í. ⁶Bairo Dios cũ caáto, cũãcã paco puame desierto cayucũmano camasã manopu ruticoámó. Dios cõrẽ cũ cacũgaricarõ, cõ cũ caqũẽno jũgoyeti bojaricaropu acoámó. Bairi Dios cõrẽ topu ʔgarique mena cõ juátinemo ãninucũgũmi. Yoaro mil doscientos sesenta rũmurĩ cãrõ majũ ʔgarique mena cõ juátĩãninucũgũmi Dios. Bairi cõ puame topu acoámó.

⁷Tie cabairo bero, ñiñajowũ tunu ʔmurecõopu ãmeo qũerĩqũerẽ. Pũgatuã ãmeo qũewã: Miguel cawãmecũ cũ yarã aperã ángelea majã cañurã mena cũ ãmeo qũewĩ dragõrẽ. Dragón cũã cũ yarã ángelea majã cañuena mena ãmeo qũecãnamuwĩ Miguere. ⁸Dragõjãã puame tutuaro na ãmeo qũemiwã Miguejããrẽ. Bairãpua na puame na ãmeo qũejĩatiema Miguejããrẽ. Miguejãã puame na netõnucãcõãwã. Bairi yua, ʔmurecõore na ãnirotiema. Na caãniparo mamũ ʔmurecõopure merẽ. ⁹Bairi dragón cabucũ, moecũ ãña, wãtĩ, o Satanás cawãmecũ tirũmũpua caãnijũgoatacure cũ wẽene rocacõãjowã yua ati yepapũ. Nipetiro ati yepa macããnarẽ caĩtopairicure cũ rocacõãwã. Dragón, bairi cũ yarã cañuena mena ati yepapũ cũ wẽene rocañojocõãwã.

¹⁰Tocãrõã yua, busurique tutuaro ʔmurecõopu caocajorijere yũ tũgowũ. Bairo í ocajowũ:

“Áme majũ Dios marĩ cũ canetõrĩ rũmu etaya. Dios catutuau carotimasĩ ãnĩrĩ marĩ netõñami.

Cũ macũ Mesías cũã cũ carotimasĩrĩjẽ mena dragõrẽ cũ netõnucãcõãwĩ. Bairi merẽ Dios, cũ macũ mena cũ carotimasĩrĩpau etaya.

Dios puame cũ catutuarije jũgori marĩ yarã ti yepa macããnarẽ roro cabusũjãnucũũ wãtĩã quetiupaure cũ rocacõãñami.

Cũ caññajoropu ʔmurecõo, ñamii, ‘Roro átiyama mũ yarã,’ roro narẽ caĩbusũjãnucũũrẽ merẽ cũ rocacõãñami yua.

Bairi ãmea Dios marĩ netõpeti etamajũcõãñami.

¹¹Marĩ yarã ti yepa macããna wãtũrẽ cũ netõnucãcõãñama.

Wecũ nurĩcũrẽ bairo caãcũ Cordero ti yepapũ na yaye wapa cũ cariĩrebo-

jariquere carii na catūgorique jūgori cū netōnucācōānama wātīrē.

Aperā Dios yayere caquetibujuri majā na caīrīqūērē cariapea catūgoricarā ānirī wātīrē cū netōnucācōānama yua.

Popiye baimirācūā, uwiricarō
mano tūgoāenarē bairo
tūgoānetōōcōāwā.

Dios yayere na caquetibujuri jūgori narē na capajīāregamiatacūārē, uwiricarō mano camasārē quetibujucōā ninucūwā.

Tie jūgori āmerē wātīrē cū netōñama yua.

¹² ¡Tame, bairi āmerē ato umūrecóo macāāna nipetiro marī useanito!

Ati umūrecóo mena nipetiro marī useanito yua.

¡Ade tame! Bairo caroaro marī caāni-paure ti yepa macāāna catuarā roque bopacooro baigarāma.

Ria capairiya macāāna cūā bairo roro bopacooro baigarāma.

Wātīā quetiupau umūrecóopui cawero-cañojoecoatacu puame bairo roro na átigumi.

Petoaca peeropu cū caāpa yutea cacōñarōrē masīmicūā, tutuaro asiarique mena ti yepa macāānarē roro na átigumi baipua.

Āmeacā jeto roro narē āti áyami baipua ti yepapure,” ī ocajowu busurique umūrecóopu.

¹³ Bairo wātī dragón puame ati yepapu rocañojoecori yua, carōmio camacū cuti-atacore tutuaro mena cō ūsawī. ¹⁴ Bairo cō cū causaro īñarī, Dios puame aa yaye querupurire cō jowī. Apero cayoaropu wātīrē cō cawurutiparore bairo ī, cō jowī. Desierto cayucumano cayoaropu cō cawurutiparore bairo ī, cō jowī aa querupurire. To cayoaropu Dios puame cō cūrī itia cūma ape cūma recomacā majū ūgarique mena cō cū cajuátinemo āniparopu cō carutiápeere

cō querupurire jowī. ¹⁵ Bairi yua, pīno caroagou puame cū riseropu oco paio jēñowī. Cū risero mena oco jēñorī ria pairiya qūēnowī, cō, carōmiorē tie oco mena cō ruocacōāgu. Tiya ria cū risero mena cū cajēñomataya cō to ūmayurocacōāto ī, qūēnomiwī pīno tiya riare. ¹⁶ Bairo cū cajēñomiat-acūārē, Dios puame cō juāmī. Yepapu pairi ope, ope jēñowī. Ti opepu ria pīno cū risero mena cū cajēñomiataya puame ūmayujō rocacōāwū. ¹⁷ Bairo Dios carōmiorē cū caátibojaro īñarī butioro majū asiacoami carōmio mena. Bairo cōrē pajīāmasīētīñamirī yua, cō yarā, cō pārāmerā carusarā mena āmeo qūēī ámī. Dios cū carotirore bairo caátīāna, tunu bairoa Jesús cū caquetibujurique cūārē caroaro catūgousarā mena āmeo qūēī ámī. ¹⁸ Bairo ácū yua, ria capairiya tūnipua tuacōāwī pīno moecū caroagou puame yua.

Los dos monstruos

13 Bairo cabairo bero, nīñajoroy-awu tunu ria capairiyapure. Bairo yu caīñajoro, pīno caroagou monstruo riapu pāmuetauwī. Cū puame jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā majū rupoocūmi. Tunu bairoa puga wāmo petiro cānacā majū jawiicūmi cū rupore. Tunu apeyera tocānacāpu pesarica beto coronarē pesawī cū rupore. Tie cū rupoo riapoa buire rorije Dios cū caboetie cū caīñajorore woaturique tusawu. ² Cū, monstruo, yu caīñau puame yaijūāūrē bairo bauriquecūmi. Cū rupori cūā macānucū macāācū buco ruporire bairo āmu. Tunu bairoa macānucū yai riserore bairo riserocūmi. Bairi yua, dragón puame tutuariquere cū jowī monstruore. Cū caruiro trono cūārē cū jowī. Tutuaro rotimasīrīqūē cūārē cū jomajūcōāwī dragón monstruore. ³ Mai, cū, monstruo puame jīcā cū rupoare roro majū

pairo cāmīrōcūmi. Bairopua, ti cāmīrō yaticoasupa. Bairo pairi cāmīrō cūgori cū cariacatiriquere īnārī nipetiro ati ūmurecōo macāāna butioro qūīna acuacoama. Bairo qūīna acuari yua, cū caquetibujurique macāājērē cū tūgousawā capāārā camasā cañuena. ⁴Tunu bairoa apeī dragōrē qūīroawā. Rotimasīrīqūē tutuariquere monsturoe cū cajoataje jūgori butioro qūīroawā. Bairo monsturo cūārē atore bairo qūī basapeowā: “¡Ni ūcū monsturoe bairo catutuaū majū mácūmi! ¡Ni jīcāū ūcū cū mena āmeoqūē netōnucāmasīēcūmi!”

⁵Tunu apeyera monsturo rorije cū busuo joroque cū āmi dragōn. Dios cū catūgojesoetie ūnie majūrē cū busubotio joroque cū āmi. Tunu bairoa yoaro mee jāñūrīā cuarenta y dos muipua cārō majū camasārē cū carotimasīpeere cū jowī. Baipua, Dios puame roro cū caátīānierē jānaoemi mai. ⁶Bairi monsturo puame cū caátirotiore bairo āmi: Diore rorije majū qūī busuepewī. Dios cū catūgojesoetiere cū busuwī. Cū ya arua templo wii macāā arua santuario cūārē roro ī busuwī. Dios yarā ūmurecōo macāāna cūārē roro na ī botioepewī. ⁷Tunu bairoa Dios ya poa macāāna caāna mena cū āmeoqūē rotiwī monsturoe. Narē āmeoqūē jīātiri tūnipu cū rotiwī. Tunu bairoa nipetiro camasā poari apeye busuri majā tocānacā macāā macāāna tocānacā yepaa macāānarē cū carotimasīpeere cū jowī. ⁸Cū, monsturoe nipetiro ati ūmurecōo macāāna Dios ya wāmerē cawoatua māna qūīroagarāma. Dios ati yepare cū caqūēnorīpaupua Cordero capajīāecoricu ya tuti Dios mena cacatīānīparā majū wāme woaturica tutire cawoatueoetana nipe-tiro qūīroagarāma.

⁹Bairi mujāā caāmoocuna ānirī atie que-tire caroaro tūgopeoya:

¹⁰“Bairi preso jorica wiipū caápārā na caāmata, preso jorica wiipua āmajūcōāgarāma.

Aperā űosēricāpāī mena na capa-jīāreparā na caāmata, űosēricāpāī menapua na pajīāregarāma.”

Bairo cabairi yutea caetaro, mujāā, Dios ya poa macāāna ānirī cū mena jeto tūgoñatutuaya. Cū mena tūgoñawēpūña.

¹¹To bero űiñaroyawū tunu monsturo ati yepa rocai cabuiaetanucāūrē. Cū puame pugaro jawiicūmi nūrīcū corderore bairo yua. Baimicūā, moecū dragōrē bairo rorije busurique cūmi. ¹²Tunu bairoa caānijūgoatacu monsturo cū camasīrījē nipetirijere cū masībojapeticōāwī yepai cawitietataacu cūā. Bairo masīrī yua, monsturo caānijūgoatacu cū caīñajoropu ati ūmurecōo macāāna camasā nipetirore cūrē na īroarotiwī. Pairo cacāmīrō cutacu nimicūā, cacatiricu monsturoe na īroarotiwī monsturo yepai cabuiaetaatacu puame yua. ¹³Tunu apeye caīñānāmanie ūnierē paca áti īñowī camasārē. Acuorijere áti īñowī. Ūmurecōopui peero ati yepapu to űaatīnucūō joroque áti īñowī nipetiro camasā na caīñajoropu. ¹⁴Tie, apeī monsturo caānijūgoatacu jūgori cū caīñajoropu cū caátī īnomasīrījē mena camasā ati yepa macāānarē na ītowī. Tunu bairo cū monsturo na caīroau bauriquere bairo cabauure na qūēnorotiwī. Pairi cāmīrō yise mena capataecoricu nimicūā, cacaticoacure bairo cabauure na qūēnorotiwī. ¹⁵Bairo cūrē na caweqūēno yaparoro bero yua, apeī cabero macāācū monsturo puame wericure cū catio joroque cū átimasīwī. Cū, na caweatacu puame caānijūgoata monsturoe īñacōrī na caweatacu āmi. Bairi yua, apeī monsturo puame wericure cū busumasīō joroque cū āmi. Bairo cū busurotiri yua, noa ūna cūrē cabasapeoenarē na pajīarerotiwī.

¹⁶Tunu bairoa apeyera tocānacāūpurea cū ya wāmerē na wāmo cariape nūgōā, o na riapoare na woaturotio joroque āmi. Cawīmarā, cabutoa cūārē, paio cadinerocuna cūārē, cabopacarā cūārē, paacoteri majā, bairi na quetiuparā nipetirore bairo na woatu rotiwī. ¹⁷Bairi yua, noa ūna cū ya wāmerē na riapoapu, o na wāmoapu na cacūgoeticōāta, apeye ūnierē nuni, o wapati ātimasiēma. Cū, monstroo ya wāme, o cū nūmerore na cacūgoepata, tore bairo noa ūna ātimasiēma.

¹⁸Bairi atiere caroaro catūgomasirā majū tūgomasīrotiya. Bairi ni ūcū caroaro cū nūmerore catūgobócamasī cū caāmata, cū ya nūmerore quetibujuya. Ti número puame jīcāū caūmu yaro número majū niña. Yu roque ti nūmerore yu masīña. Atore bairo niña: seiscientos sesenta y seis, niña.

El canto de los 144,000

14 Cabero tunu ñiñajoroyawu oveja nurīcū macūrē bairo caācū Cordero cawāmecucu Sión ūtā buropu canucūūrē. Cū mena cū tūpure capāārā camasā ciento cuarenta y cuatro mil majū bauwā. Na puame Cordero, bairi cū Pacu ya wāme mena na riapoapu cawoatuecoricarā jeto āma. ²Bairo narē īñari bero yua, yu tūgowu busurique ūmurecōopu caatīere. Nocārō paio poero cabusurore bairo busuwu. Būpo tutuaro cū capanucūrō cārō majū busuwu. Paricarō arpare tocānacāūpua tore pari majā capāārā na capāānierē yu tūgowu. ³Bairi na, basari majā puame caroa cawāma wāme basariquere basapeo āma quetiupau cū caruiro trono riapepu. Bapariānacāū caāna seres majā cacatirā bairi cabutoa camasirī majā riapepu basapeoāma. Bairo na cabasarijere ni jīcāū ūcū basajīātimasīēmī. To caāna ciento

cuarenta y cuatro mil jeto basamasīwā. Na puame ati yepa macāāna mena macāāna Dios cū canetōrīcārā āma. ⁴Aperā carōmia mena na rupaure roro caātiepeetana āma. Carōmio ūcō mena roro ātiepesupa. Dios macū Corderore bairo caācū jetore tocānacā rūmua cū tūgousayupa. Di rūmu ūno cū aweyoesupa. Camasā ati ūmurecōo macāāna mena macāāna, Dios yarā caānijūgorā majū āma. Tunu bairo cū macū Cordero yarā caānijūgorā majū āma. ⁵Tunu bairoa di rūmu ūno cabugoroa ītoesupa. Ñe ūnie jīcā wāme carorije caāperatana majū āma Dios cū caññajorore.

Los mensajes de los tres ángeles

⁶To bero ñiñajoroyawu tunu jīcāū āngel ūmurecōopu cawutēñota áćure. Bairi cū puame yua caroa queti capetietie majūrē ati yepa macāānarē na quetibujuáću baiwī. Tocānacā yepaa macāāna, tocānacā masa poari macāāna, bairi tocānacā wāme apeye busuri majā, tocānacā macāā macāāna cūārē na quetibuju áću baiwī. ⁷Bairi yua cū, ángel puame busurique tutuaro mena īwī: “Dios tutuaro cū caññabesepa rūmu merē eta-coaya. Bairi Dios roquere cū nūcūbūgoya. Dios jetore cū basapeoya, ‘Mu, jīcāūā mu āniña cañu majū,’ qūī basapeoya. Bairi ūmurecōo, ati yepa, ria capairiya, oco opee cūārē caqūēnorīcū Diore cū basapeoya,” ī busujowī.

⁸Bairo cū cañbusuro bero, apeī āngel cabero macāācū cūā bairo ī busuwī: “¡Merē yua, merē yua, capairi macā Babilonia macāārē rocaōñāmi Dios! Ti macā macāāna roro ati yepa macāāna camasā poaire na jūgoāma. ‘Jāārē bairo mājā cūā mājā rupau mena capee wāme ātiepeya,’ na ītoepewā ti macā macāāna ati yepa macāāna camasārē. Bairi āmerē yua, Dios na rei ātiyami ti macāā macāānarē,” ī busuwī.

⁹ Cũ berore apei pugarã bero macãacũ ángel busuwĩ. Bairo iwĩ: “Ni jĩcãũ ũcũ moecũ monstuore, o cũ bauriquere bairo cabauu na cawericure caĩroaure roro cũ tãmao joroque cũ átigumi Dios. Ni ũcũ monstuo ya wãmerẽ cũ riapoapu, o cũ wãmopu cawoatur-otire roro cũ átigumi Dios. ¹⁰ Roro majũ na átigumi Dios. Aperãrẽ use oco carorije nimarẽ bairo cañierẽ na etio joroque caácare bairo roro na átipacogumi. Nocãrõ caasianetõũ ãnirĩ carorãrẽ carorije cũ caqũenoyurique mena roro majũ bopacooro na átigumi. Tunu bairoa peero, asufre mena asu-yaro na joeregumi. Cũ yarã cañurã ángelea majã bairi cũ macũ Corderojããrĩ na cañajoropu na joeregumi Dios. ¹¹ Tie caũrĩjẽ buseri puame tocãnacã rũmua cũmarĩ caño cãrõ nicõã ninucũgaro. Di rũmu ũno, di ñami ũno yerijãrĩqũẽ manigaro monstuore caĩroarãrẽ. Cũ, monstuo, bairi cũ bauriquere bairo cabauu na cawericure caĩroarã, o cũ ya wãmerẽ cawoaturotiricarã nipetiro tocã-nacã rũmua popiye baigarãma. Di rũmu ũno yerijãetigarãma yua,” ĩ busuwĩ ángel pugarã bero macãacũ puame.

¹² Bairi mujãã Dios yarã caãna, jnetõjãñurõ tũgoñatutuaya Dios mena! Cũ mena jeto tũgoñawẽpũña. Cũ caroticũrĩcãrõrẽ bairo jeto áticõã ninucũña. Jesús cũãrẽ tocãnacã rũmua cũ quetire tũgousacõã ninucũña. Atore bairo jĩcãrõ tũni cabairã roque cariapea Dios yarã majũ nigarãma.

¹³ Tocãrõã yu tũgonemowũ tunu busurique umurecõopu caatiere. Bairo ĩroyawu busurique: “Atie yu caĩrĩjẽrẽ woatuya: ‘Useanirĩ na ãmarõ ato jũgoyere di rũmu marĩ Quetiupaure tũgousajãnaetiri cariparã. Bairina, na cariaro beropu cũ mena useanigarãma,’ ĩ ocajowũ.”

“Bairo majũã baigarãma. Dios yaye jũgori popiye capaaricarã ãnirĩ tocãrõã

yerijãgarãma. Bairo popiye na capaari-quere masĩrĩ na juátigumi yua,” ĩ busunemowĩ Espĩritu Santo cũã.

La cosecha de la tierra

¹⁴ Tocãrõã ñĩnamugõ jowu umurecõopu. Bairo ĩñajou, ñĩnaroyawu oco buseri poa cabotiri poa majũrẽ. Ti poa buire carui camasocũ bauriquere bairo cabauu cũãrẽ cũ ñĩñajoroyawu. Cũ rupoapu corona oro mena qũenoricã beto oro betore pesawĩ. Tunu bairoa yisericapãĩ yawia caoripãĩ ote jericapãĩrẽ cũ wãmopu cũgowĩ. ¹⁵ Tocãrõã apei ángel templo wiipu witiamĩ. Bairo witietari yua, busurique tutuaro mena atore bairo qũĩ awajajowĩ oco buseri poapu caruire: “¡Tãmurĩ, mu yisericapãĩ mena pajure jeya otere! Merẽ tiere jerica yutea etacoaya. Ti yepa macããjẽ ote merẽ butinetõcoaya,” qũĩ jowĩ ángel. ¹⁶ Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, oco buseri poa buipu carui puame cũ yise mena ati yepapure pajure jecõãwĩ ati yepa macããjẽ otere yua.

¹⁷ Cũ cabusũro berore, tunu apei ángel witiamĩ templo wii umurecõo macãã wiipure. Cũ cũã yise ote jericapãĩ caoripãĩrẽ neamĩ. ¹⁸ Bairi tunu apei ángel altar mesapu caãniatacu witietawĩ. Cũ puame peerore carotimasĩ, ti altar macãã peerore cacoteatacu ãmi. Bairi busurique tutuaro mena, apei ángel yisericapãĩ caoripãĩrẽ caneácũre atore bairo qũĩ jowĩ: “¡Mu yise caoripãĩ mena pajure jejia oterique usere! Tipãĩ mena ti yepapu caãnie use weseri macããjẽrẽ pajure jejia usere. Merẽ ti yepa macããjẽ use ñimajũcoaya,” qũĩ busujowĩ. ¹⁹ Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori yua, yisericapãĩ caoripãĩrẽ cacũgou ángel puame ati yepapu pajurejowĩ. Ati yepa macããjẽ use weseripu pajure jewĩ use oteriquere. Bairo pajurejeri bero nocãrõ paio usere ripegarã na cacũrõ ũnopu jeneñoetowĩ, tie use to ripe

ecoo joroque ī. Tore bairo ángel cū caátie puame bairo ígaro baiya: Roro popiye camasā na baio joroque Dios cū caátipeere iñorō baiya. ²⁰ Bairi yua, use puame ti macā ēñotaricarō jūgoyepu ripe ecowu. Bairo riperique yua, use oco jericapaupe paio rií jeto witiwu. Pairo ūcūārō nuricū caballo riseropu caetaparo cārō majū etawu. Tunu bairo trescientos kilómetros cārō majū esaro nibatawu tie rií.

Los ángeles con las siete últimas calamidades

15 To bero apeye umurecópū acuorije cabaicōña nucāetarijere ñiñajowu. Tame, jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāu majū ángelea majā baujaetanucāwā. Jicā wāmo peti puga pēnirō cānacā wāme roro na caátipee Dios na cū carotirije mena baujaetanucāwā. Tie roro na caátipee mena merē Dios cū caasiarijere átirotitusagu baiwī.

² Tunu bairoa ñiñaroyawu ria capairiya oco tusuriye iña amewiyoricaya peero asuyaro caāniyare. Tiya tūnipure nucūroyawā camasā Dios cū cajoatato arpare cacūgorā. Mai, na puame moecū monstuore, o cū cabauriquere bairo cabaupe catūgogaetibotioricarā āma. Dios jetore bori cū, moecū wāme macāātō número cūārē catuecoetana canetōrīcārā majū āma. ³ Bairi na puame Moisés ānacū Dios yau cū paabojari majōcu yaye basariquere basawā. Dios macū Cordero yaye basarique mena atore bairo ī basawā:

“Nocārō carotimasī majū mu āniña.

Nipetirije mu caátie ñumajūcōāña.

Mu roque Quetiupau nipetirore carotimasī majū mu āniña. Dise mu carotimasīētīē maniña.

Caria, cariape majū niña nipetirije mu caātiānie.

Nipetiro camasā poari Quetiupau Rey majū mu āniña mu roque.

⁴ Bairi, ¿noa ūna murē na uwietibujiocuti? ¿Noa ūna murē iroari na basapeotibujiocuti?

Bairi mu jetorea na basapeoáto. Mu jetoa mu āniña cañuw majū.

Bairi nipetiro camasā poari macāāna atīri, mu jetorea mu basapeogarāma.

Bairi merē na mu āti iñoñupā nocārō tutuaro camasārē mu caátimasīrījērē,” ī basawā na puame yua, tiya tūnipu nucūrī.

⁵ Bairo na caībasaro bero, ñiñajoroyawu tunu. Tame, umurecópū Dios ya arua santuario pāānucācoapu. Dios camasārē cū caroticūrīqūē caāni arua majū pāānucācoapu yua. ⁶ Ti arua, Dios ya aruapu jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāu caāniatana ángelea majā witiamá. Jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāu caāna jicā wāmo peti puga pēnirō cānacā wāme carorijere caátitusaparā majū witiamá. Jutii, lino mena qūēnorīqūē caugueri manie, caasiyarije majūrē jāñawā. Tunu bairoa wēñarīcāwē, oro mena qūēnorīcāwērē na cotiapu esaro wēñarī witiamá. ⁷ Narē yua, baparićānacāu seres majā cacatirā mena macāacū jicāu puame jotu bapaari oro mena qūēnorīqūērē na jowī tocānacāpurea. Ti bapaaripure carorije, roro camasārē Dios cū caātirotijorije capūnirījē majū jāñaroyawu. Dios, tocānacā rūmua caānicōāninucūu majū roro cū caātirotijorije āmu ti bapaaripure. ⁸ Tocārōā yua, Dios ya arua santuario puame busejiracoápu. Dios cū catutuarije cū carotimasīrījē cūtui caatīe majū āmu tie buseri. Bairi ti arua Dios ya aruare noa ūna jāāmasīēma. Jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāu caāna ángelea majā jicā wāmo peti puga pēnirō cānacā wāme

rorije na caátipee cabaipetiparo jūgoye ti aruare noa ūna jāamasīema.

Las copas del castigo

16 Bairi yua, to bero yu tūgojowu busurique tutuaro Dios ya aruapu caocajo wiritirijere. Tie busurique atore bairo na iĵoroyawu jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāu caāna āngelea majārē: “Maa yua, ti yepapu ānāja. Dios nocārō roro majū cūrē caboenarē cū caātiroti-jorije ti jotuu macāājērē pobatowērājā ti yepapu,” i wiyojowu Dios ya aruapu busurique.

²Bairo cañocajorijere tūgori yua, cañijūgon āngel átí, cū yarū macāājē capūnirījērē ati yepapu pobatowēcōājowī. Bairo cū capobatowērō bero, moecū monstuo ya wāmerē, bairi cūrē bairo cabauu wericu ya wāme cūārē cawoatuecoricarā nipetirore camii boarique na etawu. Cañuetie, capūnirījē majū cāmii boarique na etawu.

³Cū berore apei cabero macāacū āngel átí, cū yarū macāājē capūnirījērē ria capairiya jesaropu pobatowējowī. Bairo cū caáto, tiya ria oco puame ríí jēñacoapu. Camasocu pajīarocaricu riíre bairo jēñacoapu tiya oco. Tocārōā yua, tiya macāana cacatīānimiatana rusaricaro mano riapeticoámá.

⁴Cū berore apei pugarā bero caācū āngel átí, cū cūā cū yarū macāājē capūnirījērē riyaa, bairi oco opeepu cūārē pobatowējowī. Bairo cū caáto yua, ti riyaa macāājē oco ríí jēñapeticoápú.

⁵Tocārōā yua, oco quetiupau āngel atore bairo cū cañirijērē yu tūgowu:

“Dios, maa, cañuu majū mu āniña. Tirūmupu cūārē, āme cūārē caānicōāninucū mu āniña.

Bairi camasārē na carorije wapa tore bairo átiri na mu cañabeserije nūjānuña.

Cariapea tore bairo mu caátimasīpee niña.

⁶Na majū, mu yarā, mu ya poa macāā-narē roro na pajīārewā.

Mu yarā profeta majārē roro na pajīārewā.

Bairi āmerē mu puame oco ríí ca-jēñarījērē na etio joroque na mu átiya na yaye wapa yua.

¡Na majū na yaye wapa āmerē roro tā-muoñama! i busujowī oco quetiupau āngel.

⁷Bairo cū caibusu bero, busurique altar mesapu cabusuwitirije cūārē yu tūgowu. Alore bairo iŵā: “Dios jāā Quetiupau, catutuau majū, bairoa mu baiya. Caānorē bairo cariapea jīcārō tūni camasārē na miñabeseya āmerē,” i ocajowu.

⁸Tunu cū berore apei itiarā bero caācū āngel átí, cū cūā cū yarū macāājē capūnirījērē muipu umureco macāacū buire pobatojowī. Bairo cū caáto yua, muipu umureco macāacū puame tutuaro peero cārō majū asiwī. Tutuaro mena muipu cū caasijoereparore bairo i, tore bairo ámi āngel. ⁹Bairo cū caáto yua, muipu peero mena camasā roro majū joe ecowā. Bairo roro majū tāmumirācūā, roro na caátajere tūgoña yapapuari Dios puamerē cū tūgousajūgoema. Diore qūiroari cū basapeoema. Bairo qūiroapeere, Dios cū catūgojesoetie ūnie puamerē roro iŵuswā. Dios roro na caátaje wapa roro na cū caátie carotimasí cū caānimiat-acūārē, tore bairo roro cū busupaiwā.

¹⁰Tunu cū berore apei, baparičanacū bero caācū āngel átí, cū cūā cū yarū macāājē capūnirījērē moecū monstuo cū caruiropu pobatowējowī. Tocārōā nipetiro cū caroti ānimasirīpau naitīapeticoapu. Baunemoepū yua. Bairo cabairo yua, camasā puame butioro roro majū tāmuri na ñemerō bacarupoturi tūni majū wisioiwā.

¹¹ ¡Tame, tocārō roro majū mai tāmhomirācūā, roro na caátie átijānagaema! Bairo puame baiwā: Dios cū caátie, roro na cāmii capūnirō jūgori nemojāñurō umurecōo macāācū Diore roro majū cū tutimacāwā. Dios cū caboetiere busupaiwā.

¹² Tunu cū berore apei, jicā wāmo cārō petiro bero caācū ángel átí, cū cūā cū yarū macāājē capūnirijērē ria capairiya Éufrates cawāmecutiyapū pobatowējowī. Tocārōā yua, tiya ria bopocūmu peticoapū. Muipū cū cawāmuatōi caaná quetiuparā reyes tiyare na capēñanetō masīparore bairo ī yua, tore bairo ámi.

¹³ Bairo cabairo ñiñajoroyawu tunu. ¡Tame, monstroo riseropū, dragón riseropū, bairi na yau profeta caītopai riseropū, itiarā majū wātī yeri pūna witiwā na riseepure yua! Itiarā wātīā cañuena majū ūmamūrē bairo cabaurā witiwā na riseepure. ¹⁴ Na puame wātī yeri pūna cañuena majū āma. Átijēño ñnorīqūērē caátī ñnomasīrā āma. Bairi tunu ati umurecōo macāāna quetiuparā reyes nipetirore na neñorjánā baiwā. Dios nocārō carotimasī ya rūmū caetaro, na, quetiuparā mena jicārō Diore cū ámeo qūēgarā na neñorjánā baiwā.

¹⁵ Bairi mai, tūgoñanemoñijate Jesucristo ati yepapū ācū marī cū caīcūrīqūērē: “¡Tame, ati yepapū nemo yu caatī rūmūrē, ‘Cūjāā,’ caīā mano yajari majōcu cū caetarore bairo yu etagu! Bairi ni ūcū masacatiri yu caetari rūmūrē caānicotei useanirī cū āmarō. Carorije caāpei ānirī jutii jāñapetire bairo yu caetari rūmūrē caroaro caānicotei useanirī cū āmarō. Bairo caroaro caānicotei roro tāmūoetigūmi. Cajutii mácūrē bairo roro bobooro cū yu etatāmūoetigu,” marī ī quetibujucūwī Jesús.

¹⁶ Bairo yua, itiarā caāna ūmamūrē bairo cabaurā wātī yeri pūna puame

hebreo yaye mena Armagedón cawāmecutipaupū na neñowā reyes quetiuparārē.

¹⁷ Tocārōā yua, jicā wāmo peti puga pēnirō mena caācū catusau ángel átí, catusarije capūnirijē cū yarū macāājērē pobatowē jowī. Wino, atie marī cayerijorije nipetiropure pobatojowī. Bairo cū caātoa, umurecōo macā arua Dios ya arua santuariopū busurique witiwū. Tutuaro majū quetiupau cū caruiropūi caījorije ocajowū. Atore bairo ī ocajowū Dios cū cabusujorije: “¡Tocārōā to āmarō! Merē yu átipeco yaparoya yua,” ī ocajoroyawū busurique. ¹⁸ Bairo cabusuro bero, tocārōā butiuro cabupo yaberije yabewū. Capee busurique ocajowū. Butiuro bupo cūā pawī. ¡Tame, ati yepa cūā netōñucārō majū yuguiwū yua! Diwatoa ūno ati yepare camasā na caānijūgoro berore, tocārō tutuaro yepa yuguiñaesupa. ¹⁹ Bairo cayuguiro yua, capairi macā Babilonia ānatō itia sero majū yuguiwēcoapū. Tunu bairo ati umurecōopū caānie macāā cūā pewēpeticoapū. Dios, Babilonia macāāna roro majū na caātianirē tūgoñabocāri popiye na baio joroque na átigu baiwī. Roro na mena asianetōrī ti macā capairi macā macāānarē vino carorije capūnirijē majūrē na etio joroque caācure bairo roro na átibuitipacogu baiwī. ²⁰ Tunu bairoa apeyera, riapū caānie yucupoari, bairi ati macāñucūrō cūā yasipeticoapū. ²¹ Tunu bairoa umurecōopūi caatīe oco weta cuiri cayusuarije ati yepa nipetiropū wēwū. Tie puame cuarenta kilos cārō netōrō canucūrī cuiri majū wēwū camasā buire. Bairo roro majū tie narē cawēpearo ñnarī yua, camasā puame Diore rorije majū cū tutimacāwā. Roro majū na átibuitipacowī Dios ti macā capairi macā ānatō macāānarē yua.

Condenación de la gran prostituta

17 Tie cabairo bero, atore bairo baiwũ tunu. Jicã wãmo peti pũga pẽnirõ caãnacãũ caãna, capũnirĩjẽ jicã wãmo peti pũga pẽnirõ cãnacã bapaarire capobatowẽátana mena macããcũ jicãũ ángel yutũ etawĩ. Bairo yutũ etari, ñiwĩ: “Tiaya mai yũ mena. Mũ ñiñopa carõmio, caũmua mena roro caátiepenucũrõ Dios roro bopacooro cõ cũ caátipeere. Oco bui, riapũ caruiore roro cũ caátipacopeere mũ ñiñopa,” ñiwĩ. ²“Cõ, caróo mena, quetiuparã ati umurecõo macããna reyes na rupau caborore bairo roro átiepenucũwã. Roro majũ cõ rupau cõ caátieperije mena na átimecũõ epenucũwõ ati yepa macããna camasãrẽ. Roro áco cõ caeticũmurĩjẽ use oco mena na átimecũõ epenucũwõ camasãrẽ,” ñi quetibujuwĩ ángel, caũmuarẽ caepeo cõ cabairijere.

³To bero Espíritu Santo cũ camasĩorĩjẽ jũgori qũẽguericarore bairo yũ caĩnarõpũ yũ caĩnaata yua, desierto camasã manopũ yũ necoámĩ ángel. Topũ ñiñaroyawũ jicãõ carõmio moecũ monstuo cajũãũ bui caruiore. Cũ, monstuo puame Dios cũ caĩñajesoetie patore cũ rupaure woaturique cacũgou ãmi. Jicã wãmo peti pũga pẽnirõ cãnacã majũ rupooocumi. Tunu bairoa ti rupoo nipetiro pũga wãmo petiro cãnacã majũ jawiicupũ. ⁴Cõ, carõmio, monstuo bui caruio puame jutii cajũãpuarije apeye cajũãrĩjẽ mena asuyaro jãñarĩqũecũmo. Tunu bairoa cõ rupaure capee wãmagariquecũmo: Oro mena, ãtã rupaaca caroa caasiyarije mena, ãtããcã caroa cabotirije mena wãmagawõ. Pairõ tie ãnierẽ cõ rupaupũ busawõ. Apeyera cõ wãmopũ copa jotũ oro mena qũẽnoricãrũre cũgoruiwõ. Ti rupũre tocãnacã wãme carorije Dios cũ cateerije majũ jãñawũ. Carorije cõ rupau jũgori

caũmua mena roro cõ caátinucũrĩjẽ cũã ti rupũ ãnicõñarõrẽ bairo jãñawũ. ⁵Tunu bairoa cõ riapoa buire itia wãme ãmũ woaturique caĩñaña manie majũ. Atoe bairo i tusawũ: CAPAIRI MACÃ BABILONIA, CAUMUARẽ CAÁTIROTIEPERÃ RÕMIRI PACO, BAIRI NIPETIRO CAROARÃRẽ CATEERIJẽ PACO, i woaturique tusawũ cõ riapoapũre. ⁶Tiere ññarĩ bero yua, yũ tũgoñamasacati rocajowũ. ¡Tame, cõ puame Dios ya poa macããna cõ capajĩärericarã riĩ mena cũmumecũõ baiwõ! Jesús yaye quetire na caquetibujurije jũgori cõ capajĩärericarã yaye riĩ mena cũmumecũõ baiwõ.

Bairo cõ cabairijere ññarĩ yũ puame yũ acuanetõcoapũ. ⁷Bairo yũ cabairo ññarĩ yua, ángel puame ñiwĩ: “¿Nopẽ miñaacuyati, tame?” ñiwĩ. “Mai, mũ yũ quetibujũ masĩõgũ cõ, carõmio, cõ cabaiãnierẽ. Tunu bairoa cõ carui monstuo, jicã wãmo peti pũga pẽnirõ cãnacã majũ, pũga wãmo petiro cãrõ majũ cajawiicũcũ cũ cabaiãnie cũãrẽ mũ yũ quetibujũ masĩõgũ,” ñiwĩ. ⁸Bairi yua, bairo ñiwĩ: “Cũ, monstuo caroagou, mũ caĩñau puame tirũmupũ atore caãn-imiricũ ñiñami. ãmerẽ baipua maami mai. ãmerẽ manimicũã, cabero caũcũãrĩ opepũ caãniatacũ wãmuetagumi, peero caũpetietopũ cũ cayasimajũũ ápáro jũgoye yua. Cũ, monstuo ññarã, ati yepa macããna camasã qũĩña acuoagarãma. Ati umurecõo Dios cũ caqũẽnojũgori rũmupũina Dios ya tutipũ na wãme catusaena cũrẽ ññarã, qũĩña acuoagarãma. Cũ, monstuo tirũmupũre caãnacũ, cabero tunu caátipaure qũĩñarã, qũĩña acuoagarãma,” ñi quetibujuwĩ ángel.

⁹Bairi ñinemowĩ tunu ángel: “Atie yũ caquetibujurije cabũgoro macããjẽ mee ñiña. Ni ãcũ cariape catũgoñarĩqũecũcũ, catũgojĩati majũ tũgopeyorique ñiña: Jicã wãmo peti pũga pẽnirõ cãnacã

rupoo puame jicā wāmo peti puga pēnirō cānacā ūtā buri carōmio cō caruiirjere cōñarō baiya. Tunu bairoa ti rupoo, jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāu caāna reyes quetiuparārē na ānicōñarō baiya. ¹⁰Bairi na, quetiuparā reyes, jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāu caāna mena macāāna jicā wāmo petiro cārō merē yasipeticoama. Pugarā yua rusayama. Jicāu āme ati yuteare quetiupau reyre bairo niñami. Apei quetiupau puame mai etatiyami. Cū, quetiupau, na tusau etau, yuari yutea quetiupau āniāmerīgumi. Yoaro mee yasicoagumi.

¹¹Moecū monstruo cajūgoyepure caānimiricū āmerē camācū cūa quetiupau rey niñami. Jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāu quetiuparā caāna bero macāācū quetiupau rey niñami cū cūa. Cū mena jicā wāmo peti itia pēnirō majū niñama yua quetiuparā reyes. Tunu bairoa cū, monstruo puame aperā quetiuparā jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāu mena macāācū niñami. Cū puame yua, yasi majūū ácu baiyami. Cū tusaye niña yua.

¹²“Apeyera tunu puga wāmo petiro cānacā jawii mu caññaataje puame aperā quetiuparā puga wāmo petiro cānacāu caānarē cōñarō baiya. Na puame mai quetiuparā reyre bairo jāāētiñama. Bairāpua quetiuparā reyre bairo na cajāārī rūmūrē jicā hora cārōā rotimasīgarāma. Torea bairo monstruo cūa na mena jicārō yoaro mea rotimasīgumi.

¹³Bairi yua, puga wāmo petiro cānacāu caāna quetiuparā na majū jicārōrē bairo tūgoñaqūēnorī monstruo cū carotijūgoro bogarāma. Cū catutuarije, cū carotimasīrijērē cū átirotigarāma. Na puame cū rocare rotimasīgarāma. ¹⁴Bairo na, quetiuparā, monstruo mena neñarī Dios macū Cordero mena āmeo qūēgarāma. Bairo cūrē na caāmeoqūēmiatacūārē, Cordero puame na netō nūcācōāgumi. Dios yarā caāniparā cū cabesericarā cūrē caīroarā mena na netō nūcācōāgumi

Cordero, na, quetiuparārē yua. Torecūna cū, Cordero, cabūgoro macāācū mee niñami. Cū roque quetiuparā quetiupau majū niñami. Quetiuparā reyes quetiupau rey majū niñami,” ñi quetibujawī ángel.

¹⁵Bairo ñi quetibujuri bero, ñinemowī tunu ángel: “Carōmio caūmuarē caepepaio cō caruiataje oco mu caññaataje puame camasārē icōñarō baiya. Camasā na caāni macāā, apeye busuri majā, tocānacā yepaa macāānarē icōñarō baiya. ¹⁶Bairi apeyera monstruo ya jawiire bairo puga wāmo petiro cārō caāniatana quetiuparā reyes cō, carōmio, caróore cō teejāñugarāma yua. Cō rocacōāgarāma. Capee cawapacutiere cacūgomirīcōrē yua jutii mácō cō átirotacōāgarāma. Bairo átiyaparori, cō riire ugarecōāgarāma. Bairo átiri cō ānacō rii carusaata, peeropu joere peyocōāgarāma yua. ¹⁷Dios puame cū caborore bairo na átio joroque ī, na yeripu tore bairo na átirotīgumi. Bairo cū caátirotiroi yua, jicārōrē bairo tūgoñarīqūē cutiri, reyre bairo na caānierē jānacōāgarāma. Monstruo jetore yua, na carotimasīmiatajere cū átirotigarāma. Dios tore bairo na caáto, cū cabori yutea capetietaropu tore bairo áti jānagarāma. ¹⁸Bairi cō, carōmio, mu caññaataco puame capairi macārē nicōñao baiyamo. Cōā niñamo Babilonia capairi macā. Ti macā puame ati yepa macāāna reyes quetiuparārē roro na átio joroque āpu carorije ti macā macāājē mena yua,” ñi quetibujawī ángel caróo carōmio yu caññaataco cō cabairijere.

La caída de Babilonia

18 Atiere yu cū caquetibujuro bero, ñiñajoroyawu apei ángel umurecōopui caruiacūre. Tutuaro carotimasī majū āmi. Bairo cū

catutuarije, cū caasiyabatorije puame ati yepare busuta cūmuetawu yua. ² Cū yua, busurique tutuaro mena atore bairo i awajajowī:

“¡Merē yasicoaya, merē yasicoaya ca-pairi macā Babilonia ānatō!

¡Carorā, wātī yeri pūna na caāni macā jēñacoaya!

Capāārā carorā caāno cārō na caāni macā majū jēñacoaya.

Carorā waibutoa moena, masateeri majā na caāni macā jēñacoaya.

³ ¡Tame, roro majū baiwā ti macā macāāna!

Roro ti macā macāāna na rupau caborore bairo na caátie mena ati umrecóo macāāna camasā poarire na átimecūōwā.

Na caátie na ugaripeao joroque roro na átijūgoyecūma ti macā macāāna.

Carōmia caūmarē na caátiepe-mecūōrōrē bairo ti macā macāāna cūā ati umrecóo macāāna reyes quetiuparārē roro na átijūgoyecūma.

Tunu bairoa nuniwapatari majā cūā Babilonia macāāna roro na caāti wapatirerije mena jūgori paio cadine-rocuna majū jēñawā,” i busuwī āngel.

⁴ Tunu apei umrecóopu cū cabusujorijere yu tūgowu. Bairo i ocajowu:

“Mujāā, yu yarā, yu ya poa macāāna caāna tāmuri witiya ti macāārē.

Ti macārē āmericōāña tocārōā. Mujāā cūā ti macā macāāna na caátie merē mujāā īñacōrē.

Bairo narē īñacōrī roro mujāā caápata, mujāā cūā roro tie wapa mujāā tāmugarā.

Roro ti macā macāāna na caátie wapa na catāmūorījē mujāā etare.

⁵ ¡Tame, paio majū nīña roro na caátia-najē cutie ti macārē!

Bairo roro na caátie puame jīcā puti jeneñoata, umrecóopu tujuaetaro cārō majū etabujoro.

Bairo roro majū na caátie īñarī na yaye wapa na rei átiyami Dios yua.

⁶ Bairi ti macā macāāna aperārē roro na caátatōre bairo roro na tāmūoáto na cūā āmerē.

Narē roro na caátibuitiricaro netōjāñurō buipearo roro na tāmūoáto ti macā macāāna.

Aperārē pūnetirā na caqūēnorīqūē ocore pugani cārō nemojāñurō pūnirījē átiri na tīārārē bairo roro na ása na cūārē na yaye wapa.

⁷ Ti macā macāāna roro tūgoñarīqūē cutiri tūgoña botiowā.

Camecūrārē bairo tūgoñarīqūē cutiri yua, na caborije netōjāñurō apeye ūnierē wapatirewā.

Tore bairo na caátieperica tūnia na cūā roro popiye tāmūorī na yapapuáto āmerē yua.

Bairāpua, atore bairo i tūgoñamigarāma na yeripu: ‘Atoa caroaro majū jāā ānicōāña.

Jīcāo quetiupao reina cō caruirore bairo caroaro majū jāā āniña.

Carōmio cawapeaore bairo mee jāā āniña.

Bairi di rūmu ūno roro jāā tāmūoeti-garā,’ i tūgoñamigarāma.

⁸ Bairo na catūgoñabotiorije jūgori yua, jīcā rūmua capee roro na catāmūopee na etagarō:

Riarique, bopacooro tāmūorīqūē, aua ri-arique na etagarō.

Peero mena joe ecogarāma. Dios roque na netōrō catutuau majū nīñami.

Cū, Dios, Quetiupau majū caācū ānirī roro na tāmūo joroque āmerē na átiyami yua,” caīquetibujorije busuriquere yu tūgowu umrecóopu.

⁹ Bairi Babilonia macā macāāna mena roro na rupau caborore bairo

caátiepericarā quetiuparā ati yepa macāāna reyes ti macā cayasiro īñarī otimacāgarāma. Na caborije netōjāñurō cabugoroa apeye ti macā macāājērē cawapati eperericarā nipetiro ti macā yasiro caūbusewāmuátiere īñarī bopacooro otimacāgarāma. ¹⁰Bairo ti macā roro caūyasirijere īña uwiri yua, jōpūā tuacōāgarāma. Topua tuari atore bairo īgarāma:

“¡Ade tame, roro bopacooro majū Babilonia capairi macā ānatō tāmūoña yua!

Catutuari macā caānimiata macā roro majū āmerē tāmūoña yua.

‘Roro majū baigaro ti macā,’ marī caiētī-paure ti macā cayasipee etaya yua,” ī otiusagarāma.

¹¹Aperā nuniwapatari majā ati yepa macāāna cūā torea bairo ī yapapuagarāma. Bopacooro cabairijere īñarī ti macārē otimacāgarāma: “Marī canuniñesēārījērē noa ūna wapatenama yua,” īrā, butioro ti macā ānatōrē otiusagarāma. ¹²Na puame atiere ti macārē nunirī wapatanucūñupā: Oore, āpōā platare, ūtā rupaaca caroa cabaurijeacarē, ūtā caroa cabotirije perlare, jutīipāīrī caroa majū lino mena qūēnorīqūērē, jutīi cajuāpuarijere, jutīi caroa esemenirījē, cajuārijē cūārē caāno cārōrē nuninucūñupā. Tunu bairoa yucu caroa cajutiñurījē cūārē caāno cārō nuninucūñupā. Tunu bairoa apeyera marfil mena caroa majū paaqūēnorīqūērē, yucu caroa mena qūēnorīqūērē, ūtā bronce mena qūēnorīqūērē, āpōā hierro mena qūēnorīqūērē, apeye ūtā mármol na caīrījē mena na capaaqūēnorīqūē ūnie caāno cārōrē nuninucūñupā ti macāpure. ¹³Tunu torea bairo nuni ñesēānucūñupā ūgarique cūārē: Ūgarique canela cawāmecutiēre, ūgarique jāasurique cajutiñurījērē,

apeye cajutiñurījē werea ūnie cūārē, o apeye caroa cajutiñurījē ūnie mirra cūārē, tunu bairoa wāmagarā rupau turique cajutiñurījē cūārē nuni ñesēānucūñupā. Bairi tunu etirique use ocore, ūgarique roarique ūsere, trigo wetare, bairi trigo carupa rupaa cūārē nuni ñesēānucūñupā. Torea bairo nuni ñesēānucūñupā: Waibutoa caapeye ūmarā cūārē, wecua oveja nuricārā cūārē, caballoa cūārē, caaturī rupaa caballoa na caūmarī rupaa cūārē nuni ñesēānucūñupā. Bairi, tame, camasā paacoteri majā ūna cūārē moenarē bairo na wapatiepe ñesēānucūñupā. Tore bairo na canuniñesēā nucūmirīqūērē ti macārē dope bairo nunimasīētīgarāma yua.

¹⁴Bairo na, canunimasīētīparā ānirī ti macāpu canuni wapatamirīcārā yua, atore bairo ī otiusagarāma ti macāā ānatōrē:

“¡Ade tame, mujāā Babilonia macāāna mujāā yasimajūcoaya āmerē yua!

Yucu rīca caroa majū mujāā caugajesorijere bairo caroa mujāā cacūgomiataje cūā yasipeticoaya āmerē yua.

Nipetiro paio cawapacutīe mujāā cawapatamiataje, bairi caroaro jesoroa mujāā cacūgoānimiataje cūā yasipetimajūcoaya.

Tame, tie pūgani baunemoetigarō,” ī usagarāma, ti macā ānatō cayasiro īñarī yua.

¹⁵Bairi tore bairo na cacūgorijere canuniwapataricarā, o aperā ti macā jūgori paio cadinerocuna majū cajēñarīcārā cūā, jōpūā ti macā cayasiro īñarī oti usagarāma. Roro majū ti macā ānatōrē Dios cū caātiyasiorijere īñauwiri jōpūā bopacooro ti macā ānatōrē oti usagarāma. ¹⁶Bairo īgarāma:

“¡Ade tame, roro bopacooro majū capairi macā ānatō tāmūoña yua! Ti macā caroa macā majū nimiapū.

Carômio, caroa jutii lino mena qũēnorĩqũērē cajāñaruiore bairo caroa macā nimiapũ.

Jutii cajũapuarije, caroa cajũārĩjē cajāñaorē bairo nimiapũ.

Carômio, caroa oro mena, perla mena, bairi ũtā cabotiri rupaaca mena cawāmagaatacore bairo caroa macā nimiapũ ti macā.

¹⁷ Bairo caroa macā majũ nimirōcũā, ĵāmerē yua, caāno tusaroa ti macā caānimiataje capee cawapacutie mena ĵicārōā yasicoaya!" ĩ usagarāma, ti macā cayasiro ĩnarĩ yua.

Tunu bairoa nipetiro ria capairiya macā cūmuu capaca cūmuu quetiuparā, aperā ria capairiya tũnirē riapũ caāñesēārĩ majā, aperā ti cūmurē paacoteri majā cūā ĵōpũā tuari ĩña ānigarāma. Nipetiro riapũ tocānacā rūmua tuari capaacōā ninucũrā roro cabairijere ĩnarĩ ĵōpũā ĩñajocōā nigarāma. ¹⁸ Bairo ti macā ānatō caũrĩjē buserire ĩnarĩ, atore bairo ĩ awajagarāma: "ĴDi macā, ape macā, caroa macā capairi macā majũ to āñuparĩ? ĴDi macārē ĩ cōñamasĩā mano!" ¹⁹ Bairo ĩ yapapuari yua, na rupo buirire ōwārē maapeogarāma. Butioro bopacooro ti macā ānatōrē oti macāgarāma. Bairo ĩ otiawajagarāma:

"ĴAde tame, roro bopacooro majũ capairi macā ānatō tāmũoña yua!

Ti macā ĵũgori nipetiro marĩ riare cūmuu mena cañesēārā paio marĩ wapatanucũwũ.

Ti macā cañie cawapa pacarije mena paio marĩ wapatanucũwũ.

ĴAmerē yua, caāno tusaroa, 'Roro majũ baigaro ti macā,' marĩ caĩētĩpaure ti macā yasicoaya!" ĩ otiusagarāma, ti macā cayasiro ĩnarĩ yua, ñi quetibũwĩ ángel.

²⁰ Bairo ñi quetibũu yaparori bero, bairo ĩnemowĩ:

"Bairi mũjāā, umũrecóo macāāna, ti macā cayasiro ĵũgori āmerē useanirĩ āña.

Mũjāā nipetiro Dios ya poa macāāna useanirĩ āña āmerē.

Mũjāā, apóstolea majā, bairi profeta majā cūā useanirĩ āña.

Ti macā macāāna mũjāārē roro na caātaje wapare āmerē Dios caroaro mũjāā āmebojayami.

Bairi caroaro useanirĩ āña mũjāā nipe-tiro yua, ti macārē cū cayasiro ĵũgori," ĩwĩ ángel.

²¹ Tocārōā yua, ĵicāũ ángel catutuan majũ buiaetari ĵicā ũtārē newāmũojowĩ. Ũtā oricare wāĩrĩcārē bairi tii caāniarē newāmũojowĩ. Tiare yua ria capairiyapũ werocañua jori, atore bairo ĩwĩ:

"Tia ũtārē bairo ti macā capairi macā Babilonia ānatō riapũ rocañua rujoecogaro.

Pũgani baunemoetigaro yua.

²² Bairo yua ti macā átawāārĩpũ di rūmũ ũno arpare parique ũnie, tōrōā putirique ũnie o trompeta mena putirique ũnie basa ocaro ocajoetigaro.

Tunu bairoa tocānacā wāme caroa ũnierē capaaqũēno ānimirĩcārā cūā ĵicāũ ũcũ manigarāma.

Tunu bairoa ti macā macāāna ũtā tii na caorica wāĩā ocajonucũrĩqũē ũnie cūā tũgonemoa mano yua.

²³ Tunu bairoa ĵicā ũno ĵĩñaworica caũbusuworije ũnie cūā bauetigaro ti macārē.

Tunu bairoa na cawāmojiyari rūmũ caāno na caboserũmũ qũēnoawaja āninucũataje ũnie cūā ocajonemoetigaro.

Nipetiro ti macā macāāna na causeanimiataje manigaro yua.

Ti macā macāāna nuniwapatari majā ati yepa macāāna catutuarā majũ caānimirĩcārā na caānimiatacũārē, ti macā yasicoogaro.

Na puame roro majũ camasārē na itoepewā.

Ati yepa macāa poari nipetiro camasā poarire carorije na camasīrjē mena na itoepewā.

Bairi ti macā macāanarē na reyami Dios yua,” i busuwī ángel.

²⁴Ti macā Babilonia macāana roro majũ Dios yarā profeta majārē, bairi Dios ya poa macāana caāna cūārē na pajjāre āninucūñupā. Nipetiro ati yepa-pure capajjāecoricarā cūārē Babilonia macāana jetoa tore bairo roro na ásupa.

19 Cabero yu tūgoroyawu capāārā ʘmurecópʘ busurique tutuaro mena na cañocajorijere. Atore bairo i ocajowā:

“¡Marĩ Quetiupaure cū marĩ basapeoto! Marĩ Quetiupau marĩrē canetōũ majũ niñami.

Marĩ Quetiupau Dios, nocārō cañuu nipetiro netōrō catutuaũ majũ niñami.

²Cū, Dios Roque cañorē bairo caria-pea jicārō tūni camasārē cañabesei niñami.

Bairi cariapea Babilonia macārē ro-cayami yua āmerē.

Ti macā macāana roro majũ na caátianie mena ati yepa macāana camasārē na royetuwā.

Dios yarā paacoteri majārē ti macā macāana na capajjārerique wapa āmerē na āmebojayami Dios.”

³To bero ĩnemowā tunu:

“¡Marĩ Quetiupaure cū marĩ basapeoto! Ti macā Babilonia macā cañrjē buseri tocānacā rūmua busewāmucōā ninucūgaro,” i busuocajowā ʘmurecópʘ.

⁴Bairi yua, cabutoa camasīrĩ majā veinticuatro majũ caāna, bairi aperā cacatirā seres majā baparcānacā cū caāna cūā Diore butioro qũroawā. Yepapũ ñigātu cūmuāti, cū caruiro tronopũ carui Diore butioro qũroawā. Bairo qũroarā

atore bairo ĩwā: “¡Bairoa to baiáto! ¡Marĩ Quetiupaure cū marĩ basapeoto!” ĩwā.

⁵Bairo na cañrpaure yua busurique Dios cū caruiro tronopũ caatíe atore bairo i ocajowu:

“¡Nipetiro mujāā, cawīmarā, bairi cabutoa cūā marĩ Pacu Diore cū basapeoya!

Nipetiro mujāā cūrē cañroarā, cūrē canucūbugori majā cū basapeoya,” i ocajowu busurique.

La fiesta de las bodas del Cordero

⁶To bero yu tūgonemowũ tunu capāārā camasā busurique paio mena na cabusuocajorore bairo cañrjērē. Poero paio cabusuocajorore bairo busuwu. Bũpo parique paio tutuaro mena cabusurijere bairo tutuaro caocajorārē yu tūgowu. Bairo i ocajowā:

“¡Marĩ Quetiupaure cū marĩ basapeoto! Āmerē marĩ Quetiupau Dios ñe ũnie carusaecu catutuaũ majũ cū carotimasiñũgoroi cū marĩ basapeoto.

⁷Cordero ya bose rūmu merē etacoaya. Cū yarā cū ya poa macāana mena cū caānipa rūmu etacoaya.

Jicāũ caũmu cū cawāmojiyari rūmurē bairo bose rūmu etacoaya yua.

Cū numo caānipaore bairo Cordero yarā caroaro qũenoyurā átiyama.

Bairi āmerē marĩ useanito.

Marĩ yeripũ tũgoña useanirĩ cū marĩ ĩroáto.

⁸Jicāũ numorē bairo caāna Cordero yarā puame caroa jutii lino mena qũenorĩqũē, caugueri manie, caasi-yarijere jāñarā átiyama.

Bairina, tie jutii caroa majũ lino mena qũenorĩqũē puame Dios yarā caroarā caāna roro caáperā na caānajē cutiere ĩcōñarō baiya,” i busuocajowā ʘmurecópʘ.

⁹To bero ñiwĩ tunu ángel: “Atie Dios cū cañrjērē woatuya: ‘Useanirĩ na āmarō noa ũna Cordero cū cawāmoji-

yari bose rūmũ caāno na capijoricarā puame,” ñiwī. Tunu ñinemowī ángel: “Atie mũ cawoatujeataje cariapea Dios cū cabusuriye majū niña,” ñiwī.

¹⁰ Bairo cū caīrō, yũ puame yũ rupo patuuri mena yũ etanumuwū ángel rupori tũpũ, qũiroagũ yua. Bairo yũ caāto ñĩarĩ, bairo ñiwī: “Tame, yũre tore bairo ápericōaña. Yũ cūā mūrēā bairo caācũ Dios yau cū paabojari majōcũ yũ āniña. Mũ yarā aperā Jesús yaye queti cū caquetibujucũrĩqũrē cajānaenarē bairo yũ cūā Dios paabojari majōcũ yũ āniña. Bairi yũre ĩroaeticōaña. Dios roquere tore bairo qũiroaya,” ñi quetibujuwī ángel.

Tie Jesús cū caquetibujucũrĩqũrē puame caroaro jĩcārō tũni profeta majā Dios yarā na quetibujũ masĩō joroque caátie niña.

El jinete del caballo blanco

¹¹ Cabero ɯmurecōo capānũcāetarore ñĩñajowũ. Bairo ɯmurecōopũ capānũcāetaro yua, jĩcāũ caballo caboti majū, cū bui capesau camasocu mena baujaetanũcāwī. Cū, caballo caboti bui capesau puame atore bairo wāmecumi: “Cū Caīrōrēā Bairo Jĩcārō Tũni Caácũ, Caānorē Bairo Cariape Caácũ,” wāmecumi, pũga wāme. Caroaro cariape carotimasĩ cariapea cū wapana cūārē caāmeoqũemasĩ ānirĩ tore bairo wāmecumi. ¹² Cū, caballo bui capesau caapee puame peero caũwiritirije cārō paio asiyawũ. Cū rupo buipure capee quetiupau cū capesariye ũnie coronarē pesawī. Tunu bairoa jĩcā wāme woaturique camasiā manierē cūgowī. Cū jeto tie woaturiquere masiwi. ¹³ Tunu bairoa jutiuro rĩpũ catuatatore jāñawī. Cū wāme yua atore bairo woaturique āmũ: “Dios Yaye Quetire Caquetibujuri Majōcũ” wāmecumi. ¹⁴ Cū berore cū ɯsawā pajĩārĩ majā ɯmurecōo macāāna.

Jutii caroa caũgueri manie lino mena qũēnorĩqũe cabotirije majūrē jāñawā. Na cūā caballoa cabotirā bui pesari cū ɯsawā. ¹⁵ Cū riseropũ ñosēricāpāi caoripāi majūrē cūgowī. Tipāi mena ati yepa macāāna camasā poarire cū cacāmitupapāi āmũ. Tipāi cacũgon ānirĩ tutuaro jĩcārō tũni rotimasĩ ānigumi. Ƴse ocore ripe jei, cū rupori mena tutuaro pea abori caácure bairo tutuaro na átiri na ĩñabesegumi camasārē. Roro majū na átigumi. Aperārē ɯse oco carorije nimarē bairo caānierē na etio joroque caácure bairo roro na átipacogumi. Dios nipetiro carotimasĩ ñe ũnie carusaecu asiari tore bairo cū caátitotirijere na etio joroque átigumi. ¹⁶ Cū, caballo caboti bui capesau puame jutiuro cayoaro cū cajāñarō, cū isepũto buire atore bairo woaturique cūgowī: QUETIUPARĀ CAĀNA QUETIUPAU MAJŪ NIÑAMI, QUETIUPARĀ REYES QUETIUPAU REY MAJŪ NIÑAMI, ĩ woarique tusawũ cū isepũto buire.

¹⁷ Tie bero ñĩñaroyawũ tunu jĩcāũ ángel muipũ ɯmureco macāācũ tũpũ canucũūrē. Cū puame busurique tutuaro mena nipetiro aa majā ũna carii caugarā cawũrārē na awaja piineñojowī. Bairo na ĩwī: “¡Tiaya, neñarasá mujāā cūā! Dios paio cū caugarique pajĩārĩjērē ɯgarasá. ¹⁸ Quetiuparā reyes, bairi pajĩārĩ majā quetiuparā riire ɯgarasá. Tunu bairoa caũmua catutuarā rii, caballoa rii, bairi caballoa bui capesamiatana rii cūārē ɯgarasá. Nipetiro Dios cū careparā riire ɯgarasá. Paacoteri majā, bairi na quetiuparā, cawĩmarā cabũtoa cūā nipe-tiro riire ɯgarasá,” na ĩ piineñojowī ángel cawũrā ɯgari majārē.

¹⁹ Bairo cū caīrō bero yua, ñĩñajowũ. Tame, moecũ monstruo, bairi quetiuparā reyes ati yepa macāāna cūā na ũmua pajĩārĩ majā mena neñarā baiwā, pajĩāgarā. Caballo caboti bui capesau, cū ũmua pajĩārĩ majā mena caācũrē cū

āmeo qūēgarā, neñarā baiwā. ²⁰ Bairo na canenarō yua, caballo caboti bui cape-sau puame moena pugarārē na ñewī. Monstruo, bairi apei cū yau profeta mee caācū caītopai mena na ñewī. Mai, cū, profeta caītopai puame caīñaña manie caacuorije ūnierē monstruo cū caīña-joropu camasārē caāti īñoricū āmi. Tie cū caāti īñomasīrījē mena, cū, caītopai puame camasārē caītoepericu āmi. Bairo na ītori yua, monstruo ya wāmerē na riapoa, o na wāmopu na cawoatur-otiricu āmi. Tunu bairoa cū caātijēño īñomasīrījē jūgori cū monstruo bairo cabauu na cawericu cūārē na īroao joroque caātacu āmi. Bairi yua, monstruo cū caītopai mena pugarāpurea na ñerī peero capairira caūrōpu na weene-rocañuacōā jowī caballo caboti bui cape-sau puame yua. Cacatirārēā utabucurare bairo azufre mena asuyaro caūrīrapu na recōāwī yua. ²¹ Bairo narē na reya-parori bero yua, aperā, na ānana mena canenāmiatana puamerā caballo caboti bui capesau cū riseropu cawitiripāi yise mena na pajīarepeyocōāwī. Bairo cū capajīarerā camasā rii āñajērē yua nipetiro ugari majā cawurā ugarepeyocōāwā. Aa ūna, yucaa ūna na rii āñajērē ugarepey-ocōāwā yua.

Los mil años

20 Bairo cabairijere yu caīñarō bero, ñiñajowu tunu apei āngel umurecōopu caruiacūre. Ope caūcūārī opere pāārīcārō llavere cūgori ruiamī. Āpōāwē jiyaricawē cadena cūārē cū wāmopu nerī ruiamī. ² Tiwē cū cacūgoriwē cadenawē mena dragōrē cū jiyawī. Moecū āña caroagou cabucu caānijūgoatācu wātī, o Satanās cawāmecucure cū jiyawī yua āngel. Yoaro mil cūmaarī cārō majū cū jiyacūrocau āmi, camasārē tocānacā yutea cū caītoetiparore bairo ī. ³ Bairo cū jiyari bero yua, ope caūcūārī opepu

cū rocajājocōāwī. Bairo cū rocajājori ti ope jopere nebiatucōāwī. Nebiaturi bero, ti jopere apeye ūnie mena jūgoo biatucōāwī usuro majū yua. Mil cūmaarī cārō majū mai yoari yutea ati yepa macāāna camasā poarire cū caītoetiparore bairo ī, tore bairo cū āmi. Bairo mil cūmaarī canetōrō bero majū yua, cū pāāwiyoğumi tunu. Bairo cū pāāwiyoğicūā, yoari yutea cū ānirotietigumi. Yoaro mee cū rocamajūcōāğumi.

⁴ Ñiñanemoroyawu tunu trono ruique capee caānierē. Tie ruiquepu caruirā cūārē na ñiñaroyawu. Na puame camasīrī majā, camasārē īñabese masīrīqūērē caupaātana carotimasīrā āma. Tunu bairoa ñiñaroyawu Jesús yaye queti jūgori aperā na carupoa patarericarā yeri āñajērē. Jesús yaye queti bairi Dios yaye caroa quetire caroaro na catūğousarije jūgori na capajīarericarā ānana yerire ñiñawū. Na ānana puame monstruo, bairi cūrē bai cabauu na cawericu cūārē caīroetana āma. Tunu bairoa cū monstruo wāmerē na riapoapu o na wāmopu cūārē cawoatueoetana āma. Na puame na capajīarīcārā nimirācūā, Dios cū cacatioricarā majū āma. Na cūā Jesucristo mena mil cūmaarī majū camasārē carotiāni masīparā āma. ⁵ Mai, aperā Cristo yarā cariaricarā caānarē na catioemi Dios. Mil cūmaarī canetōrō bero roquere nipetiro na cationemogumi yua Dios. Mai, na puame Cristo yarā, Dios cū cacatiojūğorā majū āna baiwā. ⁶ ¡Bairi useanirī na āmarō noa ūna Dios cū cacatio jūğoripaure cacatioecoricarā yua! Bairina merē Dios ya poa macāāna mena macāāna caāniparā majū tuagarāma. Bairi useanirī na āmarō. Merē yua na puame pugani cārō carianemoetiparā tuacōāgarāma. Pugani caria nemorārē

bairo baietigarāma. Dios yarā sacerdotea majū roque tuagarāma. Cristo yarā sacerdoteare bairo caāna majū tuagarāma yua. Bairo catuarā ānirī Cristo mena jīcārō, mil cūmaarī majū camasārē na quetiuparārē bairo na rotimasī ānigarāma.

Derrota del diablo

⁷Bairo mil cūmaarī canetōatato bero, Satanás wātī puame preso joricu caāniatacu preso wiyocogumi. Ti ope caūcūārī opepu caāniatacu pāāwiyocogumi tunu. ⁸Bairo ti opepu caāniatacu witietari, ati yepa macāāna nipetiropu caāna camasā poarire na ītoñesēūāgumi. Gog apeī Magog cawāmecuna cūārē na ītoūāgumi. Na yarā pajīārī majā mena neñarī pajīāgarā na coteáto ī, tore bairo na ītoūāgumi. Gog apeī Magog yarā pajīārī majā puame capāārā majū nigarāma. Ria capairiya paputiro macāājē paa tūni majū capāārā nigarāma.

⁹Bairi na, nipetiro yua, ati yepa jesanucā petiropu ēñota āmejoregarāma. Dios ya poa macāāna na caānipaurire ēñotagarāma. Dios ya macā cū camairī macārē ēñotamigarāma. Bairo na caēñota āmejoremiatacūārē, Dios puame umurecōo macāā peero mena na ñojore peyocōāgumi. Jīcāū ūcū rusaricarō mano na joerepeyocōāgumi wātī Satanás cū caītoatanarē yua. ¹⁰Bairo narē caītomiatacu wātī puame yua ūtabucura azufre mena caūrīrapu rocañuaecogumi. Monstruo apeī caītopai profeta mena na cū caweneroca ñuajoricaropua cū cūārē cū rocagumi Dios. Tira caūrīrapua yua tocānacā rūmua, ñamii caāno cārō bopacooro tāmucōā ninucūgarāma. Di rūmu ūno yerijāetigarāma.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹Cabero ñiñajowu tunu ruiricarō trono capaire. Quetiupau cū caruiro

cabotirore ñiñajowu. To ruiricarore carui cūārē cū ñiñajowu. Bairo topu carui riape cū caīñarōā yua, ati yepa bairi umurecōo cūā peticoapu. Caāno tusaroa yua yasimajūcoapu. Pugani noo ūnopu baunemoepū. ¹²Bairo cabairo yua, tocārōā ñiñaroyawu cariaricarā ānanarē. Quetiuparā rotiri majā caānimajūrā, aperā paacoteri majā ūmuarē bairo caāna cūārē na ñiñaroyawu. Quetiupau cū caruiro trono riapere nucūwā. Bairo na canucūrō papera tutiirire pāāwī Quetiupau puame yua. Ape tuti cacaticōānīparā Dios yarā na caāno cārō na wāmerīrē cū cawoaturica tuti cūārē pāāwī. Bairo ti tutiirire pāārī bero yua, ti tutiiripu na caátaje woaturique nipetirijere īñacōñarī na īñabesewī. Dope bairo caroaro na caátajere, o roro na caátaje cūārē jīcārō tūnia na īñabesewī nipetiro cariaricarā ānanarē yua. ¹³Bairi ria capairiyapu oco mena jūgori cariaricarā cūā catiri topu āma. Ati yepa jesaropu caānimīrīcārā cūā merē catiri topu āma. Bairi ria cariaricarā, aperā ati yepapu cariaricarā cūā nipetiro topu jeto nicōñapeticōāwā. Na, nipetirore Quetiupau puame dope bairo caroaro na caátajere, o roro na caátaje cūārē jīcārō tūnia na īñacōñarī na īñabesewī. ¹⁴Cabero riaricarō cawāmecutore, bairi cariaricarā na caāno cūārē azufre mena caūrīrapu recōāwī Dios. Pugani cārō marī cariaetiparore bairo ī, peeropu recōāwī yua. Bairi ti peeropu caānā puame cacatitunurīcārā nimirācūā, pugani carianemorārē bairo baiwā. Jīcāni riari bero, tunu roro popiye rianemorīcārō āmu ti peero. ¹⁵To azufre mena caūrīrapu cacatiānīparā wāmerē woaturica tutipu cawāmetusaena puamerē na reñuajocōāwī Dios. Topu tocānacā rūmua popiye bopacooro tāmucōā ninucūgarāma.

El cielo nuevo y la tierra nueva

21 Bairo tie cabaipetietaro bero, ñiñawū yua cawāma umurecóore. Tunu bairoa yepa cūārē cawāma yepa majūrē ñiñawū. Caānijūgorica umurecóo, bairi caānijūgomiricā yepa cūā cayasipetiátato bero āmu. Ria capairiya, ria puto cūā yasicoapu. Bairi tie caānijūgomiriquē cabucu umurecóo cabucu yepa cūā tocārōa mamu yua. ²Tunu bairoa ñiñaroyawu macā caroa macā majūrē. Ti macā puame cawāma macā Jerusalén āmu. Dios cū cañajoro umurecóopui caruiatíata macā majū āmu. Caroaro qūēnoyu peyocōārīcā macā āmu. Jicāo carōmio cō manapu caānipaure caroa jutii jāñarī cō cacoterore bairo caroa macā majū āmu. ³Tocārōa yu tūgowu tutuaro busurique quetiupau cū caruiro tronopui caatiere. Atore bairo ijoroyawu busurique: “Āmerē Dios camasā mena niñami. Na mena tocānacā rūmua nicōā ninucūgumi. Na, camasā, cū yarā cū ya poa macāana nigarāma. Cū, Dios, cū majūā na Quetiupau Dios nigumi. ⁴Cū, Dios puame nipetiro na caapee ocore paaregumi. Bairi yua, narē di rūmua riarique manigaro. Bopacooro bairique, otirique cūā manigaro. Roro pūnirō tūgoñariquē ūnie cūā manigaro yua. Cajūgoyepu nipetiro wāme roro bairique caānimiriquē peticoapu. Bairi roro tāmūoriquē manigaro yua,” i ocajowu busurique.

⁵Bairo cañocajoro bero, tronopu carui puame atore bairo iwi: “Yua, nipetiro caānimiriquērē cawāma jeto yu ātiwa-soaya,” iwi. Bairo i yaparori, inemowī tunu: “Yu cañijē cariapea cabairije majū ñiña. Yu cañroarea bairo cabaipēe majū ñiña. Bairi yu cañijērē woatuya,” iwi.

⁶Bairo iñi bero, yu puamerē ñiwī: “Merē nipetiro yu ātipeyo yaparoetaya. Yua, Alfa bairi Omegare bairo

caācū yu āniña. Caānijūgoripaure caānijūgoatācu carotimasī yu āniña. Tunu bairoa yua yu āniña nipetiro ati umurecóo macāājē to petio joroque caātipau. Bairi ñeme jipiricarore bairo yure cabonetōrārē oco caroa caticōānajē majūrē na yu jogu. Wapa jēñiricārō mano na yu jogu. ⁷Bairi ni ūcū carorije ātajere canetōnucāūrē tie caroa cū cacaticōā ninucūpeere cū yu jogu. Bairo cū jori yua, cū Quetiupau Dios yu ānigu. Cū puame yu macūrē bairo caācū nigumi. ⁸Aperā cañuena roquere azufre mena cañrīrapu na yu recōāgu: Aperārē uwirā yure cañroajānapairā, yu yaye quetire carii catūgoena roque peeropu ágarāma. Tunu bairoa caasiapairā, camasārē pajīārī majā, roro aperā na rupau mena caātiepepairā, carorije cūmuañe ūnierē caātiānipairā, bairi wericarārē cañroapairā, cañtopairā cūā nipetiro azufre mena cañrīrapu ágarāma. Topu na ūna carorārē na yu recōāgu. Topure áná yua, pūgani cārō carianemorōrē bairo roro tāmūo āninucūgarāma,” ñi quetibujwī Dios.

La nueva Jerusalén

⁹Bairo Dios yu cū cañquetibujuro bero, ángel jicāu yu tūpu etawī. Jicā wāmo peti puga pēñirō cānacāu jicā wāmo peti puga pēñirō cānacā wāme riariquere caātitusaátana ángelea mena macāācū āmi. Cū puame yutu etari yua, bairo ñiwī: “Tiaya yu mena mai. Cordero numo caānipaore mu ñiñopa,” ñiwī. ¹⁰Bairo cū cañrō, Espíritu Santo yu cū camasōñirjē jūgori qūēguericarore bairo yu caññarōpu yu caññaata yua, capairi buro ūtā buro, cañmuañi buropu yu necoámí ángel. Topu capairi macā Jerusalén macā caroa macā majūrē ñiñowī. Dios cū cañajoro, umurecóopui caruiatíata macā caroa macā majū āmu. ¹¹Ti macā puame Dios cū caasi-yarije mena butioro majū asiyaba-

towu. Caroa útācā caasiyarica cawa-papacariare bairo asiyawu. Ūtā jaspe cawāmecutia caasiyarore bairo asiyawu. Tunu bairoa ēñoorō īña āmewiyoricarore bairo caroaro tusuri macā majū āmu. ¹² Tunu bairoa ti macārē ēñotarica turiro cūa pairo ūmuarī turiro āmu. Ti macā rupa macārēā ēñota āmejorericarō āmu. To ēñotaricarō puame puga wāmo petiro rupore puga pēnirō cānacā jopee majū jopeericupu. Ti jopeerire tocā-nacā jopepurea jīcāu jeto āngelea majā cotewā. Tunu bairoa tocānacā jopepurea Israel yepa macāāna puga wāmo petiro rupore puga pēnirō cānacā poa caāna caānijūgoricarā wāmerī tusawu. Jīcāu wāme jeto jīcā jopere woaturique tusawu. ¹³ Bairi yua, atore bairo jopeeri weerique āmu: Muipu cū cawāmuatōre itia jope āmu. Muipu cū carocajārī tua cūārē itia jope āmu. Cawarua jope cūārē itia jope āmu. Bairi ape nūgōā warua jope cūārē itia jopea āmu. ¹⁴ Tunu bairoa ti macā ēñotarica turirore cajūgo tutu-ari-paurire puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā jeto ūtāpārī cūjūgorique āmu. Tipārīpure puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāu jāā, Cordero yarā, cū cabesericarā apóstolea majā wāme tusawu.

¹⁵ Mai, yure caquetibūu āngel puame jīcāu cōñarīcū oro mena quēñorīcūrē cūgowī. Tii cōñarīcū mena ti macārē cōñagu āmi. Ti macā jopeeri, ti macā ēñotarica turiro cūārē cōñagu āmi. ¹⁶ Ti macā baparīcānacā nūgōāpuu jīcārō tūni esari macā āmu. Bairi cayoaro cūā, caesaro cūā jīcārō tūnia yoawū. Bairi yua, āngel puame tii cōñarīcū mena cōñawī ti macārē. Bairi dos mil doscientos kilómetros cārō yoaro majū cōñawī. Bairi ti macā cayoaro ti macā caūmuarō, ti macā caesaro cūā jīcārō tūni jeto yoaro cōñawī āngel. ¹⁷ Ti macārē cōñarī bero, ti macārē ēñota āmejorerica turiro cūārē

cōñañawī. Camasā ati yepa macāāna cōñarīcā wāmei cōñawī. Bairi tore bairo cū cacōñata yua, sesenta y cinco metros cārō majū ūmuarō āmu ti macā ēñotaricarō.

¹⁸ Bairi tunu ti macā ēñota āmejorericarō puame ūtā caroa jaspe cawāmecutie mena quēñorīcārō āmu. Ti macā puame caroa majū oro mena quēñorīcā macā āmu. Caroaro majū ūgueri mano ēñoorōrē bairo īña āmewiyorica macā āmu. Caroa macā majū āmu. ¹⁹⁻²⁰ Bairi tunu ti macā ēñotarica turirore cajugotutuarije ūtā caroa majū mena na cacūjūgorique āmu. Tocānacā wāme-pua ūtā rupaa cawapacutie mena wāmagorique āmu tipaurire. Atie ūnie caroa ūtā cawapacutie mena wāmagorique āmu:

Caānijūgoro ti macā ēñotaricarore cajugotutuario jaspe mena quēñorīcārō āmu.

Cabero macāātō cajugotutuario zafiro mena quēñorīcārō āmu.

Pugaro bero macāātō ágata cawāmecutie mena quēñorīcārō āmu.

Itiario bero macāātō esmeralda cawāmecutie mena quēñorīcārō āmu.

Baparīcānacārō bero macāātō ónice cawāmecutie mena quēñorīcārō āmu.

Jīcā wāmo peti bero macāātō cornalina cawāmecutie mena quēñorīcārō āmu.

Jīcā wāmo peti jīcā pēnirō bero macāātō crisólito mena quēñorīcārō āmu.

Jīcā wāmo peti puga pēnirō bero macāātō berilo cawāmecutie mena quēñorīcārō āmu.

Jīcā wāmo peti tia pēnirō bero macāātō topacio cawāmecutie mena quēñorīcārō āmu.

Jicā wāmo peti baparcānacā pēnirō bero macāātō crisoprasa mena qūēnorīcārō āmu.

Puga wāmo cārō peti bero macāātō jacinto mena qūēnorīcārō āmu.

Bairi yua, catusaro cūā amatista cawāmecutie ūtā mena qūēnorīcārō āmu.

Tore bairo tie wāme ūtā mena ti macā ēñotarico catutuapee puga wāmo peti rūpore puga pēnirō cānacāpau caānierē qūēnojūgoricarō āmu. ²¹ Tunu bairoa puga wāmo peti rūpore puga pēnirō cānacā jopeeri majū caānie cūā ūtā cawapapacarije perla cawāmecutie mena qūēnorīcā jopeeri āmu. Tocānacā jopepurea tie ūtā perla jicā mena qūēnorīcā jopeeri āmu. Bairi tunu ti macā átāwā caānimajūrīwā cūā caroa majū caasiyarije oro majū mena qūēnorīcāwā āmu. Caroaro majū ūgueri mano ēñoorōrē bairo iña āmewiyoricawā āmu.

²² Apeyera tunu ti macāpūre Dios yapau ūno santuario mamū yua. Merē Quetiupau Dios ñe ūnie carusaecu catutuau cū caāno āmu. Bairi topūre santuario mamū. Dios catutuau ñe ūnie carusaecu, cū macū Cordero mena santuariore bairo caāna merē ānicōāwā topūre. ²³ Bairi tunu ti macā ñe ūnie rusaepu. Muipū ūmureco macāācū, o ñami macāācū ūcū cūā ti macārē cū cajīñabusuwopee mamū. Merē Dios cū caasiyabatorije mena jūgori ti macā caroaro jicārō tūni busuwopeticōāwū. Tunu bairoa cū macū Cordero cūā jīñaworicare bairo caācū ti macārē cajīñawonemou majū āmi. ²⁴ Bairi nipetiro camasā poari caāno cārō ti ūmurecōo macāāna camasā Dios yarā cū caasiyabatorije mena jūgori ānimasīgarāma. Tunu bairoa nipetiro ti yepa macāāna quetiuparā reyes ti macāpū cawapacutie na cacūgorije nipetirijere cū nunigarāma Diore.

²⁵ Tunu bairoa ti macā jopeeri cūā di rūmu ūno bia manigaro. Pāārīqūē jeto nicōā ninucūgaro tocānacā rūmupua. Ñami roque manigaro ti macārē yua. ²⁶ Bairi ati yepa macāāna cūā nipetiro caroa majū na cacūgomirīqūē cawapacutiere ti macāpū nunirāgarāma. Diore cū jogarāma. ²⁷ Dise ūnie carorije macāājē roque peeto ūno ti macāpūre jāāmasīētīgaro. Tunu bairoa ni ūcū āmerē Dios cū caterije ūnierē caācu cūā jāāmasīētīgumi. Caītopai, ītoriquere caātipai cūā jāāmasīētīgumi. Dios yarā caāna cacatīānīparā wāmerē woaturica tutipū cawoatuecoricarā jeto ti macārē jāāmasīgarāma. Ti tuti Cordero ya tutipū cawoatuecoricarā jeto jāāmasīgarāma yua ti macārē.

22 Bairi tiere yu caīñapetiro bero yua, jicāū āngel ñiñowī ria caugueri maniya majūrē. Tiya oco puame catīānajē majūrē cajoriya āmu. Eñoorōrē bairo caroaro majū iña āmewiyoricaya caroa oco tusuriya āmu. Bairi tiya, Quetiupau Dios bairi Cordero mena na caruiro trono rocare niwitiwū. ² Tunu bairoa ti macā átāwā caānimajūrīwā recomacārē tiya āmu. Bairi tiwā recomacārē, ria tūni puga nugōā tupū cūārē yucu putinucūwū. Tii puame catīānajē majūrē cajoricu āmu. Jicāū muipū bero jeto carīca cutinucūrīcū āmu. Bairo īgu ñiña: Jicā cūmarē puga wāmo peti rūpore puga pēnirō cānacāni jeto carīcacutii āmu. Bairi tii pūū cūā ati yepa macāāna camasā poarire na catiomasīrīqūē āmu. ³ Bairi tunu ti macāpūre carorije āticūrīcārōrē bairo caānie manigaro. Ti macāpū Dios, bairi cū macū Cordero mena na caruiro cūā topua nigaro. Bairi cū yarā cū canetōrīcārā cūtu macāānarē bairo caāna jeto qūīroagarāma. ⁴ Na puame cariapea Diore qūīnamajūcōāgarāma. Tunu bairoa na riape buire tocānacāūpua Dios

ya wāmerē na riapoapu woaturicarā nigarāma. ⁵Ti macāpure nāmi manigaro yua. Bairi ti macārē caāna jīñaworique ūnie, o muipu umureco macāācū ūcū cū cajīñaworije ūnie cūārē boetigarāma. Quetiupau majū caācū Dios puame roque narē jīñawogumi. Cū caasiyabatorije mena na jīñawogumi yua. Bairo topu āna yua, na puame Dios mena tocānacā rūmua nicōā ninucūgarāma. Na cūā rotimasicōā ninucūgarāma tocānacā rūmua yua.

La venida de Jesucristo está cerca

⁶Cabero ángel nīwī: “Atie yu caīrījē cariapea cabairije majū niña. Yu caīrōrēā bairo cariapea cabaípee majū niña. Quetiupau Dios, cū yarā profeta majārē caroaro jīcārō tūni cū yaye quetire na quetibūju masīō joroque na caátinucūna mu tūpu yu joami. Cū yarā caāna, cū yaye quetire caquetibūju āninucūrā tāmuriā cabaípee, cū caátipeere na camasīparore bairo ī, yu quetibūju rotijoami,” nīwī ángel.

⁷Tocārōā Jesús puame atore bairo ī ocajowī: “Tūgopeoya mujāā. ¡Petoaca rusaya mujāā tūpu yu caatīparo! Yoaro mee yu atīgu mujāā tūpu. Bairi useanirī cū āmarō ni ūcū caroa queti yu caquetibūju jūgoyeticūrījērē carii catūgon. ¡Cariapea cabaípeere yu caquetibūjucūrījē ati tutipu woaturiquere carii catūgon useanirī cū āmarō!” ī ocajowī Jesús.

⁸Bairi yua, Juan, atie cabaípeere yu majūpua nīñawū. Nipetirije atie cū caīrījērē yu majūpua yu tūgowu. Bairo atiere tūgo, iña, átiri bero tiere yure caīñoatacu ángel rupori tūpu yua yu etanumuwū, qūīroagu. ⁹Bairo yu caáto iñarī, bairo nīwī ángel: “Tame, tore bairo yure ápericōāña. Yu cūā murēā bairo caācū Dios yau cū paabojari majōcu yu āniña. Tunu bairoa mu yarā aperā profeta majā Jesús yaye queti cū

caquetibūjucūrījērē cajānaenarē bairo yu cūā Dios paabojari majōcu yu āniña. Nipetiro ati tuti woaturique caānierē carii catūgousarārēā bairo caācū yu āniña yu cūā. Bairi yure īroaeticōāña. Dios roquere tore bairo qūīroaya,” ī quetibūjuwī ángel.

¹⁰Bairo nī quetibūju yaparori bero, nīnemowī tunu: “Atie caroa queti cabaípeere yasioropu mu cūēpā. Tie ati tutipu mu cawoaturijere yasioropu mu cūēpā. Nipetiro camasārē na mu quetibūjunetōwā tie queti yoaro mee cabaípeere. Merē cōñamajūcōāña ti tutipu caīquetibūjurore bairo cabaipetietapa rūmu yua. ¹¹¡Tame, merē cōñamajūcōāña! Bairi carōu carorije caācu, carorijerea cū átiacuáto. Carōu cañuetie majūrē caācu cūā bairoa cū átiacuáto. Apei caroa macāājērē caátīāninucū roque nemojāñurō caroare cū átinemoáto. Tunu bairoa, ‘Dios yau majū yu ānigu,’ caīrīcū cūā tocānacā rūmua nemojāñurō Dios cū caborore bairo cū áticōā ninucūāmarō,” nīwī ángel.

¹²Bairo ángel yu cū caīquetibūjuro, Jesús puame bairo īroyawī: “¡Tūgopeoya mujāā! Yoaro mee yu atīgu mujāā tūpu. Caroaro mujāā caátīānājē wapa caroa mujāā yu cajoípeere yu jeatīmajūcōāgu. Tocānacāūpurea caroa wāme o rori wāme mujāā caátajere iñacōñarī bero, yu cajoípee wapare yu jeatīmajūcōāgu. ¹³Yua, Alfa, bairi Omegare bairo caācū yu āniña. Caānijūgoripaupua caānijūgoatācu carotimasī yu āniña. Tunu bairoa yua, yu āniña nipetiro ati umurecōo macāājē to petio joroque caátipau,” ī ocajowī Jesús umurecōopu.

¹⁴Bairi useanirī na āmarō noa ūna carorijere áperā caāna. Na jutiire coseweri ūgueri mánarē bairo caāna carorije cawapa cūgoena useanirī na āmarō. Na ūna roque yucu, Dios yau

catiricu macãājērē cabócamasīparā nigarāma. Tunu bairoa Dios ya macã cawāma macārē jāāmasīgarāma. ¹⁵Aperā carorā catūgoñamasīēna roque ti macārē jāāmasīētigarāma. Ti macã jūgoyepua tucōāgarāma. Carorije cūmuañe ūnierē, na rupau caborore bairo caátiepepairā, camasārē capajīāpairā, wericarārē caīroapairā, itopairiquere caborā ānirī tie jetore caātiāninucūpairā cūā ti macārē jāāmasīētigarāma.

¹⁶Bairo tunu yu tūgonemowū: “Yu, Jesús, mu tupa cū yu joapu ángel yu yaure. Nipetirijere yu caquetibujū rotijorijere ñubueri majā poarire na mu caquetibujūnetōōparore bairo ī, cū yu joapu mu tupa ángel yu yaure. Yua, David ānacū pārāmi caānitusau yu āniña. Yua, cabusuatīpau caāno butioro caasiyau, busuri ñocōrē bairo caācū yu āniña,” īwī Jesús.

¹⁷Bairo cū caīrō bero, Espíritu Santo, bairi Corderore catūgousarā Dios yarā cūā bairo īwā: “¡Tāmuri tiaya jāā tupa!” īwā. Bairi aperā noa ūna atie cū caīrījērē cariape catūgorā, “¡Tāmuri tiaya jāā tupa!” qūñña mujāā cūā. Ñeme jipiricarore bairo noa ūna butioro Diore caborārē caroa caticōānajē ma-

jūrē na jogumi. Na carorije wapare na netōōgumi. peeto ūno wapa jēnirīcārō mano na jogumi catirique majūrē.

¹⁸Bairi mujāā, atie caroa queti cabaipee ati tuti yu cawoaturijere caroaro majū tūgousaya. Caroaro jīcārō tūni majū āsa. Bairi mujāārē ñiña: Ni ūcū ricaati ati tuti caīrō netōjāñurō buipearo cū caquetibujūnetōata, Dios roro netōrō cū ātigumi. Ati tutipū roro camasārē cū caátipeere caquetibujūro netōjāñurō nemorō roro cū ātipacogumi. ¹⁹Tunu bairoa ni ūcū ati tuti caquetibujūrije caroa queti cabaipeere peeto ūnorē boetiri cū cayasioata, yucu catirique macãājērē cajoricu rīcare cū ūgarotietigumi. Tunu bairoa ati tutipū yu caquetibujūri macã Dios ya macã majū cūārē cū jāārotietigumi.

²⁰Bairi atie yu cawoaturijere cariapea yure caquetibujū puame bairo īnemoñami: “Bairoa yu baigu. Yoaro mee yu atīgu mujāā tupa,” īñami.

Bairi yu puame cū ñiña Jesure: “Mu caīrōrē bairoa to baiáto. Yu Quetiupau tāmuriā tiaya jāā tupa,” cū ñiña.

²¹Marī Quetiupau Jesús caroa majūrē mujāā cū jonemoáto mujāā nipetirore. Bairoa to baiáto.